

46

אור החיים

Umfassendes bibliographisches und literar-
historisches Wörterbuch
des rabbinischen Schriftthums,

aus dem literarischen Nachlasse

Heimann Joseph Michael's s. A.,

zum Drucke befördert

von dessen Söhnen.

FRANKFURT a. M.

VERLAG VON J. KAUFFMANN.

1891.

1109792

KAUFMANN
DÁVID
KÖNYVTÁRA

B. 46.

Or Ha drajim

אור החיים

הוא

ספר ערוך

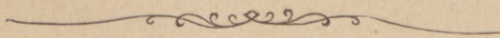
לידיעת חכמי ישראל וספריהם

כולל אלף ומאתים ושלושים ערכים

אשר פעל ועשה

החכם התורני מהור"ר חיים ב"ר יוסף מיכל זצ"ל

יצא לאור ע"י בניו.

פראנקפורט א. מ.

פערלאג פאן י. קאויפמאן.

תרנ"א.

(Or ha-Chajim)

Umfassendes bibliographisches und literar-
historisches Wörterbuch

des rabbinischen Schriftthums,

aus dem literarischen Nachlasse

Heimann Joseph Michael's s. A.,

zum Drucke befördert

von dessen Söhnen.

FRANKFURT a. M.

VERLAG VON J. KAUFFMANN.

1891.

(10-11-1894)

Handwritten text, likely bleed-through from the reverse side of the page.

Handwritten text, likely bleed-through from the reverse side of the page.

VORWORT.

Dem Verfasser vorliegenden Werkes, der am 10. Juni 1846 aus diesem Leben schied, zum ehrenden Denkmal hat **Zunz** im Vorworte zum „*Ozrot Chajim*, Katalog der Michael'schen Bibliothek“ (Hamburg 1848) folgende Worte geschrieben: „Es giebt Menschen, von welchen, während der Geist in ihnen still wirkend arbeitet, Niemand hört, die, was sie im Verborgenen geschaffen, erst sterbend der Welt darreichen. Ein solcher war: **Heimann Joseph Michael.**“

Auch schon früher hat Zunz, und zwar in seinem Buche „Zur Geschichte und Literatur“ (Berlin 1845) S. 244 den Verfasser rühmlichst erwähnt, mit den Worten: „Alle (Büchersammler nämlich) überragt *H. J. Michael* (geb. 1792, 12. April) in Hamburg, dessen Bibliothek bereits mehrere hundert Manuscripte und über 5000 gedruckte Bücher reich ist und täglich vermehrt wird. Sein Katalog, nebst dem von ihm angelegten alphabetischen Verzeichniss einer grossen Anzahl jüdischer Autoren sind wichtige Beiträge zu der hebräischen Bibliographie und Literaturgeschichte selbst.“

Der Hinweis auf das angelegte alphabetische Verzeichniss bezieht sich auf das gegenwärtige Buch, dessen schriftliche Materialien Zunz selbst fleissig benutzt hat, wie dies aus einem besonderen Manuscript, *) welches Zunz hinterlassen hat, sich ergibt.

*) Dasselbe, jetzt im Besitze der Zunz-Stiftung, ist mir vom Vorsitzenden derselben, Herrn Dr. S. Neumann, für nähere Einsicht bereitwilligst zur Verfügung gestellt worden.

Derselbe schreibt nämlich im Eingange der von ihm angelegten Collectaneen Folgendes:

זה ספר*) אור החיים יען כי הוא נלקט מרשימות ותולדות אשר כתב וחבר אלופי ידידי החכם ר' חיים בר יוסף בעיר האמבורג ואני החלותי ללקט העמרים משדות חמדתי פה ברלין בשנת הת"ר יום ראשון ז' אייר בע"ה. אלה דברי הצעיר יום טוב ליפמן צונץ בר מנחם ז"ל: ושוב לקטתי מרשימותיו בשנת התר"א יום ראשון ד' אייר. ושלישית הפשתי ומצאתי שם שבלים כ"ד אייר שנת ה' תרי"ד ליצירה.

Die Materialien, aus denen sich Zunz jene Sammlungen angelegt hatte, sind dieselben, welche diesem Werke zu Grunde liegen. Sie bestehen aus einzelnen Halbbogen oder aus losen Blättern, welche überall durch nachträgliche Correcturen den noch unfertigen Entwurf erkennen lassen, in welchem die verschiedensten Randzeichen zum Hinweis auf die eingeschalteten Ergänzungen beim Lesen oft auch das geübte Auge vom richtigen Wege ablenken.

Trotz dieser Schwierigkeiten hatte Dr. *E. Loeb*, Oberrabbiner in Altona, aus reiner Liebe zur Sache, auf die Bitte der Herren *M. H. Michael* und *E. Z. Michael*, Söhne des seligen Verfassers, es übernommen, diese schriftlichen Materialien für den Druck vorzubereiten und sie mit ergänzenden Noten (am Fusse durch ein Sternchen und im Texte durch eckige Klammern als Zeichen der Parenthese erkennbar) zu versehen. Leider sah sich Dr. *Loeb* aus Gesundheitsrücksichten gezwungen, die Revision dieser Arbeit von S. 547 an ganz einzustellen, was um so mehr zu bedauern ist, da von seiner ausgebreiteten Kenntniss der Literatur noch mancher werthvolle Beitrag zu erwarten gewesen wäre.

Was ich von da ab geleistet habe, ist nur wenig, wiewol ich gewünscht hätte, diese Gelegenheit benutzen zu können, um die Mittheilungen des Verfassers in Betreff der Handschriften in der Vaticana, welche er nach den meistens falschen Angaben bei Bartolucci und Assemani gemacht hat, auf Grund meiner gesammelten Materialien die ich durch Autopsie gewonnen,

*) Diese Bezeichnung ist auch für das vorliegende Werk entlehnt worden, nachdem der Verfasser selbst nirgends einen Titel für dasselbe angibt.

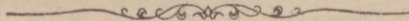
zu berichtigen. Ich musste mich aber auf einige Notizen beschränken, wie sie mir ungesucht zur Hand kamen, weil meine Zeit es nicht gestattete, auf eine nähere Prüfung des ganzen Inhalts einzugehen, der oft der Berichtigung oder Ergänzung noch bedürfen wird, wozu die später (seit 1846) erschienene Literatur, besonders die Cataloge Steinschneider's und Neubauer's viele Beiträge liefern werden.

Trotzdem bleibt der Werth dieses Buches ein ganz bedeutender; denn in den 1230 Artikeln, welche dasselbe enthält, wird ein überraschender Reichthum von literarhistorischen Mittheilungen und Hinweisungen geboten, die einem jeden Forscher auf dem Gebiete der jüdischen Literatur, oft nicht minder auf dem der jüdischen Geschichte selbst, wesentliche Dienste leisten werden.

Daher sei den pietätvollen Söhnen, welche durch dieses Werk die Verdienste ihres Vaters um die jüdische Wissenschaft um so lichtvoller erkennen lassen, Dank und Anerkennung für die Beförderung dieses Buches zum Drucke dargebracht.

BERLIN, am 9. December 1890.

Dr. A. Berliner.

1 ר' אבא מארי היה אבי ר' יצחק בעל ס' העיטור (ע"ל אות י' סי' ע"ב) וקרוב אצלי שמשכן כבודו היה ג"כ במרסילינא והיה בזמן נכדיו רש"י לפי סדר הדורות והרב בנו מזכיר ממנו בספרו. א' פירושו ודבריו [כמאמר שני קנין] ובדיני פוחיקי, ובסוף דיני עסקא ובדיני מחאה. ב' תשובתו כמאמר ששי [בשמות בעלים].

2 אבא מארי בן אליגדור* המכונה שון אשטרוק דינובאש היה לפי השערתו בתחילת האלף הששי [כעיר שלון Salon] וחבר. א' חבורים בכלל חכמה וביאור ספרי ההגיון והטבעיות והאלהיות. ב' ביאור קצת מסכתות מהתלמוד דרך פירוש ופסק. ג' ביאור על התורה פירוש נפלא. ד' ביאור על איוב בדרך פילוסופיא, ונמצא בכ"י בפארמא תוך ספרי המלומד דע ראָססי No. 1372. ה' פירוש טוב ורחב על פרקי דר' אליעזר.

וכתב עוד זולת אלו ספרים רבים ונכבדים ככתוב בספר שערי ציון להר"ר יצחק לטאש הנמצא אתי כ"י בסוף השער הראשון.

3 ר' אבא מארי בר' יוסף נראה שהי' קרוב לזמן או בזמן הרשב"א אפשר שהוא הפייטן, הזכירו החכם צונין [Synagogale Poesie S. 537] וחבר.

א' פירוש על ס' הלכות לרבינו יצחק אלפסי כמובא בחידושי הרשב"א לשבת דף קכ"ח ע"א.

4 ר' אבא מארי בר' משה בר' יוסף מלוניל הנקרא הר' אשטרוק מלוניל [אנדוראן] ונקרא גם נשטרוק (הוא מקוצר מן אן אשטרוק ואן היה דרכם לכתוב קודם שם אדם נכבד כימיהם בספרד ובפרסיניצא, אולי הוא יען שאלו הב' אותיות הם תחילת וסוף תיבת ארון וכמ"ש הרב מהו' חיד"א בספר שם הגדולים ח"ב אות ש' ססי מ"א ובקונטרס שמות

(* לא כמו שב' הח' גרע"ן „אביגדור“ גם כזה שב' שם שניתן לתפוסה לענ"ד שגה ברואת כי הח' מונק Melanges f. 489 „לא כתב“ כן על ר' אבא מארי, כ"א על תלמידו רבי שמואל בן ר"י הנזכר שם.

הגיטין שלו המוכא בס' פתח עינים לכ"ב דף ס"ח ע"ב [עי' צונץ, Namen der Juden S. 27] היה בן של קדושים וקרוב לוראי אצלי שהיה מיוצאי חלצי רבינו משה בר' יוסף הגדול (רבו של הראב"ד ע"ל דף י"ב) והרביץ תורה במונפשלייר, ובומנו התחילו יושבי פרוכינצא לעזוב עסק התורה ועסקו רק בדברי הפלוסופים ובפרט בספרי אריסטו ונמו אחרי דבריו גם באלהיות עד שכפרו ממש בפשטיות התורה ובחדוש העולם והנסיים, לזה נחקנא הרב עם חכמים אחרים רבים ונכבדים אשר עמו ויען כי שאל את פי הרשב"א על אודות אשר החיר לעשות צירת אריה לרפואה לחלי הצלעות (כנדפס בתשובותיו ח"א בשני מקומות, בס' קס"ז ובס' תחב"ה) חלה פניו בל יתאפק לצאת לעורת ה' ושיעורר לב חכמי הארץ ויהיו כולם לאגודה אחת כל יראו כבלע את הקודש, כאשר באו הדברים האלו בארוכה.

א' בס' מנחת קנאות אשר חבר (נוכר בס' כבוד אלהים לרבי יוסף בר' שם טוב דף כ"ז ע"ב) (ונדפס בפרעסבורג שנת תקצ"ח) וחלקו לקל"ב פרקים והי"ח פרקים הראשונים הם הצעה להספר יאמר בס' כי אריכות התורה בכמה ספורים מלמדנו כמה עיקרים שהם שורש התורה ויסוד האמונה ורק עתה מתוך עוצם הגלות נסתמו מאתנו מעינות החכמה וכאשר בציון ימלך מלך וחמלא הארץ דעה אז נהיה פנויים לעבודת ה' ויגלו לנו מצפוני התורה וסתריה ומביא ראיות על זה מן הפסוקים ומדברי חז"ל ויפרשם בדרך יפה, ובדרך הזה ידבר באריכות בהשלשה עיקרים אשר אמונתנו נשענת עליהם ומחם יסתעפו הענפים והם, א', ידיעת ה' וקדמתו, ב', תורת מרע"ה ואמונת החדוש, ג', השגחת ה' ית' בפרטים ושעליהם רמו ישעיה הנביא באמרו הלא ידעת אם לא שמעת וכו' וכל המאמין ומחזיק בהם בטוח שלא יפקפק בספורי התורה ולא ירחיק המופתים או יעשה להם פירוש לנגד הקבלה מאבותינו, ואחר זה יבואו הכתבים הנז' והשובות הרשב"א עליהם (ונדפסו בתשו' הרשב"א ח"א סי' תי"ג ותי"ד וגם התשובות שם מס' תכ"ד והלאה עד סס' תכ"ז הם לשאלותיו הכתובים בספרו ובסיימו תשובות הרב כתב „ע"כ לשון רבינו" ונראה שמשם נשתלשל שנדפס כן בתשו' הרשב"א סס' תכ"ז) וכל האגרות אשר הריץ הרב והרשב"א לרבינו דורם ולחכמי מונטפשלייר ושאר ערי הפרובינץ והתשובות אשר קבלו, ובפרק ע"ז אגרת ארוכה אשר כתב הרב להרשב"א ולחכמי ברצלונא בהענין הזה נחלק למ"ו פרקים קטנים קראו ס' הירח (ובו נמצאו דברי רבינו האי גאון המוכאים בס' אור החיים להר"י יעבץ פט"ו בשם א' מתלמידי הרשב"א, ומ"ש מתלמידי לאו דוקא ור"ל מכני דורו, ומוכאים גם כשה"ג ח"ב אות ה' סי' א' ובמקום פרק מ"ה צ"ל ע"ז) [עי' שה"ג, ר' האי גאון] והתסבמה אשר הסכימו הוא וכו' לעשות סיג בענין למוד הפלוסופיא והחרם אשר החרימו ומה שנתהוה אחר זה שם ואגרת בענין הזה עם שאלה בענין ערלה בכרם שעל הגג אשר כתב למורו

ר' אשר בר' יחיאל וחש' הרב [נדפסה גם כתשו' הראש כלל ב' סי' ד'] והסכמתו עם בית דינו וכתבים אחרים ושנתגרשו כולם משם בשנת ס"ו (להאלף הששי*) וכחב התנצלות אל הרשב"א מן הר' ידעיה הפניני מבררש (הנדפס גם כתשו' הרשב"א ח"א סי' תי"ח) וגם מן הרב המאירי מפרפינין, והספר הזה נמצא בכ"י ברומי ובפארמא תוך ספרי דע ראָססי; No. 1348 (ובו חסרים י"ו פרקים הראשונים) וישנו גם אצלי בכ"י.

5 הרב הנשיא ר' אבא מארי בר' נחמן אבן כספי המכונה דון אשחרוק בניפיל או בפיל היה באלג'יור כסוף המאה השנית אחר האלף החמישי בזמן הרשב"ץ והיה אחד מגדולי תלמידיו, ויהי ככלות חרב ספר יבין שמועה ויש הר' אבא מארי שירה ארוכה מחמשים חרוזים לכבודו ונדפסה בס' הנוכר דף כ"ב ע"ד ורבינו שלמה בן הרשב"ץ היה חבר הרב ואלו השני גדולים נהגו בזמנם חשני קהלות אשר באלג'יור כנראה בתשבו' הרשב"ש סי' חמ"ט ונשאו ונחנו הרבה בעל פה ובכתב כנראה שם סי' הנ"ב והנ"ג ותר"ט ותר"י ב'.

6 ר' אבא בר' שלמה מבומסלא כמדינת פיהם הביא לדפוס ס' הנפש החכמה עם הקדמה ושני שירים מאתו כראש הספר בבאסיליא בשנת שס"ח וזכר.

א' ס' סוד הנשמה בלשון אשכנז נחלק לו' שערים ומדבר בו מעניני הנשמה וחבט הקבר ותחיית המתים מלוקט מספרים הרבה נדפס בבאזיליא בשנת שמ"ט וכאמשרדם כש' ולשלום ועוד שם בשנת תנ"ו.

7 הר"ר אבטליון בן הרופא מיה' מרדכי ממודינה נולד שם בשנת רצ"ט לאלף הששי ויגדל מאד בכל החכמות הן בתורה הן בגמ' הן בחזונויות לא היה ערוך אליו בדורו והלך מעיר מולדתו ובא לפירארא להרביץ תורה במדרש הישיבה של הספרדים כמו שכחב החכם הר"ע מן האדומים בספר מאור עינים כחלק אמרי בינה פרק י"ט (ורוב דברי הספר הוא קמח שטחן הרחיים של מוה' אבטליון) ותחנומוה' יהודה סאלטרו מפאנו שמש אותו שם עשרה שנים (כמ"ש בס' מקוה ישראל**) דף ט' ע"א) ובשנת שע"א הלך בשליחות מקהלות איטאליא על דבר בלבול הספרים אל האפיפיור גריגוריו הי"ג ודבר אהו כמה פעמים ובפעם א' בפרט דבר לפניו ולפני כמה חשמנים כל' לאטינא להמליץ טוב בעד הנמרא יותר מב' שעות והשיג כל מה ששאל ושב לפירארא ככבוד גדול ונפטר שם בשנה ההיא בן ע"ב שנה והחכם מוה' יהודה ארירי ממודינה בן הר"ר יצחק אחי הרב (ככתוב בהקדמתו לספרו מדבר יהודה) הספיד אותו כהלכה ברבים בהעיר וויניציאה כפ' עקב (כן כ' בספרו חיי יהוד' כ"י).

(* והר"ר אבא מחי נסע בתחילה לעיר ארלי (Arles) ואח"כ לפרפיאן (Perpignan).
**) עי' ל' סי' 8.

8 הר"ר אבטליון בר' שלמה מקונסיליי שוע ונגיד ומורה גם הוא

יורה בעיר רוויגו נתעורר בשנת שמי"ט לאלף הששי לפסול המקוה שחיתה כניחו וכבית אחיו הגדול הר"ר יקותיאל אשר כחא דהיתירא עדיף ליה ועד האלקים הביאו דבר שניהם ורבו עליה רבני איטליא הללו אוסרים והללו מתירים (וע' השיב' מהר"ם בן חניב כס' גנת ורדים חלק י"ד כלל ד' סי' ד') ושלשה ספרים נדפסו בהעסק הזה".
א' משבית מלחמות לרבני וויניצא המתירים, נדפס שם שנת שס"ו, 4.

ב' מקוה ישראל להרב מהו' יהודה סאלטרו מפאנו חשוב' על ס' הנו' ד"ו בש' שס"ו, 4.

ג' ס' פלגי מים אשר נתייטר ונדפס ע"פ פקודת הנגיד מהו' אבטליון הנו' ומביא תשובת הרבנים האוסרים ובסופו השנות על ס' משבית מלחמות בוויניצא' בש' שס"ח, 4.

ועלה הרב הנ"ל לאור באור החיים ערב חג הסוכות בש' שע"ז כאשר חקוק על מצבת קבורתו אשר העתק ממנה נמצא אתי כ"י, מחברת הרב מוהר"י אריה ממודינה במחברת שירים וקניות לו סי' ק רס"ז.

9 הר"ר אביגדור היה אב"ד כהענטשין במדינת פולין והיה אחד מגדולי

זמנו וזכה שכנו ארבעה חרשים היו תופסי ישיבה ומרביצי תורה במדינת פולין מרם גלה כבוד התורה מישראל וישבו יחד בוועד דארבעה ארצות ככהוב בהסכמת הרב מוה' שאול אב"ד בלובלין על ספר הר הכרמל שחבר נכרו הרב מוה' אליה, בן בנו הרב מוה' יחזקאל שהיה אב"ד בנריוודנג וגם יש שם הסכמה מכן אחר לו הוא הרב מוה' משה נפתלי הירץ אב"ד בוויניצא משנת תקל"ז.

10 ר' אביגדור בר' אליה הכהן (כן חתם הרב את עצמו בסוף כמדה

מתשובותיו ומהם מובאים במרדכי גמין סי' חשכ"א, וב"מ סי' ק"פ, ור"ם, וב"ב סי' תקי"ח ובחי' אנשי שם לר"ה סי' ב') הנודע בשם רבינו אביגדור כהן צדק, והרכיץ תורה בוויין ומצודתו היתה פרוסה בכל ארץ אוישטרייך כנראה כהגה"א פרק ה' ה' ד' מהל' חפילין, ה"ד תלמיד מובהק של רבינו שמחה משפירא (ובשה"ג שנת בזה*) כנראה בשבולי הלקט סי' ב' וסי' לו' ובתשובות מהר"ם כ"ב ובמרדכי במקומות רבו מספר, וגדולה שמושה כנראה בהשו' מהר"ם סי' נ"ה וראה לרבינו יואל הלוי כמובא במרדכי ביצה סי' תרע"ה אולי קבל גם ממנו[?], והיה חתן רבינו חיים בר' משה עי' אית ח' דף ל' ושאלו זה מזה וגם שאל

(*) עי' במכתב מהר"ש מרופוגא בס' מלחמת וחרב ל"ה דף י"ג ע"א ובס' לקט הקמת הי"ד דף כ"ט ע"ד.

(**) שכ' דשנז' ר' אביגדור היו הא' תלמיד ר' שמוחה תלמידו של רש"י וחשנו בימוי מהר"ם ב"ב ואדרי המחילה מכבודו שגת מוחמת שמוחה' בשמוחה רבינו שמוחה מוויטרא תלמיד רש"י עם רבינו שמוחה משפירא עי' אות יש' דף

מן רבינו יצחק [א"ז] מוינא כמובא [באור זרוע סי' תשל"ה וחשמ"ה]
 ובמרדכי מגילה סי' תתכ"ב, ומן רבינו אהרן ב"ר אליעזר אשר קראו
 מורי בשאלתו והשיב לו בכבוד גדול ככתוב במרדכי שבועות בנ"א מפרק
 כל הנשבעין, וגם רבינו אהרן שאל ממנו ככתוב בהנה"מ פדק כ"א מהל'
 שבת ובחשו' מהר"ם ב"כ סי' נ"ה ועוד שאלו ממנו הר"ר יהוד' בר בנימין
 הרופא, וה"ר צדקיה ב"ר אברהם הרופא (כנראה בספרו שבולי הלקט
 הנדפס ובח"ב כ"י בכמה מקומות ואחיו הר"ר בנימין (ע' אות ב' דף ר"כ)
 ואחיו הר"ר משה (ככתוב שם בח"ב כ"י סס"ה) ורבינו שמואל (הנהמ"ר
 כחובות סי' ש' מסחמא רבינו שמואל מבומברק) ורבינו חזקיה (מרדכי
 גטין סי' ש"פ) וש"א גם מאתו ומחמו הנזכר (ע' אות ה' ה' הזכר) וחפארת
 גדולתו נראת ממה שכתב מהר"ם ב"כ לכני ווין (כמובא בחשובתו ד"ק
 סי' י"ב ושנויה בקוצר בד"פ סי' ק"ב „הלא עמכס ארון הכרית הכרתי
 והפלתי והאורים והחומים מורי הר"ר אביגדור הכהן הגדול אשר הושן
 המשפט על לכו וכו" וכו" עוד בתשובה אחרת (ד"ק סי' ט"ז) ונראה משם
 שמהר"ם קבל ממנו וגם הריצו תשובות זה לזה כנראה במרדכי גטין סי'
 תכ"א הנו', וגם בתשובית הרא"ש ריש כלל ל"ה מובאורת תשובה לו
 והוא חבר.

א' תוספות על מסכת כחובות כנראה בחוס' ישנים לכתובות
 דף ס"ג ע"ב.

ב' [פסקים ופשטים והוא פירוש על התורה ועל המש מגילות
 את זה לעומת זה עשה מצד ה"א פסקי דינים על דרך הסדרים
 ולעומתם פירושים במ יבוארו דברי הכתוב ולרוב פעמים גם
 דברי רש"י ז"ל. (*).

11 הר"ר אביגדור בר' אליעזר ליפמן הילדעסהיים הביא לדפוס

א' ס' מראה המוסר ובלשון אשכנז צוטט שפינגעל כולל כל
 המשלים וחמליצות הנזכרים בכל התלמוד מסודר ע"פ ערכין
 כסדר א"ב בהירווח יפים הן בלה"ק והן בל"א כפראג בשנת
 ש"ב ונדפס עוד בלובלין בשנת ה' ובפראג בשנת תל"ח, 4, כ"כ במ
 שפתי ישינים, ולפי הנראה היה מחברו הר"ר זעלינגמן אולמא
 ממשפחת גענצבערג ונדפס עוד בפפד"מ ש"ח"מ ועוד ש' חנ"א.

12 הר"ר אביגדור כהן רב מובהק אשר היה בימי הרב מהר"ר קילון וכ' אי

התשובה הנדפסה חך השבותיו שרש ע"ד ונראה שהוא אשר חבר.
 א' ס' שערי המוסר על התשובה אשר נמצא בכ"י ברומא
 בוואטיקאנו, 4, וכתוב בו שחיברו הר"ר אביגדור כ"ץ (קרית
 ספר לדון יור' יאום ברטולוקי אורח א' סי' כ"ד (והביאו וואלף
 בח"א דף י"ב וע"ל דף קנ"ח).

13 הר"ר אביגדור בר' משה הנקר' איצמונש ונקרא גם רבי אביגדור סופר מאיינענשטאדט העתיק ללשון אשכנז סדר התפילה והמחזור עם חבור יפה והמשך הפיוט מלוקט ממפרשים אחרים ונדפס [קראקא ש' של"ט ושנ"ט] Steinschneider Catalog Bodl. (שפתי ישנים).

14 ר' אביגדור בר' נתן ש"ץ באבינין וקרוב לרבינו אברהם בר' נחמן הירחי ומבני דורו המביא איוה חדושים בשמו בספרו המנהיג הל' שבת סי' נ"ד והל' מנילה סי' י"ו והל' פסח סי' ד'.

15 הר"ר אביגדור צוידאל (שם משפחה אשכנזית כנראה בהקדמת צמח דוד לה"ר דוד די פומיס) היה אחי הרב מוה' רפאל צוידאל אשר לבקשת אלו האחים והרב מוה' יהודה סרוואל חיבר הר"י מוסקאטו ספרו קול יהודה על הכוזרי ככתוב בפתיחתו לספרו, היה תלמיד הרב מוה' שמואל יהודה קצנילינבוגן והיה מרביץ תורה בק"ק וויניציאה והשלישי בבירת דינו של הרב ככתוב בהקדמה הנו' והפליג בחכמה ובישיבה והשיב הרבה תשובות ככתוב בתשובתו המובאת בס' משביח מלחמות סי' א', וגם הרב המשיב עליו בס' פלגי מים דף מ"ו ע"א השיב בכבוד גדול וכתב שהיה איש אלקים נורא מאוד ומובאות תשובות לו שהשיב לקרובו ותלמידו הרב מוה' יעקב היילפרון בספרו נחלת יעקב סי' כ"ז ול' ול"ד ומביאו עוד בספרו וגם קנא את קנאתו ואת קנאת הרב מהרש"ק בעסק מקוה רוויגו (ע"ל דף 4) בספרו הנו' סי' ס"א וגם בס' כנה"ג א"ח סי' הס"ח הגה"ט מביא תשובה להרב ועלה לשמים י"ח מרחשון ה"א שס"ב ליצירה שם כוויניציאה והספיד עליו הרב מוה' יהודה אריה ממודינא והפליג כשכתבו על ספרו מדבר יהודה דף ע"א ע"א וגם נדפסו שם החרוים אשר יסד להקוק על מצבתו.

16 הר"ר אביגדור [בר' יצחק] קרא היה בפראג במאה השניה מהאלף הששי בזמן א' עם המהר"ל ומו"ה ליפמן בעל הנצחון ובימיו היה שם בשנת קמ"ט לב"ע גזירת שמד והרג רב ר"ל [ואולי גם אביו היה בתוך הנהרגים על קידוש השם] וייסד הרב הסליחה המתחלת "את כל התלאה" והפומין "אל נקמורה" וגם ייסד "אהד יחיד" (שמומרים החרו הראשון לחת); והחם שמו אביגדור קרא בראשי החרוים ועי' יש"ש גמין פרק ד' ר"ס ל"א ובשנת קס"ט היה ברענגשבורג אולי היה שם לבקש מנוס מפני הגזרות אשר היו שם בפראג, ובנו היה ר' אברהם, (ככתוב למטה) [ע"ש] ומנותחו שם בפראג [שמת שם ט' אייר שנת קצ"ט עי' צונץ צור געשיכטע ... זייטע 417] והולכים על קברו להמליץ טוב על כל צרה שלא תבא; והוא חבר.

א' ס' אבן ספיר, הקירות על דרך שו"ת בענין אמתת חכמת הקבלה כ"י תוך ספרי הרד"א באקספורד.
ב' פירוש על המזמור האחרון שבתהלים דברים עמוקים וסודות נפלאות אשר חברו ברענגשבורג בשנת קס"ט ככתוב בס' עמק

המלך הקדמה השלישית פרק י"ג [ויותר שהיה חכם וישר
 סליחות ופיוטים הרבה, הלא המה פרשמים על ספר ליטעראטור-
 געשיכטע להחכם צונץ 374].

17 הר"ר אביגדור כס' עשרה מאמרות להרמ"ע מפאנו מאמר אם כל

חי ח"א סי' י"ו כחב „ובטעמי המצות לקנה שחברו הר"ר
 אביגדור בעל הפליאה" וכ"כ עוד כס' פלח הרמון שער ח' ספ"ג „ובספר
 קנה לה"ר אביגדור זצ"ל" וליא גלה לנו מי הויה הר"ר אביגדור זה, זמנו
 ומקומו, כי מה שיש סוברים שכוונתו לה"ר אביגדור קרא הנ"ל הויה
 רחוק, אם כי אין ספק שאיננו קדמון (ועי' מ"ש הרב חיד"א כס' ועד
 לחכמים ח"ב אות ס' ססי' י"ט וסי' כ"ט ואות ק' סי' י"ט) וכאשר מפורש
 יצא מפי הרמ"ק כס' הפרדס שער הנתיבות רפ"א ופ"ב שהל"ב נתיבות
 שבפ' בראשית אשר שמו להם הנאונים שמות כפי אשר קבלו בפעולתם,
 המוכאים כס' הקנה, הם מועתקים אצלם מפ' ס' יצירה לרבינו יוסף
 הארוך (ע' אות י' סי' ק"ח) עם שנחתכם לכוחכם בשם מגידים (ומביאו עוד
 בשער פרטי השמות פרק י"ב) אך שיהיה מחברו מאוחר כל כך גם
 זה אין להאמין ובפרט כי נתפשט כבר במצרים בימי הרב"ו (אשר
 הזקין מאוד כידוע ונולד לערך חמשים או ששים שנה אחרי מות הר"ר
 אביגדור קרא) שמזכירו בחשובתו ח"א סי' פ' כס' מפורסם ולא כספר
 אשר נתחבר סמוך לזמנו וכן נראה בכ"י לטור א"ח סי' ס"א שהיה נמצא
 שם להנגיד מוה' יצחק דהכהן ולמהר"י בי רב וכמו כן בקוסמנטנינפל
 בימי רבינו אליה מורחי (כי מה שכתוב שם בכ"י ס' הפליאה, כבר ידוע
 כי הוא הקנה והוא הפליאה וכאשר נדפס בראשו, וגם בחשיבת רבינו
 אליה סי' א' כתוב קנה, והדברים המוכאים נמצאים שם ב"ד קארעין
 דף כ"א ע"ד) ואין להאמין שם' אשר נתחבר בראג יהיה כבר נתפשט
 בימיהם בזמן קרוב כ"כ באפסי ארץ,*) ועוד הזון למועד אי"ה אשר
 יחברו ויתלכנו הדברים ונדפס

א' ס' הקנה והוא ס' הפליאה על סדר בראשית בקארעין
 בשנת תקמ"ד,² ויש בו טעית ושבושים הרבה וגם השמיטו
 רוב ההקדמה הנמצאת בספרים כ"י.

ב' ס' קנה בינה על קריאת שמע וכונותיו ד' פראג ש"ע,⁴
 ג' ס' הקנה על חמצות הוא ס' קנה בינה הנ"ל אשר הוא רק אפס
 קצהו מהספר ועוד טעמים על ששים מצות נדפס בפארים
 בשנת תקל"ו,⁴

18 הר"ר אביגדור קרא בן החסיד מ"ה שניאור וויכש היה חתן הרב קקין דיונה כנראה בהקדמת השיב רבי איעזר ובחשובה

(*) ועי' Munk, mélanges f. 282 שכתב ג"כ ס' הפליאה, qui a été évidemment composé dans la seconde moitié du XIIIe siècle
 כמו שב' גם האג"ו, f. 212, Nachgelassene Schriften, III, שנראה שר"א קרא חיבר ס' הפליאה.

סי' ב' ומילידי ווין הכירה והרכיץ תורה ככמה קהלות כפולין כאפטא וקוסנטין ובסוף ימיו לעת וקנתו היה אב"ד בגלויגא ועלה שם אל האקים ביום ש"ק כ"ה אדר תל"ח, וחתנו מו"ה יעקב מווילנא המניה לס' עין יעקב הנדפס באמשרדם בשנת תמ"ד הדפים קצת מחידושיו לאגדה בתוך שארי החרושים הנקבצים שם ע"י הרב מו"ה יצחק מאיר תאומים גיסו של הרב ובכתוב בסוף הספר.

19 הר"ר אביגדור ב"מ שמעון קאסטליץ אשכנזי נולד אחר אשר היה למהר"ש י"ג בנים ומתו והרבנית חדל להיות לה וריחם הוא ית' ויתן לה הריון ונקראו אביו אביגדור שיגדור פרצת י"ג אחיו (גמטריא אב"י) והיה רב מופלג וחסיד ומקובל והיה חבר להר"ב קרבן אהרן (כ"כ הרב מו"ה יעקב פראגי מהמה בתשו' כ"י ושהם רבותיו של רבו והפליג בזקנה יותר משמנים שנה ונפטר בשנת תי"ט ליצירה (קורא הדורות דף נ' רע"א, ושה"ג ח"א אות א' סי' מ"ט).

20 הר"ר אב"י היה אחד ממרכיצי התורה בקושטנטינא בימי הרב מהרש"ם אשר פלפל עמו בתשובתו חלק א"ה סי' ד' וח"ד סי' קט"ז וקוראו שם "גדול מרב ורבן" וסי' קמ"ב, ומת נמלצו אמרי יושר דברי פי חכם הן הוצק בשפתותיו בהקדמתו לס' לקח טוב להר' מו"ה משה ננארה, אולי בן הר"ר אהרן בר אב"י (ע' דף ק"ז).

21 ר' אביוסף (אולי צ"ל אביאסף) בר יצחק מאלכסנדרא של מצרים כחב, א' שני אגרות על החכונה, ונמצא כ"י בבית הספר של דוכוס מארבינו בוואטיקאנא, 4, ב' ספר על משפטי הככבים ולקות השמש והירח נמצא ג"כ כ"י שם נכתב בלוניר בשנת ד"א תתקכ"א ליצירה ע"י פנחס בר שלמה (קרית ספר אות א' סי' כ"ח).

22 ר' אבילהקין עברי מתונם חבר ס' על הרפואה בל' עברי כ"י בבית עקד הספרים של מלך ספרד באישקוריא (ק"ס שם סי' כ"ט).

23 ר' אבילמיני אבן אבינגיד עברי רופא כארץ ערב חבר ס' המדבר בכל אבקת רובל בל' ערבי כ"י באישקוריא (קס שם סי' ל').

24 הר"ר אביעד שר שלום ככמו"ה מנחם שמשין כאילוה אחד ממרכיצי החורה ומורי הוראה כמנטובה היה תלמיד מובהק מהרב מו"ה יהוד' בריא ומגדולי חבריו מתלמידי רבו היה הרב מו"ה יצחק לאמפרונטי אשר פלפלו הרבה בחורה כנראה בס' פחד יצחק ככמה מקומות ונתגדל מנעוריו בין חכמים וקבל גם מהם ה"ה אביו הרב והרב מו"ה משה זכות והרב מו"ה בנימין הכהן והיה חכם מופלג בפילוסופיא וחכמת הטבע והכוכבים עד שיצא לו שם בנוים בגלילות מנטובה ואח"כ למד חכמת הנסתר כאשר הורוהו רבותיו בדברי הרמ"ק ובהיותו בן ארבעים וארבע שנים למד סחרי התורה מקבלת האר"י בחברת החסיד המשכיל כמהר"ר שמואל נורצי ולא מצא אפ"ל בעמקי החכמה שום דבר שינגד להשכל

(ככתוב בהקדמת ספרו ובפרק כ"ג דף ל"ה ע"ב) והרב מו"ה גור אריה פנצי הפליג מאוד מחכמתו בדבריו הנרפסים בסוף ש"ע חוה"מ עם הנהוח מוה"ג א"ה, הוא היה אומר כל החכמות למדתי במשך עשר שנים, אך חכמת התלמוד נער הייתי גם זקנתי ויגעתי ולא מצאתי כי אם שמץ מנהו [עיי' שם הגדולים ח"ב „אמונת חכמים"] והלך שם לבית עולמו ביום הראשון של סוכות משנת התק"ד ליצירה (כן ראיתי כחוב בראש ס' אמונת חכמים א' ככ"י איטליאני וכן נראה בדברי בנו מו"ה רפאל חיים בס"ס מנחת שי אשר הגיה) והוא חבר

א' ספר אמונת חכמים בשנת ה"א ת"צ (כנראה ברף ל'ח ע"א מהספר) בו נלחם בעד דברי חכמים הקדושים בכלל ובפרט בעד חכמת הקבלה ומנגד ומרחיק למוד הפילוסופיא, חלקו לששים פרקים, ונרפס בשנה ה'ז' במנטובה, 4' [הרב מו"ה יעב"ץ עשה עליו הערות והגהות בס' המשפחת חלק ב].

ב' תשובות ושאלות נרפסו ממנו בס' פחד יצחק במקומות הרבה גם נרפסו שאלה ל'ו ולהרב מו"ה דוד ב"ר עזריאל פנצי המורה הנוראה הראשון שם כמנטובה משנת תצ"ב להמני"ח בספרו שתי לחם סי' ל"א ואחת להם אשר שאלו להרב מו"ה יעב"ץ נרפסה בס' שאילות יעב"ץ ח"א סי' ע"ח ובאגרתם ועל קבלת תשיבתו הפליגו מאוד בשבתו (ורמו הרב על זה בספרו עדות ביעקב דף נ"ח ע"ב).

23 רבינו אבין הגדול בחורה ובהכמה ובסודי סודות לדרוש כל אות

ואות במ"ט פנים היה בסוף המאה השביעית ובראשית המאה השמינית מהאלף החמישי והיה מיוצאי חלציו של רבינו יוסף הזקן בן רבינו שמעון ממדינת מנש ובא למגנצא והוליד שם את רבינו יצחק החסיד ואת רבינו יהושע החסיד, ורבינו יצחק הוליד את רבינו שמעון הגדול (כ"כ בקונטרס כולל סדר הדורות לא' מתלמידי מהר"ם ב"ב המועתק בתשוב' מהרש"ל סי' כ"ט, ומה שכתבו הרב בעל קורא הדורות והר"ב סדר הדורות שרבינו אבין מובא בתוס' חולין דף מ"ז ע"ב, עמס הסליחה כי אין ספק שהוא ט"ס שם בתוס' וצ"ל הראב"ץ*) וכנראה במרדכי שם סי' תר"ך ושעיות כזה נחהו גם במרדכי יבמות סי' נ'.

26 הרב הדרשן מו"ה אבי עזרי ועליג ב"ר יצחק מרגלית מפלאצק ישב

בביה"מ של הנגיד הר"ר בערמן סג"ל בחלברשטאט היכר והביא לרפום

א' ס' כסף נבחר דרשות כסדר החורה כאמשטרם תע"ב, 2, ונרפס שנית בליוורנו.

(*) עיי' צונץ „צור געשויכטע, f. 565 שם שצ"ל אביו, פי' אביו של ר' אבין והוא ר' יואל הלוי וכן כתוב בהדי' באור זרוע דף נ"ז ע"א פי' רבינו אבי העזרי בשם ר' יואל אביו אבל במרדכי איתא" וכן הוד' רבינו זקיני וזה הראב"ן בידוע.

ב' ס' הכורו לקוטנים על גמפ"ת בוויניציאה בשנת תצ"ה, 4
27 **אבן על גאסום**, היה תלמיד רבינו נסים ב"ר יעקב בן שאהון הנקרא
 רבינו נסים גאון, והוא חבר

א' ס' בתפלות כאשר כתב הרמב"ם בתשובתו המוכתרת בחשוב'
 הרשב"א ח"א סי' ו', אחשוב שמעשהו בדרך סידור רב עמרם גאון.

28 **אבנר**, אחד מן רבותיו [?] של רבי יצחק דמן עכו כחכמת הקבלה
 כמ"ש בספרו מאירת עינים כ"י בסדר בא "כל זה קבלתי מפי
 איש אקים מקובל גדול מפי אנשי אמת החסיד ה"ר אבנר וכן כ' עוד
 בר"ס ויישב, ושאלתי לחכמים רבים ולא היו משיבים לי נכונה עד
 ששאלתי את פי ה"ר אבנר" (והטעם המוכתרת שם בשמו מוכתרת תוך
 דברי ס' מ"ע בפ"י התורה להר"ם ציוני בסדר הנ"ו ומביאו עוד בספרו
 בכמה מקומות ובס' בשלח מביא לה"ר אבנר נר"ו שאמר משום ה"ר שם
 טוב ז"ל, נראה מזה שה"ר אבנר קפח לה"ר שם טוב בן גאון אשר היה
 חי עדין בשנת פ"ה (כאשר הוכחתי בתולדותו כאות ש') ובשום פנים
 אי אפשר שהיה תלמיד הרמב"ן וכודאי לא אותו אבנר*) אשר המיר דתו
 ונתחרט ונאכזר מן העולם (ככתוב בס' שה"ק דף נ"ו ע"א), הוא ה"ר
 אבנר א' מהמגלים פנים בתורה שלא כהלכה המוכתרת בפ"י אברכנאל
 על יהושע פ"א עיון כ' ואחר שנתנצר נקרא אלפונשו והוא אשר כתב
 להגן בעד אמונת הנוצרים דברי נאצות נגד ספר מלחמות ה' [המיוחס]
 לר"י קמחי ונקרא שמו מורה צדק תחת אשר ראוי היה לקראו מורה
 שקר כי שקר נסכו ולא אמון בו וכבר השיבו על חלומותיו ה"ר שם טוב
 שפרוט בס' אבן בותן וה"ר משה הכהן בס' עור האמונה.

29 **הר"ר אברהם אבא** חבר ס' על מדת הענוה כ"י בפאדוא בנתי
 עקד הספרים (קרית ספר אות א' סי' מ').

30 **החכם ה"ר אברהם אביגדור** ב"ר משולם למד חכמת הרפואה
 במושב החכמים אשר בישיבת הנכבדת (אקאדעמיע)
 בהעיר מונפשליר [Montpellier] והעתיק שם בשנת קל"ט לפרט האלף
 הששי ספר אחד קטן חכמות ורב התועלת לכל מי שירצה להתעסק
 במלאכת הרפואה אשר חברו הרופא גיראבט די שול [Gerard de Solo]
 בעניני הקדחת וקראו מכא הנערים וחלקו לפרקים נמצא אתי כ"י
 ובסופו, "לקוטות מצאתים וחברתים" ואיני יודע מי הוסיפם אם ה"ר
 אברהם או הסופר [עוד העתיק ספרי הרופא ארנאלט (Arnald de
 Villanova) מלשון לאטינו ללה"ק**]. וחבר ס' סגולת מלכים בחכמת
 ההגיון נמצא כ"י תוך ספרי דע ראססי בפארמא שני פעמים No. 402
 u. No. 1342, וכתב בהקדמתו שחברו סוף סיון משנת קכ"ו להאלף הששי

(* ע' מ"ש ה"ח גרא"ץ B7, Note 13. אשר שם יאמר כי הוא זה אבנר הנ"ל אשר
 השיב לר' יצחק.

בהיותו בן שבע עשרה שנה, וגם באוצר הספרים בפאריז ולפי השערתו
הכר גכ הוא השני ספרים אשר יזכרו לקמן דף ס"ח ולא ה"ר אברהם
ב"ר משולם ממדינא אשר ייחסם לו המלומד וואלף.

31 ר' אברהם ב"ר אביגדור קרא (ע"ל דף 6) היה כבר גדול
בשנת ה"א קמ"ט בגזירת פראג כאשר חבר אביו הסליחות
כנן' וגם הוא חבר*) או הסליחה המתחלת „אנא אלקי אברהם“.

32 הרב מו"ה אברהם ב"ר אביגדור הנקרא ר' אברהם מפראג היה
שם אב"ד וראש ישיבה והיה גדול הדור ומופלא בתורה

(ומ"ש הרב חיד"א בש"ג ח"א אות י' סי' מ"א ובקונטרס שולחן במדבר
סי' ד' שהרב היה חבירו של מהר"י ברונא, יכפר ויסלח כי זה א"א לפי
סדר הדורות שמהר"י ברונא קדם לו לפחות דור אחד ולא ידעתי מנא
לידה, והקרוב אצלי שכתב כן יען כי ראה למהר"י בתשובתו אשר
השיב למהר"י ברונא (הנדפסת בפסקים וכתבים סי' רכ"א) שמוזכר
למהר"א מפראג סבר הרב דעליה דרבינו אברהם דידן קאי, אבל
באמת הדברים מגיעים לרבינו אליה מפראג וכמ"ש לקמן דף קכ"ב וזה
ברור) וגם היה בקי בכל החכמות והעמיד תלמידים הרבה ומהם היה
הרב מו"ה אברהם יפה (כמ"ש בנו הר"ב לבוש בהגהתו כלבוש התור
סי' רצ"ד) ועלה אל האלקים בשנת ש"ג ככתוב על מצבתו (וכמוכ"א
בס' צמח דוד דף מ"ד ע"א) והוא חיבר

א' ביאיר על רש"י עה"ת כ"י מובא בס' צמח דוד שם.

ב' הגהות על הטורים נדפס מעט מהם אצל הטורים שנדפסו
באויגשבורג בשנת ש' (וע"ל אות י' ר' יעקב בן הרא"ש).

33 הרב מו"ה אברהם אבורדאל אחד מרבני ירושלים הקדמונים עם
הרב מו"ה יעקב מטרייל בשנת ה"א רס"ט מוזכרים בקונטרס
ישן נושן אשר היה להרב חיד"א ומוזכרו בס' מחזיק ברכה לא"ח סי' ק"ג
ס"ד וסי' ש"ח ס"ב וכ"ד סי' ס"ז וס"ג ושאל מהרדב"ז כנוצר בתשו' ח"א
ד' ליוורנו סי' ל"ד ואולי גם השאלה אל הרב הנדפסת בתשובותיו ד"ו
ח"א סי' ר"ד היא מאתו.

34 מו"ה אברהם אהרן ב"ר מנחם מן בכרך הנקרא ר' אהרן מנוליש
נחקבל בשנת שפ"ז לחון בפונא בכיה"כ של הרמ"א ושאר
בתי כנסיות, וחבר ס' אורים וחומים מוסד והביאו לרפוס באמשטרדם
בשנת ת"ג.

35 הר"ר אברהם אהרן ב"ר שמואל גורלינגאן הרביץ תורה בוויניציא
והיה מבית דינו של הרב מו"ה מאיר מפאדובה וחתום
עמו על פסק בעסק עגונה משנת ש"ג המובא בתשובתו ס"י כ' וחתום

*) עי' בס' עמודי העבודה לר"א לאנדסחוטא דף 2, שב' שאין ספק שרא"ב ב"ד אביגדור
אשר עלה אל האלקים בשנת ש"ג (וכנ"ו בסמוך) הוא מחבר הסליחה אנא אלקי.

גם על השוכה אחת עם שארי רבני וויניצ'א כשנת ש'י בעסק הגמ
הניתן כפראג וערער עליו הרב מו"ה מן שם כמוכא בתשוב' מהרמא"י
סי' נ"ו.

36 הר"ר אברהם בכ"ר אורי היה מקובל גדול וראש ישיבת ק"ק אשכנזים
בשאלוניקי (קורא הדורות דף מ"ד) ונהגם על קבלת עדות

הנעשה שם בשנת ה"א שס"ו וההומים אחריו הרבנים מו"ה חיים שבת
ומו"ה שמואל חייין (הנדפס בתשו' בני שמואל סי' נ"ו)

37 החכם מו"ה אברהם אוריג'ת היה מרבני מצרים בזמן הרב קורא
הדורות ככתוב שם דף נ"ב.

38 הר"ר אברהם אולאי אחד מרבני עיר מאראקא הוא הקדוש הסיד
מפורסם ומקובל אלפי תלמיד הרב הטובה מו"ה יצחק

די לוייה חברו של הרב המפולפל מו"ה שלמה עמאר אשר נפטר בשנת
תצ"ח קודם להרב (ככתוב בועד להכמים ח"א אות א' סי' מ"ח ובהשמטות
לס' מראית העין דף צ"ב ע"ג) והיה מתוכח בקבלה ובפירושי מקומות
מהזוהר עם חברו הנז' (כנראה שם) וגם עם הרב מו"ה אברהם בן
מוסח כנראה מהנהגותיהם בס' אוצרות חיים, ותלמידיו הרבנים המובהקים
מו"ה יעקב פינטו ומו"ה ישעי' הכהן ומו"ה יעקב גדלי' וחיבר.

א' ביאור לספר הזוהר והפליא לכתוב הכל על דרך האמת, והרב מו"ה
שלום בוזאגין מביא מבאוריו בספרו מקדש מלך בקוראו מוריני
(בהקדמת ס' א"א וגם מס' שה"ג ח"ב אות א' סי' פ"ה וק"ו).

ב' הגהות לס' אוצרות חיים להרב ולמהר"א בן מוסח כ"י והרב
היד"א ראה אוסח כמ"ש שם ח"ב אות ה' סי' כ"ו.

39 הר"ר אברהם חיבר ס' התשבורת כ"י בוזאטיקאנו (קרית ספר אות
י"ו סי' נ"ו).

40 הר"ר אברהם, אשר חתם א"ע בסוף ימיו הייא אברהם במו"ה אהרן
די בוטון הרביץ תורה באיזמיר והיה מכית דינו של הרב

מו"ה יוסף איסקאפא בזמן הרב כנה"ג הוכירו בתשוב' בעי חיי ח"ד
סי' קע"א והסכים בשנת ת"ח על הדפסת הספר כנה"ג הלך א"ח והוא
החתום הרביעי אחר הרב מו"ה יוסף הנז' וגם ב' הקדמה לס' שוריי
כנה"ג בש' תל"א והביא לרפוס ס' לחס רב למר זקנו אשר נשא שמו
ובסוף ימיו עלה לעת"ק ירושלים תוב"ב והיה מזונה שם אגמין (שה"ג
ח"א אות סי' מ"ח) והוא החום ראשון על מכתב משנת ת"ס מרבני
ירושלים לרבני חברון הנדפס בס"ס שבר פושעים סי' ח' והר' פני משה
נשא ונתן בה"ב סי' צ"ז על תשובתו.

41 הר"ר אברהם אליה הכהן, אולי הוא ב"ר אליה הכהן אשר נזכר
למטה, חבר.

א' פירוש על י"ג מדות של ר' ישמעאל כ"י בוזאטיקאנו על קלף
פאליץ (קרית ספר אות א' סי' מ"ה וכן כ' המלומד וואלף בח"א

דף ל"ב בשמו וקרוב הדבר אצלי שהוא פירוש על התורה כהנים כלו. ובארטולוקו הצופה ומכית רק בראש השער או הספר סבר שאין פירושו רק על הי"ג מדוח).

42 הר"ר אברהם בן הר"ר אליה הכהן הנראה שהוא הר"ר אברהם כהן

מעיר הא"א שנזכרו דרשותיו בלקוט מהרי"ל ריש ה' שבת וסוף ה' ליל יום הכפורים וכחב אל חבורת הקדש האלבירשמאטמא.

א' אגרת כולל דיני איסור והיתר וחילת פניהם לתחו להעתיק לכל מי שירצה ולדרשו בכיה"כ כל"א ונדפס ע"י הרב מו"ה אליה לואנץ בבאסיליא שנ"מ, 4. בסוף פי' המהרש"ל על שערי דורא דף פ"ד ע"א ונראה שהוא מהר"א כ"ץ אשר עשה ב' חרוזים כוללים דיני הפסח על דרך הרב מהר"א אבל יותר ארוכים ככתוב בתשו' מהרש"ל סי' פ"ח (ומה שנדפס שם ק"ץ צ"ל כ"ץ וככתוב בהקדמת הרב מו"ה יצחק חיות לספרו שיח יצחק).

43 הר"ר אברהם אלעזר בן הרב מו"ה משה אשר שאל מאביו כל

הרב הקשה כנראה בתשוב' הרב בכמה מקומות היה במצרים בזמן הרב מהר"י קארו ושאל מאתו כנראה בתשובתו הלק אה"ע בדיני גלי מסל"ת סי' ה', גם הוכאה חשוכה לו בס' אבקת רוכל סי' קי"ח והרב השיב עליה שם רס"י קי"ט.

44 הר"ר אברהם אלעזר היה מרבני מצרים בזמן הרב מו"ה יום טוב

צהלון כנראה בתשובתו סי' צ"ט פסק לרבני מצרים מו"ה אברהם קשטרו וסמיכי עלוהי מו"ה מאיר גאביון ומו"ה בנימין קאגיני ותר דילן אולי היה גם הוא מיוצאי חלציו של הרב מו"ה משה אלעזר.

45 הר"ר אברהם אלגאזי, אחד מחכמי ברוסא כימי הרב מהר"א די בוטון

ומהר"א שושן כנראה בתשו' חורת אמת סי' מ"ד ומהר"י מטראני בתשו' ח"ג לחוה"מ סי' פ"ה שהשיב לו גם להעיר שיאו (העיר ההיא היתה תחת דגל רבני ברוסא בנר' בתשו' הנוכרת) בתשובותיו ס ב' חלק י"ד סי' כ"ט ואחשוב שהוא אביו של הרב המפורסם מו"ה שלמה אלגאזי.

46 ר' אברהם בן אלעזר [לא אלנוכיב ככהוב בש"י אות פ' סי' ס"ח]

חיה במאה השניה לאלף הששי בזמן הר"ר שמואל צרצה אשר מביא דבריו בספרו מקור חיים ס' אמור (ד' מנשובה דף ע"ט ע"ד) חבר השגות על פירוש הר"ר שלמה פראנקו לביאור האבן עזרא על התורה והוא בכ"י באקספורד תוך ספרי הוטטינגער פירוש הנו' ובסופו השגות הר"א על כ"ה דפים, 4, (וואלף ח"ג דף חתרס"ד) ואולי משם לוקחו הדברים הטובאים שם במקור חיים.

47 הר"ר אברהם ב"ר אליעזר אשר לא נתגלה לי זמנו כברור עם כי

לפי השערתי היה ברור רבינו אליה מורחי חבר

פירוש על דברי רש"י בפירושו על התורה ופירושו לם' מסעי נדפס בחוך הארבעה פירושים על רש"י אשר נדפסו בקושט: דינה (ע"ל בתולדות ה"ר אהרן אלדבן).

48 הר"ר אברהם ב"ר אליעזר איילנבורג נמצאים ממנו שירים בסוף חידה להראב"ע עם פי' כ"י, 4, חוך ספרי הרב מוהרד"א (קהלת דוד 1401).

49 הר"ר אברהם ב"ר אליעזר הלוי היה בזמן מהר"ם ב"ב ואולי היה חלמידו ושאל ממנו, ושאלותיו ותשובות הרב לו מובאות בתשובות השייכות לם' קנין סי' כ"ז וסי' ל"ב ונראה שם שאביו ל"א היה הראב"ה ומסתמא הוא גם אשר השיב לו התשובה בענין מס המובאת בתשובותיו ד' פראג סי' קל"א והריץ תשובות גם עם שארו רבינו אשר ב"ר יחיאל בהיותו באשכנז וגם אחרי כואו לספרד כנראה בתשו' הרא"ש כלל ב' סי' ו' וכלל ל' סי' ד' וכלל ל"ג סי' ד' וכלל פ"ד סי' ג'.

50 הדרשן מו"ה אברהם בהח"ר אליעזר הכהן נכד הר"ב מתנחת כהונה שמש בישיבה להרב מו"ה ליב אב"ד דק"ק גרידיץ בנערותו והיה מלומד בנסים כמ"ש בהקדמת ספרו אשר על שום זה קרא. א' אורי וישעי, תוכחת מוסר שלשה שערים לתשובה תפלה וצדקה וכל שער נחלק לפרקים נדפס בברלין תע"ה, 4, עם הסכמת הרבנים אשר בתוכם רבו הנזכר.

51 הר"ר אברהם ב"ר אלכסנדר [אכסלרד] מקולוניא חלמיד רבינו אלעזר מגרמיווא בעל הרוקח הנקרא בתשוב' הרשב"א ח"א סי' תקמ"ח ה"ר אברהם די קולוניא וו"ל, וראיתי אני איש מאשכנז וישמו אברהם די קולוניא ועבר עלינו עד מלך קשמילה, אבי המלך המולך עכשיו ושנה שמו נתן להתנכר והיה עומד בבית"כ של קולוניא במערב וקול יוצא כנגדו מן המורה מעל גבי הארון שמניחין בו ספרי תורה ושואלין לו כל דבר והיה משיב ואותו קול דורש מה שלא ידרוש כל חכם בישראל* ואברהם זה היה אומר שאותו המדבר היה אליהו ז"ל ושמעתי מפי זקן וחכם ונכבד שהיה כבית אדני אבי כי היה יום שבת אחד שם לפניו והיו שם כמה רבנים שנחאספו אליו מן הארץ ודרש בפרשת ויהי ככלות משה והעידו כל הרבנים אשר היו שם שלא היו עושין כן כל רבני הארץ" ע"כ (ודברי הרשב"א הללו מובאים בס' מגן אבות להרשב"ץ ח"ג פ"ד דף ע"ו ע"ב) חבר.

(* ה"ה ועליונעק אשר על ידו נדפס ספר הג"ל כ' (בהקדמתו לדרשת הרמב"ן) שלא ר"א חברו כ"א רבי מנחם אשכנזי שכן מוצא כתוב בס', ברוך שאמר" ואני אומר אי משום הא לא אירויא ולא נמר שם בשם ואין אחד במקום ארבעה משיבי צעד כתבי יד המכונים עדותם, גם החוקר הגדול החכם רמ"ש, Cat. d. H. M. zu Hamburg No. 229, 6, החזיר, הכתר" ליושנו ואברהם שב למקומו.

א' ספר כתר שם טוב פירוש על השם כן ד' אותיות הנקרא
השם המפורש כ"י חוך ספרי דע ראָססי נכתב בשנת ע"ו לאלף
הששי על קלף סי 1390 וגם ברשימת הרב מוהרד"א סי' 943
ועוד שם סי' 1032 וישנו גם אתי בכ"י ונמצא מועתק ללשון
לאטינו בכ"י בּוּאָטִיקאַנָאָ (ק"ס אות א' סי' קי"ד).
ב' ס' כתר שם טוב פירוש על דרך הקבלה על תהלים הושע
ושופטים.

52 הר"ר אברהם ב"ר אלכסנדר נתן לדפוס פירוש על נם יהודית
בוויניציא שס"ו, 8, י"א דפים (וואלף ח"ג דף כ').

53 הר"ר אברהם אמיגו הלוי אחר מיוחד מרבני עה"ק ירושלים חוב"ב
והשיב עם הרב מו"ה משה י' חביב ומו"ה דוד רחבה
[תלמידו כנראה בספרו דעת קדושים הי"ד ערך א' סס"ב כ' שכתב עמרנו
עם מורי הרב הגדול והקדוש כמו"ה אברהם אמיגו] על דברי מו"ה
מרדכי הלוי כנראה בחשו' דרכי נעם אע"ה סי' י"ח והיה חשוב מאד
בעיני הרב מו"ה משה בנכנשתי בעל פני משה ובעיני בירת דינו רבני
קונשטאנדינא והיו שולחים לו כתבים בכבוד גדול והוא חבר.

א' ספר גדול משו"ת וחדושים בש"ס ופוסקים אשר ראה
הרב חיר"א בכתובת ידו והרב פר"ח ביל"ד סס"ג נ' מביא תשובתו.
ב' פרי חדש על שולחן ערוך מה' פסח עד סופו ונאבד [עי'
שה"ג אות פ' שם „פרי חדש“].

54 הר"ר אברהם בן אסמעל המכונה אלדובי או אלבובי (הא"ז
נש"ו ח"ד) תלמיד הרשב"א (יוחסין דף קל"ג ע"א) ורבו של
רבינו ירוהם היה כסוף המאה הראשונה מהאלף הששי ובשנת צ"ד
כאשר חבר תלמידו ספריו היה עודנו בחיים כי כותב עליו בהזכירו
— נר"ז — והוא חבר הדושים רבים והשיב תשובות כנראה מהמקומות
הרכות שטובא בספרי תלמידו, ובפרט נזכר ממנו
א' סדר עבודת יום הכפורים בקצרה מועתק בהא"ז נ"ז ח"ג.
ב' חדושים ושמה למס' בכא בתרא היתה להרב מהר"ם אלאשקר
ומעתיק מהם בתשובה סס"י ל"ט.

55 הר"ר אברהם אספניא חכם גדול היה בשאלוניקי ומת זקן מופלג
בשנת ה"א שצ"א כן כ' הרב קורא הדורות דף מ"ד ע"א
שהיה אז בן י"ג או י"ד שנה.

56 הר"ר אברהם אפומארו נזכר בחשו' המכיל"ט סי' רנ"ג [עי' קה"ד
דף ל"ז א'].
57 הרופא מו"ה אברהם בן הרופא אשר וטפסר מו"ה אפרים בן שנגי
[עי' ל' ר' אפרים ב' ש'] יאשר מורע ורעו היה הרב מו"ה איעור
בן שנגי, כמ"ש בהקדמת ספרו דת ודין, היה איתן מושבו בהעיר

קושטנטינו וישא משלו בשבת הרב מו"ה שלמה אלקבץ בסוף ספרו שורש ישי הנדפס שם בשנת שכ"ז וגם בספר מכלול ושרשים לרד"ק נמצאים לו שירים מספרים בשבחים ומוזכר לשבת בחשו' רבינו בצלאל אשכנזי סי' י"ד.

58 הר"ר אברהם ב"ר אשר הכהן בן ארדוט חכם גדול ועשיר ונפטר בקצרות שנים בחיי אביו ובנים לא היו לו בשנת ה'שצ"ד ליצירה (קה"ד דף ט"ה ע"א).

59 הר"ר* אברהם ב"ר אריה לייב קלמנקש ב"ר יוסף יפה מלובלין חבר והביא לדפוס.

א' מעין החכמה, והוא מפתח והקדמה לחכמת וקבלת האר"י ז"ל ובפרט להמובא ממנה בס' עמק המלך ועשרה מאמרות וכנפי יונת, ומדבר בקיצור מסודות הפילה וציצית ומוזרה ונחלק לע"ח פרקים באמשטרדם ת"כ, 4, והרב מו"ה משה בן צור עשאם בשיר וקראם מכוא שער השמים וב' פירושים ב' "דברי אמת" ו' "קרא משה" והכל עדין בכתב (כבר לאדן דף ר"ה).

ב' [*] ספר האשל, והוא פי' על ספר בראשית עם קצת חדושים מפי אביו זקנו הר"ר יוסף נדפס בלובלין שנת חל"ד].

60 הר"ר אברהם בן בולאט תלמיד הרב הגדול מו"ה יצחק די ליאון אשר קנא לרבו והשיב עבורו על דברי הרב מו"ה יצחק בן ואירת וסתר כל טענותיו נדפס בסוף ס' שבעה עינים הנדפס בליוורנו תק"ה, 4.

61 הר"ר אברהם בן בונט חבר ב' פירוש ארוך על מדרש רבה ב' פירוש על מדרש תנחומא שניהם ב"י בוואטיקאנא, 4, (וואלף כה"א דף ס"ה ושפתי ישנים דף ס"ג) וטעו כולם כי בלי ספק הפי' הוא לר' ידעיה הכררשי הנקרא אנכונט אברהם [ע"ל לקמן אותי ידעיה הכררשי].

62 רבינו אברהם מכורגויל מוכא בתים ביצה דף ט' ב', יבמות ב' ב' כ"ז ב' ובמרדכי שם סי' א'.

63 רבינו אברהם ביהם מרענגשפורק הנזכר במרדכי לב"ב סי' הרי"ב הוא רבינו אברהם הגדול ע"ל דף ס"ז שצ"ל בר"מ במקום ביהם ואינו הר"א מביהם הנזכר בחוס' לע"ו דף ז' ע"ב כי הוא הר"ר אליעזר מביהם (ע"ל בשם אליעזר).

64 הר"ר אברהם בן הר"ר בנימין אהרן סלניק בעל השו"ב משאת בנימין היה אב"ד בק"ק בריסק וכבר היה רב גובריה בחיי

* אשר יעקב אברהם זה שמו אשר יקראו ה"ה רמ"ש בספרו Cat. Bodl. ועם כל זה אמרתי אל ירד ממקום אשר ערכו שם המחבר ז"ל.
** עי' Steinschneider Cat. Bodl.

אביו כנראה מהתשובות אשר השיב לו והמה בספרו הנז' בס"ל נ' וצ"ט וגם רומז על דברי בנו הרב שם בס"ל נ"ז, נ"ז וצ"ה ומוכיר נמוקיו בדבריו על המא"ח (הנדפסים בסוף ספרו) סי' ה' והיה לו פלפול בענין שם רוחמה בנט עם הרבנים מו"ה נפתלי הכהן בלובלין ומו"ה אברהם שרענצלש כמובא בס' טיב גטין בשמות אנשים אות י' ס"ק ל"ז ושמות נשים אות ר' ס"ק ז' (ועמ"שכ הרב חיד"א בס' יעיר אוון, מדבר קדמות מערכת ק' סי' ח' מה שחגלה להרב בחלום בשנת שע"ה סוד תיבת קדוש).

65 החסיד הרב דון אברהם בן בנשת נחמנה לראש ישיבה בספרד בשנת קצ"ב לאלף הששי ותחזיק התורה ולומדיה והגין לישראל מכמה שמדות ובנו ר' יוסף ובני דון ויראל ודון אברהם היו מחזיקים הישיבות בימי הר"ר אברהם זכות כמש"כ בס' יוחסין דף קל"ד ע"א.

66 החסיד הר"ר אברהם ברודא, כמו"ה שאול מבומסלא סמוך לפראג.

בישראל גדול שמו בשם הראש ישיבה היה הלמידו של הרב מו"ה יצחק הריף אב"ד דק"ק קראקא (כמ"ש בהקדמת המסדר ס' נחלה יעקב ומחבר ס' אבני שוחם אשר היה מתלמידיו בישיבתו בק"ק רודניץ בשנת הנ"ה (לפי השערתו הוא ט"ס שאז כבר היה בפראג כי בשנת הנ"ד הסכים כבר שם על ס' מתתיה והסכמתו על ס' יפה ענף היא מראשית שנת הנ"ה כמ"ש בס' אבני שוחם ריש ס' בא) הרביץ הורה בישראל והפליג בישיבה, ולא נתן שינה לעפעפיו עד שמצא מקום לה' משכן לאביר יעקב מקדש מעט ד' אמות של הלכה" (לשון הרב מו"ה נ"ז המוכנא בכירת יונהן דף ב' ע"א) ובתחילתו הירא אב"ד ברודניץ ואח"כ ראש ישיבה בק"ק פראג (ונתומו עדין ראש ישיבה היה סה המנווג אלטונא על חזונת בנו הרב עו"ה משה עכ נח ר' ישראל פירשט בימי הרב מו"ה זלמן מירלס וחתנו הרב מו"ה לני אשכנזי ודגש בניה"כ הגדולה באלטונא בנעמד הרבנים הנו' ואח"ז ענר איזה הקפדה בינו וזין הרב עו"ה לני על הסעודה אשר הבין לכבודו הרב מו"ה זלמן ואס כי אח"כ ענדו רבנן שלמא אעפ"כ מזה כסתנב מזה שהשיג עליו בתשו' סיון ג' על תשוב' המועצות נס"ב בחוקף וכתב עליו מנודות (כן ראיתי בס' מנילת ספר להרב מו"ה יעב"ץ כ"י) ועי' עוד שם בתשו' סי' ל"ג וסי' ס"ה בענין אלמנה אחת שזאתה עבאן לפראג בחוק ב"ד חדש ללידתה ע"ס היתר הרב עו"ה לני בנו והרב עו"ה משה הוטנבורג נדפס בתשוב' סי' ל"א כי אז היו השני מאורות מאירים כח' סה ונראה לפראג ולא הרב מהרא"ב לעבד הניסוחין ונדפסה תשוב' בתשו' שנת יעקב ח"א סי' ל"ז אך שארי חכמי הדור לא הסכימו עמו וילא הדבר נתיחד ככתוב שם בתשוב' ש"י וב"כ בתשו' הגדפס' לנאון א' (והיא להרב"ב מוהר"י כנר' נס' בני אהונה בשו"ת גשפס"ס) נס' משנת דר"ע דף ג"ט ע"ד ומשם נתקבל בשנת חס"ט לאב"ד בק"ק מייץ בטקנים הרב מו"ה נבריא ובסוף ימיו בשנת דע"ה נתקבל לק"ק פראנקפורט דמיין ושם נהספ אל עמיו ביום א' ר"ח אייר בשנת הע"ז ככתוב

כמימרכוך דק"ק פפד"מ וכ"כבס"ם קרבן נתנאל (ולא בשנת תע"ח כאשר כ' בהקדמת ס' אבן השוהם ומאירת עינים) ונהקיים בו אדם כי ימות באהל של תורה כנר' בסוף ספר תולדות אברהם שכמעט בחצי רביעית שעה קודם סילוקו של צדיק היה החילוק המוכח שם בפ' המדיר דף ע' ע"א בידו ומעיין בו עד כי קמו עיניו מראות, והוא היה מרבה ישיבה מרבה חכמה כי נהרו אליו בחורים מאשכנז ופולין לשאוב מבארו מים עמוקים והיה מקבלן בסבר פנים יפות ומקרבן לתורה, ועי"ז העמיד תלמידים הרבה, רובם מופלגי התורה גדולי עולם מורי הוראה בישראל אשר מכללם הרב מו"ה יונה לנד סופר והר' מו"ה שמואל הילמן והר' מו"ה נתנאל ווייל אשר שמעתתי בפומיה בספרו קרבן נתנאל והרב מו"ה שמואל קרקוויר והר' מו"ה אברהם וויטמונד ובנו הר' מו"ה משה ברודא אב"ד דק"ק ווירמש ועוד היה לו בן אחר הנקרא מו"ה שלמה זלמן כי ראיתי בס' שמות בארץ ד' קושטנד' חתום בראשו שלמה זלמן בן הג"מ אברהם ברודא וחתנו הרב מו"ה יוסף משה מברעסלא אב"ד דק"ק באמבערג, והוא היה כמעין הנובע וכמה חידושים מחורחו נחבררו בעולם ע"י תלמידיו הרבים ובתוכם דברים מהתלמידים שלא שמשו כל צרכן ולא שמעו כהוגן וחלו ביה בוקי סריקי וכאמת כסא כבודו נקי מהם וגם נדפסו בשמו עם חידושים משאר גאונים חידושי כ"ק ב"מ ונסהדרין בשנת [תפ"ג עד] תפ"ה, 8, וגם הדפיסו בשמו חידושי הלכות למס' גטין בוואניזבעק תצ"א, 8, [גם נדפסו בשמו חידושים עה"ת ולג' רגלים לר"ה לחנוכה ופורים בס' אסיפת חכמים ע"י המאסף ישראל איסרל ב"ר יצחק סג"ל בפפד"מ שנת תפ"ה] ומהחידושים אשר יצאו מתחת ידו נדפסו

א' ס' אשל אברהם עם הנהות אהל משה לבנו הנז' והמה חי' פסחים חולין בכא בתרא ב"מ גטין ע"י בן בנו מו"ה שאול בפרנקפורט דמיין הק"ז, 2.

ב' ס' תולדות אברהם חידושי הלכה וחס' על קדושין וכתובות עם ס' כתנות יוסף לחתנו הנז', [ע"י לק' אות י' ר' יוסף משה ב"ר דוד] בפוירא תקכ"ט, 4.

ג' ס' שמעיה אדהא על קצה ממסכת כתובות (ועוד נדפס שם בחיקון פי' סוגיא מפ"ב דגטין הנדפס בשבוש ובלבול בחידושי הלכות למס' גטין הנ"ל) ע"י תלמידו מו"ה ירחמיאל במו"ה מנחם נחום פפד"א תצ"ז, [4].

ד' תשובות לו נדפסו בתוך ספרי חכמי זמנו בתשו' הכס צבי סי' ב' כנו' ובסיף תשו' מוהרמ"ז רוטנבורק סי' כ"ח ותשו' לתשובת והשגות מהר"ם מר"ב כס' ל' ובס' מעיל צדקה סי' א' ובס' חינוך בית יהודה סי' ק"ל (אשר וזשיב בהיותו בכית חמיו בפפערשי).

67 הר"ר אברהם ברודו בן ר' אליה תלמיד מובהק של הרב מו"ה משה

בנכנסתי ואחד מרכני בית דינו וחתום שלישי להרב אחר שחתם שני הרב מו"ה יצחק פראנציץ על גב"ע הנעשה בקונשטנטינא בשנת ת"ג כמובא בתשובותיו פני משה ח"א סי' י"ז ועל אחרת משנת חכ"א המובאת בח"ג סי' מ"ה וחתום שנית הרב מו"ה חיים אשכנזי, אבל בשנת חכ"ה חתם תיכף שנית אחר חתימת הרב כמובא בח"א סי' ל"ז וחתם אחריו הרב מו"ה יוסף בן ווילייסיד והיה מופלג בתורה כאשר הפליג עליו הרב הנז' כימי חרפו בשנת תמ"ז וסמך שתי ידיו על פסקו וגם הסכימו עמו הרבנים הגדולים מו"ה אליה אביי ומו"ה שמואל לביה הלוי ומו"ה ברוך בן חיים ככתוב שם בח"ב סי' ק"ב וק"ג והסכים עוד על פסקו שם סי' קכ"א ועל פסק אחר לו בתשו' ח"ג סי' י', גם על הסכמתו על פסק הרב מו"ה יוסף אלמושיניו (עם כי התפעל עליו קצת על אשר שינה את טעמו שם שבאו דבריו בלי אורח ומופתזכפסקי הגאונים ותשובות הרמב"ם כו' וכן לא יעשה וזלתי לגאונים או להרמב"ם ז"ל וזולתו כו' ע"ש בתשו' ערות ביהוסף ח"ב סי' מ"א) ושאלותיו אשר שאל להרב הנז' כתובים על ספריו ח"א סי' פ"ד ופ"ה וח"ג סי' ד' ל"ז מו"ה ונ"ז והשיב לו בכבוד גדול וקראו אריה דבי עלאי והסכים על תשוב' הרב מו"ה מרדכי הלוי בספרו: דרכי נועם אה"ע סי' ס"ב וסי' ס"ד והרב הנז' הפליג בשבחו שם כסי' ס"ה (ועי' תשוב' ערות ביהוסף ח"ב סי' מ"ח) ועוד לעת זקנתו עבר במחנה העברים כערי אשכנז בשנת תנ"ה ותנ"ז ועסק במצוה רבה פדיון שבויים וכלל המקומות אשר עבר שם בכבוד גדול נחשב כנרא' מדברי רבני המבורג פראג ואמשטרדם בראש ספרו, ובסוף ימיו עלה לעה"ק ירושלים תוב"כ וחתם בראש הרבנים שם כנר' בהסכמתם בשנת תס"ד על ס' עין יהוסף חי' לבכ"מ ושם היתה מנוחתו בשנת ת"כ (וואלף ח"ג דף כ"ג) וביום שמועתו בקושט' אפטר עלויה הרב מו"ה אליעזר בן שג"י בעל ס' דת ודין רב עמנו גם מקום ללון (שה"ג ח"א סי' ס"א) וחבר

א' ס' ברכת אברהם דרשות נחמדים על התורה ספר בראשית אשר חבר בדרך כהותו באמ"ד בחורף משנת תנ"ה ממרה שנשאר בזכרונו ממה שדרש בקושטנדינא ובאדרינופולי לפני חמשים שנה ויותר ונדפס בוויניציא תנ"ז, 4.

68 רבינו אברהם בן רבינו ברוך, אחי רבינו מאיר מרוטנבורק כנראה

במרדכי גטין סי' ת"ד שכחב"י ועוד מצאתי שכתב רבינו אברהם בשם הר"מ אחיו והוא חבר.
א' ספר סיני הנמצא בכ"י על קלף בווישטענבורג, נכתב ה' אב קנ"א, וכחוב בראשו "זה ספר ס' סיני שייסד הר"ר אברהם אח של הר"ר מאיר הגדול בן הר"ר ברוך ויען קרא אותו סיני, שסיני בגמטרי' עונה וליקט אותו מענוי עולם" (כ"כ וואלף בח"ד דף

השנ"ו) ואין ספק כי הכ"י היה הו"א העתקה. כי זמן המחבר
הוא מוקדם לזה לפחות מאה שנה ואולי משם לוקחו הדברים
המוכאים במרדכי ס' ה"ז בשמו.

69 הר"ר אברהם ברוך אחד ממרביצי התורה בקושטאנדינא כשנת השנ"ו
ליצירה וחתום על פסק דין עם הרבנים מו"ה הנגידה בן
יקר ומו"ה שמריה שרביט הוהב והסכימו עמהם כמה גדולים כמוכ"א
בס' תורת אמת למוהר"א ששון רס"י י"ט.

70 הר"ר אברהם בת"ר ברוך החם עם הרב מו"ה מתתיה ב"מ יהודה
על פסק הרב מו"ה אליה בכ"ה מנחם והיו בסוף ימי הרב
מו"ה חיים שבתאי אשר הסכים עמהם כמוכ"א בס' תורת חיים ח"ג ס'י
פ"ו וכן הרב מו"ה דניאל אישטרושה ככתוב שם ס' פ"ו.

71 הר"ר אברהם בן הר"ר ברוך מזרחי דיין מצויין ושוחרט בעה"ק
ירושלים חוב"ב מתלמידיו של הרב הכולל מו"ה שאול
בן צאחוני ובנו היה הרב מו"ה יוסף אבי הרבנים מו"ה חיים משה ומו"ה
מאיר מזרחי אשר מלאו מקום אבותם. חבר:

א' ס' זכרון לבני ישראל והוא קיצור הלכות שחיטה ובדיקה
ושבעים טרפיות לעיף ולכהמה ונדפס ע"י מו"ה חיים משה
ב"מ אברהם קאריגאל מעה"ק הנ"ל נכד מו"ה שאול הנ"ל
באמשטרדם תע"ה, 8, ונדפס עוד שם בהצג ע"י שר"ר הר"ר
חיים אברהם ישראל זאבי בשנת תקל"ח. 8.

72 הר"ר אברהם גאון [ע"ל אברהם חיים רודריגוס].

73 הר"ר אברהם בן גאון הספירי אבי רבינו שם טוב בעל מגדל עוז
שמזכיר לאביו בספרו הל' סוכת פ"ו הל' י"ב וריש פ"ח
מהל' שחיטה (ובנו הנ"ל בראש ס' כתר שם טוב שלו, כ"י, מונה וכן
סדר ייחוסו) ה"ר אברהם ב"ר יהושע ב"ר שאול ב"ר משה ב"ר דוד ב"ר
אברהם בן גאון, ועי' שה"ג ח"ב אורח כ' ס' ד' [ומשמע משם ששם
גאון הוא שם עצם משפחה, לא שם חואר].

74 הר"ר אברהם גבריאל אחד מגדולי צפת חוב"ב והרביץ תורה בק"ק
מליאנוש שם (כנר' כתשו' לחם רב ס' צ"ב) וקבע שנים
והשב הדשים בהיותה יושבת על חלה בימי הרבנים מו"ה שם טוב
עטיאה [הנ"ל כתשו' מהרשד"ם] ומו"ה משה גלאנטי הוקן אשר החום
עמהם [על הסכמה משנת שנ"ו הנדפסת בס' כתר תורה [של מהר"ד
ויטאל] דף ג' ע"א ומלשון הסכמתו על פסקי הרב האחרון המוכאים
בתשובתו ס' נ"ב ובתשו' מו"ה שם טוב צהלון ס' קמ"ח וס' קס"ד וס'
רנ"ד נראה קצת שהיה תלמידו, וחתום תוך שאר רבני צפת בהסכמה
לס' באר שבע משנת שע"ב והרב מהר"י מטראני כאשר הירא בימי

בחרותו הכיר להרב כמ"ש בתשובתו ספר ב' ח"ד סי' מ"ה ומוכאים
דבריו תוך התשובה לתלמידו הרב כנה"ג בראש ח"ג לטור י"ד.

75 הר"ר אברהם ב"ר גדליה בן אשר הנקרא אב"א [ר"ת אברהם בן

אשר כי בן חתם שמו] מצפת העה"ק תוב"כ ראש ב"ד בעיר
צובה יולד על ברכי יוסף הרב מו"ה יוסף קארו כמ"ש החכם מו"ה שמואל
קזאני במהללו בראש ס' הרב והסכים וכתב לעוזר לדברי רבו ונגד
פסק הרב המכ"ט ככתוב בחשו' בית יוסף דיני כתובה ונשואין סס"י
ב' ומגדולי חבריו היה הרב מו"ה משה אלשיך כנר' מתשובתם בס'
אבקת רוכל לרכס מהב"י קארו סי' ע"ב וע"ג. והרב חתם על דבריהם
[גם החומים שם הרבנים מו"ה יצחק משען ומו"ה חיים בן מו"ה יצחק
החבר] והוא חבר

א' ס' אור השכל כולל ביאור על המדרש רבה לחמשה חומשי
תורה וחמש מגילות וכינה לכל אחד מהחומשים והמגילות שם
בפני עצמו כמ"ש בהקדמתו לפי' על המדרש לבראשית הנקרא
מעדני מלך הנרפס בויניציא [במצוה גיסו שלהמחבר כה"ר
שניאור ככה"ר יהודה לבית פאלקון שנת] והרנינו עם המדרש
באמצע ולימינו פירוש רש"י ופירוש הרב לשמאלו ופירושו
על שמות רבה הוא כ"י ברומי.

76 רבינו אברהם גר מוכא בתוספ' קדושין דף ע"א ע"א והוא מסייע
גרים ככהנא מסייע כהנא.

77 הר"ר אברהם גאטיניין היה איש חסיד ומקובל אלקי קדוש יאמר
לו [אבי אביו של הר"ר חיים אברהם גאטיניין ע"ש].

78 הר"ר אברהם ב"ר דוד הלוי [הנקרא הראב"ד (והוא הראשון
בזמן)] ונקרא נ"כ רבינו אברהם בן דאוד (כי דוד נקרא

בלשון ערבי דאוד כמ"ש בשה"ג ח"ב אות א' סי' ז' וזה נחעלם מבעל
סה"ד*) בן בחו של רבינו יצחק בן אלכלא יה (כמ"ש) בספר הקבלה ד"ב
דף ע"ה ע"א) היה בטולטילא בימי רבינו חם (אשר אותו לבדו הזכיר
בספרו מכל חכמי צ"פר) וקבל מדודו רבינו ברוך בן אלכלאיה [ע"ש
באות ב'] הוא היה איש חכם ונבון ובקי בכל חכמה ומדע ויקנא בו
מלך ספרד ורצה לאנסו שימיר דתו וירא כי לא יכול לו ויאמר המלך
תלוהו ויקדש את השם ברכים ומת על יחוד שמו כאשר העיד בן דורו
ועירו רבינו יהודה ב"ר שלמה הכהן בספרו היקר הנקרא מדרש
החכמה כ"י במאמר ה' מספר השמע וז"ל החסיד ר' אברהם הלוי בן
דאוד הספרדי זצ"ל הנהרג על יחוד השם ית' ונקבר שם בטולטילא
(יסוד עולם מאמר ד' פרק י"ה ושכט יהודה סוף שמד הה' וכתב בספר
היוחסין שזמן סילוקו היה בשנת תתק"מ) והוא חבר

(* אשר על כן ב' בכמה ספרים כתב בו דוד ט"ס הוא" ובמחילה מכבודו הרימה מעות
הוא בידו וסדנא בסדני יתיב.

א' ספר הקבלה [והוא דורות עולם], כשמו כן ענינו להודיע איך נשללה סדר הקבלה מן משה רבינו ע"ה עד רבינו ברוך הנזכר ורבינו יוסף הלוי אבן מיגאש חברו בשנת ד' אלפים תתקכ"א לבע"ש בסוף דרך הראשון של רבנו סבוראי ואחרי הספר הזה נמשכו (ועי' מאור עינים חלק אמרי בינה פרק כ"ב וכ"ג ומ"ש הרב השי"ר בתולדות רבינו נתן הערה 21) וממנו העתיקו כל סופרי הדורות הבאים אחריו כאשר העירו בעצמם הר"ר יצחק הישראי שם בפרק הנז' והר"ב יוחסין ברף קל"ז סע"ב ובעל שלשלת הקבלה דף מ"ב ע"א. ואחרי ככלות ספר הקבלה כתב זכרון דברי רומי מיום הכינוחה עד תחלת מלכות ישמעאל ואחר זה דברי מלכי ישראל בבית שני מועתק מט' יוסף בן גוריון הכהן [הנקרא יוסיפון] ובסוף הס' מסיים בנחמה בפירוש לנבואת זכריה סי' ט' המובא בפירוש הרד"ק שם, נרפס עם סדר עולם רבה וזוטא ומגילת תענית במנטובה רע"ה, 4, ובפאריש רצ"ג ועוד שם בשנת של"ב, 8, ובוניציא ש"ה, 4, ובבאסיליאה ש"מ, 1 ובאמשטירדם תע"א, 8.

ב' ספר אמונה רמה (כמובא בס' עקדת יצחק סמוך לסוף שער א' וכ"כ ביוחסין שם ובטעות הביא בש"ק כשמו אמונה רבה) הנקרא בל' ערבי אל אקידה איל ראפיעה ספר חשוב בעקרי האמונה (יסוד עולם שם) להביא הסכמה בין הפילוסופיא האמיתית והתורה חלקו לכלל א' וג' מאמרים הכלל הוא הקדמת הספר זכר בו נושאו ותועלתו בפרט להמתחיל בעיון אם כי כבר היו נפתחים לפניו שני ספרים המדברים בזה ס' האמונות והדעות לרבי' סעדי' וס' מקור חיים לר' שלמה בן גבירול אשר אחר עמדו על דבריהם ראה שהראשון אין דבריו מספיקים והשני דבריו חלושים ובלתי מדוקדקים [שדבר סרה גדולה על האומה] ושהכרו להפיק דעת חבר א' אשר שאל מאתו להוציאו ממבוכתו אשר נסתבך בה ע"י לשון הכתובים ולהודיע דעתו אם האדם מוכרח במעשיו או אם הבחירה בידו וכדי להשיבו תשוב' נכונה ע"פ התורה שהבחירה חפשית ולהגן בעד הכתובים הנראים כסותרים הוכרח לדבר במציאת האל ית' ואחרתו ותואריו ופעולותיו וכמלאכים ומהנפש בכלל ומנפש האדם בפרט ולזה הקדים המאמר הראשון הכולל ח' פרקים ידבר כס' בחכמת הטבע ומה שאחריה, ואחריו המאמר השני חלקו להקדמה וששה עקרים, הא' בשורש האמונה הב' באחרות האית' נחלק לג' פרקים, הג' בתואריו, הד' בפעולותיו ובו ד' פרקים, הה' בנבואה ומינה ותנאיה ובקבלה וכו' כלל א' ושני פרקים, הו' להעיר על האות ולהרחיק מהמדומה אליו

בדרך העברה וכו' ב' פרקים, המאמר השלישי ברפואת הנפש נחלק לב' פרקים חברו הרב בלשון ערבי בשנת ד"א התק"נ (כנראה בעקר ה' פרק ב' מהמאמר השני, שבזמן כתיב ספרו עבר על קבלת התורה ב' אלפים וחמ"ב שנה) ונעתק מל' ערבי לעברי ע"י החכם הר"ר שלמה בן לביא עם כאורו עליו בשנת ה"א רל"ח נמצא אחי כ"י ונמצא כ"י בטורין בביבליאטהעק סי' צ', 4, וגם כוואטיקאנא נכתב ע"י הר"ר יצחק בן שלמה במדינת פיאנרוה (?) בשנת הר"ל, 4, (ק"ס אות א' סי' נ"ז ונ"ז) [ונדפס בשנת תרי"ג ע"י ר' שמשון ב"ר ליבווייל מוואללערשטיין].

ג' חשובה על ספר שחבר אבו אלפראג הקראי על התורה ובסדר בראשית דבר בו על הא' ית' תועבות גדולות ובס' אלה מסעי בדא מלכו דיני ממונורו ודיני נחלות בלא שום קבלה וראיהו והרב השיב על דבריו והראה סכלתו וחסרון דעתו (כן כ' בסוף ס' הקבלה דף ע"ט ע"ב).

ד' ספר חשוב ונכבד בחכמת החכונה, ועוד כמה ספרים אחרים (י"ע שם) והרב אור ה' בראש מאמר הראשון חושבו חוק המפרשים ספרי ארסטוטלום

79 הר"ר אברהם בן רבינו דוד [הוא הראב"ד בעל ההשגות, והרב היד"א

קוראו בשם הגדולים הראב"ד השלישי בעבור שכינה גם להר"ר אברהם ב"ר יצחק אב"ד (ע"ש) בשם הראב"ד] מפוסקיריה [Posquieres] סמוך לנמשי [Nimes] כפרובינציא שבצרפת [אשר ע"כ נקרא ג"כ הראב"ד מקרית יערים^o] ונקרא בפוסקים גדולי המפרשים או גדולי המנהיגים או גדולי הדורות שלפנינו כמ"ש בספר הליכות אלי כלל ר"ו בשם ספר כ"י ישן ונקרא גם כפי הרשב"א גדולי המורים בתשוב' ה"א סי' תרע"ט וכן בחורת הבית הקצר בית המישי שער ד' מגדולי המורים (ושכונתו אל הרב נראה שם בהארזך וכ"כ הבי' והפרישה על הלשון הזה המועתק בטור ססי' ק"ל) ותלמידו הרא"ש מלזניל [ע"ל ר' אשר ב"ר משולם מלזניל] קוראו גדול' הדיינין אשר בארץ ככתוב בלשונו המובא בס' התרומות שער י"ד סי' א' היה בזמן ר"ת ועי' חוס' ע"ז ריש דף ל"ה [ד"ה אא יומא י"ח ב' ד"ה יחודי, תענית כ"ה א' ד"ה הא, תמורה י"ב ב' ד"ה יוסף, גם נזכר חרבה פעמים בתוס' שאנץ למס' עדיות] והחכם הר"ר אברהם בן עזרא (והיו ישישים בימי הרמב"ם כמ"ש הרשב"ץ בתשוב' ח"א סי' ע"ב) וגם היו בזמנו רבינו זרחיה הלוי ועברו ביניהם ויבוחים גדולים, הנם כתובים על ספר דברי הריכות [עי' אות ר' זרחי' ב"ר יצחק הלוי] והמעתיק הגדול הר"ר יהודה

(*) כי כן היה דרכם להסב שמות מקומות בארצותם מלשון העמים ללשונותם לח"ק באופן הרומה קצת „מונטפעלליער הדר“, ולזניל בקעת ירתו או מגדל ירתו. אולי נסע הראב"ד מפסקיריה לנמשי מוחמת שתפשו השר הצר אליזר Elzear בשנת תתקל"ב ככתוב בס' שבט יהודה עי' גרעין געשיכטע B. VI Not. I, IV.

אבן חבון אשר השלים לבקשתו העתקת ס' חובת הלכות משער הכנינה והלאה עד סוף כמ"ש בפתיחתו לשער ההוא, והרב היה חתן רבינו אברהם ב"ר יצחק אב בית דין [ע"ש] ואילו כיון בכ"מ כשכותב הרב המי והיה תלמיד רבינו משה ב"ר יוסף* כנר' כס' תמים דעים [סי' ק' וקי"א] וכס' שה"ל ח"ב כ"י סי' י"ח וקורא לו שם רבי המוכהק ותלמיד רבינו משולם [כ"ר יעקב] מלוניל [ת"ד סי' י"ד] [ע"י בלשון שימה קדמונית המובא בס' מראית העין דף כ"ג ע"א] כנר' כס' ארחות חיים הל' לולב סי' כ"ב וקבל גם מן רבינו יוסף אבן פלאח (או פלאט) כמ"ש הרשב"א בראשון [ח"א סי' י"ח] וח"ג סי' רי"ט וכנר' מדבריו המובאים בתא"ו נט"ו ח"ה ריש אות כ"ח [דף קל"ו ע"א] ושנוי עוד [דף קל"ח ע"ג] וממ"ש בתש"ו סי' ו' ,גם מפי הר"י בן פלאט נעורתי" ואולי היה לו תלמיד חבר ממה שהשיב עליו כנראה שם סי' כ"ג [וע"י לקמן אות ע' ר' עור"י] ב"ר נתן ור' משה ב"ר יהודה קבל ממנו כנרא' כס' תמים דעים סי' ז' (ודלא ככתוב במפתח הספר אשר נמשך אחריו הר"ב קה"ד שהראב"ד היה תלמידו, כי הרמב"י הוא שואל שם מן הראב"ד בכבוד גדול והפליג מאוד בשבחו בסוף שאלתו, ז"ל ,ובדברים אלו צריכים אנו לג' כתי דינים הושבים אחד יושב בהר הכיור זהו ההר והב' יושב בפתח העזרה הוא לוניל והג' יושב בלשכת הגזית שמשם יוצאה תורה לכל סביבותיו הוא נמשו ולא זו בלבד אנו צריכים לכם כי מאלף עד תיו אנו צריכים לכם, והראב"ד השיב לו כרב מוכהק וחלק עליו בלי נטילת רשות הראייה מהתלמיד לרב) ועוד קבלו ממנו רבינו אברהם ב"ר נתן הירחי כנרא' כספרו המנהיג הל' שבת סי' ס"ט והל' פסח סי' ג' וגם רבינו אשר מלוניל כנר' מחשובתו המוכארת כס' כל בו סוף הל' הלה, וזכה לשתי שלחנות כי מלבד עוצם גדלו כחורה כאשר העיד עליו הרמב"ן שהוא רב גדול והרשב"א כ בתש"ו ד' ישן סי' שני' כענין אם נהגת ערלה בוורדים המובאת קצת בכדק הבית לטי"ד סי' רצ"ד ,הנה לך הרב הגדול ז"ל שיודע למהר ארז השרץ מן התורה ואע"פ שאין דעתי סומכת בכל זה, להלכה לו שומעין שהוא רב מוכהק וכל המחמיר עליו הראי"ה***) ונראה שלדבריו אלו כיון הרשד"ם במה שהעיד עליו בתש"ו ח"א סי' ל"ב וחלק י"ד סי' ל"ו וקל"ז וע"י בתש"ו תורת חיים ח"ג סי' ס"ח שכ' בתש"ו אפי' היה מחמיר והראב"ד מקיל היה עושרה כדבריו וכ"כ מהר"ק שורשק' שהיה סוקר התלמיד כסקירה אחת בורר

* ולא של ר' משה הדרשן ככתוב בקה"ד ובשה"ג ועממם הסליחה כי זה משה האיש קדם לראב"ד הרבה בזמן כידוע ומעולם לא ראו איש את אחיו.

***) והרא"ש בתש"ו כלל צ"ד סי' ה' כ', וראה לי אחר רי"ף ור"י הזקן בתתום' והראב"ד ז"ל וכו' ויותר יש לנו לסמוך עליהם מעל דברי ר"מ ז"ל וכו' שהיו מופלגין יותר בהכמות ובמניין ולא שיש בנו כח להכריע בין גדולתם אלא לפי השמועה ששמענו וקבלנו" ע"ש וע"י מ"ש הרשב"ן ח"א סי' ע"ב מה ששמע אומרים שהרמב"ם ראה השנות הראב"ד עליו ואמר ,מימי לא נצחתי אלא בעל מלאכה אחת" והוא ראה ועד שהרמב"ם כ' ,בא לפני תלמיד אחר שלמד לפני הרב ר' אברהם ב"ר ז"ל הרב הגדול אשר בפסקיות.

וורה כבמורה ורחת וכ"כ מהר"ל בן חביב כתשובתו סי' קכ"א ע"ש
 והרב"ז בחשו' (ד"ו ח"ב כלשינונת הרמכ"ם סי' רס"ו) „שהרב אילן חוק
 ואין צריך סמיכה, ובקי בכלל התלמוד בבלי וירושלמי ספרי וספרא
 וחוספחא" והרב מו"ה בצלא"ל כתשובתו סי' א' (דף י"ב ע"א) קוראו
 מריה דגמרא, עוד זכה לעושר ונכסים כאשר סיפר ה"ר בנימין בעל
 המסערת בראש ספרו ז"ל „ושם (בפוסקירה) ישיבה גדולה ע"י הרב
 הגדול ר' אברהם ב"ר דוד זצ"ל רב פעלים חכם גדול בתלמוד ובפסוק
 ובאים מארץ מרחק אליו ללמוד תורה ומוצאים מנוחה כביהו והוא
 מלמדם ומי שאין לו להוציא הוא מוציא להם משלו וממונו לכל צרכיהם
 והוא עשיר גדול" וגם היה אחד מחסידיו העולם כמ"ש בס' ארחות חיים
 הל' ראש השנה סי' כ"ו ועל ידי רוב קדושתו ופרישתו זכה שנהגלה
 לו אליהו ומסר לו סודות הקבלה (ע"ל ר' יצחק בן הראב"ד) וכן כתוב
 בררשות ר"י בן שועב פ' פנחס, וכ' בס' יוחסין שזה כוונת הרב כג"ש
 בהשגותיו פ"ח מהל' לולב, „כבר הופיע רה"ק בבית מדרשינו" (וכעין
 לשון זה כ' עוד פ"ו מהל' בית הבחירה „כך נגלה לי מסוד ה' ליראיו"
 וספ"ו מהל' מטמאי משכב ומושב „ברוך ה' אשר גלה סודו ליראיו"
 וכ"כ בס' בעלי הנפש בסוף שער המים „כך הראוני מן השמים" וכ"כ
 הרב חיד"א בס' שה"ג ח"א (אות א' סי' ה') כשם הרב מהר"ח בהקדמתו
 הארוכה לספר עה"ח כ"י (וכ' עוד „זוה מסכים למ"ש מהר"ל ח"ג סי'
 קי"ו וכן נר' בהורת חיים למוהר"ש ח"ג סי' ס"ח דף ק"ו ע"א ודלא
 כמהר"ם בן חביב) בס' כפות תמרים דף י"ב ע"כ (סוכה דף ל"ב ע"ב))
 ועלה אל האקים בע"ש בחנוכה שנת תתקנ"ט והכהנים עשו את קברו
 (כ"כ ביוחסין שם ובסיף ס' שבט יהודה והוא חבר:

א' ס' איסור משהו והוא פסקי איסור והיהר חברו וכתבו לפני
 רבו רבינו משולם כנר' בס' המים דעים סי' ט' וי"ד ובדף ע"ה
 ע"א ובדף ע"ו ע"ג וע"ד ומייתי ליה [הרשב"א בחשו' ח"א סי'
 ח"ם] והרשב"ן כתשובתו ח"ב סי' ד' וח"ג סי' קע"ב ובספרו
 מגן אבות פ"ג ממס' אבות דף ל"ח ע"ב [בפי' המשנה שלשה
 שאכלו על שלחן א'] ונכדו הר"ש בחשו' יכין ובעוז ח"א סי' ה'
 והר"א מנחתו בחשו' ח"ב סי' כ"ד, והיה בכ"י להרב חיד"א.

ב' ס' בעלי הנפש (הזכירו הרב עצמו כתשובתו המוכרת
 בתמים דעים סי' ל"ו ונזכר בתוס' יוטא דף י"ח ע"ב (ורמוזו אין
 גם בתוס' תמור' דף י"ב ע"ב) כדיני נדרה וטבילה נהלק לז'
 שערים נדפס בוויניציא שס"ב עם ס' עבודת הקודש להרשב"א
 והרב מו"ה ישעי' באסן הדפים בס' חודת שלמים ח"א הנקרא
 זבתי חודה (עם חי' הר"ן למס' נדה והל' נדה להרמב"ן) השגות

(* שהבין שמו"ש הראב"ד רוח הקודש הופיע דרך גזומא אמר בן ועי' ג, אמרו"ח הרב
 ה"ה מו"ה צבי בנימין אויערבאך ז"ל כמובא לאשכול דף XV

הרו"ה על הספר והגהות בס' הנדפס יען כי רכו טעיותיו, ונדפס עוד מינה ע"פי ההגהות ונוסף עליו הנוספות הנזכרים כבר לין תקכ"ב [ע"י התורני ר' אברהם במו"ה מנחם מענקי דיינא דק"ק הלברשטאט, 4, ובפראג ובלבוב].

ג' פירוש על תורה כהנים הזכירו בהשגותיו פ"ב דכלים ובפירושו לעדיות סוף פ"ג, "וכבר פירשתי כל זה בפ"י ת"כ"*) (ולא כמו שעלה על דעת הרב בעל חות יאיר סי' ק"ח שהראב"ד בעל פ"י ת"כ אינו בעל ההשגות וכבר השיגו הרב חיד"א בשה"ג ח"א אורח א' סי' ז' ובקונטרס אחורי הרעא שבס"ס דברים אחרים דף קע"ח ע"ג) הכיאוהו הרשב"א בתשובות המיוחסות להרמב"ן סי' רט"ו והר"א מורחי בפ"י לרש"י עה"ת והרב קרבן אהרן ויתר אחרונים [גם היה למראה עיני בעל ברית אברהם הרב במו"ה אברהם גדליה שמביאו כמה פעמים בפירושו לילקוט] נדפס עם הספרא בקוסטנטינא, 2, לפי עדות בעל שפתי ישינים סיף אות ס' וכן ראיתי להרב דוכר משרים בדף מ"ב ע"א שב' שבא הם' לידו מדפוס ישן נושן ואינו מצוי כלל בדפוס אבל ישנו עוד בכ"ז אצל קצת חכמי הדור וגם הרב חיד"א הנ"ל ראה אותו רק בכ"י כמ"ש שם סי' ג' וכתב שכתב "מפי אדוני חמי" וממנו נעתק הפירוש לי"ג מדות הנדפס הודך שארי חידושי הראשונים בס' לשון חכמים כליוורנו תקמ"א [ונדפס הפ"י עם ת"כ ע"י הח"ה הרא"ה ווייס בוויין בשנת תרכ"ב].

ד' ספר ההגהות (כן נקראו מן הרב עצמו כנראה בהל' מחוסרי כפרה פ"ד הל' ב' והל' טומאת מת ס' פ"ו וככה נקראים בס' התרומות) על ספר משנה חורה להרמב"ם ע"ל אות מ', שם "רבי משה מיימון".

ה' השגות על ס' ההלכות לר"י אלפאזי והרמב"ן השיב על השגותיו בס' הזכורת ונדפסו ע"י הרב במו"ה חס' בן יחי"א בס' המים דעים מס' רל"ד עד סי' רל"ט על בכ"ק כ"ב מכות שבועות כהכות וגמ"ן וכ' הרב בשם הגדולים ח"ב אות ש' סי' צ"א שהשיג גם כמס' אחרות ולא נמצאו אצל במו"ה חס', והרי יבמות לא הובא בחמים דעים וחשו' הרמב"ן על השגות הרב למס' הנז' בס' הזכות נדפסו בס' שבעה עינים.

ו' השגות וחשובות על ס' המאור לרבינו זרח"ל הלוי ונדפסו מהם בס' חמים דעים הנז' מס' ר"מ עד סי' רמ"ח והם כוללים חשו' על דברי הרב הנז' למס' ברכות סוכה יו"ט מגילה חגיגה פסחים מ"ק ר"ה תענית, והרמב"ן בס' המלחמות פ' שבעות

*) וכן בפירושו לת"כ פ' שמוני פ"י כ' הראב"ד וכבר כתבנו מן הדיונים הללו בספר בעל הנפש וכו' ע"י במבוא לת"כ לחת' הרא"ה ווייס.

הדיינין מזכיר השגותיו לשבועות ובשמה מקובצת כ"מ דף
ק"ג ע"א מביא השגותיו לכ"מ.

ו' חידושים ופירושים בכל התלמוד כמו שב' הר"ר חסדאי
קרשקש בתקרתו לס' אור ה' „גם הרב הגדול ר' אברהם
ב"ר דוד חבר פירושים בכל התלמוד" ועל קצת מסכתות ראה
הרב חיד"א בכ"ו ונוכרים ונודעים מהם פירו שיו.

לברכות נס' השלמה המונא נאנדרהס סוף פי' ההגדה, ונס' מאירת עינים
לר"י דמן עכו כ"י ברש"י ס' נא מניא דבריו על המאמר מנין שהקנ"ה מניח
תפילין ופירשם והרש"א נשיטתו לברכות מניא מדבריו בכל מקום.

לשבת נס' כפתור ופרח סוף פי' י"ד.

לעירובין בהגהת סמ"ק דף פי' ע"א ונחשו' הרש"א ח"ה סי' ל'.

לפסחים נחשו' הרש"א ח"א סי' ש"ג.

לביצה נס' כפתור ופרח פי' ל"א.

למ"ק מונא כ"ס בנימוקי יוסף שם ונחשו' הריב"ש סי' ש"ך.

להעניות נחשו' דש דף כ"ה ע"א ונחשו' הרש"א ח"א סי' ת"ג ות"ד ובעין
יעקב פ"א סי' ב' ובפי' כ"י עה"ח למו"ח וידאל לרפתי המונא נחשו' צמראתי העין
דף כ' ע"א.

לסוכה נמגדול עוז ריש פי' מהל' סוכה.

לכתובות נס' התרומות שער ג' סי' ו' ונחשו' הרש"א ח"ה סי' י"ז ונחשו'
רש"ש סי' כ"ה וחקי"ח ובכ"מ בחי' הרא"ה ונשיטה מקובלת כתובות.

לקידושין נס' הזכות נגטין סי' כ"ו ובכ"מ נשיטת הרש"א והריטב"א, והר'
מהר"י כהן היה לו שיטה כ"י על קידושין ומנחה כ' בספרו נתי כהונה חלק
צית דין ריש סי' א' „ראיתי נשיטה כ"י מיוחסת להרא"ש ז"ל לדעת איכה
אלא להראב"ד וועעזיה רוחשים עמנה עיניו שהביאו הראשונים עשם
הראב"ד ז"ל וראיתים נשיטה הלזו“.

לגטין נחשו' הרש"ש סי' רכ"ח ונחשו' ריב"ז בללאל אשכנזי סי' כ"ב.

לבבא קמא הזכירם בעלמו בהגהותיו להל' חידל ומזיק פ"ח הל' ד' ומונאים
נשטה מקובלת כתובות פ"ג דף ל"ד ע"ב ונמקובלת לב"ק בכ"מ ונוכרים נשם
חוספי הראב"ד נס' גופי הלכות סי' חל"ד.

לבבא מציעא נחשו' הרש"א ח"א סי' אלף קס"א ונחשו' הרב בללאל סי'
כ"ז ול"ח ונשטה מקובלת שלו לב"מ בכ"מ.

לבבא בתרא נחשו' הרש"א המיוחסין להרמב"ן סי' רכ"ג ועוד נחשו' ח"א
סי' אלף רי"ג ונשטה מקובלת לב"ב בכ"מ.

למכות נס' התרומות ש"ל ס"ב.

לעדיות הזכירו בהגהותיו להל' כלאים פ"ח הל' ז' וכדפסו נלד המס' בתלמוד
בבלי.

לעבודה זרה הזכירו בעלמו נחשו' המונא נחשו' דעים סי' י"ו וסי'
פ"ד וסי' ק"ג ובסי' ק"ז מהספר נעמקו פסקים מפי' הרב לע"ז, ומונא
נחשו' הרש"א ח"א סי' ע"א מ"ב וכ"ג ונחשו' רש"ש סי' רכ"ח והיו בידי הרב

„והנשקרה כמ"ש בתמו' סי' כ"ט ז"ל „ומה שמרמזים בה (נקו המוס') מיסוד הראב"ד כ"י יש בידי פי' ע"ז להראב"ד ז"ל בנוסחא ישנה מזוקקת ולא דבר בסוגיא זו כלל" וגם היו בידי ר"ב אשכנזי והביאים בכלליו (המזוכרים במ' מראית העין למס' פסחים דף ק"ד).

לחמ"ד היה כפי' בידי ר' בללאל אשכנזי ונעתקו מכ"י ונדפסו בפראג תפ"ה [ז"ל תע"ה עם פי' הרא"ש על מס' תמיד קטין ומדות] ונדפסו עוד בליורנו במ' לזון חכמים, ואזי מסופק מאוד אם הם להראב"ד כי סגנון הפירוש אינו על דרך פירושו לעדיות כי מזכיר משג בכל דף תימ' לרפת מדברי ריב"א הלוי ודברי ר"ת (ובדף י"ב ע"ב חלק על הדברים המובאים בשמו בתום' בכבוד גדול ויחסם לתלמיד טועה והאיך ישו הדברים הללו והרכבו הלוה עם מה שקרא בתמו' ב"ד סי' ר"ע לרש"י הלרפמי ודחה דבריו) ור"י בר נרוך, ור"י הזקן, ומתורני רבי שמואל חסיד, ואף גם זאת שזכיר דברי חכמי תוספ' המאורחים (אשר עליהם כ' לחכמי נדרש סי' קי"ג „וידעתי כי הגיע נכס יד הלרפמיים החדשים החוששים בלבוש כי המה הגבורים אשר מעולם") כמו בדף י"א ע"ב מביא „ובתום' לרפת מקשים בשם רבינו אלחנן ב"ר יצחק ז"ל" (וכבר הגיגים בזה הרב חיד"א בשה"ג ח"ב אות ב' סי' י"א וכ' שהוא מסופק שאל הדברים הללו היו הגהה מבחון ומה יענה על המקומות האחרים, היאמר שכולם הגהות מבחון, א"כ יהיו ההגהות יתרות מנוף הפייגט) וגם מזכיר למורו הרב החסיד ולמורו רבינו אפרים ולא ראינו זולת זה להראב"ד להזכיר לרבותיו אלו, ולכן דעתי שהפירוש הזה כמלא כפי' ולא כזכר עליו שם מתברר ונקרא עליו הראב"ד לדעתי יען כי ראו שהפי' הזה קורא לתוספ' תום' לרפת כדרך שקורא ג"כ בתמו' סי' קי"ג הכו' ונס' רמ"א (דף ס"ז ע"ב) לחכמי תוספ' הלרפמיים, גורו שהפי' הזה מיסודו, ולכני לא כ' ידעה רק שמקור חכם מחכמי אשכנזי ולא אשר היה בדור הראב"ה ומורו ר' אפרים הוא ר' אפרים ב"ר יצחק מרענגשפורק ומורו החסיד הוא ר' יהודה החסיד*).

לקינים נדפסו בקונסטנצ'א בשנת חק"א עם חידושי הר"ה והרא"ש בסוף חידושי קידושין לרב קדמון (יען הביאני משך הדבור עליה דרב קדמון אביא מ"ש אורחיו ר"ב אשכנזי בתמו' סי' א' ז"ל „וראיתי בחי' של קידושין לרב גדול לא ידענו מנו אבל מחידושו כיבר דרב גונריה והיה קדמון בזמן הרשב"א ז"ל" והן הכה הדברים המובאים בחי' קידושין הכו' ומובאים בשמו במ' שער העלך בהל' גירושין פ"ב הל' י"ח ובהל' חרות פ"ד הל' ט"ו וכן קוראו בשטה מקובלת לבחונות דף מ"ו ע"ב חלמ"ד הרשב"א איזה פעמים ואינו הרא"ה כאשר סבר הרב ספרי דני רב דף רכ"ה ע"ג יען כי למורו הרב להעלים שמו כאשר עשה במ' החיטוק וכבר השיגו הר"ב מועדי ה' דף ל"ח ע"ב).

ח' הלכות לולב, כולל דיני ארבע מונים מביאו בתהנותיו להל' סוכה ולולב פ"ח הל' ה' וגם בהשנותיו על ס' המאור (בחמים דעים סי' רמ"א) מביא איזה פעמים חיבורו הל' לולב.

* ויני' מ"ש ה"ה ר"ב בדברי המסכה שלו דף 333.

ט' דרשה בדיני פסח מובאת בס' כל בו הל' פסח ססי"מ"ח
 ובארחות חיים שם סי' כ"ד וכ"ח ובאבודרהם בסדר ההגדה
 ובפ"י רבינו מנוח על הרמב"ם פ"ה מהל' חמץ ומצה דף י"ח ע"א.
 י' דרשה לראש השנה בדיני השופר והחשובה מובאת ג"כ
 בס' כל בו ריש הל' ר"ה והיא כ"י תוך ספרי הרב ר"ד אופנהיים
 וישנה גם אתי ולדעתי הוא רק קצת ממנה ועוד האריך הרב
 בסופה בדיני יה"כ כנראה בפ"י רבינו מנוח הנז' להל' שביתות
 עשר פ"ב דף ל"ו ע"א כי הירושלמי אשר רמו עליו אינו בהדרשה
 כ"י אשר אהנו.

י"א משפטי ההרשאות מובאים בס' התרומות שער נ' סי' ג.
 ודפסו בס' תמים דעים סי' ס"א וס"ב.

י"ב רוי פורקי סודות, קבלה כ"י תוך ספרי דע ראָססי סי' 1220.
 י"ג ס' הנקרא כתוב שם (אולי נקרא כן ע"ש התחלתו) דינים,
 מובא בס"ס כפחור ופרח נפרק ס' בדיני ציצית ובפ"י רבינו
 מנוח ספ"ו מהל' חו"מ בדיני הגדה.

י"ד תשובה אשר השיב לשואליו הרבה מהם מובאים בס' המים
 דעים אכל אין כל הסימנים שנס' הנז' להרב אף שהם' מכונה
 לו, אבל ישנם בחוכו סימנים גם לגדולים אחרים וכמ"ש בס'
 כנה"ג י"ד סי' קכ"ו הגה' ט' אות ה'. ובסוף ס' נובלות חכמה
 תוך ספרי כ"י שהיו להרב היש"ר מקנדיא נחשב ג"כ קבלת
 הראב"ד מפיסקיירה? ואם "מפיסקיירה" אינו טעות סופר אולי
 הם סודות הקבלה אשר נמסרו לו מפי אליהו ז"ל, אבל פי'
 ס' יצירה המיוחס להרב איננו לו רק לחכם אשכנזי והוא
 אמתי רק שהוא סתום ונעלם כ"כ הרב מו"ה חיים וויטאל'
 בהקדמתו הארוכה לעץ החיים (המובאת בשה"ג אות' ק' סי' ו')
 ובש"ע להאר"י ד' אמ"ד דף נ"ג ע"א ובהקדמת נגיד ומצוה
 וב"כ בס' אמונת חכמים פרק כ"ו אך מ"ש שם שורה המפרש
 הירה קדמון גם זה אינו וכמו שכבר השיגו הרב מו"ה יעב"ץ
 בס' מטפחת ספרים דף ל"ו ע"א (דפוס לבוב דף 92) כי מוזכר
 (בד' מנטיבה דף נ' ע"ב) להרמב"ם והפליג בשכתו ובסודותיו
 זמביא להטעם שב' בס' מורה נבוכים למד' שנקרא לשון
 עברי לה"ק וע"ל אות י' [שם ר' יוסף הארוך].

80 הר"ר אברהם ב"ר דוד זמאוסמרא חיבר
 א' ס' כור לזהב, ביאור על התרגומים על ההורה עי' בהקדמה
 לחומש עם ג' תרגומים הנדפס בהאנווא שער'ד (שפתי ישנים
 דף ל"א סע"ב) [ונדפס עוד בפ"פ דאדר שנת חמ"א].

81 הר"ר אברהם ב"ר דוד יצחקי בן ברתו של הרב חסד לאברהם
 תלמיד מובהק להרב מו"ה משה כ"מ יונתן גלאנטי ככתוב

בהגב"ע המועתק בס' תה"ק דף כ"ה ע"ב ואחיו הרב מו"ה יצחק יצחק והיה חתן שניו בן אחות אמו הרב מו"ה אברהם ישראל זאבי וגיסו שר הלמירו וחתנו הרב מו"ה יצחק זאבי כנר' בהקדמתו לס' אורים גדולים הוא היה עמוד ברזל להקים רגל הד תעל תלה ולבער קוצים מן הכרם הוא אשר זירז לרבני אומיר לחקור ולדרוש אחרי כתבי הרופא אליל אברם מיכל קרדווי שר"י אשר קם בטריפולי אחרי פגירת שבתי צבי ימ"ש להדיח את ישראל כאמונה הכוזבת ההיא וקיים דברי ש"צ החי עדיין לפי שגעונו שהו"א משיח בן דוד ואת נביאו נתן העותו לנביאי אמת וחתם עצמו משיח בן אפרים וגם העיד שראה מראות הנבואה פעמים הרבה וכל הדבר הקשה מודיעים לו מלמעלה וגם כתו בת שלש שנים ואחת משתי נשיו אור גדול ננה עליהם ואחרי אשר אבד זכרו כי חתנו או בן כתו המיתו אותו באלקירא עדיין הספרי פלסתר אשר כ' לחרף אלקים היים ולהדיח את ישראל היו ממשמשים בעולם שש המה שנא ה' וקראם בשמות נאים, ה"א' זה אלי, ה"ב' חכמת אברהם אבינו, ה"ג' ס' המאורי, ה"ד' אור צח ומצוחצח, ה"ה' בקר לאברהם חלק א' וב', ה"ו' ויכוח כללי ומהם שאב החועב נחמיא חייא חיון דעותיו הכוזבות (ככתוב בס' יציאת נובל צבי דף מ"ג ע"א ובס' אלה המצות ד' וואנובעק דף רי"ז ורי"ח ובס' שבר פושעים דף ב' ע"ב ובס' תורת הקנאות דף כ"ו ע"ב) דנו אותם הרבנים הנזכרים לשריפה למען לא יזכרו ולא יפקרו כי חרם הם וגם כאמשטרדם נשרפו ע"י אנשי המעמד (אולי ג"כ ע"י השחדלותו [של הר"ר אברהם הנ"ל]) הוא חתום ראשון בשנת הס"ח על כתב רבני ירושלים עה"ק לגלות זוהמת הנחש הרין חויא בישא נחמי' חייא חיון (ונדפס בס' להישת שרף דף ח' ע"ב ובתורת הקנאות דף ל' ע"א) וגם כאשר נשחלח לשליחות מצורה מירושלים חוב"ב לערי אשכנז (ובכואו לקונשטנדינא כ' ההקדמה לס' בני יעקב ומוזכר בה מענין שליחותו) ועבר בליוורנו כשנ' הע"א (כנר' בס' זרע אברהם אה"ע סי' ז') פרסם שם קלוגו וכל הועכותיו אשר עשה ובא בשנת תע"ב גם לאמשטרדם ככתוב בס' שבר פושעים ככתבו הראשון ואז היה שם הרב מו"ה צבי אשכנזי אב"ד דק"ק אשכנזים וראהו שם בנו הרב מו"ה יעב"ץ כמ"ש בספרו מור וקציעה ח"ב כלוח התקון וההשטמות דף צ"א סע"ד ז"ל "ובקטנותי ראיתי באמ"ד שליח ציון חכם יצחקי כמדומה שהיה ארוך גבור גבוה מכל העם משכמו ולמעלה" וגם בשוכו לחעה"ק ועבר שנית דרך קונשטנדינא בשנת תע"ד חתום על החרם של הרבנים דשם אשר בו החרומו לחיון הנז' כנר' בס"ס להישת שרף הנז' ובחה"ק וכ' הרב חיד"א בשו"ג ח"א אורח א' סי' ס"ח שמהלמידיו הם מהר"ם חא"יז (וכן נראה בס' הלכות קטנות בתשו' הרב סי' רפ"ז) ומהר"י הכהן ושלמד חכמת האמת עם הרב החסיד אבי אמו וגם הרב אביו למד לפני הרב בסוף ימיו בשנת תפ"ט ונתמנה לראש בימי גדולים

והיה דכיר ומנהיג לאר"י דבי עלאי מתיל והיה מתנהג בחסידות בסתר (ככר לאדון דף ר"ב ע"ב) ועלה לשמים בן ס"ח שנה בחוככי ירושלים וזם הששי י"ג סיון חפ"ט והוא היה הראשון שנקבר רחוק ד' אמות לזכר' הנביא, והוא חבר

א' ס' זרע אברהם שאלות והשובות כסדר הד' טורים ופלפל כס הרכה עם הרב גגרת ורדים ועם שניו הרב זאבי והובאו לדפוס בשני חלקים ע"י חתנו ותלמידו הרב מו"ה ידידיה הכהן נכד הרב שער אפרים בקונשטנדינא הצ"ב, 2.

ב' ועוד חבר היבור גדול על הרמב"ם ועל יורה דעה ועל אה"ע הל' גטין כן העיד הרב חיד"א שם וכ' שראת כמה כתיבות מהר"ב ז"ל.

82 הר"ר אברהם ב"ר דוד פרווינצאל (ע"ל אות ד') הנקרא הראב"ד פרווינצאל איש מנטובה, ויצא בשיר בראש ס' ראשית

חכמה הנדפס ראשון, רבו של הר"ר עורי מן האדומים כנר' במהדורות שבסס' מאור עינים דף קפ"ו רע"א קוראו „אלופי הראב"ד פרווינצאל ושל הר"ר אברהם משער אריה [ע"ש] אשר האריך והפליג בשבחו בחתימת ספרו שלטי הגבורים, ז"ל" שקמתי ונחתי על שכמי הגאון מופלא הדור סיני ועוקר הרים ריש מתיבתא המקובל הרופא והפילוסוף האלקי כמהר"ר אברהם יצ"ו בן הגאון וראש לדרשני איטליאה שהיו בזמנינו כמהר"ר דוד פרווינצאל ז"ל, אורו כהיום יאיר בקסאלי ממונפיראטו וחץ מהעיר הזאת מנטובה כי מלא כרסו מבשר ויין הגמרא כפי כחי בו וגם הורני בהשדלות רב הלשון לאטינו מראשיתו ומלאכת ההגיון כלה בשלם שבפנים, ועם מעב"ת אחרי שנים מה הלכתי בפאויאה לשמוע בכנסת הרופאים החכמה מהפלוסופיא לאריסטוטלס והרפואה לאפוקראטי וגאלינו היונים ולשאר חכמי הרופאים הערביים כ' היה לי הישיש הנורא הזה לעולם למורה צדק והוא למדני דעת ויראת ה' ובנפש שיקקה מלא אותי חכמה לב ונהן ככל עוז מהודו עלי כו', אחרי אשר עמרוהו הרופאים בפילוסופיא וברפואה כו' וזה היה כו' שנת שכ"ג ליצירה" והאריך ימים שם על התורה וחסם בשנת שס"ח על פסק מו"ה ידידיה גלאנטי (הנדפס בחשו' מהר"א גלאנטי סי' קכ"ה) ע"י בנו ה"ר בן ציון על כי אור עיניו לא היה אהו כסוף ימיו.

83 החכם הרופא הר"ר אברהם ב"ר דוד משער אריה [Portaleone]

אביר הרופאים היה מופלג בכל החכמות ובקי מאוד בלשונות גם בלשונות בני קדם (כנר' בספרו שה"ג) נולד במנטובה בר"ח ניסן שנת ה' אלפים ש"ב לכ"ע ומלבד התורה והחכמה אשר קבל מאביו יצק מוס ע"י הגדולים הרב מו"ה יעקב מפאנו ככולוניא וחזר לעירו ושמש להרב מו"ה יהודה פרוינצאלו ואחריו להרב מו"ה אברהם ב"ר דוד פרווינצאלו (הנז' לעיל כסי' הקודם) ושאל גם בדברי תורה ובחכמה להרב מו"ה יהוד' מוסקאטו (כז"ש בספרו שה"ג ספ"ד)

והלך לפאוויאה לעסוק בפילוסופיא וברפואה ונסמך שם בשניהם בר"ה
ניסן משנת שכ"ג (כ"ב בחתימת ספרו הנז') ועלה אל האקים כ"ט תמוז
בשנת שע"ב, והוא חבר

א' ספר גדול שאלות וחשובות לרופאים ועצות שונות לשרים
רבים בלשון לאטינו.

ב' ספר מהתרופות הנבחרות לכל החליים הידועים ודברים רבים
אחרים הצריכים והשייכים למלאכת היד.

ג' ספר אשר בו יחקור אם יש לזהב מוציא ברפואה אם לאו
נדפס בוויניציא ש"מ"ד לב"ע, 1684 לנוצרים, 4.

ד' ס' שלטי הגבורים נחלק לתשעים פרקים על עניני צורת
הבית ובגדי כהן גדול והקרבנות ומלאכת המזויקא ומכני ב"ח
ודברים כדומה, ובסופו שלשה מגינים כענין הקרבנות וסדר
הלימוד ד' מנטוכר שע"ב, 2, ומזכר לשכח מן הרב הישר
מקנדיא כספרו מצרף לחכמה דף ח' רע"ב גם החוי"ט מזכירו
ברפ"כ ממס' מדות [ועי' משנה ה' פ"ב דערבין תי"ט ד"ה
„והצלצל“] ועוד והרב פרי חדש בי"ד סי' פ' ס"ק ב'.

84 הר"ר אברהם דיל ויקיין מפירארא חבר

א' ס' זרע אברהם לוח מכל המאמרים של ס' עין יעקב כ"י הוד
ספרי הר"ר זכרי' די פורטו, 4, (קרית ספר אות א' סי' ס"ב).

ב' לקוטי אורות חדושי דינים וכללים מלוקטים מהראשונים
והרב היד"א ראה הס' בכ"י.

ג' תקוני והגהות הרי"ף נמצאות בערי איטאליא קראו
כשמוחם תקונים דיל ויקיין ויש בהם טעם וקנים (שה"ג ח"ב
אות ל' סי' כ"ד ואות ה' סי' כ"א) והרב מו"ה משה זכות בתשובתו
סי' י"ד כ' שמחבר ס' לקיטי אורות וס' הגהות הרי"ף הוא
הר"ר שמואל דיל ויקיין.

85 הר"ר אברהם היכיני רחמידי של הרב מו"ה יוסף מטראני אחד

מחכמי קושטנטינא בזמן הרב פני משה כנר' בח"ג סי'
כ"א והרב כנה"ג הזכירו בתשוב' בעי חיי חוה"מ סס' ר"מ והיה דרשן
גדול ועצום אשר לא היה אז כמוהו שם (קיצור ציצת נובל צבי דף
י"ב ע"א ע"ש) חבר

א' ס' הוד מלכות. ק"נ מזמורים נדפס בקושט' תט"ו, 4.

ב' אשל אברהם. דרושים.

ג' תוספת מרובה. ביאור על החוספתא.

כ"כ הרב מו"ה חיד"א בשה"ג ה"א אות א' סי' נ"ב וכ' עוד שיש בידו
תשובה בדין איני נזונת ואיני עושה כ"י להרב ז"ל.

86 הר"ר אברהם זוטרא או זוטא וגם נקרא זעירא מתיזיץ. חבר
 א' פירוש על תורת כהנים ומובא בפירוש ר' אליה' מורחי
 לרש"י עה"ת בכ"מ ומתם בשמיני י"א ל"ח ובחזריע י"ג נ"ה וכריש
 ס' מצורע ובס' י"ד מ"ו ומ"ו כ"ד (ושם בס' חזריע י"ג י"ד מביא
 הרא"ם רבי יצחק זוטרא) ומביא כבר בפירושו לפירוש רבינו
 הלל מרומניאה [ע"ש] וטוען עליו כנר' כפי' הרא"ם בס' מצורע
 י"ד ט' ומ"ד

87 החכ' הר' אברהם בן זיזא מובא בס' אבודרהם בפירוש פיטום
 הקטורת מה שפירש על כרשינא.

88 החכ' הר' אברהם זכות הנקרא זאקוטא לזיטאנו (כנר' ברשימת
 המחברים שבסוף ח"ב של ס' קונציליאטור) היה פילוסוף
 ורופא גדול נולד בלישכוננה בשנת ה'של"ה ליצירה והיה מזרע ישראל
 נין ונכד הר' אברהם ב"ר שמואל זכות [כעל ס' יוחסין ע"ש] אשר נקרא
 על שמו ואף שאכותיו הוצרכו להתחפש במלבוש נוצרי אך בסתר עבדו
 את אלקי אבותם באמת ובה הדריכו גם את בנם ונבחר ככתר הרפואה
 במדרש החכמה אשר בהעיר זיגווענצא [Siguenza] קודם היוחו בן
 עשרים שנה והלך בשנת שפ"ה לאמשטרדם למען עבוד לאקי הכבוד
 בפומבי וימל אברהם שם וגם שם עסק בחכמת הרפואה [ויהי שמעו
 הולך וגדל עד כי קמו שרים ויכבדוהו באגרותיהם אשר הריצו לו (כמו
 פרידריך פֶּאָן דער פֶּאָלצן יאשתי הגבירה עליוצבעטה) וחכמים ויהללוהו]
 עד אשר מת שם בשנת ת"ב [בן ס"ז שנים] והוא חבר ספרים הרבת
 בלשון לאטין בחכמת הרפואה ונדפסו (קרית ספר לברטולוקו סי' הצ"ח
 וכ"כ וואלף בספרו ח"א וח"ג).

89 הר"ר אברהם זכש היה מרביץ חוררה באיטליא באחת מגלילות
 לומברדיאית בימי הגדולים מהר"י מינץ ומהר"י קולון אשר
 שקיל ומרי עמו ונר' מחשו' מהר"ק לו שהיה נודע בזמנו לרב מובהק
 והמה בס' צ"ג וצ"ד וק"א וקל"ג [וקפ"א] וקפ"א ואולי הוא מו"ה אברהם
 ב"ר יחיאל אשר נדפסה תשובה לו בס' קע"ה [קע"ד], והרב היה מורו
 וחמיו של הרב מו"ה יעקב לאנדא ככתוב בספרו האגור בהל' הגעלות
 כלים סי' השמ"ב, ראיתי אני המחבר את מורי חמיו מהר"ר אברהם
 זכש זצ"ל" (והא חוי כמה רב גובריה כי הדברים הללו מיבאים לראיה
 מאורן של ישראל רבינו אליה' המורחי בחשוכתו סי' מ"ג) ונר' מזה
 שכאשר הדפים הספר בראשונה אם כי לא נאמר בו זמן השנה מכל
 מקום זמן הדפוס הוא לפי השערתי סביב לשנת רמ"ז אשר אז הגירה
 הרב בנאפולי ס' ההלים עם פירוש רד"ק שהרפיסו או שמה, כבר שבק
 הרב חמיו חיים לכל ישראל.

90 הר"ר אברהם לבית חזן היה בשאלונקי בימי הרב מו"ה אלי' הלוי
 בשנת ה' רצ"א כנר' בספרו זקן אהרן סי' קס"ח ומוזכר

כפסק הרב מו"ה ברוך אשכנזי המובא תוך תשו' מהר"ל בן חביב סי' מ"ב והיה תלמיד הרב מו"ה יוסף מייטצאק וחתם אחריו ואחרי הרב מו"ה אליעזר השמעוני על פסק להרב הנרפס בס' שאריה יהודה דף ע"ה וחתם עוד על פסקו לבני ארטא עם החרם אשר גזר בו הנרפס בתשו' בנימין זאב סי' חכ"ה וחתום גם על הסכמה מרבני שאלוניקי משנת ה'רצ"ג אחר הרב הגו' והרב מו"ה יוסף קארו כמוכא בס' קורא הדורות דף ל"ה ע"א ונוכר בתשו' מהרשד"ם חלק חוה"מ סי' רכ"ו.

91 הר"ר אברהם לבית הזן חבירו של הרב מו"ה ברוך קלעי ומובא

תשו' לו בספרו מקור ברוך סי' כ"ז אשר התחיל „האח האח אמרה נפשי“ ואולי גם הוא תלמיד מהרב מו"ה אהרן בן חסוני.

92 הר"ר אברהם ב"ר חזקיה מק"ק קראקא דמתקרי לכבוד אביו מו"ה

אברהם חזקוני איש קדוש יאמר לו מפולפל ובקי

בתלמוד ופוסקים ודרשן ומקובל גדול נולד בשנת שפ"ז בנר' בהקדמתו לס' זאת חוקת התורה שנכתבה בהיותו בן ל"ב שנה ובשנת אלף תקצ"א לחורבן הבית שהוא ה"א הי"ט ליצירה והיה תלמיד של הרב הו"ס י"ט מארא דאתריה (כנ"ל ממה שכחוב בקונטרס כ"י המובא בועד להכמים ה"א אות א' סי' כ"א) ובטעות כתוב שם לדעתי יהוקאל במקום יחזקיה (אולי לא רצה הסופר לכתוב השם וכתב יחזקי' וזכר לדבר שהרב תו"ט נתקבל בקראקא בשנת ה"ד ככתוב במגילת איכה שלו בזמן בחרותו של הרב חזקוני) ונתבקש בישיבה של מעלה בק"ק טריפולי והוא חבר

א' ס' יד רמה פירוש על הזוהר ורצה להביאו לדפוס בקונשטאנ-
דינא ואחר שהתחיל להדפיס הקינטרס הראשון ברח המדפים,
ולערך ו' דפים נמצאו מהם' בכ"י רחוק ספרי הרב מו"ה דוד
א"ה ככתוב ברשימה, 4. № 963.

ב' זאת חוקת התורה קיצור ס' הכוונות להאר"י ד' ויניציא. ת"ט, 8.

ג' זרע אברהם שני חלקים, חלק א' דרושים נחמדים על סדר
התורה מיוסדים על פי הש"ס וחוס' בדרך חריף, וח"ב חידושי
ביצה ומועד קטן וכמה סוגיות מובא בהקדמתו לספר ב' הנזכר.

ד' ס' יודע כינה מובא בס' ה' בהקדמת בני.

ה' שתי ידות דרושים כסדר התורה נסדרו ונוסף מפתח בסוף
הספר וגם נרפסו באמשטרדם תפ"ו, 2. ע"י בן הרב המחבר
מו"ה יעקב חזקוני עם הקדמה בראשו, בה פותח בשבח
ובמעלות הרב אביו ושחיבר חבילות חידושים על תלמוד בבלי
והשיב תשובות הרבה לכל שאליו.

93 רבינו אברהם ב"ר חייא הנשיא הספרדי המכונה חכה [צאחב]

אל שורטרה* (ה"ר ידעי' בררשי ככתב התנצלות שלו

(* והוא „שר השלישים“ אצל מלכי הערבים.)

להרשב"א הנדפס בתשו' הרשב"א ח"א סי' ת"ח וכצל. בס' האמונה והכטחון פרק י"ב ובפ' י"ט דף כ"ד ע"ב ונקרא גם סחס ר' אברהם בר' חייא או ר' אברהם הנשיא (ולאפוקי מדעה בעל צמח דוד והנמשנים אחריו אשר חשובים לשנים) נולד בארץ צרפת*) (ככתוב במהדורות שניות לס' מ"ע דף ג' ע"ב) והיה בימי הרי"ף ורש"י**). והתפלסף והעמיק בשבע חכמות (הבדרשי שם) ועם כל עוצם התפלספותו לא נמשך אחרי הפלוסופים אלא במקומות שדבריהם מסכימים עם הקבלה אבל בעניני האמונות החזיק באמונת אבותיו ולא פתח אל רהבים ושמי כוב (ה"ר שם טוב בהקדמתו לס' האמונה). זמן פטירתו לא נודע לנו אם כי בס' יוחסין כ' שנת מותו ד' אלפים תתס"ה אך זה אינו כי עוד חבר ספרים שלשים שנה אחרי השנה הזאת ובאמת אין לסמוך בזה על היוחסין (כאשר כבר הודיע לרבים החכם מו"ה שלמה ליב רפאפורט במחברותיו כי דרך חושבי העתים כומן פטירת איוה קדמון שיתחילו למנותה מעת אשר נפסקו פעולותיו כתבל) וכן עשה היוחסין עם פטירת ה"ר אברהם הנשיא (כי עד שנת תתס"ה היה בהכרח בנר' כספרו חשבון המהלכות שער ח' וכמובא במאור עינים חלק אמרי בינה פ' כ"ג) המיתו בלא עתו והסיע יתר שני חיייו משנת תתס"ה והלאה והבחדם מן הארץ***) והוא חבר ספרים רבים במספר ובתשבורת ובתכונה ובסוד העבור ונקראו מהם בשמות.

א' ספר קראו גדר האדם בו דבר בחכמה האנושית ובסתרי התורה (הבדרשי שם).

ב' ס' צורת הארץ ותכנית כדורי הרקיע וסדר מהלך כוכביהם ונקרא גם ס' חכמת הכוכבים (בס' המאור לרז"ה במס' ר"ה פ' אס אין מכירין) נחלק לעשרה שערים ולל"ה פתחים ונדפס עם קיצור המלאכת מספר אשר מלוקט מספר הדרשות מספריות אשר חבר ר' איה מורחי בכאוליא ש"ז עם הערות בצדס בל' לאטין לועבאסטיאן מינשמער והעתקה ללשון הנז' בסוף ע"י אסוואלד שרעקענפוכס, 4. והג"מ מרדכי יפה עשה הגהות וביאורים על הספר נקראים ביאורי יפה ונדפסו כלובלין שנה, 2, ועוד נדפס הספר עם הגהות רבינו פרץ הנשיא והגהות וביאורים הנז' וביאור מו"ה יונתן בן מו"ה יוסף מראדנא באופיבאך בשנת ת"פ, 4. ומלשון רז"ה בס' המאור הנז' שכ'

(*) לפי העשרת החכם גרעין הוא מדינת "קאטאלאניא" אשר בספרד כי כן קראוהו הערביים עי' גרעין געש, B, VI, f. 120.

(**) המלמוד וואלף ואחריו דע ראסטי כתבו שר"א ב"ר חיים היה תלמידו של ר' משה הירשן בל' שום ראיה ואחרים מלא את דבריהם בעל "ידע ספר" החכם החוקר L. Rosenthal כאשר שר"א בעצמו כ' בס' צורת הארץ, שהוא לא רצה לחבר מרעת עצמו הספר עד שבאו אליו שורות יקרות מאת קצין דורו הנקרא בשם איש אלקים ובחירו שבקש ממנו ויעץ אותו לחברו ולזה מתר לעשות רצונו והפגז כמתויב על כל אוהביו ומכיריו וכש"כ על תלמידיו.

(***) ונר' שמת בשנת התצ"ו כמ"ש החכם גרעין שם ע"ש.

„והמצא כ"ו בס' חכמת הכוכבים שחבר הנשיא ר' אברהם כ"ר
 הייא הספרדי ז"ל בשער השלישי מן החלק הראשון" למדנו
 כי הנדפס הוא רק חלק ראשון מהספר וכנר' קצת גם בהקדמתו.
 והספר הזה נמצא בכ"י שני פעמים רחוק ספרי דע ראססי
 בפארמא ה"א הוא 170 א. והב' 1165 א. נכתב בשנת שי"ג
 וכתוב בסופו שהשלימו המחבר ד' סיון כשנת תהצ"ו.

ג' ס' העבור מובא בס' סוד העבור לראב"ע כ"י בדברו מחקופת
 שמואל וגם בס' המאור (שצ) ובס' יסוד עולם מאמר ד' פ"ב
 ומעתיק מדבריו ומביאו עוד שם באיזה מקומות, ומובא עוד
 מדברי הס' בס' מאור עינים ח' אמרי בינה פ' כ"ג ופ' מ' ונמצא
 בכ"י חוץ ספרי הרב מו"ה דוד א"ה ונכתב בשנת קל"ז להאלף
 הששי והוא נחלק לג' מאמרים וכל מאמר יחלק לעשרה שערים
 ענינם: מאמר א' מדבר מיצירת שמים וארץ והגלגלים והלוכים
 ותחום היום והלילה ושיעורם. מאמר ב': משנות הלכנה
 וחרשיה וחשבון המולדות וקביעת העתים והמועדים והתלוי
 בזה. מאמר ג': משנות החמה והתקופות וחשבון שמימות
 ויובלות וכל התלוי בזה, מחשבון הנוצרים והגיהם, וגם הוא
 בכ"י בוואטיקאנו נכתב בשנת ד"א תהפ"ג. (*4).

ד' ס' חשבון המהלכות הזכירו בס' צורת הארץ סוף שער ב'
 ומובא בס' כפתור ופרח פרק י"ד ובמ"ע ח' א"ב פ' כ"ג ופ' מ'
 ומעתיק מדבריו גם הוא נחלק לשערים ומדבר בו מחלוקת
 כוכבי לכת והספירה ולוחות היונים והרומיים והישמעאלים,
 וגם ידבר בו על חכמת המדידה והמשולשים ועל חכמת הניגון
 כ"י בוואטיקאנו, 4, ובטורין 4, Cod. 66, 4, וכתוב בסופו שהשלימו
 כ"ב לעומר, הוא עשירי לאפריל, בשנת תהצ"ו.

ה' ס' התשבורת כ"י חוץ ספרי דע ראססי בפארמא 1170 א.
 נכתב בשנת ה' אלפים קצ"ח הוא בוואטיקאנו**).

ו' ס' מגלת המגלה הביאווה ה"ר משה נרבוני בפירושו לס'
 חמורה כ"י ה"ב פ' כ"ט והר"ש מטוש בס' משובב נתיבות כ"י
 ש"ג פ"ג ודון יצחק אברבנאל בפירושו על התורה, ריש סדר
 בראשית לוכן הביאו שם רבינו בחיי ד' אמשטרדם דף ט' ע"ג
 וז"ל „וכן כ' החכם בעל ס' המגלה כי זאת הברכה היא שנתנה
 לאדם הראשון שיהיה מאכלו מפרי האדמה ומתנובתה ממלא
 אותו חסרון החולף על גופו מכל צד כמדתו וכצורתו וכן היה
 ראוי שיהיה לעולם וכו' והכת הזה הוא עתיד שיחגבר באדם

(* ונדפס בלודון בשנת „תורה“ ע"י צבי בן יחזקאל פילופאווסקי והשער השביעי מומאנו
 השלישי מוננו נדפס בס' דברי חכמים ע"י ר"א אשכנזי במיץ בשנת תר"ט.
 (** הוציאו לאור החכם ה"ה משה שטיינשניידער בשם „משנת המדות“ ונדפס בבדלון ש' תרכ"ד.

לעתיד לבא ויהזור למנהגו הראשון וכו' כי הקב"ה יאמץ בזמן
ההוא את הכח הממיר וכו' ולא ישאר ממנו פסולת וכו' אבל
יחזירונו א צורת הדבר החולף מן הגוף וכמרתו לא פחות ע"כ
ובספרו מעיני הישועה ובפרט כמעין י"א חמר ה', ור"ע האדומי
במאור עינים חלק אמרי כינור פ' מ"ג ואליו כיוון הראב"ע
במ"ש כליאורו קרוב לסוף ס' דניאל "גם דברי ר' אברהם
הנשיא בס' הקצים" והוא בכ"י באוקספורד בביבליאטהעק
בארליאנא על נייר קט"ו רפים פֿאַליא, Uri Cod. 324, (וואלף
ה"ד דף תשס"א) והס' מתחיל "בשמך רחמנא אני אברהם
הספרדי ב"ר חייא זצ"ל הנני מתחזק בעזו נורא תהלה לחבר
מגלה שתהיה מגלה סוד הנאולה" ומחלקו להמשה שערים וז"ל
שם "שער ראשון סדרנו בו טעמים מחכמה החיצונה בפירוש
ענין הזמן וגדרו וכו' ימות העולם יש להם סוף ותכלה כאשר
היה להם התהלה, שער שני בפירוש ימי העולם מדהן ומנין
הקץ מן התורה, שער שלישי בראיות וסברות על תחית המתים
משקול ברעת (כן נדפס שם, ונר' שצ"ל "הרעת") ומדבר
החכמה החיצונה וחיוק הראיות האלה באותות ישורת מן
התורה וכתבי הקודש שהם מעידות על תחית המתים ופירש
את התחיה מן התורה, שער הרביעי בפירוש מנין הקץ ועת
תחית המתים מס' דניאל ומשאר כתבי הקודש, שער החמישי
בפ' מנין הקץ ורוב הענינים אשר עברו בשערים הראשונים
מדברי החזוים בכוכבים.

ו' ס' הגיון הנפש העצובה בדפקה דלתות החשוכה, בס' משיב
דברים נכוחים לרבי' יעקב ב"ר ששרת כ"י פ"ט מכיאו בענין
תהו ובהו וז"ל "וכן כ' ר' אברהם צחכא שורטא בס' הגיון
הנפש וכו' ומעתיק דבריו שם באריכות ומבליע פירושו בתוך
דבריו וגם מובא בס' תורת המנחה רישות עה"ת לרבינו יעקב
ב"ר הננאל סקילי כ"י בביבליאטהעקא פה 56 א* מס' אחרי
מות עד סוף התורה "ור"א כר, חייא הספרדי כ' כו' בספר הגיון
הנפש שלו המצאם" (ובעל שפתי ישנים אות מ', 102 א* יחס
הס' בטעות לרבינו אברהם ב"ר הסדאי) ונקרא ג"כ ספר
המוסר נחלק לד' עמודים, העמוד הראשון בתחילת העולם
ובראשיתו וסדרו קנינו והכונתו, העמוד השני מה טוב לאדם
לעשותו בעולם הזה כל ימי חייתו, העמוד השלישי איך ינצל
החוטא מרשעתו בנחמתו וחשובתו, העמוד הרביעי כאסיפת
אדם והליפתו וסוף העולם ואחריתו (כ"י בוואטיקאנו, 4, וואלף

ח"א דף נ"ג, ק"ס אות א' סי' ס"ד וגם נמצא כ"י בלייפציג חוץ
 ספרי וואגענזויל 40 א.

94 הר"ר אברהם אבלי בה"ק מו"ה חיים הלוי הי"ד מגומבינא (אחר

מהקדושים שנחרגו שם ביום הזעם בשנת ה'מ"ז) נולד שם
 בשנת שצ"ז והיה דיין ומרכיץ תורה בקאליש במדינת פולין, תקפו
 יביעו קרובים ורחוקים, במורח ובמערכ גדול עמו בחריפות ובקיאורת,
 שהיה בקי בכל חדרי התורה והיה יודע ש"ס משניות בע"פ כאשר יעידון
 יגידון עליו ועל חבוריו הגדולים אשר הסכימו על הדפסת ספרו
 בדיהרנפורט עם כי עסק בחורה מתוך צער ויסורים של אהבה ולא
 האריך ימים כי נשמתו עלתה למרומים עד אשר לא בא אל שנת
 החמישים בחודש תשרי תמ"ג והוא היה אף נעוריו של הרב מו"ה אליה
 שפירא כמ"ש בהסכמתו על ס' מגן אברהם הנדפס בדיהרנפורט ובס'
 איה זוטא סי' רמ"ב ס"ק ד' וחתנו היה הרב בעל לחם הפנים. והוא חבר

א' ספר מגן אברהם, השם הזה קרא לו בנו הרב מו"ה חיים
 אשר הביאו לדפוס בדיהרנפורט בשנת תנ"ב ואביו קרא לו נר
 ישראל ככתוב בהקדמת בנו הנז' (ועי' בס' מאורי אור בחלק
 באר שבע דף מ"ו ע"א אשר התמרמר והתלונן מאוד על בן הרב
 הנז' על אשר קרא לחיבור אביו בשם ה' בסיום ברכה ראשונה
 של הפלת י"ח ואין לתלונתו לאטעם ולאריח רק מלין וכביר כדרכו)
 והוא כסדר הש"ע א"ח והשג ישיג על ס' עולת תמיד ועולת
 שבת והנו מציב לו יד לחשנותיו והס' הורה מובחר מפנינים
 מלא תורה (עי' בס' תולדת אדם ח"א ריש דף מ"ב שהרב
 מוהר"ז היה רגיל לומר גדול הוא בעיני כבוד האחרון הורה
 כאחד מן הראשונים) אמנם צריך עיון רב לפעמים כי הס' הוא
 ממהדורא קמא (עי' תשו' חות יאיר ריש סי' ט') וגם להיותו
 טרוד בגירסתו היה נחפו לכתוב ולכן הוא נכתב בקיצור גדול
 ומוזה בא מדה שהעתיק דברי האחרונים בכ"מ מס' כנה"ג בלי
 ראות שורש הדברים במקומן כמ"ש הרב יד אהרן בהגה ב"י
 סי' ל"ב דף ט' ע"ג והרב מחזיק ברכה סי' מ"ז דף י"ד ע"ד וגם
 נדפס בלא סדר ומלא טעיות כמו שכ' הרב מו"ה נתנאל ווייל
 בתשו' תורת נתנאל סי' ח' ולכן חברו חכמי הדורות הגהות
 ופירושים על ספרו לכאר סתימותיו, ונדפסו הגהות עליו בס'
 נזירות שמשון, נתיב חיים, דגול מרכבה, חוספות שבת, מקור
 חיים, [הגהות ר"ע איגר] וגם נדפסו כסדר ביאורים על דבריו
 מלבד הביאורים הנמצאים בשארי ספרי האחרונים מפוזרים)
 ס' אשל אברהם ח"א מס' פרי מגדים, וס' מחצית השקל, וס'
 בגדי ישע ב' חלקים.

ב' ס' זית רענן פירוש קצר על הילקוט שמעוני וגם מחוכו נראו

מרגליות מוכרות שהלאו בצוארו של אברהם נדפס בדעסוי"א
הס"ד ועוד בויניציא תק"ו, 2.

ג' ס' שמן ששון, דרושים עה"ת כסדר הפרשיות נחמדים
בחרופות ובקיאורת ולא נמצאו רק עד פ' חיי שרה ונדפסו
בראש ס' זית רענן שם.

ד' פירוש קצר על החוספתא מסדר נויקין נדפס ע"י נכדו עם ח"ב
מלחם הפנים על יורה דעה באמשטרדם חצ"ב, 8, והוא מונה
בהקדמתו עוד מחבריו הרב זקנו.

ה' היכור על אבן העזר עם שמות אנשים ונשים וחתנו הרב בעל
לחה"פ העתיק ממנו בחבורו חוקי דרך על אה"ע ונדפס השוב'
אחת לדוגמא אחר ס' לחה"פ ח"ב.

ו' הידושים על מס' זבחים ומנחה ושלטו במ ידי גרים אשר לא
יכול להוציא מידם.

וגם במליצה היה לו יד, כאשר נמצא ממנו קינה המתחלת „ארץ ישראל
היו בה עשר קדושות“ שחבר על קדושת ירושלים וא"י לאומרה בט"ב,
נדפס ע"י חתנו כסוף ס' לחה"פ (דפוס הענא) וכן בס' חוקי חיים (ד'
בערלין ח"ס) יש שיר ממנו לשבת התורה (ע"י בס' עמודי העבודה לר"א
לאנדרסוטה)].

95 הר"ר אברהם כמו"ה חיים לויסקר מיל"די ק"ק פיזנא ומתושבי

בריסק דליטא והיה אב"ד דק"ק ראסין בארץ זאמויט
שימש בישיבה להגדולים הרב מו"ה יעקב אב"ד דק"ק לובלין ולבנו
הרב מו"ה העשיל אב"ד דק"ק קראקוי וחבר

א' ס' באר אברהם על משניות ששה סדרים והוא פירוש מלוקט
מדברי מפרשי המשניות אשר קדמוהו וגם מה שקבל מרבוחיו
הגז' והוסף עוד מן דיליה חידושים בפלפול וסברא ונקראים
מי באר והביאים לדפוס על שלשה סדרים דהיינו סדר זרעים
וס' מועד וס' נשים כפראנקפורט דאדר המ"ג, 4, בהסכמת
הרבנים דמדינת פולין ונדפסו עוד אצל המשניות עם פי'
הרע"ב וקיצור חו"ט ולחם משנה שנדפסו באמשטרדם הפ"ג, 4.

96 הר"ר אברהם חיים (אין ספק כי שמו העיקרי היה חיים והשם אברהם כמוסף לו

עמדת חולי כי נימיהם היתה מלחא ללא שכיח שיהיה ילד נקרא בשעת מילתו
בשני שמות כמובן בהקדמת ס' טיב גטין והרא"י שחיי הרב היה נקרא אברהם כנ"ל לקמן)
בן הרב מו"ה נפתלי הירש שור מבריסק בן הרב מו"ה אפרים זלמן
ממדינת מעהרין חוטר מגוע רבינו יוסף מאורליינש (עיין לקמן אות י')
הנקרא ג"כ ר' יוסף בכור שור שהיה אחד מבעלי החוספ' (כ"כ הרב
בעל הבואת שור בסדר הייחוס שלו כמיבא בחשו' בית אפרים חלק
אה"ע ס' ו') היה אב"ד דק"ק סטנווא כנר' מאגרתו להרב מו"ה מרדכי
כ"ץ הנדפס בס' אילם דף ס"ה והוא אחי הרבנים מו"ה אפרים זלמן
שור המחבר הכואת שור (ע"ל שם אפרים) ומו"ה אברהם שור ומו"ה

שמואל שור (כ"כ בס' טיב גמין אות ה' סי' י"ב) הוא הרביץ תורה והעמיד תלמידים הרבה (ככתוב בס' צמח דוד ח"א דף מ"ה ע"א) בימי הרב בעל ב"ח (אשר היה תלמיד אביו ככתוב בס' נחלת שבעה סי' י"ב) ובימי מחותנו הרב מו"ה בנימין מסלניק (כמובא בספרו משאת בנימין סי' פ"ח) ונכדו היה הרב מו"ה עוזר אשר ישב בכי"ה המד דק"ק אלטונא בן הרב מו"ה חיים אב"ד בהולרסהיים (עי' אות ח'). (אשר אשתי השניה שפירלנכה ת' היא נכדתי, וא"כ בני אשר נתן לי אלקיס עמנה העה עגווע הגאנזים המוכרים זיע"ט) והוא חבר

א' ס' תורה חיים חידושי הלכות והגדות בפלפול וסברא וקצת לדינא על השעה מסכתות ונדפסו מהם על בבא קמא, בב"מ, ובבא בתרא כלובליץ שפ"ד, 2, ועל עירובין, סנהדרין, שבועות, ע"ז, חולין, פסחים בקראקא שצ"ו, 2, ונדפס עוד על כל הט' מסכתות בפראג רח"כ [שוב נדפס בפראנקפורט דאדרה חצ"ד לפ"ק, 2].

ב' ס' צאן קדשים הגהות וחידושים על סדר קדשים להרב אשר הדשם בדבוק חברים עם הרב מו"ה מרדכי אב"ד דק"ק בערוואץ ונדפסו ע"י נכדו הרב מו"ה חיים הנז' והוסף הרבה ענינים מדיליה בוואנדובעק חפ"ט, 2.

ג' ס' בדיק הבית חידושים על הטור ובי"א לאה"ע מסי' קי"ט ואילך נדפסו בסוף ספר גור ארי' דרושים כאמשטרדם חצ"ג, 2

ד' חידושים על יורה דעה, ועל אבן העזר, וחושן המשפט כ"י חוד ספרי הרב מו"ה דוד א"ה ב' כרכים.

97 הר"ר אברהם חיים רוורדיגים הרביץ תורה והרבה גכולו בתלמידים בליורנו בשנת תס"ח ליצירה [ובימיו היו הרבנים הר"ר אברהם גאון אשר בא מארץ המערב לליורנו והר"ר משה ב"ר שמואל הכהן כנר' בס' ארח לצדיק ח' א"ח סי' ט"ז] והוא חבר

א' ס' ארח לצדיק הכולל תשובות אשר השיב לרבני איטאליא ובתוכם גם איוה שאלות אשר שאל מהרב מו"ה בנימין הלוי והשיבותיו עליהם ונראה ממנו (כתשובותיו ססי' ד' וסי' ח' לחלק א"ה) שמגדולי תלמידיו היה הרב מו"ה מלאכי הכהן המחבר לס' הנכבד יד מלאכי, ובריש חלק י"ד השוכה נקראה ארח מישור אודה מחלוקת גדולה אשר נהייתה שם בליורנו בענין חלב הירך והשיב שם על רב א' אשר קראו פלוני אמוני ומכ"א גם תשובות הרב ההוא והשגותיו על תשובתו אשר קראה שפתי דל' (יען כי הם ל"ד השגות) ותשובתו השניה להל"ד השגות והשיג על הרב ההוא נ"ה השגות ולכן קרא לתשובתו תשובות חן חן ונדפס בליורנו בשנת תק"מ, 4, [ע"י בתו מ' אישטירלייא אלמנת הח' יוסף חיים חוקי' פירנאדים אפריקאנו].

ב' קונטרס ארוך כדיני חפיסה בפלפול גדול ובס"ם ארח לצדיק בליקוטים. נדפס קצת ממנו הכולל הספיקות אשר נפלו לו בדברי הרב הכהן הגדול בס' חקפו כהן.

98 הר"ר אברהם בן חיים בן רמון (וואלף ח"ג דף ל"ד) חבר
א' ס' ציץ הוהב פירוש על שיר השירים ורות כ"י (שפתי ישנים
אות צ' 28 No.)
ב' פירוש על תהלים כ"י בביבליאטהעקא בארליאנא (וואלף
ח"א דף נ"ד בקאטאלאג 141 No.)

99 הר"ר אברהם מאריקה י"ו טאריקא רב מובהק וחסיד ומקובל
והרכיץ תורה בישראל והעמיד תלמידים רבים כולם
חכמים גדולים (קורא הדורות דף נ' ע"א) והיה חמיו של הרב מו"ה
מרדכי הלוי כנר' בספרו דרכי נועם ח"ד סי' י' ומקום משכן כבוד הרב
היה במצרים כנר' שם רסי' א' והסכים על פסק שלו שפסק בשנת ת"ה
בהיותו ערן ברשיד קודם כואו למצרים כמובא שם בחלק אה"ע ססי'
כ' ושם ססי' ח' מובאת חשוכת הרב על שאלה נשאלה ממנו בשנת
ה"א ח"ו וגם מובאים שני חשוכות להרב בס' גנת ורדים בחלק אה"ע
כלל ד' סי' ג' והרב מהר"א הלוי נושא ונותן בדבריו שם בס' ד' (ואין
שום משמעות שם שהיה זקנו ואולי היו שתי נשים להרב מהר"ם הלוי
ומהר"א היה מהאחרת) ונפטר שם במצרים בוקנה מופלגת בשנת ה'
חי"ב ליצירה והרב מו"ה דוד קונפורטי בעל קה"ד (שם) נמצא בפטירתו.

100 הר"ר אברהם אבן טאוואה או טאוואה. חבר
א' ס' תשובות וחלקי להלקים (אולי לי"ב חלקים) וכל חלק
לסימנים ונקרא שם החלקים על שם אבני החושן כנר' להרב
מהר"י עייאש בס"ם בית יהודה במנהגי ק"ק ארגיל דף ק"ג ע"א
מעתיק חשוכות מהספר מהחלק הנקרא נפך ובספרו מטה יהודה
א"ח סי' חס"ב (דף כ' ע"ב) וכן רבו הרב מהר"ש צרור נכד
המחבר בספרו פרי צדיק רס"י ב' דף ה' ע"ב מכיאים חשוכות
הרב מהחלק הנקרא ספיר ולא איתברר לי עדן אם הוא הרב
מו"ה אברהם כ"ד יעקב אבן טאוואה אשר נדפסו לו ל"ה חשוכות
בתשו' הרשב"ץ חלק ד' הנקרא חוט המשולש עם תשובות הר"ר
שלמה דוראן בעל חשק שלמה וה"ר שלמה צרור חוקן ושלישים
יסעו והרב הזה היה מבני דורו של הר"ש דוראן הנז' כנראה
שכאשר רצו קהל אלגיר לעשות בית מטבחים סמוך לבית הרב
אבן טאוואה והוא רצה לעכב באה השאלה לפניו ונדפס בסוף
תשובותיו בס"י נ"ז (ועי' בס"ם בית יהודה למהר"י עייאש דף
ק"ז ע"ד) וגם היה ממשפחתו כי גם הוא היה נכד הרשב"ש
כנראה בתשובתו סי' י"ב וא"כ גם נכד הרמב"ן והרשב"ץ וכן

קראם בשם „זקני“ כ”פ כתשובותיו, ונר' שהוא הר"ר שלמה אשר השיב לו התשובה סי' ה', ועוד היו מבני דורו הר"ר שמעון ב"ר צמח דוראן אחי הר"ר שלמה הנז', ובנו הר"ר צמח ב"ר שמעון היה תלמיד הרב כנר' מהגהתו כס' יבין וכו' עז"ה סי' י"ד.

101 הר"ר אברהם יגל כ"מ הנניה ממונציליצי [Monselei] ממשפחת הגאליקי חכם כולל ובעל לשון צה וחכמי הנוצרים הוציאו

עליו דבה רעה כי פשט את בגדיו ולכש בגדים אחרים אדומיים ונקרא קאמיללא ונתמנה מהאפיפיור לבקר ספרי היהודים ולמחוק כל מה שכתוב בהם נגד דתם בשנת 1619 & 1620 למספרם במחוז אנקונא (ברטולוקי בקרית ספר שלו אות א' סי' ס"ה ונמשך אחריו המלומד וואלף [יבן דעראססי] ועלילה שקר הוא כי החכם הזה החזיק באמונתו ולא סר ממנו עד גייעתו כאשר הרבה להוכיח הרב החכם מו"ה חנניה אלחנן חי הכהן איש ריגיו, בסוף ימיו בעיר פלארעניץ, בהכורו אשר חבר בלשון איטאליאני ממהות השיר והמליצה והביא לזה כמה ראיות והיותר מברחת היא כי נמצא בידו חבור א' כ"י החכם בעצמו אשר נתחבר שתי שנים אחר הזמן אשר בדק קאמיללא יגל הספרים*) (כן נכתב לי מאת הח' שד"ל איש פארווה) א"כ אחת משתי אלה או שקאמיללא איננו משומד ואם הוא משומד איננו הר"ר אברהם והוא חבר א' ס' לקח טוב כולל וויכוח רב עם תלמיד בעיקרי אמונתו לחנך הנערים נדפס בויניציא במצורת יואן די גארה שנה"ה ובאמשטרדם תי"ח [וחמ"ו] ונדפס עוד עם העתקה בל' לאמין בלונדן תל"ט ובפפ"דא ת"נ, 8, ועוד איזה פעמיים, ועוד עם העתקה בלשון אשכנז ע"י ר' יעקב בר מתתיה ד' אמשטרדם תל"ה, 4, ווילמרסדארף תע"ד, 12, יעסניץ תע"ט, 8, [ונדפס עוד עם העתקה בלשון אשכנז ע"י המומר פרידריך ווילהעלם באק בלייפציג תנ"ד וע"י המומר הידוע קארל אנטאן בכריוני-שווייג תקט"ו].

ב' אשת חיל, כולל הנהגת האשה בכיתה ועם בעלה ד"ו שס"ו ד"ו שע"א, 8.

ג' מושיע חוסים דרוש קטן כולל תרופת הדבר כ"מ בסוד השלשה עולמות, התחתון והאמצעי והעליון, נחלק למ' פרקים עם סדר פטים הקטורת שהתקין המקובל מו"ה יוסף מארונומי ד"ו שמו"ז, 8, ועוד שס"ד, 4, [ינוסחא אחרת ממנו, נקרא ארת חיים, היה נמצא בתוך כ"י הח' הח' ר' חיים מיכל ז"ל עי' אוצרות חיים דף 316, ולא ידעתי למה לא הזכירו].

*) כי הצענזאר קאמיללן יגל כבר ישב על כנו בשנת שע"ג כאשר נר' מכמה ספרים אשר חתם שכונו עליהם וה"ר אבר' יגל כ' ספרו „לקח טוב“ אשר הוא מלא טוב ביראת ה' בשנת שע"ז (כ"ב הח' בעל יודע ספר).

ד' בית יער הלכנון חבור גדול ומשובח כולל כמו ב' מאות פרקים ומדבר בו על ענינים שונים ואוסף בו מה שדברו החכמים שקדמו לו כ' בידי החכם יש'ר ככתוב באגרותיו מחברת א' אגרת ד' אשר מעתיק שם פ' ל' מח"ב מהספר מ"ש בענין נפילת התקיפה ולדעתו הב"י הורה נכתב מידי המחבר בעצמו כנר' מההגהות והתיקונים אשר נמצאו בו בין השורות [נחלק לד' חלקים החלק הא' כולל י"ה פרקים ומדבר על החלומות ופתרונם ומברר דיעות הפילוסופים והמקובלים עליהם. החלק הב' קראו שכיות החמדה פרקיו ל' ומדבר בסתרי חוררה ובחכמה האלהית במציאת הבורא והמלאכס ושפע הנכואה ונשמת האדם וחטא אדה"ר וכו' והביא שם קושיות שהקשה הרמ"ע מפאנו על דבריו והשובותיו אליו. הח' הג נקרא בתי הנפש על מהות הנשמה. החלק הד' נקרא פתח תקוה כולל קי"ו פרקים על סגולת הטבע ועל מיני הרפואות על האבן הפילוסופית על אבני החשן וכמה ענינים אחרים.

ה' באר שבע מדבר על החכמות ומחלקותיהם ויסודותיהם כ"ו פרקים.

ו' פרי מגדים על חכמת החכונה הזכירו המחבר בכתביו (עי' בכורי העתים משנת תקפ"ט דף 14).

102 הר"ר אברהם יודיה ב"מ מנחם שמושון באוילה אחיו הגדול של הרב מו"ה אביעד שר שלום [ע' דף 8] ישב ביישיבה ודרש טוב לעמו וגם הורה הוראות לעדתו כמנטובה והוא המניה הראשון לש"ע אשר נדפס שם בשנת הפ"ב עם התגהות מו"ה גור אריה הלוי והוסף עליהם בכמה מקומות מהגהותיו ובפרט בש"ע אה"ע ונשא ונתן עם הרב מו"ה יוסף אירגאס כנר' מתשו' דברי יוסף סי' מ"ד.

103 הר"ר אברהם בן הר"ר יהודה מוכא בתוס' בבא קמא דף פ"ז ע"ב ד"ה דכתיב [שכתבו „הר"א בהר"י היה גורס" וכו'] שהגיה פסוק א' במקום אחר הכתוב שם בתלמיד והדברים בעצמם מוכאים בתוס' קידושין דף ט"ו ע"א ד"ה כי טוב ושם מפורש הר"ר אברהם ומוכאים גם בשיטת הרשב"א לב"ק ושם כתוב הרב ר' אברהם ב"ר יהודה הצרפתי*).

104 הרופא הר"ר אברהם בן ר' יהוד' חבר
א' ס' רפואת על השחן, ענינו לפי הנר' יורה בו הסימנים אשר יוקחו ממראות השחן על המחלה, כ'י בביבליאטהעק של הקיסר אשר בהעיר ווין (ק"ס אות א' סי' ס"ח. וואלף ח"א דף נ"ט).

(* נר' שהוא הר"י המכונה שיר ליואן וא"כ זה הרב ר' אברהם נקרא על שם אבי אמו רבינו אברהם המוכא בתוס' בכמה מקומות עי' ברכות מו"ה ב' ד"ה שאני.

105 הר"ר אברהם ב"ר יהודה חבר

א' פירוש על הסליחות כמנהג ק"ק פונא ונדפסו הסליחות עם פירושו בפראג ש"ס, ה', 2, (ש"י אות ס' ס' ל"ב).

106 הר"ר אברהם ב"ר יהוד' אלמליך

נ"ג להאלף הששי ובא משם לפיזארו ושם חבר
א' ס' לקוטי שכחה ופאה פי' על האגדות על דרך הנסתר עם הקדמה בראשו מספרת תלאתיו וקורותיו ונדפס עמו פירוש הרב מו"ה יוסף בן חיים על עשר ספירות ועוד על איוז ענינים וסודות הקבלה, ובסופו תשובה לרבינו יוסף גיקטוליה בענין הזיווג ועוד ענינים ד' פירארא שי"ו, 4.

107 הר"ר אברהם בן הנגיד והקצין המפורסם מו"ה יהודה ברלין

(עי' ברף הראשון מהס' ברית מטה משה) נכד הרב המפורסם מו"ה משה ר' מענדלש אב"ד דק"ק פונא שמש בישיבה שם בפונא להרב מו"ה ישעי' הורוויץ נכד השל"ה (כנר' בהסכמתו על ס' שער השמים הנדפס באמ"ד וגם יצק מים ע"י הרב מו"ה עוזי' בק"ק קאליש כמ"ש בהסכמתו אשר נתן על ס' נזר הקדש לכן רבו הוא הרב מו"ה יהואל מיכל והרביץ חורה בק"ק הלבדשטט בשנ' תנ"ב (כנר' מחשבותו הנדפסת בתשובת אבן השוהם ומאירת עינים ס' נ"ו) ונר' שנתקבל שם אחריה הרב מו"ה שלמה אשכנזי ריינכאך*) ומשם נתקבל לאב"ד אצל ק"ק אשכנזים כאמשטרדם ובא לשם י"א מנחם הע"ז והרביץ חורה שם וגם דרש בכל שבוע כיום א' וביום ד' דברי כבושים ודבריו עשו פירות וכבוד גדול עשו לו במותו כ"ד אדר ת"צ כי מלבד אשר נספד על בית הקברות ע"י שני רבני הספרדים דשם, הכנס עמיאם וחכם די בריטוי, עוד הספידוהו עד הפסח בכל יום בבה"כ דשם ע"י צורכא מרבנן אחר (שארית ישראל פרק ל"ד) [ובס' קול יהוד' נמצאו קצת חידושים ממנו].

108 רבינו אברהם ב"ר יהוד' מברצלונה חבר

ס' ארבע טורים בהחכמה האלקית הנקרא בן יען כי חלקו לד' טורים או חלקים, חלק א' מדבר ממצואות האל, חלק ב' מההשגחה האלהית, ח"ג מעניני ותכלית התורה, ח"ד מהכלית המצות כ"י בואטיקאנו, 4, נכתב בברצלונה אשר בקטלוניא בכית ה"ר חסדאי קרשקאש ע"י אברהם בן ליאון מקנדיא בשנת ה"א י"ג ליצירה והיא לכדו נמצא בכ"י (כ"כ ברטולוקי בק"ס אות א' ס' ס"ט).

109 הר"ר אברהם ב"ר יהוד' די בוטון חבר

א' ס' מחזה אברהם שו"ת ולשונות ושם גם ענינים מכנו מו"ה יהוד' ונדפס בשלוניקי בשנת ה' תקנ"ו (כבר לאדן דף ר"ו ע"א).

110 רבינו אברהם בן רבינו יהודה הכהן - המחבר ס' הדינים

(כנר) ברוקח בפ"י התפילה שלו המובא בנובלות הכמה דף י"ד ע"ב) היה כימירש"י ובימי רבינו אברהם ב"ר מאיר הכהן והכר מעריב לליל ב' של שבועות המתחיל: אהים כיתה מושיב יחידים (ולא רבינו אברהם ב"ר יהודה מחבר ס' ארבעה טורים כאשר עלה על דעת ר' וואלף היידענהיים [ברשימת הפיוטים והפייטנים] כי רבי אברהם זה לא מצינו לו שהיה כהן וגם הוא היה ספרדי ואין ספק כי מחברו המעריבים לא היו כי אם אשכנזים) שאומרים בני ווירמש ונמצא בסידור שלהם וגם במחזור כ"י משנת י"ח אשר אתי והיה שייך לרונ"ה, ונר' מזה קצת שר' אברהם זה הרביץ תורה שם בוורמש [לפי דעת הח' צונץ היה בעיר מגנצא] וגם חבר אהבה לפ' נשא אחר שבועות, ואולי הוא הנזכר בס' לקושי הפרדס הל' יוה"כ (ד' אמ"ד דף י"ב ע"ב) "כך קבלתי אני אברהם כהן טפי מורי רבנא מילי ז"ל."

111 הר"ר אברהם ב"ר יהודה חרירה חבר

א' פירוש על קהלה ועל אסתר ועל ההגדה נמצא כ"י הודן ספרי דע ראססי בפארמא בקובץ קע"ז הנכתב בחיי המחבר וזמן הכתיבה הוא לפי השערת המלומד הנז' במאה הט"ו להשבונוס*.

112 הר"ר אברהם ב"ר יהוד' חון בק"ק קרעמניץ - חבר משנת שנ"ה עד

שנת שנ"ז:

א' ס' חבורי לקט פירוש מלוקט ממדרשי אנדות ומחמפרשים רש"י וראב"ע ורד"ק ורלב"ג וגם ביאר המלות קשי ההבנה בל"א על נביאים וכתובים ונדפס בלובלין ונגמר בשנת שע"ב, §. אחרי מות המחבר.

113 הר"ר אברהם ב"ר יהוד' ליב מפרעמסלא [זרח כבודו בק"ק

אוליניוב] חבר בהיותו ערן רך בשנים ס' פתח האהל, אשר פתח בו פתח ליושבי אהל חוררה להמציא להם הענינים בין הנוגע לדין ובין לפלפול וסברא ושני פתחים יפתחו בו המפתח הא' לקוטים והקדמות יקרות מהמפרשים מסודר לערכין בדרך ילקוט חדש, והב' כללי הש"ס כל הפלוגתות ושני סברות מחולקים שבין התנאים והאמוראים נחלק ג"כ לערכין על פי אלף בית והוא ספר נחמד ונדפס בוולצבאך הנ"א, 4.

114 הר"ר אברהם בן ר' יהוד' מינץ הלוי היה בסוף המאה השלישית

מהאלף הששי וקבל מסתמא מן אביו ואולי מלא גם מקומו בפדוואה אחרי מותו בשנת רס"ח (ע"ל אות י) והיה חמיו של הרב מו"ה מאיר מפדוואה תלמיד אביו וגם תלמידו כנר' בתשו' מהר"ם הנז' סי' כ"ט ול' והוסיף דברים מעטים על סדר גטין וחליצה מאביו שנדפסו בסוף השו"תיו בויניצא שי"ג.

(*) אפשר שהוא ה"ר אברהם חרירה הנזכר בשו"ת בחר"י מראני ה"א סי' ל"ג.

115 הר"ר אברהם ב"ר יהוד' סגרי מ"צ בעיר קאסאלי התום עם שאר רבני איטליא על פסק הח' מו"ה ישראל מנורצי בס' עיטור בכורי קציר סי' א' ועל פסק הח' מו"ה יעקב דניא' אולמו הנקרא ראשית ביכורי קציר ועל פסק להח' כמו"ה פנחס חי ענו אשר שלשחם נדפסו בויניציאה בשנת תע"ה ואגרת מאתו אל הרב מו"ה יצחק לאמפרונטי משנת תק"י נדפס בראש ס' פחד יצחק ח"א נראה ממנו ששניהם היו חברים מתלמידי הרב מו"ה יהודה בריאל והאריכו ימים על האדמה וגם פסק לו משנת תע"ו מובא בס' פחד יצחק באות א' דף ל"ב ע"ב [בענין אונס, דפוס ליק דף ע"ג א'] והסכימו עמו רבים מרבני איטליא [ועוד שם אות ס' בענין ספק קידושיק, ד' ליק דף קכ"א א' גורת הרב, ובעל פחד יצחק העלה את שמו על שפחו המיד כשם הרב סגרי אשר מזה נר' כי גדול בישראל שמו ונודע בשער בת רבים וע"ש אות ק' בענין קידושי אשה בעד א' וכו' אודות מעשה שהיה בקאסאלי בשנת הת"ע שאיש א' בעל אשה ובנים קדש אלמנה א' דרך שחוק והתירו את האשה בלא גט הר"ר אברהם הנ"ל וחברו מו"ה גור ארי' פינצי אף שלא חתמו שם על הפסק ועל דבר זה נחהו מחלוקת בין רבני איטליא אלו אוסרין ואלו מתירין ות"ח מקפחין זה לזה בהלכה עד כי גדלה המדורה וה"ה מו"ה יהוד' בריאל רבם של הרבנים הנ"ל השקיט האש ובזמן ההוא אברהם עודנו עומד בימי הזרפי' ולא הגיע עדיין לרועה צאן קדשים כנר' מחשובתי שם ומחשובת רבו אליו, אך בשנת דע"ת הגה הוא בכחובים ובחחומים בין הרבנים אשר קיימו את החרם על המהועב נחמי' חיון ככתוב בס' לחישת שרף] וגם נדפס לו מליצרה ושיר תוכחה בס"ס קריה נאמנה למו"ה שמואל דוד אוטולינגא.

116 הר"ר אברהם ב"ר יהוד' ליב סרוואל היה בויניציאה והכיר א' פירוש על המעמדות מלוקט מהרבה ספרים ונדפס שם בשנת שע"ז ועוד באמשטרדם בשנת תי"ב, 8, ועוד שם בשנת תמ"א, 4.

117 הר"ר אברהם ב"ר יהושע מווירמיישא הפליג בזקנה והירה אב"ד בק"ק אשכנזים באמשטרדם קודם הרב מו"ה אייויק דעקקינגען וקודם הרב מו"ה מאיר שטערן אשר מל"א מקומו בחיו (אילי סילק א"ע מחמת זקנה מהרבנות) בשנת ת"ט כנר' מהסכמתו על ס' עשרה מאמרות עם פי' יואל משה כנר' מהסכמתם על ס' נחלת שבעה משנת תכ"ז ועל ס' אור חדש דיני ברכות משנת תל"א ועל סליחות לר"א קוספעלר משנת תל"ז והוא המגיה לספר רב אלפס עם פירש"י הנדפס באמשטרדם בשנת ת"ג, 4, בבית הר"ר עמנואל עטיאס.

118 הר"ר אברהם ב"ר יואל אשכנזי (נקרא כן על' כי בא מארץ אשכנז למדינת פולין כנראה מבקיאותיה במילי דמחיה מנהגי אשכנז בחשו' איתן; האורחי סי' מ"ט) מבית קצנעלנבוגן היר

אב"ד בלבוב בשנת שע"ה כנר' מהסכמתו על ס' בן דעת ובסוף ימיו חתם את עצמו יוסף יעקב אברהם כנר' מהסכמתו על ס' תולדות נח משנת שצ"ד ואחי האב"ד בשנייטך הרב מו"ה מחתיהו ליברמן שניהם למרו בנייאשטעטל אצל דודם אחי אביהם הרב הזקן מו"ה יצחק ככתוב בהקדמתו לספרו תולדות יצחק ומחוחנזו היר"ה הרב מו"ה בנימן אהרן סלניק אשר השיב לו בענין עגונא ונדפסה החשוב' בס' משאח בנימין סי' צ"ח ובנו הרב מו"ה יעקב היה דיין שם בלבוב בשנת רח"ח כנר' מגב"ע הנדפס בתשו' איתן האזרחי סי' כ"ב, הוא היה אבי הרב והדיין מו"ה אברהם אשר היה אבי אמור' מו"ה יחזקאל ובהקדמתו לס' כנסת יחזקאל הפליג בשבח זקנו הרב דקאחינן עליה שאחד היה אברהם ולא היה בדורו כמוהו ולא הניח כמוהו (ועי' ל' ר' אברהם אבוש בר' צבי הירש ק"ב).

119 הר"ר אברהם ב"ר יום טוב ירושלמי (כן החום בראש ס' ברכת

אברהם וגם על תשובה א' המוכתרת הוך תשוב' הרב מו"ה בנימין זאב סי' ת"ו) רב מוכרח ומפורסם ואחד מגדולי דורו אשר הרביץ תורה בקוסטנטינא והיה תלמידו של הרב מו"ה אליה מזרחי (כמ"ש בתשו' מגיד מראשית סי' א' בתשו' מהר"ח אלפאנדרי למהר"י מטראני) ובימי הגדולים מו"ה יוסף מייטצאק ומו"ה מאיר הלוי ומו"ה חם בן יחייא ומו"ה שמואל הלוי כנר' בס' אהלי חם סי' קי"ז וקמ"ד וקמ"ט והאריך ימים שם עה"ת ועה"ע וחקן שם כמה תקנות (עי' תשו' מהר"י בן לב ח"ג סי' צ"ט ונשנת שם סי' ק"ו) והכרעתו היתה מכרעת להם ולא סרו ממנה כנר' מהשאלה באה בתשו' דברי ריבות סי' נ"א ובשנת ש"ג הסכים על פסק מהרש"ם [כמוב' בתשובותיו חלק אה"ע סי' נ"ג והסכים עוד על פסקו בח' חוה"מ סי' רכ"ד ודבריו היו נשמעים מאוד גם מקיר העיר וחוצה בארץ הקדושה כנר' מלשון הרב מהר"י קארו בתשובתו במחלוקת הגדולה אשר נחתה בינו לבין הרב המב"ט (דף קל"ד ע"א) בענין מים שאין להם סוף „והרב ר"א ירושלמי ז"ל אמר שהיה חייב נידוי והיה רוצה לנדוחו וכו' אלא שחילו פניו כו"ו חזו השתא כמה רב חיליה דגברא רבא הדין וגם הרב המב"ט מוכירו בתשובתו נגד מו"ה ישראל בח"א סי' ק"פ [והרב מהר"י מטראני הביאו בח"ב סי' כ"ד] ובשנת שט"ו חתם עוד ראשון לחכמי קוסט' כנר' בתשו' נחלה ליהושע סי' י"ז, בשנת שי"ז או שי"ז חלה את הלוי אשר מת בו בחולי מעים כדרך מיתת צדיקים כנר' שם סי' מ', ומתשובותיו מוכחות בס' אהלי חם כנו' ובתשו' בנימין זאב סי' הנז' ובס' נחלה ליהושע סי' מ"א, וגם הדפים פי' המחזור לבני רומניא והאריך הרחוב שם לכאר דברי הרמב"ם בהל' קה"ח בטעם הדחיות ולהתיר השגות הראב"ד עליו ככתוב בס' שארית יוסף לה"ר דניאל הכהן דף י"ב.

120 הרב החסיד מו"ה אברהם ב"מ יו"ט באנדרי כפראג אחי הרב מו"ה אליעזר לא מש מתוך ארבע אמות של תורה עד

זקנה ושיבה וההנהג בפרישות גדול ולא בקש גדולות וכנראה גודל ענותנותו מהמובא בשמו בס' עולת חדש השני למהור"א פלעקלש חתן בנו דרוש ר' דף ס"ו ע"א ונפטר בשנת תקמ"ז ליצירה וחבר:

א' ס' זרע אברהם, על כמה שיטות בש"ס ופוסקים ובפרט בענין אישיות ונרפס ח"א מהספר ע"י בנו הרב מו"ה נחמי' פייבל עם כמה הוספות עליו לבגות ולסחור בפראג תקס"ח, 2.
ב' ס' עיון משפט ביאור רחב על חוה"מ מזכיר בהקדמהו לס' זרע אברהם הנז'.

121 הר"ר אברהם ב"ר יום טוב מטויליה אולי היה אבי הריטב"א חבר

א' פירושים וחיידושים למסכת בבא מציעא כ"י ספרדית על קלף עם ס' תוספי הרא"ש לב"מ חו"ק ספרי הרב מו"ה דוד א"ה, 2
ועוד כנז' כ"י אשכנזית.

122 רבינו אברהם ב"ר יוסף טאורליניש היה בזמן רבינו חם ופלפל

עמו כנר' במרדכי לע"ז ס' הח"ל והיה חמוי של רבינו יהודה (הוא ר' יהודה ב"ר יצחק [שיר ליאון] מפאריש הנקרא בחוס' בכמה מקומות ר' יהודה סתם) כמובא בחוס' לברכות דף מ"ה ע"ב ובמרדכי שם ס' קנ"ה (ושם כתוב בחוס' ברכות של רבינו יהודה "אומר חמי ה"ר אברהם בן ה"ר יהוסף" כמובא בועד לחכמים ח"א אות ת' ס' ד') ומובא עוד בחוס' מכות דף ו' סע"ב ובמרדכי לביצה ס' תרנ"ה ונר' שהוא סתם רבינו אברהם המוזכר בחוס' עירובין דף ע"ז ע"ב ופ' ע"ב ופ"א ע"א וחגיגה דף כ"ג ע"ב וקידושין דף ט"ו ע"א וב"ב דף ה' ס' ע"א ובשאר מקומות כי מצינו לר"י שאמר בשמו בחוס' שבת דף ג' ע"ב.

123 דון אברהם ב"ר יוסף בן החסיד ה"ר אברהם בן בנשת הנז' לעיל

[דף 17] נולד בשנת ה' אלפים קצ"ג לב"ע ודרש עליו ה"ר יוסף אלכו בעל ס' העקרים והנושא היה בפרשת מילדי העכרים זה (יוחסין קל"ד ע"א).

124 הר"ר אברהם ב"ר יוסף ב"ר אברהם פריץ הלוי מקראקא והגלה

משם בשנת ת"ו לאלף הששי אשר אז ערן לא פסקה הגזירה כפולין אשר התחילה משנת ת"ח כידוע ובא לכאן המבורג ומצא מסכת מגלת העזרת ונתעורר לחבר פירוש וחיידושים עליה ונרפס באמשטרדם ת"ט, 4, המסכתא באמצע ועל צד הא' פירוש של מהרא"ה ועל צד השני חיידושי מהרא"ה, מובא במג"א לש"ע א"ח ר"סי תק"פ ועל חשוכ' שער אפרים ס' מ"א.

125 הר"ר אברהם ב"ר יוסף מפזרו ממשפחת בני שיכון היה בתהילת

האלף הששי בימי הרב שה"ל שמכיא כת"ב ששאל אותו ע"י ה"ר צדקיה אחיו השני ומעתיק תשובתו בס' ו' ובס' צ"ב ומזכיר

בתלמודו רבינו אביגדור הכהן וגם לרבינו מאיר (אולי כוונתו למהר"ם מרוטנבורק) ופסקי הרב בח"א סי' כ"א וכ"ה וע"ב.

126 הר"ר אברהם ב"ר יחיאל כהן פורט נהגדל כמנטובה ושמש שם

להגדולים מהר"ש נורלינגן ומהר"ק נוויר ומהר"י מוסקאטו ושמע גם בויניציא מן הרב מו"ה שי"ק כנר' כספרו דף כ"ד ע"ב והוא המגיה להס' מנחה בלולה הנדפס בוורונה בשנת שנת' חכר לכבוד הבהור ה"ר שמואל חיים ב"ר מרדכי בסאץ מווירונה.

א' ס' חות יא"ר על סדר א"ב פרפראות בנוטריקון וראשי תיבות מיוסדים על מאמרי חז"ל והדפיסו בויניציא שפ"ה, 4, ומביא עוד בהקדמתו ובספרו שחבר

ב' ס' גת רמון, מחברת החרוות.

ג' ס' שמש אברהם על התורה.

ד' ס' חסדי דוד על תהלים.

ה' ס' מגן אברהם מוכא כספרו דף י"א ע"א, ט"ז ע"ב, מ' ע"ב.

ו' פירוש על מגלת אסתר מכיאו כספרו דף י"ג ע"א.

127 הר"ר אברהם בן יעיש הראשון היה בקושטנדינא בסוף ימי רבינו

אליהו מורחי וכנר' היה תלמידו ונר' שהוא מו"ה אברהם

ב"ר יוסף בן יעיש אשר הגיה ספר משנה תורה הנדפס בקושט' בשנת רס"ט ואולי גם הוא המעתיק ח' ריטב"א למגילת בכ"י (אשר מהם נעתקו אותם שדפוסים) אשר חתימתו בסוף אברהם ב"ר יוסף ב"ר אברהם

בן יעיש ומבני דורו היו הרב מו"ה אברהם טריביש וחחום על ספרו ברכת אברהם עם הרב בית יוסף והרב מו"ה אליה הלוי (וכנר') גם בס' זקן אהרן סי' קפ"ד והרב מו"ה אברהם ירושלמי והרב מו"ה אהרן

מטראני ושאר גדולים וחחום שנית אחר הרב מורחי על התרת חרם הנעשה שם בשנת הרע"ט כמוכא בתשו' ר"א מורחי סי' ט"ז וגם על פסק ל"ו הנדפס בתשו' מים עמוקים ח"א סי' ח' ונתקיים עוד מן

הרכנים מו"ה יוסף טייטצאק ומו"ה אליעזר השמעוני ושאל גם מן הרב והשיבוה בכבוד גדול כמוכא בס' מים עמוקים ח"א סי' ז' וסי' ל"ח וחשובת הרב נדפסה גם בתשוב' הרא"ם ח"א סי' י"ז ותשו' להרב בן

יעיש מוכאת שם בס' י"ז? ואחרת שם בס' י"ח עם השגורת הרא"ם עליה בס' י"ט ועוד שם בס' כ"ח מוכא ששאלו להרא"ם הרב מו"ה

דוד בן יחיאל והרב בן יעיש וגם בתשו' ה"ר חם בן ה"ר דוד הנז' בס' אהלי חם סי' ל"ט מוכאת תשו' הרב ונכד הרב היה ה"ר אברהם בן יעיש אשר יבא זכרו בס' הסמוך ע"ש.

128 הר"ר אברהם בן יעיש נכד הנז' בס' הקודם היה בכרוסה בסוף

ימי הרב מהר"י קארו ובזמן הרב מו"ה משה אלשיך כנר'

מהחשובה לו המוכאת בתשו' אלשיך סי' ג' ושאל בהכנעה גדולה מן

הרב מהר"י קארו והשאלה בעצמה כלשונה שאל מן הרב מו"ה משה מראני והשיבו לו כמובא בתשובותיהם בתשו' הרב כ"י דיני גטין וקדושין ובתשו' המבי"ט ח"א סי' קכ"ה ושאל עוד מן הרב עם שאר חכמי ברוסיה בכתוב בספרו אנקרת רוכל סי' קכ"ו והשיג על פסק מהרשד"ם בהכנעה גדולה ומהרשד"ם השיבו וקראו שורש היחס והמעלה כנדפס בתשובותיו חלק י"ד סי' קצ"ו וקצ"ז ופסק להרב מובא בתשו' מהר"י מטראני ח"א סי' ע"ו והוא היה אבי הרב מו"ה יום טוב בן יעישוכהב בס' קורא הדורות דף ל"ג סע"א „ושמעתי מפי חכם אחד מתושבי קושטנדינא שה"ר אברהם בן יעיש וה"ר נכדו נפטרו שניהם בתוך ימים מועטים ודרש עליהם הרב מהר"י בן לב והנושא שלו היה את המאור הגדול לממשלת היום ואת המאור הקטן לממשלת הלילה" ע"כ.

129 הר"ר אברהם ב"ר יעקב די בוטון נכד הר"ב לחם משנה ושניו של הרב מו"ה אברהם די בוטון הנז' לעיל דף 12 היה מרבני שאלוניקי בימי הרב מו"ה חסדאי הכהן פרחיא ומו"ה אהרן הכהן פרחיא ומסכים על קצת פסקי הרב האחרון כנר' בספרו פרח מטרה אהרן ח"א סי' נ"ה וע"ז וח"ב סי' ג' ומפלפל שם בדבריו (ועי' גם בתחימת הר"ב פני משה ח"ג סי' ל"ט על פסק הר"ב פמ"א ח"א סי' ס"ה) גם מובאים מפסקיו בס' עדות ביעקב להרב בנו בס' ל' ול"א וס"ג.

130 הר"ר אברהם ב"ר יעקב מוטא משאלוניקי היה רב מובהק וחסיד גדול וראש ישיבה מק"ק לישבונה ישן (קה"ד דף מ"ה ע"ב) והיה תלמיד מן הרב מו"ה שמואל חיון כנר' מדבריו בראש ס' בני שמואל הנדפס בשאלוניקי בשנת שס"ח והיה נמצא תמיד בבית הרב מו"ה רשך והעתיק בנתיבותיו (קה"ד שם) כנר' מדבריו המובאים בכנה"ג אה"ע סי' קכ"ו חנהב"י סי' מ' וכן נר' מדברי מהרש"ך בתשו' ח"ב בקונטרס אהרון סי' ז' שכ' „והנה ה"ר אברהם מוטאל יעיר על טרדותיו ובפרט בואת השבוע" ותלמידיו היו רבים כי הוא הרביץ תורה בישראל ומגדוליהם היה הרב מו"ה אהרן לפפא כנר' בס' בני אהרן שאלה א' סוף אות ג' ובס' מ"ג ובשאר מקומות ובס' י"ב הפליג מאוד כשבת רבו הרב ועוד נחשבים מתלמידיו בס' קה"ד (שם) הרב מו"ה בנימין מלמד והרב מו"ה שמואל אדרבי ומו"ה אברהם נחמיאש ומו"ה אברהם גלאנטי ומו"ה ישראל נחמיא וכי"ב חכמים אחרים והארץ ימים על התורה ועל העבודה כמו חשעים שנה ויותר ונפטר בשנת ה'ת"ח ליצירה והוא חבר

א' ס' מגן אברהם בעניני גטין והאיך לכתוב השמות מאנשים ונשים בגמ', כ"י והביאו הכנה"ג באה"ע סי' קכ"ה הגב"י סי' כ"ה ובס' קכ"ח הגב"י סי' ג' ובכמה מקומות והרב מו"ה יהוד' עכאם

כתשו' כ"י אשר עמדו מכיאו כסו' א' בענין כתיבת השם "מלכה"
 בגש ומעתיק דבריו מלה במלה וכן הר"ב תורת הסדר סי' ק"י.
 ב' ס' תורת הנזיר שיטה למס' נזיר (ועד להכמים ח"א אות ת'
 סי' י"ג) ואחשוב שממנה לקוחים הדברים המובאים בשמו בס'
 קול יעקב ח"י הלכות למס' נזיר ככתוב בש"ג ח"ב אות א' סי'
 צ"ח ובס' קה"ד כחב שהוא כולל כל דיני נזיר יראה ששניהם
 איתנהו ביה בראשון חירושים על המסכתא ובסוף נקצצו דיני
 נזיר, ועוד

ג' שיטות רבות לכמה מסכתות אחרות.

ד' תשובות ופסקים רבים (כ"ב בס' קה"ד דף הנו') ונמצא
 מהם בס' בני שמואל סי' כ"ט והרב מסכים עליו וחתם עוד על
 פסקו בס' ל"ח וכתשו' מוהר"ח שבתו ח"א סי' כ"ג ובס' בני אהרן
 סי' רי"א וגם הרב כנה"ג ב"ד ח"ב סי' קי"ח הגב' אות ל'
 מביא תשובה להרב.

ה' דרושים רבים (קה"ד שם) ולא נדפסו.

131 הר"ר אברהם ב"ר יעקב משה העלין אשכנזי בעל המחבר ידי

משה על המד"ר [בן החסיד הר"ר אברהם אשכנזי נכד
 הגאון מהרש"ל] אב"ד בק"ק ווארט וראש ב"ד דק"ק גלויגא והיה
 מסתופף שלש שנים בוויין עיר המלוכה וחבר שם

א' ס' זרע אברהם פירוש על המדרש שרבה ונדפס ע"י בנו מו"ה
 יוסף תחת המדרש עם פי מתנת כהונה, ופי' ידי משה לוקנו
 הרב ועם קיצור פי' יפה תואר ומשנת דר' אליעזר באמשטרדם
 בשנת הפ"ה, 2.

ב' חידושים על אנדות מתלמוד ירושלמי נדפסו עם ח' מס'
 כבוד חכמים תחת סי' פה מראה הנדפס באמשטרדם בשנת הפ"ו.

132 הר"ר אברהם בן הרב המקובל מו"ה יעקב צמח היה מרבני עה"ק

ירושלים טוב"ב ומבית דינו של הרב מו"ה משה במו"ה

יונהן גלאנטי וחבר

א' ס' ברית אברהם דרושים מחוקים וחריפים כ"י והרב מוה"רחא
 בס' עץ החיים ובשאר ספריו מביא הרבה דרכים ממנו והרב
 חיד"א ראה הספר כמ"ש בס' ש"ג ח"ב אות ב' סי' ע"ג.

133 רבינו אברהם ב"ר יצחק הנקרא חר"א אב"ד (בס' התרוגמות ושאר

ספרי הפוסקים [רמב"ן רשב"א המאירי] וגם נכתב פעמים
 הרבה בקיצור הראב"ד כמ"ש בס' גדולי תרומה שער ל"ו ח"ג סי' ג'
 וכתשו' דבר שמואל סי' ס"ח) ונקרא גם הראב"ב היה בתרבוה כנר'
 בראש ס' מסעות ר' בנימין [וכ"כ הרב המאירי בפתחתו למס' אבות]
 וחתום שנית על התשובה מגדולי תרבוה המובאה בארחות חיים הל

קריאת ס"ח ס' ה' ובכל בו סוף סי' כ**), וקבל מן הנשיא רבינו יהוד' בן ברזילאי כמ"ש הרשב"ץ בחשו' ח"ג סי' רל"ח ומן רבינו משלם ב"ר יעקב כנר' בא"ח הל' ר"ה סי' כ"ה**), והיה בזמן רבינו ר"ת והוכירו בתשובתו המובאת בחמים דעים סי' ק"מ "שמעתי מחכמי דורנו ששמעו מפי הרב רבי יעקב ז"ל" והוכירו עוד בתשובתו המובאת שם סי' רי"ז וגם כבר היה לנגד עיניו פירוש הרשב"ם לכ"ב ונשא ונתן בדבריו בחידושו ריש פ' חזקת כנר' מהמובא מהם שם בס' המאור ושאל מן רבינו יוסף בן פלאט כמ"ש ה"ר דוד אבודרהם שער ג' (והרב מו"ה חיד"א ראה השאלה ותשובת ר"י בן פלאט בכ"י יוחר באורך מאשר הובאה באבודרהם כמ"ש בקונטרס אחרון לברכי יוסף יורה דעה סי' רצ"כ***) והיה חמיו של הראב"ד בעל ההשגות [ע"ל דף 24] כי הראב"ד בדבריו המובאים בתו' נדה להרמב"ן סוף פ' כל' הוד מוכיר להרב חותנו ושהוא הרב אב"ד מפורש ברמזי הרשב"ץ שם וכ"כ בחידושים המובאים בראש ס' מעשה[ה]רוקח דף כ' ע"ג אחר שהביא לשון הראב"ד המובא בחמים דעים סי' ל"ט ובסוף פ' הראב"ד למס' קינים בחיים בחרוזים אשר בנה הרב חמיו מודה ומשבה לה' אשר זכהו היות חותן לרבו, והראב"ד נשא ונתן עם הרב חמיו ככתוב בחמים דעים סי' פ"ג ונתעצם עמו בדיון אחר ככתוב שם סי' נ"ז וכ' בס' האמונות שער ד' פ"י, ויש קבלה במקצת האחרונים ז"ל שהיה (ליהו) מתגלה להרב הגדול ר' אברהם אב"ד החסיד ז"ל והיה מקבל ממנו יוממו קבל הרב הגדול ראב"ד חתנו רב פעלים" וכ"כ הרמ"ק בס' פרדס רמונים שער ג' פ"ג ונפטר כ' מרחשון בשנת תתק"י כאשר העיד נכדו הרב המאירי בפתיחתו למס' אבות. והוא חבר

א' ס' האשכול בפסקים ודינים וגם פירושים על החפלות ויש בו בנותן טעם לסידורם ככתוב בחשו' הרשב"ש סי' נ"ו וכתמים דעים סי' פ' וקנ"ב וקצ"ג (ומה שמובא בס' תא"ז נתיב ט"ז אוה ו' מס' האשכול מסיים עם תיבת כפולה, ואח"כ מביא רי"ז דבק כתב ה"ר דוד ב"ר יצחק הכהן כ"י ומעתיק דבריו אבל לא כאשר נר' מדעת מהר"ל בן חביב בחשו' סי' קכ"א ומהר"י קארו בכירת יוסף י"ד סי' ל"ט בדיון דבק כאלו גם זה מדברי ס' האשכול וכאשר כבר השיג עליהם הרב חיד"א בשה"ג ח"א אות א' סי' ד'). והם נזכר ומובאים לישונות ממנו בראשונים

(*) וכן הוא חתום שנית על התשובה שהשיבו גדולי נרבותה בענין אי שרי לקרא בציבור בחומשים, אחר הגניא ר' טודרוס ב"ר משה הנדפסת באגרת הרמב"ם דפוס אמשטרדם דף מ"א דפוס ברין דף מ"ה.

(**) לפי השערת אמרו"ח ה"ה הצב"א ז"ל היה רבו ר' יצחק בן מרון הלוי כנר' מס' האשכול עיי' מבוא לס' האשכול דף IX, אך ר' משלם ב"ר יעקב לא היה רבו כ"א חברו כאשר הוכיח בצדק הרב הח' Dr. H. Gross מתוך השאלות אשר שאל ר' משלם את הרב אב"ד והוא השיב לו עליהם עיי' Frankel Monatsschrift 1868 S. 292.

(***) עיי' מבוא לאשכול דף X שכמה סתירות לדבר ושנר' שלא הרב אב"ד שאל מפי הר"י אכן פלאט כ"א חתנו הראב"ד.

וכפרט בס' אורחות חיים וכל בו, ובפסקי הלכות לר"מ מרקנאמי
 ובתמים דעים ונר' שממנו לוקח גם המובא בשבולי הלקט רס"י
 צ"ה בשם הרב ומביא בו להרב מרן לוי כנר' מלשינו המובא
 בארחות חיים הל' מאה ברכות סי' כ"ט ובכל בו סי' ד' וגם
 לרבינו יצחק בן מרן הלוי כמובא בכל בו סי' כ"ח [ובאשכול
 בכמה מקומות] וכן צריך להיות בארחות חיים הל' הפלח
 ערבית סי' ב' והס' נמצא בכ"י להרב חיר"א הנז' [הוציאו לאור
 עם פירוש נחל אשכול ה'ה מו"ה צבי בנימין אויערבך ז"ל רב
 אב"ד דק"ק האלברשטאדט ונדפס שם בשנת תרכ"ה ותרכ"ט
 שלשה חלקים].

ב' פירושים על החלמוד ונוכרים מהם:

למועד קטן, בתשובות מייטויט ל"ס שופטים סי' י"ח וי"ט.

ליבמות, נחידותי הרענ"ן כמה פעמים.

לכתובות, נסי' התרומות שער י"ד סי' ג' וחי' הר"ה לכתובות נכ"ט.

לקידושין, נח' הריטב"א דף י"ח ע"ב.

[לגיטין, נח' הרשב"א פ' השולח דף ל"ב ע"א ונח' הרענ"ן לגטין כ"פ].

לבבא קמא, נסי' התרומות שער י"ד סי' א'.

[לב"ב, נס' המאור יש פרק קמא דנ"ט (שכ') ומיין הכז ר' אברהם נסח

ה' ילחק בן מרן לוי ז"ל וכו' כדאית' בפירושו, ועוד נכ"ט ונמלחמות סס].

לב"ב, נס' המאור יש פרק חזקת ונשיטה מקובלת דף ט"ט ע"ב.

לעבודה זרה, נסי' התרומות שער מ"ה סי' א'.

למכות, נחוס' דס דף י"ח ע"ב ונח' יצמות להרענ"ן דף קט"ו ע"ב ונח' קידושין להריטב"א דף ל"ה ע"א.

[לשבועות, נר"ן סוף פ' ה' ונח' הרשב"א דף ט"א ע"ב].

[לסנהדרין, ח' הר"ן יש פ' נגמר הדין דף ט"ג ע"ב].

ג' ס' השובות מובא בהשו' רנ"ה (המובא בס' התרומות ריש

שער מ"ה) ז"ל... ולרוח משפט יושב על המשפט הר"ר אברהם

ב"ר יצחק ז"ל יש טעמים על דרך אחרת הנס' כחובים על ספר

השוכותיו ומובאים עוד מהשוכותיו בס' התרומות ובס' המים

דעים, והשובה להראב"י כדיני תפילין מובאת בא"ח בחל' תפילין

סי' י"ז והיא אשר השיב לה"ר נהן ב"ר מרדכי מלוגיל וכתובה

במחזור כ"י (רויך ספרי דע ראססי בפארמא 159 א.) דף מ'

ותשוכותיו היו בכ"י להרדב"ז כנר' בתשובתו ד"ו ח"א סי' רצ"ז

וש"ג ובח"ג ד' פיורדא סי' הקע"כ [וחמה בכחובים היום בכית

הנניד גינצבורג בפאריו ורוב השוכותיו הם לר' יוסף ב"ר חן

ולר' משולם ב"ר יעקב*].

134 הרופא והחכ' מו"ה אברהם ב"ר יצחק אבן מיגאש הלוי מגוע

רכינו יוסף ב"ר מאיר הלוי הספרדי היה בקושטנדינה

איתן מושבו ויושבי דמשק הליו פניו לקבוע בדמשק מנוחהו כנרפס
 כמו השלוח ממימי ישראל (דף קמ"ד ע"א) מליצה צחה אשר כ' הר"ב
 נעים זמירות ישראל בשמם בזמן הרב מהר"י קארן כנר' בתשו' אבקה
 רוכל סי' כ"ז ששאל מאתו ספיקותיו בסדר אתה כוננת והרב השיבו
 בס' כ"ח, חבר

א' ס' כבוד אלהים והוא ספר יקר מאוד בחקירות שונות בתורה
 ובחכמה בדרך ס' מורה נבוכים נחלק לשלשה מאמרים וכל
 מאמר לפרקים, במאמר הראשון נ' פרקים ובמאמר השני כ"ז
 פרקים ובמאמר השלישי כ"ג פרקים ובעל ש"י לא ראה אותו
 ומפי השמועה כ' שהוא איזה דרשות על התורה ושקר ענה בו,
 (כ"ב לי הח' ר' וואלף היידנהיים במכתבו מן א' דר"ח חשון
 הקצ"ב), ונדפס בקשטנדינא שמה"ה, 4, ע"י אשתו ככתוב בפתח
 השער ושכן צוה לה בעלה.

135 הר"ר אברהם ב"ר יצחק אויערבאך בקוספעלד אב"ד דמדינת

מינישטר ואנפיה נדיב יועץ ונשוא פנים שם אצל ההגמון
 קרישטאאל בערנהארדש והוא פעל ועשה טובות הרבה לישראל, הוא
 בטל שם המכס אשר הוכרחו בני עמנו לחרת מנפשם, הוא בנה
 ממעותיו כשנת חל"א ארון הקודש מאבני שיש טהור בכיהכ"נ דק"ק
 אשכנזים כאמשטרם אשר לא נכנה בפתוח מחמש מאות ר"ט, ובשנת
 חל"ד הלשין אותו מלשין אחד אצל ההגמון והשים לו כמה עלילות
 שקרים עד שהושם ברצר המטרה על המבצר זאסן— בערג המשה
 שביעות וזאת אשתו הרהר וילדיו גרשו מכיתו ושולחנו ריקם וחתמו
 ביתו בטבעת ההגמון, וגם לבנו ה"ר יצחק הפסו ויתנוהו אל בית
 הסוהר בעיר קוספעלד במקום אשר המחויבי מיתה אסורים שם וגם
 למשרתו אברהם ב"ר שמואל הפשו בעיר דוילמן ושמוהו כמנדל עון
 כמדור התחחן כארץ ותפש אומנות אבותינו וקרא צום כיום כ"ג לחדש
 שבט ויקרא אל אלקים בחזקה ולאור בקר כ"ד שבט בשנה [ההיא]
 יצא משפטו לאור ויצא נקי בדינו והאסורים הוציאו ממסגר והושב
 לו כל אשר לו והמלשין נמסר ביד רב טבחים מארי דקטלא בו כיום
 ונאסר בעבותהים חדשים אל התליה על השוק בעיר קוספעלד ונחתך
 אזנו הימנית בסכין ואח"כ נגרש הויץ לכרך לכל ישוב עוד כל ימיו
 לארץ ההיא ועוד לבו חורש מחשבות און להנכס ביהודים וכן אמר
 בפה מלא להתליון אך הוא לא הרחיק מן העיר רק שעה אחת ויגפתו
 ה' שמה לעת ערב ושם נקבר, והרב קבל על עצמו ויוצאי חלציו יום
 כ"ג שבט בכל שנה ושנה ליום צום ולהתפלל ככנופיא שלשה סליחות
 [תחלתן: אתה האל, אל ה' בצרתה, אודה ד', וחחום שמו ככל או"א]
 ופומון וסליחה אחר חטאנו צורנו אשר ייסד (אשר ממנה לוקח כל
 הכתוב בו) ויום כ"ד בו היה להם יום משחה ושמחה ונדפסו כאמשטרם
 ונקראו בשם:

א' סליחות למו"ה אברהם קוספעלד עם פירוש בצדס בשנת תל"ה, 4, ובדף י"א ע"א ועוד באיזה מקומות מעירושו מזכיר ספרו. ב' ברית אברהם אשר חבר על התורה כסדר הפרשיות. **136 הר"ר אברהם ב"ר יצחק אזובי** היה כאומיר תלמיד הרב מו"ה יוסף חזן והגיה ספרו עין יוסף שנדפס שם בשנת ת"ס.

137 הר"ר אברהם ב"ר יצחק אלוף מסראן תושב מנטובה, חבר א' ס' הגלות והפדות, ענינו ספורי מנטובה והמגפה שהיתה שם בעת היותה במצור ואופן כבושה וגירוש היהודים ופדותם ד"ו השצ"ד, 8.

138 המליץ הר"ר אברהם ב"ר יצחק בדרשי אבי ה"ר ידעיה הפניני

בעל כחינוח עולם היה בתחילת האלף הששי בדרש אשר בפרובינצה בימי הרב רבינו טודרוס הלוי, והוא שר לכבוד הרב איוה שירים ומליצות בעברו דרך עירו עם מלך ומלכת קשמיליא הנם נדפסים בס"ם משכיות כסף הנדפס באמ"ד בשנת תק"ל, 4, וגם אחר זה היו כותבים זה לזה שירים ערבים בלח"ק וגם העתיקו שירים מלשון הערב ללח"ק ככתוב בס' עומר השכחה דף קי"ט סע"ב. והוא חבר א' ס' חותם חכנית על השמות הנדפסים כסדר א' ב' מובא בס' מקנה אברם דף כ"ז ע"א כ"י בלידען (וואלף ח"א דף ל"ד) [ונדפ' באמשטרם הרכ"ה לפ"ק] ואולי חבר גם ס' משכיות כסף הנז' הנדפס באמ"ד ע"י ה"ר מררכי המה ושם בעליו אין עמו כי לא פורש בהכ"י אשר ממנו נעתק ואף כי אין רא"י לדבר וזכר קצת הוא מהשירים להרב הכתובים בסופו^(*).

ב' בתי הנפש ונקרא גם בית אל הוא שיר מיהד ושתי הנועות ויהד וחנועה ובכל חיבה ממנו אות למ"ד ואין בו אות מהאלף בית וזלתי עד הל' ונדפסו ונקראים בקשת הלמדין עם ס' בחינת עולם במנטובה ש"י, 8, ועוד עם הנז' דפוס ישן בלי מקום וזמן, 8, ובשורדא עם בקשת הממין ועם פי' החכם אטצענואסער על שניהם ונקראו עוללות הבוהן ועוד עם פי' הנזכר ע"י ר' וואלף בוכנר כפפד"א תקע"ב, 8, אבל כטעות ייחסוה המדפיס לה"ר ידע"י הפניני כי אינה לו אלא לאביו ה"ר אברהם בדרשי וכמ"ש ה"ר אליהו הלוי הטגיה בס' מחלך בשער השיר וכן כ' בס' עומר השכחה דף קכ"ה סע"ד וכן ראיתי הבקשרה בכ"י כתובה אחר בקשה אחרת לה"ר ידע"י וכתוב בראשה "בקשה שקולה שעשה אביו אברהם בדרשי ז"ל" והקדים לפניה זה הלשון: "בתי הנפש, וידוי ליום הנכבד צום כפור והאה"י קראתיו בית ה' (נשצ"ל) — בית אל — כאשר נדפס בס' עומר השכחה

(*) ז"א, כי הם' משכיות כסף אינו אלא חלק מהם' אמרי נואש לר' שלמה ב"ר מושולם דפיארה ע"י לייטעאמורבלאטט דען אָרײַענט. IX, 343. und St. Cat. Bodl. fol. 2386.

הנז) היבוחיו ב"ת ואותיותיו כלולות מאלף ועד למד אין שם
 אות מהלמ"ד ולמעלה ובכל חיבה וחיבה יש בה אות למד הרי
 זה בא ללמד כי יש יתרון לבעל הלשון, וזה הלשון — לך אליו וכו'".
 ג) חרב המתהפכת, הוא שירה. מנין בתיא מאתים ועשר כמספר
 חר"ב. בה מהאונן על חכמת השיר הנתמעט בימיו וזכר בה כל
 המשוררים אשר קדמוהו ואיזה חרותים ממנה מועתקים בס'
 עומר השכחה דף קכ"ז ע"א.

ד) שיר אלף אלפין, והוא אלף תיבות כולן מתחילין באות אלף
 נדפס „בכרם חמד", IV. 59, והרב חיר"א ייחסו בטעות לכן
 המהבר, ר' ידעי' הפניני*].

139 רבינו אברהם ב"ר יצחק הכהן היה בימי רבינו יהודה הכהן בעל

ספר הדינין ורבינו יוסף טוב עלם ככתוב בקונטרס המועתק
 בתשו' מהרש"ל סי' כ"ט ואם כן היה כסוף המאה השמינית מהאלף
 החמישי (והחכם רוו"ה שגה גם כאן וסבר שזה החכם הוא הר"א אב"ד
 אשר הירא כמאה שנים אחריו) והוא עשה ברכת התנים (בתשוב'
 מהרש"ל שם והוא פיוט לנשואין לומר בברכת המזון בסוף כל אחת מהג'
 ברכות המתחיל: אות מבראשית הוכתרה*) והוא ע"ס א' ב' משולש
 ובסופו רמז לשמו ולשם אביו) וגם יוצר וזולת לברית מילה (כמנהג
 פולין) ונסחת הרחמן הוא יברך אבי הילד ואמו כו' שמוסיפין בברכת
 המזון למילה.

140 מו"ה אברהם בן הרב מו"ה יצחק חיות חיבר

א' ס' הולך חמים כולל טעמי המצות כסדר התורה עפ"י פירוש
 רמז דרוש סוד מלוקט מספרי הקבלה והפוסקים ד' קראקא
 שצ"ד, 4, ומזכירו הדיר כס' עיר מקלט להרב מו"ה דוד אב"ד
 דקק"א באמ"ד (שהג' ח"ב סיף אות ה').

141 הרב מו"ה אברהם יצחקי היה דיין וסופר דמתא שלוניקי מובהק

בזמן הגדולים הרבנים מו"ה יוסף בן לב (ככתוב בתשוב'
 מהר"ש הלוי חלק חוה"מ סס" נ"א) ומהרש"ם ומהרש"ך והיה מבית
 דינו של מהר"ש הלוי הזקן והתום שלישיית להרב אהר מו"ה לוי קווין
 בש' השנ"ז ושנית להרב בשנת השנ"ה ליצירה על גב"ע המובא' בתשו'
 מהר"א ששון סי' ה' וסי' א' וגם החום שלישיית למהר"א די בוטון על
 גב"ע המובא שם כס' צ"ב, והוא חיבר

א' קונטרס אחות קטנה כדיני גירושי קטנה נחלק לד' נתיבות
 לבאר משפט גט קטנה ומעשהו, מוכא בתשו' עדות ביהוסף
 ח"א סס' נ"ד ובתשו' תורת חסד סס' ס"ה ובתשו' מגן גבורים

(* גם חבר קינה על שריפת התורה, ומספר תמרוים על מות קרוביו, עי' צונין,
 Z. G. f. 464.
 (** לדעת הח' צונין צ"ל „אותה שמבראשית הוכתרה" עי' עמודי העבודה דף 4.

סי' פ"ג ובא מועדת מבי' הרב מו"ה בנימין עשאל אכ"ד
 בשאלוניקי לירי הרב מו"ה משה האגיו והדפיסו בקונטרס
 לגיטין אשר חיבר והדפיס בסוף ספר הלכות קטנות סי' נ"ה,
 ומכאן שם שהרב מו"ה מיכאל הכהן בעל סי' מורה צדק אתה
 ור"קט עוד סברות האחרונים בענין הזה וצרפו לחקונטרס
 הנזכר וקרא שמו עוגה קטנה כאשר העיד לו בן הרב מו"ה
 משה הכהן אבל לא הגיע לידו.

142 הר"ר אברהם ב"ר יצחק ב"ר יהודה בן הרב ר' שמואל שלום

אחד מן הרבנים הגדולים והחכמים המובהקים אשר
 בספרד בנליל קמלוניא, הוא היה שר וגדול בישראל כל סתום לא
 עממותו כאשר האריך בשבחו הר"מ בן ש"ט בהקדמת ספרו ומת שם
 בשנת רנ"ב (שלשלת הקבלה דף ס"ב ע"ב). הבר :

א' ס' נוח שלום עושה שלום בין פמליא של מעלה היא הנשמה
 ובין פמליא של מטה הוא החומר באמצעות התורה וגם יורה
 דרך מעניני חדוש העולם וידועת ה' וההשגחה והנבואה וחשארות
 הנפש וכדומה מה להשיב לאפיקורוס והוא ניטה לצד המקובלים
 כנר' במאמר המיושי פרק ד' וה' ובמ"ש בס' מצרף להכמה דף
 ו' ע"ב גם יפרש הרבה מאמרים אשר יסחפק המעיין בהבנתם
 ובפרט במס' ברכות נחלק לי"ג מאמרים ובל מאמר לפרקים
 ונדפס בקונשטנטינא בשנת ה"א רצ"ח, 4, ע"י הרב המפורסם
 מו"ה משה ב"ר ברוך אלמושינינו עם הקדמתו וגם הדפיס
 הקדמת ה"ר משה בן חביב ומליצתו והוא הפליא לספר בשבתי
 הספר ומהלליו וחבר גם מפתח להספר אך לאשר עשאו בנחץ
 מופלג לא השלים כונתו ולזה טרח הרב אלמושינינו והרחיב
 והוסיף על המפתחות והדפיסו בראש הספר ונדפס עוד
 בויניציא של"ה, 4, ובראשו הקדמה אחרת ושיר בשבת הספר
 חתום בראשי הזרנוות מאיד בן רבינו אשר וצ"ל ובסוף הספר
 ב' מפתחות ומהחתיב עליהם נראה כאילו נתחדשו ע"י בעלי
 הדפוס ואין ספק כי העתיקים כשנויים קטנים מדפוס קונשט'
 הנזכרת (אשר לא הזכירוהו כלל ועשו את עצמם כאילו לא
 ידעוה וכאילו העתיקו הם' מכ"י ולזה לא ידע ממנה בעל
 שפתי ישנים).

ב' ס' אוצר העינים מוזכרו בספרו נוח שלום מאמר שביעי דרוש
 ראשון פ"ד בדברו בעניני הגלגלים ובחב "וזה כלו בארתיו
 בספרי ובהעתקתי הנקרא אוצר העינים" ונר' יוחר שצ"ל
 "העינים" יען נקבצו בו לדעתי עינים הרבה מהכמת הטבע
 והארות להפילוסופים הקדמונים ולזה כ' "ובהעתקתי" להעתיקו
 בו הרבה מדבריהם ויגלה דעתו בהם ויברר הצודק מהכלתי צודק

ג' באור על חכמת הטבע לאבו חמאד אלגואלי כ"י בפאריס, 4
(וואלף ס"ג דף ב' ודף מ"ב) אולי לקוח מס' אוצר העינים הנז'.

143 הר"ר אברהם ב"ר יצחק ב"מ יוסף בן הרב מו"ה יעקב קשטרו
המחבר ס' ערך לחם על ד' שלחן ערוך היה במצרים
כשנת תע"ה כאשר הובא לדפוס חס' הנז' והוסיף איזה חידושים בחל'
גמין דף ע"ט ודף פ'.

144 הר"ר אברהם ב"ר יצחק ב"מ יחיאל מפיסא אשר בטוסקאנא (עי'
שלשלת הקבלה דף ס"ה ע"ב) היה גדול בכל המושכלות
והיה בזמן הרב מו"ה מנחם עזרי' מפאנו והשיב לו ותשובתו מובאת
חוץ תשובותיו ס' ק"ו ומז' כבולוניא כשנת ש"ד בחצי ימיו והניח בניס
ועושר וכבוד (שה"ק שם).

145 הר"ר אברהם ב"ר יצחק לאניאדו מצפת הוב"ב חתן הרב מו"ה
שמואל לאניאדו קבל בצפת מן הרב מו"ה יוסף קארו
ותלמידיו ובא משם לארם צובה וקבל מן חמיו הנז' והרביץ תורה שם
והוא אשר הביא לדפוס בויניציא ס' כלי יקר למר חמיו הנז', חבר:
א' ס' מגן אברהם, שבעה עשר דרושים, מתחיל מבריאת האדם
מיום השמיני והלאה ירצה עד סוף דבר הכל נשמע ד' ויניציא
שס"ג, 4.

ב' ס' נקודות הכסף פירוש על שיר השירים הובא לדפוס ע"י
חתנו מו"ה משה כמז"ה שמואל לאניאדו עם השנים ופירשו'
ותרגום ולעז' ספרדי בויניציא שנ"ה טוב"ה, 4, ומוכר עוד
בהקדמתו אלו החבורים אשר חבר
ג' ס' תורת חסד חבור גדול על התורה.
ד' פירוש על הארבעה מגילות אחרות.
ה' פירוש על הפטרות.
ו' פירוש על החלים, משלי, איוב ודניאל.

146 הר"ר אברהם ב"ר יצחק מרמון היא העיר גראנאטה בספרד היה
לדעתי ברור הרשב"א כאשר אבאר לקמן. וחבר

א' ס' הבריות הוא ס' כסודות הקבלה נחלק לפרקים מובא
בהקדמות הר"מ בוטריל לפי על' ספר יצירה ומעתיק שם
דברים מפרק י"א מהספר ותוך הדברים מוכר לס' המורה
(וא"כ זמנו אחר זמן הרמב"ם ונסתרה כזה דעת הרב קורא
הדורות דף ח' ע"ב אשר סבר שהר"א אב"ד חבר ס' הברית)
ואינו ספר ברית מנוחה אשר אתנו כאשר עלה על דעת רבים
כי הלשון המועתק שם לא ראיתיו בס' ברית מנוחה וגם ס'
ברית מנוחה אינו נחלק לפרקים כאשר נחלק ס' הברית.

ב' ס' ברית מנוחה גם הוא לרבינו אברהם מרמון כמובא בשער
הספר בשם ס' למודי אצילות והוא ס' עמוק בקבלה ודבריו

הם קודש קדשים וטימיו מן הקדש המה יוצאים כמ"ש הרב מו"ה חיים וויטאל בשם רבו האר"י בהקדמתו לס' עץ חיים (וכן בס' ש"ע להאר"י ד' פפר"א דף כ"ז רע"ג) ז"ל "וס' הנקרא ברית מנוחה הוא אמתו וחברו חכם גדול בתורה ובחכמה ונאמן רוח וכסה את דבריו בעומק ונעשה ע"פ נשמה צדיק א' קדמון שנגלה עליו אליהו ז"ל ולמדו" ונרפס באמשטרדם ת"ח, 4, (והרב חיד"א בועד לחכמים ח"א אות כ' סי' ג' כ' שראה הם' בכ"י ושהנרפס כמעט אינו מגיע לחציו ויש בו חסרונות וחילופים) ויען כי בעל הם' הזה מעתיק רבים בלשון ארמית בשם ר' שמעון בן יוחאי אשר קוראו החכם (ע' מ"ש הרב מו"ה יעב"ץ במטפחת דף ט"ז ע"א) נר' כי כבר נתגלה ספר הוהר בימיו, אם כי לא נמצאו הדברים בס' הוהר אשר אתנו בדפוס כמ"ש הרב מו"ה יעב"ץ בס' הנז' שם וברף ל' ע"א (ועי' עוד שם ל"ו ע"א) אין זה מן התימה כי ס' הוהר גדול הרבה יותר ממה שנרפס כמ"ש בס' מצרף לחכמה דף כ"ב ע"ב ומוכת מזה שמחבר הם' היה בוסן הרשב"א ותלמידיו אשר בימיהם נתגלה ס' הוהר, ולא היה קדמון כאשר חשבו רבים וגדולים, ועל כי ראו בהקדמה שלו בסדר קבלת השם המפורש שחושב עד זמן הנאונים ופוסק חשבו מחברו לגאון עד כי יחסורו לרב חמאי גאון (כמו שמביא בס' שה"ג ח"א אורח ק' סי' ו' בשם כ"י וגם אין כאן שנים כאשר סבר הרב בעל סדר הדורות וכבר השינו כשה"ג ח"ב אות ב' סי' ג') וכבר נטה לדעת זאת הרב מו"ה יעב"ץ בס' הנז' שם וז"ל "שני מחברים האלה (ר"ל מחבר ס' ברית מנוחה ומחבר ס' גנת אנוז) ספרדים היו וקרובים זה לזה בוסן וכמקום" ומבאר שם קצת דבריו.

ג' ס מגלה התעלומות מביאו בס' ברית מנוחה דף ל"ח ע"א.
147 הר"ר אברהם ב"ר יצחק נרבוני היה מתלמידי רבינו יונה והרמב"ן וחבר:

א' פירוש על הלכות הרב אלפסי ז"ל (כ"כ בס' שערי ציון להר"ר יצחק לאטיש שער הראשון (הנמצא אתי כ"י*) וכן מובא בשמו כמ"ש ה"ק דף נ"ו ע"ב (אלא שהוסיף "ועל המורה" כדרכו לערכב המחברים והספרים וכן עשה כאן והחליף ר' אברהם נרבוני עם ר' משה נרבוני).

148 הר"ר אברהם ב"ר יצחק צהלון מחושבי צפת תוכ"כ נכד הרב

מו"ה יצחק קארו בעל תולדות יצחק (כנר' בס' ישע אלים

ל"ז ע"א) חבר והביא לדפוס בויניציא בשנת שנה, 4.

א' ס' מרפא לנפש, ס' מוסר. ענינו: תקוני השובה למזור ורפואה

לתחלואי הנפשות עם תקוני הנפש ורפואתם להרב האר"י.

(* נרפס במ"ע Magazin f. d. W. d. Judenthums משנת תרל"ז.

ב' ס' ישע אלקים פירוש על מגילת אסתר אשר חברו בכגוד בשנות ה"א שנ"ב ושנ"ג לציירה.

ג' ס' יד חרוצים וחוא עיגול החזור חלילה בקביעת תקופות ומולרות ולידע קביעת החדשים וגם חדשי אדום וישמעאל.

149 הרופא ה"ר אברהם ב"ר יצחק צמח הלוי, נראה שהוא אשר

נשא ה"ר פריפוט דוראן קינה על מיתתו בשנת ה"א קנ"ד,

הלא היא כתובה בקיבוץ ב"י חוך ספרי דע ראָססי (Cod. 885). חבר

א' פירוש על שיר השירים כ"י על קלף בכיבליאטהעק של הרוכס

דאורבינא בוואטיקאנו (קריח ספר אורח א' סי' צ') ואין ספק

כי הוא הפירוש על שה"ש לר' אברהם הלוי הנמצא כ"י בפאריס

בכיבליאטהעקא אראטאריי, 4, המובא בוואלף (ח"ג דף מ"ד)

והוא בעצמו גם הנמצא חוך ספרי דע ראָססי סי' 1201 ומיוחס

לה"ר אברהם ב"ר יצחק הלוי, נכתב ע"י ה"ר מנחם לחי ונשלם

ז' כסליו רל"ו, 4, וקרוב לזראי אצלי שהוא הפל' המיוחס

להחכם ר' אברהם המ"ך ונר' בהקדמתו שקורא שמו אברהם

הלוי ב"מ יצחק המ"ך (וחמ"ך לדעתו אינו שם משפחתו כ"א

הר"ח מן חתיה מנוחתו כבוד) הנדפס בסביוניטה שי"ח, 12, ע"י

ה"ר רפאל יוסף ב"מ יוחנן טריווש וכ' שנמצא בכ"י בידי רבים

מבני איטליא ונדפס עיד בפראג שע"א, 8.

150 הר"ר אברהם בן הרב מו"ה ישראל יחיאל הכהן רפאפורט

הנקרא מו"ה אברהם שרענצילש על שם חמיו הרב מו"ה

מרדכי שרענצילש היה תלמיד של הרב מו"ה וולק כהן והרביץ תורה

בק"ק לבוב והעמיד תלמידים רבים והגונים וגם זרעו זרע קדושים יושבי

כסאורח למשפט במדינת פולין ובסוף ימיו היתה גזירת ת"ח בפולין

והורבן ק"ק נעמרוב אשר נהרגו שם יותר מן ששה אלפים נפשית

ומלכם בראשם האב"ד הקדוש הרב מו"ה יחיאל מיכל ה"ר וקנן

עליהם בנהימה (קונטרס אחרון ריש דף נ"ה ע"ב) והוא חבר

א' ס' איתן האזרחי והוא נ' סימנים מתשובותיו אשר נשא

וגתן עם חכמי דורו אשר מכללם הרבנים המפורסמים בעל

הסמ"ע ובעל תוס' יו"ט עם קונטרס אחרון איוה דרושים כסדר

החורה ובהוכס הספרים לכמה גדולים אשר מתו בימיו. נדפס

ע"י בן נכדתו הרב מו"ה אברהם אב"ד דק"ק באהסלוב עם

הקדמתו בראש הס' וגם הוסיף בסופו קונטרס ירח האיתנים

מהידושו בגפ"ח באוסטרהא בשנת תנ"ז, 2.

ב' דרושים והספרים כמה מאות ניירות בידי נכדו הנז' כמ"ש

בהקדמתו הנז' וגם

ג' סדר גטין וש"ת אשר היו בידי נכדו הרב מו"ה אפרים זלמן

מרגליות בכראד כמ"ש בהקדמתו לש"ת ב"ח החדשורת אשר

נדפסו על ידו והביא חידושים הרבה ממנו בספרו טיב גטין.

151 החכם המקובל מו"ה אברהם הכהן איריא הספרדי הלמיד

הרב מו"ה ישראל סרוג א' מתלמידי האר"י היה פקיד מלך מאראקא בערי בעלגוען ומה שמה בשנת שצ"א (וואלף ח"ג דף מ"ג) חבר שני ספרים נחכמת הקבלה אשר יביא ראיות לדבריה מדברי הפלוסופים חדשים גם ישנים (עי' בס' משה דן ויכוח הרביעי סס"ב) ויען כי לא נסרה לדבר בלה"ק כתבם כלשין ספרדי ונתנם להעתיק להרב מו"ה יצחק אבוהב האב"ד דק"ק ספרדים באמשטרדם ונעתק על ידו וגם הביאם לדפיס. הנם:

א' ס' בית אלהים על מעשה בראשית בו ידבר בסדר האצילות והעשר ספירות נחלק לו' שערים וכל' שער לפרקים ד' אמשטרדם המ"ו, 4.

ב' ס' שער השמים. במעשה מרכבה בו ידבר נפלאית כעשר כחות מלאכים ועבודתם ומשמרת החיור והאופנים לעומתם נחלק לשמונה מאמרים וכל מאמר לפרקים ונדפס גם כן באמשטרדם חט"ו, 4, [ונדפס מחדש עם מבוא מן המשכיל ר' ישראל יפה ש"ץ] וכתב עוד ספר בהגיון כל' ספרדי אשר נדפס.

152 הר"ר אברהם כהן היה אב"ד בק"ק שאטלאנד אחת ממגרשי העיר

דאנציג בשנת תע"ה וזכר

א' ס' עיני כהנים (אולי צ"ל „הכהן“) [ע"ש הכתוב, לכל מראה עיני הכהן, אכן נמצא גם לעיני הכהנים ירמיה כ"ח] אשר רצה אז להדפיסו (שודט יידישע מערקווירדיגקייטען, ה"ד דף רס"ג).

153 הר"ר אברהם הלוי בר אליעזר גיסו של הרב מו"ה אברהם זכות

כאשר העידו בעל ס' מאור עינים חלק אמרי בינה פ' מ"ג ובעל ס' שלשלת הקבלה דף מ"ז ע"ב היה ממגורשים ועבר דרך מצרים וארץ המערב ובא לירושלים עה"ק ושם מנוחהו והיה בצפת העה"ק בזמן הרב מו"ה אלעזר אזקרה ככתוב בס' חרדים (דף מ"ה ע"ב) אולי הלך לשם לקבל מן הרב מו"ה משה קירדובירו סודות הקבלה ואחר פטירתו שמש להאר"י וקבל גם ממנו ככתוב בס' עמק המלך הקרמה השלישית פ"ב והיה אפוטרופוס גדול לשבת מוכיר ומוחזר תמיד על שמירתו שיאפו ויבשלו מבע"י ולא יבואו לחלל את השבת והיו קורים אוחו הרב ברוכים ככתוב בקה"ד (סוף דף מ') והפליג מאוד בזקנה לדעתו יותר ממאה שנה ולזה נקרא הר"ר אברהם הלוי הזקן, וזכר

א' מאמר משרא הקטריין לגלות מתי קץ הפלאות וקיים שנת רצ"ז לאלף הששי שנתן גיסו הנז' בס' תחכונה שלו ומכוון השבעים שבעות שבדניאל לדעתו ונשלם ט"ו סיון גדול יהיה כבוד הכית האחרון לפ"ק (רס"ה), 4.

ב' פי' על נבואת נחמן קטופא דמן כפר כרעם אשר
נשלחה לחכמי ברצלונא מן רבי' דוד הנגיד נכד הרמב"ם, והבר
הפי' בחוככי ירושלים כשנת ה"א רע"ו ככתוב בש"ה ק דף מ"ו ע"ט.
ג' ספר מגרושיו וקצת נירושי ספרד ומביאתו למצרים ומשיבת
הנגיד ר' נתן הכהן שוליל ובנו ה"ר יצחק הכהן וכדומה ה"ה
ככ"י בידי הרב מו"ה שמואל די אבילה ומביאו בהקדמת ספרו
כתר תורה.

ד' ס' זכרון על פירוש רש"י עה"ה עם הקדמה בראשו נר' מחוכה
שחברו בתונים בש' רס"ז ועודנו עצור שם בכ"י כאשר העיר
הר"ב יגל יעקב בקונטרס אחרון דף קל"ג ע"ב.

ה' ס' תקוני שבת אשר מעורר ומזהיר מאוד בו על שמירת
שבת נדפס בס"ם ראשית חכמה הקצר לר"י פויטו בבסיליא
שס"ג ובקראקא חכ"ו, 8, והס' הזה היה בכ"י להרב ה"ר ישר
מקאנדיא עם פי' על האדרא ועל כמה מאמרים מהזוהר ופי'
על ל"ב נתיבות ושאר חפצים רבים ככתוב בס' נובלות חכמה
דף קצ"ה ע"א.

ו' ס' מסורת החכמה בחכמת הקבלה ובענין העשר ספירות
מובא בראש ס' מסעות הנפש כ"י וה"ה להרב הישר כ"י
ככתוב שם.

ז' ס' מגלת אמרפל, דבר בו בחיוב למסור גופו על קדוש שמו
ית' והכוונות אשר יכוון בשעת המסירה ודברים ופירושים
אחרים וכסופו הוראה ותשובה אשר השיב מהעה"ק למצרים
אל הנגיד מו"ה יצחק הכהן שולאל ונמצא אתי כ"י וה"ה גם
להננו' כנר' שם.

ח' ס' אהל מועד ושם מאה פסוקים מיוסדים על עשר ספירות
עשרה פסוקים לכל ספירה ייסדם הר"ר יוסף ז"ל כ"י שם ואולי
הוא המחבר גם מן הספר גליא רז"א המיוחס שם לר' אברהם
א' מתלמידי האר"י זצ"ל אם שלא כתוב הלוי, כי גם אצל ס'
תיקוני שבת כ' גם כן סתם ר' אברהם, וכו' דברים נוראים וכתב
שם שהתחדשות העולם יש מאין אינו אלא מיובל הגדול
ליובל הגדול שהם מ"ט אלף שנים אבל משמיטה לשמיטה
אינו אלא מיש ליש ככתוב שם בדף הננו' ע"ב.

154 הר"ר אברהם בר' לוי קונקי נולד בחרון העה"ק בניסן הת"ח

ליצירה וישב שם באיהל תורה במדרש חסד לאברהם
ונשלח משם לערי אשכנז והיה נאמן מאד בשליחותו לא היתה קריה
אשר שגבה ממנו כי דרכה רגלו בכל גלילות איטליא צרפת אשכנז
ופולין וחיבה יתירה נודעת לו שם מן הרב המפורסם מו"ה נפתלי הכהן

בתורתו אב"ד באוסטרא וגם אח"כ כאשר נתקבל בפוזנא (כנר' בעוגת רצפים דף ק"ג ע"ב) ובסוף שליחותו בחזרתו בא שנית לפרנקפורט דמיין והיה שם משך ז' חדשים (עי' בס' תורת הקנאות טופס השלישי ממעשה ש"ץ) ופנה משם בשנת תנ"ג ושכ לארצו עד שבחברון מקץ עשרה שנים וארבעה חדשים (כנר' בהקדמת וחתומת ספרו ומהסכמות הרבנים) וכתב דברי הימים מכל קירותיו בשליחותו (כאשר העיד הרב חיד"א בקונטרס שולחן במדבר אורת א' סי' טו"ב שראה זה הדברי הימים) והיה המיו של הרב מו"ה אברהם ישראל זאבי אשר מרוב ענותנותו חלק כבוד לחמיו והושיבו על גבו (לחישת שרף דף ד' סע"א) ובן אחיו היה הרב מו"ה יוסף קונקי והאר"ך ימים ושנים שם בחברון העה"ק (הרב חיד"א שם) וחבר

א' ס' אבן סופרים נחלק לשני חלקים חלק א' נקרא אם הולד והוא דרשות כסדר התורה וח"ב הנקרא אם לבניה יקין. י"ט דרשות בעניני העולם ובין הפרקים קונטרס עונת רצפים דרושים קטנים אחת הנה ואחת הנה ושני אגרות א' להרב מו"ה משה זכות וא' להרב מו"ה יהוד' בריאל בס' הראה עד היכן הגיע כח מליצתו והביאו לדפוס בכואו שנית מחברון באמשטרדם בשנת ה' חס"ד ליצירה, 2.

ב' ס' אבן דרכים דרושים כ"ו (הרב חיד"א בס' שה"ג ח"א אות י' סי' צ"ט ובקונטרס הנז').

ג' ס' מנחת קנאות על קנאת איש מרעהו וכל סעיפיה ותולדותיה בדרך ויכוח עם זולתו, הזכירו בספרו אבן סופרים בעוגת רצפים דף ק"ה ע"ב ולא נדפס והרב מו"ה חיד"א בקו' מדבר קדמות אשר בס' יעיר אוון מערכת ח' סי' טו"ב מעתיק ממנו וגם שם נר' נועם אמריו.

155 הר"ר אברהם הלוי שמשוני מפראג חבר ונדפס

א' דרשה לשכת הגדול בפרשת צו בויניציא, ת"ט 4, ט' דפים.

156 הר"ר אברהם בן מאיר הריב"ן תורה באנדרינופולי ועלה לג"ע

בשנת ש"ל כנראה בס' מאמץ כח להרב מו"ה משה מאלמשונינו סוף הדרש הי"א בהספירו את אמו שם הזכיר אותו וכתב עליו „צבי ישראל לתורה ולתעודה“.

157 רבינו אברהם ב"ר מאיר אבן עזרא (כן היה שם משפחתו

ככתוב בחוס' העניית דף כ' סע"ב) נולד בחצי המאה התשיעית לאלף החמישי (כנראה בפירושו לדניאל ג' ד' אשר חברו בשנת תקי"ו שכתב „גם ראיתי זה כתוב בס' מלבי פרס זה ארבעים שנה“ א"כ היה כבר בא באנשים ועוסק בספרי החכמות בשנת תתע"ו) בספרד בארץ אנדלוס (כ"כ הרדכ"ו בתשו' ד' פיורדא סי' תקל"ב) בסוף ימי הרי"ף

ורש"י, ומבני דורו היו רבינו יוסף הלוי בן מיגאש ורבינו חם ורבינו יהודה הלוי בעל ספר הכוזב וכתב הרב דון יצחק אברבנאל בס' כי תשא כפ' העגל (וכ"כ עוד בריש פירושו לעה"ד דס' ואתחנן שהראב"ע היה חתן ר"י הלוי, וכתב עוד שם הנך רואה שדברי שני החכמים האלה חתן והותן הם מסכימים בזה הדעת לא ידעתי מי קבלו ממי אם הראב"ע מתר' יהודה הלוי בעל ס' הכוזב או קבלו הוא מהראב"ע חתנו כי שניהם היו בזמן אחד ודברו פעמים רבות בדברי תורה כמו שזכר הראב"ע בפירושו ע"כ (כוונתו בפ"י עה"ת בראש עה"ד שבס' יתרו וכפי לדניאל רס"ט מ' מכיא ויבוח ארוך עמו) וכ"כ בס' מאור עינים בחלק אמרי בינה פרק מ"ב וכ"כ עוד הרב בס' חות יאיר בהשמטות דף רע"ב ע"ב וכתב עוד, ובפסוק אנכי הביאו ולא זכרו בשם חמיו וכתב עליו מ"כ לכן נראה שאחר מותו לקח בתו ומתה ששמעתי וקריתי כספר (שה"ק דף מ"א ע"א) שע"י היבור נפלא דפורים כו' נהן לו בהו כוכ הוא" ע"כ ובס' יוחסין דף ק"ל ע"ב כתב שהיו בני שתי אחיות, ואולי שניהם אמת שהיה שניו ולקח בתו אחרי מותו והי' זקן כימי הרמב"ם (וכ"כ הרשב"ץ בתשו' ח"א סס' ע"ב) ואברהם גדול מאור בתורה ובדקדוק לשון הקודש ומשורר גדול, ושיריו כהירים בשחקים והמה עו"רה בצרות וגשמי נדבות בזמן בצרות, וכל פעוליו נוראים ועיניו נפלאים, כהם לאראו הרואים, (לשון ר' יהודה אלהריו בס' החכמוני שער ג') ע"ש, ואולי רצה לרמוז בחיבת כהם שפיוטי הרב המה שפה ברורה ולשון נקי מכל סיג וחלאת ולא ימצא בהם בנין חדש וחבלול מלשונות אחרות כאשר ימצא בקצת פיוטים אשר העיר הרב עליהם בפירושו עה"ת ריש סדר שמות ילומר בפיוט פרוכים אינו נכון כלל" וכתבו מפרשיו שנתכווין על ר' יוסף בן אביתור (ולדעתי נחכוון לרבינו שלמה בן גכירול שכסוף המאורה, שני זיתים' לשכת חנוכה פיוט ואום פרוכים יהיו ברוכים) וכן בפירושו לספר קהלת ריש ס' ה' ובס' ת' פסוק י' שפך חמתו על קצת פיוטים וכפרט על פיוט ר"א הקליר ע"ש), ואף הוא סופר (בקי מאוד בחכמת המספר ותשבורת) ומונה מספר לכוכבים, אצטננין (וע' בס' כי תשא ל"א י"ח) ומהנדס והוכן ואף הוא שקד על דלתי החכמה ועשה והצליח בכל החכמות והיה בעל תהכולה והציל את עצמו ותלמידיו בחכמתו וחקר היבורים בהם (ככתוב בס' דרכי נועם ד' ו' ש"ו) ועסק גם בחכמת התלמוד (כנראה לקמן) עם כי לא היה בקי בדינים וכמ' ש' הרשב"ץ בתשו' ח"א סס' נ"א וכ"כ מהרש"ל בחקירתו לים של שלמה ב"ק. מכל מקום לא זו מלחכת דברי רז"ל וגם קנא קנא ונלחם בעדם וסותר דברי החולקים עליהם (וע' בס' צפנת פענח כפי' להקדמה סי' ל"ב ובס' נח סי' ל"א ובס' וישלח סי' צ"ח ובס' שמות סי' י"א ובס' בא סי' י"א) מן המינים והצדוקים (כנראה בספריו ככ"מ) ונתחוכח עמהם (כמ"ש בס' יתרו

ובס' צו ז' כ"א ודבריו שם במה שכתב שחלב חולין אין חיבין עליו
 כרת על אכילתו מרפסים חומת קבלת חו"ל וכבר קרא אחריו מלא
 רבינו יוסף קמחי בס' הנצחון שלו כ"י סי' פ"ב (מוכא בהערה הראשונה
 להמודעה מס' תורת אלהים מהורגמת איטלקית להצנכס יש"ר) וכתב
 שהקושיא חסרון ידיעה והתירוץ מינות וגור אומר שאינן דברי הראב"ע
 (וכן משמע בפ' הרמב"ן שסותר דבריו ואינו מביאם בשמו) ומפני
 חמת המציקים עוב ספרד ארץ מולדתו כתחלת המאה העשירית וגלה
 לרומי כמ"ש בראש פירושו לאיכה וקהלת וילך למסעיו הלך ושט
 בארץ, היום במקום אחר ולמחר במקום אחר (ובמ"ש הרמב"ם
 באגרתו לבנו רבינו אברהם) בארצות מרחקים בשלשה חלקי הישוב
 אשר נתגלו או, ועבר דרך ים הגדול (כנראה ממ"ש בס' בא י' כ"ב)
 והיה בארץ ישראל ובירושלים ובמצרים (וזה היה אחר שחבר פי'
 עה"ת כאשר הוכיח בס' צפנת פענח בס' בראשית סי' קי"ט ובס' הי
 שרה סי' ר' ובס' ויקרא סי' ט"ז) וראה שם אוצרות יוסף, וברעמסס
 (כנראה בס' בא י"ב לא) ובארץ הודו ונשבה שם והיו מאכילין
 אותו לחם מצה ולא חמץ (כ"כ ה"ר יהוסף האזובי בשמו המוכח
 באורחות חיים דף פ"ב ע"ב וכאבודרהם בריש פירושם לסדר התגדה)
 ועל האי רודוס וככל הישנה והחדשה הנקראת בגרד ובפרס ובארץ
 קדר ובמלכות אלנציר וראה שם המן היורד בניסן ובאייר (כמ"ש בס'
 בשלח א' י"ג ומביא ראיות נגד חיו הכלבי שאין זה המן אשר יורד
 לישראל במדבר) ובעברו דרך צרפת ופגע בעיר רומרוג מקום מושב
 רבינו חם נתפלא כל כך על חכמתו עד אשר שר בשירים במתללו
 וגם החכם השיב לו בשיר, "מי הביא לצרפתי בנית שיר וכו'" ועל זה
 השיב לו רבינו חם (ככתוב בס"ס עומר השכחה דף קכ"ז סע"ג ורע"ד)
 ובכואו לפרובינצה שמתו גדולי הארץ ההיא חסידיה ורבינה לקראתו
 בעברו עליהם, והוא החל לפקוח עינים בגלילות ההם (כ"כ הר"י בררשי
 באגרתו כתשו' הרשב"א ח"א סי' תי"ח) והיה גם באנגליטירא ובלומ-
 ברדיא ואיטליא (כנראה מתבררו שנתחברו במקומות שונות וכן נראה
 בפירושו עה"ת בס' משפטים כ"ג י"ט ובס' חצות כ"ח ל"ו ובס' אמור כ"ג מ'
 ובפי' לדניאל א' ט"ז. ונפטר בן ע"ה שנים (בזה נשתוו כל סופרי הדורות
 אך באיזה שנה יש דעות שונות, והדעה היותר קרובה לאמת לדעתי
 היא שמת בשנת ד' אפי' חתקב"ז ליצירה (ככתוב בסוף שני פי' עה"ת
 להחכם כ"י, א' נמצא כוואטיקאנו [ספר ל"ט] ואחד נמצא כויון תוד
 ספרי הקיסר ככתוב בראש ס' שפת יתר) כיום כ' ברה"א אדר ראשון
 (ודעת היוחסין שמת בשנת התקמ"ח כוודאי אינה צורקת כנראה
 ממ"ש בפ"י דניאל המוכא למעלה, וכמו כן בשנת תתק"ו כאשר חבר ס'
 צחות אין ספק כי עבר עליו כבר שנת החמשים שהרי כתב בראשו
 ,ואברהם וקן כעוף נודד מקן") ונקבר בעיר כאכול בארץ ישראל אשר
 שם גם קבורת ר"ש כו גבירול (כ"כ בס' יחוס הצדיקים) והוא חבר:

א'

פירוש על התורה אשר קראו ספר הישר (כנראה בס' יסוד העיבור שלו על ספר ב"ב בדרך הפשט על פי יסודי דקדוק לה"ק. וכל מקום שהוא מרגיש בו סתר מהסתרים מעורר עליו אם בכיאר גמור או ברמו מועט כפי הראוי" (לשון הכרשי שם) וחברו בלוקא אשר בלומברדיאה סמוך לרומי כנראה בסדר וישלח ל"ג י' ומסתמא כלה שמה מלאכתו אשר החל וחייבר גם שם ביאר התורה וזמן היבור מהדורא הראשונה מפירושו (כי עבר עליו כמה פעמים כאשר אבאר לקמן והוסיף וגרע עד כי נמצאו שני העתקות כנ"ל נעתקו מכ"י החכם אשר השלים בשנת תתקכ"ו, שנת מוחו) היה בתחלת המאה העשירית בשנת תתק"ר או תתק"ה (כנר' מפ"י לישעיה כמו שאכתוב לקמן בע"ה) אחר אשר כבר קדם לו פירוש על רוב כתובים, ואולי על:כולו — כי בהקדמתו לפירוש התורה מראה כבר על פירושו ל"ס' תהלות, וימצא בפירושי בס' תהלות" ובס' יתרו כ' ח' וריש ס' וזאת הברכה, וכן נראה בס' תהלים י"ו ו' שכחב ויעוד אפרש דעתי במלת עזי וזמרת יה" (וב"כ בס' צפנת פענח בס' ויקרא סי' ט"ז) ואין לתמוה ממה שמצינו בפ"י ס' תהלים י"ט ב' "כמו שפירשתי בפ' בראשית" וכמו כן רומז עוד על פי' עה"ח במזמור ק"ג ח' וק"ו ל"ג כי בסוף ימיו עבר עוד על כל חבריו ורמז מאחד על חבירו כמ"ש לקמן ואולי הרומז הזה איננו הרב רק המה דברי התלמיד המעתיק דבריו ונהג עם פירושו ל"ס' תהלות כאשר עשה בפירושו ל"ס' שמות ולתרי עשר אשר הוסיף על פירושו לספר אחד מדבריו ומפירושו לשאר ספרים כנראה במזמור ס"ט י"ט "בך פירש לי החכם שיחיה" וריש מזמור ק"א "בן פירש לי" ובחמניא אפי אות מ' הששי "בן פירש לי החכם שיחיה" ופירושו לאיוב הזכור בס' בלק כ"ב כ"ב, ופירושו לדניאל בס"ס תולדות ובס' כי תשא ל"ב ל"ב ור"ם שלח לך וס"ס בלק ופירושו למגלת קהלת בס' ואתחנן ד' ל"ה, וגם פירושו למגלת איכה בס' בחוקתי כ"ז ל"ט (וב"כ בס' צפנת פענח שם) ואין לברר הדברים ודע כי חסר לנו פירושו ל"ס' שמות אשר יצא מתחת ידו ראשונה בלוקא עם האחרים כי אותו אשר הוא אתנו בדפוס אינו דומה לפירוש הארבעה אחרים והוא משונה מהם במקום ובזמן וגם דרך אחרת לו והוא בלולים יעלה כאשר כל מעיין בצדק ישפוט, ואפרש שיחתי, מקומו של פירוש ס' שמות אינו לוקא כי אם נתחבר בהעיר רודוס כנראה בסדר בא בפסוק החודש הזה לכם ככתוב ככ"י ישן אשר לי מפירוש החכם ומה שנרפס שם לוקא הוא ט"ס (אשר נתהווה ע"י מניח אחד למען השוות מקומו עם הפי' ל"ס' בראשית הנראה לעינים כי לעיל

בס' וישלח כתב שיש בין ירושלים ובין לוקא שינוי בענין זריחת השמש מן שעה ושליש, ובס' בא כתב בין ירושלים ובין העיר הזאת ששמה לוקא יוחר מג' שעות וברור שצ"ל רודוס וכ"כ הר"ר יוסף בר' אלעזר הספרדי בהקדמתו לס' צפנת פענח סי' שמות שנתחבר ברודוס) בזמן כי הוא נשלם בשנת התק"ג ככתוב בסוף הספר, אחרי מופלג להחלקים האחרים, וגם בדרכו כי אף אם שפירוש הספרים אחרים אשר אתנו גם כן אינו מסוייג כראוי רק נמצאו נוסחאות ראשונות ושימות אחרות מאשר לפנינו במקומות הרבה כנראה בכמה מקומות במפרשיו, מכל מקום לא ידמו לחלק הזה ובמתכונתו לא נעשו כי האריך בו והכפיל וסותר דבריו הכתובים כבר במקומות אחרים כאשר העיר כצדק הרב הר"ר יוסף הנז' שם בהקדמתו ולכן גזר שאינו להרב עצמו אלא א' מתלמידיו אסף הדברים אשר שמע מפיו והמפוררים בספריו והוסיפם בנוסחא אשר יצאה ראשונה מתחת ידי הרב וכן נראה בפ' בא בפסוק ובשל מבושל במים שכתב אחד מתלמידיו „והנני הכותב מוסיף על דברי זה ההכם כאשר שמעתי מפיו“ ולזה הסכימו גם ידידי החכם מו"ה שלמה ליב רפפורט כמ"ש בהערה י"ג לחולדות רבינו נתן בעל הערוך ע"ש כי היטיב אשר דבר וסיים ז"ל „ולפי כל הנאמר לא נתפלא עוד על השבושים אשר נפלו בפ' יתרו בשינויים של דברות ראשונות ואחרונות ונמנו על נכון בפ' הראב"ע לפ' ואתחנן גם כיסוד מורא שלו סוף ש"א, וגם דבריו בפ' יתרו על השינויים ההם מוכאים לנכון כמנחת יחודה עה"ה, ושם מובאים עוד הרבה פירושים ממנו בשינויי לשונות וענינים (מן עה"ד אין ראיה כי הרב תקן עליהם ביאור לכד במהדורא שלישיית וכז"ש הרב עקדת יצחק בשער הרביעי מספרו) נראה ברור שהיה מפירוש זה של ס' שמות מהדורות שונות מתלמידים שונים בו "עכ"ל וכמו כן לא נמצאו לפנינו כס משפטים בפסוק הנה אנכי שולח מלאך הלשון כפחיתות האדם וגרועותו מהמלאכים ולסתור דעת הנאון (אם כי קצת ממנו נמצא בפ' ריש סדר כראשית ומרמז לס' היסוד שלו ונראה גם מלשון צפנת פענח שם שהיה לפניו בס' משפטים) אשר אודותו דרעישו עליו את העולם וקראו אחריו מלא המקובלים הר"ב ס' עבודת הקודש חלק התכלית פ"ג ור' והר"ב של"ה המביא דברי העה"ק ברף מ"ד ע"ב וחבה יתירה נודעת לו מהרמב"ם באגרתו לבנו הנז' כי צוהו לעסוק רק בפירושי, והפליג בשבחו עד שהגבירו ודמהו לאברהם אבינו (וע"ל בחולדת הרמב"ם) ועם כל זה רבים מהכמינו לוחמים לו על אשר התרים בכמה מקומות נגד דברי חכמי התלמוד

לא לכד בדברי אנדה לא גם בקבלתם בתורה שבעל פה והציגוהו למטרה לירות עליו הצי השגתם כנראה בפ' הרמב"ן עה"ת בכ"מ וכן רבינו שם טוב בס' האמונות וה"ר אבי עד שר שלום והרב מהרש"ל היכר השנות על פירושו עה"ת ככתוב בשער היש"ש ב"ק ד' פראג ועם כל זה כתב עליו בהקדמתו לס' הנז' ז"ל „וכבודו במקומו מונח כי הכס גדול היה ואין משיבין את הארי כי אין הולכין אחר פירושו' לא לחיוב ולא לפטור לא לאסור ולא להתיר כו' ואמת שמעתי אומרים עליו שכך היה מכריו והיה מודיע לרבים שאינו רוצה לישא פנים אלא לפרש עד מקום אשר שכלו יגיע לולי הקבלה כאשר רמז במקצת מקימות בפ' התורה לולי הקבלה. הייתי אומר כו' אעפ"כ לא צדקו דבריו בעיני, ולפי דעתי שכבר נתן עליו הדין, כי נתן יד למיניכ ולצדוקים ולקלי האמונה כו' עכ"ל, ונדפס ראשון בנאפולי על ידי ה"ר משה בכ"ר שם טוב למשפחה בן חביב ספרדי מחושבי הק"ק אשר בלישכונה בשנת לה' אנכי אשירה **אזמ"ך** ושנית בקושטנדינה על ידי ה"ר אשחרוק דטולון שנת ר"ב **חסד 2**, ונדפס עוד כמה פעמים בצד התורה, ונדפס עוד באמשטרדם בשנת התפ"ב, 2, עם ג' פירושים אשר הם פי' ה"ר יוסף ב"ר אלעזר הספרדי אשר העתיקוהו מכ"י ונקרא צפנת פענח (ע' אות י' סי' [יוסף בן אלעזר הספרדי] ובמעורת קראוהי אהל יוסף) וגם קצרו ס' מגלת סתרים להר"ש מטוט, וגם לקחו מס' מקור חיים להר"ש צרצה, ונקרא הם' מרגליות טובה.

ב' פירוש על נביאים וכתובים. ואעבור עליהם לאחדים.

פירוש ס' יהושע רמז עליו בפירושו לתורה ריש סדר האזינו ברה"ה כי כל דרכיו משפט, ונראה מזה שקדם בזמן לפירושו עה"ת, ונאבד ולא שזפתו עין כנראה בס' מרגליות טובה שחשלושה הנצבים עליו לא ראוהו מעולם, ואין ספק כי פירש גם שופטים שמואל ומלכים, ומקרה אחד קרה לכולם.

פירוש ס' ישעיה חברו אחר שחיבר פירוש התורה כנראה בס' י"ט ד' שכתב „דקדוקו מפורש בתורה“ ובס' מ' כ"ו „כבר „פירשתי בס' בראשית“ והשלימו בשנת ד' אלפים תתק"ה (כמוכא בס' צפנת פענח בהקדמתו לס' שמות, וגם מזה ראה שאין פי' ס' שמות אשר אתנו כאשר יצא מתחת ידי הרב כי כיון שמוכר פי' התורה בס' ישעיה מוכרח שנשלם קודם לו, ואילו פירוש ס' שמות אשר אתנו לא נשלם עד שנת תתקי"ג כמש"ל בשמונה שנים אחר פי' ישעיה) ונדפס בצד הספר במקראות גדולות.

פירושו לירמיה וליחזקאל אינו אתנו אם כי אין ספק שחבר פירוש עליהם כאשר הבטיח בפירושו לישעיה, על ירמיה

כס' מ"ח ה' ורסי מ"ט יעל יחוקא רסי' ו' כאשר קיים הכמתתו
שם סי' ד' ג' לפרש תרי עשר.

פירושו לתרי עשר נרפס גם בן בצד הספר במקראות
גדולות ובסוף הספר כתוב: פירשתיו אני המחבר אברהם ב"ר
מאיר בן עורא הספרדי שנת ארבעת אלפים ותשע מאות
ושבע עשרה בראש הודש טבת בעיר רודוס" (ובהקדמת צפנת
פענח לס' שמות כתיב בלונדריש וכמובא לקמן אך גם כפי'
ה"ע כ"י כתיב באי רודוס), ונכתב על ידי הלמידו (אולי רק
מחגי עד סוף) אשר מפיו יקרא אליו והוא כותב על הספר
כנראה בפירושו חגי א' ו' "וזה פירושי מפיו ובפירושו כלאכי א' י"א
„אחר כן אמר לי הרב החכם על זה הפסוק פירוש נכון מאוד
והוא דבק בו" ובסוף הספר (כמובא בהקדמה הנזכרת וכן
בת"ע כ"י הנמצא בפארמא חוץ ספרי דע ראססי סי' 393 אך
באריכות יותר ורהסירו בדפוס) „נשלם ס' תרי עשר בו'
(ככדפוס) ואני יוסף (ב"ר יעקב, בן הו"א בכ"י הנו' של' דע
ראססי וכמו כן בכ"י שמביא וואלף ב"א מספרו דף ע"ו וכן
בפי' עה"ת שיטה אחרת הנמצא אתי כ"י ריש סדר ויחי) ממודייל
שמעתי פירוש אלו הפרשיות בלונדריש (אינו בהכ"י וכנו') על
פה מפי החכם רבינו אברהם א"ע ואני פירשתי כלשונו כאשר
מפיו הבנתי" ע"כ (וע' בס' צפנת פענח כס' כי חצא סי' י"ב).
פירושו על' ס' תהלות ה:נדפס בצד הספר ג"כ שם, כבר
כתבתי לעיל שיצא מתחת ידו קודם שחיבר פי' לתורה, אך
אשר הוא לפנינו הושט עליו נוספות (ונראה שלא היו כפי' ס'
תהלות אשר הורה להר"ב צפנת פענח יען לא הביא גם מהם
ראיה בהקדמתו הנו') אשר יצאו מן ידי תלמידיו כמו במזמור
פ' יו' „נראה לי אני יא"י המורה" וקרוב אצלי שורה לשון
התלמיד המוסף, ויא"י אולי הם ר"ת יוסף אבן יעקב והוא ה"ר
יוסף ממודייל אשר כתב מפיו ס' תרי עשר בהאי רודוס כנו',
וכן כתב בסוף תהלים עם פי' הראב"ע כ"י הנמצא חוץ ספרי
דע ראססי סי' 510 „אני אברהם ב"ר מאיר הספרדי פירשתי
ספר תהלות ונשלם בשנת ארבעת אלפים ותשע מאות ושש
עשרה ליצירה בחצי הודש אלול בהעיר רודוס".

פירושו לס' משלי חברו מסתמא אחרי גמרו פירושו לס'
תהלות וקודם החילו פירושו לאיוב כי חכם כמוהו מסתמא לא
דלג על הסדר להקדים המאוחר, וא"כ קדם גם הוא כמו השנים
הנוזכרים לפירושו על התורה, נזכר בהקדמת ס' קב ונקי על
משלי ונמצא כ"י חוץ ספרי דע ראססי בפארמא אב' אבל
הנרפס אצל המ"ג מיוחס לו בטעות ואינו אלא לר' משה קמחי
(אשר כבר ידענו שחיבר פירוש על משלי, כי נמצא כ"י בחוץ

ספרי הנז' 694 א' וגם כנרת הספרים באדליאנא אשר באקספורד 157 א'. ככתוב במכתב עתי ציון לחדש שבט ומביא ראייה לזה כי הפירוש המובא במכלל יופי בשם הרמ"ק נמצא שם מלה במלה, ואני אביא ראייה יותר מוכרחת כי הפי' על ידה ליתר תשלחנה המפורש מאתו בסי' י"ז פסוק ח' מביא הרד"ק במקומו בשם אחיו ומורו רמ"ק.

פירושו לס' איוב חברו ברומי (אשר שם חבר לדעתי פירושו על כל ספרי כחובים) כנראה בחרו שבראש הספר ונראה שחברו בשנת תתק"ד אחרי אשר קדמה לו פירושו לקהלת אשר הזכירו בסס"י ל"ז וקרוב לודאי פירושו על המגלות כולם בשננה ההיא, ואין ספק כי גם עליו הושחו נוספות מתלמידו יען כי בסוף הספר רמו לפירושו על ספר שמות וכבר הוכחתי לעיל כי פירושו עה"ת מאוחר לפירושו על איוב, ונדפס גם הוא שם. פירושו לחמש מגילות אהשוב כי יצא מן הכלל אצל פירושו על קהלת וגלה בחרו אשר בראשו שחברו ברומי, ובסוף הספר שנשלם בשנת תתק"ד ללמד על הכלל כולו שיצא מתחת ידו שם ובאותו הזמן פירושו על המגלות כולם, אף כי לפי הנראה מגלת שיר השירים ורות מאוחרים מהשלש אחרים אשר נתחברו קודם פירושו עה"ת כי שנים מהם דהיינו פירוש לאיכה ולקהלת כבר נזכרים שם ממנו כנז' לעיל ובמגלת אסתר סי' א' פסוק ו' כתב כאשר אפרש במשכן שלמה א"כ ערן לא פירש, וכן בפירושו לדניאל אשר קדם לפירוש התורה כנז' מזכיר סס"י מ"ח „כאשר פירשתי במגלת אסתר“ לא כן בפירושו לשיר השירים סי' ו' בפעם השלישית בפסוק הסבי ענין מננדי כתב „כאשר פירשתי בס' דניאל“ ובפי' לרות סי' א' מ"ו כתב „כבר פירשנוה בתורה“ ומכל מקום כבר כתבתי לעיל שניראה רחוק לחשוב על חכם כמותו שעשה דבר אשר לא יעשה לדלג על הסדר, ויותר נראה לומר כי גם הרמזים הללו הם מההוספות אשר הושחו ע"י תלמידו אשר עבר ברשותו בסוף ימיו על כל פירושו להעתיק לתנ"ך אשר יצאו מאתו בנוסחא ראשונה, ונדפסו בצד המ"ג וגם תחת המגלות אצל קצת חומשים.

פירוש ספר דניאל אשר נדפס גם הוא כמ"ג, יצא מתחת ידו בנוסחא ראשונה קודם פירושו על התורה ולפי השערתנו הנזכרת בעיר רומי בתחלת המאה העשירית, ועבר עליו שנית והושחו בו נוספות בהעיר רודוס כמפורש בריש הספר וגם בסופו מסיים „נשלם ספר דניאל במרחשון שנת ארבעת אפים ותתק"ו בעיר רודוס והודות לשם לבדו שעור ברוב חסדו את

אברהם עכדו הוא המחבר הוא הסופר" נראה מזה כי ספר
דניאל נשחנה בזה למעלותא שהעתיקו הוא לכדו ולא חלדו
בו יד אחר כאשר נעשה בהעתיקות אחרות מפירושו לספרים
אחרים ויראה לי מזה כי בשנת תתקי"ג בהיות הרב בעיר רודום
עלה בדעתו או אולי נתעורר לזה מתלמידו אשר חלו פניו
לעשות מהדורא שניה לקצת פירושו ואולי לכולם ויואל להם
לתת שאלתם בסיעתם, ואולי ככדו ידיו כבר מזוקן בעת
התייא עד שהוצרך לסויעת אחרים ושת עליהם נוספות וגם
רמו מס' אחד על חבירו כאשר הוא מדרך המחברים בעברם
שנית על חיבוריהם כמ"ש הרלב"ג בסוף ח"א מהמאמר הששי
מספר מלחמות השם ואז לא עברו עליהם כסדר הולדותם כי
אם בלי סדר כי הקדימו דניאל לההלים ושניהם להרי עשר
מסכה אשר נעלמה מאחנו, כי ס' דניאל נשלם בראשית שנת
תתקי"ז בירח מרחשון, וספר תהלות כסופה כהצי חודש אלול,
ותרי עשר בשנת תתקי"ז בחדש טבת.

פירוש ס' עזרא ונחמיה איננו אתנו מאתו כי הנדפס גם כן
שם ומיוחס להחכם אינו לו ובטעות יחסוהו המדפיסים לו (ונכשל
בזה גם הרב מו"ה יעב"ץ כנראה בס' מור וקציעה ססי' תרמ"ז
שמביא פי' נחמיה וייחסו להראב"ע) כאשר ניכר במעט השקפה
להרגיל לקרות בפירושו והבקי בלשונו, וגם כי החוס שם מחברו
מזקק בראשי התרונות בשירו אשר שר בראש ס' עזרא. עם
כל זה אין להחליט מזה שהחכם לא חבר פירוש עליה ואדרבה
קרוב אצלי מאוד שפירש גם עזרא ונחמיה וכן דברי הימים זה
אחר זה על הסדר ויען כי מצינו לו שכתב בפירושו עה"ת
כריש סדר פנחס, וכבר פירשתיו כי נגיד היה עליהם" וכוננתו
שפירש כן בדברי הימים, וככתוב בס' צפנת פענח שם אין
ספק שקדם לפ' ד"ה פי' ספרי עזרא ונחמיה וכתב שם בס'
צפנת פענח שלא ראה הפירוש מעולם, וגם לא היה אצל
הרד"ק (עם כי היה קרוב לזמנו והיו בידו פירושו) כנראה
מהקדמתו להספר כסופה, וראיתי להחכם ה"ר בנימן כ"ר יהודה
איש רומי בפ' לדברי הימים אשר אתי כ"י מזכיר פירושים
בשמו ככמה מקומות (ע' אות ב' הר"ר בנימין ב"ר יהודה).

חידושים על התלמוד, ומובאים מהם חידושו למס' קידושין
בפי' מגלת אסתר להרב מו"ה זכריה בן סרוק הנדפס בוויניציא
משנת שכ"ה דף ז' ע"א (מובא בשם הגדולים ח"ב אות א' סי'
ט"ו) וז"ל, "ואנכי ראיתי חדושי הראב"ע ממס' קידושין והם
בתכלית הדקות והאימות" ע"כ, ואולי משם לוקחה הקושיא
ואולי גם השוכת רבינו הם עליה המובאת בחוס' קידושין דף
ל"ז ע"ב ובחוס' ראש השנה דף י"ג ע"א.

ד' ביאור על ספר יצירה, מסתמא על דרך החכמה והמספר בדרך שמכאר משניות מחספר בכמה מקומות מהבוריו, ומובא במקור חיים בראש ס' בראשית והלשון בעצמו המוכא שם מהביאור מביא גם הר"ש מטוט בס' מגלת סתרים שם ומביאו עוד שם באותו סדרא וגם כר"ס שמות ובספרו משובכ נתיבות כ"י ח"ג פ"א.

ה' ס' יסוד מורא וסוד הורה בטעמי המצות והערות הרמזים בדרך קצרה (לשון הברדשי בכתב התנצלות הנו') נחלק ל"ב שערים חברו לנדיב אשר למד לפניו כמ"ש בשער ב', בהעיר לונדריש על האי אינגלטירא כנראה בראש שער א' מהספר שאמר "כי הנה בין ירושלם ובין זו האי ד' שעות ישרות" ואם כי לא פורש שם האי, ככ"י מן הספר הנמצא חוץ ספרי דע ראססי בפארמא סי' 314 כתוב בסופו כמוכא ברשימת ספרי כ"י שלו "אני אברהם הספרדי בן ר' מאיר הספרדי הנקרא אבן עזרא התחלתי לחבר וכתבתי זה הספר בהעיר "ששנדיריש" בהאי אינגלטירא בחדש חמוון והשלמתיו בחודש אב בסוף השבוע הרביעי בשנת ד"א תתקי"ט לכ"ע וכו'" ואין ספק אצלי שלא קרא כהוגן וטעה וקרא ששנדיריש במקום לונדיריש הכתוב שם, ונדפס בקושטנטינא ר"צ ע"י הר"ר אישטרוק דטולון ועוד בויניציא שב"ו, 8, ובתמבורג הק"ל, 4, ועוד עם אגרת אורחות עולם, ואגרת חימן בפראג הקנ"ג, 8, והרב מו"ה מרדכי ב"ר אליעזר כומטינו (אשר היה בקונסטנטינא מביני דורו של הרב מו"ה איהו מורחי כנראה בתשובתו סי' נ"ו וכ"כ בס' נובלות חכמה דף נ"ז ע"א וכתב שם שפי' כל ספרי הראב"ע ושהר' אליה בשיצי הקראי היה תלמידו ולזה סברו חכמי הנוצרים שגם הוא היה קראי, אבל באמת זה אינו אלא היה מלמד לקראים כנר' בחשו' הר"א הנו') היבר ביאור על הס' והוא ככ"י בוואטיקאנו, 4, ובמקומות אחרים (וואלף ה"א דף ע"ט) וגם הוץ ספרי דע ראססי סי' 314 ועוד סי' 556 על 'וני' עוד כפראנקפורט ת"ר עם העתקה אשכנזית].

ו' אגרת שבת, להוכיח שאנו מחוייבים לשבות ביום השביעי מערב עד ערב שהיום הולך אחר הלילה שלפניו והצעה בהרווחה בראשו כאלו בא אליו אגרת בחלום כליל שק"י טבת תתקי"ט (בעיר לונדריש ככתוב בס' ישועת משיחו עיון ב' ס"פ ב' ובס' שבט יהודה שמד י"ח) מן יום השבת שיקנא קנאתו יען כי תלמידיו הביאו ספרים א' ביתו פירושם עה"ח ושם כתוב לחלל ליל השבת ולשבות כליל שלאחריו (וההצעה לברכה בלי גוף הספר נדפסה בסוף ס' ש"ע להאר"י בפפר"א תנ"א) ועל

ידי זה נתעורר הרב לכתוב האגרת וחלקו לג' שערים. השער הא' בראשית שנת ההורה, השער הב' בראשית חדש השנה, והג' בראשית יום השנה, וישנו אתי כ"י, ומובא בס' צפנת פענח ס' בראשית ס' מ"ד ובס' בא ס' ט"ז ובס' מגלת סתרים בס"ס כי תשא וגם במקור חיים בס' בהר בפסוק והעברת ובס' קיל יהודה פי' על הכונרי מאמר ב' ס' כ' (דף ע"ג ע"א).

ד' ס' השם הנכבד, בביאור סוד השם המפורש הוא השם הנכתב ואינו נקרא שהוא שם העצם כמ"ש בכיאוורו עה"ת בס' כי תשא ס' ל"ג כ"א (וגם השמות המסתעפים והיוצאים ממנו) בנוי על שרשים מהמספר והתשבורת משקיף על הפילוסופיא מעט (הבדרשי בכתב הנז') חברו בכרדש לבקשת שני נגידים וחסידיים אשר בשם יקרא אותם בראש הס': הר' אברהם ב' חיים גביר דוד והר' יצחק בן יהודה שר היהודים. וחלקו לשמנה חלקים או שערים, השער הא', מה טעם שם אדם שהוא הפרט נבדל מן הכלל, הב', ההפרש שבין שם העצם לתואר השם, הג', באותיות השם המבורך, הד', בערך אותיות השם, הה', במספר אותיות השם, הו', במדה ונוסף עוד על זה הפרק איזה ביאורים שלא מן המאמר, הו', בקריאת השם הנכבד שהוא נכתב ולא נקרא, הח', בטעם אותיות השם. ונראה שזמן חיבורו אחר שחבר פי' עה"ת כנר' מפורש מ"ש שם בס' בראשית ס' ב' י"ב שבפ' שמות ופרש סוד השם, ולא הוכיר שכבר פירש בן בס' מיוחד כדרכו וכאשר עשה בפירושו לס' שמות אשר אתנו בס' בא י"ב ו' „וכבר פירשתי בס' השם הנכבד“ וגם בפ' לס' תהלות ס' ט' וס"י פ' (ואין ספק כי זה א' מהמקומות הנוספות וכו') וכן כתב בס' צפנת פענח הנז' בס' שמות ס' כ"ז שחברו אחר שחבר פי' בתורה יען כי בסוף השער הו' מהספר רמז על דעתו בפירושו וחזר בו מ"ש שם, וכבר הוכרתי לעיל כ"פ שאין חבריו ופירושו מסוייגים ושחלו בס' ידי זרים והוסיפו וגרעו בס' כרצונם, ומובא עוד בס' הנז' בסדר בראשית ס' י"ח וכ"ו ובס' שמות ס' כ"ד וס"י כ"ז ובס' תרומה ס' ב' ובס' מגלת סתרים בס' שמות ור"ם בשלח ובס' מקור חיים בס' וישלח (דף כ"ג ע"ג) ובס' נובלות הכמה דף ד' ע"ב וישנו אתי כ"י וגם הוא הו' ספרי כ"י של דע ראססי ס' 814 עם פירוש על הספר להר' שלמה שרכט בהעיר עפהעני בשנת ה"א ספ"ר ועוד שם בס' 556 הנז' פירוש להרב מו"ה מרדכי כומטינו על ס' השם ועל ס' האחד, ועוד מכיאו בס' שפתי ישנים (דף ט' ע"א) שהר' שבתאי בר' מלביאל הכתן חיבר פי' על ס' השם ויקרא בשם ארון הברית וחובר לו ס' לוחות אבן פי' על ס' ארון הברית וס' שבתי לוחות

סתירת לוחות אבן כ"י באמשטרדם [ונדפס ס' השם עם לויח
ביאור מספיק הנקרא בשם אור נגה מאת המו"ל הר"ר גבריאל
הירש ליפמאן ועם הקדמה בלשון אשכנז בפיוורדא בשנת
תקצ"ד לפ"ק].

ח' ס' שער השמים ספר יקר מאוד כביאור סוד מעשה בראשית
וחדוש העולם ובמעמי המצורח וסתרי התורה עם הקדמה
בראשו. בה ידבר בדרך מפרשי התורה ואיזה דרך הוא הצודק
ואח"כ יבואו שני פרקים אשר מקדים אל גוף הספר שיהיו
כמו מסלול ודרך לביאורו בסוד מעשה בראשית. בפרק ראשון
מדבר בגדולת חכמי התלמוד שאין למעלה מהם לא לפניהם
ולא לאחריהם חוץ מהנביאים ושכל דבריהם כרמוזים וחדות
עמוקות כדי שלא לתת החכמה למדרך כף רגל הפתיים
החסרים והרקים מכל חכמה ומבאר דבריהם כמה שהקדימו
דברים להעולם ומה שאמרו בעשרה מאמרות נברא העולם
וכדומה, ובפרק השני ידבר בהנבואים הנחלקים לשלשה
מעלות הנקראים גם עילמות שהם עולם העליון ועולם האמצעי
ועולם השפל וכל אחד מהם נוהג על סדר מעלות הרבה זו
למעלה מזו ויעיר אותנו על כוונת רז"ל בדבריהם אשר רמזו
להענינים הללו, וגם על כוונת התורה בדברים בעניני החכמות
במשלים וחדות, ומוזה הספר יש אצלי העתקה בסוף ס' השם
אשר אתי (ונראה מזה ומהכתים אשר הקדים להקדמתו
שחברו אחרי ככלות ספר השם) אך לא מגוף הספר כי אם
מההקדמה (וגם היא חסרה באמצעיתה) והפרק הראשון ופרק
השני החסר בסוף וכתב הסופר על הגליון שכן היה גם
בהעתק אשר לפניו, וידמה לי שח"ס הזה הוא הנמצא כ"י
בווין בכירת ספרי הקיסר ולבעל שפתי ישנים דף ע"ח ע"א
נתחלק לו הספר הזה עם ס' השמים והעולם אשר איננו לתת
הראב"ע כ"א לארסמוטלס (וישנו אתי כ"י עם ביאור בן רשד)
[ונדפס ההקדמה בס' "כתולה בת יהודי" לתת שד"ל פראג ת"ר
לפ"ק, והפרק הראשון נדפס "בכרם חמד" פראג תקצ"ט לפ"ק].
ט' ס' ערוגת המזמה ופרדס החכמה, חברו על חכמת הטבע
אשר נמשך בה אחר דעת גלונים כמ"ש בס' מקור חיים בס'
משפטים כפסוק השמר מפניו, ובראשו חוקר ומביא ראיות
על חרוש העולם ועל מחדשו וקדמותו ואחדותו ואחרי ככלות
החלק הזה מהספר. כ' עתה ידעתי כי העולם נוצר ויש לו
יוצר וכואר החכמה מצאתי מרגוע לנפשי ואנוח והמבקש
בלעדה יבקש הבל ורעות רוח" ומובאים דבריו אלה בס' הנז'
בריש ס' בראשית (ואחשוב שמשם לקחם בס' נפוצות יהודה
בדרוש הד' דף כ' רע"ב כי גוף הספר לא היה לו כנר' שם)

נמצא בכ"י על קלף תוך ספרי דע ראססי הנז' סי' 218 וגם אתי ישנו בכ"י אשר העתקתי ל"י מכ"י הנכתב באמשטרדם בשנת ת"ח [ונדפס בכרם חמד, פראג הקצ"ט].

ס' העצמים בחכמת האלקות והטבע, נחלק לששה מאמרים חברו בלשון ערבי (מסחמא) למען יסתרו הדברים הכתובים בו, דברים שאסור לשומעם, מעיני חכמי החורה וההמוין) כמ"ש בס' מקור חיים בס' בחוקותי ומביא שם שהר"ר יעקב בן הר"ר שלמה אלפנדרי אשר היה בקי בב' הלשונות העתיקו לו ללשון הקדש ומביאו עיד בס' ויקרא בפסוק וכל קרבן מנחתך ובס' בהעלותך ובס' עקב וגם הר"ש מטוט מביאו כספרו משובב נתיבות כ"י בח"ג פ"א וגם בס' מגלת סתרים כס' בשלח ובס' יתרו ובס' משפטים (וב' שם שזה תוכן דבריו בלשון ערב והם הדברים בעצמם מלרז במלרז המובאים במקור חיים בס' בהעלותך ואין ספק בזה כי הא' העתיק מהאחר, כי אין שני נביאים מתנבאים בסגנון אחד אף כי חכמים וצריך כירור עוד לדעת מי הוא הראשון) וס' ואתחנן, ומוכא גם בס' פרדס רמונים לה"ר שם טוב שפרוט דף ל"ה ע"ב וגם בס' מדרש תלפיות ה"א דף פ"ט ע"ב ובמאמר הקור דין מהס' עשרה מאמרות ח"א ס' פ"א כ"י תוך ספרי דע ראססי בפארמא סי' 1855 וגם הוא בכ"י בפלארעניץ (ביססיאני סי' 25) ובא גם לירי וזה מחלקתו למאמריו, המאמר הראשון כאלוה ית' ודבר בו מהסכה הראשונה ושמותיו ותואריו, המאמר השני בהאצילות על הכח הדמיוני והשכלי בד' אופנים ודבר בו כנבואה ויכדיל בין נבואת מרע"ה ונבואת שאר הנביאים ובהורדת הרוחניות ע"י הכוכבים וע"י השדים, המאמר הג' כבעלי הנמוסים והם אנשי הצאברה והכלדיים אשר עבדו הכוכבים כל' א' ביומו אשר מושל בו והיאך היתה עבידתם ומתנצל עצמו בו שלא נחשוב עליו מחשבת פיגול בכחבו הענינים הללו ושכל כוונתו בהם רק למען נעמוד בזה ונשקף השקפה אמיתית בחורתנו הקדושה וענין מרע"ה ונאמין באל ית' ובחירתו אמונה מופתית, המאמר הרביעי בנפש ידבר בו בהשלשה נפשות שהן הצומחת והחיונית ישתחפו כס' הכ"ה והצמחים, ובנפש המרגשת אשר לא תמצא רק באדם לבדו ובמשכנס בהנפיות ופעולתם, המאמר החמישי כבעלי היום ידבר בו היאך כל' א' מהם יגיעו נפשו למה שהוא נאה למוגו וטבעו וירחיקהו בחכלית הרחוק מהפכו ובחכמתם ותהבולותם ובחכמת הטבע בכנין האדם בחכמה נפלאה נכיר בה כוראו ית' שאינו גוף ולא כה בנוף, המאמר הששי בגלגלים ידבר בו בשבעה הגלגלים ותנועתם והקפתם ובגלגל השמיני ותנועתו ויבאר זה בכיאר רחב. קל להבינו.

י"א ס' צחות הלשון ונקרא גם סחם ס' צחות ומן ה"ר אליהו הכהור ס' צח שפחים, בדקדוק לשון הקודש ונותן טעם בצורת האותיות והנקודות מסבירתו בלתי קבלה מרב (כמ"ש בהספר דף ט' ע"א מדפוס ברלין [דף י"ד דפוס פיורדא]) חברו במנמטובה (כן העיר החכם דע ראססי ברשימת ספרי כ"י שלו ח"א דף קע"ד רע"א) ונשלם בתשרי שנת ד' אלפים התק"ו כנר' בחרון שבסוף הספר ונדפס כוויניציא בשנת ש"ו ובברלין בשנת הקכ"ט, 8, [ובפיורדא בשנת יבינו הצחות עם ביאור מאת הר"ר גבריאל הירש ליפמאן].

י"ב סוד תמונת האותיות מצורת האותיות הא"ב ונותן טעם עליהם מסתמא כדרכו בס' צחות הנז' כ"י על קלף כוואטיקאנו (ק"ס אות א' צ"ג).

י"ג ס' מאזני הלשון, או מאזני לשון הקדש, ונקרא גם ס' מאזנים, וגם הוא בדקדוק הלשון חברו ברומי כנר' בחרון שבראש הס', ונר' שחברו קודם פירושו לכתובים כי הזכירו בפירושו לאיוב ס"ס ל"ו ורס"י ל"ז וממילא קדם לפירושו על התורה אשר נזכר בו כמה פעמים (ועי' בס' צפנת פענח בס' כי תבא ס' ז' ונדפס באויגשבורג רפ"א ובויניציא ש"ו [ובבאמי-שטרדם תי"ז] ובאלטונא תק"ל ובאויפיכאך תקנ"א עם ביאור קצר להחכם ה"ר וואלף היידנהייב, 8, וזה הספר נמצא כ"י בוואטיקאנו נכתב בחיי מחברו בשנת תתק"ו להאלף ההמשי.

י"ד ס' שפה ברורה, בדקדוק נדפס בקושטנטינא ע"י הר"ר אשטרוק דטילון בשנת ר"צ [ובפיורדא בשנת תקצ"ט עם פי' מבין שפה מאת הר"ר גבריאל הירש ליפמאן ועם הקדמה בל"א].

ט"ז ס' שפת יתרה, ס' קטן חברו בלוקא ומגין בו בעד רבינו סעדי' גאון על אורות ההשגות אשר השיג עליו ה"ר ארונים הלוי בן לברט מוכה בס' צפנת פענח בס' בראשית ס' ע"ט וס' ק"מ וס"ס וארא וס"ס פתח ועוד במקומות אחרים ובס' מנלת סתרים ריש ס' שמות כ"י ה"ך ספרי דע ראססי ס' 11: על ה' דפים, 4, נדפס בפרעשבורג בשנת תקצ"ה, 8, אך עלו בו קמשונים ורבו הטעויות, ונדפס עם פירוש גן נעול מאת הר"ר גבריאל הירש ליפמאן כפראנקפורט דמיין בשנת תר"ג].

י"ז ס' היסוד (נר' ששמו העיקרי הוא יסוד הלשון וכמו שקרא לחבוריו אחרים יסוד העבור, יסוד המספר) ענינו ג"כ דקדוק הלשון כנר' מהמקומות אשר הזכירו החכם בפירושו עה"ת בריש ס' בראשית (כנז' למעלה אצל פי' ס' שמות) ועוד שם ס' ב' י"ז וס"י ג' כ"ב ובס' שופטים ס' כ' י"ט, ולא היה כנמצא בימי החכם ה"ר יוסף ב"ר איעור הספרדי כמו שכ' בס' צפנת פענח ס' ק"מ וקפ"ב ובס' חיי שרה ס' ט' שלא ראהו מימיו.

י"ז חידרה המתחלחלת אב בהארמה הוליד ארבעה אחים (נכהוב
 בס' איומה כנגדגלות בראשו אחר השיר, שקודם שנגלה מצפוני
 החידה הזאת על אותיות "אהוי" מדברה, ישיחו יושבי קרנות
 אחד היה אברהם אשר שם פניו להלאות אנשים, ע"ש, ונמצאה
 כ"י עם פתרון לה"ר פריפוט דוראן הלוי תוך ספרי דעראססי
 ס' תתל"ה ונדפסה בראש המקראות גדולות ד'ו וד' כאויליא
 ונדפס עוד עם פתרון להחכם ה"ר דוד הכהן די לארא [נקרא
 דברי דוד] כבאטאוויא [כהעיר Leyden] תי"ח, 8, ועוד עם
 פתרון המלקט מו"ה יקותיאל לאוי בראש ס' מרגליות טובה,
 הנ"ל, 2, ועוד עם פתרון מו"ה דוד גרינהוט כס"ם מדרש שמואל
 [ד' ויניציא של"ט וד' קראקא שנ"ד] ודפוס פפד"מ [תע"ג]
 ועוד עם פת' מו"ה נפתלי הירש ד' לובלין חמ"א, 4, ובסוף פת'
 על המסורת עם פתרון מו"ה יעקב ב"ר יצחק אמ"ד חס"ג, 8.

י"ח ס' העולם, והוא ס' מחברות המשרתים, ענינו כמה מחברות
 הם ושאינן לסמוך במחברות המשרתים על ס' אבו מעשר וכן
 במחברות הכנכים על לוחות חכמי הודו וחברו בשנת תתק"א
 כנר' בו ומובא בס' צפנת פענח ס' שמורת ס' ל' ונקרא גם
 מחברת במשפטי העולם או ס' משפטי העולם בס' מקור חיים
 ס' אמור ר"פ המועדים ובצפנת פענח ס' נח ס' כ"ג ובס' פקודי
 ס' ג' ובס' אמור ס' ל"א ובס' בהר ס' ט' מוזכר נוסחא שניה
 מהספר וישנו אתי כב"י ישן.

י"ט ס' ראשית חכמה, והוא כולל חמשה ספרים בחכמת החזיון
 חברים בשנת תתק"ח כנראה בראש ס' הטעמים ובשער השני
 ממנו וכ"כ בהקדמת ס' מנחת הלכות וכתב שם שחבר פירוש
 על חמשתן והם:

ב' ס' משפטי המולות, מובא בס' צפנת פענח בס' כי
 תשא ס' כ' ובמגלת סתרים בס' בראשית בשם זה
 ומביאו עוד בר"ם הוקח וקוראו ס' שמוש המולות ושמוש
 המשרתים בהמולדות ומשפטי הכוכבים וקוראו עוד ס'
 שמוש המולות בס' שמות וכן קוראו הר"ש סרסא בס'
 מקור חיים ר"ם כי תשא ונקרא ג"כ ס' ראשית חכמה.
 בשם החיבור הכולל על שההצעה שבראש זה הספר
 מתחלת "ראשית חכמה יראת ה'" כמובא בשם זה
 בס' כפתור ופרח פ"ט. וכפי ה"ר משה בן חביב לס'
 בחינת עולם דף י"ז ע"א ובמקומות אחרים וגם בס' צפנת
 פענח הנז' בס' בראשית ס' ק"ג ובס' ויצא ס' י"ד ובס'
 בא ס' י"ב ובס' משפטים ס' י"ג וס' אחרי מות ובס'
 מגלת סתרים בס' בראשית וריש ס' שמות והוא מדבר
 כדמות הגלגל ומולותיו ומעלותם וממסך הכוכבים

וכדומה נחלק לי' שערים וישנו אתי בכ"י ישן עם פי' קצת על הגליון אולי הוא מהרב בעל מנחת הלכות הנו'.
 ב' ס' הטעמים, בו יתן טעמים על השמות והצורות והמראות והמכשטים והבתים והגזרות והמשפטים והתולדות אשר נתיחסו אל כוכבי השמים וכסילהם וחברו אחר ס' משפטי המולות הנו' כמ"ש בראשו „ואחר שאשלים זה הספר אזכר ספר בפי' הטעמים” ונחלק ג"כ לי' שערים ומובא בס' צפנת פענח בס' בא סי' י"ב ובס' אמור סי' ל"ו ובס' בהר סי' ט' ור"ס חוקת ובס' מקור חיים בס' האזינו בפסוק בהנחל עליון גויים ובמגלת סתרים בס' בראשית ור"ס שמות ובפי' בן חביב הנו' דף ע"א ורף ע"ו ע"א וישנו גם אתי בכתובים מכ"י ישן.

ג' ס' המולדות, יבאר בו הבתים השנים עשר ותקופות השנים והחדשים והימים וחברו אחר ס' הטעמים כנר, בס' ראשית חכמה ריש שער ז' ובס' הטעמים כשער הראשון ובסוף השער השמיני ובשער העשירי שיעוד לחבר ס' המולדות וגם כי מזכיר בו ס' ראשית חכמה וס' הטעמים ונחלק לי"ב בתים, מובא בס' מגלת סתרים ר"ס תצוה ובצפנת פענח בס' בהר סי' ז' ובפי' בן חביב לס' בחינת עולם הנו' דף נ"ו ע"א וס"ב ע"ב וס"ג ע"א וע"ו ע"א וישנו ג"כ אתי בכ"י.

ד' ס' השאלות, למשאלה החכם, ונקרא גם שאלות ותשובות, ייעד לחברו בס' המולדות סוף הבית השביעי שאמר „ובס' השאלות אפרש זה” מובא בס' צפנת פענח ס' בראשית סי' ס"ה וקוראו גם אגרת התשובה שם סי' י"ג וגם הוא אצלי בכ"י.

ה' ס' המבחרים, ידבר בו מפרטי דיני הבתים השנים עשר ואיזה מהם טובים או רעים לבחור אותם לכל מעשה אשר יעשה ולכן נקרא ס' המבחרים ונחלק ג"כ לי"ב בתים וחברו אחר ס' המולדות כי בבית הרביעי מהם' אומר: כאשר אפרש בשער המלחמות בס' המבחרים וכמו כן בהם' הורה מזכיר בראשו ס' המולדות אשר חבר וישנו ג"כ אתי בכ"י.

ו' ס' המאורות, מובא בצפנת פענח הנו' ריש סדר חוריע ועוד בס' בהר סי' ט' בו יתנה מהמאורות האיך יפעלו על יושבי הארץ בעניני החללים וגם לידע ממעמדם ענין החולה היחיה או ימות וכדומה בעניניו ונחלק לי"ב שערים ומתחיל „מפיל אני הפלתי לפני אלהי אבי כל עוד נשמתו בי לשלח

יאורו ואמתו אל לכבי" וישנו אצלי בכי וג"כ בכיבליאטהק
בלידען (וואלף ח"ג דף נ').

כ"א ס' כלי הנחושת להחכם כטלמיוס היוני ונעתק ללשון ערב
והראב"ע העתיקו מלשון ערב ללשון עברי ולמד בו האיד
לעשות כלי הנחושת (ונקרא כלי הנחושת על שרובם עושים
אותו מנחושת ואם ירצה א' לעשותו ממחכת אחר הרשות
בירו כמ"ש בראש הספר) הנקרא אצטורלאב העשוי לדעת
חלקי השעית אשר לדעת יש אומרים ממין הזה היו התרפים
אשר ללבן כמ"ש החכם בפי' עה"ת בס' ויצא (ל"א י"ט) נחלק
לל"ו שערים. חברו קודם שנת התק"ז כי הזכירו כבר בס' כלי
יסוד העביר שלו "וכבר הכאתי ראיות על דברי אלה בס' כלי
הנחשת" ובס' הטעמים שלו כ"י שער י' ז"ל "וככה הזכרתיו
בס' כלי הנחשת" וכן בשער השלישי מזה הספר אמר "כאשר
אפרש בס' המולדות" ובראש שער הששה ועשרים אמר "כאשר
אפרש בס' המשפטים" ומובא בס' צפנת פענח ר"ס במדבר
ועשה עוד מהדורא אחרת וניסרא שניה להספר כמובא בס'
הנו' בס' וישלח סי' ל' ומסתמא הוא אשר יקבנו בס' בא סי'
ט"ו כלי נחושת השני, היה בכי' להח' מו"ה שלמה מדוכנא
כנר' ברשימתו (פאליא ס' א', קווארטא סי' כ"ט) וישנו אתי בכי'
[ונדפס ע"י ה' עדעלמאנן. קאָניגובערג שנת הר"ה, 8].

כ"ב ס' המחברת, ייעד לחברו בס' הטעמים שער ב' שכתב "כאשר
אפרש בס' המחברת" והוא ספר למשאלה בקדרות הלבנה
והשמש וחבור הכוכבים ותקיפות השנים, נחלק לז"ב שערים
כי כן מפורש שם בשער י"א, וא"כ נתחבר משנת התק"ח ואילך,
וישנו ג"כ אתי בכי'.

כ"ג ס' יסוד העיבור, מובא בס' צפנת פענח בפ' להקדמת החכם
סי' כ"ה ובס' בראשית סי' י"ט וסי' פ"ו ובס' אמור סי' ט"ו ובס'
בהר סי' ט' וי"ד וירבר בו בסדר קביעת השנים והפרשיות
ותקיפת שמואל ורב אדא וחשבון הנוצרים וטוען בו נגד
הצדוקים וישנו אתי כ"י חסר קצת בראשו וראה שהיו בראש
הספר חרוזים בדרכי הקביעות והוא ב' שערים ורומז בו גם
לשער השלישי אשר איננו בהכ"י שלי, וחברו במדינת ווירונה
קודם שנת התק"ז אחר שכבר חיבר פירוש עה"ת שמוכירו בו
ז"ל "כאשר רמותי מקצת סודם בספר הישר שהוא פי' התורה"
(ומן הס' הורה לקוח הלשון בענין התקופה המובא לו בס'
אבודרהם סוף שער התקופות אשר עליו כתב הפרי חדש
סס"י תכ"ח שאין לחוש לדברי הראב"ע, ועל' בס' מור וקציעה
סס"י תנ"ה מ"ש בשם אביו) וגם מזה הספר חיבר נוסחא שניה
המובאת בס' הנו' בסדר וישלח סי' ל'.

כ"ד ס' לוחות האשטראנאמיה, למחמוד בן אלמטני [Almatani] מועהק מן הראב"ע עם הקדמתו נקרא כלילה ודמעה כ"י חוץ ספרי דע ראססי בפארמא ס' רי"ב ונראה שהוא ס' הלוחות אשר הביא בצפנת פענח ס' נח ס' נ"ו ונר' שם כס' וישלח ס' ל' שהיבר לוחות בלוקא אשר בלומברדיא וגם בנרבונה אשר בפרובינצא וקרוב אצלי שחברם בראשונה בלוקא והנוסחא שניה בנרבונה יען כי הלוחות אשר היבר שם מסכימים עם מה שכתב כס' בלי הנחשת וס' יסוד העיבור בנוסחא שניה כנר' שם.

כ"ה ס' יסוד המספר, בדקדוק המספרים והאותיות המורים עליהם בלח"ק ונוהן טעם לשם קצת המספרים נחלק לחמש מעלות, הראשונה כוללת האחדים מא' עד ט', והשניה העשרות, והשלישית המאות, והרביעית האלפים, והחמישית הרכבות, מובא כס' צפנת פענח כס' ויצא ס' ס"ה וישנו ג"כ אצלי בכ"י [ונדפס בוויין שנת תרכ"ג].

כ"ו ס' המספר או חכמת המספר נחלק לו' שערים ומובא בשם ס' המספר כס' צפנת פענח כס' בראשית ס' רכ"ו שער ו' מהספר ושם מרבר מחכמת הניגון יען כי ערכיה מורכבים מערכי החשבון ומערכי המדות והוא כ"י בביבליאטהעקא בא"ד-ליאנא באקספורד ס' 5895 (וואלף ח"א דף פ"ג) וגם היה להרב מו"ה משה רפאל די אגילאר ונזכר ברשימתו (שם ח"ג דף נ"א) וגם למו"ה שלמה דובנא כנ"ו ברשימתו (קווארט ס' י"ח) ובא גם לידי בכ"י ישן נושן. [הזכירו בפירוש לרד"ל ו' ד' שכ' כאשר פירשתי בס' המספר, ונדפס ע"י הר' מו"ה יצחק קאבאק נר"ו עם "ס' האחד" (ע"ל) במ"ע ישורון כרך א'].

כ"ז ס' האהר כסגולת המספרים האחדים מן א' עד ט' [הביאו בס' השם דף ט' א' דפוס פיורדא] מובא כס' צפנת פענח כס' שמות ס' ל' ובר"ם חוקת כ"י באקספורד (וואלף ח"ג דף נ"א) וישנו גם אצלי בכ"י וביאור הרב מו"ה מרדכי כומטינו עליו הוא חוץ ספרי דע ראססי כמ"ש לעיל ס' ל"ז.

כ"ח ס' התשבורת, גם כן בעניני חכמת המספר כ"י ברומי בווא-טיקאנו נכתב בשנת ה אלפים קמ"ה ע"י דוד בר' שלמה אבן עקוש, 4, ובביבליאטהעק של המלך מצרפת בשארים (וואלף ח"ג דף נ"א).

כ"ט ס' גורלות, על ידי ידיעת חכמת הכוכבים (ישפתי ישנים דף י"ז ע"ב) וברשימת ספרי הרב מו"ה ד"א (קווארט ס' 1665) נמצא קצת פירוש על ס' גורלות הזה בכ"י [נדפס באמשטרדם שנת תקמ"א].

ל' חרוזים על שחוק „שה מרת“ נדפס בראש ס' מעדני מלך להר"ר ידעיה הפניני* באקספורד תנ"ד ועוד שם חס"כ ובפראנק-פורט דמיין תפ"ו, 8, [ובאגרות י' ש' ר' ח"ב וויין תקצ"ו, ובפרעם-בורג תקצ"ח עם ס' שפת יהר].

ל"א ס' חי בן מקיץ, נדפס כאממטרדם תצ"ג בס"ס צל העולם, 8, ס' קטן הנקרא כן ומיוחס שם להחכם ונדפס עוד בס"ס ראשית חכמה בקושטאנדינא בשנת בא זמן הישועה, 4, ושם מיוחס להחכם נבירול והוא ממשל משלים על איזה ענינים מחכמת החכונה והנפש [ונדפס עוד בס' חופש מטמונים מאת ב"ג, בערלין תר"ה] וכחוב בק"ס אות א' ס' צ"ג שהוא מצוי בוואטיקאנו כ"י על קלף בכ"א עם ס' אחר על מלכות שמים ואולי הוא :

ל"ב ס' הגיון, הנמצא אתי כ"י. יחקור בו על הכורא ית' ואיך נשיגהו מחוך פעולותיו בהמציאו כל מעשה בראשית על סדרן ובפרט מחוך מציאות האדם ויצירתו בחכמה נפלאה.

ל"ג שירים, וא' מהם מתחיל „בשם אל חי הגיון לשוננו“, בשבח ה' ית' ואומרים אותו בק"ק איטאליא קודם ואחר השבע ברכות ונדפס בסדור מברכה דף ק"א: וחתום בראש ההרוות „אברם“ והוא מורכב מיהד וארבע הנוערה ויהד ושתי הנועות ככתוב בס"ס שקל הקדש לה"ר דוד בן יהויא [נדפס בס"ס שפת יתר ד' פראנקפורט דמיין ע"י ה"ר גבריאל הירש ליפמאן] ומובא בס' צענת פענח בס' בראשית ס' צ"ד וכנר' היה כתוב לפניו „כדמות מלאך בראהנו“ תחה אשר נדפס שם: כדמות אדם בראתנו ושיר אחר על הנשמה הנמצא עם פירוש כ"י בוואטי-קאנו על קלף, 4, (כמוכא בק"ס שם ובוואלף ח"א דף פ"א). — ושיר אחר כמלחמת האפא כיחא מוכא בהקדמת ספר איומה כנרגלות, אחשוב שהיא ס' אותיות הנמצא בוואטיקאנו, ענינו ויכח האותיות וסגולות ומדות האותיות העבריות כמוכא בס' ק"ס לברטולוקי אות ס' קע"ז.

ל"ד השוכות, אשר השיב לשואלים מאהו דברי תורה או חכמה ויש לי בכ"י ג' השוכות אשר השיב לה"ר דוד ב"ר יוסף נרכוני בענין תקופות ומולדות [הוציאם לאור הח' רמ"ש עם הערות מאהו ומאת הח' שר"ל] וכן בס' ידי משה על קהלת בפרשה ח' בפסוק אמרתני אני בלבי מוכיר השוכות על צדיק ורע לו רשע וטוב לו ע"ש דבר נפלא מחכמתו גם העתיק ס' הנות [המשיך] אשר חיבר המדקדק ה"ר יהודה חיוג בלשון ערבי

* עיי' בהמזכיר לחח' רמ"ש משנת 1872 דף 60 ff. שתעלה בראיות ברורות ומכרות שם ר' מעדני מלך אינו להר"ר ידעיה הפניני כ"א להר"ר יהודה ארית מכוונא.

ללשון הקודש והיה בכ"י להרב מו"ה יהודה מוסקאטי כמ"ש
 בס' קול יהוד' מאמר ב' רס"י ע"ח ורמז לזה בס' אמונת חכמים
 [הוציאו לאור החב"ד ק"ק ונרפס פראנקפורט דמיין שנת תר"ד]
 ועוד חבר פיוטים ותחנונות רבים הנם כתובים על סדורי
 הספרדים וחוך השירות וזמירות אשר נרפסו בקושטא: דניא ש"ה.
 * קודם כנבד! - ראה כתמי לפנך את דברי ה' חיים החכם המזכיר זל"ה
 אשר דבר אודות הראב"ע בלי שנינו ומגרעת, אך זאת לדעת, כי יש בין החוקרים
 מחלוקת ודעות שונות הן בשני חיי אברהם אשר חי, הן בתולדותיו וקורותיו,
 הן בספריו ותנודותיו ועל אלה יש להסיף. א' חידה על אותיות „מ"ן"
 מתחלת „וינאוו הרועים ויגראים, נרפס' בס' כפלאות חדשות וכנהה בס' תומת
 אש עם פי' מנדבות אלעזר, מאת ר' אלעזר ב"ר שלמה. נרפסלוי תקכ"ט
 וכנספתחה לס' שפה נבונה עם ביאור ענין חידה מאת הר' גבריאל הירש
 ליפמאן פיורדא תקל"ט. ב' חידה על הלכנה, מתחלת: גבר אשר דח ותק
 חרת, נרפס בספר הליכות קדם, אמשטרדם תר"ז, גם העתיק סי' פעל"י
 הכפ"ל וס' הבקוד לרבינו יהודה חיוגראש המדקדקים אשר חננס בלשון ערבי
 ללשון עברי, הוליאם לאור החב"ד דוקס פראנקפורט דמיין תר"ד. — עוד נתיחסו
 ספרים ומאמרים להראב"ע אשר אינם מאתו וחללו בוקי סריקי באשלי נרננא
 וגם המזכיר ז"ל העלה במלודתו אשר כפל בהם ספק, כמו ס' שער השמים
 והגורלות והתשנורת, ואכי לא נתי לא לנדוק ולבקר ולא לערוך דין ולהכריע,
 אלא כסופר וכתיב ומונה ואוסף ולא אשקר באומתי ללאת חון לגדרי, ומי
 שזולא לכנס בעוני הקורה ולנדוק בחורין ונסדקין יעיין בספרי החוקרים
 הגדולים לזנן, שטיינשניידער, ונס' רעליגינעזע פאעזיעזע דער יודען אין שפאניען
 להרב מו"ה יחיאל מיכל זקס זל"ל ונס' החכם גרען ובי"ב הד"ל.

158 הר"ר אברהם ב"ר מאיר דבלמש בן הר"ר אביהם בן הר"ר משה

בן הר"ר מאיר בן הר"ר חזקיה מציף דבלמש נולד בנאפולי
 [ר"ל במלכות נאפולי, בעיר Lecce] (כנר' בספרו דף י"ב סע"א) בתחילה
 המאה השלישית להאלף הששי וקבל מן הרב מו"ה יהודה די נאפולי
 הנודע בשם מיסור לאון כנר' בספרו דף ק"ד ע"ב ומן הר"ר משה שר
 שלום כנר' שם דף י"א ע"א ודף י"ט ע"א, ישב שם כמה שנים על
 כסא הרבנות למופת ולאות והיה פילוסוף ומדקדק גדול ונכתר בפאדואה
 בשם המורה ברפואה (ראקטאר מעדיצינאע) ויצא לו שם בגוים ע"י
 חבוריו בלשין לאטין והעתקותיו מלשון ערבי ללשון הנז' והעיד בעל
 שלשלת הקבלה (דף ס"ג ע"ב) שקרא בפאדואה כפימבי בדקטורה
 דאקאדעמיא דשם וכאשר מת שם (לפי הנרא' בשנת רפ"ג) הלכו כל
 תלמידיו הנוצרים אהרי מותו והוא חבר:

א' ס' מקנה אברם, שמונה שערס בדקדוק לה"ק אבל לז'
 זכרה בחיים לגמרו ובא רק עד סוף שער השביעי והושלם
 השער השמיני בטעמי המקרא על ידי הר"ר קלונימוס בן הר"ר
 דוד לבית קלונימוס, ונרפס בויניציא רפ"ג באותיות מרובעות

ומנוקדות, 4, וגם נדפס שם בשנה ההיא כנזכר ועם העתקה ללשון לאטין ע"י דניאל כומברגני, ומוזכר עוד בספרו דף כ"ז ע"א ודף ק"ל סע"א שבדעתו לחבר עוד הלך ב' להספר אשר ידבר בצחות הלשון ובכיאור רחב לדרכי שימוש הפעלים על דרך שרשי האלפא ביתא, וכפי הנראה רבות מחשבות בלב איש ועל ידי עצת ה' אשר יעץ להעלותו לשמי מרומיו לא הוציא מחשבתו אל הפועל, ועוד נחשבים לו בס' קרית ספה לברטולוקי אות א' סי' צ"ב.

- ב' קיצור מס' הגיון לארסטמו' עם שאלות וספקות הרבת לו.
- ג' מאמר על עצם העולם.
- ד' העתיק אגרת אבן רשד ושאלות ואגרות אחרות מלשון ערבי ללשון לאטיני.
- ה' העתיק ביאורי בן רשד לג' ספרי המליצה של אריסטו ג"כ ללשון הנו'.
- ו' והעתיק מלשון עברי לל לאטיני ביאורי אבן רשד על שמונה ספרי הנצוח ועל שני ספרי המענות המזויפות.
- ז' וגם העתיק כנו' ביאורי אבן רשד על ספרי אריסטו בחכמת הטבע כ"י כוואטיקאנו.
- ח' ועוד אגרת החלוצה לאבן פאם בחכמת הפלוסופיא כ"י שם.
- ט' ביאור על ס' העולם שם.
- י' ס' על המופת בלשון לאטין נדפס בוויניציאה בשנת 1509 למספר הנוצרים שהוא רס"ט ליצירה.

159 הר"ר אברהם מאיר בן ר' יהודה מאיר הנקרא החכם המאיר חבר :

א' פירוש נחמד על תהלים באריכות כ"י חוך ספרי הרב מוהרד"א 4, 273 נכתב בשנת רמ"א אבל הפירוש על משלי להרב המאירי הנדפס עם פי' הרלב"ג על משלי בוויניציאה רנ"ז, 4, איננו לו כאשר כחוב ברשימת מוהרד"א הנקראת קתלת דוד אלא לר' מנחם ב"ר שלמה לבית מאיר.

160 הר"ר אברהם ב"ר מאיר הכהן אולי הוא אחי רבינו יהודה הכהן בעל ס' הדינים* (ע"ל אות י') היה במאה החשיערת

מהאלף החמישי והיה בימי השמר בשנה תתנ"ו כנראה מהתשובה שהשיב הוא ורבינו קלונימוס הזקן משפירא המוכאח בתשו' מהר"ם ד"פ סי' תק"א ומסתמא חיה גם הוא שם כשפירא והרין השיבות עם רש"י כמוכאח בס' הפרדס דף ל"ג ע"ד [סו' רמ"ב ומובא גם בליקוטי הפרדס דף כ"ב] ובשיבולוי הלקט ח"כ כ"י סי' כ"ח ובתוכה גם בס' תמים

(* לענ"ד זה אינו שחרי המתירש"ל בתשו' סו' כ"ט ב' שר"י הכהן בעל ס' הדינים קדם הרבה לרבותו של רש"י, אלא ודאי חיה נכדו כנו' במצורף לחכמה.

דעים סי' קל"ה וחסר שם ראשית ההשובה של רש"י וז"ל „הנני הצעיר שעל החתום נידון ביסורי חולי מוטל על ערש דוי, עת היא לי עתה לכא בקצרה אשר לא כדת כי הש כחי ואולת ידי מלמשיך בעט סופר ולכן כתי קראתי מפי שורות הללו היא כוחבן וכו' ובהשיבות הרשב"א ח"ב סי' ל' נמצאת תשובה שהשיב לו רבינו יעב"ץ והפליג מאוד בשבח וכתוב בסופה שהועתקה מכי רבינו שמואל החסיד*).

161 הר"ר אברהם בן ר' מאיר הלוי עפשטיין היה אב"ד דק"ק בריסק

דליטא בזמן הגדולים בעל ב"ח אשר נשא ונתן עמו בעסק עגונה כנר' בחשו' ב"ח ח"ב סי' ס' וס"ב, והסכים על פסק להרב פני יהושע בחלק אע"ה סי' ט' ובסידור אור הישר דף י"ה ע"ב מוכא הלום אשר הלם בשנת שע"ה בענין הקדושה (ועי' בס' מראית העין על מס' קדושין דף מ"א) והסכים על ס' קיל יהודה הנדפס בפראג בשנת ת"ז.

162 הר"ר אברהם מדינה היה בראשית בימי הרב מו"ה דוד בן אבו

זמרא (ע"ל אורח ד') ושאל מאהו כמיכא בתשובותיו ד' ליוורנו סי' רע"ו.

163 הר"ר אברהם מדינה השני ואולי היה נכד הראשון היה כמצרים

בזמן הרב מו"ה מרדכי הלוי ומכא תשובה ארוכה ממנו בספרו דרכי נועם חלק חוה"מ סי' נ"ו אשר השיב בשנת החמ"ג בענין פיטור ת"ח ממסים וארניניורת ונראה שהוא אשר כ' אלוי הרב מו"ה שלמה צרור התשובה ראשונה בחשב"ץ חלק ד' במיר השני.

164 רבינו אברהם מההר הוא מונטפלייר (או מונטפלייר Montpellier)

כי מונטפלייר נקרא ההר כנר בחשו' הרשב"א סי' קטמ"ו [ע"ל דף 23 מ"ש שם בהערה] ולדעתי היה לעדך בזמן הרשב"א**): א' פירושם וחידושים על התלמוד ככתוב בס' שערי ציון כ"ו המיכא בשת"ק דף נ"ט ע"א ופירושו לגיטין מוכאים בהשו' מהר"ם אלאשקר סי' ג' וסי' ה' וססי' כ' ובחשו' נחלה ליהושע ססי' ח' כ' שהוא כ"ו בשאלונקי ופירושו לחולין מוכאים בס' שתי ידות למוהר"ם די לונאנו באצבע איר הורה בס' לך לך אצל כדרלעומר.

165 הר"ר אברהם מונסון (ע' בקונטרס לגיטין להמני"ח שבס"ס חלקט

סי' ל"ה) רב מובהק מרבני מצרים בשנת הדש"ן התלמוד מן רבינו בצלארל אשכנזי (כנר' מהסכתו לפסק מהר"י קשטרו בס' אהלי יעקב סי' כ"ה וכ"ב בס' קורא הדורות דף מ"א ב') ומוכא תשובה

(* ולא כמו שב' בקה"ד דף כ"ב דתרי ר' אברהם הוו והשני בזמן הרשב"א, ז"א אלא אחד הוא אברהם זקן ויושב ביישובה ולפ"ד בעל עמודי עבודה הוא ג"כ מחבר הקינה תהלתה: אשאג מנתמת לבי ע"ש.
**) לאו דוקא בזמנו, כ"א קרוב לזמנו ולזה כ' המחבר ז"ל „לעדך" אבל מ"מ קדם לו בזמן שהרי ד' שלמה בנו של הר"א מוחדד היה דבו של רבינו יונה גירונדי אשר הוא היה רבו של הרשב"א

לו הוֹךְ תְּשׁוּבוֹת רַבּוֹ סִי' כִּדֹּ אֲשֶׁר שָׁאַל אֶת פִּי רַבּוֹ יַעֲן כִּי רַבּוֹ עָלֶיהָ
 הוּא וְהַרְבַּ מוֹ"ה אֲבֵרָהִם וּמוֹכַחַת תְּשׁוּבוֹתוֹ שֵׁם סִי' ב' ג' וְהַרְבַּ הַהוֹיֵק
 בְּמַעֲוֹז וְהַסְכִּים עַל יָדוֹ כְּכַתּוּב בְּתְשׁוּבוֹתָיו סִי' כִּי וְכַנְרָאָה הוּא מִירוּשָׁלַיִם
 עִי"ק וּמוֹכַחַת בְּחֶשֶׁן לְחַם רַב סִי' כִּטֹּ וְחֶשֶׁבֶת הַר"א מוֹנֶסוֹן הִיא גַם
 בְּחֶשֶׁן מְהַרְשֵׁךְ ח"ב סִי' ה' אֲשֶׁר בִּקֵּשׁ גַּם מִמֶּנּוּ לְהוֹוֹת דַּעְתּוֹ וְהַרְבַּ
 הַכְּנַה"ג חֵלֶק עָלָיו וְהַסְכִּים עַל יָדוֹ הַרְבַּ מְהַר"א דִּי בּוֹטוֹן בֶּס' לְחַם רַב
 הַנֶּזֶן סִי' כ"ח וְכִטֹּ וְשָׁאַל עוֹד מֵאַחַר שָׁאַל אֶרְוֶכָה בֶּס' ר"ד וְנֶר' קֶצֶת
 שְׁתִּירָה גַם תְּלַמִּידוֹ כִּי קוֹרְאוֹ מוֹרִינוּ בְּתְשׁוּבוֹתָיו הַמּוֹדַפְסֵת הוֹךְ תְּשׁוּבָה
 מְהַר"י טְרַאנִי סִי' ק"ד [וְעַי' גַּם בְּחֶשֶׁן מְהַר"י מְטַרְאֵנִי סִי' קל"ט], וְעַם
 הַיּוֹתוֹ מִסְתַּמָּא כִּימֵי הַרְבַּ מְהַרְשֵׁךְ צַעִיר לִימֵי הַפְּלִיג מְאוֹד בְּשִׁבְחוֹ
 שֵׁם בֶּס' ר"ה וְכַח"ג סִי' סִי' ה' וְז"ל "מִמָּה שֶׁהִכְרַתִּי בּוֹ הַיּוֹהוּ שְׁלֹם
 בְּהַכְלִיחַ הַשְּׁלֵמִיּוֹת כּוֹלֵם אֵין צוֹרֵךְ לְהַאֲרִיךְ בְּשִׁבְחָיו כִּי תִלְ מַעֲלָתוֹ
 מִשׁוֹרְסֵמֶת כְּכַל קַהֲלוֹת תְּהַלּוֹת יִשְׂרָאֵל" עַב"ל וְנֶרָאָה שֵׁם שֶׁעֲבָרוּ דְבָרֵי
 רִיבוּת נִינּוּ וּבֵין הַרְבַּ מוֹ"ה שְׁלֵמָה גַּאֲבִיזוֹן שֵׁם בַּעֲנִין פֶּסֶק אֲחֵד לְהַרְבַּ
 הַנֶּדְפָס שֵׁם סִי' סִי' וְהַשִּׁנּוּ זֶה עַל זֶה בְּחֻקֵּף גְּדוֹל וְהַשְּׁנוֹת הַר"א מוֹנֶסוֹן
 נֶדְפְסָה שֵׁם סִי' סִי' (וְאִינֶה לְמְהַרְשֵׁךְ כִּאֲשֶׁר נֶר' כִּמְפַתַּח שְׁבִסוֹף
 הַסֵּפֶר), וְנֶדְפָס עוֹד פֶּסֶק לְהַרְבַּ שֵׁם סִי' ב' וְשָׁאַל גַּם מִן מְהַר"שׁ דִּי
 מְדִינַתוֹ כְּמוֹכַחַת בְּחֶשֶׁן לְאַתְ"ע סִי' קַע"ה וְקַע"ו וְהִירָה סוֹפֵר מְהִיר עַד
 שְׁמַהרְשֵׁךְ בְּח"ב סִי' ר"ה מִשְׁבַּחוֹ מְאוֹד בַּעֲנִין כְּתִיבְתוֹ וְז"ל "עַל הָאוֹפֶן
 שָׁבָא מִכְּתַב הַפֶּסֶק שֶׁל כ"ת הַמְשַׁמַּח אֲקִים וְאֲנָשִׁים" וְכ"כ הַר"ב קַה"ד
 (שֵׁם) וְהַר"ב שְׁה"ג ח"א סִי' מ"ד שֶׁהִיא סוֹפֵר מְהִיר וְשֶׁרָאָה שְׁנֵי סִפְרֵי
 תּוֹרוֹת מִכְּתִיבַת יָדוֹ יָד הַקֹּדֶשׁ בְּאַרְץ מִצְרַיִם כְּתִיבָה נֶאֱחַ וּמִשׁוּבְחַתָּה
 וּמְגִדוֹלֵי תְּלַמִּידוֹ הִירָה תְּחַכֵּם מוֹ"ה יִצְחָק שֶׁשׁוֹן כְּמ"ש גִּיסוֹ בֶּס' כְּנַה"ג
 יִזְרַח הַיִּים הַגַּה"ט סִי' רִס"ב וְהַלֵּךְ לְמַתָּא קוֹשְׁטִינֵינָא וְשֵׁם הִירָה
 מִנְחַחַתָּה וְהוּא הַבֵּר:

א' קוֹנְטְרִים וּוִיכּוֹחַ עִם מְהַר"ט דִּי לִזְנָאוֹ עַל סֵפֶר אֲמֵרֵי אֲמַת
 שְׁחָבֵר לְהַשִּׁיג עַל מוֹ"ה הַיִּים וּוִיטָאֵל כְּחֻכְמַת הָאֲמַת (שְׁה"ג שֵׁם).

ב' דְּרוּשִׁים נְחַמְדִּים (שֵׁם וְשֶׁרָאִים כְּכ"י).

ג' תְּשׁוּבוֹתָהּ, קוֹבֵץ מֵהֵן הַכּוֹלֵל שְׁלֹשִׁים תְּשׁוּבוֹת הִיא בְּכ"י לְהַרְבַּ
 מוֹ"ה מִשָּׁה בְּנִכְנֶשֶׁתִּי שְׁבָאוֹ לִידוֹ בְּשֵׁנַת הַת"ג- וּמוֹכַיִם בֶּס' פְּנִי
 מוֹשֶׁה ח"ב סִי' ט' וי' וְסִי' וצ"ד וְגַם הִיא חֵלֶק מֵהֵן בְּכ"י לְהַרְבַּ
 חִיד"א הַנֶּזֶן (שְׁה"ג) וְבְּתוֹכָם אוֹתָהּ תְּשׁוּבָה שֶׁשְׁלַח לְמְהַרְשֵׁר"ם
 הַנֶּזֶן וְהַחִים עֲלֶיהָ וּמִסְכִּים עֲלֶיהָ מְהַר"א סְכַנְדְּרֵי (שֵׁם ח"ב)
 וְנִמְצְאוּ מִתְּשׁוּבוֹתָיו הוֹךְ תְּשׁוּבָה מְהַר"י טְרַאנִי וּמְהַרִּיט"ץ.

166 הַר"ר אֲבֵרָהִם מוֹנֶסוֹן הָאֲהַרּוֹן בֶּא מְהַמְעֵרָב וְנַחֲשִׁיב בְּמִצְרַיִם כּוֹמֵן
 הַרְבֵּנִים מוֹ"ה יוֹנָה נְכוּן וּמוֹ"ה מִשָּׁה יִשְׂרָאֵל וְהַבֵּר שֵׁם

כְּמַת הַיְבוּרִים וּמָהֵם:

א' ס' גַּט כְּרִיתוֹתָהּ, קִיצוֹר הַדִּינִים מִס' גַּט פְּשׁוּט בְּסֵדֶר יִפָּה כ"י
 (שְׁה"ג ח"ב אוֹת ג' ס' ל').

ב' ס' תוצאות חיים ליישב קושיות הרב מהר"א בס' עץ החיים כ"י.

ג' ס' מוצאי יום טוב ליישב קושיות הר"ב תוס' י"ט כ"י.
ד' ס' עץ הדעת על י"ד.

ה' ס' אשל אברהם שו"ת ושקיל ושרי עם היבנים הנזכרים, כ"י וכולם ראה הרב היד"א כמ"ש בועד לחכמים ח"א אות ת' סי' כ"א.

167 הר"ר אברהם בן מוסה, רב מוכחק ומקובל גדול מארץ המערב

הפנימית (וכבר הזכרתיו לעיל 38 א), חבר:

א' שיטות על מסכתות, ונמצא אתי חידושים על מס' יומא להרב כ"י ישן ומועתיקים הרבה מהם בס' שיח יצחק על מס' יומא ושטה נחמדה לו על מס' סוטה קראה מנחת סוטה (גם היא נמצאת אתי תלית) והזכירה הר"ב שה"ג ח"ב אות א' סי' ק"ו ומ"ש שם "נויר" הוא ט"ס וכמ"ש בעצמו בס' ככר לארץ (דף ר"ב ע"א) ובסופה לקוטים על חנ"ך ועל מאמרי רו"ל וביאור הל' חמץ להרמב"ם וקצת פירוש ההגדה עד"ה ומוזכר בו לאלופו ומיודעו הרב המקובל הגדול מו"ה יעקב מראגי (כמובא שם דף ר"ד ע"ב).

168 הר"ר אברהם מורון מאזמיר חבר:

ס' מנורת המאור פשטים ופירושים על חנ"ך נחלק לשבעה נרות וכל נר לכמה פרקים (כן שמע כרטולוקי מן החכם הרופא ה"ר רפאל דיאס ככתוב בסוף ח"א מספרו ק"ס דף תתכ"ש).

169 הר"ר אברהם מיוחס היה אב"ד בקושטנדינא והיה מפורסם ביותר

העיון והסברא וחבר:

א' ס' בני אברהם, שו"ת וקונטרס על הלכות גיטין מטור וב"י וקצת דרושים (שה"ג ח"ב אות ב' סי' ס"ו).

170 הר"ר אברהם מימון העתיק מלשון ערבי ללשון עברי ס' מעשרה

ירושלמי מירושלמי אחד אשר עבר על צוואת אביו ונרפס עם מעשה ר' בוסמנאי (אשר אולי ג"כ מהעתיקה) בקוסטנטינו רע"ו ובויניציאה ש"ד ועוד שם שמ"ה ועוד שם"ה ועוד ביירונוה ת"ו ועוד באמשטרם איזה פעמים, 8.

171 הר"ר אברהם מימי היה בימי הרב מהר"ל בן הניב ושאל מאתו

ותשו' הרב לו כתובה הו"ך תשובותיו סי' נ"ה ונראה מהתשובה שאז הורה עדן הרב מו"ה אליהו מודתי בתיים כי כותב עליו "יצ"ו".

172 הר"ר אברהם מנחם, ונקרא גם מנחם סחם, ב"ר יעקב הכהן

רפא מפורט הכהן אשכנזי הורה בימי הגדולים מהר"ם

מפדוואה ומהר"י קארו וכתב הקדמה ויצא בשיר פשוט זמרובע לכבוד הרב בטורים עם ב"י שנדפסו בוויניציאה שכ"ד והיה גם בוויורנה כנר' בתשובתו המובאת כס' נחלת יעקב סי' ד' וגם בקרימונה וחבר שם בשנת שמ"ב:

א' ס' מנחה בלולה כסדר התורה בו כלל מבהר המדרשוה ותפשטים והוסף איזה חדשים משלו עם הקדמה נקראת אל"ף בי"ת על שיש בה אלף פעמים אות ביה ונדפס בוויורנה שנ"ד, 4, ונדפס עוד קצת מן הספר אצל החומש עם פירש"י וחרגום אונקלוס ואור תורה בהמברג תק[נ"ה].

ב' ס' שו"ת נמצאו בכ"י בוויורנה בשנת ההצ"ב ותשובה אחת מועתקת ממנו כס' פחד יצחק ה"ב דף פ"ו בע"ב.

ג' ס' צפנת פענח ס' קטן כ"י, ידבר בו היאך לכתוב אגרות המתנבך הנקרא קריפטאגראפיה, נמצא ה"ך ספרי דע דאססי

(Dizionario pag. 98).

173 הר"ר אברהם ב"ר מנחם מרוויגו חיה בתחלת המאה הרכיעית מהאלף הששי והיה ראש ישיבה בפיררה (ועי' תשו.

אבקת רוכל סי' קצ"ג) עם אחיו הרב מו"ה ישראל מרוויגו, אחד מהמסכימים בהדפסת הוהר ותיקונים כמנשובה והמה היו רבותיו של החכם מו"ה גרליה בן יהויא כאשר כתב בספרו שלשלת הקבלה דף ס"ה ע"ב וגם היה בקי בכמה הכמות כאשר העיד עליו הרב מו"ה יהודה אריה ממודינא בראש ספרו חיי יהודה כ"י והוא חבר:

א' זרע אברהם מפתח לדברי רול איה מקומם בתלמוד עפ"י ערכים בראשון כסדר המספרים משלשה עד עשרה ואח"כ כסדר אלפא ביתא וקצת פירושים וחדשים על דבריהם והשלימו בחדש כסליו משנת שי"ו וישנו אתי בכ"י הר"ר חננא חיים בהר"ר יעקב ספורנו (הוא היה אחי הרב מו"ה עובדיה ספורנו) אשר השלים העתקתו בחדש אדר משנת שמ"ו.

174 רבינו אברהם ב"ר מרדכי מובא בתוס' סוטה דף ה' סע"ב שכ' „הקשה רבי בשם ר"א ב"מ ז"ל" ונר' שהיה בדור ר"י הוקן

ורבינו שמואל ב"ר קלונימוס אם כי לא אתפרש רבי זה מי הוא קרוב אצלי מאוד שהוא ריצב"א הנקרא גם ר"י הבחור תלמיד ר"י הוקן ושחוספותיו הם תוס' רבי המובאים בכמה מקומות בתוס' סוטה כי כבר שערתי (באות ש' סי' י"א) שתוס' סיטה אשר אתנו הם מרבינו שמואל מאייברא אשר קבל מאחיו רבינו משה וגם מר"י הבחור ומצינו גם כדף י"ב ע"א שרבי אמר גם בשם ר"ש ב"ר קלונימוס ונר' מזה שומנו הוא הדור שאחריו והוא הדור אשר היה בו ר"י הבחור.

175 הר"ר אברהם ב"ר מרדכי ב"ר אברהם אזולאי היה ממדינת פאם ממשפחת קאשמיליא זבא דרך אניה לקפוטקיא ומשם

נתיישב בחברון עה"ק בזמן הרב מו"ה אליעזר בן ארחא והיה חכם
 בכמה חכמות וסופר מהיר ומקובל גדול ונכדו גדולי עולם מפורסמים
 ה"ה ורובנים מו"ה אברהם ישראל זאבי ומו"ה אברהם יצחקי בני בנותיו
 והרב מו"ה חיים יוסף רוד אוולאי נכד נכדו ועלה לשמים כיום הששי
 פ' חיי שרה שנת ה'ת"ד בעה"ק קרית ארבע היא חברון תוב"ב והוא חבר:
 ס' קרית ארבע, קראו בן על כי הוא בנוי על ד' יסודות חזקים הרמ"ק
 והאר"י ומהרח"ו ומהר"א גאלאנטי, וגם כי הוא כולל ארבעה ספרים והם:
 א' ס' זהרי חמה, פי' על ס' הוהר מקוצר מס ירח יקר אשר
 חבר האלקי הרב מו"ה אברהם גאלאנטי חברו בחברון בשנת
 שפ"ב ונדפס על ס' בראשית ע"י הרב מו"ה משה זכות בשנת
 הת"י, 4, ועל ס' שמות היה בכ"י בידי נכדו מו"ה חיד"א כמ"ש
 כשה"ג ח"ב אות ז' ס' י"ד וחוק ספרי הרב רד"א ס' 955, 4.

ב' אור החמה, פירוש על הוהר משני עמורי התוך ה"ה מההר"ם
 קורדווירו ומהר"ח וויטאל והוא חיבור ארוך ג' קובצים גדולים
 ונקרא בפי הרמ"ז בפי' על הוהר וגם בהקדמתו לס' זהרי
 חמה ס' קרית ארבע להיוחו חלק מהס' וכנ"ל.

ג' אור הלבנה הוא הגהות על ס' הוהר על דרך הנהגת
 מהרש"ל על התלמוד.

ד' אור הגנוז, פירוש על מאמרים עמוקים מס' הוהר מכתבי
 הרב מהרח"ו שבאו לידו מהמקום שהיו גנוזים שמה ויחד
 להם ס' בפני עצמו, משום כבוד אקים הסתר דבר ע"כ נקרא
 שמו ספר הגנוז והוא מיוחד וגנוז ליחודי סגולה עכ"ל בסוף
 הקדמתו להספר טובא בהקדמת ס' קול ברמה למהר"י צמח
 כ"י והס' הזה נגנוז ונאבד.

ה' ס' חסד לאברהם, נחלק לשבע מעינות וכל מעין לנהרות
 מהקדמות לקוחים מספרים כ"י ומספרי הר"מ קורדווירו וקצת
 מגורי האר"י עם הצעה בראשו נקראת אבן שתיה וחברו בעיר
 ענה ת"ו בברחו מדבר בשנת ה'שע"ט והס' הזה הועתק כמה
 פעמים בכמה עיירות וסיפרים שונים עד שמרוב ההעתקות
 החליפו שינוי השמישו השחיתו החעיבו ועד אחרון בא לידו
 הה"ר זלמן בן הר"א אברהם ברוך מגוריציאה והרפ"ס כאמשטרם
 חמ"ה, 4, כמות שהוא והנה עלו כלו קמשונים כסו פניו חרולי
 הטעויות כ"כ נכדו הנ"ל כשה"ג ח"ב אות ח' ס' י"ד וכוחב עוד
 שבעיר ליוורנו בא לידו חסד לאברהם כ"י שהיה של הרמ"ז
 ושם הכל מתוקן, ולא ראה שר' הס' חסד לאברהם הנדפס
 בשנת הריא בוולצבאך, 4, ע"י הס' משה בלאך כי אז בודאי
 נפש הצדוק לבשה שמחה כי שם הכל על נכון וע"י דוגמא
 בס' שה"ג ח"ב אות י' ס' כ"ב שהעתיק מכ"י וכן נדפס שם כדפוס ז"ב.

ו' ס' ברכת אברהם, בה ביאר נהרי נחלי שבעה העינים הנז' לביאר הדרך הישר אשר יבור לו האדם ונתלק לל"ב שקחות המים והוא קיצור מס' תומר דבורה להרמ"ק ונדפס בסוף הספר חס"ל ד' אמ"ד הנז' ואחריו ביאור על מאמר אחד לרנ"ל על דרך הנסתר מהרב מו"ה חיים וויטאל ז"ל.

ז' ס' כנף רננים, והוא קיצור מס' כוונות החפלות להאר"י מובא בס' יד אהרן לא"ח הגה"ט רס"י קל"ג ומביאו בס' זאת חקרת החירה למו"ה אברהם חוקוני.

ח' ס' מעשה חושב, והוא קיצור מכוונות המצוות להאר"י ז"ל מזכירו בסוף ספרו ברכת אברהם ולא שלטה בו עין מהר"א חוקוני הנז' ולכן המה שחסר בס' כנף רננים כמה ענינים ומובא בס' גנת ורדים א"ח כלל ב' סי' י"א והפליג בשכת חס' ז"ל "ס' מעשה חושב שכלל כדברים קצרים ענינים גדולים וארוכים ספר ספיר גורתו מחבר ומאסף נובלות חכמה של מעלה ופה מפיך מרגליות ותוכחות חיים וכו'".

ט' ס' בעלי ברית אברהם, על כ"ד ספרי קדשי כ"י.

י' ס' גינת הבית, הדושים ופירושים על ששה סדרי משנה מוכירו בס' פאת השלחן הנדפס חדש ממש בצפת העה"ק חוב"ב. י"א הגהות על הלבושים ונכדו הרב מעתיק מהם בספרו ברכי יוסף כ"פ.

י"ב הגהות על הרמב"ם ותיקון התיבות כנר' שהגיהם מתיך ס' הרמב"ם כ"י (ועד לחכמים ח"א אות ה' סי' טי). וכל הספרים הנזכרים חוץ מס' אור הגנון היו בכ"י בידי נכדו הרב הנז' כמ"ש בס' שה"ג ח"א אות א' סי' נ', ורוב הדברים הכתובים כאן כתולדת זה הגדול לקוחים הם מספריו ח"א וב'.

176 הרב הקדוש מו"ה אברהם ב"ר מרדכי גלאנטי איש רומי

(ונקרא מתחילה מרדכי אנגיל שכך היה כינוי משפחתו ולהיותו יפה תואר ובעל מדות הגונות ולזה היו קוראים אותו השרים „גאלאנטי אומו“ [galantuomo] נשתקע שם אנגיל ונשאר להם כינוי גא-לאנטי כ"כ בס' יד אהרן הל' גטין דף ק"ה רע"ד) אחי הרב המוסמך מו"ה משה גלאנטי ר"מ דק"ק צפת (המביא כמה הדושים בשמו בספרו קהלת יעקב) היה תלמיד מובהק בחכמת הקבלה מן הרב מו"ה משה קורדוארו, ובנגלה לפי הנראה מן אחיו הרב הנז' והנה חסיד גדול ועניו ושפל רוח (ככתוב בס' קב הישר סוף פרק ט"ו) וחבר:

א' ס' קינת סתרים על מגלה איכה בדרך הקבלה ונסדר ע"י בנו הרב מו"ה שמואל ויען כי ההעתק אשר העתיק ממנו היה בלוי ומטושטש וחסר ממנו עלה אחד והוא ביאור ב' אותיות הראשונות מן אני הגבר השלימו בדרך אכזי הרב ז"ל ובפסוק

„צעק לכם“ מוזכר לאחיו הנז' „מורי אחי יפת הגדול בסוף מפתחות הוזהר שהדפוס“ (ונעלם זה מעין הברדלח של הרב היד"א כנר' ט"ש כן בועד לחכמים ח"א אות א' סי' כ"ה בשם יש אומרים) ונדפס ע"י הרב מו"ה יצחק גרשון עם ס' הוזהר לאיכה ופי' המגילה להרב מו"ה יואל בן שועב ונקרא החיבור בכלל קול בוכים בוניציאה שמ"ט, 4, ונדפס עוד עם הוזהר הנז' ונוסף עליו מאמרים מהוזהר וגם הגהות בס' קנת סתרים ובראשו קינרה על הגלות להרב מו"ה משה אלשיך ע"י מו"ה יעקב כ"מ יחזקאל משה בפראג שפ"א, 4.

ב' ס' ירח יקר, פירוש על הוזהר והוא חיבור גדול מאוד כנר' שהרב עצמו בס' קינת סתרים קוראו כמה פעמים חיבורו הגדול ס' ירח יקר וקראו כן לפי רוב הענוה יען קרא רבו לפירושו „אור יקר“ על דרך פני משה כפני חמה וכו' (ועי' בס' עמק המלך בהקדמתו דף ו' ע"ב) וס' בראשית ושמורה נחקצרו ע"י הרב מו"ה אברהם אזולאי בס' זתרי המה (ע"ל 175 א).

ג' ס' זכות אבות על מס' אבות מובא בפתיחה לס' מספרים תהלות ה' (דף י"א ע"ב) ומעתיק שם דבריו וכנר' פירושו זה הוא כדרכו כפי איכה.

177 הר"ר אברהם הלוי בר' מרדכי הלוי (ע"ל 99 א) מלא מקום

אביו לריות אב"ד במצרים ואף הוא תקן שם תיקון גדול בעניני דמתא בהיתר המלמול ע"י שתקן העירוב מחדש ורשם הגבולים ככתוב בס' גנת ורדים א"ח כלל ג' סי' כ"ב ותקן להם המקואות כנר' שם בחי"ד כלל ד' סי' ג' ואף הוא כטל את המעוררין ההסכמה והחרם שנעשה שם במצרים שלא לקרות בס' פרי חדש ככתוב שם בחי"ד כלל ג' סי' ג' והיה אצלו תורה וגדולה במקום אחד כי נוסף על גדולתו בתורה היה עשיר והוא חבר:

א' קונטרס מלחמת מצוה, לעמד על השבון שמנת ימי מילה מאימת קא מתחלי ואסף בו דבריו ודברי החולקים עליו הגדולים מו"ה משה בן חביב ומו"ה יוסף הלוי ידיע נזיר ותשובתו עליהם ונדפס בס"ס דרכי נועם להרב אביו אשר הביאו לדפוס בוניציאה הנז', 2, וגם רבנים אחרים מבני דורו כתבו פסקים לסחור דבריו ונמצאו עם הרב חיד"א כמ"ש בשה"ג ח"א אות ט' סי' ס"ט וכ"כ הרב מהר"י זאבי בס' אורים גדולים ח"א מלמוד רכ"ג עד סה"ס והרב מהר"ם א"ש בס' פנים מאירות ח"א סי' ז' השיגו עליו בתוקף*.

ב' ס' גנת ורדים, חיבור מחשובות שאלות הלכה למעשה אשר

(* ועי' בס' סדרי מורה להרב מו"ה אלחנן זצ"ל סי' קצ"ד ס"ק כ"ו מ"ש להגן בעד הרב מהר"א ו' ולהסיר מעליו תלונות מהר"ם א"ש.

הריץ עם חכמי דורו ובפרט עם מהר"ם בן חביב ומו"ה אברהם יצחקי ומהר"י פראני ומו"ה יוסף הלוי וחתנו מהר"י ידיע "ויין" אשר חבר עליו ס' פרח שושן וסיעתם והוא מסודר כסדר הד' טורים ונחלק לכללים וכל כלל לסימנים ונרפס ע"י חתנו הרופא מו"ה חיים טאוול אחר שימת עין של הרב מו"ה יוסף הלוי עליהם בקושטנרניא בשני חלקים חלק אה"ע וחזה"מ בשנת תע"ז וחלק א"ח וי"ד בשנת תע"ז. 2.

ג' ס' גן המלך, פסקי דינין מחודשים בדרך קצרה ושפה ברורה מגדולים ואיתנים אשר. בארץ החיים המה ומאשר מצאה ידו והוא קנ"ד סימנים ונרפס בס"ם גנת ורדים חלק א"ח וי"ד.

ד' ס' יאיר נתיב, בסידור נט על ידי שליח וגט שכיב מרע ושליח לקבלה וגט על תנאי וכל הנתלה בענינים אלו נחלק לכ"ג סימנים והובא לרפוס ע"י חתנו הנז' בקושט' בשנת התע"ח, 4. עוד מוכיר בהקדמתו לס' דרכי נועם הנז'. אלו הספרים אשר חבר ולא נרפסו:

ה' ס' קול אלהים, פירוש על התורה.

ו' ס' קול ששון, חיבור בענין שבוע הבן.

ז' קול שמחה בענין חופת חתנים.

ח' קול נהי, כאשר הוא סוף כל אדם.

ט' קול המון' ענינים נפרדים פרי מגדים מינים ממינים שונים.

178 החכם החוקר ר' אברהם בן מרדכי פריצול [Farizol] מאויניז

[Avignon] גר פירארא, חבר:

א' ס' אגרת אורחות עולם, בחדש חשון משנת רפ"ה בחקירות אופני האקלימים ורוב הישובים והמדברות והיהודים אשר נמצאו מחדש (רהיינו בשנת רפ"ג כאשר באה השמועה מדוד הראובני כמפורש שם בפ"ד) ומקום נהר סמבטיון ונחלק לל' פרקים, נרפס בפירארא בשנה הנז', וביניציאה בשנת שמו"ז, 8, ועוד עם ס' קול מברשן ומעשרה בית דוד באו-פיבאך [ע"י ר' יצחק בן אברהם עקריש] ת"פ, 12, ועוד עם מגיד חרשות להמליץ מו"ה נפתלי הירץ וויזל בין פרק י"ד לפרק ט"ז ועם אגרת תימן ויסוד מורה ע"י מו"ה ישראל לנדא כפראג הקנ"ג, 8, והחכם ה"ר שמואל שולם המביא לרפוס ס' יוחסין העתיק בסופו מה שכתב החכם בעניני עשרת השכמים.

ב' כיאור על ס' איוב על דרך החקירה נרפס במקרא גדול אשר נרפס ראשון ע"י דניאל בומבירגי כויניציאה משנת רע"ז עד שנת רע"ח ועוד במקרא גדול קהלת משה אשר נרפס באמשטרדם.

ג' ס' מגן אברהם (מוכירו בעצמו בשם זה באגרת אורחות עולם פרק כ"ד) ובהקדמתו קוראו וויכות הרת על כי נוסד על

ידי הוויכוחים אשר עכרו בינו במצות הדוכוס אירקולי
[Ereole d'Este I] מפירארא עם האה לודוויקוס מוואלנצא מכת
הדרשנים דאמיניקאני ואה מאלפיטא מכת הקטנים ונחלק לג'
חלקים ח"א וויכוח הדת הנוצרים ותשובות עליהם ועל קושיהם
ונחלק לע"ב פרקים, ח"ב וויכוח הדת בין העברים והישמעא'ים
ומנהגיהם ומה שמקשים נגד היהודים, ח"ג מוויכוח הדת נגד
האון גליון על דרך ההגיון לעזור להתוכח נגד הנוצרים על
דרך שאלות ותשובות בין רב לתלמידו והס' הורה מובא בס'
מאירת עינים חלק אמרי בינה פרק י"ט ועוד שם פרק כ"ב
(וכאשר נדמה לו כן הוא שם בח"א פרק י"ב) כתיבת יד כביב-
ליאטהקא כארליאנא סי' 8717 (וואלף ח"א דף צ"א) ונמצא
גם אתי ממנו ג' כ"י שונות קצת.

ד' ביאור על קהלת, חברו ג"כ בפירארא בשנת רפ"ה והוא
בכ"י חוץ ספרי דע ראססי בפארמא-סי' 48.

ה' פרחי שושנים, ביאור קצר על התורה ככתוב בהקדמת
החכם ריגיו להעתיקו ולביאורו עה"ת הנקרא תורת אלקים,
כ"י חוץ ספרי דע ראססי 201.

179 רבינו אברהם הגדול ב"ר משה מרעגענשבורק היה בדור רבינו
אליעזר ממיץ ור"י ב"ר שמואל ורבינו אליעזר מוירונא
ומובא בהוס' חולין דף ק"ו ע"כ ובס' החכמה לרבינו ברוך ממגנצא
כנר' מהמקומות המובאות ממנו בחשו' מהר"ם ב"ב סי' תקע"ב וכמרדכי
ליבמות סי' צ"א ולכ"ב סי' תקע"ו ועוד שם סי' חר"ב (ומה שנדפס
„ביה"ם" צ"ל „בר"מ" ככתוב במרדכי כ"י הנמצא אתי) ובס' חר"מ
ותשובה להרב מובאת בהנהחת מרדכי יבמות סי' ק"ז וגם בחשו'
מהר"ק שורש קע"ז [ובשבלי הלקט כ"י מ"ו].

180 הר"ר אברהם ב"ר משה, תלמיד מיבהק מן רבינו שלמה בן אדרת
כנר' שהשיב בפקודת הכם על שאלת ה"ר יצחק ממא-
ראקיא וחתם בשמו בחליו אשר מת בו וה"ר יהודה בן הרב קיים
דבריו שהם דברי אביו ומובאת בחשו' הרשב"א המיוחסות להרמב"ן
סי' קמ"ה, ושם גם מן הרא"ש והשיב לו בקוראו אתי כמובא בתשובותיו
כלל ס"ה סי' כ"א ורמז עוד לתשובתו לו שם סי' כ"ז ומשמע קצת שם
שהיה נקרא ה"ר אברהם אש"ר.

181 הרב החסיד רבינו אברהם הנגיד בן חרמב"ם נולד בחודש
סיון אלף חצ"ו לשטרות, (שהוא ד' אלפים תתקמ"ה לב"ע)
ונפטר בליל ב' בשבת י"ח כסלו א' תקס"ו לשטרות (ה' אלפים ט"ז
ליצירה), בן כתב בנו רבינו דוד בסוף הירושי הרמב"ם לראש השנה
המובאים בפאור עינים חלק אמרי בינה סוף פרק כ"ה וא"כ היה במותו

בן ששים ותשע וחצי (ובשם הגדולים ח"א אות מ' סי' ח' כחוב בשם חידושי ר"ה הנז' שהיו שנתיו אחד וחמשים ומחצה. ואין ספק כי טעות נפל באחת מהב"י*) והרמב"ן הזכירו בסוף אגרתו לחכמי צרפת „ונמלך תחלה ביסוד המעלה בנן של קדושים הארו האדיר אשר בין עבותים צמרתו ורע קדש מצבתו הרב ר' אברהם בנו של רבינו ז"ל" ומלבד בנו רבינו דוד הנז' עוד היה לו בן הנקרא ה"ר עובדיה ככתיב בהערה אחת בס' ההיכל לה"ר משה ראמי (כ"י וישנו בידי והערה הזאת מזכיר הח' ה"ר יש"ר בכבורי העתים לשנת תקפ"ט דף ט"ו) והוא חבר:

א' חידושים על הגליונות של שיטת אביו לשבת ולסנהדרין כמובא באית מ' [בתיבת הרמב"ם ועי' שטה מקובצת לכתובות פרק י"ג דף ק"ט ע"ב ד"ה הוה עלה ריכבא דדקלי שכ"י „כך נמצא בשטחו לס:הררין ומצאחיה ישן נושן עם שיטה להרב עצמו והיה סביב לגליון כתיבת יד בנו החסיד רבינו אברהם] ובחידושי שבת להר"פ בר נסים (המובאים כריש ס' מעשה רוקח) מעתיק לשון ממנו [ונראה שחבר פירושים גם על שאר מסכתות הזכירים בעצמו בתשובותיו לר' דניאל (ע"ל) ואפס קצחם נמצא באקספורד].

ב' פירוש עה"ת, ונמצא ממנו על ספר בראשית ושמות כ"י בכיבליאטהקא באדליאנא באקספורד, Uri, Cod. 101 על נייר ק"פ דפים פאליא נכתב בצובה בשנת אלף תרפ"ו לשטרות [הוא ה' אלפים קל"ה ליצירה].

ג' כתאב אלכפאיה אלעאבדין והו אלחאני מן אלגו אלחאני, הוא חיבור גדול בדינים ובמדות ודעות בלשון ערבי בסדר ובדרך ס' משנה תורה לאביו וחלקו למחלקותיו לחלקים וכל חלק לספרים וכל ספר לפרקים. ונזכרים דבריו שבהל' בדיקה מן הרשב"ש בחשו' סי' קס"ב וכן מהר"ם אלאשקר בתשו' סי' ח"י מעתיק לשון מהל' מילה מהספר (ומההשגות אשר להלשון הנז' שם עם הנז' בחי' שבראש ס' מעשה רוקח נחגלה לנו שכל החידושים של הרב לחיבור משנה תורה המובאים בראש הס' הנז' הם מן ס' אלכפאיה ומועתיקים לעבריו) ומביאו עוד בסו' צ"ו וכחב שם „וידוע הוא שכל דבריו מרביו אביו ז"ל" ומובא גם בחשו' רבב"ז ח"א סי' צ"ד (וגם זה מובא בראש ס' מעשה רוקח) ובלי ספק שגם ממנו הוא הלשון המובא להרב בענין שעור המשורה בשיטה מקובצת לכבא מציעא דף ס"א ע"ב (ובצ"ל שם הספר שם הנזכר בנינו קצת) וכמו כן המובא בשמו בס' מקור היים להר"ש סרסא סוף סדר

* לדעת רוב חכמי המחקר נולד בשנת תצ"ו לשטרות ושם למקומו בשנת תקמ"ט להשבון זה וצדקו דברי הש"ג.

כי הצא בענין הגמול האחרון ומגלה בה דעתו בענין גלגול הנפשיות ונמצאו ג' ספרים בכ"י מהספר באוקספורד בכ"ב-ליאטהקא באדליאנא, הס' הראשון נכתב בשנת אלף תקפ"ט לשטרות קב"ג דפים על נייר (Uxi cod. 816) מתחיל בס' שני מחלק ב' פרק כ"ד ומסיים בפרק ל' וכולל הל' חפלה וש"ץ וביה"כ וברכת כהנים ושאר ברכות, הל' הפילין ומוזוה הל' ציצית הל' מילה, הל' משפטים ולהרחיק מהעול, הספר השני (cod. 835) הוא רק י"ב דפים ונכללו בו ה' פרקים מהחלק הט' דהיינו פרק י"א כשמירת המצות, פרק י"ב כמעלות המדורה, י"ג בחמימות המעשה, י"ד ברחמנות, ט"ו בנדיבות. — והספר הג' (cod. 836) הוא ההמשך מהספר הב' דהיינו פרק ט"ז כמציות הכעס, י"ז בענה, י"ח בכטחון, י"ט במנוחת הנפש, כ' במניעת חאות הגופניות, כ"א במלחמת הנפש והגוף כמאמר החכמים מחלת הנפש מבריאת הגוף והלית הגוף מבריאת הנפש, כ"ב ככבוש התאוות הגופניות, כ"ג בהחבורות וכפרט בעת החפלה [ואפס קצתו נדפס בכרם חמד II משנת תקצ"ו, ונדפס מס' הזה מאמר על דרשות חז"ל בס' קובץ תשובות הרמב"ם לייפציג בחלק הנקרא אגרות הרמב"ם דף 40].

ד. חשובות, [ומהם בקובץ הנ"ל] כ"כ ספר יוחסין (דף קל"א ע"כ) וכסוף אגרת הרמב"ם מובאת תשובה לו אשר השיב להרב ר' יוסף בן גרשום ונמצא כרך חשובת כ"י, 4, באוקס-פורד בכיבליאטהקא דשם נחלק לב' חלקים, חלק א' כולל מ"ז שאלות אשר נשאלו להרב ותשובותיו אודות ס' היר החזקה, ומתחיל "בשם ה' אל עולם" שאלות שנשאלו מלפני אדונינו אברהם בן אדוננו גאוננו משה מן ר' דניאל (הככלי ב"ר סעדיה) הגה אל ישועתי אבטח ולא אפחד וכו' אל הדרת החכם הנכבד האהוב הנחמד כנ"ק מר' דניאל ב"ר סעדי, שאלה א' אמר הרב זצ"ל בס' קרבנות (בהל' שגגות פ"ב הל' ח) מי שהיו לו שני תינוקות אחד למול בשבת ואחד למול ערב השבת וכו', ח"ב כולל י"ג שאלות בענין ספר המצות (וואלף ח"ג דף נ"ו) ויראה לי שהיא השאלה והתשובה המובאת בכסף משנה הל' שגגות פ"ב הל' י"ב (ואולי*) השאלות ותשובות אחרות להרב המובאות בכ"מ שם פ"ז הל' ב' ועוד שם הל' ה' (ועי' תשובת ר"ב אשכנזי סס' מ"א) וכריש הל' אישות ובהל' מקואות פ"ד הל' ד' ג"כ מורה הספר לוקחו [הוציאם לאור ההכ"ס ר' בער גאלדברגר בשם ס' ברכת אברהם (והם מ"ז שו"ת נדפסו

(* ועשיו שוכנו, "לברכת אברהם" ניטל חספק ולא נשתויר הימנו כלום כי כל התשוב' הגזכרים פה ויותר מזהות שהביא הרב כסף משנה (עי' הל' קרבן פסח פ"א ח' ג', פ"ב ח' ב' פ"ט ה"א, הל' מרוסרי כפרה פ"א ה"ט וכו') הלא המה נמצאים בס' הנ"ל.

בליק בשנת הכתר, גם הוציא לאור: שאלות ר' דניאל הככלי על ס' המצות של הרמב"ם ותשובות ר' אברהם בנו וקראו ס' מעשה נסים. הספר הזה חובר בלשון ערבי ונתקן מהכ"י באוקספורד ומתורגם עברית ע"י ב"ג הנז', פאריש תרכ"ז].

ה' ס' מלחמות ה', תשובות על המשיגים על ס' מורה הנבוכים ועל ד' פרקים הראשונים מס' המדע חברו בשנת ד' אלפים תתקצ"ה ושלחו לקהלות פרוכניצא, וכולל ב' מכתבים נדפס בוויילנא ה' תקפ"א, 8, [ע"י ר' אברהם משה כמורה שלמה מדוכנא, הנובר ה' ת"ר, 8, ונדפס גם בקובץ תשו' הרמב"ם הנ"ל, עוד חבר:

ו' פירוש למס' פסחים הזכירו בכרכת אברהם תשובה כ"ב. ועוד הביא שם, תשובה ח'.

ז' ס' הבאור לעקרי החבור, שהיה מתעסק בחבורו, גם חבר:

ח' ספרים ברפואה ושאר חכמות כמוזכר בספריו].

182 הר"ר אברהם ב"ר משה די בומון ונשתנה שמו מחמת חולי

ונקרא חי"א אברהם (כמ"ש בס' לחם רב סס"ו ל') וכן חתם א"ע בכמה תשובות. הרביץ תורה בשאלוניקי (כנר' שם סי' י"ד ובשאר מקומות) בק"ק פולין (שם סי' ל"ד) בימי הרב מו"ה יו"ט צהלון (כנר' בתשו' מהריט"ץ סי' ע"ט וסי' רע"א ע"ש) והיה תלמיד מובהק של הרש"ם (כנר' בס' לחם רב מ"ש ככל' תשובה ובפרט בס' ל"ד ול"ה ורכ"ז וכאשר כתבו חכמי צפת אשר הסכימו על ידו וידי רבו בס' ע"א) ושאל גם מן שארו הרב המבי"ט כנר' בתשובותיו ח"ב סי' קכ"ד וקס"ז ומגדולי חבריו היר"ה הרב מו"ה מרדכי קלעי אשר למד ביחד עמו ס' משנה תורה להרמב"ם (קורא הדורות דף מ"ה ע"א) ותלמידיו היו הגדולים מו"ה שמואל חיון כנר' בספרו בני שמואל בתשו' סס"ו ל"ד ובשאר מקומות ומו"ה שבתי יונת כנר' בספרו שי למורא סי' ס"ב וכתב הרב מו"ה חיים בנכנשתי בהסכמתו לס' לחם רב שהרב רבו הנז' ומהרש"ך „אם כי היו זקנים ממנו לימים היר"ה דברו נחשב כנ"א מהם כאשר שמע שמע שמענו מפי השמועה ולא תהא שמיעה גדולה מראיה לכו חזו כחשובת הרב הגדול ולה"ה לא במקום אחד ולא בשנים וג' מקומות חלק כבוד לזקן שקנה חכמה הרב הגדול הזה, כי אם ככל מקום אשר מזכיר את שמו שם שם לו יחד תקועה בדבר הלכה ויחזקוהו" ע"כ והסכימו שניהם עמו על תשובותיו בס' לחם רב סי' ס"ז וקל"ה ובשנת שס"ג היה בקושטנדינא והיה אז שם קבוץ חכמים כנר' בחשו' מהר"א ששון סי' ט"ד ונתבקש בישיבת של מעלה בחצי ימיו ולא בא לכלל זקנה כמ"ש מו"ה יוסף די נוביש בהקדמתו לס' לחם משנה ח"א וכתב בס' קורא הדורות (דף מ"ג ע"א) ושמעתי מפי זקנים כי נפטר בערב שבת במנפה ונקבר בה"ש ובא השמש והתחילו

מצטערים שחללו את השבת וכשחזרו מכית הקברות לבתיהם זרחה השמש והאיר להם היום, והניח שלשה בנים חכמים גדולים שם הגדול מו"ה מאיר די בוטון אשר הרכיץ תורה בגאליפולי ושם השני מו"ה יעקב די בוטון שהיה בשאלוניקי ושם השלישי מו"ה אהרן די בוטון אשר היה ג"כ בגאליפולי, ונכדיו הרבנים אשר נשאו את שמו אחד מרבני ירושלים (עי' לעיל 40 א). ואחד אבי הרב עדות כיעקב (עי' לעיל 129 א) והוא חבר:

א' ס' לחס משנה, חיבור נכבד על הרמב"ם אשר התחיל לחברו קודם שנדפס ס' כסף משנה וכא ער הל' הפלה פרק י"ב כמ"ש שם ושהיה ביום ה' לאדר שנת השל"ה כאשר הגיע לידו הספר, ונדפס בויניציאה בב' חלקים משנת שס"ד עד שנת שס"ה, 2, בהשחרלות בנו הרב מו"ה מאיר הנו' ע"י הח' כמו"ה יוסף די נוביש עם הקדמת בן הרב הנו' בראש חלק א' ובכל חלק הקדמה מן מו"ה יוסף הנו', ונדפס עוד באמשטרדם שס"ג, 2, [צ"ל חס"ג] ונדפס עוד תחת הס' בספרי הרמב"ם שנדפסו [באמשטרדם] וביעסניץ ובפירדא ובדיהרנפורט [ובלעמבערג ובוויין ובברלין].

ב' ס' לחס רב, תשובות עם גדולי זמנו ונשען על הרוב על דברי גדולי עירו מהר"י בן לב ומהרשד"ם (והוא רומן לב' ספרי פסקי הרב כי התשובות בסדר הד' טורים לא באו למראי עיניו) אשר הסכים עמו כס"י צ' וצ"ו וקל"ו וקס"ו, ומהרש"ך, ונדפס באומיר בשנת ה"ך, 2.

ג' חידושים למס' בבא קמא אשר קצח מהם נדפס בספר מהררי נמרים ע"י מו"ה אברהם עקרא בויניציאה שנ"ד, 4.

183 הדרשן מו"ה אברהם ב"ר משה ברוד חבר:

א' לוח או אילן כולל כל הכללים לחכמת הקבלה מלוקטים מכתבי האר"י, וגם כל הספירות והפרצופים והעולמות והצינורות כקיצור נפלא, כתיבת יד בפראג (שפתי ישנים דף ל"ה ע"א).

184 הר"ר אברהם ב"ר משה אשכנזי היילפרין חבר:

א' ספר אהבת ציון, והוא פירוש יפה על הפסוקים ולפעמים על דש"י עה"ת וחמש מגילות נדפס בלובלין שצ"ט, 2, (שפתי ישנים דף ד ע"ב).

ב' ברכת אברהם, דרשה אשר דרש לבר מצוה שלו, נדפס בפראג.

185 הר"ר אברהם אשר חתם את עצמו גם חיים אברהם בהר"ר משה

ישראל איש ירושלים בעל משאת משה היה שליח ירושלים עה"ק לערי אשכנז והיה פה דוממורג בשנת תקי"ב כנר'

ממכתבו בענין המחלוקת הנדפס בלוחת הערות דף ט"א ע"ב [רפ"ס לעמבערג דף נ"ו ע"ב ושם חתם שמו אברהם ישראל] ונתקבל להרכיץ תורה עודנו באבו בקהל קאנדיא ומשם לק"ק נא אמן והוכרח לענוב אותם על כי ירדו לשערים מפני חמת המציק והלך לליוורנו וישב שם שנים ומשם נחקבל לראש בק"ק אנקונה ושם היתה מנוחתו ובניו הרב מו"ה משה ישראל אשר מלא מקומו בנא אמן והרב מו"ה רפ"א יהודה ישראל, וחבר:

- א' בית אברהם על טור חו"מ ב' חלקים, חלק א' ע"ד סי' קכ"ט ונדפס ע"י בנו הצעיר הנז' בליוורנו תקמ"ו, 2, עם קונטרס מאמר המלך בסופו, וחלק ב' מס' קכ"ט עד סוף הטור חו"מ.
- ב' אמרות טהורות, על טור אע"ה וקצת על נדרים ושבעות נדפס ע"י הנז' בליוורנו שנת תקמ"ז, 2.
- ג' קונטרס מאמר המלך, נחלק לשבעה קונטרסים בפלפול רב כענין דינא דמלכותא ונדפס בס"ס בירח אברהם ח"א כנז'.

ד' ס' חיי אברהם, שו"ת ולקוטים ולשונות הרמב"ם ועוד תיודושים (מוזכר בהסכמת חכמי ליוורנו לס' בית אברהם ח"א).

186 הר"ר אברהם ב"ר משה מפאנו חבר:

א' פירוש על שיר השירים, כ"י בוואטיקאנו, 4, (וואלף ח"א, דף צ"ב, ק"ס אות א' סי' צ"ט).

187 הר"ר אברהם ב"ר משלם ממודינא חתן הרב מו"ה יצחק דלמאש

אחר מן המגיהים לס' הוהר הנדפס במנטובה ש"ח וכראש הספר איזה חרוזים לו, ולפי השערת החכם וואלף (ח"ג דף נ"ו) אולי הוא המחבר לשני ספרים כתיבת יד המיוחסים להר' אברהם ב"ר משולם הנמצאים כביבליאטהעק בפאריש סי' 1961, 1.

הא' ביאור להכמת הפילוסופיא בחרוזים עם הערות.

והב' ספר בדקדוק לשון הקדש [ועי' מ"ש לעיל דף 11 אצל הר"ר אברהם אביגדור 30 א].

188 הר"ר אברהם ב"ר מתתיה חבר ספר בלשון אשכנז הנקרא:

א' קיא בוך, והוא ספר מוסר במשלים ומליצות לכל חיות ועופות ואחר כל משל הביא המוסר היוצא ממנו בחרוזות והוא כמו הס' משל הקדמוני ונדפס בכערין שט"ו, 4, (שפתי ישנים דף ס"ו ע"ב).

189 הר"ר אברהם ב"ר נהמיה היה כסיקלקליר (כ"כ בחשו' הר"ג ד'

קושטנדינא ובר' רומי בפוקלקידא) רב מוכהק (גדול בימי רבינו נסים גרונדי והשיב לו כחשובתו ס' ח' (ובר' רומי הוא' בסי' ז') וכנר' משש היה מגדולי חבריו.

190 הרופא הר"ר אברהם נחמיאש מפורטוגאל חבר:

א' ס' רפואה בלשון לאמינו ונרפס בוויניציא אלף הקצ"א למספר
הנוצרים ועוד שם בשנת אלף תר"ד למספרם, 4.

191 הר"ר אברהם בן נחמיאש רב מובהק אשר היה חתנו ותלמידו של

הרב מו"ה דוד בן נחמיאש בנר' מתשובתו הנדפסת בס'
תורה אמת ס' קמ"ח והיה אם כן מבני דורו של מהרש"ך וקשיש מן
הרב מהר"ש חיון אשר הביא חתימה מהרב על פסקו בספרו בנין
שמואל ס' ט'.

192 הר"ר אברהם נחמיאש מעיין גדול וחסיד היה תלמיד הרב מו"ה

אברהם מוטאל [ע"ל 130 א] ואלופו ומיודעו של מו"ה
דוד קינפורטו בעל קורא הדורות (כמ"ש בדף מ"ה ע"ב) ואולי היה
נכד הרב הנז' קודם לו והלך לקושטנטינא ונפטר שם.

193 הר"ר אברהם בן נחמיא ונקרא ג"כ נחמיאש או נחמיש היה בזמן

הרבנים מו"ה אליה קפסאלי ומו"ה אליה הלוי השני בנר'
כתשו' זקן אהרן בענין קול מלחמה אשר היה במחנה העברים בעסק
קידושין בעיר קניא ע"ש ס' ג' וד' וקנ"א וחשובת הרב בעסק זה נדפסה
עם תשובות הרבנים מו"ה יהודה חן לבית שאלתיאל ומו"ה יוסף קארו
בתשובות בית יוסף בדיני קדושין ס' ט"ז [ס' י' כצ"ל] וסיים שם "כותב
בחדש טבת שנת פרחת הגשן" נר' שכיון לשנת הרפ"ח ליצירה, וא"כ
גם זמן פטירתו סמוך לזמן הזה כי לא האריך ימים אחרי המעשה
הוארז בנר' בס' זקן אהרן הנז' ס' ד' ושאל למחר"י כי רב כמובא
בתשובתו ס' ה' והשיב לו "בכבוד גדול וקראו, החכם המעולה כאח
ל"י" ותשובתו היו בכ"י בידי הרב מו"ה חיים בנכנשתי והוא חולק שם
כ"פ עם מו"ה אליה קפסאלי בנר' בספרו כנה"ג לא"ח הנב"י ס' רס"ג
ובשאר מקומות.

194 הר"ר אברהם בן נחמיאש בן הר"ר יוסף בן נחמיאש, החכם השלם

הפלוסוף העתיק מלשון לאטין ללה"ק פ' טומאש די אקיני
לספר מה שאחר הטבע לארסטו וכפי הנר' מהקדמתו עסק בחכמת
החזרה ובה החזיק ועסק בשאר החכמות לעשותם רקחות וטבחות
ומעערע מאוד על המחלספים החולכים בשרירות לבם, וכמה שיש
לא לידם לפאר ולרומם את דברי החזרה ולקיימם, החזיקו בשכלם
להומם ולאבדם, ולכן יעץ להרוצים לשחזר מי באר הפלוסופיא
לבלתי לבת אחרי חכמי יון אשר לא ראו אור החזרה ולכן הרסו את
ה' ונפל ממנו מעט, רק ללכת אחרי חכמי אדום וכן החכם הפלוסוף
ר' ברוך י"א העתיק ס' מ"ה [ר"ת מה שאחר הטבע] ראש הפלוסופיא
מל' לטין ללה"ק, ונמשך אחרי העתקתו. וכחכ בסוף הקדמתו "ואף
אם תראר כי העתקת הח' ר' ברוך י"א לא חסכים עם פירושו אף
השומם כי זה יהיה במקומות מעטים" וזה סיום הספר כ"י "ובזה נשלם

מה שביאר טימאש די אקינו כס' טה שאחר הטבע לארסמו ירצה האל ית' למען רחמיו שיתן למעתיק החכם השלם הפילוסוף ר' אברהם ז' נחמיש י"א חן ועושר ונכסים וכבוד וישראלים חכמתו ויראתו ועין כי זכה וזיכה את הרבים ובפרט למו שלא למדו לשון הנוצרים ולו אני עבדו המסיים יוכני לעבדו בל"ב שלם. והנה השלמתי זה הספר היתה פה בעיר אוקאניא [Ocaña] כ"ב יום להדש שבט שנת חמשת אפים ומאתים ואחד וחמשים ליצירה והוא אל הנבון המעולה (השם נחשמש בכיוון וכ"כ שם המעתיק) נרו הא יזכהו להגות בו ובספרים אחרים רבים ונכבדים ויקיים כחואוהו, ונשלם ע"י צעיר התלמידים . . . חושלב"ע.

195 החכם הכולל דון אברהם חיון בן דון נסים חיון מלישבונה הלמיד

הרב הגדול מו"ה יוסף חיון בעל מילי דאבות (כמ"ש נכר שניה מו"ה אברהם חיון כסה"ס מילי דאבות אשר הכיני לדפוס) והלך משם לקושטנדינה על כי נורש מהסתפח בנחלת אבותיו בנירוש פורטוגאל ומה שם בשנת רנ"ז. חכר:

א' ס' אמרות טהורות, בדרכי התשובה ואופניה אשר יעשה איתם האדם והי בהם ונחלק לפרקים, והם אשר בידי נדפס על ח' רפים כלי מקום וזמן הדפוס, 4, ובשפתי ישנים (דף 7) ע"ב) וכן בועד לחכמים (ח"א אורת ה' סי' א') מביא שנדפס בשלוניקי, וישם, ומחוכרים אליו ספר הנמצא להרמב"ם ענינו יראה ומוסר וחכמת הטבע ורפואה והרכבת האדם ופירוש על איכה לה"ר שמואל די ויראש, 8, והחכם וואלף (ח"ג דף ל"א) ראה הספר אצל הרב מוהרד"א מדפוס פירארא שי"ץ ע"י ה"ר אברהם אושקי, וברשימה (קוארט סי' 1409) ד' אמ"ד המ"ה.

ב' מאמר במופתים (מוכא מנכרו הנו' שם).

196 הר"ר אברהם נפתלי הירש הלוי בן ה"ר משה שפיץ רעכץ

מניקלשבורג הלמידו וגיסו של הרב מו"ה יהודה ב"מ ניסן בעל ס' בית יהודה וכאשר היה בן כ"ג שנה נתקבל לרב והיה רב ואב"ד במדינות מעהרין באיזה קהילות וגם היה בעל מעשה עוסק במצות, כי באו כבדות על ידו לערך ה"ש ילדים ובחוכם היה אנדרו-נינוס אשר היה לו זכרות ונקבות (ודלא כמג"א כס"י הקפ"ט ס"ק ב') אשר נר' דעתו כרעת ההמון שהוא בריה המשתנה לעתים וכבר השיגו במור וקציעה שם) וגם כיחודים וכונות והיה מסייע שיש בו ממש להמקובל מו"ה משה פרעגיר בשנת חנ"ו בעסק הנער אשר היה בו רוח ונחמדש ממנו בק"ק ניקלשבורג על ידו כמ"ש בספור מעשה ה' אשר בסוף ספרו זרע קדש הנדפס בפיוורדא רחנ"ו בענין הכוונות וקביעות זמן כמ"ש בתקדמתו לספרו מלא רצון ומצויר שם הכקועים

אשר נתהוו בהחל"ן למען דעת איזוה דרך עבר הרוח ובשנת חס"ד נתקבל לאב"ד דק"ק ווירמיישא והגלילות, ובכל המקומות אשר שכן חפס ישיבה והרכיץ תורה בתלמידים כמ"ש שם בהקדמה, ונפטר שם בש"ק ט"ו אלול ונקבר ביום א' י"ז אלול ההע"כ ליצירה (העתק מפנקס הזכרת נשמות דשם), והוא חבר:

א' ס' מלא רצון, להשים שלום בין הדעות הנראות חלוקות בתלמוד גדפס בק"ק ורנקפירט דמיין ת"ע, ² עם הקדמה ארוכה בראשו בה יהנה כי חבר עוד ששה ספרים שהם:

- ב' ס' שבע רצון על התורה וחמש מגלות.
 ג' ס' ברכת נפתלי, חדישי חשובות ודינים ונדפסו ממנו על גליון המניני ארץ הנדפס כדוהרנפורט פעם שנית כ"י או י"ב השגות.
 ד' ס' ירושת נפתלי, השגות על ס' רצוף אהבה, ונדפסו ממנו על מס' ברכות כס"ם מלא רצון.
 ה' ס' ירושה דרום, על לימוד דברים נסתרים כבשים ללבושך.
 ו' ס' ירושת ים, קישויות ופרוקים בגמ' וחוספות, וברשי' עה"ת ודקדוק ושירים וחשבונות וחשבירת בסוגיות ים החלמוד.
 ז' ס' שרה נפתלי, חדישי הלכה וחוס' על כמה מסכתות.

197 רבינו אברהם ב"ר נתן הירחי מלוניל (ועל שמה נקרא הירחי)

אשר נקראת ממנו העיר הקדושה (כס' המנהיג הל' מגלה ס' כ"ה ובהל' פסח ס' ע"ה) היה במאה האחרונה מהאלף החמישי וקבל מהראב"ד (עי' לעיל דף 24) ומרבינו יצחק ב"ר שמואל מדנפיר (Dompaire) (כנר) בספרו ככ"מ וכפרט בהל' הפלה ס' ח' ובהל' פסח ס' ס' וס"ג ופ"ו וצ"ו ואין ספק אצלי שכצ"ל ג"כ בהל' סעודה ס' י"ד ומ"ש שם יוסף ב"ר שמעון הוא טעות נתהוה ע"י מעתיק א' כי היה כתוב שם בר"ת ריב"ש והמעתיק הוא להיות כי שגור בפיו השם יוסף בר שמעון ממס' גטין סבר שכן הוא גם כן ולא ידע כי הם ר"ת יצחק ב"ר שמואל אשר מזכירו בכמה מקומות בשם רבינו הקדוש (וע"ל אות י') וגם קבל מפי ה"ר ידידיה ממלאון [Malon] (כמ"ש שם בהל' פסח ס' ל"ה) וקוראם כאיזוה מקומות „רכותי בצרפת“ ובהל' פסח (סס"י ק"א) „כך קבלתי מרכותי הקדושים מדנפירא בצרפת“ והיה קרוב להרב בעל העיטור (כנר) שם בהל' גטין ס' קנ"א) ולרבינו אביגדור מאביניון כמובא לעיל [דף 6, 14 גא.] וידו היה ה"ר אנטולי (שם הל' מקוה ס' קנ"ו) ואחיו ה"ר יצחק ב"ר מתחיה (שם וצ"ל שהיה אחיו מאם ולא מאב). ונסע מארצו לארץ ספרד והיה בטוליטולא בשנת ה"א תתקס"ד וס"ה (כנר) בהקדמת ספרו ובהל' סוכה ס' נ"ט ובהל' גטין ס' קנ"ב בנוסח הגט) וחתם שלישי אחר רבינו יצחק ב"ר מאיר אבן מגאש הלוי ורבינו מאיר ב"ר מודרום הלוי על שטר קבלת הגט ובכל המקומות שעבר היה מורה לעם דרכי ה' למען ידעו הדרך

אשר ילכו בו וגדר גדרים ובטל מנהגים גרועים והעביר במדינת בורגוש מוהל אחד שלא פרע כהוגן ונתן אחר תחתיו אשר למרתו (שם הל' מילה סי' קכ"ט) אף הוא בטל בטוליטולא המנהג שנהגו בשמחת תורה לסבב התורה בצעיפי נשים ולארוג סיכה הלי וכחם ונזמי הנשים והחזיק בהם לעשות עטרה של כסף וגם לעשות מקורה (שם הל' סיכה סי' נ"ט) והוא חבר:

א' ספר המנהיג עולם, הידוע בשם המנהיג וכן קוראו הרשב"א בהשובה (ח"א סי' תש"ח) לבאר מנהגי כל ישראל בספר צרפת ופרוכינצא וטעמיהם להראות כי כולם מיוסדים על אדני פז וממקום קדוש המה יוצאים, ועל כל פסקא ופסקא חתם שמו בר"ת אב"ן (ולא כאשר עלה על דעת הר"ב פרי מגדים א"ח חלק משבצות זהב בסדר שלישי בהנהגותיו סי' מ"ב סוף כלל כ"ט שהראב"ה הזכיר ס' המנהיג ע"ש והפשוט כי טעות נפל בפ"ב [של מהרא"י] סי' קפ"א וצ"ל הראב"ן וככתוב בטור סי' קמ"ב בשם בעל המנהיג וכבר השיגו הרב היד"א בעד לחכמים ח"ב ריש אות מ' אך מה שחשב שלפני הר"ב ד"מ היה כתוב "מרדכי" בפר"ב, זה אינו וטעות נפל בד"מ הנדפס כי ישנו אתי כ"י ישן ושם מועתק ראב"ה כאשר נדפס לפנינו) נדפס בקוש-טנטינא בשנת הרע"ט ליצירה והוא מלא טעוה סופר וחסרונות קטנה עם גדולתו כמ"ש מהר"ב די לונאנו בס' אור תורה בסדר ואתחנן ו' ט' ושהיה לו הספר בכ"י מהוקן ומקובל, וכ' הריב"ש בתשובה (סי' מ') שיותר יש לסמוך על ס' המנהיג מעל ס' השלחן* שמחברו היה רב גדול יותר ממחבר הספר והוא [ונדפס עוד בכללין שנת ה' תרט"ו ליצירה].

198 הר"ר אברהם בן נתן הספרדי היה דיין במסגאנים בשנת ה'אפים

קס"ה כנר' מהפתקא אשר חתום תחתיו המובא בתשו' הריב"ש סי' קע"ט, והריב"ש חלק על פסק שלו אשר פסק ליושבי מטמאטה שם בס' ק"פ, ועוד על פסק אחר לו חלק עליו ה"ר עמרם (נר' שהוא הרב ר"ע מרואם אפרתי***) והרשב"ץ הסכים עמו ככתוב בתשובותיו ח"א סי' כ"ב והיה בקי גם בדקדוק לה"ק כנר' שם סי' צ"ב ובהכמת החכונה כנר' שם סי' ק"ג.

199 הר"ר אברהם סבע ממגורשי ספרד חבר: א' ס' צרור המור על

התורה על דרך הפשט ועל דרך הקבלה כאשר הוא עצמו קורא בשמו בסדר ואתחנן (ד"ו השניה דף קל"ד ע"א) ונר' שחברו בשנת ה'ר"ס או רס"א ליצירה ממ"ש בס' טסעי (דף קכ"ז ע"ב) שהם ח' שנים

(* ע"ל אות ג' סי' ר' גרשום ב"ר שלמה.
**) לענ"ד ד"א כי הריב"ש כותב על ה"ר עמרם בר פלוגתיה דראב"ן "ד"ל", לא כן ה"ר עמרם אפרתי שכותב אליו, גם מתוך כותלי שתי התשובות נר' שלא מן השם הוא זה.

מעת שגלה מספרד וגרוש ספרד היה בשנת הרנ"ב כידוע וכמ' ש הרב
 אברבנאל בהקדמת פירושו למלכים ונרפס בקושטנטינא רע"ד ובווי-
 ניציא בשנת רפ"ג, ושנית שם בשנת ש"ו ועוד שם בשנת שב"ו ובקראקא
 שנ"ח, 2, וחסר בהנדפס בס' ויצא (דף ל"ז ע"ב) ככתוב שם, וגם
 הקדמת הסופר אשר בה ספר הרב קורותיו וקורות ספריו כנר' בס'
 בראשית (דף ה' ע"ג) ואיננה בהנדפס, ומה שנר' מהם עצמו המגיע
 להולדתו ואשר קבצתי אחת הנה ואחת הנה והיו לאחדים בידי הוא:
 שנולד בקאשטיליא והיה תלמיד הרב המובהק מו"ה יצחק די ליאון (וירא
 דף כ"ג ע"ב) והיה דורש ברכים בקבוץ חכמים בערי קאשטיליא קודם
 הגירוש והגיד לעם פשעם (בס"ס וישלח ובס' אלה פקודי דף פ"ט ע"ג)
 ובאשר גורשו היהודים משם בא לפורטוגאל מלכות ודן שגור עליהם
 שלא יניחו הפליין ולא ידרשו ברכים ושללא ילמדו לתנוקות ושלחו
 להבנים והבנות קטנות בשכי בספינות לאוי הנחשים (בס' כי חבא
 דף קמ"ט ע"ב) למען העבירם על דת משה וישראל (בס' בראשית ד'
 ע"א) ולקחו ושללו מהם כל ספרי קדש אשר היו להם ובתוכם היו
 גם ספרי הרב אשר גולו ממנו עד אשר לא השאירו לו שום ספר
 (בס' ויצא דף ל"ג ע"ב ובס' נצבים דף קנ"ג ע"ג) וגם לקחו הבתי
 כנסיות (בס' ואחחנן דף קל"ז ע"ד) והרב מסר עצמו שם על קדוש
 השם ועמד בכית האסורים ימים רבים עם החכם הקדוש ר' שמעון
 מימי אשר מת שם בבית האסורים ועם עוד יהודים רבים עד שנתן
 להם הסלך רשית ושלחם לארולייא (כמו שהארין כזה בס' בחוקותי
 דף ק"ה ע"ד) ומשם הלך למסעיו בים וביבשה עד הגיעו לפאס (בס'
 מסעי דף קכ"ז ע"ב) ובכואו לשם דרש בכל הבתי כנסיות אחר שעמד
 מחליו אשר נפל בו מיד כשבא לשם (בס' זאתחנן דף קל"ג רע"ב) וגם
 שם לא עמד (כנר' מלשונו בס' וירא דף כ"ג ע"א המובא לקמן) ונראה
 שחלך לאדריאנופל והריץ שם השוכרת עם הרב מו"ה אליה מורחי
 כנר' בתשובותיו סי' נ"ב והרב חיד"א בס' ועד לחכמים ח"א אות צ
 סי' ב' מביא בשם סי' דברי יוסף כ"י שהרב נח נפשיה על הים סמוך
 לזירונה והובא לשם לקבר בכבוד גדול⁶) וכבר בהיותו בפארטוגאל
 חבר פירוש על התורה באריכות יותר ומפי ספרים כמו הזוהר
 והמדרשים ופירושי רבינו יונה (בס' ויחי דף נ"ח ע"ג ובס' נצבים סוף
 דף ק"א) ורבינו נסים (בס' וירא דף כ"ג ע"ב) וגם פירוש ה"ר יצחק
 קנפאנטון (ס"ס לך לך י"ט ע"א) והוצרך להניחו שם כאשר הלך כגולה
 (כנר' בס' לך לך דף י"ז רע"א ובס' יתרו דף ע"ז רע"ד ובס"ס נצבים)
 וכרוב וחרב עתה הפירוש הזה ממה שנשאיר בזכרוננו מן הפירוש
 הראשון. כלי ספר ומדרש" (לשון הרב בס' בשלח דף ע"ד ע"ג) ומוכיח
 עוד (בס' בראשית דף ה' ע"ב ובס' ויצא דף ל"א ע"ב) שחבר:

⁶ וכן הביא חת" גרעין בשם ס' מאורעות עולם אך מה שנר' מתוך דבריו שתוח זה חמנעשה
 חו"מ כבוא אחרתם מפורטוגאל ז"א כדפרישית.

ב' ס' צרור הכסף, דינים מסורר להלכות וכנר' יש בו בנותן מעם על הרך הנגלה והסתר עליהם, ומזכיר עוד אלו ההלכות מן הספר הל' ראש השנה בס' וירא (דף כ"ג ע"א) וכחב שם "הנה הוא נמצא כפאס העיר הגדולה" הל' מילה כס' לך לך (דף י"ט ע"א) הל' אבילות בס' ויגש (סיף דף נ"ה) הל' חנוכה ופורים בס' בא (דף ע"א ע"ב) הל' תפילין בס' ואחחנן (דף קל"ב רע"ג) הל' תפלה שם (דף קל"ג ע"ד) הל' ייבום וחליצה בס' כי תצא (דף קמ"ז ע"א) הל' עבודה זרה בס' האזינו (דף נ"ח רע"ד).

ג' פירוש על חמש מגילות, כי מזכיר פירושו לשיר חשירים בס' בראשית (דף ט' ע"א) ובס' לך לך (דף י"ז ע"ד) ובס' בשלח (דף ע"ד סע"א) ור"ס במדבר ובס' ראה (דף קל"ח ע"א) ופירושו למגלת רות בס' וירא (דף י"ט ע"ג) ובס' חיי שרה (דף כ"ו רע"ב) ופי' לאיכה בס' משפטים ובס' דברים (דף קכ"ט ע"ד) ופירושו לקהלת בס' ויצא (סוף דף ל"ו וכדף מ' ע"א) ופירושו למגלת אסתר בס' וירא (דף כ' רע"ג) ובס' כי תבא (דף קמ"ז ע"ג).

ד' פירוש על מס' אבות, מזכירו בס' בראשית (דף ג' רע"א) ודף ה' ע"ג) ז"ל "וכבר הארכתי בזה כפי' מסכת אבות כי מרגלית טובה היתה בידי ונאבדה ממני בעונותי בפורטוגל כי טמנתה וקברתיהו בלישכונה תהרר האלון כמו שכחתי בהקדמת זר' הספר" וכ"כ עוד בר"ס חיי שרה (דף כ"ד ע"ב) ומביאו עוד (בדף ז' ע"ה, י"ז רע"א, מ' ע"א, קמ"ז רע"ג, ס' נצבים, וכדף קנ"ג ע"ד).

200 הר"ר אברהם סופר מפראג, הבר:

א' ס' ברית אברהם, והוא לימוד הד' שערים הראשונים מחכמת החשבון ה' פראג, 8, אצל הר' גרשון ב"ר בצלאל על ז' דפים ולדעת וואלף (ח"א דף צ"ח) מחברו הוא הרב מו"ה אברהם מפראג הנו' לעיל 32 א.

201 הר"ר אברהם סיראלוו החוקק ישיבה בשאלוניקי העיר המלאה

חכמים וסופרים כומנו (עי' חשוכה מהרשד"ם חלק א"ח סי' ל"ד וחיד' סי' מ' ופ"ו ובשו' תורת חיים ח"א רס"י צ"ה בשנת ה' רצ"ו) כנר' כתשו' מהרשד"ם חיד' סי' ק"ע) והיה שם בצוהא חדא עם הרבנים מו"ה חיים עובדי' ומו"ה שמואל די מדינה (כנר' כתשו' הרשד"ם חלק הוה"מ סי' רכ"ו) ומהסכמתו על פסק הלמידו בעל ס' לחם רב סי' קל"ו ורומז להסכמה הזאת שם גם בס' י"ו) ומו"ה בנימין אשכנזי הלוי (ע"ל אות כ) והוא סידר עם הרב מהרשד"ם הנו' שם בשאלוניקי כללי הדינים והסנהגים הראויים בענין הריאה ובדיקתה בקיצור לקוחים מדברי הרב מו"ה יעקב בן חביב בכחוב כתשו' הרשד"ם חלק י"ד סי' ל"ו וסי' מ"ד וחתום על' קבלת ערות שם בשנת שי"ט (כתשו' דברי

דיבות סי' ק"ו) עם הגדולים מהר"י אררבי ומו"ה דניאל הכהן ומו"ה משה אלמושיניו ומו"ה יעקב ארזי ומו"ה שמואל טייטצאק ומו"ה שמואל לבית קלעי והרב חתום בראשון ומובאים דברים בשמו בס' קדש ישראל על קהלת דף י' רע"ד.

202 הר"ר אברהם סכנדר"י רב מובהק מרבני מצרים בזמן הרב מו"ה יום טוב צהלון כנר' בחשובתו סי' צ"ט וכתב הרב מו"ה חיד"א (כס' שה"ג ח"א אית א' סי' מ"ה) שראה חתימתו אברהם בן לאדוני הרופא יוסף דידיעי סכנדר"י, היה תלמיד מו"ה אברהם מינסון ככתוב בתשו' גנת ורדים חאה"ע כ"ב סס"י ח' וסי' י' וכ"כ בס' קורא הדורות דף מ"ט ע"ב [ע"ל סס"י 165] ומבני בניו של מהר"י אכסנדר"י המובא בבית יוסף למא"ח הל' הפילין [סי' ל"ב] והיה פסקן גדול וזקן מופלג וחפס ישיבה בביתו בכל בקר ובקר כ"כ הרב מו"ה דוד קונפורטי (בקה"ד שם) וכ' עוד „ואני הכותב למדתי בביתו כישיבתו קרוב לשנה אחת בשנת הת"ה ליצירה (וכ"כ עוד בס' קה"ד דף מ"א ע"א) בחברת החכמים גדולים ה"ה הרב ר' זרחיה גוטא והרב ר' יהודה הכהן וה"ר חנינא כרחום וה"ר משה שמחון וה"ר יהודה שראף וה"ר אהרן סיגורה ווולחם תלמידי חכמים גדולים" ושני פסקים לו בענין פטור ת"ח ממסים וארנוניות מובאים בס"ם דרכי נועם (דף רפ"א ורפ"ב) ומוכר בהראשון „ומגדולי דורינו המיוחד מוהר"י קשטרו" אשר גם אוחו שימש קצת ככתוב בס' גינת ורדים בסוף הערה האחרונה על חשוכה הרב המוכתא שם בחאה"ע כלל ב' סי' ח'.

203 הר"ר אברהם בן עזוו המכונה בן בורגיל תלמיד מהרשד"ם הרביץ חורה בעיר ניקופול וחבר:
א' ס' לחם אבירים, חרושים על מס' בב"ק, בב"מ, יבמות, כתובות וקדושין ונדפסו ע"י גיסו ותלמידו מו"ה יוסף די נוביש אשר קרא לו שם זה יען לחם מחברו מלחמתה של תורה בוויניציאה שנת חס"ה, 2.

204 רבינו אברהם מפונטוויא מרבוחינו הצרפתים וזמנו היה לפי השערתו ברור רבינו פרץ ב"ר אליה מובא בכלל בו הל' מליחה (סי' צ"ג) [צ"ל ק"ג] [ומובא ג"כ בס' אורחות חיים ח"ש כי עי' ס' אוצר טוב (נחלת שד"ל דף ט)].

205 הר"ר אברהם די פונשיקא היה חכם אצל הספרדים בגליקשטאדט ובא משם להמבורג והיה אב"ד בשתי קהלות הספרדים [המבורג אלטונא] כמו שחכם א"ע בהסכמתו משנת ח"ט על ס' עשרה מאמרות ונפטר פה כ"ג תמוז תל"ה ונקבר בקברות הספרדים כאלטונא (וואלף ח"א דף צ"ו וח"ג דף נ"ח) והבר:
א' ס' עיני אברהם, והוא מראה מקום לכל פסוקי חנ"ך באיזה דף מן המדרש רבה הטה נדרשים ובסיפוי מפתחות הענינים

לקוח מ' זכרון תורה משה והדפיסו באמשטרדם בשנת ה'
שפ"ז ליצירה, 4.

206 הר"ר אברהם פימינטיל הכהן, אחד מרבני אמשטרדם ראשישיבת
כתר תורה ותלמיד הרב דספרדים אשר שם מו"ה שאול
הלוי מורטירא והיה אחר כן רב אצל הספרדים פה בהמבורג בשנת
הנ"ה כנר' מהסכתו על ס' ברכת אברהם למו"ה אברהם ברודו [ע"ל
ס' 67], וחבר:

א' ס' מנחת כהן, הכולל שלשה ספרים וכל ספר נחלק למאמרים
או חלקים וכל מאמר לפרקים, והם ס' מבוא השמש בענין
עמוד השחר ובין השמשות; והר"כ פרי חדש חנר עליו קונטרס
ונדפס בס' שמן למאור למו"ה עזרא מלכי וכן חבר עליו הרב מו"ה
היים אפאנדארי ונדפס בס' מוצל מאש אשר בס' חשו' רב יוסף
קצבו ונר' שם שנקרא קדושא דבי שמי, וס' השני נקרא ס'
התערובות כדיני הערובות, והרב פרי מגדים בפתיחתו להל'
הערובות קצרו וכ' עליו הערות וחרושים. והשלישי ס' משמרת
השבת כדיני הטמנה וכרומה, ונדפס באמשטרדם הכ"ח, 4.

ב' דרשות אשר דרש בישיבת כתר תורה כלשון ספרדי ונדפסו
ע"י בנו הר"ר יצחק הכהן פימינטיל באמשטרדם חמ"ח, 4.

207 הר"ר אברהם פיקס כהר"ר אליה בן הדיין מו"ה לוי פיקס מעיר
רומא תלמיד המקובל מו"ה אהרן הלוי, חבר:

א' ס' התגין בסוד אותיות השם וחגיו וכתרי אותיותיו (ולא כאשר
כתב בשפ"י על הגי האותיות שבספר תירה) נחלק לכ"ג פרקים
ורוב יסודותיו המה דברי הוהר והפרדס ומביא גם לס' האורה
(הוא ס' שערי אורה) וס' גת אגוז וגם לס' עבודת הקדש
(ונר' מורה שהיה לו הס' מדפוס קראקא של"ח כי נדפוסים
אחרים נקרא מראות אליקים) וגם לס' עץ החיים וכ' בסוף
הקדמתו שחברו בשנת נור' אהיו על ראשו בעיר לאווין [Lavigno?]
אשר בארץ איטליא ונר' שהנקודות צריכים להיות על' הב'
חיבות נזר' על' ונתחבר בשנת שני' ולא כאשר כ' הסופר אשר
כתב ס' התגין אשר אתי בכ"י שנכתב בשנת רנ"ז ונסחר ממילא
בוה מה שסבר בס' שפתי ישנים שהוא המובא בהקדמת ס'
מעשה אפור אשר קדם הרבה לזמן זה הספר רק כונתו לס'
תגין קדמון אשר נתחבר בזמן חכמי התלמוד כנר' מהתחלתו
המועתקה שם ז"ל "הדין ספר תאני דאסיק עלי הכהן משתים
עשרה אבנים שהקים יהושע בנגלגל ואמרו לשמואל ושמואל
לפלמי בן ליש וכו' עד עזרא וממנו עד ר' נחום הלבלר שמסרו
לרבינו הקדוש וכו' ואליו נחביון גם בס' ילקוט ראובני ובס'

מנחת שי והוא ס' התנין שהיה בכ"י להר"ב סדר הדורות*
ולא הספר דקאטינן עליה.

208 הרופא ה"ר אברהם פירר הספרדי [היה אחד מפרנסי קהל ספרד
באמשטרדם וכ' שירים ומליצות בל'ספרדי] חבר בלשון ספרדי:
א' ס' על התרי"ג מצות, ונדפס באמשטרדם בשנת שפ"ו, 4.

209 הר"ר אברהם פערלס אלמשולר חכר:
א' פירוש על התורה על דרך הנסתר כ"י, 4, על ל"ה דפים הוך
ספרי הרב מוהרד"א (וואלף ח"ג דף ס')

210 הר"ר אברהם אבוש בר צבי הירש לבית קצינאלנבוגען מלאסק
נין ונכד להרב מו"ה אברהם אשכנזי הנ"ל לעיל [118 אג] היה
בראשיתו עתיר נכסין ולמד תורה בלי דאגה וע"י הכערה אשר יצאתה
שם ואכלה כל רכושו ויצא נקי מנכסיו הוצרך ליהנות מהתורה ונתקבל
למורה צדק ומגיד משרים בק"ק סאכיששאב, וחבר:

א' ס' ברכת אברהם, ביאור על מגלת קהלת יחקור בו על
תכלית הבריאה וגודל מעלת הגשמה חברו בלצסק בשנת מכתם
לדוד ונדפס אחרי מותו ע"י בנו מו"ה יהושע שמואל בווארשא
תקע"ה, 4, ועוד מזכיר:

ב' ס' יין הרקח, ביאור בדרך הנסתר על מגלת אסתר והיה גם
למראה עיני הגדולים המסכימים על ס' ברכת אברהם.
ג' ס' דרכי נועם, מזכיר בחתימתו על הקדמתו לס' ברכת אברהם.

211 הר"ר אברהם צרפתי היה בטוליטולא בזמן הרשב"א וחשו' הרב
אליו נדפסה בח"ד ס' רס"ב.

212 הר"ר אברהם קונטי חכר:

א' ס' חשן המשפט על דקדוק לה"ק (שפתי ישנים דף כ"ה).

213 הר"ר אברהם קלוזונער הנקרא מהרא"ק הנהיג רבנותו בוויין בזמן
אחד עם מהר"ם הלוי ולא היה לאחד חזקה יותר מלאחר
כמ"ש מהר"ו בתשובה ס' קנ"א ונר' שמהר"ם הלוי הוא ר' מאיר סג"ל
המוכר בפסקים וכתבים למהרא"י ס' ס"ג** ושמהרא"ק ומו"ה פסח
מקרימזא הסכימו עמו גם היו מבני דורו הגדולים מו"ה שלום מנייא-
שטאט ומו"ה אהרן בלומר"ן הקדוש הי"ד וחמיה היו עקרי תושבי
אושטרייך ומגדולי תלמידיו היו מו"ה אייויק טירנא אשר כ' בהקדמתו
למנהגיו שהיה רבו מובהק וגם מהר"ל קבל ממנו כנר' בתשובתו ס'
קל"ד וסס"י קס"ב וחבר:

א' מנהגי אושטרייך, מוכאים כ"פ 'במנהגי מהר"א טירנא
וכ"כ הלמיד מהר"ל בהקדמתו ללקוטיו ועשה הגהות למנהגים

* ונדפס זה ס' התנין בפאריס תרכ"ו לפ"ק.

** עי' מו"ה ממזו"ח ה"ה הצב"א בספרו בית אברהם דף 6.

ישנים ומתוך גדולתו ובקיאוחו הכיח הרכה דעות שונות
 למחר"א מירנא בהקדמתו וישנם אתי בכתובים מכ"י ישן וגם
 נדפסו עם הגהות (והנדפסים המה באריכות יותר מאותם אשר
 אתי בכתובים ולפום רהיטא נראה לי שהרכה הגהות אשר היו
 כתובים בהגל"יון נחוספו בגוף המנהגים ונדפסו עמם וצ"ע)
 כריווא די מרינטא שי"ט לפ"ק, וגם השיב:
 ב' תשובות, כמובא בפו"כ סי' ו' שמחר"א ראה אגרת תשובה
 אשר השיב.

214 הר"ר אברהם בר' קלונימוס קלמן, איש פישקרול הניה ס' תורת
 הכית הקצר הנדפס בקרימונה בשנת שכ"ז כנר' בראש
 הספר ויש לו שיר בסוף הספר וגם חתום בראשי חרוזות של שיר
 אשר בראש ספר מנחה כלולה והשיב להרב מו"ה יעקב היילפרין
 בשנת הש"ן ליצירה כמובא בספרו נחלת יעקב סי' ל"ו ול"ט ואז היה
 משכנו בקיירו.

215 הר"ר אברהם קמחי אחר מיוחד מרבני קושטנדינא ומבית דינו
 היו הרבנים המובהקים מו"ה יהודה רוזאנים ומו"ה אליה
 אלפאנדארי כנר' מהסכתם משנת תע"א על ס' ערות ביהוסף ח"א
 וממכתבם משנת תע"ה אודות חיים מלאך הנדפס בתורת הקנאות דף
 כ"ט ומשני גביות עדות כעסק עגינות הנדפסים בהתשובות שבס"ס
 סדר אליה רבה וזוטא סי' י"א וי"ב.

216 הקדוש מו"ה אברהם קונמבריאל הי"ד נשרף על קידוש ה'
 בארגון יחד עם הרב מו"ה שמעון אלמושיניו כמ"ש הרב
 מו"ה משה אלמושיניו בס' מאמץ כ"ח.

217 הר"ר אברהם קונמבריאל בן ר' משה, נכד הקדוש הנז' היה
 בשאלוניקי בזמן מהרשד"ם ומהרש"ך חכם גדול ומרביץ
 תורה בתלמידים ודרשן גדול והיה דורש מדי שבת בשכתו בחברת
 תלמוד תורה בתוך קהל גדול והיה אבי זקנתו אם אמו של הרב מו"ה
 דוד קונפורטי בעל קורא הדורות (דף מ' ע"ב) והחכם אמאטו לזיטאנו
 ככרו בשנת שכ"א ונשא את שמו כראש חיבור א' מחיבוריו

218 הר"ר אברהם קנשינו חזק ההום בראש שני קינות על חורבן
 הבית הנדפסים בס"ס נגיד ומצוה בר' אמשטרדם תע"כ
 ואיני יודע באיזה זמן היה כבירור ולפי הנראה היה בזמן הרב מו"ה
 יעקב צמה.

219 הר"ר אברהם קף הצרפתי היה בטולישולא בימי הרשב"א ושאל
 ספיקוריו מאתו כנר' כתשובתו ח"א סי' רי"ט ר"כ ורכ"א
 ואחת מהן בענין שם של מ"ב ונקודותיו ע"ש.

(* עי' Gottesd. Vortr. להחכם צונץ דף h. 429 שכ' בן על ר' גדלי' יהויא.

220 הר"ר אברהם קראגאל היה בזמן הרב מו"ה מרדכי הלוי כנר בתשובתו להרב מו"ה יהודה חביליו אב"ד כנא אמון בספרו דרכי נועם חוה"מ סי' מ"ז ועוד שם סי' נ"ב.

221 הר"ר אברהם קשטרו אחר מרכני מצרים היה בן אחיו של הרב מוהר"י קשטרו (קורא הדורות דף נ' ע"א) ונר' שהיה גם תלמידו.

222 הר"ר אברהם ראובן הכהן סופר מפראג כ"מ האשקו הכהן וכן בת מו"ה אפרים לונטשיץ אב"ד רק"ק פראג הלך לעולמו בשנת ה'ת"ג (וואלף ח"ג דף תתקפ"ה) וחבר:

א' ס' ילקוט ראובני על ערך א' ב' קבוץ ממדרשות על דרך ילקוט חדש ונוסף עליו ונדפס בפראג בשנת ת"ך ועוד בהומ-בורג בשנת תע"ב, 4.

ב' ס' ילקוט ראובני הגדול הוא קבוץ ממדרשים חמוהים מלוקטים מספרי הקבלה, כסדר התורה עם חרוזים בראשו חתם כראשם שמו ושם אביו ונדפס בוילהמרשדארף תמ"א ועוד באמשטרם וכסופו ס' שכחח לקט בשנת ת"ס, 2.

ג' ס' דבר שבקדושה, וידידיו על סדר א"כ ושאר עניני תשובה נדפס בוולצבאך תמ"ד, 4.

ד' ס' עונג שבת, דיני יום השבת מבואר ועד צאתו אשר לקט מספרי קבלה ויש בורנ"ט מאמרים כמנין ראובן וחלקם לסימנים וסעיפים ונדפס בוולצבאך תמ"ד, 4, ובפראג ת"ס, 12.

223 הר"ר אברהם ב"ר ראובן בנחמן המכונה אבוואגלו ממשפחת אזולאי מעיר טרוויקוש בכרברייאה הביא לדפוס בוויניציאה

בשנת שס"ו משניות עם פירוש הרמב"ם ור"ע והנייה אותם עד סוף מס' מדות וכהניע שם חלה את חליו אשר מת בו ולא השלים יותר וצוה על מו"ה אברהם ב"ר שלמה היים לפי"סם הדברים שם בדפוס.

224 הר"ר אברהם רוזאניש הזקן היה מבני דורו של הרב בעל פני משה (ויש לו תשובה כת"א סי' ע"ד והרב חתם על תשובתו

והסכים עמו בס' ע"ה) ושל הרב מו"ה יעקב כ"מ היים אלפאנדארי (כנר) בתשובת מוצל מאש שבסוף ס' אש דת סי' ד' תשובה לו והרב אלפאנדארי הפליג בשבחו שם בראש סי' ה') והרב מו"ה יוסף קצבי (כנר) כתשו' סי' א' וב') והיה המיו של הרב המפורסם מו"ה יהודה רוזאניש בעל משנה למלך והרב היה סיני ועוקר הרים וכתב הרבה בגליון הספרים והרב חיד"א ראה (כמ"ש בש"ג ח"ב אות ג' סי' ט"ז) ובועד לחכמים ח"א אות א' סי' ס') ספר גדולי תרומה שלו וכמעט כולו כתוב בגליונות מכ"י הרב השגות עליו וכ"כ ראה תשו' מהריט"צ שלו כתוב בגליונות ובמקום שכתוב "באן חסר שאכלוהו העכברים"

כתב בצדו דרך בדיחותא. הני עכברי רשיעי גנהו דאכלי משופרי שופרי והניחו יתום הנדחה והצולעה והשיג בחוקף על הכתוב וכמו בן קבל (שה"ג ח"א אות י' סי' צ"ד) מפום רבנן קדישי שבכמה מקומות שיש איזה דברים קצרים כס' משנה למלך וכפרט כשכותב בחוקף להשיג על מהרש"ך ושאר האחרונים הן הן דברי מר חמוי אשר העתיקם הרב וכחכם בנליונות ספריו ויען מצאם מהר"י כולי המסדר הספר מכתבת ידו חשב דתורה דיליה היא, ותלמידו היה הרב מו"ה חיים ב"מ יצחק רפאל אלפנדארי כנר' בס' מוצל מאש הנו' סי' נ"ו ובספרו דרך הקדש דף י' ע"א.

225 הר"ר אברהם (ב"מ יוסף) רוואנים (כן חתם שמו בשנת תק"ז

תחת כתב מליצה עבור הרב מו"ה חיים ירוחם ווילנא הנדפס שמה בקושטנטינא) השני הרביץ תורה בקושנ' בסוף זמנו של הרב מו"ה יהודה רוואנים וכתב ההקדמה בראש ספר בני יעקב הנדפס שם בשנת תע"ד וגם בראש ס' פרשת דרכים ועוד לו כמה הקדמות והסכמות בשאר ספרים והפליג בזקנה ועלה לעת"ק ירושלים תיב"ב והרב חיד"א וזה להקביל פני קדשו שם כמה פעמים (כמ"ש בועד לחכמים ח"א אות א' סי' ס"א).

226 הר"ר אברהם רומאן חבר:

א' ס' סלע המחלקות נגד אמינות הנוצרים עם הקדמה בראשו אשר נדפסה בראש ס' מלחמת חובה הנדפס בקושטנדינא בשנת ת"ע, 8.

227 הר"ר אברהם רפאל היה בצפת כימי הרב מהר"ל בן חכים ורבר עמו בעברו שם כמ"ש בתשו' סי' כ"ט.

228 הר"ר אברהם ב"ר רפאל די לונזאנו, מגזע הרב מו"ה מנחם די לונזאנו. חבר:

א' ס' קנין אברהם על חכמת הדקדוק ב' חלקים והדפס ממנו חלק ראשון בזאלקווי בשנת תפ"ג, 8, ונראה בסופו שהיה מהעיר זאנטי אחת מאיי הים סמוך לארכיפילאגו ושחבר עוד: ב' ס' חמשה קנינים, ובקנין שמים וארץ פירוש מספיק על ספר יצירה (כ"ב בהקדמתו דף ד' ע"א).

229 החסיד הר"ר אברהם ב"ר רפאל רוויגו ממודינא וזה לשתי שלחנות

תורה ועשירות וביתו היתה פתוחה לרוחה כבית אברהם אבינו והיה איש חסד להיטיב לכל הבריות והיה מקובל גדול וקבל סודות הקבלה מן הרב מו"ה משה זכות כנר' באגרות הרמ"ז סי' א' וגם השיבו על שאלותיו וצורה להעתיק עבורו כחבי האר"י והרמ"ע (כנר' שם סי' ח' י"א וי"ב המובאת בס' לחמי תודה סי' כ"א) וחברו היה הרב מו"ה בנימין הכהן מריגייו (כנר' שם דף כ"ו ע"א ועי' אות ב')

ונדב לבו אותו בחכמה ללמוד וללמד בארץ המוקדשת בעשר קדושות וכבר לקח צרור כספו והלך וסבב על פני חוצות מרוב חיבת ירושלים עה"ק ובשליחותה כחמשה שנים עם הרב מו"ה חיים חזן, והיה מכיניש את עצמו בין היחידים לשם שמים בלי שום פניה (כאשר העיר הרב המנ"ח בספרו שפת אמת דף כ"ב ע"א) ואת תלמידו שלח לפניו לחבין לו בית אולפנא שם הוא הרב מו"ה מרדכי ב"מ יהודת ליב אשכנזי אשר חבר ס' אשל אברהם מפירושים על מאמרי הזוהר אשר קבל מרבו ולכן קרא הספר על שמו, והדפיסו בפזורה בשנת תס"ז והרב הפליג בראשו בשבח תלמידו וגם יצא בשיר לקראתו, אך לא נעשתה עצתם כי נתעכבו ע"י כמה עקולים ועכובים כוננו להם בעלי חצים וככתוב בהתנצלות אשר בסוף הספר, וגם הרבנים מו"ה נחן נטע ממנהיים ומו"ה יעקב ווילנא מחברי הספר יאיר נתיב היו תלמידיו בקבלה ככתוב שם ועוד נדפסו באמשטרדם בשנת ת"ע, 8, מפאתות צרות לס' הזוהר על סדר א"ב אשר באו לידי הרב מעה"ק ירושלים תיב"ב ונפטר במנוחה מוצאי שבת קודש כ"ט כסליו הע"ד והספדו חברו הרב"ד הנ"ל בריגיו בעשרה בטבת והוא נדפס בספרו גבול בנימין דרוש נ, וגם הרב מו"ה ישעיהו באסאן חתן הרב בנימין צעק עליו מרה בהספרו והעיד כי נתאחדו בהרב תורה וגדולה וחסידות ועונה גדולה מכולן והוא כ' הנהות על ס' הכוונות להאר"י כמובא במחזיק ברכה ס' ר"ג ס"ב.

230 הר"ר אברהם הכהן תושב האי זונטי ב"ר שבתי הכהן מעיר

קנדיאה שמש בימי חורפו באנקונא להרב הרופא המובהק מו"ה מנחם חי פרויניצאל והיה חכם ורופא מובהק ופלוסוף אלקי ומשורר גדול כאשר יעידו ויגידו עליו חבריו מעשי ידי אומן.

א' ס' כהונת אברהם, והוא פירוש חרוזי לחמשה ספרי תהלים ובסוף כל ספר מנחת בכורים מראשית כל המזמורים ופרחי כהונה אמרו חכמה העולים מכל המזמור.

ב' ס' בני קטורת, בו הששה פרקי שירת הברואים במשקל שיר ערוכים, ונדפסו בוניציא בש' תע"ט, 4, עם צורת המחבר בראשם.

231 הר"ר אברהם ב"ר שבתי צלה בא מעיר פטרץ [Patras] הישנה

לחעיר ארטה כעשר שנים אחרי מות הרב מו"ה שמואל לבית קלעי ונחעורר להוציא פעולת צדיק ספרו משפטי שמואל ולהגיהו בלתי שום קבלת פרס ככתוב בהקדמתו בראש הספר הנדפס בוניציא בשנת שני"ט ושאל מן הרב מו"ה חיים שבתי ככתוב בספרו תורת חיים ח"ג ס' י"ב.

232 הר"ר אברהם ב"ר שבתי שעפטל הלוי הורוויץ מפראג ומשכן

כבודו היה בלבוב היה תלמיד הרב מו"ה משה איסרלס

ואני הרבנים מו"ה יעקב הורוויץ בשעברשין והרב המפורסם מו"ה ישעיה הורוויץ המחבר ס' של"ה. וחבר:

א' ס' ברית אברהם, בעניני ודרכי התשובה והיורוי י"ג פרקים.
 ב' ס' חסד לאברהם, פירוש על השמונה פרקים אשר הקדים הרמב"ם לפירושו למס' אבות ונדפסו שניהם ביחד בלובלין בשנת של"ד, 2, ונדפסו עוד עם הוספות בפרט בס' חס"ל בהקדמת ר"ש אבן רבון בקראקא בשנת שס"ב. 4.
 והס' ברית אברהם, נדפס עוד לבדו בסידור שער השמים הנדפס ראשון באמשטרדם בשנת הע"ו והס' חסד לאברהם נדפס אצל התלמוד בכמה דפוסים.

ג' ס' עמק ברכה, כדיני ברכות ומעמיהם עם הגהות בנו מו"ה ישעיה נדפס בקראקא שנו"ה, 4, ונדפס עוד עם ח' בנו הרב הנז' להמרדכי ממס' ברכות הנקראים בגדי ישע, ח' נכדו הרב מו"ה שעפטיל על מס' ברכות ועוד הידושים באמשטרדם בשנת תפ"מ, 8.

ד' ס' יש נוחלין, הוא צוואת הרב בדברים שבקדושה ותנהגות ישירות ונדפס עם הגהות והוספות מכנו מו"ה יעקב כפראג שע"ה ועוד עם צוואת נכדו הרב מו"ה שעפטיל באמשטרדם חס"א, 4.

233 הר"ר אברהם בן שושן היה כימי רבינו אשר ב"ר יהואל כנ"ר בתשובותיו כלל ו' ס' ט"ו ושאל מאתו והרב השיב לו והוא תירץ דבריו הראשונים והחם אברהם סתם ככתוב כלל ס' ח סס"י כ"ו ומשמע שם שהיה תלמיד הרב ונראה מזה שגם השאלה להרב המובאת שם כלל ע"ד ס' ד' ותחום תחמה אברהם היא ג"כ לו וגם עליה השיב לו הרב ככתוב שם וה"ר דוד אבודרהם מביא פירוש ממנו בריש השער הב' מספרו.

234 הר"ר אברהם בן שושן היה אחד מרבני מצרים כימי הרב מו"ה יעקב בי רב כנראה בתשובתו ס' נ"ו (דף נ"ד ע"ב) ובזמנו היה שם הרדב"ן ואלו שני הגדולים כתבו ב' פסקים א' ארוכה וא' קצרה בענין אחד אשר כבר פסק בו הרב מהר"ל בן חביב בירושלים ונחן פסק דין על זה אשר לזה נחפעל הרב מאוד כנראה בתשובותיו ס' ס"א כל הענין ורמוז עוד על הענין הנה בתשובתו לת"ר יצחק קירקוס ס' קי"ז ואז כבר עקר דירתו הרב מו"ה משה אלאשקר ממצרים ושכן כבודו בירושלים כנ"ר שם.

235 הר"ר אברהם שלום חומר מגוע ישישים בנן של קדושים וחכמים (ככתוב בס' קירא הדורות דף ל"ו ע"א) ואולי יצא מגוע הרב נוח שלום היה בשאלוניקי (עי' בתשו' מהרשד"ם חיד"ס ס' קי"א) והלך משם להארץ הקדושה כמ"ש הרב מו"ה שלמה עתיה בהקדמת פירושו לתהלים וחקע משכנו בצפת העת"ק והיה תלמיד מובהק של

הרב מהר"י כי רב ויצא לעורה לרכו עם חברו הרב המבי"ט וכתבו פסקים בענין הגט הניתן בכית דינו שם בצפת אשר ערער עליו מהר"ל בן חביב להשיב על דברי הרב ולהחזיק סברת רבם ומהר"ל בן חביב השיב על דברי שניהם אבל לא בסגנון אחד כי על דברי הרב השיב בכבוד גדול ולא כן על דברי המבי"ט ככתוב בתשובתו סי' ק"ל וקל"ג והסכים עמו בן רבו הרב מו"ה אברהם כירב על איזה פסקים לחמבי"ט כמובא בתשובתו ח"א סי' ל"ב וסי' ס"ה וסי' וס"ה וגם הסכים עמו על הפסק הידוע בענין מים שאין להם סוף אשר רבו עליה הוא והרב בית יוסף כמובא בתשובתו שם סי' קפ"ו ובתשו' מהר"י קארו בדיני משאל"ם ועוד היו שם בדורו מלבד הרבנים מהר"י קארו והמבי"ט (הנוכרים וכנר' בתשו' מהר"י קארו דיני קדושין סי' ה') הרב מו"ה יצחק מסעוד והר' מו"ה יוסף סאגיש (כנר' בס' חרדים דף ס"ה ע"א) והר' מו"ה יהודה בן חלאורה והשנים האחרונים למדו בחברתו (ככתוב בתשובת השני המובאת בתשו' הנה' דיני גטין סי' ד') וגם הוא עם הרבנים מהר"י קארו ומו"ה יוסף סאגיש שלחו כתב תוכחה ל'ק"ק שאלוניקי אשר הורע מאוד בעיני מהרשד"ם והשיב אודותו עליהם כמובא בתשובתו חלק י"ד סי' פ' (ועי' תשו' אבקת רובל סי' ר"ט בשאלת הרב מהר"י סמוט בעסק שהיה לו עם מהרשד"ם) וכנו הרב מו"ה אליעזר שלום [ע"ל] אשר היה אבי:

236 הר"ר אברהם שלום, הוא היה תלמידו של הרב מו"ה שלמה סאגיש וחתנו של הר' מו"ה חייא רופא (קה"ד דף מ"ח ע"א).

237 הר"ר אברהם ב"ר שלמה שם גדול אחד אשר לפי הנראה היה מחכמי איטליא בדורו של ר' ישעי' הראשון וחבר ס' בדינים כדמוכח מהמקומות אשר מובא בשבולי הלקט בסו"ט ובריש סי' כ"ז ומובא גם בהענין הורה בס' חנינא סי' י"ט דף כ"ה ע"א ומובא עוד בשבולי הלקט סי' קט"ו ועיד כתניא סי' ס"ו דף צ"ב ע"ב.

238 הר"ר אברהם ב"ר שלמה אליגרי הרביץ הורה בקושטנדינא בחצי השניה מהמאה הרביעית להאלף הששי ומכני דורו היו הרב מהר"י מטראני, הרב מו"ה חיים ב"מ יעקב אלפאנדארי והרב מו"ה צמח נרבוני והרב מו"ה שמואל בן ווילייסר וחבר:

א' ס' לב שמח, להגן על הרמב"ם בעד השנת הרמב"ן בשרשיו למנין המצות ובמנין המצות עצמן אשר החל בו בשנת הש"ע, ונדפס ע"י חתנו הרב מו"ה לוי טיליוו בשנת סילוקו של צדיק היא שנת ת"כ בקושטנדינא. 4, כאשר השביעו ביום צוותו אל ביתו.

ב' תשובות אשר שקיל וטרי עם גדולי דורו הנוכרים ונדפסו מהם נ"ו סימנים עם קונטרס רוח יעקב להרב מו"ה יעקב אשכנזי בשאל-

ניקי, בשנת חקנ"ג, 2, וחשובה להרב הנדפסה בתשובותיו
 סי' א' נדפסה בס' מגיד מראשית סי' ד', והרב אלפאנדארי
 השיב עליו בס' ה' ככל תוקף, וחשובה אשר השיב להרב
 מהר"י מטראני ומה שהשיב לו הרב כנה"ג להליץ בעד רבו
 נדפסו בתשו' בעי חיי ח"א מחזה"מ סי' קע"ט וק"פ ועוד לו שם
 סי' קצ"ו תשו' אשר השיב להרב החכ"ב וגם חתם על תשובת
 הרבנים מו"ה יושוע ומו"ה משה בנבנשת בתשו' פני משה ח"א
 סי' ט"ו ועוד על פסק הרב האחרון ומפלפל בדבריו שם בח"ב
 סי' מ"ד וגם הרב מהר"ם השיב לדרישתו כ:דפס שם בח"ג סי' ח'.
 ג' הגהות על הטורים, כ"י. ראה הרב חיד"א כמ"ש בס' שה"ג
 ח"א אות א' סי' נ"ב.

ד' דרושים לכל חפציהם בתורה שבכתב.
 ה' ופסקים והלכות בתורה שבע"פ נזכר בהקדמת חתנו לס'
 לב שגח.

239 הר"ר אברהם הקטן בר שלמה היה מארי דאתרא בק"ק אנדרו-
 נופלה בזמן הרב מו"ה יוסף אלמושיני ואשתכח בני גוי
 ידידיה חשובה להרב הנדפסת אחרונה בספרו עדות כיהוסף ח"ב כמ"ש
 בנו הרב מו"ה יצחק אלמושיני שם ברף ק"א רע"א ומהקדמתו אשר
 כ' בראש ס' סדר אליהו רבה וזומא נראה קצת שהיה תלמידו של
 מחברו, ניהו הרב מו"ה אליהו אלפאנדארי אשר השובתו לו נדפסה
 בסוף הס' סי' ט"ו.

240 הר"ר אברהם בר שלמה בר אברהם חיוון היה מורע גדולים
 כי זקנו הנו' היה נכד הרב מו"ה אברהם חיוון המחבר ס'
 אמרות שהורורת [ע"ל 195 גח] וזקנה של אם אביו היה הרב מו"ה
 יוסף חיוון המחבר ס' מלי דאבות אשר היבא לדפוס על ידו בקוסטנ-
 דינא בשנת השל"ט.

241 הר"ר אברהם בר שלמה חיים חבר טוב כותב סת"ם נתגדל
 במנטובה ואולי נולד שם ובהיותו בן י"ד שנה בא לויניציאה
 [ע"ל 222 גח] והלך משם לליוורנו והיה חמיו של המדפיס שם בלי-
 וורנו ה"ר ידידיה בר יצחק גבאי כף נחת והוא המניה לכמה ספרים
 אשר נדפסו שמה כמו לס' עץ שתול בשנת שע"ח ולתשובות מהר"ם
 לובלין בשנת שע"ט ולמדרש ילקוט שמעוני עם פירוש ברית אברהם
 ח"א בשנת ת"י ושו"ת הרדכ"ן ח"א בשנת ת"כ, וחבר:

א' ס' ברכת הנהנין, בדיני ברכות ונדפס בוניציא שצ"ח, 8.

242 הר"ר אברהם בר שלמה ירחי, אולי אביו הוא ה"ר שלמה בר
 אבא מארי הירחי המחבר ס' לשון למודים בדקדוק
 לה"ק. חבר:

א' ביאור על ס' החשבורת לאוקלירוס כ"י בוואטיקאנו, 4. (וואלף
ח"א דף ק"ג, ק"ס אות א' סי' ק"ט).

243 הרופא הר"ר אברהם בן שלמה חן חבר:

א' ס' רפואות מחולי הקדחת וחולי מעים ושאר חלאים מלוקט
מספרי גאלינוס ורופאים אחרים כ"י בביבליאטהעק בליידען
(שפתי ישנים דף ע"א וואלף ח"א סוף דף ק"ב).

244 הר"ר אברהם ב"ר שלמה בן טאוארטי תלמיד הרשב"א חבר:

א' ס' חקות הדיינים בשנת ה"א צ' כ"ב בס' זכר צדיק לה"ר
יוסף ב"ר צדיק כ"י שער נ' כמוכא ברברי המגיה לס' מאמר
מרדכי דף ק"ס ע"כ המסכים לדעת הואת ודאם אינו בן אל"א
שמחברו הריטב"א (כמ"ש לקמן אות י') סותרים דבריו מס.
חקות הדיינים לדעתו בשיטתו לגישין.

245 הר"ר אברהם ב"ר שלמה טריביש צרפתי מיוצאי חלצי המאור

הגרול רש"י וקרוב להרב מהר"י קולון (ככתוב בספרו דף
כ"א ע"א) נולד בשנת ר"ל, ובשנת ר"נ בליל ש"ק פ' בשלח בעיר רו-
ביקו (באיטאליא) נראה אליו אליהו הנביא בחלום ובשנת רס"ה כ"ד
בניסן נצל מן מים שאל"ם אשר טבע כמו ויהי לנס. הרביץ תורה
בשאלוניקי ובקוסמנטיניא וכצפת עה"ק ושאל מרבינו אליה מורחי
ככתוב בתשובותיו ח"א סי' מ"ה ותשובת הרב חסידה שם ועוד לו
שאלה אחרת שם סי' ע"ג והשיב לו בכבוד גדול ככתוב שם סי' ע"ד
וע"ה וגם הסכים על פסק א' להרב המוכא בתשו' הרב ח"ב שכם' מים
עמוקים סי' ח' וגם בהיותו בשאלוניקי עברו בינו וויכוחים גדולים עם
הרב מו"ה יעקב בן חביב וגם שלח לו פסק שלו בענין עונא אחת
למען יסכים עמו להיתר ככתוב בהקדמת ספרו ובתשובתו שבראש
תשובת מהר"ל בן חביב אשר שם השיג על' תשוב' הבן וירה חצי
השנותיו על האב (מהר"י בן חביב) וערך נגדו כלי מלחמתו, והרב מו"ה
לוי השיב על השנותיו והדברים ארוכים שם (ורמו עוד לוח המחלוקת
בתשובתו סי' צ"ח) וכבר שלחו הדברי ריבות אשר בשעריהם החוצה
לגדולים אחרים כי גם הרב מו"ה דוד הכהן חבר פסק ארוך בו והשיב
על דבריהם אשר קראו מכתם לדוד נדפס בס' תשובותיו בית ראשון
ורמו עוד לו סוף בית י"ב וכתב שם שנשלחו לו הוויכוחים מויניציא
מן הרב מו"ה אברהם אשר הוא בודאי לדעתו הרב מו"ה אברהם
מיניץ [נשקיל וטרי] גם עם הרב מהר"י קארו כנדפס בס' אבקת רוכל
סי' י"ג ויד' וסי' ל"ג ולד' ול"ה] וכתב עוד פסקים רבים בדינים והשיב
לגדולי ישראל, והיו לו שלשה בנים הגדול מו"ה שלמה, אשר הפליג
בשבתו בספרו (דף י"ב ע"א ודף ש"ס ע"א) וקראו חכם וחסיד ומקיבל,
ומו"ה יוסף. ומו"ה חזקיה. וחבר:

היה ה' אלהים ברכת אברהם, וקרא ג' בן אברהם להוכיח שראוי לברך ברכה על נטילת ידים בבקר בבית הכנסת ולא בשעת נטילה בביתו ונתגלגלו בו שלש מאות דינים, חלקו לעשרה חלקים נגד אצבעות הירידים החייבים בנטילה והשלימו בקוסטני-דינה בשנת רפ"ד בבית הרופא מו"ה משה המון ונדפס בימי זקנותו בוויניציאה בשנת שס"ב, 4, ובראש הספר נדפסו חתימות גדולי הדור ההוא אשר מכללם הרבנים מהר"י קארו (וחתימה זאת עם ועל חתימות הרבנים האחרים יצאה מתחת ידי הרב אחרי סמוך ככלות הספר בכחב כי כבר התפאר בה המחבר בתשובתו הבאה באבקר רובל סי' י"ג הכתובה בשנת רצ"ה וז"ל „ובל זה כתפתי בס' ברכת אברהם אשר חברתי כאשר ידע כ"ה אשר נתת מהודך עליו לחתום באופן שלא הייתי ראוי עם חתימת שאר חכמים“) ומו"ה תם בן יהיאי ומו"ה איה הלוי (השני) ומו"ה אברהם בן יעיש (הראשון) ומו"ה אברהם ירושלמי ושאר גדולים שם יחנו בשבת הספר ומחברו.

246 הר"ר אברהם ב"ר שלמה כונת [הרופא*] אחד מהמרפסים

לראשונה ספרי בני עמנו במנטובה, ויען לא היחה המלאכה הזאת נפרצה בימיו התפאר בה מאוד וקרא את עצמו „הכותב בכמה קלמוסים בלא מעשה נסים“ כנראה בסוף הטור אורח היים אשר נדפס על ידו שמה והשלימו בחמישי ב"ר לחדש סיון שנת חמשת אלפים ורל"ז לויצירה וכן קרא את עצמו בסוף הספרים אחרים אשר הדפיס ולא גלה בסופם מקום וזמן הדפוס (ואין ספק אצלי שקדמו בזמן להטור א"ה, כי זה מדרך ראשית מלאכת הדפוס לכלתי גלות מקום וזמן, אולי זמנם שנת רל"ד או רל"ה) כמו בסוף ספר נופת צופים למו"ה יהודה מיסיר ליאון הנדפס על ידו שם (ולא בקולוניא כאשר סבר בעל שפתי ישנים דף נ"ג ע"ב), וכן בסוף פירוש על החזקת להרלב"ג הנדפס על ידו עם שותפו ה"ר אברהם ידידיה האורחי מקו-לוניא, ובסוף הספר יוסף בן גוריון אשר השלימו ביום חשעה וארבעים לספירה (כי נדפס על ידו פעמים כאשר העיד בן עירו ה"ר עזריה מן האדומים בספרו מאור עינים בסוף פ' י"ט דף פ"ו ע"א ובפ' כ"ב דף צ"ב ע"ב), וגם אשתו אשת חיל מרת אשטלינה בכפיה המכה בעלרה ועסקה גם היא במלאכה הזאת והביאה לדפוס עם עור ה"ר יעקב לוי מארץ פרוונצה מטרשקון ס' בחינת עולם בלי מקום וזמן הדפוס, 4.

247 הר"ר אברהם בן דון שלמה עקרא הכיאי לדפוס בוויניציאה שנ"ט
כללים להגמרא והירדשי קצת סוגיות לאיזה גדולים וקרא

(* אשר על כן קרא א"ע „קטן המשפיעים“ או „הנסמך“. עי' צונץ צ. ה. f. 249.

להחזיק בשם מהררי נמרים*) ועוד הביא שם לרפוס כיאור איוה
מאמרים ממדרש תהלים לר' ידע' הפניני וביאור קצת מזמורים להר'
יוסף מייטצאק ותוכחה להר' משה בן עזרא בקראו שמו ס' לשון
הזהב, וחבר:

א' כללי מדרש רבה, לכקשת מו"ה אייזק בר' שמעון ונר' שם
שהיה במצרים וראה שם מררש אבכיר בכ"י וששמע מפי האר"י
ז"ל, ונרפסו בסוף ס' ארזי לבנון הנרפס בוויניציאה בשנת
ש"ס, 4, ומזכיר בסופו:

ב' ס' לקט שושנים שחבר, אשר ענינו לפי הנראה ג"כ כללים
ופירושים בדברי רז"ל.

248 רבינו אברהם משפירא בן רבינו שמואל הקדוש הנביא והחסיד

(ע' אות ש') ואחי רבינו יהודה החסיד (אות י') היה בסוף
ימי רבינו אליעזר בר' נתן ושאל ממנו ותשובת הרב לו בכבוד גדול
כתובה בספרו צפנת פענח סי' כ"ד ורמזו עוד לתשובתו לו סס' שכ"ז
והיה מרבותיו של רבינו אליעזר מגרמיוא כנר' בס' רוקח סי' רנ"ז ומביאו
עוד בס' ר"נ (המובא גם בהגה"מ בריש הל' הגעלה אשר בסוף הל'
חמץ ומצה) ורבינו יצחק מווינא ראה אותו כאשר מביא בספרו אור
זרוע המובא במרדכי ברכות סי' י"ח ובסדר קינות לט"ב כ"י (פה 180 א)
נמצאת קינה אשר ייסד הרב המתחלת „אמרות ה' נחמות הנבאות.
חמהר ותחון ה' צבאות" ובסדר אחר (23 א) נמצאים מיסודו בס'
ל"א „אלכה וירדתי על ההרים ואבכה" ובס' ל"ב על הגורות „תרד
עני דמעה" וזהו בו אברהם בר' שמואל חזק.

249 הר"ר אברהם בן שמואל אבואלעפיא הספרדי [נולד בשנת

תת"ר בעיר טודילא שבספרד וגלה ממקום למקום עד
ששנת התרמ"א היה ברוטי ובער"ה הלך אצל האפיפיור ובקש ממנו
שיקבל דת היהודים ועל זה ניתן להפיסה כ"ח ימים ואח"כ הלך לצזיליען]
והיה בשיסליאה (וצזיליען) בזמן הרשב"א ככתוב כתשובותיו ח"א סי'
תקמ"ח ששם עצמו שם נביא ומשיח וכנה עצמו אברהם המורה (הרב
מו"ה יהודה חייט בהקדמתו לספרו מנחת יהודה פי' על ס' מערכת
אלהות) והיה יודע להעמיק בלשונו וליקח דברי הכתוב ודברי החכמים
בגמטריאות ולערב בהם מעט דברים אמתיים הלוקחים מספרי החכמת
לפתות בהם בני אדם השומעים שהיו כחכמות רמות לאוילים ולולי
שסגר הרב [הרשב"א] הפתח בפניו ע"י רוב כחביו וכחבי הקהלור
כמעט שהיה מכלה ברוב דבריו הדמיונים והכזובים וכחכ הרב מהר"י
חייט שם „השמר מפניו אל השמע בקולו כי ספריו מלאים רמוגות
כזובים ושמויות כרויים מלבו", והוא חבר:

(*) ונקבצו בו כללי הגמור' מהרדב"ז וממו"ה עמנואל ספרדי וקו' להר"ר שמואל אלבלנסי
ולהר"ר י' מוסא וביאור קצת סוגיות להרמב"ן ולמהר"ם מוורגניש וחיידושים להר"א די בוטמן על ב"ק
ב"מ ושבעות וקצת חיידושים למהר"י בי רב.

א' ס' אור השכל, באי סקיליא (ויציליא) לשני תלמידיו ה'ר אברהם וה'ר נתן להורות להם דרך ידיעת השם המפורש ונחלק לעשרה חלקים וכל חלק לסימנים, החלק הא' גודר פרצות, החלק הב' מכונה בשם כולל מצות, הג' סוד לשון הקודש, הד' סוד אותיות היצירה, הה' שילוש הדבור, הו' יחוד השם, הז' היפוך האותיות, הח' סוד מבטא השם, הט' סוד איסור והיתר, הי' צורת הנבואה (כ"כ הח' ה'ר וואלף היידנהיים בגליון שפתי ישנים שלו שראהו בכ"י ומכורך עליו ס' אור המנורה אשר לא נכתב בו שם מחברו) והוא הכ"י בוואטיקאנו אשר ברומא ובפארמא הוך ספרי דעראססי 144 א. [ובמינכען 92 u. 40 א.] ודע כי עם כל האזהרות שהזהיר הרב החייט וכתב על הס' אור השכל ובחושך הולך, עם כל זה לא זו מחככו בן דורו הרב מו"ה אברהם שלום ומביאו בספרו נוה שלום מאמר ה' פרק ד' ופרק י"א ובמאמר ט' פרק ט'.

ב' ס' מורה המורה (*), והוא פירוש לס' מורה הנבוכים ע"ד הקבלה וז"ל החייט שם "ראה עד היכן הגיע סכלותו לפרש דברי המורה עם קבלה בדויה מלבו אשר לא עלתה כמחשבתו של החכם האלהי הרמב"ם ז"ל ולא עלתה על לבו" ע"כ.

ג' ס' השם (**), ונקרא גם ס' חיי עולם הכא [או .. ס' עגולים] מכיאו הרדב"ן בתשובה ד"ו בלשונות הרמב"ם ס' ל"ד ובספרו מגן דוד ריש אות ז"ן וריש אות טי"ח והוא פירוש לשם בן ע"ב וכולו כתוב בעגולים (כדי להבהיל המעיניים כי חשב בזה ישלים חסרונו וכולו מלא צרופים כווכבים ממוחו המשוטה בדוים" לשון הרב החייט שם) ובדף ל"ב ע"א נותן סימן על שנות הגלות מחרכן הבית עד זמנו ארי"ב אחכם נאום ה' ואת בני בניכם ארי"ב (הוא אלף רי"ב וא"כ חבר ספרו בשנת ה' אלפים מ' או מ"א לכ"ע) וכוחב סודות על זה וישנו אתי בכ"י ב"פ וישנו גם הוך ספרי הרד"א.

ד' ס' מעין מים חיים או מעין מים גנים, ונקרא ג"כ סחרי תורה [או ס' מפתחות] ודבר בו באיות דרך קבלו הנביאים השנות להתנבאות העתידות וסודות התורה ושאר עניני קבלה, ס' גדול (שפתי ישנים) היה בכ"י אצל הרב מו"ה יצחק אבוהב באמ"ד והוא הוך ספרי כ"י של דע ראססי בפארמא, 141 א. ה' פירוש על ס' יצירה נקרא אוצר עדן גנוז, נכתוב בספרי סחרי תורה הנז' כ"י בפאריש ובס' שער החשק דף ל"ה ע"ב מעתיק לשון ממנו ע"ש.

(* וה"ה יעללינעק הביאו בשם בואור סודות המורה או סחרי תורה.
 (** עיי' גנזי הכמת הקבלה לה"ה ח' יעללינעק. ובספרו Philosophie u. Kabbala, ועיי' גרעין B. 7 דף 222).

ו' ס' שבע נתיבות הזרה, כ"י בפארמא הו"ך ספרי חנו' 141 א
 [ואגרת ששלח לר' אברהם הוציאו לאור הרב הח' יעללינעק
 ויותר מהמה עשה ספרים הרבה אין קץ לדברי רוח, הלא
 המה כתובים על ספר "Philosophie u. Kabbala" להרב הנ"ל,
 ואעתיקם פה בקצרה:

ו' גן נעול, פ' לספר יצירה; ח' פלאות חכמה, על ס' פליאה;
 ט' אמרי שפח; י' ס' הגט או גט השמות; י"א ס' החשק;
 י"ב ס' האורת או ס' זכריהו; י"ג חיי הנפש; י"ד רמזות
 לסתרי הורה; ט"ו אגרת נגד הרשב"א; ט"ז ס' הישר; י"ז ס'
 החיים; י"ח הפטירה; י"ט ס' עדות; כ' ס' המליץ; כ"א פ'
 ספרי נביאה; כ"ב ספרים בדקדוק ע"פ הקבלה; כ"ג פ' על
 ס' השם להראב"ע ובס' שבע נתיבות כ' שחבר, כ"ו ספרים
 בחכמת הקבלה וכ"ב ספרי נבואה].

250 הר"ר אברהם ב"ר שמואל ב"ר אברהם זכות המכונה זאקומו

משאלמאנקה, אחד מיוצאי ספרד בימי הגרוש היה גיסו
 של הרב מו"ה אברהם הלוי ותלמידו של הרב מו"ה יצחק אביהב
 והספיד עליו במותו בפורטינאל בשנת רנ"ג והנושא היה בפסוק הנה
 אנכי שולח מלאך (יוחסין דף קל"ד סע"א) והיה רב מובהק כנראה
 מספרו גדול בקיאותו בכל החלמוד גם בחשו' מהר"ל בן חביב סי'
 י"ט מובא לשון ממנו כפי הרמב"ם וגם היה מקובל גדול ונוסף על זה
 היה חכם גדול בחכמת האצטגנינות והתכונה עד שלימד אותה בפומבי
 בקטדרה בהעיר סאלמאנקה בספרד ואלו גוים ומלכיהם ידירושו (עי'
 בס' נשמת חיים מ"ג פכ"א דף ק"ל ע"א) ועצתו עפ"י חכמת הכוכבים
 נאמנה להם כעצת אחיתופל (שלשלת הקבלה דף ס"ג ע"ב) וכאשר
 עזב ארץ מולדתו הלך לחונים והבר שם:

א' ספר יוחסין (בכתוב בו בדה"כ ע"ב) לזכור ימות עולם מאדם
 הראשון ואילך עד זמנו של הרב המחבר ובשלשלת קבלת
 התורה עד משה רבינו ע"ה וזמן חכמי המשנה והתלמוד
 והגאונים ומחברי ספרים וקצת דברי הימים למלכי ישראל
 ולמלכי האומות ושאר ענינים (ועי' בס' משנת חכמים סי' תרכ"ה
 משבת הספר) חברו בשנת רס"ג כי בדה"כ ל"ט סע"ב מהספר
 מזכיר שמבטלמיוס עד זמנו יש אלף וש"ע שנים ובדה"כ קמ"ג
 רע"א כותב זמן בטלמיוס ס"ה שנים אחר ההרבן שהוא ג' אלפים
 חצ"ג לבע"ו ואם תחברם יעלה ה' רס"ג (וכ"כ בס' צמח דוד
 דף מ"ג ע"א) ונדפס בהשהדלות החכם הרופא מו"ה שמואל
 שולם עם הקדמתו בראש הספר והגהותיו והוספותיו כמו
 זכרון מלכי ישמעאל ועישמאנן עד זמנו (כנר' בדה"כ קנ"ב סע"א)
 והשימיט ושינה בו הרבה מדעת בעליו והדפיס בסופו הוויכוח

אשר בין יוסף ואפיון שרמו עליו (בדף קל"ז ע"ב) בקושט' בשנת שכו' 4. ונדפס עוד בקראקא בשנת ש"מ, 4, (והדסירו הזיכות הנז' ובסופו השמיטו דברים וגם כגוף הספר וכפרט מה שכחב בענין ס' הזוהר עי' בס' מצרף לחכמה דף כ"ב ע"א ובס' אמונת הכמים סוף פרק כ"ו ובס' מטפחת ספרים ח"א פ"ה ומעתיק הלשון החסר כח"ב סי' צ"ב דף ל"ז ע"א) עם הגרות ולקוטמים אשר נמצאו בגליון הספר של הרב מו"ה משה איסרלס ופרק י"ח מס' יסוד עולם וסדר עולם זוטא ונדפס עוד באמשטרדם תע"ז, 8, ובזאלקווי תקס"ה כב' חלקים, 8. ונדפס עוד עם הגהות ועי"ץ בעדינבורג שנת הרי"ז ע"י ר' צבי פיליפאוסקיין. ב' ס' מתוק ל נפש (*), נחלק לג' חלקים, חלק א' סודות הנשמה מביאהה לעולם ומגן עדן וניהנם שלמעלה ושלמטה, ח"ב ענין סוד העוה"ב ומה שקראו הקדמונים העוה"ב, פ"ג ענין תחירת המתים וסודו וכיצד יצירת האדם נרפס בוויניציאה שס"ז, 8.

ג' ס' בן ארבעים לבינה, בחכמת התכונה כ"י (בארטאלאקקי בק"ס סי' קצ"ב וש"י דף י"ג ע"ב).

ד' ס' תכונת זכות, ג"כ בחכמת התכונה כ"י (ש"י דף פ"ח ע"א ק"ס שם).

ה' לוחות תמידים כלשון לאטינו, אשר הקנס על דעת החכם ה"ר יצחק בן סיד כמ"ש בס' יוחסין דף קל"ב ע"ב ונדפסו בווי-ניציאה אלף תק"ב למספר הנוצרים (**4), ועוד ספרים בתכונה אשר על ידיהם יצא שמו כגונים ונשחבתו גם ישראל על ידו ככתוב שם דף נ"ב רע"א.

ו' עוד חבר ספר להשלים מה שהשמיט רכינו נתן בעל הערוך מספרו והוא ספר נפלא וגדול עד מאוד היה נמצא בכ"י ברמשק כימי החכם מו"ה ש"ש ככתוב בהקדמתו ליוחסין.

251 הר"ר אברהם ב"ר שמואל גדיליאי חושב ירושלים ובא לליוורנו

והגירה שם גם הוא (עי' 211 ג.) בשנת ת"ב ס' שו"ת הררכ"ז ובשנת ת"ז שו"ת הרשב"א ח"ב הנקראים תולדות אדם ובשנת ת"ח ס' כנסת הגדולה א"ח וגם חבר:

א' ס' ברית אברהם, והוא פירוש על המדרש ילקוט שמעוני מלוקט מהגדולים אשר קדמוהו ונתנו ליחשב אחר הקדמת הס' ונדפס שם בליוורנו בצד המדרש ח"א בשנת ת"י והלק ב' בשנת ת"ז, 2.

(* ז"א כי אף שנרפס על שער הספר שהוא לר"א „זקוטו" מ"מ אינו להרב החכם הזה ולא מדליו נולדו מזמון כי הוא חלק מס' אבקת רובל לר' יעקב מכיר. ** ונעתקו לל' ספרדית ע"י ה"ר יוסף ויזינו ונדפסו בכתב עברית עם ביאור הלוחות להמעתיק הנז' בחלק לב' פרקים בס' ש שארית יוסף להר"ר יוסף בן שם טוב בן יהושע חי בתוספת ביאור ומשלים להר"ר דניאל ב"ר פרחיה הכהן בשאלונקי בש' שכו"ח, 8.

252 הנשיא ה"ר אברהם ב"ר שמואל הלוי בן חסדאי היה כברצ'לונא כדור שאחר הרמב"ם ובימי רבינו אברהם הנניד בן הרב ורבינו מאיר ב"ר מודרוס הלוי וקנא קנאתו וקנאת ספרו מורה נבוכים באגרתו אשר כתב להנשיא הרופא ה"ר יהודה בן אלפכאר הנדפס תוך אנרות ושו"ת להרמב"ם, והעתיק הרבה מספרי החכמה ללשון הקדש ונודעים מהעתקתו:

א' ס' בן המלך והנזיר, מוסר במשלים וחידות נתחבר בלשון יוני ונעתק ללשון ערבי והמעתיק ההוא חלק הספר לשערים והחכם העתיקו מערבי לעברי עם הקדמה בראש הס' ונדפס בקוסטנטינה רע"ח, 2, ובפירארא [שי"ו, 8] ובמנטובה שי"ז, 8, ובוואנובעק חפ"ז, 8, ובפפד"א [חקב"ו, ובפירדא חקמ"ג, 8, עם העתקה אשכנזית] ובואלקווא [חקל"א, ובל'יוורנו חקצ"א, ובשטעטמין חר"ז, 8].

ב' ס' התפוח, המיוחס לאריסטוטלס ובאמת אינו לו כמ"ש מאור עיינינו הרמב"ם באגרתו להחכם ר' שמואל אבן חבון ז"ל ם' התפוח וס' בית הזהב כולם הזיות ורוחות והבלים ואלו השני ספרים הם מכלל הספרים המיוחסים לאריסטו ואינם לו והעתיקו מלשון ערבי ונדפס בויניציאה רע"ט, 4, ועוד עם ס' תקון מדות הנפש ומוסרי הפילוסופים בריווא די טרינטו, שכ"ב, 4, ועוד עם ס' משל הקדמוני בפרנקפורט דאדר חנ"ג, 8.

ג' ס' הנפש לגאלינוס מדבר בו עם תלמידו מוריא נכתב מסתמא בלשון יוני ונעתק על ידו ללשון ערבי ונעתק מערבי לעברי ע"י החכם ר' יהודה ב"ר שלמה אחריו ונדפס עם ס' התפוח ועוד ספרים בויניציאה רע"ט, 4, ונמצא בכ"י בוואטיקאנו בלשון לאטיני, 2, וגם קצת ממנו בכ"י ישן על קלף חוץ ספרי הרב מוהרד"א כנר' ברשימת ספריו (קווארט II 59).

ד' ס' מאזני צדק לאבו חאמר אלגואלי נחלק לל"ב ביאורים והעתיקו מל' ערבי ללה"ק עם פתיחה בראש וישנו אתי בכ"י נכתב בשנת קמ"ו להאלף הששי.

ה' ס' היסודות לה"ר יצחק ב"ר שלמה הישראלי חברו בלשון ערבי והוא העתיקו מלשון קדר ללה"ק עם שיר ופתיחה לו בראש הס'. גם מאריך כשכתב הספר ומחברו ושהעתיקו לבקשת הזקן הנכבד החכם רבינו דוד קמחי (ואין ספק כי לא כ"א לעיני החכמים האלה אשר כל דברי הרמב"ם עמרת לראשם וכנתונים מסיני אגרת הרב הנ"ל אשר כ' בו גם אודות ס' היסודות ז"ל. "וכמו כן ס' הגבולים וס' היסודות שחבר יצחק הישראלי גם הם כלם הזיות והבלים כי יצחק הישראלי גם הוא היה רופא בלבד" כי אז לא היה הרד"ק לחוט ומשתדל

כ"כ אחר העתקה וגם החכם הזה לא היה מאבד זמנו בהעתקה
וגם לא בהעסקת ס' התפוח כנ"ל) וישנו אתי בכ"י ישן וגם
ישנו בכ"י בליידען וגם הוך ספרי דע ראסס.

ד' ס' המצות להרמב"ם והעתיקו מטופס הראשון*) אשר חזר
הרב ממנו בספרות הרבה ותקנם במהרורא שניה אשר ממנה
היא ההעקה אשר אתנו הנעשתה ע"י ה"ר משה ב"ר שמואל
אבן רכון וככתוב בהקדמתו ויש מיחסים לו ס' הגיון הנפש
העצובה [ע"ל דף 37].

253 הר"ר אברהם ב"ר שמואל מיוחס, מקובל אלפי מיקירי ירושלים
עה"ק חוב"ב אחיו הצעיר של הרב מר"א דאתרא מו"ה

מיוחס בעל ס' פרי האדמה ותלמיד הרב מו"ה ישראל מאיר מזרחי
אף כי היה חיי צער כי כל ימיו היו מכאיבים וכמה הרפתקאות ע"דו
עליה וזכר עוני קשה מכולם וגם הקיפוהו חלאים רוב הימים אשר
היה על האדמה את הכל קבל כאחבה ועסק בחורה בנגלה ונסתר
בשקידה גדולה וישב בישיבה ודרש טוב לעמו ולילה כיום האירה לו
עד כי הוכהה מאור עינו מאז היוחו בן ארבעים עד כי נ"ח נפשיה
דרבי, והניח אחריו זרעו לכרכה שלשה המה מטיבי צעד אשר הראשון
החכם מו"ה יצחק שמואל עורנו באבו נקטף ואויל בלא זמניה ואלו
חבוריו.

א' ס' שדה הארץ, נחלק לשלשה ענפים ונאלות דרושים קלכות
ונדפס חלק א' מחספר הוא חלק הדרושים כסדר החורה ע"י
בנו הצעיר מו"ה בנימין משה מיוחס וחלק ב' הכולל שאלות
וחשובות וחידושים על התלמוד ועל המזרחי עה"ת ולקוטים על
הפוסקים ע"י בנו השני החכם מו"ה יוסף יעקב מיוחס שד"ר
מעה"ק חברון חוב"ב. בליוורנו תקמ"ח, 2, (ונדפס על השער
הטעות ח"ג וצ"ל ח"ב וכנדפס במפתחור אשר בסוף הספר)
ועוד לו בכחובים:

ב' ס' דגלי אתכה וריח שדה, פירוש ופולפול על ס' דרך עץ
החיים להרב האר"י וכולל בו ס' אור זרוע להרב מו"ה מאיר
פאפירש, קובץ גדול כמו ס' שדה הארץ.

ג' ס' המאור הקטן ולקט השדה בדרך הנו' וכמעשהו על ס'
עץ החיים.

ד' ס' שיח השדה על ס' הכוונות ג"כ בדרך הנזכר.

254 הר"ר אברהם שמואל מק"ק סופיאה חבר עם הרב מו"ה מיכאל
הכהן, חבר:

א' ס' מורה צדק, אשר הוא מורה מקום מהפוסקים האחרונים וקצת חדושים למוך חושן המשפט ונדפס בשאלוניקי תמ"ו, 4, ונראה שהוא המחבר.

ב' ס' שירת דודי, ענינו הכ"ד פרקים משניות מטמ" שבת בשיר על משקל יחד ותנועה לקיה מספר גדול אשר חבר לזמנים מוגבלים וחלקו לג' חלקים, חלק א' קראו אהל אברהם והחלק הב' אהל העדות והחלק הג' אהל מועד, ויען כי הרב לא הניח בן ולא היה באפשרות להביא כל הספר לדפוס השתדל ה"ר נסים דוד בן הרב ר' משה הכהן למען הזכיר שמו להביא השירה הזאת מס' הנז' עם פירוש קצר אשר הוסיף עליה בדפוס בוויניציאה הע"ט, 8.

255 הר"ר אברהם ב"ר שם טוב בן ביבגי ונקרא ג"כ ביבץ או ביבאש

היה חכם ופילוסוף מופלג בספרד קודם וסמוך לגירוש היהודים משם בזמן הרבנים מו"ה יצחק קנפאנטון ומו"ה יצחק אבוחב ומו"ה שמואל וואלנסי (יוחסין דף קל"ד רע"ב) והיה מכאי היכל המלך דון גויאן (דון יואן לפה"ג השני [Don Juan II] כמלכות אראנון) ונתחובת שם כבחרותו באמונה עם חכם נוצרי אחד מופלא (כנר בדרך אמונה סמוך לסופו) והיה דורש רבים בשכחות ומועדים (כנר) בראש מאמרו זה ינחמנו). והוא חבר:

א' ס' דרך אמונה (הנקרא הגדול להבדיל בינו לבין ס' דרך אמונה להר"א בן גבאי) ענינו כשמו יורה דרך הדברים המהוייב להאמין כל מורה בתורת מרע"ה ובקבלה מן השמים ומרוטם ומפאר שלימותה להראות העמים והשרים את יפיה ומפרש בו פסוקי חנ"ך ודברי רז"ל בדרכים פילוסופיים נחלק לג' מאמרים וכל מאמר לשערים ונדפס בקושטנטינא רפ"ב, 2, והס' הזה משובח ומפואר בפי הרב היש"ר בס' מצרף לחכמה דף ח' ע"ב (אך מה שהוברר אצלו שם „שהוא היה לעינים למהרר" עראמה ולא סר מעקבותיו גם הרבה נשתמש בדבריו הגם שאינם אומרים בשמו" לא פסיקא מלהא כולי האי כי שניהם היו בזמן אחד סמוך לגירוש ספרד, הרב ביבאני כמ"ש לעיל בשם היוחסין וכמו בן הרב מהר"י עראמה שמת כנאפולי בשנת רנ"ב ככתוב כחקדמת מאיר תהלות לבנו ואולי הדברים נוגעים להרב דון יצחק אברבנאל, וצ"ל אברבנאל במקום עראמה, המעתיק דברי הרב ככתבם ממש מס' דרך אמונה מאמר ג' שער ה' (דף צ"ד סוף ע"ד) „ואל יקשה בעיניך מה שהתפלל" וכו' בספרו ראש אמונה פרק י"ב וכמו בן מביא לשינוי ממש מהשער ההוא דף צ"ח ע"ג ואומר כי האמונה אשריאמין וכו' בספרו הנז' פרק עשירי ועוד במקימות אחרות ובכר העיר על זה החכם

ה'ר וואלף היירנהיים בגליון ס' ד"א אשר היה לו* ועם כל השבח הוה לא הסכימו עם ספרו זה בני דורו כי הרב מהר"י בן חביב כס' עין יעקב בסוף מס' ברכות התלונן מאוד עליו והטיח דברים כנגדו ע"ש וסוף דבריו „ולהודות על האמת אומר כי נמצאו בו קצת פשטי פסוקים ערבים והגונים וגם פירוש קצת מאמרי חו"ל שיש בהם ערבות מה ואפשר שייסכימו אל האמת אבל הם בטלים בששים.“ וכן הרב המקובל מו"ה מאיר בן גבאי בספרו מראות אקים הנקרא גם עבודת הקדש בחלק החכלית פרק י"ו השיב על דבריו כס' הנז' מאמר ב' שער ג' אשר יצא שם לישע הפלוסופיא והכשירו לבא בקהל ע"ש והביאו הרב המקובל מהר"ש אלקבץ הלוי בספרו מנות הלוי דף ק"פ ע"א.

ב' ס' עץ חיים, בשלימות התורה ושלא לבד שתקנה דעות אמתיות הבלתי חולקות על הדברים בטבע המציאות המאומתים כמופת כי אם שתודיע גם האמת בדברים אשר המופת בלתי סוכל לאמתם, כמו אם העולם מחודש או קדמון (מביאו כס' דרך אמונה הנז' ריש השער הששי מהמאמר השני והוא אהר מהכ' חכורים אשר הזכיר בריש שער הג' מהמאמר הג') ונחלק למאמרים וכל מאמר לשערים וקורא לכל מאמר בשם (לדעתי כל המאמרים היו דרשות אשר דרש בקהל עם שם בספרד ולכן קרא שם המאמר בשם נושא הדרוש) כנר' כס' דרך אמונה בשער ג' הנז' שכתב „ואסמוך על קצת מה שבאירתי כס' עץ חיים במאמר זה ינחמנו“ והמאמר הזה מפרש בו פרשת בראשית בסוד המציאות ונחלק למ"ו שערים ונר' בראשו שהוא דרוש אשר דרש ברכים והנושא היא הפסוק זה ינחמנו ויש בו בנותן טעם למרה כחר בנושא זה, ונדפס בלי מקום וזמן הדפוס על י"ד דפים (כן הוא המאמר אשר אחי, וברשימתו רר"א: ד' סאלוניקי רפ"ב) 2, ולדעתי גם המאמר המיוחד אשר רמז עליו בסוף המאמר הראשון מהס' הנז' הוא ג"כ סעיף מהספר הזה, וכן המאמר מחזה שדי, המוכא ממנו בסוף הס' הנז' והוא בענין עיקר תחיית המתים, ויסהור בו דעת בעלי הסכוכים אשר חשבו שתהה"מ הוא כשבו הדבר אל יסודותיו

(* ולי נראה ראיה שמעולם לא ראה הרב העראמה את ס' דרך האמונה ממה שכ' בפ' חקת „ואני שמעתי מאחד מן חכמי פילוסופי עמנו ומחשוביהם וכו'“ והוא הר"א ביבאגי כידוע ומשיג שם על דבריו ואלו היה לנגד עיניו לא אמר ששמע מן בניו, וכמו כן קשה להאמין שהרב אכרנאל זכר את דבר קדשו של אברהם ולא ישא שם בעליו עליו כדרכו בכל מקום שאומר דבר בשם אומרו, וכתביות שאין שני נביאים מחבבאים בסגנון אהר לכן אפשר ונראה או שהיו שמועתיו של ר' אברהם ממודרים בארץ עוד שנשתמשו בהם החלמידים וחכמי הדור וברגלי בפומייתו ולא ידעו עוד מכמתן מי יצאו הדברים, או שלא אעלו את שמו על שפתם משום שאין רוח חכמי זמנם נוחה הימנו כל כך כמ"ש בפגים.

והתכחו אליהם עם התנועה שמימית, ואח"כ יחזרו להתקשר ולהתגמל וישבו פעם אחרת (וממילא שאינו ס' א' עם ס' מחוה שדי אשר חבר הרב אברבנאל, כאשר עלה על דעת הח' ה"ר וואלף הנ' ככתוב בראש ס' דרך אמונה אשר היה לו, המדבר בעניני הנבואה סוגיה ומיניה ובנבואת מרע"ה ואשר חבר במקומו אחרי אשר נאכד מאתו ס' להקת הנביאים וכמ"ש בתשובתו לה"ר שאול הכהן דף ח' ע"ג) ואליו כיון לפום השערתו ג"כ בהרמו הרומן בריש השער הב' מהמאמר הב' ושהשיב שם על קושיות הרמב"ן על הרמב"ם, גם הוא חלק מס' עץ חיים הנז'.

ג' פירוש על ס' שאחר הטבע לארסטוטלס עם ביאור אבן רשה, מוזכרו איוה פעמים בריש השער השביעי מהמאמר השני מס' דרך אמונה.

ד' פירוש על ספר המופת לארסטוטלס עם ביאור הנז' כ"י בוואטיקאני, 4, (בארטולוקי בק"ס אורח א' ס' ע"ח, מובא בוואלף ח"א דף ל"ב).

ה' עוד נזכר מאמר קצר להרב בשאלות ה"ר שאול הכהן להרב דון יצחק אברבנאל דף ו' ע"ג אשר חשב שהוא השו' על שאלת ההכנס המחודד מו"ה עלי חביליו מן הרב ה"ר שם טוב ע"ש.

256 הר"ר אברהם שמשולי הספרדי ממנורשי פורטוגאל. חבר:

א' ס' והאדם ידע, מענין בריאת אדם וחווה ופריה ורביה עם הקדמה [ושיר בסוף הס' מכן המחבר אשר חקק שמו בר"ת א[נני] שם טוב בר אברהם שמשולי ז"ל] ומספר בה קצת מגירוש הנז' בשנת נז"ה, כ"י בליידען על י"ד פנים, 4, וגם מביא בהקדמה שחבר:

ב' ס' מגיד משרים, דרשות. נחלק לשלשה שערים וכל שער לחלקים ולפרקים.

ג' ס' הצנע לכת, נחלק לג' חלקים, ח"א ירבר בקנין שלמות המעלות [שהיה מהואר בהם אהרן קדוש ה']. ח"ב בסדר עבודת הכהן הגדול ביום הכפורים. ח"ג כמה שראוי להתקדש קודם יח"כ וביה"כ. כ"י שם על כ"ו דפים.

ד' ס' יזל מים, בחטא מי מריבה ואיך [ומתה] ומהיכן היתה יציאת המים ונחלק לג' דרכים כ"י שם על י"ט דפים.

ה' ס' יעלת חן בענין המעשרות ותרומה וחלה ובכורים, ומבעלי חיים כ"י שם על י"א דפים.

ו' ס' מלל לאברהם*) בענין מציאה ה' ושאברהם אבינו הירא
הראשון שהכיר מציאותו ית' ובסדר לימוד התורה וכל חלקיה
כ"י שם על ק"ו דפים (שפתי ישנים, וואלף ח"א וח"ג).

257 הר"ר אברהם ב"ר שמעון ב"ר יהודה ב"ר שמעון. חבר:

א' ס' סגולת מלכים, חקירות בחכמת הקבלה והטבע והמאגיא
אשר עמד עליהם לרוב הלוכו במדינות רבות ורחוקות והעלה
הרכבים ככתב להיותם מורשה לבנו למך ומיסר אותו שאל
ילך אחרי קבלה שאינה אמיתית, כ"י הוך ספרי הרב מוהרד"א
(וואלף ח"ג סיף דף ס"ז, קהלת דוד 1180).

258 הר"ר אברהם שרביט הזוהב, דיין מצויין וממרכיבי התורה בקוש-

טנדינא בימי הגדולים מו"ה י"ט בן יעיש ומו"ה שמואל הלוי
ומו"ה אהרן קופינו וחתם עמהם על פסק הרב מו"ה אהרן לפפא בס'
בני אהרן סי' ס"ג וגם חתם עם מהר"א קופינו על פסק להרב מו"ה
משה בנבנשתי בשנת ה"ד ככתוב בספרו פני משה ה"ב סי' פ"ה
וגם בספרו ח"א סי' ו' נדפס השובה אשר השיב לדרישת הרב מו"ה
אברהם בשנת ה"ז.

259 הר"ר אברהם ששון. חבר:

א' ס' קול מבושר קול ששון מהתשובה ועונשים ומיסורי הנשמה
והקץ ד' ויניציאה שס"ה, 8.
ב' אפריון שלמה חלק ב' מס' הנו', קבלה, ד' ויניציאה שס"ט.

260 ה"ר אברהם בן תבון. חבר:

א' ביאור על ס' הנהגת הבית לארסמוטלוס כ"י בפאריו (וואלף
ח"ג דף ס"ח).

261 הר"ר אברהם שטערין, אחי הרב מו"ה מאיר שטערין (בן הר"ר יודא

ליזוא) היה אב"ד ור"מ במדינת מעהרין ואחד מדייני ישיבה
דק"ק פרנקפורט ולו עשר ידות בתלמוד ופוסקים ועלה לשמים בשנת
המ"ה (צמח דוד ד' פפד"מ דף מ"ז ע"ב).

262 רבינו אבריק, שם גדול אחד אשר היה לפי הנראה, בדור שלפני

מהר"ם בר ברוך וטובא בהגהת מיימוני בסוף הל' תפלות כל
השנה בתהנה על נוסח הודוי ליוה"כ בענין אמירת סדר עבודת היום
רק במוסף כתב וראב"ה ור' אבריק וכל קדמוניו.

263 הר"ר אבשלום מורחי מוכא בס' מקנה אברהם קונטרס ג' ג' ע"א

ז"ל „וכפרט רבי אבשלום מורחי בשיר שקרא אמרי שפר“

*) והוא קיצור מן ס' מגיד משרים הנ"ל אשר חבר בימי נעוריו ונאבד ממנו כשהלך בגולה
ע"י הגירוש ומה שירמיה על קצת דרושי חס' שהוא עלו הדרושים האלה בלבו וישם אותם זכרון בס'
ע"י Steinschneider להח' ה' Cat. cod. Hebr. bibl. acad. Lugdano-Bataviae, f. 257.

נראה לי מזה שחבר ספר בשירים לענינים שונים וממנו שיר אהר
ברקוק לה"ק הנקרא אמרי שפר וזמנו לא נודע לנו.

264 רבי אדונים הנקרא גם דונש הלוי בן לברט ממדינת פאס נהשב

לאחד מוקני לשון הקדש בהקדמת ס' מאזנים להראב"ע
וכתב עליו „גם הוא משיב דברים נכוחים" והוא היה בזמן אחד עם
החכם ה"ר מנחם בן סרוק הספרדי כנראה ממה שהשיג כל אחד על
מחברת חברו (ועי' מ"ש החכם מו"ה שלמה ליב רפאפורט בתולדות
רבינו נסים הערה לס' הנדפס בככורי העתים משנת תקצ"ב). והוא חבר:

א' ס' מחברת כשרשי לה"ק, המובא בס' לקוטים אשר הירח

להר"ע מן האדומים כנר' בספרו מאור עינים הלך אמרי בינה סוף

פרק כ"ה, והרב מו"ה חיר"א ראה (תוך ספרי השר משה בנימין

פואה ככתוב בשם הגדולים ח"ב אות א' סי' י"ב) מחברת דונש

ספר ישן נושן כשרשי לה"ק ודקדוק ופתרון התיבות של המקרא

ותשובות והשגות מנחם בן סרוק הספרדי עליו (ונוכרות בס'

מעשה אפר כ"י סוף פרק ז' וכפ' י"ג) ותשובות תלמידי דונש

ותשובות תלמידי מנחם, ורבינו חס' מכריע ביניהם וכל' אחד

בראש מחברתו שר בשירים והרוזים יפים וגם לרבינו חס' שיר

ארוך והתום בראשי הבתים יעקב בן רבינו מאיר וממקור הספר

הזה יצאו לדעתי הדברים המובאים בשמו בפירוש"י על תנ"ך

כמו במדבר י"א ח' ובישעיה כ"ו י"א ע"ש וכיהוקאל ב' ו'

ובהושע ה' ה' ובהללים כ"ד ר' ובשאר מקומות) ובתוס' סוכה

דף ל"א ע"ב כד"ר הירוק ובפירושי הראב"ע עה"ח כ"ט וגם

בפירושו לישעיה סוף סי' ה' ולתהלים בס' ט' ועוד וכס' צחות

שלו בשער האותיות אות ד' ובראש שער השמות, ומובא גם

בפירוש ספר יצירה לה"ר אליה הנקרא זה השער לה' המובא

בפי' רמ"ב פרק ה' סוף משנה א' וקורא סופר הרקדוק.

ב' ס' התשובות על ס' המחברת של מנחם בן יעקב בן סרוק

בדברים חדים ומרים ופותח באגרת למנחם כשיר. בו מודיעו

טעיותיו בקיצור ואח"כ מפרש אותם כאריכות ושניהם נמצאים

כ"י בליידן וגם הוא כ"י בוואטיקאנו, 2, (וואלף ח"א דף של"ב)

[ונדפס ס' תשובות דונש עם הכרעות ר"ת כשנת ה' תרט"ו

בלונדון ועדינבורג ע"י ר' צבי פיליפאוסקי. עוד חבר:

ג' תשובות על ר' סעדיה גאון, מצאם הראב"ע במצרים וכתב

עליהם ספרו שפת יתר „להציל דברי הגאון מיד אדונים קשה",

נדפס בקרפאטשין תרכ"ו לפ"ק].

265 רבי אדונים בן תמים הבבלי ונקרא גם המורתי, גם הוא נחשב

בהקדמת ס' מאזנים לאחד מוקני הלשון וכתב ממנו ששעה

ס' מעורב מלשון עבר וערב (כצ"ל) [וכן הדפ"ס רוו"ה] ולא כמו שנדפס
 בד"ו "מלשון ערב וערב" ומביא מדבריו בפירושו והשיג עליהם כמו
 בפירושו עה"ת בסדר וישב ל'חט' כתב על פירושו "וזה פירוש שגעון"
 וכן בדבריו המובאים ממנו בפי' קהלת י"ב ה' "וזהו דקדוק עניות."

266 הר"ר אהרן אביוב החוס עם הרבנים מו"ה שמואל ב"מ יהושע

צונצין ומו"ה מאיר בן שנגי ומו"ה שמרי' שרכיט הוהב על
 תשו' המובאת בס' נחלה ליהושע סי' ל"ח וכנר' היה משכן ככדו
 בקושטנדינה והיה תלמיד הרב מו"ה שמואל די מדינה כנר' בתשו'
 הרב חלק אה"ע סי' ק' ומסי' רל"ט עד סי' רמ"ד ובחלק הוה"מ סי' חנ"א
 וחנ"ט וחס"ב שאלותיו ותשו' הרב עליהם ונז' עוד שם בחלק אה"ע סי'
 כ"ג וגם יש תשובה אשר השיב לו בחלק י"ד סי' ר' וגם מהרש"ך
 השיב לו כנר' בתשובותיו ח"ב סי' ק"כ וסי' ר"ז (ועי' תשו' לחס רב
 סי' ל"ב ול"ג). והוא חבר בימי זקנתו:

א' ס' שמן המור, ביאור על מגילת אסתר ע"ד הפשט ומפרש
 בו כמה מטאמרי חז"ל הנראים זרים בהשקפה הראשונה וגם
 הפתיחות אשר הובאו בריש פרק קמא דמגילה. נדפס
 בשאלוניקי שס"א.

267 הר"ר אהרן, המקובל הגדול ראש ישיבת בבל גדול היה שמו במורה

ובמערכ וידע להשתמש בשמות הקדש כנר' בפי' ר"מ
 בוטריל לס' יצירת פ"ד סוף מ"ב ואולי הוא רבינו אהרן אברהם מעיר
 קרדינא הנז' לקמן*): חבר:

א' ס' הנקוד, מובא בכיבור שיר השירים לבעל הכותב המובא
 בפי' ס' יצירה לרמ"ב הנז' בראש פרק א' והספר הזה כתוב
 בדרך שיר להעלים ענינו כמ"ש הרמ"ק בס' פרדס רמונים
 שער פרטי השמות פרק א' ומעתיק שם מדבריו והלשון הזה
 בעצמו המובא שם טובא גם בס' קול יהודה על הכוזרי מ"ד
 סי' כ"ה דף ר"ל ע"ד ואולי לוקה משם.

ב' ס' הפרדס, והוא פירוש על ס' יצירת מובא ג"כ בפי' סי'
 להרמ"ב במקום הנז' ועוד שם משנת ה' ומזכיר שם לרבו כשם
 ורבינו שבבבל ומזכירו עוד בלשונו המובא שם בפרק ב' משנת
 ד' ז"ל "וזה הפירוש קבלנו מפי רבינו שבבבל רבנא גאון יעקב
 אביר ישראל" וקוראו ג"כ רבינו סחם בלשונו המובא שם
 בפרק ה' מ"ב הנזכר לקמן ואולי זהו גם רבינו שבבבל המובא
 בס' הקמציה לרבינו האי גאון המובא ג"כ בפי' הרמ"ב הנז' פ"א
 מ"ה ויצא מזה שהרב הזה היה בסוף זמן הגאונים בימי הגאון
 רבינו האי.

(* זה אינו כאשר נבאר לקמן.

268 רבינו אהרן אברהם [?] מעיר קרדינא [Cardone?]. חבר:

א' ס' אגרת הטעמים*. ועם כי הוא ספר קמץ כלל בו בתיבות קצרות סוד העשר ספירות ורוב חכמת הקבלה וחכם שמו בראש הספר ונדפס בקושטנדינא הש"ס. 8, והרב המקובל מו"ה שעפטייל הלוי פירש זה הספר באריכות בספרו שפע מל כהחלק ממנו הנקרא שפע [ונדפס פעם שניה קראקא ח"ב לפ"ק].

ב' ספר קרנים, והוא ספר החום מאוד בסודות הקבלה ונתגלו מסתוריו ע"י הרב הקדוש מו"ה שמשון מאסטראפולי שחבר עליו ביאור רחב וקראו דן ידן ונדפס כואלקווא ח"ט, ונדפס עוד באמשטרדם בשנת תקכ"ה, 4, עם לקוטים חדשים [ונדפס עוד בוויטאמיר תקס"ה עם פירוש פרשת אליעזר ועוד בליוורנו ש' תקצ"ה עם פירוש קרן הצבי וחידושים פרח שושן] בסופו להרב הקדוש הנו' ויש מיחסים הם' קרנים לרבינו יצחק בן הראב"ד ונר' לי שהוא רבינו אהרן אשר חבר:

ג' פירוש על ספר הייחוד לרב המאי גאון המובא בספר פרדס רמונים להרמ"ק שער הצחצחות ספ"ג ובפ"ד.

269 הדרשן מו"ה אהרן ב"ר אברהם הנקרא אהרן קלנקר מדוניוויץ

בפאדיליאה למד בישיבת הרב המפורסם מו"ה יושוע העשיל בלובלין בשנות ת"ז ות"ח וכתב על ספר הדושי [של הרב הנו'] על מס' בבא קמא והביאם לדפוס בשם הולדות אהרן בלובלין בשנת חמ"ב, 4.

270 הר"ר אהרן ב"ר אברהם בן הרב מו"ה ווידאל צרפתי מהעיר

סאלי בארץ המערב הביא לדפוס באמשטרדם בשנת תנ"ט ס' דברי שמואל לאחיו הרב מו"ה שמואל וגם הביא לדפוס שם בשנת תע"ה ס' צוף רבש להרב וקנו והדפיס בסופו:

א' קונטרס משגב אמהות, פירוש על פסוקי אשת חיל ועיד על איזה ענינים.

271 הר"ר אהרן ב"ר אברהם ב"ר יצחק החדרי היה כמרשיליא בימי

הרשב"א ושאל מאתו כנר' בתשובותיו ח"ג ס' ל"ב ול"ג.

272 הר"ר אהרן ב"ר אברהם ב"ר שמואל אבן חיים ממדינת פאם

בארץ המערב מבית דינו של הרב וידאל הצרפתי (כמ"ש בס' נמוקי שמואל דף ס"ד ע"א) ובא משם לוויניציאה בשנת שס"ט

(* עירוב שנות נזממן כאן להמחבר ז"ל כי בע"ה ס' אגרת הטעמים אינו ר' אהרן מעיר קרדינו כ"א ר' אהרן אברהם בן ברוך כאשר חתם שמו באמת בסוף ספרו בראשי תיבות הביאם הח' "שמינישניידער" "בית תבונה כספירים ברוך שבך עליון נורא" (ואפשר ששם אביו היה ברוך שמעון והמדרפוסים לא הדפיסו האותיות כראוי) ולפי השערת החכם הג"ל היה בתחלת המאה הרביעית לאלף הששי כאשר הוכיח הח' הג"ל ממה שהביא בספרו דף ט"ג מצאתי בדרשות של ר' שלמה מלכו ולא היה מעיר קרדינו אבל ר' אהרן בע"ה ס' קרניים קדם לו הרבה בזמן ותוא ישן נושן והמחבר הזכיר בספרו זה ספרים אחרים אשר חבר כמו ס' סתרו ישועה וס' פרח ציץ.

להרפים חבוריו והסכים כשנת שע"ד על ס' צדה לדרך ובתחלת בואו לשם הרכיץ תורה בק"ק ספרדים ואח"כ בק"ק ליבנטינו אשר שם ועבר בארץ מצרים וגם שם הרכיץ תורה והרב חיד"א ראה התימתו בפסקי רבני מצרים כ"י (שהג"ח"א אות א' סי' מ"ב) ומשם הלך לירושלים עה"ק ושם נקרא אל האקים בש' שצ"ב*) ושם מנחתו ובכא השמועה הרעה מפטירתו לויניציא הספירו שם הרב מו"ה עזריה פיגו ככתוב על ספרו בינה לעתים דרוש ע"ב וגם הרב המשורר מו"ה יהודה אריה ממודינא נשא עליו קינה הלא היא כחוכה כס' שירי יהודה כ"י סי' שצ"ה ושני בניו היו מעיינים וחכמים גדולים הרכנים מו"ה דוד בן חיים ומו"ה אברהם בן חיים (קה"ד דף מ"ז ע"א) ונכדו הרב אשר נשא את שמו על' (288 א). והוא חבר:

א' ס' מדות אהרן על הי"ג מדות של ר' ישמעאל שבראש התורת כהנים.

ב' וס' קרבן אהרן, פירוש על התורת כהנים וביאר בו כל השיטות אשר הובאו שם הכרייתות בתלמוד באריכות גדול (ועל בהקדמת חשו' חות יאיר**) ונדפסו עם הספרא בויניציאה שס"ט ועוד ביעסניץ [נ"ל שצ"ל בדעסויא ש' תק"ב ע"י ר' איהו ב"ר משה דעסויא].

ג' ס' לב אהרן על נביאים ראשונים נחלק לב' חלקים, החלק הא' פירוש המקרא והחלק הב' מדרש בו יפרש מדרשי רז"ל בדרך יפה ונדפס על יחושע ושופטים בויניציאה שס"ט, ונזכרים עוד לו:

ד' פירוש על התורה, בהקדמתו לספרו קרבן אהרן.

ה' פירוש על המכילתא ועל הספרי כמ"ש בסוף ספר קרבן אהרן הנו' כ"י כאמשטרדם (וואלף ח"ד דף תשע"ב) ועוד לו בכ"י כמ"ש בשם הגדולים שם.

ו' ס' מצח אהרן.

ז' וס' מצנפת אהרן, ואולי נקראים כן הפירושים הנזכרים. והשיב תשובות ונדפסו מהם כס' משפט צדק ח"א סי' י"ב ובתשובות מהר"י לבית הלוי כלל א' סי' ד' וסי' ח' וכלל ב' סי' ט'.

273 הר"ד אהרן בר אב"י הישיש הנכבד היה בקוסמנטינא כימי הרב מו"ה איה מורחי והיה התום על הכתב אשר שלחו משם להרב מהר"י קולון אודות הרב מו"ה משה קפסלי כנר' בחשו' מהר"ק סי' פ"ג וע"ש ססי' פ"ו.

(*) ולא כמ"ש הרב חיד"א שנפטר בויניציא ושמוכח כן מהדרוש שדרש עליו הר"ב בינה לעתים, ונחפז הוא כאשר יראה המעיין שם.
(**) מ"ש על אריכות לשון הרב-צ"ל, וזכר התנצל על זה הרב עצמו בסוף ספרו קרבן אהרן.

274 הר"ר אהרן אוזובי היה חמיו של הרב מו"ה יוסף הלוי ככתוב
בהקדמת חתנו לספרו מטה יוסף ח"ב ושקיל ותרי בתשובות
עם הרב מו"ה רפואה שלום אחד מרבני מצרים ונא אמון וגם יש לו
תשובה בחוך השוכות הרב מו"ה אליעזר בן ארחא כ"י מוכא בשוירי
ברכה י"ד סי' קכ"ג סי' י"ב ורמז לזה בס' ועד לחכמים אות י' סי' י"ג
וח"ב אות א' סי' כ"י.

275 רבינו אהרן ב"ר אליעזר (הגהמ"י פרק כ"א מהל' שבת) היה בזמן
רבינו אביגדור כהן ושאלו זה מזה [ע"ל 10 א] ומכא
בתשו' מהר"ם ב"ב ד"פ סי' רמ"ז שנכתב מהר"ם „ועתה לקצר שכבר
נפתח בגדולים בבית דין הגדול של הר"ר אהרן"*

276 הר"ר אהרן ב"ר אליעזר אב"ד דק"ק צעמפלבורג. חבר:
א' ס' קרבן אהרן, קיצור מן ספר תורת חטאת [למצוא פסקי
דינים של איסור והיתר] ונרפס באמשטרדם בש"ח ת"ז ועוד
שם בשנת ח"ג ובווילמרשדארף הע"ז, 8.

277 הר"ר אהרן בלומלין (ונקרא גם בלומיל או פלומיל) הקדוש ה"ר
היה תלמיד מהר"ם סג"ל בווינא (כנר' בתשו' מהר"ל סי'
קס"ז) וגם היה תלמידו של הרב הגדול מו"ה שלום מנויאשטאט (כנר'
בפ"כ סי' קנ"ג ורמז לזה בתה"ד סי' ד') ונראה שהיה להרב כמו תלמיד
חבר בישיבתו (כנר' בתשו' מהר"ל סי' ע"ג וקצ"ד ובלקוטי מהר"ל ריש
הל' חוה"מ) וגם היה עמו ברור אחד וכישיבה אחת הרב מו"ה זעקל
מווינא (כנר' בתשו' מהר"י מינץ סי' ט"ז) ושלשם היו גדולי אושטרייך
וכן קרא אותם מהר"ל בשאלתו מאהם (בתשו' סי' ק"א) רבותינו
שבאושטרייך, וקרוב מאוד שאליו כיון מהר"ל בתשובתו (סי' ק"ד)
בקוראו רבינו הקדוש כי כן קוראו גם תלמידו הרב מו"ה מיינשטרליין
(בשאלתו ממהר"ל המוכאת חוך השוכותיו סי' קמ"ח) אולי קבל
מהר"ל גם ממנו וכנר' קצח בלקוטיו הל' סעודה שהלך הוא ועוד כחור
אחד עם הרב בדרך, והרב היה דודו ורבו מובהק של הרב מו"ה
איסרל אשר נמשך אחריו בקבלותיו אשר קבל ממנו ודקדק מאוד על
מנהגיו כנר' בפסקיו וכרחבו (סי' ס"ה ע' ע"ז פ"א ק"ג ק"ט ק"ז קכ"ג)
ואליו כוונתו בכמה מקומות בהרומת הרשן כשכתב א' מהגדולים
ואעירה על זה שנים ערים אשר על פיהם יבורר הדבר: בתה"ד סי' נ"ח
מכיא וא' מהגדולים דרש ברכים וכו' וכן כחוב בפ"כ סי' קנ"ו בשם
הרב ועוד שם בס' ק"ל ונהגו באושטרייך וכו' וא' מהגדולים קורא חגר

(* ונר' שהוא הר"ר אהרן המוכא באור זרוע (דף ק"ג ב') סוף הל' גמין תשובת לה"ר אהרן
וה"ר יהוקאל זצ"ל וכתב עליו שם „בימינו הרב תלוי מאד במורינו הרב ר' אהרן כי הוא רק לבדו
נשאר בדרך כי יש בו תורה וזקנה וגדולה וראוי הוא לקנאות לכבוד העזר ולכבוד תורתו ומולנו
נחתם אחריו" ע"ש וכן מוכא ג"כ במדרכי שהשיב לה' אביגדור.

וכו' וכיוון להרב כנר' בפו"כ סי' קנ"ב ומסח'מא נהרג בגזירת אושטרייך
 אשר היתה בשנת ק"פ או קפ"א ככתוב בתה"ד סי' רמ"א ונזכרו לו:
 א' דרשות אשר דרש כרבים. בלקיטו מהר"ל הל' סוכה ובפו"כ
 סי' קמ"ט וקנ"ו.
 ב' הל' נדה להרב. מובא בפו"כ ססי' קל"ב.

278 הר"ר אהרן ב"ר בנימין כפראג חבר והדפיס שם בשנת תמ"ב:
 א' ס' זכרון אהרן, והוא הוכחת מוסר והתעוררות
 לתשובה אשר לקט מספרים והוא כמו הקדמה לס'
 קיצור מעבר יבוק אשר הדפיס אחריו.

279 הר"ר אהרן ב"ר בנימין זאב וואלף המחבר ספר נחלת בנימין
 והתן דודו הקצין והטפסר מו"ה יודא ברלין ישב באהל
 תורה והיה אב"ד בכרלין ובגלילות מרק ופאמרין והסכים בשנת תס"ה
 על החומשים עם פי' רשב"ם ובשנת הע"ב על ס' מסגרת השלחן.

280 החסיד המקובל הר"ר אהרן ברכיה ב"ר משה ב"ר נחמיה
 ממודינה ונקרא גם כן איש מודינה ואמו היתה בת הרב
 מו"ה שלמה, בן הרופא מו"ה מרדכי ממודינה והיתה שניו של הרב
 מו"ה יהוד' אריה ממודינה (וכמ"ש בר"ס חיי יהוד' וכ"כ קוראו "קרובי"
 בריש ספרו ארינוהם) תלמיד החסיד מו"ה הלל ממודינה וגם מן הרב
 מו"ה מנחם עורי מפאנז, וגיסו של מו"ה יוסף ידידיה קרמי מחבר ספר
 כנף רננים ככתוב שם בראש הירוי ליוה"כ (דף ע' ע"א) אשר על דבר
 הדפסחה עברו קצת דין ודברים בין המחבר ובין חד צורבא מרבנן,
 אשר הוא גיסו הרב דקאחינן עליה לפי המשמעות מפסקי הרבנים
 אשר בראש הס' הנז' ונפטר בשנת שצ"ט כ"ז חמוז ויקינן עליו הרב
 דק"ק מודינה ביום פטירתו ובחשלוש שבעת ימי אבלו הלא הם
 נחקקים לזכרון כאשר יבא למטה. והוא חבר:

א' ס' מעבר יבוק, בהנהגת האדם כחשובה ומעשים טובים כל
 ימי היותו עד שובו לאדמתו נחלק לד' חלקים או מאמרים,
 מאמר א' נקרא שפתי צדק פסוקים ותקונים להצדיק נפש
 החולה וכו' מ' פרקים, מאמר הב' הנקרא שפת אמת דרושים
 ותקונים חסד של אמת הראויים לעשות למתים וכו' ל"ז פרקים,
 המאמר הג' הנקרא שפתי רננות לרנן לאל בעת עשות החסד
 ופרקי גיהנם וגן עדן וכוונת הייחוד מ"ו פרקים, המאמר הד'
 נקרא עתר ענן הקטורת וכו' ג' מיני דרושים, חלק א' סדר פטום
 הקטורת נחלק לח' פרקים, חלק ב' קרבן תענית נחלק לו' פרקים,
 חלק ג' מנחת אהרן סדרים מפסוקי אנ"ך ובקשות לכל הכא
 לקדש עצמו י"ח פרקים ועוד הוסיף בסוף הספר מאמר חמישי
 הנקרא אמרי נועם הכולל דרושים קצרים בענין מנוחת הצדיקים

נחלק למ"ב פרקים, ובראש הספר מלכד הקדמת המזכר
 עוד הקדמה ושיר בשבח הספר למו"ה גרשון קצינין והדפיסו
 במנטובה בשנת שפ"ו, 4, ונדפס עוד ע"י נכדיו, והוסיפו על
 הקודם עוד הקדמה בשבח הס' ומחברו להדרשן מו"ה נתנאל
 הלוי וגם הקינות אשר נזכרו לעיל באמשטרדם הצ"ב, 4,
 [נדפס עוד כוויין בשנת תרי"א].

ב' ס' מעירי שחר, תפלות וכוונות וסדר לשומרים לבקר, נדפס
 במנטובה שפ"ד ועוד נחשבים מספריו בהקדמת הדרשן הנז'.

ג' ס' שמן משחת קדש, כללים והקדמית ודרושים עמוקים
 בדרך הר"ם קורדובירו וגורי האר"י להכנס בחכמת האמת
 ונחלק לסימנים.

ד' ס' שמן זית זך, כללי חכמת האמת על פי האר"י דוקא.

ה' ס' שחיל פורח, אשר ישנו אתי בכ"י איטליאני, בכוונת
 התפלה ערב ובקר ונוהן טעם על מה סמך בסדר מעירי שחר
 שלו, וכוונת נטילת ידים והאכילה ואסורי המאכלות ובקדושת
 שבת ומקראי קדש וחניכה ופורים וראשי חדשים וסוד היווג
 וסוד נשיקת המזוזה ושלות הקן ועוד דרושים ופרטים הרבה
 וכוונות קצרות השויכים לכל מעשי בני האדם מראשית השנה
 ועד סופה, רבו האיכות מאד ונחלק לר"ג סימנים ואו השלשה
 ספרים ראה הרב חיד"א בכתיבת יד הקדש מהרב ז"ל בעיר
 מודינא כמ"ש בס' שה"נ ח"ב אות א' סי' ע"ג ועוד ראה:

ו' ס' אמרי שפר, ותוא ג"כ בהכמת האמת.

ז' פירוש על ס' תקוני זהר, ועוד ראיתי להרב עצמו שמוכר
 בס' שחיל פורח סי' ג' :

ח' ס' מגן אהרן.

281 הר"ר אהרן ב"ר גרשון אבן אלדבי* ממדינת קטניאה [Catania]

אי סיקיליאה היא ציצייליאה (בכתוב בהקדמת פירושו ובס'
 דברים) אשר זמנו לפי השערתו ברורו של רבינו שלמה בן רבינו
 שמעון בר צמח ובניו (כי הוא היה חתן הר"ר משה גבאי כאשר יבא
 לקמן) ותוא לדעתי הר"ר משה גבאי ממיזרקא אשר היה ברור הריב"ש
 והרשב"ץ ומוזכר הרבה פעמים בספרי תשובות שלהם ואחיו הר"ר משה
 והר"ר יוסף (אשר יזכרו לקמן) המה הר"ר משה והר"ר יוסף אלדבי רבותיו
 של הר"ר צמח בהגותו בחשו יבין ובעזו ח"ב סי' י"ד ומ"ו) ואולי הוא

(* ה' יה"ש הביאו בציון I. 166 בשם אלדבי ואחריו הלכו גם הח' צונץ, שמינשניידער,
 נהנין ואחרים אכן כבר מצאנו שם, "אלדבי" אצל ה' מאיר אלדבי מחבר ס' שביל אמונת וזה שמו
 בלי ספק כאשר נר' מראשי הדרושים בסוף הקדמת ס' הג"ל אולי גם ר' אהרן היה ממשפחת זו
 אפשר שברחו אבותיו מחמת גזרת השומר שחיתת בקשמיילוי בשנת קנ"א ובאו לחאי ציזילינען
 בתישבו שם.

מורו של ה"ר שמעון נכד הרשב"ש אשר הזכיר בהגהתו לתשו' אביו
בס' יכין ובעני הנו' ה"א סי' כ"ד. חבר:

א' פירוש לפירושו רש"י על ההוררה ונדפס בחבור אחד עם
פירושי ר' שמואל אלמושיניו ור' יעקב קניול ור' משה אלבילדה
בקוסטנטינא, 2, בלי גלות השנה ונר' מפירושו זה שיצא לו שם
בגדולים ושהיה רב כולל נוסף על ידיעתו בתלמוד (כנר' בכ"ט
ובפרט בס' בא בפסוק שבעת ימים מצות האכלו) אשר קבל
מאביו ה"ר גרשון ומאחיו כמ"ש בס' הצידה בהזכירו קונדרוס
משאלות אחיו לאביו ז"ל, ואני קטן ושפל מכולם כירח
המקבל שפע משאר ככבי לכת העליונים ממנו"
ולמד גם כישירת טריוס [Treves] בצרפת (כנר' כפי בר"ס
חולדות) עסק וידע בכל החכמות ובפרט בחכמת החכונה
והמכמים (והאמין בה בכל לבנו כנר' מ"ש בס' מסעי ז"ל)
כישקף כוכב באי זה איקלים שמו הכלב יביא מנפות רבות
וכן נסיתי אני ומצאתי דכריהם אמת ויציב והוא הדין בכל
שאר המדות שנולד האדם לפי המכט והצומח בעת חולדתו
ולולי הקדמת הידיע מאדוני אבי בהיותי נער קטן כבר הייתי
נטרד מהעה"ב וכו' "עכ"ל) והתלמסאות (כנר' בס' בראשית)
בפ' יקוו המים ובס' תרומה ובס' כי תשא בפ' הענל (ועי' תשו'
הרדב"ו ד' ליוורנו סי' ק"ט) ובר"ס בהעלוהך ובס' בלק ובשאר
מקומות) וגדול בדקדוק לשון הקדש (במקומות רבות בפירושו)
והיו לו ידיעות גם בחכמת הקבלה (כנר' בס' בראשית ובפ'
הענל ובמקומות אחרות) אבל לא הסכים עמהם במקום שדבריהם
הולקים על חכמת המחקר (כנר' בס' נח בפ' ויזכור אהים ובס'
בשלה בפסוק ויסע מלאך) וגם דרף ודרש החכמה בהרבה
ארצות כי מלבד שהיה בטריוס (כנז' למעלה) וברומי ובירושלים
(כאשר יבא למטה) עוד נר' בס' ויחי בפסוק לא יסור שכט
שהיה בחיגרמה ובמצרים ובדמשק ואלכסנדריא וקפא ילפנים
בצד מזרח וצפון וזה דרכו בפירושו לגלות דעהו כאשר היא
כלי נשיאת פנים לשום גדול ולא היה מהמחקדשים ומתטהרים
(כנר' בס' בראשית ובשאר מקומות שחולק על פירש"י אשר
קוראו הישר בכל מקום ובס' בא בפסוק שבעת ימים כותב על
ר"ת שקושיחו היא הטעאה וגם בהרמב"ן אשר קראו נחמני
שלח לשוני בס' משפטים וכתב, "וחוץ מכבודו לא הבין דרכי
התלמוד" ובקצת מקומות יתנגדו דבריו גם לדברי חז"ל
בדרשותיהם ועי' מ"ש בס' חולדות בפסוק והידים ידי עשו) ומזכיר
בתוך פירושו מפירושי אביו ואחיו ה"ר שלום (אשר קוראו
הרא"ש) וה"ר יוסף וה"ר ברוך וה"ר משה וה"ר יעקב ומפירושי חמיו
החכם ה"ר משה גבאי ומזכיר עוד חבורים אחרים אשר חבר, והם:

ב' ס' המיישיר, בדקדוק לה"ק כנר' בס' וישכב בפסוק הררי לזוננים.

ג' ס' מטה אהרן, אשר ענינו לדעתי שמביא בוראיות על אמתת תורה שבכתב ושבע"פ וסותר בו טענות הקראים נגד תורה שבע"פ וגם הראיות שמביאים הנוצרים לאמונתם מכתבי זהקדש הזכירו בס' ויחי בפסוק לא יסור שכט והוא היה מלומד מלחמה וידע להשיב לאפיקורוס שהיו לו ויכוחים גדולים עם חכמי הנוצרים כנר' בס' בראשית בפסוק נעשה אדם וגם נשאל מן האפיפיור וחשמניו סביבו בהיכלו ברומי ויצא בשלום כתשובותיו ככתוב בס' הרומה בענין הכרובים וגם עם הקראים נתווכח בהיותו בירושלים והשיב עליהם כמ"ש בס' כי חצא.

ד' ס' נזר הקדש, בחכמת האלהות אשר הזכירו בריש ס' וארא בפסוק ושמי ה'.

ה' ס' הנפש, אשר הזכיר בס' כי חצא (רף ס' ו"ע"א) ונראה בריש ס' שמיני שעלה במחשבתו להכיר ביאור על התורה ולא ידענו אם הוציא מחשבתו אל הפועל [וחכר עוד:

ו' ס' פרח האלהות, הזכירו בס' בראשית ג' כ"ב]].

282 **הר"ר אהרן ב"ר דוד הכהן** בן כתו ותלמידו של הרב מו"ה שלמה

אוהב וגם תלמיד הרב מו"ה פרחיא פרמון, רבני ראגוזה, ולמד בימי נעוריו בחברת מו"ה יעקב הלוי יזובל המניה הראשון לספרו בשיבת ק"ק ליוזנטיני בויניציארה וכפירוש הדבר שב אל ארצו ויט שכמו לסבול משאם ולהיות מרביץ תורה ברכים וגם היה סופר מהיר בתורת ה' וכתב לו ספרי תורות וגם דרש מידי שבת בשכרו ויכתבם על ספר ויקרא לו:

א' זקן אהרן, וחברים אחר דרשות אבי אמו הנז' אשר קרא אוהם בשם שמן הטוב והם כסדר התורה וקצת על נ"ך ועל אגדות בבלי וירושלמי ובסופו לקוטי רמזים וסודות להמקובל הר"ש אוהב הנז' ומעשה ישרון על גס אשר יירע ליצחק ישרון שם בראגוזה בשנת שפ"ג שנחפס בעלילת שקר וגם ע"י זה נסחכב שגם הרב הושם ככית הכליא וברזל כאה נפשו וניצל משם ונתן לבו לתורות ולהלל בשיריו הכתובים בסוף הספר ונדפסו הב' ספרים שמן הטוב עם זקן אהרן אחרי מות הרב במצורת חתנו מו"ה יוסף ברוך בויניציארה בשנת ת"ו, 2, עם הקדמתו והקדמת המניה הראשון והקדמת המניה השני הרב מו"ה משה זכות וכתב שם שהרב זכה לאסוקי שמעתא אליבא דהלכתא ולכתוב פסקי דינים ושהוא ראה:

ב' פסק אחר לו כהל' ספר תורה אשר נישא ונתון בו כאמונה.

283 החכם מו"ה אהרן המון היה מליץ גדול בקושטנדינה בראשיה
 המאה החמישה מהאלף הששי כנר' בתשו' פני משה ח"ג
 סי' ג' וסי' כ"ח והוא עשה ההקדמה הידועה [אשר בראש ס' מעין גנים
 לר' ראובן מורחין] (ועד לחכמים ח"א אות' ר' ססי' ט') ונדפס לו שיר
 אחד יפה בקונטרס שמאל ישראל על השי"ן שמאלית וגם יש שם
 מאמר כולל כל השי"ן שמאלי שבמקרא אחד מהם לא נעדר בלשון
 הכתוב לשון צח ויפה מאד מעשי ידי אומן (שם ח"ב סוף אות ד').

284 רבינו אהרן מווירצבורק נר' שהיה מתלמידי רבינו שמעון [צל'
 שמשון] משאנץ כי מובא בתוס' שאנץ במנחות ריש פרק
 ר' ישמעאל ודבריהם מובאים בהגהות. מרדכי לערובין בפ' הדר
 השייכים לרף ס"ח ע"א.

285 הר"ר אהרן ועליג ב"ר משה מואלקווא. חבר:
 א' ס' עמודי שבע, נחלק לה' חלקים, א' ביאור והגהות כוהר
 ישן וחדש ופ' המלות זרות, ב' מאמרים החסרים כוהר גדול,
 ג' סימני מאמרי הוהר ישן וחדש היכן מבוארים, ד' סימני
 מאמרי תיקוני הוהר היכן מבוארים, ה' מניח כל הנוסחאות
 אחרים שבוהר ונדפס בקראקא, 2, [שנת שצ"ה] (ש"י דף
 נ"ח ע"ב).

286 הר"ר אהרן ועליג ב"ר נפתלי הירץ הסכים בשנת שע"ד עם
 הגדולים הרבנים מהר"ם מלובלין ומהרש"א על הדפסת
 ס' עץ שחול, זחתימתו מוכאת בתשו' כ"ח ססי' פ"ט.

287 הר"ר אהרן חייין בר"ד אחד מגדולי הדור ומרבני ירושלים בזמן
 א' עם הרב מו"ה דוד יצחקי ומהר"י מולכו כנר' בתשו' הלק"ט
 ח"א בדברי המני"ח לסי' ק"ג והיה מכית דיני של הרב מו"ה משה ב"מ
 יונתן גלאנטי והוא והרב מהר"ם בן חביב כתבו שני פסקים בעסק א'
 אשר היה בו מחלוקת בין הרב מו"ה מרדכי הלוי אב"ד במצרים ובין
 הרב בנא אמון מו"ה יהודה חביליון ונדפסו בתשו' דרכי נועם חלק
 חוה"מ סי' מ"ז ומ"ח, והוא היה אכי הרב מו"ה משה חייין אב"ד דק"ק
 צפת תוב"ב והיה מקובל גדול וקדוש יאמר לו כי כל כוונותיו היו
 לשמים ולחקון עולם וכנר' מחתימתו על פסק היתר עיגונא המובא
 בס' פני דוד בס' ואחחנן סי' ו' ובמדבר קדמות מערכת נ' סי' י"ג ובס'
 פתח עינים ליבמות דף ס"ב ע"ב. וחבר:

א' פירוש על ס' הוהר (שה"ג ח"א אות מ' סי' ס"ט וח"ב אות
 מ' סי' קמ"ה) ונדפס הנמצא ממנו על קצת מאמרי הספר הנז'
 אשר העתיקם מו"ה יצחק אבואמיל בארץ מצרים ונקרא מחנת
 אהרן והוא ספר קטן (ועד לחכמים ח"א אות' מ' סי' מ"ה. וח"ב
 סי' ט"ל).

288 הר"ר אהרן ב"ר חיים, נכד הריב"ב על קרבן אהרן [ע"ל 272] היה אב"ד

באיזמיר בזמן הרב מו"ה מרדכי הלוי והסכים עמו בהיתר עגונא אחת כמובא בספרו דרכי נועם חלק א"ע סי' נ"ד וגם הרב הסכים על פסקו בחלק חוה"מ סי' י"ט ושקיל וטרי גם עם הרב מו"ה חיים אלפנדארי כנר' בס' מוצל מאש שבס"ס אש דת ססי' נ"ט ובס' מניד מראשית ח"ב ססי' ו' ובס' בני חיי אה"ע סי' ל"ח וכתב הרב מו"ה חיד"א (כשה"ג ח"א אות א' סי' מ"ב) שהיה אחד מרבני עה"ק חברון תוב"ב (קודם שנתקבל לאיזמיר וקרוב אצלי שנולד בחברון וכן נר' מדברי המני"ח כתשו' הלק"ט ח"א סי' קס"ב) ושראה השוכותיו כ"י בס' הרב חנניא אישפרי"א מרבני חברון בזמן הרב מו"ה חיים אבואלעפיא הזקן וגם ראה השוכתו כ"י אשר שקיל וטרי עם הרב מהר"א אמינו איש ירושלים, ויש מתשובותיו הוד' תשובות הר"ב כנה"ג הנדפסות ובשו"ת לב שלמה למהר"ש הלוי ובתוך התשובות הנאספות שבסוף סי' יד אהרן על אה"ע ח"א ויכפר על בני ישראל ברעש א"צ היה באיזמיר (הרעש היה י"ב חמוז משנת תמ"ח כנר' בס' לב שלמה הנו' רס"י ע"ח) והרב המני"ח בקונטרס לגטין אשר בסוף תשו' הלכות קטנות דף ס"ט ע"א מעתיק מערכת השמות מקונטרס כ"י הרב אשר העיד עליו שבא לירו מסופר שהעתיק לפי סברת מר זקנו ובית דינו. וחבר:

א' פירוש על כל העין יעקב כ"י. כן כ' הרב חיד"א בועד לחכמים ח"א אות ע' סי' ט'.

289 הר"ר אהרן ב"ר חיים אברהם הכהן פרחיא הרכיץ חוריה

בהעיר גדולה של חכמים שאוניקי והיה תלמיד הרב מו"ה חסדאי הכהן פרחיא המחבר ס' תורת חסד (כנר' ממ"ש ברוב תשובותיו) ונראה שקבל גם מן הרב מו"ה חיים שבתי ולכן קוראו מוריניו (כתשובתו בח"א סי' ו' ובכ"מ) להיותו רביה ורביה דרביה, ונתאחדו בהרב תורה וגדולה כי נוסף על תורתו היה עתיר נכסין וטראתו כמלאך ה' וכתב הרב מהר"ח אלפנדארי בס' מוצל מאש שבסוף ס' אש דת ססי' ס"ב על הרב "לענין מעשרה אליו תשמעון כי הוא גדול האחרונים בזמן ראשם בחשיבות. ומי כמהו מורה". וחבר:

א' ס' פרח מטה אהרן, כולל ר"ג תשובות ושקיל וטרי עם הרב פני משה אשר הפליג כשכחו בחתימתו על פסק שלו בח"א סי' ס"ה (והפסק עם ההסכמה מועתיקים גם בספרו פ"מ ח"ג סי' ל"ה ול"ט ועם מהר"ש גאון ומו"ה חסדאי הכהן, ונדפס ע"י בנו הישיש מו"ה עזריאל בשני חלקים כל חלק מקב"ה חשיבות עם מפתח בסופו באמשטרדם תס"ג, 2.

ב' ס' פרחי כהונה, והוא שיטת על ב"ק כ"מ כחובות גטין עבודה זרה וקידושין ונדפס גם ע"י הנ"ל בהעיר הנו' בשנת הס"ט, 4.
ג' ס' כגדי כהונרה, והם דרושים אשר דרש בהעיר שאולוניקי (שה"ג ח"ב סוף אות ב).

ד' ס' זכרון דברים, מזכרת מדינים מפורים בד' מורים ויש בו
הרושים וחשובות מהרב ונדפס בשאלוניקי בש' הקי"ח ע"י
החכם מו"ה אלעזר נהמיאש.

290 הר"ר אהרן ממראני רב מובהק מתכמי קאשטיליא תלמיד חבר

להרב מו"ה יוסף פאסי ויצא משם ובא [לאיטליא ומשם]
מהעיר טרנה מהפוליא [?"צ"ל טראני שכנאפוליא] בשנת עת ה'תקמ"ך
עם אחיו הרב מו"ה יוסף אבי הרב המב"ט וקבע אהלו בהעיר אנדרו-
נופולי (אולי נמשך אחרי רבו אשר קבע ישיבה שם כבואו מספרד
כנר' בחשו' המב"ט ה"א רס"י ק"פ) והיו קורין לו שם הר"ר אהרן בעל
התוס' להיותו מכון בעינו הישר לעומק דברי חכמי התוס' עד שממש
היה יחיד בדורו בזה (ככתוב בראש ס' צפנת פענח למהר"י מטראני
בהקדמת בן הרב) וכן אחיו הנז' הלך אליו משאלוניקי ויצק מים על
ידו עד היותו בן י"ח שנה וגם הרב מוהר"י קארו נשא ונתן עמו בהיותו
שם באנדרונופולי בש' רפ"ב כי בשנה היא התחיל לחבר שם ספרו
בית יוסף על השורים ככתוב בסופו והזכיר להרב בהו"מ ס' נ"א
ובס' ע"ז ובשאר מקומות [ועי' חשו' אבקת רובל ס' קע"ט ק"פ וקפ"א]
והרב חתום עם שאר גדולי זמנו בראש ס' ברכת אברהם למהר"א
טרווייש.

291 הר"ר אהרן ב"ר יהושע משה לוריא היה מכני ישיבה דק"ק

פרנקפורט רמיון בזמן הרב מו"ה ישעיה הורוויץ הלוי בעל
של"ה ובהיותו אב"ד שם והסכים עמו בשנת שע"א על הדפסת ספר נשמת
אדם ועל הדפסת ספר שפע טל בשנת שע"ב ואולי הוא נין ונכד מן
הרב אשר שמו כשמו הנז' לקמן [הר"ר אהרן ב"ר נתנאל].

292 רבינו אהרן ב"ר יוסף היה בזמן רבינו חם ושאל מאתו ס'יקותיו

והשיבו כמובא בהתשובות אשר בסוף ספר הישר (דף
פ"ג סע"ג) והשובת ר"ת לו מובאת בס' התרומה הל' חליצה ומיבא
עוד שם בהל' יין נסך ס' קפ"ב ובמרדכי יבמות סס' נ"ז וע"י ס' תתי"ז.

293 רבינו אהרן הלוי (הוא הרא"ה) מבצרלונה מורע נשיאים ב"ר יוסף

ב"ר בנכנשתי ב"ר יוסף ב"ר זרחיה (כצ"ל וכמ"ש באות ז'
ס' ג' כי הרא"ה היה נכד רבינו זרחי' בעל המאור ובהקדמתו לס' בדק
הבית נשמט ב"ר זרחי' פעם א' בטעות וכ"כ בשה"ג ח"א אות א' ס' כ"ז)
ב"ר יצחק ב"ר זרחיה ב"ר שם טוב הלוי, היה תלמיד מובהק של
הרמב"ן כנר' בספריו שקורא אותו בכל מקום טורי רבינו משה וקבל גם
מאחיו כמו שכ' בחדושו לכתובות דף פ"ז ע"ב ודף צ"ב ובס' בדק הבית
בית שני שער א' "מורי אחי" והוא רבינו פנחס הלוי כמ"ש הריטב"א
בחדושו לחולין דף י"ט ע"א וגם קורא בחי' כהובות דף ס' ע"א מורי
לבן אחי רבינו יצחק ב"ר בנכנשתי ונראה מזה כי הוא הצעיר בבית

אביו מאחיו הנזכרים ובשנת ה' אלפים מ'ו לב'ע בא מברצלונה לטו-
 ליטולרה ועמד בה ימים מועטים ושב לארצו (יסוד עולם מאמר ד'
 פי"ח) ומצורתו היתה פרושה גם בסרקוסמה כנר' מהתקנות ש'עשו
 שם כעצתו המובאת בתשו' הריב"ש סי' שפ"ח והוא בר פלוגתיה
 דהרשב"א ואליו רמו בתשובתו (במיוחסות להרמב"ן סי' צ"ד המובאת
 בב"י לטור הורה"מ סי' מ"ד ססי' א') כמ"ש שנחלקו עליו חבריו כנר'
 בתשו' הריב"ש סי' מ"ט וכמפורש בס' תקון סופרים דף ג'ו ע"א וכן
 עברו כיניהם דברי ריבוח בעסק צוואה אחת עד אשר הגישו דבריהם
 לפני חכמי צרפת כאשר רמו הרשב"א לזה בתשובתו ח"א סי' תש"ד
 עם כי לא פורש גם שם מי היה מתנגדו משורש כן בתשו' ר"ב אשכנזי
 סי' מ'ו [וכן כתב השגות על ס' תורת הבי"ח להרשב"א כדלקמן] וכ'
 יוחסין שנפטר בשנת נ"ג (אבל מ"ש עוד שמח בטוליטולה זהו קצת
 קשה להתאמין לפי עדות בעל יסוד עולם המובאת לעיל, שזיה מתושבי
 טוליטולה ובקי במילי רמזיה, שישב לארצו היא ברצלונה ולא הוכר
 שחזר לטוליטולה ומח שם). והוא חבר:

א' ס' ב דק הבית, השנות על ס' הורח הבית להרשב"א (עי' אות
 ש' הרשב"א).

ב' חידושים על החלמוד ומלכד חרושיו על מס' כתיבות שנדפסו
 בפראג הפ"ב, 2, חבר הרב עזר חידושים למסכתות אחרות
 והרב חיר"א ראה חידושו על קצת מסכתות בכ"י, ונזכרים
 מהם שימותיו לאלו המסכתות:

לברכות, נס' נזר מ"ס חיים למו"ה חיים עובדיה ח"צ סי' ד' וסי' ט"ו [וילאו לאור עם
 חזו"ט למס' מענית נספ פקודת הלויים ע"י הרב ה"ה מו"ה שמחה באשכנזי ע"ג כ"ו].

לעירובין, נח' כחונות סוף פ"ג ובדף ס"ד ע"ג.

לפסחים, נח' כחונות דף ל"ט ובפניד משנה סוף ה"ו חזן ומלה ונתשו' רש"ס סי' א'
 ונס' אהל מועד המונח בבית יוסף ח"א ססי' מקפ"ט.

לביצה, נס' נדק הבית בית א' ריש שער ה'.

ליבמות, הניאס ר"ב אשכנזי בשיטתו לכתובות דף מ"ט ע"א.

לקידושין, מונאים בתשו' משפטי שמואל סי' ע"ג (דף ס"א ע"ג).

לגמין, כנר' מחי' הריטב"א לנטין דף ל"ח ע"א.

לסוטה, נח' כחונות דף ל"ט.

לבבא קמא, בתשו' רש"ב ח"ב סי' ק"ו ור"ד והיו בכ"י לר"ב אשכנזי והניאס בתשו'
 ססי' י"ט ובשיטה מקובלת לנ"ק.

לבבא מציעא, נח' כחונות דף ס"ג ע"ג.

לסנהדרין, שס דף כ"ב ע"א ודף ע"ה ע"ג.

למכות, שס דף ל"ב ע"א.

לתולין, נספסר נדק הבית ריש הבית השני ובית ד' שער ב'.

ג' פסקי הלכות להרב ראה הרב חיר"א בכ"י כמ"ש בשח"ג
 ח"א אות א' סי' כ"ח (ופסקי נדה להרב מובאים במאמר חמ"ג

להרשב"ץ (דף ל"ב ע"א) עם משפטי בדיקת הריאה נמצא בכ"י תיך ספרי הרד"א ומסתמא מהם כללי יין נסך שנחלקו לב' פרקים ונדפסו בוויניציה בשנת שס"ב אחר ס' עבודה הקדש ובעלי הנפש.

ד' פירוש על ס' הלכות לר"י אלפאסי כמ"ש הרב המגיד בהל' שכת פ"ב סוף הל' כ' והר"ן כפי ההלכות בסוף פ"א דמגילה ובפ' גיד הנשה דף רצ"ד ע"א, והרב מהר"י בן חניב בעין יעקב כברכות סוף פ"ב, ורפ"ג והר"מ בן גבאי בס' עבודת הקדש חלק העבודה פרק כ"ו, והרב חיד"א ראה הפי' על איזה מסכתות בכ"י כמ"ש כשה"ג ח"ב אות י ס' ו' ועוד מייחסים לו:

ה' ספר החינוך על התרי"ג מצות אשר נראה בהקדמתו שחובר מאיש לוי מברצלונה וכתב כשה"ק דף נ"ו ע"ב שאולי הוא הרא"ה בנר' בהתגה שאצל הס' כד"ו שם' כריש סדר הרומה וכ"כ הש"ך ב"ד ס' כ"ה ס"ק כ' וס' עי' ס"ק ל"ג וכחה"מ ס' ל"ג סס"ק א' וכתשו' משפטי שמואל ס' ע"ג הנז' ובסדר איהו רבה וזוטא דף ס"ז ע"ב באריכות והפרי הדש ב"ד ס' ס"א ס"ק כ"ח וכ"כ עוד בס"ק ל"ד אף כי דבריו המוכאים שם מתנגדים למ"ש בס' ברק רביר (וע' בס' מעין החכמה דף ק"ז ע"ב שהוכיח באמת מזה שאין הרא"ה מחבר ס' החינוך, ולפי הנראה נשמטו ממנו דברי הר"ב פר"ח הללו) וכמו שמצינו גם בסקומות אחרים שדברי ס' החינוך מתנגדים למ"ש הרא"ה ככד"ה*) ולהמובא בשמו (עי' בס' חקרי לב ל"ד ח"א דף קכ"ה ע"ב) ולכן באמת יש לתמוה על אלו הגדולים שהחליטו שס' החינוך חברו הרא"ה מאחר שאין אתנו ראיות מכריחות וכמו שכבר פסק בזה הר"ב מעין חכמה כנז' והרב כשה"ג שם ס' כ"ט יען כי נראה שמחברו אינו תלמיד הרמב"ן כי על הרוב כשמוכיר אותו כותב הרמב"ן ז"ל ואינו כותב מורי הרמב"ן כדרכו בכל ספריו, ובכמה מקומות שמביא למורו כותב מורי או מוריניו י"א כמו בסס"י רס"ח "ועוד ראיתי בענין מצודה זו בספרי מורי י"א וכו'" ואין כן דעת הרמב"ן כמו שהכריח הרב בס' מעין החכמה דף ס"ז ע"ב (ועוד בס' רמ"א, רמ"ג, רע"ה, רפ"ה, רפ"ט, ה"ך, תמ"ד, חנ"ז, הס"ה ותקצ"ב). ודע כי הרב בס' החינוך במצוה שט"ו מביא לחידושי ביצה שלו וס' החינוך נמצא כ"י על קלף בווא-טיקאנו נכתב ע"י ה"ר אברהם בר' משה ונשלם כ' טבת משנת

(* ועי' בנדר"ה הל' בדיקה (דפוס וויען דף כ"ג ב' ותמצא שהרא"ה ס"ל כרש"י אין סוכא בלא נקב ולכן סוכא תלויה אסורה לא כן בעל החינוך במצוה ע"ג ד' ברין ע"ש וכן תמצא חלוקי דעות ביניהם לענין בשר ששהה במלחו יותר מו"ב שעות ובתחיכה נעשית נבלה (ע"י ברה"ב בדיני מליחה בשר ובדיני התערובות ובס' החינוך מצוה קי"ג וקמ"ח) ועוד בכמה מקומות ואין להאריך כאן.

ה"א ע"ג (ק"ס אות א' סי' קנ"ג) וישנו גם אתי כ"י על קלף
ונדפס בויניציאה בדפוס כומכירג בשנת רפ"ג ועוד שם בשנת
ש"ס, 4, מ"י על קלף ולא היה בידם הם' מדפוס הראשון
כמ"ש הרב מהר"י אריה ממדינא כראשית הם' (עם כי בסופו
נראה מדברי המגיה שכא להם הם' בדפוס זביררו במקומות
שהיו הנוסחאות שונות איזה מהם אשר יכשר אם מהדפוס או
מהכ"י, חנא ושייר נוסחאות נכונות בהנדפס והעתיק מוטעות
מהכ"י כנר' במצוה ק"א העתיק טעות מהכ"י שפטום הקמורה
היה ט"ו סמנים, ד' המפורשים בחורה וי"א קבלת וכאשר חמה
על זה הר"ב צידה לדרך כסדר כי תשא, ובאמת בדפוס בומ-
בירגי כחוב י"א סמנים ד' מפורשים בחורה ושבעה קבלה וכבר
העיר על זה הרב חיר"א בכרכי יוסף א"ח סי' קל"ב ס"ז ונדפס
עוד כאמשטרדם הפ"א, 8, [וכפ"פ דאדר כסוף חמשה חומשי
תורה בשנת תקמ"ד, ובברין עם הגהות בעל משנה למלך
תקנ"ט, ובווען נתוספו בו הגהות ר' ישע' פיק ומראה מקום
לרוב דברי המחבר בשנת תקפ"ז].

294 הר"ר אהרן ב"ר יוסף ששון היה תלמיד הרב מו"ה מררכי מטאלון

(כנר' מחשו' סי' קצ"ד והתשובה ההיא מובאה ונדפסה
בטעות הוך תשובות ראנ"ח ח"א סי' ק"א ואינה לו לא למהר"א ששון)
וחתן מו"ה שלמה לבית הלוי הזקן (כנר' בס' ו' ופ"ג ושאר מקומות
והסכים על תשובתו בס' נ"ז) נולד בתחילת המאה הרביעית מהאלף
הששי (כנר' בר סי' קל"ט שכבר עברו ימי חרפו קודם שנדפס השו'
מהריב"ל ח"ג, שזה היה בשנת של"ג) והחזיק ישיבה (כנר' בס' רי"ח)
והרביץ חורה בשאלוניקי (כנר' בס' ל"ז וצ"ג וקכ"ו וקמ"א וקפ"ג ועוד)
ובקושטנדינא (בס' י"ט ומ"ד ונ"ג וקמ"ט ועוד) בסוף ימי מהרשד"ם
(כנר' בס' כ"ח וקי"ז וקמ"ב וקמ"ג) ובימי מהרש"ך (כנר' בס' ס' וס"א
וק"ס וקס"ח) ובימי מהר"א די בוטון (כנר' בס' צ"ב) וחתם על איזה
פסקים להרב מוהר"ם מלמד כנר' בספרו משפט צדק ח"א סי' מ' ונ"ג
והלמידיו גדולי הדור הרבנים מו"ה חיים אפאנדרי הזקן (כנר' בתשובותיו
שכ"ס מגיד מראשית סי' ג' דף י"ב ע"כ וסי' ה' דף ל"ה ע"ג) ומו"ה חיים
שכתי (בכתוב בתשובותיו בס' מ"ב דף קפ"ו סע"א ובסס"י מ"ט ובחתימתו
בס' משפט צדק ח"א סי' מ') ומו"ה שבתי יונה (כנר' בספרו שי למורא
סי' מ' וקי"ז) ומו"ה מרדכי קלעי (בכתוב בס' קה"ר דף מ"ה ע"א). והוא חבר:
א' ס' תורת אמת, ח"א והוא השו' אשר השיב לחכמי זמנו והם
רל"ב סימנים נדפס ע"י בנו הרב מו"ה יוסף אשר קרא לו בשם
זה בשנת שפ"ו, 2, והיו לו עוד חלקים מתשובות ולא נדפסו עדין.
ב' חיבור על ס' משנה תורה להרמב"ם כנר' בתשובותיו סי' מ"ט
וסס' קצ"א.

ג' חיבור על הטור, כנר' כס' ע"ט ואלו השנים נזכרים גם בהקדמת בן הרב לס' תורת אמת.

ד' קונטרס בדיני ענינא הזכירו בחשובותיו ריש סי' ב' וסי' ד' וחבר עוד קונטרסים רבים בדינים כמו שכתב בריש סי' רכ"ח. ה' חידושים על מסכתות מהתלמוד ככתוב בהקדמה הנז'.

295 הר"ר אהרן יוסף ב"ר קלונימוס בשאן איש נוויררה היה דיין מצויין בויניציאה בימי הרב מיהר"ם מפאדואה וחתום על גב"ע משנת ש"ג המובא בחשו' מוהר"ם הנז' סי' י"ט.

296 הר"ר אהרן ייטלש, חבר:

א' ס' זרע אהרן, עה"ת ונדפס בפראג בשנת תקנ"ז (כבר לאדן סוף דף ר"ג).

297 הר"ר אהרן ב"ר יעקב הלוי הורוויץ חתן הרב מו"ה יוסף האב"ד דק"ק מינסק הגיה ס' דברי דוד להרב בעל טורי זהב הנדפס בדיהרנפורט בשנת חמ"ט והוסיף מדבריו חוץ דברי הרב על ספר בראשית וגם הרפים החנצלות בראש הספר.

298 הר"ר אהרן ב"ר יצחק ששון ונכד הרב מו"ה אהרן ששון (הנו לעיל 294 א) היה תלמידו של הרב מו"ה אהרן קופיני בקושט' וכן אחותו של הרב בעל כנה"ג ככתוב בכללי הגמר' שבסוף כנה"ג לא"ח דף קנ"ח ע"ב והיה מפולפל גדול ושקיל וטרי כבר עם הרב בעל פני משרה (בח"ב סי' ק"ה בשנת הח"ט עם כי היה אז רך בשנים מכן עשרים כאשר העיד עליו הרב שם ומוכאים דבריו מכן אחיו בספרו בני יעקב דף כ"ח רע"ג, וחבר:

א' קונטרס הן יטלח, מובא במשנה למלך בפ"א הל"ב והל' ה' מהל' נערה בחולה ונריש פ"ח מהל' איסורי ביאה ושם קוראו אדם קשה כברול ובשאר מקומות ומפלפל בדבריו, ונר' שהוא הקונטרס להרב המובא מדודו בכנה"ג לאה"ע סי' קע"ח סי' י"ב שהוא נישא ונזון והעמיק בו בדברי הרמב"ם בענין מצות קנאת סוטה ובכ"מ, וכתב שהקונטרס הוא בחשו' הנאספרת ח"א סי' מ"א.

299 הר"ר אהרן ב"ר יצחק לפסא נולד בהעיר מאגנאשיאה [Magnesia]

(כמ"ש בחשובותו הנז' בדרך שלום חיד' סי' י"ג) ולמד בנערותו בישיבת הרב מו"ה יצחק אפומאדו (כנר' בספרו רסי' ז') ואח"כ יצק מים בשאלוניקי ע"י הרב מו"ה אברהם מוטאל והוא היה רבו מובהק [על 180 א] ולמד גם בקושטנדינא בישיבת הרב מהר"י מטראני (כנר' שם כס' כ"ד ועי' סי' י"ז) והיה חתן הרב מו"ה שלמה אלגאזי (ככתוב בס' גופי הלכות כס"ס חפ"ח וכדף קמ"ג ע"ב) וחמיו של מהר"י בן נעים בעל ס' משבנות יעקב הוא הרביץ חוררה בעיר מולדתו מאגנאשיאה (עי' חשו' בעי חיי חיד' סי' קצ"ח) והיה שם בשנת

השצ"ב כאשר נשללה העיר (כנר' שם סי' ל"ד) ולעת זקנתו בשנת החכ"א נתקבל להעיר אומיר בסוף ימי הרב מו"ה יוסף איסקאפה להורות דיני ממונות בין איש לרעהו והעבירו הדרך על הרב מו"ה חיים כנבנשתי בעל כנה"ג אשר היה מרביץ תורה והורש טוב להם מכבר וזולל מאוד בכבודו ככתוב בתשו' פני משה ח"ג סי' כ' וסי' ל"א ורמז הרב בעצמו לענין זה בשו"ת בעי חיי ח"ר כס' ר"ו וסי' רי"ח ובחלק א' מהחו"מ סי' קע"א וקע"ב, וכמו כן בספרו כנה"ג לחוה"מ סי' כ"ד הגה"ט אות י"ב כמו שכתב הר"ב שם הגדולים בח"א אות ח' סי' ח"י וכתב עוד ששמע שהרב היה מאריך בזה שם והשמיטתו מן הדפוס מפני הכבוד ע"כ, ונר' שהרב מו"ה אהרן עצמו חבע עלבונו ועליו נחזיון בחשובתו סי' ק"ד ולא ארכו לו שם הימים בשלורה כי בשנת תכ"ז ע"י שלא רצו הרב וחמיו אלנאוי לנשק ידי הצר הצורר שבתי צבי שר"י ולהסכים בביטול צום העשירי בא רוגז שרצו ההמון לשלוח יד בהרב והוצרך לברוח הויץ להעיר אומיר, והרשע הנז' סלקו מהרבנות ונתנה להרב כנבנשתי ככתוב בארוכה בס' קיצור ציצת נובל צבי דף ד ע"ב ובשנת תכ"ז עלה למרום ויכפר בעד העם כמנפח לאור באיר החיים. והוא חבר:

- א' ס' בני אהרן, שו"ת השייכות לחוה"מ. ק"ו סימנים אשר שאל והשיב עם גדולי דורו, והרב מהר"י מטראני החם על פסק שלו בס' ג'ו ובסופו חידושים לטור חוה"מ הל' מתנה ומחילה והל' פקדון ונדפס באומיר בשנת תל"ד, 2, והפליגו בשבחו בהקדמות אשר כראש הם חמיו הרב מוהר"ש אלנאוי ותלמידו הרב מו"ה יהוד' ב"מ יצ"ק לפפא אחי החנו והרב מו"ה אברהם ב"מ אהרן די בוטין ותתנו ותלמידו הרב מו"ה יעקב בן נעים הנז' והרב מו"ה שלמה בן עזרא ונר' משם שעוד היו בכתובים להרב תשובות דשייכי לג' חלקים האחרים מהש"ע אשר לא נדפסו עדן ונדפסו עוד לו קצת חידושים ותשו' השייכים לחלק א"ח וי"ד בס' אבק דרכים ח"א בחלק דרך שלום מדף נ"ב ע"ד והלאה והוכפלו שם איזה תשובות להרב ועוד נזכרים לו שם:
- ב' ביאור על רוב ספר רבינו ירוחם אשר לא הספיק לגמרו ומוזכרו בעצמו בחי' לטחה"מ סי' רמ"א (דף קכ"ב ע"ד) ובתשובתו חא"ח (הנדפסת בדרך שלום בס' כ"ז ובס' מ"ג).
- ג' חידושים וביאורים להרי"ף והר"ן ממס' כתובות ומוזכרים בספרו סי' מ"ח וססי' פ"ט וסי' ק"ט.
- ד' שיטות מקובצות מגדולי הראשונים על הדרך אשר חקר הרב מו"ה בצלאל אשכנזי על כמה מסכתות והרב בעצמו מזכיר שיטה מקובצת שלו לכתובות בספרו בני אהרן סי' כ"ט וססי' נ"ח וגם תלמידו הר"ב בני חיי מזכירה בטור אע"ה הגה"ט סי'

צ"ה ושיטתו לכבא מציעא בסי' צ"ו והר"ב שער המלך מביא שיטה מקובצת לביצה כ"י ממעשה ידי הרב בפ' כ"א הל' ז' מהל' שבת ובפ"א הל' ד' וסוף הל' ט' מהל' יו"ט, גם הרב מו"ה חיד"א העיד בס' שה"ג ח"א אות א' סי' נ"ה שראה שיטות הרב בכ"י בעיר אומיר אבל בורה יש להפליא על גודל חכמתו ובקיאיותו מה שרצה לייחס בס' הנז' ח"ב אות ב' סי' י"ב להרב הס' שיטה מקובצת לכבא בתרא הנדפס ושאינו לרכינו בצלא אשכנזי, איך נעלמו מעינו הכדולה כי הרב בעצמו בס' בני אהרן מביא ומעתיק מס' ש"מ ל"ב אשר היה אתו בכ"י במקומות הרבה כמו בס' י"ט דף כ"ה ע"ב וע"ד ובס' נ"ה ובס' צ"ו ובהל' לטחוח"מ סי' רמ"ג דף קל"ג ע"ג וכל אותם המקומות נמצאים מלה במלה בהנדפס שלנו.

ה' ביאור על הרמב"ם, מוכר בספרו כריש סי' צ"א.

300 רבינו אהרן הכהן [בר' יעקב] היה מלוניל או ממונפשלייר הסמוכה

לה (כנר) מדבריו המובאים בשו"ר כנה"ג ליד סי' שע"ג הנחב"י אות ה') והיה בסוף המאה הראשונה מהאלף הששי* (כי מביא בספרו להריטב"א בפרט כהל' יו"ט והל' לולב ולה"ר אשר אשכנזי ז"ל (כי הרא"ש סתם שמביא היא מלוניל, על) בהל' ברכות סי' נ"ו וכן כתוב בס' יוחסין דף קל"ג ע"ב ודלא בשלשלת הקבלה וקורא הדורות דף כ"א ע"ב וכבר השגים בשה"ג בח"א אות א' סי' ל"א וחבר:

א' ס' ארחות חיים, ונקרא ס' האייל כנר' בתשו' בנימין זאב סי' קנ"ט (והס' הזה נשלח מעיר קנדיאה להרב מהר"ם פארובה להשתדל להדפיסו כנרא' בהשיבתו המובאת בתשו' מהרש"ל סי' ל"ז) וחלקו לשני סדרים ככתוב בהקדמתו. הסדר הא' על דרך האיש הנעור משנתו כל החיובים המוטלים עליו עד סמוך למטתו ודיני שבת ועירובין ומיעדות והנוכה ופירות ור"ה ותענית ומנהגות, והסדר הזה נדפס בפירינצי בזנת תק"י, 2, וחסדר השני (אשר עודנו בכתובים ומובא בכ"י ליד) על דרך הנער הנולד במצות האב על רבין ובמצות המוטלות עליו לבישגדיל וכלל בו דיני ע"ז וזין נסך והל' מאכלות אסורות וקצת דינים הנצרכים בכל יום והל' ביקור חולים ואבל ודיני העונש והגמול ושאלות מענין תחיית המתים ותקין שטרות וסדר העביר ובסוף הספר נקבצו החילוקים שבין בני ארץ ישראל ובני בבל ככתוב בלוח הטעות אשר בסוף הס' שערי צדק, ואחשוב שמהם' הזה העתיקם מהרש"ל כי החילוק המובא שם בשערי צדק מובא בהחילוקים למהרש"ל הנדפסים בסוף ספרו

(* בתוך שארית ישראל הנדחים חולכי גולה אשר הגלם מלך צפת פיליפ הרביעי בשנת ס'ו כנר' בהקדמתו לס' ארחות חיים.

ים של שלמה לכבא קמא סי' ל"ד ממש כלשונו ורבינו ירוחם אשר היה מבני דורו ראה הספר והזכירו בס' הא"ו נט"ו ח"ה אות כ"ה ודברי הספר מועתקים על הרוב בספר כל בו וכנר' בכסף משנה ריש הל' שופר (ואולי דברי הס' נוספו בס' הא"ו ע"י אחרים אשר כתבו בצדו לנדפס עמו. ע"י לקמן אות' ו' וכ"כ הרב חיד"א בועד לחכמים ח"א אות א' סי' י"ב) והנה בס' שה"ק כתב בשם ס' יוחסין שהרב היה תלמיד הרא"ש ולא ראיתי כן ביוחסין וגם בגוף הס' סדר הראשון אשר אחנו אין לגלות מי היה רבו. כי אף שהביא בהל' ליל פסח סי' י"ב "פעם אחת שכת רבי" לא פורש מי הוא ומה שמו, ולפי נוסח להאמין שהיה תלמיד מא' מתלמידי מהר"ם בר ברוך כי מלבד כי ספרו מלא על כל גדותיו מדברי הר"ם הכתובים בס' תשכ"ץ עוד ש:ה את טעמו לשבח משאר המחברים נוחי נפש שכאשר מביא אותם כותב "ו"ל" אבל על מהר"ם כותב "נ"ע", וצ"ע עוד בסדר השני, ויכל לדון עליו מי שישנו אתו בכתובים, ונר' בהל' ר"ה סי' ה' שהרב ראה ס' הפלורח מכ"י רבינו זרחיה הלוי בעצמו*).

301 הר"ר אהרן הלוי אישינגא [בן הרב מו"ה חיים יהודה ליב הלוי אב"ד דק"ק לבוב] היה אב"ד ברישא כמדינת פולין כנר' מהסכתו על ס' הר הכרמל הנדפס בשנת תקמ"ב והוא השתדל ועמד נגד כת החסידים חלמידי ר"י בעשט אשר קמו בימיו וכפרט נגד אחד מרבותיהם מו"ה אלימלך מליזענסק ככתוב בס' תורת הקנאות נגד כת החסידים כ"ו [ויש לו תשובה בס' מים חיים למר חמיו מו"ה חיים כהן ראפארט חיד"ס מ'].

302 הר"ר אהרן ב"ר משה אלפאנדארי (והיה מסורת בידו שהו"א משבט יהודה וממשפחת כצלא, כאשר גילה להרב חיד"א ככתוב בועד לחכמים ח"א אות א' סי' ל"ד) הרביץ תורה בהעיר אומיר בסוף המאה החמישית ובראשית המאה הזאת, והיה תלמיד הרב מו"ה בנימין הלוי (כמ"ש בספרו על טא"ח ריש סי' תר"ע) ואשתו הייתה בת בתו של הרב בני חיי ולכן קוראו מר זקני יען היה זק"ן בית'ו (ועד לחכמים ח"א אות ב' סי' יו"ד) ולעת זקנתו בא לשכון כבוד בארץ הקדושה ויגר בקרית ארבע היא חברון ושם דבר עמו הרב חיד"א כמ"ש בס' מחזיק ברכה בסוף קונטרס אחרון ליורה דעה וביעד לחכמים שם ושם מנוחתו ושנת סילוקו היא התקל"ד ליצירה כנר' מההספר אשר נשא עליו נכדו בס' יקר הערך דרוש ראשון. והוא חבר:

(* ויא' לאו דמסתפינא אמינא שתיה תלמיד רבינו פריץ הכהן בעל התוספות אשר מיסודו כתב תלמוד אחר הגהת הסמ"ק, ובס' הכל בו שרוב דבריו הם דברי ס' ארחות חיים מביא הרבה פעמים סתם הגהות הסמ"ק ורגיל בו, כמו שכ' הב"י בטור א"ח סי' ט"ו ע"ש.

א' ס' מר כבת המשנת על הרמב"ם ח"א נרפס באזמיר.
 ב' ס' יד אהרן, על טור אורח חיים ובית יוסף והוא מאסף לכל
 המחנות עם הוספות מדיליה ובסופו סוגיות ולשוניות התלמוד
 עם רש"י וחוס' ומפרשי החזקת וכללי התלמוד על דרך הרב
 בנה"ג וכמעשהו מהספרים שיצאו לאור אחר שנתחבר הכנה"ג.
 ונרפס ח"א באזמיר הצ"ה, 2, וגם נרפס מהדורא בתרא
 לאורח חיים בשאלוניקי בשנת תקנ"א, 2, בסוף ס' משה אפרים
 להרב מהר"א ארדוט.

ג' ס' יד אהרן, על טור וב"י אה"ע ב"ח על הדרך הנז', ונרפסו
 שניהם בחיי הרב ח"א ובסופו קונטרס השובות נאספות מרבנים
 שינים בדורות שלפניו ובפרט מהרבנים מו"ה אהרן בן חיים
 ומהר"ש הלוי אבי רבנו הנז' באזמיר בשנת תקי"ו וחלק ב' שם
 בשנת תקכ"ו, 2.

ועוד היה לו בכתב חידושים על הרמב"ם כולו וס' יד אהרן על טור
 וב"י י"ד וקצת מחוה"מ ונשרף. כן העיד הרב חיד"א ששמע מפה קדוש
 של הרב עצמו ז"ל בשח"ג ח"ב אות מ' ס' קל"ג.

303 הר"ר אהרן ב"ר משה מאיר פערלש מפראג. מנקה ושוחט, חבר;
 ס' טהרת אהרן, ביאור על הל' ניקור מס' העיטור עם הוספות
 בסוף משאר פוסקים וגם הל' ניקור בלשון אשכנז באופיבאך
 בשנת הפ"ב, 8.

304 הרב הקדוש מו"ה אהרן הי"ד ב"ר משה ב"ר שמעון תאומים היה
 דרשן בפראג ונהקבל משם לוורמייזא לאב"ד ור"מ במקום
 הרב מו"ה שמשון בכרך, מסתמא בשנת ת"ל (שנת סילוקו של צדיק
 כנר' בס' חות יאיר לבנו הרב דף ר"ל ע"ב) והרכיב חזקת שם שבע
 עשרה שנה (כמ"ש הרב מו"ה דוד אפפנהיים בהסכמתו לס' בנדי אהרן)
 ונעשה לו נס שם ביום ב' ו' כסלו המ' אשר בעביר זה קבלו בני ביתו
 יום זה להעניח בכל שנה ככתוב מיד בנו בסוף ס' הסד לאברהם כ"י
 אישר ל' ומשם נהקבל לאב"ד בקראקא והגליל ועבר דרך המבורג
 ודרש שם דרוש נפלא בש"ק מ"ו סיון (כמ"ש בחשובתו נרפסו בס'
 אבן השושה ומאירת עינים ס' ס"ה) ומשם נסע לברלין (כנר' מהסכמתו
 על ס' בית אהרן אשר כתב שם [ובשנת חמ"ט בא לקראקא] ולא
 ארכו לו שם הימים עד כי בעון הדור נשבה ארון הקדש ונהרג ביום
 השבת כ' אב ת"ג על ידי הפריצים אשר רדפוהו מחמת החובות שעלו
 על הקהלה קראקא והדביקוהו והרכיבוהו על הסוס ביום ש"ק להעלות
 בו והוא היה בעל בשר ולא היה יכול לרכוב ונחלש ומת והולכתו
 לפינאטוב כאשר חרות על מצבתו (נרפסה בנואלף ח"ד דף התת"ג)
 הי"ד ונקבר שם סמוך לקבר מו"ה שאול לקא"ב(?) (כ"כ נכדו בס' יש
 מנחילין כ"י ס' פ"ה וס' קי"ח). והוא חבר:

א' ס' מטרה אהרן, פירוש על ההגדה של פסח אשר נתעורר לחברו ע"י נדר אשר נדר בעת צרה בחלותו בשנת תל"ה כליל פסח כאשר ישב לסדר הסדר ונדפס בפ"ד דמיון בשנת תל"ח ועוד שם בשנת ח"ע, 4, ועוד באמשטרדם תנ"ה עם פיל ההגדה מס' של"ה ופיל' כחונת פסים ונקראה ההגדה עם הג' פירושים בשם חילוקא דרבנן [ועוד שם בשנת תע"ב].

ב' ס' בגדי אהרן, דרוש, שני הלקים, כל חלק כולל דרשות כסדר ההורה כולה ונדפס חלק ראשון ע"י בנו הרב מו"ה ארי' יהודא לייב תאומים (ע"ל) בשנת תע"ג, 2.

ג' ס' חושן אהרן, שאלות ותשובות כסדר הארבעה טורים (מוכא בש"י דף כ"ה ע"ב) ונדפסה לו תשובה בס' חות יאיר ס' קכ"ה.

305 הר"ר אהרן ב"ר משה אשר חבר ותחום בסוף שאלה ותשובה הנמצאת כ"י בביבליאטהעק בליידען על י"ט דפים, 4, (וואלף ח"ג דף ע"ט) אולי הוא הרב מו"ה אהרן תאומים הנו"*

306 רבינו אהרן ב"ר משולם הכהן (ככתוב בשטתה מקובצת לכתיבות פ"ג דף ל"ה ע"ב [דפוס שטראסבורג דף פ' ע"ג] ובהשגות מהר"ם אלאשקר על ס' האמונות ולא בן רבינו יהונתן הכהן כאשר עלה על דעת הרב בעל ס' קירא הדורות דף כ"א ע"ב) מלוניל, חיה שם במאה העשירית מהאלף החמישי וראהו שם ה"ר בנימין בעל המסעות והזכירו בספרו וכנר' משם היה אחי רבינו אשר מלוניל ולשניהם הזכיר ה"ר יהודה אבן חבון באגרת מוסר כ"י אשר כתב לבנו ה"ר שמואל וז"ל „והנה אהרן וחור עמך החכם ר' אהרן הח' ר' אשר" ושבת עוד שם להח' ר' אהרן בחכמת העיבור וצוה לבנו ללמוד לעתים בה לפניו הוא רבינו אהרן הכהן אשר יצא עם בית דינו לעזרה ולהלחם בעד הרמב"ם נגד הרמ"ה (ע"ל אות מ') ונעלה ארון האלקים בשנת התק"ע כמ"ש בסוף ס' שבט יהודה.

307 הר"ר אהרן ב"ר נתנאל לוריא רב מובהק וגדול מגדולי ארץ אשכנז כנר' ממה שקנא קנאת קרובו הרב מהר"י קולון כמוכא בתשובתו שורש א' ושורש ק"ב והריץ אגרות ותשובות עם הגדולים אשר היו בימיו כאשר כנר' הידועים בשם מהר"א ומה"ר ישראל מברונא ומהר"ם מינץ כנר' שקרא להם לעזרה נגד התקנות שחקן הרב מו"ה זעליקמן סג"ל אופנהיים בכינוג ככתוב בפו"כ ס' רנ"ב ורנ"ג ובתשו' רמ"מ ס' ס"ג וגם בימיו היה הרב מו"ה אליה פראנ (ע"ל) ונזכר עוד בפו"כ ס' ל"ז ובתשו' רמ"מ ס' ט"ז י"ט ושם נר' שגם עם הרב מהר"ן

(* עי' Steinschn. Cat. cod. Hebr. Leyd. Batav., 52, ותמצא שזה אהרן בן משה היה קרא, ולא קדוש ה', גם לא היה חכם כ"א מושך בשבט סופר ומעתיק ספרים ומכתבים.

ביננ הנז' הריץ תשובות ועוד בס' כ"ג וב"ד ועלה לשמים בחי מהר"ק
כנר' מחשובתו בשורש צ"ב שאז כבר היחיה מ"כ [נזכר גם בתשו
מהר"י מכרונא סי' רנ"ח].

308 ר' אהרן סג"י נהור בן המקובל מו"ה אליעזר בן הפלוסוף האלהי
מו"ה דוד בן שר הצבא במלחמת החורה ובמלחמת בשר
ודם מו"ה משה ארוך הלך מח"ל לשכון כבוד בתאה"ק ובא לצפר
חוכ"ב בשנת ש"ה, וחבר שם:

א' ס' המצנפת (מ"ן צפ"ת) שירים ותחינות במעלות א"י ובשלש
עשרה עיקרים וכדומה ונדפס במנטובה השכ"א, 8.

309 הר"ר אהרן הסבעוני החסיד המקובל חושב במתא סאלי [Sale]

היה בזמן הרב מו"ה יעקב ששפורטש ואור חיל בשנת
התכ"ט נגד המבטלים ד' צומות בחשכם שכבר בא הנואל, כאשר
נדפס בס' קיצור ציצת נובל צבי דף מ'ו ע"א וכאשר הביא הרב לדפוס
באמשטרדם ס' היכל הקדש להמקובל מו"ה משה כ"ר מיימון אלבאז
הוסיף ה"ר אהרן עליו כמה הגהות ונדפסו שם אצל הספר.

310 הר"ר אהרן מפייסארו חושב ניקולארה שר וגדול בישראל איש

מלא רוח חכמה ולו כירח מלא ספרים והוא השתדל
להדפיס ס' מרכבת המשנה להשר דון יצחק אברבנאל ע"י הר"ר יוסף
מפרואה בסביניוטה בשנת ש"א ככתוב בהקדמת האהרון, והוא חבר:
א' ספר תולדות אהרן, והוא מראה מקום לכל פסוקי הנ"ך
נמצאים בתלמוד באיזה מסכתא ופרק ודף ונדפס בפריבורג
(פרייבורג) במדינת ברייסנוויא בשנת שמ"ג ושמ"ד ע"י
פרוכיניאו אשר נמסר לו מידי בניו הנכדים כמ"ר יונה וכמ'
אליעזר הרופא וכמ' פדהאל למען הדפיסו וכסוף התנצל את
עצמו על איחור הדפסתו שהבטיח להדפיסו עם הקונקורדאנץ
בכאסיליא בשנת שמ"א ונדפס עוד בויניציא שנ"א, 4, ועוד
בכאסיליא בשנת שס"ו בסוף חומש עם חוקני הנדפס שם
ועוד עם תוספת מראה מקום לזוהר ועקרים ועקידה בסוף
חומש עם ג' תרגומים ופירש"י הנדפס בויניציא, שנ"א, 8, ונדפס
עוד ונתחבר אליו ספר תולדות יעקב מראה מקום לתלמוד
ירושלמי להרב מו"ה יעקב ששפורטש באמשטרדם ה"ב, 4.

311 הר"ר אהרן פפאנהיים אחד מהגדולים בימי מהר"ק ומו"ה

ישראל מכרונא הרביץ חידה כנורנבערק עם אחיו הרב
מו"ה אייזק שטיין (ע"ש) ואולי הוא ה"ר אהרן אשר השיב לו מהרא"י
בפ"כ סי' כ"ד.

312 הר"ר אהרן קופינר היה מגדולי רחלמידי הרב מו"ה חיים שבת
בשאלוניקי. כנר' בחשו' שי למורא סי' כ"ח ובכללי הגמרא

שבס"ס כנה"ג לאורח חיים סי' ל"ה והלך משם לקושטנינא והיה שם
 בזמן הגדולים מו"ה יום טוב בן יעיש ומו"ה שמו"ה הלוי ומו"ה אברהם
 שרכיש הזהב כנר' בס' בני אהרן כאשר הביא שם השוכות רכני
 קושט' וגם תשו' הרב בחוכם בס' ס"ב והרכיץ שם חוררה הרבה
 בתלמידים ומגדולי תלמידיו הרב מו"ה אהרן ב"מ יצחק ששון (ע"ל
 298 א) והרב מו"ה יצחק רפאל אלפאנדארי כנר' בחשובה מגיד
 מראשית ח"ב רס"ה ה' (דף ח"י רע"ב) ומעתיק שם הגהתו בגליון חשוב'
 דש"ך ושקול וטדי עם הרב מו"ה יו"ט בן יעיש כנר' בס' פני משרה
 ח"א סי' ל"א ועם הרב מו"ה חיים בנבנשתי כנר' בתשו' בעי חיי חלק
 אה"ע סי' ז' ובספרו כנה"ג לחוה"מ סי' ע"א הגהתו ב"י אות ל"ג (ומובא
 בס' מוצל מאש סי' נ"ז) וחחס על איזה תשובות של הרב מו"ה משה
 בנבנשתי ככתוב בס' פני משה ח"א סי' כ' (מוזכרת בתשו' מו"ה דוד
 גרשון המוכאת בס' דרכי נעם ח"ד סי' ט"ז) ומ"ש וצ"ד ובח"ב סי' פ"ה
 והרב מו"ה שלמה אלגאזי בס' גופי הלכות (דף קמ"ה והוא דף קמ"ג
 ע"א) מביא פירוש יפה לו במשנה באבות "אף הוא ראה גולגולת
 אחת" וכחב בקה"ד (דף מ"ד ע"ב) ששם בקושטנינא מנוחתו.

313 הר"ר אהרן ב"מ שלמה בן חסון היה בזמן אחד עם הרב מו"ה אהרן
 ב"מ יוסף ששון (ע"ל 291 א) ומגדולי חבריו (קה"ד
 דף מ"ג ע"א) בסוף ימי מהרשד"ם (כנר' בתשו' חלק אה"ע סי' קצ"ה)
 בישיבת האדון דין דוד בן יחיאל וה' הרחיב גבולו בתלמידים הגונים
 שכולם היו מורי הוראות בישראל כמ"ש הרב מו"ה שלמה בן עזרא
 בהקדמתו לס' מקור ברוך להרב מו"ה ברוך קלעי אשר הוא ואחיו
 הרב מו"ה מרדכי היו מגדולי תלמידי הרב, וכן הרב מו"ה יעקב לבית
 הלוי כנר' בתשובתו סס' כ' ובכ"מ והרב מו"ה יוסף בן עזרא כמ"ש
 בספרו עצמות יוסף בראש סוגיית פרה ורחל והוא היה רב מובהק
 ופסקן גדול וחא חזי מה רב גבוריה ממ"ש הרב מו"ה ליב סיוואל
 על פסקו בתשו' מהר"י לכירת הלוי סי' י"ב "חסון הוא כאלונים" וכן
 מדברי הרב מוהרח"ש בראשונות סי' נ"ו. אלו זה הנדון הייתי נשאל
 לבדי לא הייתי חותך הדין להיות כי מיראי הוראה אני ומה גם בערות
 החמורה, אך אחר שפסק הרב הגדול להיתר כחבתי וכו' להיות צניף
 קטן" וחשובותיו ל"א נדפסו אבל נמצאו מהם מפוזרות חוץ ספרי
 תשובות מרבנים אחרים ותשובה אחת לו בס' א' מס' כירת שלמה
 לבנו הרב מו"ה שלמה וכ"כ איזה תשובות (בדף י"ג ע"ד ובדף ע"ד ע"ג)
 וחתימות (בס' ג' ז' י' כ"ב ל"ג ול"ח) נמצאים להרב בס' מקור ברוך
 הנז' על דברי הרב מחברו וגם הרב מו"ה שלמה בן עזרא הנז' הוסיף
 ג' תשובות בסוף הספר והראשונה מהם הוא להרב, וחחס גם על
 תשובה להרב מהר"י מטראני הכתובה בתשובותיו ח"א סי' ק"ג ועל
 תשו' להרב מו"ה שבתי יונה בספרו שי למורא סי' ד' ועל תשובות

הרב מו"ה מאיר מלמד כספרו משפט צדק ח"א סי' א' וליא וסי'ג ועל
השובות תלמידו מהר"י לבית הלוי סי' ב' ח' י"ב מ"ב מ"ח ונ"ו ועל
תשובות הרב מהר"ש לבית הלוי חלק חוה"מ סי' ו'.

314 הר"ר אהרן שורגון [או צורגון] חבר:

א' ס' בית אהרן, ששים דרושים כסדר התורה עם קצת נמוקים
לעין יעקב ומפתח כסיפו, הובא לדפוס על ידי בן המחבר הר"ר
אליה שורגון בקושטנדינה בשנת תל"ג.

315 הר"ר אהרן ב"ר שלמה אמאירליו (המחבר ס' כרם שלמה) אחי

הר"ב דבר משה, חבר:

א' ס' שו"ח פני אהרן, ונדפס בשאלוניקי (כבר לאדן דף ר"ה
ע"א ודף ר"ז סע"א).

316 הר"ר אהרן ב"ר שלמה בן הרשב"ץ דוראן היה דיין הקהל באל-

גזייר (כנר' בההגה שבחשו' הרשב"ש סי' רפ"ז) עם אחיו
החכמים ה"ר צמח ור"ר שמעון (כנר' מההגה ה"ר שמעון בס' יבין
ובועז להרבנים הנו' ח"א סי' קי"ח) ונשאל שם עם אחיו מאת קהל
והרא"ן והפליגו בשבת האחים, והחכם ה"ר צמח השיב להם כשם
שלשחם ונדפסה [החשובה] בס' יבין ובעוז הנו' ח"א סי' נ"ג נ"ד ונ"ה
וגם טרם בואם לאלגזייר בהיותם כאי מיורקא השיבו השני אחים
ה"ר אהרן וה"ר צמח לקיסמטינא כנר' מכתב האחרון אל הרב ר' יוסף
זמרון הנדפס שם סי' קב"ו.

317 הר"ר אהרן שמואל ב"ר ישראל קאידנבר מיקירי ק"ק ווילנא

אשר יושביה עלו אז בימיו לשם ולתפארת על כל אנשי
פולין בכלל (כמ"ש הרב מו"ה יעב"ץ במגלת ספר הנדפס כמאסף
לשנת החק"ע תקופה ראשונה) היה תלמיד הרב המפורסם מו"ה
העשיל*) ובימי חרפו היה כסאו נכון בק"ק רישא (כן נר' לי עם כי
לא הוברר אצלו ויכול להיות שמשכן כבודו היה שם אחר חזרתו
למדינת פולין) ושם יצק מים על ידו הרב מו"ה גבריאל מקראקא
(ככתוב בהסכמתו לס' תפארת שמואל) וגם מארץ מולדתו מפני הרב
היוונים בהפוך ה' ערי מדינות פולין בכלל ובפרט העיר ואם בישראל
ק"ק לובלין עם העיר הסמוכה לה קוראוו או קורווא שמה בשנת ת"ח
בגזרת הצורר חמיל שר"י אחר שנכוזו ונטלו מאתו כל משכונות
החמדה ספריו אשר בחובם כל כחבי הקדש שלו חבורים על כמה
שיטות התלמוד והפוסקים מחידושויו ומה שקבל מרבותיו וכספו וזתבו
ונהרנו שתי בנותיו הקטנות וכ"ז ערום ויחף ונכה רגלים (כי הרב
דצה להציל נפשו ונפל מאיגרא רמא לכירא עמיקתא ושף רגלו
מדוכתיה) למדינת מעהרין וקבלוהו שם להרביץ תורה בק"ק ניקלש-

(*) גם למד לפני אביו הרב מו"ה יעקב מלובלין וקרא אותו מו"ר בספרו אמנות שמואל סי' ב"ה

בורג ומשם נתקבל לקהלות אחרות. והיה אב"ד גם בגלוינא פוירדא
 פרנקפורט דמיין*) ומשם חזר למדינת פולין ועבר גם פה בהמבורג.
 וביאתו לכאן עשה רושם כי תקן פה כמה דברים ותקנות (ונזכרים
 בס' משפט שלום דף י"א ע"ב) וראיתי פסק אחד לו בפקס הקהל
 כ"י, החום עליו בכ"י ממש כ' אב תכ"ט והיה אב"ד בק"ק קראקא
 והגליל ובהיותו בן ס"ב שנה עלה אל האקים ונקבר כיום ג' י"ט המז
 הל"ז ועוצם חכמתו הן כפלפול והן בבקיאורת אשר כל התלמוד
 והפוסקים ספרא וספרי ומדרשי רז"ל היו כולם אצלו כמונחים בקופסא
 נודע ונראה מספריו אשר חבר, והם:

א' ס' ברכת הזבח על סדר קדשים חוץ מחולין ובכורות, דהבא
 פריכא קולע אל השערה בחידושויו האמתיים בדרך קצרה
 ובהנהותיו על התלמוד (דפוס לובלין אשר היה לפניו) ונדפס
 עם הקדמתו בראש, בה יחנה צדקת ה' ונפלאותיו אשר עשה
 עמו, והקדמתו חתנו המגיד והמכיא הספר לדפוס הרב מ"ה
 מנחם נחום כהן אחי הרב בעל ש"ך באמשטרדם בשנת תכ"ט,
 4, ונדפס עוד עם ס' עומר מן להר"ב זרע ברוך בשנת תקל"ג,
 4, כלי הודעת מקום הדפוס, ולפי הנראה נדפס בברלין.

ב' ס' ברכת שמואל, דרושים כסדר התורה וחירו מחורה
 לנביאים והראיה כמו ידו החזקה במדרשי רז"ל וגם נבעו
 מצפוניו בחכמת האמת ובפרט כסדר שופטים, שם האריך כסוד
 הנלגול מה שקבל מפי רבותיו ומה שנגלה לו מסוד ה' ליראיו
 נדפס ע"י בנו יחידו הרב מ"ה צבי הירש בפרנקפורט דמיין
 תמ"ב, 2.

ג' ס' אמונת שמואל, שו"ת אשר השיב לשואלים מחכמי דורו
 ונדפסו מהם ששים חשובות ע"י בנו שם תמ"ג, 4.

ד' ס' הפארת שמואל, הדושים על התלמוד וקצת השגות
 על המהרש"א והגהות על רוב פסקי הרא"ש והטורים ובית
 יוסף (וממנו לוקהו חידושויו על חוה"ט אשר אולי היו בכחובים
 להרב חכ"צ שהם בתוך ס' טורי זהב הנדפס בהמבורג בשנת
 תנ"ב) חיבור יקר מאוד ונדפס ג"כ שם בפפד"מ ע"י בנו בשנת
 תנ"ו, 4*).

318 הר"ר אהרן שמואל ב"מ משה שלום מקרעמניץ כמדינת רוסיא,
 תלמיד הרב מ"ה אפרים לוונשיץ היה בשנת שע"א
 בהעיר איזענשטאט, והבר שם:

*) בק"ק פוירדא בשנת תכ"א כנר' מספר גלות שבעה ח"ב סו' ל' (ובמעות נדפס שם
 אהרן ימעון במקום אהרן שמואל) ובק"ק פפד"מ בשנת תכ"ט כנר' בשער ספרו ברכת הזבח הנדפס
 באותו שנה באמשטרדם ובס' אמונת שמואל סו' מ'.
 **) וברשימות ספרי הגאון רד"א נמצא "סדר גמין וחליצה", שמות הגמין מהג"מ אהרן
 שמואל קיודאנבער זכו' (קריה נאמנת).

א' ס' נשמת אדם, במהות ומקור הנשמה וסבת ירדתה ותכליתה בזה העולם וענין עוה"ב ו'שכר ועונש בנוי ומשיכלל על מקראי קדש ודברי חז"ל ונחלק לו' פרקים נדפס בהאנויא בשנת שע"א ועוד בוילהרמשרארף בשנת הצ"ב, 4. ומכאן בדף כ"ה ע"ב שדרש בפירודא בשבת פ' נח משנת שס"ו ומדברי מו"ה ועליקמן אולמא הכתובים בסה"ס נר' שנתקבל או להרביץ תורה בק"ק בולדא [Fulda] וכן מהקדמתו לדרוש על עשרת הדברות ומהסכמתו על ס' בן דעת [עי' לקמן 341 גא] בשנת שע"ז אשר התחיל להגיה ובא עד ס' ה' והוסיף לפעמים דברים מדיליה ומן השמים עכבותו כי נתבקש לישיבה של מעלה בשנה ההיא ובסיף ימיו נהוסף לו השם משה.

ב' ס' באר שבע, נחלק לשערים אשר בשם קרא אותם וכל שער לפרקים מביאו בס' נשמת אדם הנז' בדף ז' ע"ב ובשאר מקומות וגם בסופו.

319 הר"ר אהרן ב"ר שמואל הלוי תלמיד רבינו שמעון ב"ר צמח בנה בתים ויצא בשיר בס"ס אהב משפט פירוש ס' איוב להרב ז"ל בשבת הספר ומחברו.

320 הר"ר אהרן ב"ר שמואל חבר ספר הנצרך מאוד להדרשנים, אשר עסק בו עשרה שנים עם כמה אנשי חיל אשר חמכו בידיו והיו בעזרו, הוא:

א' ס' בית אהרן, והוא מפתח ומראה מקום מפסוקי הנ"ך לל"ה ספרים, כי הוא כולל המראה מקום מהחמשה ספרים אשר כבר נתחברו להם ששה ספרים מורי דרך והם ס' תולדות אהרן לתלמוד בבלי, ס' תולדות יעקב לתלמוד ירושלמי, ספר עיני אברהם וס' פני רכה למדרש רבה, ס' תולדות יהודה למדרש ילקוט, וס' פתח עינים לס' הזוהר וגם אחריהם חפש ומצא אותם מרה שהשמיטו ממלאכתם, ועוד הוסיף עליהם והראה מקום לשלשים ספרים אחרים אשר גם בהם משתמשים הדרשנים על הרוב ובסיום התורה ואחר המש' מגלות ובסוף הספר פירש איזה מסורות כדרך דרוש והביאו לדפוס בהסכמת הרבנים בפרנקפורט דאדר בשנת ת"נ, 2, ועוד הדפיס שם:

ב' ס' פטירת משה, ספורים מענין פטירת מרע"ה בלה"ק ול"א בשנת תנ"ג, 4.

321 הר"ר אורי, חתן הראב"ן עי' לקמן שם.

322 הר"ר אורי ב"מ דוד [בן משה קאלמייר] אב"ד דק"ק פאלני [Polno] חבר:

א' ס' אור תורה, פשטים על התורה ומדרשים ובחובם פשטים

מן ר' שמאל אידלש (הוא הרב מהרש"א) ד' לובלין ת"כ, 4.
(ש"י דף ה' סע"ב).

323 הר"ר אורי דלוגמאש, תלמיד הרב מו"ה פאלק כהן, חבר:
א' ביאורים על טור וביה יוסף להחז"ט ובכמה מקומות גם על
הש"ע ודברי רבו בסמ"ע מוכא בכרכי יוסף כ"פ וישנם אתי
בכ"י מידי נכדו אשר היה בידי הרב מו"ה משה יצחק שפירא
בשנת הע"ב בהיותו אב"ד בבומסלא.

324 הר"ר אורי שרגא ויבש ב"ר אליעזר מנלש מבית חלפן, היה
דרשן וראש ביה"ד מ"ש (מורה שוה) בפראג יוחר
מעשרים שנה ונחבל משם לאב"ד בבומסלא ומשם לאב"ד בכרודא
והגליל והוא חבר:

א' ס' דה אש, כולל שאלות ותשובות בענינים אשר נשאלו מאתו
ובסופו הדושים על הרמב"ם הל' כלאים, הובא לדפוס ע"י בנו
מו"ה משה יוסף כברלין תק"ג, 4, לערך ל"ה שנה אחרי מותו
עם הקדמתו והקדמת אביו ונוכר שם שחבר עוד:
ב' ס' עמודי אש, דרושים על העמודים אשר העולם מתקיים
עליהם.

325 הר"ר אורי שרגא המכונה ווייבש, רב מובהק ופסקן גדול תורה
תלמידו של הרב מהר"ם מלובלין ועלה על לבו להתהלך
לפני ה' בארצות החיים ונסע ממדינתו להפיק מונתו ועבר דרך העיר
בודון היא הנקראת אובן בשנת תט"ז ללכת לשם (כי רוב רבני אשכנז
בהולכם לארץ הקדושה עוברים דרך שם ככתוב בתשו' פרח מטרה
אהרן ח"א דף צ"ב ע"ד) ובכואו לשם חלו פניו ראשי העיר וגם נחטו
לו כח לתקן להם תקנות במילי דמחא ונמצא לבקשתם והסכימו עמו
חכמי בילוגראדו וסופיאה ומכלל התקנות היתה שלא לקבל עליהם
רב שיש לו קרובים שם אשר אודותה נתעוררו מדנים שם בהעיר
אח"כ כוזמן הרב מו"ה אפרים הכהן מוויילנא ואז כתב לו הרב מו"ה
ווייבש מירושלים אשר נחקבל שם לאב"ד של האשכנזים ע"י תשו'
שער אפרים סי' ס"ג וס"ז וס"ח ובתשו' תורת חסד סי' ל"ב ול"ג ובתשו'
פרח מטרה אהרן ח"א סי' מ"ד (וכה שנדפס שם בראש התשו' "כמו"ה
אפרים מבילוגראדו" נר' שצ"ל כמו"ה שמחה) ובשנת תכ"ה היה
בשליחות העה"ק במצרים וחתם שם על שני פסקים להרב מו"ה
יהודא עבאם בתשובותיו (הנמצאים עמי בכ"י הגדולים ממש) וגם חתם
על שני פסקים להר"ב קירא הדורות ככתוב שם דף נ"ב ע"א.

326 רבינו אורי הקדוש הי"ד ב"ר יואל הלוי מבינא חתן הראב"ן נשרף
על קדושת השם ביום השבת בשנת תתקע"ו לאלף החמישי
ויקינן עליו רבינו מרדכי ב"ר אליעזר בסליחה אשר חבר המתחלה:

„באתי לפניך מלכי צורי“ הנה היא כתובה בס׳ רי״ה בסדר סליחות כ״י ישן על קלף העומדת כאן [המכורג] תוך ספרי ביבליאטקה של העיר סי׳ט״ו וכתוב עליה „סליחה יסד החסיד הזכר ר׳ אורי בן רבינו יואל הלוי אחר שנפגע בו ונהרג; ונשרף ביום השבת בתתקע״ו לפרט וצוה להעתיקה לר׳ מרדכי ב״ר איעזר בלוחמו* כי רמז בה שמו וצוה לו להתפלל אותה בניגון תחלת ישראל.

327 רבינו אושעיא או הושעיא הלוי היה כטרווייש בימי רבינו חם

כנראה מהמעשה בעסק בנו המובא בחוס׳ לקידושין דף נ״ב ע״א שבא לפני ר״ת כמפורש בס׳ יראים כמובא בהגה״מ פ״ט מהל׳ אישות ובחי׳ רשב״א לקדושין על דף נ״א ע״ב** ז״ל „ושמעתי שמעשה היה כטרווייש בר׳ יצחק בן הרב ר׳ הושעיא נכדו של הר׳ מנחם זצ״ל (נר׳ שהיה הר׳ מנחם מיואני) כב״ד של ר״ת ששדך בתו קמנה של ר׳ מודיל מאינגלשירח. ונראה שחבר פירושים וחדושים על מס׳ חולין כי פירושו על בעיית רב הונא כר״נ (ל״ב ע״א) שהה במיעוט סימנים, מובא בספר התרומה הל׳ שחיטה סי׳ ה׳ ובסמ״ג עשין ס׳ג (דף ק״מ סע״ב) ובחוס׳ דשם דף ל׳ סע״ב וגם על בעיית רב פפא דף ל׳ ע״ב החליד במיעוט סימנים מובא פירושו בחוס׳ שם ובסמ״ג שם (דף ק״מ ע״ג) ובמגדול עון ריש פ״ג מהל׳ שחיטה ובתא״ו נט״ו ח״ג (דף ק״ב ע״א וקכ״א ע״א).

328 הר״ר אייוק טירנא היה תלמיד מובהק של הרב מו״ה אברהם

קלויזנר (ע״ל 213 א) וקבל גם מהגדולים מו״ה שלום ומו״ה אהרן בלוטלין הקדוש, וכתב אל מהר״ל בשנת ק״פ בעסק גט א׳ כמובא בהשובחו סי׳ ק״ד, וחבר:

א׳ ס׳ מנהגים של מדינת אושטרייך הגר (הוא אונגארן) ושטייערמארק כאשר קבל מרביותיו הנז׳ וגם לקט וקצר מנהגים של רבו מהרא״ק הנז׳ וכתב רק מסקנת המנהג וממנהגים ישנים אחרים [יאנו נהגים בתרייהו כמובאים בתשו׳ מהרמא״י סי׳ ל״ה וגם] הרב בעל הלבושים בסוף חלק אורח חיים העתיק ממנהגיו, ונדפסו עם הגהת מנהגים אשר חכרם מו״ה משה הזן כנר׳ בהגותו למנהגי ראש השנה סי׳ קכ״ג כמה פעמים ובסוף הרבה סידורי הפלות ומחזורים.

329 הר״ר אייוק ב״ר יעקב מרגלית הרביץ הורה בפראג עם הרב

המפירסם מו״ה יעקב פאלאק (ככתוב בלקוטים שבס׳ יוחסין ד׳ קראקא) והיה באמצע המאה השלישית מהאלף החמישי

(* לפי השערת הח׳ דוקעס צ״ל בחלומו ועי׳ Steinschneider Cat. d. H. H. zu Hamb. No. 133.
**) בספרי יראים הנדפס חסר כל זאת.

(כנר' מ"ש לקמן שאביו הרביץ תורה כנירנבערג עם מהר"א שטיין
[ע"ש 333 א] בימי מהרי"ק) והוא חבר:

א' סדר גטין, מובא בתשו' שארית יוסף סי' ל"ו ונקרא על שם
אביו סדר הגט למהר"י מרגלית יען כי הוא מיסודו ומעתיק על
הרוב חרושים ותשובות שהריץ אביו עם גדולי דורו כנר' שם
וממנו שאב רבינו הרמ"א כאד"ע הל' גטין בדרכי משה
ובהנהותיו.

ב' קובץ כדינים ומכללם דיני חליצה היה נכ"י להרב מו"ה
יוסף כהן והזכירו בס' שארית יוסף הנז' בתשו' שבס"ה ס'
מדפוס קראקא.

330 הר"ר אייוק לוי אחד מגדולי אשכנז הרביץ תורה עם הרבנים
מו"ה מיישטרל ומו"ה יוזמאן כהן ושלשם שאו ממהר"א
והשיב להם, כמובא בפ"כ סי' קל"ח ונר' שם שדורו היה מו"ה מעביל
מנירנבערק וחיה גם בצוותא הרא עם מהר"א כנר' שם סי' מ"ו וסי'
פ' וקוראו עמית'.

331 הר"ר אייוק הלוי החסיד והישיש הרביץ תורה באשכנז בהעיר
ניצנבורג בימי הרבנים מו"ה שלמה לוריא ומו"ה משה
איסרלש ונהג אז נשיאותו ברמה יוהר משלשים שנה והרב מהרש"ל
ומהר"ם מפאדובה קנאו את קנאתו ולעל"בון התורה ככתוב בתשו'
מהרש"ל סי' י"א וכמו כן כאשר עמד אחד מק"ק וורנקבורט והוציא
לעז על גט אשר סדר הרב הישיש עם הד דעמיה מו"ה גוטליב הלוי
מנייבורג ותמכו בידו תרי מנידי בעלטה, החניקו והסכימו מאורי הגולה
חכמי הומן הרבנים מו"ה ליוז מפראג עם חביריו ומו"ה ישראל ב"מ
שכנ"א ומו"ה יצחק צלאל בלאדמר ורבינו משה איסרלש עם הרב
המסדר וגורו חרם על כל הדוברים עתק על גט הנז' ככתוב בתשו'
מהרמ"א סי' צ"א.

332 הר"ר אייוק מקרימא (נר' שצ"ל מקרימזא) א' מגדולי אושטריץ
בימי מהר"א כנר' בפ"כ רס"י קנ"א.

333 הר"ר אייוק שטיין אחד מגדולי אשכנז קבל מן הרב מו"ה מעביל
מנירנבערק (כנר' כביאוריו דף רצ"א ע"ד) והרביץ תורה
שם בימיו עם אחיו מו"ה אהרן פאנהיים ומו"ה יעקב מרגלית. ככתוב
בתשו' מהרי"ק סי' קס"ט וק"ע בענין העסק אשר היה להרב מו"ה ישראל
מברונא שרצה לנדות לר' זלמוני אשר רצה לציית דינא עמו שם
בנירנבערק והפליג מהרי"ק שם בשבח אלו הגדולים ונראה שם שאז
כבר היו בעלמא רקשוט הגדולים מהר"ו ומהר"א ואח"כ הרביץ תורה
בגוצנהויזען [Gunzenhausen] במדינת ורנקן עד שנתגרשו היהודים
משם בשנת כל"ה גרש יגרש ובא לריגנשבורק ושם עלתה נשמתו

ביום א' של ראש השנה רנ"ו להאלף הששי ושם מנחת
והוא חבר:

א' ביאור לספר המצות גדול אשר מפרש בו דברי הספר
ומוסיף עליהם בכ"מ מדברי רש"י והתוס' (דהיינו תוס' שאנץ כי
תוס' טיך לא היו לו כמ"ש כדף רפ"א ע"א) והאשרי והגהותיו
ומרדכי ושאר גדולים נדפס בס"ס הסמ"ג דפוס ויניציא ש"ו,
ואלו הביאורים נעתקו מן הלמידים מגליון הספר של הרב
אשר כמה מהם חזר בהם אח"כ כדיבוק חברים וגם אינם
הרביעית מביאוריו אשר חיבר באריכות גדול (וגם לפני מהרש"ל
היו מביאוריו אשר אינם אחנו וכאשר העיר הרב מו"ה אליה
לואנץ על ביאורי רש"ל לא תעשה קי"ב) וה"ל באו לידי מכ"י
בנו הרב מו"ה אבי עזרי אשר סדרם וקבצם מגליונות ספרו
וגם מקונטרסים וכמה פתקאות אשר נמצאו מכתבת ידיו
ממהדורא בתרא הכל אסף בנו הרב הנז' וסידרם על סדר הסמ"ג
בשנת רס"ז ואולי הוא הכ"י אשר היה בידי הרב מו"ה היד"א
כמ"ש בשה"ג ה"ב אות א' סי' מ'.

334 הר"ר אייזק מעמרין היה אב"ד של האשכנזים באמשטרדם וחתם
עצמו יצחק בן החבר ר' יהושע בהסכמתו על ס' עשרה
מאמרות עם פירוש יואל משה הנדפס שם בשנת ת"ט.

335 המדקדק ה"ר אייזק בן הקדוש הר"ר ישעיה ריים אויערבאך
מתושבי פירד, הלמיד בחכמת דקדוק לה"ק מן מו"ה שמואל
פיוזנא באמשטרדם, חבר והדפיס:

א' ס' גירסא די נוקא, להורות למתחילים בדקדוק לה"ק בפירודא
תע"ב ונדפס עוד בוילמרשדארף תע"ח, 8, [ועוד באלטינא
שנת הקנ"ז].

ב' ס' באר רחובות, ביאר לדקדוק שבפירש"י על התורה
והביאו לרפוס בוולצבאך ת"צ, 4, [נדפס עוד באמשטרדם
בשנת הקב"כ].

336 הר"ר איצק ב"ר אברהם אב"ד בפוזנא מוּזלג בתורה ובחסידות
ומקובל גדול והעמיד הלמידים הרבה (צמח דוד בנוספיה
בד' פפד"מ דף מ"ח ע"ב) הוא הרב מו"ה יצחק אשר שאל הרב מגן
אברהם ממנו בשנת תכ"ח כמ"ש בס"י א' ס"ק י"א ומביאו עוד בס"י ל"ב
ס"ק מ"ז וקוראו מופת דורינו והסכים כש' תל"א על ספרו הנז' בדיהרנ-
פורט בשנת תנ"ב ונחבקש בישיבה של מעלה בשנת תמ"ב.

337 הר"ר איצק אליה ראל"ש היה אב"ד בליסא והרביץ תורה שם הרבה
בלימוד עם הלמידים בשנת תמ"ז ונדפסה לו השיבה בס'
חשו' אבן השוהם ומאירת עינים סי' ס' וחתם יצחק כמ"ה משה גרשין

ובס' שלל דוד כ"י הנמצא אחי כתובים בו ג' תשובות שהשיב בש' תנ"ה להרב מו"ה אברהם* אשר היה אז אב"ד בהאלברשטאט, חבר: א' ס' מקור נפתח, חידושי דינים כסדר ד' מורים כ"י באקספורד תוך ספרי רד"א.

338 הר"ר איצק ב"ר זוסמן אשר חסם עצמו (בהסכמתו על ס' נחלת שבעה) יצחק ב"מ משלם אליעזר ברילין היה גיסו אחי אשתו של הרב מו"ה יאיר חיים בכרך כמ"ש בספרו הות יאיר סס"י קב"ג היה לפניו אב"ד בתמלבורג בשנת ה"כ כנר' בתשו' חוט השני ס' ע"ו ובשנת תל"א כאשר נעשה שם גירוש כללי בא לוויירמיישא ונתקבל אח"כ לאב"ד בטנהיים והמדינה והדוכס קארל לודוויג המופלג בחכמה היה משחשע עמו לפרקים בדברים שכליים כמ"ש בס' הנז' בס' קל"ו ומביא שם וויכוח עמו ותשובה נוצחה שהשיב לו הרב.

339 הר"ר אייזק אונגראל מקראקא, חבר: א' פשטים וגמטריאות על התורה כ"י תוך ספרי הרד"א, 4, (קהלת דוד 329).

340 הר"ר איצק פריפסלש היה אב"ד בליסא, וחבר: א' חידושים על אבן העזר וחושן משפט ושאלות ותשובות ונמצאים בכ"י, 4, תוך ספרי הרד"א (קהלת דוד 598) אולי הוא ה"ר יעקב יצחק בן הר"ר שלום אשר היה אב"ד שם בשנת תל"א כנר' מהסכמתו הנד' בס' מגיני ארץ ד' ד"פ חנ"ב.

341 הדרשן מו"ה אכסילראד המבונה בענדט ב"ר יוסף הלוי מלעמ-בערג [שומר משמרת הקודש בק"ק אוסטרווה], חבר: א' דרוש על עשרת הדברות והדפיסו עם הקדמת הרב מו"ה אהרן שמואל אב"ד בפולדא בהאנוואר בשנת שע"ו, 1. ב' ס' בן דעה, פירוש כדרך דרוש על ס' תהלים והדפיסו ג"כ שם בשנה ההיא, 1, עם הס' קב ונקי, פירוש קצר על תהלים אשר נדפס כבר קודם לו.

ג' פירוש על ס' משלי, היה אחו בכחובים כמ"ש בספריו הנז' וכאשר העיד הרב בהקדמתו הנז' ולא נדפס. ד' ס' עבודת הלוי, דרשות כסדר התורה ונדפס על ס' בראשית בקראקא בלי זמן השנה (לדעתי סמוך לשנת ה').

342 ר' אלאל ב"ר שחר [?] חבר ס' תגמולי הנפש ביסודות ועקרי האמונה (וואלף ח"א דף ק"מ, ק"ס אות א' ס' ק"צ).

343 הר"ר אלהנן מקובל גדול היה אב"ד ונפטר שם בשנת ת"א ועל מצבתו חצבו להכות אש (כ"כ בראש ס' בן יוחאי).

(* "הוא ר' אברהם ב"ר יהוד' ברילין ע"ל No. 107).

344 החכם ר' אלחנן ב"ר אברהם העלן, חבר בהרזות בלה"ק ובל"א:
 א' מגילת וויניץ (בגמטריא אנטיוכס) על הנס אשר נעשה ליושבי
 פפד"מ בקס עליהם אדם הצורר וויניץ הנש ווטמילך (ווינצעניץ
 פֶעטטמילך) בשנת שע"בונדפס כאמ"ד בשנת ת"ח, 8, וממנו נעתיקה
 השירה הזאת בלה"ק בס' צמח דוד ד' פפד"מ ח"ב דף פ' ע"ב
 ונדפסה עוד בל"א באותיות עכריות כהעבר האחד ובהעבר השני
 באותיות אשכנזיות ע"י המלומד וואגנזייל באַלטדאָרף חס"ו, 4,
 וכמו כן ע"י המלומד שודט בספרו יידישע מערקווירדיגקייטען
 הנדפס בפ"פ ולייפציג תע"ד, 4.

345 הר"ר אלחנן ב"ר בצלאל אורי ליפמן חפץ מפיוזנא, חבר:
 א' ס' קרית חנה, פירוש על פרקי אבות נדפס בפראג שע"כ, 4,
 בהסכמת הרב מ"ה שלמה אפרים לונשיץ וגם הוגה על ידו.

346 הר"ר אלחנן הענלה ב"ר בנימין וואלף קירכהן חתן מו"ה הירש
 [בנו של הרב מ"ה אהרן שמואל] קירונובר, חבר:
 א' ס' שמחת הנפש (עם כי לא נזכר בו שמו) בלשון אשכנז
 והוא מלא יראת ה' ומביא בתוכו משלים ומעשיות והרכבה
 דינים נדפס בפפד"מ חס"ו, 4, ובוולצבאך חפ"ט [ונדפס עוד
 בוילמרשדארף ובפראג וכאמשרדס חפ"ג וכפיוורדא חפ"ו
 ושנית בוולצבאך תקנ"ח ובריהרנפורט תקס"ה].
 ב' ס' שמחת הנפש, חלק שני, עם זמירות יפים ומזויקא, פיוורדא
 חפ"ו, 4.

ג' חרושים מספר אלחנן על התורה אשר הוא חיבור גדול
 וארוך נלקטו על ידו להפצרת אוהבי אמת וקראם חידושים
 חלק שני, ונדפסו באופיבאך חפ"ב ונדפסו שנית שם בפקורתו
 בשנת הצ"א, 8.

347 רבינו אלחנן בן רבינו יצחק הזקן מרנפיר [Dompair] (כנר' בתום
 זבחים דף מ"ה ע"ב ובשאר מקומות) קבל מאביו ויען כי
 היה רבו מובהק הוכירו בלשון ר' כמו כל תלמידיו (וטעות נפל בהגה"מ
 פי"ן מהל' מאכלות אסורות הל' ג' וכצל' שם כתב הר"ר אלחנן ששמע
 מפי אביו "ריב"ש" [במקום "בשר"י" הנדפס שם] כמ"ש מהר"י קולון
 בתשוכחו. סוף שורש נ"ב ז'ל "ומי הם פוסקים גדולים יותר מרבינו יצחק
 ורבינו אלחנן בנוז'ל כו' והנה דבר ידוע הוא וברור שכל מקום שהביא
 רבינו אלחנן דברי אביו רבינו יצחק אומר כך כתב ר"י או כך מפרש
 ר"י כאשר עשו לו כל תלמידיו שהזכירוהו בלשון ר"י והוא היה אבי
 רבינו שמואל, ורבינו יחיאל מפרש קבל ממנו (כנר' במרדכי חולין סי'
 תרי"ג, ואולי לזה קראו תלמידיו רבינו פרץ מורי הר"ר אלחנן בתוסו' לע"ו
 (אשר אחנו כמ"ש באות פ' סי' ב') דף ל"ה ע"א להיותו רביה דרביה
 כי הוא ממש קרוב לנמנע שקבל הוא בעצמו ממנו) והרב הקדוש

הוא נהרג בשנת ד'א תתקמ"ד (ככתוב בתשו' מהרש"ל סי' כ"ט*) בהיי
 אביו (כנר' מ'שובתו המוכבארת בחמים דעים סי' פ"ו שהוכירו בני
 הנצב"ה), והוא היה אחד ממחברי תוספות על התלמוד כנר' ממה
 שמובא בהתוס' הנדפסים אצל התלמוד בכמה מקומות, ועוד נזכרים
 מתוספותיו:

א' למס' מגילה נס' המכריע לר"י מטולאני סי' ל"א.

ולבבא קמא נס' המכריע הנו' סי' ע"ה וסי' פ"א והזכיר אביו נתשניתו להל"ע

מלונלי המונח בתעיס דעים סי' ר"ג.

ולעבודה זרה הנהגות ערדכי שס סי' תתכ"ח.

ולשבועות שונאים נחום' שלנו שס דף כ"ט ע"א.

ולנדה נשיטת הרש"ל שס דף ע"ג.

ב' היקון תפלין, מובא בתוס' ברכות דף ס' סע"ב ובמרדכי
 בהל' קטנות סי' תתק"ן.

ג' סידר העיבור, מובא בס' מנחת יהודה עה"ה פ' וירא.

וגם השיב תשובות, ויש לי תשובה א' ממנו כתיבה בקובץ כ"י ישן
 וקצת ממנה מובא בשולי הל'קט סי' א' ואחרת לו מובאת בתשו'
 מיימונית לס' הפלאה סי' ד', ואחשוב שהוא המזכיר להפתיחה שאומרים
 ביום רביעי מהימי תשובה המתחלת: "אשת נעורים האהובה" והתוס'
 אלחנן בראשי החרווה.

348 הר"ר אלחנן ב"ר יקר, הבר:

א' ס' יסוד היסודות, כסודות הקבלה, מובא בס' עבודת הקדש
 להר"ם בן גבאי חלק ההכלית סוף פרק נ"ב.

349 הר"ר אלחנן ב"ר שמואל זנוויל אשכנזי נתקבל בהיותו בן י"ח

שנה לאב"ד בפרדאן במדינת פולין וברכות העתים נתקבל
 לאב"ד בשאטלאנד אשר פני העיר דאנציג, וכאשר מת אביו בשנת
 הקב"ז נתקבל למלאות מקומו ולשבת על כסאי בהעיר בונא ולחיות
 אב"ד במדינת קלוניא ומדינת ארנשבורג ומדינת מינשטר (כנר' משני
 כתבים אשר כתב באותן הימים בענין הגט המפורסם הנעשה בקליווא
 לדיון א' בפפד"מ, לדעתו מסתמא למורה יעקב שמש תלמיד אביו
 ונדפסו בס' אור הישר דף פ"ב ופ"ג) וכבר עשרה עקירה מביחו בקיץ
 תקכ"ח ללכת שם, ויהי בנסעו מן המחנה לא הרחק כ"א לערך פרסה
 נכמרו רחמיו על עדהו אשר ליווהו לכבודו ולא יכלו להפרד מאתו

(* אם קבלה היא נקבל ואם לאו יש מקום לבע"ד לחלוק כי לא מצאנו שנקרא "הקדוש"
 כדרך הנהגים על קידוש השם לא בא"ז ולא במהר"ם מורומבורג (עי' סי' תקמ"ו) ולא במרדכי,
 אחר כתבו זאת מוצאתי שכבר העיר על זה הח' צונץ בספרו Literaturg. d. S. P. f. 288
 וע"ש ותמצא כמה פוסקים להרב ז"ל. ועי' תוב' ישנים יומא דף ג"ז ד"ה ומיחל ושותה שכתבו
 "נראה לרבי כמו שפי' רבי אלחנן בן הר"י בן רבינו מאיר וכו' ואי לא דמעות הדפוס הוא צ"ל דתרי
 רבי אלחנן הוי, אי דלמא משוש דגני כניס הר"י הם ככניס ורבי יצחק היה בן בתו של ר' מאיר,
 קרי ליה בן ר' מאיר.

ויתנו את קולם בכבי ותחנונים ויעתר להם וישב ויש אהלו במקום אשר היה בתחילה עד כי לקח אלקים אותו בן ס"ז שנה, והוא חבר: א' ס' סדרי טהרה, חדושים בפלפול עצום לאמחה של תורה על ש"ע יורה דעה הל' נדה על קמאי ובתראי והלכות גדולות וברורות נשנו כאן ונכללו בתוכו חדושים מבנו הרב מו"ה משה אשר עלה אל האלקים בן כ"ח שנה על פני אביו.

ב' ס' סדור הלכות, חדושי מס' נדרה ושיורי טהרה חדושים על הל' טבילה מש"ע י"ד כמעשהו על הל' נדה ובלולים יעלו גם בתוכם דברי בנו הזו, נקראו בשמם והובאו לדפוס ע"י בן הרב המחבר הרבני מו"ה יהודה ליב כברלין הקמ"ג. ועור חבר על כל ד' ש"ע ראשונים ואחרונים וחלוקים על גמפ"ת וש"ח ודרושים כאשר העיד בנו הרבני הנז' בשער הס' סדרי טהרה ול"א נדפסו עד הנה.

350 רבינו אליאב הכהן ממירוינא אחד מרבותינו הקדמונים. לדעת בתחלה האלף הששי, בימי רבינו פרץ ב"ר אליה מובא בהגהותיו לסמ"ק כ"י בהל' הפלה במקום שכתוב בהנדפס (בדף ה' ע"א ס' ג') „אפס יש מישבין“ כתוב שם בכ"י א' על קלף משנת ה' אפים נ"ז וה"ר אליאב הכהן היה מיישב (וב"כ בהגהות להשב"ץ ס' כ"א כי שם מובאים הדברים) ובכ"י אחר ישן וג"כ על קלף „וה"ר אליאב הכהן גדול ממירוינא היה מיישב“ ומובא גם בחוספי הרא"ש לבבא קמא המובאים בשיטה מקובצת דף נ"ב ע"א מהספר, וגם כספר דעת וקנים לרבותינו בעלי התוס' על התורה ריש סדר וישלח.

351 הקדוש רבינו אליה מאברוויקא [מאיברויק כ"כ כיומא כ"ז] נראה שהיה מחלמידי ר"י הזקן בעל התוס' כי קושיא לו מובאת בחוס' זבחים דף י"ד ע"כ בד"ה והרי והם תוס' רבינו שמשון משאנץ הלמיד ר"י וגם כי קושייתו עם התירוץ מועזקים בחוס' מהר"ם כ"ב ליומא דף כ"ז ע"א בד"ה הולכת ובמקום וי"ל הכתוב לפנינו בחוס' זבחים העתיק הוא ותירץ לו רבי, אשר אין ספק כי הוא ר"י הזקן (ובתוס' ישנים ליומא אשר ג"כ תוס' שאנץ בד"ה בספרים שלנו צ"ל „וקשה לר' אליהו“ במקום „וקשה לר'“ הכתוב שם).

352 הר"ר אליה ממנטובה, חבר:

א' ס' אור עינים, פשטים על התורה נדפס במנטובה, 8.

353 החכם ר' אליה היה בעכו בדור רבינו שלמה בן אדרת ונשא ונתן עמו ככתוב בהשובותיו ח"א מסי' ל' עד ס' ע"ה.

354 הר"ר אליה היה רב ומנהיג ואב"ד כפראג בשנת ה' אלפים רי"ז ליצירה בימי הגדולים מו"ה איסרל ומו"ה יונה ומו"ה ישרא

(*) לפי השערת הח' צונץ צ' גמ' דף 49 היה תלמיד ר' שמואל ב"ר שלמה.

מברונא, כנר' בפ"כ סי' י"ט כ' וכ"א וכהגהות מנהגים של ר"ח אדר
 סי' מ"ד, ובימי הרב מהר"י קולון כנר' כהשבותו (שורש ק"ע) למי"ה
 ישראל ברונא והו"א הנקרא מהר"א פראג כהשבות מהר"א למהר"י
 ברונא בפ"כ סי' רכ"א (ולא הרב מו"ה אברהם הנז' לעיל [32])
 כאשר עלה על דעת הרב חיד"א, אשר הזכרתי שם) ושאל מן מהר"ז
 כנר' מתשובת מהר"א לו בפ"כ סי' ר"כ (ונדפסה חוץ השו' מהר"ז
 סי' קס"ד) ומן מהר"א כנר' שם בסי' רמ"ד ובשאר מקומות והתרעמו
 עליו קצת מחכמי דורו הרבנים מו"ה אהרן לוריא ומו"ה ישראל ברונא
 ומו"ה משה מהלא אצל מהר"א אשר לזה הוכיחו בתוכחת מגולה
 ואהבה מטותרת בפ"כ סי' ס"ד, ונר' משם כי היה רב גובריה וגם מהר"א
 פלג ליה יקר ולא רצה להחיר עגונה בתחום בית דינו בלתי הסכמתו
 כנר' שם בסי' קס"א ועוד שם בסי' רנ"ב לא רצה להחיר כ"א רק
 בתנאי שיסכימו בהחיתר הרב ומהר"י ברונא וגם מהר"ס מפדווא
 כהשבותו סי' ל"ה קוראו אילן חזק.

355 הר"ר אליה בקאנדיאה (היא מטרופולין של האי קריטה) שאל מן
 הרשב"א והשיב לו ככתוב על השבותיו ח"ג סי' רפ"ב
 וח"ד סי' קצ"ט.

356 הר"ר איה ב"ר אברהם הלוי אימינגן אב"ד בוינינגראו, חבר :

א' ס' ברית הלוי, דורש בו חפלת מרע"ה שכראש סדר ואהחנן
 בשמ"ה אופנים כמנין משה ע"פ הקדמות מנמרות ומדרשים
 ודינים וכללכם כל התרי"ג מצות ובהשו' הקב"ה רב לך נסתר
 הכל ונדפס בלובלין בשנת ת"ה, 4, (ש"י).

ועוד מייחסים לו תוספות על מס' הוריות ש:נדפסו בסוף גמרא מס'
 סיכה בלי מקום וזמן הדפוס ונעתקו ראשונה אצל התלמוד בד' פפד"מ
 ואמ"ד והבאים אחריהם ונמשך אחריהם גם הרב חיד"א בספרו שער
 יוסף, ולבכי לא כן ידמה כי אם ברור אצלי שמן הקודש אחד מחכמי
 החוס' הקדמונים המה יוצאים ולשון קצר שלהם יעיד על זה וגם כי
 בדף ד' מעתיקים מפירוש רבינו שמחה (אשר הוא רבינו שמחה
 משפירא כי מביא גם לבן דורו ועירו ריב"ק בר מאיר) ועוד ראייה
 יותר גדולה כי בחשו' בנימין זאב הנדפס כבר בשנת רצ"ט סי' קל"א
 (דף רי"ז ע"ב) מביא פירוש מהחוס' דמס' הוריות אשר מצא בקונטרס
 ישן וזה הפי' נמצא מלה במלה כהחוס' הללו דף כ' ע"א בר"ה הכא,*)
 ורק ההעתק אשר נמצא אצל המדפיסים היה כ"י הרב מו"ה אליה.

*) ועוד נ"ל ראי' שבד"ה הרי אלו מעוטין, מביא דברי הרשב"א לנדה ולא נמצאו דברים
 אלו בתרושי הרשב"א לנדה שבדינו אלא הם דברי הרמב"ן בריש פ' יוצא דופן אכן מ"ש המחבר
 ז"ל שב"א מחכמי התוס' הקדמונים יצאו הדברים ז"א כי צעירים המת לימים מזמן אחר הרשב"א
 לכל הפחות וכן נר' מסגנון הלשון. עוד יש להעיר שבד"ה "או שלא" מעתיק דברי רש"י בדף
 ה' ע"א ונר' שהוא הוספת המעתיק.

357 הר"ד אליה ב"ר אברהם וינמורה אחיו ותלמידו וחתנו של הרב

מו"ה דוד שבתי וינמורה בעל ס' נהר שלום נולד בהעיר אישפלטרו [Spolatro] ויש לו הקדמה שכתב לכבוד אחיו בראש הספר הנז' בשנת הקל"ד ונתקבל בשנת הקל"ט למורה צדק ומרכיץ תורה בהעיר וידין, וחבר:

א' ס' ככבא דשביט, חדושים על התלמוד והפוסקים ובתוכם חדושים רבים לאחיו הנז' ועדיו כחותמיו מהרדש"ו ובסופו קונטרס חדושים על המורחזי עה"ת, וקול מחלוקת שהיא לשם שמים אשר עבר בין הרב מו"ה דוד פארדו בעל ס' שושנים לדוד ותלמידו הרב מהרשד"ו הנז', והביאו לדפוס בשאלוניקי בשנת הקנ"ט, 2.

358 הר"ד אליה ב"ר אברהם הנקרא גם מו"ה אליה פרנס (כתשו')

מהרי"ק שורש פ"ג ככתוב בקה"ד דף כ"ט ע"א) הרביץ תורה וחכמה בקושטנדינא וכל גלילותיה (כנר' בתשו' נחלה ליהושע סי' י"ט) כמאה השלישית מהאלף הששי עם כי היה רך וחלוש המוג מאוד ועמוס המרדות והעסקים טורח ומשא הקהלות אשר מדי יום ביומו סבכוהו כחות כחות להתעסק במלאכתם לא פסקה ישיבה מתוך ביתו אשר קבע בכל יום ללמד התלמידים הן בפלפול התלמוד וגם בלימוד שאר החכמות לכל אחד מה שלבו חפץ חכונה ותשכורת למספר ולמודים אחרים מתחלפים (כנר' בתשו' ח"א רס"ו ה' וסס"י נ"ו) והיה תלמידו של הרב מו"ה אליה הלוי הזקן (ככתוב שם סי' מ"א דף נ"ד ע"ג וס"ו נ"ד דף צ"ג) והאריך ימים (ככתוב בס' תשו' אהלי חם סי' קע"ח) ושנת מותו לא אחידע לי בכירור אך קרוב מאוד אצלי שעלה לשמים בשנת רפ"ה כי חוינן שאלה לו בשנה ההיא מהרב מו"ה בנימין זאב בתשו' סי' רמ"ח בלי תשובה מהרב ואין ספק כי אלמלא מן השמים עכבוהו לפי רוב הענוה וכמנהגו הטוב לכבד לומדי התורה אפילו התלמידים שלא הגיעו להוראה למען לא יהיה לשום לומד תרעומות עליו וכמ"ש בתשובתו למו"ה יוסף גאקין (ח"ב סי' כ"ב) וראי שהיה משיב לו על שאלתו (וכנר' גם בס' זקן אהרן רס"ו קפ"ד שבאותו זמן נפטר הרב) וכפרט שנשלחה לו ע"י בנו בכורו הרב מו"ה גרשון וגם כי בהקדמת בנו הרב מו"ה ישראל לביאורו לרש"י אשר הדפיס בשנת רפ"ו כתב על אביו "ז"ל" ולא הכ"מ מזה נראה כי אז כבר עברה שנת אבלו, ובניו הם הרבנים מו"ה גרשון ומו"ה ישראל מורחזי וחתנו הרב מו"ה משלם אשר על ידו נחבטלה בהשתדלות היהודים ישיבת חכם היהודים במשפט השולטאן על כסא מיוחד לימין המופטי לשמוע ולדין בריכות היהודים כאשר עין כסא הפטריאריך של היוונים לשמא לדין הנוצרים (כאשר סיפר הרב מו"ה צבי אשכנזי לבנו הרב מו"ה יעב"ץ

ככתוב בספרו עדות ביעקב דף כ"ה ע"א) והרב מו"ה ראובן מזרחי בעל ספר מעיין גנים היה מזרע זרעו, והוא חבר:

א' כי אור מפולפל ומסודר מאוד על פירוש רש"י על החורה להאיר עיני המעיינים בהבנת דבריו ולגלות המקומות אשר לוקחו משם ולהתיר הספקות והקושיות אשר נתקשו בדבריו הקמים עליו ובפרט הארי הגדול והגירא הרמב"ן והרב בעצמו הפל"ג מפירושו זה בתשובתו ח"א רס"י ה' ורס"י ע"ה, ונדפס אחרי מותו ע"י בנו הרב מו"ה ישראל הנ"ל בויניציאה בשנת רפ"ז ועוד שם בשנת ש"ה ועוד בשנת של"ד ועוד בקראקא בש" ש"ה ועוד באמשטרדם בשנת הע"ה ועוד בפיראדא חק"ד ועוד בקושטנינא חפ"ה, 2, עם ס' נחלה יעקב והוא כיאור על פירש"י והשנות על כיאור הרב המזרחי להרב מו"ה יעקב בן הר"ב משאח בנימין, והרב מו"ה יעקב בן נעים בספרו משכנות יעקב לס' חוקת (דף קע"ב ע"א) קנא קנאת הרב נגד הר"ב נחלה יעקב והגדולים האחרים המשיגים על כיאור הרב ז"ל. „ואני אומר דאם היה החכם הלז (הר"ב נחלה יעקב) שומע לעצת חכם שבחכמים ברוח קדשו דאומר כי תשב ללחום את מושל' בן חב"ן את אשר לפניך לא היה שולח יד לשונו על אבי התעורה דמי ליה תלמודא כמאן דמנח ליה בכסותיה סיני ועוקר הרים דאי משחכת הורה מעלמא ח"ז מהדר ליה מפלפוליה ועביד אעיקרא דלא חשחכת בבקיאוחו הרב, ולא זו בלבד עשה לנו המחבר הנז' כי אדני ספרו להשיג על הרב הטבעו ושחודויה שחיד במילי דהרב על רוב חריפותו סמך ולא בקש דברי חפץ בתלמוד וירושלמי כו' אי שמים על זאת ידו הדווים וכל לבכ אנוש יחר, מי העיר ממזרח לגלוח מצפוני רש"י ז"ל, ובחווני דלביה יתיב מי עלה שמים שמי החביננה ויורד עון מבטחה כמוהו מזרה, מי אסף וקבץ נדחים בעמקי ים התלמוד וספרא וספרי ומכילתא ותוספתא וכל המדרשים עד שזרח בחושך אור הגנוז וקודם שבא הגאון מ"כ ז"ל היו דברי רש"י ז"ל ככפיפה שאין לה אונים והיו ברודין ומונחין בקרן זוית עד שבא אליהו ז"ל ופירשן ויטחן עד אשר דק בחכמת הדקדוק והבאים אחריו בהמה שמן חלקם ומצאו הכל כשלחן ערוך ויעשו גם המה ביאורי מה דקדוקי עניות אפס כי ההיה הפארתם ויצהבו פניהם כי השיבו את חוקן, והן אמת כי אפשר כוונתם לש"ש אבל ראוי היה לשונם לא תמהר לדבר שיחות שפת יתר באומרים על מאור

הגוללה „וליתא, והוא כנגד הש"ס" וכי הש"ס שראה הוא לא ראהו אור עליון כ"ש שעדיין לחלוותיה הריי קימה שהביאו הגאון ז"ל והגון היה לו ככל מקום שמקשה עליו לשאול מחילה ממנו אלף אלפי פעמים כולי האי ואולי בלשון ודלמא, ואל אקים יודע ועד עלי כי בקנאתי קנאת הרב הגאון ז"ל שהיא קנאתה' ותורתו דברתי עד הנה וה' הטוב יכפר בעדו ועתה אשוב לענין שהיינו בו ואומר דלו ראה או שמע המחבר הנז' סוגיית פ' אין מעמידין וכו', עכ"ל.

ב' תוספות על ס' מצות גדול, על הל' שופר ויומא עשרה ולא תעשה סיכרה ולולב חנוכה ומגלה ופסחים, נדפסו בחיי הרב (ככתוב בתשו' מהר"ם פאדובה סס"פ) ודברי הספר בפנים בקושטנטינא בלי זמן השנה ועוד שם בשנת רפ"ז, 4, וכאשר בא הספר מודפס ליד הרב מוהר"ם אלאשקר פלפל עם הרב על קצת מרביריו כנר' בתשו' הרב ח"א מס' מ' עד ס' מ"ג (ובתשו' מהר"ם אלאשקר ס' ח' ט' י') ונדפסו גם אצל הסמ"ג כאיזה דפוסים [והרב ר"י נבון בעל ס' גט מקישר כחב עליהם פירושו, ביאור על תוספות והדושים. וע' לק' אות מ' ר' משה ב"י מקוצי].

ג' ס' המספר, ענינו כשמו בחכמת המספר והתשבורת חלקו לג' מאמרים וכל מאמר לשערים או חלקים, וכל שער לפקים נדפס בקושטנטינא רצ"ג, 4, וגם נחקצו והקיצור נקרא בשם קיצור המלאכת מספר אשר מלוקט מספר הדרשות מספריות אשר ר' אליה מזרתי חבר ונדפס עם הערות בלשון רומי בצדו לועבאסטיאן מינסטער והעתקה לל' רומי בסופו מן אסוואלד שרעקענפוכס ככאסיליא ש"ו, 4, מחובר עם ס' צורת הארץ לר' אברהם ב"ר הייא (ע"ל 93 א), ולדעתי ע"ז זה נשתבש בעל שפ"ו סוף דף ס"ד לייחס להרב ס' הנק' צורת הארץ, נחלק ליי שערים, אשר לא ראיתיו ולא שמעתי שמעו, ואין ספק כי הוא מילידי או דעיוניו אותו אשר נמשך אחריו יען כי ראה ס' צורת הארץ נדפס בחיבורין עם ס' קיצור מלאכת המספר סבר ששניהם חבורי הרב מזרתי, ונדפס עוד בלי העתקה בלעמבורג תקס"מ, 8.

ד' תשבורת אשר השיב לגדולי דורו אשר מכללם הרבנים המובהקים מו"ה יעקב בן חניב ומו"ה יוסף פאסי ומו"ה משה אלאשקר (כנו' לעיל וע"ע בתשו' מהר"ם אלאשקר סי' ז' והארץ והפליג שם בשבח הרב) ומו"ה דוד ב"מ שלמה אבן יחיאל ובנו מו"ה הם וגם החמו על איזה פסקים שלו (הגרפס בח"ב ס' ח')

ומועתק עם לשון המסכימים בשלימות בחשו' משפט צדק
 ח"א סי' ס"ד) הרבנים מו"ה אברהם בן יעיש ומו"ה אברהם
 ב"מ שלמה מריביש ומו"ה אליה הלוי (השני) ומו"ה חם בן
 יהיא והסכימו עמם הרבנים מו"ה יוסף טייטצאק ומו"ה אליעזר
 השמעוני, וגם על החרת חרם משנת רע"ט (הנדפס בח"א סי'
 ט"ו) להרב חתמו הרבנים הנזכרים ראשונה ועוד רבים וגדולים
 אחרים אשר מכללם הרב מו"ה יהודה בן בולאט אשר קראו
 בתשובתו המובאת כס' אהלי חם סי' ל"ד "ראש ההוראה לכל
 גלילות הגולה כדורנו זה" וגם מו"ה חם בעצמו אם כי כתב
 שם כס' ק"ט איזה השגות על חשו' להרב (ח"א סי' ס"א) מכל
 מקום מורה גם הוא כגאונו וגדלו וכן מהרשד"ם הפליג בשבחו
 בתשובתו בכמה מקומות ובפרט בחי"ד סי' קי"ז וקרא אותו
 "עמוד הגולה ונר ישראל" ובחאה"ע רסי' י"ד וכ"כ הרב מו"ה
 יעקב סמוט בתשו' (המובאת בחשו' ב"י לאה"ע דיני גמסל"ח סי'
 ב') ז"ל "וכל שכן בהיות הרב המובהק מוהרא"מ כסברא זו והוא
 אחרון מכולם ופלפל כזה מאוד וקרני ראם קרניו בהם יננח
 כפלפולו וכזו" וכ"כ מו"ה חיים שבתי בתשו' חלק אה"ע סי' ג'
 (רף ק"ה ע"א) "כבר נודע עוצם חכמתו של הרב המופלא עד
 היכן הגיע ומקובלני שהרב הגדול מוהר"י בן לב זלה"ה היו
 בעיניו דברי הרב מוהרא"ם זלה"ה כביכול כיוצא מפי הגבורה
 [ועי' תשו' מהר"י בן לב ח"ג סי' כ"ו] ונדפס מהם חלק א' הכולל
 מהם מאה סימנים*) בקושטנדינא בשנת ש"ך, וח"כ שהוא ל"ט
 סימנים נדפס עם ח"כ מתשו' הרב מהר"א בן חיים ונקרא מים
 עמוקים כוינציאה ת"ז ובברלין הקל"ח, 2.

ה' ביאור נכבד על הספר הגדול הנקרא אלמגסטי אשר לא

נתחבר עליו ביאור עד זמן הרב ככתוב בתשובתו בח"א סי' ה'.

ו' ס' ההערות על הר"ף ומפרשיו לעורך המעיין לדקדק בעיונו
 ככתוב בתשובתו ה"ב סי' ט"ו.

ז' תשובות למענות חכמי הקראים על דברי רז"ל ונדפסה לו

תשובה אחת כראש ס' אדרת אליה [להקראי אליה כיש"צ]

ד' גוזאלון.

359 הר"ר אליה אב"י אחד ממריביצי החורה בקושטנדינא כזמן הרב

מו"ה משרה כנבנשתי וחתמו שניהם, והרב מו"ה אליה

ראשון, על פסק של הרב מו"ה אברהם ברודו (על 67 א"א) ושקיל וטרו

עם הרב מו"ה אליעזר בן שושאן על איזה חדוש בהרמב"ם אשר אמר

ביום ב' ח"י טבת הת"א על סעודת ברית של בן ה"ר דוד לחמי ונדפס

(*) ושנים מהם סי' נ"ד וסי' נ"ה, ייחסו לו בטעות כי הם לר' אליה ב"מ משה אבא

דילמדיגו ע"ש לקמן.

בס"ס דת ורין סי' י"ז וי"ח ונתקבל בשנת הת"ט למרביץ תורה בק"ק פלמיין ישן במקום הרב מו"ה דוד אגווי (ע"ל אות ד) ויען כי ערערו קצת על הברירה מחמת הסכמה קדומה הגישו תעצומותיהם לפני הרב מו"ה משה בנכנשתי ופסק להיתר והסכים עמו הרב מו"ה יום טוב בן יעיש ככתוב כתשו' פני משה ח"א סי' כ"א וחתם עם הרב מו"ה אהרן קופינו על פסק הרב לבני מקרא בספרו סי' צ"ד ועל פסק אחר מהרב לשאלתם בח"ב סי' ק"י ועוד יש בס' פני משה הנז' תשובות מהמחבר להרב בח"א סי' י"ד וסי' י"ז ובח"ב סי' נ"ה וכשנת חכ"ט כאשר נדפס הם' הנז' ח"א כבר היתה מ"כ בעלמא דקישוט.

360 הר"ר אליה ב"ר אליעזר דילמדויגו מקנדיא (ע"ל) ואבי הרב הכולל והמפורסם מו"ה יש"ר (ע"ש אות י') מלא מקום אביו לישיב על כסא הוראה בהעיר הנז' והיה רב מופלג בתלמוד ופסק ואין ערוך איו כלמוד החוס' ושמעו הולך במצרים, קוסטנדינא וויניציאה והוא השיב תשובות וחקר פסקים והם מפורים אחת הנה ואחת הנה (כ"כ בנו הנז' בהקדמה אשר כראש הם' נובלות חכמה ותלמידו מו"ה משה מינץ בראש ס' אלים) וכתב פסק להסכים עם מהר"י סמינו (הזכירו בנו בס' מצרף לחכמה דף כ"ג ע"ב) בספר דרך ימין שלו בענין הקפת הלולב הנדפס בוויניציא ונגד הפסק של הרמ"ע מפאנו הנקרא ימין ה' רוממה ככתוב בסוף קבלת מהר"י סרוק (נדפס בס' מצרף לחכמה דף פ"ד סע"ב).

361 הר"ר אליה ב"ר אלקנה קפשאלי, יצק מים ע"י אריות שבחבורה הם רבותינו האשכנזים" (אהלי חס רס"ג) ולמד בפאדוואה אצל הרב מו"ה ישראל אשכנזי תלמיד חבר של מהר"י מינץ (ככתוב בתשו' הנדפסת בס' אהלי חס סי' ב' ובתשו' זקן אהרן ססי' ג') והרביץ תורה בהעיר קנדיאה בזמן א' עם הרב מו"ה יהודה ב"מ איה דילמדויגו (ע"ל אות י') ונפלו ביניהם מחלקאות גדולות בכמה ענינים והרעישו כל הולה במחלקותם ואש המחלוקת גדלה מאוד (עי' תשו' זקן אהרן סי' ד' וסי' קנ"ד) עד אשר הגישו תעצומותיהם לפני רבנים מפורסמים כנר' מתשובות הרבנים אשר חיו בימיהם, אחת בעסק מומן אשר נפל ביניהם בעוד הרב מהר"י כי רב עלי אדמות ככתוב בתשו' סי' נ"ד ושאל הרב מו"ה איה אודותו (וגם אודות ענינים אחרים) את פי הרב מו"ה משה אלאשקר במצרים ככתוב בתשובתו (מסי' ע' עד סי' ע"ח) וגם להרב מו"ה אליה הלוי שאל ככתוב בספרו זקן אהרן (מסי' קמ"ח עד סי' קנ"ד) ועוד בענין עדות ב' אחים על קדושין ובענין ענונה ואו כבר סליק הרב בי רב לבי קברי ומהר"מ אלאשקר עלה לשכון כבוד בתוככי ירושלים עה"ק וננשו אליו למשפט ככתוב בתשובותיו סי' צ"ט וסי' קי"ב וקי"ג וקי"ד וגם שאלו להרב מהר"ם מפאדוואה ולא רצה להודיעם הכרעתו משמעו ונמוקו עמו אשר כתב להרב אלאשקר בתשו'

סי' כ"ט, ועוד בעניני איסור והיתר אשר שאל הרב מו"ה יהודה מן הרדב"ו והשיבו, ככתוב על השוכותיו (ד' פיורדא) סי' תקכ"ו, ומתשו' הרב מהר"ם מפארווה על שאלות מו"ה אליה בתשובתו סי' ל"ב וסי' ע"ח משמע קצת שהיה גם חלמידו (שכותב לו "גדי שהנחתי נעשרה תיש"ע) ותשובה ארוכה מהרב מובאת בס' וקן אהרן סי' ג' אשר שקיל וטרי הרבה עמו כנו' וכנר' שם עוד כסי' ד' וה', וגם שאל מן הרדב"ו והשיבו בכבוד גדול ככתוב בתשו' הראשונות סי' ק"ח (וצ"ל ק"ט) (ועוד עי' שם ססי' ק"ז אודות קונטרס אשר כתב הרב וכדו' בלשונות הרמב"ם סי' ט"ז ובתשו' ד' פיורדא סי' תקע"ז וחתום עם שאר הגדולים אשר היו בימיו תוך הכתבים באיסור סתם יינם אשר נדפסו כויניציא ע"י כמוהר"י פאררו ומועזקים בראש ס' יין הפשוטר למהר"נ שפירא וגם יש לו שאלה תוך תשו' אהלי חם סי' ב' וגם נזכרים תשו' כ"י להרב בכנה"ג א"ח הגה"ט סי' תרס"ט ותרפ"ז [וסי' שמ"ב]. והוא כתב:

א' סי' דבי אליהו, והוא דברי הימים מצמיחת מלכי האוטומאני ומלחמתם והצלחתם ומהיהודים בני קנדיאה מוכא ככתב מו"ה משה מינץ הנדפס בס' אילים דף כ"ט"ע) (ולא סדר איהו כמוכא בשפ"י דף נ"ה ע"א ונמשך אחריו הר"ב סדר הדורות וכבר השיגו הר"ב שה"ג ח"ב אות ס' סי' י"ט).

ב' סי' נועם וחובלים, שו"ת ומכתבים שונים לו ומכריע בו במחלוקת אשר היה בין הרבני מו"ה דוד ויטאל ומו"ה בנימין בעל ס' בנימין זאב אשר נשלח גם להרב מו"ה יוסף טייטצאק (ע"ל אות ד' הר"ר דוד ויטאל) כ"י ל"ד דפים קוארטא להאחים ביסליכעם בכראד.

362 הדרשן ר' אליה ב"ר אריה ליב מקאברין כמדינת ליטא מטשפתח בינקאוויצר ומנוע ש"ך וישב באהל חורה בפלינגראן גליל קיראן כמדינת זאמרט. הכר והביא לדפוס בהסכמת הרבנים: א' סי' מכתב אליהו על פיקי אבות בהמבורג בשנת הע"ה, 4.

363 המדקדק ה"ר אליה ב"ר אשר הלוי אשכנזי הנודע ומפורסם בשם ר' אליה, בחור נולד בהעיר נייאשטאדט שאצל נהר אייש [עיר הקרובה לנירנבערג] (כן העיר ועכאסמאין מינסטער חלמידו בדקדוק לה"ק) בשנת רל"ב (כי מפורש יצא מפיו בס' הברור דפוס איזנא ש"ב, ששנותיו נגעו אז אלי שבועים) וכאשר הגלה משם עם שאר יושביה היהודים הלך לאיטאליא ותקע אהלו בפאדואה עד

(* ועי' גם בתשו' אבקת רובל לזמן מהר"ו קארו סי' ס"ג תשובה אשר השיב לו וסי' ס"ד כתב ישלח לו מו"ה אליה וסי' ס"ה העתק כתב מהר"ם מפדואה בענין זה ואף שה"ר אליה מפלוג שם בס' ס"ד מאוד מתכמתו ומגדולתו של מהר"ם פדואה מ"מ אינו כותב עליו מזוי ורבי ולא כדרך חלמיד על רבו. (***) [ואפס קצחו קצת דברים ממנו הנוגעים לגיוש ספרד הוציא לאור החכם שד"ל בסוף העתקת ס' עמק הבכא לר"י הכהן ע"י הח' ר' מאיר הכהן ווינער בשנת תרי"ח].

אשר נלכדה העיר בשנת רס"ט ונשלל מאתו כל אשר לו או גלה ממקומו ובא לויניציאה ואחר אשר גר שם ג' שנים הלך לרומי ונתקבל שם אצל חשמן (קרדינאל) איגידיה [Egidio de Viterbo] להורות אותו כלשון הקדש והיה כביתו כשלוש עשרה שנה (ואודור מלאכתו זה להיות מלמד תורה לגוים כבר החלונונו עליו חכמי ישראל אשר חיו בזמנו, כנר' מהתנצלותו בסוף הקדמתו השניה לספרו מסורת המסורת' ע' כס' באר מים חיים שכס"ס באר שבע סי' י"ד ועי' יש"ש ב"ק פ"ד סי' ט' ובתשו' דבר שמואל סי' ע"ה) ובשנת רפ"ז כאשר נגזר על רומי חרבן וכליה ע"י חיילי הקיסר קארל החמישי הלך משם וחזר לויניציאה ונתחבר להמדפים הנוצרי המפורסם דניאל כומברג להגיה הספרים הנדפסים בכיתו וכאשר שכת ממלאכתו הלך לאיזנא [Isny] בארץ שווייבען אשר נקרא לשם מן המלומד הדורש פאויל פאגיוס [Paul Fagius] לעזור אותו בהדפוס אשר הקים שם ולהגיה הספרים אשר ידפים ולא ארכו לו שם הימים*) עד שחזר לויניציאה ונפטר בחודש שבט בשנת ש"ט, ואלו הברויו:

א' ביאור על ספר מזלך שבילי הרעת לרבינו משה קמחי, חברו בפארוואה בשנת רס"ד, ונתן הספר למעתיק להעתיקו והוא הרחיקו מעל גבולו והביאו לדפוס בלי הזכיר שמו עליו עם הקדמה לה"ר בנימין ב"ר יהודה (ע"ל אות ב') בראשו להונות הקונים למען יסברו שגם הביאור הוא לו, בפיוארו רס"ה, 4, ונדפס עוד על ידו עם ההקדמה, אחר אשר עבר על ביאורו שנית בויניציאה ש"ו ובסופו קול ענות קול חרופים וגדופים על עברו אשר רמחו כנו', 8, ונדפס עוד כמה פעמים וגם עם לטיין [אשר נתק ע"י זעכאסטיאן מינשטער].

ב' ס' הבחור, והוא כללים קצרים ברקדוק הלשון נחלק לר' מאמרים, שנים בפעלים ושנים בשמות, וכל מאמר לי"ג עקרים וכל עקר לחלקים קטנים ובסופי שיר מעשרה בתים המסיימים בהיכת ערבים, שניין דא מן דא, רמו עליו בנימוק ב' לשורש ערב [כס החשבי שלו], חברו ברומא בשנת רע"ו, ונדפס שם בשנת רע"ח, 8, והדפיסו עוד אחר אשר היסיף וגרעו באיזנא בשנת הש"כ ליצירה, היא בשנת שבעים לחייו, 4, ועוד במנטובה ש"ו ובלובלין שנ"ד ובכרלין הקב"ז ובפראג הקמ"ט עם קצת הערות וביאורים, 8, ונדפס עוד עם העתקה בל' רומי ובראשו קינטרס המוציא האותיות העבריות שניהם לזעכאסטיאן מינשטער בבאסיליא בשנת רפ"ה ועוד שם בשנת שע"ב, 8.

ג' פרקי אר"ה, הוא המשך לס' הבחור הנז' וממנו הוא וכמעשהו, נחלק לר' פרקים וכל פרק לי"ג ענינים מתחלפים

(*) והיה שם מושגת ש' עד שנת ש"ב.

ונקראו בשם פרק שירה בדיני האותיות והנקודות וקצת דיני הטעמים נחלק לי"ג שירים עם ביאור בסופן, ופרק המינים ופירוש השמות ופרק המדות לביאר כמה מדות יש בשמות ופרק השמושים באותיות המשמשות. חברו ברומא (כנר) בהקדמה החרוזית שלו לספרו מסורת המסורת) ונדפס בפוזארו בשנת רפ"ז, 4, והביאו לדפוס שנית בויניציאה ש"ו (ונר' שם שר' פוזארו היא משנת רפ"ז ולא משנת ר"פ כאשר נדפס בו) ובפראג ש"ס ובלובלין שס"א ובבאסיליא שצ"ד ובקראקא ח"ב ובפרנקפורט דמיין המ"ט [ובברלין תקמ"ח ובפראג הקנ"ג] והג' פרקים אחרונים עם פרק מלות הטעם (מס' פתח דברי') נדפס בבאטונא תק"ל, ונדפס גם עם העתקה לל' רומי ע"י מינשטער בבאסיליא רפ"ז, 8.

ד' ס' ה' הרכבה, כביאור ובדקדוק המלים הזורים והמורכבים על סדר האף בית. חברו ג"כ ברומא בשנת רע"ז ונדפס שם בשנת רע"ח, 8, ועוד בויניציאה ש"ו ועוד [באטונא תק"ל] כפראג תקנ"ג ונדפס עוד עם העתקה לל' רומי למינשטער בבאסיליא רפ"ה ועוד שם בל' רומי לבד ורק השיר וההקדמה גם בלה"ק בשנת רצ"ז, 8.

ה' ס' מסורת המסורת, יורה דרך בעלי המסורת בקיצור לשונם וחידוכם וסימנם, נחלק לשני חלקים בדמות שני לוחות אבנים, הלוחות הראשונים כחב כס עשרת הדברים בעניני החסדים והמלאים, והלוחות השניות בדברים אשר הסכימו עליהם בעלי המסורת לדבר כס, נחלק ג"כ לעשרה מאמרים, והחלק האחרון שער שבתי הלוחות כביאור המלות נשחמשו ונהגו בהן בעלי המסורה קטנה עם ג' הקדמות בראש הספר ובהקדמה הג' יחזור בה בענין הנקודות והטעמים מתי הושמו (וע' מאור עינים חלק אמרי בינה פרק נ"ט) חברו בויניציאה בשנת רפ"ח ונדפס שם בשנת רצ"ח, 4, ובסוף הס' מדפוס זו נדפס שיר על מספר האותיות בהתורה לר' סעדי' גאון* עם הקדמת וביאור והגהת המחבר ונדפס עוד שם שנית בשנת ש"ן, 4, ובולוצבאך תקל"א וגם עם העתקה לל' רומי בסופו ע"י מינשטער בבאסיליא רצ"ט, 8, וגם בקעלין ש"ז [ונעתק גם ללשון אשכנז, נדפס בהאללי ש' תקל"ב].

ו' ס' טוב טעם, כביאור דיני הטעמים ומשפטים, נחלק לשמונה פרקים חברו בויניציאה ונדפס שם בשנת רצ"ח, 4, ובבאסיליא בשנת רצ"ט וכדירהנפורט תק"ג, 8.

* השיר הזה תמוזחם לר' סעדי' גאון אינו לו כ"א לר' סעדי' בן יוסף בכור שור ונדפס גם בס' סייג לתורה לר' אשר אנשיל ווירמש רופא.

ז' ס' החשבי, בו מפורשים חשי"ב*) שרשים המורגלים בדברי רז"ל בתלמוד ובמדרשים עם הרגומר בלשון אשכנזי ככמה מקומות, נדפס עם העתקה לל' רומי עמוד לקראת עמוד ע"י פויל פאניוש באיזנא ש"א ועוד בלי העתקה בכאסיליא שמ"א, 4.

ח' ס' מהורגמן, הוא ביאור השרשים של לשון ארמי הנמצאות בכל התרגום של הנ"ך על סדר א"ב נדפס באיזנא ש"א ובוי-ניציא ש"ך ובקולוניא שב"א.

ט' נמוקים והגהות לס' המכלל וס' השרשים של רז"ק נדפסו אצלם בדפוס ויניציא ש"ה ושו"י [והנמוקים לס' המכלל נדפסו ג"כ אצלובפיורדא תקנ"ג, ולס' השרשים נדפסו בברלין תקצ"ח ותר"ן].

י' ס' הבבא, ונקרא גם בל"א כבא-בוך, הוא סיפור בלשון אשכנז מרוכס אחד הנקרא כבא הנשבה כמה פעמים וניציל, ונדפס [ראשונה בלי שם מקום הדפוס ובלי זמן] בפראג [ח"ך] ובאמשטרדם חכ"א בסוף הוסיפון בל"א הנדפס שם ובפפד"מ הנ"א ובוילמרשדארף הפ"ר, 8.

י"א ס' ההלים, העתיק לל"א לבקשת ה"ר מאיר ב"ר יעקב איש פרענץ וקורניליא אדילקינד ונדפס על ידם באותיות יהודית אשכנזית בוינדיג 305 (ד"ו ש"ה) ונדפס עוד אצל ההלים עם פירוש קב ונקי במנטובה שב"ב ויש מיחסים לו גם ההעתקה מחומש ומגלות והפטרות תיבה כתיבה הנדפסת בקושטנציא בשווייץ בשנת ש"ה, 4. אבל זה אינו כמ"ש מו"ה יקותיאל בליץ בהקדמתו האשכנזית לחנ"ך המועתק על ידו לל"א בשם הרב מו"ה משה רפאל די אגילאר שגינה מאוד ההעתקה הנזאת שגור עליה שלא יצתה מתחת ידי הר"א המדקדק וכן הוא האמת כי נעשזה ע"י משומד א' הנקרא מיכל אַדָם כמ"ש המלומד דע ראססי בדיציאנארישא לו דף ק"ט ע"ב בשם א' מבני דורו וממכיריו של המלומד הנז'.

י"ב ס' הזכרונות, הזכירו בהקדמתו בתלצה לס' החשבי ולא נדפס והוא כ"י בכיבליאטהעק של המלך בפאריש (וואלף ח"ג סוף דף צ"ט) וקרוב אצלי שהוא אותו החבור אשר הזכירו בסוף אגרתו לועבאסטיאן מינשטער [הנקרא גם מכתב מא"ה] הנכתב בויניציא י"ו אייר משנת רצ"א (ונדפס קודם פירוש רז"ק לעמים עם לטיין בכאסיליא שצ"א) ושהוא פירוש על המלות החמורות של התורה וחמש מגלות כמו שנכתב שם וכתב עוד אודותו ואידות המתורגמן אשר קראו שם ס'

(* הכי על כן קרא שמו תשבי, גם מלה אחרונה שבסוף הם' היא מלת תשבי וכ' עליו בסיום הם' שבמקרה יצא השרש הזה אחרונה ולא בעצם וכונה, אך מ"ש שם לתת מעט נכון למה נקרא אליה הנביא „מותשבי גלעד" הוא ממש לשון התעם תענית דף ז' א' ד"ה ויאמר אליהו.

השרשים של התרגום „ידעתי אם היו נדפסים שימכרו למאות ואלפים“.

יג שמורת דברים [והוא בשמות לה"ק עם העתקה לל' למיין ואשכנז] נדפס באיזנא ש"ב (ש"י דף ע"ח ע"ב) [נדרפס עוד בפראנעקער ונוסף עליו העתקה לל'יון בשנ' תי"ב ועוד שם חמ"א].

364 **הרב המקובל מו"ה אליה בעל שם, אב"ד דק"ק העלמא היה זקנו**

של הרב מו"ה זעליג ר' יעסלש אב"ד דסלאנימא במדינת ליטא, ככתוב בהקדמת ס' אור חדש על פסחים ושל מו"ה אליה אבי הרבנית רחל אשת הרב הכהן הגדול מו"ה אפרים מווילנא בעל ספר שער אפרים אבי הרב מו"ה יהודה ליב הכהן, ככתוב בהקדמתו לס' שער אפרים (הנו') ואבי הרבנית נחמה אשת הרב מו"ה יעקב אשר הולידו את הרב מו"ה צבי אשכנזי והוא העיד* (כחשובתו סי' צ"ג ומובא במגדל עוז לבנו הג"מ יעב"ץ דף רנ"ט א') על זקנו הרב מו"ה אליה שברא גברא ע"י צרופי השמות מספר יצירה (ועי' כס' שאילת יעב"ץ ח"ב סי' פ"ב) ובכח קבלה מעשית אשר היה בקי מאד בה ועשה על ידה נפלאות לעת הצורך (כ"כ הרב חיד"א ביעד לחכמים ח"ב אות א' סי' כ"ג שסיפר לו מהם אביו הרב אשר שמעם מן הרב מו"ה אריה יהודה ליב הכהן הנו') וזמנו של הגדול הזה היה לדעתי בהתחלת המאה השלישית מהאלף הששי לערך בזמנם של הגדולים מהרש"ל ומתרא"י [מהרמא"י] והוא לדעתי מו"ה אליה ב"מ אהרן יהודה אב"ד בחעלם החתום עם כמה גדולים אשר מכללם מהרש"ל ומו"ה יצחק ב"ר בצלאל בעסק עיגונא אחת. נדפס בחשו' ב"ח ח"ב סי' ע"ז כי כבר אמור למעלה שנכרו חמיו של הר"ב שער אפרים נשא את שם חפירתו, ומוכרח ממילא שבעת מולדתו (לפי מנהג אשכנז וצרפת שלא לקרות בשם אביו החי אשר כבר היה נהוג שם בימים קדמונים וככתוב בס' חסידים סי' ת"כ) כבר היה אליהו עומד ומשמש כמרום, והוא לפחות כבר נולד בשנת ש"נ כי כבר מהקונטרס מס' מגלת ספר להרב יעב"ץ (המועחק במאסף לשנת תק"ע) כאשר עוב חתנו הכה"ג הנו' בשנת ת"ח את ארץ מולדתו כבר היתה נכדתו בת חתנו נשואה, ומעתה צא והשוב אם מו"ה אליה היה רק בן כ' שנה כשהוליד את בתו רחל והיא היתה ג"כ רק בת כ' כאשר ילדה בתה נחמה והיא היתה רק בת י"ח בגזירת ת"ח היה מו"ה איה בשנת ש"נ כבר עלי חבל והרב כבר עזב או את הארץ, הארכתי כ"כ לאפוקי מדעת הר"ב סדר הדורות שכתב כספרו דף ס"ד ע"א דברים תמוהים כזה וז"ל „הג"מ אליה בעל שם אב"ד דק"ק העלם בוורמו (?) חבר ס' אררת אליה פי' על הזוהר כו"י“ אתה הראת לדעת כי עירב להרב דקאחינן עליה עם

* צ"ל והוא כתב „שהעידו על זה“, לא שהעיד הוא בעצמו.

הרב מו"ה אליה לואנץ (הנז' לק) ועמו הסליחה יכפר ויסלח כי דבריו
אלו רהוקים מלהיות אמת.

365 הר"ר אליה בוטריאו הרופא, חבר:

א' פירוש ארוך על משלי כ"ו על הכ"ה דפים, 4, ביד
האחים ביסליכס בכראד כנרפס ברשימת ספריהם.

366 הקדוש רבינו אליה מאכרוויקא [או מאוכרויק. כן איהא יומא כ"ז
א] נראה שהיה מתלמידי ר"י הוקן בעל החוס'.

367 הר"ר אליה בלין ב"ר יצחק ש"ץ ואב"ד בק"ק ווירמיישא בימי חרפו

של הרב מו"ה הירץ טריוויש וגם היה אלופו ומידעו כאשר
העיד עליו בפירוש התפלה שלו בהקדמה ליוצר ושהיה קרובי וחני
שוקל וסופר, וכתיב עליו במימרכך דק"ק ווירמיישא שהיה מעמיד
תלמידים הרבה והיה עניו ובעל מדות טובות ודין שם כמה שנים
והיה בהמאה השלישית מהאלף החמישי, והבר:

א' ביאור לפירש"י על התורה אשר בא ליד מו"ה שמעון מורנקבורט
בעברו על ספרו דבק טוב במהדורא שניה כמ"ש בהקדמתו
והעיד עליו שרוח אלקים דבר בו ונמצא חוץ ספרי כתיבת יד
של הרב רד"א (ברשימתו הנדפסת פה בשנת תקמ"ב) ספר
ריב בין אנשים ה"ה האלוף מו"ה אליה בלין ומו"ה הירץ בר
גרשון בוורמש.

368 הר"ר אליה ב"ר בנימן הלוי בקושטנדינא נתנדל מנעוריו בין

חכמים ועשרה תורה קבע (כאשר העיד בעצמו בתשו'
רס"י קנ"ו) והיה תלמיד מובהק של הרב מו"ה משה קפסאלי וגם היה
מגן בערו ויצא לישע רבו נגד הרב מהר"י קולון במחלוקת הגדולה
והעצומה אשר היחיה כיניהם (כנר' בתשו' מהר"ק שורש פ"ג) וגם
יצק מים על ידי איהו הרב מורחי והיה לו לתלמיד חבר בחייו ומכית
דינו (כנר' בתשו' הרא"ם ח"א סי' א' וט"ו ובחלק ב' בס' מים עמוקים
סי' ח') וכר נח נפשיה דהרב ונסתלק נר המורחי, הארץ האירה מכבודו
כי ישב על כסאו ומלא מקומו (כנר' ממכתבו לארטא בס' זקן אהרן
סי' קי"ט) וגם העמים על שבמו עול הקהלות והישיבה (עי' שם סוף
סי' ט') והיה ענוהו סני אוהב שלום ורודף שלום ומעביר על מדותיו
(וכנר' ממ"ש למו"ה גרשון מורחי בתשו' סי' קפ"ו) וניסף על חכמתו
בחכמת התורה היה גם משורר עצום וכקי בחכמת הלשון (עי' בתשובתו
סי' ע"ז וסי' ע"ט) וכשאר החכמות ובפרט בחכמת הנדסה (עי' בתשו' סי'
פ"ד וסי' קע"ט) ומאוד הפליגו בשבחיו הרבנים מו"ה אליה קפשאלי
בתשובתו (הנדפסת בס' זקן אהרן סי' ג') ומו"ה שלמה סירליו בשאלתו
(שם סי' ר"ט) והסבים עם שארי גדולי זמנו על הדפסת ס' ברכה
אברהם להרב מו"ה אברהם טריבישו, והוא חבר;

א' ס' הננא רבי אליהו, כולל הנ"א סימנים, שו"ת אשר עסק בהם עם גדולי זמנו [ותשו' כ"י להר"ב מוכתא כס' מצל מאש לר"י אלפנדראי סי' ס'] ונאבדו רובן והנותרים נקבצו ע"י נכדו מו"ה בנימין הלוי והם רכ"א סימנים ונסדרו ע"י הרב מו"ה בנימין מויטאל וחבר גם הקדמה שבה מאריך בשבח הרב המחבר וחבריו (אשר משם לוקח הרבה מהכתיב כאן) ומפתחות על סדר ההלכות בראשם והובא לדפוס ע"י נכדו מו"ה אהרן גלמידי וקראם בשם זקן אהרן (ינטרפה לו השעה ולא זכה לגמור הדפוס כהיו נכר' מהקינה אשר קיננו עליו בפתח השער) בקושטנדינה בשנת הצ"ד, 2. ונדפסו גם איזה תשובות להרב כס' אהלי חס' סי' כ"א וכ"ב וסי' ע"ח ע"ש וכסי' קצ"ט ור"א עם השנת הרב מו"ה חס בצדו וגם היבאה תשובה לוי"בס' אבכת וכול למהר"י קארו סי' ק"ט ותשובת הרב סי' ק"ו.

ב' מאמר כלדאי, בדיניו חנאי אסמכתא ושאיין כלדאי אסמכתא ויש אסמכתא בלא דאי וכדומה בענינים הללו, חלקו לז' מאמרים ולי"ז פרקים, הזכירו כחשיבותו סי' פ"ב וקפ"ב, ונדפס ע"י הרב מו"ה בנימין מויטאל הנז' בחוך ס' תומת ישרים הנדפס על ידו בויניציאה שפ"ב, 2.

ג' ס' לוי' חן, ברברי חכמה ובהישרת האדם ביראת האלקים חלקו לשלישה מחנות, מחנה לוי' (ובתשו' למו"ה איה קפשאל' ה:נדפסה בס' זקן אהרן וסי' קמ"ח מעתיק פרק מהמחנה הזאת כביאור האותיות ומעלת הכתיבה וצורתה), מחנה ישרא ומחנה שכינה ונחלק לר"מ פרקים.

ד' שירים ערכים ובקשות ותחנונות לאפים ולרבנות נדפסו מהם בספר בפני עצמם, וגם נדפסו מהם:

ה' בסדר התפלות מכל השנה למנהג קהלת בני רומאניאה (קהלה שלהם היא הקדומה לקהלות אחרות אשר בקושטנדינא וכל דבריהם מיוסדים על פי חכמי אשכנז וצרפת ככתוב בתשו' מהר"י בן ל"ב ספר ג' סי' ס"ז וסדר תפלות שלהם נדפס בויניציא ועוד בקושטנדינא בשנת שס"ב) היא החזוניה"ה אשר הוא היה מסדרה הראשון וכתב בה כמה בקשות ופירושים לתפלות ומנהגות וגם כמה פסקי דינים דבר יום ביומו וכנר' בתשו' הרב מהר"י מטראני והרב מהר"ח אלפאנדראי הזקן כס' מגיד מראשית דף כ' ע"ג וע"ד) ותיקון שטרות וכדומה, וגם נדפס שם בקשה להרב בשם

ו' בית הלוי, וגם קרא אותה אלף בית יען שהיא מאלף תיבות אשר כל תיבה מהם מתחיל באות בית, ועוד כתב ג' ספרים בהלצות ושירים ותוכחות ונקראו בשם

(* ונקרא ג"ב גיגוש או יוני. ע"י תשו' מהר"י מטראני ח"ב יו"ד סי' י"ז.)

ז' ס' תוכחת מגולה.

ה' ס' שכט המוסר.

ט' ס' מי זהב.

369 הר"ר אליה ב"ר בנימין וואלף ב"ר אהרן שמעון שפירא,

וגיסם של הרבנים מו"ה יעקב רישר ומו"ה דוד אופנהיים היה דרשן וראש ישיבה בפראג ואב"ד בקעלין ובמיקטין ויצק מים ושמש בישיבה להרבנים וקנו ואביו הנז' וגם למד בנערותו בקאליש אצל הרב מגן אברהם (ע"ל 94 א) ויום סילוקו של צדיק היה ח' ניסן תע"ב בפראג ושם מ"כ (וואלף ח"ג דף צ"ד), וחבר:

א' ס' אליה זוטא, פירוש על לבוש החבלת וחור ונדפס בצד הלבוש בפראג תמ"ט ועוד שם בשנת תס"א, 4.

ב' ס' אליה רבה על לבוש הנז' שם העמיק הרחיב בחריפות ובקיאות ונדפס בזולצבאך תקי"ו, 2, בצד הש"ע א"ח ועל ידו זה השחיתו כוונתו בהרבה מקימורה אשר דבריו נכוננו רק על הלבוש והמה ציינום על הש"ע והחמיאו כוונתו.

ג' ס' אליה רבה על ש"ע יורה דעה, והרב בעצמו הפליג מן חבורו זה בהקדמתו לאיה זוטא ונשרף עם חבורים אחרים מכ"י שלו בהשריפה הגדולה אשר היתה בפראג בשנת תקי"ד ונדפס דף א' ממנו אוד מוצל מאש בסוף אליה רבה לא"ה.

ד' ששה שיטות מחדושי הלכות אליה רבה מה שחדש הרב בלימוד הישיבה על מס' כתובות, קדושין, גטין, כבא קמא, כבא בתרא, חולין, נדפס ע"י בן בתו בפיוורדא תקכ"ח.

ועוד היו להרב בכתובים, דרושים נחמדים על כל התורה אשר דרש בפראג מידי שבת בשבתו, וחדושים על ארבע טורים וש"ת הרבה (מאוד*) והכל ללהב יצא בהשריפה הנזכרת ככתוב בהקדמת תלמידו אשר הביא ס' אליה רבה לרפום.

370 הר"ר אליה גוארטייר או גוארטייל, היה אחד מגדולי תלמידיו

של הרב מו"ה היים שבתו והיה מעיין גדול ופלפלא חריפא והרביץ תורה בתלמידים ומגדולי תלמידיו היו הרבנים מו"ה משה בן יעיש ומו"ה ברכיה רוסו ומו"ה יוסף הלוי ומו"ה דוד יצחקי ולא האריך ימים ונפטר בחוה"מ של פסח משנת ה"א שצ"ד (קורא הדורית דף מ"ד ע"ב ודף נ"א רע"א).

371 הר"ר אליה ב"ר דוד בן הרב מו"ה אליה גאליפאפה עלה להר

הקדש ירושלים תוב"ב וישב שם שנה תמימה והתעוללו עליו עלילות וברזל באה נפשו ואחר אשר התרפס ברצי כסף ברה משם ובא להעיר ררום והיה מתושביה בומן שהיה טרא דאתרא שם

(* עיי' בקונטרס אחרון משו"ת שער אפרים שנדפסו שם תשובותיו אשר השיב להרב מו"ה ארי' יודא ליב בנו של הר"ב שער אפרים.

הרב מו"ה משה ישראל (ככתיב בספרו דף ק"ז ע"א) ושם היתה מנוחתו, וחבר:

א' ס' ידי אליהו, נחלק לשתי ידות, הוד האחת היא כוללת כל עניני התקנות אשר תקנום הנביאים ורו"ל על הסדר אשר באו בחבור היד הגדולה, להרמב"ם ופלפול בהכמה לברר אנה יסודותם בקודש איוז מדאורייתא ואיוז מדבריהם ונחלק לקע"ב סימנים, והיד השניה ענינים וחדושים נפרדים וסוגיות, ונדפס בקושטנדינא חפ"ח, 2.

372 הר"ר אליהו ב"ר דוד אלפני הלוי אחר מחבמי קושטנדינא בשנת הרע"ט בימי הרב מו"ה אליה מזרחי והתים שלישי להרב כנר' בתשובתו ח"א סי' מ"ו.

373 הר"ר אליה העדני [פ"י שהיה מעיר עדן, Aden, אשר בערב] חבר: א' סדר אוהרות הנקרא יד אליהו שאומרים בני כושין [Cochin] אשר בארץ הודו ביום השמיני חג העצרת, נדפס באמשטרדם בשנת המ"ה, 8.

374 הר"ר אליה זעזוה, חבר:

א' פירוש על הסמ"ג ועל הסמ"ק כ"כ ברטילוקי בס' קריית ספר א"ת א' סי' ר' ונמשך אחריו בעל שפתי ישנים דף ס"ג רע"ב. 375 הר"ר אליה האקו היה בזמן הרבנים מו"ה חיים אבואלעפיא ומו"ה יצחק הכהן (כנר' בס' מחזיק ברכה על י"ד דף ק"ה ע"ג) והיה חמיו של הרב מו"ה ברזילי יעבין (שה"ג ח"ב אות ב' סי' ס"ב) וחבר: א' ס' רוח אליהו, שיטה על קצת מסכתות ולשונות הרמב"ם ודרושים ובסופו קונטרס בענין חוק כרי דיבור להרב מו"ה חיים יהודה איעור המביא הספר לדפוס ונדפס בשאוניקי הקל"ב, 2.

376 הרופא מו"ה אליה חיים ב"ר בנימין מהר אלצינו [והיא Montalcino] (כן הוא הנכון ולא מצייאנציאנו ככחוב בס' ארי נוהם למו"ה יהודה ארי' די מודינה כ"י בפרק י"ב ופירשו לננאי כי ציאנ-ציאנא הוא דברן כלשון איטליאני) היה כמאה השלישית מהאף הששי וחבר לתלמידו מפתח להכמת הקבלה קראו:

א' אגרת חמודות, ובתקדמת הספר נלהם בעד חכמת הקבלה וספר הזוהר (עם כי מידרה שהושמו בו נוספות מאחרונים) וריב לו עם הפילוסופים מכני עמנו והטיה דברים כנגדם ובפרט לחלק יצא נגד הרב בעל ספר העקרים כמה שבחב בענין אמונת הגלגול ועל בן דורו הרב דון יצחק אברבנאל כותב מרורות ומשיג על ספרו עמרת זקנים ככתיב בספר ארי נוהם הנז' סוף פרק א' וריש פרק י"ג, והוא מהלל מאוד ברוב התשבחות לספר הכוזרי וכותב שלא חובר ספר מסכים אל

האמרו כמוהו כאשר הביא בשמו הרב מהר"י מוסקאטו בפתיחתו לפירושו קול יהודה סי' ג', והביא בראשה דבר קשה מאוד להאמין, שכסוף ימיו נתללו להרמב"ם ע"י זקן א' מסתרי התורה להמקובלים ונתחרט אז על דברים הרבה שכתב בחבוריו כמובא בשמו בשלשלת הקבלה דף מ"ד סע"א וכן כתוב בספר עבודת הקדש להר"ם בן גבאי חלק העבודה פרק י"ג (ועי' בס' ארי נהם הנו' סוף פרק י"ב) כ"י בכיכליאטהעק בטורין (וואלף ח"ד דף תשפ"א) ובמינכען (ס' קי"א) ובפלארעניץ שני פעמים (בארגו כ' ספר ה' סי' ג' וכחוב שם שם המחבר בטעות דוד ב"ר בנימין מהר אלצינו, ובארגו מ"ד ס"פ י"א) ונמצא גם אצלי בכ"י*).

377 הר"ר אליהו בן חיים אחד מיותר מרכני וממרכיבי התורה בקוש-

טנדינא בסוף זמן הרבנים מו"ה יוסף קארו ומהרשד"ם והוא חתום עמהם בהסכמתם לס' יפה תואר בראשית הנדפס בויניציאה, וכשהלך מהר"ר מטראני בכחרותו לשם פלפל עמו בשם סיתי ככתוב בס' שמות הניזון ועבר מחלוקת גדול בינו ובין מהר"א ששון בענין פטור הרופאים ממס כמובא בכנה"ג חוה"מ מ"ב סי' קס"ג הגה"ט קכ"ד והיה לו בן יחיד מחמד עינו: החכם מו"ה מיכאל, אשר עליו שם כל חקותו כי הוא ימלא מקומו אחריו, אך בעודנו באבו ככן עשרים שנה נקטף, ועיני אביו רואות וכלות, ובן בתו הוא הרב מו"ה משה בנכנשתי בעל ס' פני משה, והרב חבר חבורים ושיטות עמוקות לרוב המסכתות, ושאלות ותשובות ופסקים לאפים ולרבבות וגם דרוש דרש על הנ"ך ומדרשים והגדות וכתב בספר, ויען כילעת זקנתו כהו עיניו ונכרים באו שעריו וזרים בוזו הילו וגנבו גם לקרו מחמדיו הטובים, ויהי בהעלות ה' את א"רו השמימה ויבוקשו ספריו ולא נמצאו וכאשר נהודע שם בקושט' שרצון הרבנים לגזור כגורת עירין להשיב את הגולה הושב קצת מהם והובא לדפוס מספריו:

א' ס' אמרי שפר, דרושים נחמדים כסדר התורה, ובכמה מקומות יבוא גם הרושים לבנו הרב הנו' המביא כאיזה מקומות הך דבריו מהדושי ג' סו הרב מו"ה יצחק בן פראג, בויניציאה ש"צ, ועוד בפרנקפורט דמיין תע"ג.
ב' שני חלקים שאלות ותשובות, ח"א הנקראים תשו' הראנ"ח כולל קב"ה סימנים***) והרשד"ם הסכים על פסקו בסס"י ב' וכן מהר"ש יפה בסס"י ג' וכסופו שיפה למס' בתובות נקבצו והובאו לדפוס ע"י הלמידו מו"ה יצחק ב"ר דוד לבית ליאון בקושט' דינר בלי זמן השנה באותיות מרובעות, 2, וחלק ב' הכולל

(* ברשימת הספרים, "אוצרות חיים" דף 320 נדפס הרופא חיים, "מארכיאנו" נר' שצ"ל מוהר אלצינו וכן צ"ל מה שנדפס שם מוגיטו צאב.
(**) ועי' לעיל No. 294 ותמצא שתשו' אחת הנדפסת שם ומיוחדת להרב אינה לו.

ק"א סימנים נדפס בס' מים עמוקים הנז' לעיל 358 גא. סוף
ספר ד' (*).

ג' נמוקים כ"י מובאים בס' כנה"ג חוה"מ ח"ב סי' קצ"ג הנכ"י ב-
378 ר' אליהו ב"ר מודרם ברודא, חלמיד הרב מו"ה אברהם ברודא
ושוחט ובודק בפראג, חבר:

א' ס' מנחת אליה על שחיטות ובדיקות מהר"ו והביאו לרפום
שם בשנת ה"ס והרפיסו עוד עם כמה היספית ולכן קרא אותו
מנחת אליה מהדורא בתרא שם בשנת חס"ה, 4.

379 הר"ר אליהו ב"ר יהוד' ליב מווישניצא התגורר בפולדא באשכנז
באוהל תורה והרבנים אשר בנמנו המסכימים על ספרו
העידו על גודל חסידותו ושקידתו בתורה וכ"כ הרב חיד"א כשה"ג ח"א
אות א' סי' ס"ו ששמע מהפלגת שקידתו וקדושתו וחבר והביא לרפום:
א' פירוש ותוספות מסורת התלמוד על מס' שקלים מתלמוד
ירושלמי בפרנקפורט דמיין ח"ע, 4.

ב פירוש ותוספות ומראה מקומות על מס' ברכות וסדר
זרעים מתלמוד ירושלמי ומהדורא בתרא על מס' שקלים
באמשטרדם ח"ע, 2.

ג' פירוש ותוספות כנוכר על מס' בבא קמא ובכא מציעא
מתלמוד ירושלמי באופיבאך חפ"ה, 2, ונדפס עוד בפפד"מ
חק"ב, 2, ונוסף בו גם על בבא בתרא.

380 הרופא ר' אליהו ב"ר יהוד' מטיבולי נולד בעיר מרינו [Marino]
אצל רומא, וחקר:

א' ס' חולדות, להכיר החסרונות והחולאים באם האשה ורשואתם
כ"י בוואטיקאנו, 4, (ק"ס אות א' סי' כ"ד ושפתי ישנים דף פ"ב ע"ב).

381 רבינו אליהו ב"ר יהודה מפאריש אשר בצרפת הנקרא גם רבינו
אליהו מפאריש (בס' יראים ססי' י"ז וברוקח סי' שס"א
ובמרדכי פסחים סי' תקע"א ובשאר מקומות) וגם רבינו איהו הצרפתי
(בתוס' ריב"א למסכ' גיטין) [ריב"א זה הוא רבינו יצחק ב"ר אשר
משפירא באשכנז (*)] ולכן כינה לרבינו אליהו "הצרפתי" כדרך בני
אדם לקרא לחושב מדינה אחרת על שם מדינתו. "הצרפתי" "הספרדי"
וכנר' נפס' בראב"ן] המובאים בתוס' סוטה דף י"ו ע"ב בד"ה כתבה
ובתלמודי רבינו יונה לברכות (דף ז' ע"ב) הרביץ תורה בפאריש הוא
ובית דינו בזמן א' עם רבינו חם ובית דינו ברומרוג ועם רבינו משולם

(* ובשער ס' מים עמוקים דפוס ברלין כנאו לתשו' הראנ"ח תשובות מים רבים ולא כמ"ש
הח' פירשט מים חיים.
**) לא כמו שב' במפתחות לסדר הדרות ר' אליהו צרפתי וכו', נר' ריב"א הוא ר' יצחק בן
אברהם" ואחר המחילה מכבודו ז"א כי ר' יצחק ב"ר אברהם נקרא ריצב"א וגם בגיטין דף ז' ב'
ד' ה' אמר כתבו התוס' וכן פי' ריב"א בשם ר' אליהו.

ב"ר נתן ובית דינו במליאון, וג' בתי דינים או היו בזמנם המפורסמים בצרפת כנר' בס"ם אכן העור להראב"ן בשאלתו בענין חוקת החלונות אשר שאל משלשחם (ומובאת גם כמרדכי לב"ב סי' תרנ"ו ומועתק גם תשובתם ואלו רבני מדינתו חלקו לו כבוד כנר' ממ"ש רבינו משולם אודותו בשאלתו לרבינו תם הכתובה על ס' הישר בסס' תר"כ וז"ל „שאינ עורה ננעלת בישראל על אדם כמותו בענוה וביראת חמא" ומתשובת ר"ת שם סי' תרכ"ב שכתב לו „והימלך ברכ אליהו ותראה לו דברי ושמעת מה ידבר" וכן נר' ממה שכתב רבינו משה מפוני-מיוזא לר"ת (שם סי' תרכ"ה) וז"ל „והרב משולם מחויק בכך, אך יד ה' היתה אל אליהו מוריני ומאוריני ולא הודה לו" ואחריו נמשכו בני פאריש במנהגם כנר' בס' המנהיג בהל' יוה"כ סי' מ"ה [וקוראו רבינו הקדוש ומוזכרו עוד בהל' שבת סי' מ"ד] וגם במקום שר"ת פליג עליה כמו בענין מפטיר (כס' הישר שם וכנר' ברוס' מגילת דף כ"ג ע"א בר"ה כיון, ודע דהעוד יש לומר הכתוב שם בתוס' גם הוא להרב כי כן כתוב בשמו כמרדכי שם סי' תחל"א [ובכל בו סדר קריאת התורה בכל שבתות השנה]. ושצריך האיש להשכיר את עצמו לזון את אשתו (כדעתו בתוס' כתובות דף ס"ג ע"א ד"ה כאומר ועי' תשו' מהר"ם ד"ק סי' קכ"ו) וגם היה להם פלפולים גדולים בענין אם צריך לקשיר הקשר של תפילין בכל יום (עי' בתוס' עירובין דף צ"ג א' ד"ה אביי ובמנחות דף ל"ה ע"ב ד"ה משעת ובחולין דף ט' רע"א ד"ה ואידך [ובאור זרוע הל' תפילין סי' תקע"ט] וכמרדכי בהלכות קטנות דף פ"ו ע"ג ובהגהות מרדכי לחולין פרק א') ובענינים אחרים (עי' תוס' שבת דף קכ"ב ע"א ד"ה משקיה ובמרדכי שם סי' ת"ד ובתוס' כתובות דף נ"ח ע"א ד"ה הנהו ובהוס' ע"ז דף ל"ב סע"ב) ור"י הזקן שאל ממנו והשיב לו ככתוב בתוס' כתובות דף נ"ד ע"ב ר"פ אעפ"י ובמרדכי שם סי' קע"ד וגם רבינו יהודה בן יצחק בן עירו אמר בשמו (כי הפירוש הכתוב בשמו בתוס' מהר"ם לזימא דף ל"ג רע"ב ד"ה עכור' כתוב בתוס' ישנים לרבינו יהודה משמו) ומפסקיו ומפירושו מיבאים בתוס' עוד בתוס' פסחים דף ל"ג ע"ב ד"ה לאימת וכבא בתרא דף קכ"ז רע"ב ובתשו' מהר"ם ב"ב ד"ק סס' קס"ב ובשאר מקומות.

382 הר"ר אליה ב"ר יהוד' קובו היה אב"ד בשאלוניקי בסוף ימי הר"ב פני משה ובזמן הרב מו"ה משה שלטון (כנר' בתשו' סי' כ"ב) והרב מו"ה יצחק רפאל אפאנדארי (כנר' מהשאלה בעסק קידושין א' שנעשו בקושטנדינא בשנת תל"ח אשר הוגשה לפניו ככתוב בתשו' מגיד מראשית ח"ב סי' ג' ולפני הרב והיא כתובה חוק תשוכותיו סי' י') ואחד מיוחד מגדולי הלמדיו אשר שמשו אותו בישיבה היה הרב מו"ה צבי אשכנזי כמ"ש כנו הרב יעב"ץ בקונטרס מגילת ספר הגדפס

במאסף לשנת תק"ע, ונפטר בשנת המ"ט (כן כתב הר"ב שה"ג ח"א
 אות א' סי' ס"ה בשם מוהר"א פרתיה הכהן בדרוש י"ט), והוא חבר:
 א' שו"ת אדרת אליהו והם כ"ו תשובות ארוכות והיו מונחים
 כבי גזא של הרב מו"ה שלמה אמאדיליו וכנו הרב מו"ה משה
 עד כי הובאו לדפוס עם ס' פני יהושע להרב מו"ה יהושע
 חנדאלי ובסוף חידושי הרב מו"ה יצחק אלמידה וזה החיבור
 נקרא בשם שני המאורות הגדולים בקושטנדינה הצ"ט, 2.

383 הר"ר אליהו ב"ר יוסף, חבר:

א' ס' קול תרועה, דרשות, נדפסו בשאלונקי שכ"ב, 8, (ש"י
 וק"ס) ועוד נמצא ס' אחד נקרא החקונים בכ"י על קלף, 2 כביב-
 ליאטהקא וארבאניקא מיוחס להח"א אליה בן יוסף (וואלף ה"ג
 דף צ"ו) אולי הוא החכם הזה [גם חבר פירוש על ספרי אמת
 ויתר הכתובים].

384 הר"ר אליהו בן הר"ר יחזקאל בן של קדושים והתורה היתה

ירושא בידו מאבותיו ואבות חתו, הרביץ תורה כביל-
 גורייא [Bilgora] במדינת פולין, וחבר:

א' ס' הר הכרמל, הוא חלק א' משאלות ותשובות בארבע חלקי
 הש"ע ספיקות בדינים אשר העיר הרב ובירר ולכן חלקי הסותר
 והוציא האמת לאורה ונשא ונתן בו עם גדולי זמנו הרבנים
 מו"ה צבי הירש אב"ד דברלין בחלק א"ה ס' כ"ד ומו"ה צבי
 הירש מירלש אב"ד דשווערין בחלק אע"ה ס' ז' ועם הרב מו"ה
 שלמה בעל ס' מרכבת המשנה והרב מו"ה חיים הכהן ראפפורט
 אב"ד דלובוב בחלק חוה"מ ס' כ"ו וכ"ח והביאו לדפוס בהסכמת
 חכמי זמנו אשר תהלתו מחריפותו ובקיאותו יביעו כפרנקפורט
 דארר בשנת תקמ"ב, 2, ובסוף חלק אה"ע וחווה"מ הרפים חידושים
 לבנו הרב מו"ה אביגדור וכתב בפתח השער שיעור לו תשובות
 הרבה בכ"י וגם אלו החיבורים:

ב' ס' ראש הכרמל, חרושים על מס' פסחים ועוד איזה מסכתות.
 ג' ס' אשר הנחלים על ש"ע חושן המשפט חיבור ופה למצוא
 הדין המבוקש בלי טורח וגם דינים מחודשים אשר הוציא
 הרב מש"ס ופוסקים.

385 הר"ר אליהו ב"ר יעקב (כ"כ, בראש מכח מאיהו או שבתי ככתוב

בראש סדר איהו) אלפאנדארי היה נכד הרב מו"ה יחיאל
 ב"מ חיים באסן (ככתוב כתשובתו הנדפסת בס' גבעות עולם סי' ל"ה,

(*) ומו"מ לא יעקב יעקב ממוקומו כי בראש סדר אליהו שגגת, "שבתי" הוא כופני שהחליפו
 המדפיסים את שם אבי הרב המחבר עם שם אבי הרב חתנו ר' מרדכי ב"ר שבתי אלפאנדארי אשר
 הוציא לאור ס' חמיו, אבל אבי המחבר זה בשם יעקב יקרא.

ע"ל אות ח') ותלמיד מובהק של הרב פני משה (וקוראו בכמה מקומות בספריו והשובתיו מורי הר"מ) ואחד מרכני קושטנדינא בוּמן הרבנים מו"ה אברהם קמחי ומו"ה יהודה רוואנים אשר חתום עמהם כמובא למעלה [ע"ל 215 א'] והיה ממונה אניטי נשים ובניו זרע קדש הרבנים מו"ה שבתי ומו"ה יעקב אלפאנדארי, והוא חבר:

א' סדר אליהו רבה וזוטא, והוא שני שערים כדיני עגונא בפלפול עצום והתחיל לחבר זה הספר בהיותו בן ל"ז שנה ככתוב בראשו ולא השלימו, ובסופו ט"ו תשובות השייכים לאבן העזר ורובם כדיני עגונא ובססי א' הסכים וחתם על תשובתו מורו הרב מו"ה יעקב כ"מ חיים אלפאנדארי והבליע הרכה, בנעימת שפתיו משבח הרב ובססי י"ד חתם על פסקו הרב מו"ה אליעזר בן שנגי, הובא לדפוס אחרי וסמוך למיתת הרב ע"י חתנו ובן אחיו מו"ה מרדכי כ"מ שבתי אלפאנדארי בקושטנדינא תע"ט, 2, עם הקדמת תלמידו הרב מו"ה אברהם הקטן [ע"ל 239 א'] והקדמת הרב מו"ה שמואל קמחי בראש הספר.

ב' ס' מכתב מאליהו, שמונה שערים כדיני גיטין וכל שער נחלק לסימנים ואחריהם קונטרס שמורת הגיטין ק"נ סימנים ובסוף קונטרס מאסף כדיני עגונא דאחתא מכל הנמצא בדברי הפוסקים ראשונים ואחרונים והוא שייך לס' סדר אליהו ושף מדוכתיה, ונדפס ג"כ ע"י חתנו הנז' שם בקושטנדינא, בשנת תפ"ג, 2, עם הקדמת הרב מו"ה יעקב כ"מ יהוד' אלפאנדארי בראשו. ועוד היו לו חבילות תשובות והלכות גדולות כדיני ממונות כמ"ש הרב מו"ה שמואל קמחי בהקדמתו לס' אליהו רבה הנז' ותשובה להרב אשר השיב להרב מו"ה חיים כ"מ יצחק אלפאנדארי נדפסה בס' מוצל מאש שבס"ס אש דת סי' ע' ושנים אחרות נדפסו בס' גבעורת עולם סי' י"ב וסי' ל"ד ועוד בס' כרם שלמה האה"ע סי' ל"ד.

386 הר"ר איהו ב"ר יצחק לאטיש מקרקשונה [Carcassonne] קבל מאביו ומחתנו [צ"ל ומחמיו] רבינו משולם מבדריש בעל ס' ההשלמה ובניו היו רבי יצחק ורבי יעקב אשר מיוצאי חלצי האחרון היה הרב ר' יצחק לבית לאטיש אשר חבר ס' שערי ציון הנמצא אתי בכ"י וכחב שם בשער א' על הרב זקנו רבינו אליהו, שחבר חיבורים נוראים לבאר ולהעמיד כפי דברי הרפ"כ ז"ל ובפרט בס' המורה כי רבו הלוחמים עליו (אבל מה שכחב בשמו בס' שלשלת הקבלה דף נ"ד ע"ב שחיבר ס' האסופות אין כן בכ"י אשר עמדי כ"א שם מייחסו לזקנו הר' יהודה ב"ר יעקב).

387 רבינו אליהו הכהן מובאת הגהה לו בדברי ס' יראים ססי י"ז נר' ממנה שהיה תלמיד רבינו אליעזר ממיץ.

388 הר"ר אליה הלוי היה בשנת ה' אלפים קנ"ט ליצירה וחבר:
 א' פירוש על ספר יצירה, כ"ו בכיבליאמהקא באר-
 ליאנא סי' תקכ"ה (וואלף ח"ג דף צ"ג).

389 הר"ר אליה הלוי המקובל הורה בפרנקפורט דמיין במאה
 החמישית לאלף הששי ונדפסו קצת מהגהותיו על ס' שערי
 אורה וכיאוורו בהנדפס באוכיבך [Offenbach] בשנת תע"ה על ידי בנו
 ה"ר בנימין הלוי.

390 הר"ר אליה הלוי הרב הישיש דק"ק אלישנדריא [Alessandria]
 בפייאמונטי, חבר:

א' ס' ברס"א דאליהו, כ"ו ועוד כמה חבורים אחרים ולא נדפסו
 (כבר לארן דף ר"ה ע"א).

391 רבינו אליה ב"ר מנחם ממדינת מנש [Mans] הנקרא רבינו אליה

הזקן היה אחי רבינו יקותיאל ורבינו יצחק* ובעל אחותו של
 רבינו האי גאון וקבל מן רבינו גרשום מאיר הגולה ובימיו היו רבינו
 שמעון הגדול ורבינו אליעזר הגדול ורבינו יוסף טוב עלם, חבר:

א' אוהרות לשבועות, המתחילות: אמת יהגה חכמי** אשר נהגו
 בימים קדמונים באשכנז וצרפת לאומרים בשבועות (ככתוב
 בס' צידה לדרך מ"ד כ"ד פ"ו) ואינם אותם שאומרים עתה
 באשכנז ופולין כאשר סבר הרב מו"ה חיד"א בשו"ג ח"א אות
 ה' סי' א' ובח"כ אות א' סי' ו' ובועד לחכמים ח"כ אות א' סי'
 כ' כי הם מתחילים: אהה הנחלת ואינם בחרוים והמה מיוחד
 רבינו שמעון ממדינת מנש בר סגולתו של רבינו אליה דידן
 וכמ"ש בקונטרס ישן לתלמיד מהר"ם המועתק בחשו' מהרש"ל
 סי' כ"ט, אבל אוהרות של ר' אליה נעשו בחרוים כבר מאלו
 החרוים מהם הנמצאות לנו, "אכני מובח הוך ובר, כן נגנו
 ועבר" (חוס' סיכה דף מ"ט ע"א), "דנתח ונתזייב חסקלוהו,
 ויאמר המלך תלוהו" (חוס' יומא דף ח' ע"א), "זמן עשר כסף
 כי ילונו, בחצי ימיו יעובנו" (חוס' ב"ב דף קמ"ה רע"ב ד"ה ואין
 ושר"ת הגיה זמן עשר כסף כי ילונו ולא כמשפט בחצי ימיו
 יעובנו וכצ"ל במכות דף ג' רע"ב ד"ה איכא והמדפיסים התלמוד
 בפפד"מ יען לא הבינו כוונת המהרש"א מחקו חיבת כסף
 והאמת ככוונתו שרצה לחוסף חיבת עשר החסר בדפוסים

* הנז' בתשו' מהר"ם כ"ב ד"פ סי' תתקכ"ב ואותה התשובה מובאת בקובץ תשוב
 מהר"ם כ"ו הנמצא בכיבליאמהקע בהמבורג (Steinschn. Cat. f. 17) סי' מ"ד, ומתחלת שם
 "נמצא בתשובת רבי יצחק ב"ר מנחם אחיו של ר' אליה הזקן וכו'" ועי' בס' עמודי העבודה לתת'
 ר"א לאנדסאופה דף 14 ff.
 ** הוציא לאור ראשונה הח' שד"ל בספרו בית האוצר ד' ג"ד ומשם נדפסו שנית בס'
 קובץ מעשי ידי גאונים קדמונים ח"ב בברלין תרס"ז.

ישנים מהתלמוד ולהגיה „ולא“ במקום „לא“ ורק המדפיסים
 ספרו שגו והשמיטו תיבת כסף על כי חסר בהרא"ש) „חוקה
 אחת אב על כל נעלם, הכסף בושה ונכרת לעולם,“ (בס' דעת
 זקנים ריש סדר וארא) „טכילה בזמנה ועל ארבע גדולים, יחד
 על אונך תכסת הגדולים,“ (חוס' יומא דף ח' ע"א ונדה דף ל'
 סע"א ד"ה ושמע מינה ובהגה"מ פ"ד הל' ו' מ"ה איסורי ביאה.
 ב' סדר מערכה בביבליאטהעקא אופענבאכינאנא (אשר הסכעת
 פה המבורג חוק ספרי המלומד וואלף) בס' ל"ה, 4, נמצא כ"י
 על קע"ז דפים אשר נמצאים בו אהרי מזמורי תהלים פסוקי
 חנ"ך המדברים מאליהו הנביא, תפורה לכל ימי השבוע מן
 התורה והנביאים והכתובים לקראם יחדו עם ברייתא תלמודית
 הנקראת סדר מערכה של רבינו אליהו הזקן בר מנחם
 ממדינת מנש (וואלף ח"ג דף צ"ה).

392 הר"ר אליהו הזקן* מקובל גדול, חבר:

א' ס' זה השער לה', והוא פירוש על ס' יצירה מובא
 בפ' ה"ר משה בוטריל לס' הזכר פרק ח' סוף משנה א'
 ונר' שמן הס' הזה לוקח גם המובא בשמו בפ' ה"ר יר"ט
 המובא בפ' הרמ"ב הנו בפרק א' בראש ובסוף משנה א'.

393 רבינו איהו ב"ר מנחם חבר: תוספות על כתובות מובאים בקונטרס

ה"ר קופלין מווירצבורג המובא בתשו' מיימוניות שבס"ס
 קנין סי' כ' ומזכיר בס' לר"ת וקרוב אצלי שהוא רבינו אליהו מנחם
 מלונדרוש אשר השובה לו מובאת בס' מנחת יהודה עה"ת בס' משפטים
 ד"ה כסף שלשים שקלים (דף מ"ו ע"א) ותשובה אחרת לו כתובה
 בהגהות מרדכי ב"ב ססי' חרנ"ט.

394 הר"ר אליהו מנחם חלפן ב"ר אבא מרי היה מרביץ תורה וחכם

כולל בהכמת הרפואה וכשאר חכמות ומקובל גדול (ככתוב
 בסוף ס' תקונים ד' מנטובה ואמ"ד) כוויניציאה והסכים שם בשנת
 ש"י עם מהר"ם מפאדובה ושאר גדולים שהרב מו"ה מן מפראג אינו
 נלכד בחסר ר"ת יען אשר ערער על גט הניתן שם בלי הראיות ומתוך
 השובתו נראה שהיה נכדו של הרב מהר"י קולון**).

395 הר"ר אליהו ב"ר מנחם היה בזמן הרבנים מו"ה חיים שכתו ומו"ה

מרדכי קלעי אשר היה גם קרובו ומו"ה דניא אישטרושה
 והסכימו על פסק שלו המובא בתשו' תורת חיים ח"ג סי' פ"ו אשר
 חתומים עליו הרבנים מו"ה מתתיהו ב"מ יהוד' ומו"ה אברהם ב"מ ברוך.

(* לפי דעת הרב הח' יעללינעק הוא ר' אליהו הזקן ב"ר מנחם הנו' לעיל עי'
 Litertbl. d. Orient. XII J. f. 546.
 (** עי' תשו' הרמ"א סי' ג"נ.)

396 הרופא ה"ר אליהו מונטלמו הספרדי היה חכם גדול ככל החכמות

והיה רופא ויועץ להמלכה של צרפת מאריא דע מעדיצים (אשר נשאה מלך צרפת היינריך הרביעי בשנת ש"ס) והיה מלמד פילוסופיא עם היועץ שלה בהעיר פאדואה (מקוה ישרא למ"ה מנשה בן ישראל סי' ס"ז) ועם כל זה היה עניו ודעתו מעורבת עם הבריות (ארי נהם כ"י פכ"ה ע"ש) וכתב איזה ספרים בחכמת הפילוסופיא והרפואה כל' ספרדי ולאטינו וגם חיבר ספר כל' ספרדי לבאר המקומות בתנ"ך שרצו הנוצרים להביא ראייה מהם על אמונתם ויורה ששקר נחלו וכפרט מורה חצים נגד ראש פנות אמונתם השילוש ונגד חטא אדה"ר כ"י (וואלף ח"א דף ק"ד) ומת בשאורס [Tours] כ' אדר* משנת שע"ז וגופו הובא לקבורה בפקודת בנו ה"ר משה מונטלמו לאמשטרדם (וואלף ח"ג דף ק"ג) והרב מוהר"א די מדינה ייסד חרוזים על מצבתו, נמצאים אחי מכ"י בס' שיריו סי' רל"ה, ולפי הנראה משם היה נקרא ה"ר אליה ישורון.

397 ה"ר אליה ב"ר מרדכי ייסד קרובות למנתה יוה"כ והוא מן

הפייטנים הראשונים כאשר כבר העיר הח' רו"ה במאמרו על הפייטנים והפייטנים וכנר' מדברי רבינו אפרים מכונא בראש סדר כל נרי (כפי' על המהזור כ"י משנת ה"א ע"ח) המכניא ראייה גם מפיוט שלו אחרי הזכירו דברי רבינו משלם ביסודו לראייה [וכן חתום שמו בפיוט למנחת יוה"כ שאומרים באשכנז המתחיל: אראלים ומסתמא גם פיוט, "איתן הכיר" הקודם לאראלים ממנו הוא וכפי' מעשה אורג הנדפס במחזור קרבן אהרן מביא על חרוז "חראהו היום כשרוף כאולמו" פירוש הראב"ן, אשר גם מזה נר' שהיה מן הפייטנים הראשונים].

398 ה"ר איה דילמדיגו ב"מ משה אבא כ"מ שמריה מגזע וממיוחס

אשכנזי, נולד בהעיר קנדיאה אשר על האי קריטא ולכן נקרא אצל הנוצרים אליה קריטינוזום והיה פילוסוף גדול וגם חכם גדול בחכמת החלמוד אשר הדריכו בו אביו וכבר כימי חורפו שא ממרה"ק והשיב לו כנר' בחשובתו שורש נ"ד ונוסף על זה חכם בחכמת הטבעית והמדינית יועץ וחכם חרשים יפה מראה ונשוא פנים נודע בשערים שמו והוא לפני מלכים יתיצב והיה מלמד כראש לנוצרים כשיבתם בפדואה ופלורניציאה ותלמידיו היו מאצילי הארץ אשר מהם השר יואן פיקו מירנדולא, ולרוב חכמתו וחריופותו בפילוסופיא ביררוה לשופט ומכריע בין שני כחות גדולות מעיינים פילוסופים שהיו מחולקים ולא יכלו להתגבר האחת על חברתה בכת ראיות והקשים הגיוניים

(* ע"י Frankel Monatschrift J. XVII f. 328. שנדפס שם ציון מצבת ה"ר אליהו מונטלמו ושם כתוב: "ויתהלך את האלקים בכ"ט שבט שנת שלום וע"ש שהיה לו וויכות גדול עם חכמי הנוצרים בענין אמונתם בפארוז ע"פ המלך היינריך הרביעי".

וכאשר גלה דעתו לאיזרה צד נושה והבריע ביניהם בכאיות ברורות כסחה כלימה פני הבת הנצוחה ונהפכה לו לאויבים ובתורה הרדיפותו מנוחה ונוספו על זה דברי ריב ומחלוקות גדולות אשר היו בינו ובין הרב מו"ה יהודה מינץ והרעישו כל הגולה ונדפסו לו שתי תשובות נגד מהר"י מינץ בתשו' ר"א מורח"י סי' נ"ד ונ"ה [ובטעות נדפס שם יש הרב מורח"י בסוף] והרב ר"א מורח"י השיב לסתור דבריו בס' נ"ו (כ"כ הרב מהר"י זיין בס' תשובותיו הנקרא שערי ישועה כ"י מוכן בס' שיורי ברכה י"ד סי' קכ"ג ס"ב) כל אלה הלאיצותו עד שהוכרח לעזוב ארץ איטאליאה כי לא היתה לו תקומה שם ולחזור לקנריאה עיר מולדתו כי גם השר הנז' אשר היה מגן בעדו מת בימים ההם (הוא מת בפלארענץ י"ו נאוועמבער אלף הצ"ד למספרים ואם כן היה שנת חורף הרב לארצו לא קודם משנת רנ"ג ואולי משנת רנ"ד) וגם שם אחז דרכו והיה מלמד בפומבי והשרים והסגנים מהנוצרים היו כרוכים אחריו אך לא ארכו לו שם הימים רק כשנתיים ימים וכאוחז השנים יצק מים על ידו בן עירו החכם מו"ה שאול הבהן אשכנזי ולמד לפניו פירושו על מאמר עצם הגלגל (וכתוב בשאלותיו להאברבנאל דף י"ע"א) אז חלה את חליו אשר היתה סבת מיתתו כי צמח לו בשר בלחיו אשר צוה לחתכו ואולי משחו המחכתים התער בסם הממית מחמת קנאה ומת בחצי שנות האדם בשנת ה"א רנ"ו או רנ"ז ליצירה, וא"כ טעות נפל בשאלות תלמידו הנז' אשר שאלם מן הרב אברבנאל בשנת רס"ו (ככתוב בסופם אם שנדפס שם סו"ה צ"ל כוונתו לפ"ג כי לפ"ק א"א כי אז יהיה בשנת רע"א וזה אי אפשר כי הרב אברבנאל נה נפשיה בשנת רס"ח ככתוב בהקדמת מעיני הישועה כמה שנדפס שם דף ו' ע"א שומן מיתתו היא כשלוש עשרה שנה ונר' שצ"ל כאחד עשרה שנה ור"ל יוהר מעשרה) ולוהו ל"ו שרים מגדולי הנוצרים תלמידיו מלובשים בגדי אבלור לקבורה ושני בניו היו גדולי עולם הרבנים מו"ה משה ומו"ה יהודה דילמדיגו (מצרף לחכמה דף ג' ע"ב ומכתב מו"ה משה מיץ, אשר בראש ס' אילים), והוא חבר:

א' שלשה מאמרים כמניע הראשון וכבריאת העולם ובהוה והויה ואחד בלשון לאמין נדפסו בויניציאה רס"ו, 2.

ב' ביאור על מאמר עצם הגלגל לאבן רשד והוא ספריקר כאשר העיד תלמידו הנזכר שם (ומו"ה משה מיץ באגרתו הנז' טעה בזה וסבר שם' עצם הגלגל הוא חיבור להרב ולכן הפריד מאמר עצם הגלגל וביאור על אבן רשד לשנים ובאמת הוא באחד).

ג' ביאור אבן רשד על ס' אוחות השמים ועל ס' ההקשים ועל ס' עצם העולם לאריסטוטלוס הנמצא כ"י בוואטיקאנו מועתק מל' ערבי לל' לאמין ומיוחס לר' אליה היהודי (וואלף ח"א סף דף קנ"ד ברטולוקי בק"ם אות א' סי' ר"ה) אחרוב שהוא המעתיק.

ד' ביאור על ס' שיר השירים (כן כתב מהר"ש אלגאזי הלמיד
 בנו השני בספרו תולדות אדם דף ט').
 ה' ס' בחינת הדת, יורה היחר בלימוד החכמות להאיש הישראי
 ושבוה תכתן הדת מזולתה במה שעקריה לא יתנגדו להשכל
 וכוננו חציו נגד חכמי הקבלה, חברו לבקשת חלמידו מו"ה שאול
 הנז' והשלימו י"ח טבת משנת רנ"ו לפ"ק בכחוב כסופו (והרנ"א הוא
 רנ"ו לפ"ק ואין הכונה ה'אפים רנ"א כנראה בהשקפה ראשונה
 וכאשר סברו החכמים לעוינוואהו בספרו העודה בישראל דף קמ"ו
 ויש"ר בהקדמתו לפירושו הנז' למטה כי בשנת רנ"א היה עדיין משכן
 כבודו באיטליא רחוק מן מו"ה שאול) ונדפס עם אגרת מספר
 כשבחו בסה"ס לתלמידו הנז' בכס"ליאה שפ"ט, 4, והספר נדפס
 עוד עם פירוש והערות להח' ה"ר יוסף שמואל ריגיו מגיריציא
 בוין תקצ"ג, 8, וגם חבר וויכוחים שונים ופסקים בענין הרב
 עם מהר"י מינץ הנז' הנם כתובים וכמוסים עם רבני קנדייא
 ושאל ממהר"י קולון ככתוב לעיל ונר' שתשובת מהר"ק בשורש
 ע"ז גם היא לו.

399 הרב הקדוש מו"ה איהו ב"מ משה די וידאש בצפת היה הלמיד

של הרב מו"ה משה קורדובירו ובסוף ימיו יצא מצפת
 ויבא עד חברון ונסתלק שם לגן עדן ומנוחו שם בתוך ובאמצע בית
 החיים (גא"י מובא בסדר הדורות ובס' שבחי ירושלים), והוא חבר:

א' ס' ראשית חכמה הקדוש והנורא הכולל ה' שערים, שער
 הא' בראה, שער הב' באהבה, שער הג' בחשבה, שער הד'
 בקדושה, שער הה' בענוה, וכל שער נחלק לפרקים מלוקטים
 מדברי רז"ל המפורים במדרשים ובגמרא ובזוהר וגם מדברי
 המפרשים, השלימו בצפת י"ח אדר השל"ה ליצירה ככתוב
 בסוף ההקדמה, ועוד הוסיף עליו בסוף הספר חמשה פרקים
 מס' סנורת המאור של מו"ה ישראל וסדר חופת אליהו משם
 וס' אור עולם, ונדפס בוניציאה של"מ, 4, ועוד שם שנ"ג, 8, ועוד
 הובא לדפוס ע"י בן אחות הרב מו"ה אלעזר וועלשום עם
 הקדמתו בקראקא שנ"ה, ועוד בפראג תנ"ד ובברלין חס"ג
 ובאמשטרדם חס"ה, 4, ועוד שם בשנת תע"ז, 8, ועוד בקושטנ-
 דינא חצ"ו עם ס' הי בן מקיץ כסה"ס [ועוד בפיוורא חקכ"ג, 4],
 ועוד בדירהרנפורט תקמ"ו, 8, עם מראה מקומות והגהות
 ותיקונים מועתקים מספרו של הרב מו"ה ישעיה ברלין.

ב' ס' תוצאות חיים, הוא קיציר הס' הנז' אשר נתקצר ע"י
 מחברו בעצמו והוסיף גם כקצת מקומות מדות ודברים אשר
 לא נתבארו בהארוך ונדפס עם פירוש קצת התפילה כסופו
 בפראג ועוד בקראקא, 8, ועוד באמשטרדם ת"י, 12, ועוד בדירה-
 רנ"א.

פורט תנ"ג, 24, ועוד נעשה קיצור יזר מן הספר ע"י הרב מו"ה יעקב כ"ד מרדכי פלייטו באסמי אשר בפייאמונטי ונשלם ר"ח שבט ש"מ ונדפס עם ס' מרפא לנפש הוא תקון העונות להאר"י מוגר מן הרמ"ע מפאנו ותקוני שבת למוהר"א הלוי בויניציאה ש"ס ונדפס עוד בדמותו ובצלמו לא נשתנה מאומה גם על השער הציגו שם המביא לרפוס והמגיה הכל כמו בד"ו הנז' ככאסיליאה שס"ג ועוד בקראקא חכ"ו ועוד בוואנרסבעק תמ"ה ובפרנקפורט דאדר הס"ב ובאמשטרדם הפ"ה, 8, ועוד נתקצר ע"י הרב מו"ה יהיאל מילי ונקרא שמו תפוחי זהב ונדפס במנטיבה שפ"ג, 8, ובסופו דינים נוספים והנהגות הרא"ש ועוד בויניציאה תנ"ה ובאמשטרדם תע"ו, 8, ועוד עם הוספות הרב מו"ה דוד בן מו"ה אריה ליב מלכוב אב"ד באמשטרדם בפירדא תנ"ג והספר נעתק גם ללשון ספרדי ע"י מו"ה דוד כ"ר יצחק הכהן די לארא ונדפס השער הראשון הוא שער היראה בשנת שצ"ג, 4.

400 הר"ר אליהו כ"ר משה ישראל כעל משאת משה ואחי הרב מו"ה

אברהם ישראל [עי' לעיל 185 ג.] רב מובהק נולד ונחגל בארץ צני בירושלים עה"ק חוב"ב והרכיץ שם תורה בימי עליטיו בישיבת חסד לאברהם ובנין שלמה ויצא משם בשליחות מצוה לערי פראנקיאה ובחירתו בא לרורים ונתקבל שם למרביץ תורה וישב שם עד אשר נתקבל משם לאב"ד ור"מ בק"ק נא אמון ושם לקח אותו אלקים כט' לירח שבט בשנת תקמ"ד לאור בארץ החיים, ואלו חבריו:

א' ס' קול אליהו, שו"ת כסדר הטורים ובתוכם איוו תשובות להרב אחיו הנז' ולבנו בכורו הרב מו"ה משה ישראל אשר מלא מקומו ברודיס, ויד ה' היתה אל איהו על מות לבן עורנו באבו ויבך אותו אביו, והספר הזה הובא לרפוס על ידי בנו השני הח' מו"ה ידידיה שלמה ישראל בליוורנו תקנ"ב, 2, עם הקדמתו קול המרכה לספר בשבת אביו, ועוד לו או החבורים קצת נדפסים וקצת עודנה בכתובים.

ב' ס' קול אליהו חלק ב', שו"ת וחדושים בדרך ארוכה על הל מאכלות אסורות להרמב"ם.

ג' ס' כסא אליהו, הגהות וחדושים על הש"ע אורח חיים (והועתקו ממנו כמה הגהות בקונטרס טוב עין שבס"ס ועד לחכמים להרב חיד"א) וקצת על י"ד אה"ע והוח'מ.

ד' ס' דבר אליהו, דרושים נחמדים.

ה' ס' אזור אליהו, ביאור רחב ומספיק על ס' המקח והממכר לרבינו האי גאון.

ו' ס' אדרת אליהו, הרושים על תוספי הרא"ם לסמ"ג הל' פסה.
 שופר, ר"ה, יוה"כ וסוכה ולקוטים הרבה בענינים שונים.
 ז' ס' עוגת אליהו, מ"ב תשובות בענינים שונים וגם הוא הובא
 לדפוס ע"י הח' מו"ה ידידיה שלמה בליוורנו בשנת תק"צ.
 ח' ס' שני אליהו, כולל כ"ה דרושים אשר דרש הרב בקהל נא
 אמון בשבתור מצויינים הובא לדפוס ע"י בנו הנז' בליוורנו
 בשנת תקס"ו, 2, ועמו בצוותא חרא:
 ט' קונטרס ארעא דישראל, כללים בדברי חכמי התלמוד
 כסדר המערכת מאף עד היו וכמה ענינים מגופי התורה נשנו שם.

401 הר"ר אליהו ב"מ משה לואנץ מפרנקפורט דמיין הנודע בשם

מו"ה אליהו בעל שם על היותו בקי בקבלה מעשית ונקרא
 גם ר' אליהו אשכנזי כנר' בשער ספרו מכלל יופי נולד בשנת שכ"ד
 (כנר' לקמן) והיה תלמיד של הרב מו"ה יעקב גינצבורג (צמח דוד)
 ושל הרב מו"ה עקיבא מפרנקפורט (כמ"ש בספרו מכלל יופי דף ל"א
 ע"א) [על פסוק, "עד אשר לא ירחק] ומשפחת רש"י (כמ"ש בס'
 אדרת אליה המובא כשה"ג ח"ב אות ט' סי' מ"ט) ונכד הגדולים מו"ה
 יוחנן לוריא והר"ר יוסף יולמאן (ככתוב בתשו' להרב מו"ה אברהם
 שמואל בכרך הנדפסת בתשו' חוט השני סי' כ"ב) הוא הר"ר יולמאן
 רושהיים [Rosheim] השתדלן הגדול המוזכר בס' יוסף אומץ סי' תפ"ב,
 ושאריו של הרב המקובל מו"ה יחיאל לוריא (מכלל יופי דף ל' ע"ד
 [על פסוק, "גם מגבוה"] ואם ההגהה אשר שם בדף י"א ע"ב היא להרב
 בעצמו ונתוספה מאו"ה עה"ג במהדורא שניה היה גם שארו הרב האר"י)
 והיה סופר מהיר במלאכתו להעתיק מכתבים ישנים והודק ספרי הרב
 מוהרד"א נמצא ס' עברונות עם ציורים יפים עשויים בהרט וס' שש
 בנפים עם ביאור וס' הגלגל מכ"י משנת שמו"ה, וכ"כ הוא המעתיק
 הראשון לספרי דרכי משה מכ"י הרב מהרמ"י ויישר הדברים כל
 א' על מקומו הראוי לו (אדרת אליה שם) וכן העתיק ביאורי הרב
 מהרש"ל לסמ"ג ולשערי דורא והתאמץ מאוד להגיהם וגם השתדל
 להביאם לדפוס בבאסיליארה וכמ"ש בהקדמותיו ובחתימותיו לאלו
 הספרים וקרוב מאוד יצלי שזה היה מלאכתו בימי עלומיו לעוסק
 במלאכת הקודש להעתיק ולהגיה ספרים ואח"כ נתקבל לאב"ד ולהרכיב
 תורה באו הקהלות כפולדא כהאנויא בפרידברג ובאחרונה בוירמייזא
 ושם נתפס הארון הקודש ביום ה' כ"א תמוז ה"א שצ"ו (כן ראיתי
 בהעתק מפנקס הזכרת נשמות דק"ק ווירמייזא) בהיותו בן ע"ב שנה
 והוא חבר:

א' ס' רנה דודים, פירוש על שיר השירים בדרך דרוש ורומז
 בו קצת לחכמת הנסתר ונר' בהקדמתו שהתברר בחודש ניסן
 שנ"ט בהיותו בן ל"ה שנה והוטב מאוד בעיני הרב אביו והרב

מו"ה מנהם כ"ד יעקב ושאר יודעי התורה והביאו לרפום כבא-
סיליא בשנת שס"ד אחרי אשר הדפוס שם ביאורימהרש"ל הנו'.

ב' ס' מכלל יופי, פירוש על קהלת בדרך דרוש וקצת בדרך
הנסחר, השלימו בראשונה בארבעים למכ"י בשנת שפ"ו, ומהדורא
שניה ביום ג' כ"ט חשרי ש"ץ וספרו זה עד על גודל קדושתו
וחסידותו באמה, כי בכמה מקומות אליהו בא לקרב ישראל
לאכיהן שבשמים בדברי הוכחותיו ובדף כ"ו ע"ב [על פסוק גם
זה ראינו] שם מחלונן מאוד על חכמי התורה אשר משפלים
כבודה על כי אין עיניהם רק על בצעם ע"ש, ונרפס באמשטרדם
תנ"ה ובברלין הקל"ה.

ג' ס' מעגלי צדק, ביאור רחב ונדול על רבינו בחיי על התורה
ובסופו עניינים בקבלה מעשיה וסגולות קצתם עם החשק כ"י
ממש חוך ספרי רד"א, 4.

ד' פירוש על מדרש רבה עד סרר וישב באריכות ב' כרכים
כרך א' כולל תרי"ד דפים וח"ב רכ"ו דפים, נמצא ג"כ מכ"י
הרב בעצמו שם, 4.

ה' ס' אדרת אליהו, פירוש גדול על ס' הוהר, והרב חיד"א ראה
הס' כ"י באמשטרדם (שה"ג שם) וכתוב בו שהשלימו בוריד-
בורק בשנת שפ"פ (או השלים הס' במהדורא קמא ואולי הכ"י
הזה הוא ממהדורא קמא אבל נר' בס"ס מכלל יופי שעסק
במהדורו והשלמתו בוירמייזא משנה שפ"ו עד שנת ש"ץ)
ומביא בו פירושים על הוהר מהרב מהרמא"י אשר קובל פירוש
על הוהר בשכר העהקת ספרו דרכי משה מאתי הרב מו"ה
אליעזר והס' נמצא מכ"י הרב בעצמו כתב יפה אף נעים בג
כרכים חוך ספרי רד"א, יקיף אלף ור' דפים על זוהר ס' בראשית
כולל תקס"ג דפים, על ס' שמות ריע"ט דפים, על ס' ויקרא ק"ו
דפים, על ס' במדבר קמ"ט דפים ועל ס' דברים ק"ב דפים, 4.

ו' ס' צפנת פענח, פירוש על הקיני הוהר באריכות עם מפתח
בסופו, והוא נמצא ג"כ שם בכ"י הרב בעצמו כהכלית היופי, 4.
ז' ויכות היין עם המים* ושמו חתום בראשו הביאו לרפום
עם זמירות לשבת להרב מו"ה עקיבא מפ"פ אשר גם בתוכם
נמצאו איזה פיוטים מאהו** (כבאסיליא בשנת שנ"ט, 12.

עוד מייחס לו המלומד וואלף (בח"ג דף ק"ה) ס' מצדיק הרבים
הנמצא שם והוא ספר מוסר נהלק לשערים כדרך הראשית חכמה

(* המתחיל "אליכם אישים אקרא" ומועתק גם ללשון אשכנז וכתוב עליו שיש לנגנו בניגון
יודריך פאן בערן והויכות הוא בין היין להמים למי משניהם נאוה תהלה וכל א' מביא ראי' לעצמו
מפסקי תנ"ך.

** הא' מתחיל "מוזמר שיר ליום השבת" ונכללו בו האבות מלאכות והנהגת שבת, ומועתק
גם ללשון אשכנז בדרך תרזוי; הב' מתחיל "אדון עולם בלי גולם" והוא שיר לשבת בכלל ולשבת
הנוכה בפרט. עי' ס' עמודי העבודה דף 16.

אשר מזכירו בכ"מ רק שהוא משמיט הענינים מסתרי הקבלה שמביא בס' ר"ח ומביא במקומם מאמרים נגלים, וכתוב בו שהוא חלק מס' מזוכה הרבים, ולא ידעתי מי גלה לו רו זה שאינו נר' כלל כי אין זה מדרך הרב לרחק דברי ס' הזוהר ואדרבה הוא מקרבם ומחבבם בכל כחו בחבוריו, וגם מחנגד לזה מה שב"י הספר הוא כ"י לועזי כאשר ראיתי בהרשימה הראשונה מספרי הרב הנדפסה פה בשנת תקמ"ב, ואין ספק אצלי כי ראה כתוב בו השם אליהו ב"ר. משה וסבר שהוא הרב לואנץ ולא ידע שהדברים נוגעים לבעל ראשית חכמה [עי' לעיל] וברשימת ספרי הרב כ"י אשר אתי מייחס הס' להרב מו"ה משה זכות.

402 הר"ר אליהו עובדיה אחד מיוחד מרבני ארץ הקדושה בומן הרב המובהק מו"ה אברהם יצחק והסכים על תשובתו כנדפס בספרו זרע אברהם חלק חוה"מ סי' כ"ב והלך בשליחות מצוה למצרים ויש לו תשובה אשר השיב שמה בתשו' גנת ורדים חלק אה"ע כלל ד' סי' ו'.

403 הר"ר אליהו פאלקון קבל מן הרב האר"י ענינים בחכמת הקבלה כנר' בס' נגיד ומצוה כדניני בית הכנסת (ד' אמ"ר דף י"ז ע"א) שמוהר"ח וויטאל מביא בשמו בשם הרב.

404 הר"ר אליהו ב"מ צבי הוסיף על ספר צורת הבית להר"ב תוס' יום טוב הנדפס כפפד"מ הע"ד בסופו מדות המזבח והכבש.

405 הר"ר אליהו הצרפתי אב"ד דק"ק פיס בומן הרב חיד"א נכד נכדו של הרב מו"ה ויראל הצרפתי בעל צוף דבש ויש לו יחוס עד רבינו חס' נכד רש"י אשר הוא דור חמישה עשר לו והוא תלמידו של הרב מו"ה חיים בן עטר (ועד לחכמים ה"א אות ו' סי' ג').

406 הר"ר אליהו ב"מ קלונימוס מלובלין חבר והביא לדפוס: א' ס' אדרת אליהו, פשטים כסדר התורה כפרנקפורט דאדר הנ"ד, 4.

407 הר"ר אליהו ב"מ שלמה אברהם הכהן היה תלמידו של הרב מו"ה בנימין מלמד (ע"ש אות ב') ואחד מרבני איזמיר בימי הרבנים מו"ה יוסף חזן ומו"ה שלמה הלוי (ועי' תשו' לב שלמה סי' י"ז ומו"ה ישראל בנבנשתי כנר' מהקדמתו לס' שנות חיים להרב מו"ה חיים חזן והיה דרשן גדול וברוח שפתיו השיב רבים מעון וגם היה אפוטרופוס גדול לעניים והיה מחזר עבורם לבתי הגבירים לקבץ על יד ומחלק ביניהם והיתה מנוחתו כשנת תפ"ט וכאשר באה השמועה לירושלים עה"ק תוכ"כ הספיד אותו שם הרב מו"ה אברהם יצחקי ככתוב בס' שה"ג ח"ב אות א' סי' צ', והוא חבר:

א' ס' שכט מוסר, כשמו בן הוא להכניע נפש החוטא למען ישוב ורחם עליו בוראו כרוב חסדיו, וחלקו לנ"ב פרקים כמספר

- שמו אֵהוּ עִם מַפְתַּח כְּסוּפוֹ וְנִדְפַס בְּקוֹשְׁמִינִיא בִּשְׁנַת הַע"ב,
 4, בְּדָפּוּס ה"ר יוֹנָה ב"מ יַעֲקֹב אֲשֶׁר הוֹסִיף וְהִדְפִּים בְּסוּפוֹ פִּירוּשׁ
 עַל אוֹתוֹת הַקּוֹף מִחֲמִינֵיא אִפִּי לֵהח' מו"ה מִשֶׁה ב"מ יוֹאֵל
 מוֹוִילנֵא וְנִדְפַס שֵׁם שְׁנֵית בְּדָפּוּס הַנּוֹ' בִּשְׁנַת הַע"ה, 8, וְעוֹד בּוֹוִיל-
 מִרְשָׁאָרָף חפ"ב, 4, וְנִעְתָק גַּם לְלִשׁוֹן אֲשֶׁכְּנוּ וְנִדְפַס בּוֹוִילמִרְש-
 דָּאָרָף חפ"ו, 4, [וְנִדְפַס עוֹד בְּאֲמִשְׁמִרְדֵּם וּבּוֹלְצַכְאָךְ וּבִפְוִירְדָא].
- ב' ס' מַעִיל צְדָקָה, בְּמַעֲלוֹת הַצְדָקָה וְהוֹעֵלוֹתֶיהָ וְאִסָּף כּוֹ כָּל
 עֲנִינֵי צְדָקָה הַנִּמְצָאִים בַּתנ"ךְ וּבְדִבְרֵי הַז"ל וְהִירוּשׁוֹ עֲלֵיהֶם
 וְנַחֲלֵק לְאֵלָף וְתִשְׁנ"ד סִימָנִים, וְנִדְפַס בְּאִיזְמִיר הַע"א, 2, וְעוֹד
 מִזְכִּיר הֵרֵב בְּהַקְדַּמְתּוֹ:
- ג' חֵלֶק ב' לְהַסְפֵר הַנִּקְרָא שׁוּלֵי הַמַּעִיל עַל הַל' צְדָקָה בְּדֶרֶךְ
 שֶׁהֵבִיאֵם הַר"ב הַלְבוּשִׁים וְהוֹסִיף עֲלֵיהֶם מִחִידוּשֵׁי הָאֲחֵרוֹנִים
 וּפְלַפֵּל בְּדִבְרֵיהֶם וְלֹא נִדְפַס.
- ד' ס' מִדְרַשׁ תַּלְפִּיּוֹת, הוּא יִלְקִיט כּוֹלֵל חִידוּשִׁים מְעַנִּינִים שׁוּנִים
 אֲשֶׁר נִמְצְאוּ בְּשֵׁלֶשׁ מֵאוֹת סְפָרִים הַנּוֹכְרִים בְּרֵאשׁוֹ אַחֲרֵי
 הַקְדַּמְתּוֹ וְנִסְדָּר עַל סֵדֶר אוֹתוֹת א"ב וְכֹל אוֹת נַחֲלֵק לְעֵנָפִים
 ע"י תַּלְמִידוֹ מו"ה יְהוֹשֻׁעַ מֵאִיר לְקִיּוֹם רִצּוֹן רַבּוֹ הַמַּחֲבֵר וְהִלְקוּ
 לְשֵׁנֵי חֲלָקִים, חֵלֶק א' עַד סוּף אוֹת כ' נִדְפַס עַל יְדוֹ בְּאוֹמִיר
 חפ"ו, 2, וְחֵלֶק ב' מִן אוֹת ל' עַד סוּף הָאוֹתוֹת, וְלֹא נִדְפַס.
- ה' אֲגִדַּת אֱלִיהוֹ, עַל אֲנֻדוֹת הִירוּשְׁלַמִי וְנִדְפַס חֵלֶק א' עַל סֵדֶר
 זְרַעִים בְּאוֹמִיר וְחֵלֶק ב' עַל סֵדֶר מוֹעֵד בְּשֵׁאֲלוֹנִיקִי, 2.
- ו' ס' מִדְרַשׁ אֱלִיהוֹ, כּוֹלֵל י"א דְרוּשִׁים שֶׁל הַסְפֵד וְאַחַר כָּל
 דְרוּשׁ פֶּרֶק שֶׁל מוֹסֵר הַשִּׁיחַ לוֹ וְיוֹצֵא מִמֶּנּוּ וּבְסוּפוֹ פִּירוּשׁ עַל
 מֵאֲמָרֵי רז"ל מִמַּגִּלַּת אֶסְתֵר וְנִדְפַס בְּאוֹמִיר בִּשְׁנ' תְּקו"ט, עוֹד
 מִזְכִּיר הֵרֵב בְּסוּף ס' שְׁבַט מוֹסֵר וּבְהַקְדַּמְתּוֹ לְמִדְרַשׁ תַּלְפִּיּוֹת
 אֵלוֹ הַחֲבוּרִים אֲשֶׁר חִבֵּר:
- ז' ס' מִדְרַשׁ הָאֲתַמְרִי, דְרוּשִׁים לַחֲנִינִים וְכֹלֵת וְלַצְדָקָה וְלג"ה
 וְחֲשׁוּבָה וְעֲנִינִים אַחֲרֵים, וְנִדְפַס בְּשֵׁאֲלוֹנִיקִי כְּנַר' בְּשַׁעַר ס'
 מִנְחַת אֱלִיהוֹ.
- ח' ס' תְּהִלּוֹת ה', פִּירוּשׁ עַל תְּהִלִּים.
- ט' ס' עַל וְלֹא עוֹד אֵלֶּיא הַנִּמְצֵא בְּתַלְמוּד כְּבִלֵי וִירוּשְׁלַמִי וּבְכָל
 הַמִּדְרָשִׁים וּמוֹעֵתָק מֵהֶם מַעֲשֵׂה נוֹרָא מְעַנֵּין רוּחַ ע"י הַמְגִידָה
 לִס' מִנְחַת אֱלִיהוֹ בְּפֶרֶק חֲמִישִׁי מִחֲסִפֵּר.
- י' ס' סְמוּכִים לְעַד עַל סְמִיכוֹת הַפְרָשִׁיּוֹת שֶׁל כָּל הַתּוֹרָה כּוֹלֵה
 בְּדֶרֶךְ דְרוּשׁ, נִדְפַס [?]
- יא' ס' מִנְחַת אֱלִיהוֹ, דְרוּשִׁים לְעֲנִינִים שׁוּנִים בְּתִיבְחַת מוֹסֵר
 כְּדִרְכוֹ אֲשֶׁר דֶּרֶךְ בְּסִפְרֵיו, נַחֲלֵק לל"ג פְּרָקִים וְנִדְפַס בְּשֵׁאֲלוֹנִיקִי
 בִּשְׁנַת תְּקפ"ד.

י"ב ס' אזור אליהו, והוא קצת פירוש על פרקי אבות ועל הגדת פסח ועוד הרבה חרושים נפרדים ולפי הנר' מס"ס שבט מוסר חבר עוד מלבד זה פירוש על פרקי אבות ועל ההגדה.

י"ג ס' מגלה צפונות, פירוש על התורה [בדרך נסתר].
י"ד שלשה מהדורות, בביאור על התורה וממאמרי חז"ל השייכים לכל פרשה.

ט"ו ס' טעמי המצות על כל התרי"ג מצות.

ט"ז ס' שאלות ותשובות, קרוב לח"ק סימנים [נדפס בשדיל-קאב בשנת תקנ"ו].

י"ז שיטה על מס' עבודה זרה.

י"ח ביאור על כל דבורים הקשים ממס' הענית.

י"ט ביאור על ההפטרות.

כ' ס' חרושים נפרדים.

כ"א ס' ידו בכל, וכתב ספר דנא פשר"א (ר"ת פירוש שיר רות אסתר) כולל.

כ"ב ס' אגן הסהר, ביאור על שיר השירים ופירש שם מעם לא"ב גדולה שבמקרא.

כ"ג ס' כשורת אליהו, פי' על רות.

כ"ד ס' אורה ושמה, פי' על אסתר (כ"כ בס' ככר לארן ונדפסו והרב עצמו מזכירם בהקדמתו הנז' ושחבר גם:

כ"ה רמזים בר"ת משה"ש ואסתר בדרך נחמד ונאה.

כ"ו ביאור על מגלת איכה.

כ"ז ביאור על פרקי דר' איעור ואותיות דר' עקיבה ועל מס' כלה ומס' שמחות ודרך ארץ רבה וזוטא ונא דבי אליהו, ועוד מזכיר בהקדמתו לס' שבט מוסר.

כ"ח הקוני העבירות, לעוברים ושבים מפי סופרים וספרים וממה שחנן ה' אותי.

כ"ט שלשה דרושים בענין התשובה כוללים חרושים הרבה.

ל' ביאורים על כמה תפלות כמו על אבינו מלכנו שאנו אומרים בעי"ת ועל אדיר ונאור, מי אל כמוך שנהגין לומר בלילי סליחות ויוה"כ ועל למענך אהינו שאומרים קודם כל הקפה.

ועוד כתבו המדפיסים ס' מעיל צדקה אחרי הקדמת הרב שחבר. ל"א פירוש על חלמוד ירושלמי כולו, ויראה שחברו בסוף ימיו אחרי הדפוסו ס' שבט מוסר, יען אינו מן המנויים שם.

408 הר"ר אליה מווילנא ב"מ שלמה זלמן*) מק"ק סעליץ סמוך לכריסק דליטא, בישראל גדול שמו נולד ביום א' של פסח

(*) בהרב מו"ה בער בן תוסיד מו"ה אליהו ב"ר משה קרענור ובהיותו בן שבע למד אצל הר"ב פני משה על הירושלמי אשר היה אז אב"ד בקיודאן ובהגיעו לבן עשר קנה לו חבר ושם לא למד אצל רב.

בשנת ה"א חפ"ב ליצירה ומנעוריו הקדיש עתותיו ונפשו לעבודה ה' ולתורתו ועין כי נתן נפשו עליה ועבר אלקים באמת (כמאמר חו"ל [ברכות דף ס"ג] במס' חגיגה [?]) לכן היתה יד ה' א' איהו והיה איש מצליח עד דהו נהירין ליה שבילי דאורייתא ודמו ליה כמונחים בקופסיה, לא הניח דבר גדול ודבר קטן מעשה בראשית ומעשה מרכבה ועסק גם בשאר חכמות והיו לו לרקחות ולטבחות לירד על ידם א' עומק כוונת התורה בכל מקצועותיה וכאשר אמר הרב בעצמו אל החכם המהנדס מו"ה ברוך שקלאו בדברו אהו בהודש טבת תקל"ה ווירוו להעתיק מספרי החכמות ללשון הקודש כל מה שאפשר (עי' בהקדמתו להעתקתו לספרי אקלידוס אשר הדפיס) ונוסף על שקידותו היתה קדושתו והסידותו האמתית שנתן נפשו ממש על כל דקדוק מדברי התורה ועל כל סייג של רבותינו חכמי התלמוד ז"ל וגם דרך בעקבותיהם והתנהגותיהם כאשר שנו חכמים תלמידיו מדותיו התרומיות שלא נהנה מן העוה"ז ולא אכל רק לחם צר צנומה שרויה במים שיעור שני זיתים ערב ובקר ולא טעם טעם שינה מיום עמדו על דעתו והיה מופרש מכל עניני העולם ולא שח שיחה בטלה עד שלא שאל מעולם על שלום בניו ולא כתב אליהם ולא קרא מכתבם, ולא נסחכל מעידו חוץ לארבע אמותיו ולא הלך ארבע אמות בלא תורה ובלא תפלין ותורתו ומעשיו המה הכריוו עליו עד שהיה נודע לאיש מופת כל ימי היותו עם כי היה ענוותן סגי ונפשו כעפר לכל ולא חפץ לעשות לו שם על פני חוצות ולהקרא בשם חסיד (אם כי היה ראוי להקרא כן, וכן נקרא מפי רבינו יעב"ץ אשר אין טרמדה בלשונו בהתאבקות דף קנ"ב ע"ב ע"ש אודות האגרת הנדפס והחום בשמו בס' לוחות העדות דף ע"א סע"ב) ואדרבה בחלה נפשו כזה ואם שמעה אונז ותבו לו באמרו כי מי שמקיים כל הכהוב בארבע שולחן ערוך הוא עושה רק החיוב המוטל עליו ויאות לקרותו ישראל כשר אבל לכלל חסיד לא בא אשר שם זה הוא נאה רק למי שמתחסד עם קונו לפניו משורת הדין ולכן כאשר קטו בימיו בפולין הכה שמכנים לעצמם חסידים הולכי נתיבות עקלקלות ונתלים כבעל שם ממעוכו [Miedzyboz] חגר חרבו לקראתם לגרשם ולהדפס למען לא ישאר להם שם ושארית לבער קוצים מכם וכמפורסם הדפיס אז קונטרס הנקרא זמר עריצים וגם בסוף ימיו כאשר החלו לפרוץ שם כאותה מדינה ופרסמו שם כאילו ניחם הרב על מה שעשירה כתב שני אגרות לקעקע ביציהם ונתנם בידי תלמידו הרב מו"ה סעדיה ב"מ נתן נטע עם אחוזת מרעהו הרב מו"ה חיים מטשערהיים [מסערהיאי] למען יפרסמו אלו הדברים בכל מדינת ליטא והעיירות הסמוכות לה אשר ילכו לשם (נדפסו ונקראו בשם גלוי אליהו בספר וויכוח הנדפס בווארשא תקנ"ח) כי רצה לקנא קנאת ה' ולעקרו מן השורש לולא כי מן השמים עכבוהו כי אהו אראלים בהארון הקדש ונשמתו עלתה לשמי מרומים לעמוד לשרת את פני

קונהו כאחד מצבאי מעלה ביום ג' חוה"מ סוכות הקנ"ח [בן ע"ח שנים]
 ובכל תפוצות ישראל אשר הגיע השמועה לא טובה הספידוהו והשמיעו
 קול מרה על האור הגדול אשר נשתקע ונגנז מהעולם, ודרוש ההספד
 והקינה אשר קונן עליו המגיד מסלאנים נדפס בספרו אפיקי יהודה
 דרוש השמיני נקרא עמק הבכא הוא חבר ועשה אונים לתורה בנגלה
 ביאורים על כל המקרא ועל שלשה סדרי משנה זרעים וקדשים
 וטהרות ועל כל התלמוד ירושלמי וגם על קצת מתלמוד בבלי ועל
 אגדות התלמוד ועל ארבע חלקי השלחן ערוך וגם הגיה מכל סיג
 וחלאה ומאופל השיכושים ספרי התלמוד וכל ספרי דבי רב ספרא
 ספרי ומבילתא ותוספתות ופרקי דר"א וסדר עולם רבה וזוטא ומסכתות
 קמנות אשר רבו בהם מאוד הטעיות ע"י הדפוס הוא צירפס וזקקם
 והעמידם על מחבונתם כיד ה' הטובה אליו ובנסתר ביאר התקונים
 והרעיא מהימנא והרבה מאמרי הוהר וספרא דצניעותא והיכלות וספר
 יצירה. וגם ביאר בדרך נסתר האגדות שבתלמוד ורוב חבוריו לא
 היו מכתובת יד הרב בעצמו רק תלמידיו כתבו מה ששמעו מפיו וכל
 אחד לפי הבנתו והשגתו וכדי שלא יבואו זרים וידפסו דברים מתלמידים
 שלא שמשו כל צרכן ולא ירדו לעומק כוונתו ויהלו בוקי סריקי בהרב
 גזרו כי דינא רבה דק"ק ווילנא י"ט כסלו תקנ"ח שלא להעלות שום
 דבר בשם הרב בדפוס עד שיחברר מקודם שאותם כחכים היו למראה
 עיניו והניחם למשמרת ביד בניו זרע ברוכי ה' הרבנים מו"ה אריה ליבוש
 ומו"ה אברהם. ומלכד החבורים התוריים עוד הניח אחריו ברכה
 חבורים על מסורת ודקדוק טעמי אמת יותר ממאה כללים ועל הכונה
 והנדסה ומשולשים ואלגזיברא כמה כרכים ולקוטיים בשאר חכמות
 הרבה מאוד כאשר העידו על כל זה בניו הנז' ותלמידיו המובהקים
 הרבנים מו"ה חיים מוואלאזין ומו"ה מנחם מענדל ב"מ ברוך בענדט
 מחאסלאוויטש בהקדמת חבוריו (אשר משם לוקחו רוב הדברים
 הכתובים כאן מחולדות איש מופת הזה). ונדפס מחבוריו:

א' פירוש על משניות סדר זרעים הוי"ן ממס' ברכות שיטור
 חדשות בלשון קצרה אשר לא שערס הקודמים בשני דרכים
 דהיינו פירוש קצר ופירוש ארוך נסדר ע"י תלמידו הרב מו"ה
 חיים הנז' עם קצת הנהרות לו כתוך דברי רבו מוסגרים
 בין שני חצאי לבנה והשתדלו בניו להביאו לדפוס כהעיר ווין
 ומסרו הדבר לגיסם חתנא דבי נשיאה הרב מו"ה משה ב"מ
 יהודה ליב מפינסק אשר שינה בזה מדעתם והביאו לדפוס
 בצד המשניות בלבוב בשנת תקנ"ט, וקוצר גם במקום שאמרו
 להאריך ככתוב בהקדמתם לפירוש האיגדות וגם כסה פניו
 הרולים בשבושים והסרונות בלשון הירושלמי (והרב תקלין
 הדתין אשר הדפס בראש ספרו הקדמת הרב מו"ה חיים הנז'
 לפי סדר זרעים מרבו כחב שם שברצונו לחבר לוח הטעיות

להספר ולהדפיסו ולא ידעתי אם כלה מחשבתו*) וקרא שם הספר שנות איהו, והדפים גם משניות ממש' ברכות עם פירש"י וקצת ליקוטים מדברי הרב וגם הוסיף חרושים מתוקים מהם ששמע מפיו הקדוש ומהם ששמע בשמו, וגם הציג בסוף הספר ממה שחידש בעצמו בס' מועד.

ב' פירוש על משניות סדר טהרות, הובא לדפוס ע"י תלמידו מו"ה מאיר מווילנא כ"מ איעור כאשר שמע הרברים מפיו לפי דבריו וכתבם על ספר לזכרון, בכרין בשנת תקס"ב, 4, וקראו ס' אליהו רבה חלק ראשון**).

ג' פירוש והנהגות אמתיות על התוספתא סדר טהרות, הובאו לדפוס עם התוספתא ע"י הנו' בואלקווא תקס"ד, 4, והוא חלק שני לס' אליהו רבה וקראו טהרת הקדש וגם קרא להפירוש זר זהב ובני הרב בראש פירוש על יונה ערערו על או הפירושים למשניות ולתוספתא מס' טהרות והעידו שהם מועתקים מפיו סדר טהרות אשר כתב תלמידו הרב מו"ה מענדל הנו' אשר לוה מו"ה מאיר מאחס ונחננו להעתיק כחפזון למען לא יודעו הדברים ונעתיקו רחופים ומבוהלים ומלאים טעויות ובאמת יש להם פירוש על סדר טהרות מכ"י הרב בעצמו בכיאר נפלא והראה בו מלחמתו עם הראשונים (ובס' צורת הארץ להרב אחרי ככלות פי' ס' יהושע העתיקו פירוש נפלא לו על פרק א' משנה א' ממש' פרה).

ד' כיאר על ס' משלי על פי נגלה וגם עפ"י סוד למחצרי חקלא הובא לדפוס עם ס' משלי ופירש"י בצדו האחד בשקלאו בשנת תקנ"ח על ידי תלמידו הרב מו"ה מענדל הנו' כאשר שמעם מפיו עם קצת הוספות מוסגרים בחוכו ובראשו הקדמה בה העיד שהדברי קבלה בפרט הוא לשונו ממש ומפיו וקרא אליו והוא כתבם על הספר בפניו וגם כנגלה כתב חיכף כיום שמעו מפיו ונדפס עוד בלי פירש"י בפראג בשנת תקע"ה ע"י מו"ה שמואל קליון אשר קרא לו שם: תנא דבי אליהו והשמיט הקדמת מהר"ם ובראש פירוש על כמה אנדות הזכירו בניו שנמצא בבית גנויו מביאוריו על משלי עוד כהנה וכתנה.

ה' פירוש על כמה אנדות אשר מכללם המיטראות התמוהות הידועות לרבה בר בר חנא ומעשה דר' יהושע בן חנניא עם סבי דבי אחונא הובאו לדפוס ע"י בניו עם הקדמתם והקדמת תלמידו הרב מו"ה חיים בוויילנא תק"ס.

(*) ונתקן ע"י הרב מו"ה יהושע העשיל כ"ץ הנקרא ר' העשיל ריינעס מהוראדנא שהגיה כל השבועים והטעויות שהיו בדפוס לעמבערג והדפיס גם חרושים על מס' ברכות בסוף סדר זרעים מהמשניות שנדפסו באלטונא ובברלין ובוויילנא בשנת תרכ"א.
 (***) ונדפסו ג"כ בסוף ס' טהרות מהמשניות הנ"ל.

ו' פירוש על יונה בדרך ררוש על הנשמה נדפס עם הספר
ופירש"י ע"י בניו שם בשנה ה'ת"א, 4, ונר' שם בסוף שרצו עוד
להדפיס שם ביאורו על המש מגלות.

ז' סדר עולם רבה וסדר עולם זוטא עפ"י הגהותיו.

ח' ס' צורת הארץ לגבולותיה סביב ככתוב בס' יהושע ותבנית
הבית הראשון מס' מלכים והשלישי שיבנה בקרוב מס' יחזקאל
הובא לרפום עם פירש"י ועם ציורים השייכים ע"י בנו ותלמידו
מו"ה מענדל הנז' בשקלאו בשנת תקס"ב, 4, ובראשו קצת
ביאור על פסוקים אחרים מס' יהושע וגם נדפס ס' תבנית הבית
השלישי לבד בכרלין תקפ"ב, 8, ועוד נדפס כל הנז' אצל ספרי
הארבעה ועשרים שנדפסו בוילנא והורדנא בשנת תק"פ ונוסף
עוד שם:

ט' ביאור ארוך על חבקוק ועל דברי הימים מסודר ע"י בן בנ
הרב מו"ה יעקב משה מסלאנים ב"מ אברהם עם הרבה מהגהותיו
והוספותיו מוסגרים.

י' מס' אבות עם פירש"י ופירושו וגם המסכתות קטנות ופרק
אנדרונינוס מהתוספתא דס"ס זרעים עפ"י הגהותיו מועתקים
מגליון התלמוד שלו והנוסחאות הישנות בצדס הובאו לרפום
ע"י בניו ותלמידו הנז' בשקלאו תקס"ד, 4, וגם נדפס פירושו
על מס' אבות עוד בצד המס' בהסידור דרך חיים הנדפס
באלמונא תק"צ [וכסדורים הנדפסים בוילנא ברפום ראם
ובווארשווא ברפום ארגעלבראנד וכ"כ].

יא' ספר יצירה עם פירושו בני אופנים הובא ג"כ לרפום ע"י
תלמידו מו"ה מענדל הנז' וגם החמשה פירושים להס' שנדפסו
כבר, בהוראדנא תקס"ה, 4.

יב' כריתת לב מידות של ר"א בן ר"י הגלילי מועתקה ומוגהת
מכ"י וביאור על הערוגה לו אשר נדפס ממנה רק מעט בס'
שנות אליה וביאור להרב מו"ה משה צייטליש על פי חכמת
ההנדסה לביאור הרב בש"ע א"ח סי' תרל"א ס"ק ט"ז נדפסו
בסוף ס' הצבא מדפוס שקלאו תקס"ג.

יג' ספרא דצניעותא עם ביאור רחב על כל ענין וענין ועל כל
מאמר ומאמר וכמעט על כל חיבה וחיבה להרב הובא לרפום
ע"י בן בנו הנז' עם הקדמתו והקדמת הרב מו"ה חיים וולאוין
בוילנא והוראדנא תקפ"פ, 4.

יד' ספר מגיני ארץ, הוא ש"ע אירח חיים עם מגן אברהם ועם
ביאורי הרב מועתקים מכ"י עצמו דברים קצרים ועמוקים וגם
מראה מקום ממקור התלמוד לדברי הש"ע נדפס בשקלאו
תקס"ג עם הקדמות ארוכות לתלמידו הרב מו"ה חיים ולבניו

הרכבים ולנכדו הנז' ולהמסדר מו"ה ישראל יודיע דרכי הרב בכיאותו וקודם הל' שבת הדפיסו דיוקים בנוסחי התפלה והברכות להרב המועתקים בהתפלות נהורא ד' ווילנא והוראדנא [ויאהניסכורג].

ט"ו ס' אשלי רב רבני, הוא ש"ע יורה דעה עם ביאוריו ג"כ מכ"י ממש נדפס בהוראדנא בשנת תקס"ו, 2, עם הקדמות להלמידו הרב מו"ה מענדל ולבניו הרבנים.

ט"ז ס' אפי רב רבני, הוא ש"ע אבן העזר עם חלקת מחוקק וביה שמואל וביאוריו כנו' הובא לדפוס ע"י נכדו עם הקדמתו וקצת הגהות בוויילנא ובהוראדנא תקע"ט, 2.

י"ז [ס' הוה"מ עם ביאוריו דפוס קעניגסכורג].

י"ח חמשה חומשי תורה עם תגום אונקלוס ופירושי רש"י ור"ע ספורנו ומסורה הכל' כאשר במקראות גדולות ונוסף עליהם מנחת שי' וס' אדרת איהו הוא ביאור הרב עה"ת אשר יגע בו יגיעות הרבה להעמיד הכתובים על פשוטן לכלתי היות אות אחרת יתירה ויבאר הברל המלות הכפולות וכפרט הראת בקיאותו בהלכתא למשיחא בספר תורת כהנים עד להפלא וגם ברמזי ובסחרי התורה יודיע דרכיו הובא לדפוס ע"י בניו הרבנים והקדמתם בראש פותחים בשבח בדובראוונא תקס"ה, 2, ונדפס בצדו ס' מנורת שלמה על המסורה גדולה וקטנה וס' מנחת כליל בהגהת התורה שניהם להרב מו"ה אורי שרגא פייבש ב"מ שלמה זלמן, וגם נדפס ס' ויקרא לבר עם פירש"י ואדרת אלהו ובשולי כל דף המצות מס' מצות ה' ועם הקדמת הרמב"ם לפי המשניות מס' קדשים ולמס' מנחות ולס' מהרות בקיצור וברייחא דר' ישמעאל בקאפוסט תקע"ח, 4, ובראש הקדמת המכיוא לדפוס ורמזו שמו בסופה בר"ת יהודה ליב בן יעקב ליפשיץ [גם נדפס ס' אדרת אלהו כלו במקראות גדולות שכווארשא עם ל"ב פירושים משנת כהר לפ"ק].

י"ט הגהות על התלמוד לרש"י והוספות וקצת חדושים מועתקים מגליון התלמוד שלו נדפסו בדפוס ווין ודפוס דיהרנפורט ויצאו עליהם עוררים מגדולי תלמידיו ורצו לזוור עליהם גניזרה על כי המעתיקים לא ירדו לעומק כינחו כי הוא לא רשמם אלא לעצמו ובקצרה מאד ככתוב בהקדמת הלמידו הרב מו"ה ישראל ב"מ שמואל למס' שקלים שהדפיס עם הגהות רבו ועם פי' חקלין חדתי' במינסק בשנת תקע"ב, 2.

כ' ס' מעשרה רב, קיבוץ מהני מילי מעליוחא דהוה עביד הרב הליכותיו ודרכו בקדש, נקבצו ע"י הרב מו"ה יששכר בער ב"מ נחום ונדפסו בזאלקווא תקס"ח, 8.

כ"א ס' דקדוק אליהו, כולל כללים על חכמת הדקדוק עם ביאור מו"ה צבי הירש ב"מ מנחם נחום ובס"ה'ם ביאור על ביאור החסיד לפי הרמב"ם למשנה בית סאתים נדפס בוויילנא וכהו-ראדנא תקצ"ג, 8.

כ"ב ס' איל משולש, כולל ת' כללים בחכמת המשולשים וההנדסה ובתכינה ואלגוריא, סדרם וכיארם הרב מו"ה שמואל ב"מ יוסף אב"ד בלוקניק ונדפס ג"כ שם תקצ"ד, 4.

כ"ג הגהות על פרקי דרכי איעור נדפסו בווארשוי ע"י הרב מו"ה דוד לוריא בביאורו על מדרש זה.

כ"ד פירוש על ההגדה של פסח נדפס ע"י תלמידו הר"ר מענדל ששמע מפיו כליל פסח הוראדנא חקס"ו ובקעניגסבערג שנת חרט"ו.

כ"ה הגהותיו וביאוריו על המכילחא יצאו לאור ע"י הר"ר יצחק אליה לאנדא מוויילנא וקראם בשם איפת צדק ווילנא תר"ד וביד הרב מו"ה דוד לוריא נמצאו ג"כ הגהות הגר"א על המכילחא שנדפסו בשם אגרת הציפה.

כ"ו הגהות ירושלמי סדר ורעים אשר נרשמו ונכתבו בכ"ק ז"ל סביב הירושלמי סדרם והעיד עליהם אף הוסיף הגהות הרב מו"ה דוד לוריא מבוהאב נדפס בקעניגסבערג תרי"ח.

גם נדפסו ביאוריו על ישעיהו עד קאפי"ג בוויילנא ועל איוב עד סי' נ' ועל שיר השירים בווארשוי ועל דברי הימים בוויילנא].

409 הר"ר אליהו ב"מ שמואל מלובלין שימש גדולים הרבה בבחרותו

בק"ק בריסק וגם לחמיו הרב מהר"א ולדודו אחי אמו הרב מו"ה מענדל כ"ץ אב"ד במדינת רוסיא (ככתוב בהקדמת ספרו ובס"סי ע"ד) והרביץ חורה והיה אב"ד בכייאלי (בנר' בספרו סי' כ"ד) ובכריסק דליטא ובשאר קהלות בפולין ואח"כ באייבישיץ אשר במדינת מעהרין והפליג בזקנה ובסוף ימיו עלה לעה"ק חברון חוב"ב והרב מו"ה חיד"א שמע מרבנים זקנים שם מהפלגה בקיאוחו וחסידותו שהיה הולך בלילה לבית הכנסת וקורא ההלים בככיה גדולה (כמ"ש בשה"ג ח"ב אות י' סי' צ"ו) ושם היהרה מנוחתו ובנו הרב בעל פרחי שושנים והוא חבר:

א' ס' יד אליהו, כולל ק' שו"ח אשר פלפל עם חכמי דורו מהם הרבנים מו"ה משה רויטנבורק אב"ד פה [אה"ו] ומו"ה שאול אב"ד בכריסק ומו"ה זונדיל אב"ד בפפערשי ומו"ה וואלף ר' יעקלים מפינשטוב בעל ס' כבוד חכמים ומו"ה מענדל אב"ד בבאמבערק ונדפס כמצורו כאמשטרדם חע"ב, 2, עם הקדמתו בראש ונר' משם שהיו אצלו עוד שני ספרים ככתובים וא' מהם נקרא:

ב' ס' ידי אליהו, וחלקו לה' אצבעות או חלקים, ח"א ביאור על רוב מאמרים תמוהים בתלמוד ירושלמי, ח"ב כנוצר בתלמוד בבלי, ח"ג על מפרשי משניות ורש"י וחוס', ח"ד על מדרשים תמוהים בדרכים קרובים לפשט, ח"ה שו"ת הנותרים אתו אשר לא נדפסו בס' יד אליהו.

410 הר"ר אליהו בן המעתיק המפורסם ר' שמואל אבן תבון ואחי הר"ר משה אבן תבון היה בסוף האלף החמישי וחבר:
א' מאמר על האדם שהוא עולם קטן כ"י בוואטיקאנו, 4, (וואלף ח"א קס"ט).

411 הר"ר אליה ב"ר שמואל בן פרנס השטיפיוני ולא נודע לי זמנו כי מ"ש המרשים ברשימה מן קבוצת ספרי הרב מו"ה דוד אופנהיים הנדפסה פה שהיה בדור ר' משה קפסאלי, נר' שסמך על כי ראה מובא כתשו' מהרי"ק שורש פ"ג הר"ר אליה פרנס והוא לא ידע כי הדברים מגיעים לה"ר אליה מורחי כאשר הבאתי בשם קה"ד לעיל [358 א], והוא חבר:

א' ס' הזכרון, והוא פירוש נהמד על התורה פעם בדרך הפשט או מדקדוק לשון המקרא או מדרך הסכרא ופעם בדרך דרוש מדברי רז"ל בספרא וספרי והתלמוד ומביא לפעמים קושיות ותירוצים, ודברי השלשה המפרשים רש"י והראב"ע והרמב"ן שגורים בפיו, כ"י תוך ספרי הרד"א הנו', קצת על קלף וקצת נייר, 4.

ב' שירים במשקל ופיוטים ופזמונים להרב וחכם בראשם שמו אליהו השטיפיוני כ"י שם.

412 הר"ר אליהו ב"ר שמעיה היה בסוף המאה התשיעית או בראשית המאה העשירית מהאלף החמישי כי הוא חתום עם שאר גדולים על תשובת המובאת תוך חידושים של רשב"ט אשר הוא רבינו שמואל בר נטוראי חתן הראב"ן ומועתקת משם בהנח"מ הל' אישורת פרק ב'ג הל' י"ד והוא חבר סליחות רבות.

413 המגיד מו"ה אלימלך מליזענעסק סמוך ליערסלוב רב אחד מהחסידים מכת ר"י בעש"ט, חבר:

א' ס' נועם אלימלך כסדר התורה ובסופו לקומי שושנה, לקומים בפסוקים וענינים שונים ואגרת הקדש, הם ב' אגרות אשר הם שם דבריו כפי בנו ותלמידו להעיד על קדושתו וחסידותו ולהליץ על מה שהחסידים מתפללים בנוסח ספרד, ואין נועם לדבריו*.) נדפס בקאריץ, 4, ועוד בהרובשוב הקע"ז, 4.

414 החכם ה"ר אליעזר, תוכן וחזרה היה בתחילת המאה הרביעית מהאלף הששי, וחבר:

(*) והרב מו"ה אהרן הלוי אויטונגא אב"ד ברישא במדינת פולין כנר' מוחסמתו על ס' הר הכרמל הנדפס בשנת תקמ"ב חגר מתניו בעז ועמד נגדו, כ"ב בס' תורת הקנאות נגד החסידים כ"א.

א' ס' גיא חזיון, כלל בו כל שרשי החזיון והאצטגנינות בקיצור
 עפ"י חבורי החכמים ה"ר אברהם ב"ר חייא וה"ר אברהם אבן
 עזרא וגם מיסוד חכמים אחרים אשר לא מכני ישראל המרה
 וחמונת הכוכבים ומבטם ולידת המלכים ומיתחם עפ"י מערכתם
 וסדרו בכתים ופירקים מתחיל: אמר איעזר ונתחבר לערך בשנת
 שי"ט, (עובי הספר כשני אצבעות, 4) ויראה אצלי שהוא חבר גם:
 ב' ס' גורלות. לידע לפעמים ענינים העתידים עפ"י חשבון מהלך
 המולות אשר הוא כ"י בוואטיקאנו, 4, (ש"י דף י"ו, וואלף דף
 קע"ה) ומיוחס לר' אליעזר החווה.

415 הר"ר אליעזר ב"ר אברהם: חנוך, חבר:

א' ס' זכה תודה, תפלות ותחנונות לכל יום נדפס בפראג
 שע"ה, 8, ש"י דף כ"א סע"א.

416 הר"ר אליעזר ב"ר אברהם שלום, [ע"ל 235 ג]. היה בצפת בזמן
 אחר עם הרב המקובל מו"ה שלמה הלוי אלקבץ אשר היה
 קורא עליו כ"ד הקמת לא תכלה, שהיה משלשלת חכמים כ"ד דורות
 (קה"ד דף ל"ז ע"א).

417 הר"ר אליעזר ב"ר אחימלך משה העתיק ללשון אשכנזי ס' פתח
 עינים מוסר אשר חבר ה"ר משה יקר אשכנזי וקרא שמו
 בלא אויגן עפ"נער והדפיסו באמשטרדם בשנת חכ"ה, 8.

418 הר"ר אליעזר אשכנזי ב"ב אליה הרופא היה תלמידו של הרב
 מו"ה יוסף טייטצאק (כאשר העיד מו"ה ברוך כהקדמתו
 לס' תורת משה אלשיך) ובימי חורפו היה משכן כבודו במצרים וקרוב
 אצלי שגולד שם והוצרך לילך משם על ידי סבות ועלילות בשנת שכ"א
 ויעל משם להעיר פמושטה אשר בהאי גפרי (ציפריען לדעת) ויש לו
 פסק אשר פסק שם כגלותו מובא בתשובת בית יוסף דיני יבום וחליצה
 סי' ה' והסכימו עמו רבני צפת חוב"ב מהר"י קארו ומו"ה ישראל ב"ר
 מאיר (דקוריאל) והמבי"ט ומשם בא לויניציאה והיה שם בשנת שכ"ד
 כאשר מוכח מתשובתו אשר השיב שמה הנדפסת בתשו' מהרמ"י
 סי' צ"ו ובענין הזה בעצמו השיב הרב מו"ה ברוך עזריא חוקטו מפירארה
 אשר גם היא נדפסה שם סי' ל"ז ומנה כ"ד מנחם השכ"ה, וגם שם
 לא מצא מנות מחמת הרב מו"ה שמואל יהודה קצנלינביגן מפאדובה
 וסיעתו שהקיפוהו כעבנא וכאשר העשנה הדבורים עד שהוצרך לישא
 רגליו ולילך משם למדינת בעהמען והיה בפראג כבר בשנת שכ"ד
 (כנר' מחתימתו על התקנות דח"ק ג"ח הנד' בראש ס' זכרון ליום
 אחרון ח"א) וחזר למדינת איטאליא ותקע אהלו בקרימונה והיה שם
 בשנת של"ו ומשם הלך בימי זקנותו למדינת פולין ונתקבל לאב"ד
 ולהחזיק ישיבה בפיוונא וכל גלילותיה בימי הרב מו"ה יוסף בהן בעל

שארית יוסף אשר לוי עמו איוו דברים כנר' ממך שכתב לוי הנדפס בספרו סי' י"ט תוכחה מגולה כאהבה מסותרת [ועי' עוד שם סי' כ"ג ובס' ב"ח על טור י"ד סי' נ"א ומובא בטו' בש"ע י"ד סי' נ"א ס"ק ד'] וגם על הוראה אחרת אשר יצתה מלפניו שם בפיוזנא חלקו עליו חכמי דורו בכתוב בחשו' משאת בנימין סי' צ' והחכם הרב מו"ה יש"ר מקגריא דבר נכבדות על שכל האיש המעולה הזה ושנתיכת עם זקנו בכמה פסקים ושהיה תורני מופלא והשיג על הכית יוסף אלף השנות (ונשא ונתן עם הרב ב"י מלכד המובא למעלה ככתוב בשמו בחשו' משאת בנימין סי' נ"ח) והגם שלא העמיק הרבה בחכמות חיצוניות עם כל זה לקח אזנו שמץ מכולן והיה כולל ומדיני מכלכל דבריו במשפט ועקבותיו לא נודעו לאנשי פולין כי נסתרה דרכו מהם ולא ירדו לסוף דעותיו (נובלות חכמה דף מ"ז ע"א) וכן העידו על גדלו הקרובים לזמנו, החוכן מו"ה דוד גאנו (בס' צמח דוד דף מ"ה ע"ב) כותב עליו „ושמעו יצא בכל הארץ“ והר"ב שו"ת פני יהושע (כמובא בס' יוסף לקח ד אופיבאך) שהיה חכם בכל החכמות וכמעט היה יחיד בדורו ושכל גאוני הדור היו מריצים שו"ת איו ונאסף אל עמו בקראקא בשנת שמ"ו, ויראה שאליו כיון כראש ס' לוח החיים בקראו שמו החסיד מו"ה אליעזר אביר הרופאים בקראקא ושקבל מאתו כמה רפואות, והוא חבר:

א' סי' יוסף לקח, פירוש על מגילת אסתר, חברו בקרימונה בשנת של"ו לכבוד הארון דון יוסף נשיא אשר נשאו המלך להיורת דוכס וקראו על שמו ונדפס שם בשנה ההיא ועוד כחמבורג הע"א ע"י ה"ר יצחק די קרדובה ועוד באופיבאך [חקל"ט] ובואלקווא תקנ"ז ובווארשא תקצ"ח, ונדפס עוד שם עם מגילת אסתר כמקראית גדולות בשנת תרכ"א].

ב' ס' מעשי ה', ביאור על כל ספורי מעשיות אשר באו בתורתינו הקדושה והתועלת היוצא מהם לנו ולבנינו. חלקו לארבעה מאמרים וכל מאמר לפרקים, מאמר א' נקרא מעשי בראשית והילך עד זמן אברהם, מאמר ב' נקרא מעשי אבות סוכב עד פטירת יעקב, מאמר ג' נקרא מעשי מצרים פורש בו עד סוף השירה ובסופו פירוש על ההגדה כפי מה שסודרה לאומרה בליל הפסח, מאמר ד' נקרא מעשי תורה יכלול המעשים ממתן תורה עד סיפור פטירת משה עם הקדמה ארוכה להרב בראש הספר, השלימו בהיותו בעיר גניון סמוך לפיוזנא בשנת ש"כ, ותלמידו מו"ה ברוך ב"כ שמחה קלמן טעריוו הביאו לדפוס עם הקדמתו בראש, בה מאריך בשבח רבו, בויניציאה שמ"ג ונדפס עוד בקראקא שמ"ד, ועוד בהאג חק"ל, ז, [ובואלקווא חקס"כ] והספר הזה הוא ראוי להיות נקרא מהחילתו ועד סופו (נובלות חכמה שם).

ג' פירוש על פירוש הרמב"ן על התורה כפירוש המורה
על רש"י (שם).

וחבר עוד כמה ספרים וחשובות ולא זכינו לאורם, וס' המרדכי מוגה
מכ"י בא לידי הר"ב גדולת מרדכי והעתיק מהם בספרו [וחבר סליחות
ופמונים, מהם נדפסים בפני עצמן ומהם בסוף סליחות אחרות, גם
פירושו על ההגדה של פסח נדפס כמה פעמים].

419 רבינו אליעזר ב"ר אפרים אחד מגדולי הדור של מהר"ם בר ברוך

כנר' מחשובתו על אשר שאל מאתו שהשיב לו כמו לרב
מובהק והיא בחשובותיו דפוס פראג סי' רמ"ג וד' קרימונא סי' ל' ואולי
גם לו השיב התשובה המובאת בחשובותיו ד' קרימונא סי' רמ"א ורמ"ב
והמובאת בהגה"מ ריש פרק ה' מהל' חמץ ומצה ויראה שהוא ה"ר
אליעזר אשר אליו כיון מהר"ם בהשובתו המובאת כתשו' מיימוני
הל' אישות סי' ט' ובהגהות מרדכי לקידושין סי' תקנ"ו.

420 רבינו אליעזר מביהם הנקרא הר"א מביהם בתוס' לעז' דף ו' ע"ב

היה אחד מגדולי אשכנז בסוף ימי רבינו תם וכימי תלמידיו
רבינו אליעזר ממיץ ור"י הלבן כנר' מהמעשה המובא בספר החכמה
ומועתק במרדכי קדושין סי' תקל"א ולדעתי כסאו היה נכון בשפירא
בין גדוליה רבינו שמריה ותלמידו רבינו שמחה משפירא וכימי רבי
יהודה ב"ר קלונימוס במגנצא כאשר יש להוכיח מהמרדכי שבת סי'
של"ב ומהגהת אשרי בעז' פ"ה סי' כ"ד (וצ"ל שם ושלת לשפירא לה"ר
אליעזר מביהם) והשיב לר' יהודה החסיד בענין שבר החזנים כמובא
באור זרוע הקצר כ"י במס' ברכות [וכס' אור זרוע דף כ' ע"ד].

421 הר"ר אליעזר דוד ב"מ יצחק מה טוב, וחכם את עצמו ככמה

מקומות אד"ם, (ר"ה אליעזר דוד מה טוב וראיתי חתימתו
מכ"י) אדם המעלה, נולד במנטובה כמאה הרביעית מאלף הששי
ונתקבל שם בעיר מולדתו לראש ישיבה ומרביץ חורה ודורש טוב
ומשם נתקבל לק"ק פירארה לראש ישיבת ביה"כ הגדולה (כנר' בכאר
עשק סי' ס') ושירת שם בשם ה' ל"ו שנים ומלבד היוחו מופלא
בתורה היה חכם ופלוסוף אמתי כאשר העיר עליו בס' עץ שחול
בהשמות שבסוף ספרו ובנו הרב מו"ה יהודה עשאל בהקדמת ספרו
כסאות לבית דוד מאריך מאוד בשבחיו ושחיבר:

א' ס' עיר דוד, כולל חשובותיו אשר רבו כמו רבו, (וכמ"ש בני
הנז' גם בסוף שער החמישים מספרו הנז' וגם חבר דרשורה
ופסקי הלכות ורובם ככולם היו מוכנים לדפוס ויש לו חתימה
בס' באר עשק סי' ע"א על פסק הרב מו"ה גמליאל ממונציליצי
ר"מ דמדינת פארמא.

422 הר"ר אליעזר דילמדויגו ב"מ אבא ב"מ מנחם נולד בקנדיאה ולמד תורה לפני הרב מ"ה יעקב בי רב כהותו במצרים וגם לפני הרב מהר"י קארו והרביץ תורה אחרי כן בעירו והחזיק ישיבה שם יותר ממ"ה שנה והיה מפולפל גדול עוקר הרים כפלפולו ומחדש בכל יום בהלכה (כן העיד עליו נכדו הישר"ר בן בנו מ"ה אליהו ב"מ מצרף לחכמה דף כ"ה ע"ב ובהקדמת ס' נובלות חכמה).

423 הר"ר אליעזר זוסמן בר יצחק ברילין היה תלמידו של הרב מ"ה יעקב גינצבורג ואב"ד בפולדא (צמח דוד דף מ"ז ע"ב) והסכים שם בימי זקנותו בשנה תי"ח על הדפסת ספר נחלת צבי על אה"ע ונפטר שם, ובנו ותלמידו היה הרב מ"ה איצק אשר חתם א"ע ב"מ משלם אליעזר (ע"ל 338 א) אולי נוסף להרב אח"ז עוד השם משלם, וחתנו היה הרב מ"ה יאיר חיים בכרך כמ"ש בספרו חות יאיר סס"י קכ"ג.

424 רבינו אליעזר מטוך הוא אשר קיצר עם סיעת גדולים אחרים חוספות שאנץ (כמ"ש הר"ב תרומת הדשן סי' י"ט ומהרי"ק בשורש ק"ס [וע"ל אות ש', ר' שמשון ב"ר אברהם משנץ] וגם הוסיף עליהם מדברי הרבנים הבאים אחריהם וחדר תוס' טוך וחדושויו כחכם בגליונות התוס' כמ"ש ר"ב אשכנזי במקובצת לכתובות על דף ל"א בסוף דף ס"ג ע"ג מהספר ומורו להמעין להפוך בהם וימצאם כטוב מעם ודעת ומביאם עוד במקומות אחרים (כמו בפ"א דף ל"ט ע"ג ומ"ז ע"ב ובפ"ב דף נ"ד ע"ג וקכ"ב ע"ג) ופ"ל"ג בתוס' ביצה שלו עם תוס' רבינו ישראל ככתוב במדרכי ע"ז ס"פ כל הצלמים ומהם תוס' על כמה מסכתות אשר אתנו ככתוב בשיטה מקובצת חולין כ"י (מוכא בש"ה"ג ח"א אות ת' סי' ב') שתוס' חולין שבידינו הם תוס' טוך וכמו כן כ' מהרש"ל ביש"ש יבמות פ"ד סי' ל"ד שקבלה בידו שתתוס' ממס' גדולות אשר אצלו התלמוד הם תוס' טוך ושהם עיקר נגד התוס' של המסכתות קטנות ונקצו מעיר גיניברי ושאר ערי צרפת חררי הורחם של התוס' ע"י המדפיס בקושטנדינא ה"ר גרשום ב"ר משה גינצנינו אשר היה משלשלת רבינו משה משפירא אחד מבעלי התוס' טוך והדפיסם ומהם לקחו בוניציא והדפיסום כי מקדם לא נראו תוס' טוך בעולם (ש"ה"ג שם ושכן כתוב בדף ראשון של מכלל יופי לרד"ק הנדפס בקושטנז ואין ספק כי נחפו לכתוב וצ"ל במכלול לרד"ק) כי מכלל יופי אינו לרד"ק וגם אין בראשו דבר מכלל הכתוב כאן) והמה נתחברו לדעתו בתחלת האלף השישי כי כבר היו בידי רבינו יהודה ב"ר אליעזר ומזכירם בכמה מקומות בספרו מנחת יהודה על התורה כמו

(* הנדפס בקושטנז בשנת רל"ב, העתיקו ה"ה מו"ה רפאל נתן נטע ראבינאוויטץ בספרו דקדוקי סופרים ח"א דף 48.

בס' וירא בד"ה ואני זקנתי ובס' בשלח כד"ה בחמשה עשר ובס' יתרו
בד"ה שונאי בצע ובשאר מקומות.

425 רבינו אליעזר מטול (ובס' תניא נקרא בכל המקומות שמביאו

ר"א מטולישולח) היה ברור חלמידי ר"ה כי אמר בשם
רבינו יצחק הלבן (ע"ל אות י) כמובא בשיבולי הלקט סי' ק"א וכתניא
דף קי"א ע"א (והדברים מובאים בשם ר"י הלבן גם בליקוטי הפרדס
דף כ' סע"ד) וכימו היה ריב"א בשפירא (הוא הקדוש) כמובא במרדכי
ב"ק סי' קפ"ז וקרוכ אצלי שקבל גם הוא מרבינו חס כי העיד על מעשה
אשר בא לפניו ככתוב בס' שה"ל ח"ב כ"י סס"י י"ב וגם אמר בשמו
כמובא בתניא דף צ"ח ע"ב (ד' ווארשא דף ע"ה ע"ב) (וכן כתיב בשם
ר"ה בתוס' שבת דף קל"ט רע"ב) והיה לו אח אשר היה ג"כ מגדולי
דורו כנר' מקונטרים ה"ר קוביל המובא בחשו' מיימונית לס' משפטים
סי' ט"ו, ומדבריו מובאים בהראב"ה (כנר' מהמועתק ממנו בחשו'
הנו' לס' נויקין סי' כ"א ובמרדכי ב"ק סי' קצ"ג וגם מובא עוד בשח"ל
סי' ל"ג וסס"י פ"א ובס' פ"ב וגם בתניא דף מ"ח סע"א*) (ידע כי בס'
שלשלת הקבלה ד"ו דף מ"ט סע"ב ערכב רבינו אליעזר דידן עם הראב"ן
הקודם לו יותר מדור א' ולא ידעתי מאין בא לו הטעות הזה אולי על
כי ראה הדברים המובאים בשמו בלה"פ הנו' שאין טומנין בערביה"כ
מובאים במרדכי במס' יומא בשם הראב"ן).

426 הר"ר אליעזר טריווש ב"מ נפתלי הירץ המקובל הגרול הנקרא

מו"ה ליור טריווש היה אב"ד בפרנקפורט דמיין כ"ב שנה
והיה מפורסם בדורו בין הגדולים מהר"ם מפאדובה ומהרמ"י [כנר'
בחשו' מהרמ"א סי' נ"ח וצ"א] ומכית דינו היו בשנת שט"ו הרבנים
מוהר"א לינד' ומו"ה ויידל כנר' בהגהה שבלקוטי מהר"ל ריש הל' נשואין
(ד' האנויא דף מ"ז רע"א) ונפטר שם בהיותו בן ע"ב שנה בשנת שכ"ג
(צמח דוד דף מ"ד ע"ב אשר קורא להרב מורי הזקן ברף מ"ג ע"א
בשנת ר"ס) ובתוך גנויו נמצא ספר הראב"ן בכ"י ככתוב בהסכמת
הרבנים שבראשו, והביא לרפוס סי' יסוד שירים הנקרא גם תפוחי זהב
והוא מדרש הזוהר על רות במיהיננען בשנת ש"ך ונרפס עוד בקראקא
בשנת שנ"ג, 4. [ונרפס בשם מדרש הנעלם על רות בויניציאה בשנת
שכ"ו] וגם הביא לרפוס שם בשנה ההיא סדר חפלה עם פ' עפ"י
הקבלה להרב אביו מו"ה נפתלי הירץ.

427 רבינו אליעזר ב"ר יואל הלוי מכונא בן בחו של הראב"ן הנודע

ומפורסם בפוסקים בשם הראב"ה ונקרא גם רבינו אליעזר
הלוי בשבולי הלקט סי' כ"ד ובשאר מקומות היה חברו של רבינו ברוך
ב"ר שמואל וחתום אחריו על תקנות הקהלות שנעשו במנצא בשנת

(*) ונ"ל בחשו' מהר"ח א"ז סי' ל"ט שכ' וכבר היה מעשה בהר"ר אליעזר מטול שהיה נשכר
לר' חזק' זצ"ל כמובא בזו' ע"ש.

תתק"ף לאלף השישי המובאות סוף השו' מהר"ם כ"ב דף פ' וחרום גם על הנוספות עליהם כשנת התקפ"ג המובאות ביש"ש יבמות פ"ד סי' י"ה, וקבל מאביו (ע"ל אות י') ומקרובי ר' אליעזר ממיץ (ע"ש) ומן ר' מתתיהו מקינון (ע"ש) ומ"ר משה הכהן (ע"ש) וגם מר' אלעזר מגר-מיניא (ע"ש) (אבל מ"ש הר"ב קורא הדורות ונמשך אחריו הר"ב שם הגדולים שקבל מן רבינו שמשון וחמכו יסידותם על דברי הטור אורה חיים סי' תקס"ו שכתוב שם שקבל מרבו רבינו שמשון יש לתמורה עליהם כי לא הביטו לראות שיסודם יסוד נופל כי מעיר נפל שם בדברי הטור שדבריו נובעים מעסקי הרא"ש לתענית סוף פ"א ושם כתוב ששמע מרבו ר' אליעזר ב"ר שמעון וצריך להיות ב"ר שמואל ובכתוב במרדכי שם סי' תרכ"ט והוא ר' אליעזר ממיץ הנזכר) ונר' ש'מלא מקום אביו אחרי מותו להרביץ תורה בכונא כי השיב שם עם רבינו אפרים ב"ר יעקב (עי' לקמן) וגם הרביץ תורה בקולוניא כנר' בתשו' מהר"ם ב"ב ד"ק סי' ק"צ וכצ"ל גם כסי' קמ"ה ורבינו יצחק ב"ר משה מוויינא [ע"ש] ומהר"ם ב"ב קבלו ממנו כנר' [באור זרוע סי' תשנ"ז] ובתשובות מהר"ם ד"פ סי' השל"ה והשל"ט ותתקכ"ח ואז היה משכן בכיר הרב בווייצבורק כנר' במרדכי מ"ק סי' תתקכ"ה, והוא חבר:

א' ספר אבי העזרי, פסקי הלכות נחלק לאלף קנ"ד סימנים ובסופו כתוב סדר בנין בית שני והעתיקו מדבריו הר"י מוויינא בס' איור זרוע וכתוב שם כמועד קטן הל' שמחות (ומובא בהגהות אשרי פרק ג' סי' ע"ח וגם הביאו בהרומת הדשן סי' רע"ד המובא בתשו' מהר"ם אלאשקר סי' צ"ב) שעל דבריו ראוי לסמוך דבעל הוראה הוא) וגם שאר רבני קדישי כמו רבינו פרץ (ורע דבהגהותיו לסמ"ק דף ט' ע"ב סי' ד' ודף כ"ח ע"ב סי' ד' צריך להיות אליעזר במקום אליקים הנדפס שם וכנדפס בתש"ץ אשר ממנו הועתקו אל הב' הגהות סי' רל"ח וסי' קמ"ג) ומהר"ם והרא"ש והמרדכי העתיקו ממנו בספריהם והיה בכ"י בידי המהרש"ל והעתיק שאלה מרבינו שמחה משפירא והשו' הראב"י"ה בתשובתו סי' ס"ה וגם היה בידי הר"ב תוס' י"ט כנר' בספרו מדות פרק א' משנה ג' ד"ה טדי ומביאו עוד שם וכן בתשובותיו הנדפסים בתשובות גאוני כהרא"י וגם בידי הרב מו"ר מנחם מל' גנואנו המביאו בספרו שתי ידות וישנו בכ"י בכיבילאית העק באוקספורד חוץ ספרי הרב מו"ר דוד אופנהיים על של"ב דפים, 2, וגם ישנו בכרונושווייג אצל הרב מו"ר שמואל זאביל איגר בכ"י.

ב' ספר אבי אסף, וגם הוא פסקי הלכות ונחלק לסימנים כנר'

(*) וכתב עליו בהל' ע"ש סי' ל"ץ, "וכן שמעתי שכך הורה מוויי אבי העזרי והיה גבור בתורה ובעל הוראות וראוי לסמוך עליו" ומביאו בכ"מ פעם בשם ר' אליעזר ופעם בשם אבי העזרי עי' הל' צדקה ז' י"ט ובשו"ת מהר"ח א"ז סי' ל"ט א' נ"ה ק"ג רל"ח....

בהגהת מיימוני הל' מאכלות אסורות פ"ז הל' י"ח ופ"ז הל' ו'
 וגם ממנו שאבו הגדולים הנז' והרב מו"ה חיד"א ראה אותו
 מסדר נזיקין בכ"י ישן על קלף כמש"כ בשה"ג אות י' סי י"ח
 וכבר התפלא הר"ב קה"ר דף ט"ו ע"א על הרב מהר"י קארו
 אשר כל רז לא אנם ליה במה שרצה לדחות בתשובתו דיני
 נשואין סי' י"ד דברים ברורים של מהר"י מינץ בתשובתו סי'
 י' שהראב"ה הוא אבי עזרי הוא אבי אסף ע"ש ואוסף עוד
 איזה ראיות בתשובת הרשב"א ח"ב סי' כ"ח מובאת תשובת
 רבינו יצחק בר' אליקים שכתב רחוק דבריו „וכ"כ רבינו אבי
 העזרי בספר אבי אסף" וכן כ' להדיא בהגהת מיימוני פרק
 כ"ב הל' ז' וריש פ' כ"ה מהל' אישות ובהל' גירושין פ"א הל'
 כ"ג ובהל' מכירה פ"א הל' י"ג וכתשו' לס' נשים ססי' י"ב וכן
 לשון ס' אביאסף המובא שם בהל' אישות פ' י"ז הל' ט' מובא
 במרדכי ב"ב סי' תרנ"א בשם הראב"ה וכן נר' בס' או"ה כלל
 מ"ג סי' י"ד שכתב „ופסק ראב"ה כוותיה וכתב באביאסף שלו"
 (והראיה אחרונה כבר הביאה הר"ב כנה"ג בשו"ר א"ה
 לשונות הפוסקים סי' מ"כ*).

ג' תוספות למסכתות המובאות בחשו' מיימוניה לס' נשים סי'
 ל"ז בשם חוס' רא"ה והוא ראשי היבית רבינו אליעזר הלוי
 ובס' קנין סי' כ"ג ושם מפורש תוס' ה"ר אליעזר ומובאים גם
 בהגה"מ פ"י הל' ו' מהל' מכירה*).

428 ה"ר אליעזר בר' יוש' באנדי ואחי הרב מו"ה אברהם [ע"ל
 120 א] היה אב"ד בהעיר כומסלא והסכים על ס' עולת
 חדש השני להרב מוהר"א פלעקלש, וגם הוא הגדיל המספד עליו כד'
 נח נפשיה דרב בעשרה כטבת משנת הק"נ ונרפס בספרו עילת חדש
 השלישי דרוש ט'.

429 ה"ר אליעזר ליוזר בר' יוסף יוזפא מרילינגער: הקרא ר' ליוזר
 נין מניקלשפורק הרכיץ תורה בתלמידים והיה אב"ד בכמה
 קהלות ובסוף ימיו רצה לעלות לארץ הקדושה ועבר דרך ווילנא וחלה
 שם את חליו אשר מת בו ושם מנוחתו. והוא חבר:
 א' ס' משנת ר' אליעזר, דרוש כסדר התורה נרפס ע"י בנו
 מו"ה יוסף יוזפא מלייפניק לקיים מילי דאבות בפרנקפורט דאדר
 ונשלם בשנת הס"ה, 4.

430 ה"ר אליעזר בר' יעקב בלין אשכנזי הוסיף הרבה על סדר
 עברונות הנרפס בריווא די טרינטא בשנת שכ"א ע"י ה"ר

(* וכ"כ להדיא רבינו יצחק א"ז בהל' גמין סי' תש"ל „וכ"כ מורי רבינו אבי העזרי באביאסף
 בפ"ב דכתובות".
 (** גם חבר סליחה לברית מילה המתחלת: „אל תפר ביותך אתנ"ה.

יעקב מרקריאה והרפיסו עם תוספותיו בלובלין בשנת שע"ה ונדפס
 עוד בפפד"א תנ"א ועוד באופיבאך תפ"ב.

431 ה"ר אליעזר בן יעקב חבר מאמר על עניני התשובה כ"י בוואמי-

קאנו (וואלף ח"א דף קע"ז, ק"ם אות א' סי' רל"ב) אולי הוא
 דרשה לתשובה המתחלת במאמר ר"א בן יעקב אומר העושה מצוה א' יכו'

432 ה"ר אליעזר ב"ר יצחק בן ארחא* רב מובהק ורופא גדול

(קורא הדורות דף מ"ט ע"א) הרביץ תורה בימי עלומיו
 בעוה בזמן הרב מו"ה יום טוב צהלון כנר' בתשובותיו סס"ר רצ"ב ואח"כ
 היה אחד מיוחד מרבני חברון עה"ק תוב"ב והסכים בתחלת המאה
 החמישית על ס' ברית אברהם פירוש על הילקוט [ע"ל 251 א] ותחום
 שם אליעזר ו' אורחא] ושם היחה מנוחתו והוא קבור במערה אחת
 עם הרב מו"ה אברהם אזולאי בעל חסד לאברהם, כ"כ בס' שבתי
 ירושלים וכ"כ נכדו הרב חיד"א בשה"ג אות א' סי' נ"ג וכתב עוד שם
 שחבר ספרים הרבה ושהוא ראה:

א' דרשות להרב כ"י.

ב' חלק מתשובותיו כ"י [עיי' לעיל 274 א] וכתוב שם שהוא אחד
 מחמשים מחבוריו.

ג' הגהות על הרמב"ם כ"י (ככר לארץ דף ר"ג ע"ב).

ד' פירוש על העין יעקב כ"י (ועד לחכמים ח"א אות ע' סי' ט"ז
 וכ"כ בקה"ד שם).

ה' פירוש על המדרש רבה קה"ד שם.

433 רבינו אליעזר הגדול בן רבינו יצחק בן רבינו יהושע החסיד היה

חברו של רבינו יעקב ב"ר יקר כמוכת ממעשרה המובא
 בתוספות שכגליון הל' בריקה של רבינו יהודה ב"ר בנימין הרופא
 (אשר אחי כ"י ישן על קלף) בענין מחלקותם באונא הסרוכה לאומה
 ששחטו בהמה בשותפות***) ונר' קצת מזה שרבינו איעזר הרביץ ג"כ
 תורה בוירמיישא (ואולי מזה בא מה שנוהגין אחריו שם ככתוב
 במרדכי חולין סי' תרי"ז) מקום משכן כבודו של ר"י ב"ר יקר (ע"ל
 אות י') ולמד תורה לפני רבינו שמעון הגדול ממגנצא קרובו, כי רבינו
 יצחק אבי רבינו שמעון ורבינו יהושע זקנו של רבינו איעזר היו אחים
 בני רבינו אבין הגדול וכשנפטר רבינו יצחק היה רבי אליעזר בנו
 נער קטן וגדלו רבינו שמעון בביתו ולמד עמו תורה הוא ורבינו גרשום
 מאור הגולה וגם רבינו יהודה הכהן בעל ספר הדינין מסר לו לרבינו
 אליעזר (כ"כ הרוקח בפ' תפלה כ"י מובא במצרף לחכמה דף י"ד

* זקנו של הרב ר' אהרן ב"ר חיים הנ"ל, No. 288 ע"ש, ככתוב בתשובת לב שלמה

סס' כ"א. ומייתי ליה בס' הפרסם סי' קי"ב, ועי' רש"י חולין מ"ז ע"ב שהביא דעת ר"א בשם
 יש שאוסרין.

ע"ב) והוא היה אבי רבינו טוביהו בעל הפסיקתא המביאו בסדר שלח לך דף מ"ד ע"ד (ע"ל אורח ט') וגם היה אבי רבינו יצחק אביו של רבינו קלונימוס (ע"י אורח ק') (ואין ספק כי טעות נפל בחשוי מחרש"ל סי' כ"ט וכצ"ל שם "ורבינו אבין הגדול הוליד את רבינו יצחק חסיד ואת רבינו יהושע חסיד אחיו אשר הוליד את רבינו יצחק חסיד אשר הוליד את רבינו אליעזר הגדול אשר הוליד את רבינו יצחק החסיד אשר הוליד את רבינו קלונימוס הזקן" וזה ברור, ויש לחמוה כוה על הרב היש"ר אשר לא חלי ולא הרגיש והביא דברי מהרש"ל הללו דברים ככתבם באותו עמוד בעצמו שהביא דברי הרוקח כנו') וקבלו ממנו רבינו משולם [ב"ר קלונימוס] כנר' במרדכי פסחים סי' תקצ"ו ובהגה"ט ספ"ד מהל' חמין ומצה ובחולדות אדם וחוה נתיב ה' חלק ה' ורבינו יצחק ב"ר יהודה אחד מרבותיו של רש"י (ע"ל אורח ז') ורש"י מביא ששמע משמו בפירושו לפסחים דף ע"ו ע"ב ובפירושו לתהלים סי' ע"ו פסוק י"א ומכנהו שם הגאון מסחמא שמעם בשמו מרבו הנו' (ונר' שכצ"ל גם בחוס' שבת סוף דף נ"ד "כך קבל רבינו שמואל מרבינו שלמה ששמע בשם רבינו אליעזר" או ששמע מרבו בשם רבינו אליעזר רבו) ומביאו עוד בספרו הפרדס* ככתוב בשבולי' הלקט ובלקומי הפרדס (ד' אמ"ד דף ח' רע"ב) לענין אמירת והוא רחום קודם תפלת ערבית והוא חבר הסליחה המתחלת "אלהי בשר עמך" שאומרים ביום כפור קטן**)

א' ס' או רחות חיים, הנקרא גם צוואת ר' אליעזר הגדול כמ"ש הרב מו"ה מנחם די לונזאנו בס' דרך חיים (בד' שאלוניקי דף ע"ט ע"א וכד"ו דף קכ"ברע"א) וז"ל "אורחות חיים המיוחס לר' אליעזר הגדול בן הורקנים בעל הפרקים (ע"ל) ולפי רעתי אינו אלא לר' אליעזר הגדול הנו' בפוסקים והזכירו הטור א"ח סי' תקפ"ב ואע"פ שיש בראשו כעין הקדמה ממעשה ר"א בן הורקנים אהשוב שהקדמה זו שמרה מי שחשב שר"א בן הורקנים חבר הספר" ע"כ וזה הנדרס נמצא בידינו הוא רק מעט וחלק קטן מהספר כנר' בספר עמק המלך (דף ו' ע"א) שכתב "גם ר' אליעזר הגדול חבר ספר אחד הנקרא צוואת ר"א הגדול והוא גדול מאוד וראיתי חלק גדול ממנו.

(*) ע"י הפרדס סי' ב, קס"ח, רל"ד, רל"ח, ר"צ, . . . וע"י בתניא רבתי רס"ו ט'
 (***) כבר השיג על זה הח"ב ס' עמודי עבודה וכ' "אולם לדעתי ר"א הגדול אינו ראב"ו הלוי הגז' שם (בפני המיוחס לרש"י לזויר דף כ ע"א) כי בכל המון קוראי שמו בפוסקים הראשונים לא נמצאו את אחד שמכנהו "הלוי" כי אם "גאון" או "הגדול" בידוע ומשמע זה גם הפייטן אינהו כי גם בסליחה תתום הלוי ואפשר שהפייטן הוא ר"א הלוי אחיו של ר' יעקב ב"ד יצחק הלוי הנקרא יעב"ץ בן רבו של רש"י" ע"ש וכן נר' דעת הח' צונץ ודע שנמצא בפוסקים לפעמים רבי אליעזר הגדול ולפעמים ר' אליעזר הגדול ואין לי להכריע אי תרי גברי נהו או טעות הדפוס וע"י באור זרוע הל' מריפות ס"ו ת"א (הביאו בהג"א פרק אלו מריפות) מה שבי' שם בשם ראב"ז ז' מר' אליעזר הגדול ור' קלונימוס הכהן.

והחכם ה"ר וואלף היידענתיים ז"ל ייחס לו גם ס' פרקי דר' אליעזר (בהגהותיו לס' שפתי ישנים) יען כי מצא בהקדמת סמ"ג שאמר כי מצא בפרד"א דברים וז"ל מפני שראה הקב"ה וכו' עד לאחר שעמדה אמונת אדום וישמעאל וכו' עכ"ל ובימי ר"א בן הורקנוס עדיין לא נתפשטה אמונת אדום ואף גם אמונת ישמעאל שיצאה לעולם כמה מאות שנים אחר ר"א בן הורקנוס. והנה עם כי אין ספק שמחבר הפרקים אינו ר' אליעזר בן הורקנוס תלמיד ר' יוחנן בן זכאי אשר חי בזמן הורבן בית שני כאשר כבר הרגיש הרמב"ם כמורה נבוכים חלק ב' פרק כ"ו ודקדק בלשונו „בפרקים המפורסמים הנודעים בפרקי ר"א" וכאשר כבר גלה דעתו הר"ב ס' יוחסין (דף נ"ב ע"ב) „שאעפ"י שהוא מכונה לר"א האחרונים עשו פרקיו כמו הזוהר המכונה לר' שמעון וכו' מכל מקום לא אוכל להסכים כזה עם החכם הנז' שהם מאוחרים כל כך יען כי כבר נזכרו פרקי נכמה מקומות בערוך ורגילים על שפתיו בשם בריותא דרבי אליעזר* וכן בכוזרי המיחסם לר"א בן הורקנוס כמאמר ג' ס' ס"ה ומוזכרים עוד כמאמר ד' ס' כ"ט אשר המזכרים הללו (אף אם נכריע להך גיסא שרבינו יהודה הלוי חבר ס' הכוזרי) היו בזמן א' או קרוב לזמן של רבינו אליעזר ואין להעלות על הדעת שייחסו ספר חובר בדורם לתנא קדמון (ומה נאמר אם נכריע לאידך גיסא שמחברו [של ס' הכוזרי] ר' יצחק הסגנרי ובשנת ד' אלפים ת"ק ככתוב כמאמר א' פרק מ"ז) ולדעתי נתחברו כראשית זמן הגאונים בזמן א' עם המסכתות קטנות ויש לי ראיות על זה אך אין כאן המקום להאריך.

434 הר"ר אליעזר ב"ר יעקב נחום תלמיד מו"ה יעקב שטרימר היה

אב"ד ור"מ בק"ק אנדרינופלה והרביץ שם תורה הרבה ומגדולי תלמידיו הרב מו"ה בנימין קאזיס בעל מגלת ספר והרב מו"ה שלמה שלום ולעת זקנתו עלה לעה"ק ירושלים והיה שם לראש כעשר שנים ובימיו היו הרב מו"ה יצחק זרחיה אזולאי אבי הרב חיד"א והרב מו"ה מאיר מזרחי אשר פלפלו הרבה עמו (כנר' במחזיק ברכה א"ח ס' רי"ט ובקונטרס אחרון ס' שכ"א ס"ב) והגיע לגבורות ועד סוף ימיו היה כותב פסקים ומפלפל בישיבה והרב חיד"א מפליג מחוקף גדולת תורתו ושקידתו ורוב ענותנותו (כס' שה"ג ח"א אות א' ס' ע"ג) ובנו חורגו היה הרב מו"ה אברהם קארו בן הרב מ' רפאל קארו מגוע הר"ב בית יוסף**.) והוא חבר:

(*) וכן הביאו רש"י בפ' לך לך בפסוק ויפל אברם על פניו וכו' הפרדס מביאו הרבה פעמים בשם פרקי דר"א ועי' במגילה כ"ב ב' ברש"י ד"ה ראשי הדינים מה שנמצא שם תוספות, ואני מצאתי בפרק מ"ה בריותא דר"א וכן הביאו בסדר רב עכ"מ גאון בשם פרקים דרבי אליעזר. ועי' תוס' מגילה י"ב ב' ד"ה ממוכין, יש מדרש" והוא לקוח מפרד"א פמ"ט.
 (***) והרב נז"ה אליעזר נחום דקאתינן עליה מביא בספרו חזון נחום מבנו חורגו זה כמה קונטרסים בענין בל תסוף ובענין כל מלתא דאמר רחמנא לא תעביד ובענין אין אדם אוסר דבר שאינו שלו ובענין יש אם למקרא וכדומה ומביא שם כמה גופי הלכות ודינים כדברים שונים כמש"כ הרב חיד"א בס' מחזיק ברכה ח' י"ד ס' פ"ז סוף אות י"ד ובס' יעיר אוון בקנטר' עין זוהר סוף מערכת ט'.

א' ס' חזון נחום, פירוש על משניות סדר קדשים וטהרות נדפס כב' חלקים בקושט', 4, ועוד לו גם על ס' זרעים פירוש גדול בכמות ואיכות ככ"י (שה"ג ח"ב אות ח' ס' ל"ב) ותלמידו הרב שלם סופר ומונה עוד מחבוריו כ"י בהקדמת ספרו שונה הלכות. ב' קב ונקי, ולא פירש מה הוא. ג' מלבד עולת, פירוש על עשרה מאמרות מס' העיטור וש"ת. ד' ס' אותיות אליעזר, והיא קישיות וחמיהות בש"ס וברמכ"ס וטורים בדרך קצרה מאוד (ועד לחכמים ח"ב אות א' ס' כ"ד). ה' ס' מדרש אליעזר, פירוש על המכילתא מביאו הרב חיד"א הנז' כמחזיק ברכה א"ח ס' רע"א ס"ב. ו' פירוש על הספרי, מובא בס' ספרי דבי רב פירוש על הספרי להרב מו"ה דוד פארדו. ז' מדרשים (שה"ג ח"א אות א' סס" ע"ג).

435 המשכיל ה"ר אליעזר ב"ר יצחק ריאמי סדר וחבר:

א' לוח מאמרי עין ישראל כסדר אפא כיהא עם מורה מקום הסימן והפרק והרף מהספר למען ילמדו התלמידים אוחס בע"פ ויוכלו להשחמש בהם. ונדפס בוויניציאה שע"ב, 8, ובאמשטרדם תמ"ד 8.

436 הר"ר אליעזר הכהן אחד מרבני ליורנו בשנת תס"ד ונדפס הסכמתו בראש ס' הלכות קטנות למהר"י חאגיז.

437 הר"ר אליעזר הכהן אחי ה"ר אביגדור [אולי הוא ה"ר אביגדור הנז'] לעיל 12 [א] חבר:

א' ס' אגרת המוסר, כ"י בוואטיקאנא בתוך ספרי הדוכס מאיר-בינו נכתב בשנת קצ"ג פאליא (קריח ספר לכרמלוקי אות א' ס' רכ"א).

438 הר"ר אליעזר ליברמן ב"מ ליב רופא דרשן המחבר ספר קול יהודה דרשות על ספר בראשית הנדפס בפראג בשנת ת"א, היה סופר ופייטן וחיבר וסידר:

א' ס' מענה לשון, הכולל מ"ז תחנות ובקשות לומר על קברי אבות ושאר קרובים ועל גאונים ובסימן מ"ז חסם שמו בראשי ההרוזות ונדפס בפראג [שע"ה?]. ובאמשטרדם תל"ח ועוד כמה פעמים.

439 הר"ר אליעזר ליפמן ב"ר יקותיאל היה אב"ד בהעיר אויא ושאל בשנת תכ"ג ב' שאלות מאת מחותנו הרב מו"ה שמשון בכרך אב"ד בוורמיישא ונדפסו עם השוכות הרב עליהם בס' חומת השני ס' נ"ח נ"ט ס' וס"א.

440 הר"ר אליעזר ליפמן ב"ר מנחם מנלי מק"ק זאמשט גליל

דחעלמא שימש גדולים כאשר עריו בחוחמיו על ספרו:
א' לקח טוב, והוא ביאור על אנדות תמוהות מהתלמוד ומדרשים
נסדרו עפ"י ערכים והביאו לדפוס בפרנקפורט דאדר תס"א, 4.

441 הר"ר אליעזר ב"ר יהודה ונכד הרב ואב"ד בלובלין מו"ה צבי הירש,

אב"ד בחמעלניק וכמה קהלות ופרנס הדור בגליל קראקא
ומנהיג וראש ב"ד בפנימשוב מקום מולרתו, היה חתן אחות הרב
מו"ה משה יעקב העלין אשכנזי בעל המחבר ידי משה והסכים בשנת
תס"ה עם שאר רבני ומנהיגי דארבע ארצות על הדפסת המדרש רבה
עם שאר פירושים ופירוש ידי משה הנו', וחבר:

א' ס' משנת ר' אליעזר, פירוש קצר על המקומות הקשים
במדרש רבה עה"ת וחמש מגלות ונדפס חתיו על ס' בראשית
ור' מגלות באטשטרדם בשנת תפ"ה, 2, ועלה כולו קמשוניים
בחסר ויתיר והשמות הרכה והוא קב ולא נקי כאשר קרא
המחבר מלא אחרי שלוחו שעיוור בהקדמת ונדפס שנית
בפרנקפורט דאדר שנת תפ"ב].

ב' ס' דמשק אליעזר, והוא פירוש בדרך דרוש על המסורת
שבחנ"ך הביאו לדפוס ביעסניץ תפ"ג.

442 רבינו אליעזר ממיאש מוזכר בתוס' לנדרים דף פ' ע"א [נר' שהוא

ט"ם וצ"ל ר"א ממיץ].

443 הר"ר אליעזר ב"ר מנחם מאניש, חבר:

א' ס' פתח עינים, מפתח ומראה מקום לפסוקי תנ"ך היכן
נדרשים כוהר ותיקונים ד' קראקא ת"ו, 4, ונדפס עוד
בסוף ס' הוהר ד' זולצבאך תמ"ד, 2.

444 הר"ר אליעזר ב"ר מנחם נדפסה לו תשובה בס' מקור ברוך

לה"ר מו"ה ברוך קלעי ס' כ"כ והרב הסכים עמו כנר' שם
ס' י"ג וי"ד.

445 הר"ר אליעזר מרגליות, היה הבן השלישי של הרב מו"ה מענדיל

אב"ד דפרעמסלויא ככרוב במגלת יוחסין שנדפסה
בס"ס מטה משה על החורה ווקנו של הרב מו"ה זלמן מרגליות אשר
העתיק מה שכחב הרב בגליון ספר משאת בנימין שלו בספרו שערי
תשובה על הש"ע א"ח סי' תקנ"א ס"ק כ"ח.

446 הר"ר אליעזר ליוזר ב"ר מרדכי היילפרון מיערסלב ב"מ איצק

ב"מ ליוזר אשכנזי ב"מ משה אשכנזי (כן ראיתי סדר ייחוסו
מכ"י חתנו הרב מו"ה משה לבית קאצנילינגבונן) הנקרא ר' ליוזר חריף
רב מופלג וגדול הדור הרביץ חורה הרבה ודרש טוב לעמו והיא

היה חבר מובהק של הרב מו"ה נפתלי הכהן כי שניהם למדו אצל מלמד אחד מפורסם כימיהם בשם מו"ה יושוע מלמד מפרעמסלוייט וגם למד זמן מה אצל הרב מו"ה שאול לקא"ב אבי חתנו מו"ה משה ונתקבל לרב במעורוּיטש אשר בגליל אוסטרא ואח"כ בטאמשאב ובסוף ימיו בשנת ת"ס נבחר לאב"ד ור"מ בק"ק פיורדא ובא לשם ביום ה' ה' ניסן ובכבוד גדול נתקבל שם ודרש הדרשה הראשונה בש"ק פ' ויקרא ולא ארכו לו שם הימים כי נאסף אל עמיו בן נ"ב שנה בשבת חוה"מ של סוכות ונקבר ביום א' כ' תשרי תס"א (כל זה לקמתי מס' יש מנחילין כ"י לנכדו בן בנו הרב מו"ה פנחס לקא"ב סי' ל"ח ונ"ה וס"ב וס"ט וע"ו), וחבר:

א' ס' שיה הסעודה, ביאור בחריפות גדול על כל הדרן עלך שבתלמוד בסוף כל מסכתא ומסכתא אשר מחוכו נראה גדול כקיאוחו בים התלמוד ונמצא אתי מכ"י ממש.

ב' ס' תשובות וחדושים. נמצאים ג"כ אתי בכ"י תוך קיבוץ תשובות וחדושים לנכדו הרב מו"ה פנחס לקא"ב.

447 רבינו אליעזר מפלירא, מוזכר בתוס' לב"דף ע"ט ע"ב בד"ה אימור.

448 הר"ר אליעזר ליור רעוויץ ב"ר יהודה ליב היה דיין במדינת במבורג וחבר ס' קטן הנקרא:

א' ס' שולחן ערוך של ר' אליעזר הקטן, כולל הנהגת האדם בשכבו ובקומו ובכל עסקיו בקיצור גדול חלקו לסימנים וסעיפים עם זמר בראשו ונלוה אליו דרוש לשבת שוכרה ופ' קצר על י"ג מדות של ר' ישמעאל לחתנו מו"ה מנחם עזריה ב"מ אריה יהודה ליב הכהן אשר הביא הספר לדפוס בפירדא חנ"ו לקיים דברי המת חמיו המחבר.

449 הר"ר אליעזר השמעוני, הרביץ תורה בק"ק קטלאניש כשאלוניקי

בימי מו"ה יעקב בן חביב והרב מו"ה שלמה טייטצאק וחתומים שלשתן על הסכמה אחת הנעשית שם בשנת ה' רע"ד (כמובא בס' קה"ד דף ל"ב ע"א ומהר"י בן חביב מוזכרו בתשובתו המובאת בתשו' ר"א מורח"י ח"א סי' מ"ו (דף ס"ד ע"ב) ונ"ו גם בתשו' הרב המורח"י עצמו תוך חכמי שאלוניקי בסס"י ב' והיה מבית דינו של הרב מו"ה יוסף בן מוהר"ש טייטצאק הנ"ל עם הרב מו"ה אברהם לבית חזן [ע"ל 90 א] וחתומים שלשתם על פסק הנדפס בס' שארית יהודה דף ע"ה ע"א והוא חתום שני להרב וחתום עוד אחריו בתשובותיו (המובאות בתשו' בנימין זאב סי' ד' ו' ו' ובתשו' מ"ים עמוקים סי' ה' ובתשו' מהרש"ם חלק אה"ע סס"י י' וק"י) ונפטר שם בשנת והוא רב"ם ישכן ושם מנוחהו (קה"ד שם).

450 הר"ר אליעזר מילי, חבר:

א' ס' לכל חפץ, הקון שמרות לכל מקרי בני אדם ל"ח סימנים
לכבוד השר דון יהודה בן דון שמואל אברבנאל [ולא כמו שכתב
בעל שפתי ישנים שר' יהודה אברבנאל חכרו] ושם אמו
סיניורה בניוניטה, נדפס בויניציאה ש"ב, 4.

451 רבינו אליעזר ב"ר נתן, הנקרא מבני דורו אבן העזר כנר' בשאות

קרובו ה"ר שמריה לו המובאים בספרו דף קס"ו ע"ג וקמ"ז
ע"ג ומפורסם בין הפוסקים בשם הראב"ן ונקרא גם רבינו אליעזר
ממגנצא בהגהות מיימיני הל' זכיה ומתנה פ"ב הל' י"ד ובתוס' שבועות
דף כ"ו ע"ב בד"ה אפילו וכצ"ל גם בתוס' שבת דף ס"ו ע"א בד"ה והא
הקשה הר"א ממגנצא להרשב"ם [וכן הגיה בס' יד דוד שם] כי הדברים
לקוחים בב' המקומות מתשו' הרשב"ם להרב המועתקת בספרו ומתחלת
בדף קמ"ג ע"ד ועוד נמצאים דברים בתוס' שבת ממנה בדף י"ז ע"א
(ושם נקרא הרב ה"ר אליעזר הוקן, ממחמא להכדילו מהר"א ממיץ)
ובדף כ"ג ע"ב וס"ט ע"ב היה תלמיד וחתן רבינו איקים ב"ר יוסף כנר' בספרו
סי' ק"ח ועוד בכמה מקומות (והרשב"ם בתשובתו הנז' קוראו „חתן
לרבינו לייאונטין" ואינו יודע אם רבינו אליקים נתכנה כן או אם היחה
להרב עוד אשר אחרת שהיחה בת רבינו לייאונטין וצ"ע) ותלמיד
ריב"א הלוי (ע"ל אות י') ותלמיד רבינו יעבץ קרובו (כנר' שם סי' כ"ד
וססי ע"ט) והיה ערב לחתנו על הגדוניה שקצבו לתת לו (ראבי"ה
מובא בהגה"מ הל' אישות פ"ז הל' ט' ובמרדכי ב"ב סי' תרנ"א וחתני
לוקחי בנותיו היו גדולי עולם תלמידו רבינו שמואל ב"ר נטרוניא [צ"ל
נטוראי] ורבינו יואל ב"ר יצחק הלוי אבי הראבי"ה (ונזכרים הרבה
בספרו) והר"ר אורי (ע"ל 326 א) גם הוא נזכר שם כסי' מ' והר"ר
איקים (ע"ל) וכמו כן נזכרו היו אנשי מופת הלא המה הראבי"ה ורבינו
אשר ב"ר יחיאל (כנר' בכמה מקומות כשמוכיר להרב קוראו וקני
הראב"ן כמו בפסקיו חולין פרק ג' סי' ד' ובתשובתו כלל כ' סי' י"א
וכלל פ"ד סי' ג' ובלי ספק לא היה בן בחו כי זה רחוק מהאפשרות
כי ארכו הימים ביניהם וגם לא מצינו שרבינו יחיאל אביו היה חתנו
כי מלבד שאינו נזכר בספרו כמו שאר חתניו גם אינו נחשב עמהם
בסדר ייחוס הגדולים המועתקת בתשו' מהרש"ל סי' כ"ט ונחבר ע"י
תלמיד מהר"ם ב"ב אשר היה עם הרא"ש בימנו אהד אלא מסתמא
היה דור רביעי או חמישי לו*) וכן כתב בס' קורא הדורות דף כ"ג ע"ב
ודלא כדעת הר"ב שה"ג כת"א אות א' סי' ט"ז שהיה בן בתו ממש (וע"ל)
אך מה שכתב עוד בס' קה"ד דף כ"ד ע"א (וכ"כ מהר"י חאגיז בס' הלק"ט
ח"ב סי' ש"כ) שגם הרב רבינו מרדכי היה נכר הראב"ן והביא ראיה

(* הרא"ש היה בן ר' יחיאל בן ר' אורי בן ר' אליקים (חתן הראב"ן) בן ר' יהודה ככתוב
על מצבתו המועתקת בס' אבני זכרון לח"ל שד"ל סי' ה')

ממ"ש בפרק מצות חליצה סי' נ"ז „וראב"ן זקני" ונמשך אחריו בזה הרב היד"א בס' שם הגדולים הנז' ח"א אות מ' סי' ל' ועמהם הסליחה כי במח"כ לא הרגישו כי המרדכי מעתיק שם לשון הראב"ה וכמו שסיים בסוף הדיבור עכ"ל אבי"ה וכדרכו בכל המקומות והוא אשר כתב וראב"ן זקני ג"כ כלשונוותיו המועתקים במרדכי בפ' הבא על יבמתו סי' נ' (וראב"ן צ"ל שם ולא כאשר הדפיסו רבי אבין [ע"ל 25 א] או ר' אבא) ונ"א (ואינו לשון הרב המרדכי כאשר סבר רבינו אליה מזרחי בפירושו על רש"י לס' לך לך בסוף ד"ה „לפי שלא נאמר לו" והעתיק לשונו הר"כ כנה"ג אורח חיים דף קמ"ז רע"א ולא הרגיש בזה ועמהם הסליחה) אך הרב המרדכי לא כתב זקני על הראב"ן בשום מקום ואדרבה מפורש יוצא מפיו בבבא בתרא סי' תקצ"ד „ועוד כי (הראב"ה) בשם זקני הראב"ן" וזה ברור. גם בעל שלשלת הקבלה דף מ"ח ע"ב ודף נ' ע"א חזה חוות שוא שהריכ"א היה בן הראב"ן ונקרא ר' יואל בן אליעזר ור"ל מהאי דעתא הי ניהו מילי דכדי ועיל"ל אוח' י' [וע"ל 425 א] ועוד נזכר נכד להרב אשר שאל מאתו והשיב לו (והתשובה מובאת בתשו' מהר"ם ד"פ סי' תקפ"א ובמרדכי כתובות סי' ר"ג) ולא אתידע שמו, והרביץ תורה במגנצא בחצי הראשון מהמאה התשיעית להאף החמשי בסוף ימי רש"י (ככתוב בפירוש המחזור שלו כ"י ומובא בהסכמת הרב מו"ה זלמן מרגלית להסידור ד' אוסטר"א „בך שמעתי מפי ר"ש ב"ר יצחק זצ"ל שהיה מתפלל בראש השנה" וזאולי קבל ממנו גם בנערותו ולזה חגרו חרבו לעמוד לימין צדקו בספרו סי' ק"ו) בימי שנת חתנ"ו (כנר' מהסליחה אשר ייסד על הגורות (הנמצאת בסליחה כ"י סי' רכ"ב) המתחלת „אלקים זדים קמו עלינו" ומהוולת לימי הספירה המתחיל „אלקים כאזנינו שמענו" וחחום שמו לכסוף ומהשאלה הנזכרת בספרו סי' קי"ד ומובאת בתשו' מהר"ם ד"פ סי' ת"י ושנת סילוקו של צדיק וההלכו את האלקים לא נודע לנו (כי בספרו נזכרים אלו השנים שנת חתצ"ג בס"י מ"ח ומעשה שאירע בימיו במגנצא בשנת חתק"ה בס"י ס"א ומובא בתשו' מהר"ם סי' תר"ג ובראש פ' בתרא דראש השנה סי' י"א ובמרדכי שם סי' תשכ"א) ובס"י י"ט מביא שאלה שבאה לפניו בשנת חתק"ח ובס"י כ"ז מביא הוראה להיתר שיצאה מלפניו בשנת חתק"ב בשגגה והתענה אח"כ) וקרוב אצלי כי לא ארכו לו הימים אחר שנת חתק"ב ומכל שכן וכלי ספק שבשנת חתק"ף כבר סליק רב לבי קברי כמובא מהתקנות הנעשות בשנה ההיא במגנצא המובאים סוף תשו' מהר"ם ד"פ ובשו' מהר"ם מינץ סי' ק"ב וחחומים עליהם כל גדולי מדינת אשכנז ורבינו (ובחובם נכדו הראב"ה אשר נשא שם תפארתו ואם כי אין ראייה גמורה מזה מ"מ זכר איכא ובפרט שהיו אשכנזים וכמ"ש לעיל [עי' 364 א]) ואין חתימת הרב בחובם ואין לספק כי אם היה נשיא אלקים או עזן עלי אדמות שהיתה חתימתו בראשם לגאון ולתפארת. וכמו כן אינו

חתום על התקנות שנעשו בחמוז חתפ"ג המועתקות בים של שלמה יבמות פרק ד' ס' ח"י, ולא עוד כי אחר התייחס הרבנים על התקנות משנת חתפ"ף נוכח (שם) שהדשו גם התקנות מאבותיהם הקדמונים הרשב"ם ורבינו חם והרב (לא הוצרכתי להאריך רק לאפוקי מדעת הרב חיד"א בס' שה"ג הנו"ב ח"א אות א' ס' מ"ז שרצה להחליט שהרב הפליג מאוד בזקנה והביא ראיה לזה מטופס הגט והשהרור הכתובים בספרו דף ק"מ ע"א אשר זמנם שנת ה' אלפים ושבע, ונמשך אחריו בזה החכם הר"ר וואלף היירנהיים ורצה לייחס להרב ס' מאמר השכל (יכן סבר החכם יש"ר בהקדמתו לכיאוורו והעתקתו לתורה דף י' ע"א) שנתחבר בהאלף הששי מחמת ההשתוות אשר בינו ובין המערבית לליל ב' של שבועות מנהג אשכנז שחתום בסופו אליעזר ב"ר נתן, ובאמת אויל בחר אפא כי אף אם נודה לו שמחבר המערבית חיבר ס' מאמר השכל קרוב ונכון יותר לומר שגם בראשית האלף הששי היה גדול אחר שנקרא כן מלומר שהרב היה קרוב למאתים שנה וחבר אז ספר המשונה, בלשונו מלשון הרב אשר הורגלנו בו ותהלוכת מחשבותיו רחוק ממנו, וזמנו של שטר אין מוכיח עליו כי אם על זמן הסופר שכתב הספר אשר הנדפס הועתק ממנו שהוסיף פרט שנתי בתוך לשון הטופס שהעתיק ממנו ותיבות כך וכך שבצדו יוכיחו שבכ"י הרב המזכיר היה כחוב כאן שנת כך וכך לב"ע סהם כמו שכתוב לעיל מיניה בטופס של שטר הליצה (דף קכ"ג ע"א) וזה ברור*) וגם הח' מו"ה שלמה ליב הכהן רפאפורט הסכים עמי בכל זה במכתבו מן ער"ח ניסן תקצ"ג והוסיף עוד על דברת ר' וואלף היירנהיים שגם זה לא מוכח שהפייטן מפיוט אשירך אשר שם חתום אליעזר בר נתן הוא חבר גם הקודמים אשר בהם הולך בדרך הס' מאמר השכל ויכול להיות כי הקודמים מחבר אחר להם אשר היה בזמן מאוחר אך כזה לא צדקו דבריו כי גם בסוף המערבית בשלשה פסקות האחרונים המתחילים אמונת אומן עצות מרחוק ברובי תורות חתום שמו אליעזר ב"ר נתן, והוא חבר:

א' ס' אבן העזר, לגלות בו טעמי מנהגי הראשונים וקצת פירוש הלכות של ג' סדרים עם הקדמה קטנה ומפתח בראשו ונדפס בפראג בשנת ש"ע, ובראש ובסוף הספר יש תשובו' אשר נשאונית עם גדולי דורו אשר מכללם חתניו רשב"ט [ר' שמואל ב"ר נטוראי] ור' יואל ושא מו"ר מאיר חתן רש"י וג' בניו בדף קס"ח ע"א והשיבו רבינו חם (והשאלה ותשובה מוכח גם כס' הישר ס' תרט"ז ותרי"ו) ותשובות רבינו חם לו נמצאים גם בשאר מקומות וגם תשובה להרב מהרשב"ם אשר הפליג בשבחיו ונוכרה כבר למעלה וגם

(* לדעת אמרו"ה ה"ה מו"ח צבי בנימין אויערבך וצ"ל היה מחבר ס' מאמר השכל בן גילו של הסמ"ג רבי שמואל מוקצני והיה מונה מנין התרי"ג לשיטת הסמ"ג וחלקם ליי"ג דפרות כאשר ראה בפיוט הראב"ן עי' בספרו ברית אברהם דף 19.

שאל מן ריב"א הלוי כדף ל"ב ע"ד סי' ק"א ונשא ונתן עם רבני רעגענשבורג כסי' מ"ג וכדף קמ"ח ע"ד ועם רבני צרפת כדף קנ"ג ע"ג (מובאת במרדכי ל"ב סי' תקנ"ו) ורבינו ברוך מרע-גנשבורג שאל מאתו וכמה גדולים אחרים וגם אחיו ר' חזקיה שאל ממנו כנר' כסי' ע"ג וברוקח סי' שי"ט, ולדעתי הוא סי' צפנת פענח אשר חבר הרב (ככתוב בתשו' מהרש"ל סי' הנז' ובתשו' מהר"ם כ"ב סי' שפ"ח ובמרדכי בכ"מ ושלא כדעת הרב חיד"א שחשב להראב"ן וסי' צפנת פענח לשנים בספרו ראש דוד דף כ"ג ע"א ואם כי כבר הזכרנו מדבריו בעצמו בקונטרס פאת הראש שבס"ס מחניק ברכה ל"ד דף ק"ב ע"ד ובשם הגדולים ח"ב אות צ' סי' א' וכתב שהראב"ן חזר סי' צפנת פענח אך על זה לא עמד (ואדרבה מפורש יוצא מפיו להיפך בועד לחכמים א' סי' ט') ששני שמות נקראו לחבור. זה, הרב מחברו קרא לו אבן העזר וכני דורו אשר ראו גודל חשיבותו ויקר ערכו קראו לו בשם צפנת פענח ואע"פ לי עדים נאמנים על זה, הראש בתשובה כלל פ"ד סי' ג' כתב „ובחבור זקני הנקרא צפנת פענח נר' וכו' „ וכן הוא בהנדפס דף ק"ט ע"ד, המרדכי במגילתה סי' ת"ח מביא וכו' צפנת פענח וכו' והוא בס' אבן העזר אשר לנו דף ע"ט ע"א, וכמו כן המובא בשמו במרדכי חולין ס"ס תשכ"ב הוא כסי' כ"ד, המהרש"ל ביש"ש לבכא קמא ריש פרק ט' מביא דברי צפנת פענח והנה הנם כדף פ"ט ע"ב*) וכן נר' דעת הרב מו"ה דוד אופנהיים אשר כל ספרי הראשונים היו מצויים לו בכ"ז בתשובתו המובאת בתשו' שבוח יעקב ח"ג סי' ס"ה שכתב וז"ל „הראב"ן שכתב בספרו צפנת פענח סי' ר"פ וז"ל כדף נ"ב“, וגם בזה הסכים עמי ידידי הנז' קצת רק שהוא יצא לחלק ודעתו שהיו שנים ונתאחדו בהנדפס ושם' אבן העזר כאשר יצא מתחת ידי מחברו נסתים במס' נדרים ובענין הקטן ממס' סוטה וראייתו מלבד שנראה כן מלשון ההקדמה שחכונת ספרו על חברי ההלכות של הג' סדרים ולא יוחר אף כי המפתחות שבראשו אשר יצאו ג"כ מתחת ידיו (עם כי לא רשם כלל שום מספר וסימן רק הפריד בל' ענין בפני עצמו ורשם במפתחות רק ראשי הענינים ורשימת מספר הסימנים עד סי' ש"ג נעשה מאיזה תלמיד) כמו שכתב בהקדמתו הנו „ואוגדה בראש הספר ראשי האמירות“ הולכת עד סוף מס' נדרים, והלקוטים והתשובות נפרדות שבסוף הספר כתבם מתחלה בפני עצמם ומה בא שהם מעורבים בלי הפסק וסדר

(*) וכן כ' בתשו' מהר"ם מויניץ כסי' קי"ז „העתיקתי מס' ראב"ן המכונה צפנת פענח“ והוא בספר אה"ע סי' קמ"ז (י"ס).

כמה ענינים שונים ואולי עמהם גם הלכותים הראשונים שלפני סדר המסכתות והיו נקראים מאיזה תלמיד שסדרם ואספם כולם לקובץ אחד צפנת פענה והסופרים המאוחרים כאשר ראו בסוף הקובץ, נשלם ספר צפנת פענה, המוסב באמת רק על הלכותים יחסו שם זה לכל הקובץ כאשר עשו כמה פעמים וכמו שעשו בס' חפץ ומקצועות וככתוב בסוף תולדות רבינו חננאל אשר חבר, וראיותיו שהלכותים והתשובות לא היו מתחילה בס' אבן העזר כי אז לא היה המחבר מונע מלהציגם במפתחות תחת אשר לא הוכיר מהם מאומה, וגם כי בדרך קמ"ג ע"ב הוא מוסיף בסוף המאמר "פסק זה סניף וחבור לפסק שפסקתי לעיל בשלהי מסכת ע"ו" נראה מזה שנערה כחבו גוף החבור הראשון לא חשב עוד לכתוב פסק זה, וגם ממה שנקרא כבר בחייו מורי אבן העזר כמובא לעיל נראה שכבר היה מפורסם או על שם ספרו אבן העזר אשר היה כלי הלכותים והשו"ת אשר מהן השאלות הנז', אלו הם דבריו באגרתו הנז' והקורא יבחר הנראה לו קרוב לאמת.

ב' ס' אבן הראשה, פסקי דינים להרב, בן העיר הרב חיד"א בשנה"ג ח"ב אות א' סי' ט"ז ובעוד לחכמים ח"ב אות א' סי' ט' ושראה הספר בכ"י וא"כ יכול להיות שהדינים להראב"ן המובאים בס' כל בו סי' קכ"ו לקוחים מהספר הזה, ואין ספק כי הושטו עליו נוספות מהבאים אחריו כי ראיתי מובא בתשו' הוט המשולש שבסוף תשו' רשב"ץ בתשו' סי' כ"ד של הר"א טאוה מס' אבן הראשה בשם רבינו פרץ.

ג' פירוש על מסכת אבות להרב היה בכ"י כחוב בשנת התק"ה על קלף, להרב מו"ה מיכל מחאפטישיק כמ"ש בהקדמת ספרו מנחה חדשה.

ד' מנהגים להרב מובאים ברוקח סי' שי"ט.
ה' פירוש על המחזור בכ"י להרב מו"ה אפרים זלמן מרגליות בכראד כתוב על קלף בשנת ל"ח להאף הששי ככתוב בהשוכותו בית אפרים חלק א"ח סי' מ"ו ונדפסו כמה דברים מפירושו בתוך המחזור קרבן אהרן הנדפס בסלאוויטא וגם בוילנא והוראדנא [הלהברשטארט] ועם סידור הראב"ן ד' אוסטרעהא-ו' הוספותיו נזכרים במרדכי עבודה זרה סי' התנ"ט.*

452 הר"ר אליעזר ב"ר נסים בן שגני ואמו היתה אחות הרב בעל כנה"ג ואחות הר"ב שדה יהושע (כנר) בתשובוה שבסוף ספרו דף ח' ע"ד ודף י"ד סע"ד) תלמיד של הרב מו"ה יוסף קצבי אשר

(* גם חבר סליחות ופיוטים הרבה אשר חתם שמו עליהם וקינות על הרגו וירמיווא מוגצא אשפירא וקולוניא בשנת תתנ"ו, והר"א יעללינעק הוציא לאור קונטרס גזרת תתנ"ו להראב"ן.)

סמך ידיו עליו וחתם על תשובותיו כנר' בתשו' בני משה להרב מהר"ם שלטון סי' ס"ד וס"ה ובסוף ספרו סי' י"ב וי"ג וקבל גם מן הרב מו"ה משה בנכנסת כי קראו מורינו בתשו' שבסוף ספרו בסי' ה' ובשאר מקומות, היה דיין מצויין ומרביץ תורה בקושטנדינא הוא ואחיו הרב מו"ה יעקב אלה שני בני היצהר יחדיו המתיקו סוד וישבו שם על התורה ועל העבודה עד כי המות הפריד ביניהם כי בשנת חנ"ו שקעה שמשו של אביר יעקב בקוצר ימים (כנר' מהקדמת הרב לס' כנה"ג י"ד ח"ב אשר כתב בשנת הע"א ועוד לו הקדמה ושיר מהשנה היא בראש ספר ערות ביהוסף ח"א) ובשנת הע"ב המר שדי לעולמו ותפשו העליונים בארון הקדש אחרי אשר בשנה ההיא זמן קצר קודם למיתתו נפלה דליקה בשבכותיה רב כליל ש"ק ונשרף גם בית מדרשו וספריו ובתוכם היה ספר פסקי דינים והוראות רבות עלו באחד ומאחים אשר הורו הטורים האחים הנזכרים [והרב דירן שא' גם מן הרב מו"ה יעקב אלפאנדארי ככתוב בס' מוצל מאש סי' ב' והשיב לו מהר"י הנ"ל (סי' ג' שם) בכבוד גדול והסכים עמו וכתב עליו ארי שבחבורה וכו' יפה דן יפה זיכה צדקו דבריו הלכה למשה מסיני נאמרו] ונשא ונתן עם גדולי דורו אשר מהם הרבנים מהר"ם שלטון ומהר"י רואנים ומו"ה יצחק רפאל אלפאנדארי ומו"ה חיים ב"מ יצחק רפאל אלפאנדארי (כנר' בס' מוצל מאש [הנז'] פ' נ"ח [ינ"ט] ובס' בני חיי ח"מ סי' קפ"ה הנב"י ס"ה נדפסה תשובה אשר השיבו שניהם כאחד) וגם הרבה מדרשותיו אשר דרש בעיר תהלה קושט' היו לשרפת אש והנתור מהם נדפס ע"י בנו מו"ה חיים בן שנגי ונקרא בשמו אשר קרא לו אביו: א' ס' דר' ודין בקושטנדינא בשנת הפ"ו, עם הקדמת הרב בראשו בה חלק הספר לעשרה מאמרות אבל לא יכלו למלאות רצונו בזה ונסדר כסדר פרשיות התורה ובסופו י"ט תשובות להאחים הרבנים.

453 הר"ר אליעזר בן שושאן היה מרבני קושטנדינא בזמן הרבנים מו"ה יהושע בנכנסת ומו"ה משה בנכנסת כנר' בתשו' פני משה ח"ב ססי' ד' וססי' י"א וכבר הזכרתי לעיל [א' 359] שפלפל בשנת ת"א עם הרב מו"ה אליה אביי.

454 הר"ר אליעזר ליור בן החסיד מו"ה שמואל אשכנזי איש צבי אכ"ר ור"מ באפטא ובימיו עברו שם בפולין הגזירות בשנת ת"ח ומסחמא עי' נתעורר ללכת לאה"ק ועבר דרך ווין בתליכתו לשם בסוף שנת ת"א כנר' מהסכתו על ס' נחלת צבי על אבות ודרך בילגראדו כנר' לקמן ס' ג', חבר:

א' ס' דמשק אליעזר על כל התלמוד נוהג ובלתי נוהג לפרשו ולצמדו עם הירושלמי ספרא וספרי וגם נכבדות ידובר בו על פירש"י והתוס' והפוסקים והדפוס ממנו על מסכת חולין והוא

באריכות גדול עם הקדמה בחרוזות נפלאות מדובר בה שמן השמים הסכימו על ידו ושסיים חבורו זה על חולין בשנת ת"ו עם הסכמות גאוני זמנו ובתוכם אחיו הרב מקרעמניץ מו"ה חיים אשכנזי בלובלין חב"א, 2, והוזכר הרבה בס' כנה"ג ל"ד והספר יקר המציאות ועל הרוב יחסרו בו דפ"ם.

ב' ס' שיה השדרה, והוא סדר מעמדות ותפלות וברכות של שחרית ושאר תפלות נדפס בלובלין ת"ה, 4.

ג' קונטרס בשמות הגטין על סדר א' ב' להרב מובא בס' שמות למו"ה שמחה בכמה מקומות אשר קבל העתק ממנו מן הרב המחבר בעצמו בעברו דרך ב' לוגראדו ונר' מחוכו שהרב היה נכד מו"ה הירץ טריווש ע"ל.

455 רבינו אליעזר ב"ר שמואל ממיץ הידוע בפוסקים בשם הרא"ם

ונזכר כן גם בתוס' שבת דף ל"ז ע"א ודף ל"ט ע"ב ודף ס"ד ע"א ובפסחים דף כ"ד ע"א ובחגיגה דף י"א ע"א [ובחולין דף כ"ז ע"ב] ובשאר מקומות ונקרא גם סתם הר' אליעזר בהוס' ופוסקים נכמה מקומית (וכבר כתבתי לעיל בדף 211 שלכן נקרא הראב"ן ר"א הזקן) כמו בסמ"ג הל' שבת דף י"ד ע"ב (ובין להרב כמזורש במרדכי שבת סי' ש"ב) ובהגהת מרדכי שבת סי' הע"ג (ושם מוכח מתוכו שהראב"ה השיב לו) הרביץ תורה במגנצא (תשו' מהרש"ל סי' כ"ט) וחתום על התקנות שיעשו ש"ס בשנת תתקף המובאות סוף תשו' מהר"ם ב"ב ד"פ והיה תלמיד מובהק של רבינו חס' כנר' בספרו ובתשו' מהר"ם ד"פ סי' תשכ"א וכן כתב הראב"ה כמובא בהגה"מ פ"ז מ"ה אסורי ביאה ושחק פסק א' של רבו מספר הישר (ובס' שלשלת הקבלה דף מ"ח ע"ב נשתבש מאוד כמה שכתב שהיה תלמיד ר"י ב"ר יקר רבו של רש"י ונהלה כמה שכתב בס' יראים בדין אהרוג מורי הזקן ר"י ב"ר יקר ובמ"כ ל"ז ידע כי הרב העתיק שם לשון רש"י בסוכה דף ל"ה ע"ב) וכזמן אחד עם רבינו יואל הלוי מבונא אשר השיב לו בכתוב באבי העזרי סי' שצ"א (מובא בדרך חיים ד"ו דף ע' ע"ב) ועם רבינו יצחק הזקן בעל התוס', שפסק בדין אחד שהיה לו להרב כמובא [כאור זרוע הל' צדקה סי' כ] ובתשו' מהר"ם ד"פ סי' הע"ד ובתשו' מיימוניות לס' קנן סי' י"ט ובמרדכי לב"ב סי' הצ"ג ובהגהת מרדכי לב"ב סי' ר"ג ושמשו לפניו אלו הגדולים רבינו אליעזר ב"ר יואל הלוי קרובו (כמ"ש בס' אבי אסף המובא בהגה"מ הל' זכי' ומתנה ריש פ"י ובמרדכי ב"ב סי' תרי"א, וכ"כ עוד ומובא במרדכי שם סי' תרכ"ג) ורבינו אלעזר מגרמיוזא (ככתוב ברקת סי' רס"ז ובהל' נדה ד"ק דף נ"ג ובסי' ש"ב ושס"א) ורבינו ברוך ב"ר שמואל ממגנצא (כנר' מלשונותיו בס' החכמה המובאים במרדכי בדוכתי טובא ובפרט בשבת סי' שי"ג וכ"כ ברחשביץ סי' תי"ד וחב"ח באה"ע סי' ל"ז סעיף ה') ורבינו שמואל

מבונברק (כנר' במרדכי ביצרה סי' תרע"ד ובתגה"מ פ"ה מהל' המין ומצה הל' י"א) ורבינו שמואל ב"ר ברוך (כנר' בתשו' מהר"ם ב"ב ד"פ סי' תקנ"ח [ועי' הגה"מ פ"ב מהל' שבת] ובתשובתו המוכאת בתשו' מהר"ם ד"ק סי' קמ"ג) ורבינו שמחה ב"ר שמואל משפירא (תשו' מהרש"ל שם), וחבר:

א' ספר יראים על המצות וחצב עמודיו שבעה והרב רבינו בנימין ב"ר אברהם הרופא שינה סדר הרב וחלקו ל"ב עמודים והתנצל עליו בסוף הספר; גם הציג באיזה מקומות דבריו תוך דברי הרב המתחילים „ולי בנימין צעיר“ או „אמר בנימין צעיר“ ונדפס כן בויניציא שכ"ו, 4, והספר היה בכ"י להרב מיהר"ם די לונזאנו כנראה בספרו אור תורה סדר עקב פ' י"א פסוק י"ח וכ"כ הרב חיד"א כתב בשה"ג ח"ב אות א' סי' כ"ט שראה כ"י בכיכילאטהקא בפאריש כמות שיצא מתחת ידי המחבר ובו חס"ד סימנים ושיער שהנדפס הוא פחות משליש הספר [ע"ל 327 א], ונדפס עוד בזאלקווא בשנת תקס"ד ובליוורנו עם פירוש רחב להרב מו"ה יצחק טייב קראי ווי העמודים בשנת תקצ"ז].

ב' חוספות ופירושים על מסכתות מהתלמוד ופירושו למסכת נדרים מובא בספר התרומה סי' קל"ח ובשבולי הלקט חלק ב' כ"י סי' ח' ובפסקי רקנאטי סי' קע"ו, וחוס' לחולין ראה הרב חיד"א בכ"י כמ"ש בועד לחכמים ח"א אות א' סי' ס"ה.

456 רבינו אליעזר ב"ר שמואל נדפסו לו בס' מלחמת חובה דף ל"ד ע"א ראיות בדרך קצר להרחיק דעת המאמינים באלוה נוצר אשר העיר עליהם נכדו (לא פורש שמו) שהטרה מיסודו ואין להם שייכות עם ס' הברית לר"י קמחי שהדפיסו אותם בסופו בחיבורין כאלו דברי הר"ר איעזר מובאים מן נכדו הר"י קמחי, כי זה אי אפשר, ובלי ספק שהיה קרוב למאה שנה אחריו אם נתפס בסוף דבריו שכבר ארך גלותינו יותר מאלף ומאתים שנה המוכיחים שהיה זמנו אחר ש:ח כ"ח להאלף הששי.

457 רבינו אליעזר ב"ר שמשון היבין תורה בקולוניא (כנר' בתשו' מהר"י בלקוטיו סי' ס"ז) וקבל מן ריב"א בשפירא וגם למד תורה כמגנצא (כמ"ש בתשובתו המוכאת במרדכי בריש ראש השנה) ושאל מן הראב"ן קרובו ככתוב בס' אבן העזר סי' י"ג וי"ד וצ"ח"ט) ובשנת תתצ"ג בא מעשה לפניו ואז היה שם גם רבינו שמואל ב"ר נטוראי חתן הראב"ן והסכימו שניהם לרעת אחת ועברו דברים ע"י זה ביניהם ובין הראב"ן ככתוב בס' הנז' סי' ס"ח ומובא במרדכי כתובות

(* וחתם עם הרשב"ם ור"ת והראב"ן על תקנות שו"ם מהר"ם מווננבורג ד"פ דף קי"ב ע"ב.

סי' רי"ט ועוד שם שביעות סי' תשס"א ועוד תשובה לו מובאת במרדכי קדושין סי' תקט"ו ואהרת מובאת באור זרוע ככתוב במהרי"ו שם, וחהום במערבית לליל ב' של סוכות מנהג אשכנז.

458 רבינו אליקים היה הבן החמישי של רבינו אשר ואחי רבינו יעקב בעל הטורים ככתוב בהקדמת ס' צרה לדרך לר' מנחם בן זרח ומסתמא נקרא על שם זקנו ר' אליקים ב"ר יוסף אשר יבא לקמן בעו"ה ואולי גם הבן השביעי של הרכ נקרא אליעזר (ולא אלעזר כאשר נדפס שם בהקדמה) על שם זקנו הראב"ן הנז' לעיל 451 א.

459 רבינו אליקים שם גדול אחד אשר היה קרוב למלכות מאוד ועל ידי זה פטרוהו מן מים המלך ועם כל זה חלק את אחיו ככתוב בתשו' מהר"ם ד"פ סי' תתק"ל.

460 רבינו אליקים ב"ר יוסף הריב"ץ תורה במגנצא בומן א' עם רבינו קלונימוס ב"ר יהודה ככתוב בס' אבן העזר סי' י"ט וסי' ק"ח דף ל"ח רע"א (ומובא באבי העזרי המובא במרדכי מ"ק סי' תחצ"ט) ובימיו נתוועדו כביהכ"נ במגנצא עם בני ישיבתם רבינו יעקב הלוי (הוא רבינו יעבץ) מוורמייא ורבינו יצחק הלוי (הוא ריב"א הלוי) משפייר והרב ובני ישיבתו בעסק א' ככתוב שם דף קל"ט ע"ג והוא היה רבו וחמיו של הראב"ן (וכצ"ל במרדכי ע"ו סי' תת"מ וע"ל דף 211) והוא זכהנו שאו מרבינו מאיר התן רש"י ומכנו הרשב"ם ככתוב באבי העזרי המובא במרדכי קידושין סי' תקי"ד ובתשו' מהר"ם ד"פ סי' הקפ"ה ובתהג"מ פ"ג הל' י"ג מהל' אישות ועוד שאלה מהם להרשב"ם נוכרת במרדכי כהובות סי' ר"ט, וזמן מיחתו בין שנת תתק"ה לשנת תתקי"ב כי בשנת תתק"ה עיד היה אורו וזרח והאירה הארץ מכבודו כנר' מהמעשה המובא בס' אבן העזר סי' ס"א (ומועתק משם כתשו' מהר"ם ד"פ סי' תר"נ וברא"ש פ"ד דר"ה סי' י"א ובמרדכי שם ססי' תש"ך) ובשנת תתקי"ב כבר היה מ"ב כנר' מהמעשה המובא שם סי' כ"ז שנר' הרב לחחנו בחלום הלילה.

461 הר"ר אליקים ב"ר יעקב ש"ץ מקאמורנא היה הון כאמשטרדם והגיה והביא לרפום שם כמה דברים השוים לכל נפש מישראל כמו סליחות (בשנת המ"ח, 4), וסדר הפלה מכל השנה עם ל"א ותחינות (בשנת הס"ג, 8), המגידים ככרך קטן עם פירש"י ול"א אנודת שמואל נקראים (בשנת הנ"ט, 12), וס' רפואות הנפש אשר הוא כולל תפלות להחלל החולה ומבקרו לקוחים מס' של"ה בשנת חנ"ב, 12, ונדפס עוד כמה פעמים וגם הדפים אלה החבורים קטנים אשר הבר דהיינו:

א' ס' לשון למודים, כולל איזור אגרות שלומים וכדומים להרגיל נערי בני ישראל לכתוב צחות בשנת הס"ו.

ב' ס' מלמד שיה, פירוש המלות בל"א על התורה וחמש מגלות בשנת ח"ע, 4, ונדפס עוד בדיהרנפורט הע"ח ועוד אצל החומש ב"פ.

ג' וגם העתיק מל' הולנדיאה ס' מקוה ישראל שחבר החכם מו"ה מנשה בן ישראל ללשונינו הקדושה והביאו לדפוס באמשטרדם בשנת חנ"ח, 12.

462 הר"ר אליקים ב"ר ישעיה משה, מאציראטא הרביץ תורה בשנת של"ג בישיבת פיסארו והיה רבן של כל בני לאמרקא נדפס לו פסק בענין קדימא מצוה ייבום בס' פחד יצחק אות ח' דף כ"ב ע"ב הנזכר גם בס' באר עשק בחשו' ס' ע"ח.

463 הר"ר אליקים ב"ר יוסף בן שלמה השלים כשנת ה' אלפים קמ"ח (לפי עדות בארטאלאקי בקריה ספר אות א' ס' קמ"ג ואות י' ס' תת"ד).

א' פירוש על שיר השירים אשר התחיל אביו הר"ר יוסף בן שלמה ולא השלימו מפני קוצר ימיו.

464 רבינו אליקים הכהן שאל ממהר"ם ב"ב כמובא בחשובתו ד"פ ס' ק"ו ועוד בחשו' ד"ק ס' קצ"ו.

465 הר"ר אליקים געץ ב"ר מאיר טפיוזנא היה אב"ד בשווערזענץ בשנת תל"ט ואח"כ כהילדסהיים וכשנת ה"ס יצא מאשכנז וחזר למדינת פולין ונתקבל לאב"ד בלאסק דגליל פיוזנא, וחבר:

א' ס' רפדוני בתפוחים על כ"ד אגדות מאמרי רבה בר בר חנא ונדפס אחרי מותו ע"י בנו מו"ה זנוויל דיין בכרלין הע"ב, 4.
ב' ס' אבן השוהם, שו"ת על ד' תורים אשר נשא ונתן עם גדולי זמנו ונדפסו קצת מהם ע"י בנו הצעיר מו"ה מאיר אב"ד בלאסק אשר הוסיף לו השם מאירת עינים בדיהרנפורט הצ"ג.
ג' ס' עמנדי שן, הרושים על התלמוד.

ד' ס' גן הבושם וערוגת הבושם, חדושים על התורה וחמש מגלות.

466 רבינו אליקים ב"ר מנחם היה רבו של רבינו יהודה ב"ר אליעזר (ע"ל אות י" וקירא אותו בספרו מנחת יהודה, הר"ר א בכמה מקומות) כמובא בס' משפטים בפסיק וכי ימכור איש (דף מ"ג ע"ב) מביא תירוץ הר"ר א על קושיה ר"ח מאורליאנש ואח"כ בפסיק ויצאה הנם (דף מ"ד ע"ב) כתב „ומ"ט קשיא לי על דברי מורי הר"ר א", וחבר:

א' ס' פשטים, עה"ת הנקרא פשטי הר"ר איקים כמיבא שם ס"ם אהרי מות מוכר בו להקדוש מדרויש (דף ט"ד ע"ב) ולהר"ר איקים מקלון (ע"ל) ולהר"ר חיים (שם י"ט ב') ולשאר גדולים.

467 רבינו אליקים בן רבינו משולם הלוי הרביץ תורה בשפירא

(בנר' ברוקח סי' שי"ו) בדורם של רבינו שלמה ב"ר שמשון (בנר' מס' הפרדס לרש"י [הל' ט"כ] המובא בקיצור בלקוטי הפרדס הל' ט"ב וברוקח סי' שי"א ומועקת בשבולי הלקט סי' פ"ט) ורבינו שלמה ב"ר יצחק וגם הוא קבל מן רבינו יצחק ב"ר יהודה (בנר' מלשונו המובא בפ' רבינו יהודה העניו על הרי"ף ריש פ' יום הכפורים ובשה"ל סי' ק"ד ובתניא דף קי"ד ע"א [ד' ווארשא דף פ"ו ע"א] "אמר לן מורה צדק" וידוע שכן נקרא רבינו יצחק ב"ר יהודה (וכמש"ל באות י') ומן רבינו יצחק הלוי (בנר' מפירושו המובא בהגה"מ פ"ו הל' ט' מהל' אישות) רבותיו של רש"י (וכן כתוב בקונטרס אשר נתחבר מתלמיד מהר"ם ב"ר ברוך ומועקת בחשו' מהרש"ל סי' כ"ט) והיה חמיו של רבינו יצחק ב"ר אשר הלוי משפירא (עי' אות י'), והוא חבר:

א' פירוש על כל התלמוד, (כן כתב רבינו אשר בתשובה כלל א' סי' ה' וכלל פ"ה סי' י' וכ"כ בקונטרס הנז' שפירש ארבעה סדרים מהתלמוד, רצינו לאפוקי סדר זרעים וסדר טהרות) המובא בסדר תנאים ואמוראים לקדמון אחד בזמן הראב"ה (הנמצא אתי כ"י) בערך מר זוטרא האחרון ובסוף ערך זעירי ופירושו לסדר קדשים היה נמצא בידי הרב מו"ה בצלאל' אשכנזי ומביאו בחשובתו סי' א' (דף י' ע"א) ובשטה מקובצת לכתובות סוף פרק אלמנה (דף כ"ד סע"ג מהספר) ובלקוטי סדר קדשים שלוכ"י (כאשר העיד הרב חיד"א בשה"ג ח"א אות א' סי' י' [והר"י אור זרוע מביאו כ"פ בהל' הפילון ועי' רש"י נויר מ"ב ב' ד"ה כויה נצל].

468 הר"ר אליקים ב"ר נפתלי, חבר:

א' ס' טוב שם במהות ואיכות המיתה והקבורה ושכר ועונש וחיבוט הקבר ותחיה מלוקט מדברי הז"ל והמפרשים וחכמי המוסר ונהלק לי"א פרקים עם מפתח בסופו והובא לדפוס ע"י בנו הר"ר יוסף בייניציא שס"ה, 4.

469 רבינו אליקים מקלון (אולי הוא קולוניא) נזכר בס' פשמי הר"ר

אליקים (ב"ר מנחם) המובאים בס' מנחת יהודה, בדף כ"ה ע"א ובדף ל"ה ע"ב.

470 הר"ר אליקים געטשליק רוטנבורג דור עשירי למהר"ם ב"ר ברוך

מרוטנבורג, וקרוב אצלי שהיה בן הר"ר רפאל בן הר"ר אליקים געטשליק רוטנבורג אשר הוא אחד מן זרע קודש של מתר"ם החתומים בס"ם קיצור מרדכי למהר"ש שליזשטאט כ"י על קלף אשר אתי וכתוב שם מיד הר"ר רפאל הנז' שנולד כיום ב' צום גדליה ש"ג לפי הנר' בהאגוניא והיה אב"ד במדינת שוואבן בכתוב בחשו' הנוד

בית יהודה סי' ל"ב אשר באו לידו כתביו ותשובותיו כנר' שם סי' ס"ח
(דעי' שאילת יעב"ץ ח"א סי' י"ג) ושאל מן הרב מו"ה ישעיה הורוויץ
בעל של"ה בהיותו אב"ד בפפד"מ ומן הרב מו"ה יצחק אולמא בשנת
ש"ע כנרפס שם סי' ז' וסי' ח' ועוד נרפס פסק לו ולהרב של"ה ולהרב
מו"ה עזריאל מילהוין משנת שע"א שם כסי' קי"ח וכלי ספק כי הוא
אשר הכר:

א' ס' נאולת הגר, ביאור להרגום חמש מגלות נרפס כפראג
בשנת שע"ה, 4, וכתוב על השער שחברו עשירי להגאון מהר"ם
ובסוף הקדמתו רמז על שמו אליקים, ונראה בסוף מגלת
קינות שהיה תלמיד מוהר"ל מפראג וחבר גם פי' על הרגום
התורה כנר' בהסכמות הרבנים ובהקדמתו לס' הנז'.

471 הר"ר אלישע ב"ר אברהם כנר מתתאי. הכר:

א' ס' מגן דוד, להגן על החכם רד"ק מטענות ההכס מאישטרו
כן פרופט בספר מעשה אפוד וזולתו ההכס הר"ר דוד י' יהי"א
בספרו לשון למודים ולהראות שלא נלכד בשחיתותם ובראשו
שיר ע"מ יחד ושתי תנועות ויחד ושתי תנועות ויחד ותנועה
ברלת וגם בסוגר ושם המחבר חתום בראשי החרוזים, והדפיסו
עם הח' הר"ר שלמה אלמולי בקוסטנטינא והיחה השלמתו י"ג
ניסן משנת רע"ה, 4.

472 הר"ר אלישע ב"ר אברהם ראב"ד בלונשיץ היה בנן של קדושים

כנר' מסדר ייהום שלו בראש ס' פי שנים ושימש בישיבה
להרב מו"ה יוסף שמואל מקראקא אב"ד בפפד"מ ונתגדל בביתו והתמיר
מאוד בלימוד המשניות עד שחבר בנערותו:

א' ביאור קצר מאוד על ששה סדרים משניות מלוקט מגדולי
המפרשים וקרא שמו קב ונקי והביאו לרפוס המשניות עם
פירושו בכרך קטן עם הסכמת רבי הנז' ושאר גדולים באמ-
שטרדם בשנת תנ"ז ועוד בשנת הנ"ה, 12, ועוד
וזקני ת"ח כל זמן שמזקינים דעתם מתוספת עליהם [כי בזקנותו
כשהיה ראב"ד בהוראדנא] חבר עוד:

ב' פירוש על משניות טמס' ברכות בחריפות ונקיאות וקצת
הגהות על פירוש רבינו אשר על משניות סדר זרעים אשר
ניתן לו מן הרב מו"ה דוד אופנהיים והביאם לרפוס כאלטונא
[עיר מושב חמיו ר' ולמן ב"ר ירמיה פערשט דיין ונאמן הקהלה
שם] בשנת הצ"ה, 4, וקרא לו שם פי שנים ובראשו הסכמות
הרבנים מו"ה יחזקאל אב"ד דג' קהלות ומו"ה משה אב"ד באנש-
באך ומו"ה משה האניו וגם הפציר בהרב מו"ה יעב"ץ עד
שנתפתח למלאות רצונו ולהסכים עמו ונרפסה הסכמתו ג"כ
בראש הס' (ומרמו בחוכה קצת על השגות הרב המני"ח לס')

לח"ש יען מצא דבריו הנדפסים בסוף מס' בכורים דברים
העוקצים אותו) עם השמטה שנשמטה מספרו לחם שמים ח"א
במס' ראש השנה פ"ד מ"ז (ורמו עליה בסידור עמודי שמים
ח"ב דף פ"ז ע"ב).

473 הרב המקובל מו"ה אלישע איטאליאנו, סידר:
א' כללי הדרושים של האר"ז ול השתלשלות הקבלה, כ"י
תוך ספרי הרב מוהרר"א, 4.

474 הר"ר אלישע בר גבריאל לביה גאליקי היה מחכמי צפת בסוף
ימי הרב מהר"י בי רב כנר' מפסק הנדפס בתשו' אבקה
רוכל סי' קכ"ד משנת ש"א וחתום שם עם מהר"י קארו והמבי"ט ומהר"ם
אלשיך ושאר גדולים והיה מבית דינו ותלמידו של הרב מהר"י קארו
כנר' מהפחקא אשר כתב בענין ספר מאור עינים המועתק בס' מחזיק
ברכה בקונטרס אחרון לאורח חיים דף קל"ג ע"ב וככתוב בתשו' אבקה
רוכל ריש סי' פ"ה ואחרי מות הרב קארו וישב שם בראש הרב המבי"ט
היה גם הוא מבית דינו כנר' מחתימתו בתשו' המבי"ט ח"ב סי' ק'
ובסוף ימיו היה הוא ריש מתיבתא בצפת העה"ק תוב"ב ומת שם סמוך
לשנת שמ"ג (כנר' מהקדמת תלמידו לפירושו על מגלת אסתר) והוא חבר:
א' ביאור על חמש מגלות כדרך דרוש יפה ונדפס מהם בויניציאה.
ביאור על מגלת קהלת עם הקדמת הרב בשנת של"ח, 1.
ביאור על מגלת אסתר עם הקדמתו בשנת שמ"ג, 4 ע"י
השתדלות תלמידו מו"ה גרשון קיצנין ובראש הס'
הקדמה לו, בו יתנה שבח הס' והרב מחברו.
ביאור על מגלת שיר השירים עם הקדמת הרב בשנת שמ"ז,
4, ע"י מו"ה גדליה קורוואירו אשר רצה להדפיס גם
ביאור הרב להמגלות הנותרות ולא נדפסו.

ב' תשובות היו בידי הר"ב כנה"ג ככתוב בהקדמתו לחלק חוה"מ
נחלקים לסימנים ומביאם בספריו בכמה מקומות וגם בתשו'
בעי חיי ח"ד סי' קפ"ט ובשאר מקומות ונדפסה תשיבה אחת
לו בתשו' אבקה רוכל סי' פ"ד ובן דורו הרב מוהר"ם אלשיך
הסכים עמו.

475 החכם מו"ה אלישע חיים ב"מ יעקב אשכנזי הושב ירושלים
הביא לדפוס עם החכם מו"ה יצחק כיננא המחצית הנשאר
מספר מגיד מישרים להרב מהר"י קארו, אשר נמצא אתו בויניציאה
בשנת השק"ט וקרוב אצלי שהוא הבי הנביא העותי נתן בנימין
אשכנזי אשר התנבא בענין שבתי צבי שר"י כי חתים בראשי חרות
האתקינו סעודתא לליל פסח הירדע, הנדפס בס' חמדת הימים לפסח
פ"ק ו' בנימין נתן בן א"שע חיים" והוא אשר הלך בשליחות ירושלים

ק"ק אשכנז לכיריביריא אשכנז ופולין ואיטאליא ככתוב בס' ציצית נובל
צבי דף ב' ע"א ודף כ"ז ע"א ע"ש.

476 רבינו אלכסנדר המכונה זוסלין כהן מוורנקבורט (פרנקפורט

דמיין) הנקרא מהר"ך בחשו' מהר"ל ומהר"ו (אבל מהר"ך המוכא מן מו"ה איסרל בתרומת הדשן ובפסקים וכתבים אינו מו"ה זוסלין כמפורש בפו"כ סי' קי"ג „שמעתי מדודי מהר"ך כו' משם מה"ר זוסלין") הרביץ תורה בקולוניא ובוורמייזא כנר' בספרו ריש מס' יומא (ומובאים דבריו בדרכי משה ל"ד ריש סי' רפ"ו) בסוף ימי ר"י בעל הטורים כנר' ממ"ש מהר"ל בחשו' סי' ע"א (ומובא בחשו' מהר"ו סי' קמ"ו וקס"ג ובדינין שבסוף הספר סי' ס"ח) „שוה הגדול היה קודם הגזירות שידוע שאז היו גאיני ארץ„ (והגזירות אשר עליהם כוונתו היו בשנת ק"ט כנר' בתשובה אחרונה מתשובות מהר"ל וכן כ' בחשו' הות יאיר דף ד' ע"א) וכן כתב מהר"ק בחשו' שורש קפ"ג שלא היה קודם זמן הטור (ואין לחמוה טמה שכחב בפ"ב דכרכות מורי הר"מ על הר"מ מקוצי בעל הסמ"ג (כי כן כתוב בשמו בתוס' ומרדכי שם) כי הדברים המובאים שם אינם דברי הרב בעצמו אלא העתק מדברי גדול אחר אשר הוא היה תלמיד בעל הסמ"ג) והיה תלמיד רבינו יצחק מדורא כמ"ש בחולין פ' גיר הנשה סי' ק"כ (ומובא בחשו' מהר"ל סי' קל"ד) מורי הרב רבינו יצחק מדורא ובפרק קמא דשבת מוכיר מורי הרב ר' יצחק הלוי (כן מפורש בלקוטים שבסוף תשו מהר"ו) אולי ר"י מדורא היה לוי, והוא חבר:

א' ס' אגודה (כמ"ש מהר"ל בחשו' סי' נ"ח) והוא חיבור פסקי דינים מחוספית ואבי העזרי ואור זרוע ומהר"ם בר ברוך ומרדכי וחדושו על כל התלמוד וגם על המסכתות קטנות נדפס ע"י הרב מו"ה יוסף כ"ץ בקראקא בשנת של"א, וקיצור מחדושו נדפס בסוף תשו' מהר"ו וכתב מהר"ל בחשו' סי' ק"ד יש להוש לדברי האגודה דבתראה הוא וכו' ובעל הזראות היה יודע קבלות ומנהגים מסיני כדמוכח מספרו ומי יבא אחרי המלך וכו' עכ"ל ודע דהרדב"ן לא היה בידו ס' האגודה כמ"ש בתשובותיו הראשונות ד' ליוורנו סי' צ"ה ובס' שם הגדולים ח"ב אות א' סס' ל"א כתב שכמדומה לו שהכנה"ג לא ראה גוף הספר כ"א הקיצור שבסוף תשו' מהר"ו.

477 הר"ר אלכסנדר זיסקינד ב"ר משה מהוראדנא הגדולה כמדינת

ליטא היה חסיד ומקיבל, וחבר:

א' ס' יסוד ושורש העבודה של החפילה והתורה והמצות, ענינו כוונות ישירות להחפלה הן להול' והן לשכת ויום טוב וגם להמצות אשר יעשה אותם האדם בין החדירים ובין הנהגים מומן לזמן ותקוני הטערת שנפלו בפירושי רש"י לנביאים

וכתובים בד' אמשטרדם הקי"ד וכד' זולצבאך הקכ"ג וביאור
גבולי יהושע וגבולי העתיד ובנין שלמה ובנין יהוקאל העתיד
נדפס כהוראדנא בשנת [?] ונדפס שלישיה בווארשא תקע"ד, 4.
ב' צוואה לבניו, להתנהג בקדושה יתירה נוסף על עניני העבודה
אשר כבר הזכיר בספרו הנז' אשר שם ללמד על הכלל יצא
מ"ו סימנים וצוה אותם להדפיסה ולקבעה בהתחלת הסידורים
ונדפסה כהוראדנא בשנת הקנ"ד, *8).

478 ה"ר אלכסנדר זיסקינד ב"ר שמואל זנוויל מיץ, חבר:

א' ס' דרך הקודש, בדרוק לשון הקודש וחלקו לבתים
ונדפס בקיטן [Cöthen] בשנת תע"ה, 4.

ב' ס' ראשית חכמה, בהכמת הקבלה כ"י על ס' דפים
בפרנקפורט דאדר (וואלף ח"ג דף קי"ט).

479 ה"ר אלכסנדר סענדר ב"ר אפרים זלמן שור ודודו היה"ר ב

תורה חיים [ע"ל 96 א] כנראה כספרו בכמה מקומות,
הרכיץ תורה בכמה קהלות במדינת פולין ויצא לו שם בגדולים כאשר
האריכו בשבתו הרבנים אשר הסכימו על ספרו, וחבר:

א' ס' שמלה חדשה (יען כי דרך בדרך ס' הלבוש) קיצור הדינים
בטעמים קצרים על כמה הלכות ע"פ סדר השור והש"ע כל
הדינים השייכים לאותו הסימן מהראשונים והאחרונים וסביב
לו על שפתו:

ב' ס' תבואות שור, לבאר בו בפלפול עצום ובאריכות טעמו
ונימוקו בספר שמלה חדשה נחלק לסעיפים קטנים הנרשמים
בהספר כל סימן כסדר א' ב' והרב משיב בו על רוב ההשגות
שהשיג בספר פרי חדש על הפוסקים.

ג' ס' בכור שור, חידושי גמפ"ת על סדר התלמוד ולפעמים
חידושי אגדה ותוכחת מוסר, דברים מהוקים.

ונדפס בסדר הזה ס' בכור שור על מס' חולין עם ס' שמלה חדשה
והתבואות שור ל"ד עד ס' ג, ואחריו על מס' ברכות עם שמ"ח ות"ש
סדר אמירת פ' קרבנות וכסופו על מסכתות אחרות מהתלמוד בזאל-
קווא חצ"ג, 2, ונדפס עוד בוויין [תקנ"ו].

ויתר חבריו וחידושי ותשובותיו נעלמו ולא שלטה בהם עין כמ"ש
נכרו הרבמו"ה אפרים זלמן מרגלית בהקדמתו השניה לספרו בית אפרים.

480 ה"ר אלכסנדר סענדר ב"ר משה עמחויזן, חבר בלשון אשכנז:

א' ס' בית ישראל ובית הבחירה ב' חלקים, חלק א', דברי
הימים לבני ישראל עד חורבן הבית שניה וחלקו ל' פרקים

(* הח' פירט רשם גם "ס' מצנפת בד' להר"ר אלכסנדר זיסקינד ב"ר משה נדפס בזאל-
קווא בשנת תקי"ז פירוש על ה"ח תורה" ולא ידעתי אם הוא זה הרב הנ"ל או אחר.

וחלק ב', אשר חלקו לכ"ד פרקים הכוללים סיפורים מארץ ישראל וירושלים ומבנין הבית וכדומה נדפס באויפיבאך תע"ט ועוד כאמשטרדם תפ"ה, 4.

481 ה"ר אלנתן ב"ר משה, חבר בשנת ה' אלפים פ"ג:

א' ס' אבן ספיר על חג הסוכות (בארטאלאקקי בק"ם אות א' סי' ר"ג מובא בוואלף ח"א דף קפ"ח).

482 ה"ר אלעזר, חבר:

א' ס' שרשים, כולל שרשי אמונת ישראל כ"י בלייפציג (וואלף ח"ג דף ק"כ).

483 ה"ר אלעזר, חבר:

א' ס' על מהלך שבילי הלכנה ושבעה כוכבי לכת ואקלימי העולם והתשבורת כ"י בוואטיקאנו, 4.
ב' ועוד ס' אחר נמצא שם אשר שם מחברו „אעור" המפרש כל המקומות אשר מדבר הראב"ע בפ"י על ההורה בחכמת התכונה (קרית ספר אות א' סי' רנ"א).

484 הר"ר אלעזר ב"מ אריה ליב בן הר"ב עמרת פו וחנן ש"ב הרב

מו"ה אברהם אבלי הכהן (אבי אשתו השניה) בעל ס' כתר כהונה, נולד בשנת תק"כ ונחקקל בהיותו כבן עשרים שנה לאב"ד בפילץ במדינת פולין והרכיץ תורה שם יוחר מעשרים שנה ומשם נקרא (לפי השערתי בשנת תק"ס) להיות אב"ד בהעיר טרישט [Triesch] אשר במדינת מעהרעו ומשם הלך להעיר רנשבורג וגליל פילז וגלאטוי להרכיץ תורה והור משם לטרישט וכסוף ימיו (בשנת תקפ"א) נתקבל לאב"ד במיקלאש והגליל אשר במדינת אונגארן והוא זכה לבנין וחננין רבנים גדולים ולהעמיד יוחר מת"ר תלמידים הנונים אשר בהם כמה ת"ח כמ"ש במכתבו הראשון אשר בס' דברי הברית סי' ו' וחבר והדפיס:
א' שו"ת שמן רקח, ח"א פ"ו סימנים כסדר הד' טורים אשר נשא ונתן עם קצת חבמי הדור וגם קצת פלפולים בש"ס ופוסקים לחדד התלמידים עם מפתח כסוף וגם איזרה דרשות מספרו סמא דחיי בנאווי דוואהר [Novidwor] תקמ"ח, 2, ואז היה בן כ"ח שנה ככתוב בהקדמתו לס' שערי דעה ח"א.

ב' שו"ת שמן רקח, ח"ב פ"ה סימנים כסדר הנז' ובסוף חידושים על ש"ע חוה"מ עד סי' ע"א ד' פראג תקס"ב, 2.

ג' חידושי הלכות שמן רקח.

ד' ס' סמא דחיי, כולל י"ח דרושים הוכחת מוסר ומילי דהספדא עם לקוטי מאמרים בסופו בווארשא תקנ"ו, 2.

ה' ס' תורת חסד על כללי הש"ס נדפס בוויין תק"ס, 4.

ו' ס' שערי חכמה, הנקרא גם שב שמעתתא על דבר כי החבור כולל ש"ב סיגיות מהתלמוד הנחלקים ב"ד שערים, ובסופו:
ז' שערי יראה, הכולל ח' דרושים הוכחה מוסר ד' פראג חקס"ו, 2.

ח' ס' זר זהב, הגהות ונימוקים על ס' המקה.
ט' ס' זר זהב, בנוכר על חוס' רי"ד והריטב"א למס' קידושין נדפסו תחתם בס' עיני העדה הנדפס בפראג: חק"ע, 2, הכולל חוס' רי"ד והריטב"א לקידושין וחוס' רי"ד לתענית וח' הר"י בן מגי'אש לבי"ב וח' הר"ן לנדה.

י' ס' יבין שמועה, כסדר התורה בביאור דברי רז"ל ושמועותיהם נדפס בפראג חקע"ה, 2.

יא' ס' שערי דעה, על יורה דעה חרושי דינים ופולפולים ונדפס על כולו חוץ מעל הל' ע"ו (שלא רצה הצענוור ליתן רשות) בכ"ב, ח"א עד ס' קפ"ב בוויין בשנ' חקפ"א וח"ב בזאלקווא חקפ"ה, ועוד מזכיר בנו הרב מו"ה וואלף אב"ד בקאללין על שער ספרו שערי תורה מחבורי אביו

יב' ס' הלכה פסוקה על ש"ע א"ח.

יג' ס' ארחות משפט על ש"ע חוה"מ.

יד' ס' גדול על סדר הש"ס הזכיר הרב בהקדמתו לס' שערי דעה ח"ב.

485 הר"ר אלעזר ב"ר דוד פלעקלש חומר מנוע הר"ב עוללות אפרים

(כאשר הזכיר בספריו בכ"מ) ומצד אמו נכד מו"ה מאיר ב"מ אלעזר פערלש (ככתוב בפתיחתו לס' עולת חדש השלישי וע"ל № 490) נולד בפראג בשנת תקט"ו ולמד שם בנערותו אצל הרבני מו"ה משה כ"ץ רופא (כמ"ש בס' עולת חדש הנז' ס' י"ד) עד היותו בן י"ב שנה אז הוליכו אביו ללמוד אצל הרב מוהר"ם פישלס ולמד אצליו שני שנים רצופים וא"ח"כ שימש עשר שנים בשיבה ובדרכי היראה להרב המפורסם מו"ה יחזקאל לנדא אשר הרביץ תורה שם ונתקבל בשנת תקל"ט לאב"ד בהעיר גוטיין (קאגעטיין [Kojetein]) במדינת מעהרין וישב שם ארבעה שנים עד חדש אלול משנת תקמ"ג שחזר לעיר מולדתו ונתקבל שמה לדיין מו"ש בבית דין הגדול בחיי רבו ואחרי מותו נבחר לראב"ד עד יום מותו (בשנת חקפ"ז או חקפ"ז) וכנראה מחבוריו הנזכרים למטה היה מתמיד גדול בתורה ובקי בדינים וגם החזיק ישיבה ולמד תורה עם תלמידים ודרשן גדול ודבריו נכנסו בלב השומעים ועשו פרי כאשר העיד רבו המובהק הנז' בהסכמתו על חבריו שם הרבה לספר בשבתו, וגם נחפס על דברי תורה ביום ג' כ"ג מרחשון חקס"א אשר רצו להנקם בו המינים האומרים לע"ץ אבי אתה (אשר נטצאו כמה משפחות הנדחים אחריהם בפראג וכעירות

אחרות ממדינת בעהמען ומעהרין כידוע וכנר' בס' השוכה מאהבה
ח"א סי' ח' וס"ט וק"י וק"ב) יען כי קנא לאלקיו והתנגד להם בכל
כחו וגם הדפים נגדם (ע"ל ס' ד') לפרסם תועבותיהם ואחרי שעמדו
חורי הארץ על עיקר הדבר פטרוהו ביום כ"ז בו בכבוד גדול, וחבר
על זה קונטרס המתחיל „אזכיר תהלות“ ואלו חבריו אשר נדפסו
בחייו שם כפראג:

א' ס' עולת חדש, חלק א', מחבור מילי דשמיא כולל ט' דרשות
תוכחת מוסר אשר דרש בניטין וכפראג נדפס בשנת תקמ"ה,
8, עם הסכמת הרב הנז' ובית דינו [ונלות אליו קונטרס קול
קורא אומר].

ב' ס' עולת חדש השני, מחבור מילי דשמיא הנז' הוא ס' עולת
צבור ח"א כולל ה' דרשות בדרך הנז' נדפס עם הסכמת הרב
הנז' ושאר גדולים בשנת תקמ"ו, 8.

ג' ס' עולת חדש השלישי, מחבור הנז' הוא ס' עולת עני ח"ב
כולל י"ט דרשות מילי דהספדא על פטירת מרע"ה ועל כמרה
רבנים גדולים שמתו בזמנו ומכללם רבי המובהק הנז'.
וגם נטע בו שבעים חמרים הנם שבעים ביאורים מספרו
עולת עשיר הוא משנת דר' אלעזר שחבר על ס' משנה תורה
לחמרכ"ם בשנת תקנ"ג, 4.

ד' קונטרס עולת חדש הרביעי, מחבור הנז' הוא קונטרס אהבה
דוד כולל דרשה אחת מהג' דרשות אשר בס' נלהם כגבור עם
המאמינים בפני מובס שבתי צבי שר"י יען נתעוררה (בשנת
תקנ"ה) באופיבאך הטומאה הישנה דההיא קיא צואה יעקב
מינאה תרז' הפרענק הידוע מטשענשטאבאו אשר אחר שהמיר
דחו שם הלך לשוט בארץ מעהרין וגם משם נתגרש והלך
לאופיבאך ומה שם כמות נבל ושלחו אגרותיהם בכל חפצות
ישראל ככתב אדום ובלעג לשון אין בינה להסירה ולהדיח
בדברי שטות וכירות והצינו ציונים משאות שוא ומדוחים מס'
הזוהר על שנת תק"ם שאז על עפרו יקום והרב יצאי נגדם
בחרב וחנית למען הציל נפשות אשר לא הצודינה בהרמם
ומזוהר מאוד לבלתי למוד חכמת הקבלה ולהשתמש בכונות
רק מי שהתלמוד וכל הפוסקים שגורים על פיו כירבים חללים
הפילו תלמידים שלא שמשו כל צרכם, נדפס בשנת תק"ם, 8.
ה' קונטרס מעשה בר' אלעזר, ביאור על ס' ההגדה שאומרים
בלילי פסחים בשנת תקע"ה, 4.

ז' שו"ת מהרא"ף, הוא חלק ראשון מחבור תשובה מאהבה
כולל רי"א תשובות בענינים שונים ובחובם תשובות רבו הנז'
ושאר גדולי דורו, ובראשו קונטרס כסורת עינים להסיר

מעלינו תלונת האומות וב' הקדמורת ופתיחה גדולה ובסופו שלמי תורה ויד בתשובה מפתח גדול, נדפס בשנת הקס"ט, 2.
 ז' ס' תשובה מאהבה, חלק שני, מחבור שו"ת מהרא"ף על א"ח עם לקוטים אשר על הגליונות של ש"ע א"ח שלו, נדפס כסדר הש"ע וגם התשובות מס' רי"ב עד ס' ש"ה מוכאים במקום השייך להם עם פתיחה ומפתח בשנת תקע"ה, 2.
 ח' ס' תשובה מאהבה, חלק שלישי, על כל הש"ע יורה דעה כולל התשובות השייכים להחלק מס' ש"ז עד ס' ת"נ והידושו ששל הגליונות הכל כדרך הקודם בשנת תקפ"א, 2.
 ט' ס' מלאכת הקדש, כולל שני קונטרסין, הקונטרס הראשון לידע ולהבדיל בין שמות הקדושים ובין השמות אשר קדש וחול מתפרשים על פי התלמודים ומדרשים ותרגומים ומפרשים כסדר פרשיות התורה והדפים ראשון הקונטרס מאיר נתיב להחכם ה"ר יהודה פיזא הנדפס באמשטרדם כראש החומשים ווי העמודים ואחריו ביאורו אשר קרא בשם אור לנתיבה ונקרא גם תוספת קדושה, והקונטרס השני בענין קדושת והקדשת השמות הקדושים עשרה ענינים, בשנת תקע"ב, 2.
 י' קונטרס נפש דוד ונפש חיה, הוא המורה מצבת אבן לנפש אבותיו למען הודיע טבעם ומעשיהם הטובים אשר פרסם ברכים בהמספר אשר נשא עליהם לפני מלחם, נדפס בשנת תקע"ב, 2.

ועוד לו בכתובים ככתוב כס"ם מלאכת הקדש:

- י"א יתר חלקי עולת החדש.
 י"ב ס' תשובה מאהבה על אבן העזר וחשן המשפט כמעשהו על א"ח וי"ד.
 י"ג ס' עולת חובה, דרשות על סדר התורה.
 [ועוד באו לו בדפוס:
 י"ד ס' חזון למועד, י"ד דרשות למועדי ה' „די חזיתי ודי בארתי על ריש שחא ויומא דשביקוחא" וקרא לכל דרשה „חזיון" פראג תקפ"ד, 2.
 ט"ו מבשר טוב, שתי דרשות, תורה על השמועה טובה כי באה מהצלחה נפלאה מחלוצי צבאי הקיסר. פראג תקפ"א].

486 הר"ר אלעזר ב"מ הדרריאל בן נתמייאש רב מובהק ממונה אנימי בקושטנדינא (שעל ידו ובבית דינו היו ניתנין כל הגמין) באמצע המאה הרביעית מהאף הששי (ככתוב בקונטרס אחות קטנה המובא בס' הלכות קטנות דף ס' ע"א) בימי הרב מו"ה אליה בן חיים (כנר' בתשובתו ס' ע"ה) ונדפסה תשובה להרב אשר השיב להראנ"ח בתשובות האחרון ס' נ"א.

487 רבינו אלעזר מגרמיוזא [Worms] בן רבינו יהודה ב"ר קלונימוס

ממגנצא ב"ר משה ב"ר יהודה ב"ר קלונימוס ב"ר משה ב"ר קלונימוס ב"ר יהודה (כ"כ סדר ייחוסו בפי' החפלה שלו אצל ישחבח כמובא בס' מצרף לחכמה דף י"ד ע"ב) ודודו אחי אמו (כאשר מוכח מן סדר ייחוס הנז') היה רבינו קלונימוס ב"ר יהודה, הוא ר' קלונימוס הבחיר (ככתיב בסידור של מו"ה הירץ טריווש בתפלה ליל שבת בשם הרוקה וכ"כ בסידור תפלה עם פירושים ודינים מיסוד הרב כ"י על קלף נכתב בראשית האלף הששי (אשר אחי) בדיני שבת „פ"א שבת דודי רבינו קלונימוס ב"ר יהודה וכו" וכו" ג"כ בס' טעמי התפלות כ"י תוך טעמי ההגדה של פסח) היה במאה האחרונה מהאלף החמשי וחתום על התקנות שנעשו במגנצא בשנת תתק"ף הנדפסים בסוף תשובת מהר"ם מד' פראג, ושמש לאביו רבינו יהודה ב"ר קלונימוס ממגנצא (ושאתו לאביו ולגדולי מגנצא רבי משה ב"ר מרדכי ורבי ברוך ב"ר שמואל ותשובתם מובאת בחשו' מהר"ם ד"פ ס' תקע"ו ובמרדכי כתובות ס' ר"ז) ולרבי אליעזר ממיץ ולרבי יהודה ב"ר קלונימוס משפירא ולרבינו משה הכהן אשכנזי ולרבי יהודה ב"ר יצחק מפאריש ולרבינו אברהם משפירא ולאחיו רבי יהודה החסיד וקרוב אצלי שהוא היה רבו מובהק וממנו קבל ג"כ סידות הקבלה* ברמזים ודרכים נעלמים אשר נמסרו לו רב מרב וגאון מגאון עד אנשי כנסת הגדולה (וכמו שכתב הרב מו"ה שם ט"ב בס' האמונות בראש פרק י"ד מהשער השביעי) ועוד קבל ממנו ומאביו ריב"ק תיקון וטעמי התפלות ג"כ כאשר קבלום רב מרב עד שמעון הפקולי (כמ"ש הוא בעצמו בסוף ס' טעמי התפלה שלו), ויסוד ותקוני התשובה לכל חטא אשר יהטא האדם (ככתוב בסוף תשובת מהר"ם ד"פ), והיה מרבותיו של הראב"ה (כנר' מתשובתו המובאת בחשו' מהר"ם הנו' ס' ת"ר ובמרדכי כ"ק ס' קכ"ה) ושל רבינו יצחק מווינא (כנר' כספרו אור זרוע המובא במרדכי סוף מגלה) וגם שאלו ממנו כמה גדולים ולפי דבריו הרב מהרמ"ק בס' הפרדס פרק א' משער פרטי השמות היה רבו של הרמב"ן בחכמת האמת, אך מלשון הרמב"ן בעצמו באגרתו להנצלורת ס' המורה (הנדפס בס' מצרף לחכמה דף פ"ח ע"א) שהוכיח להרב וכתב ז"ל „וכן ראיתי בחביר הרב החסיד ר' אלעזר ב"ר יהודה מגרמיוזא ז"ל בספר גדול שחבר והגיע לידי ממנו שער הסוד והייחוד והאמונה" ולא כתב „מורי" אינו משמע כן ואולי היה רבו של רבו רבינו יהודה ב"ר יקר (ע"ל אות י) ובשנת תתקנ"ד כ"כ כסליו נהרגה אשהו הרבנית דולץ ושתי בנותיו הגדולה בלט בת י"ג שנים והקטנה חנה בת שש שנים ע"י שני רשעים אשר באי לביתם כהיותם יושבים לבטח והוציאו חרבם והכו אותם

* וכן נמצא בהד' במצרף לחכמה דף י"ד המובא לעיל „והיקח כתב וכו' גם קבלת מרבינו יהודה החסיד כאשר קבל מאביו רבינו שמואל הקדוש החסיד".

נפש וגם להרב פצעו בראשו וכידו השמאלית היד ויקונן הרב עליה כל אשת חיל על הסדר עם שכחיה ושבת כנותיו אשר הוסיף בתוך (ונמצא בכ"י חו"ק ספרי הרב מו"ה דוד אפפנהיים, וישנו גם אתי מועתק מכ"י מו"ה יעקב גוינצבורק רבו של הר"ב תוי"ט אשר העתיקו מכ"י הרב בעצמו) ומנחתו שם בווארמש (ככתוב בלקוטי מהרי"ל הל' ראש השנה), והוא חבר:

א' ס' רק"ח. (ולא הראביה כאשר נשתבש בעל שלשלת הקבלה על שהדביק את הנפרדים בהגה"מ פ"ג מהל' מילה סי' ב' ויותר יש לחמור על הר"ב סדר הדורות המביאו ולא הרניש) בגמטריא אלעזר, בעניני יראה והשובה ובדיני שבת ומועדים ואו"ה וענינים אחרים, וחלקו לסימנים אשר קראן ערכים כנר"מט"ש בסו"ש"ד. כמ"ש בערך רקח כפיקוח נפש" והספר כולל עתה הצ"ו סימנים, ונר' לי ברור כי כאשר יצא הספר מתחת ידי הרב מעטים היו סימניו ממה שהם עתה, ואולי לא היו מתחילה רק ש"ח כמנין רק"ח וכמספר שמו (וגם בזמן הרב המרדכי עדן לא עלו לרוב כאשר לפנינו כי בחולין סי' השכ"ז מביא לרוקח סי' שצ"ד והוא בשלנו סי' תי"ז) ותלמידיו הכאים אחריו הוסיפו על סימניו בהוסיפם על הספר מדברי גדולים אחרים (מלבד אותם הנרשם בצדס גליון או אשר שמם מוכיח עליהם ממי מהקדושים יצאו) כנר' ממה שכמה מקומות מהספר כתוב על אבי המחבר ריב"ק ממגנצא סתם ולא אבי מורי כדרכו ובסו"ש"א חו"ק דברי ר"י חסיד המיבאים שם נזכר שם המחבר עצמו. כן שמעתי מטורי ה"ר אלעזר בן ריב"ק ז"ל" (אם כי בתולדות אדם והיה חלק חיה נתיב כ"ח סוף ח"א אשר שם נעתקו הדברים כתוב במקום בן ריב"ק "ב"ר יקר" אך שם זה לא ראיתיו זולת כאן בשום מקום). עוד נראה לי כי הרב חבר ס' הרק"ח קטן וגדול (וכאשר עשה אחריו הרשב"א עם ספרו תורת הבית שחבר הקצר והארך) הקטן לכלול הלכות פסוקות בעויבת הפלפול והוא הנוחר אתנו, והארך (הנעלם עתה מעין כל חי) בפלפול ואריכות ויש בו כנותן מעם וכנר' מהגהות מרדכי לר"ה ס"ס חש"ב כי כל האריכות שרמו עליו אינו כס' הרקח אשר אתנו. והס' נדפס בהעיר פאנו והוגה שם ע"י הרב מו"ה יהודה איש פיורו והשלימותו בערב פסח משנת רס"ה ונדפס עוד בחוס' הגהה וציון מראה מקום הרף להמסכתות שהזכיר הרב בקרימונא ונשלם ג"כ בערב פסח משנת שי"ה, ועוד בהאנויא בשנת ש"צ, 8, [נדפס עוד בלעמבערג? ובויטאמיר תר"ז ובווארשויא תר"א אכן בוו האחרונה השמיט המדפיס כמה ענינים ועשה בה קרחות מחמת הצענוור].

ב' פירוש על תלמוד ירושלמי מס' שקלים נזכר מן הראש כפירושו בראש המסכתא המובא בדברי הכותב הוא הרב מהר"י בן חביב בס' עין יעקב, ואולי חבר פירוש על כל הירושלמי-תוס' על מסכתות מהתלמוד ותוס' למס' בבא קמא מובאים הרבה בשטה מקובצת, וממה שכתב בכמה דבורים פ"ה מהר"א, נראה למהר"א, אומר מהר"א או לשון כדומה נר' שנסדרו ע"י תלמידיו מיסודו.

ד' ס' הכפרות, הנקרא גם מורה הטאים (כ"כ בכל בו סי' ס"ז ובהנדפסים הדפיסו שם הספר יורה הטאים) סדר ויסוד התשובה והודוים כאשר קבלם מרבנותיו כנז', נדפס בויניציא ש"ג ובלובלין ש"ו, 4, ובפראג ועוד בויניציאה ש"מ"ט ובקראקא ובפירורא תנ"א, 8, ובאוביבאך תע"ז, 12. והעתיקו ממנו בסוף תשו' מהר"ם מד' פראג ובכל בו שם ובארות חיים הל' ר"ה סי' כ"ב^ע.)

ד' מדרש ופירוש על התורה, כרמזים וגמטריאות והרב מו"ה חיד"א ראה אותו בכ"י כמ"ש בס' שה"ג ח"א אות א' סי' כ"ה ונמצא גם תוך ספרי הרב מו"ה דוד א"ה.

ו' יין הרקה, פירוש על חמש מגלות ג"כ בגמטריאות וצרופים כ"י תוך ספרי הרב מו"ה דוד א"ה ועל שיר השירים ורות נדפס בלובלין בשנת שס"ח, 4, ונמצא אתי פירוש על משלי ואיוב כ"י ישן כמעשהו בגמטריאות ונוטריקון וקרוב אצלי מאוד שהם מעשה רקח.

ז' פירוש על מזמור קמ"ה שבס' תהלים הוא תהלה לדוד ע"ד הקבלה כ"י (ק"ס סי' רכ"ו, וואלף ח"א דף ק"צ ונמצא תוך ספרי כ"י של דע ראססי בפארמא 1138 א.).

ח' פירוש על התפלות, וסודם כרמזים וגמטריאות (מובא בס' ציוני בסדר בשלח וקרוב אצלי שהוא ס' מעשה רוקח המוזכר שם בהגהה בסדר נשא בפרשת ברכת כהנים היה בכ"י על קלף להרב הישר מוקנדיא ומעתיק ממנו במצרך להכמרה דף י"ד ע"ב.

ט' טעמי וסודות התפלה, בו כתב טעם למנין התיבות והאותיות של תפלת חול ושבת ווי"ט סוד כל ברכה וברכה וגם מפענת נעלמות בעניני שאר ברכות וההגדרה וההושענות וענינים

(*) וכתב הת"ח שטיינשניידער (העתיקו הר"ב עמודי העבודה דף 26) ז"ל: הל' תשובה של ר"א מוג'מיוזא נדפסו בכמה פנים, מהם נעתקו מאת ס' הרקה עצמו כמו דרכי התשובה בסוף שו"ת מוה"ם ב"ב ועניני תשובה או סדר תשובה הנדפסים בתפלת מנהג ספרד שנת שמו"ד. מס' הרקה עם הוספות אחרות נלקח ג"כ ס' יסוד התשובה ע"י ר' יצחק בן משה עליוס הנדפס בראשונה שמו"ג ואח"כ בא איש רמאי והדפיס הספר הזה בשם "יורה הטאים בדרך מקרא ספר הכפרות" בשנת שמו"ט, ויש ס' קטן מורה הטאים הנקרא ס' הכפרות הנדפס בס' כל בו ונדפס אח"כ בפ"ע או בצרף ענינים אחרים.

- אחרים היה ג"כ בכ"י להרב הישר וגם הוא חוץ ספרי הרב מו"ה דוד הנז' וישנו גם אתי שבח לאל.
- י' פירוש על ספר יצירה, נדפס עם הספר [ואפס קצהו אשר הורס ואשר הונף מהחבור הגדול נדפס במנטובה שכ"ב עם ג פירושים אחרים ועוד כאמשרדס ת"ב ובואלקווא תק"ה ובהוראדנא תקס"ו וכוילנא תק"ף].
- יא' ס' החיים, מדבר בענין השם ואחרותו והנשמה ומעלותיה ובעניני החיים שהם בג' דרכים חיי האדם, חיי הבהמה וחיי האילן וההפרש שביניהם ועוד ענינים כאלו ובראשו תפלות ויודוים ובהרבה מהם תחום שם הרב ואביו בראשי החרוזות (מובא בס' ציוני עה"ת בס' בראשית בענין צלם ודמות ובס' וירא בפסוק כי משחיתים אנתנו ובסוף סדר מצורע) וישנו אתי כ"י.
- יב' ס' החכמה, ס'ה שערים נפלא מאוד כולל כל דרכי הלמוד היה בכ"י בידי הר"ב סדר הדורות.
- יג' שער הסוד והייחוד והאמונה, הזכירו הרמב"ן כמש"ל והיה בכ"י בידי הרב הישר ככתוב בס"ס נובלות חכמה דף קצ"ה ע"ב וישנו גם חוץ ספרי הרב רד"א.
- יד' ס' יראת אל, על מזמור אלקים יחנונו ושבע קני המנורה וספירת העומר ישנו ג"כ חוץ ספרי רד"א בכ"י.
- טו' ס' הנפש, מעניני הנפש ומעלתה ומקורה ופעולתה, ישנו ג"כ שם וגם הוא אתי כ"י.
- טז' ס' השערים או שערי תורה, נחלק לע"ג שערים כמנין חכמה ענינו גמטריאות ודרשות כרך גדול יותר מש' דפים הוא ג"כ בכ"י שם.
- יז' ס' שערי בינה, רומזו בו הרבה מדרשות רז"ל בפסוקים כדרך גמטריאות ונוטריקון ומובא הרבה מהר"ש אלקבץ בספרו מנות הלוי.
- יח' ס' שער קומה או שיעור קומה ופרקי ר' ישמעאל סתרי תורה ועניני מרכבה בכ"י שם, ונמצא גם אתי.
- יט' ס' סודי רזי, סודות הקבלה ככלל ובפרט סוד המרכבה נחלק להלכות (מובא כ"פ בס' ציוני על התורה וגם בס' עבודת הקודש רפ"ד מהלק התכליה) וממנו לקוח ס' רויאל הגדול הנדפס בס' רויאל באמ"ד (עי' דרך חיים למהר"ם רי לוונאנו ד"ו דף קל"א ע"א) ולא ידעתי אם בשגגה כי לא ידע המעתיק כי רויאל הוא רזי אע"ז או במרד ומעל למען גנוב לב הקונים לחומם, והוא רחום יכפר, וישנו בכ"י שם וגם נמצא אתי והוא ספר יקרי.
- כ' ס' השם, סודות בעניני השם של כ"ב ושאר השמות וחילופיהם ס' גדול, והוא בכ"י שם וגם ישנו אתי.

כ"א פירוש על פיוט האוחז, נקרא ירקה והבדלה דר' עקיבא עם פירוש, ג"כ בכ"י שם.

כ"ב אדרת השם, על מוסר ומדות טובות אשר ידבק האדם בהם כ"י בוואטיקאנו (ק"ס אות א' סי' רכ"ו ושי').

כ"ג לקוטים מובאים בפ"י רבי' מנחם מרקנאטי עה"ת ריש פ' הוריע ובס' טעמי המצות לו דף י"ג ע"ב, עוד נזכרים לו וירובם נמצאו בכ"י בידי הישר' מקאנדיא ככהוב בס"ס נובלות חכמה דף קצ"ה ע"ב וגם תוך ספרי הרד"א באוקספורד.

כ"ד ס' סוד הזיווג. כ"ה ס' הכבוד. כ"ו ס' הנעלם ושער סמיכים. כ"ז ס' מלאכים. כ"ח ס' תגין. כ"ט ס' פסקי ל' ס' הקולות.

וגם חבר פיוטים הרבה ומערכות לליל א' של ראש השנה וסוכות ושמיני עצרת והם נאמרים בפרט בק"ק ווארמו.

488 הר"ר אלעזר לאוי ב"מיוסף מברלין בן החסיד מו"ה לאוי הלבר-

שאט נולד בברלין ג' השרי (משנת תק"א לפי השערת)

אחרי אשר ע"י זקנה הרב מו"ה לאוי ה"ש הנו' נחבשרה אמו שתדוד בן צדיק ות"ה לשנה האחרת (כי אמו הצדקת פוגיל בת הר"ר משה ואמה פרייזכי גם היא היתה בת הרב מו"ה לאוי הנ"ל) מימי קטנותו חשקה נפשו בחורה לשמה לשמור ולעשות ואף כי הקיפוהו חלאים אחרי אשר נעשה בר מצוה עד אשר היה צריך להתבודד בבית אבותיו היא היתה שעשועיו ולא היה בהם ביטול חורה ואחריו אשר נחרפא הלך ללמוד תורה להעיר במבורג אל הרב החסיד שבכהונה מו"ה טעבלי שיאר (אשר היה אח"כ אב"ד במייניץ) וכמדומה למד שם שנה וחצי, או פקדו עליו אבותיו לחזור לעיר מולדתו ואחר הורתו נעשה חתן עם בת פו"מ מו"ה טידרוס מונק אשר היה מבני ישיבה ומיקרי עיר פוונא והלך לשווערזענץ לשאוב מים מבאר מים חיים הרב המפורסם מו"ה גדליה שהיה תופס ישיבה שם בימים ההם והיה שם עד חתונתו אשר חקע אהלו בפוונא ולמד שם הורה עם תלמידים הגונים וגם נתקבל שם לדיין קבוע ואו ישב שם על כסא משפט הרב מו"ה רפאל הכהן וחבה יתרה היתה בין הצדיקים הללו ענה אהבתם עד כי כאשר נתקבל הרב הנו' לאב"ד פה בשלש קהלות עזב גם הוא כארבע או חמש שנים אחריו העיר פוונא (אולי ע"י התעוררותו ובא לכאן ונחכבר בדרשה ככה"כ הגדולה בהעיר אלטינא ודרש במקהל רב בסוגיא דנפול ומאוד הוטבו הדברים באוני השומעים אשר רבים מהם היו לומדים מו"ה זלנין) כאשר ערן השלש קהלות היו מלאים חורה) ובמשך זמן היותו פה באה לו השמועה לא טובה מפוונא כי מתה אשתו שם ועי"ז הוצרך לחזור לשם לסדר עסקי ביתו ואח"כ חזר לכאן ובחר לאשה שניה בת צורבא מרבנן (היא חמותי מינדיל בת הר"ר מן אשר למד תורה בישיבה בהעיר מיץ אצל הרב מו"ה הילמן, ואמה

היתה בת כחו של הר"ב חנינך בית יהודה (ע"ל אות ח') והנשואין היו ט"ז כסליו תקמ"ד ונתקבל בראשון לדיין דק"ק וואינובעק והמבורג ואח"כ גם באלטונא והמבורג ואחרי אשר עזב הרב מו"ה רפאל כסא ממלכתו נתקבל לראש בית דין דשלוש קהלות עד אשר עלה אל האלקים ביום ש"ק ר"ה שבט תקע"ד ויען כי היתה העיר או במצור סוגרת ומסוגרת אין יוצא ואין בא נקבר למהרתו בחצר ביהכ"נ דק"ק המבורג הנצב"ה, גדול שקידתו בתורה הקדושה אין לספר. לילה כיום יאיר לו ויען כי למד תורה לשמה זכה שנתקיים בו ובתורתו יהנה כי בקיאותו בתלמוד ופוסקים בדינים נהוגים ובלתי נהיגים היה להפליא ונוסף על זה היה מדקדק גדול וידע רח"ך ממש בע"פ ובקי מאוד בלשונות הקצרות של הקדוש רש"י בפירושו עה"ת ועל התלמוד, מדותיו התרומיות אין לספר הוא היה חסיד אמיתי אשר שם בה' כל מבטחו ולא הלך לשחר פני נדיבים למען קחת מאתם משאת כסף וזהב כי היה שונא מתנות ושונא בצע ולזה היה שופט צדק ולא נשא פנים במשפט והיה שייף עייל ושייף נפיק ולא חפץ בגדולות. נתקיימו בו כל המדות אשר מנה דהע"ה במזמור ה' מי יגור, ואלו חבריו:

א' ס' על ש"ע חוה"מ ונושא כליו אשר יגע לאמתה של תורה
 לברר דבריהם עם שני מהרורות חדשים אשר הוסיף על גוף
 הספר והספרים האלו באו לידי מר גיסי הרב התמים מו"ה
 משה והביא לרפוס באלטונא בשנ' תקע"ה חלק ראשון ממנו
 עד ס' קס"ט וקרא לו שם משנת דרבי אליעזר הוא דמשק
 איעזר (ובזה ודאי שינה מדעת בעליו אשר הקפיד מאוד שלא
 להקרא אליעזר אשר הוא שם הקודש של ליוז כי אם אעזר
 וככתוב ביש"ש נטין פ"ד ריש ס' ל"א) עם הקדמתו בה הוסיף
 משה מדעתו והרכה דברים וגם כגוף הספר ולא נזהר בהם
 כראוי וברוב דברים לא יחדל אשר לא ימצא בהם פגול
 ודברים חוץ לזמנם ולמקומם ולא דרך בזה בדרך אביו אשר
 אצלו היה מלה כסלע ומשהוקא בתרין ומס' ק"ע עד סופו
 עורנו בכחובים.

ב' ס' על ש"ע אה"ע כמעשהו על הוה"מ וננכ ממנו איזה שנים
 אחרי כואו לעירינו ע"י זר אשר רצה ללבוש מדו ולהשתמש
 באצטלא שלו, ומידי דברו ממנו המו מעיו לו באמרו כי אין
 זה נניכת ממון הקל הניתן למחול.

ג' חידושים והערות והנהרות על כל התלמוד וביאורים על
 המסכתות קטנות אדר"נ וכו'.

ד' דרושים בדרך פלפול על כמה מסכתות (גם מהם ננכ הרבה
 ע"י איש זר הלזר) וגם תוכחת מוסר והספדים אשר נאמרו
 מאתו במקהלות.

ה' ס' על התורה, אשר חבר בסוף ימיו כאשר רבים חלו פניו לומר לפניהם מידי שבת בשבתו מילי דאנדחא וקיבץ בו דברי מפרשי התורה הקרוכים לאמת וגם ביאר בו דברי רש"י בכמה מקומות והרחיב הדבור באלה המצות אשר יעשה האדם ובפרט בהכלתי נהוגים הלכחא למשיחא.

ו' קונטרס כולל כל דיני ברכות ע"ס א"ב עם מראה מקום מוצא הדין מהפוסקים בצדו ובסופו כללים בדיני קדימה ואיחור.
ז' קונטרס נגד ספר מצפה יקחאל עם איזה תשובות על השגותיו נדפס באלטונא, 8, ולא נקרא שם המחבר עליו.

489 הרב הקדוש מו"ה אלעזר ב"ר משה בן החכם ר' אלעזר אוכרי

מתושבי צפת עה"ק חוב"ב כימי הגדולים מהר"י קארו ומהר"ם מטראני (כנר' כספרו דף נ"ו ע"ב ודף ס"ה ע"א) ונסמך שם ממחר"י כי רב, הורה תלמיד הרב מ"ה יוסף סאניש (ככתוב שם דף י"ח ע"ב וכ"ג ע"ב וס"ה ע"א ופ' ע"ב) וגם שאל עם חברו הרב מו"ה אליה ששון מן הרב המבי"ט (ככתוב שם דף נ"ג ע"ב) וגם בנו הרב מהר"י טראני השיב לו בחשיבותיו ה"א סי' י"ז והתחיל תשובתו. דעת תלמידך נוטה" יען כי היה צעיר לימים ממנו הוא השיב רבים מעון בדרשו בכל קהל וקהל על התשובה. גם הקן שם חברה סוכת שלום, חבר:

א' ס' חרדים להזהיר בו על שלשה יסודות האמונה לידע את הבורא ית' ובענין המצות וענפיהם והאריך במצות הנהגות בארץ ודברים כבושים בענין התשובה ד"ו שס"א [ונדפס עוד בזאלקווא חקמ"ו ובלעמבערג תרי"ט].

ב' פירוש על תלמוד ירושלמי מי ממס' ברכות יש אתי כ"י התלמוד בפנים ופירוש הרב בצדו ואולי חבר גם על מס' אחרות.

490 המקובל מו"ה אלעזר פערלש ב"מ אברהם חנוך א"ש [„אלט-

שילער"] מפרא: החן הרב מו"ה יצחק ב"מ יקותיאל קוסקים כ"ץ ש"ץ, העתיק בשנת שס"א ס' דקדוק יצחק לחמיו הנו' והוסיף עליו מלבד ההקדמה, בה דבר בשבח חכמת הדקדוק ושלמותה ומעלותיה ומביא ראיות מש"ס וזוהר ושאר ספרי המקובלים, עוד איזה שירים ופיוטים וממנו נעתיק בשנת הע"א הס' הנמצא תוך ספרי רד"א (Q 1369) ולפי השערתי הוא העתיק ג"כ ס' נחלת אבות על שה"ש להרב חמיו הנמצא שם Q 277 ומוזה בא שחשבו החכם וואלף (ח"ג דף קכ"ב) למחבר הספר, ותוך ספרי רד"א (קווארט 1033 א) נמצא מכ"י משנת שע"ז פ"י על ספרא דצניעותא להאר"י ופי' על ד' מאמרי זוהר בפ' בראשית מס' אור יקר להרמ"ק וס' יונת אלם וס' קבלת מהר"י סרוק אשר קבל מרבו האר"י וס' התחלת חכמה להאר"י, וס' גליא רויא וס' כנפי יונה להרמ"ע, וכיאר סהרי תורה פ' וירא דף רס"ב

עמוד ס"ו, וביאור סוד אדרא רבא וזוטא וסוד ה' פרקים שבפ' תרומה
 וכחבי שבחי האר"י וס' עץ הדעת קיצור גדול מס' הפרדס, ופי' על
 רבינו בחיי על המיוזתיו וקבלותיו. כל אלו הספרים העתיקים הרב והוסיף
 עליהם הגהותיו וחדושויו. [גם הוציא לאור ס' ים של שלמה על
 בבאקמא בשנת שפ"ז].

491 הר"ר אלעזר קאליר האומר לאביו לא ראיתיו כי לקח אותו אקים

טרם הולדו ונקרא על שמו ונתגדל בקטנותו על ברכי
 וקנו אבי אמו הרב מו"ה מאיר מאייזנשטאדט בעל פנים מאירות היה
 אב"ד בנערותו במדינת פולין בזבולדאווא ומשם נתקבל (כשנת תקכ"ה
 כנר' בראש"ס חקר הלכה) למדינת הגר ארץ מולדתו ברעבניץ ובשאר
 עירות ובשנת תקמ"ב (כנר' בס' תשובה מאהבה ח"א סי' נ"ח) נתקבל
 בקעלין וגליל קוירשום במדינת פיהם [Böhmen] ובכל אלו המקומות
 החזיק ושיבה גדולה ויצא לו שם גדול בחריפות ובקיאות כנר'
 מהסכמת גדולי זמנו על הבוריו והרב מו"ה יחזקאל לנדא אשר פלפל
 הרבה עמו קירא לו כס' נודע ביהודה ח"א ססי' ט"ו. "אדם קשה
 ככרזל" ונפטר לנן ערן ט"ו מרחשון תקס"ב בהיותו בן ששים ואחד
 והוא חבר:

א' ס' אור חדש, ח"א על התורה דרשות בחריפות ופלפול מענין
 כל פרשה ופרשה ומחוכר לקדש עם ס' כתנות אור עה"ת
 להרב וקנו הנז' ולזה קרא ספרו אור חדש להיותו מעין האור
 הגדול וקרא להם בהבורין שם מאורי אור והביאם לדפוס
 בפיוורא בשנת תקכ"ו, 2, כאשר ערן לא בא לכלל כ"ח שנה
 כמ"ש בהקדמתו.

ב' אור חדש, ח"ב, חי' הלכות עם חי' פוסקים על מס' פסחים
 בחריפות גדול והדפיסו כפפד"א תקל"ו, 2.

ג' אור חדש, ח"ג, על מס' קידושין כמעשהו על מס' פסחים רק
 שהפלפול הוא יותר קרוב לאמת הדפיסו בוויין תקנ"ט, 2.

ד' ס' חות יאיר חדש, תוכחת מוסר ודרושים במילי דאגדה
 והספדים, נחלק לשבעה אורות, אור החיים, אור יקר, אור
 תורה, אור עולם, אור השחר, אור החמה, אור החזון, הדפיסו
 בפראג תקנ"ב, 4, ועוד לו בכתובים כאשר הזכיר בהנדפסים.

ה' חידושי הלכות על כתובות ועל מסכתות אהרות.

ו' שו"ת חקר הלכה, הקירות בסוגיות התלמוד לירד לעומקה
 של הלכה קצתן נשאו מלפניו וקצתן אשר נתעורר בהן מעצמו
 ונדפס ח"א מהספר הכולל כ' סימנים במצות בנו מו"ה אלכסנדר
 זיסקינד מבראדי ע"י בן בתו מו"ה אלעזר הלוי הרוויין אב"ד
 בוויין שם בוויין תקצ"ה ובסופו חרושים להגביר מו"ה אלכסנדר
 זיסקינד הנז' בן המחבר וגם קצת ענינים מס' הלכה למשרה
 לחתן המחבר הרב מו"ה משרה שהיה אב"ד בצעהליים ולכנו

מו"ה שמיאל הילמן סג"ל דיון בשלייניג ומהרב מו"ה אלעזר סג"ל המביא הם' לדפוס.

ז' השוכות אשר שקיל וטרי עם גדולי זמנו וכנר' בתשובת נודע ביהודה מהדורא קמא ותנינא.

492 הר"ר אלעזר ב"כ שבתי בלגיד מילידי העיר טריקולה עבר שם עבודת הקודש של ק"ק סיציליאני והוכרת לנוס ולהמלט על נפשו כמ"ש בהקדמתו לס' בית העוויאלי להרב מו"ה יהודה עוויא אשר הביא לדפוס כווינציה בשנת שס"ד וגם הוא אשר הדפיס שנית פ' דברי שלום שם בשנת שמי"ו.

493 הר"ר אלעזר ב"מ שלמה בן יוחאי, אחד מרבני טבריה הע"הק בזמן הרב מהר"ל בן חביב אשר השיב לו בשנת ש' והיא בס' תשיבותיו סי' ק"א והיה לו ריב עם חכם אחר שם בענין פתיחות החלונות ושאלו את פי הרב המכ"מ ככתוב בתשובתו ח"א סי' ל"ד וצ"ב וצ"ג וגם כח"ב סי' ל"ה השיב לו הרב ריכחה מגולה ואחבה מסותרת ושאל מרבני צפת בענין מקוה אחת והרב מהר"י קארו השיב לו ככתוב בחשו' אבקת רוכל סי' נ"ב והיה גם בצפת בזמן הרכנים הנזכרים כנר' בחשו' אבקת רוכל סי' פ"ה ועוד לו שם תשובה בס"י קמ"ד אשר השיב עם הרב מו"ה יצחק קארו ושאלה לו שם בס"י ק"ה.

494 הח"ר יעזר וועלשום הרופא בן הרב מו"ה שלום הכהן מהמיוחסים עד עורא הכהן ונודעים בשם מאנושקרוויי*) בארץ ישראל ואיטאליא, לידתו היתה בקדושה בצפת תוב"כ שם היה אביו הרב אב"ד ומ"צ והלך משם בבחרותו למדינת פולין להעיר קראקא להדפיס שם ס' ראשית חכמה לדודו הרב [ע"ל 399 ג] ונשא אשה שם ותקע אהלו בהעיר קרעמניץ והיו לו שלשה בנים כולם חכמים ונכונים והקטן שבהם בשנים אבל גדול בתורה היה הרב מו"ה משה נראל אב"ד במיץ אבי הרופא מו"ה טוביה ככתוב בהקדמתו לס' מעשה טוביה.

495 הר"ר אלעזר המכונה זלמן בהח"ר שמואל הלוי אחד מחסידי אשכנז הלך לעולמו במגנצא ביום א' דר"ה ונקבר ביום ב' בשנת קי"ח ליצירה בקברות הצדיקים דשם ומצוואתו אשר צוה את בניו ובני ביתו אחריו האיך ישמרו דרך ה' ניכר חסידותו וענותו ובסופה צוה האיך להתנהג עמו אחרי מותו ונמצאת אתי כ"י ישן בסוף ס' לקומי מהר"ל כ"י והתהנתנה עם גופו מועתק בחשו' בנימין זאב סי' ר"ד (ובטעות כחוב שם הר"ר יעזר הלוי, אולי סבר הרב שהוא הראב"ה אשר קוראו כן בס"י רל"ב) המובא בדרכי משה לט"ד סי' שנ"ב.

496 רבינו אלעזר ב"ר שמואל מווירונא (שם עיר כמדינת איטליא) ושם זה נשתכש ונקרא ר"א מוורדון ומוורדון וגם

*) "Manoscritti" פירוש "סופרים" ולכולם בשם זה יקרא על שם אבותם עורא "הסופר", אשר התייחסו אליו.

מדרונא*) היה תלמיד רבינו יצחק הוקן בעל התוס' כנר' מחשובתו המובארת ברוקח סי' שע"ו (ומועתקת במרדכי שבועות סי' תשמ"ד ושם נדפס מווירדון) שכתב „וקבלתי ממורי רבינו יצחק“ וכ"כ הרב המבי"ט בתשו' ח"א סי' קפ"ו וקפ"ט ושדברי ר"י הללו מובאים בתוס' ב"ב פ' המוכר את הבית (דף ס"ו ע"ב) ושהוא אחד מבעלי התוס' והיה בדורם של גדולי חכמי ריגנשבורק רבינו אברהם ב"ר משה***) [ע"ל 179 ג] ורבינו ברוך ב"ר יצחק (ולפי השערתו היה גם משכן כבודו בריגנשבורק) והשיב על שאלת רבינו ברוך בס' התרומה ככתוב בס' שבולי הלקט סי' ע"ט וכן רבינו ברוך השיב על דבריו ככתוב שם כשהל"ט סי' ה' (ומובא עוד שם בס' ע"ה ובס' תניא דף ע"ג ע"ב) ורבינו אביגדור כהן צדק בתשובתו המועתקת בשה"ל ח"ב כ"י בדיני תשמישי ע"ז סי' ח' כתב „זכור אני כי הרב ר' אלעזר מוורונא זצ"ל ותשובה אחרת לו ולרבינו אברהם הגדול הנז' מובאת בס' החכמה ומועתקת בתשו' מהר"ם כ"ב ד"פ סי' תקע"ב (ישם נחכנה הרב מדרונא וגם במרדכי ובמור' סי' צ"א ושם נדפס מוורדון) עליה בנה דיק הרב המבי"ט בתשובתו בס' הנז' להתיר ענינא אחת וערער על פסקו זה הרב מהר"י קארו ככתוב שם ובתשובותיו בדיון מים שאין להם סוף (ועם כל זה הסכים גם הוא בגדולת הרב דידן עם המבי"ט ובמ"ש שם „להודיע גדולתו של ה"ר אלעזר מכל המקומות שהביא תהלות להשם אתנו יודע עד מה“) ורמזו לזה בכית יוסף אה"ע סי' י"ז במה ששנה מדתו שם בהביאו דברי הר"א מוורדון ע"ש ועי' בס' מכתב מאלירה בקונטרס עגונא דף כ"ט ע"א.

497 הר"ר אלעזר ב"ר שמואל שמעלקא מקראקא היה אב"ד בכראד ובקהלות אחרות בפולין ונתקבל לאב"ד של האשכנזים באמשטרדם ובא לשם כ"ו אלול משנת חצ"ה ונתקבל שם בכבוד גדול וגם כל ימי שכתו בחוכם לנשיא אלקים נחשב להם עד שהוציאו לו מוניטין בעולם שהדפיסו מטבע בדמות צורתו בולטת חבנית ראש עד החזה עם פרצוף פנים שלם (ועי' להרב מו"ה יעב"ץ בס' שאילת יעב"ץ ח"א סי' ק"ע שכתב שהמטבע הובאה למראה עינו ושהיתה של כסף (בנערותי ראיתי המטבע גם אני, אך לפי הנשאר בזכרוני אותה היתה מן בדיון) והחליט שם שהרב החסיד בודאי לא ידע ולא הסכים בעשייתה. (ועי' מ"ש בסוף אותה התשובה על הכתוב כפתחי שערים) ונסע משם ביום א' י' סיון ת"ק ללכת לארץ הקדושה ובא להעה"ק צפת תוב"ב חוה"מ סוכות משנת תק"א ולא ארכו לו שם הימים כי בסבר

*) ובמרדכי לחולין פ"ג סי' תרל"א מובא ר' אליעזר מוורונא (ומזה נשתבש בס' לחם חמודות „מבורנא“ ובמרדכי סוף יבמות נמצא ה"ר אליעזר מוורדון ואין ספק שבכל אלו צ"ל רבי אלעזר מווירונא).

**) עי' אור זרוע סי' תשמ"ד, בתשו' להר"י יהוה"ו והר"י יצחק שהביא מ"ש אבי העזר בתשובתו שהשיב „ולתר' אלעזר מוורונא זצ"ל ולמורי ה"ר אברהם בריגנשבורק“.

התחרות ומריבה אשר היה להרב עם תושבי צפת אודות ס' חמדת הימים אשר היה משוקץ ומתועב בעיני החסיד עבור מחברו הנביא העוזי נתקצרו ימיו עד שכבר רצה לצאת משם לולי מן השמים עכבוהו כי הגיע זמנו ליפטר על אדמת הקדש (כ"כ הרב מו"ה יעבץ שכן נודע לו בכיורור בס' שבירת לוחת האון ריש דף מ"ו) ועלה לגן עדן בש"ק פ' בראשית תק"כ וכתב בס' שארית ישראל שנקבר בחברון העה"ק כאשר צוה אך בתקדמת נכדו לס' ארבעה טורי אבן כחוב שמי"כ בצפת) וכתב הרב חיד"א כשה"ג ששמע נפלאות מחסידותו ובקיאותו, והוא חבר:

א' ס' מעשרה רקח, רמזים גדולים על דרך הקבלה במשניות חמשה סדרים הראשונים ומס' עוקצין מס' טהרות וגם הביא בו ביאורים רבים בדרך הנגלה הביאו לדפוס כאשר היה על כנפי התנועה [ליסע לא"י] כאמשטרדם בשנת ח"ק, 4.

ב' ס' ארבעה טורי אבן, כולל תשובות להרב ולבנו הרב מו"ה משה שהיה אב"ד בזלאטשוב וגם לגדולים אחרים כאשר מוכח מתוכם וחדושים על הרמב"ם ואיזה דרשות להרב (ויש בתוכם חדושים שכבר נדפסו בס' מעשרה רקח) וחדושים על הטור וקצת על החלמוד, הובא לדפוס ע"י נכדו מו"ה נפתלי הירץ רוקח בן בנו הנז' אשר קרא להחדושים בשם זה בלבוב בשנת תקמ"ט, 4.

498 החכם הדיין ה"ר אנטולי ב"ר יוסף לפי השערתי היה מחכמי

פרובינצא והיה דודו של רבי אב"ן הירחי [ע"ל 197 א']. ושאל מן הרמב"ם בעסק אחת אשר נשאל עליו מסרקוסטה והרב השיב לו כנדפס בתשו' פאר הדור סי' קמ"ט ובא לנא אטון בזמן הרב וכתב אליו אגרת מעולפת ספירי המליצה והרב השיב עליו ונדפסו בס' מצרף לחכמה דף צ' וצ"א ומתשו' הרב נר' שהשואל היה גדול בתורה ובחכמה ובמליצה והוא היה אבי אבי של החכם ה"ר יעקב ממרסיליא המחבר ס' מלמד התלמידים, שכן חתם שמו רחוק הקדמתו יעקב בר אבא מארי בר שמעון בר אנטולי והמחבר ג"כ ס' רוח חן אשר אתנו כאשר כתיב בראש הס' הנמצא אתי ככ"י (ושגגה יצאה מלפני החכם היש"ר מקנדי"א כמה שייחס הס' רוח חן לה"ר אנטולי דידן (כי זה רחוק מאוד מהאפשרות כי היה כבר זקן בימי הרמב"ם וכמו שכ' באגרת הנז' בעצמו) כאשר העיד עליו תלמידו ה"ר שמואל אשכנזי שם ברף צ"א הנז' וכמו בן אהשוב שהפירוש על ס' מורה נבוכים הנמצא בוואטיקאנו (וואלף ח"א דף ר"כ) ומיוחס לו הוא ג"כ לנכדו הנז') וכתוב עוד שם בשם ה"ר יש"ר שהוא המחבר אבע שכתתא ודומיהם שהם כעין יציב פחגם כי מליץ גדול היה ומשורר.

499 ה'ר אנשיל, חבר:

א' ס' מרכבת המשנה לקונקורדאנצ'י ונקרא גם ס' של ר' אנשיל, ענינו פירוש בלשון אשכנז על כל התיבות שבתנ"ך עפ"י ערכין כס' א"ב ובראשו כללים ב"א אותיות המשרשים בל"א ונדפס בקראקא בשנת רצ"ד ובשנת ש"ב ועוד בשנת שס"ד, 4.

500 רבינו אפרים תלמיד רבינו יצחק אלפאסי (כנר' מלשון הרמב"ן בס' המלחמות בפסחים פ' או עוברין בריש סוגי' דהאופה מיו"ט לחול וכ"כ רבי' ירוחם בס' תא"ו חלק חוה נתיב כ"ד ח"ג) וחבירו של רבינו יוסף אבן מיגאש (ככתוב בחי' הריטב"א לשבועות דף ל"ט ע"ב והוא בראש דף קמ"ב מס' מעשי צדיקים, ובריש ס' העיטור דף ג' רע"ב מזכיר שניהם ומקדים לרבינו אפרים, אולי היה קשיש מהרב אבן מיגאש, הרביץ תורה (כצור לפי השערתו כי תלמידו אשר שאו מהרמב"ם כמובא בס' פאר הדור נקראים חכמי צור) במאה התשיעית אתר האלף הרביעי והוסיף באיזה מקומות על דברי רבו בס' ההלכות כנר' בסוף פ"א ממגילה בס' המאור ובפי' הר"ן וגם כתב תשובות והשגות מפורות על דבריו אחרת הנה ואחת הנה בלי סדר כמ"ש הרו"ה בהקדמתו לס' המאור ושאר דבריו והביאם על מקומותם בשמו ונושא ונותן בהם פעם לרחק ופעם לקרב והוא קורא להר"ף מרן כנר' מלשונו המועתק בס' המאיר לבכא קמא ריש פרק שור שנגח ובשאר מקומות ונדפסו השגותיו על ב"ק בס' תמים דעים ס' ס"ח וגם על דברי רבו בס' תשובותיו הניף ידו כנר' בחדושי שבועות להריטב"א דף מ"ו ע"א.

501 הר"ר אפרים ב"מ אהרן ואחר שנוסף לו השם „שלמה" בתלותו בחולי מסוכן בשנת שס"א קודם ימי הפורים ויהי מחלוי נקרא „שלמה אפרים", איש לונשיץ מסחמא על שם עירו שגולד בה היה תלמידו של הרב מהר"ש לוריא (כנר' בס' עיר גבורים בס' מצורע) והרביץ תורה בהעיר לבוב הנקראת לעמבערג וחתם אחר הרב מו"ה וולק כהן על פסק להר"ב משאת בנימין סס"ז ט"ז ובשנת שס"ד נתקבל לאב"ד ור"מ בפראג על שלש שנים ואחרי כלות שלש שנים הראשונות הקלו מעליו משא המשפטים בין איש לרעהו (אולי באותן הימים שב לארץ מולדתו הרב מו"ה ליווא מהעיר פויזנא אשר הרביץ תורה שם וקבלוהו עליהם לאב"ד שנית והרב מו"ה אפרים נקרא ר"מ כנר' בע"כ משער ס' יוסף דעת הנדפס שם בשנת שס"ט) ונתנו עליו במקום זה עול הדרשות להיות דורש טוב לעמו מידי שבת בשבתו, מלבד כי כל ימי השבוע החזיק ישיבה כמקודם זה' הרחיב גבולו בתלמידים הגונים אשר רבו יותר מכל הישיבות אשר בזמנו וגם הרב מו"ה ישעי' הלוי הורוויץ הרביץ תורה שם בזמנו כנר' בתשו' חינוך בית יהודה ס' צ"ה

ומהסכמת שני הגדולים בשנת שע"ו על ס' יש"ש לב"ק וכשנת שע"ה על ס' עץ שזול ובנו הרב מו"ה שעפטיל היה מגדולי תלמידיו (כמ"ש בהקדמת ספרו ווי עמודים), והיה לו לשון למודים צח מאוד, שפתותיו נוטפות מור (עד שהמליץ בעל ס' כסארת לבית דוד אשר חשב כי לו יחר שארת ועו במליצת לה"ק הודה ולא בוש בסוף ספרו שלשון הרב בהקדמותיו הוא לשון יחיד כדורו לשון זכר ולשונו כערכו לשון נקבה לשון רבים כמהו איכא בשוקא) וכמורג חרוץ דבר לפני מלכים ופרסם את החנפים בכתב וגם בע"פ בדרשותיו ביומי דשוקא במדינת פולין בהקבץ גאוני הארצות ולא נשא פנים ולזה רבים היו רודפיו וצרייו וככתוב בהקדמת חבריו ועלה אל השמים ו' אייר השע"ט ליצירה (ככתוב בפנקס חבורה דק"ק פראג המובא בסדר הדורות סוף דף ס"ד*) ואלו חבריו:

א' ס' עיר גבורים, חברו בילדותו בהעיר יערסלב וזה מעשהו בראשו ג' הקדמות בדרך המליצה והחרו והתנצלות אחריהם ואח"כ שני פתיחות לשני חלקי הספר, הראשונה לחלק א' הכולל שני שערים שער התשובה ושער המדות וכל שער נחלק לסימנים, והשניה לחלק ב' בו יבאר כסדר פרשיות התורה בדרך יפה, ויען לא היו בידו ספרים וחבורים והוצרך לכתוב מה ששמר כח הזוכר ממה שקרא, לזה לא הזכיר מקומות המאמרים שהכיא אם בתלמוד או במדרש וגם באו בו כמה מאמרים ופסוקים שלא כצורתם כאשר התנצל הרב בעצמו בהקדמתו לס' עוללות אפרים, נדפס בבאסיליאה ש"מ, 2, ועוד באמשטרדם תקכ"ט, 4, והפתיחות והשערים נדפסו לבר בואלקווי הקנ"ט, 4.

ב' ס' עוללות אפרים, דרושים במוסר נשענים על מקראות ומאמרי חז"ל נחלק לד' חלקים חלק א' כולל מוסר לכל יום לגלות און אנשים לדעת מה יהא כסופם נחלק לו' עמודים. ח"ב בסודות ונפלאות הרמוזים במוערי ה' ושבת וחנוכה ופורים נחלק למי' עמודים, ח"ג סודות בענינים הבאים לאדם מזמן לזמן כמילה וחתונה ופדיון הבן ובר מצוה נחלק לכ"ב עמודים, ח"ד תוכחת מוסר על תורה ועבודה וגמילות חסדים נחלק לו' עמודים נדפס בלובלין של"ג***) ונדפס שנית עם הרבה הנהגות המחבר אשר הוסיף בוקנותו בשנת מותו הוא שנת שע"ט כפראג ולא זכה לגמרו ברפוס ככתוב בסופו ונדפס עוד באמ"ד בשנת ח"ע, 2.

ג' ס' בלי יקר, ביאור יקר על התורה כסדר הפרשיות מבאר

(*) מעות סופר נמצא שם וצ"ל יום ה' ז' אדר שני שע"ט לפ"ק. ככתוב על ראש מצבת הרב ז"ל המועתקת בס' גל עד דף 4 ע"ש.
(**) צ"ל ש"ן כמו שהוכיח הח' רמ"ש.

בו הרבה דברים סתומים וחתומים וכולל גם דברי מוסר נדפס
 בלובלין שם"ב ובפראג שם"ח ובאמ"ד חס"ט ועוד שם [תקי"ד]
 הקב"ז ונדפס גם כן במקראות גדולות דפוס ווארשא משנת הר"ך].
 ד' ס' שפתי דעת, הוא שני לחבורו כלי יקר וגם הוא על ס'
 פרשיות התורה ובו דברים חדשים וערכים קרובים לפשט
 ופשטים נכונים במדרשי רז"ל מלוקטים מדרשותיו וחדושו
 נדפס בפראג ש"ע, 2.

ה' ס' ארח לחיים, כולל שני הרושים תוכחת מוסר הא' לימי
 תשובה וב' לימי הפסח ונחלקים לל"ח מאמרים וסימניהם כסופו
 ואח"כ זמר לסעודת כל יום ולשבת וראש חדש ושמעו ושם אביו
 חתום בראשי החרוזות נדפס בלובלין שנה"ו ועוד באמשטרדם
 הק"ל ושם השמיטו הזמר.

ו' ס' עמודי שש, תוכחת מוסר לחוק בדקי הששה עמודים
 אשר עליהם העולם עומד וקים שהם תורה ועבודה וג"ח ודין
 ואמת ושלוש מיוסדים על אדני פ"ז מאמרים הנחלקים בכ"ד
 פרקים, לקטו מדרשותיו בשנת שס"ז כאשר הוציא ה' כלי זעמו
 ושלה דבר רז"ל בפראג והוכרחו לברוח משם להעיר בישין
 הסמוכה לה כארבע פרסאות נדפס בפראג בשנת שעה"ג, 2
 ועוד באמ"ד הקל"ב, 4.

ז' ס' רבבות אפרים, כולל ביאור התורה ודיניה וביאור כמה
 מאמרים והפליג ממנו בהקדמתו לס' אורח לחיים, ויען כי בו
 היה רוב עסקו לזה נהגדל כמותו עד שלא היה בידו די כסף
 להביאו לבית הדפוס כמ"ש בהקדמת ס' כלי יקר.

502 רבינו אפרים ב"ר אפרים הגבור מובא בתוס' פסחים דף ל"ו ע"א
 ד"ה במקום זריוס.

503 הר"ר אפרים ארדוט תורה וגדולה במקום אחד והוא היה זקנו
 של הר"ב שיח יצחק כמ"ש בהקדמתו לש"ס ב"ב ונויר ד'
 ליוורנו, וחבר:

א' ס' מטה אפרים, הרושים על הרמב"ם ושוח' ודרושים ושם
 הרושים על הר"מ לכמה אברהם ארדוט (ועד לחכמים ח"א
 אות מ' ס' ל"ז) ונדפס כמדומה לי בשאלוניקי בש' תקנ"ו, 2.

504 רבינו אפרים ב"ר דוד מוזכר בתוס' ע"ז דף ל"ט ע"א כד"ה אמר
 רב, קרוב שהיה בדור תלמידו ר"י הוקן כי כתוב בתוס' על
 דבריו „ואין נר' לר' יהודה" והוא הר' יהוד' מפאריש תלמיד ר"י הוקן.

505 רבינו אפרים ב"ר יהודה חתום עם רבינו יצחק בן פריגורס על
 פסק דין אשר אודותו שאל רבינו אברהם ב"ר אליעזר
 הלוי [ע"ל 49 א] את פי מהר"ם ב"ב ככתוב בתשו' מיימוניות לס' קנין
 ס' ל"ב (אבל מה שמיובא בס' הולדות אדם וחוה נתיב ט"ז ח"ה אות

ו' בענין תרי עיניניחא, ורבי' אפרים כ"ר יהודה היה מכשיר" הוא ט"ם
וצ"ל ב"ר יצחק וכנחוב בפסקי הרא"ש לחולין פרק ג' סי' ט"ו.
506 רבינו אפרים כ"ר יואל היה בשנת ה' אלפים ל"ב סמוך לארפורט
[Erfurt] וישאל או עם חבריו: את פי מהר"ם מרוטנבורק
בעסק אשה אחת והשאלה עם תשובת הרב כתובים בתשו' מיימוניות
לס' נשים סי' כ"ה ומזכירים בקיצור בהגהת מרדכי יבמות סי' קכ"א
וקכ"ב.

507 הר"ר אפרים ב"מ יוסף קארו היה אחי הר"ב תולדות יצחק ואבי
הרב המשביר בעל בית יוסף המביאו בספרו על טור א"ח
סי' פ"ו וכסי' הרנ"א ועל טור י"ד סי' ס"ד.

508 הר"ר אפרים ב"מ יוסף יאזוראבר איש העלם תלמיד הרב מו"ה
דוד שעברשינר (בכושרות קול החור דף ג' ע"ב) ומקובל
היה אב"ד בוורעשנא והיבר בשנת ת"ח קינה על הורבן נעמרוכ נדפסה
בס' נהלח יעקב למו"ה יעקב ב"מ נפתלי דף ט' ע"ב וי' וחבר והביא
לדפוס בקראקא בשנת שס"ח בהיותו ערן צעיר לימים:

א' ס' בכושרות (מלה מירככת בכו ושרות [ר"ל קינות וזמירות])
איזר שניהם בולל הספר הורה) בראשיתו שירים וזמירות
בחרוזות אשר שמו ההום בראשם לשכתות וימים טובים
וחנוכה נקרא עת הזמיר ובאחריהו קול החור קינות על דרך
הנז' על הבית הכל עם פירושים בדרך הנסתר להודיע להיכן
הדברים מגיעים וסליחות לילי כפרות גם סליחות בעת הדבר
ב"מ אשר חבר בלומפנבורג כאשר פרץ הדבר במדינת מעהרי
בשנת שס"ז [ע"ל 501 א ספר ו] עם ב' הקדמות.

509 רבינו אפרים כ"ר יעקב (*) מכונא [Bonn] היה שם כדורס של רבי
יהודה כ"ר קלונימוס ור' משה כ"ר מרדכי ור' ברוך כ"ר

שמואל כנ"ר מתשובתם המוכאת במרדכי לב"ב סי' תס"ח ותקע"ד והוא
והראבי"ה השיבו יחדיו כמוכא במרדכי כתובות סי' קנ"ב ועי' במרדכי
יבמות סי' ל"א וכן באבי העזרי המוכא בחשו' מהרש"ל סי' ס"ה מעתיק
שאלה ששאל רבינו שמהה כ"ר שמואל ממנו ומן הרב והשיבוהו ועוד
תשובה לו מוכאת במרדכי ע"ז סי' תתנ"ז וחיבור לו כדנינים מוכא
כריש מרדכי כתובות(*) וכשעות נדפס שם ממגנצא וצ"ל מכונא כאשר
כתוב בכ"י אשר לי וכנרפס בהגהות אשרי ואין ספק שהז"ח החיבור
בעצמו המוכא במרדכי למכות סי' תשכ"ח ולשבועות סי' תשל"ח
ובהגהות מרדכי סיף ב"ק הוא חבר מערכת לילי ב' של ראש

(*) ב"ר קלונימוס וכפי עדות הח' צונץ Synag. Poesie f. 292 נקרא גם „שלום" וחותם כן
לפעמים.

(**) וכן ב' החכם צונץ בספרו הג"ל דף 289 אכן לבי כהנס בדבר שהרי במרדכי כתובות
קע"ד וככא בתרא תס"ח ותק"ע קורא לרבינו בשם ר"א מכונא ולא כתב מורי ואילו בכל המקומות
שהזכיר חיבור ר"א כתב מחיבור „מורי" ר' אפרים גם לא מסתבר כלל שהמרדכי למד אצל ר"א

השנה לבני וירמש ופיוט אלהים צוית ל'ידיך וגם נוסח הרחמן הוא אשר חנן שאומרים בכה"מ על סעודת ברית מילה כמנהג אשכנז (ועי' שאילת יעקב"ן ח"א סי' ל"ד שם טרה לפרש דברי השיט הזה ומ"ש שם חוץ דבריו "רבי אפרים הידוע בעל מחלקותו של ר"ת ז"ל ומוזכר כ"פ בחוס") נר' שכוונתו לרבי אפרים מרענגנשבורק ועמו הסליחה כי כאן חתום אפרים בר יעקב והוא ר"א מכונא) וגם הסליחה אני עבדך בן אמתך והסליחה תא שמע מארי עלמא (נרפסה בויניציאה ת"צ בס' מליץ יושר ועל צדה הא' העתקה בלה"ק הנקרא מעגלי יושר ועל צדה הב' דרך חכמה לכאר כל המירא דאית בה להרב מו"ה ישעי' רומאנין) ושמו ושם אביו חתום עליהם וקינה על הקדושים הנשרפים בכלוים [Blois] ברביעי בשבת כ' סיון המתחלת "למי אוי למי אבוי" נמצאת במחזור כ"י על קלף פה (No. 49 fol.) ובאהר (No. 37) בסדר קינות סי' מ"ח, והוא חבר:

א' פירוש על המהזור, ונותן טעם גם להמנהגים ודינים כאשר קבלם מפי רבותיו וקרוב לודאי אצלי שבו היה נמצא גם המעשה דר' אמנון וממנו הועתק ורוב פירושו וטעמו מועתקים בפירוש על הקרובץ כ"י על קלף משנת ה"א ע"ח הנמצא בכית עקד הספרים אשר פה המכורג סי' יז*.)

ב' גם כחב ספר זכירת: על מקרה הגזירה משנת תק"ו הוציאו לאור הח' ר' מאיר בן דוד ווינער בסוף העתקתו לס' עמק הבכה, לייפציג תרי"ח.]

510 הר"ר אפרים ב"מ יעקב* *) [בן הרב ר' אפרים (אשר היה נשיא בירושלים ובארץ הקדושה והרביץ שם תורה)]! דכחה אחד מיוחד מיחסי כהונה עד אהרן הכהן (כאשר היה אתו בכתב ספר יחוס משלשלת אבותיו עד זמן הכרת ונאבד בתמורות קורות העתים כן כתב נבדו הרב מו"ה יעקב"ן בגליון שאילת יעקב"ן ח"א דף ק"ח ע"ב כמדומה ששמע מאביו) נולד בשנת שע"ו בוילנא והיה הלמידו של הר"ב חלקת מחוקק אשר היה אב"ד שם ומכית דינו עם מחותניו הגדולים הר"ב ברכת הזבח והר"ב שפתי כהן (עי' שער אפרים סי' נ"א וק"ג) ודן ודין עמו כעשרים [ע"ל 317 א.]. עד אשר פרצה הגזירה

מכונא שנו"ד בשנת תתצ"ג כאשר הוכיח אמרו"ה ז"ל בספרו ברית אברהם דף 32 וא"כ אף אם נאמר שהגיע לגבורות מ"מ נח נפשוה בשנת תתקע"ג והמורדכי נהרג בשנת ג"ח לאלף הששי ואם נחשבוה אז לבן שבעים עדיין לא ראה קני ר' אפרים ומכ"ש שלא לכוז אצלו אלא ודאי הדין עם מרו"ה הנ"ל שר"א ב"ד נתן הוא רבו של המורדכי ככתוב להדי' במורדכי חולין פ' גיד הנשה סי' תרע"ד והוא כ' החיבור הנ"ל.

(*) עי' Steinschneider Cat. d. H. H. zu Hamburg f. 57.

** בס' קריה נאמנה דף 73 נרפס מו"ה אפרים כמז"ה אהרן ועינו הטענו על כי ראה להרב שהותם אפרים מבית אהרן וסבר כי הוא בי אבות ואינו כנר' להדי' בשער אפרים תשו' ק"א שחתם אפרים במז"ה "יעקב" מבית אהרן.

הכוללת לכל בני עמינו יושבי מדינת פולין מן הצר הצורך חמיל
 שר"י גם במדינת ליטא והלכו כולם בגולה והגלה גם הוא למדינת
 מעהרין והרביץ תורה שם (עי' השו' הנדפס בס' עדות ביהוסף ח"א
 סי' נ"ג רפ"ז ע"ג) במריבש ובברודא ובמקומות אחרים עד כי נתקבל
 בשנת תכ"ו לאב"ד כבודין היא אוכין בהיותה עוד עומדת במעלה
 והנהיג נשיאותו בכבוד גדול [ועי' לעיל 325 א] וישב שם על כסא
 החוראה כמו שנים עשר שנה וגם קבע ישיבה והרביץ תורה לרוב
 ומגדולי תלמידיו בנו הרב מו"ה אריה יהודה ליב הכהן ונכדו בן בתו
 הרב מו"ה צבי אשכנזי [ע"ל 364 א] ושמעו הולך בכל ארץ טורקיא
 הסמוכה וגם בארץ ישראל גדול שמו עד כי רבים מגדולי זמנו שאלו
 מאחו כאשר ישאל איש בדבר האקים וגם קבלוהו עליהם האשכנזים
 אשר בירושלים עה"ק חוב"ב למלאות מקום זקנו [הרב ר' אפרים הנ"ל]
 ונוסף על כל זה הנהגתו היתה בחסידות ובקדושה וטהרה, כל ימיו
 חוץ משכת ויו"ט ישב בתענית וככל חדש התענה הפסקה רצופה ב'
 או ג' ימים לבד מכמה פעמים בשנה שהיה מתענה משבת לשבת
 ובכל זאת היה פניו מאירות ולא פסק פומיה מגרסא ונשכה ארון
 הקדש בהיותו בן ששים ושנים שנה במגפה ר"ל אשר חלה ה' בה
 יושבי העיר הנז', אחרי אשר נלקח מאחו י"ד יום קודם בנו הגדול
 מו"ה יחזקיה הכהן ועיניו רואות ודואכות, כעש"ק י"ג סיון ה"ח ושם
 מנוחתו, וחבר:

א' ס' שער אפרים, שו"ת ק"ע סימנים, אשר נשא ונחן עם גדולי
 זמנו הר"ב צמח צדק והר"ב עבודת הגרשוני והרב מו"ה משה
 גלאנטי ומוחר"ם בן חביב וטהר"ש הלוי והר"ב עדות ביהוסף
 וסיעתם, נחלק לד' שערים נגד הד' טורים שער אורח היים
 שער דעה שער נשים ושער המשפט והובא לדפוס ע"י בנו
 הרב מו"ה יהוד' הנז' עם הקדמתו (בו יחנה צדקת אביו וממנה
 ומס' מגילת ספר כ"י לנכדו הרב מו"ה יעב"ץ לוקח כל הנוכח
 כאן) והגהותיו ומפתח בסוף הספר כוולצבאך בשנת תמ"ה, 2.
 ב' ס' מחנה אפרים על התורה כולה עם חדושים בדבורי החום'
 ועל החלמוד ככל פרשה ופרשה, ולא נדפס.

511 רבינו אפרים ב"ר יצחק ב"ר אברהם זקן מרגנשבורק בן החום

בראשי חרוזות של פזמון אשר ייסד המתחיל "אסוף
 עברה כעב עברה" והוא כתוב בס' ש' בסליחה כ"י על השטאדט-
 ביבליאטעהק ומועתק אצלי הוא הידוע בשם רבינו אפרים מרענגש-
 בורק והוא המכונה הגביר* (ככתוב בתשו' מהרש"ל סי' א"ט) ונקרא
 בס' המנהיג ר"א מאלמניא (בהל' שבת סי' ע"ו) היה מתלמידי רבי'
 יצחק ב"ר אשר הלוי ומבית דינו של רבינו יצחק ב"ר מרדכי ברענגש-

(* נר' שצ"ל הגבור.)

בורק כנר' מדבריו להראב"ן דף קי"א ע"א (ואליו כונתו בודאי כי היה
 בן עירו ומוכן אליו לישא וליתן עמו ותמיהני על הרב חיד"א שנר' לו
 בועד לחכמים ח"א אות א' סי' ד' שכונתו לר' יצחק ב"ר שמואל הצעיר
 ממנו לימים ורחוק ממנו דרך רב) והיה גם בצרפת וראה שם לרבינו
 חם כמ"ש בתשו' לרבינו יואל המוכאת בשבולי הלקט ח"א כ"י שבולת
 ל"ה ואם כי רבינו חם היה קשיש מיניה כנר' מן שאלותיו לרבינו חם
 (עי' תוס' פסחים דף ק"ד ע"א) הנם כתובים בסוף ס' הישר ששאל'
 מאתו בכבוד גדול ורבינו חם משיב לו ככה גדול וכחב פעם אחת
 תוך דבריו "יודעים לבי ולבך ילדות היתה כך ואם לבך הוא בקרבך
 על לבי מה טבך ויש ממש שא' לרבך העומד בישובך (כונתו לרבי"ם
 הנז' לעיל) או אלי ואשיבך מיום דעתך מורה לא שמעתוך" וכמו כן
 הקפיד עליו בפעם אחרת וכחב על דבריו "והמורה יורה" ככן סורר
 ומורה" כמובא בחוס' ע"ז דף ל"ד סוף ע"ב (ומכאן השיב הרב חיד"א
 בשח"ג ח"ב אות א' סי' י"א על דברת בעל ס' קורא הדורות דף ט' ע"ב
 שר"א מרענגשבורק הוא תלמיד הר"ף הנז' [500] כי ר' אפרים
 תלמיד הר"ף כבר היתה מ"כ בזמן הרו"ה כנר' בהקדמתו. ולפי מ"ש
 לעיל אין צורך להשיב כי היו רחוקים זה מזה כרחוק מורה ממערב
 וכן הר"ב ס' יוחסין חשבינהו לתרי) עם כל זה כבר הרביץ הורה
 בעירו בימיו כנר' במרדכי קידושין סי' הקי"ו וגם ר"ת החשיבו לגדול
 כנר' ממה שהפליג בשבתו שם בתשובה אחרת (דף פ"ג ע"ד) "למורי
 ר' אפרים סוף אמוראים וראש סבוראים אשריך שוכית ולא עברת
 על דברי חבריך" וכו' ע"ש"*) והוא והראב"ן שאו זה מזה (ככתוב בס'
 אבן העזר דף קמ"ח ע"ד ודף ק"ג ע"ג) ורבינו יואל ב"ר יצחק הלוי חתן
 הראב"ן שאל ממנו (ומלשון תשו' מיימונית לס' משפטים סי' ע' נר'
 קצת שהיה תלמידו) כנר' בס' אבן העזר דף ק"ג ע"ג ובשבולי הלקט
 הנדפס סי' י"ג בקיצור (וכתובה בארוכה בשח"ל כ"י שבלח ל"ה כנז')
 ובאבי העזרי סי' אלף מ"ט (אם זכרוני אינו כוזב כי ראיתי רק כרגע
 תוך ספרי רד"א קודם הגלותם לאקספורד) כתובים שם כל שאות רבי
 יואל עם תשובות רבינו אפרים ובסי' שפ"ו. אני יואל מאת מורי הרב
 ר' אפרים המוכת בתשו' מהר"ם ד"פ סי' הר"ט ועוד בסי' תרמ"ז
 ובמרדכי דמגילה סי' תתל"א ודע"ן סי' תתמ" (ובששלשת הקבלה דף
 נ"א ע"א ונמשך אחריו בס' סדר הדורות סברו כי לרבי אפרים ב"ר
 יעקב מבונא נגעו הדברים ונשתכשו מאוד בענין זה ועי' מ"ש לעיל
 509) וגם ר' אפרים שא' ממנו ככתוב בשח"ל כ"י שבולת רנ"ג ובהקצר
 סי' פ"ד ועבר ביניהם פלפול ארוך כפי' תוחב קרום ונקלף הכתוב בארוכה
 באבי העזרי סי' אלף קנ"ה [ובא"ז סי' תי"ג] ומועתק קצת במרדכי חולין

(* צ"ל יורה.

(**) עי' מ"ש אמרו"ה בספרו ביות אברהם דף 7.

סי' תרכ"ג ורבי' יהודה בר' קלונימוס ממנצא שאל ג"כ מאחו ככתוב
 בתשו' הרשב"א ח"א סי' אלף ק"א ובפסקי רקנאטי סי' נ"ח ובמרדכי
 לב"ב סי' ת"ק ובתשב"ץ סי' פ"ז ונהגלה לו אליהו ע"י מעשה כמיבא
 בתשב"ץ סי' שנ"ג בשם רבינו ברוך (ומובא גם בהנהות אשרי למס'
 ע"ז פ"ב סי' מ"א בקיצור) "שפעם אחת אכל רבינו אפרים מדג שקורין
 בירבטא ובלילה נר' לו זקן אחד בעל שיבה ובעל שער והדר פנים
 ומגודל זקן והביא לו קופה מלאה שרצים ואמר קום אכול ונרתע מאוד
 ואמר לו והלא שרצים הם א"ל כך אלו מותרים כמו השרצים שאכלה
 היום בהקיצו ידע שאליהו זכור לטוב נגלה עליו ומתוים הוא והלאה
 פירש מהם" והיתה מ"ב ברעננשבורג ככתוב בלקיטו מהר"ל הל' יוח"כ
 וביוחסין (דף קל"א ע"א) כחוב שמת בשנת תתקל"ה ועם היות כי
 בלי ספק רב מאוד מעשהו וחבוריו לא נודע לנו מהם רק:

א' ס' תשובות, וגם מהם לא נשאר לנו רק המובאים בספרי
 הפוסקים כמו בתשו' הרשב"א ח"א כסי' תתע"ב ובפסקי הרא"ש
 בפ' הגזול בהרא.

ב' הגהות על ספר הלכות להר"ף כנר' מההגה לו המיבאר
 באביאסף המועתק במרדכי יבמורח סי' נ"ד (וגם מכאן רא'י
 שאינו אחד עם הר"א תלמיד הר"ף כי בעל המאור המעתיק
 השוכותיו כנ"ל אינו מוזכר כלום מההגה הזאת).

ג' פיוטים וסליחות רבות וכפרט על גורות הקהלות ושמו
 ושם אביו חתום עליהם ומלבד הידועים והמובאים כמאמר על
 הפיוטים והפייטנים להח' רוו"ה נמצאים לו סליחות ופזמונים
 רבים בתסליחה כ"י אשר הזכרתי לעיל.

ד' פירוש על מס' אבות לר' אפרים וכתוב בהקדמת ס' מדרש
 שמואל שיש מייחסים אותו להרשב"ם (אך מ"ש בש"ג ח"ב
 במקום הנז' ששמע מרב א' שראה פירוש התורה לרבינו אפרים
 קרוב אצלי כי הויה פי התורה לר"א ולא ידע כי הרבנים
 מגיעים לר"א בר' שמשון אשר יבא לקמן כנ"ה.

512 הח' ר' אפרים בן הקדוש ה"ר ישראל בן אלנקאוה (ונקרא גם

אנקאוה וגם נקאוה) רב גדול בהעיר תלמסאן* ומלומד
 בנסים ומופלג בחסידות וקדושה (ועד לחכמים ח"א אות א' סי' נ"ד) היה
 שם בימי הרשב"ץ ויצא בשיר לכבודו להללו על כל התשבחות על ספרו
 יבין שמועת שחיבר הרב על הל' שחיטה וטריפית בשנת ר' אחר חמשת
 אפים ליצירה ונרפס עמו קודם המאמר חמץ להרב ושאל בילדותו גם
 מן הריב"ש בענין המנהגות ועל למוד חכמות חזיונות והרב השיבו ככתוב
 בתשובותיו סי' מ"ד ומ"ה (והרב רמז על התשובה השנייה בתשובתו
 לה"ר עמרם בן מרוואס בססי' ס"ב) ואז היה משכן כבודו ערן בהונין

(* עי' L. B. d. O. Jahrg. XI S. 251 אשר נר' משם שהיה ממדינת טלפולה.

(לפי השערתי או שני עירות סמוכות הן כי הרשב"ש בתשו' סי' שצ"ד שם כתב להח' הר"ר יוסף ששפורטש להוניין וערער עליו אודות עסק מתנה נהייתה בתלמסאן ומוכיר בו לה"ר אפרים דקאחינין עליה) ונפטר בתלמסאן בשנת ונפל ממנו ר"ב לפ"ק והיה נקרא ונדע שם בשם הרב סתם (כן כתוב בס"ס עומר השכחה דף קל"ז ע"ד), והוא חבר:

א' ס' שער כבוד ה', ענינו תשובה לבנו הח"ר ישראל אשר שאל מאתו להודיעו דעתו אודות השנת הרמב"ן בפירוש עה"ת בסדר ויגש ובסדר יתרו ובסדר ויקרא על דברי הרמב"ם במורה נבוכים דברי מי הם כנים והשיב לו שדברי הרמב"ם הם צודקים ונאמנים, כ"ו בכתב ספרדי הוך ספרי רד"א על ה' דפים, 4, (קוארט 381 M) ומובא בכ"י המקובל מהרח"ו (מוזכר בס' ועד לחכמים ח"ב אות א' סי' א) שכתב „מצאתי בתשובה להרב הגדול רבינו אפרים ב"ר ישראל בן אלנקוואה וקראה שער כבוד ה'."

513 הח"ר אפרים ב"ר ישראל בן אלנקוואה היה ג"כ בתלמסאן בזמן ה"ר צמח בן ר' שלמה בן הרשב"ן ושאל מאתו שאלות חלמיד לרבו הנדפסים בס' יכין וכונו ח"א סי' נ"ו וסי' ק"י (וה"ר צמח היה נשוי בת ה"ר יהודה אלנקוואה דודו) אולי הוא נכד הראשון.

514 הר"ר אפרים הכהן מאוסטרא הרביץ תורה בבית המדרש של ספרדים באמשטרדם ובהאג ועבר דרך ויניצ'ה בשנת תע"ד ברצותו לעלות לעה"ק ירושלים תוב"ב והסכים שם על ס' מעשה חושב למו"ה עמנואל חי ריקי, ונתקבל לאב"ד במדינת אוסטריה בשנת התפ"ח עם הר"ב משאת משה בענין הדבר המכוער אשר נעשה בפיוארז ככתוב שם בחלק אה"ע סי' ו', ותלמידו היה הרב מו"ה שמשון נחמני (שה"ג ח"ב אות ו' סי' כ"ט) ונדפסו לה' תשובות בס' שמש צדקה ובתיך דברי בן המחבר אשר לקט מכתבי הרב אשר באו לידו.

515 רבינו אפרים ב"ר מאיר אחד מגדולי הדור של רבינו אברהם הגדול ורבינו יהודה החסיד אחיו ורבינו ברוך מרינגש-בורק ומובא שאלתו מהם בס' חסידים סי' תשס"ג ונקראים זקני רעננשבורק והתשובה עליה בס' תשס"ד.

516 הר"ר אפרים מורחי חבר או העתיק:

א' ס' מהלך הכוכבים, הנקרא טיאוריקה אשר הר"ב מנחם הלבכות חבר קצת פירוש לו ככתוב בהקדמתו והמלומד וואלף כתב (בח"ג דף קל"ג) שראה הספר תוך ספרי רד"א, וגם ראיתיו ברשימה נדפסת באמ"ד משנת תק"צ עם פירוש הרב מו"ה משה איסרלש.

ב' פירוש על מס' אבות (כ"ב בס' שפתי ישנים דף ל"ט ע"ב ורף ס"ג ע"ב מבלי גלות מענינו.

517 הר"ר אפרים הנקרא הענדיל ב"מ מנחם טרולינגן היה בקרימונה בשנת שמ"ו והשיב על שאות הר"ב נחלה יעקב ותשובותיו נדפסו שם בס' ב' ול"א ונר' מתוכם שהיה יודע בחכמת התכונה וגם מהתשובה השניה נר' כי אשכנז היתה ארץ מולדתו שכתב שם, לא היה לו גג כלל שקורין טאך" אולי הלך לארץ איטליא ללמוד שם החכמה הנז' כאשר היה אז מדרך חכמי אשכנז ופולין וכמו כן עשה הר"ב הלבושים, וממה שקורא אותו החכם מו"ה משה מנחם כהן רפא בתשובתו המוכבאת שם סי' ג' "הגאון" נר' שתיהר בימיו מפורסם לתלמיד חכם גדול בין אנשי איטליא.

518 הר"ר אפרים נבון ב"מ אהרן נולד בקושטנדינא והיה בן גילו של הר"ב בני יעקב וכא' עם חמיו הגביר הר"ר יהודה אירגאז לשכון כבוד בחוככי ירושלים בעת"ק הוב"כ ושם נתבודד יותר מעשרים שנה ולמד התלמוד והפוסקים ואח"כ הלך בשליחות מצוה לקושט' ונתמנה על ידי הר"ב פרשת דרכים לדיין והיה אחריו רב בקושט' ונז' נפשירה בן נ"ח שנה כ"ו ניסן בשנת ה"א תצ"ה כנר' בהקדמות שבראש הס' ובס' שה"ג ח"א סי' ע"ב, והכר:

א' ס' מחנה אפרים, חיבור נפלא בהריפות ובקיאות משאלות ותשובות וחדושי דינים טובב והולך על סדר הרמב"ם בספרו משנה תורה ובסופו חדושים על ט"ד ואע"ה ותשו' הרדב"ז נמצאו מכ"י הרב בגליונות הספרים נסדר ע"י בנו הרב מו"ה יהודה ונדפס עם הגהותיו ומפתח גדול בסופו בקושטנדינא בשנת הצ"ח ובראשו הקדמות לחכמי זמנו ולבנו הרב הנז' לפרסם קצת משבחיו ונדפס עוד בואלקווי בשנת תקצ"ב [וחסרו שם הקדמות].

519 רבינו אפרים ב"ר נתן מוכבא במירכי חולין סי' הרע"ד ולפי הנראה היה בדור מהר"ם ב"ב כי כבר היו לפניו דברי הראב"ה כנר' שם וגם כי הרב המרדכי קוראו מורי, ויש לו סליחה למנחה של יוה"כ במחזור א' כ"י אשר אתי המחלה, "אתה אחד ושמוך אחד" ובראשי החרוזות חתם שמו, אפריםכרבי נתן יגדל בתורה ותוכני לנן ערן לי אפרים הצעיר חוק ואמץ" וכל תרוו מסיים בפסוק ובתיבת שלום וגם לשונות הרבה מהתלמוד כלולים בתוכה [ע"ל 509 א.].

520 הר"ר אפרים זלמן שור מלובלין ב"מ נפתלי הירש ב"מ משה אפרים זלמן שור הרביץ תורה כשיעברשין והסכים שם בשנ' שע"ז על ס' עץ שתול והיה חתן הנגיד שאול וואהל ובנו הירב הרב מו"ה יעקב שור מבריסק (בן מצאתי באגרת משנת הע"ד כ"י נכדו הרב מו"ה משה לקא"ב לבנו הרב מו"ה פנחס חבר והביא לרפוס בלובלין בשנת שע"ה ושע"ו ליצירה:

א' ס' תבואת שור, והוא קיצור מס' בית יוסף על הארבע מורים
רק הדברים הנצרכים לביאור לשון המור והוסיף קצת מה
שלקט מדברי הרב בס' כסף משנה בעויבת האריכות והפלפול.

521 רבינו אפרים בר' שמשון, היבר:

א' פירוש על התורה, והוא רמזים וגמטריאות והיה בכ"י להרב
חיד"א כמ"ש בס' ועד לחכמים ח"א סי' ה' ומעתיק הרבה
מדבריו בספרו נחל קדומים עה"ת והספר הזה ישנו גם אתי
אם כי אין בראשו שם המחבר מ"מ חזונו מוכיח עליו כי
נמצאים בו כל הדברים המועתקים בשם פירוש רבינו אפרים
ומלאכתו כעין מלאכת רבינו אלעזר מגרמיוז בפירושו קצת
בדרך הנסתר ומפרש גם הפיוט באיזה מקומות בדרכו וקרוב אלי
שהיה מבני דורו, ונר' קצת בס"ס כי חצא שהיה צרפתי כי יש שם
בנוח טעם למנהגם ובסדר וילך מביא ששמע מרבינו חס' ששאל
לבעל החלום ולא פי' אם כונתו לר"ת מרומרוג או לר"ת מאור-
ליאנס (אבל רחוק מאוד לומר שכונתו לרבינו יעקב ממרונוש
כאשר גלה דעתו הרב חיד"א שם, כי איפה מצינו שגם הוא
נקרא רבינו חס').

522 השר והמפסר מו"ה אפרים בן שנגי היה רופא למלך דון אל-

פונסו [החמישי] (מלך פורטינאל אשר מת בשנת רמ"ב
לאלף הששי) ויקנאו בו השרים והעלילו לו עלילות רשע עד כי גורש
משם ויבא לקושטנדינה ונתקבל אצל השולטן פיטא מיאמיט אשר
כבש ארץ קושטנדינה תחת ירו וממשלתו (הוא מתמוד השני הנקרא
הגדול אשר כבש העיר קושט' בשנת 1453 למספרים הוא שנת רי"ג
ומת בשנת רמ"א וא"כ בא הרב לקושט' בשנים האלו וכמו כן זמנו
של בנו מוכיח עליו המוכא לעיל [מ"ג 57] וא"כ שגגה גדולה יצאה מלפני
הר"ב [דת ודין] במה שכתב שהוא המוכא בשבט יהודה הנו' לקמן)
בכבוד גדול ויחנהו לרופא כל בשר בחצרו ובמירוותיו וארוחה מאת
המלך נחנה לו דבר יום ביומו כ"כ הרב מו"ה אליעזר בן שנגי [ע"ל
מ"ג 452] אשר היה מורע ורעו בהקדמת ספרו דת ודין.

523 הח"ר אפרים בן שנגי (משפחתו היתה נקראת שנגי ונשחבש

השם בלשון העם) היה בימי דון פידרו חזקן מלך ארגון
ונקרא להחוכת עם ניקולאו די ואלניסא והשיב לו בטוב טעם ודעת
ככתוב בס' שבט יהודה (ר' אמ"ר ושקט דף ל"ז ע"א) והמלך הזה
מלך בימי חננ'ו לאלף החמישי והיה אחד מאותם אשר רצו לכבוש
קבר משיחם מיד הישמעאלים (וע"ל מה שהעירוהי על טעות אשר
נפל בהקדמת ס' דת ודין בתערובת זמנים וגם יש שם תערובת גופים
פידרו עם אלפונסו).

524 חר"ר אריה יהודה ליב הכהן בן הר"ב שער אפרים [ע"ל 510 מ"ג]

הלך אחרי מות אביו לשבין כבוד בירושלים עה"ק חוב"ב

בשנת המ'ו ואחרי היותו שם שנה תמימה חזר לח"ל לדפוס ספר שער
אפרים וזכה לחזור והיתה מנוחתו בצפת תוב"ב והרב חיד"א ראה לו
הגהורת כ"י וגם ס' מחנה יהודה חיבור על התורה כמ"ש בס' ועד
לחכמים ה"א אות ל' סי' י'.

525 הר"ר אריה יהודה ליב תאומים בן הר"ר אהרן [ע"ל 304 מ] היה דיין בפרנקפורט דמיין ונתקבל משם לאב"ד בכינגען והמדינה ומת פתאום ר"ל בפפד"מ בתחלת חדש אייר משנת תע"ז איזה ימים אהרי מות הרב מו"ה אברהם ברודא (שודט בסוף ה"ב מספרו דף מ"ג).

526 הר"ר אריה יהודה ליב כמו"ה מנחם מענדל הביא לדפוס ס' צמת צדק לאביו הרב בשנ"ה תל"ה עם הגהותיו בצדו ואיזה מתשובותיו כסוף הספר והיה אב"ד במריביטש (כנר) שם כתשובתו ס' קכ"ז ומלא מקום אביו להיות אב"ד בניקלשבורג ואגפיה.

527 הר"ר אריה יהודה ליב כמו"ה שמואל צבי הירץ בן הרב מו"ה יואל סירקש בעל הכתים ונכד הרב מו"ה שמואל יפה והיה בנו חורגו של הר"ב טורי זהב [ע"ל אות ד' מו"ה דוד כ"ר שמואל הלוי] וקבל מן אביו חורגו (אשר הסכים וחתם על תשובותיו ס' ב' וס' ג') ומן הר"ב רח"ט והרב מו"ה יושע (כנר) בתשיבות רס"י ב' ובחקטן בס' ה' ומשמע שם שקבל גם מן מהר"ל מפראג כי קראו מורי ואור"י להיותו רביה דרביה) היה אב"ד בכמה קהלות במדינת פולין בנערותו נתקבל בסוויזו והיה שם בשנת תכ"ג (כנר) בתשובתו בסס"י ג') ובקאמרני (בס"י ט') ובסמאבניץ בשנת תל"ו ותל"ח (סס"י ז' וסס"י כ"ה) ובשנת תל"ט נתקבל לזאמושט (לפי השערהי שכצל בס"י י"ד) והיה עוד שם בשנת תמ"ט (סס"י כ"ד) ובשנת תנ"ג תנ"ד ותנ"ה היה בטיקטין (סס"י י"ג וס"י כ) ובקראקא בשנות הנ"ט ת"ס הס"א (סס"י א' וסס"י י"ב וס"י י"ח) ובחדש אדר משנת תס"א בא לבריסק (ס"י ח' ובסס"י כ"א) אשר נתקבל לאב"ד שם ובכל מדינת ליטא והוא הורה רב מובהק ומקובל גדול עד שבימי בחרותו בשנת תכ"ט נבחר עם אחיו חורגו הרב מו"ה ישעיה הלוי בן הר"ב הט"ז ובחיו לשלוחים מכל מדינת פולין לחקור ולדרוש על העסק ביש אשר נהווה אז, כי מבית האסורים במבצר קושטין יצא למלוך הכלב רע שכתו צבי תר"ו והיו אצלו שם (ככתוב בס' ציצת נוכל צבי ובחורת הקנאות דף ג' ע"ב) ומצאוהו עביט של מי רגלים ונכדו הרב מו"ה אברהם נתן נטע אב"ד בווישניץ דליטא הדפיס ו' תשובות להרב ונקראו בשם:

א' ס' שאגת אריה עם חדושו בצדו אשר קראם קול שחל בנייאויט בשנת תצ"ו ובס"י ד' הדפיס קצת ביאור לש"ע אה"ע ס' קכ"ט וגם דין השמורת על סדר א' ב' לוכבר העיר הרב

מו"ה זלמן מרגלית בס' טיב גמין דף ט' ע"א שאינם להרב
 מו"ה ליב א"א להרב ט"ז כנראה בעליל שהם דומים אות באות
 להנרפסים בט"ז אה"ע ויען מצא אותם נכדו תוך כחביו קבעו
 בשמו ושינה הלשון מו"ח שכתב הט"ז על הב"ח איוה פעמים
 כדרכו והדפים במקומו אא"ז] והרפס עור והוסיף עליהם
 במספר עד שעלו לכ"ח (אך החסיר ג"כ) תשובות וגם בן עם
 קול שחל בצדו בשאלוניקי כשנת חק"ז, 2.

528 הר"ר אריה ליב, דיין בלובלין, חבר:

א' ס' לקומי האור ונרפס ממנו ח"א הנקרא מאור הקמן
 והוא פירוש על הל' קידוש החדש להרמב"ם בלובלין
 בשנת חכ"ז.

529 הר"ר אריה ליב סג"ל, חבר:

א' ס' ידיעה החשבון בחכמת המספר כל"א נרפס
 באמשטרדם בשנת חכ"ט, 8.

530 הר"ר אריה ליב ב"מ אשר (אשר היה אב"ד בפניסק) היה ראש

ישיבה בפניסק אשר במדינת ליטא ונתקבל לאב"ד במיץ
 בשנת תקכ"ז במקום הרב מו"ה שמואל הילמן, כבר נודע בין החיים
 מה רב גבוריה וכמה תקיף חיליה דהדין אריה רבי עילאה אשר היה
 אחד ממופתי הדור הן בחריפות והן בבקיאות וכל עסקו בתורה היה
 לירד לעומקה של הלכה ולאמתה של תורה כאחד מן הראשונים
 והפליג בוקנה והתמיד בתורה יותר משבעים שנה ומגדולי תלמידיו
 היה הרב החסיד שבכחונרה האב"ד דש"ש קהלורת אה"ז הרב מו"ה
 רפאל הכהן וגם הרב המפורסם מו"ה חיים אב"ד בוולאזין עם אחיו
 הגדול הרב מו"ה שמחה קבלו ממנו דרכה של תורה ככתוב בהקדמת
 ס' נפש החיים ונעלה ארון הקדש בחדש סיון בשנת תקמ"ה והגדיל
 עליו המספר הר"ב חות יאיר חדש בספרו חלק אור יקר דרוש ב' (דף
 ל' ע"ד) והוא חבר הדושים רבים בגמפ"ת ופוסקים ותיבא לרפוס מהם:
 א' ס' שאנת אריה, הוא חלק א' מחלקי התשובה אשר לו הכולל
 ק"ח סימנים השייכים לש"ע א"ח וכלל עמהם הל' מילה בפרנק-
 פורט דאדר בשנת תקי"ז, 2. ונרפס עוד בוויין [צ"ל בכרין
 בשנת תקנ"ז].

[ב' ס' שאנת אריה החדשות, ובתוכם התשובות הנודעות ע"פ
 המחבר בשם חובת קרקע גדיני חדש וזר זהב לקונטרס חובת
 קרקע בשם הגהת אשר מאת בן הרב המחבר ה"ה מו"ה אשר
 אב"ד דקרלסרוהע ומדינת באדען הובא לרפוס ע"י ה"ר שמואל
 חיים אייזשטיין בוויילנא שנת תרל"ד].

ג' ס' טורי אבן, חלק א', על שלשה מסכתות ראש השנה
 הגיגה ומגילה בחריפות ובקיאות נפלא ובסוף כל מסכתא אבני

שה"ם (ר"ת שלהי מסכתא) כולל מה שאינו שייך כל כך לגוף ההלכה ועוד חידושים הבאים אנכ גררא, קראם אבני מלואים במיץ קמ"א [ונדפס עוד בוויין ובווילנא].

ד' ס' גבורת ארי על מס' הענית הוציאו לאור ה"ר גרשון אבן-שטרדם בווילנא שנת תרכ"ב].

ה' תשובות לו בענין הגט הניתן בק"ק קליווא נדפסו בס' אור הישר דף מ"א ע"ב וע"ט ע"ב ופ"ד ע"א ובס' אור ישראל סי' ט'.

531 הר"ר אריה ליב ב"ר ברוך כהן רפאפורט היה בשנת ת"ק

אב"ד בשנייטיך [Schnaitach] והמדינה ונתקבל בשנת תק"ג לאב"ד בהייצפעלד ומדינת ווירצבורג (כנר' מהסכתו על ס' אשלי רבנו ד' אמ"ד משנת תק"ג) והסכים בשנת תקל"ח על ס' חידושי הלכות רשב"ץ לחתנו ובן אחיו הרב מו"ה שמחה בינים [והרב חיד"א מדי עוברו בשליחות עה"ק בעיר הייצפעלד ראה את פניו ושמע ממנו כמה חדושים מהגאון אביו כמ"ש בועד לחכמים ח"א אות ב' סי' כ'] והפליג בוקנה כאשר שמעתי.

532 הר"ר אריה ליב ב"מ יעקב יושע המחבר ספר פני יהושע על

התלמוד היה אב"ד בהנוכר וסליק לעילא בשנת הקמ"ט ונדפס הספר עליו בס' חות יאיר חדש חלק אור יקר סי' ג' ובס' עולה חדש השלישי דרוש ח', וחבר:

א' ס' פני אריה על רוב התלמוד, ונדפס ממנו על כ"ק בס"ס פני יהושע ח"ד ד' פיורדא תק"מ ובסופו השגות עליו מן הרב מו"ה יהודה ליב פרידבורג דיין בפיורדא ותשובות עליהם קצתם מן הרב בעצמו וקצתם מבנו הרב מו"ה בערוש.

533 הר"ר אריה ליב הלוי הורוויץ מויטל אשר במדינת ליטא הרביץ

חורה והעמיד תלמידים בכמה קהלות במדינת אשכנז (עי' בירת יהונתן הסופר דף ה' ע"א ובסוף ימיו שב לארץ מולדתו כי נתקבל לאב"ד ור"מ במינסק, וחבר:

א' ס' מרגניתא טבא, להגן בעד הרמב"ם בס' המצות להצילו מהשגות הרמב"ן הובא לדפוס ע"י בנו מו"ה צבי הירש בצד ס' המצות עם השגות הנז' בפד"מ בשנת תקי"ז בהסכת הר"ב פני יהושע ודסמיכין עלוהי אשר העידו כולם שהוא ספר יקר הערך, ועוד חבר ככתוב בהקדמת בנו:

ב' ס' אלף הטגן, אשר בו מיישב דברי הרמב"ם מאלף השגות אשר השיג עליו הראב"ד.

534 הר"ר אריה ליב ב"ר אברהם מארמשינער קורדיוורא מוא-

מושט, חבר:

א' ס' פני אריה זוטא, דרשות על החורה נדפס בוילמרשדארף

535 הר"ר אריה ליב ב"מ שאול אשר היה אב"ד בקראקא ואח"כ בגלויגא בן הרב המפורסם מו"ה העשיל [אב"ד בקראקא] ואחיו הרב מו"ה העשיל היה אב"ד בוילנא בשנת ת"ק בא בחיותו ערן נער ורך עם אמו מרת אסתר בת הרב מו"ה אריה ליב אב"ד בקראקא לק"ק המבורג בשנת תס"ז כי אביו מה בדרך ברצוהו לילך לאמשטרדם אשר נתקבל שם לאב"ד סמוך לגלויגא וחביאהו לבית הרב מו"ה צבי אשכנזי [הנודע כשם חכם צבי] אשר היה או ראש ביהמ"ד דקלויז באלמונא ויהי לו לאב ויתן לו את בתו הבכירה מרת מרים לו לאשה ויורוהו ויניקהו משדי תנוכתו ולא נח ולא שקט עד דשויה גברא רבא ואחרי מות חמיו היה אב"ד בכמה קהלות בדוקלא ובטארנפאל וברישא ובגלויגא ולבסוף נתקבל אצל קהל האשכנזים באמשטרדם בר"ח תמוז משנת ת"ק ובא לשם ביום ד' פרשת עקב בשנה ההיא [ובשנת תק"א הסבים על הרפסת ס' יורה דעה ביד מו"ה מנחם מענקי דיין דק"ק הלבשרשטאדט] ונהג נשיאותו כמ"ו שנים בחכמה גדולה כי ידע לכלכל דבריו במשפט ולסלק מעליו מענות ותרעומות אשר בקשו למצוא לו מתנגדיו והקים שם עמוד התורה כי ייסד בית המדרש בשנת תק"א סמוך לבואו שמה (וגם קהלת פראג נהנו בו עיניהם ובחרוהו להושיבו בראש יען כי היטב עמם מאוד בימי החירום שהיו אז שמה ולא אסתיעיא מילתא) ונתבקש בישיבה של מעלה בליל שביעי של פסח משנת תקט"ו כבן ס"ד או ס"ה וכבוד גדול עשו לו במוחו השני קהלות אשכנזים וספרדים וגם גיסו הרב מו"ה יעב"ץ קרא עליו מספר מר ביום ו' אייר (וקרא לו שאגת אריה נרפס באמשטרדם) והפליג מאוד כשבחו שם וגם בספרו מגלת ספר אשר אתי כ"י שנוסף על תורתו היה ממיט עצמו עליה כנערותו בחיותו כעל כהן, כי בסוף ימיו הוכרה במכאובים ונחלש מאוד, עוד זכה לכמה מעלות ומדות טובות ופעל צדק כל ימיו כי היה ותרן גדול כממונו והלך בשלום ובמישור.

536 רבינו אשר ב"ר אברהם ב"ר דוד, חבר:

א' ביאור על דרך הקבלה בסוד הי"ג מדות שנמסרו למרע"ה מפי הנבוכדנצר ומעמידם בנ' הספירות שהם האבות אל יתר הספירות כמ"ש רבינו טודרוס הלוי בס' אוצר הכבוד במס' ראש השנה פ"א סי' ר"צ (ובנדפס דף ל"ה ע"א) וישנו אתי כ"י על קלף נכתב בשנה ה"א קע"ד ולא ראיתי נזכר בו זולת רבינו שלמה (רש"י) והרמב"ם (ולכן אני מסופק אם הוא בן הראב"ד בעל ההשגות יען אינו מזכירו אפילו פעם אחת וכפרט בהקדמתו שהוא אומר „אשר למדוני מורי ושמעתי מפי הורי“ ואינו מזכיר לאביו כאשר עושה רבינו יצחק בן הרב וצ"ע) ונמצא גם בכ"י בבית ספרו מלך צרפת בפאריס (וואלף ח"א דף רכ"ה).

ב' ס' היחוד, מוכא בס' עבודת הקדש חלק היחוד ריש פרק ט"ו
וה"ל „וכתב הרא"ש ז"ל בס' היחוד" ויראה שהוא הרא"ש דידן.

537 ה"ר אשר ב"ר אברהם המכונה כונאן קרשקאש, החכם והפילוסוף.

חבר:

א' ביאור על ס' מורה נבוכים עם שירים בראשו בשבח הספר
והקדמה ומביא בכמה מקומות גם נוסח העתקת ר' יהודה
אלחריזי ונתוספו כתובי כמה הנהגות אשר כתב אחר השלמת
ביאורו ונדפס אצל ס' המורה בד' סביוניטה ובד' יעסניץ [ובד'
פרעסבורג] והוא ג"כ מחבר:

ב' ס' אַנְת נפש, פירוש על ביאור הראב"ע עה"ת (כנר' מההשתוות
אשר בין דבריו בכיאוורו זה ריש סדר בראשית וכיאוורו לס'
המורה ח"ב פ"ל) ויצא לדונו לכף זכות במקום אשר יראו דבריו
כמתנגדים לקבלת חז"ל ולא נשא לו פנים כאשר יסתרו
דבריו לדבריהם כאשר הודיע כפה מלא בהקדמתו ובסוף הרכה
סדרות מביא ביאורים בדברי התורה ובסתריה מדברי עצמו,
ונמצא אתי בכ"י* ונר' לי שהיה בסוף המאה הראשונה מהלף
הששי כי מזכיר בריש פ"ל מח"ב להחכם הכולל ר' ידעיה אשר
היה לפי דעתי מבני זמנו וכמו כן נר' ל' שהיו בני מחו א'
במדינת פרובינציה אשר בצרפת ממה שלוענו בח"א פרק ס"א
מלת אחם, וואש (vous) שהוא לעז צרפתי.

538 רבינו אשר ב"ר דוד בן הראב"ד היה לפי השבון הדורות בתחילת

האלף הששי והיה מקובל גדול ודבריו מוכאים בס' מאירת
עינים לר' דמן עכו כ"י בס' בראשית (דף ל"ה ע"ב) ועוד בסוף סדר
ראה מועתק מה שכתב בענין תחית המתים ומזכיר הן דבריו דברי
דודו רבינו יצחק בן הראב"ד אולי קבל ממנו.

539 ה"ר אשר אנשיל ב"מ וואלף ווירמש רופא מומחה בפפד"מ

וחכם כולל ומדקדק גדול ובין במסורה כתב פתיחה
בלשון צח בראש ס' מעדני מלך להראב"ע הנדפס שם בשנת תפ"ו
[ע"ל דף 81 אות ל'], וחבר:

א' ס' מפתח האגיברה חדשה, יורה דרך להבין דרכה והביאו
לדפוס באופן באך [Offenbach] בשנת תפ"ב, 8, עם אגרת בראשו
להרב מו"ה משה קן אב"ד בררמשטאדט וראש כביהמ"ד בפפד"מ.
ב' ס' סיג לתורה על המסורה לבאר אותה ולסעדה ולהסיר
ממנה מוקשי הטעות אשר סכבו אותה וחשבו קריאתה
ובהקדמתו יורה חצים נגד בעל ס' מבין הדות (וגם הוא העיר

(* ונמצא ג"כ כ"י בשטאדט-ביבליאטעק דהמבורג ושם המתבר בראש השער משא"ב
בשאר כ"י ע"י Steinschn. Cat. d. H. B. No. 51.)

חניתו והעבירם מאתו בפרוודגמא חדשה) ועוד לו חבורים אחרים בחכמות אשר מונה שם בהקדמתו נדפס ע"י בנו הרופא ה"ר שמעון וויאלף ווירמש בפרנקפורט דמיין תקכ"ו, 4, וגם המלומד פראפעססאר מענרליין בא במכתב כסופו בשבח החיבור בל' לאמין.

540 רבינו אשר בר' חיים נביו מעיר מנתשון [Monzon] היה תלמיד תלמידו של הרשב"א, חבר:

א' ס' הפרדס, חיבור נאה בדיני ברכות וכתוב שם ספר הפרדס גימטריא אשר בר' חיים נביו ונחלק לשערים והרב חיד"א ראהו כ"י באחת מערי איטאליא (שה"ג ח"ב אות פ' סי' לג) ומעתיק ממנו כמה דברים בשו"ר ברכה א"ח.

541 הר"ר אשר אנשיל בר' יוסף מרדכי מפיוזנא העתיק דומחזור מכל השנה ללשון אשכנז (שפתי ישנים ריש דף מ"ד).

542 הר"ר אשר בן הקדוש הר"ר יוסף הי"ד היה בקראקא, וחבר:

א' פי' על סדר הקינות להשעה באב בשנת שמי' (כנר' בפ"י לציון קחי כל צרי גלעד) נדפס בקראקא בשנת ה'ת"א ועוד עם תוספת ביאור לובלין שנה טובה לפ"ק ועוד כאמשטרס הקיד ועוד שם תקל"ו.

ב' פירוש על היוצרות (הזכירו בסוף פירוש לציון תקונני עלי ביהך) כמנהג אשכנז נדפס בקראקא בשנת שמי"ט והביא שחבר: ג' ס' לחם אבירים, נחלק לב' עמודים שבתות ה' ומועדי ה' (שפתי ישנים דף כ"ח רע"ב) וקרוב אצלי שהרב הורה היה זקנו של הרב מהר"ם לובלין אשר כתב ממנו בחשובתו סי' פ"ג [וכן מצאתי בדברי אבי זקני המקובל האחרון החסיד מהר"ר אשר זצ"ל אשר הוא היה אב"ד בק"ק קראקא בדור שלפנינו וחבר ספר אחד קדוש על סודות החפילות והכרכות נקרא:

ד' ס' עמק ברכה ומרוב קדושתו לא הביאו לבית הדפוס שלא יבואו להשתמש בו בני אדם שאינם כדאי לו"] והיה נמצא בכתובים בידי נכדו הרב ומעתיק שם הרבה מדבריו בענין נקוד ה' ונראה שם כי נחלק לפרקים.

543 רבינו אשר בר' ריהואל המפורסם בשם הרא"ש נכד הראב"ן [ע"ל 451 א' ובהערה שם], רבן של גלות החיל הזה אשר

מכנענים עד צרפת וספרד ורוב הגולה קבלוהו לרב עליהם" (כ"כ ר"ב אשכנזי בתשו' סי' כ"ב) ובפרט יושבי ספרד (כמ"ש הריב"ש בתשו' סוף סי' שס"ט וכ"כ הבית יוסף בטור א"ח סי' נ"א) תלמיד מובהק של מהר"ם מרוטנבורק (ולא מן הרמ"ה כמו שנראה להרר"ב בתשו' ד"ו סי' הצ"ה ובתשו' משפטי שמואל סי' צ' ועי' מ"ש לקמן) אשר

במעט מלא את מקומו (כ"כ מהרש"ל בהקדמת ס' יש"ש לכ"ק) וכמו שחתם עצמו תחת שאלתו בתשו' מהר"ם ד"פ סי' קט"ז וקבל גם מאחיו כמ"ש בפסקיו הל' תפלין סי' י"ד*) נולד בארץ אשכנז ונתגדל שם והריץ תשובות עם רבו ועם הרשב"א אשר השיב לו בכבוד גדול (כנר' בתשו' הרשב"א ח"א סי' שס"ז ותס"א ובתשו' הרא"ש כלל ב' סי' י"ד ועם כי הרשב"א היה זקן ממנו וכמו שכתב מהר"א ששון בתשו' סס"י קצ"ג) ומפני חמת המציק (ע"ל מהר"ם מרוטנבורק) עזב ארץ מולדתו והלך לספרד ועבר דרך צרפת ופרובינצא ופלפל שם עם חכמי מונט-פשויר (ככתוב בתשובותיו כלל ד' סי' ט' ובא לשם עם בנו ובני ביתו בשנת ה' אלפים וששים וחמש ובעברו דרך ברצלונא אשר בספרד פלפל עם הרשב"א (ככתוב בתשובותיו כלל ב' סי' י"ז וגם חלק לו מתורת גדולי אשכנז אשר הביא עמו (ועי' תשו' מורחי סי' צ"ג ומדברי מהר"ם רבו (כי אין ספק שאליו כיון הרשב"א כמ"ש בתשובתו ח"א סי' תרפ"ט [שמעתי מאחד מגדולי הרבנים שהעיד משם הרב ר' מאיר מרוטנבורק ועי' תשו' הרא"ש כלל כ"ז סי' ה' בנדון זה] וממנו הועתקו תשובות גדולי אשכנז הטובאים הוך תשו' הרשב"א ובפרט בח"א, ולדעתי כל כתבי וחדושי מהר"ם מרוטנבורק שנחפשו בספרד המה מאשר היבאו על ידו לשם וקבלום ממנו תלמידיו כאשר הרכיץ תורה בטוליטולה ואולי המעתיק הראשון כתב עליהם חידושי או תשו' הר"ם מטוליטולה ועל ידי זה נולד הטעות אשר קרה להרבה מחכמי ספרד ובפרט לרבינו ירוחם שהביא דברי מהר"ם מר"ב בשם הרמ"ה כמ"ש באות מ' ע"ש יען כי הרמ"ה הרכיץ תורה בטוליטולה ונקרא גם הר"מ מטוליטולה) והעיר טוליטולה אוה למושב לו ושם תקע אהלה של תורה והרכיץ שם תורה ברבים כי נחמטשו שם בספרד לומדי התלמוד הבבלי (כמ"ש בס' צדה לדרך מאמר א' כלל ד' פכ"א) והעמיד תלמידים הרבה אשר נהרו ליו מאפסי הארץ לשאוב ממקורו מים הנאמנים וכל חפצו היה להרים קרן התורה והתמרמר מאוד נגד למוד הפלוסופיא אשר נחפשו או שם כנר' מ"ש בתשובתו לה"ר ישראל הנדפסת הוך תשובותיו כלל נ"ה סי' ט' ועי' מנחת קנאות פ' קי"ט, והוא בהנדפס מכחב צ"ט) ומלבד האשכנזים והצרפתים והספרדים היו גם בחוסם תלמידים אשר באו מארץ רוסיא ומכעהמען (כנר' בתשו' כלל נ"א סי' כ' והוכאה בטור אה"ע סס"י קי"ח כי כבר דרו שם יהודים באותם הימים כנר' בלקח טוב המובא בשה"ל הארוך כ"י בהל' שבת סי' ס"א "וזה הדבר אשר פסק רבי' קלונימוס וצ"ל ורבי' שכתאי החזן ז"ל מארץ אונגריאה על"ר אברהם ב"ר חייא ועל ר' יעקב אחיו שבאו מרוסיא" וכן נראה בראב"ן סס"י ה' וסי' רצ"א ובלי ספק גם

*) גם קבל מאביו כמ"ש בכ"מ "שמעתי מאבא מארי" עי' תשובות הרא"ש כלל ד' סי' י"ט ושם כלל ב' סי' ב' מבוא "מורי ר' יעקב ב"ר אורי" ושם סי' ר' "מורי שארי ר' אברהם הלוי" ובכלל ג' סי' י' "מורי הזקן ומורי ר' יצחק ב"ר יהודה" ובכלל י"ז סי' א' "מורי ר' יעקב ב"ר יצחק"

בארץ פולין ודלא כמ"ש בתשו' חות יאיר דף ד' ע"א) ומגדולי הלמדיו הר"ר יששכר ב"ר יקותיאל הלוי אשכנזי והר"ר ישראל ב"ר יוסף* בן ישראל ואחיו ה"ר יצחק בעל יסוד עולם (ככתוב שם סוף מאמר רביעי ורבינו ירוחם ב"ר משולם ורבינו נחמיה (תשו' מהר"ם אלאשקר סי' י"ט) ורבינו שמואל (המכ"ט בתשו' ח"ב סי' כ"ב) ושמונה בניו והם ה"ר יחיאל גדול בתורה ונפטר על פני אביו וה"ר שלמה החסיד ומשהדל במצות ובגמילות חסדים וה"ר יעקב בעל הטורים וה"ר יהודה אשר מלא מקום אביו אחרי מותו וה"ר אליקים וה"ר משה וה"ר אעזר [וע"ל 458 א] וה"ר שמעון ונפטר בשנת ה' אלפים פ"א ליצירה (ובס' יוחסין דף קל"ג ע"ב כתב שנפטר מ"ו ימים לחדש מרחשון שנת פ"ח ליצירה**) וכבודו עשו לו כמותו (כ"כ בהקדמת צדה לדרך), והוא חבר:

א' פסקים בכל התלמוד, על דרך ס' הלכות של רבינו יצחק אלפאסי ומעתיק לשונו והוא גמרא שלו (כמ"ש מהר"ם פדואה סי' ל"ט***). ואף אם באיזה פרט לא סבר כמותו במקום אחר מעתיק לשונו וסומך על מקום אחר אשר שם מגלה דעתו (כמ"ש הש"ך בכ"מ וכבר נקבצו בס' יד מלאכי) ומוסיף על דבריו מדברי חכמי החוס' ושאר גדולים (וככתוב בתשו' חות יאיר רס"י קנ"ט) בקיצור ומפלוז הו"ך והישר ובדרך זה הלך בכל התלמוד (חוץ ממש' כבא קמא ששם מקצר מאוד ואינו מציין לשון התלמוד רק במקום שמחדש דבר (כמ"ש הררישה בחוה"מ סי' ת"ז סי' ז' והש"ך בחוה"מ סי' ש"ג) וכן נהג עם דברי הרמב"ן בהלכותיו למס' נדרים ובכורות (ועי' בס' כרכי יוסף י"ד סי' שכ"א אות ב') וחברם בשנת ע"ג ליצירה כנר' בפסקיו לע"ז פ"ק סי' ז' [ועי' תוי"ט מס' כלאים פ"ט משנה כ'] וכתב הר"א מזרחי בתשו' סי' ס"ו שדבריו הן עיקר גדול בכל מקום משום דבתראה הוא וראה כל פסקי הגאונים ובחר מהם הסולת נקיה, ובנו רבינו יעקב קיצר פסקי אביו ועזב הפלפול, והקיצור הזה נקרא ס' רמזים (ונרפסו שניהם עם התלמוד כסוף כל מסכתא הפסקים עם הרמזים השייכים לה) ודע דלא אתיידע לן בכירור אם פסקיו קדמו לתשובותיו או תשובותיו קדמו, ואין ספק אצלי דלאו מלתא פסיקתא היא יש שהתשו' קודם לפסקיו ויש מאוחרים לפסקיו (וראיה שאין עליה תשובה כי יש תוך תשובותיו שזמנם מוכיח עליהם שהיו מאוחרים כמו כ"ח סי"א וכי"ח סי"ג ובס' א"ס"ד ועי' תשוב' הרב מהר"ש בן ווילייסר

(* עי' תשובות הרא"ש כלל ד' סי' י' ושם באו על החתום עוד ר' דוד ב"ר משה הכהן ור' משה ב"ר יהודה הכהן.
 (***) וכן צ"ל כנר' מוצנעת בנו ר' יהודה שנפטר בשנת ק"ט אחר שמלא מקום אביו תכף עת פטירתו א"ך שנים זכ"א שכתוב בהקדמת ס' צדה לדרך הוא מעות סופר, עי' אבני זכרון דף 9.
 (***) וכ"כ כתב החתם יאיר סס"י קב"ג.

המוכנת בחשו' פני משה ח"א סי' י"ב) וכמו שכתב הרב חיד"א בענין תה"ד ופ"כ הכאתיו באות י', ומה שנראה בטור חוה"מ ססי ע"ב כאילו דבריו בפסקיו אחרונים ועוקרים מה שכתב בחשו' לאו כלל כ"ל אלא בהיא חשוכה דוקא קאמר שהוא היה בקי במילי דאבותי וידע שאותה החשוכה קדמה וכ"כ הבי' כטי"ד סי' ר"א (כד' ברלין דף קפ"א ע"ג) ועי' דברי ה"ר יהודה בן הרא"ש בחשו' המוכאים כבי' כטי"ד סי' שמ"א ובטור חוה"מ סי' ק"י ועי' שיירי כנה"ג יד סי' ר"א הגהת כ"י ס"נ וסי' שמ"א הגהת כ"י ס"ז וחאריכו בזה הרבנים בעלי הכללים עי' בס' כנה"ג בכלליו בדרכי הפוסקים מהדורא ראשונה ובשוריו ובס' יד מלאכי דף קפ"ו ע"ג וע"ד, וס' פסקי הרא"ש היה בכ"י על קלף להרב מהר"ך כמ"ש בדרישה חוה"מ ססי קע"ב.

ב' פירושים, כמ"ש תלמידו רבינו ירוחם בהקדמת ס' מישרים ומהם פירוש על המשניות סדר זרעים וסדר טהרות אשר מקצר כמו פירוש הר"ש (ונראים מאד דברי הרב חיד"א במחזיק ברכה א"ח סי' שי"א דף ע"ד רע"ד) ורמזו על זה בפאת הרא"ש דף קי"ד ע"ב) ולי"ד סי' נ"ה ס"ז שגם בפרישותיו נהג עם הר"ש כדרכו בפסקיו עם הר"ף והרמב"ן שאף אם מצא איזה פירוש להר"ש דלא שמיע ליה עם כל זה מעתיקו ובמקום אחר מגלה דעתו) ומוסיף עליו ביאור וכמ"ש מהר"י קורקוס בהל' תרומות פ"י הל' י' [ופי' על מס' מקואות מס' טהרות הזכירו בפסקיו למס' ב"ק פ"ו סי' ג'] והיה טמון בכ"י עד שנדפס ראשון בס' פי שנים [ע"ל 472 א]. ונדפס עוד וגם פי' ס' טהרות אצל התלמוד ד' פפד"מ ואמ"ד ובכל הדפוסים הבאים אחריהם ופי' על מס' חמיד קינים ומדות נדפסו ראשון בפראג חפ"ה מועתקים מכ"י שהיו בידי ר"ב אשכנזי ונדפסו עוד בס' לשון חכמים בליוורנו והיכל חוסד לפ"ק.

ופמ' מס' שקלים מעתיק ממנו מהר"י בן חביב בפ"י לאגרות ירושלמיות ממס' שקלים, ופי' מס' נדרים נדפס אצל התלמוד ופי' מס' נזיר כחב הרב חיד"א בקל' פאת הראש שבס"ס מחזיק ברכה דף קי"ד ע"ב ובספרו שם הנדולים ח"א אות א' סי' ל' שראה פירושו לנזיר כ"י ורבינו בצלאל בלקושין סדר קדשים וסוטה מוכיר פירושו, ורובו מועתק בישיבה מקובצת לנזיר.

ג' חוספותיו על התלמוד, גם המת נזכרים בחשוכותיו כלל נ"א ס"ב ובהקדמת ס' מישרים ונעשים על הדרך הזה שמקצר בס' דברי החוס' הקודמים לו כמו חוס' שאנץ וכדומה (עי' חשו' הריב"ש ססי שצ"ד) ומוסיף עליהם מדברי מהר"ם רבו ומדבריו, ונזכרים ונעשים על אלו המסכתות.

ברכות, מובאים בס' מעשה חייא סוף ברכות וגם ראה אותם בכ"י.

שבת, נז' בתשו' הריב"ש סי' קכ"א ובתשו' הרדב"ד ל' ליוורנו סי' רפ"ב ובתשו' ר"ב סי' י"א (דף מ"ו ע"ד) והרב הנז' ראה אותם בכ"י.

עירובין, בתשו' הריב"ש סי' י"ח.

מגילה, ישנם אתי בכ"י מחוברים עם חוס' שבועות להרב ונדפסו שניהם (וראיות מוכיחות אצלו כי נעתקו מכ"י שלי) בס"ס מגדלות נחן להרב מו"ה אליהו חי בורגיל וקרא להם שם עולם בליוורנו בשנת תקמ"ה.

יבמות, (נז' בתשובת הריב"ש סי' קנ"א וקפ"א) וכחוכות, נדפסו בליוורני תקל"ו וגם בס' לשון חכמים הנז'.

קידושין, (מובאים בתשו' מהר"ם לאשקר סוף סי' כ"ט) ונדפסו בס' מעשה רוקם בפיסא תקס"ו ונקראו בשם שמחה לצדיק.

גטין, נז' בתשו' רשד"ם חלק אה"ע סי' קצ"ה ובתשו' רבינו בצלאל סי' א' דף ג' ע"א והרב חיד"א ראה אותם בכ"י. נזיר, מועתקים על הרוב בשיטה מקובצת והרב הנז' ראה גם אותם בכ"י כנר' בס' ברכי יוסף י"ד סי' שצ"ט ס"ד.

סוטה, על פרק משוח מלחמה ופרק עגלה ערופה נדפסו בפראג תפ"ה ובס' לשון חכמים הנז' ונדפסו על מס' סוטה כולה ע"י מו"ה יעקב פייתוסי בס' מראה האופנים בליוורנו תק"ע.

בבא קמא, הזכירם ר"ב אשכנזי בתשו' סי' א' (דף ה' ע"ב) וסי' מ"א (דף ק"ט ע"ב) ומעתיק דבריו בשיטה מקובצת בכ"מ ובכלליו המובאים בס' גופי הלכות סי' קנ"ו וגם הרב מהר"ש אלגאזי מעתיק מהם בס' הנז' סי' מ"ד וס"ד וע"ה וקס"ח ורס"ב ותע"ה.

בבא מציעא, בתשו' מהר"א ששון סי' קס"ב ור"ב הביאם גם הוא בתשו' סי' כ"ו ובשיטה מקובצת ובכללי התלמוד המובאים בס' הנז' סי' שצ"ו ונז' עוד שם סי' קכ"א.

בבא בתרא, הביאם ר"ב בתשו' סי' מ"ו (דף נ' ע"ד) וסי' ס"ו (דף נ"ו ע"א) ומובאים גם בשיטה מקובצת.

סנהדרין, מובאים בכנסת הגדולה י"ד סי' קנ"ו הגהת ב"י אות כ"א.

שבועות, נדפסו עם חוס' מגילה ככתוב לעיל.

הוריות, הזכירם ר"ב בכלליו המובאים בס' הנז' סי'

שצ"ח ונדפסו בפראג ובליוורנו בס' לשון חכמים הנז'.

בכורות, הביא ר"ב בתשובתו סי' א' איוה פעמים.

ערכין, מובאים כשטה מקובצת כחובות לרף צ"ד ע"א
 (דף י"ב ע"א).

חולין, ראה הרב חיד"א בכ"י כמ"ש שם בשה"ג וכתב
 עוד שחוס' מסדר קדשים מובאים תדיר בלקומי רבינו בצל"כ כ"י.
 ד' תוספי תוספות, לבבא קמא מובאים בשטה מקובצת דף
 ב' ע"ב וג' ע"א (כד"ו דף ה' ע"ג וסוף דף ז' מהס').
 ה' תשובות, נדפס מהם קובץ אחד אשר חלקוהו המסדרים
 דברי הרב לק"ח כללים וכל כלל לפרטים או סימנים (והחלוקה
 היא אינה מהרב בעצמו ואיננה בתשובה כ"י כנר' בתשובה
 מהר"ל בן הניב סי' א' שם נדפסה תשוב' למהר"א טריווש
 המעתיק (ברף י' ע"ב) מתשו' הרא"ש כ"י בשאונקי סי' הרי"ב
 והיא בהנדפסים כלל ג' סי' י"ו וכ"כ כביאורי סמ"ג למהר"א
 שטיין ברף רצ"ד רע"א מביא שתי תשובות להרא"ש מחיבור
 של ש"ץ סי' תשע"ח ותשנ"ח והם סמוכים בהנדפסים כ"ד
 סי' ג' וד' וכ"כ הרב ר' יצחק בן זאירית בתשובתו הנדפסת
 בסוף ספר שבעה עינים (רף ס"ב ע"ד), בקוסטנטינא רפ"ב,
 ונדפס עוד עם מראה מקום בויניציאה שי"ב ועוד ונוספו בו
 הרבה תשובות המובאים בבית יוסף אשר חסרו בראשונות
 ושלחם הרב מהר"קארו בכת"י למהרש"ל ובסופו ב' תשובות
 למו"ה יעקב סורווינה בויניציאה שס"ו*) והיו נמצאות תשו'
 הרא"ש להררכ"ו (כמ"ש בתשובתו ד' פורדא סי' תס"ט) וכמו
 כן בידי תלמידו רבי בצלארל אשכנזי כמ"ש בכללי התלמוד
 שלו המובאים בס' גופי הלכות סי' שצ"ה "מצאתי בילקומי
 שאלות שאצלי מהרא"ש ז"ל ולא מצאתיה בדפוס" ע"כ ואולי
 הם אותם הנוספים בד"ו שס"ו כי השאלה דקאי עלה היא
 שמה כלל פ"ט אחר סי' ח"ט**) ובנו רבינו יעקב בס' הרמזים
 קצר תשובותיו כמ"ש ר"ב אשכנזי בתשו' סי' כ"ב (דף ע"ו ע"ב)
 וכמו כן קצר תשובותיו ה"ר משה די ברושלייש וקרא שם
 ספרו חזה התנופה ובשנת תקנ"ג הביא הרב מו"ה שאול בן
 הרב מו"ה צבי הירש אב"ד בברלין שם לבית הדפוס ס' בשמים
 ראש כולל שצ"ב סימנים (כמספר בשמים) אשר (לפי דבריו)
 הכינם וגם קבצם הרב מו"ה יצחק די מולינה (מבני דורם
 של מהר"ל בן חביב ומר"י קארו) אשר מצא ס' גדול משו"ת
 הרא"ש ושאר גדולים אצל גביר אחד ויען כי הרבה מהם כבר

(* אבל כזה שמביא בנקודת הכסף הנדפס באמ"ד בשנת תע"ה וכן בהנדפס בס' אשלי
 רברבי (ד' אמ"ד) סי' ק"י על מ"ז ס"ק ה', ובתשובת הרא"ש החרשים שנדפסו שנת שט"ו ברור
 הוא כי טעות סופר נפל שם וצ"ל שס"ז וראיתו בצדו שכ' שחיה זמן רב אחר פטירת הב"י והוא
 עלה למרום בשנת של"ה כמו שכתב המגיה לס' היר החוקה הנדפס בויניציאה בשנה ההיא בסוף
 חלק ד', אכן בס' נקודת הכסף הנדפס בפפ"א נדפס כתקונו "שס"ז".
 (** גם בס' זכרון יהודה לבנו נמצאו איזה תשו' לו ברף מ"ג ע"א ב' ע"ב, ב"ג ע"א.

באו לדפוס לקט מהם קובץ זה ועשה עליהם הנהגות והכ"י
 הוה ככתב מושיטא בא לידי הרב מו"ה שאול הנ"י בהיותו
 בקאזאל אשר במדינת פיאמאנטא והעתיקו שם והוסיף על
 הספר הנהגותיו הנקראים כסא דהרסנא, ויען יצא אחר ס' זה
 קול רעש גדול כי נמצאו בו דברים זרים והלכנה הרבה אשר
 בודאי עד הרא"ש וחכמי הדורות אשר לפניו לא באו ויוציאו
 עליו דבה כאילו הוא המוליד הספר עם הנהגותיו או לפחות
 אף אם מקצת הדברים מן הקדש יצאו עירב חול בקדש קנא
 אביו הרב את-קנאתו והדפיס קונטרס להפיץ ולהרחיב הדברים
 והעיד כי הספר היה עשר שנים בכיהו קודם שנדפס, ובאמת
 אין מזה ראיה רק שכבר עברו יותר מעשר שנים מעת שנחתכר
 עד שהובא לדפוס, ובלא"ה כלום יש אב מעיד על בנו ובפרט
 כי הבן היה מועד לקלקל וליתן יד לפושעים כידוע וטובה
 השתיקה מפני הכבוד כבוד בית אב וה' הטוב יכפר ויסלח
 ולכן טובה מאוד עצת הרב חיד"א בס' ועד לחכמים ח"א ריש
 אות ב' במ"ש ז"ל "הקירא בספר זה לא יסמוך עליו דאפשר
 דתלו בוקי סריקי בנדולים עד אשר יחקור ויכיר הדברים
 ודברי אמת ניכרים" (*).

ו' ס' איסור והיתר להרב היה בכ"י בירי הרדב"ז כמ"ש בהשו
 ד' פיורדא ס' חס"ט.

ז' הנהגת הרא"ש, קל"ב סימנים קצרים כוללים דברים וענינים
 קדושים במוסר ויראה ואידי דוותר כי היכי דלא למרכס
 נדפס עם כמה ספרים (**).

ח' פירוש על התורה, כן כתב הרב חיד"א בשו"ג ח"א וח"ב
 ששמע מאדם גדול שראה פי' על התורה להרא"ש כ"י ומר
 שמחמיר הרב שם ומתקשר להאמין יען שבנו ר"י בעה"ט
 בפרפראותיו אינו מוכיר לפירוש אביו, עמו הסליחה, כי נתעלם
 מעינו הבדולח שהרב בעל הטורים מביא כריש סדר יתרו "לשון
 אדוני אבי הרא"ש ז"ל" ומה גם עתה שזכינו שנדפס בזאלקווי
 פירוש הארוך להרב בעל הטורים עה"ת ושם נזכרו דבריו י"ו
 פעמים מעתה אין ספק כי הרב חיבר פירוש עה"ת, שבתי
 וראיתי ס' הנדפס מקרוב בליוורנו בשנת ת"ר ע"י מו"ה שמואל
 הלוי אבן יולי הנקרא הדר זקנים וכולל שני ספרים עה"ת
 פירוש החוס' ופי' הרא"ש ועינתי בפירוש האחרון אולי אמצא
 הדברים המובאים מבנו בשמו ולא מצאתי בו מאומה מכל
 המו"ב דבורים שהביא בשמו רק קצת מהדברים המובאים
 ריש ס' נשא וגם זה בלשון אחרת, לכן ברור אצלי שאין

(* עי' Zanz, Ritus, Beil. VII
 (** ובסידור בית רחל עם ליקוטי צבי דפוס ווילנא לא נדפסו בא"ק"ל סימנים.

הפירוש חזרה לר' אשר בר' יחיאל כי אם לגדול אחר כדור שאחריו אשר אולי היה שמו גם כן אשר, כי כנר' בהם' המחבר למד ושמע מפי רבינו דן אשכנזי (ע"ל אות ד') ומפי רבינו ברוך הצרפתי (ע"ל אות ב') אשר שניהם היו תלמידי מהר"ם ב"כ רבו של הרא"ש.

ט דרוש על מאמר רז"ל אין מול לישראל, כ"י בוואטיקאנו פאליא (וואלף ח"א דף רכ"ז).

544 רבינו אשר בר' יעקב הלוי (הנודע בשם רבינו יעקב עי' אות י')

היה בימי תלמידי רש"י ושאל מאת הראב"ן ככתוב בספרו סי' נ"ב וסיים תשובתו, "ואין מפרשין לחכם ולא שונית, ולכן לא הארכתי ואם שנית אתה הורני" ע"כ כנר' היו חברים בתורה.

545 הר"ר אשר אנשיל בר' יצחק היה דרשן ורב בבית המדרש

בפרעמסלא אשר ייסד אביו, וחבר:

א' ס' שמנה לחמו, נחלק לשני חלקים וכל חלק כולל ז' דרושים וכל דרוש נחלק לפרקים, חלק א' דרושים לשבת וימים טובים וחנוכה ופורים, ח"ב דרושים על סדר זמני האדם מיום לידתו, למילה פדיון הבן בר מצוה נשואין סמיכה הספד ותחית המתים, והביאו לדפוס ברעסא בשנת חס"א.

546 רבינו אשר בר' יצחק הלוי (ע"ל אות י') היה כדור רש"י ונזכר

בס' האורה לרש"י (הנמצא אתי כ"י ישן) וכצ"ל בס' הפרדס הנדפס בקושט' דף י"ט ע"א [ובהנדפס בוורשוויא דף מ"ט ע"א] הל' יין נסך וז"ל "א' מתלמידי רבינו יצחק העיר עליו שתחיר לר' אשר בנו יוצא ונכנס יותר מפרסה ור' אמר לו וכו'" ורבו זה הוא רש"י כי הספר נסדר ע"י תלמידו ואולי ר' אשר זה הוא אבי ריב"א הלוי בעל החוס' (ע"ל שם).

547 הר"ר אשר ענשכין בר' ישעיה קבל מן הרב מהר"ו (כנר' מתשו'

מהר"י מיניץ המובאת בס' מים עמוקים חוך תשו' הרא"ם סי' ל"ט) והיה באולמא בשנת רכ"ה לאלף הששי (כנר' משטר השבעת כתובה המוכח בסוף סדר חליצה בתשו' מהר"י מיניץ) והאריך ימים והיה עוד בשנת רמ"ג עלי אדמות כנר' מתשו' קרובו ותלמידו הרב מהר"י מיניץ הנו' ססי' ב' וסי' ג' בקראו שמו מורי הזקן והישיש ונר' קצת שם שהיה בסוף ימיו בפאדובה עם תלמידו הנו' ומוכח עוד שם בסדר הגט סי' ל"ב ול"ג.

548 הר"ר אשר כהן בן ארדוש היה בן בתו של הרב מו"ה מאיר עראמה

(קורא הדורות דף ל' סע"א) והיה רב מובהק וכולל

בתכמות וראש ישיבה מק"ק ארגון אשר בשאלוניקי בזמן אחר עם הרב מו"ה חיים שבת' (ושניהם נזכרו בסוף תשו' הר"ב כנר"ג הנדפסת

כתשו' תורת חסד ססי' ר"ה והיה תלמידו של ה"ר אשר ברודו [כגו נהור אשר היה מרכיץ תורה בשאוניקי קה"ד דף מ"ה ע"א] בחכמת התלמוד, ובשאר חכמות היה תלמיד הרב מו"ה דוד בן שושן, גם היה עשיר גדול תורה וגדולה במקום אחד וחסס על תשיבת מהר"י הלוי כסי' ח' ובסי' מ"ה ונפטר בשנת ה"ה ליצירה (קה"ד דף מ"ה ע"א).

549 ר' אשר לעמלין מאשכנז קם באיטריאה אצל ויניצואה בארץ איטאליא והודיע והשמיע לרבים בשנת רס"ב להאלף

הששי שהנואל כבר בא ונתן אותות ומופתים והכנים רוב גלות אדום בתשובה גדולה ובהעניות ומלקיות וכולם האמינו בו ובדבריו ולבסוף היה הכל הבל ורעות רוח כמו שכתב עד ראיה החכם ה"ר אברהם פריצול בספרו מגן אברהם כ"י בפרק כ"ד שראה אותו בהעיר פירארא מקום שבתו ונוכר ענין זה גם בספר דברי הימים למלכי צרפת ד"ז דף קכ"ג ע"ב ובס' צמח דוד בשנת ר"ס.

550 הר"ר אשר ב"ר מנחם דוד ב"ר יצחק איש טיקטין הביא לדפוס הגהת אביו החסיד על דברי הר"ף ונושאי כליו ועל

המרדכי וגם הציב ציונים תוך דבריהם נקראים בשם הגהות מהר"ם בקראקא שנת נוש"א ונדפסו גם כמד הדפוסים הנאים אחריהם ונדפסה הקדמתו בראש ח"ב.

551 רבינו אשר ב"ר משה מוכתרת תשובה. לו בס' אור זרוע קמן המועתקת בהנהות מרדכי ריש בבא בתרא סי' חרנ"ה.

552 רבינו אשר ב"ר משולם הכהן מלוניל [ע"ל 306 ג. שנה' שהיה אחי רבינו אהרן הכהן מלוניל] היה בתחלת המאה

העשירית מהאלף החמישי בימי הראב"ד והרז"ה וקבל מן ה"ר יוסף בן פלאט כנר' מלשונו המוכא בכל בו סי' ח' "ושמעתי מפי הר"י בן פלאט" (אבל בארחות חיים דף י"א ע"ג כתב "משם") ומן ה"ר שמואל ב"ר דוד כנר' בס' ארחות חיים דף ק' ע"ג ובכל בו סוף סי' ס"ד וגם מן הראב"ד כנר' מלשונו המוכא בכל בו ססי' פ"ט [ע"ל דף 23] והוכירו ה"ר בנימין בס' המסעות וו"ל "ור' אשר הפרוש הנפרש מעניני העולם ועומד על הספר ללמוד ימים ולילה ומתענה ואינו אוכל בשר והוא חכם גדול בתלמוד והרב ר' משה גיסו" והוא המוזכר בדברי הפוסקים בשם הרא"ש מלוניל ונקרא גם סתם הרא"ש בס' התרומות כמו בשער יד' ס"א ובשער מ"ג ס"ד (ומוכא בב"י לטחוח"מ סי' ק"ז מתודש"ג ואיננו הרא"ש כ"ר יחיאל כמו שסבר הרב מהר"א אביוב כתשו' הנרפסת כתשו' רשד"ם אה"ע סי' רמ"א, ועי' תשו' מהר"א ששון ססי' קצ"ג ושפתי כהן חוה"מ ססי' ק"ד וכנה"ג חוה"מ סי' ק"ז הגהת ב"י אות ה') ובארחות חיים (ולהרא"ש ב"ר יחיאל קורא הרא"ש אשכנזי כמ"ש לעיל [300 ג.]) ובכל בו (ועי' שו"ת כנה"ג א"ה רהג"י ססי' רצ"ד) וגם בהגהות מיימוני כשכתוב הרא"ש כונתם לו וכמ"ש הש"ך ב"ד סי' ק"ה

ס"ק ב' (ועי' חשו' בעי חיי זהרב כנה"ג חו"ד סי' קס"ה אך מ"ש הש"ך שם או להרא"ש מפליינא לא ידעתי מי הוא כי לא ראיתיו נזכר כ"א ר"ש מפליינא) וש"א מן ר"י הוקן בעל התוס' והשיב לו כמובא בתמים דעים סי' ר"ג ור"ד ובח"י ב"ק דף ס"ד ע"א וע"ב ובתוס' ברכות דף י"א ע"ב ושם כתוב סחם נשאל ר"י אבל מפורש שהוא השואל בהגהת סמ"ק דף ט' ע"א ובגהת"מ פ"ז מהל' תפלה ובס' הקון סופרים להרשב"ש דף נ"ו ע"ג ונ"ז ע"א, והוא חבר:

א' ספר המנהגות, ככתוב בס' ארחות חיים דף כ"ט סע"א ובכל בו סי' ו' (ואין ספק כי טעות נפל בתשו' הרשב"ש סי' קצ"ה במ"ש שם "ה"ר אשר ב"ר שאול" בס' המנהגות, אשר בלי ספק ממנו העתיק בעל שלשלת הקבלה בדף ס"א ע"ב וצ"ל ב"ר משולם) אחשוב שהוא כדרך ס' המנהיג שמביא בו דינים ומנהגים ויש בו בנותן טעם להם ופירושים בנוסחאות התפלות כנר' מדבריו המועתקים במקומות הרבה בס' ארחות חיים וכל בו ואבודרהם.

ב' הלכות יום טוב, מועתק בס' חמים דעים סי' ק"ך ואפשר גם זה לוקח מס' מנהגות הנו'.

עוד מזכיר בס' שה"ק הנו' דף נ"ד ע"ב בשם ס' שערי ציון ס' המתנות לה"ר אשר אולי הוא להרב הנו'.

553 הר"ר אשר ב"ר שאול גינצבורג היה אב"ד דק"ק פינסק והסכים בשנת תע"ג על ס' ברית שלום וכנו היה הרב המפורסם בעל ס' שאגת אריה [ע"ל 530 א] ונדפסה תשובה לו בס' כנסת יחזקאל לגיסו הרב סי' מ"ט.

554 החכם ה"ר אשתרוק הכהן הנקרא גם ה"ר שאול הכהן (תשו')

הרשב"ץ ח"א סי' קנ"ה) היה באלגזייר בזמן הריב"ש והיה דיין שם כמה שנים בחנם עד שכא ר' יצחק בונאשטרוק מספרד לשם שאו סילק את עצמו מהדיינות כאשר עשו בני בחירת עם הלל והיה מוכתר בשלשה כתרים. כתר תורה עם חכמה שהיה בקי בחכמת הרפואה וידבר על העצים והחח שהיה יכול לקבץ הון עתק ע"י חכמתו היה רופא חנם בלי שום קבלת פרס וניסף על זה היה נותן משלו ליהודים וישמעאלים וגם היה מליץ גדול, וכתר כהונה שהיה מייחוסי כהונה חסידים וחכמים. וכתר מלכות שהיה גדול מאוד בעיני המלך ועמד כמה שנים כפרץ בעד בני עמו וכיטל הגזירה שתלכנה הנשים בסימן (כצ"ל [בתשו' הריב"ש סי' ס'] ככתוב בתשו' כ"י) וברגליהם תעכסנה, ותיקון גדול בפני הפריצים תיקן בזה ועל פיהו נתן המלך דיינות הקהל להריב"ש כאשר בא לשם אחר הר"ר בונאשטרוק ועי"ז

(*) ולזה פתח הריב"ש הספרו עליו בפסוק בנות ישראל אל שאול בכינה. עי' תשו' הריב"ש סי' ס'.

נתהווה איזה הקפדה ביניהם, וכמותו עברו דברים בין החכמים המספידים בסיבת הדבר הנז' ככתוב בתשו' הריב"ש לה"ר עמרם בן מרואם (סי' ס' וס"א).

555 החכם דון אשתרוק הלוי נכרר מן הקהל דרוקא [Daroca] במדינת ספרד בשנת קי"ג להאלף הששי למליץ להתוכח עם חכמים אחרים בחצר האפיפיור בענעדיקט הי"ג עם המשומד יושוע הלודקי [צ"ל הלורקי] ולהשיב על הלומותיו ועל דבריו ככתוב הויכות הזה באריכות בס' שבט יהודה סי' מ'.

556 החכם דון אשתרוק קרשקש יצק מים ע"י הרשב"א והרא"ה והיה א"כ חבירו של הרישב"א ומבני דורו, וחבר: א' חידושי מציעא, המובאים בתשו' הריב"ש סי' שצ"ו (המובא בש"ך חוה"מ סי' פ"ז ס"ק ד' ע"ש).

557 הר"ר אשתרוק בן שגני היה יניק וחכים בסוף זמן הרב מהרש"ך ומחלמידיו כנר' בקונטרס אהרון לח"ב מתשובותיו סי' ה' והיה דיין מצויין בסופיא בש' שפ"א כנר' בתשו' הרב מהרש"ש הראשונות סי' מ"ח ונתאכסן אצל הרב מו"ה חיים בנבנשתי ככתוב בספרו כנה"ג א"ח הנכ"י סי' קע"ג (ומזכירו עוד בס' שכנה"ג סי' קע"ד הגהת השור אות ב) ועלה לשכון כבוד בתוככי ירושלים העה"ק תוב"ב (ככתוב בס' עורת נשים בשמות גשין דף ג' ע"א).

ב

558 ה"ר בונאסטרק דסמסטרי היה באלמגרה בשנת ד' אפים תתקע"א ושאל מן הראב"ד זמן הרא"ה והמתכר סי' שה"ק ראה ביד א' מתכמי דורו קונטרס ישן אשר היו כתובים עליו [שאלותיו או] עי' בס' שה"ק דף נ"ג ע"א [ד' אמ"ד דף מ"א ע"א].

559 הח' בונגואה היה מבורר קהל ווילייסיט [Viljaset] בספרד בתקבץ חכמי ישראל שם בשנת קי"ג להשיב על טענת הבל של המשומד יושוע הלורקי [ע"ל 555 א].

560 החכם בוניש די לאטיש מפרובינציא הירח דופיא גדול ותוכן מפורסם בהעיר רומי הוא אשר המציא טבעת בחכמת ההכונה המודיע גובה השמש והכוכבים והשעות ביום ובלילח וחבר ספר בענין הזה להאפיפיור אכסנדר הששי בלי לאמינו נדפס בפאריס 1506 למספר הנוצרים (רס"ו ליצירה*) ונדפס עוד איזה פעמים [וואלף

(* אשר נקבו בשם de annuli astronomici utilitate והמתכר כתבו בלשון הקדש והעתיקו אח"כ ללי' לאמינו.

ח"א'ו'ג] וגם כתב בשנת רנ"ד הערה בכחב ופורה ככל גליל איטאליא להודיע כי קרוב יום ביאת הגואל והגביל העת לביאתו שיגלה ויראה בשנת רס"ה להאלף הששי וביאר נביאת דניאל על זה וגם הוכיח דעתו ממחברת צדק עם שכתאי כי יוניאום במזל סרמן י"ט מעלות מ"ב דקים בשנת רס"ד ועבר קציר וכלה קצו ואנחנו לא נושענו וענין הזה כחוב באריכות קצת כס' מגן דוד לה"ר אברהם פריצול כ"י פרק ע"א וע"ד (ובכ"י אחר הוא פרק מ"ט) ומביא שכתב שטנה והשגות על דבריו באריכות.

561 המליץ בון שיניור אבן יחייא כתב מליצה צחה על הצחוק הנקרא שאך נדפס בס"ס מעדני מלך בפפד"מ חפ"ז, 8, [ע"ל ריש דף 81].

562 רבינו בחיי ב"ר אשר בן חליאואה (כך היה שם משפחת הרב ככתוב בהקדמת מו"ה יצחק עקריש לשלשה פירושים על שה"ש שהדפים בקושט) מסרקוסטה תלמיד הרשב"א, חבר: א' ביאור על התורה, נחלק לארבעה דרכים, פשט: יזכיר בו דעות הראשונים רש"י ורבי' חננאל. מדרש ודרך השכל: הוא דרך העיון והמחקר. ודרך ח' הוא: דרך הסוד ויצא בו במשעול ובדרך אמת אשר דרך בו הרמב"ן ובכלל פ'רשה פתח בפסוק מס' משלי ומוזכר פירוש רבי' יונה עליו בכ"מ, חברו שם בסרקוסטה בשנת נ"א לאלף הששי (קודם כוא רבינו אשר ב"ר יחיאל מאשכנז לספרד [ע"ל דף 258] ונסהר ממילא מ"ש בס' עומר השבחה דף קל"ז ע"ד שהיה בנו) כנר' בסדר בראשית בדברו בענין רמזי שבעת ימי בראשית ובסדר ראה בענין שנה השמימיה, ומוזכר בו למורו הרב הגדול רבינו שלמה הוא הרשב"א בר"ס בראשית בענין סעודת הצדיקים לע"ל*) ובס"ס חוקת ומעתיק שם דבריו מפירוש ההגדות (המובאים גם בס' עין יעקב) ונדפס [בנאפולי רנ"ב*] [וכפוזארו בשנ' רס"ז ועיד שם כש' רע"ד ועוד שם כש' רע"ז וגם נדפס בקושטא, בשנה ההיא ובארימינו [Rimini] רפ"ד וביוניציאה בשנ' ש"ד ועוד בשנ' ש"ו ועוד בשנ' ש"ז ובקראקא שנ"ב ובאמשטרדם חפ"ז, 2, ובריווא בשנ' שי"ט, 4, ונדפס ס' נפתולי פירוש על סודותיו וס' מנוח מצא חן ביאור לביאורו על סדר בראשית וגם נדפסו סימנים להענינים הנמצאים בהספר.

ב' ס' כד הקמת, הנקרא ממחברו בסופו גם חבור הדרשות

(* ובפ"י יהיו על פסוק לא יסור שכט מיהודה כ' ופירש הרב מורי ר' שלמה ז"ל כי מלת עד במקום הזה כמו לעד וכו' ומורי השיב להם וכו' וכל הרברים מובאים באיכות בתשו' הרשב"א ח"ה ד' ליווארנא.

(***) והיא הדפסה הראשונה וקרה מאד ובלתי נמצאת, מוגה ע"י חכמי הרב מו"ה שלמה ב"ר מרץ בונפוי צרפתי במש"כ ח"ה בעל יודע ספר ע"ש.

חלקו לכ"ב שערים בסדר אפא ביהא הכוללים ששים הרושים יסודם על מדרשי רז"ל כרבנים הצריכים להנהגת האדם באמונת ה' ועבודתו ומועדי ה' וקצת המצות ומוזכיר בו חברו עה"ת באות כ' ערך כפורים השני ומוזכיר לם' חובת הלבכות באות יוד ערך יחוד השם (ובטעות ייחס בם' קה"ד כדף י' ע"א ס' כד הקמח לבעל חוה"ל) ד' קושט' הרע"ה ד"ו ש"ו ד' לובלין שניו, 2, [ובאוסטרא חקס"ד ובלעמבערג תרי"ט].

ג' ס' שלחן ארבע, חלקו לר' שערים כולל ביאורים ודינים בענין השלחן, ויחס שמו בחיי בר"ת כ"פ בסוף הספר (ואמלא הרגישו בזה הר"ב נוה שלום מאמר י"א פ"ח ותר"ב יוחסין בוף קל"ב ע"א [והר"ב צמח רוד] והר"ב שה"ג ח"ב אות ש' ס' פ"ו לא עלתה על דעתם לייחס הם' להרמב"ן וכן מפורש בשלחן של ארבע כ"י הנמצא בוואטיקאנו נכתב משנת רי"ב, לר' בחי" ב"ר אשר בן חלאויה" ככתוב כס' ק"ס אות ב' ס' שכ"א) ד' מנטובה בשנ' רע"ב (וגם שם ייחסו הם' להרמב"ן) ד' קושמי ע"י ה"ר אשטרוק דטולון (בשנ' רע"ד, ד"ו ש"ו, ד' לובלין שנ"ה, ד' פראג שניו, ד' המבורג הס"ו [ד' אמ"ד תע"ח ותק"ג, ד' פראג תקמ"ג, ד' ווילנא חקע"ח, ד' לעמבערג תרי"ט].

ד' ס' שובע שמחורת, הוא ביאור על ס' איוב כדרך הרמב"ן נמצא בכ"י הוך ספרי הרב החסיד מו"ה מיכל אב"ד בברלין והובא לדפוס באמ"ד בשנת תקכ"ה, 4, ודע כי כל הדברים הנדפסים שם אחר ס' י"ב בענין עולם הנשמות מן והנני מבאר לך וכו' (דף ה' רע"א) עד והבן זה (דף י"א סע"א) לקוחים ומועתיקים מלה במלה מס' שולחן ארבע שער הרביעי ואין ספק אצלי שזהו מעשה ידי המדפיס למלאות הריקות החסר מביאור הרב מס' י"ג עד ס' י"ט כאשר הוסיף גם כצד הספר חידושים מלוקטים מדברי הראשונים אשר קרא להם דברי הגאונים.

ה' ס' האמונה, נמצא בכ"י חוך ספרי רד"א באקספורט וגם בהעיר בראדי במדינת פולין והוא נ"ג דפים, 4, והוא מדבר בעניני האמונה בדרך הקבלה ובפרט בשמות הקדושים (ועי' בתשו' הרדב"ז ח"א ס' ק"מ) ונר' שהוא ס' יסוד האמונה המובא בפ' הר"ם בוטריל לם' יצירה בר"ה חקק יח.

ו' ס' סוד ה', אולי הוא המדבר בעניני השמירה לאדם כדרך המובא בס' עדן גן אלהים הנז' בפ' ס' לרמ"ב פ"א מ"ב (דף ל"ג ע"ד מ"ד מנטובה).

ז' ס' העשיריה, בסוד מספר העשר מובא בפ' ס' להרמ"ב פ"א דף כ"ז ע"א מד' הנז'.

ח' ס' אהל מועד, ומוזכר ג"כ בפ' ס' להנז' פ"א רמ"ב ויראה לי שהוא פ"על ס' יצירה והוזכרו עוד שם מ"ד ופ"ג רמ"ב ופ"ה סמ"ב.

563 **רבינו בחיי הוקן**, והוא רבינו בחיי הדיין ב"ר יוסף בן בקודה (בן

כתוב בהקדמת ס' הישר, מוסר) או פקודה (ככתוב כפי התורה לרבינו בחיי ב"ר אשר ריש סדר מקץ) הפל'וסוף האלקי וההסיד האמתי אחד מיוחד מחכמי ספרד בדור הר"ף או קודם לו (ומ"ש בש"ג ח"א אות ב' סי' ט' ובח"כ אות ח' סי' ד' שזמנו שנת ד' אלפים תתקכ"א עמו הסליחה, כי גם הוא נפל כהערבוביא אשר רצה להזהיר עליה ונתחלה לו זמן המעתיק בזמן המחבר אשר ודאי לא היה מאוחר מדור הר"ף בנר' בהקדמתו בחשבו מחברי עניני המצות שאנו חייבים בהם בזמן הזה ואת שם הרב וחכירו לא נשא על שפתיו וגם כבר מוכיח בדבריו משער הבטחון פרק ד' חלק ו' בפירוש התורה להראב"ע בסדר האוינו (כאשר נדפס בד' נאפולי ובר' קושט' רב' בחיי ובטעות נדפס במקראות גדולות ד"ו רפ"ה רב' האי ונשתרבב הטעות מהם בכל הדפוסים הבאים אחריהם כאשר כבר כתבתי זאת להחכם רפאפורט אשר גם הוא השיג בזה על הר"ב ש"ג בהערותיו לחולדת רבי' נתן סי' 40) ובס' יסוד מורה לו בשער הששי, והוא חבר:

א ס' תורת תובת הל'בכות בלשון ערבי, ונקרא **אכתאב**

אלהדאיה אלן פראין אלקלוב (נמצא עדין העתק ממנו בלשון ההוא בבית אוצר הספרים כפא-ריש) ענינו כאשר יורה עליו שמו וחלקו לעשרה שערים וכל שער לפרקים (בכללם ע"ט פרקים) עם הקדמה בראשו לבאר הסיבה שהניעתו להכיר הספר ובסופו עשרה בתים אשר כלל בהן שערי הספר ובראשם החם שמו ושם אביו ונעתק ללה"ק ויש ממנו שני העתקות האחת נעשתה ע"י החכם ה"ר יהודה אבן תבון כאשר העיד בנו ה"ר שמואל בהקדמתו לס' מורה נבוכים אשר העתיק והיא הנמצאת אתנו בדפוס עם פתיחה להמעתיק בראש הספר, והאחרת בראש שער הבחינה בה זכור ההעתיקה האחרת הנעשית ע"י החכם ה"ר יוסף קמחי אשר לפי הנראה נאבדה מתוך הקהל*). ועם כל עוצם תוקף קדושת זה הספר עד שדבריו היו למאורות להר"ב ראשית חכמה וגם גאון יעקב בס' מגדל עז לקט הרבה מפנינו אמרו ע"ם כל זה בקצת דבריו אשר נמשך אחרי הפילוסופים נתן מקום תלונה להמיה דברים מרים על הספר להרב מוהר"ם די לונ-זאנו בספרו דרך חיים ד' שאלוניקי דף כ"א סע"א (ונשמטו הדברים מפני הכבוד בס' דרך חיים הנדפס בס' שתי ידות ד"ו).

(*) עדיין היא באבדה המתבקשת והיא בכתובים לא יצאה האור ע"י הדפוס כ"א מקצת מנחה כמו עלים לדוגמא משער ז' העתיקים ה"ה יעללינעק והוציאים לאור עם הספר בליפוציג שנת תר"ז.

ונדפס ראשון בנאפולי בשנת ר"נ ע"י ה"ר יוסף אשכנזי ובוני-
ציאה בשנת ש"ח ובקושטנדינה בשנ' ש"י ובמנטובה שי"ט מוגה ע"י
הראב"ד פרוונצאל'י אשר הוסיף עוד כסופו לוח חלוקת השערים
והפרקים ומפתח יפה מראה מקום הפסוקים ומאמרי רז"ל ועוד כווי-
ניציאה בשנ' שמ"ט ובקראקא בשנ' שנ"ג ועוד עם פי' מנוח הלבכורת
(הנדפס לכר כלובלין בש' שנ"ו) בזולצבאך הנ"א. 4, ועוד באמשטרדם
בש' תע"ה, 12, ועוד שם בש' [הצ"ח] ועוד ביעסניץ בש' חק"ד ועוד
בברין בש' [הקנ"ז] ועוד בנאוויודוואהר עם פי' מנוח הלבכורת הנז'
ונוסף עליו פי' מרפה לנפש בש' חקמ"ה [ועוד בשלקאוו עם פי' פת
לחם מר' חיים אברהם כ"ר אריה ליב הכהן מק"ק מאהילעב נקרא בשם
הכולל שמתת לבב בש' חקס"ג] ועוד בוויין חקס"ט עם פי' טוב הלבנון
להרב מו"ה ישראל הלוי, 8, [ובלבוב ח"ר, עם פי' מרפה לנפש, ובלייפציג
תר"ו עם פי' קצר ונוסף בו קצת מהעתקה ר' יוסף קמחי ז"ל].

ונדפס עוד עם העתקה בלשון אשכנז באמשטרדם בשנת תע"ו
ועוד בוויילמרשדארף תפ"ו, 4, [ועוד בפירורא תקכ"ה] ועוד באמשטרדם
חקל"ה [ובכרעסלויא (מתורגם ע"י הח' ר' רפאל פירשטענמהאל) עם
ביאור אור לישרים תקצ"ו ובוויין (מתורגם ע"י הח' ר' מענדל בר"י שמערן
ועם הערותיו הנקראות מען דל בשנת תרי"ג ועוד שם עם תרגום ר'
זלמן בר' גאטמליב שטערן עם מכתב והגהות שד"ל בשנת תרי"ד].
וגם נעתק ללשון לעז ע"י מו"ה יוסף פורמן*) ונדפס בקושט' ונעתק
ללשון ספרדי ע"י ר' דוד בר' יוסף פארדו [Pardo] (ע"ל אות ד') וגם
נעתק ללשון ספרדי ע"י החכם מו"ה שמואל בר' יצחק אבץ** [Abas]
מהמבורג ונדפס באמשטרדם ת"ל, 4, ועוד בוניציאה תע"ג וכל ההעתקות
הללו נעשו מהעתקת ר"י אבן חבון. וגם נתקצר ע"י מו"ה יעקב פאן
[Pan] כ"ץ ונדפס בפראג ובוניציאה תוד"ה, 16, ועוד נדפס קיצור
מהספר בס' מרגליות טובות להרופא מו"ה יעקב צהלון ד"ו תכ"ה, 8,
וגם הרב מו"ה מנחם בן זרח כספרו צדה לדרך קיצר עשרה שערוי
בעשרה פרקים לאומרים בעשרת ימי תשובה.

ב' הוכחה, המתחלת: ברכי נפשי וכל הרון ממנה מתחיל: נפשי
נדפסה במחזור רומאני ד"ו ובס"ס חוה"ל בקצת דפוסים ובס'
אור קדמון הנדפס בוניציאה הס"ג ונעתקה ללשון איטאליאני
ע"י דבורה אשת ה"ר יוסף אשקריא [Ascarelli] מרומה ונדפסה
בס"ס מעון השואלים וגם נדפסה עם פי' בלשון לעז בוניציאה
שפ"ח, 8.

[ונעתקה ללשון אשכנז ע"י ה"ה מו"ה יהואל מיכל זקש זצ"ל בספרו
דיא רעליגיאווע פאָעזיע דער יודען אין שפּאַניען, ברלין תר"ה, וכן
העתיקה הח' ר' מענדל בר"י שטערן בס"ס חוכת הלבכות].

(* והח' רמ"ש בקאמאלאג באַרליינאָג שלו כ' שמעתיק הספר מלה"ק ללשון לאדינו
(והוא לשון אישפניא) היה ר' צדיק בר' יוסף פורמן, (Formon) ויפה כח הבן מכת האב.
**) והח' רמ"ש ב' שצ"ל עכאם.

[ג' פיוטים ובק שורח, יש מהם שחתום בהם שמו ושם אביו ומקצתם חתומים בשמו בתוי סתם, מהם נמצאים בכתובים בכאדליצנא. ומהם באו בדפוס במחזור לבני רומא ובלטבל"ט דעס אָרענענטס, 1848, 1851 (עי' ס' עמודי העבודה)].

564 הר"ר בחיי הנשיא הרופא והחכם בן הנשיא והרופא הר"ר משה בן אלקוסטנטיני הרביץ תורה וחכמה בסרקוסטה אשר בממלכת ארגון במדינת ספרד והוא ובית דינו קנאו בירח אב בשנת התקצ"ב למשה עבר ה' הרמב"ם נגד הדוכרים עק על ספרו מורה נבוכים ככתוב על ספר אגרות ושות' הרמב"ם.

565 אן ביראש*), החכם המשורר מובא בכתב התנצלות הכדרשי אשר כתב להרשב"א ונדפס הוך תשובותיו ח"א סי' תי"ח.

566 בן אלישע, כתב בס' שה"ג ח"ב אות כ' סי' י' וז"ל "ראיתי באיטאליא ספר כ"י על איזה פרקים ממש' קדושין וכתוב שם פסקי הלכות בן אישע, ושם נאמר דכבר כתב בפירוש הסוגיות באורך אבל לא יכולתי להכיר מהם' הנז' שמו ושם עירו וזמנו" ע"כ אולי הם להנביא העותי אשר היה בן אלישע כמ"ש לעיל [475 א.].

567 הח' בן היוצר היה אחד מחכמי ספרד וחבר ספר במועד קץ הפלאות ככתוב בפני' דניאל להראב"ע סי' י' [פסוק י"ז ומוזכרו עוד סי' י"א פסוק ל'] וז"ל "בן היוצר חבר ספר במועד הקץ ואני נפצתי דבריו ככלי יוצר מרם בא מועדו" ומובאים דבריו או בס' מאור עינים פ' מ"ג (דף קמ"ב ר' מנטובה) [דף 375 ד' ווילנא] ואחשוב שחיה קרוב לזמן הראב"ע.

568 הר"ר בנימין, הרופא, היוני חבר ס' רפואות כלשון יוני והוא בכ"י ביואטיקאנו (קרית ספר אות כ' סי' שמ"ב).

569 החכם הר"ר בנימין ווולת זה נעלם משפחתו ומולדתו ובירת אביו, חבר:

א' ס' משא גינא חיוני, יביע ידבר צחות לבוטחים על רוב הילם ועל עשרם יחגאו כי לא במוחם כסף יחשובו כי אז יש לכסף מוצא ומקום לזהב נמצא. והחכמה אשר יבקשנה היא העומדת לעד, גם ילמד המדות אשר יחזיק האדם בהם למען יצליח ואוחם אשר לא יתחתן בהם פן ילכד בשחיתותם עם חרוז כסופו חתום בראשו בנימן הזק הובא לדפוס מהעתק ישן נושן ע"י הרב מו"ה יוסף אוטלינגר בריווא די טרינטו בשנת ש"ך, 8.

*) En Vidas, conf. Zunz Z. G. f. 461 u. 477.

570 הר"ר בנימין ב"ר אברהם הרופא כן נקראו שני רבנים מובהקים

מהכמי איטאליא אשר היו שניהם בזמן אחד בקירוב בסוף האף החמישי ותחלת הששי, האחד היה אחי רבינו צדקיה הרופא המחבר ס' שבולי הלקט כנר' בפ' ההגדה אשר לו הנדפסת בס' תניא שכתב בכ"מ „ואחרי ר' בנימין נר"ו כתב והוא שאל מן רבינו אביגדור כהן צדק ככתוב בס' שה"ל ח"ב כ"י סי' י"ב. והשני המובא ג"כ ממנו שם בפ' ההגדה בכ"מ בשם החבר ר' בנימין ונקרא ממנו ג"כ „אחי ישני" היה קרובו (אבל מ"ש הרב מוהר"ם די לינאנו בכ"י בראש ס' שה"ל בס' קורא הדורות דף כ"א ע"א שהיה אחי אביו נראה רחוק מאוד כי אז מוכרחים אנו לומר שה"ר אברהם אבי הר"ב שה"ל נקרא על שם אביו וכמו כן אינו משמע לי שמה שסבר עוד שרבינו יהודה ב"ר בנימין הרופא דוד מחבר ס' תניא (ע"ל אות י) הוא בנו, כי אז אין ספק שהמחבר ס' תניא היה קורא זקני (ועי' לקמן ר' בנימין ב"ר יחיאל) בכל המקומות שמוזכרו כאשר קורא לרבינו יהודה חביבי והיה לו בן הנקרא גם הוא רבי צדקיה ומובא ג"כ שם בפ' ההגדה, ומובאים דברי הרבנים הללו בס' תניא הנז' בכמה מקומות ואין ספק שא' מהם הוא המסדר ס' יראים אשר הוסיף על דבריו בכ"מ (כמ"ש לעיל דף 218), ואשר חבר:

א' ס' ידירות, פסקי דינים נחלק לסדרים וכל סדר לפרקים המובא הוך דברי המחבר בס' יראים הל' שבת סוף דף מ"ה ע"א „וכבר הארבתני בזה בספר ידירות בסדר הפסח" וקרוב אצלי שהמסדר הנז' הוא אחי הר"ב שה"ל אשר היה תלמיד הר"ר מאיר כמ"ש לקמן אורח צ' יען מצאנו גם לו שם בהל' מילה סי' י"ט דף ט"ז ע"ב שקיבל מפי ר' מאיר וממילא ידענו שרבו של האחר היה נקרא הר"ר יצחק ככתוב בס' תניא סי' כ"ד.

571 הר"ר בנימין ב"מ אברהם מוטאל הושב קושטנדינה סדר ס' תומת ישרים הנדפס בוויניציאה שצ"ב עם הקדמה לו

בראשו נר' ממנה שאז כבר נח נפשיה דרב אביו וא"כ אינו הנז' לעיל אות א' 130 א' כאשר עלה על דעת הר"ב שה"ג סוף ח"א בקונטרס שולחן במדבר סי' ט"ז וכתב עוד שם ששמע שהיה מדקדק עצום וחבר כמה ספרים בחכמת הדקדוק.

572 הר"ר בנימין אהרן ב"ר אברהם סלניק קיבל ממהרש"ל (מ"ב

סי' ב') ומהרמא"י וממהר"ג שפירא (שם סי' ס"ט) וממהר"ש השני (שם סי' ק"א ובחי' ט"א סי' ג' וד') וכל רכותיו היו תלמידי הרב מו"ה שכנא (כ"כ שם כסי' ט"ז) ובא לארץ פולין ותקע אהלו אהל תורה בקראקא בסוף ימיו של מהרמא"י והיה שם כמה שנים לאחר מותו (סי' פ') והפליג בזקנה ואם כי היה מוטל ביסורים על

ערש דוי בסוף ימיו בשנת שע"ט וחשכו הראות לא השיב אחור ימינו מלהשיב לשואליו (סי' ק"ז וק"ט) ובניו היו גדולי הדור הרבנים מו"ה אברהם (ע"ל 61 א) ומו"ה יעקל בעל נחלה יעקב וחתנו הרב מו"ה חיים מנחם מן, והוא חבר:

א' שו"ת משאר בנימין, כולל קי"ב סימנים אשר נשא ונתן עם גדולי דורו (ועי' תשו' ב"ח ח"א ססי' פ"א) עם מפתח בראשו ובסופו נעתקו חי' דינים מכ"י בגליון המורים שלו הובא לדפוס ע"י בן בחו מו"ה ישראל יצחק בקראקא בש' שצ"ג ונדפס עוד במיץ בש' תקל"ו, 4.

ב' סדר הליצה, מזכירו בתשו' ססי' י'.

ג' ס' עברונות אשר חבר. מזכיר בתשובתו סי' ק"א.

573 הר"ר בנימין איספינווא היה חכם גדול בתלמוד וכשאר חכמות

ומדקדק גדול והיה דיין מצויין בהעיר ליוורנו בימי הרבנים מו"ה מלאכי הכהן ומו"ה יצחק נונים ואיס והביא לדפוס בויניציאה בשנת תקכ"ב ס' פרי עץ הדר הוא סדר ט"ו בשבט וסדר הדלקת נר הנוכה וחפילה לשבת שקלים ושבת זכור והיקון סעודה פורים לקוח מס' המדת הימים ולא נדפס בס' נחמד למראה, וחבר:

א' ס' בית העזר, פירוש על ביאור הר"א אבן עזרא לנביאים וכתובים באריכות עם הקדמה בראשו. בה מרבה לספר בשבת הראב"ע וחיבוריו והביא בשם בן דודו הרב מו"ה רפ"א אשכנזי מעיר פירינצי ושאר רבני איטליא כספריהם כ"י שנחברר להם שתלמידי הראב"ע שלחו יד בחיבוריו אחרי מותו ורויסו פיו מדעתם דברים אשר לא בן.

ב' קונטרס יסוד הקיום, נגד קונטרס ישרש יעקב אשר הדפיס מהר"י באבאני ולקיים נוסחאות השגורות ורגילות בפי כל ישראל ומחי אמוחא של הרוצה לשנות והאריך מאוד בענין הזה (ועד לחכמים להרב חיד"א ח"ב אות י' סי' כ' ועי' בס' יוסף אומץ להרב [חיד"א] הנו' סי' י').

ג' חיבור על לשונות הרמב"ם ושו"ת (ועד לחכמים ח"א אות א' סי' ו' ואורח ב' סי' כ"ח ובס' יוסף אומץ הנו' סי' מ"ד מביא תשובתו כ"י) ובס"ס שיח יצחק על יומא נדפס ביאור לשון הרמב"ם פ"ח מהל' כלי מקדש להרב.

574 הר"ר בנימין בר אליעזר הכהן (עי' אגרות הרמ"ז סי' כ"ד)

וויטאלי (בן מכנה אותו בס' חוספת ביכורי קציר דף י"ז ע"ב) היה תלמיד הרב מו"ה מנחם שמשון באסולה ותלמיד מובהק בפרט בחכמת הקבלה מן הרב מו"ה משה זכות אשר העניק לו ולחבירו הרב מו"ה אברהם רוויגו [ע"ל 229 א] מחכמתו ופתח להם שערי בינה והראם את כל בית נכאחו ומסר להם העתקות מבחבי האר"י כל

אשר בקשו וכפרט למו"ה כ"ך אשר חיברה יחירה נודעת לו מאתו כנר' ממה שכתב אודותו עורנו רך בשנים בשנת תל"א להרב מהר"ש בקי (באגרותיו סי' א'). וקורא אני עליו אשרי המדבר על אוון שומעת ובעל נפש יקרה וכו' ואם יזכה הדור יהיה לאור עולם" וכן כתב עוד במקומות אחרות ונתקיים בהרב וחגור אומר ויקם כי נתפרסם בדורו לאחד מגדולי המקובלים בכל גלילות איטאליא (עי' ס' אמונת חכמים דף ל"א סע"א) וגם קדוש יאמר לו כי גדל שמו בקדושה ובהסירות ככל הגולה, נתקבל בשנת תל"ה בהיותו בן כ"ד שנה לאליסנדריא די לא פאליא להרביץ תורה ולדרוש מידי שבת בשבתו והיה שם עד כי נקרא בשנת המ"ב לעמוד לשרת בשם אלקיו לריגויו ושם הרביץ תורה עד יום מותו ולעת זקנתו חתנו ותלמידו הרב מו"ה ישעיה באסאן אשר מלא מקומו אחריו חמך בירו ושניהם יצאו בשנת תפ"ח לחמוך ידי הר"ב משאת משה בעסק מכוער הנעשה בפוזארו לאפרושי מאיסורא בדבר שבערוה ככתוב שם חלק אה"ע סי' ו' ותלמידיו בחכמת הקבלה היו גדולי הדור הרבנים מו"ה אביעד שר שלום (כמ"ש בספרו הנז' סוף פ' כ"ג) ומהר"י אירגאם (ככתוב בהקדמת הרב מו"ה מלאכי הכהן לס' דברי יוסף) ותחניו לוקחי בנותיו מו"ה מנשה יהושע פאדוכה (כנר' בתשובתו הנדפסת בס' שמש צדקה ח' א"ח סי' ח') ומו"ה ישעיה באסאן הנז' אשר בעת סילוקו נשא עליו קול נהי בשעת הימום ובש"ק פ' יתרו יום שביעי למיתתו ובתשלום השלשים ובתשלום השנה. כולם נמצאים אתי כתובים על ספרו למודי נהי, וחבר:

א' ס' אלון בכות, ביאור על מגלת קינות בהקדמות נאמנות בשני דרכים, בדרך מרירות להגדיל הכבי ואח"כ בדרך נחמה, וביאור המעשים הכתובים במדרש איכה בפסוק ראשון להראות כי כל דברי חז"ל אמת ואמונה וביאור הט"ו שיר המעלות עם הקדמה בראשו נכבדות מדובר בה נדפס בויניציאה בשנת תע"ב, 4.

ב' ערת הזמיר, זמירות לז' ימי השבוע ולחגים ולמועדים עפי' הקבלה ד' ויניציאה תס"ז, 8.

ג' ס' אבות העולם, פי' על מס' אבות עם פרק קנין התורה עם הקדמה בראשו ובסופו שיר לנכדו ותלמידו הרב מו"ה ישראל בנימין באסאן נדפס בויניציאה בשנת תע"ט, 4.

ד' ס' גבור בנימין, נחלק לג' חלקים הכלולים קע"ב דרושים כסדר הפרשיות והפטרות וגם לשבתות המיוחדים ולרגלים והספדים עם מפתחות גדולות בסופו. נדפסו באמשטרדם תפ"ז, 2.

ה' שאלות ותשובות, היו בכ"י בידי נכדו הנז' ככתוב בהקדמתו לס' להמי הודיה אשר הביא לרפום ונדפסו קצת תשובות ותחיתות להרב בס' שמש צדקה וגם חתם על פסק חתנו מהר"י באסאן הנדפס בס' ארח לצדיק חי"ד סי' ט"ו.

ועוד נדפסו לו כמה עינינים בקבלה אשר כתב לרבו בס' אגרת הרמ"ז וגם כתב הנהגות על ס' אוצרות היים נמצאים אתי בצדי הס' מועתק מכ"י הרב עצמו ועל שאר כתבי הרב (כנר' מ"ש בשו"ת שכסוף ס' שומר אמונים ומבא פתחים דף ע"ז ע"ד) וסידר סדר חפלה עם כוונות התשלוח (ועי' אגרת הרמ"ז סי' ר').

575 המקובל מו"ה בנימין בינש ב"ר יהודא ליב הכהן מקראטשין

היה לו יד ושם בחכמת הקבלה וגם בחלק המעשה ממנה כי באו לידו כמה קיבוצים המיוחסים להרמב"ן ולהאר"י ולגדולים אחרים ומהם אסף ולקט השני חבורים אשר הביא לרפום:
א' ס' שם טוב קטן (לקוח מס' שם טוב גדול שלו כמ"ש בהקדמה) ענינו תקוני קרי וחפלות לימים נוראים ושלוש רגלים ולענינים אחרים וקצת סגולות. כוולצבאך בש' הס' ונדפס עוד בכרלן ח"ק, 4.

ב' ס' אמתחת בנימין, תקוני חפלות לענינים ר"ל וסגולות ורפואות כווילהרמרפא בש' תע"ה, 4.

576 הר"ר בנימין ב"ר דוד קאוויש מאנדרניופל למד אצל הרב מו"ה

אליעזר נהום בהיותו שם [ע"ל 484 ג] ואה"כ הלך לקושט' ונתקבל לאהד מרבניה והרבה גבולו בתלמידים ולעת זקנותו נדבה רוהו לשום לדרך פעמיו להתהלך בארץ החיים ובא לעה"ק צפת טוב"כ וקבלוהו לרב עליהם ומקץ שנתיים ימים לשבחו שם נהבקש בישיבה של מעלה ושם מנוחהו, והוא חבר:

א' ס' מגלת ספר, ביאור נפלא כפלפול ובקיאות בתלמוד ופוסקים על ס' מצות גדול ב' חלקים ונדפס חלק א' ממנו בקושט' אנדינה בשנת הת"ק, 2, בהשתדלות בניו ותלמידו הרב מו"ה יהודה בן יקר הגידה הספר והכין לו מפתח כסופו, ומונה בהקדמתו וגם על שער הספר כי מלכד ה"ב ממגלת ספר עוד להרב ככתובים אלו הספרים (והרב היד"א ראה קצת מהם בחינתו בקושט' כמ"ש בשה"ג ח"ב אות ב' סי' ס'):

- ב' ביאור על הירושלמי.
- ג' ביאור על המדרש תנחומא.
- ד' ביאור על פירש"י והרא"ם עה"ת.
- ה' חלקו של בנימין, ביאור על הרמב"ם.
- ו' אמתחת בנימין.
- ז' צוארי בנימין.
- ח' יד ימיני.

577 הרבני כה"ר בנימין וואלף ב"ר אהרן אליעזר טורלך מוויר-

מיישא דיון בפרנקפורט דמיין הביא שמה לבית הדפוס שנת בשנת הע"ו ס' בית חדש על הארכעה טורים עם ספר דרישה

ופרישה על הוה"מ להרב מו"ה ולק כהן וכללי דיני הפיסה להרב
אשר לא נדפסו קודם לזה.

578 הר"ר בנימין וואלף ב"ר אהרן שמעון שפירא מגזע הרא"ש
הרביץ תורה בפראג* והיה ראש לכ"ד מו"ש שם
בשנת חמ"ט כנר' בס' מנחת יעקב להחני ובשנת הנ"ה היה אב"ד
דמדינת פיהם (כנר' מהסכתו על ס' יפה ענף) והיה לו בנים ותחנין
רבני, בניו הרבנים מו"ה א"ה [ע"ל 369 א] ומו"ה מיכל שפירא ותחניו
הרב מו"ה דוד אופנהיים אשר נשא בהו שפרה כאלמנותה כאשר
מתה אשתו הראשונה (ככתוב בריש ס' מגלת ספר כ"י) ותלמידו
הרב מו"ה יעקב רישר בעל שבות יעקב וכו' הנ"י.

579 הר"ר בנימין וואלף ב"ר דניאל היה אב"ד בחמאסניק, וחבר:
א' ס' נחלת בנימין, דרשות לפרשיות שבת הגדול
שבת שובה ויום א' דפסח והגדה של פסח נדפס
בקראקא בשנת ה"ב, 4.

580 הר"ר בנימין וואלף ב"ר יעקב הלוי עפשטיין היה אב"ד בווריד-
בורג והסכים בשנת חל"ט על ס' מגדול דוד פירוש על
רות ועל ס' מקור חיים להר"ב הות יאיר והחס על הסכמה לס' ילקוט
דוד בשנת חנ"א בהמבורג, והיה חמיו של הרב מו"ה יוסף מאיר אב"ד
בהנובר כנר' מהסכתו על ס' שו"ת השיב ר' אליעזר.

581 הר"ר בנימין וואלף ב"ר יצחק סג"ל לייטמריץ, חבר:
א' ס' אמרות טהורות, והוא פירוש המלות החמורות מהוהר
עפ"י ערכין כסדר א' ב' נדפס בלובלין בשנת ה"ה, 8 (ש"י).
ב' יסודי תורת משה על שלש עשרה עקרים כולל מדרשו ר"ל
ורברי הכמה מכמה חמורות למודיות טבעיות אלהית נקבצו
על ידו מחכמי ספרד אשכנז וצרפת והוסיף נופך משלו וכלל
בו נ"כ תוכחת מוסר וכמה מעשיות שארעו בשנים קדמוניות,
כתבו בפראג בשנת שצ"ה והוא ספר גדול לערך אלף דפים
(ונמצא מכ"י ממש היך ספרי רד"א באוקספורט 1171 א).

582 הר"ר בנימין וואלף ב"ר יקותיאל היה אב"ד בהראדלא, וחבר:
א' ס' ענף עץ אבות, פי' על פרקי אבות ד' אופיבאך
הע"ט.

(* ואביו הרב מו"ה אהרן שמעון הנ"ל היה שם אב"ד בסוף ימי הר"ב צמח צדק כנר' שם
בס"ס מ"ה ומוכאים מרבירו בספרי נכדו הר"ב אליה רבה וזוטא ותחנן בנו הר"ב הק יעקב ושבות
יעקב ע"ש ח"א סי' ל"ו בדין אתרוגים המורכבים שאסר ואזה תקיפי ארץ רצו להמרות פיו והכריחו
את החזן להתחיל ולברך על המורכב קול רם או מן השמים עכבותו כי נפל האתרוג מידו ונשבר
העוקץ מתוכו גם נדפסה לו תשובה בשו"ת נחלת יעקב ס' ע"ג משנת תל"ה, ועלה למרס
בשנת ת"ס (צמח דוד).

583 הר"ר בנימין זאב וואלף סג"ל הורוויץ הנקרא ר' וואלף סירקש
מקראקא היה אב"ד בוואידסלוב ומכורר מקראקא והגליל
לאסיפת ד' ארצות בשנת תע"ב כנר' מהסכמתו על ס'
מסגרת השלחן, וחבר:

א' ס' תשובת פנים חדשות, ככתוב על הסכמתו בס' לקח טוב
בפפד"א בשנת תס"א.

584 הר"ר בנימין זאב וואלף ב"מ שבתי ורודו אחי אביו היה הדרשן
מו"ה שמואל רמאנר אבי הר"ב עיר בנימין (ע"ל) היה
דיין בפנימשוף אשר בגליל קראקא, וחבר:

א' ס' מסגרת השולחן על ש"ע חוה"מ קיצור מן האחרונים ומן
התשובות אשר נדפסו אחרי זמנם והביאו לדפוס עם הש"ע
בצדו. וכסופו העתק מפנקס ארבע ארצות בידי בורחים
בכרלין בשנת תע"ג.

585 הר"ר בנימין זאב וואלף ב"מ שמואל רמאנר היה אב"ד בזמני-
גראד ואח"כ בשנת תס"ד אב"ד בדעסוי והמדינה וכסוף
ימיו ישב באהל תורה, כמיץ בשנת תע"ח כנר' מהסכמתו על ס' קול
רמז והיה שני בשני עם הרב מו"ה בנימין זאב וואלף המחבר ס' מסגרת
השלחן הנז' לעיל, וחבר:

א' ס' עיר בנימן, דברים נחמדים והקדמות נפלאות על אנדות
התלמוד הנקבצות בס' עין יעקב ח"ב והביאו לדפוס עד סוף
כבא בתרא כפרנקפורט דאדר בשנת תנ"ח, 2.

ב' עיר בנימן, ח"ב על אנדות מתלמוד ירושלמי סדר זרעים
ומועד נדפסו בפיוורא בשנת תפ"ב, 2.

586 הר"ר בנימין זאב ווייל ב"כ אלכסנדר הנקרא ר' וואלף טרויב
היה בשנת תל"ח אב"ד במגנצא (והסכים שם על ס'
מקור חיים למחותנו הרב מו"ה יאיר חיים בכרך) ונתקבל אח"כ לאב"ד

במדינת ווירצבורג והסכים שם על ס' מהדורא בתרא לנהלת שבעה
ונדפסו לו תשובה להר"ב נ"ש בתשובותיו סי' כ"ו וגם נמצא אתי
תשובה להרב כ"י בעצמו משנת המ"ו בס' שלל דוד [להג"מ דוד
אופנהיים כ"י, עי' אוצרות חיים דף 70 812 א].

587 רבינו בנימן ב"ר זרח אחד מן הפייטנים המפורסמים הנקרא
רבינו בנימן בעל שם על שם דרכו בפיוטיו דרך הקדש

לערב בהם הרבה שמות הקדושים ושמות המלאכים חבר יוצרות
ועקרות וסליחות הנמצאים כמחזורים גם מצאתי לו סליחות הרבה
בלתי נודעים ונמצאים אתנו (אשר מהם גם המתחלת "אנא ה' האל
הגדול הגבור והנורא" המיוסדת על השמות הידועות היוצאות מברכת
כהנים וכסוף התום שמו בנימן בר זרח חזק וחזק אשר ראה אותה

הח' רו"ה במחזור קולוניא כ"י כמ"ש במאמרו על הפזמונים והפזיטנים והיה שם סי' ר"ן) תוך סליחה כ"י על קלף (הנמצאת פה בכיה עקד הספרים סי' ט"ו) ובתוכם אחת סי' קמ"ט אשר ייסד על גזירת תהנ"ו על סדר בנימן הקטן המתחלת "ברית כרותה מלשכות" ונתגלה ממנה זמנו.

588 הר"ר בנימן ב"ר חיים ירוחם מארפטשיק א' מיוחד מבני ישיבה וגם הרביץ תורה בפזיזנא בשנת שע"ה והסכים אז על ס' טל אורות הנדפס בפראג עם שאר גדולים ומכללם הרב מו"ה ישעי' הורוויץ והרב מהרש"א וגם הסכים עמהם על ס' עץ שחול*), וחבר: א' חדושים על הג' כבות וסנהדרין וישנם בכ"י תוך ספרי הרד"א באוקספורד ח"א כולל חי' כ"מ וב"ב וח"ב חי' כ"ק וסנהדרין, 4 ב' ביאורים על הטור י"ד ובית יוסף, הם ג"כ בכ"י שם.

589 הר"ר בנימן ב"ר יהודה מעיר רומא היה כמאה הראשונה מהאף הששי, ואולי הוא רבו של המליץ ה"ר עמנואל איש רומי אשר הזכיר במחברת התופת והעדן אשר לו, ז"ל "שם היה הרב ר' בנימן רבי ואלופי אשר למדני תורה בימי חרפי", חבר:

א' פירושים על קצת מספרי תנ"ך אשר ערן נמצאים אחת הנה ואחת הנה כ"י באוצרי הספרים ונמצא פירוש על התורה בפאריש תוך ספרי המלך (פאליא כמ"ש וואלף בח"ג דף קמ"ח), פירוש על מלכים ונמצא קיצורים ממנו תוך ספרי כ"י של דע ראססי בפארמא (195 א.), פירושו על משלי הוא תוך ספרי רד"א באוקספורד כ"י על קלף (פאליא 254 א.) וגם שני פעמים תוך ספרי דע ראססי (308 & 728 א.) והשני נכתב בשנת ה"א ע"ב וגם נמצא כמינכען (59 א.) ועמו פירושו של עורא (אשר בלי ספק כולל עזרא ונחמיה), פירושו על דברי הימים (אשר ראה אוהו החכם ה"ר עורי' מן האדומים תוך ספרי ה"ר אבטליון איש מודינה כמו שכתב בספרו מאור עינים פרק ל"ט) עצור ג"כ שם באוקספורד ופארמא ונמצא גם אחי והוא קורא את עצמו שם אני בנימן הב"א (אשר הוא לדעת ר"ת הצעיר בכית אבי) ב"ר יהודה וביאורו הוא בדרך הפשט ע"פ דקדוק לשון הקדש ומביא בו לאבן גנאח ולאבן בלעם ולהר"א בן עזרא [ע"ל דף 71] ולרר"ק ולהרמ"ק וגם לרבינו ישעיה.

ב' מאמר ביאר בו ענין הקולורת והאותיות והתוכסם וחבורם למען היותו הקדמה לכל קורא בספרי המדקדקים, נדפס בראש ס' מהלך שבילי הדעת להרמ"ק ברוב הדפוסים [ע"ל דף 167] וחתם שם בנימן ב"ר יהודה בל"ב ובס' מהלך דפוס לובלין שפ"ב

(*) ועי' מגן אברהם הל' פסח סי' תס"ז ס"ק ל"ג שמוכרו שם.

וכן בהנדרס אחריו בהמבורג בשנ' תקמ"ה הדפיסו כלבי וביארו
 בצדו שם משפחה ולא ידעתי מנא להו ויותר נכון שהוא ר"ה
 ' ברוך "לעולם" כוראנו [?] ונדרס עוד בס' מבוא הלשון אשר
 נקבץ ונדרס ע"י הח' ר' וואלף היידנהיים ברעדלהיים תקס"ו.

590 הר"ר בנימין ב"ר יונה מטודילה היה איש מבין ומשביל בעל

תורה והלכה והוא הלך ונסע מספרד לארצות רחוקות
 וראה הרבה גדולים אשר חיו בימיו ושב לארץ קשמיליא בשנת תהקל"ג
 להאלף החמישי וכתב על ספר כל הרברים אשר ראה או שמע ונקרא
 בשם מסעות של ר' בנימין ונדרס בקושטנדינה בשנת ש"ג ובפירארא
 בשנת ש"ו ועוד בפריבורג אשר בכריסגוויא [Freiburg im Breisgau]
 בש' שמ"ג ונדרס עוד בליידען ה"א שצ"ג (1633 למספרם) ובאמשטרדם
 ש' תנ"ה, 12, ונדרס עוד באלטדורף בעיין יוחנן אנדריאס מיכל נאגעל
 (Joh. And. Mich. Nagel) בשנ' תקכ"ב ובוולצבאך תקמ"ג ובשנת ת"ר
 בלונדון וברלין עם מפתח והערות.

גם נעתק ללשון רומי ע"י אריוס מונטנוס [Arius Montanus] ונדרס
 באנווירשא [Antwerpen] בשנ' 1575 למספרם (של"ה ליצירה) ובהעלמו-
 שטאדט בשנת שצ"ו ונדרס עוד עם הערות כל' רומי ע"י עמפרעאור
 בליידען בש' 1633 למספרם (שצ"ג לב"ע).

ונעתק ללשון אשכנז ונדרס [באמשטרדם תנ"א] ובפפד"מ תע"א
 [ונעתק גם ללשונות אחרות מלשונות העמים].

591 הר"ר בנימין ב"ר יהואל הלוי חבר:

א' ס' גבעת בנימין, מראה מקום כסדר א"ב על כל
 סימני הדינים הנמצאים בארבע שלחן ערוך בקיצור
 גדול והחם שמו ושם אביו בחרוזות בראשו נדרס
 בלובלין בש' שע"ז, 8, (ואינו בנמצא. ועד לחכמים
 ח"ב אות ג' סי' ג').

592 רבינו בנימין ב"ר יהואל היה זקנו ומורו של הר"ב ס' תניא המביא

טעם בשמו בספרו ריש סי' י"ו בענין אמירת קדיש אחר
 קריאת התורה ונר' לי קרוב לודאי שהרב הזה היה אבי רבינו יהודה
 ב"ר בנימין הרופא [על 570 א'] אשר היה דודו של הר"ב תניא
 כמש"ל בנ"ה באות ו'.

593 המקובל הר"ר בנימין הלוי מצפת תוב"כ קבל סודות הקבלה מן

הרב מו"ה חייא הרופא הלמיר הרב מו"ה חיים ויטאל
 בעצמו (ככהוב בס' אמונת חכמים ס"פ כ"ג) והלך חוצה לארץ
 בשליחות מצוה בשנת ת"ז כנר' בהסבתו בראש ס' זאת תקת התורה
 הנד' בשנת ת"ט וכתב שם שמשולטל מארץ הקדושה זה שלש שנים

ועבר דרך ריגיו אשר באיטליא ושם דיבר עם הרב מו"ה ארנ"ג*)
 אשר קוראו בתשובתו הנדפסת בשו"ת הרמ"ז סי' כ"ו „הבס וחסיד יחיד
 בדורו“ וגם אחרי הפרדו ממנו בחזרתו לאה"ק נשאל מאת מו"ה ישראל
 שלמה לינגי והשיבו כאשר נדפס באגרת הרמ"ז סי' י"ז ופקד בשלום
 הרב ארנ"ג ושם בהיותו באיטליא קבל ממנו הרב מו"ה משה זכות
 סודות ורוין דאורייתא כאשר קבלם מפי רבותיו ונפטר בעיר שהיא
 קרובה לארם צובה (קורא הדורות דף מ"ט סע"ב) ובנו היה הרב
 מהר"ש הלוי אב"ד באיזמיר אשר נדפס לו ס' לב שלמה ושם בס' ג'
 נדפס פסק להרב וגם ליקומים נפרדים בהף קל"ה.

594 הר"ר בנימין ב"ר מאיר הלוי מנירנבורג, שלשלה הייחוס מגזע
 מהר"ל (ככתוב בהקדמת החכם מו"ה שלמה הכהן לס'
 זוהר חדש ד' שאלוניקי) היה רב מובהק ומרביץ תורה בק"ק גרוש
 אשר בשאלוניקי בסוף המאה השלישית אחר האלף החמישי (כנר'
 כתשו' מהר"י קארו בדיני גוי מסל"ת ההוס על ג"ע הנעשה בשנת
 הצ"ב) בזמן הרב מו"ה יוסף פאסי ומהר"ל בן חביב ובזמנו היו עוד שם
 רבנים אשכנזים מו"ה מאיר הלוי ומו"ה כרוך בן אליקים (ככתוב
 בתשו' הרב המכ"ט ח"ב סי' מ"א) והיה נשוא פנים עד שנשלח כמלאכות
 כל הק"ק דשם לקושטנדינה לפלותו כי קיסר לבקש להם מנוח (ככתוב
 בתשו' הרשד"ם הי"ד סי' נ"ה וזאה"ע סי' מ"ג) וגם הרב מו"ה אברהם
 סירילאו והרב מהרשד"ם היו אז שם (כנר' כתשו' זאה"ע ס"כ קפ"ז
 וחי"ד סי' פ' וסס"י פ"ז) והיתה עוה אהבת שני הרכנים הללו עד שכתב
 הרב מהרשד"ם (חי"ד סי' ק"ה) „ה' יודע והוא עד כי שכיח לא אשכח
 אהבת הרב מו"ה בנימן ולה"ה כל עיד נשמתי בי ורצוני כטובת זרעו
 וכל יוצאי חלציו כאילו היו בני“ והחמו שניהם על פסק להר"ב משפטי
 שמו"ל (סי' ק"י) אשר היה מכידינו (כנר' בתשו' דבריריכות סי' ס"ז ובתשו'
 רשד"ם חי"ד סי' ע"ה) והובא ענין אחד עם פסק מהר"ם ממזולויהרדב"ו והרב
 לפני הרב מהר"י קארו (נדפס בתשו' אבקת רובל סי' ע"ז ועי' תשו'
 מהרשד"ם (חלק חוה"מ סי' רס"ה) והסכים עם הרב מו"ה חיים עובדיה
 על פסק א' של מהר"י אדרבי ככתוב בשו"ת דברי ריכות סי' קל"א
 ותשובה לו מובאת בס' תורת אמת למהר"א ששון סי' קל"ט ונדפס
 ממנו קצת ביאור המלות הקשות במחזור מ"א הנדפס בשאלוניקי ע"י
 משה שונצינו בשנת עור"י (רשימת דע ראססי כהספרים הנדפסים
 משנת ר"ס עד ש' דף ל"א M. 179) ונדפס הביאור הזה עוד במחזורים
 הנדפסים בסביבונטה בש"ש י"ז ובשאלוניקי ע"י האחים שלמה ויוסף
 יעבץ ככתוב בשפתי ישנים בשנת ש"מ (כנר' ברשימת ספרי הרב
 רד"א) אם כי אין ספק כי אז כבר נסתלק לג"ע.

*) הוא הרב ר' אליעזר נחמן פואה אשר התם את עצמו ארנ"ג על שם האותיות הראשונות
 והאחרונות משמו והיה מקובל וחסיד גדול תלמיד הרמ"ע מפאנו וזיה לו הברה קדישה בעיר ריגיו
 בקראת הברת העלובים ותלמידו היה הרב מו"ה ישראל שלמה לינגי.

595 ה"ר בנימין מארדונו אשכנזי, חבר:

א' ס' מצות נשים, הכולל הלי' חלה נדה הדלקת בלשון אשכנזי ד' וויניציאה ש"ה ד' באזיליא שס"ב ועוד בדעסויא חנ"א ונעתק ללשון איטאליאני ע"י הרב יעקב ב"ר אהנן היילפרון ונדפס בויניציאה בשנת תי"ב.

596 ה"ר בנימין מלמד היה תלמידו של הרב מו"ה אברהם מוטאל

[ע"ל 130 א] ומרבני איזמיר בזמן הרב מו"ה היים בן-בנשתי אשר כתב אליו כמה השוכות בחשו' בעי' היי ועמד לימינו וכתב עכורו להשיב על דברי מהר"ש גאון שם בחי"ד סי' ק"ה והחוס עם שאר רבני איזמיר על הסכמה לס' כנה"ג א"ח הנדפס בליוורנו בשנת תי"ה והיה רבו של הר"ב שבט מוסר אשר הספידו כמותו ונשא עליו קינה בסוף ההספד בסיפור שבחיו והוא הדרוש הראשון בספרו מדרש אליהו.

597 ה"ר בנימין מהר אלצינו (כצ"ל בשתי היכות כאשר הוא בהחשו'

כ"י אשר אתי) [והוא Montalcino] גדול אחד אשר הרביץ תורה בא' טגלילות איטאליא בימי הרב מהרי"ק אשר הזכירו בתשובותיו (ד' וויניציאה שורש קע"ב וכד' קרימונא קע"א) כרב מובהק וראוי לסמוך עליו [ע"י לעיל 376 א].

598 ה"ר בנימין מנורצי חבר הנהות לפסקי ה"ר יצחק מטיולוי מטס'

פסחים יומא סוכה יום טוב ראש השנה ומגילה הנמצאים בכ"י על קלף חוך ספרי כ"י כוואטיקאנו אשר להדוכס מאורכינא (וואלף ח"א דף רנ"ב, קרית ספר אות י' סי' חתקמ"ז וגם בסוף ח"א דף הח"ל ע"ב אהשוב כי ה"ר בנימן הוה הוא המעתיק הס' הנז' ואולי כתב איזה הערות בצדו ושהוא ה"ר בנימן ב"ר עמנואל מנורצי אשר העתיק בשנת רל"ז כתב התנצלות הכדרשי להרשב"א הנמצא אתי כ"י*).

599 ה"ר בנימין מעלי הכהן ב"מ שלום מעלי הכהן (מראית העין

דף מ"ה סע"ג) מירושלים עה"ק חוב"ב הלך בשליחות העה"ק לערי פרס והיה רב במצרים רבות בשנים והזר לירושלים והיה שם רב כשתי שנים ושם היחה מנהתו והיה מפולפל גדול בעוטק העיון וכמעט היו לו דרושי האר"י בעל פה ויש לו חתימות על קצת השוכות להרב מהר"י זיין בס' שערי ישועה אשר חתם לו בהיותו במצרים (ועד להכמים ח"ב אות כ' סי' י"ד) ובנו היה הרב מו"ה היים שלום מעלי הכהן ונכדו אשר נשא את שמו אחר מיהוסי כהונה החכם מו"ה בנימן מעלי הכהן מיקירי ירושלים הלך ממקומו בשליחות מצוה לשם טבריה העה"ק ונטע אהלו אהל תורה חוך ק"ק הספרדים אשר פה המ-בורג ככתוב בהסכמת הרב מו"ה דוד ברלין אב"ד דשלש קהלות על ס'

(* ע"י אוצרות היים דף 30 No. 353 גם נז' שם מונז' סדר לעשות לוח.

פרקי ר' אליה ועל ס' מאזנים וס' יסוד מורה אשר הביאם לרפוס פה בשנת תק"ל וגם הביא לרפוס ס' המבקש באמשטרדם בשנת תקל"ה.

600 ה"ר בנימין מפנטי, חבר:

א' ס' קרית עוז.

ב' שערי עץ חיים, כולל חרוזים כמוסר וביראה ד'

פראג, 4, (ש"י).

601 ה"ר בנימין ב"ר מתתיה ב"ר יוחנן הרביץ תורה בהעיר ארטא

והיה חתן ותלמיד הרב מו"ה שלמה וגם מהרבנים מו"ה

גרשון בון פאצו ומו"ה איקים סג"ל אשכנזי ומו"ה חייא מאיר ב"ר דוד

(ע"ל אות ח') וחתנו היה הרב מו"ה שמואל קלעי (בנימין זאב ס' ע"ח).

והכר:

א' ס' בנימין זאב, פסקים ותשובות אשר קבל מגדולי דורו

ואשר הריץ אליהם ובפרט בעסק הידוע בענין אשרת משה

סוסי אשר התיר ע"י גוי מסל"ת אשר רבו עליו חכמי דורו ומכללם

הרב המובהק הבהן הגדול מו"ה דוד וגדלה הועקה בינותם (ועי' שו"ת זקן אהרן ס' קי"ט וקכ"ב וקפ"ד וקצ"ח) חלקו לכ"ח חלקים

הכוללים ה"ג שרשים והשלימו בארטא ו' ניסן רצ"ד והביאו

לרפוס בוויניצאה בשנת רצ"ט בימי הרב בית יוסף אשר עב

כל זה אינו מוזכרו בספריו (שה"ג ח"א אות ב' ס' ט"ז).

ודע כי הרב מהר"ם פאדובה הדפיס עליו מרורות כי לאו בר

סמכא הוא ושכל דבריו דברים פשוטים או דינים דפליג מדידה אדידה

ככתוב בתשו' מו"ה יצחק גרשון המובארת בתשו' מהרי"ט צהלון ס' קמ"ח (דף קכ"ג ע"ג) וכן הרב מו"ה עזריאל דיינא בתשובותיו כ"י ח"ב

ס' קפ"א (מובא בס' יד מלאכי דף קצ"ט ע"ג סי מ"ג) הטוח דברים

עליו וכן מהרש"ל כיש"ש ב"ק פ"ח ס' ע"ב העיד שלא ילך שום אדם

אחר ספרו אפילו לאסור וקו"ח להתיר אם לא שידקדק אחרי דבריו

היטב בסוגיות התלמוד והפוסקים ע"ש באריכות וכן רמו הרב מהרמא"י

בתשובתו ס' ק"ג שכתב עליו „ודבריו נכונים בזה“ וע"ע בס' גבורות

אנשים ס' כ"ט ובס' כנה"ג י"ד ס' ס"ד הגה"ט אות כ"ג.

602 ה"ר בנימין בן עמאר היה דיין בכנאיייה עם החכם ה"ר מיימון נגאר

בימי הריב"ש והרשב"ץ בהיחוסם באלגזויר ושאל מאתם

(תשו' הריב"ש ס' ו' ז') ובתשו' הרשב"ץ ח"א ס' קכ"ה ועוד תשובות

לו שם בס' כ"ט ונ"ה ובח"ב ס' י"ט וס"א וע"ד ק"א וק"ב) וחכה יתירה

היחה נודעת לו מן הרשב"ץ כמ"ש בנו הרשב"ש בתשו' ס' תק"ז וע"ע

שם ס' ט"ז ונכדו היה:

603 ה"ר בנימין ב"ר עמרם בן עמאר אשר היה בכנאיייה בימי נכדו הרב

המה הרבנים ה"ר צמח וה"ר שמעון ותשובתם לו הלא

כתובה בספרהם ס' יכין ובוועו ח"א ס' ע"ז וח"ב ס' כ"ח.

604 ה"ר בנימין ב"ר עמנואל מוספיא הזנב הכולל בכמה חכמות

והרופא המובהק היה עוסק בחכמת הרפואה בהמבורג והלך לגור לגליקשטאדט ומשם לאמשטרדם ונהקבל שם לראש בישיבת כתר תורה של הספרדים ושני להרב מו"ה יצחק אבוהב והשלישי היה ההכבד מו"ה משה רפאל די אנילאר כנר מאגרת הרב מו"ה יעקב ששפורטש אליהם בשנת תכ"ז אודות המוחרם רפאל שבתאי הנה נדפס בספרו קיצור ציצת נובל צבי דף מ"ז רע"ב ובתשובותיו אהל יעקב סי' מ"ח (ועי' עוד שם סי' ס"ו ובס' קיצור ציצת נובל הנו' דף כ"ה סע"א מ"ש עוד אודות החכם מוספיא) ומת שם בשנת תל"ה בן ס"ט שנה, והוא חבר:

א' ס' זכר רב, יזכור ימי עולם הולדות השמים והארץ במליצה נפלאה נמצאו בו כל שרשי לשה"ק איש לא נערר חלקו לשבעה חלקים להגות בו דבר יום כיומו עם הקדמה בראשו יודיע בה שחברו לזכרון אשתו שרה בת דודתו אשר לקחה בחורש סיון משנת שפ"ח ומתה עליו בהמבורג בשנ' שצ"ד ונקברה באלטונא, נדפס כאמשטרדם בשנת השצ"ה, 16, ועוד בכרלוי' בש' תקכ"ג, 8, והסר בו רוב ההקדמה ונדפס עוד עם העתקה ללשון לאטין בין השורות לקאספאר זיידעל בהמבורג 1638 למספרים (שצ"ח ר"ב ע) ונדפס עוד עם פתרון המלות בלשון אישכנו ומראה מקום השרשים אנה נמצאים בתנ"ך בין השורות הנק' שושן עמק ובסופו שורש דבר מפתח על סדר א"ב כל השרשים אנה החנותם באיזה עמוד ובאיזה שורה בזה הספר ע"י מו"ה ירחמיאל פלק ב"כ נתן כתן מרויסטיץ בברין בשנת תקנ"ג, 8, ונדפס עוד בדמותו ובצלמו דף על דף ממש ע"י מו"ה נפתלי הערץ ב"מ אברהם מבוחאו ישי' בשקלאוו הקס"ה, 8, ובכל זאת משהבט בהקדמתו כאילו למלאכתו יתר שאת מהנעשית ע"י מו"ה ירחמיאל פאלק הכהן הנו' ואין לך סמיות עינים גדול מזה החשב לנקר עיני האנשים, ונדפס עוד באלטונא בש' תקס"ז, 8, עם ביאור הנקרא מגדנות ומראה מקום לשרשים איה מקומם נקרא המזכיר הוברו ע"י מו"ה אעור מקלעטשאוי ונדפס עוד עם פהרון כל מלה בלשון אישכנו ומקום מוצאו בהנ"ך פ"א ונוספו בו כל השמות והפעלים אשר יסתעפו מכל שורש ע"פ סדר א"ב וקיצור כללי הדקדוק ע"י יהודה ליב ב"ר יונה פאראדיסטהאל בוויילנא תרכ"ג, ועוד עם העתקה בלשון אישכנו ועם ציון שמות הנדפסים גם נספח אליו מפתח השרשים ע"י ר' יונה וויללהיימער בפראג תרכ"ח לפ"ק].

ב' מוסף הערוך, חוספות והנהגות והשגות על ס' הערוך לרבינו נתן ב"ר יחיאל מרומא (ועי' בס' כסא רחמים כהוס' למס' סופרים פרק א' הל' ד' דף י"ב רע"ג מהס') הביאם לדפוס אצל ס' הערוך

והציג לו יד בצדו על כל הוספה. באמשטרדם בשנת תמ"ו, 2
ונדפסו עוד אצל ס' הערוך עם מערכי לשון כפראג בשנת
תקע"ט [ובלעמבערג הריו"ו].

ג' השוכרות, נדפסו לו בענין יורשי אלמנה עם השוכות הרב
מו"ה יעקב ששפורטאש בס' עדות ביעקב הנדפס באמשטרדם
בשנת ה"ב, 4, (ש"י).

ד' אגרת מי זהב כמלאכת האלכימיה נדפס בהמבורג בשנת
1638 לחשבון הנוצרים (שצ"ח לב"ע).

ה' אגרת מי הים, ידבר בו מחגבורת ונפילה המים (עככע אונד
פלוטה ד' אמ"ד 1612 (ת"ב לב"ע). אלו הב' חיבורים אחרונים
הזכיר המלומד וואלף בספריו ח"א דף רנ"א וח"ג דף קנ"ה
וקרוב אצלי שחברם בלשון רומי.

ו' פירוש על הירו שלמי, אשר עודנו בכחב יד ורצו להדפיסו
באמשטרדם בשנת תק"א ולא אסתייע מלתא (ככחוב בשארית
ישראל פרק ל"ג).

605 הר"ר בנימין עשאל רב כולל היה אב"ד בשאיניקי (ככחוב בקונטרס
לניטין אשר בס"ס הלכות קטנות ססי"ג"ה) בשנת חמ"ה
כנר' בחשובתו הנדפסת בס' סס חיי לבנו הרב מו"ה חיים סי' ז' ועוד
נדפסו לו שם קצת השוכות וחידושים (ע"ל אות ח).

606 הר"ר בנימן קאגיני או קאגיני אחד מחכמי מצרים תלמידו של
הרב מו"ה חייא רופא (כן שמע הר"ב קורא הדורות
כמ"ש בדף מ"א ע"ב) היה שם בימי הרב מהר"י קשטרו וחסם במצותו
על פסק שלו הנדפס בספרו אהלי יעקב סי' קל"א דף קפ"ז סע"ב ועוד
לו התימרה על פסק הרב מהר"א קאשטרו המובא בשו"ת מהרי"ט
צהלון סי' צ"ט.

607 רבינו בנימן מקנטבוריא (או קנטבוריא) היה אחד מתלמידי רבי'
חס ככחוב בקונטרס המובא בתשו' מהרש"ל סי' כ"ט
ומובא במרדכי ע"ז סי' תחכ"ו.

608 הח"ר בנימן שאול, חון מק"ק פירארא, אחד מן החכמים הנמנים
בראש ס' שלטי גבורים לה"ר אברהם הרופא אשר לפי
הנראה היה מורו של המחבר.

609 הר"ר בנימן ב"ר שלמה הלוי, (עי' בס' לב שלמה רסי' א') ב"מ
בניטין הלוי הנו' לעיל 593 א' היה אחד מרבני אומיר
בשנת ה"ע בימי הרב מו"ה ישראל בנכנשתי, וחבר:

א' חידושים נזכרו בספרי תלמידו הר"ב יד אהרן אשר היו כל
כחבי קדש להרב בידו ככחוב שם כחלק א"ה ריש סי' תר"ע.

ב' תשובות, ונדפסו מהם בס' ארח לצדיק להרב מו"ה אברהם
 היים ורודריגוס אשר שאל ממנו בחלק א"ח סי' ו' ובחלק י"ד
 סי' ד' ו' וי"ז ותשובה אשר השיב עם הרב מו"ה יצחק הכהן
 נדפסה בתשו' נאספות שבס"ס יד. אהרן לאה"ע ח"א סי' י"א.

610 רבינו בנימין ב"ר שמואל אחד מרבותינו הקדמונים ברור רבינו

מאיר ב"ר יצחק שיץ (תשו' מהרש"ל סי' כ"ט) וגם הוא
 כמוהו חבר פיזטים וסליחות רבים ודבריו בענין היתר אמירת פיוטים
 בתפלה מובאים בס' הפרדס לרש"י הל' ר"ה דף מ"ג ע"ד ונקרא שם
 "עיר וקדיש זקנינו הרב ר' בנימין ב"ר שמואל מקוסטני ומובא גם
 בתוס' לחגיגה דף י"ב ע"א כד"ה מסוף וגם קרובץ לו המתחיל: אגן
 הסהר מובא בסמ"ג עשה מ"ב דף קי"ח ע"ד ובמרדכי ר"ה סס' תש"ך.

611 הר"ר בנימין ב"ר שמריה, הרביץ תורה בארטא בזמן הגדולים

מהר"י מייטצאק והרד"ך אשר כתב אליו בתשובותיו בית
 כ"ג בכבוד גדול ובימי חורפו של קרובו הרב מו"ה בנימין ב"ר מתתיה
 (תשו' בנימין זאב דף רפ"ד ע"ב ודף תקנ"ט סע"א) והיה אחד מרבותיו
 של הרב מו"ה שמואל לבית קלעי (ככתוב בתשו' הנדפסת בס' הנו
 דף קמ"ו ע"א).

612 הר"ר בצלאל בן הר"ר אברהם אשכנזי ממשפחת בצלאל בן

הישיש ה"ר אברהם אחיו של הרב הגדול באשכנז מו"ה
 יצחק בצלאל (כ"כ בפתח השער מתשובותיו) כבר בדורו היה גדול
 שמו בישראל וזוכרה תשובתו בתשו' המבי"ט ח"ג סי' רכ"ג והיה תלמיד
 הרדב"ן ומו"ה ישראל די קוריאל (כמ"ש בתשובותיו ר"י סי' א') והאר"י
 לוריא הורה תלמידו (ככתוב בכחבי שבח להאר"י הנדפסים במצרף
 לחכמה דף ל"ז ע"א) והרביץ תורה בארץ מצרים בזמן הרבנים מו"ה
 משה דמותי ומו"ה שמעון קשטלאץ ונדפכה הסכמיה להם בס' דרכי
 נועם חלק חוה"מ סי' נ"ה ונ"ז וביטל שם השם נגיד (ועי' תשו' הרדב"ן
 ד' פיורדא סי' תק"ט) משום מעשה שהיה (כן ראה הרב חיד"א בקובץ
 כ"י כמ"ש בשג"ג ח"א אות ב' סי' י"ד) ועלה לארץ הקדושה (ועי' שטה
 מקובצת לכתובות פ"ה דף ל"ח סע"א מהספר) ולירושלים תוב"כ
 (ככתוב בתשובותיו סי' א' ורס"ו י"א וס"ו ט"ו) וקבלוהו לראש ישיבה
 והרכה טרח שם לחוק בדקה ולהקים את סוכתה הנופלת ולהרים דגל
 התורה עד כי יצא המשחית ולקח מאחם הרב ועלה לשכון בצל אל
 ונדפס קינה על פטירתו כמי המרים טס' מימי ישראל בדף קס"ה ע"ב
 נראה מתוכה כי הורתו ול"דתו היתה בקדושה בארץ צבי תוב"כ,
 והוא חבר:

א' שטות מקובצת מהראשונים על רוב התלמוד (עי' ש"מ לכתובות
 פ"ב דף י"ב רע"ד מהספר) והפליא בעסק התלמוד בשקידה

עצימה מנעוריו במיעוט שינה ובמיעוט אכילה ושם חלכו ודמו
 בעסק התורה (כ"ב הרב בעצמו בתשובה יצאה מאתו כסף
 ימיו ונדפסה בתשובתו סי' ט"ו בראשה) וכל ספרי ושיטות
 הראשונים היו פתוחים לפניו וכמה מיני תוס' מלבד תוס' שאנץ
 ותוס' טוך ותוס' חיצוניות (אשר לא ידע מחברם) וגליוני תוס'
 והעתיק מהם בתחילה בגליוני התלמוד מה' ויניציאה שלו אשר
 עם כי היה לו גליונות רחבות היה מלא על כל גדותיו מכי
 הקדושה מחירושי הראשונים ובפרט ס' קדשים וטהרות כאשר
 העיר הר"ב קורא הדורות דף מ"א ע"א אשר ראה אותו בירושלים
 הוב"ב וגם הרב חיד"א ראה מס' גיטין מהש"ס שלו על הדרך
 הזה ומביא שם תוס' שאנץ באורך (ועד לחכמים ח"א אות ת'
 סס' ט"ו) ואח"כ חברם בספר ועשה מהדורות מהדורות כנר'
 מהכתוב לחיים בס' בכר לאדן (דף ר"ב ע"ב) שבא לידו ש"מ
 מציצא כ"י ואיננה כ"א החומש או השתות מהנרפס (והשיטה
 נמצאת בידי והרב חיד"א התום בראשה) וכ"כ יש לי ש"מ
 כתובות בדרך זה ממהדורא קמא ובאשר באו לידו עוד מחירושי
 הראשונים עשה מהדורא בתרא חוספות מרובה על העיקר
 והוסיף במו מדברי רבו הרדב"ז ומדבריו אשר רמו עליהם
 בסופם בא', והנודעים אתנו הם על אלו המסכתות:

[בכרכות, נרפס בס' ברכה משולשת בווארשא שנת תרכ"ג].
 לקוטי פסחים מובאים בס' יעיר און בקו' מדבר קדמות מערכת
 ק' סי' ו'.

ביצה, נרפסה בס"ס נחלה ליהושע בקושט' בשנת הצ"א ועוד במיץ
 בשנת תקכ"ד ובאפען תקפ"א [ובואלקווא תקע"א].

לקוטי תגיגה, נזכרים בקו' מדבר קדמות הנז' מערכת נ' סי' ט'
 יבמות, ראה הרב מו"ה שלמה אלנאי ככתוב בס' גופי הלכות
 והר"ב שער המלך מביאו בהל' איסורי ביאה פ"ג הל' ט"ו ובהל'
 מקואות פ"ו הל' ו' סוף כלל ג'.

כתובות, נרפסו בקושט' נדינא בשנת הצ"ח ועוד בשטראסבורג
 בשנת תקל"ו, 2, [ובלעמבערג תקצ"ו].

גיטין, ראה הרב חיד"א בכ"י (כמ"ש בשה"ג ח"ב אות כ' סי' י"ב).
 נדרים, היה בכ"י להר"ב שעה"ט המביאו בהל' אישות פ"ה הל'
 כ"ו (ד' ברין דף כ"ו ע"א) ופ"ט סוף הל' י"ז ובהל' נדרים פ"ו
 הל' י"ז ובס' קול יעקב להרב מהר"י שאול הי' הלכות לנויר
 [נרפס בכרלין בשנת כה"ר לפ"ק הוגה ונתקן ע"י הרב מו"ה דוב
 בער צאמבער].

נוזר, נרפס בליוורנו בשנ' תקל"ד בהשתרלות הר"ב שיש יצחק
 ונרפס עוד באפען בשנ' תקפ"א (*) [ובדובנא תק"ס].

(* הר"ב שה"ג מסתפק אם השטה לנויר היא לה"ב אשכנזי או להר"ב אהרן בר"י לפאא, עי' לעיל
 No. 299.

סוטה, העתיק הרב מו"ה יעקב פייתוס והביאם לדפוס בספרו
ברית יעקב הנדפס בליוורנו תק"ס, 2. עם הגהות הרב מו"ה
יהודה נגאר המסומנים אי"ן.

בבא קמא, הובא לדפוס ע"י הר"ב שיה יצחק בויניציאה תקכ"ב
ונדפס ע"ד [בואלקווא תק"ע].

בבא מציעא, ניתן בכ"י מן הגביר מו"ה אהרן רוואנים אהו הר"ב
משנה למלך לה"ר יונה המדפיס בקושטנינא והביאו לדפוס
באמשטרדם בשנת חפ"א ונדפס ע"ד בברלין [תקכ"ז ובלעמ-
בערג הקפ"ו].

בבא בתרא, הוכירו הרב בש"מ לכתובות פ"ה דף ג' סע"ג מהספר
והיה בכ"י בקישט' ככתוב בהקדמת המדפיס לשיטה מקובצת
כתובות וגם הוא בכ"י חוץ ספרי הרב מוהרר"א באקספורד
והובא לדפוס ע"ד רף קל"ג ע"א מהמסכתא בהשתדלות הר"ב
שער המלך בליוורנו בשנת חקל"ד, 2, ונדפס ע"ד . . . ומן דף
קל"ג עד סוף המסכתא נעחק מס' כ"י הנמצא בידי הרב מו"ה
חיים מודעי והובא לדפוס בסוף ח' הרמ"ה לב"ב ח"ב ע"י הרב
מו"ה יוסף אליה הלוי בשאלוניקי בשנ' תקנ"א, 2, ונקרא ש"יור
ס' שיטת מקובצת [ונדפס ע"ד על כל המסכתא בלעמבערג
תקס"ט, והס' ש"יורי שיטה מקובצת נדפס עם ס' המאורי לשבת
וכו', כוויין חרכ"ב ע"י שלמה זלמן נעמטער*].

שבועות, הוכירו הרב בעצמו בש"מ לכתובות פ"א דף צ"ו סע"א
והרב חיד"א ראהו בכ"י כמ"ש שם בשנ"ג וגם מביא ממנו בס'
שער יוסף דף ע"ד וע"ה.

סנהדרין, היה בידי הר"ב שעה"מ ומביאו בספרו הל' ע"ז פ"ו הל'
ב' ובהל' אישות פ"ג הל' ה' ובהל' ביאת מקדש פ"ו ונדפס קצת
ממנה בס' חמרא וחיי.

זבחים ובכורות, וקצת גלגות ממס' מנחות הובאו לדפוס עם
ה' הורלין להרמב"ן ונק' הס' מובח כפרה ע"י מהר"י פייתוס
הנז' בליוורנו תק"ע.

חולין, הוכירו בש"מ לכתובות דף ל"ד ע"א וגם אותו ראה הרב
חיד"א בכ"י וכמ"ש שם הגהותיו למס' המיד מובאים בס' דרך
הקדש דף ה' ע"א ודף ו' ע"ג ודף י' ע"ב.

לקוטים וגליונות לס' קדשים ראה הרב חיד"א (וגליון שלו למס'
בכורות מובא בקינטרס למהר"א הלוי שבס' דרכי נועם דף
ח' ע"ג) ואחשוב שמהם לוקח הנדפס בס' מובח כפרה הנז'.

(* ובראש השער כתב, אשר נחסרו בנדפסים, ע"ד הגה" וכולן כתוב בסופן, חבל על דאבדון
ולא משתכחין" ובאשר שלא גלה את מקורו מאין לקח הדברים נתן מקום לטעות כאילו הדפיסם
מכ"י, ואינו כי כבר היו בדפוס.

ב' תשובות, מ"ד סימנים, נדפסו אחרי מותו בויניציאה בשנת שנה, 2, (מובא בס' הוררת אמת למהר"א ששון דף ח' ע"ב ודף כ"ו ע"א) ועוד לו החימות בחשו' מהר"א מונסון כ"י ובחשו' אהלי יעקב למהריק"ש סס' י"ח.

ג' כללי התלמוד, אשר קבץ מן הקדמונים כמו כללי רבינו סעדיה גאון וסדר עולם להרמב"ם ושאר חידושי הראשונים היו בידי הרב מוהר"ש אלגאזי ומביאם בספרו גופי הלכות בכ"מ וגם באו לידי הרב חיד"א בהיותו מדפיס ספרו עין זוכר ולקט מהם כמה כללים והביאם בשמו.

ד' הגהות על התלמוד ירושלמי כ"י בעה"ק ירושלים חוב"ב (ועד לחכמים ח"ב אות ה' ס' ח').

613 הר"ר בצלאל ב"ר שלמה מקאברין היה דרשן מפורסם ודרש טוב

לעדהו בסלוצק אשר במדינת ליטא ובפרעמישלא, וחבר:

א' ס' פל"ח הרמון, דרשות נפלאות בחריפות כמאמר קטרוג שר אמון מנוא בשעיר ואיל במ"ט פנים ואגב מכאן עוד כמה מאמרים המוהים כ"י בשלימותו תוך ספרי הרב רד"א באוקס-פורד והביאו לדפוס באמשטרדם בשנת תי"ט אבל רק עשרים אופנים ונדפס עוד בלובלין בשנת תכ"ה ועוד כפראג בשנת המ"ט, 4.

ב' ס' עמודיה שבעה, דרושים נפלאים בהקדמות נחמדות על שבעה דורות וחלקו לשבעה עמודים אשר קראם: א' ברית אברהם, ב' פחד יצחק, ג' עפר יעקב, ד' הורת משה, ה' קרבן אהרן, ו' מגדול דוד, ז' יריעות שלמה עם מפתח בסופו והביאו לדפוס בלובלין בש' חכ"ו ועוד כפראג הל"ד ועוד בדוהרנפורט בשנת חנ"ג, 4.

ג' ס' קרבן שבת, ביני ומדרשי ועניני שבת חיבור נחמד וענינים מתוקים חלקו לז"ט פרקים וכל פרק לסימנים ומפתח בסופו נדפס בדוהרנפורט בשנת תנ"א.

ד' ס' חבצלת השרון, ביאור נחמד ויפה על תמניא אפי, הזכירו בהקדמתו לס' פל"ח הרמון ולא נדפס. ועוד מוכר בריש ס' קרבן שבת:

ה' ס' זית רענן, חבור גדול מדרושים על התורה ועוד הרבה דרושים שלא נדפסו ובס"ס ועד לחכמים ח"א בבית ועד ס' פ"ו נזכר:

ו' ס' עמק הבכא על מגלת איכה, ולא נדפס.

614 הר"ר בן ציון צרפתי תלמיד הרב מו"ה שמואל יהודה קצנילינבוגן בויניציאה ומבית דינו וחתום רביעי לו והיה ראש ישיבה

כהמדרש אשר הקים שם בביתו הנגיד הר"ר קלונימוס בילגראדו
(ככתוב בהקדמת ס' מדבר יהודה) ונדפסו פסקים לו בענין המקורה
מרוויגו להתיר וחשובות על פסקיו מן הרב האוסר [ע"ל 8 א] וחחס
בשנת שס"ח על פסק של הרב מו"ה ידידיה גלאנטי הנדפס בתשו'
מהר"ם גלאנטי ס' קכ"ה.

615 הר"ר ברוך המקובל הגדול, חבר:
א' ס' חושן המשפט, מובא כפי' ה"ר משה בוטריל
לס' יצירה פרק ד' ריש משנה ג'.

616 רבינו ברוך מארץ יון (ומה שמסתפק הר"ב כנה"ג באה"ע ס' צ"א
הגהות ב"י אות ח' אם הוא רבי' ברוך ממגנצא לא
הבנתי כי הלא מגנצא לא לארץ יון (חשוב) מובא הרבה בס' אור זרוע
כמובא בשמו במדרכי לכב"מ ס' רע"ג ובהגהות אשרי ר"פ המפקיד ובכא
בתרא פ"ט רס"י כ"ג וקרוב אצלי שגם הפסקים המוכאים בשמו בפסקי
רקנאטי הם מועתקים אצלו מס' אור זרוע אשר דרכו להעתיק ממנו
ככמה מקומות וכנר" מהמובא בשמו בס' רס"ו שאין מהפכין שבועת
היסת כ"כ בהגמ"ר ב"מ ס' תמ"ג בשם או"ק, ויראה לי שהיה בדור
תלמידי רשב"ם ור"ת כי בס' שצ"ג שם מביא על דבריו שאין נראים
לרשב"ם ור"ת ומובא עוד שם בס' ק"ו וש"ז ושס"ה והכ"ב ותכ"ה.

617 רבינו ברוך ב"ר אליעזר היה בדור רש"י אשר שמע מפיו ככתוב
בפירושו עה"ת בס' וארא (פ' ו' פסוק ט').

618 רבינו ברוך ב"ר איעזר, מובא פירוש בשמו במרדכי גטין ס' שע"ז.

619 הר"ר ברוך ב"מ אליקים היה בשאלוניקי בזמן הרב מו"ה בנימן
הלוי אשכנזי [ע"ל 594 א] והוא כתב שם תשובה עם
רב אשכנזי אחר מו"ה מאיר הלוי בעסק זקוקה ליבם אחר ונדפסו
תשובותיהם כסיף תשו' מהר"י כי רב ס' ס' והזכירם הרב המבי"ט
כתשו' ח"ב ס' מ"א.

620 הר"ר ברוך אנגיל היה אחד מרבני שאוניקי וראש ישיבה בחברת
תלמוד תורה בזמן הגדולים מו"ה חיים שבתי ומו"ה
מרדכי קלעי והיה תלמידו של הרב מו"ה אשר הכהן בן ארדוט [ע"ל
548 א] והיה רב מובהק ופסקן ודרשן ובקי בשאר חכמות והרביץ
תורה הרבה והעמיד תלמידים רבים והלך לאיזמיר וגם שם הרביץ
הורה הרבה ונפטר שם (קורא הדורות דף מ"ה ודף נ"ע"ב) והוא חבר:
א' שימות על בכא קמא, בכא מציעא, כתובות, גטין, שבועות,
חולין, ע"ו, נדפסו בשאלוניקי ע"י נכדו בשנת תע"ו, 2.

ב' שו"ת אשר שקיל וטרי עם גדולי דורו ובפרט עם מו"ה שמואל
גאון ומו"ה דניאל אשטרומשה ואחרים, ס"א סימנים ובס"י משמע
קצת שהיה גם תלמידו של מוהר"ש ונדפסו שם בשנת הנ"ל.
ג' הירושיים על חוה"מ מיבאים בס' דורש משפט.

621 הר"ר ברוך ברזילי ב"ר יהודה ואחי הרב מו"ה מאיר הירא רב

מובהק כהע"ק צפת תוב"ב כומן א' עם הרב מו"ה יונתן גלאנטי והיה רבו של הרב המג"ן [ר"ת הרב משה גלאנטי] והרב חיד"א ראה ספר א' מחיבוריו בכ"י (ועד לחכמים ח"א אות כ' סי' י"ט) והמציא היתר להקראים למהר זרעם לבא בקהל והסכימו עמו חכמי קושט' שהיו בזמנו כמוכא בתשו' זרע אברהם חיד"ד כס"י כ"ז ומובאת תשו' לו אשר השיב בשנת ת"ח כס' פני משה ח"ב סי' ס"ב והרב משהעשע שם בדבריו כס"י ס"ג ואחרת בתשו' בעי חיי חיד"ד סי' קצ"ד וגם הרב יונתן השיב שם בהענין והר"ב כנה"ג נושא ונותן בדבריהם.

622 הר"ר ברוך ראני אחד מרבני נא אמון בדורו של הרב חיד"א אשר

היה עמו כמה חדשים כאשר הלך ממצרים לנא אמון על נשואי בתו והיה אהבה גדולה כיניהם ומזכירו בחיבוריו כמו בנחל קדומים סדר שמות ד' י"ב ובמק"א והרב לא ראה מאורות מימינו והיה מעיין גדול הריף וישר ובקי ויש מאהו כמה:

א' תשובות ופסקים, מכ"י תלמידיו אשר מפיו יקרא אליהם והמה כותבים (כבר לאדן אות כ' סי' ה' דף ר"ב ע"ב ואין ספק כי הוא אחד עם מו"ה ברוך צאני אשר הביא בועד לחכמים ח"א אות כ' סי' כ"ד).

623 הר"ר ברוך ב"ר דוד איש גניזין חבר והביא לדפוס בהאנויא בשנת

שע"ה, 2

א' ס' גדולת מרדכי, הוא הגהות על ספר רב מרדכי אשר פעל ועשה ביגיעה רבה ככתוב בהקדמתו וגם אשר העתיק משלשה ספרי מרדכי מוגהים מכ"י של שלשה גדולי הדור שבאו לידו (המה רכותינו מו"ה יהודה ליווא ב"ר בצלאל ומהר"י חיות ומו"ה אליעזר אשכנזי) והדפיס בסופו:

ב' ס' אגודת אוזב, לכאר כל דין ודין היוצא מן התלמוד אם הוא מוסכם או תלוי במחלוקת וכדבריו מיראו להכריע מסדר נויקין על סדר החו"מ לקוח מחבורו הגדול על כל התלמוד.

624 הר"ר ברוך בן חיים, הרכיץ תורה בקושטנרניא בראשית המאה

ההמשיית כומן הרבנים מו"ה שמואל הלוי ומו"ה יהושע בנבנשת כנר' בתשו' פני משה ח"ג סי' ח' והר"ב פני משה חתם על גב"ע שלישי לו כנר' שם בח"א סי' י"ז ובח"ב סי' קי"ב ומובאים לו פסקים בתשו' פ"מ ח"א סי' ט' י"א מ"ד פ"ה ובח"ב סי' ה' וסי' ק"י וחתם על פסק של הרב מו"ה שלמה אלגאזי בס"ס לחם סתרים.

625 הר"ר ברוך ב"מ יוסף בן ברוך נולד בהעיר שאראי ובא לליוורנו

ונתקבל שם לדרוש מידי שבת בשבתו והגיה שנית שם ס' תולדות אדם להרשב"א בשנת ת"ו.

626 הר"ר ברוך ב"ר יצחק בן יעיש העתיק ס' מה שאחר הטבע לארזים-
 מוטלוס מההעתקה אשר בלשון לאטין ללה"ק לבקשת
 החכם הר"ר שמואל צרפתי וחלק הספר לשנים עשר מאמרים וכל
 מאמר לפרקים ובקדמה נותן טעם למה בחר להעתיק הספר מההעתקה
 הלאטינית ולא מההעתקה הערבית ונמצא אתי כ"י, וגם חבר:
 א' ס' מקור ברוך על שיר השירים וקהלת ואיוב בשלשה דרכים
 בצד אחד פירוש המלות בצד ב' אופן והיבור הפסוקים ואצלו
 פשטים על האופנים ד' קושט' בשנת של"ו, 2.

627 רבינו ברוך ב"ר יצחק (בהשוכת רשב"ץ ח"ג ס' ל"ו דף י"א ע"ג
 רבינו ברוך הכהן וכ"כ בנו הרשב"ש בחשוכתו ס' קנ"ה
 ותק"ג ותרי"ג ואינו יודע מנא ליה, אולי חשב כן על שקרא ספרו
 בשם ספר התרומה) (מרעננשבורג*) (הנקראת רינשפורק בס' צפנת
 פענת, ואין ספק כי הוא רבי ברוך מריובורג הנו' בחשו' מהר"ם ס' קנ"ט)
 היה במאה העשירית להאלף החמישי והיה תלמיד מובהק של
 רבי יצחק ב"ר שמואל מדנפירא (ע"ל אורח י') וחבירו של רבינו
 שמשון משאנץ כנר' בתוס' לחמורה ריש דף י"ז ובסמ"ג לאוין ק"מ
 וקמ"א (דף נ"א ע"ד) משמע קצת שהיה גיסו (ובשה"ק דף נ"ה ע"א
 נשחבש בזה כדרכו) ושאל מן הראב"ן והוכיח בשאלתו לרבני עירו
 (עי' אות י' ס' ע"ה) והשיב לו בכבוד גדול ככתוב בספרו צפנת פענת
 (דף קנ"ב ע"ד ורמו עליה בסוף ב"מ דף צ"ט ע"ד) ומן רבו ר"י הוקן
 כמובא בסמ"ג לאוין קי"א ובחשו' מיימוניות לס' הפלאה ס' ב, והוא
 חבר:

א' ס' התרומה, סמוך לשנת תתקס"ב (כנר' בו בס' קל"ה) בדיני
 שחיטה וטריפות ואו"ה ונדה גטין וחליצה ע"ז ויי"נ ס"ת ותפלין
 ושבת מיסוד ומפי רבו הנו' (כנר' בהספר וככתוב בהגהות
 מיימוניות הל' שבת פ"ג וכ"כ מהרש"ל ביש"ש חולין פ"ח ס' ס"ד)
 ומביא בו גם להריוצב"א (בס"ס פ"א, ושמעתי מהריוצב"א,
 אך מ"ש שם ס' ק"ח, אומר מורי ריוצב"א נר' שהוא ט"ס
 וצ"ל מורי ריוצ"ש כי כן כתוב בתוס' ביצה דף י"ח ע"ב בשם
 ר"י סתם שהוא הריב"ש) ובא אל חוכו גם מה שכתבו תלמידיו
 בשמו כנר' בסוף הל' גטין, כך פירש לנו הר"ר ברוך בקידושין"
 ובסוף הל' חליצה, "זה סידר טורי הר"ר ברוך ב"ר יצחק וגם
 ההגהות אשר היו בגליון הספר כנר' בס' ר"א" והגידה הר"ר
 קרשביהו הנקדן בסמ"ג כ"י" וכידי מהרמ"א היה ס' התרומה
 כ"י ישן על קלף כנר' בחשוכתו סס"י ע"ו נדפס בוניציארה
 בשנת רפ"ג, 2, [וכואלקווא תקע"א].

(* והיה נולד בווארמס אשר על כן נקרא גם רבי ברוך מגרמיווא.

ב' חוספות ופירושים לכמה מסכתות כנר' בתוס' בכ"מ נקרא שמו, וגם מובא ממנו פי' למס' נויר מפי רבו ר"י בתשו' מיימונית לס' הפלאה סי' ו'.

תוס' לבבא קמא בהגה"מ הל' גוילה ואבדה פ"ו הל' י'. פי' ותוס' למס' תמיד בתוס' יומא של מהר"ם מ"ב אשר אתנו דף י"ו סע"ב ודף מ"ו ע"ב וגם הר"ע מברטנורה מזכירם בפירושו לחמיר פ"ג משנה ט'.

תוס' ובחים אשר אתנו קרוב אצלי שהמה מיסודו יען כי ראינו בסוף כמה דבורים החום ברוך ואין ספק כי חבר עוד למסכתות אחרות* ובמס' נדה סוף דף י' נמצא לו הגה"ה הך פירש"י וחתום שמו עליה בסוף. ג' חשובות כנוכר ומובאת תשובה לו' בתשו' מיימוניות לס' משפטים סי' כ"ט.

628 רבינו ברוך בן רבינו יצחק ב"ר ברוך אלבאליה או אלכלאיה

מקורטובה נולד באדר ראשון משנת ד"א תתל"ו וקבל מאביו רב יצחק וכשנפטר היה רב ברוך כבן י"ז שנה וצוהו קודם מותו שילך לאליסנה ללמוד אצל רבינו יצחק אלפאסי וכן עשה אחרי קברו את אביו ועמד בכיתו עד שלמד לפניו כל התלמוד ונוסף על תורתו וחכמתו היה יודע חכמת יונית והעמיד תלמידים הרבה ומגדולי תלמידיו בן אחותו רבינו אברהם בן דיאור ונפטר בסוף אלול שנת ד"א תתפ"ו (כ"כ רבינו אברהם הנז' בס' הקבלה שלו ובס' יסוד עולם מאמר ד' פרק י"ח) ואולי הוא רבינו ברוך המובא כמה פעמים בס' העיטור כמו בדיני קבלת ערות דף ל"ז ע"ב ובדיני קבלנות דף מ' סע"ב (ונשנה עוד בדיני עסקא דף פ"א ע"ג) ובדיני פוחיקי דף מ"ב ע"ג ובדיני חוב מלוה על פה דף ס"ה ע"ד ובדיני מחאה דף פ"ה סע"ב.

629 הר"ר ברוך ב"מ ישראל בנימין (עי' בס' עורת נשים בשמות גטין

דף ג' ע"ב) היה מרבני ירושלים דיין מצויין בשנת ה"א תי"ב מעיני גדול ופסקן וחסיד והלך למצרים ונפטר שם (קה"ד דף מ"ט ע"א) ומובאת הנהגה לו בהל' גטין סי' קמ"א בקונטרס טוב עין אשר בס"ס ועד לחכמים ונמצאת אתי חתימתו על פסק הרב מו"ה אברהם בן חנניא בס' תשובות כ"י למוהר"ש ויטאל סי' ל"ט.

630 הר"ר ברוך הלוי אוסטרליץ בן הקצין הר"ר זלמן אייונשטאט

וחתן הקצין ר' שמואל מויסק פריטאם בפראג היה אחד מדייני מורה שוה ודרשן בפראג ומ"צ בקעלין כנר' מהסכתו משנת

* עי' תוס' זבחים מ"ט א' ד"ה והרי שב', ושם הארכתי בפ' הוהב" ושם דף ע"ב א' ד"ה וליבטלו שב', וביבמות הארכתי יותר, נר' שחבר תוס' לב"מ וליבמות, ונדפסו חידושים לו ליבמות וביצה בבאסיל.

תס"ו הנדפסת בראש ס' לקט הקמח לא"ח ובס' שלל דוד כ"י נמצא
לו שאלה אשר שאל מאת הרב מו"ה דוד אופנהיים ונדפסה לו
בפראג בשנת תע"ג :

א' דרשה אשר דרש כ"ח טבת על קברי הגאונים וגם מה שדרש
בכה"ט קלוין בשנת תע"ג.

631 הר"ר ברוך בן מלך, חבר:

א' פירוש על מס' אבוח אשר היה בכ"י בידי הר"ב
מדרש שמואל (ככתוב בהקדמתו) ומעתיק ממנו.

632 הר"ר ברוך ב"מ משה בן ברוך אחד מחכמי קושטנד' בזמן הרב

מהר"י מטראני אשר פלפל עמו בתשובותיו בח"א ס' פ"ט
והיה חכם כולל בחכמות ומקובל כנר' מספריו אשר חבר לכאר
דברי קהלת בן דוד, הנם:

א' ס' קהלת יעקב, ביאור נאה בדרך כאילו שנים מחוכמים
קהלת וכן דוד האחד בונה ומוליד מדמיונו כמה סברות זרות
והשני מפילם ודוחה אותם כל יקומון וחלקו לשרשים וענפים.

ב' ס' קדש ישראל, י"ח דרושים עליונים וחקירות נשגבות עולות
בקנה דברי קהלת וביאור מאמרים עמוקים מדברי חז"ל
הביאם לרפוס בויניציאה בשנת שנה"ג ושנ"ט יחדיו יהיו תמים
עם דברי הכתוב אשר באמצע וקהלת יעקב מימינו וקודש
ישראל משמאלו עם מפתח בסופו ומוזכר בסוף הקדמתו הגדולה:

ג' ס' משו"ת וביאור דברים קשים מהתוס' וסוגיות ולשונות
הרמב"ם העמוקים ולשונות מקצת המפרשים אשר חבר
ושבכל יום ויום היותו שם בויניציאה מתרכים השו"ת וכנרו
גם בתשו' מהר"י מטראני ח"א הנז' תשובות אשר השיב אליו
לויניציאה בס' ס"ח וס"ט ובס' כנה"ג חוה"מ ח"ב ס' קס"ד הגב"י

ז' וח' מביא תשו' כ"י הרב, והביא לרפוס עוד שם בשנת שנ"ט:
ד' תפלה קצרה בשמות וגם ס' פורת יוסף למוהר"י מייטצאק
אשר נשלח אליו מקושט' להשתדל בהדפסתו שם.

633 הר"ר ברוך ב"מ משה מאיר הכהן רפאפורט, הנקרא בשם ר'

ברוך חריף חתן הרב מו"ה משה בעל ס' תפארת למשה
היה ר"מ ואב"ד בפיוורדא ובא לשם בעיו"כ משנת תע"א (כן ראיתי
בס' יש מנחילין כ"י סס"י ע"ו) והיה זקן ויושב בישיבה וכל ימיו עסק
בתענית וסגופים ונפטר לגן עדן בשנת תק"ו והרב מהר"י הספידו במיץ
כנדפס בס' יערות דבש ח"ב דרוש י"ב וכחב הרב חיד"א שבעברו
בשליחות עה"ק בעיר הייצפעלד דבר עם הרב דשם מו"ה אריה ליב
בן הרב דקאחינן על"יה ואמר לו כמה חידושים משם אביו (ועד
לחכמים ח"א אות ב' ס' כ') והוא מעתיק מכתב להרב כספרו מחויק

ברכה חלק י"ד סי' מ"ב ס"ק כ"ב ועוד היה להרב בן אחר הרב מו"ה צבי הירש אב"ד בוואלרשטיין*).

634 הר"ר ברוך עזיאל חוק או חוקימי, היה מרכיץ תורה בפירארא

בש' שמו (כנר' בראש ס' או"ה הארוך הנדפס שם מעבר לשער) בסוף זמן הרב מהר"ם מפאדובה ונר' לי שהיה הלמידו, ושאל מאחו כנר' בחשובותיו סי' ט' והרב השיבו ותשו' לו אשר השיב בשנת שכ"ד נדפסה בתשו' מהרמ"א סי' ל"ו והיה זקן ויושב בישיבה ככחוב בתשו' הרמ"ע מפאנו סי' פ"ו והוא היה מחבב מאוד דברי הרמב"ם וקנא לכבודו והדפיס תשו' והשגות מהר"ם אלאשקר על ס' האמונות בפירארא בשנת שי"ז וגם סידר המפתח קטן הכמות ורב האיכות כסדר אלפא ביתא לספרי משנה תורה הנדפס בד"ו משנת של"ו בסוף ח"ד ואז כבר היחה מ"כ.

635 הר"ר ברוך ב"מ שלמה, העתיק בשנת ה"א רי"א מלשון ערבי

ללשון עברי ס' חכמת המספר או החשבון לאחמד בן עבדאללה בן אלחסד הישמעאלי ונמצא בוואטיקאנו בכ"י (וואלף ח"א דף ר"ע, קרית ספר אות א' סי' ז' ואות ב' סי' שס"ו).

636 הר"ר ברוך ב"מ שלמה קלעי ואחי הרב מו"ה מרדכי היה תלמידו

של הרב מו"ה אהרן בן חסון (ע"ל אות א' 318 א) והרביץ תורה בהעיד סרדקופשי (קורא הדורות דף מ"ו רע"א) ועלה אל האקים בשנת ה"א שנה"ו, וחבר:

א' ס' מקור ברוך, תשובות אשר נשא ונתן בהם עם מהר"ש הלוי הזקן ורבו מהר"א חסון ואחיו מהר"ם קלעי ושאר גדולים נסדר ע"י מו"ה שלמה בן עזרא אשר הוסיף בסופו ג' תשובות א' למהר"א בן חסון ב' למוהר"ש בן חסון ג' למהר"ם קלעי הובא לדפוס באזמיר בשנת ת"מ, 2, ע"י בן הרב הר"ר שלמה אשר היה כמות אביו בן שמונה וכשעת ההדפסה בן שבעים שנה עם הקדמתו, שם מוכיר עוד מחבורי אביו:

ב' ארבע שטות על מס' יבמות, כחובות, בכא מציעא ושבעות. ג' דרשות לכל שבתות השנה ולחגים ולמועדים ולחופת התנים וישראל שמחות.

637 רבינו ברוך ב"ר שמואל ממגנצא, חתום על התקנות שנעשו שם

בשנת ה"א תתק"ף המובאות בסוף תשובות מהר"ם ב"ב ד' פראג והיה תלמיד מובהק של רבינו אליעזר ממיץ (ע"ל אות א' 455 א) ושאל מאחו כמובא בתשו' מהר"ם ב"ב הנו' סי' תקצ"א ובמרדכי גטין סי' שפ"ב וקבל גם מן רבינו יקיר (ע"ל אות י') ומן ריב"ק ממגנצא

(* ובס' אור נעלם שו"ת להרב מו"ה יצחק זעקל ועקיל עטהויון מביא תשו' ממנו בס' ל"ב וחתום שם ברוך כהנא ראפורט.)

(ע"ל אות י') ושאלחו לו מיבארת בתשו' מהר"ם סי' תהע"כ והשיבו לו רבינו דוד ב"ר קלונימוס ורבינו אלעזר מגרמיוזא בן הרב הנשאל וגם קבל מן רבינו משה הכהן (ע"ל אות מ') והזכיר לרבותיו אלו האחרונים בתשובתו המובארת בתשו' מיימוניות סי' קנ"ג ו"ו (וצריך לנקד שם על תיבת ר"ב הכתוב שם לעשותו ר"ח רבי' ברוך ודבריו מובאים במרדכי לב"מ סי' שצ"ג) ומן קרובו (ועם כי לא פירש שם מי הוא ילמד סהום מן המפורש במקום אחר במרדכי חולין סי' תרפ"ד שם מכנה קרובו לרבינו שמואל מוורדום) כנר' מל'שוננו המובא במרדכי גטין סי' שס"ח ושאל גם מן רבינו יהודה חסיד ככתוב בתשב"ץ סי' ר"ך*) ומן רבי' דוד ב"ר קלונימוס ככתוב במרדכי כתובות סי' ק"ג (וכמו שכתבנו לעיל) והיה חברו של הראב"ה כנר' מהמובא במרדכי ב"ב סי' תק"ז ושאלו זה מזה כנר' במרדכי כתובות סי' רכ"ז וב"ק סי' צ"ו (ועי' בהגהת אשרי גטין סוף פ"ב מובאים שם דברי אור זרוע) ושאלו מאתו הר"ש משאנץ כמובא בתשו' מהר"ם סי' תק"ס ורבינו שמחה משפירא (ע"ל אות ש') ולא כמו שסבר בעל שה"ק דף נ' ע"ב ונמשך אחריו בס' קה"ד דף ט' רע"ב שרבי' שמחה מוויטרי תלמיד רש"י שאל ממנו) וה"ר שמואל (נר' שהוא ר' שמואל מכונברק עי' אות ש') כנר' במרדכי כתובות סי' קצ"א ורבי' אלעזר ב"ר יהוד' מגרמיוזא (ע"ל אות א' 487) וגם כ' לרבינו דוד ב"ר שאלתיאל כנר' בתשו' מיימוניות לס' נשים סי' ל"ה והוא חבר:

א' ס' החכמה, המובא בראשונים ובפרט בתשו' מהר"ם ב"ב ובס' המרדכי כנר' שם בב"ב סי' תק"ז ובכמה מקומות וכ"כ בתשו' מהר"ם סי' השמ"ו והיה בכ"י אצל הרב מ"ה בצלא"ל אשכנזי והעתיק ממנו בכללי התלמוד שלו (המובאים בס' גופי הלכות סי' רמ"ו ורי"ו) ובשמה מקובצת לכתובות דף ל"ד ע"ב ולב"מ דף ס"ח ע"א וע"א ע"ב.

ב' פירוש למס' נדרים, הביאו הרמב"ן בחי' ליבמות דף כ"ט ע"ב והרשב"א בחי' נדרים דף ז' ע"א ודף צ"א ע"א והריטב"א בחי'. וגם פיוטים וקניות וסליחות רבות ובפרט על גזירות הקהלות ולשוננו חרב חדה מלאה תמרורות על דם נקיים אשר נשפך כמים בימיו, ומדרכו לחרוץ ולערב לשונות מהתלמוד אשר היו שגורים בפיו בתוך לשונות המקרא ויש לנו בדפוס מאתו זולת לפ' בהר כמנהג אשכנז "אחרי נמכר גאולה תהיה לו" והקינה, "אצבעותי שפלו ואשיותי נפלו" וסליחה, "אני הוא השואל" ועוד לו בסדר מערכות ויצרות וזולתות וסליחות מנהג ווירמיוזא סליחה ליום ה' דתשובה, "אתה הרואה" ועקידה, "בנין המובח" וכמה סליחות על הגזירות בסליחה כ"י ובתוכם על הקדוש רבי' יצחק הבהור הי"ד, "בינות אריות ובינות לבאים" (ע"ל אות י**).

(*) ועי' באור זרוע הל' מליחה סי' תע"ח שכ' שם, כ' הר"ב ב"ר"ש ראיתי ששאל כו"ר רבי' יהודה משפירא למורי רבי' יק"ר זצ"ל.
 (***) עי' צונץ ליטעראטורגעשיכטע ד. ז. פאעזיע זייטע 306.

638 הר"ר ברוך ב"מ שמואל, הרביץ תורה בקהל' אשכנזים בקושט'
או בסביבותיה בימי הרב מו"ה הם בן יחייא כנר' בתשו'
אהלי הם סי' קצ"ה והריצו שאלות ותשו' ביניהם ככתוב
שם סי' מ"ד ומ"ה.

639 הר"ר ברוך ב"ב שמואל, החום בשנת שס"א על הסכמת רבני
וויניציאה לס' תורת משה אלשיך הנדפסת בסוף הספר
ובשנת שס"ב על הסכמתם בס"ס מקח וממכר.

640 הר"ר ברוך ב"ב שמההקלמן טערוויו המכונה קלימאני, תלמיד
הרב מו"ה אליעזר אשכנזי והמשתדל להביא ספרו
מעשה ה' לדפוס בשנת שמ"ג עם הקדמה לו בראש [ע"ל דף 199] כחב
גם שני הקדמות מעשה ידי אומן בראש ס' תורת משה אלשיך הנדפס
שם בשנת שס"א והראהו כמו כחו כמליצה כי שיה לו ולשונו ההלך
כמיטב הגיון.

641 רבינו ברוך היה תלמיד מהר"ם ב"ב (ככתוב בס' כפתור ופרח ס"פ
ל"ז) בארץ אשכנז וקרוב אצלי שהיה צרפתי ושהוא
מורו של הר"ב הפירוש המיוחס להרא"ש הנדפס בס' הדרת זקנים
ומזכיר בריש משפטים „מפי מורי ה"ר ברוך הצרפתי נר"ו" ומזכירו
עוד בס' יתרו דף ל"ג ס' ע"ב ואולי הוא ה"ר ברוך הבתן אשר השיב
לו הרב בתשובתו ד"פ סי' ע"ג ולמד גם בצרפת בהעיר פאריש אצל
ר' יחיאל הגדול (שם דף י"ג ע"א ודברי ס' כו"פ הללו מובאים בתשו'
רבי בצלאל אשכנזי סס"א) ובימיו היה שם בשנת י"ז להאלף הששי
רבינו חננאל מפאריש (דף כ"ב ע"ב) ועלה לירושלים העה"ק חוב"ב
ודבר עמו שם הר"ב כפתור ופרח ומסר לו ספרו למען עבור עליו
ולהגיהו והוסיף עליו דברים בכמה מקומות (כמו בדף כ"ז רע"ב, ל"א
ע"ב, מ"ג ע"א, צ"ב ע"ב, ק"ח רע"א, חכ"א ע"ב).

642 רבינו ברזילאי, אחד מרבתינו הקדמונים, חבר:
א' ס' ברזילאי בדינים מזכיר בחוכו לס' הלכות גדולות
ולתשובות ולחקנות הגאונים וגם לרבינו האי אחרון
הגאונים כנר' מהלשונות המובאות ממנו בתשו' מהר"ם
ב"ב ד"פ סי' ה"נ ובתשו' ד"ק סי' קמ"ט ובס' כל בו סי'
ק"ז ואולי הוא החכם ה"ר ברזילאי אחד מגדולי
המקובלים לערך בזמן הרמב"ן המובא בס' משיב דברים
נכוחים כ"י בריש פ"ד „כך שמעתי מפי החכם ה"ר
ברזילאי" ומזכירו עוד בסוף פ' ט'.

643 הר"ר ברזילאי יעבץ, היה חתנו של הרב מו"ה אליה חאקו [ע"ל
375 ג] והרב מו"ה יהודה אשכנזי היה חתנו ותלמידו
וגם הר"ב שער המלך היה תלמידו, והוא חבר:

א' ס' לשון למודים על קצת מהטורים א"ה י"ד וחזו"מ כפלפול
עצום ושקיל ומרי על הראשונים ועל האחרונים.
ב' ס' לשון ערומים, דרושים נחמדים על לשונות הרמב"ם
והרא"ם ודרושים להרב אביו (שם הגדולים ח"ב אות ב' ס'
ס"ב ואות ל' ס' טו"ב) ונדפסו באזמיר.

644 רבינו ברכיאל, המקובל אשר אולי הוא מו"ה ברכיאל הכהן הנז'

בתשו' מהר"י קולון שורש קע"ב (וסד' קרימונא קע"א), חבר:
א' פרקים אשר ידבר בם בחכמת הקבלה והיו בידו הרב מו"ה
יהודה מוסקאטו והביאם בהקדמתו לס' קול יהודה שכ' בפ"ב
מספרו „דברי הרמב"ם קרובים אל האמת יותר מן השקר ודברי
הרלב"ג קרובים אל השקר יותר מן האמת ודברי ה"ר יהודה
הלוי כולם אמת“ וגם מעתיק מ"ש בפ"ה בענין הספירות בם'
קול יהודה מאמר ד' ס' כ"ה דף רל"א סע"א.
ב' ס' יסוד האמונה, מובא בם' שפתי ישנים, ואחשוב שהוא
החבור אשר התחיל ולא הספיק הזמן בידו להשלימו שבראשו
הקדמה קראה: לב אדם המובא בסוף הפסק של מהר"י דלטאש
הנדפס בריש ס' הזוהר.

645 רבינו ברכיה מנוקולא [Nicola] חיה בתחלת האלף השישי כי

בספר מנחת יהודה לרבי יהודה בר' איעור שכתב ספרו
בשנת ע"ג מביא בם"ס וזאת הברכה מה ששמע בשמו ומובא בהנהגות
מרדכי לברכות ס"ז' ובגליון סמ"ק א' כ"י על קלף הנמצא אתי מצוה
ל"א מצאתי הגהה בשם רבי ברכיה מנוקול שקבל מפי רבינו משה
אביר העולם אביו.

646 הר"ר ברכיה בירך ב"מ יצחק אייזק, תלמיד הר"ב מגלה עמוקות

חיה דרשן בקראקא ורצה ללכת לארץ ישראל ובא
לקושטנדינה ונפטר שם כ"ח טבת משנת ה'כ"ד (וואלף:ח"ג דף קס"א),
והוא חבר:

א' זרע ברך, דרושים ערכים כטוב טעם ודעת בהקדמות מעולות
בנויות על יסודות מדברי רז"ל כסדר חמשה חומשי התורה,
והביא לדפוס חלק א' מבראשית עד ס"ס מסעי עם קצת פשטים
בפסוקים ומדרשים הנקראים עמרת צבי להקים שם המת גיסו
מו"ה צבי הירש ב"מ שלום מעליש' חתן הר"ב תו"ט אשר הלך
עירי בלא בנים בקראקא בשנת ה"ה,²

והביא עוד לדפוס זרע ברך שני ומהדורא חנינא מורע ברך
ראשון דרושים לכלל התורה כסדר באמשטרדם בשנת ה'כ"ב ונדפס
עוד החלק השני בהמבורג בשנת חמ"ז,² ועוד נדפסו השני החלקים
באמשטרדם בשנת ה"צ,² ובן בתו של הרב היה:

647 הר"ר ברכיה בירך ב"מ אליקים געציל אשר היה אב"ד בקלימון-

טוב ואח"כ דרשן ומגיד משרים ביאכרוב והיה חסיד גדול ומוכיח מגיד לאדם מומו ועי"ז עדו עליה כמה הרפתקאות עד שנשללו ממנו כמה מחבוריו אשר חבר ולא הביא לדפוס כי אם:

א' זרע ברך שלישי אשר רבו על כל התורה דרושים חריפים ולא אסתייע מלחא להדפיסו כולו (כי הפסקוהו ע"י השררה) רק על ס' בראשית בהאלי בשנת תע"ד.²

ב' וחדושים על תחלת מס' ברכות בהסכמת כמה רבנים מגדולי זמנו.

648 רבינו ברכיה ב"ר יצחק הלוי, אחי רבינו זרחיה בעל המאורות

אשר מביא שם במס' גיטין כפ' המביא בתרא תשובה שהשיב לרבינו ברכיה אחיו.

649 רבינו ברכיה הלוי, מוכארת השו' שאלה לו בקונטרס ישן להרב

מו"ה משה בן דאנון (מובא בס' ברכי יוסף חוה"מ סי' כ"ה ס"ק כ"ט) אם יש לסמוך על פסק הרא"ש במקום שיש חולקים, אולי הוא נין או נכד הנ"ל.

650 הר"ר ברכיה הנקדן ב"ר נמרונאי, הנקרא גם ה"ר קרשביהו (כנר'

בספרו בס' ק"ז) הנקדן, ומלאכת הנקדן בומנס היה מלאכת הקדש כמעשה הסופרים שלנו לעשות תפלין (כנר' בהג"ה להנקדן בסמ"ג עשין כ"ב ה"ל תפלין „ואני הנקדן האומן לעשות תפלין“) ולכתוב ולנקד ספרים, והיה מדרך הר"ר ברכיה להוסיף בצדס מנמוקיו והגהותיו ובפרט בדברים הנוגעים למלאכתו. כאשר עשה בהעתיקו ספרי רבינו משה מקוצי דהיינו הסמ"ג (אשר נתחבר בראשית האלף הששי ומוה הוכרר לנו שהנקדן הוזה היה אחר האלף הששי, ומ"מ היה קודם שנת ע"ג בו, הזמן אשר נתחבר ס' מנחת יהודה כנאמר לקמן, וכן נר' בסוף חומש כ"י הנמצא בוואטיקאנו סי' י"ד כתוב מכ"י הסופר „אני איה איש רב פעלים בן היקר והנחמד הרב ברכיה התנא והנקדן והדייקן איש הון וחקר ותקן משלים הרבה וכו' וסיימתיו ביום ג' י*) בחדש אב שנת נ"ט להאלף הששי, ואין ספק כי החומש הוזה הוא מכ"י בנו ונכתב בחייו כמשמע מלשונו) כנר' מהמובא בגליון ס' התרומה סי' ר"א [ע"ל דף 292]. והגירה ה"ר קרשביהו הנקדן בסמ"ג כ"י וז"ל ואני הנקדן אומר" (וטעות נפל בתשו' הרמ"ע מפאנו סי' ל"ה שכתב ה"ר יוסף הנקדן) ודעת לנכון נקל כי הוא הציג הגהתו בגליון הסמ"ג כ"י עשין כ"ה וכאשר עשה עוד שם בסוף הל' תפלה עשין י"ט ובהל' תפלין עשין כ"ב ומשם נשתלשלה ע"י מניח אחד בגליון סה"ת אשר נמצא שם הלשון המועתק בסמ"ג, וגם בהעתיקו פשטיו שעל התורה (ע"ל אות מ') כנר' בס' מנחת יהודה המעתיק דברי הר"מ

(² מ"ס יש כיון כי לפי הכלל „לא ברו פסח“ לא יהיה לעולם מ"ב בשני בשבת וי' בו בשלישי.

מקוצי בכמה מקומות ומעתיק דבריו בס"ס כי תבא וכו' האוינו וכוה
בסופם „בפיר"מ מקוצי“.

עיניך הרואות כי דבריו מובלעים בחוך דברי הר"ם
ואינם חיבור בפני עצמם כאשר סבר החכם מו"ה שלמה
ליב רפאפורט (בתולדה רס"ג שלו בכורי עתים שנת הקפ"ט
דף ל) וככה אחשוב שהם' אמונות ודעות לרבינו סעדיה
גאון מהעתקה אחרת משונה מהעתקת הר"י אבן חבון
הנדפסת, הנמצאת בפארמא תוך ספרי כ"י של דעראססי
482 א' ומיוחס לו שם, הוא איננו המתרגם כי אם המעתיק
מכ"י המתרגם אשר הוא ישן נושן ממנו אולי כמאה שנה
לפי השערת (ולא ישרה בעיני גם כזה דעת הח' הנו' אשר
נטה כאן קו תוהו על אבני בוהו על היסוד נופל שהוא
המתרגם ויחס לו כל המאמרים הנמצאים מס' האמונות
בהעתקה אחרת מהעתקת אבן חבון שהם מתרגומו כמו
ס' הפדורת והפורקו, וס' תרי"ב ותרי"ג בספר הסידיים
והשאלות אשר נשאלו ונדפסו בס"ס מדרש שמואל ד'
קושט' (וכבר הוכחתי לו במכתבי מן א' המון הקצ"ד כי
הם מהעתקה שלישיה) וכל זאת לא שוה לו עד שיחס לו
גם שירי הייחוד והכבוד (אשר רבינו יהוד' החסיד, שחיה
בראשית תת"ק להאף החמישי, חיבר פירוש עליהם כמ"ש
נכרו וטובאים דבריו בסידור מו"ה הירץ טריווש בפירוש
ברכה, הי ניהו מילי דכדי) בעבור ההשתוות הנמצא להעתקת
ס' האמונות ההיא עם השירים אשר העיר עליה החכם
ר' וואלף היידנהיים וגור מזה בצדק שההעתקה ההיא כבר
היתה לפני מחבר השירים הקדושים ההם, ואין כאן המקום
להאריך ולהשיב על דבריו, הם דחויים וסתורים מעצמם).

והוא חבר :

א' מ' משלי שועלים, ק"ו משלים בחרוים ושירים אשר ממשל
בחיות ועופות ונקרא שם השועל עליהם יען כי הוא עולר
בתחולותיו על כל החיות למוניהם, ואף שכבר העלום בספר
בכל הלשונות (משלי עוֹפֵף), הוא הגדיל והוסיף עליהם לקחת
מוסר השכל. נדפס במנטובה בשנת שי"ז ועוד בשנת שי"ט
ועוד בברלין בשנת תקי"ו ונדפסו עוד בפראג עם העתקה ללשון
רומי ע"י מלכיאור הנאל [Melchior Hanel] בשנת 1661 לנוצרים
הוא שנת חכ"א לבי"ע, 8, ונדפסו עיד שם עם העתקה ללשון
אשכנזית יהודית בשנת תקכ"ו, 4, עוד נמצא בפאדוא תוך
ספרי דע ראססי 482 א' בסוף ס' האמונות והדעות ס' המוסר
מיוחס לו ולא נתברר אצלי אם הוא מחברו או מעתיקו.

651 ה"ר בשר בן פנחס בן שועב, חבר :

א' ס' המספר או התשבורת כל ערבי מוכא ממחברים ערביים
כספריהם (ק"ס סוף אות ב' סי' שע"ט).

ג'

652 גאלאף, רופא יהודי בעיר לירידיא בקאטולוניא חבר ס' רפואות
הנקרא אנטודוטאריו (Antidotarium) געגענמיטמעל, ק"ס
אות ג' סי' שפ"א).

653 ה"ר גבריאל ב"ר אהרן שטרשבורק, הגיה מס' ברכות עם
פירש"י וחוס' ופירוש המשניות להרמב"ם וס' המרדכי
הנדפס בשונצין אשר במדינת לונברדיאה בשנת רמ"ד
ליצירה ונשא קולו במהלל הספר והמדפיסו בסוף.

654 הר"ר גבריאל אישפיראנסה [Esperanza] (אשר כינה את עצמו
כן להקים שם למרביצתיה אשה יקרה אשר גדלתו ושכרה
לו מלמדים להיותו יחוס מאב ואם ככתוב בס' כבר לארן בשם רבני
ירושלים עה"ק הזקנים בדרך ר"ג ע"א) אחד מרבני צפת העה"ק בזמן
הרבנים מו"ה שמואל עדילה (ככתוב בס' פני משה ח"כרס"ב) ומו"ה
יונתן גלאנטי ומו"ה בנימן הלוי הזקן ונפל בינו ובין הרב מו"ה מרדכי
הלוי ממצרים פלפול גדול בעסק אחד בשנת תל"ו ואת והב כסופרה
ע"י הרב מו"ה משה גלאנטי אשר עשה שלום ביניהם ונדפס בס' דרכי
נועם חלק חוה"מ סי' כ"ג ול' ול"א והרב מו"ה חיד"א ראה תשובותיו
בכ"י (שה"ג ח"א אות ג' סי' ה') ונדפסה תשו' אחת בתשו' הלק"ט ח"א
סס"י ד' ואחרת בס' לב שלמה סי' כ' וסי' פ"ה וקצת לקוטים מדברי
הרב נדפסו בס' עץ חיים להרב מוהר"ח א.

655 הר"ר גבריאל ב"ר אליהו הלמיר הרדב"ז כנר' משאלותיו מדמשק
בימי בחוריו להרב הנדפסים בח"א ד' ליוורנו סי' מ"ז
ובח"א מד"ו בלשונות הרמב"ם סי' ז' וכ"ח וחיה מחכמי ברוסה בזמן
הרב מהר"י קארו ונדפסה תשו' לו בעסק מקוה בתשו' אבקת רוכל
סי' נ"ו משנה ש"ך וקרוכ לודאי אצלי שהוא הרב גבריאל אשר אליו
כתב הרב מו"ה יהושע צונצין הנדפס בס' נחלה ליהושע סי' כ"ט, וחבר:
א' חידושים אשר ראה מהם הרב חיד"א כמה קונטרסים בכ"י
ככתוב בועד לחכמים ח"א אות ג' סי' ה'.
ב' תשו' להרב, כ"י מובאת בכנה"ג חוה"מ ח"ב סי' קצ"ה הגב"י
סי' ל"ו.

656 הר"ר גבריאל ב"ר אלישע גאליקו (ע"ל אות א' 474) הרביץ
חורה במיריאה בשנת ש"פ ושאל מן הרב מהר"י מטרנאני
(ונראה קצת שהיה הלמיד הרב) כנדפס בתשובותיו ח"ב
השייכות לאה"ע סי' ז' וסי' ל"ה.

657 הר"ר גבריאל ב"מ יהודה ליב ב"מ חיים ב"מ סיני ב"ר בצלאל*

תלמיד מובהק של הרב מו"ה שמואל קידנובר (ע"ל אות א' 317 א) אב"ד בעלקוש בשנת חמ"ד ונתקבל בשנת חנ"ג לאב"ד בפראג (כנר' מהסכמתו על ס' שכתב דריגלא) והיה שם עד סמוך לסוף שנת חנ"ה (יש מנהילין כ"י סי' ק"ו) ואח"כ נברר לאב"ד במיץ במקום הרב מו"ה גרשון אשכנזי (כנר' מהסכמתו על ס' הו"י שכתב בעברו דרך פפד"מ ללכת למיץ) ומשם נתקבל לאב"ד בניקלשבורג והמדינה והיה פה בעירו בזמן אשר היה אב"ד הרב מו"ה משלם ולמן נייאמארק וחתנו הרב מו"ה צבי אשכנזי על סעודת נשואי בנו הרב מו"ה יעקב אב"ד בשטאמפי עם בת ר' מרדכי כהן ככתוב בס' מגלת ספר כ"י להרב מו"ה יעב"ץ, והרב היה אחד מגדולי זמנו כנר' בס' פנים מאירות ח"א בהביאו תשובותיו סי' י"ט ובס' מ"ב וכל דבריו היו ברורים בהלכה כמותו בכ"מ והיה מפורסם לחסיד גדול קדוש וטהור (כ"ב תלמידו וחרזן בנו הנז' בס' יש מנהילין כ"י נז' שם בס' ק"ו) ונתבקש בישיבה של מעלה, בהדש אדר משנת תע"ח שם בכ"ש, ונמצאים אתי מחבורי הרב ככתב יד:

א' פירוש על מס' אבות, קצת בדרך הנסתר, 4.

ב' הירושים על מס' שבת, בתוך הירושים ודרושים לבנו הרב מו"ה בערוש אב"ד בוויין והמדינה.

ג' דרושים לענינים שונים ובתוכם דרוש אשר דרש בסדר שלח לך משנת תס"ט בכואו בשלום ממיץ לניקלשבורג והמה כחובים חך דרושים אחרים לבנו הנז' ולגדולים אחרים.

658 הר"ר גבריאל ב"ר יהושע העשיל שוסבורג ברישא, חבר:

ס' פתח תשובה, סליחה ותחינה בחרוים מיוסדים על לשונות הפסוקים והסליחה מיוסדת ע"ס א"ב מראשי פסוקי איכה ואח"כ התום שמו ושם אביו ועירו עם פירוש יספר בס' כל הגזירות וההריגות אשר היו במדינת פולין וליטא ורייסן בשנת ת"ח ות"ט לאלף השישי נרפס באמשטרדם בשנת ת"ג, 4.

659 הר"ר גבריאל מסוראנו, חבר:

ס' עברונות, להודיע קביעות השנים, המעוברות או פשוטות והמועדים ומביא בספרו ג' מהזורים ממהזורפ"א עד סוף מהזור רצ"ג ושמשם הזורים הלילה כ"י על קלף (היה אצל ברטולוקי כמ"ש בקרית ספר שלו אות ג' סי' שפ"ה).

(*) הוא ר' בצלאל ב"ר חיים הנז' בתשו' מהרש"ל סי' י"ב עם בניו ה"ר חיים ור' ליב ור' סיני ור' שמעון ועי' בס' צנח דוד שמביא בשנת שכ"ג, ר' יעקב מורמיישא הרב הגדול ראש אב"ד לכל הפוצות אשכנז דרום של ארבעה אחים גאוני עולם וראשי ישיבות מהר"ר חיים מפרודבערג מהר"ר ליווא מהר"ר סיני ומהר"ר שמשון ע"ש.

660 הר"ר גבריאל פונטריומולי, היה ראש ישיבה בקאסאלי בזמן הרב המקובל מו"ה בנימן הכהן וגם הוא לא נפל ממנו בחכמת הקבלה כאשר העיד עליו הרב מו"ה אביעד שר שלום בספרו אמונת חכמים דף ל"א סע"א ומביא קישיא בשמו בפ"ח מס' הנו' דף י"ב ע"א ונדפס לו כחב וחרס נגד חיון כס' מלחמה לה' חרב לה' דף י"ה ונר' שם שנתקבל בשנ' תע"ד למוריניו ונדפסה לו תשובה כס' שמש צדקה חאה"ע סי' ג'.

661 הר"ר גבריאל קונפורטי* היה בזמן הר"ב דרכי נועם ומובאת תשובה לו כ"י אשר השיב בענין היתר אשת חבירו של יצחק קואינקא המוזכר שם בחלק אה"ע סי' נ"ב כס' יד אהרן על אה"ע ח"א סי' י"ו סעיף שע"ו (דף נ"א ע"ב) והר"ב כנה"ג חתם לו על תשובתו זאת בכתוב בהשו' מו"ה משה יהודה עכאס כ"י הנמצאת אתי ומובאת שם תשובה ארוכה להר"ב כנה"ג בענין זה וגם שם הזכיר לחתימתו זאת.

662 הח"ר גבריאל הרופא, חבירו של מו"ה טוביה המחבר ס' מעשה טוביה בכתוב בהקדמתו של מדו יחד חכמת הרפואה בפרנקפורט דאדר ונכדו ה"ר מרדכי ב"ר דוד הכהן בספרו לקושים מרפואה (הנמצא בידי ברטולוקי בכתוב בספרו ק"ס אות מ' סי' תתקנ"ח מוזכר כמה רפואות ועריכתם אשר שמע מפיו כמו בס' הנ"ט להקן האיליבורו (ניעוואורץ) לשגעון ר"ל.

663 הרב רון גדליה בן הון דוד אבן יחיאל, היה חכם גדול בתלמוד וברפואה במאה השלישית מהא"ף הששי ובסוף ימיו הלך לקושטנדינה והרביץ תורה שם והפליג לעשות לבקשת הקראים להכשירם ולהביאם בדעת חכמי התלמוד אבל שאר חכמי ישראל לא הסכימו עמו ואחר זה נדבה רוחו ללכת אל ארץ הצבי ונפטר בדרך כיום צום גדליה והובא לצפת לקבור שם (שה"ק דף ס"ג ע"א) וחבר חבורים ומהם:

א' ס' שכעה עינים על שבע חכמות בלשון צה וערב בלי הודעת מקום הדפוס, 8, (והוא לפי הנראה לי ד' קונשט' בשנת ש"ג לערך) [ונדפס שנית בוויניציאה].

664 הר"ר גדליה חיון, נולד בקושטנדינה והיה תלמיד הרב מוהר"ח אלפאנדארי ושאל מן הרב מוהר"י רוזאניס (כאשר הועד עליו כס' יוסף אומץ דף ל"ו ע"ג) ובא לעה"ק ירושלים תוב"ב והלך בשליחות מצוה עבור העה"ק חברון בלי כסף ומחיר והזור בשלום ותרם מו"ה חיד"א (כועד לחכמים ח"ב אורת ג' סי' י"א) מפל"ג מקדושתו וחסידותו והנהגותיו ע"ד כונות האר"י ושחמיד היה מוסיף קדושה זע"א.

(* אולי הוא בן הר"ב קרא הדורות ע"ל אות ד' שם דוד קונפורטי.

665 הח"ר גדליה בן הרב דון יוסף אבן יחייא, היה דור הי"ב לשלשלת

המשפחה המיוחסת הוא נולד באימולה לערך בשנת רפ"ז להאף השישי והוא התחיל לחבר בשנת ש"ט בהעיר רוינה: א' ס' יחייא, להודיע שלשלת היוחסין מן אדם הראשון ושלשלת הקבלה מתורת משה מטרע"ה עד זמנו וקורות דור ודור ונקרא בפי כל ס' שלשלת הקבלה ע"ש עיקר הכונה ואם אמנם נפלו בו כמה שגיאות וערכובים עצמו מספר (עי' מצרף לחכמה דף ו' ע"א וכ"כ הרב חיד"א בס' יוסף אומץ סי' נ' ובשה"ג ח"א אות מ' ס"ס כ"ג) עם כל זה אין לחדד כי מלאכה גדולה עשה בקבצו כמה ספרים וקונטרסים נדפסים וכתבי יד וגם כונחו היתה רצויה להראות לכל באי עולם אמתות התורות הקדושות שבכתב ושבע"פ שנמסרו מה' ית' למרע"ה כסיני וחביואו לדפוס בויניציאה בשנת שמו"ז לכ"ע ונדפס עוד בקראקא בש' שנו"י, 4, ועוד באמשטרדם בשנ' תנ"ז, 8, ועוד חבר עשרים חבורים המנויים בספרו דף ס"ו וס"ו.

666 הר"ר גדליה ב"ר יעקב דושנת [Duschenes] ריון בפראג, חבר:

א' ס' שפת ברורה, קיצור כללי הדקדוק לנערים ד' פראג: בשנת תס"ד וד' אויפיכאך בשנת תע"ז, 8.

667 הר"ר גדליה בן הר"ר מאיר מלובלין, אשר כתב הקדמה לס'

המנהיג הכולל תשובות להרב אביו היה אב"ד בלובמלא בשנת שע"ה כנר' שם והסכים על פי' עץ שתול' לס' העקרים מחברת שאר בשרו.

668 הח"ר גדליה בן הר"ר משה קורדואירו, וכן אחות הרב מו"ה

שלמה הלוי בן אלקבץ ותלמיד הרב מו"ה שלמה סאגיש (קוריא הדורות דף ל"ז רע"ב) הביא לדפוס פי' סדר עיוה"כ וס' אור נערב להרב אביו בסיעת מרחמיה הרב מו"ה משה בסולה אשר נזכר גם ממנו בדבריו שבס"ס תומר דבורה [ע"ל אות א' 474 א] וגם הביא לדפוס בויניציאה בשנת [1588 לנוצרים*] ס' חשק שלמה הנמצא אתו אשר מחברו הסתיר שמו והוא העתיק כל מלה זרה שבכל המקרא מלשון הקודש ללשון לעז ספרדי ונדפס עוד בויניציאה בשנת שע"ו, ותשובה לו נזכרת מן הרב מהר"ט צהלון בתשובותיו סי' קי"ו אשר לפלל בה ועברו דברי ריבות בינו ובין החכם מו"ה מנחם די לונאנו כנר' בס' טובה תוכחת חלק י"ד דף ק"ס ע"ב.

669 הח"ר גדליה בן הר"ר שלמה זלמן איש ליפשיץ מלובלין, היה

תלמידו וש"ב של הרב מהר"מ מלובלין והביא לדפוס

*) V. Steinschn. Cat. Bodl. No. 1325.

בויניציאה בשנת שע"ה ס' המנהיר לרבו אשר סידר מפתח בסופו וגם הביא לרפוס שם בשנה ההיא ס' עץ שתול הכולל ס' העקרים עם א' פירושו אשר חבר על הספר בלשון צח ונקל הנקרא שרשים בצדו האחת ובצדו השנית עוד ענינים אשר הוסיף על דבריו לבאר מקראי קדש או דברי רז"ל הנקראים ממנו ענפים עם השמטות בסופו ונרפס עוד כפרנקפורט אדר בשנת [תקמ"ח] 2, ועוד בסדילקאב כש' תקצ"ב, 2, [ועוד כפרעסבורג בשנת תרי"ג].

670 הר"ר גור אריה הלוי, אחד מרבני מנטובה בומן הרמ"ו והיה כקי גם כן בסודות התורה כמ"ש בס' אמונת חכמים דף ל"א סע"א, חבר:

א' הגהות ופירושים על ד' ש"ע ונרפסו סביב הש"ע במנטובה בשנת הפ"ב.

671 הר"ר גור אריה ב"ר בנימין פנצ'י, הנקרא על שם רבו ודודו מו"ה גור אריה הלוי וגם היה תלמיד הרב מו"ה אברהם ידידיה באזילה אחי הר"ב אמונת חכמים המוכיר דבר בשמו בדף מ"ד ע"ב.

672 הר"ר גמליאל ב"מ חנניה ממונציליס, אחד מרבני מנטובה, חבר: א' ס' שפתי רננות בו יפרש בדרך רדוש כמה שירות מפרק שירה ובפרט משירת החתול ואילך אשר בו פסק מר אביו החסיד בספרו מספרים ההלות ה' ונרפסו שניהם עם הגהות הרב חוך דברי אביו במנטובה בשנת תכ"א, 4, עם הקדמה להרב גמליאל יזכיר בה עוד מחבוריו:

ב' ס' רמזי אבות, פירושים על מס' אבות.
ג' פסקים לכמה ענינים אשר נשאל עליהם ונרפסה תשובה לו חוך תשובות באר עשק ס' ע"א והסכימו עמו הרב אר"ם [ע"ל אות א' 421]. ואחיו הרב מו"ה פלטיה ממונציליס.

673 הר"ר גרשון אולף (צמח דוד ד' פפר"מ בסופו) הנודע בשם מו"ה גרשון אשכנזי, "היה מחריפים הראשונים בימי הג"מ העשיל ולבו כלב האריה ומשנתו סדורה" (פנים מאירות ח"ג רס"י י"א) והיה חתנו ותלמידו של הר"ב צמח צדק (כנר' ישם כסי נ"ה ובמקימות אחרות) ותלמידו של הרב מו"ה יואל סירקש אשר קוראו מ"ו חמי זקני והיה אב"ד בפרויסטין בשנת ת"י (כנר' כס' צמח צדק סס"מ"ה ובשנת ת"ז הסכים שם על ס' ארחות חיים וברכת הנהנין כמובא בס' אור הדש בהקדמה דף ב' ע"ג) ובניקלשבורג ובווין עד שנת ת"ל אשר גורשו משם היהודים בירח סיון והוגלה גם הרב עמהם ונתקבל לאב"ד בהענא ולא ארכו לו שם הימים עד שנתקבל לאב"ד במיץ והאריך ימים על התורה ועל העבודה ובשנת תנ"ח פנה למרומים ומ"כ שם ויען כי אף תלמידים הרבה שחו מימיו הנאמנים כי הרביץ תורה יותר

מארבעים שנה קיימו ונתעודדו מחכמי הדור ההוא לעשות לו כבוד
במותו וגזרו שכל שנת אבלו לא ישמע קול השיר ואף בטזמורי חתן
וכלה והסכים עמם גם הרב מו"ה דוד אופנהיים ככתוב על ספרו
נשאל דוד כ"י חיד" סי' ע"ד, וחקר:

א' ס' עבודת הגרשוני, שו"ת אשר נשא ונתן עם כמה גדולים
ומכללם הר"ב שער אפרים ומהותנו הר"ב ש"ך (המוכירו בספרו
נקודת הכסף בסי' ק"י ס"ק ה') ונדפס כחלק עשירית מהם ע"י
בנו מו"ה נתן קכ"ד סימנים עם תוכחה להרב בראשו בדרך
חרון עם פי' והקדמה גדולה מעשה ידי אומן תלמידו הרב מו"ה
דוד אופנהיים, בפרנקפורט דמיין בשנת תנ"ט, 2, ונדפסו עוד
קצת מתשובותיו אשר השיב אל הרב מו"ה חיים יאיר בכרך
בספרו חות יאיר.

ב' ס' הפארת הגרשוני, כולל דרושים הרבה בכמה דרכים
על התורה ונדפסו ג"כ קצת מהם מיעוטא דמיעוטא ע"י בנו
הנז' עם התוכחה וההקדמה הנז' בפרנקפורט דמיין בשנת תנ"ט.
ג' ס' חידושי הגרשוני, כולל קצת מהדושי ופולוליו על הש"ע
יד חוה"מ ואה"ע וכמה השגות על הסמ"ע וט"ז וש"ך ואיזה
תשובות ודרושים על ספר בראשית ודרוש לס' ואתחנן נקבצו
ע"י בן בנו מו"ה יקותיא לאוי ב"מ נחום והובאו על ידו לדפוס
בפפד"מ בשנת ת"ע.

ד' חיבור על הרי"ף עם כל נושאי כליו נוכר בהקדמת הרב
מו"ה דוד אופנהיים.

ה' חידושי הלכה ותוס' על מס' יבמות נוכרים בהקדמת נכדו
לס' הרושי הגרשוני.

674 הר"ר גרשון בן בכור של הרב מו"ה איה מזרחי [ע"ל אות א' 358 ג]

הניח כבודו של עולם בארץ ספרד וגלה בראש גולים
לעשירה רצון אביו שבשמים וקדש שם שמים רבים כאשר האריך
לספר בשבתו וכמדותיו הרב מו"ה אליה הל"וי בתשו' זקן אהרן סי'
קפ"ו על דבר אשר הטיח אחד דברים כנגדו בהיותו בקנדיא [ע"ל אות
א' 368 ג] וגם אביו הרב קנא לכבודו וכחכ לשם ונדפס קצת ממנה
(אולי לא השלים הרב התשובה ובפרט כי מהשו' הרב מהר"א הלוי
נר' שהרב כבר עלה לשמים, שכתב עליו "ז"ל" א"כ כלי ספק מת באותן
הימים ימי צער של בנו) בסי' ס"ו מקצת ספרי שו"ת רבינו איה מזרחי.

675 הר"ר גרשון ב"ר אליעזר הלוי, הלך למסעיו ועבר במדינות רבות

והיה בארץ ישראל ובירושלים העה"ק הוב"ב זמן רב
ושב להעיר לוכלין והביא שם לדפוס בשנת שצ"ה:

א' ס' גלילות ארץ ישראל, סיפורי מעשיות מארץ ישראל
וגלילותיה וקברות האבות ומלכים ונביאים ותנאים ואמראים

ומעשרת השבטים ונהר סמבטיון כלשון אשכנז מה שראה בעצמו בעת היותו שם ומה ששמע מאחרים ונשרף [הספר] בהעיר ווארשוויא בעצת הכומרים ככתוב בס' מקוה ישראל סי' מ"א ונדפס בפיוורא בשנת תנ"א וכאמשטרדם בש' תס"ה.

676 הר"ר גרשון ב"ר אשר שקארמילא, ועבר ג"כ בהרבה מקומות בארץ ישראל והיה על קברות הצדיקים, והבר:

א' ס' יחוס הצדיקים, לומר על קברות הצדיקים על כל אחד ממקראי קדש וממדרשות רז"ל השייכים לו ועל קצת ממה שחדש בהיותו ערן בעולם הזה נדפס במנמוכה בשנת שכ"א וביניציאה בשנת ש"ג ועיד בשנת שפ"ו וביירונה בשנת ת"ו. 8.

677 רבינו גרשון* ב"ר יהודה מאור הגולה, או מאור עיני הגולה

כאשר נקרא בתוס' למנחות דף ס"ה סע"ב [ובס' הישר לר"ת סי' תר"כ] היה צרפתי (כנר' מחשובת רבינו חס לרבינו משולם המובאת בס' הישר סי' תר"כ ודלא כהמדקדק ה"ר א"ה בחור בנמוקיו לס' שרשים שרש קרם שכתב שהיה אשכנזי) מכטן ולידה והרביץ חורה בהעיר מגנצא אשר באשכנז (כנר' מהמעשה המובא בס' רוקח הגדול ומועתק ממנו באגודה דף קע"ב ע"א ובשלמי הנכורים על הגהות מרדכי סוף שבת) ובזמנו היו עוד שם רבינו שמעון הגדול ב"ר יצחק ורבינו יהודה הכהן בעל ס' הדינים ורבינו יהודה הגדול ראש להנהגים, והוא קבל מרבינו האי גאון (תשו' מהרש"ל סי' כ"ט) ומרבינו ליאון או ליאונטין (עי' אות י') [סי' רבינו יהודה ב"ר מאיר הכהן הזקן] והוא היה רבו המובהק אשר קבל ממנו רוב חכמתו כאשר העיד בעצמו בתשובתו (הנדפסת בתשו' מהר"ם כ"ב ד"פ סי' רס"ד) וז"ל "מפני שר' ליאון רבי שלמדני רוב תלמודי וצ"ל חכם מופלא" ושמשו לפניו חכמי נרבוניא וספרד (בתשו' רבינו חס שם) וגדולים ממקומות אחרים וגם האור המאיר לארץ ולדורים רש"י היה תלמיד תלמידו (כאשר כתב הרשב"ם בפ' לפסחים דף קי"א ע"א וכן כתוב בתוס' שאנץ כאשר מובא בס' שה"ג ת"א ועי' לקמן אות י') [סי' רבי יהודה ב"ר ברוך]] והיה לו אח הנקרא רבינו מכיר (ע"ל אות מ' שם) ובימיו עברו על בני עמנו רעות רבות וצרות כנר' מהסליחות אשר ייסד (מתם נדפסים אשר מכללם הפזמון המפורסם המתחיל: זכור ברית אברהם וראשי חרותויהם על סדר א"ב ואח"כ התום שמו והחסידוהו בדפים וישנו אתי בשלמות מועתק מסדר סליחה כ"ו הנמצא פה בכית הספרים אשר להעיר אשר נמצאים כתובו עוד סליחות רבות מיוסד הרב ושמו מעיד עליהם ובאחרת מהם המתחלת "גרוני ניחר" אמר ועמת זה

* צ"ל רבינו גרשם כנר' מרשימת שמו בראשי חרוזי הפיוטים אשר חבר וכדאיתא נמי בתשו' מהרש"ל סי' כ"ט וכאשר נדפס ג"כ במחברת הפיוטים והפיוטנים להח' ר"ו היירנהיים עם הגהות ה"ה המחבר ז"ל ואולם כתב כאן ר' גרשון יען נמצא בן בכמה מקומות ברש"י ובתוס' ובפוסקים.

חשעה מאות וחמשים ועוד שנה (כן כתוב בפ' על הסליחות כ"י על קלף אשר לי שכך היתה נוסחת רבינו גרשון בתחילה א"כ ייסדה בשנת חש"פ לערך) ונגרה דמם כמים על קדוש שמו ית' ורבים אשר לא יכלו לעמוד כנסיון עברו עליהם המים הודונים ולכם הורה לשמים לשוב אל אביהם שבשמים אחר עכור הגזרה (ובאשר עשו אנוסי ספרד) ומכללם היה כן הרב ולא עברו ימים מועטים עד שמת קודם שזכה לחזור בתשובה והתאבל עליו אביו הרב י"ד יום (ק"ו לשכינה ככתוב בהג"א למועד קטן פ"ג סי' נ"ח בשם האור זרוע [ובאור זרוע הל' אבלות דף פ"ח ג'] (ומה שנדפס שם כשהמיר דתו צ"ל שהמיר דתו) ובמרדכי שם סי' תתפ"ו ובתשו' מהר"ם ב"כ ד"פ סי' תקמ"ד ובהגהות סמ"ק הל' אבל דף ל"ד ע"ב הגה הראשונה) והוא תקן תקנות גדולות לצורך הזמן בחרם חמור והנבם כתובים בסוף תשו' מהר"ם ד' פראג ובס' כל בו (ועי' בתשו' רש"י המובאת בהגהות מרדכי ב"ק סי' ר"י וע"ע בתשו' הרשב"א ח"ג סי' המ"ו ובתשו' מהר"ק שורש ק"א ובש"ע אה"ע סי' א' ונפטר בשנת ד' א"פים ת"ה (שם בתשו' מהרש"ל*)) ובשעת פטירתו אמר הציצית חוץ ונסתפקו בדבריו אם רצה לומר שיסירום מן הטלית או שיוציאום חוץ לארון (ככתוב בפסקי הרא"ש למועד קטן פ"ג סי' ע"ח (וחסר שם תיבת גרשם) ובמרדכי שם בס' תתס"ג ובתולדות אדם והיה נתיב כ"ח חלק א'), והוא:

א' פירש כל התלמוד ופירושו ארוכים מאוד ככתוב בהקדמה ס' צידה לדרך ופירושו על סדר קדשים היה בידי רבינו בצל"א אשכנזי כנר' בשיטתו לובחים ומנחות וגלינותיו שמעתיק ממנו וגם הביא פירושו למנחות בתשובתו סי' א' וגם הרב חיד"א ראה הפי' על ס' קדשים בכ"י כמ"ש כשה"ג ח"ב ופירושו לב"ב ישנו אתי בכ"י וגם הוא עצור הוך ספרי הרב מוהרד"א באוקס-פורד ובמס' נדרים דף כ"ב ע"ב ובדף האחרון ממס' נדפס פירושו.

ב' סדר קדשים, אשר כתב מובא בתוס' מנחות דף ס"ה ע"ב ובס' התרומה סי' ר"ב ובסמ"ג לאוין קל"ז (דף מ"ו ע"ג).

ג' הלכות טרפות לו מובא ברוקח סי' שפ"ג ובס' התרומה הל' טרפות.

ד' תשובות רבות מאוד הביאם רש"י במס' ביצה סוף דף כ"ד ומועתקים הרבה מהם בס' הדינין לתלמידו רבינו יהודה הכהן (עי' לקמן אות י') ותוך תשובות מהר"ם ב"ב ולהרב מו"ה בצל"א היה ס' תשובותיו מסודר בס' מינין כנר' שמביא בשיטת מקובצת לבבא קמא דף קמ"ו ע"ב תשובה לר"ג וכתב שהיא סי' ס"ד מתשובותיו.

(* עי' בס' עמודי העבודה לר"א לאנדסהוטש שלפי עדות שני כ"י מווירמייזא ואקספורד נפטר בשנת תשפ"ח ויחבן דעת זקש (כ"ח צד 108) שהקבלה שבידי רש"ל תפשה מספר שלם והכונה רק בסוף המאה השמונית לאלף החמישי ע"ש.)

678 הר"ר גרשון ב"ר יוסף בונופאצו, או בון פאצו הריבין תורה

בקורפו עם הרב מו"ה אליקים הלוי אשכנזי ושניהם היו מרבותיו של הרב מו"ה בנימן ב"ר מתתיהו כנר' בספרו בנימן זאב ססי' ע"ה ובסי' קצ"א והרב מו"ה גרשון הסכים על פסק שלו אשר בסי' קע"ז ועוד היה תלמידו הרב מו"ה אליעזר שלונקיאו אשר כתב להרב מו"ה אליה מזרחי כמיבא כתשו' הרא"ם ח"א סי' ל"ה ורומז שם בסופו לכ' תשובות הרב על שאלות רבו הנז' ונדפסו גם המה כתשובותיו ברף ס"ה ע"ב וסי' נ"ז והרב מכנהו בכל המקומות בהרבה לשונות של אהבה ואחורה (וכמו כן הרבה והפליג בתואריו הרב מו"ה שלמה הספרדי כתשובתו המובאת בס' בנימן זאב סי' קי"א) ועוד השיב לו בענין חרם דר"ג מאור הגולה במקום שלא קיים פריה ורביה והסכים עמו שבענין זה אין החרם נוהג כנדפס שם בסי' י"ד, ואודות פסקו זה כתב עליו מרורות הרב מהר"י מיניץ בתשובתו סי' י' וקראו המוחרם והשיב על דברי הרא"ם אשר לפי דעתו לא יצאו מאתו והמיה רק בדויים על שמו [ועי' תשו' מהר"י קארו בדיני נישואין סי' י"ה ותשו' המב"ט שם הכתובה הוך תשובותיו ח"ב סי' י"ז] וכן כתב עוד עליו שם בסי' י"ז בענין לבישת הפרצופין בפורים ומאריך בשבת בר פלוגתיה מחמתו הרב מו"ה אליקים הנז'.

679 מו"ה גרשון ב"ר ישראל קצינין, אשר היה ש"ץ במיהכ"נ של

האשכנזים במודינה כתב הקדמה ושיר חרוזי בשבת

הס' מעבר יבק ומתברו והזכיר שם:

א' ספרו קר בן תורה ענינו תפלה ארוכה וורוי הביאו לדפוס

במנמוכה בשנת שפ"ג. 8.

680 הר"ר גרשון קובלענץ מו"א, אשר בחלותו את הלוי אשר מת

בו נחוסף לו השם יעקב ונקרא גרשון יעקב ב"ר יצחק

משה המכונה זעליגמן משה ממיץ ישב באהל תורה והיה דיין מצויין

שם במיץ ותלמיד הרב מו"ה יעקב רישר כנר' בס' שבות יעקב ח"ב

בסופו, וחבר:

א' ס' קרית הנה, שו"ת אשר השיב וגם המושב לו מגדולי דורו

מ"ז סימנים והובא לדפוס כמה שנים אחרי מותו ע"י בנו הר"ר

יעקב עם הקדמת אביו המתבר והקדמתו במיץ בשנת תקמ"ה,

4, ועוד היה מחבוריו כיד בנו כנר' בהקדמתו:

ב' חיבור על ש"ע א"ח והמגינים כ"י.

ג' חיבור על התורה כ"י.

681 הר"ר גרשון ב"ר שמחה לבית קיצינין תלמיד מובהק של הרב מו"ה

אלישע גאליקו הביא לדפוס פירוש מגלת אסתר לרבו

בויניציא בש' שמ"ג ככתוב לעיל אות א' [474 א'] וכתב

הקדמה ארוכה בראש הספר.

682 הח"ר גרשון אבי הרלב"ג, היה לערך בזמן הרא"ש (כי בנו היה בזמן אחד עם רבינו בעל הטורים כנר' מהשתוות זמן הכוריהם) והיה חתן הר"ר לוי הכהן (כנר' בכיאר הרלב"ג עה"ת כס' כי תשא בכיאר המלות בפסוק כי עם קשה עורף הוא וכ"כ הרשב"ץ בתשובתו ח"א סי' קל"ד, ודע כי כל מה שב' בזה הר"ב ס' היוחסין דף קל"ג ע"א וו"ל "וגם ר' גרשון אביו (של הרלב"ג) היה חכם כולל שעשה שער השמים וכו' וזקנו אבי אמו של הרלב"ג היה הרמב"ן והרלב"ג היה זקנו של ר' שמעון דורן" בלתי מדוקדק ועמו הסליחה כי ס' שער השמים אינו לר' גרשון אבי הרלב"ג [כ"א לר' גרשם ב"ר שלמה המובא להלן ע"ש] ואבי אמו של הרלב"ג היה הר"ר לוי הכהן כנר' אשר נשא את שמו והרשב"ץ היה קרובו של הרלב"ג נכד נכדו של זקנו הר"ר לוי הנז' וחתן נכדו של הרמב"ן, זה בירורן של הדברים ע"ל אות צ' "ה"ר צמח דוראן" ואות ש' "רשב"ץ" ובנו מביא פירושים שקבל ממנו בכיאורו עה"ת כס' חיי טרה ביאר המלות בהפרש שבין ללין וללון ובס"ם וישב שם בפסוק כי אם זכרתני אתך ובסדר ויחי שם בפסוק לא יסור שבט מיהודה וכו' בסופו ובמקומות אחרות.

683 הח"ר גרשם ב"מ אברהם מוטל [ע"ל אית א' 130 א] היה מחכמי איזמיר בזמן הר"ב כנה"ג ומבית דינו בשנת תכ"א כנר' בתשו' בעי חיי ח"ד סי' קכ"ו והאה"ע סי' נ' וח' ועל אירוס' בנו הר"ר שלמה דרש מו"ה דניא גיראסי והוא הדרוש הראשון בספרו אודה ה'.

684 הבחור ח"ר גרשם הפ"ן ב"ר משה הפ"ן, המחבר ס' מלאכת מחשבת, לא ארכו ימיו עלי אדמורת כי עודנו באבו בן שבע עשרה שנה נקטף בשנת ת"ס, וחבר:

א' ס' יד חרוזים, לקט כל החרוזים בסדר נאה להועיל למשוררים וכוהכי הלצות עם י"ב כללים בדרכי השירים בראשו ובסופו שיר לתרי"ג מצות כסדר הרמב"ם הובא לדפוס ע"י אביו למען הקים שמו בויניציאה בשנת ת"ס ונדפס עוד בלי השיר אשר בסופו שם בויניציאה, 4, עם הוספות להמגיה הר"ר שמחה קאל-מאני בלי זמן השנה בראשית ת"ק להאף השישי.

685 ח"ר גרשם ב"ר משה שונצינו [Soneino] הרפ"ס כמה ספרים במקומות שונורו ובסוף ימיו בקושטנדינא ושם נפטר בשיבה טובה בשנת רצ"ג או רצ"ד בהדפיסו ס' מכלל [ע"ל אות א' 421 א].

686 ח"ר גרשם ב"ר קלונימוס הפ"ן, היה תלמיד ר' מנחם ציון פורת הכהן רפא וכחב הקדמרה לס' עובר לסוחר אשר חבר רבו והדפיסו בשנת שפ"ז ולפי השערתו הוא היה אבי החכם מו"ה משה הפ"ן המחבר ס' מלאכת מחשבת.

687 רבינו גרשם ב"ר שלמה, מחכמי כדירש בפרובינצא אשר בצרפת

בזמן א' עם רבינו שלמה ב"ר אברהם מן ההר (מונטפשו-לייר) כנר באורחות חיים הל' יו"ט סי' ל"ז (דף פ"ו ע"ג) מובא שם ובכל בו ובאבודרהם במקומות הרבה, וחבר: א' ס' השלמן (א"ח שם סי' נ"ד דף פ"ח ע"ד ובכל בו הל' יו"ט סי' נ"ח (ד"ו דף ס"ב ע"ג [רפוס פיורדא דף מ"ו ע"ד] ומ"ש שם ס' השולח צ"ל ס' השלמן כי בן נקרא בכל המקומות הנזכרים (ואולי כי שני שמות נקראו לו) וכ"כ בשיטה למס' סיבה קדמונית כ"י שהביא הרב חיד"א בועד לחכמים ח"ב אות ג' סי' ג' ומביא להראב"ד בכמה מקומות כנר מלשונותיו המועתקים באבודרהם ריש הל' ברכות ובסוף שער ח' והמוכאים ברבינו מנוח הל' חמץ ומצה ב"ד דף י"א ע"ב ובדף ט"ו ע"ב ומוכא שם עוד דף כ' ע"ב [וע"ל אות א 197 דף 101] וכתוב בס' שערי ציון כ"י (ומוכא בש"ק ריש דף נ"ה ויש שם ט"ס) שהספר כולל כל פסקי התלמוד בסדר ההלכות קרוב לסדר הרמב"ם ולא השלים מה שיעד לחבר והשלימו במצותו הרב הגדול רבינו שמואל בנו ורבינו גרשם זה היה בן בנו של רבינו משולם בעל ס' השלמה (כן הוא כונת ס' שערי ציון ולא כמו שהבין הר"ב סדר הדורות שבן בתו של רבינו גרשם חבר ס' השלמן וע"ל אות ש').

ב' ס' תשובות, שאלות הזכירים בספרו הנז' כמוכא באבודרהם בסדר תפלות של חול קודם נפילת אפים ז"ל „והארכנו מאד בדבר כמו שכתוב אצלנו בספרי תשובות שאלות“ ויראה לי שמכני דורם היה החכם הכולל:

688 הח"ר גרשום ב"ר שלמה „מארליד“ (כ"כ בס' שערי ציון כ"י הנז')

והוא ארלעס שאצל הרפנע בפרובינציא) והוא ג"כ חבר חיבורים, ומהם:

א' ס' שער השמים על חכמת הטבע (עי' תשו' חכם צבי סי' ע"ו) והתבונה והאלוהות כי ראיתי בהספר מאמר ד' (ד"ו דף כ"ד ע"ג וד' רעדלהיים דף ל' ע"ב) שבימיו היה חכם אחד נוצרי הנקרא מיישטרא מיקול* והוא אשר התחבר עמו החכם [ר' יעקב אנטול'ין] המחבר ספר מלמד התלמידים כ"י** ימים לעסוק בדברי חכמה ככתוב בהקדמת ספרו ובספרו והמחבר הזרה היה חמיו של הר' שמואל אבן חבון (המוכא בס' שער השמים מאמר א' שער ה') אשר חי בסוף ימי הרמב"ם ובזמן הר"ש מן ההר הנז' בידוע מהעשק על ס' המורה) נחלק ל"ג מאמרים (וטעות גדול טעה החכם בעל מאור עינים בספרו ח"א

* הוא Michael Scotus.

** ובשנת תרכ"ו יצא לאור ע"י חברת מקיצי נרדמים בליק.

דף ה' ע"ב ובפ' י"ג מחלק אמרי בינה דף פ"ב ע"ב במה שייחס
הס' הורה לה"ר יצחק לאמין ובס' פרי חדש יורה דעה מביאו
בכ"מ ומהם בס' מ"ב ס"ק י"ג ובס' ס"ו ס"ק ט') ונדפס בויני-
ציאה בש"ש 4, ועוד ברעדלחיים עם ביאור המלות הלועזות
להח' ר"וו היידנהיים בשנת תקס"א וחסר בו מאמר י"ג בענין
החכונה ולמלאות המספר עשרה מפרק אחרון מהמאמר
י"ב מאמר מיוחד (ומה שהדפיס הח' ר"וו הנז' על שער הספר
כפי השערותו שהיה קטלוני (מקטלוני אשר בספרד) מלבד
שזה אינו וכמ"ש משם ס' שערי ציון אשחמיט מינה הכתוב
שם קרוב לסוף מאמר השלישי „אחד כנגלילותינו ואחד כנגלילות
ספרד" הרי שעירו לא לנגלילות ספרד תחשב, וכל זה גרם לו
יען כי היה נחפו לקרות וקרא רק להגיה ולזה נפל עוד בטעות
גדול בלתי ראוי לו בהערותו למאמר הרביעי דף ל"ב ע"ב על
מה שכתב שם בעל הספר בדברו על הסוס „וחכמי ישראל
אמרו מאבדו במלחמה" וכונתו פשוטה ודבריו יכוננו אל מה
שאמרו חז"ל בפסחים דף קי"ג ע"ב ששה דברים נאמרו בסוס
וכו' ויש אומרים אף מבקש להרוג בעליו במלחמה וכן אמרו
בירושלמי דע"ז פ"א הל' ו' (ומובא בתוס' לע"ז דף ז' ריש ע"ב)
בן בתורה מתיר בסוס לא אמר בן בתירה אלא בסוס זכר
שחורג בעליו במלחמה, והחכם הנז' אשר בחפזו לא דקדק
בדברי הספר „וחכמי ישראל אמרו" סבר שכונתו המחבר
למעשה הסוס במלחמה האמור באיוב סי' ל"ט והגיה „מעבדו"
במקום „טאבדו" וכבר הוכחתיו על פניו במכתבי לו בירח סיון
תקע"ח ולא מצא מענה.

ד

689 דבורה, אשה חכמה אשה ה"ר יוסף אשקראל [Askarelli] העתיקה
ללשון איטאליאני הודיו ברכי נפשי לרבינו בחיי הזקן
[ע"ל אות ב' 563 א] וסדר עבודה יז"כ מנהג ספרדים והודיו לרבינו
נסים וס' מעון השואלים לה"ר משה מריאטי [Rieti] הביאם ה"ר דוד
די לא רוקא לרפוס בויניציאה בשנ' שס"ב, 12, עם אגרת או הקדמה
לו בראש הספר ונדפס עוד שם בשנת שס"ט, 8.

690 רבינו דוד, בתוס' קדושין דף י' סע"א בד"ה וחייבין נו' חירוף בשם
הר"ר דוד הטובא בתוס' יבמות דף נו' ע"ב ותוס' סנהדרין
דף נ"ה ע"ב בשם ריב"א וקרוב לודאי שכצ"ל גם שם
ובתוס' ר"י הזקן הנמצא אתי כ"י אינו כלל.

691 רבינו דוד בר' אברהם הלבן בר' יהודה מקוצי, חבר;

א' ס' מסורת הברית, יביא בו ראיות ומופתים על מציאות ה' ואחדותו ויחקור במדותיו וידבר בכריאת עולם באיכותה ותכליתה ועוד כענינים אחרים כ"י בוואטיקאנו על קלף פאליא (ברטולוקי בס' קרית ספר אות ד' ס' תי"ד) ובפארים בעקד ספרי המלך (וואלף ח"ג דף קע"ח) וחוך ספרי הרב מוהרד"א באקספורד ב' פעמים.

692 רבינו דוד הנגיד ב"ר אברהם בן הרמב"ם (ובהקדמת ס' צפנת

פענת פירוש על האבן עזרא עה"ת לה"ר יוסף הספרדי הנדפס בס' מרגלית טובה ונקרא בשם אהל יוסף נפל מ"ס וכצ"ל שם „בן רבינו דוד הנגיד בן רבינו אברהם הנגיד בן רבינו משה וכו') נולד במצרים בשנת אלף תקל"ד לשמרות (הוא ד' אלפים תתקפ"ג ל"ב"ע) ככתוב בסוף חירושי ראש השנה להרמב"ם זקנו המובאים במאור עינים סוף פכ"ה מחלק אמרי בינה והיה בן דורו של הרשב"א וברחו ברית האהבה ביניהם ככתוב באגרת הרשב"א לה"ר יעקב בן מכיר (המועתק בספר מנחת קנאות כ"י פרק נ"ט) [ובהנדפס מכתב מ' דף 88] „ואין ככל בית הרב והנגיד בן בנו חכים ואהוב ובעל ברית כמוניוצא ושאל לעוברי ימים ויגידו לך" וכתב בס' יוחסין דף קל"ב ע"א שהיה מתפלל במערת הלל ושמאי ויצאו מים ואז החרים למלשינים ובו ביום מתו ת"ק מלשינים מארץ מצרים ואחר ב' חדשים נעקרו נשיהם ובניהם מהעולם ושני בני רבי דוד הנגיד ר' אברהם ור' שלמה, והוא חבר:

א' מדרש על התורה והפטורות בלשון הגרי ומצוי בארץ מצרים כ"י ובק"ק מסתערב אשר שם קורין בו ככל שבת בהעלות המנחה לזכות את הרבים כ"כ בס' קורא הדורות דף י"ג ע"ב ובס' שם הגדולים ח"א אות ד' ס" ד'.

693 ה"ר דוד ב"ר אברהם ממורדינא, חבר:

א' ס' דבר טוב, כולל השרשים בלה"ק ולשון אימא-ליאני נדפס בוויניצא בשנת שני"ו, 12.

694 הר"ר דוד ב"מ אברהם עראמה, נולד בשנת ה' אלפים רפ"ה

ליצירה וחיבר בשנת הש"ה בהיותו בן עשרים שנה:
א' פירוש על ס' מ'שנה תורה להרמב"ם בלשון קצר נדפס בשאלוניקי, 2, ועוד באמשטרדם בשנת הס"ו.
ב' תשובות, והם י"ד דפים על סוגיות ודבורים קשי ההבנה נדפסו בקושטדינא בשנת הש"ם (כבר לאדן אות ד' ס' כ') ואינם בנמצא כמ"ש הר"ב המניח כלקט הקמת על משניות סוף מס' יומא.

695 הר"ר דוד אגוזי, הרביץ תורה בקהלת רומאנישים אשר בקושטנ-
 דינא בזמן הרב מהר"י מטראני (קורא הדורות דף מ"ח
 ע"ב) ובקהלת פלטייו ישן שם ואחד מיוחד מהכמי סמוני החזקות שם
 (ככתוב בהנה"ג חוה"מ ח"ב סי' קע"ד הנה"ט קס"ו ובתשו' הטובארת
 בס' בני אהרן סי' ע"ט) ועלה אל האקים בשנת ה"א ת"ו (כנר' בשו"ת
 פני משה ח"א סי' כ"א [וע"ל אות א' 359 גל דף 165] וחתם על פסק
 למהר"י לירמא הנדפס בתשובותיו הנקראים פליטת בית יהודה סי' ד'
 (ובטעות ייחס לו הרב חיד"א במשג"כ אשר בסוף ס' שה"ג ח"ב בסו'
 י"ד ס' גל של אגוזים אשר אינו מאתו כ"א למו"ה מנחם ב"ר משה
 אגוזי ועמו הסליחה) והשיב להרב מו"ה חיים בנכנשתי לתוריא ככתוב
 בספרו כנה"ג חלק חוה"מ סי' ע"א הנב"י אות ל"ג.

696 הר"ר דוד אופנהיים ב"ר אברהם, נתאחדו בו תורה וגדולה כי
 משפחתו היו נגידים ושועים קצינים מפורסמים בזמניהם,
 אביו מו"ה אברהם אופנהיים בוירמש היה אחי הנגיד המפורסם
 הר"ר שמואל אופנהיים בוויין אשר ניתן לו רשות מן הקיסר לשבת
 שם אחרי אשר נתגרשו משם היהודים מחמת שהיה קרוב למלכות,
 ואשהו הראשונה אשר נשא בשנת תמ"א היתה בת הנגיד פו"מ הר"ר
 ליפמן כהן מהנובר (ואחרי מותה נשא לאשה בת הרב מו"ה וואלף
 אב"ד דטדינת פיהם [ע"ל אות ב' 578 גל].

וגם יצא שם דוד בתורה כא' מהגדולים ומהמפורסמים והזותא
 מוכיח עליו, גודל בקיאותו בתלמוד ובמדרשים נראה מהסכמותיו אשר
 נתן על כמה ספרים ומהקדמותיו אשר כתב לס' עבודת הגרשוני
 ולהחומש עם רשב"ם הנדפס בכרלין בשנת תס"ה כי דבריהם שגורים
 ונכונים על שפתיו ומהתשובות הנדפסות בשמו בתשו' חות יאיר ונוסף
 על כל זה בספריו כ"י שם נראה כי כל דברי רז"ל הן בב' תלמודים
 והן בהמדרשים היו אצלו כמונחים בקופסא. נולד בוירמיישא ושימש
 כמה תלמידי חכמים, בעירו להרב מו"ה חיים בכרך המחבר תשו' חו"י
 ולהרב מו"ה בנימן וואלף עפשטיין סג"ל בוורדיבורק ובפרט להרב
 מו"ה בנימן וואלף בעל נחלת בנימן וכמייץ להרב מו"ה גרשון אשכנזי
 (ולאלו שני הגדולים קורא ככל מקום שמזכירם בשם מו"י) אשר
 סמכותו בסמיכות חכמים כש' המ"ד כאשר ראיתי באגרת הר"ב חו"י
 הנז' מן ר"ח המזו אל הרב (אשר נמצא אתי גוף הכתב ככתובים) ולא
 ארכו הימים אחרי כן עד אשר בא עד הראש כי ברח אלול משנת
 תמ"ט נבחר לאב"ד בניקלשפורג ומדינת טעהרין (ככתוב בתשו' חו"י
 סי' קס"ו) ובשנת תס"ב נתעלה לאב"ד בפראג בעש"ק פ' עקב קבל
 כתב הרכנות משם אשר נשלח לו ע"י שני דיינים (כמ"ש לחתנו מו"ה
 מיכל אופנהיים לפפד"ט בתשו' בס' נשאל דוד סי' ס') ושם הקים עולה
 של תורה וגם הוא החזיק ישיבה מלכד הישיבה הגדולה מכמה מאות

בחורים אשר היתה כבר שם קודם כואו להר"מ דשם מו"ה אברהם ברודא [ע"ל אות א' 66 א] והרבה מהבחורים בני הישיבה של אלו שני הגדולים ההולכים בדרכי לבס עשו בודון וחרחרו ריב ומדון והיו כמו שונאים ולא קרב זה אל זה (כן ראיתי להרב מו"ה פנחס לקא"ב אשר שמש לשניהם בספרו יש מנחילין כ"י סי' פ"ו) והרב האריך ימים שם אך בסוף ימיו היה לו בעם הרבה ע"י המודחים ליבלי פרויסטיץ וגונדא דיליה אשר סכבו לו כמה בזיונות לא יאומן כי יסופר (ע"י תורת הקנאות דף ל"ג [דפוס לכו"ב דף 81] וע"י אגרת הרב מו"ה יצחק מבריאלי הנדפס בס' עדות ביעקב דף ס"ו סע"ב וע"ע בס' בית יונתן דף א' סוף ע"ב ודף י"ב ע"א) ער כי עלה אל האלקים בראשית שנת תצ"ז, ויש אתי מספד מר וקיננה אשר נשא עליו הלמידו הרב מו"ה פנחס לקא"ב הנז' ביום כ' ט"ב מרחשין בשנת התיא (הנה הוא כתוב חוץ שאר חרושיו ודרושיו דף קע"ג ע"א) וזכה לבנין וחתנין רבנין, בנו יחידו הרב מו"ה יוסף רב בהעלישו"א חתן הנגיד המפורסם מו"ה שמשון ווירטהיים טוויין, וחתנו היה מו"ה מיכל אופנהיים הנז' ובתו שרלה הייתה אשתו הראשונה של הרב מו"ה חיים יונה תאומים, ואלו חבריו:

א' ס' תה"ה לרוד, דרושים נחמדים מעשה חרודים בדרך אשר דרכו בו הדרושים בזמנו קל"ח סימנים עם מפתח בסופו והקדמה גדולה בראשו, בה מרבה לספר וידבר דוד בשבת אבותיו וחמיו ואשתו, ישנו אתי בכ"י הרב בעצמו, השלימו ה' אייר תנ"א 2 ובכמה מקומות מראה מקום לעיין בח"א מהספר.

ב' ס' עיר דוד, בניו לתלפיות ובה ששים בתים מלאים כל טוב ענינים נהמדים ודרושים גדולים וטובים ע"ס א"ב וכל בית יפרד לכמה חדרים ובשם קרא לכל בית כמו בית בעל ברית, בית ברית, בית דוד, בית הגן, בית המקדש, בית הצלעות, בית החפשית, בית זבול, בית יצחק, בית יעקב, בית יוסף, בית כלאים, בית לשבת שם, בית מלחמה, בית מרות, בית מגורי, בית מדות, בית סאחים, בית עולמים, בית צדיקים. בית צור, בית רענן, בית שמחה, נמצא אתי כ"י על תהקט"ו דפים כרביעית.

ג' ס' עיר דוד, בית אב כולל אלף חדרים ובו יבואר ענין אב אחד לכולנו ואם כל חי אדם וחוה הן ותולדותיהן וגם דבריו בנחש נשמעין בדרכיו ובחבולותיו, גם הוא נמצא אתי כ"י על ת"ח דפים, 2, ועוד עד חדר תת"ו על שפ"ו דפים בקצת שנויים נכתב בשנת תע"ב, 2.

ד' ס' מקום דוד, ה' חלקים (וואלף בספרו ח"ג דף קע"ח) וכל חלק כולל דרושים לתנ"ך בדרכו אשר דרך בו בכל ספריו ונמצא אתי כ"י חלק א' מהספר ובסופו מפרש ג"כ פרק שירה בדרך דרוש, והוא קובץ גדול מאוד כולל תקי"ו דפים, 2.

ה' ס' יד דוד, כולל דרושים כסדר התורה וחמש מגלות, וזכרים מאתו חמשת חלקים מהם' ונדפס דרוש מהספר בהקדמת ס' בית יהודה.

ו' ס' ילקוט דוד, נחלק לב' חלקים וכל חלק לערכים וגם הוא כולל דרושים ופלפולים, ענינים נהמדים ונראה כי דרושיו אשר היו כתובים על' הספר כאשר יצאו מאתו בלי סדר חלקם אה"כ למחלקות ולערכים והציגם בספר הזה עדר עדר לכדו כי יש אתי חלק דרושים מכ"י הרב על רי"ג דפים 2, וכתוב בצד כל דרוש "כבי"ד (ר"ת כתוב בס' ילקוט דוד) דף וכו'" וכמה ערכים מהם' נזכרים מן הרב בספריו כ"י שאצלי כמו ערך אדם, ע' אברהם, ע' אהרן ובניו, ע' ארבע מיתות בית דין, ע' בריאת עולם, ע' ברכת הנהנין, ע' גלות מצרים, ע' גלות וגאולה, ע' ירושה ומחנה, ע' יעקב, ע' יוסף, ע' כהנים, ע' משה, ע' מלאכי השרת, ע' מעילה, ע' נשמה, ע' עבודה זרה, ע' רוח, ע' שבת, ע' שמים וארץ, ע' שקלים, ע' שמיטה ויובלות, ע' הפלה.

ז' ס' נשאל דוד, שו"ת כסדר המורים אשר נשאל מחכמי דורו והשיב להם (והוא תוך המנויין בראש ס' לקט הקמח ומרמו עליו בסימניו ככ"מ מספרו ובחא"ח דף כ"ד ע"א ובחי"ד דף ק"ז ע"א מביא לסי' ס"ה מהספר המתחלת מראה מוסר לחכמים במסירת קולמוס, וכשמה כן היא כי מיסר בה לחכמים שבודים להם הקדמות ומדרשות לעשות הרכבות וחילוקים ומחמיר בעונשם) ויש אתי בכ"י זה הספר שני פעמים לפי הנראה מהדורא קמא ומהדורא בתרא כי יש בהם הרכבה שינויים ובהכתרא נתן בהם סימנים ונמצא גם בסוף מפתח ארוך ועוד נמצא אתי מכ"י חשובה ארוכה ואינה מהספר אשר השיב הרב להאלברשטאט בשנת תע"ה בחינתו בהנוכר והיא בדיני מסים וארנוניות ומאסף בה לכל המחנות עם אגרת בראשה להשוואל מוכיר בה ספרו זה ושעלה ברעתו להביאו לבית הדפוס וכבר שלח איזה דפים לדוגמא לאמשטרדם להדפיסו שם (כמ"ש הרב מו"ה יעבץ בס' שאילה יעבץ ח"א סי' מ"א דף ס"ט ע"א) ולא נעשתה עצתו. ונדפסו איזה חשובות להרב בתוך ובסוף חשו' חות יאיר ובספר, מקום דוד כ"י אשר אתי דף קט"ו ע"ב מעתיק הרב דבריו מס' נשאל דוד חי"ד.

ח' ס' לב דוד, כולל ג"כ חשובות וראיות בס' שלל דוד כ"י העתק חשובה בענין שמות כגמין הכתובה כדף ק"ס מהספר.

ט' ס' מועד דוד על מס' יו"ט והלכותיו בפרט וגם חידושים על מס' אחרות מס' מועד והלכותיהן ובראש ס' בית יהודה למהר"ן נדפסו קצת חידושים למס' שבת ומס' יו"ט מהספר.

י' ס' חכם לב, חידושים על מס' מגילה ועל מס' שבת עד דף י"ז בחריפות ובקיאות נמצא אצלי כ"י.

י"א ס' מציאות דוד, או מצאתי את דוד, (שני שמורת אלו כתובים אחורי הספר) חידושי גמפ"ת בפלפולים ארוכים בדרך חידוד על מס' בכא מציעא ישנו אצלי כ"י, 2.

י"ב חידושים למס' בכא קמא ובכא בתרא נמצאים אתי כ"י עם כמה לקוטים ודרושים וענינים אחרים.

י"ג חידושים למס' חולין כדרכו בפלפול גדול ובאריכות ישנו ג"כ אתי כ"י, 2, וגם נמצא אתי כ"י.

י"ד ס' מי שלוח, חידושים על מס' גיטין כמעשהו ג"כ כרך גדול, 2.

ט"ו ס' שלל דוד, נמצא אתי והוא כרך גדול הכולל קבוץ מגוף האגרות והכתבים חידושי תורה אשר נכתבו לו מגדולי דורו מכ"י ממש וחתימתם עדיין מונחת על רובם הנם הרב מו"ה שמואל קיידינובר והרב מו"ה יאיר חיים בכרך והרב מו"ה אהרן תאומים והרב מו"ה וואלף בעל נחלת בנימין והרב מו"ה יעקב רישר והרב מו"ה פייבל תאומים ובנו הרב מו"ה חיים יונרה וכמה גדולים אחרים וגם כמה תשובות ופסקים וחידושי תורה וחילוקים לתרב, ולפי דברי המלומד הנז' שם (כרך קע"ט) היו נמצאים אצל הרב ד' כרכים הנקראים בשם שלל דוד ג' כרכים בחצי דפים וח"א ברביעית (הוא הנמצא עמדי) ועוד היה לו קבוץ אגרות ג"כ מגוף הכתבים אשר נכתבו לו אשר קרא לו שם:

ט"ז ס' ויברך דוד (ככתוב שם בדרך הנז').

י"ז תחינה אשר הקן הרב לאומרה על עצירת המגפה ר"ל נדפסה בפראג בשנת תע"ג, 4.

י"ח ויקן דוד, רשימה מכית נכאחו, כן יקרא מאתו קבוצת ספרים נדפסים וכתובת יד אשר יצא לה שם בדורו והמלומד וואלף אשר נסע בשנת תע"ה מכאן להגבור לראותם העיר בספרו (ח"א דף ר"צ) כי עלה אז מספרם לו' אלפים ומהם היו לערך אלף כ"י ועוד הרבה והוסיף עליהם במשך ימי חייו (כמו שכתב הנז' ג"כ בח"ג מספרו דף קע"ט) כי מנעוריו עד זקנה ושיכרה חשקה נפש דוד לאסוף הביתה בכסף מלא כל הספרים אשר הובאו לידו הן בעיר מולדתו אשר נמצאו אז בימיו כמה ספרים יקרי הערך כתובים לגדולי הראשונים ספונים וטמונים על גבי עליה של ביהכ"נ (עי' הקדמתו להחומש עם פ"י הרשב"ם הנז') וגם שלח אחריהם למקומות קרובות ורחוקות וכוונתו בעדם ממון הרבה, וחלק הגדול מהם אשר היה פה המכורג בידי הר"ר איצק כהן ונמכר לאקספורד אשר בענגל'אנד ונאבדו

מתוך הקהל (ונדפסה רשימה מהם הנעשה ע"י ר' ישראל ברעסלויא בשנת תקמ"ב, 4, ועוד אחרת הנעשה ע"י ה"ר איזק מיץ ונקראה קהלת דוד ומועקת ללאטין ע"י הרופא ה"ר ליוזר עמדען ונדפסה פה אלטונא בשנת תקפ"ז, 8), אשר לא יכולה בכחם פו, יעיד על הכלל גודל תפארתה וכי אחת היתרה באומתה*).

697 הר"ר דוד אולף ב"ר יצחק איזוק, היה אב"ד במנהיים והסכים בשנת הע"ז על הדפסת ס' קול הרמו ועל ס' האהל עולם והיה תלמידו של הרב מו"ה גרשון אשכנזי ושאר כשרו בן בן אהיו ככתוב בדברי המגיה בראש ס' עבודת הגרשוני.

698 רבינו דוד ב"ר אלכסנדר, חבר קינה לט' באב מ"א המתחלחל: „אזכרה נגינותי מקדם אותהי" והיא ע"ס א"ב מעורב עם שמו ושם אביו כנוכר**).

699 רבינו דוד בן אלעזר בקודה חוק בן חתום ברשות לאזהרות של ר"ש בן גבירול שאומרים בני ספרד בשבועות וחתום עוד דוד חוק בראש פזמון „למענך אלהי רצה עם לך שחר" מנהג ספרד לר"ה ויה"כ ובראש סליחה „אנא בקראנו כו' דברי לקחתי" מנהג פרוכינצא לנעילה במחזור כ"י אשר אתי***).

700 הר"ר דוד ב"מ אריה ליב מוואלי [Zwolin] הנקרא מו"ה דוד לידא היה תלמיד הרב המפורסם מו"ה העשיל והרביץ הורדה בכמה קהלות פולין וליטא ובאשכנז במגנצא ונתקבל משם בסוף שנת ת"מ לאב"ד של האשכנזים באמשטרדם ולא ארכו לו הימים שם כי בשנת תמ"ג נתעורר קטיגוריא בינו ובין מו"ה ניסן גיסו ותלמידו של הר"ב נחלת בנימין אשר קנא קנאת רבו שהטיח דברים עליו והאי חגרא דדמי לבדקא דמאי נחגבר ונתפשט עד שנמשכו בו אנשי העיר וגברו עליו בעלי זרוע כל כך עד שהוכרחו ראשי הקהל לסלקו מן הרבנות בדרך כבוד וילך משם והגיש תעצומותיו לפני הרבנים דארבע ארצות וצעק מרה על יושבי העיר ההיא והועד ההוא גורו עליהם להחזירו למקומו בכתחילה ובשנה תנ"ג בשוב הרב לשם אז הביאו ראשי הקהל דבר שניהם לפני חכמי הספרדים והמרה גדרו הדבר ונתפשרו עמו אנשי קהלתו ותשקט האש והוא שב למדינתו בארץ פולין (ע"י חשו' אהל יעקב ס' ע"ד ע"ה וע"ו, וחשו' הרב מו"ה יעבץ אשר בס"ס קיצור ציצית נוכל צבי דף נ"ט ע"א).

הוא הביא לרפוס באמשטרדם בשנ' ת"מ ס' מגדול דוד פי' על מגלת רות בדרך הנסתר, 4, על שמו (וכן כתב עוד מפורש בהקדמתו

(* בס' גל עד מוכיר עוד ס' תפלה לדוד, [גו' שהוא ס' תהלה לדוד הנ"ל] וס' מצודת ציון לקושים כדברי אגדה והמדורשים, וס' הגהות אדם תפלות והנהגות עפ"י כתבי האר"י ז"ל.
 (** ע"י צונץ למג"ש ד' ז' סאָעויע דף 488. (***) שם דף 217.

לספרו עיר דוד וכן הציג על שער ס' עיר מקלט) ואינו לו כ"א להרב מו"ה חיים הכהן ושמו חתום עליו בסוף הספר, הכתוב לחיים" וגם ההקדמה „בהבור קטן הזה הנובע ממקור מים חיים בריכה העליונה כהנא רבא" וכן כתב הרב מו"ה יעבץ בס"ס תורת הקנאות דף ע"א סע"ב והרב חיד"א בס' שה"ג ח"א אות ח' סי' כ"ה וח"ב אות מ' סי' ס"ג (וע"ל אות ה'), וחבר:

א' שיר הלולים, זמר לנתינת ספר תורה בדרך הנסתר ושמו ושם אביו חתום בראשו והדפיסו בס"ס מגדול דוד הנז' (ועי' בתורת הקנאות שם).

ב' ס' סוד ה' עם שרכיש הזהב בצדו כריני מילה וכל הסדר וכונותיה הדפיסו ג"כ באמ"ד בש' ת"מ, 4, ונדפס עוד שם בש' חס"ט ועוד בכרל"ן בשנ' ת"ע ועוד בוויין בש' [תקס"א ועוד שם בשנת תקע"ד].

ג' ס באר עשק בענין הריב אשר היה לו הנז"ל הביאו לדפוס בפפד"א בשנת תמ"ד.

ד' ס' עיר מקלט, סדר תרי"ג מצות ומראה מקומם כב' תלמודים ובמדרשים ופוסקים ונותן טעם להם בדרך הפשט ועונש העובר ותיקונו הביאו לדפוס בריהרנפורט בשנת ת"נ, 4, ונדפס עוד בס' יר כל בו הנדפס על ידי נכדו בפפד"מ בשנת תפ"ז, 2, אצל החומש, ונדפס עוד בחומש הנקרא תורה אור הנדפס בליוורנו בשנ' תקנ"ה ובתוכו הנהיג רבות חתום בסופם מאין הנם להרב מו"ה חיד"א.

ה' ס' עיר דוד, דרושים חלקו לי"ב בתים וכל בית להדרים והביא לדפוס כשליש מהספר ככתוב בהקדמתו לס' עיר מקלט ול"א נראו החוצה*) ונדפס כולו ע"י בנו מו"ה פתחיה אשר הוסיף בו משלו הרבה דברים באמשטרדם בשנת תע"ט, 2.

ו' ס' דברי דוד, מוסר ותפלות לכל יום נדפס בלובלין, 4, ועוד באופיבאך בשנת תפ"א, (**8).

ז' ס' שומר שבת, סדר תיקון שבת מבואר ועד צאתו עם כל הדינים נדפס באמ"ד ונדפס עוד אצל ספר יר כל בו הנז'.

ח' ס' מגדול דוד, חידושים על פירש"י עה"ת נדפסו בס' יר כל בו הנז'.

ט' ביאור על ש"ע, מטור א"ח הזכירו בהקדמתו לס' עיר מקלט וגם הסכים עליו הרב מו"ה גרשון אשכנזי בהסכמתו על ס' עיר דוד. עוד הביא לדפוס בפפורדא בשנת תנ"ג ס' הפוחי זהב קיצור ראשית חכמה למו"ה יחיאל מילי עם הגהותיו(**).

(*) ואפס קצתו נדפס בפפורדא בש' תג"ן בשם חלקי אבנים ע"ש הכתוב ויבחר דוד המשנה חלקי אבנים להיותם מלוקטים מוחמשה אבנים גמרא מדרש אגדה וכו' ובסוף הספר דרוש גדול. (***) ונדפס בתוך ס' יראה ע"י הר"ר אריה יהוד' ליב בן חיים ס' מוסר בהשמטת שם מחברו. (***) גם חבר ס' בריית ה' על המילה בלשון אשכנזי נדפס בסוף ס' סוד ה', והח' פירסם

701 החכם ר' דוד דאישטיליא [d'Estella] במלכות נבארה אשר

בספרד חבר חיבורים נאים ופירש תורה שבכתב ותורה שבע"פ בסדר טוב ונאה ומקובל וקבץ והכריע הדעות שהיו לפניו אין כמוהו בכל הארץ וקראו:

א' ס' קרית ספר, והיה סימן למחברו קרית חנה דוד וחלקו לחלקים והחלקים לבתים ואחר הבתים רחובות ושם הרחיב והכריע דעות הפוסקים ובתוך העיר בנה מגדל כיאר בו קצת כונות התורה והמצות וקצת דברים סתומים מדברי התורה והנביאים וקראו ספר המגדל להיות מגדל עוז ובית מצודות נגד הלוחמים על אמונתנו הטהורה והוא סימן למחברו מגדל דוד והוא חיבור טוב ונאה מאד מאד (שערי ציון כ"י סוף שער א' ומועחק קצת ממנו בס' שלשלת הקבלה דף נ"ט ע"א) וקרוב לודאי אצלי שהרב הזה היה נקרא רבינו דוד ב"ר שמואל הכוכבי ושכל ביה מקרית ספר כולל הלכה אחת וממנו בית אל בהלכות ס"ת ואולי גם תפילין ומוזות המוזכר באור תורה בסדר האוינו בענין כתיבתה, ובירת הקדש בהל' או"ה אשר נמצאו אהי בקובץ ישן כ"י מועתקים ממנו שערי חלב ודם וגיד והם שבעה שערים וכשער השביעי מעתיק סדר הניקור כמו שכתבו הרב בעל העיטור ואח"כ שערי כשר בחלב ותערובות דאיסורים וכלל בו שערי האסורים והם י"ב שערים וכל שער נחלק לסעיפים מזכיר בו לדברי הרמב"ם על הרוב וגם לגדולים אחרים וס' המגדל הוא ס' מגדל דוד על הרי"ג מצות המובא במהדורא שניה שבס"ס מאור עינים בהגהה דף א' ע"ב ודף ה' ע"א נראה שם כי הוא נוהג טעם להמצות כדרך השכל ונמשך גם שם אחר דברי הרמב"ם בס' מורה נבוכים.

702 הר"ר דוד באכנר, חבר:

א' חידושים על טור אורח חיים והנם כ"י בבית נכאח של הרב מוהרד"א.

703 רבינו דוד בונפיד, היה תלמיד הרמב"ן כנר' כחי' סנהדרין להר"ן

ריש פ' זה בורר ובפ' ארבע מיתות על דף ס"א ע"א וכ"כ הרדב"ן בחשו' ד"ו ח"א סי' ש"ו וש"ח, וחבר:

א' חידושים על מס' סנהדרין, ראה אוהם הרב חיד"א בכ"י ככתוב כשה"ג ח"א אות ד' סי' ו' ומובאים בחידושי סנהדרין להר"ן במקומות הרבה פעם בשם הר"ר דוד בונפיד (כצ"ל) וכאשר נדפס בלשונות הר"ן המובאים בחשו' רבי' בצלא אשכנזי סי' ה'

כ' שהבר ג"כ ס' פתחי שערים פי' על התפלה ועשרה הלולים פי' על התלים יען מצא אלו פירושים בס' יד כל בו ואינם לו כ"א לר' פתחי' המביא הספר לבית הדפוס ועי' שם בפירושו לנשמת שם ונוכחא אחרת נמצא בסדר של הרב הג' מו"ה דוד לידא.

ובתשׁו' מוהר"י מטראני ח"א סי' קמ"ו ובכנה"ג חוה"מ סי' ז'
הגב'י אות א' דף י"א ע"ג ובס' דינא דחיי עשין צ"ח דף ק"ד ע"ד,
ולא בונפר כאשר נדפס בחידושי הר"ן אשר אחנו) ופעם בשם
הר"ר דוד סתם (ואינו הרד"ק כאשר עלה ונסתפק הרב מוהר"ש
בספרו מרכבת המשנה ח"ג הל' מלכים פ"ג הל' ב' וכבר השיגו
הרב חיד"א בס' שה"ג ח"ב אות ד' סי' ד') ואין ספק כי מהם
לוקח הדבור המובא בעין יעקב סוף מס' שבת סי' קי"א ותנדפס
בסוף פי' הרא"ש והראב"ד למס' מדות ד' פראג חפ"ה ובספר
לשון חכמים הנדפס בריוורנו וקראו בשמו „פי' לרבינו דוד
ז"ל לפרק ד' מיתות" אשר מזכיר בו לדברי רבו בתשובה, וגם
ברוח אצלי כי הפי' על פרק חלק הנדפס שם וייחסוהו להריטב"א
הוא ג"כ לרבינו דוד כי מזכיר בו איזה פעמים דברי הרמב"ן
בפי' על החורה וקראו מורי סתם והמדפיסים ייחסוהו בטעות
להריטב"א וכן ראיתי להרב חיד"א בס' פתח עינים לסנהדרין
דף ק"י ע"ב שכ' שחידושי הריטב"א לפרק חלק מיוחסים בכ"י
לר"ד בונפיר תלמיד הרמב"ן ושכן נר' לו.

704 הר"ר דוד ב"ר אהרן מאצא מקורפו למד שם בישיבת הרב מו"ה
משה הכהן וגלה ממקומו ובבואו למנטובה בשנת שע"ב
הביא שם לדפוס ס' ישיר משה לרבו הנז' והוא שיר על
מגלת אסתר ומדבריו בראש ובסוף הספר נר' שחבר:
א' פירוש על שיר השירים, ולא נדפס.

705 הר"ר דוד בן בנבנשת, הרביץ תורה בשאלוניקי בראשית המאה
הרביעית בימי הרב מו"ה שמואל די מודינה אשר נשא
ונתן עמו (תשׁו' א"ע סי' קכ"ז) והיה רב מובהק וחכם גדול מופלא בדורו
כנר' מתשׁו' מהר"י בן לב א"ו בתשובותיו ח"ב סי' ע"א אף כי לא פורש
שם שם הרב מפורש כן בתשׁו' מהר"ש הלוי חלק' חוה"מ סי' כ"ח
שקבלה בידו שהוא אותו החכם אשר דבר עמו הרב מהר"י בן לב.

706 הר"ר דוד בלומא (או בלומיש) ב"ר משה, הרביץ תורה בזולצבורג
אשר במדינת בריווגויא ועסק גם במלאכת שמים לכתוב
ספרים הפל'ין ומוזוות בזמן הרב מוהר"ש לוריא כנר' בתשובתו הנדפסת
בתשׁו' מהרש"ל סי' ל"ז בענין תפל'ין, ויראה לי שהוא מו"ה דוד זולצ-
בורג*) מחותנו של הרב מו"ה יוסף כהן שמוזכרו בעסק גמ' בתשׁו'
שאריות יוסף סי' ל"א וכתב עליו שאין הדור יתום שהוא שרוי בחוכו
ומדרכו היה לכתוב שמרות כנהוג אצל הסופרים ולזה העתיק וקבץ
וסידר:

(*) עי' Cat. d. H. H. d. Stadtbibl. zu Hamb. לח"ה רמ"ש No. 218 שמביא
שם דברי הר"ב יוסף אומץ „מצאתי בתשׁו' הגאון דוד בלומא מזולצבורג ז"ל וכו'."

א' הקון שטרות, כאשר היה נהוג בין הגדולים לכתבם ואולי כתב כן לפניהם ונמצא העתק מועתק מתקוננו פה המבורג בבית ספרי העיר וכתוב בתוכו „העתק סתם כתובה שהכשיר לכתוב מהר"י ברונא ומו"ה אליה ומו"ה מנשרה ומו"ה פנחס מק"ק פראג ומהר"י ריינר“.

707 הר"ר דוד בן השר דון גדליה אבן יחייא, נולד בקאסטיליא בשנת ה"א פ"ה לב"ע ונהג שם נשיאותו אחרי מות אביו ובסוף ימיו בשנת ק"נ הוצרך לברוח משם וגלה אל העיר לישכונרה ויגוע ויאסף אל עמיו בשנת ק"ס ליצירה בן ע"ה שנים לא כהחה עינו ולא נס ליחה והניח ד' בנים והוא חבר חבורים כ"כ נכדו בעל שה"ק דף ס"ב ס"ע"ב אך מ"ש עוד שהוא המחבר מהחבור דינים ומאמר על דיני טרפות והרב קארו מזכירו כראשית ס' יו"ד, ובלי ספק כונתו לס' הלכות טרפות הסרחה המובא בכ"י לטור יו"ד, לא הוה בקי אפילו במילי דאבותיו כי זרה אינו כי המחבר הוא כלי ספק הרב דון דוד ב"ר שלמה אבן יחייא אשר יבא זכרו לקמן בג"ה.

708 הר"ר דוד גיראסי, חכם וקן וחסיד היה מרכיץ תורה בתלמידים של גמרא בחברת תלמוד תורה בשאלוניקי הוא היה אבי מו"ה דניאל (עי' לקמן) ומו"ה יהודה והר"ב קה"ד למד אצלו שם מס' מציעא (ככתוב שם דף מ"ו ע"ב).

709 הר"ר דוד גרשון, היה אב"ד בהעיר רשיד בשנת ה"א תי"ג בזמן הר"ב דרכי נועם (כנר' שם בח' אה"ע סי' ט') והר"צ תשובות (עי' בס' דרכי נועם ח"ד סי' ט"ו ות' אה"ע סי' מ"ה וחז"מ סי' כ"א) ובנו הר"ב גינת ורדים שאל מאתו ודן לפניו כתלמיד לפני רבו כנר' מתשובות הרב המוכאים בס' גנת ורדים חא"ה כ"א סי' ז' וכ"ג סי' א' וחא"ה כ"ב סי' ט' וכ"ג סי' ד' וחלק חז"מ כ"ו סי' ג' ובגן המלך סי' קל"ד והרב מו"ה משה האגיו ראה אותו בהיותו שם ומוזכרו בשם „הד"ג" בהגהתו בס' חלק"ט ח"א לסי' ד' דף כ' ע"ב ולסי' צ"ג וכדף כ"ז וגם בספרו לקט הקמת א"ה דף מ"ד ע"ב וע"ה וסוף דף נ"א ע"ש מגדול קדושתו והרכנים מו"ה שכת' נאוואווי ומו"ה איה אגווי היו מבית דינו בשנת תנ"ה כנר' בס' גנת ורדים הנז' חלק אה"ע כלל ג' סי' ה'.

710 הר"ר דוד הדיין בן הגר הספרדי ממדינת גראנטה, חבר: א' ס' המלכים כל' ערבי בדקדוק לשה"ק כמובא בראש ס' מאזנים להראב"ע. ב' דיני הגט כל' ערבי, מובאים בס' שערי צדק שער ב' סי' כ"ב.

711 הר"ר דוד ב"ר דוד בן שושאן רב מובהק בשאלוניקי בזמן א' עם הרב מו"ה דוד בן נחמיאש וחכם כולל גם כחכמות אחרות

כנר' בס' קורא הדורות דף מ"ה רע"א ומהסכמת תלמידו מוהר"י לבית הלוי על ס' אולם וכן בס' כנה"ג חוה"מ ח"ב סי' קע"ג הנה"ט ס"ט נקרא הרב חכולל, היה מבית דינו של הרב מוהרש"ך וחחום אחריו על גב"ע משנת ה"א שנ"ד (בראש ח"ג מתשובת הרב) עם הרבנים מו"ה דוד בן יחייא ומו"ה שלמה לבית הלוי (הזקן).

712 הר"ר דוד דרשן, היה נאה דורש בקראקא בזמן הרב מו"ה משה

איסרלש ושאל מאתו ככתוב בתשובותיו סי' פ"א והיה נודע כדורו למשורר ונמצא שיר לו בסוף פי' הרב מו"ה הירץ למדרש חמש מגלות רבה הנדפס בקראקא בשנת שכ"ט אשר שר בשבת המהבר כ"ט אב בשנה התיא, והבר:

א' כחב התנצלות לדרשנים, נדפס בלובלין בשנת ש"ח.
ב' שיר המעלות לדוד, והוא כולל מעט מכל ספריו אשר חבר, והם:

ג' משכיל לדוד, דרשות כסדר התורה.

ד' מגדל דוד, אגרות בלשון צת.

ה' תהלה לדוד, פירוש על תרי"ג מצות עם רמזים, נדפס בקראקא בשנת של"א, 4, (שפתי ישנים).

713 הר"ר דוד ב"מ הירץ פויונר מקראטאשין חבר והביא לדפוס

בדיהרנפורט בשנת את"ן.

א' ס' ילקוט דוד, והוא לקוטים מהקדמות מעולות ממפרשים על המקרא ועל המדרש לצורך הדרשנים כסדר הפרשיות.

714 הר"ר דוד ויטל ב"ר שלמה הרופא, חתן הרב מו"ה דוד הכתן

ומסתמא היה תלמידו ונמצאת תשובה לשאלותיו בס' תשובות מר המיו אשר נסדרו על ידו בבית כ"ה מביתו הרביץ תורה בקהל פולייסי אשר בהעיר ארטא בשנת רצ"ד כנר' מהתשובה אשר שלח לשאלוניקי להרב מו"ה יוסף טייטצאק והקדושים אשר היו עמו נגד הסכמת קהל ארטא אשר הרב מו"ה בנימן הרביץ תורה שם בעת ההיא [ע"ל אות ב' 601 א] והסכימו עמו (כאשר נדפס בס' אחלי חם סי' קס"ח וקס"ט ותשו' מו"ה תם אליו שם בס' ק"ע) והגלה משם עם גולי העיר פטרס וככל המקומות אשר התהלך דרש טוב לבית ישראל (ככתוב בספרו מכחם לדוד דף צ"ב ע"א), וחבר:

א' ס' כתר תורה, סדר כולל תרי"ג מצות התורה בדרך הרמב"ם עם ו' מצות דרבנן שהם ביחד כתר' כמנין האותיות שבעשרת הדברים אשר על כל אות מהם בנויה חיבה אחת כחרוים ונמצאים בו יישובים לכמה לשונות הרמב"ם וכמה דינים באריכות והביאו לדפוס בקושטנדינא בשנת ה' רצ"ו, 4, (ועיון תשו' מהר"ם פאדואה סי' ל"א^ה).

⁽⁴⁾ גם הר"ב מגלת אסתר בס' המצות להרמב"ם מביאו ע"ש בשרש ו' אות ב' (ד' אמ"ד דף ל"ד).

ב' ס' מכתם לדוד על שלשה עשר עיקרי התורה אשר רמוזם
בפרשת שמע, חלקו לחמשים שערים הוכם רצוף ביאור כמה
מאמרי רז"ל וקישור כמה מסורות עם הקדמה בראשו אשר
כל מערכותיה מתחילים מי ומסיימים הוא, ובסופו הרווה לו
על הי"ג עיקרים ובקשות ושירות יקרות ושמו ושם אביו החוס
בראשם ואחריהם בקשה מאלף חיכות המתחילים באות ה"א
ומפתחות לשערי הספר, הביאו לדפוס גיסו מו"ה חיים הכהן
בויניציא בשנת ש"ו, 8. והוגה ע"י ה"ר אליה בחור.

715 הר"ר דוד וויטרבי ממנוכבה, חבר:

א' ס' אם למסורה על המסורת נדפס במנוכבה בשנת
תק"ח ולא נזכר בו שם המחבר (כ"כ המלומד דע
ראססי (Dizionario p. 162).

716 הר"ר דוד וראנקן, חתן יוקלימן, היה אחד מחקיפי אשכנז וממרכיצי

התורה בהעיר נירנבורק בשנת רכ"ט כנר' בחשו מהר"ם
מינץ א"ו בס' מ"ד ובצוותא חדא עם הגדולים מו"ה דוד שפרינץ הנקרא
מו"ה טעבלין ומו"ה זלמן סג"ל ומו"ה יעקב אינשטאט (כנר' שם ס' כ"א)
אשר שאלו אותו והשיב להם בס' ט' וגם שאלו בעסק זה ממהרא"י
והשיב להם ככתוב בפו"ב בתשובתו לה"ר אליה [ע"ל אות א' 354 ג]
ס' י"ט ועוד תשובה להם מאתו שם בס' קס"א וגם שם בס' ר"ג
תשו' מהרא"י להרב בקראו אהובי עמיתי (ועי' עוד שם ס' קע"ה
וקע"ו) ועברו דברי ריבורת בינו וחמיו עם מו"ה טעבלין הנז' ככתוב
בתשו' מהר"ק ס' ק"ע.

717 רבינו דוד בן זכרי, אחד מגדולי מדינת פאס בזמן הרשב"א אשר

בפירושו לקצת הגדות (הנמצא אתי בכ"י) בפרק המוכר
את הספינה (שם האריך בענין הלוייתן וכבר נדפס קצת ממנו בס' עין
יעקב שם) מעתיק תשובתו לשאלת הרב מאתו בענין מלחמת גבריאאל
עם הלוייתן והיא קצת בדרך פילוסופיא ובאריכות ועוד נדפסה תשובת
הרשב"א אליו ה"א ס' אלף קפ"ה ואל תתשובה ההיא רמו הרב
בתשובתו ה"ב ס' ר"ל, ואם הוא ה"ר דוד אשר הזכיר בתשובתו
לרבינו יונה ב"ר יוסף (ה"ב ס' ר"ג) היה גם אצל הרב בכרצלונא ודבר
עמו פה אל פה, ומת שם כפאם בשנת מ"ן להא"ף הששי כאשר העיד
בן דורו החכם ר' יוסי בן גליל בכ"י המועתק בהשמטות ס' א' שבס"ס
כנה"ג לאה"ע ע"ש.

718 הר"ר דוד ב"ר זכריה ורנקה, א' מגדולי אשכנז (אולי מיוצאי הלציו

של מו"ה דוד ורנקה הנ"ל) וממגורשי נירנבורק בשנת רנ"ה
הלך משם עם אביו הרב לשכון כבוד בארץ הקדושה והקעו אהלם
בצפת העה"ק חוב"ב בימי הרב מהר"י ב"ר רב ונזכרים בתשובותיו ס'
מ"ד ונזכר עוד בתשו' הרב מהר"י קארו בחלק אה"ע הל' ייבום וחליצה

סי' ב' המביא תשובה בעסק יכמה אשכנזית אשר ישבו שם לדין עליה בשנת ה"א שבי"ה הרב מו"ה זכריה [בן הקדוש ר' שלמה ועבשין] חוהן הרב והרב מו"ה דוד ועוד רבני אשכנז [ועמהם הרדבא"ו]. ועוד הביא חתימת הרב על פסק הרדבא"ו בס' אבקת רובל סי' קט"ו וקרוב אצלי שהרב מו"ה משה ורנן אשר תשובה לו מובאת שם סי' ע"א וחתם משה ורנן ב"מ זכריה איש ורנן המכונה מו"ה מענדל ורנן אשכנזי (כצ"ל שם) היה אחי הרב.

719 הר"ר דוד האביליו, מקובל גדול חסיד וקדוש היה בצפרו והיה תלמידו של הרב מו"ה בנימן הלוי ושניהם הרב ותלמידו באו לדור בירושלים והעיד הרב מו"ה חיד"א (ועד לחכמים ח"א אות ד' סי' ט"ו) ששמע מהרבנים הוקנים אשר בירושלים העה"ק תוכ"ב שהיה לו להרב מגיד ויצאו חוצה לארץ ונפטר הרב באיזמיר (קורא הדורות דף מ"ט ע"ב).

720 הר"ר דוד ב"מ הייא בן רוקש היה דיין מצויין בליפאנטי בשנת שכ"ו כנר' מהגב"ע אשר החיים תחתיו הנדפס בתשו' מהרשד"ם חלק אה"ע סי' קכ"ב ובתשו' דברי ריבות סי' קס"ו.

721 הר"ר דוד אבן חיים בן הר"ב קרבן אהרן [ע"ל אות א' 272 א].

722 הח"ר דוד בן הר"ר חיים חזן (המהכר ס' שנות חיים) בן הרב מו"ה יוסף חזן (בעל עין יוסף ועין יהוסף) מיקירי העיר איזמיר, וכבוד גדול נחשב בערי אשכנז בעברו בתוכם לחלק ספרו אשר חבר והביא לדפוס באמשטרדם בשנת תפ"ה, הוא:
א' ס' תורה דוד, פירוש יפה בדרושים בנייים על הקדמות אמתיות על כל ספר תהלים (עד שמדי עברו בהמבורג פרצו הפו"מ הגדר והתקנה הקדומה, שאין רשות לשום מחבר לחלק ספרו כבתי היהודים, לכבודו והוכרו בפומבי כביהכ"נ צביום הכניסה הוא יום ב' ו' אי"ד תפ"ה שכל הקונה הספר מן הרב רוח חכמים נוהה הימנו ככתוב כפנקס הכרוזים משנת תפ"ה כ"י סי' מ"ג, עוד חבר:

ב' ס' אנן הסהר, פירוש כנוכר על ס' משלי.
ג' ס' קהלת בן דוד, שני פירושים על קהלת כנגלה ונסתר.
ד' ס' דוד במצודה על פרקי אבות (בן כתוב על שער ס' ביאורי מהר"י קורקוס הנדפס באזמיר ע"י מו"ה יהודה חזן בן הרב).
ה' ועוד לו ככ"י חיבור גדול דרוש על ס' בראשית (בית ועד סי' ל"א).

723 הר"ר דוד חיים שמואל חסאן, תלמיד הרב ח"ק מו"ה חיים בן עטר ודיין מצויין בירושלים העה"ק ויצא משם בשליחות מצוה ובחזרתו לא מצא צדי מחייתו והוצרך לשוב לתוצה לארץ והלך

לליוורנו ונתקבל שם להרכיב תורה במדרש בית יוסף ושם לקח אותו אלקים, ושלושה ספרים נפתחים לו:

א' ס' קדשי דוד על הסימנים הראשונים מהש"ע אורח חיים, וס' חסדי דוד על הלכות פסח ר"ה חניכה ומגילה באורך וברוחב, הובאו לדפים ע"י בן המחבר מו"ה שלמה חסאן חתן הרב מו"ה יום טוב אלגאזי עם תוס' נופך משלו הרכה הגהות ונימוקים בליוורנו בשנת תקנ"ב, 2.

ב' ס' מכתם לדוד על ס' משנה תורה להרמב"ם.

ג' ס' קדשי דוד, חידושים על הש"ס גם המה נדפסו שם בלי-וורנו בשנת התיא, 2, ע"י בן הרב עם נמוקיו ועוד הוסיף עליהם בסופן קונטרס כולל י"א סימנים משו"ת להרב המחבר ומאתו והרב חיד"א חתם לו על תשובתו בס"ס ט' ובסס"י י"א ושיטתו להריטב"א על מס' מגילה אשר נודמנה לו בכ"י בהיותו בדרך.

724 הר"ר דוד חיים לבית הלחמי, אחד מרבני מצרים בומן הרב מו"ה אברהם הלוי [ע"ל אות א' 177 א] והסכים עמו בספרו גנת ורדים חלק אה"ע כלל ב' סי' י"ב.

725 הר"ר דוד ב"ר חיים הכהן, היה הלמיר הרב מו"ה יהודה סג"ל

(מיניץ) והרכיב תורה בהעיר קורפו (כית כ"ד מתשובותיו) בומן הגדולים מו"ה אליה מזרחי ומוהר"י בן חביב [ע"ל אות א' 245 א] ומוהר"ם אלאשקר, אשר נשא ונתן עמהם וכפרט עם האחרון הן בהיותו סמוך לו בפאטראס (ע"י השו" מהר"ם אלאשקר סי' ג' ומ"ש שם סוף סי' ג"ב) וגם אח"כ בהיותו במצרים ואז עברו ביניהם קצת דברי ריבות ואת והכ"כ בסופה (ע"י בתשל הנ"י מס' כ' ער סי' כ"ד ותשוב' הרב בית ה' ר') והיה גם במתא פטראס (שם סוף בית י"ב וכן כתב חתנו בתשובתו אשר בס' אהלי חם סי' קס"ח) אולי אחרי אשר גורשו היהודים מהאי קורפו (כנר' בריש בית השני) וכבר כתבתי לעיל [אות ב' 601 א] מחלוקתו עם הר"ב בנימן זאב והפליג בזקנה ובשנת רפ"ה כתב בתשובתו שידו כבדה מזוקן (ריש בית כ') ולא אתידע לן מחבורי הרב אשר בלי ספק רבים היו זולת ל"ג סימנים מתשובותיו (אוד מוצל מאש באנדרינופולי) אשר הובאו לדפוס ע"י בנו ה"ר חיים בקושטנדינא בשנת רצ"ו, 4, ונסדרו ע"י חתנו מו"ה דוד ויטל אשר קרא בשם להסימנים בתים וחלק כל בית להדרים אשר רבו כמו רכ"ז (ר"ה הדרים) והציב להם יד, והס' הזה נזכר בתשו' מהר"י בן ל"ב ספר שני סי' פ' והעיד על הרב שם כי חכם גדול ורב מובהק היה והרב מו"ה שמואל לבית קלעי היה תלמידו כמ"ש בתשו' משפטי שמואל סי' פ"ג רף פ"ד ע"ג).

726 רבינו דוד ב"ר יהודה החסיד, חבר:

א' ס' לכנת הספיר, פירוש על ההורה כסדר הפרשיות מובא

בס' באר מים חיים למו"ה חיים עובדיה בח"ב כ"פ ומובא גם מן רבינו בצלאל בשיטה מקובצת לב"ב, דף ע"ה ע"א מהגמרא בענין סעודת לויחן ובכלליו כ"י המובאים בקו' עין זוכר ריש מערכת ר' ובס' יוחסין (ד' קראקא דף מ"ה ע"א) מביא טעם בשמו לקריאת רבי יהודה הנשיא בשם רבינו הקדוש.
 ב' ס' הגבול, סודות עמוקים במעשה בראשית ומעשה מרכבה וענינים אחרים כקבלה, ומוזכר בו להרמב"ם, כ"י תוך ספרי רד"א (קהלת דוד קוארטא 1026 א).

727 הר"ר דוד, רב מובהק וחכם כולל הנקרא מיסיר דוד בן הרב החסיד מו"ר יהודה, הנקרא מיסיר ליאון ממנטובה הרביץ תורה בהעיר אבילונא [Avellino] אשר במלכות נעאפעל בשנת הרע"ב ליצירה כנר' מפסק שלו המובא בשו"ת מהר"י אדרבי סי' קנ"ה, ועוד לו פסק אחד אשר בו הראה עוצם פלפולו והפלגת בקיאותו בתלמוד בענין זקוקה אחת אשר נפל בה מחלוקת בין הרב מהר"י מינץ וגדולים אחרים מחכמי איטאליא לחכמי ספרד שמהר"י בן חביב היה מכללם וכחכ חשובה על פסק שלו ונדפסה בתשו' ר"א מורחי סי' מ"ז ופסק של הרב בא לידי מהרשד"ם והזכירו לשבח בתשובותיו חלק אה"ע סי' צ"ג וקט"ז והרב מו"ה דוד הכהן בתשובתו בית כ"ב לבש קנאה אודות אחד העם אשר הפסיק להרב בדרושו ושם האריך בשבח ובהלה לדוד, והוא חבר:

א' ס' תהלה לדוד כאמונות ועיקרי התורה ודרושיה נחלק לג' חלקים, החלק הראשון במעלות התורה ושלמות מקבליה ושלמות מע"ה אשר נתנה על ידו נחלק לנ"ט פרקים, החלק השני ביסודות האמונה שהם למעלה מההקירה ונחלק להקדמה וס"ה פרקים, החלק הג' בעיקרי האלהות בחקירת תואריו ושמותיו ית' ושלש עשרה מדותיו והשגחתו ושכר ועונש ודרוש המול והבחירה והמראות האלהיות נחלק לל"ט פרקים, והפרק האחרון לא הספיק להשלימו כי נתבקש בישיבה של מעלה, הובא לדפוס ע"י ה"ר אהרן לבית ליאון נכד הרב בקושטא מדינה בש' של"ז, 4, והוסיף מפתח ארוך בסופו עם הקדמה להמפתח בה נמנו עוד אלו החבורים להרב:

ב' דרשות על סדר פרשיות התורה והיה לו לנכדו מהם חלק אחד בכ"י.

ג' מאמר שבת הנשים אשר בו נזכרו עוד אלו הספרים:
 ד' ס' מגן דוד, פי' על מאמר מורה הנבוכים (ולא כאשר כתב בעל שפתי ישנים פשטים והלצות על קצת פרשיות התורה) בו הרבה והפציר והפליג להפך בזכות הרב בדרושו כמ"ש הרב מהר"ש אלקבץ בס' שורש ישי דף ל"ד ע"ב, נמצא בכ"י

בגורציו אצל הח' יש"ר ככתוב בהאגרת הי"ח מאגרותיו
(וחקוק עליו שם הס' עין הקורא בטעות כי שמו האמתי הוא
מגן דוד כעדות נכדו) וכחב שם שנכבדות מדובר בו בכונת
הרמב"ם וטוען בו על דברי כמה חכמים וכפרט על דברי
מהר"י אברבנאל בפירושו על המורה עליו הרבה להשיג.

ה' ס' אכיר יעקב (וכתב בשפ"י שהוא ספר רפואות).

ו' ס' מנורת הזהב.

ז' ס' סוד הגמול, בו הראה רוב דקוהו ורוב הקיפו בשבע חכמות.

ח' דרושים לענינים ובס' ההלה לדוד הנז' נדפס דרוש לחופה
ועוד ייעד המביא לדפוס להוסיף עוד דרוש אחר נקרא אגרת
יסורי הצדיקים ואיננו בס' ההלה לדוד הנמצא אחי.

ואין ספק כי כתב ג"כ פסקים וחשובות יותר מהפסקים הנזכרים
עוד נחשבו להרב בס' שפתי ישנים או הספרים ס' בית דוד וס' כסא
דוד שניהם בפילוסופיא, וס' סגולת מלכים דקדוק, וס' נפש
דוד, וס' קול ה' בכח, וס' נחל עדנים, ולא גלה לנו איה מקומם ואין
לסמוך עליו כי הוא לא היה עד ראיה רק כתב מפי השמועה.

728 הר"ר דוד ב"ר יואל דישבעק, נולד סביב לשנת תק"ד והיה אחד

מגדולי הלמידי מהרי"ך בפפד"מ ופנה משם לפיורדא

ולמד שם בחבורת הרבנים הזקנים ממנו מו"ה יוסף שטיינהארד המחבר
ס' זכרון יוסף ומו"ה יאקב ברלין המחבר ס' באר יעקב והיה פרנס ושחדלן
ודיין מצויין שם בפיורדא ובשנת תקל"א נחקבל לאב"ד במירינגע
ומדינת שווארצוואלד ובשנת תקל"ח הושיבוהו במיץ לראש ישיבה
ומשם נחקבל בשנת תקמ"ה לאב"ד בפייארשדארף ומדינת ברייט
ובכל המקומות האלה חפס ישיבה והרכיץ תורה עם התלמידים הגונים, וחבר:

א' ס' פרדס דוד, דרושים כסדר התורה במילי ראגדהא

ודשמעתא דברים חריפים וכמה חילוקים וימצאו כמו שס"ה

יישוכים בדברי הרמב"ם נסדר ע"י מו"ה אשר לעמיל בר שמעון

אמשטרדם [אשר היה אב"ד בהאג] כנדפס בסופו והובא לדפוס

ע"י מו"ה יואל בן הרב בוולצבאך בשנת תקמ"ז ובסופו נדפס

הספד להרב על ז' גדולים וחילוקא דרבנן וש"ת לחתנו הרב

מו"ה יעקב שמואל אב"ד בשווארצוואלד.

ב' תשובות ונדפסה לו תשובה בס' באר יעקב הנז' חלק י"ד סי'

ק"ז דף ס"ג ע"ה,

729 הר"ר דוד ב"ר יוסף ב"ר דוד בן אבודרהם, הלמיד רבינו יעקב

בן הרא"ש (יוחסין דף קל"ג ע"ב) היה בהעיר אישביליא

אשר בספרד וזוהר שם בשנת ה"א ק':

א' פירוש הפלות כל השנה, ונותן טעם למנהגות כאשר מצא

בדברי הקדמונים וסדר עיבור שנים ולוחות ממחזור רס"ט עד

סוף מחזור רפ"ו ובראשו ג' שערים כס יבאר מצות ק"ש ותפלה וברכת המצות ובסופו הל' ברכות הנהנין והמצות שאין להם זמן קבוע נחלק למ' שערים נרפס באשכונה [Lissabon] כבית החכם ה"ד אליעזר ונשלם בחדש טבת משנת ה"א ר"נ ככתוב בשיר אשר בסופו, 2, ונדפס עוד בקושטרינה ע"י ה"ר אשטרוק דמולין [כשנת ה"א רע"ד] והרפיסו השיר אשר בסוף דפוס אשכונה ורק נשתנה בו שם המדפים ומקום ושנת הדפוס ונתקצר בסופו קצת, ועוד כויניציא בשנת ש"ו, 2, ועוד שם בשנת שכ"ו, 4, ועוד כאמשטירדם בשנת תפ"ו, 8, [והושיטו ממנו „סדר העיבור ותקופות ומולדות“ שלא כדן וכן הרפיסוהו בפראג, 4, בשנת תקמ"ד ובשריליקאוו בשנת תקפ"ה, אכן בדפוס פראג שנת תקל"ו, 8, נמצא גם סדר העיבור הנ"ל. והס' נרפס עוד עם סידור תפלה נקרא „שער הרחמים“ ע"י ר' פנחס בר' יהודה דרשן בשקלאוו בשנת תק"ח].

730 הר"ר דוד בן הקדוש דון יוסף אבן יחיאל, נולד בלישכונה והיה תלמיד הרב מו"ה דוד בר"ש אבן יחיאל אשר חבר עבורו ס' לשון למודים ושקל הקדש (ע"ל) והגלה משם בשנת ה"א רנ"ו ובארץ איטאליא (ככתוב בהקדמת בנו הרב ר' יוסף לספרו תורה אור) ובחצי ימיו נקרא למלכות נאפולי לשופט ודיין והיה שם כ"ב שנים עד גלות ישראל משם בשנת ה"א ש' וישב לאימולה ושם עלה אל האלקים בשנת ש"ג, והוא חבר חיבורים וקיצורים בחכמת הדקדוק והפילוסופיא אשר היו בכ"י כידי נכדו בעל שה"ק (דף ס"ו ע"א) ובלו ספק הוא אשר השיב לו מהר"ם פאדוואה כתשובותיו ס' מ' והפליג בשבחיו כנר' שם.

731 הר"ק הוא רבינו דוד בר' יוסף בן קמחי הספרדי ואחי ר' משה קמחי אשר עליהם יאמר דרך מליצת השיר „אם אין קמח אין תורה“ (הקדמת ס' קב ונקי) והיה גם תלמיד אחיו כי קוראו בכמה מקומות „רבי אחי“ כמו במכלול מד' קמחן דף פ"ד ע"א וקפ"ב ע"ב ובשאר מקומות. היה בנרבינא (כנר' בס' אגרת הרמב"ם וככתוב בהקדמתו לפירושו על ד"ה וכטעות העתיק בחתימת ס' מכלל יופי גירונה) בסוף ימי הרמב"ם ובזמן אחד עם החכם ה"ר שמואל אבן תבון אשר שאל מאתו ספקותיו (כמ"ש לריב"ן אלפכאר וגם הביאו בפירושו לירמיהו"ב) והוא אחד מיוחד מבעלי חכמת דקדוק הלשון אשר ראוי לסמוך על דבריהם כמ"ש ה"ר שם טוב בן פאלקירא בס' המבקש דף כ"ד ע"א כי הוא טרח מאד בעסק זה ודרש אחר הספרים המדוייקים כנר' בכ"מ בחבוריו שמוכיר ס' מדוייק או ספרים מדוייקים והלך לסרקוסטא לראות שם המקרא ירושלמי כמ"ש במכלול דף רכ"ה רע"ב אשר היה שם שנים רבות והוא הספר אשר סמך עליו ר' יונה

ומביא ראיה תמיד ממנו ככתוב שם דף נ"ח סע"ב ודף רכ"ו ע"א וגם ראה ס' מחזורא רבה (אחשוב שהוא המחזורתא) וס' טבריה והוכרים שם דף קצ"א ע"ב אבל ס' ההלאלי אחשוב שלא היה נמצא בזמנו בטולטולה (עי' בס' יוחסין דף קל"ב ע"ב וצ"ל שם ההלאלי במקום הביבליא וכאשר נדפס בד' קושט') כי ברוב המקומות שמוכרו הביאו בשם החכם ה"ר יעקב בן אלעזר כמו במכלול דף צ"ג ע"א ודף קנ"ז ע"א ובשרשים שירש ררש, וקרא כל ספרי המסורה וגם ס' אכלה ואכלה הביאו במכלול דף קכ"ו ע"א וקצ"ט ע"א ובשרשים שרש קרב ועי' מ"ש הבחור שם בנימוקים ובשער שבתי הלוחה) וספרי המדקדקים שלפניו, והיה חכם גדול גם בחכמת התלמוד כי זה משמרת משאו לתלמוד עם הנערים כתלמוד ככתוב בס"ם השרשים ועסק גם בחכמות אחרות [וע"ל אות א' דף 120 ספר ה'] ובפרט דברי הרמב"ם בספריו היו לטוטפות בין עיניו ולא זו מחבבו עד כי גלה ממקומו בימי זקנותו בשנת תתקצ"ב והלך למלכות קאשמיליא ללחום בערו נגד הדוכרים על ספריו וכתב לחכמי לוניל בעסק זה והדברים אשר עברו בינו ובין הרופא הנשיא ה"ר יהודה בן אלפכאר בזה הנס כתובים על ס' אגרת הרמב"ם, והוא חבר:

א' פירוש על הארבע ועשרים ספרי קודש כלשון ברור לא בחידות וסודות ובדרך הפשט (ואין להאשימו אם ינגדו דבריו במקומות לדברי חז"ל כאשר עשה הר"ב אמונת חכמים בריש פרק כ"ב במלת סלה, כי הם עצמם אמרו אין מקרא יוצא מידי פשוטו, גם המקנא בכל מקום לדברי חז"ל הרב יעב"ץ לא הסכים עמו, עי' במטפחת דף ל"א ע"ב ס' נ"א) ומביא בו מדברי הקודמים לו ובפרט מפירושי אביו וגם מפרש דברי התרגום במקומות הרבה, ונמצא בידינו מהם:

פירוש על ספר בראשית, היה בידי החכם בעל מכלל יופי ככתוב בחתימת ספרו וגם הר"ב מנחת שי הזכירו בסדר תולדות בפסוק ויתן לך [ויצא לאור ע"י ר' אברהם גינצבורג העתיקו מכ"י הנמצא בכית אוצר הספרים למלך צרפת מו"ה אברהם הכהן ונדפס בפרעסבורג בשנת תר"ב*].

פירושו על נביאים ראשונים, נדפס אצל המקרא בשונצינו אשר במדינת לומברדיא בש' רמ"ו ובלוריא עם הרגום ורלב"ג בשנת רנ"ה ובפיוארו ע"י בני שונצינו בשנת רע"א ובשאלוניקי בשנת רצ"ה, 2, וכזמן ר"ע מן האדומים היו נמצאים בפירורה ארבעה כהני יד מפירושו זה ישן וזה נושן במדרש גדול בדורו יצחק איש פאנו ובספרי עובדן דון יהודה אברבנאל (מ"ע דף ק"י ע"ב).

* אכן הכ"י היה חסר מריש בראשית עד אמצע פסוק ו"ב והשלימו הח' קירכתיים מסבא דנפשו' ממה שמוצא בס' השרשים לרד"ק ובס' מכלל יופי.

פירושו על נביאים אחרונים, נדפס אצל המקרא בלי מקום
וזמן הדפוס (והוא דפוס שונצינו משנת רמ"ז) ועוד בלי מקום
הדפוס ע"י בני שונצינו (בפיוארן) נשלם בשנ' רע"ז ובקושטנ-
דינא בש' רע"ג, ופירושו לס' ישעיה וירמיה באשכנזה בבית ה"ר
אליעזר בשנת ה' רנ"ב ובנאפולי בשנת רנ"ו.

פירושו על תהלים, נדפס עם המקרא בלי מקום הדפוס
ע"י מיישטר יוסף ונריה היים מרדכי חוקיה מונטרו נשלם כ'
אלול בשנת רל"ז נדפסו ממנו ש' ספרים, 4, ועוד בנאפולי בש'
רמ"ז ועוד עם פי' מו"ה יוסף חיון בשלוניקי בש' רפ"ב ובאיזנא
ש"ב, (*2), ובויניציא בשנת שכ"ז ובקרימונה בשנת שכ"א ובאמ-
שטרדם בש' תמ"א, 4, ובפפד"מ בש' תע"ב, 8, ועוד בדפוסים
אחרים.

פירוש על משלי, נמצא בכ"י, ותוך ספרי דע ראססי בפארמא
(Cod. 1213) מועתקים ממנו פירושו על הפסוקים הראשונים.
פירושו על דברי הימים, היה בכ"י בדי בעל מכלל יופי
כמ"ש בחתימת ספרו ונדפס ראשון אצל המקראות ד"ז משנת ושב
ומש' שכ"ח ומש' שבעה וד' באוליאה שע"ט וד' אמ"ד [אשר
הוציא לאור ר' משה פרנקפורטר בשם] קהלת משה.

ב' ס' מכלול, אשר כלל בו כל כללי דקדוק הלשון ועניניו והמלות
אשר יצאו מהכלל בדרך קצרה בערך מה שהאריכו בו המדקדקים
הראשונים ככתוב בהקדמת הספר, נדפס בנאפולי בשנת ש"נ
ובקושט' בש' רע"ג ע"י ה"ר שמואל יקומין וה"ר אישטרוק דטולון
ובסופו שיר לה"ר שלמה בן מו"ט (אשר נדפס אח"כ עם הספר
בכל הדפוסים) ובויניציא בש' רפ"ט ובקושט' בשנ' י"ב לשולמאן
שולימאן (הוא שנת ה"א רצ"ב) ע"י ה"ר גרשון שונצינו אשר לא
זכה לגמרו ונשלם ע"י בנו ה"ר אליעזר ובסופו דברי החכם ה"ר
אברהם ב"ר אפרים בן שאנני כשכתב הספר עם שיר אשר שר
להללו ובויניציא בשנת ש"ה עם נימוקים לה"ר אליה בחור בד'
גדול, 2, ועוד שם כשנה ההיא בד' קטן ועוד בש' ש"ה, 2, ות"ל
באו לירי ב' כ"י ישן נושן על קלף מס' המכלול ויש בהם כמה
נוסחאות שונות מנוסחאות הדפוס [ונדפס עוד עם פירוש
מספיק לכאר כל סחום בדברי המחבר מעט הכמות ורכ האיכות
ע"י הרב מו"ה משה ב"ה חיים הכהן העבים (Hochheimer) אשר
היה אח"כ רב וריין בק"ק אנשפאך, בפיורדא בשנת תקנ"ג].

ג' ס' השרשים, והוא חלק שני מס' המכלול אסף בו כל שרשי
מלות המקרא בסדר א' ב' וכיאר אותם ומפרש כמה פסוקים

(* ובסוף הס' נדפסו התשובות שהשיב הרד"ק לנוצרים על קצת המונמוריה וגם התקשים
שחבר עליהם והמה מלוקטים מתוך פירושו לא ידענו מי הוא המלוקט).

בכל ערך וערך וריב לו עם רבי' יונה בן גאנת¹ בכמה מקומה ובפרט בחלקו הרבה מהשרשים לענינים רבים והוא בחר להמעטים וגם בענינים אחרים, ונדפס בלי גלוח מקום וזמן הדפוס, ועוד בנאפולי בש' ר"נ ע"י ה"ר שמואל ב"ר מאיר לאמף עם הערה לו בסופו שהשנויים בפסוקים המנויים שם אשר נמצאו בספר לא יצאו מאתו רק נמצאו כן בכל הספרים אשר היו לפניו, ועוד שם בש' רנ"א עם השנויים ובקושט' בש' רע"ג ובשאלוניקי ע"י בני שונצינו בלי זמן השנה ובוניציא בש' רפ"ט ועוד שם בשנת ש"ו, ועוד שם בש' ש"ז עם נמוקים לה"ר אליה בחור, ² ובדפוסים האחרונים תקנ"ו והדפיסו הפסוקים כאשר נמצאים בספרינו שלנו [ונדפס עוד בכרלין תקצ"ח ועוד שם תקצ"ו] וגם מס' השרשים נמצא אתי ב' כ"י על קלף מראשית האף הששי הא' כ"י ספרדית ונמצאו בו שנויים הרבה הן בהמלות הלועזות וגם בענינים אחרים והב' כ"י אשכנזית וגם בו ימצאון שנויים.

ד' ס' עט סופר, הוא קיצור מעניני המסורת והמעמים* (בס"ס מסורת המסורת) והזכיר בו כל התיבות היוצאות מדרך הקש הלשון (לשון למודים שער הפעלים פרק ה') ולא נדפס [ונדפס ע"י חברת מקיצי נרדמים בליק בשנת תרכ"ד].

ה' פירוש נסתר בסדר בראשית מפסק וייצר ה' אח האדם עד זה ספר תולדות אדם ליחידים סגולת ההמון אחר שפירש פירוש נגלה בפירושו על התורה לההמון, ודבריו בנויים כי שם האדם הנזכר בפרשה זו הוא סובב על מין האדם כולו, וישנו אתי בכ"י איזה פעמים.

ו' פירוש מעשה מרכבה בדרך נסתר אשר הזכירו בהקדמה לס' יחזקאל בו התאמץ לעלות במרכבה ולבארה בדרך חכמת הפילוסופיא והרפואה, והיטיב אשר כתב עליו כזה הר"ב אמנת חכמים ס"פ י"ג שכל הדברים הללו הםה הכל ורעות רוח, כי לפי דבריו יהיה מעשה מרכבה אשר חוייבנו עליה החסתר רק חלק קטן מחכמת אריסטו (וכמ"ש הר"ב עה"ק בח"ג פמ"ו בשם חכם א') והוא רחום יכפר, וכ"כ הרדב"ז כתשובות ד"ו ח"ב בלשונות הרמב"ם סי' רנ"ג על דברת הרב המגיד לספרי הרמב"ם ד"ו ש"י שהביא דברי הרד"ק בסוף פ"ב מהל' יסודי התורה, ואם לא היה בלבו זולת מה שכתב הרד"ק לא ידע במעשה מרכבה כלום" וכו' ע"ש והרב מו"ה יעב"ץ כתב (כס מגדול עוז באוצר הטוב מוסד ב' דף נ' ע"א ובמטפתח ספרים דף כ"ו ע"א ססי' ל"ו) בשם אביו הרב מו"ה צבי אשכנזי, שראוי

(* ונחלק לשלשה שערים, השער הראשון בתיבת, השני בניקוד, השלישי במעמים.)

לעיין בו בשעי דביח הכסא, ישנו אתי בכ"י ג"כ איזה פעמים
ונדפס כס"ם יחוקל בד' (?) [ובמקראות גדולות דפוס ווארשוי].
עוד מיחס לו לרד"ק החכם מו"ה אברהם דבלמיש בס' מקנה
אברהם דף ע"ב ע"א:

ד' ס' פתח דברי, בדקדוק לה"ק נדפס בש' ברנ"ה (כנאפולי ע"י
תלמידו של הרב מו"ה משה בן חביב, ועוד בקושט' בשנת
רע"ה, 4, ובפוזנאו בשנת רס"ז ובוניציא בשנת ש"ו, 8.
ועוד מיחס לו פי' על מסכת אבות הנדפס בסדר הפלות דפוס
טורין משנת רפ"ה, 4, ונמצא תוך הספרים של דע ראססי
בפארמא (Annales ab an. 1501 ad 1540 pag. 29) לפי עדותו, והוא
דבר חדש, אולי מועחק שם רק פירושו על הפסוקים הנז'
במס' אבות. — [עוד נמצא לו ויכוח נגד אמונות זולתינו נדפס
בס' מלחמת חוכה קישט' שנת ת"ע ונדפס ג"כ בס' נצחון ד'
אלטדארף וד' אמשטרדם וד' קעניגסבערג ושם נמצאו ג"כ
חשובותיו לנוצרים הנוכרים לעיל ונדפסו עוד בס' השבת
אברה דף י"א עם חסרונות מספרי הש"ס ושערים מס' העיבור
לר' אברהם ב"ר חייא הנשיא (ע"ל אות א' דף 36) בשנת
ישמחו צדיקים ובלי מקום הדפוס].

732 הר"ר דוד ב"ר יוסף פאררו משאלוניקי, והלך משם ותקע אהליו
באמ"ד (ואיני יודע אם מו"ה דוד בא עמו או נולד לו
באמ"ד) והיה אחי הרבנים מו"ה יצחק ומו"ה אברהם פאררו (קורא
הדורות דף מ"ג ע"ב ודף מ"ה סע"ב) ומרבני אמשטרדם בשנת ת"ט
כנר' מהסכתו על ס' עשרה מאמרות הנדפס שם והיה או מופלג
בוקנה, ובלי ספק כי הוא המעתיק ס' חובת הלבבות (המיוחס שם
להרמב"ם בטעות) לל' ספרדית הנמצא כ"י ברומי בניבליאטהעקא
אנגעליקא וכתוב שם שם המעתיק דוד בן החכם מו"ה יוסף פאררו
ושהעתיקו בהדש ניסן משנת ש"ע ליצירה (כמובא בק"ם לברטולוקי
אורח ד' סו' הל"ט), ובנו החכם מו"ה יהושע היה אב"ד ברוטרדאם
בשנת תכ"ח כנר' מהסכתו על ס' נחלת שבעה.

733 החכ"ר דוד ב"ר יום טוב בן ביליא, או ויליא או בילא מפורטוגאל
השפיק והעמיק מאוד בחכמת הפילוסופיא וחכמות
אחרות ילדי נכרים עד כי נטתה רגלו מני דרך הישר אשר יבור לו
האדם בעניני התורה והאמונה וכתב בחבוריו אשר נאכרו מתוך קהל
ישראל שבת לאל דברים רבים שאסור לשומען.

א' ובפירושו עה"ת הנודע לנו מהמובא בס' מקור חיים ככמה מקומות
ממנו מעוות ומוציא פסוקי התורה מפשטן ועשה מהם צורות
ומפרשם כדרכים רחוקים פילוסופיים דרשות של דופי בעיני
הגהר היוצא מעדן והפרדו לארבעה ראשים וענין המבור

והתיכרה והקשת וענין ל'וט ומלחמת הארבעה מלכים עם החמשה וכדומה, וכבר נגד אמונה גלגול הנשמות (בס' כי הצא) שם לו דברים בענין ייעודו ית' המקווה מאתנו יום יום הנה אנכי שולח לכם את אליה הנביא וכו' ראוי לקרוע עליהם וכמו כן בטעמים שנותן על המצות עפ"י חכמת משפטי הכוכבים והמכטים (אשר ס' מלחמות ה' הכתוב כתורה בפ' חוקה לדעתו הוא כנוי לו) כנר' מ"ש בענין המועדות בס' אמור ועל כולם מ"ש בענין החרפים עד שבעל מקור חיים בעצמו כתב שם עליו "רחמנא לצלן מהאי דעתא" ובררף זה הוא גם ספרו:

ב' מאור עינים, ע"ד שקורים חז"ל לעור סניא נהור כי הוא חשך עינים והריסה עצומה כמ"ש הרב מו"ה זכרי' בן סרוק בהקדמתו לפי' על מגלת אסתר, המובא גם הוא כמקור חיים בריש סדר בהעלותך ובס"ם וזאת הברכה שם יפרש מאמר חז"ל ו' נקרא שמם*) [עד שלא באו לעולם] נגד ז' כוכבי לכת וטובה השתיקה, והוא רחום יכפר וחך ספרי הרב רד"א נמצא לו בכ"י:

ג' ס' יסודות המשכיל, י"ג יסודות בעניני האמונה כמו הי"ג עקרים ויצא לאור בס' דברי חכמים לר"א ב"ר שלמה אשכנזי במיץ חר"ט] ותוך ספרי דעראסי בפארמא נמצא מאתו בכ"י:
ד' דרך לעשות חרוונים, ככתוב ברשימה שלו 861 א.
ה' ציורים, שם 323 א.

734 הר"ר דוד ב"ר יעקב חבון, כבודו שאל מהרב מהר"ם איסרלש והשיב לו כנדפס בתשובותיו סי' קי"ג וק"ה, וחבר:

א' ס' מגדל דוד, הידושים על התלמוד מס' גיטין וברש"י ותוס' וגם על הרי"ף והר"ן ונדפס בשאלוניקי בשנת שנו"ה, 4, (ש"י) ונר' ממנו שהיה תלמיד מהרש"ל ובהקדמת בנו כתב שחיבר עוד:
ב' הידושים על התלמוד מס' מועד, נשים ונויקין והתקין כל הטעויות (ועד לחכמים ה"א אות מ' סי' י"ח).

735 הר"ר דוד ב"ר יעקב פארדו, זרח שמשו והאיר הארץ מכבודו בר"ח ניסן ה"א הע"ח ליצירה (כנר' בס' שושנים לדוד) והיה שקדן גדול ופופלג ומפורסם בחסידות ועם קדושים נאמן הני כבשי דרחמנא דמטמרין מגליין ליה והרביץ חורה והורה צדק כהעיר אישפאלטרו [Spolatro] אשר במדינת דאלמאציה וכאשר

*) במדרש רבה פ' מ"ה איתא שלשה שנקראו וכו' עד שלא נוצרו ע"ש וכן הוא במבילתא בא פ' ט"ז, אבן בירושלמי ספ"ק דברכות מיייתי ד' ובפדר"א פ' ל"ב וכן בילקוט רמז מ"ה גרס ששה וכו' ואילו שבעה בכל אלה לא מצאתי ובכולם שם "אגג" לא נזכר בהם, ומה שנדפס במקור חיים "אגון" צ"ל "ינון" והוא מולך המשיח.

נתקבל להעיר סאראי דמן בוסנא אשר בתוגרמה הקים תחתיו את תלמידו הרב מו"ה דוד שבתי וינטורה [ע"ל אות א' 357 מ] למלא מקומו שם באישפאלטרו וכסוף ימיו עלה לשכון כבוד בתוככי ירושלים עה"ק תוב"ב, והוא חבר:

א' ס' שושנים לדוד על ששה סדרי משנה, ב' חלקים, וטרח בו כפרט ליישב דברי החו"ט והרמ"ז מההשגות אשר דימה להשיג עליהם הר"ב בית דוד ושקיל וטרי הרבה כדבריו בפרט בת"א הביאו לדפוס בויניציא בשנת תקי"ב, 4.

ב' ס' משכיל לדוד על פירש"י עה"ח עם הקרמה ארוכה מעשה ידי אימן הביאו לדפוס בשנת תקכ"א, 4.

ג' ס' למנצח לדוד על התלמוד והשג ישיג בקונטרס מיוחד עלי ס' שער יוסף להרב חיד"א והרב רה"ן בעד ספרו בקונטרס אחורי תרעא שבס"ס דברים אחדים.

ד' ס' חסדי דוד, פירוש על התוספתא משה סדרים נדפס על ד' סדרים בשני חלקים, ח"א על זמ"נ ע"י הרב בעצמו וח"ב על ס' נויקין נקרא תוספת הדיינין ע"י מו"ה אברהם פינטו בלי-וורנו בשנת תקנ"ג, 2, ועל ס' קדשים וטהרות הנקראים חוס' קדושה וחוס' מרובה נשאר בכחובים (ככתוב בהקדמת נכדו לס' מזמור לדוד).

ה' ספרי דבי רב, פירוש על הספרי באריכות ובפולג גדול חברו בתוככי ירושלים בשנת תקמ"ז ושלושה ספרים פירושים על הספרי היו נמצאים אהו בכ"י ושקיל וטרי כדבריהם, פירוש רבינו הלל, והגהות ופירושים להרב מו"ה סולימאן ופירוש הרב מו"ה אליעזר נחום, הובא לדפוס ע"י בנו מו"ה אברהם בשאלו-ניקי בשנת תקנ"ט, 2.

ו' ס' מכתם לדוד, שו"ת.

ז' ס' תועפות ראם, פי' על אבות דר' נתן.

ח' ס' מזמור לדוד, העתק מהכתוב בגליונות ס' פירות גינוסר בכ"י הרב על דברי הר"ב פרי הרש והר"ב פרי תואר, נעתק ע"י נכדו מו"ה דוד ב"ר אברהם פינטו והביאו לדפוס בליוורנו בשנת תקע"ה, 4, והוסיף בסופו תשו' למר דודו בן המחבר הרב מו"ה יצחק פארדו אישר מסר לו הס' פירות גינוסר להעתיק ממנו ואיזה דרושים וחידושים מאתו בעצמו.

ט' שירות ותשבחות ותחנונות ובקשות בלה"ק ובלשון ארמי בדרך הנסתר ונדפסו מהם ע"י תלמידו מו"ה אלישע האביליו בליוורנו בשנת ה"א תקנ"ג, 8, בס' שפעת רביבים ועוד שירה חדשה לפורים.

א' כיאור על תרגום יונתן ותרגום ירושלמי לתורה ותרגום שני למנלת אסתר והובא לרפום ע"י ה"ר משה יהודה ב"מ יעקב ווייל כפראג בשנת שס"ט, 4.

737 ה"ר דוד ב"ר יצחק, ממשפחה התפוחים משכט יהודה, ומשפחה

היתה אחת מהד' משפחות מיוחסות אשר הגלה מיטום מירושלים העה"ק לרומי, הנקרא דוד די פומיס [de Pomis] נולד בספו-ליטי [Spoleto] בשנת רפ"ה ולמד חכמת התלמוד אצל אביו ועסק בחכמת ההגיון והפלוסופיא והרפואה בפירושה עד כי נכתר שם בחכמות האו וחבר בנערותו להקל על עצמו בעסקו במקרא ובתלמוד: א' ס' צמח דוד, בו פירש בקיצור בשלשה לשונות עברי לאמינו ואיטאליאנו כל שורש ומלה הנמצא בערוך לרבינו נתן (אשר קבל שהיה ממשפחה) ובשרשים ומתורגמן ותשבי עם שתי לוחות בראשו, א' לאמינו וא' איטאליאנו בכחב שלהם ושלנו וגם נגלו בו סודות הטכע באכנים טובות ומרגליות ועל מציאות האמברא וקרן ראם ומהכח הגדול שיש להאבן טוב הנקרא היאצינטו נגד הדבר ב"מ וכסוף הספר פירש כמה ראשי תיבות הנכתבות לקצר המכתב הביאו לרפום בויניציאה בשנת שמ"ו,² ועוד הזכיר בסופו שני חבורים אשר חבר והם:

- ב' סכת דוד.
- ג' מגדל דוד.

738 הח"ר דוד ב"ר יצחק הכהן די לארא, בקי מאד בלשונות בני

קדם אחד מיחידי קהל ספרדים באמשטרדם והלך משם ותקע אהלו כאן המבורג ונפטר פה בשנת ה'ל"ד ליצירה בשיבה טובה, וחבר:

- א' ס' כתר כהונה, והוא ערוך רחב מאוד נוספו בו כמה דברים וביאורים על הערוך לרבינו נתן עם העתקה לכמה לשונות, ספר יפה ונצרך מאוד. והדפיסו בהמבורג בשנת חכ"ט, 2, רק ח"א עד אות י' וח"ב לא נדפס.
- ב' ס' עיר דוד, פי' על המלות זרות הנמצאות בתלמוד ומדרשים על סדר א"ב הדפיסו באמשטרדם בשנת שצ"ח.
- ג' דברי דוד, פי' על החדה של הראב"ע על ד' אותיות אהוי בלשון רומי נדפס בלידא בשנת ת"ח, 8, ועיד היו אהו בכתובים אלו החבורים ככתוב ברף האחרון מס' כתר כהונה:
- ד' מצודת ציון, והוא חלק שני לס' עיר דוד הנז' נקצו בו המלות זרות אשר מצא אחרי כן*.

* ומזכירו עם ס' עיר דוד בס' כתר כהונה אות אבטיונה וכאות אבן.

- ה' כסא דוד, יבלול כל המשלים נמצאו בספרי רז"ל בתלמוד או במדרשים ובזוהר וחקוני זוהר.
- י בירת דוד, עם מפתח בית דוד שהוא הלוח שקירין אינדיש (index) והוא שם שמות לכל הדברים, וסדר הבדלות הוא מונה אשר לא נראה ולא נהיה כמוהו.
- ז' פרחי כהונה, מרחיב הדיבור במאמרים מיישרים את האדם לדרוף אחרי המדות הטובות והמעולות ולהתרחק מן המקולקלות והכיעור והדומה לו.
- ח' אוצר רב, יאסוף כל המלות אשר חדשו המעתיקים וגם הערכיות אשר הביא הרמב"ם וחכמים אחרים בספריהם (עי' בס' כתר כהונה אות טו).
- ט' אוהל דוד, יבואו בו כל השמות הנרדפים וגם יורה דרך ישר למעיין להרחיב הדיבור במלות שונות.
- י' אמרות טהורות, הובא בס' כתר כהונה אות טח.
- יא משכיל לדוד, הובא גם הוא בס' כתר כהונה אות יבל"א].
- 739 הר"ר דוד ב"ר יצחק גינצבורק מפולדא, חבר:**

א' ס' אמ"ת המשפט (ר"ת אשרי מרדכי הוספוח) פסקי דינים ומנהגים עם מראה מקום מוצאיהם מחוס' והרא"ש ומרדכי היבור גדול חלקו לג' חלקים, ח"א נקרא אבן הראשה, ענינו פסקי דינים הלכותיים מפסקי הרא"ש כסדר התלמוד, ח"ב קרא בשם תהום רבה בו סידר כל הדינים ומנהגים ע"פ הלכות שהביא המרדכי, ח"ג קרא בשם מפתח בית דוד, ענינו פסקים מהתוספות, מסודרים גם הם כסדר התלכות, מהדינים הנהגים בזמן הזה, ומסמן באיזה דף מהש"ס נמצאו הספר נחמד ויפה, והוא נמצא תוך ספרי הרב רד"א נכתב בשנת שנ"ה, 4.

ב' ס' דוד משכיל, ביאור על ס' שערי דורא בקיצור חברו לבנו מו"ה מאיר.

740 רבינו דוד ב"ר יצחק הכהן, היה בנרבונא כדור הראב"ד או קצת כדור שאחריו, וחסר:

א' הלכות טרפורת, כמוכא בס' כל בו בדיני איסור והיתר דף ק"ד רע"א (ומשמע קצת שם שהיה זקנו של הר"ב כל בו) ומוכאים מדבריו גם בס' תאו' נט"ו ח"ה (דף קכ"ד ע"ג).

ב' פסקים ותשובות לו מוכאים בתאו' נתיב י"ד ח"ד ונתיב כ"ד ח"א (דף ר"ב ע"א) ונתיב כ"ב ח"ב (דף קפ"ה ע"ד).

741 הר"ר דוד הכהן, אחד מרבני תקיפי דארעא דישראל היה מרבני ירושלים בזמן אחד עם הרבנים מו"ה אברהם אמיגו ומו"ה משרה בן חביב אשר כתבו שלשתם פסק בענין הנשאל לפני

(* וכפי הנראה שם הוא פי' על דברי חז"ל.

הר"ב דרכי נועם (חלק אה"ע סי' י"ח) [ע"ל אות א' 53 א] ויש לו חתימה שם (סי' ל"א) על פסק הרב הנז' אשר גם הרב מו"ה משרה גלאנטי חתם עליו וגם נכרך לשלוחא דרחמנא לערי אשכנז בשנת תמ"ב ומדי עברו בכילוגראדו חתם על שני פסקים להר"ב עדות ביהוסף כנר' בה"א ססי' א' וג', וחבר:

א' ס' דעת קדושים, מורה מקום לכל טור וטור מהד' טורים ע"ס א"ב מתשובות האחרונים בקיצור ורק התשובות המועתקות מקובץ תשו' הרדב"ז אשר היו אהו בכ"י (והם הנדפסים אח"כ בפירדא) הם באריכות הובא לדפוס בליורנו בשנת תקס"ט, ע"י נכדו דוד ששי להרב ניהו שליח ירושלים הרב מו"ה יעקב דוד יקותיאל הכהן עם הגהותיו אשר קרא בשם שלל דוד בשני חלקים ח"א כולל א"ח וי"ד וקצת אה"ע והנשאר מאה"ע וחה"מ הוא ח"ב.

ב' פסקי דינים להרב נדפסו בס' חוט המשולש להרב מו"ה יהודה דיוואן כמובא בהקדמת נכדו הנז' וכתב עוד שם שהיו לו ספרי שו"ת להרב זקנו ונאכדו ממנו, ושני תשובות לו נדפסו בס' דרכי נועם שם בח' אה"ע סי' ס"ו וס"ז והרב דמחבר הסכים עמו.

742 רבינו דוד ב"ר לוי, ובדברי ס' ארחות חיים המובאים בס' תא"ז

נמ"ז ח"ה אות כ"ה כתוב ר' דוד הכהן ב"ר לוי וקרוב אלי שיש ט"ס כאן כי לא ראיתי זולת זה שהרב היה כהן ואולי צ"ל ב"ר יצחק והוא הנז' לעיל ועמ"ש באורת א' [300 א' דף 144] אחר מגדולי ורבני פרובינצא כדור הרמב"ן ואולי קצת בסוף ימיו ובתחלת דור הרשב"א כנר' מתשו' קרובו רבינו יצחק קמחי (אשר היה כדור הרשב"א) שמביא תשו' הרב לאביו ר' מרדכי קמחי (מובאת בתשובת מהר"י בן לב ח"א סי' י"ח) חבר:

א' ס' מכתם (ע"ש מכתם לדוד) ככתוב בארחות חיים הל' הפלה סי' ע"ג דף י"ז ע"ב פסקי דינים על סדר המסכתות! כנר' בס' כל בו הל' אישורת (סי' ע"ב דף פ"ו רע"ד) ומעתיק מדבריו פ"ב דמועד קטן ובהל' אסורי מאכלות (רס"ק) מפרק גיד הנשה ומדבריו מובאים בכמה מקומות בס' ארחות חיים וס' כל בו (ומדבריו הם המובאים בא"ח הל' חמץ ומצה סי' פ"א משמע שהיה בנרבונא ומוכיר בו פסקים גם כשאר ערי הפרובינצא כמו בלונלי שם בהל' יו"ט סי' כ"ב ובכל בו דף ס' ע"ב ובכדירש בכל בו הל' או"ה דף קט"ו ע"א) ומביא בספרו לדברי הר"ר שמואל שקלי (א"ח הל' ברכת המזון סי' מ"ד והל' שבת סי' רפ"ג ובכל בו דף כ"ב ע"ג ודף ל' ע"א) ולבעל ס' השלמה (א"ח הל' שבת ססי' ס"ג) והגה לו בל' הרמב"ם בס' זמנים (הל' שביחות עשור

פ"ב הל' ז') מובאת בא"ח הל' יוה"כ סי' י' ולא חש לה הרב שם על כי מצא כס' מונה מידי הרמב"ם כאשר הוא לפנינו (ועי' זה הלשון שם בכל' בו סי' ס"ט פ"ב נר' שזהו לשון ס' המכתם כאשר היה כחוב בתחלה גם כס' ארחות חיים) ומובא בתשו' רשב"ץ ח"ב סי' רמ"ג ובס' המנהיג הקצר המובא בתשו' רשב"ש סי' קמ"א והספר הזה היה נמצא להרב מוה"רם לאשקר בהיותו במצרים ככתוב בתשובתו סס"י ק"ז וגם היה בידי הרב מו"ה אברהם בן מוואה כנר' מתשובתו כס' חוט המשולש טור השלישי סי' כ"ה.

743 רבינו דוד הלוי, היה כמנצא בזמן רבינו גרשון מאור הגולה כנר' כס' הפרדס לרש"י הל' בשר בחלב (דף ל"ג סע"ג) שרבינו יהודה הוקן (הוא רבינו ליאונטין הגדול) הגיד משמו וכן נר' שם בהל' הנוכה (דף מ"ו ע"ד מובא כס' שה"ל סי' נ"א) שרבינו יצחק ב"ר יהודה נחלק עם בנו רבינו שמואל הלוי כמה שהעיד בשם אביו (מובא גם במרדכי מגילה סי' תתל"א).

744 רבינו דוד הלוי, היה בזמן רבותיו של רש"י, ואולי היה בן רבינו שמואל ב"ר דוד הלוי הנזכר וא"כ קרוב שהוא חיבר הסליחה (מ"א, בער"ה) ה' אלהי רבת צררוני מנעורי שהיא ע"ס א"ב וחתום בסופה דוד ב"ר שמואל הלוי חוק ואמץ וקינה לט"ב (מ"א) אמונים שררו והיא ג"כ ע"ס א"ב וחתום אח"כ דוד הלוי חוק*, ורש"י שאל מאתו כמ"ש כס' הפרדס הל' בשר בחלב (דף ל"ד ע"ב) ר' דוד הלוי וכו' „ואנא בעינא מקמיה דר"י וכן בס' הישר לר"ת סי' ת"ט „ג' דברים שא' ר' את ר' דוד הלוי" ור' זה הוא רש"י כנר' שם שהדברים ההם הם לתלמידיו ורש"י מוכירו עוד שם כס' הפרדס בהל' חנוכה, (דף מ"ו סע"ד ומובא כס' שה"ל סי' נ' ובתניא סי' ל"א דף מ"ו ע"א).

745 רבינו דוד הלוי, המובא במרדכי לכבא מציעא סי' של"ב אולי מיוצאי חלצי הקודמים*, היה אחר זמן רש"י כי כבר היה פירושו לפניו ככתוב שם שדקדק מפירש'י והוא ממה שפירש שם בגמרא (דף ע' סע"א) דיהיננו ליה ככ"ד משום הפקר ב"ה, דאילו לפירוש הרא"ש המובא בפסקי הרא"ש דליהוי אימתא דב"ד עילויה לא מוכח מידי.

746 רבינו דוד הלוי, (אולי הוא אחר מן הנזכרים), חבר: א' ס' המלכות, כ"כ בקונטרס כ"י כחכמת הצירוף על י"ב דרכים נראה ממנו שמחברו היה קדמון מאוד ובתוך דבריו אומר הלכה ראשונה מס' המלכות שחבר רבינו דוד הלוי תמך (כן מובא בקו' מדבר קדמות מערכת ח' סי' טו"ב ובס' ועד לחכמים ה"א אות מ' סי' נ').

(* ובקובץ כ"י הנמצא תוך ספרי חרד"א No. 1066 f. בתוספת הקינה בפירוש לר' דוד ב"ר שמואל הלוי מאשפזיא, עי' צונץ ז"ל פאעויע דף 164.
*) ולא כמו שב' הח' צונץ שם שהוא הב"י.

747 ה"ר דוד הלוי, יש לו הלי שחיטה ובדיקה בקיצור בלה"ק ולי ספרדיה
בסוף סדר מעמדות הנדפס בוניציא בש' שס"ט, 16.

748 ה"ר דוד מלנדשהומ, הרופא, חבר:

א' ס' שבת אחים, כולל סגולות ורפואות והנהגות איך
להתנהג בעת הרבר ר"ל אשר העתיק מספרי רפואה
אשר לחכמי הנוצרים עם חברו וחלקו לג' שערים
כ"י תוך ספרי רר"א. 8.

749 ה"ר דוד מדינה, או די מדינה, היה מרכני מצרים: רב מוכח בומן

אחד עם הרב מו"ה מרדכי הלוי ומוכאים איזה הסכמות
מאתו על השוכותיו בספרו דרכי נועם בחלק יו"ד סי' נ' ובחלק אה"ע
סל' ט"ו והפליג בשבתו וי"ף כגדלו שם בס' י"א ועי' אות א' (דף 84)
והוא חרום עם רבנים אחרים מרכני מצרים ככתב אחד הבא משם
בעסק שב"ץ תר"ו בשנת תוכ"ה הנדפס בס' קיצור ציצית נובל צבי דף ל"ד.

750 ה"ר דוד ב"ר מנחם הכהן, חבר:

א' ס' מזמור לתורה, סיפור מעשיות החורה בחרוזות
בלשון אשכנז עד סדר ואלה המשפטים וחמש מגלות
נדפס כאמ' שטרדם בשנת ת"ד, 4, ובהאנויא בשנת תע"ה, 4.

751 ה"ר דוד ב"ר מנחם, חבר:

א' פירוש על הקרובות, כ"י כביבליאטהקא באד-
ליאנא באוקספורד 175 א' (וואלף ה"א דף שכ"א).

752 ה"ר דוד מרוקא מרטיקא, הפילוסוף, חבר:

א' ס' זכות אדם, בו רוצה להוכיח שלא חטא אדה"ר מעולם
באכילת פרי עץ הדעת וגם לא בא עליו שום עונש על זה
ומבאר בו כל פרשת כראשית בדרך זה (וכהקדמת ס' אגרת
חמודות כ"י כ' על אודות ס' זה שאסור להגור בו כי כולו
מיוסד על קדמות העולם ושדבריו אסור לשמעם כ"ש להאמין
בהם ואי היה מגדולי הדור היה מטיל חרם על כל מי שיקראנו
או יחזיקנו בכיתו רק להוציאו לשריפה כספרי מינים) וכתב
בהקדמתו שלפי דרכו גם כזה נדחה דעת הנוצרים אשר בנו
יסוד דתם לחקן חטא אדה"ר, כ"י בידי הח' ריגיוו ככתוב
בספרו התורה והפילוסופיאה דף קס"ו, וגם תוך ספרי דעראסמי
בפארמא 208 א' נכתב ע"י אריה חלפון (לערך בשנת רנ"ד
כי בשנה ההיא כתב ס' ארבעה טורים הנמצאים אחי) והשני
הקודם לו לדעתי בזמן הכתיבה 278 א' על קלף ונייר וגם
בוואטיקאנו על נייר (קרית ספר ס' חצ"ו).

753 ה"ר דוד ב"ר משה יהודה, היה בשנת ר"א, וחבר:

א' פירוש על הסליחות ועל חפלות ראש השנה ויוה"כ וסוכות
מנהג אשכנז ונמצאו כ"י בוואטיקאנו, 4, (קריה ספר סי' הל"ד).

754 רבינו דוד ב"ר משה הכהן, היה מבית דינו של רבינו אשר כמו-
ליטולא בספרד וחתום אחר הרב בתשובותיו כלל ד' סי' ו'
וכלל ט"ו סי' ח' אולי בא עם הרב מאשכנז לשם.

755 הר"ר דוד בן נחמיה אש, הרביץ תורה בשאלוניקי בסוף ימי מהרשד"ם
ובזמן הרב מוהרש"ך (הזכירו בתשובותיו ח"א סי' נ"א
וח"ג סי' י"ח) ומו"ה דוד בן שושאן (כנר) בכתיבי קדש שבראש מאמר
יין המשוטר) ובא לפניהם עסק א' בדיני ממנות אשר נתורה בן
הרבנים מו"ה שלמה לבית הלוי הזקן ורון חס בן יהיאי (ככתוב בס' בני
אהרן שאלה א' סס' ג') וחתנו ותלמידו היה הרב מו"ה אברהם בן
נחמיהש [ע"ל אות א' 191 ג.] ונדפסו מתשובותיו בס' תורת אמת
לניסו מהר"א ששון סי' ע"ה וסי' קמ"ז וסי' קס"א ובתשו' מקור ברוך
סס' י"י.

756 הח"ר דוד נוניש טורים, דרש טוב והרביץ תורה במדרש אבי
יהומים אשר להספרדים כאמשטרדם היא הביא לרפום
שנית שם בשנת תנ"ח ד' חלקי הש"ע עם ס' באר הגולה והגיה אותם
עם אהוות מרעהו ובשנת תס"ב הגיה ספרי יד החזקה אשר נדפסו
שמה ומשנת ת"ס עד תס"ה הביא לרפום שם בכרך קטן ספרי תנ"ך
בלי פירוש וגם עם פירש"י וגם חומש וחמש מגלות עם פירש"י והפטרות,
וגם הביא לרפום:

א' ג' דרשות אשר דרש במדרש הנז' בלשון ספרדית באמ-
שטרדם בשנת ת"נ, 4, ונפטר בשנת תפ"ח.

757 החכם דון דוד נשיא בהאי קנדיאה הנקראת קריטה היה המוציא

והמביא בבית החשמן פראנסיסקו בינמיוולו [Bentivoglio]

ועם כל זה היה נאמן לאלהיו ולא בא בפיו בשר פגול

או מיין מזגיו וחבר לו לשמו בשנת ה"א ק"ץ:

א' ס' הודאת בעל דין נגד אמונת הנוצרים חלקו לשני חלקים,

ח"א כולל עדות והודאת י"ב שלוחיהם האפוסטולוש באיוונ-

גיליש על אמתת שלש עשרה עקרי ויסודי דתינו הנאמנה בעל

כרחם יספרו שבחס, וח"ב עדיו מחוכם משיחים לפי תומם כי

שקר תמכה ימינם בתשע שרשי אמונתם, נמצא אתי כ"י וכתוב

בראשו שהחכם המחבר היה אחי דון יוסף נשיא מחבר ס' בן

פורת יוסף.

758 הח"ר דוד סביבי ב"ר יהודה, הביא לרפום בליוורנו בשנת תי"ז

בהיותו שם בשליחות מצוה מקושטנדינא ס' הולדות אדם

להרשב"א וגם הביא לרפום בוויניציאה בשנת חכ"ד:

א' ס' מציל נפשות, כולל חפלה הים וחפלה הדרך להרמב"ן
וחפלה לר"א הקליר וחפלה לזמן המגפה ר"ל זכרומה, ועוד
הביא לדפוס שם בשנת הס"ד:

ב' ס' מגן דוד, והוא קיצור מס' מעבר יבק.

759 הר"ר דוד ב"ר נתנאל קרקשוני, נמצאת לו תשובה בס' זרע
אנשים כ"י (כ"כ הרב מו"ה חיד"א כבית ועד ס' י"ט).

760 רבינו דוד ב"ר סעדיה, חבר:

א' ס' משפטי שבועות בלשון ערבי.

ב' תשובות על קצת דברי ס' הלכות גדולות ומשניהם
מוכאים לשונו מועתקים ללשון הקדש בשיטה
מקובצת לבכא מציעא דף ק"ד ע"ב.

761 הר"ר דוד בן עמר, היה דיין אצל הספרדים באמ"ד מכיה דינו של
הרב מו"ה שלמה אאילין כנר' בס' שקר פושעים חתימתו
אחר חתימת הרב וה"ר שלמה יהודה ליאון בכמה מקומות.

762 הר"ר דוד ענבי, אחד מרבני קושט' בש' תי"ו ותהום על הסכמתם
לס' יפה הואר על שמות רבה הנדפס בוניציאה.

763 הר"ר דוד פארוה, קרוב אצלי שהיה מרבני הספרדים בלונדון
והלך לסוריאם אשר בחלק אמעריקא ומה שם בשנת תע"ג:
(כן כתיב באגרת כ"י מן ה"ר דוד ניטו מועתק אצלי), חבר:

א' ס' שלהן הטהור, קיצור הדינים מש"ע א"ח וי"ד נדפס באמ"ד
בש' תמ"ז וכפפר"מ בשנת תנ"ז ועוד בש' תע"ג, 16.

764 הר"ר דוד ב"ר פנחס ניטו, רב מובהק ופילוסוף וחכם גדול בכל
החכמות (כאשר יעידון עליו חבוריו) נולד בוניציאה

בשנת תי"ד והיה דיין מצויין ודרשן הקהל ורופא בליוורנו ונקרא משם
מן הספרדים אשר בלונדריש לאכ"ד ומורה צדק בק"ק שערי שמים
ובא לשם בסוף ירח אלול משנת תס"א (כן ראיתי באגרת אשר כתב
הרב להחכם אונגער וכן נר' בס"ס מטה דן סי' שס"ב) ונפטר שם כ"ה
טבת בשנת תפ"ח וכבוד גדול נעשה לו במיתו ונדפסו ג' דרשות
ההספר שם ובנו הרב מו"ה יצחק ניטו מלא מקומו, והוא חבר:

א' ס' בענין קדימת הגם לפסחנו כל' איטאליקי הנקרא Pascologia,

הרחיב לבאר בו כל הנוגע להענין הזה (אפס קצתו כתב מזה
בס' מטרה דן ככתוב שם בויכוחו ה' סי' רמ"ו) חברו בליוורנו
בשנת ה"א תנ"ג והרפיסו בלונדון בשנת אלף תש"ב לחשבון
הנוצרים, 8, ומיראתו פן לא יקבלו אותו הנוצרים יושבי אי-
טאליא הוכרח להדפיס על שער הספר שנדפס בקולוניא, ועוד
בליוורנו 1765.

ב' ס' השגחה אלהית, בל' ספרדי Della Divina Provvidencia הדפיסו שם בלונדון בשנת ה"א חס"ד, 4, ולא כחב בו שמו בפירוש (על שקמו עליו עוררים וחקטטו עליו מקצת מיהידי קהלתו על דבר ההנחה אשר הניח והוכיח שהשם ית' והטבע הכל א' ושאלו בזה את הרב המובהק מו"ה צבי אשכנזי בהיותו עדין באלמנא בשנת חס"ה והוא הצדיק את הצדיק שכל דבריו נכוחים ואין עולתה בדבריו (עי' חשו' חכס צבי סי' י"ח) אכל רמז בו על שמו תחת האותיות שמימינן המדפיסים לציין הדפים מאות א' עד נ"ו כהוב. Sr. H. H. R. David Netto Rabb. dell. K. K. Londres Ital anno 5464.

ג' ס' מטה דן וכוזרי חלק שני, יוכיח בו בראיות חזקות ומענות שכליות ומופתים גדולים אמתה תורה שבעל פה המקובלת מהו"ל במשנה ובתלמוד ע"ד ויכוח בין מלך כוזרי והבר, כמעשה כוזרי הראשון והלקו לחמשה ויכוחים וביכוח החמישי דבר בעניני תקופות ומולדות (ונדפסו השגורת על קצת מדבריו בס"ם מחר הדש ד' פירינצי) והדפיסו עם העתקה לל' ספרדי בלונדריש בשנת הע"ה, 4, ונדפס עוד בהמבורג (ע"י ה"ר נתן מאי וככתוב בהסכמת הר"ב שאנת אריה ומפני המחלוקת הדפים על השער מיץ) בלי העתקה בשנת תק"ס, 8. ד' בינה לעתים, הוא לוח בלשון הקדש ולשון ספרדי משנת הת"ע עד שנת הת"ק ולהיות הרב אז טרוד בצרכי צבורו ולא היה לו פנאי להגיהו ונפלו בו קצת טעויות לא קרא שמו עליו ונדפס בלונדריש בשנת הע"ה, 12.

ה' ס' אש דר, בו קנא קנאת ה"צ נגד ספרי נחמיה חייא היון העוקרים עקרי חורתינו השפיל בו יסודותיו וכל הצעותיו הסיע בין שני ויכוחים בין ד"ן ונפתלי והדפיסו בלונדריש שנת הע"ה, 8, בלה"ק וגם בלשון ספרדי.

765 הר"ר דוד פינצי ב"ר עזריאל, חכס כולל וראש ישיבת מנטובה אחרי מות הרב מו"ה יהודה בריאל עם הרב מו"ה אביעד שר שלום השני לו והמביא דבר תורה בשמו בפ"ד מספרו אמנות חכמים ושניהם שאלו מאת הרב המני"ח וגם מאת הרב יעב"ץ [ע"ל אות א' דף 9] ונדפסו לו איורה חשובות בתשו' שמש צדקה ובתשו' דברי יוסף סי' ל"ד.

766 הר"ר דוד פינצמון ב"ר אליעזר הלוי, רב מובהק בפירארא, נו' בס' שלשלח הקבלה דף ס"ד ע"א והגיה ספרי המיימוני עם מגיד משנה שנדפסו בוניציאה בשנת רפ"ד פעם ראשונה בהעתק וכחב הקדמה בראשם (רמזו עליה המגיה בסמ"ג עם ביאורי מהר"א שטיין דף רצ"ט ע"א) ויראה שהוא הר"ר דוד פינצמון הרופא מקרי-

מונה שנמצא לו ס' כחכמת הרפואה כ"י בוואטיקאנו ככתוב בקרית
ספר סי' הל"ז.

767 הר"ר דוד פרוכנינצאלי, ראש לדרשני איטאליא בזמנו היה כמנ-

טובה בראשית המאה הרביעית מהאלף הששי ולפי
השערתו היה אחי הרב מו"ה משה כ"ר אברהם פרוכנינצאלי ואם כן
קרא שם בנו הוא הראב"ד פרוכנינצאלי [ע"ל אות' א' 82 ג] על שם
אביו והוא המגיה לס' עקרת יצחק הנדפס בוויניציאה בשנת שכ"ה, וחבר:
א' ס' עיר דוד, פירוש על התורה מובא בס' מאור עינים פרק
מ"ו ריש דף קנ"א.

ב' ביאור על שיר השירים, נזכר שם פרק נ"א דף קס"ב ע"ב.
ג' ס' דור הפלגה, כולל יותר מאפים מלות עבריות המפורות
קצתם בלשון רומי וקצתם בל' יוני ואיטלקי וזולתם נו' שם פ'
נ"ו דף קע"ג ע"ב.

768 הר"ר דוד מפרנקפורט דמיין הנקרא ר' דוד אפטרוד, היה

זקנו של הרב מו"ה יצחק זינצהיים וכתיב פירושים
ליוצרות ולס' חסידים וכולם היו למאכולת אש בשנת תע"א כשריפת
העיר ההיא, ובנו ה"ר שלמה זלמן אפטרוד כתב מחדש על ספר
פירושו לס' חסידים כאשר היה בזכרוננו מפירושי מר אביו והדפיסם
שם עם ס' חסידים בעצמו בשנת הפ"ה, 4, והרב מו"ה יעב"ץ השיג עליו
בס' שאילת יעב"ץ ח"א סי' ק"ס ונכדו הר' מו"ה דוד זינצהיים יישב
דבריו בספרו יר דוד למס' שבת דף פ"א ע"א (דף כ"ה רע"ד מהספר).

769 הר"ר דוד מפאראבישטש, היה לו בן אשר חבר*):

א' ס' זר זהב, כולל ליקוטים מהוהר ומדרשים עפ"י
ערכים כסדר א"כ [וקצת סוגיות להילוקים בסופו]
נדפס בקראקא ת"ז (שפתי ישנים).

770 הר"ר דוד קונפורטי, היה חכם כולל ודיין מצויין תלמיד של דודו

אחי אמו מו"ה שאלתיאל חפץ כומן הרב מו"ה מאיר
תלמד, ומגדולי חבריו היה הרב מו"ה ישראל אבא
הנז' בתשו' הרב הנ"ל ונכדו בן בנו היה:

771 הר"ר דוד קונפורטי, הנולד בשאלוניקי בשנת שע"ז או שע"ח ואמו

היתה בת ה"ר יקותיאל עזוו בן הרב מו"ה עמנואל
איש בניוניטו המחבר ס' לית חן ומו"ה דוד היה חתן הר"ר אדוניקים
די לונאנו בן הר"ב שתי ידות ולמד בישיבת הרבנים מו"ה מרדכי
קלעי ומו"ה דניאל אשטרוס אהרי אשר למד שם אצל החכם מו"ה

(*) לפי השערת הח' רמ"ש שם המחבר ברוך הוא כי בן כתב בסוף ספרו „והלל לגמור
לה' אלהי אבי לעיני כל הקהל בן דוד ויאמר ברוך ה' נתן התורה וכו'“ והיה דר בק"ק לוקטש
חדש כנו שב' שם.

דוד גיראסי בחברת ת"ת (כי כן היה בשאלוניקי מנהג התלמידים המעיינים ללמוד קודם בחברת ת"ת ומשם יוצאים לישיבות הרבנים אשר חוץ לת"ת כמ"ש בס' קה"ד דף מ"ו סע"א) מס' מציעא וגם באזמיר אצל הרב מו"ה יוסף אישקאפה וגם למד ס' הזוהר ושאר ספרי קבלה בנערותו בשנת שצ"ה בהיותו כבן י"ו או י"ח שנים אצל המקובל ה"ר יפת המצרי בהיותו שם בשאלוניקי וגם אח"כ אצל המקובל מו"ה יעקב צמח בעלותו לירושלים חוב"ב בשנת ת"ה וקרוב אצלי שהלך משם למצרים ועלה שנית לשם בש' תי"ב לדור שם עם בני ביתו אבל חזר למצרים והיה מרבניה בשנ' תל"א (כנר) בחשו' דרכי נועם אה"ע סי' כ"ג וכ"ד ע"ש) ושאל מן הרבנים מו"ה חיים שבתי וממו"ה חסדאי הכהן ומנדולים אחרים ונשא ונתן עם הרב מו"ה חיים בנבנשתי והרב הסכים עמו והתם לו על ג' פסקים ששלח לאזמיר (וחתימה א' להרב נדפסה בחשו' בעי חיי האה"ע סי' י"א ועל אותו פסק חתם גם הרב מו"ה שמואל ויטאל במצרים שם בס' י') ותשו' לו מובא בחשו' דרכי נועם אה"ע סי' מ"ג והסכים עמו הרב מו"ה מרדכי הלוי שם בס' מ"ד והסכים עוד על פסקיו שם בס' נ"ב וס' נ"ט וגם רבו הרב מו"ה דניאל הסכים עמו בחשו' מגן גבורים ח"ד סי' י"ג ו"ד והוא חבר שם במצרים:

א' ס' קורא הדורות (כנר) בו דף ל' סע"א) בו קורא ומוכיר בשמות לרבנן סבוראי וגאונים וראשי ישיבות ורבני הדורות עד זמנו וכלל בו הרבה חידושים משנות דור ודור רק שאינם מסודרים כראוי וממנו שאב הרב מו"ה חיד"א בספריו וגם אני המלקט לקוטי בחר לקוטי נהייתי ממנו, הובא לדפוס ע"י ה"ר דוד אשכנזי בויניציאה בשנת תק"ו, 4, [ונדפס עוד בלעמבערג בש' תר"ה ועוד בכרל"ן עם הגהות ומפתחות ע"י החכם דוד קאסעל בשנת תר"ו].

ב' ס' השוכרות, כנר' ומוכיר לחלק אה"ע מהם בס' קה"ד דף כ"ג ע"כ ונמצאת אתי השוכה להרב בס' תשו' כ"י של הרב מו"ה משה יהודה עבאם מרבני מצרים וגם בה מוכיר לס' תשו' שלו וגם שבנו הראה לו תשו' רב אחד מרבני שאינוניקי וקרוב אצלי שבנו זה הוא הרב מו"ה גבריאל קונפורטי [על אות ג']

[M. 661.]

772 הר"ר דוד חיים קורדינאלדי ב"ר יהודה משה, אחד מיוחד מחכמי איטאליא, חבר:

א' ס' בית דוד על ששה סדרי משנה וגם על המפרשים ר"ע ותו"ט וקול הרמז הנפך ידו וביאר בפרט כל המקומות הנוגעים לחכמות הנרסה ותכונה וביאר השורש בקונטרס בפני עצמו קונטרס הצורות יכינה נצמד להספר והביאו לדפוס באמשטרם בשנת הצ"ח, 4.

ב' הגהות וחידושי דינים על ד' ש"ע כ"י רובם נעתק ע"י הרב
 חיד"א בספרו שיורי ברכה.

ג' הגהות על פירוש גור אריה (יעד לחכמים ח"א אות ה' ס"ז).

773 הר"ר דוד די קאשיריש משאלוניקי תלמיד הרב מו"ה אהרן בן

חסון (כנר) בתשו' מהר"י מטראני סי' ב' חאה"ע ססי'
 י) והלך לצפת וחתם שם בש' שס"א תוך רבני העיר וגדוליה כמובא
 בתשו' מהר"י מטראני ח"א ססי' פ"ב ומשם הלך לירושלים והרביץ
 תורה שם ושם היתרה מנותחו קודם לשנת ת"ה (כנר' בס' קורא
 הדורות דף מ"ט ע"א).

774 רבינו דוד ב"ר קלונימוס ממינצבורק (ובסל"ה הגהות המתחלת

"ברוך האמן למקדש שמם" הנמצאת בסדר סליחות

כ"י סי' י"ב וכתוב עליה מרכינו דוד ממינצבורק החוס בר"ת "דוד בן
 רבי קלונימוס כרבי מאיר"*) חוק" והיה א"כ אחי ר' יהודה ור' מאיר
 משפירא) חתום שני על תקנות הקהלות שנעשו במגנצא בשנת
 תתק"ף להאלף החמישי (הנרפסים בסוף תשו' מהר"ם מד' פראג)
 ואחריו החומים רבינו אליעזר ממיץ ורבינו שמחה משפירא ורבינו
 אלעזר מנרמיץא ורבי' ברוך ממגנצא ורבי' אבי העזרי וגדולים אחרים
 ועל תקנות הקהלות אחרות עם רבינו ברוך כמובא בתשו' מהר"ם הנז'
 סי' התקל"ד ובתשו' מיימוניות לס' נשים ססי' כ"ו ובמרדכי כתובות
 סי' קנ"ה (המובא בתרומת הדשן סי' שכ"א) ומובא בתוס' כתובות דף
 ד' סע"ב והיראות ופסקים לו מובאים במרדכי מ"ק סי' תע"ב ובס'
 החכמה לרבי' ברוך (המובא בתשו' מהר"ם הנז' סי' תע"ב ובמרדכי
 יבמות סי' צ"ב ומה שכתב שם רבי דוד ורבי' קלונימוס צ"ל ב"ר קלונימוס)
 ושאלת רבי' ברוך מאת הרב ובנו רבי' משולם (ע"י אות מ') והשובתם
 כתובים במרדכי כתובות סי' ק"נ (כודאי גם המה לוקחו מס' החכמה)
 ומובאים בהגהות אשרי שם ספ"ב ורבי' שמואל בן רבי' ברוך (כצ"ל
 במרדכי שם וככתוב במרדכי כ"י אשר לי וכנרפס בהג"א) דחה ראיהם
 [ע"ל אות ב' 637 א.] ושאל מן רבינו יהודה ב"ר קלונימוס ב"ר משה
 ככתוב בשבילי הלקט ח"ב כ"י סי' ק"ג, ותשובת הראב"ה להרב מובאת
 במרדכי לע"ו סי' תתנ"ו ובס' אור זרוע [הל' צדקה סי' י"א] (המובא
 בתשו' מהר"ם הנז' סי' תשנ"ג) מובא מחלוקת כדן בין הריצב"א והראב"ה
 ושהרב הכריע ביניהם.

775 רבינו דוד ב"ר שאול מחכמי פרובינצה היה תלמיד רבינו שלמה

מן ההר וחבירו של החסיד רבינו יונה מגירונדי ושלשחם

הי' המעוררים על ס' מורה נבוכים וס' המדע להרמב"ם (ע"ל אות ש')

(*) אשר היה בן רבינו קלונימוס חזקן ע"י צונץ ליטעראטורגעש. ד' 825 והרב חיד"א
 חשב ר"ד ממינצבורק ור"ד ב"ר קלונימוס לשנים, והוא אחר ואין שני.

מוכא בשיטה על מס' ב"מ לא' מרבני פרובינציה (וחולק שם על הראב"ד) אשר היתה בכ"י להרב מהר"י בן לב והובאה בתשובותיו ח"ג ס' ס' (ומשם הובאו דבריו בתשו' מהר"י מטראני ספר ב' חלק י"ד סי' ל"ט ומשיג עליו שם ונדחק לפרש דבריו).

776 רבינו דוד בר' שאלתיאל, החוס על התקנות הנוספות על תקנות הקהלות הקדמוניות הנדפסים בסוף תשו' מהר"ם ב"ב ד' פראג והיה תלמידו של הראב"ה כנר' מהכהוב בתשובתו (המובאת בהגמ"ר כתובות סי' רפ"ו) „וקלה בידי ממ"ז אבי העור"י ונר' שבני ווייצבורק היו כפופים לו וסרים למשמעתו כי רבינו ברוך ממגנצא קבל עליהם אצלו על אשר סרכו בתקנות קהלורת שו"ם והרב השיב לו ככתוב באור זרוע (מוכא בתשו' מיימוניות לס' נשים סי' ל"ה).

777 הר"ר דוד בר' שבתי יונה, כהיותו כבן חמש שנים לוקח מעמו עטרת ראשו הרב אביו ולמד מפי הרב מו"ה שמואל גאון וסדר והביא לדפוס ס' שי' למורא לאביו הרב בשאלוניקי בשנת תבי"א ליצירה ותוסף בו מחידושיו והוא היה חסיד גדול ועניו ומעיין ופסקן כאשר העיד עליו בן דורו בס' קה"ר (דף מ"ז ע"א) ונדפסת תשו' לו בס' מגן גבורים חוה"מ סי' ל"ה והרה"מ הסכים עמו.

778 הר"ר דוד שירירי, היה מרבני שאלוניקי בדור הקודם לדור הרב מו"ה חיד"א וחבר:

א' ס' סוכת דוד, דרושים עה"ת (שה"ג ח"ב אות ס' סי' ל"ח) [נדפס ח"א בשאלוניקי תקל"ח והיה לו עוד ח"ב שלא נדפס].

779 הר"ר דוד בן שלמה (כנתום בשו"ת ד"ו ח"א בלשונות הרמב"ם סס"ה) **בן אבי זמרא** או בן זמרא (כנויו היה מתחילה בן זאמירו, ככתוב בס' תיקון יששכר דף ע' ועד היום יש ממשפחתו במערב כאשר העיד הרב חיד"א בשת"ג ח"ב אות ד' סי' ה') המפורסם בשם הרדב"ז תלמיד רבינו יוסף סאראגוסי (ככתוב בס' חרדים דף ט"ז ע"ב) וחברו של מהר"י קורקוס (ככתוב בתשו' ד"ו ח"א סס"ו ש"מ היה מיוצאי ספרד ובהיותו בן י"ג שנה היה בצפת וראה שם למהר"א אסכנדרני (ככתוב בתשו' הנז' סי' תקצ"ו) והלך לעיר פיס וירד מצרימה אשר היתה בזמנו במעמד טוב מאוד (כמ"ש רבינו בצלאל בתשו' סי' ל"ה) והיה מישיבת הנגיד רבינו יצחק הכהן שולאל ומבית דינו וחותם עמהם על הסכמתו משנת הרע"ד (כאשר העיד על עצמו בתשו' הנז' סי' תרמ"ד), והיה שם בזמנו הרב מו"ה משה אלשקר ובימיהם עבר שם הרב מהר"י בי רב ועברו קצת דברים ביניהם [כאשר נכתב לקמן בעו"ה בשמותם לחולדותם] והרביץ תורה שם ארבעים שנה (כמ"ש ה"ר יצחק עקריש, אשר היה בכיתו כעשר שנים, בהקדמת השלשה פירושים על שה"ש שהביא לדפוס בקושט' ונר' שם כמה היה הרב מופלג ומפורסם בשבת

בדור דעה ההוא וכן נר' בחשו' הננ' סי' כ"ט) והעמיד תלמידים רבים וגדולים ומגדוליהם רבינו בצלא' אשכנזי ורבינו שמעון אשכנזי (ככתוב בחשו' בס' דברי דוד סי' ל') (ולדעתי הוא מו"ה שמעון קאסטולאן, עי' שה"ג ח"א אות ש' סי' ל"ה) אף הוא תקן שם המשמורות של קברים וביטל חשבון השמרות שהיו מונין מומן אלכסנדר (שה"ג ח"א אות ד' סי' ט' בשם קובץ כ"ג) ומגודל קדושתו והרהורו בד"ת גם בחלום דברו בו (כנר' מחשובתו המובאת בס' דרכי נועם רס"ב) והרב חיד"א העיד (בס' שה"ג שם) בשם רבני ירושלים שאליהו הנביא נחגלה לו ולעת זקנותו יצא משם ועלה לירושלים העה"ק לחזור בנועם ה' ולבקר בהיכלו אך על דבר רוב המסים אשר הטילו עליו הישמעאילים כי היה עתיר נכסין גדול פנה משם וחקע אהלו בצפת חוב"ב בימי הר"ב בית יוסף (עי' בחשו' הננ' סי' חרנ"ה וחרס"ב וחרפ"ו ובלשונות הרמב"ם סי' ק"ג) וכברו ונשאו מאוד והושיכו למעלה ממנו בכל הדברים הן לענין ישיבה והן לענין חתימת שמוחם מפני שהיה מופלג בשנים ממנו ואחרי היותו בארץ הקדושה כעשרים שנה נחבקש שם בצפת כישיבה של מעלה בהיותו כבן ק"י שנים (ר"י עקריש שם וקה"ד דף ל"ז ע"ב) ושם מנוחתו, והוא חבר:

א' ס' יקר תפארת, בכל מקום שלא נמצא מגיד משנה ונדפס באומיר בשנת תקי"ז על ס' הפלאה וזרעים, 2, ועל הנשאר מח"ג מספר היר החזקה ועל ח"ד ממנו נמצא בכ"י בירושלים בידי הרב מו"ה יוסף זאמירו ככתוב בס' דברי דוד סס"י ס"ה ומעתיק שם בס"י ע"ד דברי הספר על פ"ד מהל' ממרים.

ב' שלשת אלפים תשובות, ונדפס מהם ספר אחד בליוורנו בשנת ת"כ, 2, והוא כולל ש' סימנים ועוד נדפס קובץ מהם אשר היבא ממצרים לירושלים והיו תחמ"ב סימנים תשובות ושי"ח סימנים פירושים ללשונות הרמב"ם בויניציאה בשנת תק"ט, 2, בשני חלקים, ח"א כולל תקפ"ח סימנים שו"ת וע"ה סי' מהפירושים והנשארים נדפסו בח"ב, עוד נדפס חלק תשובות בפירודא בשנת תקמ"א, 2, ונקרא חלק שלישי כולל ר"נ סימנים מס"ה ת' עד סי' חרמ"ט והסימנים מכוונים כסימני שו"ת הרדב"ן שמוכיר מהריק"ש (שה"ג ח"ב אורח ד' סי' ז') עוד נדפס חלק חמישי בליוורנו בשנת תקע"ה, 2, כולל ר"צ תשובות מן סי' שני אלפים נ"א עד סי' שמ"א ע"י מו"ה יהודה זרחיה אוולאי והוסיף בסוף איזה תשובות להקדושים מו"ה חיים כפוס' ומו"ה יהודה חאמי ומו"ה מאיר גאוויזון ומפתח לתשו' הרב ואח"כ קונטרס כולל ע' סימנים תשובות מן השמים אשר הושבו לרבינו יעקב הלוי ממרויש ואח"כ עוד תשובה אחת למו"ה חיים כפוס' הנ"ל, עוד נדפסו ע"ד סימנים שו"ת כדניי אה"ע וכיאור לשונות הרמב"ם בשם דברי דוד (ונדפסו מהם כבר בהחלקים הראשונים)

עם ס' הון יוסף להרב המביאם לרפוס מו"ה יוסף זאמירו, בלי-
 וורנו בשנת תקפ"ט, 2, ובסס' ס"ה כיתב שעוד באו לידו כמה
 שו"ת לשונות התלמוד בכ"י ונדפס הסכמה להרב על פסק
 מהרשד"ם כתשו' האחרון חאה"ע סי' קנ"ג (ועי' עוד שם סי'
 ע"ג) ות"ל באו לידי בכ"י ב' חלקים שו"ת להרב ח"א וח"ד
 ובראש ח"א מפתח מסודר לאלף סימנים מתשו' הרב הנחלקים
 בד' חלקים ואחריו כתוב שנכתבו ע"י ה"ר משה שטרית להרב
 מו"ה יעקב חאגין ובלי ספק שהם הב' חלקים שהוכיח הרב
 מהר"ם חאגין בהקדמת ס' אור קדמון שנמצאו לו בירושלים
 עה"ק מירושל' אביו ועל' כי הסימנים שוים עם החלק הג'
 הנדפס בפירודא נראה שנעתק החלק הג' מכ"י הסופר הזה.

ג' כללי הגמרא, נדפסו בס' מהררי נמרים בויניציא שנ"ט, 4,
 [ועוד בזאלקווא? חק"ט לפ"ק].

ד' חידושים על התלמוד מובאים בשיטות שחבר רבי' בצלאל
 אשכנזי תלמידו.

ה' כתר מלכות, תפלה יקרה ליום הכפורים נדפסה בס' אור
 קדמון המובא לרפוס ע"י מוהר"ם חאגין בויניציאה בשנת חס"ג
 ומועתקה בס' שבט מוסר פ"ו [ונדפסה שוב כמחזור לערבית
 יזה"כ מנהג אשכנז ע"י ר"ו היידנתיים].

ו' ס' מגן דוד, בצורת האותיות וסודן וסוד ציון ומלואן ע"ד
 הקבלה בסדר הא"ב ומפרש בו בכמה מקומות דברי ס' החמונה
 וגם מביא ומקרב בו לס' השם הנק' חיי עוה"ב [ע"ל אות א' דף
 117] וחולק בו על דברי מהר"ם מרקנאטי ור"י חייט (ועי' בס'
 הפרדס שער עצמות וכלים פ"ב) נדפס באמשטרדם בש' תע"ג,
 4, והוגה ע"י מוהר"ם חאגין הנז' [עם הקדמתו והקדמת המביאו
 לרפוס ה"ר יוחנן ב"ר אהרן יצחק מהעלישווא].

ז' ס' מצודת דוד, טעמי המצות בדרך הקבלה נזכר בראש ס'
 מגן דוד, ומהר"ם חאגין מביא דבריו באיזה מקומות בספרו
 אלה המצות, וראיתי ממנו איזה דפים נדפסים מההחלח הספר,
 כנר' נדפסו לדוגמא ולא נשלם [ונדפס בזאלקווא בשנת
 ברכ"ת לפ"ק].

ח' ס' מכתם לדוד, פירוש על שיר השירים באריכות בדרך
 הקבלה כ"י באחת מערי איטאליא*).

780 הרב דון דוד ב"ר שלמה אבן יחייא, מיקרי העיר אישכונא היא
 לישכונת היה מגדולי תלמידי הרב מו"ה יוסף חיון
 אשר בזמנו היה שם זהב התורה מכל מלכות פורטוגאל והיה רב
 מובהק וחכם כולל כנר' מספריו ולעת זקנתו כאשר גורשו ישראל

(*) והח' פורטמ' כ' בשם דע ראססי שנר' בקושט'.

מאדמה פורטוגאל עוב גם הוא את ארצו ואת מולדתו ובה לארץ חוגרמה והיה בקושטנינא בשנת רס"ה בימי רבינו אליה מורחי כנר' בתשו' סי' כ"ח וגם נדפסה לו תשובה שם בס' ל"ז בעסק ענונה וחלק בה על פסק הרא"ם והוא השיב עליו שם בס' ל"ח בדרך כבוד כת"ח שניחים זה לזה בהלכה, ובניו היו הרבנים מו"ה יעקב המכונה חם אשר נדפס לו ס' אהלי תם ומו"ה גדליה, וחבר בהיותו עוד בלישבונה:

א' ה' טרפורת הסרכא, הלכו לו' פרקים ובסופו סדר בדרך קצרה, מובא בכ"י על טור י"ד חברו בשנת ה"א ר"נ כנר' בסוף פרק ה' מהספר (ונסתרה מזה דעה בעל' שלשלת הקבלה שהוכרתי לעיל [707 א] ונדפס בקושטנינא, 4.

ב' ס' קב ונקי, פירוש על' משלי (ככתוב בס"ס מילי דאבורח ברברי נכד הרב) כולל מבחר דברי המפרשים הידועים ונוסף עליהם מדברי רב ששת ומדברי מורו הרב מהר"י חיון הנז' עם הקדמה ושיר בראשו נדפס ראשון [בלישבונה ר"נ ועוד] אצל המקראות שנדפסו בויניציאה בשנת רע"ח.

ג' ס' לשון למודים בחכמה הדקדוק כולל כל דברי המדקדקים בדרך קצרה חלקו לד' שערים וכל שער לפרקים, ובסופו:

ד' מאמר שקל הקדש, דבר בו במלאכת השיר בקצרה וחלקו ל"ז פרקים חברים לקרובו ותלמידו ה"ר דוד ב"ר יוסף אבן יחייא [ע"ל 730] אשר יצא בשיר בראשם לכבודו, נדפס כקושט" בשנת רס"ז ונדפס שנית שם ע"י נכדו הרופא ה"ר יוסף ב"מ חם ונתקנו הטעויות אשר היו בהנדפס ראשון ע"י הח' ה"ר שלמה אלמולי בשנת ש"ב, 4, ונזכר בסופו ברברי המכיא לרפוס כי עוד היה מוכן להדפיס.

ה' ס' תהלה לדוד, אשר חבר הרב.

781 הר"ר דוד ב"ר שלמה אלמאראם, מרבני ויניציא הסכים בשנת חס"ג על ס' אור קרמון הנדפס שם.

782 הר"ר דוד ב"ר שלמה ב"ר יהושע המכונה ועליקמן אווא הנקרא ר' דוד גאנז נתגדל אצל הרב מו"ה משה איסרליש בקראקא ולמד אצלו (ככתוב בהקדמת ספרו נחמד ונעים) ומסתמא על ידו נתהווה החשוקה בלבו ללמוד שארי חכמות וגם היה תלמידו של הרב מו"ה אליעזר טריווש (צמח דוד ח"א שנת ר"ס) והיה שארו של הרב מו"ה נחן שפירא אשר היה בן דודו (שם שנת רצ"ג ושל"ז) והיה מופלג בחכמות תוכן ומתנרם גדול עד שמגדולי הוכני הנוצרים אשר היו בומנו נשאו ונתנו עמו (כנר' בספריו) והשקה מחכמתו לכל צמאי החכמה אשר באו א"י לשאוב ממעיניו בהעיר פראג ומת בשנת שע"ג (וואלף בספרו ח"ג דף קפ"א ואם מאתו נכתב הפרט בס"ס נחמד ונעים מוכרח שמת בסוף השנה), וחבר:

א' ס' צמח דוד, בזכרון הדורות עד זמנו בקיצור גדול חלקו לשני חלקים, ח"א כולל מאדה"ר והאבות והנביאים ומלכים והתנאים ואמוראים וסבראים והגאונים וחכמי ורכני הדורות עד זמנו בשנת שנ"ב, וח"ב בזכרונות המלכים מיום מלך מלך והקסרים והחדשות אשר נהו כימיהם ג"כ עד זמנו ונדפס בפראג בש' שנ"ב ונדפס עוד ונהוספו בו הדברים עד שנת הנ"ב כמעשהו בפפד"מ בש' חנ"ב [והח"ב ממנו נדפס כאמ"ד ונדפס עוד באופיכך תקכ"ח, פיורדא תקמ"ה, סדילקאוו תקצ"ה, ועם הוספות משנת חנ"ג עד תר"ו בלעמבערג תר"ן].

ב' [ס' נחמד ונעים בחכמת התכונה וקדוש החדש וכו' נחלק ליי"ב שערים ולש"ה סימנים והובא לדפוס ביעסניץ בשנת תקנ"ג, 4, ע"י הרב מו"ה יואל ב"ר יקותיאל אויסטערליץ] והמבל"ד בפראג ס' צמח דוד הזכיר עוד מספרי המחבר: ס' מגן דוד בחכמת החכונה ונמצא פה באוצר הספרים כ"ו על מ"ח דפים, 4, וכתוב בו "חלק מהתכונה של הר"ר דוד איש חבונה ממשפחת אוואז מכונה עם ציורים" נעתק בשנת שנ"ח והוא חלק מהספר נחמד ונעים הנ"ל, אולי כי שם הספר בחחילה היה מגן דוד ואחרי אשר עבר עליו מחברו שנית והשית עליו נוספות יותר מהעיקר שינה שמו וקרא אותו נחמד ונעים ובסה"ס אשר ממנו נעתק בדפוס כתוב "סליק יוס' ו' ה' אב שע"ג" [ונדפס ס' מגן דוד בפראג בשנת שע"ב].

ג' ס' מגדל דוד בחכמת המספר והנדסה ובלי ספק כי הוא ס' הפרוודור הנ"ל מאתו בס' נחמד ונעים סס"ר ר"ע אשר חבר בחכמת המספר והתשבורת והנדסה כאריכות וכתב שם שנאבד מאתו, עוד הזכיר בהקדמת ס' נחמד ונעים ובס' צ"חוקס"ד שחבר: ד' ס' מאור הקטן, נראה שם שהוא בחילוך הלכנה והכוכבים וממשלחם בכל שעה ושעה ובמולדות וחקיפות וחכמת העיבור וחלקו לשערים, ולא נדפס.

783 הר"ר דוד ב"ר שמואל הלוי, מלבוב נכד הרב מו"ה יצחק בן בצלאל

(כמ"ש בט"ז י"ד ס' קי"ג ס"ק ב' וקל"ח ס"ק י"ג, אולי היה אבי אמו) ואחיו הצעיר של הרב מו"ה יצחק הלוי וגם תלמידו, היה תלמיד מובהק וחתן הרב מו"ה יואל סירקיש האב"ד בקראקא (והזכירו בכ"ח לטי"ד סס"י קמ"ז ועי' תשו' כ"ח ח"א ס' ע"ח) כי היה נשוי בתו מרת רבקה (תשו' ר"י הלוי ס' מ"ח) והיה דר שם בקראקא בילדותו (עי' ט"ז א"ח סס"י קנ"א) ואחרי מותה לקח אלמנת גיסו הרב מו"ה שמואל צבי הירץ אחי אשתו הראשונה לו לאשה, הוא היה אב"ד באוסטרא קודם גזירת ת"ח בפולין והרכיץ שם תורה הרבה וההויק ישיבה גדולה כי באו אליו תלמידים מקצות הארץ לשמע חכמתו

והריפותו ובעת הגזרה היה אב"ד באליק אשר במדינת ליטא וכאן החיילים עד העיר ההיא ונפל עליהם פחד פתאום וחורו, ומקיבל שם שבא לגדול א' בחלום „וגנתי על העיר הזאת למען דוד עבדי“ (כן העיד החכם מו"ה ליזר ריעסער ששמע מפי חמיו הרב מו"ה רפאל הכהן אב"ד רב"ק אה"ו ושהפליג ממנו מגדל חסידותו ושלמד תורה מתוך עוני עד שב"ש א' לא היה לו מזון סעודה אחת ונעשה לו נס, ופעם אחת באה אליו אשה נעצבת ובקשה במר נפשה להמציא חרופה לכתה יחידה המסוכנת למות והשיב לה אינני רופא ולא בעל שם אך הנה תירצתי היום קו' חוס' א' הנני נותן לה התירוץ במחנה להגן בערה וחיטה מאוחר שעה) ואחרי הגזרה כאשר שקטה ארץ פולין היה אב"ד בלבוב וכל הגליל והפליג בוקנה' יותר משמונים שנה כי בשנת תכ"ז כאשר נתעורר בן כוויבא הצורך שבתי צבי שר"י עוד היה בחיים [ע"ל אות א' 527 ג.] וחבר:

א' ס' טורי זהב על ד' חלקי המזר וש"ע ונדפסו דהיינו על א"ח נדפס ראשון ע"י מו"ה שבתי כאס בדיהרן פורט בשנת תנ"ב וקראו מגן דוד וחיבר לו ס' מגן אברהם ושניהם סביב לש"ע יחנו וקרא לו מגיני ארץ, ויען כי היה הכ"י אשר ממנו העתיק נרקב קצת ומטושמש וחסר בכ"מ כנר' בהקדמת המדפיס הובא לדפיס ס' זהב מזוקק שם בדיהרן פורט בשנת תפ"ה, 8, כולל הגהות והשמטות מועתיקים מ"ז לא"ח מכ"י אחרת ובסופו גם קצת הגהות למ"ז י"ד ונדפס ס' מגיני ארץ אחר זה כמה פעמים, על יורה דעה הרפ"ה הרב בלובלין בשנת ת"ז ובסופו הרפ"ה דף א' להשיג בו על ס' שפתי כהן הנדפס ג"כ בשנה ההיא אם כי לאינו מזכיר שמו כפירוש רק אומר נדפס ספר ועי"ז נתעורר הר"ב ש"ך לעשות נקודת הבסף ולבדוק אחריו ולהשיג עליו (ולא שהיה ח"ו מחלוקת בין שני גדולים אלו רק כל כוונתם היה לש"ש ללבן ולכרר האמת, ואדרבה את זהב בסופה כאשר העיד הר"ב ש"ך עצמו בהקדמת ס' נקה"כ כי הוא נעשה אח"ז אכסניא להר"ב ט"ו שלשה ימים ושמתו זה בזה שמחה גדולה והרב מו"ה יואל אב"ד בשעברשין נכד הר"ב ט"ז חיבר ס' מגיני זהב ליישב השגות הנקה"כ מעל דברי זקנו ונדפסו קצת ממנו עד ס' צ' בפראג בשנת ת"פ, 4, ובראשו הסכמת רבני ד' ארצות משנת המ"ג עם אזהרה לבלתי הוציא דברי הר"ב ט"ז מחוקתן בעבור השגות הר"כ נקה"כ אף במקומות אשר לא נתיישבו כס' מגיני זהב כאשר היה זקן ויושב בישיבה ומוחזק למופלג וגדול הרור), על אכן העזר המובא בבית שמואל כ"פ נדפס בואלקווא בשנת תקי"ד, 2, עם קונטרס בשמות הגמין [ע"ל דף 258 ונדפס ג"כ בש"ע אה"ע דפוס ווין תקס"ט, הלבר-

שמאדמ תרכ"א], על חושן המשפט הובא לדפוס עד סי' רמ"ו ע"י הרב מו"ה צבי אשכנזי אשר רמז על כינויו הירש בראש הספר בראשי התירוות וכסה"ם תחום כשם תפארתו והוסיף בו מדברי קדשו הרבה הגהות וחדושים וגם קצת חדושים להגדולים בעל קיקיון דיונה ובעל ברכת הובת מספרו תפארת שמואל בהמבורג בשנת חנ"ב ונדפס למטה אצל החוה"מ עם סמ"ע וש"ך הנדפס בהומבורג בשנת תק"כ, 2, ובשנת תקכ"ו נדפס הספר על החוה"מ כולו בברלין, 4.

ב' ס' דברי דוד, ביאורים על פירש"י על התורה הובא לדפוס ע"י מו"ה משה חתן הרב מו"ה ישעי' הלוי בן הרב בדיהרנפורט בשנת חמ"ט, 2 ומזכיר בהקדמתו כי עוד הניח הרב בכ"י:

ג' ס' תשובות דוד, כולל תשובות כסדר הד' טורים ולשונות התלמוד, והספר הזה בא בכ"י בידי הרב מו"ה יואל נכדו כמ"ש בהקדמתו לספרו ח' הלכות וכבר היה נרקב קצת ולא נדפס, ונדפסו איזו תשובות להרב בתשו' אחיו מהר"י הלוי ובתשו' הגאונים בתראי ובתשו' ב"ח החדשות.

784 רבינו דוד ב"ר שמואל ממיץ, אחיו רבינו אליעזר ממיץ (ככהוב

כסדר הייחוס המובא בתשו' מהרש"ל סי' כ"ט [וע"ל אות א' 455] ובלי ספק היה גם הוא תלמיד מרבינו חם כאחיו והרביץ תורה בווריצבורק ובנו היה רבינו משלם מווירצבורק ורבינו יהודה מפאריש אמר משמו כמובא בסמ"ג עשין קל"ג (דף קצ"ו סע"ג) מסתמא היה תלמידו ונז' בתום' לברכות דף ל"ז ע"ב ובמרדכי שם סי' קי"ט ובמרדכי פסחים תקפ"ט.

785 הר"ר דוד ב"ר שמעיה זיגריש מפראג, הביא לדפוס אינה ספרים

קטנים וחבר קינה על שריפת ק"ק פפד"מ וגם בלשין אשכנזי „קלאגליד משריפת ק"ק פפד"מ" ונדפסו בהאלי בשנת תע"ב, 8.

786 הר"ר דוד ב"ר נתן גרינחוט [ע"י השו"י הוט הישני סי' ע"ז וע"ז]

וחתן מו"ה מענדלי ראפפא הנקרא גם ר"מ הומבורג שוחט בפפד"מ ונכד הרב מו"ה יעקב גינצבורג ותלמיד הרב מו"ה מאיר שטערן היה חכם כולל בכמה חכמות ומדקדק ומקובל בחכמת הקבלה העיונית והאעשית והיה אב"ד בכמה מדינות וא' מיושבי ביה"מ החדש שם בפפד"מ, וחבר:

א' ס' טוב רואי, כולל דיני בדיקות של מהר"ו בדרך חידה ושאלת היכי תמצא עם התשובה בצדו ס"ו סימנים ומעתיק בו כמה דברים מס' שו"ב של חמיו הנז' והביאו לדפוס שם בפפד"מ בהסכמת הרב מו"ה יוסף שמואל מקראקא אב"ד דשם משנת חס"ב, 4.

ב' ס' מגדול דוד, דרשות עה"ח ונדפס על ס' בראשית שם.
ועוד הביא שם לרפ"ס בשנת חמ"ד ס' גלגולים להאר"י עם הגהות מו"ה
מאיר אייזנשטאט וקצת הגהות לו ובשנת תע"ג ס' מדרש שמואל על
פרקי אבות ובסופו פירוש על החידה של הראב"ע קצת בדרך הקבלה
וגם ס' הסידים עם ביאור לו בקצת מקומות וספרים אחרים.

787 רבינו דן אשכנזי, היה רב מובהק מגדולי ארץ אשכנז בימי מהר"ם

ב"כ ואולי היה מתלמידיו וחוכירו הרב המרדכי בשבת
ס' ש"ח ופנה משם והלך (אולי בחבורת הרא"ש) לארץ ספרד וחקע
שם אהלו אהל תורה (כנר' בתשו' הרשב"א ח"א ס' תקט"ח בענין נביא
אוילא) והיה בר פלוגתיה דהרשב"א וכתבו זה לזה קצת בחוקף כנר
בתשובותיו ח"א מס' אלף רכ"ט עד ס' אלף רל"ד וההמשך בח"ג
מס' שס"ט והלאה וע"ע בתשו' הרב לסרקוסטא בח"א ס' תקכ"ט
ותק"ל, והריטב"א שאל מאתו בכבוד גדול והרב השיב לו והוא טען
כנגדו ככתוב על ס' השבועות ומוכחא תשובת הריטב"א בענין מחלקותו
נגד ה"ר דן בדברי הרב השואל מאת הר"ן, כנדפס בתשו' הר"ן דפ"ס
קוסט' ס' ל"ח ובד' קרימונה ס' ל"ב ועי' בתשו' הרשב"א המיוחסות
להרמב"ן ס' ר"נ שכתב בזה „אחרי שבא הענין ביד ר' דן כדאי הוא
לסמוך עליו" ועי' בחידושי הריטב"א ליכמות דף כ"ט ע"א מהספר שכ'
„ובקונטרס שכתבתי במחלוקת שהיה לי עם הרב ר' דן אשכנזי“
(ומביא רבריו עוד בדף ק"ס ע"ב מהספר) ונר' שהרב חבר:

א' פירוש על התורה, כי בפירוש עה"ח המיוחס להרא"ש הנדפס
בס' הדר וקנים מביא פירושים ששמע ממנו בס' ויצא דף י"ב
ע"א ובס' משפטים דף ל"ז סע"ב, ובריש ס' הצוה ובס' חוקת
דף נ"ח ע"א.

788 הר"ר דניאל, היה תלמיד מובהק ושמש למו"ה איסרל בעל תרומת

הדשן והיה חסיד גדול והרב מו"ה קלונימוס קבל ממנו
(כמ"ש חתנו מהרש"ל בתשובתו סוף ס' צ"ח המוכח
בס' מצרף לחכמה דף כ"ה).

789 הר"ר דניאל אישטרושה [או אישמרושה ע"ל 620 א] תלמיד

מובהק של הרב מו"ה מרדכי קלעי אשר סמך ידיו עליו
היה ראש ישיבה מקהל פורטוגאל אשר בשאלוניקי בזמן א' עם הרב
מו"ה שמואל גאון והרב מו"ה ברוך אנגיל פסקן גדול ודרשן ובקי
בחכמות ומראהו כמל"אך ה' והרביץ תורה והעמיד תלמידים רבים
וגדולים ונפטר בשנת ה"א ת"ר (כ"כ תלמידו הר"ב קורא הורות
דף נ' ע"ב), והבר:

א' שו"ת מגן גבורים כסדר הד' טורים הובא לדפוס ע"י נכדו
מו"ה דניאל כ"מ יצחק אישטרושה והוסיף בסופו י' תשו' להרב
מו"ה דוד אישטרושה בן הרב בשאלוניקי ש' חק"ד, 2.

ועיד נדפסו איזו השובות להרב בס"ס כית שלמה למהר"ש בן
חסון וגם פלפל בחכמה עם גדולי זמנו כמו עם הרב מ"ה משה
בנבנשרי בתשו' פ"מ ה"ב סי' י"ד (ורמו עליה עוד בס' ס')
ומהר"ש הלוי בתשו' חלק חוה"מ סי' כ"ה).
ב' חידושים על אה"ע וחוה"מ כ"י ומובאים בס' חוסן ישועות
ובס' דורש משפט.

וגם כתב דרושים ושיטות הרבה, כן העיד תלמידו הנז' ונדפסו
חידושי ע"ז להרב בס' בן אברהם לנכדו הרב מו"ה חיים אברהם
אישטרושה (כן ראיתי ברשימת ספרים).

790 הר"ר דניאל גיראסי בר דוד בר אליה, אחד מחכמי שאלוניקי

תלמיד הרב מו"ה חסדאי פרחיה הכהן והיה בהעיר
איזמיר כאשר מת הר"ב כנה"ג אשר השיב לו על שאלותיו כנר' בתשו'
בעי היי חיד' סי' ק"כ וחוה"מ ח"א סי' קנ"ד וקנ"ה ובכנה"ג חוה"מ מ"ב
מב"י סי' ז' ס"ג, וגם נדפסה לו תשו' בנאספות שבסוף ס' יד אהרן על
אה"ע ח"א סי' י"ג ונר' ממנה שקבל גם מן הרב מו"ה משה בנבנשרי.
הוא חבר והביא לדפוס בויניציאה בשנת תמ"ב:

א' ס' אודה ה', חלק ראשון, כולל כ"א דרושים והספרים אשר
דרש בקהל רב ונר' שם שהיה בדעתו לילך משם לארץ
ישראל הוב"ב.

791 הרופא ר' דניאל בן הרופא מו"ה פרחיה הכהן* מתושבי שאלוניקי

ומחכמיה בש' שי"ט (כנר' בתשו' דברי ריבית סי' ק"ו)
הביא לדפוס שנית ס' שאריות יוסף עם פי' למו"ה יוסף בן שם טוב
בן ישוע חי במלאכת העבור הנדפס בשאלוניקי בש' רפ"א עם תוספת
ביאור אשר הרבה והוסיף ונתן טעם לדבריו ושמונה שערים אשר
הוסיף עוד לשלימות המלאכה שם בשאלוניקי בשנ' ה' שכ"ח ליצירה.

792 הר"ר דניאל בר שמואל, היה מרכני איזמיר בזמן מהר"ש הלוי

ומו"ה אהרן בן חיים אשר נשא ונתן עמהם בתשו'
הנדפסת בס' מרכבת המשנה למוהר"א אלפאנדארי
הל' סוכה, וחבר:

א' ס' זקן שמואל על קצת לשונות והל' הטור (ועד לחבמים
ח"א אות ז' סי' י"ג).

ב' שו"ת ונדפסו מהם בתשו' בעי היי להר"ב כנה"ג.

(* משפחת פרחיה הכהן או כהן פרחיה מיוחסת עצמה ליוסף הכהן בן גריון כאשר העיד
הרב חיד"א מפי השמועה בס' ועד לחבמים ח"א אות ת' סי' כ"ב וכן תתם שמו הרופא מו"ה
שמואל פרחיה הכהן אחי מו"ה דניאל בדבריו אשר בסוף תשו' מהרש"ך ח"א, "מן הכהנים הגוריונים."

ה'

793 רבינו הושע, תלמיד הרמב"ן, חבר:
א' חידושים על התלמוד, ונוכרים חידושו למס' ברכות
בשנו' מהר"ם אלאשקר סי' צ"ה.

794 הר"ר הושע ננשווא ב"ר שמואל דוד ננשווא, היה מיושבי
ירושלים העת"ק וכתב הקדמה לכבוד הריב"מ מו"ה שמחה
הכהן בראש ס' שמות אשר לו בשנת ת"ז ופלפל שם קצת בדבריו
וגם שר בשיר לכבודו ונתקבל לרב באלכסנדריאה של מצרים והיה
שם כשנת תכ"ז ונכשל בצבי מודה ובנביא העותי כנר' מטופס הכתב
הנדפס בס' קיצור ציצית נובל צבי דף י"א ע"א ע"ש.

795 רבינו הלל, היה קרוב להראב"ן ואחשוב שהיה תלמידו וחברו של
החנן רבינו יואל מבינה ומזכירו בס' צפנת פענח דף
ל"א ע"א ששאל מאתו פ' על פסקא אשר בפסקתא
ובדף ל"ז ע"ד שהביא סיוע לדעת רבינו יואל*).

796 רבינו הלל ב"ר אליקים מרומניאה, היה כמאה העשירית מהאלף
החמישי בימי רבינו חס ורבינו יצחק ב"ר אבא מארי
בעל העיטור אשר הזכירו בספרו מאמר ז' דף ט"ז ע"א שנחלק עם
רבינו שבתאי ופלגותתם מובאת גם בהנהגת מרדכי לגטין סי' חס' ואם
השערתי נכונה שהוא רבינו הלל הנז' בפ"ה לתלמיד רבינו חיים
פליטאל הנמצא בכ"י חיד ספרי העיר המבורג סי' נ"ב ריש סדר וארא,
היה תלמיד רש"י, והוא חבר:

א' פירוש על הספרא, ומביא בנפירש"י בכמה מקומות
וזוכר בו גם לרבינו יצחק ב"ר מלכי צדק (הוא ר"מ סימפונט)
כפירושו לסדר שמיני (כמובא בקרבן אהרן שם פרק ח' סי'
י"ג כשמו) והיה נמצא בכ"י לרבינו אליה מורה (המזכירו
כפירושו לרש"י עה"ת ריש סדר ויקרא וכסדר תזריע י"ג נ"ד
ובמקומות הרבה) וגם להרב מו"ה אהרן בן חיים (המביאו בספרו
קרבן אהרן ככ"ט) וגם הרמ"ע מפאנו מביאו בתשובתו ססי' י"א.
ב' פירוש על הספרי, ושני או הפירושים היו מפורסמים כבר
בסוף האלף החמישי, כ"י הראשון נזכר בס' יהוסי תנאים
ואמוראים כ"י (אשר נתחבר בימי הרוקח) בסוף ערך הזקיה
אבי עקש, והשני נזכר שם בע' רב הנן בר אדא ובתוס' סוטה
דף ט"ז ע"א ודף ל"ח ע"א ובמרדכי גטין סי' שע"ו והרב חיד"א
ראה שניהם בכ"י כמ"ש בשה"ג ח"א אות ה' סי' ד' וגם מביא

(* נר' שהוא רבי הלל אביו של המרדכי והיה קרובו של הראב"ן, לא חתנו כאשר חשב
הר"ב בנח"ג ונמשך אחריו הר"ב סה"ד.

להפירוש על ספרי בס' שער יוסף דף מ"ז ע"ר וישנם גם אצלי בכ"י
נעחק בשנת ה"א שי"ט להרב מו"ה ישראל דקוריאל.

797 הר"ר הלל בר יושע, איש בית לוי מינץ היה אב"ד בלייפניק ואח"כ
ר"מ בבית המדרש אשר הקים כמנהיים הנניד פו"מ
כ"ה אשר לעמלי בית וועד לעשרה רבנים עד ביאת
הגואל והסכים בשנת הע"ז על ס' קול רמו.

798 ר' הלל:בן יצחק, נזכר לו:

א' פירוש על משלי ועל המיש מגלות, הובר בשנת
ה"א ס"ד כ"י על קלף ברשימה מקוצרת ספרים
(וואלף ה"ד דף תחט"ו ובלי ספק ט"ס נפל שם בפרט
השנה וצ"ל 5064 כמקום 4064 הנדפס והשבון הנוצרים
שבצדו (1104) מוכיח עליו).

799 הר"ר הלל בר נפתלי הירץ בן המפורסם ר' שמואל ר' משה

ר' היללש מבריסק דליטא היה הלמיד כמה גדולים
ומהם הרב מו"ה משה בעל ח"מ (כנר' בתשו' בס' אמונת שמואל סי'
נ"ב) [ובבית הלל י"ד סי' רמ"ב ס"ק ה'] והרב מו"ה יהושע מקראקא בעל
תשו' פנ"י [בעל דורתו. בית הלל י"ד סי' פ"ד ס"ק ד'] והרב מו"ה הירש
דרשן מבריסק דליטא והיה מיקרי חכמי ווילנא כימי הר"ב חלקת מהוקק
[ומבית דינו עם הר"ב ברכת הובת. עי' בית הלל סי' ק"י ס"ק א' וסי'
קפ"ז ס"ק א'] בשנת ת"י והיה אב"ד בכמה קהלות כמדנית ליטויה
ובשנת ת"ל נהקבל לאב"ד פה אלטונא המכורג (כנר' מהסכמתו על
המשניות עם פירוש באר אברהם) ונהג נשיאותו ברמה כעשר שנים
עד שנת ה"מ, כי בשנה ההיא ווי אייר נהקבל הרב מו"ה משלם ולמן
מירלש לאב"ד פה (עי' בי"ה סי' ק"ל וסי' ר"א וסי' רפ"ב) ובשנת הל"א
הסכים על הדפסת ס' אור חדש דיני ברכות ובשנה ההיא ביום ה' כ"ג
מנחם נתאחדו קהל אלטונא עם קהל וואנדובעק בכמה עינים ואחת
מהם שקבלו עליהם מהיום ההוא והלאה להאב"ד דקהל אלטונא
לאב"ד עליהם באופן אשר יתפשו עמו (כך נר') בגוף הישר הנמצא
ת"י הנכתב ביום הנו' ותחומים עליו הפו"מ מכ' קהלות ומעבר השני
כתוב מכ"י הרב מה שנתפשו עמו והתים תחתיו ביום ג' כ"ב המזו
תל"ה) ובסוף ימיו נתקבל לאב"ד בזאלקווא אשר בגליל לכוב ועלה
שם א' האקים כ"ב טבת ה"ג ליצירה בן חמש ושבעים שנה, והוא חבר:
א' ס' בית הלל על הש"ע י"ד כולו ועל קצת מש"ע אה"ע הובא
לדפוס עי' בנו הרב מו"ה משה אב"ד כקעמפנא עם הנהותיו
בריהרן פורט בשנת תנ"א, ² ומזכיר בהקדמה כי עוד הניח
הרב בכתובים:

ב' חיבור על ש"ע א"ה וחוה"ט ב"כ.

ג' וחיבור גדול על כל התורה, דרושים קצת בדרך הנסתר
 כנר' ממה שמוכר ממנו בס' בית הלל י"ד סס' ע"ב.
 ועוד היו להרב שני בנים הר"ר אברהם והר"ר זעליג אשר היו
 דרים אתו בהיותו באלמונא כנר' בכחב הרבנות אשר הקימו אהו
 כאשר קבלותו שנית על חמש שנים ר"ח ניסן תל"ה והתנו חנאים עם
 הרב אורחם.

800 רבינו הלל ב"ר עוריאל, היה בצוותא חדא בוירצבורק עם רבינו
 מנחם ב"ר דוד ושניהם היו תלמידי מהר"ם מרוטנבורק
 קרובו של האחרון כנר' משאלחם הנדפסת עם השו' הרב בהשובותיו
 ד' פראנ סי' צ"ב וד' קרימונא סי' ד' (ושם נדפס ב"ר עזרא במקום
 ב"ר עוריאל וטעות כזה רגיל ומצוי) ועוד תשו' אחרת מהרב אליהם
 נדפסה בתשו' ד"פ סי' קמ"ג וד"ק סי' כ"ג ושאלה אחרת מאהם ותשו'
 הרב עליה נדפסה בתשובותיו ד"ק סי' ר"ה ובתשו' מיימנות לס'
 משפטים סי' ז'.

801 הר"ר הלל ב"ר שמואל ב"ר אלעזר מווירונא [ע"ל אורח א'

496 א. ונקרא סהם רבינו הלל מווירונא, חכם ונכון
 פילוסוף ורופא מומחה (כאשר העיד עליו המקובל ר' אברהם אבוא-
 לעפ"א*) היה תלמיד רבינו יונה גירונדי, וחבר:

א' ס' תגמולי הנפש, חלקו לב' חלקים, ה"א מדבר במהות
 הנפש וכחותיה נחלק לו' פרקים וח"ב בשכר הנפש ועונשיה
 ועל גן עדן וגינהם כ"י על קלף פאליא נמצא חוך ספרי דוכס
 די אורבינו בוואטיקאנו, ספר מ"ג מחחיל, אמר המחבר דהלל
 בן החסיד ר' שמואל בן הנאון ר' אלעזר מווירונא ז"ל ומסיים
 בסופו, והשלמתיו בשנת נ"א לאלף השישי ואני בעיר פורלי"
 [Forli] (קרית ספר לברטולוקי סי' תע"ט) ונמצא גם בפאדוא
 חוך ספרי דע ראססי 1342 א. ובמינכען ספר קי"ט [וכ"י הפליט
 57 א. *].

ובלי ספק הוא המעתיק מלשון לאטינו ללי עברי.

ב' ס' רפואה במלאכת היד (שירורגיא) למאישיטרו ברונא,
 נחלק לב' שערים ונמצא כ"י חוך ספרי הרב מוהרד"א וחוך
 ספרי דע ראססי 1281.

ג' ס' נהרות פורניש, מחובר מספרי גאלינוס בחכמת הרפואה
 נמצא העזק ממנו נכתב בשנת ר"ו על פ"ה דפין נייר פאליא
 בטורין סי' פ'.

[וכס' התגמולי הנפש מוכר עוד:

(* יעללינעק בית המדרש III, p. XLI.
 ** ובקובץ המורה גנוזה לר' צבי הירש עדעלמאן נדפסו שני מכתבים ממנו, א' אודות
 ס' מ"נ להרימב"ם (ונדפס ג"כ בס' טעם זקנים) והשני לבאר מוחות ספרו התגמולי הנפש.

ד' פירוש על שיר השירים כדרך הפילוסופיא.
ה' ס' הדרבן על אגרות חז"ל].

802 הר"ר הלל, הרביץ תורה בערפורט בזמן הגדול מו"ה שלום מנוי-

שמאט והיה תלמידו של מהר"ם סג"ל בווינא כנר' בליקוטי מהר"ל סוף הל' עירובי חצרות ונז' גם בתשובתו סי' רי"א ורז"ו ונדר לעלות לארץ ישראל ועקר ממושבו ובא עד ווינא ונחמט מחמת הביטול תורה שיסתעף שם בערפורט והתירו לו נדרו ושבו למקומו ככתוב בתשו' מהר"ם מינץ סי' ע"ט והרב מהר"י מינץ ראה גטין שנחננו בבית דינו ככתוב בס' הגט אשר בסוף תשובותיו סי' נ"ד וק"ה.

803 הר"ר הלל, הרביץ תורה עם מו"ה קנולט בהלברשמאט ושניהם

היו תלמידיו של הגדול מהר"י אולבורג, באשקרולאבן [Aschersleben] כנר' מתשו' מהר"ם מינץ אליהם בתשובותיו סי' ל'.

ך

804 הרב והחכ' דון וידאל בנבנשתי משרנוסה, היה חכם ככל החכמות

וידוע לדבר בלשון לאטין ולכן נבחר לראש המדברים בהקבץ חכמי ישראל להשיב על טענות של הכל אשר טען כנגדם המשומד יהושע הלורקי בשנת קי"ג לפני האפיפיור בענעדיקט הי"ג ונרפס קצת ממנו בס' שבט יהודה שמד המ'. וגם היה משורר גדול והוא והשר דון וידאל בן לביא משורר גדול כמוהו (אשר יבא זכרו להלאה בג"ה) הריצו שיריהם להחכם ה"ר שניאור בן מאיר. בן ראיתי בקבוץ מכתבים ושירים כ"י להחכם המשורר ה"ר שלמה ב"ר ראובן בונפיד הנמצא אתי אשר נקבצי וכאו בו גם משירי ומכתבי הרב ובתוכם: אגרת תחומין אשר כתב לה"ר זרחיה הלוי וגם מייחסים לו ס' מליצה למשכיל הנקרא גם משל עפר. שפתיו ברור מללו תיכחת מגולה כמושל ומליצה. תחלתו ברצון ברכי לצון וסופו כאונם. לעורר האדם מתרדיטתו. להקשיב מוסר בעורו על אדמתו. ולתת מתג ורסן לתאוותי. לכל ישען על חליפת הזמן ותמורתו. ונרפס בלי מקום וזמן הרפוס.

805 רבינו וידאל ב"ר אפרים גירונדי, למד שם בגירונה לפני הר"ן

(כנר' בתשו' הריב"ש סי' שע"ז ובתשו' הרשב"ץ ח"ב סי' רנ"ו המובאת בתשו' ר"א בן טוואה סי' ל"ה) ובא משם לשכון כבוד במאיוורקה (כנר' בתשו' הריב"ש סי' פ"ב) ועברו שם בינו ובין ה"ר שלמה צרפתי החכם דשם איזה דברי ריבורת כסיבת דלטורין ומביאי דכה אשר לזה כתב חכירו הריב"ש אשר אהבו אהבת נפש להאחרון בשבת הרב (כתשו' סי' שע"ה) „הוא מוחזק אתנו בחסיד ובעל מעשים ובנן של קדושים וכו' הוא סיני (כצ"ל שם כנר' בס' שע"ז בהעתיקו דבריו מסי' שע"ד) בקי בדינין ובספרי הפסק" והחליף

חשובות עם הריב"ש ככתוב בתשובותיו (סי' רצ"ה ש"ט ושע"ז) והיה בקי בחכמת התשובות כאשר העיד עליו תלמידו הרשב"ץ אשר מבנהו בכל פעם בהוכירו: מורי הקדוש בתשובתו (ח"א סי' קכ"ט וקס"ג, וח"ג סי' כ"ז).

806 רבינו דון ווידאל די טולושה, היה חברו של הר"ן (כמ"ש הרב

מהר"י קארו בהקדמת סי' כספ משנה) וסילוקו לגן עדן היה בעוד הר"ן חי (ע"ל אות נ), ובנו רבבון ניצק (האדון יצחק) וידאל דטולושה היה באלקוליעא בזמן הריב"ש אשר השיב לו (תשו' סי' תע"ג) והפליג שם בשבח אבותיו הקדושים, והוא המחבר:

א' סי' מגיד משנה על ספר משנה תורה להרמב"ם (כנר' מדברי

הריב"ש להר"ן בתשו' סי' שפ"ח) שכתב „גם הרב אניידאל

דטולושה נטה לזה בספרו" והרברים מובאים כן בס' מגיד

משנה הל' מגילה וחנוכה פ"ב הל' ג' ובלי ספק חובר מאתו

על הספר כולו כי בודאי לא תנא ושייר אך אנחנו לא זכינו

לאורו כי אם בספר זמנים ונשים וקדושה וניוקין וקנין ומשפטים

ואף בספרים הללו נשארו קצת הלכות וקצת פרקים שלא בא

לידינו כיאורם (ככתוב בהקדמת סי' כספ משנה הנזכרת) כמו

בפרק כ"ג מהל' אישות חסר אצלנו מדין ה' והלאה עד פ"ג

מהל' גירושין (ואו הג' פרקים חסרו כבר בדור שאחריו בספרו

של הריב"ש כנר' בתשובתו סי' ק"ז) והודיעו המדפיסים הספר

בראשונה „חסר טבאן לתשלום הלכות אלו והתחלת הלכות

גירושין עד פ"ג ולא נמצא בשום העתק" (אם כי כתב הרב

מהר"ם אלאשקר בתשו' סי' כ"ד שכארץ מצרים מצא מגיד

משנה מכ"י ושם מצא כתיב החסר בספרי הרפ"ם, ואולי הספר

כ"י עצמו או העתק ממנו בא ליד המדפיסים הם' משנה תורה

עם מ"מ בויניציאה בשנת רפ"ד אחר אשר כבר הרפ"ם ספרי

קדושה והפלאה והרפ"ם והוא שם בסוף ספר הפלאה ומאן והלאה

נדפס במקומו בהדפוסים שנדפס שם הספר אח"כ) מכל מקום

החליט הר"ב כספ משנה שם בתל' אישות אחר אשר הביא

לתשו' הריב"ש הנז' שהרברים אינם מפרישה הה"מ כ"א דברי

תלמיד וכ"כ הרב מהריק"ש בתשו' אהלי יעקב סי' פ"ב (הביאו

בתשו' דרכי נועם חאה"ע סי' נ' ועי' בס' בני יעקב דף קמ"ד

ע"ד ודף קנ"ט ע"א) והרב דקדק מאוד בל צון הרמב"ם יפה

בכל הצורך למפרש לירד לעומק דעת המחבר אשר עליו

חסובינה דברי פרישהו ועבר על כולו עד שהיה סרור לפניו

כשולחן ערוך (ומאוד החמרמר הרב מהר"י קורקם בתשו'

הנדפס' בסוף סי' היים שאל על חכס א' אשר השיג על הרב

וכתב עליו „אשתמיטתיה" וז"ל „מי לנו גדול בהבנת דברי

הרמב"ם כמו הרב כמ"מ ומי לנו בקי בחיבורו כמוהו דנחית לפרש ולדקדק בו ואיך נאמר דאשתמיטתיה" עכ"ל וכלי ספק היא החשובה אשר רמו עליה הרב היר"א במחבר א"ח סי' רמ"ד אות ד) ואין בכל הראשונים בקי בלשון הרב יותר ממנו (כמ"ש הרדב"ז בחשיבותיו ח"א וב' ר"ו בלשונות הרמב"ם סי' ל"א וק"ד וקמ"ח והוסיף עוד על זה בחשו' הנדפסת בס' קע"ד מדפוס ליוורנו שעל דבריו בהבנת דברי הרמב"ם יש יותר לסמוך מעל הננת הרב בעל הטורים בדבריו וכמו כן כתב מהרשד"ם בתשוב' חלק אה"ע סי' ק"פ שטפי ידע במילי דהרמב"ם ממהר"ו קארו והרב מוהר"ח ש בחשו' ח"ג סי' ס"ח כתב "ובבר ראיתי שאין כן דעת הה"מ ז"ל ומי יבא אחר המלך דלענ"ד הוא ניצוץ הרמב"ם ז"ל" וכיון כתיבות מועטות לדברים עמוקים (ככתוב בס' מחזיק ברכה ל"ד רס"י ס"ט) ושיטתו על הרוב היא כשיטת הרשב"א [רבו] ולא תמצא בשום מקום שזוכיר להר"ן חכירו (כ"כ מהר"י קארו בס"ם אבקת רובל והוכיח מזה שהמ"מ על ה' שחיטה שהזכירו השואלים אינו לו) ושניהם לא היו רגילים בדברי רבי' אליעזר ממיץ אף שהוא קדמון להם יען שרוב דבריו אינם בספר מפורש אלא מלוקט בחשובות (כ"כ מהר"ש"ל בחשו' סי' כ"ה). ונדפס ראשונה עם הס' משנה תורה הנדפס בקושטנדינא בשנת רס"ט ואח"כ בכל הדפוסים.

ב' פירוש על תועלת ההגיון של אבו אחמאד אל גואלי נמצא כ"י על קלף בוואטיקאנו פאליא (קרית ספר לברטולוקי סי' תפ"ו)

807 הר"ר וידאל בר' יצחק בר' וידאל צרפתי (ע"ל) היה אב"ד בפאם

בתחלת המאה הרביעית מהאלף הששי והר"ב קרבן

אהרן היה מבית דינו והיה מעיין גדול וכתב חידושים רבים אך הכל בקיצור מופלג ויש עומק בדבריו בכמה מקומות ונדע מאתו:

א' ס' צוף דבש, פירושים כסדר ההתורה בדרך הפשט.

ב' ס' מגלת סתרים, ביאור על ג' מגלות אסתר רות ואיכה בדרך פשט ודרש כלולים עם הקדמה ארוכה בראש מגלת אסתר כוללת לשלשה; ועוד נוסף הקדמה למגלת רות הנקראה הצעת רות, חוברו מאתו בשנת ה"א שכו.

ג' ס' אוצר נחמד, ביאור על ס' התלים ממנו וכמעשהו בחיבורים הנזכרים ואלו השלשה חוץ מס' מגלת סתרים לאיכה הובאו לרפ"ס ע"י נכדו מו"ה אהרן באמשטרם בשנת תע"ח עם קונטרס משגב האמהות בסופו [והוא פירוש על פסוקי אשה חיל, ע"ל אות א' 270] והקדמתו בראש הספרים בה מזכיר עוד מספרי הרב זקינז, והמה עוד בכתובים.

ד' ס' אמרי יושר על המדרש רבה.

ה' ס' דרך הקודש על הספרא בפלפול גדול ככל הסוגיות הנוגעים לירד לעומקם.

ו' קונטרס הגהות ותוספות והשנות על דברי רבינו איה מורחי על רש"י נדפס בס"ס נמוקי שמואל לנכדו הרב מו"ה שמואל צרפתי [ד"א תע"ח].

808 השר דון וידאל בן לביא, היה בסרקיסטה בסוף ימי הר"ן ושאל מן הריב"ש כנר' בהשבתו סי' ש"ס והיה אחד מגדולי משוררי זמנו ויראה שאליו כיון בעל שפתי ישנים (באות ק' שכתב דון וידאל בן לוי) שחבר:

א' ס' קדש הקדשים, תשובות על דברי יהושע הלורקי בספרו אשר כתב נגד היהודים, ולא גלה מקורו ואם אולי ראה רק שמהברו היה דון וידאל או קרוב אצלי יותר שמהברו היה הרב דון וידאל בן בנכנשתי.

809 הר"ר וידאל צרפתי מגדולי ארץ המערב אשר גור ים החכמה לגזרים היה מנוע רבינו הם [ע"ל אות א' 405 א] ונכדו היה הרב מו"ה וידאל הנז' לעיל.

ז

810 הר"ר זאב וואלף כ"ר ברוך נוימבורג, ש"ץ כנלוגא, חבר: א' זמר לנתינת ספר תורה, נדפס בריהרנפורט בשנת ה"כ, 4.

811 הר"ר זאב וואלף כ"ר יהודי ליבאלי מראוניי היה אב"ד בלכשוב ואח"כ ר"מ ורישא דרייני בפינסק חבר בשנת תל"ו:

א' ס' גפן יחידית, עניני מוסר ויראה ובסופו אל מלא רחמים אשר תקן על הקדושים אשר נהרגו בשנה ההיא בפורת"י במדינת פאדאליא ואח"כ שיר בחרוים בלה"ק ול"א כולל דיני ועניני פורים הובא לדפוס ע"י בנו עם ס' לוח הזיזים בסופו כברלין בשנת תנ"ט [הענא ת"ע] ועוד בשנת ת"פ ועוד בתוספת איזה שירים בסופו באמשטרדם בשנת תפ"ב, 12, ועוד חבר:

ב' ס' עבודת הגפן, פירוש על הגדת פסח וגם הרבת דיני פסח מלוקטים מחיי אביו הרב כגליונות ש"ע א"ח שלו עם כמה תוספות ודינים מאתו הובא לדפוס עם סדר ההגדה ע"י בנו מו"ה שלמה זלמן וואלטרין באופיכאך בשנת תפ"ב, 2.

812 הר"ר זכריהו, המקובל חבר בשנת ה"א נ"א:

א' ס' אמרי שפר, בסתרי חכמת הקבלה ובפרט בידועת שם המפורש כפי המקובל לנביאים ולחכמים וכחו ושעולתו בכריאות הפרטית ודרכו עם הכללית ובמהות הגמול המתחייב מאתו ית' לזוכרו והעונש על שבחתו וידבר בו בדרך ציוף האותיות.

ומביא בו כמה עיגולים (לדעתי דרך בדרך בן דורו ה"ר אברהם אבואלעפיא הנז' לעיל א"א 249*) וגילה בו כמה מסודות התורה בענין בריאת האדם בצלמו ודמותו בזה העולם השפלה, ובענין נתינת התורה על שתי לוחות אבנים ואחרים הלכו לג' מאמרים כלל בהם דעת חכמי דורו ולג' שערים יזכיר בהם דעת חכמי ישראל הקדמונים ואח"כ יבואו ג' חלקים בדברי הנביאים, נמצא אתי כ"י עם כ' שירים וזכרון הפסוקים הנזכרים בו בסופו נעתק ע"י ה"ר משה הסופר ב"ר שמעון שואב בשנת שכ"ד על נ"א דפים ונמצא כ"י גם בפאריש בבית הספרים אשר למלך (וואלף ח"ג סוף דף רמ"ג) ומזכיר בו עוד אלו הספרים אשר חבר משנת ל"א עד שנת נ"א:

ב' ס' אור השכל.

ג' ס' גל נעול [או גן נעול].

ד' ס' החשק.

ה' ס' פרס הספר.

ו' פירושו על ספר יצירה.

ז' מכתב להיהודים יושבי ספרד להחיש עת קץ על פי ע"ב שמות הנקבצים בשם המפורש נכתב בשנת ה"א מ"ה ונמצא כ"י בוואטיקאנו על נייר, 8, (קרית ספר אות ז' ס' תקכ"ב) ואולי הוא א' מהנזכר.

813 הר"ר זכריה ב"ר אהרן, איש ירושלים שאל מאת רבי אלי מורחיו

על אידות הקראית אם היא מותרת לכהן והשיב ככתוב בס' חשוכותיו ח"א ס' נ"ח ויראה שהוא הנז' בתשו' מהר"י כי רב ס' מ"ד וגו' שם גם כנו בשם החכם כ"ה דוד אשר הוא הרב מו"ה דוד וראנק אחי הרב מו"ה משה וראנק [ע"ל אות ד 718 א] וממילא נהגלה לי בזה שחרב מו"ה זכריה דקאתינן עליה היה אשכנזי והיה נקרא מו"ה זכריה מענדל וראנק ועלה לשכון כבוד בחוככי ירושלים העה"ק ולזה חתם א"ע איש ירושלים וכאשר עשה גם הרב מהר"ל בן חביב ואולי תקע אהלו אחר זה בצפת חוב"כ.

814 הר"ר זכריה ב"ר יהושע בן סרוק שמש ת"ח הרבה והרביץ תורה

בקהלורת היותר חשובות מספרד וארגון ולעת זקנתו בשנת רנ"ג כאשר יצא הקצף לגרש משם כל אשר בשם ישראל יכונה הניח כל רכושו והלך למלט את נפשו עם נוח צדקו לארץ ישמעאל ובא לאלגוויאר ונתקבל שם בכבוד גדול וגם שם לא הונח

(*) א"א, כאן גברא רבא ברא לו גברא אשר לא היה ולא נברא ואפס זכירה זה כי לא היה בעולמו ואינו כ"א יציר כפיו של ר' אברהם אבואלעפיא אשר כתב ספר וקראו בשם "זכריה" (והוא ס' האות) הבאתיו לעיל אות א' דף 118 ע"ש גם תמצא שם שמות שאר כל הספרים אשר הביא פה ה"ה המחבר ז"ל והריב ה"ה יעלוינעק הביא ג' מאמרים נוס' אמרו שפר ע"פ כ"י מינעקן בספרו גנזי חכמת הקבלה.

לו כי אחרי סמוך לכוואו לשם הוסרה מאתו אשתו הצדקת כ"ב אדר
ואת הכל קבל באהבה ובחבה ולמען התרצה קצת ליושבי אגוויאר על
הטובות אשר עשו אתו חיבר לכבודם:

א' פירוש על מגלת אסתר בדרך השכל וגם בדרך הפשט
והשלימו שם י' ניסן בשנה ההיא נדפס בוניציאה בשנת שכ"ה, 4.

815 הר"ר זכריה זעבשיל (אולי צ"ל זעקיל) [ע"ל 718 ג.] ב"ר שלמה
אשכנזי, חמיו של הר"ב בית יוסף אבי אשתו השלישית

(כאשר הוכיח במישור הרב חיד"א בס' ועד לחכמים ח"א סי' ו') חתום
עם גדולים אחרים אשכנזים על פסק הנדפס בתשו' ב"י חאה"ע הל'
ייכום וחליצה סי' ב' וגם חתום על פסק הרב חתנו הנדפס בס' אבקה
רוכל' סי' קט"ו וגם נמצאו לו שאלה שם בס' כ"ט והרב השיב לו
וקראו „מורי חמי הרב הטובהק השלם“.

816 הר"ר זכריה מפורטו, תושב פרינצה היה לו עישר ונכסים אבל
לא הניה בניס במותו ופור מנכסיו הרבה להק"ק בארץ
איטאליא וגם לא"י ולירושלים חוב"ב (ועי' תשו' באר עשק סי' ק"ח)
וכל ספרי קדש שלו הנית לתלמוד תורה אשר בהעיר רומא ובתוכם
היה חבורו:

א' ס' אסף המזכיר, מורה מקום למאמרי חז"ל הבאים בס' עין
יעקב כאיזה ספר נזכרים ומפורשים והוא תועלת גדול להקל
המשה מהדרשנים וצורה שיודפס מממונו וכן עשו ממוני
ופרנסי הת"ת והרפיסוהו בוניציאה בשנת תל"ה, 4.

817 הר"ר זכריה ב"ר יעקב סימנר מוילנא, הנקרא ר' זכריה פלוינגיאן
במדינת זאמויט [ועל סבות המלחמות תקע אהלו בק"ק
ווילקאוויסק במדינת ליטא]. הבר:

א' ס' זכירה ועניני סגולות, דברי מוסר וסגולות לגוף ונשמה
אשר ליקט מכמה ספרים והביאו לדפוס בהמבורג בהסכמת
הרב מו"ה משה רויטנבורג בשנת חס"ט, 8, [ונדפס עוד בווייל-
טרשדארף בשנת תפ"ד, ובתמבורג שנית בשנת תקנ"ה,
ובואלקווא, הוראדנא, ווילנא וסדילקאו].

818 הר"ר זלמן ב"ר משה מולין הלוי, אחיו הגדול זרבו של מהר"ל
כמובא בחשוכותיו ס' ג' ובמנהגיו הל' גטין ונר' שם
שהיה אחר מגדולי הדור ההוא.

819 הר"ר זלמן כהן, הנקרא מהר"ך [ע"ל 476 ג.] ככתוב בסוף הקדמת
הרב מהר"ם מפאדובה לתשו' מהר"י ומהר"ם היה

בצוותא חדא בעולם עם הרב מהר"ל ואיתן מושבו כנורנבערק (כנר
בתשו' מהר"ו סי' קע"ב) ושקלו וטרו הרבה כנר' בתשו' מהר"ל סי'
ק"ג, וק"ה וק"ט ובסדר הנט בסוף תשו' מהר"י מינץ סי' ק"ג ובדינים

שבסוף תשו' מהר"ו סי' ס"ח ומשמע שם בתשו' מהר"ו סי' ק"צ שקבל ממנו והיה דודו של הרב מו"ה איסרל בעל תה"ד והפליג בזקנה ובזקנותו קבל ממנו הרב מו"ה ישראל מברונא ונמשח מאתו בשמן זך בסמכו ידיו עליו (כנר' בפוי"כ סי' קכ"ח) וכלי ספק כתב חידושים הרבה אבל לא נודע מאתו כי אם:

טופס וסדר גטין, המובא בפוי"כ סי' קפ"ח וכסדר הגט של מהר"י מינץ כ"פ ונר' שם סי' ע"ב שקבל מן הרב מו"ה יעקל מוינא.

820 הר"ר זלמן צבי אופהויון, חבר כשנת שע"ה:

א' סי' יידישר טרייאק בלשון אשכנז להשיב בעד היהודים נגד עלילות דברים אשר שם עליהם המומר סמאל ורודריך פרעניץ או ברעניץ מאיטינגן בספרו: דער אבנעשטרייפטע שלאנגען באלג ומכיא ראיוח לרבריו מכמה ספרים, הלכו לו' קאפיטעל וכל קאפיטעל לסימנים והדפיסו בהאנווא בשנת ההיא ונדפס עוד באמשטרדם בשנת תצ"ז וגם חברו באריכות יותר לנוצרים בלשון לאטינו והדפיסו גם כן שם בהאנווא, 4, [ונדפס עוד באלטדורף 1680 למספרם].

821 הר"ר זלמן קיצנינגן מקוברק [Coburg] מאולם חתום על תשובה

המובאת עם תשובות גדולים אחרים כתשו' מהר"ם מינץ סי' ס"ג והרביץ תורה בוירצבירק (כנר' שם סי' ס"ד ופ"ו) בזמן הגדולים מהרא"י (וקרוב אצלי שהוא מהר"ק שהוכיר בפוי"כ סי' רכ"ג ושהדברים המועתקים בסדר הגט של מהר"י מינץ סי' י"ז וחתום עליהם „ואני ז"ק" מאתו יצאו ונוראית נפלאתו על דברי הרב מהר"ם מפאדובה בסוף הקדמתו שכתב זק הו"א ייחוס משפחה ואלמלא דמסתפינא הייתי אומר שהסרים שם היבות וצ"ל „ו"ק הוא זלמן קיצנינגן וקיצנינגן ייחוס משפחה) ומהר"ם מפראג ומהר"י מברונא ומהר"ק (עי' בתשו' שורש ק"ע).

822 הר"ר זלמן רונקיל, אחר מגדולי מנצא היה שם בזמן אחד עם

הרב מו"ה טוררוס ושניהם הרביצו תורה שם (כנר' בתשו' מהר"ו סי' צ"ז וסי' קנ"א) וקשיש מהרב מהר"ל אשר נמל' רשות ממנו בדרשותיו כנר' בלקוטיו ריש הל' פסח (וע"ע שם בריש הל' שבת ועלה אל האלקים בימיו כנר' בתשו' מהר"ל סי' ר"ג וגם מהר"ו תלמיד שניהם מקדימו למהר"ל (בתשו' סי' קמ"ו וקנ"א הנו'), והוא חבר:

א' דרשות על כל הסדרות חוץ מס' ויצא וס' וילך כסדר התורה בראשי וסופי תיבות וגמטריאות ומרמו ככולן על חתנים וכרית מילה, באו בכ"י ישן לידי מו"ה משה ב"מ יששכר הלוי כהיותו בימי חרפו בפרנקפורט והביאם לרפוס כפראג בשנת שס"ו, 4.

עם תוס' דרושים להב' סדרות החסרים להרב מו"ה יצחק כהן
 [חחן מהר"ל מפראג:] וקרא שמו חתן דמים.
 ב' זמר לחנוכה בלה"ק ול"א בלשון צח וקל' חוכו ויכות בין
 חנוכה לימים טובים מצד מעלתם וחניכה נוצח וחתם בו שמו
 כ"פ בראשי חרוזות ולמן חוק כ"י תוך ספרי מוהרד"א.
 ג' תשובות, אחת מהנה היתה נמצאת בידי הרב מהר"ם [מיניץ]
 הזכירה בתשובותיו סי' מ"ט, ובשפתי ישנים מכיא עוד ממנו:
 ד' לקוטי ר' ולמן רונקיל פ"י על הרקנאט על התורה.

823 **חר"ר ולמן שמן** [Stein], היה כבר בהיותו במגנצא תלמיד חבר
 להרב מהר"ל (כנר' בתשו' סי' ק"א) וגם אח"כ בהיותו מ"צ
 באופנהיים ג' פרסאות משם הלך לשם למתיכהא דהרב (כנר' בליקוטי
 מהר"ל הל' ל"ג בעומר והל' נשואין דף מ"ד רע"ד) ומובאים הוראות
 בשמו ועדויות על הרב בס' לקוטי מהר"ל הנז' (דף ט' ע"ב דף י"ד ע"א וע"ב).
 824 **רבינו זעלקלי** או זעלקלין, אחי רבינו אלעזר מגרמיווא [ע"ל אוח"א'
 487], חכר:

א' ביאור על ס' המיימוני, הוא ס' יד ההוקה להרמב"ם כ"י תוך
 ספרי מוהרד"א, 4.

825 **חר"ר זרחיה גומה**, אשר חתם א"ע על תשובותיו משה זר חיה גומה
 בן מו"ה שניאור גומה מקונשטנטינה רב מובהק ופסקן
 גדול וחסיד ומקובל היה תלמיד הרבנים מו"ה יהואל באסן ומהר"י
 מטראני (נדפסה תשו' שהשיב לו הרב האחרון בתשובותיו ח"ב סי'
 נ"א מחלק י"ד) ועלה משם לירושלים ולא ארכו לו שם הימים עד
 שהלך לחברון וגם שם לא הונח לו עד אשר הלך למצרים וקבע דירתו
 שם (קה"ד דף נ"א ע"א ומזכיר שם שלמד בחברתו בשנת ת"ח
 בישיבת הרב מהר"א אכסנדרוי) ונפטר שם בשנת ת"ח ובשנת ת"י העלו
 עצמותיו להעלה"ק (כ"כ בנו הרב מו"ה נתן בתשו' כ"י מובא בש"ג ח"א
 אות ז' סי' ג'), והוא חבר:

א' ס' זרה יעקב, חבור גדול מאוד כסדר הד' טורים ומפלפל
 בו בדברי הבית יוסף ובדברי הפוסקים האחרונים כ"י ובנו הרב
 הנז' הולך חלק אה"ע לויניציאה להדפיסו שם ולא עלתה בידו
 ונשאר שם (קה"ד שם).
 ב' פירוש על הרמב"ם.
 ג' פירוש על רש"י עה"ת.
 ד' פוסקים ותשובות, נמצאים בידי כרך גדול (ת"י דפיס*) 4,
 מכ"י קדש של הרב בעצמו אשר שקיל וטרי עם גדולים אחרים
 ועל איזו מהשבותיו חתימות רבותיו הנז' הכל בנופן כאשר

יצאו מתחת ידי כותבם ונמצאת בתוכם תשו' חתום עליה נתן
 בכמו"ה שניאור גיטה, נר' שהיה אחי הרב.
 ה' דרושים, והרב מו"ה משה חגיז מביא דבר יפה בשמו בס'
 משנת חכמים סי' הקמ"ד.

826 רבינו זרחיה ב"ר יצחק ב"ר זרחיה ב"ר שם טוב הלוי, הנקרא
 רו"ה בפוסקים ונקרא גם רובי' בס' התרומות שי"ד סי' ד,
 היה מגורונדה בספרד כנר' בס' המנהיג סי' ע"ט והל' פסח סי' ק"ו ונא
 משם לשכון כבוד בלוניל (ככתוב בס' המאור, וכשבאתי ללוניל
 ראיתי ס' א' וכו') אשר היתה או עיר קדושה וגדולה לאלקים (וכ"כ
 הרב בס' הנז' בפסחים בפ' מקום שנהנו, "מנדל לוניל מרכץ לתורה"
 ובהשיר שבראש הס' קראה מגדל ירחו) היה מהקיפי דארעא (מהרי"ק
 בחשו' שורש צ"א) בימי הראב"ד (ע"ש) ובימי הר' יהודה אבן חבון
 אשר חבה יחירה נודעת לו מאת הרב ככתוב בצואתו לכנו הר' שמואל
 (הנמצאת אחי כ"י). והרב ר' זרחיה ז"ל שהיה יחיד בדורו והיה חכם
 ממני מיום שידענו לא כתב כתב ולא עשה שיר לשלוח לשום אדם שלא
 הראהו לי קודם שיצא מידו ורבים מכתביו לאחיו [ע"ל M 648] היה מראה
 לי קודם שישלחם וכו' ע"כ, ורבו מוכתק היה רבינו משה ב"ר יוסף כמ"ש
 על דבריו בגליון פ' המביא "גם אנחנו היינו סומכין עליו מפני ששתינו
 מימי נחליו וישבנו בצלליו והסחופפנו באהליו" ועוד בחולין בסוגיא
 דנשר, "זו דעת הר' משה ב"ר יוסף ז"ל והוא הרב המיכתק שלנו ומביאו
 עוד בכמה מקומות בספרו סהם בשם הר' משה (אבל לא כיון להרמב"ם
 ורחוק מאור בעיני שראה חיבורו ותמיהני על הר"ב שה"ג ח"ב אות ז'
 סי' ד' שנור שבאלירו בסוף ימיו יען שהור"ם די לונזאנו הזכיר בס' אור
 תורה בס' וארא ובס"ס יהרו רמב"ם כ"י קדמון שהיה של הר"ז הלוי
 ואף כי בלי ספק שהר"ז הוא ר' זרחיה בר"ה, ולא כאשר נדפס בד'
 הומבורג משנת הצ"ח זכריה, מ"מ אין מזה ראיה שהיה להר"ע
 הלוי בעל המאורות ולא לגדול אחר אשר שמו ר' זרחיה הלוי (ע"ל)
 וקבל גם מן רבי' משה ב"ר יהודה כנר' מתשובתו לו המובאת בס'
 בעלי אסופות (המובא בשלטי הגבורים לע"ז פ"ד דף שע"ו ע"ב)
 שקוראו רבינו כ"פ, וגם מן רבינו משולם כנר' כ"פ אלו מציאות ושלא
 מן רבינו יוסף בן פלאט כמובא בס' התרומות שער כ"ט ס"ב וגם מן
 רבי' אברהם אב"ד (אשר מביאו בספרו כ"פ בשם הר' אברהם) כמו
 שהביא בפ' חוקת הבתים ע"ל, והחכם הר' שמואל אבן חבון היה
 תלמידו כנר' בסוף צוואת אביו הנזכרת, ולכן הרב ר' זרחיה ז"ל רבך
 תזכור אהבת אביו כי וכך ואהב איתו כאח וחכמתו כחבר גדול
 כי כן היה מכבדך ואהבך ומשבת אותך אביו זצ"ל" ובן הרב הנז'
 כאן אולי הוא הר' יוסף אבי אביו של רבינו אהרן הלוי אשר קורא

(*) עי' במבוא לס' האשכול למרו"ח ה"ח מו"ה צבי בנימין אויערבך ז"ל.

להרב „אדוני זקני הרב זרחיה הלוי“ בחידושו לכתובות בכ"מ ובספרו בדק הבית סוף שער ד' מהל' שהיטה וכ"כ הריטב"א בחידושו בכ"מ [ע"ל אות א' 293 א] ועלה אל האלקים בשנת תתקמ"ו (ככתוב בס' שבט יהודה*). והוא הבר:

א' ס' המאורות, השגות על ס' ההלכות של רבינו יצחק אלפאסי, המאור הגדול על סדר נשים ונוזקין והמאור הקטן על סדר מועד ובראשו שיר ופתיחה לזוגם לאביו רבינו יצחק (ע"ל אות י) וכאשר מתחיל לחבר הספר היה בן השע עשרה שנה כאשר שר „בגין די מן עשרין בצירא ליה שהא“ ועסק בו אה"כ כגמרו ותיקונו עד היותו כאשר נמצא אחנו ולא אתידע לן שגח גמרו וקרוב אצלי שלא גמרו כ"א איזה שנים קודם מוהו (וכודאי שנים רבות אחר שנת תתק"י ודלא כדעת הר"ב יוחסין ונמשך אחריו הר"ב שה"ג אות ז' ס' א) כי נר' בו שכבר נתפשטו אז חבורי נכדי רש"י כי מביא כ"פ לפירושי רשב"ם על ערבי פסחים ולכבא בתרא וגם לרבי' תם כריש עשרה יוחסין ובכ"מ אחרות ולספרו ספר הישר ובריש פרק אלו מרפות מביא תשובת רבינו תם שהשיב בסוף ימיו לחכמי מרשילייה (ואלמלי זכר הרב חיר"א כל אלו המקומות לא היה מביא לדבר הידוש בספרו הנו' אות ה' ס' ד' שפירושי רש"י כבר נתפשטו בימן הרב וגם כאשר כ' ספרו ח"ב וראה שבשיטת כחל מביא הרב לשון ה"ר יעקב מכ"י (והוא בס' הישר ס' שפ"ה) הוצרך לשיטת הרשב"א שם לידע ולהודיע כי כיון לר"ת) וכ"כ הרשב"א בחשו' (ח"ג ס' קב"ב) שדרכו לצאת בכל דבריו אחר ר"ת, ובפירושו להשמעות במס' ראש השנה נר' גורל ידיעתו בחכמת התבונה עד כי מן השמים הסכימו עמו וענו בחלום לרבי' יעקב ממרווייש כאשר נסתפק בג' שמועות (במס' ר"ה על איזה פירוש יש לסמוך על פירש"י או על פי' הרב „מה זה מהרת למצוא בני זרח בחושך אור לישרים (ככתוב בחשו' כ"י ומובא בס' שה"ג ח"ב אות ז' ס' ד') והראב"ד השיב בעד הרי"ף [ע"ל אות א' 79 א] וכן הרמב"ן חיבר ס' המלחמות להגן בעד הרי"ף והרב מו"ה עורא מלכי חבר ס' שמן למאור להליץ בעד הרז"ה מתשובות הרמב"ן ונרפס על פ"ק דבבא מציעא.

ב' ס' הצבא ב"ג מדות מתחלפות שהחלמוד נדרש בהם (מובא בפ"י הר"ן על הרי"ף ס"פ ראשית הגז) ובקרבו ישים ארכו לירות חצי השגותיו על הרי"ף עם הוכחה לבסוף מדבר עם נפשו בל חשכת יום אחרון, וגם להשגותיו אלו השיב הרמב"ן ונרפסו שניהם בס' חמים דעים ס' רכ"ה ורבי' וגם נרפסו לברם בשקלאוו בשנת תתקס"ג, 4.

(* עי' במבוא הנ"ל ס' ה' וס' ו'.

- ג' השגות על ס' בעלי הנפש להראב"ד [ע"ל אות א' 79 א].
- ד' הל' שחיטה והל' בדיקה, הזכירם בס' המאור למס' חולין.
- ה' ס' דברי הריב"ת, ענינו (כפי הנראה) ביאור סוגיות עמוקות אשר רבו בפירושן הרב עם חכמי דורו. ואולי גם בדינים אשר נשא ונתן עמהם הזכירו בס' המאור למציעא ריש פ' השואל וככתרא סוף פ' חוקת והתשובות אשר הריץ הרב עם הראב"ד בסוגיות פרה ורחל המובאת במקובצת למציעא דף צ"ח ע"א ממנו לוקחו ושלטה בו עין הכדולח של הרמב"ן ז"ל כנר' בס' המלחמות ריש השואל שכתב, וכבר ראיתי דכריהם בזה בס' דברי הריב"ת וקראתי עליהם ז"ל מקרא הזה ככוד לאיש שבת מריב" ומובא גם בס' התרומות שער ז' ח"ב ועי' במניד משנה סוף פ' ג' מהל' טיען ונטען [ובנימוקי יוסף לסנהדרין פ"ג (דף רס"ה ד"א) בענין הידאה אחר הודאה].
- ו' ס' סלע המחלוקת, מזכירו בס' המאור סוף פ' ידיעות הטומאה, ובס' סלע המחלוקת יש לנו דברים דבורים על איפניהם בהל' נדה".
- ז' ס' פתחי נדה בדיני נדה הביאו נכדו בספרו בדק הבית בית ז' שער ג'.
- ח' שיטה על מס' קנים, ומשיב בה על דברי הראב"ד בשיטתו. שניהם נדפסו בקושטנדינא בשנת תקנ"ה, 2, בסף הידושי קדושין לרב קדמין.
- ט' השוכות בס' המאיר לגטין פ' המביא בתרא מביא תשובה לאזני הר' ברכיה הלוי, ואחרת אשר השיב לחכמי מרשליא מובאת בס' התרומות שער מ"ה ס' א' ואחרת המובאת בס' בעלי אסופות ונוכרת לעיל (ומובאת בשלמי הגבורים לע"ז דף שע"ז ע"ב ודעתו שם להיפך ממ"ש לעיל מיניה כדף שע"ז ע"ב בשם הר"ר זרחיה וכו' בכנה"ג יו"ד סי' קכ"ד הנב"י ס' ס"ג וצ"ל דתרי רבינו זרחיה הו"ו וע"ל) ועוד אחרת לו ולתרא"ש מלוניל נזכרת בתשו' הרשב"א כ"י הל' הלאות סי' קל"א ומובאת בכנה"ג הוה"מ מ"ב הגה"ט סי' קי"ב ס' א' וב'.
- יוש מייחסים לו ס' הישר של מוסר (ככתוב בשה"ג ח"א אית ז' סי' א') אחשוב שבא זה להם ממה שראו להרב בהשגותיו על ס' בעלי הנפש שער תיקין הוסתרות שב', ואין לי בזה להאריך הלא כתובה על ס' הישר, ויען כי לא ידעו שהדברים מגיעים לס' הישר של רבי' חס בני כן כתוב שם במס' יבמות סי' ט' גורו והחליטו שהרב חיבר ג"כ ס' הישר.

וגם יש לו פיוט מסתגב לליל כיפור המתחיל, ה' הקשיבה זועק בקראו גרונו נחר" והחום בראשי התרוות אחרי התיבות: ה' הקשיבה, זרחיה הלוי ברבי יצחק" נר' כתוב כמחזור כ"י מנהג מונפש-

לייר אשר אתי ונדפס גם בשפתי רננות דף מ"ו ע"ב, וקינה לט"ב
 „זאבי ערב וכל רוב אורכ" נדפסה בסדר חעניות מנה: ספרד ופומון
 לשבועות „יום יצאה כלת עדנים" הלא הוא במחזור מ"ס כ"י ישן על
 קלף הנמצאת אתי (והרשב"ץ חבר פי' עליו כנר' ברשימת ספריו ספר י'
 בסוף ח"ב מתשובותיו) וגם ב' תזנות הא' לי"ז חמזו המתחלת „זעקתי
 בחבלי ומכובד חילי" והשנית לבין המצרים „זעקתי בצירי ומכובד שברי"
 הנם כתובים תוך סדר תזנות לכל השנה להרשב"ץ ולרבי' ראובן
 ב"ר יצחק כמנהג אלגזאיר כ"י תוך יוצר ספרי העיר פה 134 ג'
 ובכולם חתום בהם זרחיה הלוי*).

827 הר"ר זרחיה הלוי בן יצחק בן שאלתיאל, פלוסוף ורופא היה

מברצלונה וכא משם לרומי, וחבר שם:

א' ביאור על משלי, נמצא כ"י בוויניציה, ככתוב ברשימת
 ספרים שבראש ח"א של הס' *Variae lectiones* לדע ראססי דף
 ק"ל סי' נ"ד ונמצא גם כ"י כטריעסט אצל הר"ר אורי חי סרא-
 וואל כאשר העיד ידידי החכם הר"ר יו"ט ליפמן צונץ באנא-
 לעקטען שלו***) ונמצא גם במינכען 78 ג', ועמו:

ב' ביאור לו על אויב בדרך פילוסופיא. — עוד נחשבים לו שם אן
 הספרים אשר העתיק מלשון ערבי לעברי:

ספרי הטבע ושאר הטבע והשמים והעולם לארסטוטלס
 העתיקים ברומי בשנת ה"א מ"ד לבקשת ה"ר שבתי ב"ר שלמה
 (כן כתוב שם ולדעתי אין הדברים ככתבם כי ה"ר שבתי ב"ר
 שלמה היה בזמן א' עם ה"ר יחיאל חי ב"ר יואב ומכתבו אשר
 כתב אליו נמצא אתי כ"י וא"כ או שהר"ר זרחיה הלוי העתיקים
 בשנת קמ"ד ואם אמת הדבר שהעתיקים בשנת מ"ד נעקב הכ"י
 הזה הנמצא בטורין בזמן מאוחר עבור הר"ר שבתי מבי' מחברו
 וקרוב אצלי שהמעתיק היה הר"ר יחיאל חי הנז' אשר מלאכתו
 היחה להעתיק ספרים וכנר' לקמן וכמו שכתב החכם הנז' בעצמו
 באנאלעקטען שלו***) וביאור אבן רשד לס' הטבע ומה שאחר
 הטבע הנז' אותם העתיק בשנת ה"א נ"ד עבור ר' יחיאל ב"ר
 צדקיה, וס' הטוב הגמור להנז' נמצאים כ"י בטורין 12 & 157 ג'.
 מאמר להרמב"ם על המאכלים בדרך רפואה כ"י תוך ספרי דע
 ראססי 150 ג'. מאמר על מהות הנפש כ"י בוואטיקאנו 252 ג'
 על נייר, 8, (קריח ספר לברטולוקי סי' תקט"ו).

שני ספרים הראשונים מס' הקאנון לאבן סיני כ"י הר"ר יחיאל חי
 ב"ר יואב נמצא בכרלין בכ"א על קלף פאליא אצל הרופא שאנ-
 בערג. ראיחים כרגע בהיותי שמה.

* ושאר פיוטיו אשר חבר הלא תרשם מעל ספר עמודי העבודה לר"א לאנדסטרומה.
 Zunz Litertg. d. S. P. f. 460.
 ** Ibid. B. III, S. 53 *** Geiger W. Zeitschrift B IV S. 190 (**

828 הר"ר זרחיה הלוי, נתגדל בקטלוניא ועבר דרך מיוקא ושאל שם הר"ר מרדכי נגאר מאתו ואח"כ באותו ענין להרשב"ץ אשר לא הסכים עם תשובתו ככתוב על ס' תשובותיו ח"ב ס' קמ"א ואחשוב שהוא המעתיק ס' הפלת הפילוסופים [הנקרא ג"כ הרם הפילוסופים] לאבו אחמאד אלגואלי מלשון ערבי ללשון הקדש לבקשת דון כנכנשתי בן דון שלמה בן לביא והחתום שם זרחיה ב"ר יצחק הלוי שלדין [Saladin] הנמצא כ"י הוך ספרי דעראססי בפארמא 496 ג' [וכ"י ליידיען 36 & 6 ג' וכ"י פאריון 508 ג']. אך לא אחליט הדבר כי אולי המעתיק ס' הנ"ל הוא הרב:

829 הר"ר זרחיה הלוי משרגוסה, אחד מן החכמים אשר נבחרו להתווכח עם יושע הלורקי בטרמישא בשנת קי"ג והרב דרש שם בבית הכנסת ברוב עם ואולי אליו יכונו דברי הרב אברבנא בעטרת זקנים ריש פ"ח בהכנת דברי המורה בענין חטא אצילי בני ישראל, ובנו יחידו מה בחייו וכחב לו הרב דון וידאל בנכנשת אגרת הנחומין [ע"ל 804 ג'] ואולי לו הם התשובות אל הר"ר שלמה קורקוס בטולי-טולא שנדפסו בס' תשובות הרשב"א חלק המישי ס' קס"ו קס"ז וקס"ח.

830 הר"ר זרחיה הלוי הספרדי, תושב ווגירה [Voghera] הגיה שער כוונת הפרקים של ספר מורה הנבוכים אשר חבר הר"ר יהודה אלחריו ככתוב בראשו בדפוס סביניטרה שי"ג, ואיני יודע מתי חי.

831 הר"ר זרחיה הלוי בן אחות הר"ר יוסף הכהן מחבר ספר דברי הימים למלכי צרפת קדמו בשיר קמן נדפס על שער הספר ד"ו שי"ד ומשמע שם ברף ש"ט סע"א שהיה רופא ועי' גורש מגינובה כאשר בא לגור שם בשנת שי"א.

ח'

832 הר"ר חביבי, למד שנה לפני הריב"ש ונתקבל להרכיץ תורה עם תלמידים בשאטיבה (שו"ת הריב"ש ס' ר"צ וסי' שנת) ושאל מן רבו גם בהיותו בשאטיבה כנר' בתשובתו ס' שכ"ה, ואולי הוא אבי המשפחה ספרדית חביבי.

833 הר"ר חגי חנוך (המכונה הענוך) הלוי, ממשפחה פרענקעל מפראג היה אב"ד בכאמבורג ובהענא (האנויא) והיה חסיד גדול, ישב ארבעים שנה בתענית מדי יום כיומו ונתקבל לאב"ד בלאדמיר ועלה לשמים כש' חנ"א (צמח דוד ד' פפד"מ סוף ח"א) ומהקדמת נכדו מו"ה מאדיל סג"ל בראש ס' אספקלריא המאירה אשר הביא לדפוס ומוכיר שם בראשו דרוש א' (לחרב) ובנו הרב מו"ה צבי הירש סיפר מהיר ולמדן מופלג (כאשר העיד הר"ב חו"י בספרו דף רכ"ט ע"א היה

נתפס על קידוש השם במגדל וה' היה עמו להציל אותו בכבוד גדול
(בהקדמה הנו) סידר ס' עבודת הַרְשׁוּנִי ומוזכר בהקדמתו שאביו
הרב חבר:

א' ס' שאלות ותשובות (ונדפסו איוו תשובות לו אשר השיב
לש"ב הר"ב נהלה שבעה בתשובהו ס' ע"ו וע"ט) וביאורים
על ארבע טורים.

ונכד הרב הכ"ה הר"ר חנוך הענוך הענא סג"ל מפפד"מ בן מו"ה
צבי הנו העתיק מלה"ק לל"א ס' אגרת בעלי חיים והביאו לדפוס
בשנת תע"ח ונדפס עוד באופיבאך בשנת הקמ"ט, 4.

834 רבינו חושיאל, אחד מארבעה חכמים גדולים שהלכו באניה קרוב
לשנת ד' אפים תש"ג הן פחות מעט הן יתר מעט בימי

רב שרירא גאון ממדינת בארי למדינה נקראת ספסתי (ובזמנא ד'
מס' יסוד עולם הנדפס בס"ס יוחסין ד' קראקא כתוב לארץ קוסטנטיין)
להכנסת כלה ונשבו על ידי שלישי מלך ישמעאל השלוח ממדינת קור-
טובה לכבוש ספינות מאדום ולשלול שלל ולבזו בו ומכר את ר' חושיאל
באפריקא בחוף הים ומשם עלה אל מדינת אל קירוואן (כמלכות
הונם) שהיחה בימים ההם חזקה מכל מדינות ישמעאל שבארץ המערב
והיה שם לראש ושם נולד לו בנו רבינו חננאל (ס' הקבלה להראב"ד)
ושם מנוחתו. ועדין קבלה ביד יושבי אלקירוואן ששם קבורים גאונים
(שה"ג ה"א אות ח' ס' א').

835 הר"ר חזקיה ב"ר דוד די סילוה, נולד בליוורנו ולמד שם עם
הרב מו"ה שמואל דאקוסטא ואח"כ אצל הרב מו"ה

יהודא שאראף בבואו לשם בשליחות מצוה (שה"ג ה"ב אות י' ס'
קו"ה ועד לחכמים ה"ב אית ח' ס' ה') ואחר היותו בן עשרים הלך
לירושלים עה"ק טוב"כ ולמד שם בישיבת הרב מו"ה משה גאלאנטי
ובחיותו בן כ"ב שנה נשא אשה בת הרב מו"ה רפאל מרדכי מלכי
אותו הרב מו"ה עזרא מלכי והיה גם גיסו של הרב מו"ה משה האגון
(בנר' בתשו' שתי הלחם ס' מ"ב ע"ש) ומלא מקום רבו להיות ריש מתיבתא
בהעה"ק אחריו וייסד שם בית המדרש ע"י הגביר ה"ה יעקב ישראל
פיריירא כאמשטרה והוא יגע בתורה הרבה עשה לילות כימים ויקר
תפארת גדולתו מחריפות ובקיאות נר' מחבריו אשר חבר בקוצר
ימים כי שנותיו לא הגיעו לארבעים ותלמידיו גדולי הדור ומהם הרב
מו"ה יצחק כהן בעל בתי כהונה והרב מו"ה שלמה אלגאזי אב"ד
במצרים והרב מו"ה ישע' אולאי זקינו של הרב מו"ה חיד"א (שה"ג
ה"א אות א' ס' נ"א) ומנוחתו בירושלים. והוא חבר:

א' ס' פרי חדש על ש"ע יורה דעה, חידושים בחריפות ובקיאות
עד הל' יין נסך עם קונטרס אחרון בסופו בו השיג קצת על
תשו' שער אפרים וס' בית הלל שנדפסו באותו הפרק ובפרט

על האחרון כחוקף גדול, והביאו לדפוס בהיותו באמשטרדם כי נבחר מרכני העה"ק ללכת בשליחותם ובהר בשליחות לערי פראנקיאה ולא בשליחות טורקיארה שהוא ראשון שכראשון והיה ראוי לו, למען הדפים ספריו בא' מערי פראנקיאה (שפת אמת להמני"ח דף כ"א ע"א) בשנת הני"ב, 2. ועל כי לא נשא פנים בתורה והשיב על הקדמונים רבים לחמו לו ונעשה הסכמה במצרים ככואו עם ספרו לשם שלא ללמוד בו ככתוב בס' גנת ורדים י"ד כלל ג' סי' ג' וקושטא קאי כי לא ארכו הימים שנהקבל שם תלמידו הנז' וממילא נחבטלה ההסכמה מכל וכל וגם השיגו עליו בספריהם הר"ב שמלה חדשה והרב מו"ה הייס בן עטר בס' פרי תואר ונדפסו שניהם בחיבורין ונקראו פירות גניסר באמשטרדם בשנת תק"ב, 2, וגם הרב מו"ה חנניה קזיס חיבר להשיג על דבריו קונטרס חק לישראל ונדפס בליוורנו בשנת ת"ק, 4, והרב מו"ה דוד פאירדו עמד לימינו בספרו מוטור לדוד [ע"ל אות ד' 735] ודרב מהר"י נבון חיבר ג"כ ס' פרי להגן בעדו ממה שמשגיגים עליו הבאים אחריו ולא השלימו (שה"ג ח"ב אות פ' סי' מ"ג).

ב' פרי חדש, הל' ר"ח פסח יו"ט מגילה מש"ע א"ח וגם על קצת הל' גטין כ"א ח"ע וביאור לשונות הרמב"ם ומפרשיו מספר המדע הובא לדפוס ע"י בנו מו"ה דוד באמשטרדם בש"ס, 2. ג' פרי חדש, הל' הפלה נשיאת כפים קריאת התורה ר"ה ויה"כ וחנוכה ולקוטים על ד' ש"ע הובא לדפוס ע"י בנו הנז' שם בש' ת"צ, 2, [ונדפס עוד בקארלסרוהא תקמ"ו הל' ר"ה ופסח וכו', ובזאלקווא תקט"ו הל' סוכה ר"ה וכו', ונדפס ח"א וח"ב וגם לקוטים בחיבורין עם ס' אבן העזר על ש"ע להרב מו"ה עוזר בפראג בשנת הקמ"ו].

ד' ס' מים חיים, חידושים על משניות והרע"ב והוי"ט (אשר היה לו מדפוס ראשון מהרורא קמא ועליו יסובו דבריו כמ"ש הרב חיד"א בס' מחזיק ברכה א"ח סי' ס"ד) ועל התלמוד ומפרשיו ועל ד' הלקי הרמב"ם וקונטרס שו"ת ונדפסו ע"י הנז' שם בשנת הרי"א, וחלק גדול מהספר היעתק מגליונות ספריו הרב והמסדר תיקן הלשון והסמיכו לש"ס ולהרמב"ם וכוה יתיישבו כמה המיהות בדבריו (כ"כ הרב חיד"א בס' הנז' סי' רי"ו ס"ב). ה' קונטרס על מאמר בין השמשות מס' מנחת כהן נדפס בס"ס שמן למאור למו"ה עזרא מבל, גיסו של הרב וכתב גם שיטות בתלמוד עד"ה בהקדמות האר"י וצוה לנגזם ואגב טירדיהו נננו עמם פר"ח הל' שבת (כמ"ש הרב חיד"א ששמע מפ"י זקנים, שה"ג ח"א סי' כ"ח) אף הוא אראה דף א' מכ"י של הרב פירוש סוגית כתובות על דרך הזה (טוב עין סי' ז' דף י"ו ע"ב).

836 רבינו חזקיה, ונקרא גם יחזקיה (ועי' בתרומת הדשן סי' רל"ג)

ומובא בהגהות אשרי בשם מהר"ח היה בן רבי יעקב (כן כתוב בהגהות
מרדכי כ"י על קלף כתובת סי' רצ"א*) מן מיירבורק (תשו' מיימוניות
לס' נשים סי' ח') או מזבורק (תשו' מהר"מ ד"ק סי' כ') או מברוק
(הגמ"ר קידושין סי' תקמ"ט) ושקיל ומרי עם רבי אביגדור הכהן
(ככתוב במרדכי גמין סי' ש"פ) ועמו ועם חמיו רבי חיים ב"ר משה
[ע"ל אות א' 10 גמ.] ועם רבי' היאל מפאריש (כמפורש במרדכי גמין
סי' שע"ט ומובא גם בתשו' מהר"ם ד"פ סי' הק"צ וכתשו' מיימוניות
ריש ס' משפטים ועם רבי' מאיר ב"ר ברוך (כנר') בתשובתו ד"פ סי'
צ"ח ותשו' ה"ר חזקיה אשר אליה רמו מהר"ם נדפס בתשו' הרשב"א
ה"א סי' תתל"ב ושם בס' תתל"ג נדפסה ג"כ תשו' מהר"ם הנז' והיא
משובשת מאוד, והובא הענין עם תשובות א' הגדולים בתשו' מיימוניות
לס' נשים סי' ה' ובהגמ"ר קדושין סי' תקמ"ט וצ"ל שם הר"ר יחזקיה
בסקום הר"ר יחזקאל) ועם מו"ה יהודה כ"ץ (תשו' מהר"ם ד"פ סי'
תתפ"ז), ונזכרים ומובאים מחבוריו:

א' פירושו על התלמוד, במרדכי לקידושין וסי' תק"י ולבבא
קמא סי' קע"ד.

ב' הוספותיו, בהגהות מרדכי רפ"ב דשבת.

ג' פסקיו, בתשובה הנדפסת תוך תשו' הרשב"א ח"ב סי' כ"ח
ובמרדכי ס"פ מי שהיה נשוי ובשבעה סי' השע"א ובמקומות
אחרות ובתשו' מיימוניות לס' נזיקין סי' י"ט כ"כ"א ולס' משפטים
סי' נ"ט ולס' שופטים סי' י"ד ומהם לקוח המובא בשמו בהגהות
אשרי כנר' למעיין וכמפורש בתשו' מהר"ל סי' ס"ד.

837 רבינו חזקיה ב"ר מנחה, היה קרמון גדול (לדעתי לערך ההתחלת

האלף הששי) כי בימיו עדיין היו מתרגמין הדברות
כנר' מספרו ס"ם יתרו (עי' תוס' מגילה דף כ"ד ע"א) וכן מוכח ממה
שנז' ספרו בס' מנחת יהודה עה"ה (שנתחבר בשנת ע"ג לאף הששי)
וגם בהקדמת ספרו כתב שכוחב בו דברי חזקוני רק שהשמיטו התיבות
„ודברי חזקוני“ מס' מנחת יהודה שנדפס וכמ"ש בס' שה"ג ח"ב אות
ח' סי' ה', ונר' לי שהיה צרפתי ואולי היה אביו רבינו מנחה מבדירש
הנז' בס' ארחות חיים, וחבר:

א' ס' חזקוני על התורה, מבאר בו דברי רש"י בכמה מקומות
ומוסיף על דבריו מדברי המדרשים ועשרים מפרשי התורה
אשר הרים את הלכם מהם והוסיף נושך משלז'ובסוף כל ספר
נותן טעם לקריאת שמו בלשון לאמינו כאשר נדפס בס"ם

(*) והר"י אור זרוע השיב לו וכתב אליו „פגעתי בבחור הממלא מקום אבותיו וכו' בחור
נחמד חרב ר' יחזקיהו בן חרב ר' יעקב זצ"ל“ עי' אור זרוע ח"א דף כ"א סי' קי"ד.

ויקרא ובס' חוקוני כ"י ישן על קלף הנמצא אתי ישנו ג"כ בסוף
 ס' שמות וס' במדבר ונדפס אצל החומש בד"ו רפ"ד ועוד שם
 ש' שב"ד ובד' ריווא די טרינמו שכ"א ובד' באזיליא שס"ו ובד'
 קראקא [?] ובמ"ג ד' אמ"ד תפ"ד ובד' פראג שע"ה ובד' ווילמרש-
 דארף תמ"ה [ובוולצבאך הק"א] וגם נדפס לכד בקרימונה
 בשנת שי"ט, 4, [וכלעמבערג הרי"ט].

838 הר"ר חייא ב"ר גבריא ל, תושב העה"ק צפת, חבר:
 א' סדר הזמנים, הוא לוח על כ"ש שנים מן שנת ה"א חל"ה עד
 שנת יב"ך יב"ך אה בית ישראל ונדפס בוויניציאה, 8, (קריח
 ספר לברטולוקי סי' הקב"ו).

839 הר"ר חייא מאיר ב"ר דוד, רב מובהק מרבני וויניציאה (כנר) בס'
 בנימן זאב רסי' ע"א) והגיה שם ספרי הדפוס (כנר)
 בס' הנז' סי' רצ"ו דף תכ"ב ע"א) ובכללם הגיה בשנת רע"ט ס' תשובות
 מהרי"ק וחלק כל' תשובה ותשובה לשרשים וסעיפים במפתח אשר
 עשה בראש הס' ונשא קולו בשיר בסה"ס בתפארת גדולה מעשה הרב
 ואח"כ הרכיץ תורה בלינפאנתו והסכים על שני פסקים של תלמידו
 (ככרוכ בס' בנימן זאב הנז' בסס"ו רמ"ט ובסס"י רנ"ח) הרב מו"ה
 בנימן ב"ר מתתיהו נדפסו בספרו סי' ט"ו וסי' ל"ה (ורמו עליהם גם
 כסי' רל"ז וסי' רמ"ו) וגם הרכיץ תורה בפטרס ככתוב בתשו' מו"ה
 דוד ויטאל הנדפס' בס' אהלי חס' סי' קס"ח (דף פ"ב רע"ד) וכנר' היה
 שם בשנת רפ"ח כאשר הסכים על ההסכמה הנעשית בלינפנתו כנר'
 בס' בנימן זאב כסי' רצ"ח ובס' משפטי שמואל סי' ק"י (דף קב"ו ע"ב).

840 הר"ר חייא רופא, רב מובהק ומוסמך מרבני צפת העה"ק בזמן א'
 עם הרבנים מו"ה משה גאלאנטי ומו"ה יצחק ארחא
 ומו"ה שוליימן בן אוחנא (כנר) מתשו' מהר"ם גאלאנטי סי' י"ג) ולמד
 שם בישיבת הרב מו"ה שלמה סאנוש (כנר) בספרו בראש מס' ב"מ)
 ומוכירו בשם מורי בכ"מ בספרו ובמ' חגיגה (דף י"ג ע"א מהס') נדפסה
 שאלה אשר שאל מאתו בהכנעה גדולה וקבל סודות התורה מן הרב
 מו"ה היים ויטאל (כנר) בס' אמונת חכמים ס"פ כ"ג) ובשנת שע"כ
 הסכים על הדפסת ס' באר שבע ובנו יחידו הרב מו"ה מאיר רופא
 מרבני חברון וחתנו הרב מו"ה אברהם שלום מרבני צפת [ע"ל אות א'
 236] והוא חבר חידושים רבים והובא לדפוס ע"י בנו הנז':

א' מעשרה חייא, כולל יתר הפליטה הנשארה אשר קבץ
 מחידושי אביו הרב, והם שיטות על מס' מהתלמוד וכ"ז שו"ת
 בוויניציאה בשנת ת"ב, 4, עם הקדמת המגיה הרב מו"ה משה
 זכות והקדמת המביאו לדפוס בעברו דרך שם בשליחות מצוה
 לערי פראנקיאה [ונדפס עוד בפוזרדא בשנת תפ"ז ע"י הר"ר
 נתן נטע בן שמואל].

841 הר"ר חייא שלום ב"ר אברהם ב"ר אליעזר ב"ר אברהם שלום

[ע"ל אות א' 235 א] היה נכדו בן בתו של הרב מו"ה חייא הרופא הנז' ומכני דורו של הר"ב קורא הדורות (ע"ש דף ל"ו ע"א) ונז' בתשו' דרכי ניעם חוה"מ סי' כ"ג וסי' ל'.

842 הר"ר חיים מעיר דרעא אשר במערב הצנימי זכה שנתגלה לו אהו

ז"ל וידע עתידות ושלח לשאול בשלום הרב מו"ה חיים ויטאל ולחזק לבו (כן כתוב בס' חזיונות להרב כ"י, מובא בועד להכמים ה"א אות ח סי' י').

843 הר"ר חיים אברהם גאמיניו בן החכם מו"ה בנבנישתי ב"ר אברהם

גאמיניו [ע"ל 77 א]. היה תלמיד הרב מו"ה שלמה אמאריליו אשר הסכים על השובחו בספרו כרם שלמה חלק חוה"מ סי' ל"ז ונז' גם בסוף ספרו פני שלמה והרביץ הורה בתלמידים בשאלוניקי, וחבר:

א' ס' טירת כסף, דרושים נחמדים בפלפול עסה"ת וגם לקוטים בסופו הכיאים לדפוס בן הרב מו"ה בנבנישתי בשאלוניקי בשנ' תצ"ו.

ב' ס' צרור הכסף, שאלות ותשובות כסדר ד' טורים וקצת סיגיות הש"ס ולשינות הרמב"ם ושאר פוסקים וקצת דרושים, הובא לדפוס ע"י בנו הנז' בשאלוניקי בשנת תקי"ז.

844 הר"ר חיים ב"ר אברהם הכהן ב"ר יצחק ב"ר אברהם ב"ר יהודה

בן רון יוסף הכהן הספרדי הקהיל קהלות לדרוש ברבים והרכיץ תורה במתא צובה והיה מגדולי מקובלי זמנו כי יצק מים ע"י הרב מו"ה חיים ויטאל אשר חלק לו מהורת רבו האר"י אישכנוי ולעת זקנותו נסע למדינת איטאליא להדפיס ספריו ובליוורנו מנוחתו, וחבר: א' ס' תורת חכמים, דרשות ארוכות כסדר התורה ויבאר במו כמה מאמרים עמוקים עם מפתח בסופו הדפיסו בוניציארה בשנת תי"ד, 2, והוגה ע"י הרב מו"ה משה זכות, או ישיר משה לכבוד הרב בראש הספר.

ב' ס' מקור חיים, פירוש על ארבע שולחן ערוך עפ"י דרך

הנסתר וכל חלק מהש"ע המיוסד על טור אחד חלק לג' חלקים על שם ארבעה טורי אבן, טור הראשון הוא אורח חיים חלק לטור אודם פטרה וברקת ונדפס מהם טור אודם הנודע כשם מקור חיים הוא ההולך מס' א' עד הל' שבת ולא נשלם כי נדפס רק עד אמצע סי' ל"ב פ"ד דפים ושם שבתה המלאכה באמשטרדם בשנת חט"ו ונדפס שם שנית עד סס' ל"א בשנת הנז' ובשנה ההיא נדפס טור פטרה על הל' שבת בליוורנו, 4, וטור ברקת מן הל' פסח עד סוף הש"ע א"ח נדפס באמשטרדם בשנת תי"ד, 4 — והטור השני הוא יורה דעה חלקו לטור נוסף ספיר ויהלום והעיד הרב מו"ה חיד"א (בשה"ג ח"ב אות ח' סי')

ח"י) שראה בניזיה כמה דפים מודפסות משור יהלום מסוף י"ד וגם אנכי ראיתי ברשימת ספרים שנמכרו בראטרדם בשנת תקנ"ז תוך ספרי קבלה נחשב שור יהלום למו"ה חיים כהן על הל' אבילות ע"פ הסוד, א"כ בלי ספק שנדפס כולו. ואולי גם שור נופך ספיר ולא נודע מה נעשה בהם כי נאבדו מתוך הקהל, ועוד היו לו חבירים רבים אשר נאבדו ממנו ככתוב בהקדמתו לס' תורה חכם וקירא בשמותם:

ג' ס' מנורת זהב, פי' על קהלת.
 ד' ס' עטרת זהב, פי' על אסתר, ואלו השנים באו לידי הרב מו"ה חיד"א ככתוב בס' שה"ג ח"ב ונר' לו שהם מכי' הרב עצמו.
 ה' ס' עטרת שלום על שיר השירים.
 ו' ס' מגינת לב על איכה.
 ז' ס' תורה חסד על רות, בלי ספק הוא הכא לידי הרב מו"ה דוד לידא אשר הביאו לדפוס באמשטרדם כשם מגדול דוד [ע"ל דף 318, 700 א].

ח' מפשר חלמון, פי' על דניאל.
 ט' פירושים עה"ת, ישעיה ואיוב.
 י' שני פירושים על מגלת אסתר ע"ד הפשט וע"ד האמת לבד מס' עטרת זהב ראה הרב הנז' ככתוב בס' ועד לחכמים ח"א אות ט' סי' ה'.
 י"א מחזור עם כיונות התפלה עפ"י האר"י (מובא בס' בני חיי ט"א ח"א סי' קל"ג וסי' הקנ"א הגב"ו ס"א).

845 הר"ר חיים ב"ר אברהם, נמצא ממנו בכיבליאטהעק אשר בטורין תוך הספרים כ"י (קווארטא סי' צ"ט) בספר הכולל שערי השובה לרבינו יונה, אגרת תחית המתים ואגרת תימן להרמב"ם ואח"כ "תוכחת מוסר" מתחיל "אמר החכם ר' חיים ב"ר אברהם" והוא תופס י"א דפים מהספר ולא נודע מהותו וזמנו של זה החכם.

846 הר"ר חיים אדרני, חיבר שו"ת ודרושים כ"כ ברטולוצי בקריה ספר סי' תקל"כ. ולא גלה מקורו ולכן צריך דרישה וחקירה כי ע"פ הרוב הוא מקור אכוב.

847 הר"ר חיים אלגוי, אחד מיוחד מרכני קונשטנטינא נולד בשנת ה"א שע"ה (כנר) בחשו' פני משרה ח"א קורם סי' ז' שבשנת שצ"ז היה הרב בן כ"ב שנה) והיה תלמידו של הרב מהר"י מטראני (כנר) מהסכמה על פסק הרב מו"ה יצחק רפאל אלפאנדארי בס' מגיד מראשית ח"ב סי' ב') ונתאחדו אצלו תורה וגדולה כי נוסף על היותו רב מומחה ובקי היה עתיד נכסין (כמ"ש בס' קורא הדורות דף נ"א סע"א, וחבר:

א' ס' נתיבות המשפט, הידושים בפלפול לאמהה של תורה

על קצת מס' מישרים לרבינו ירוחם והוא ס' קדוש ונורא
 כמ"ש הרב מהר"ם גאלאנטי בתשובתו הנדפסת בחשו' שער
 אפרים סי' ע"א נדפס אחרי מות הרב עם הקדמת הרב מו"ה
 יעקב אפאנדארי בקושמנדינא בשנת תכ"ט, 2, ועוד היו לו בכ"י:
 ב' שיטות על התלמוד, ככתוב על שער ס' נתיבות המשפט.
 ג' שאלות וחשובות מובאים כס' מוצל מאש אשר בס"ס אש
 דת סי' ס"ו ושקיל וטרי עם הרב מו"ה חיים בנבנשתי כנר' כס'
 כנה"ג חוה"מ ח"ב סי' קצ"ב הגהות הטור ס"ב ועם הרב מו"ה
 משה בנבנשתי כנר' בספרו פ"מ ח"ב ססי' א' וסי' מ"ו ובכ"מ
 ועם הרב מוהר"ש עדילה כנר' שם ח"א סי' ע"ו.
 ד' דרושים (כ"כ כס' שה"ג ח"א אות ח' סי' כ"ג).

848 הר"ר חיים אבואלעפיא ב"ר דוד, תלמיד הר"ב בתי כהונה

ותלמיד דודו הר"ב עץ חיים (ע"ל 850 א) היה מרבני צפת
 ואח"כ רב בלארסו ובאיזמיר, בישראל גדול שמו, וחבר:
 א' חיבור גדול בפלפול עצום על הסמ"ג ונשרף בשריפה גדולה
 שהיתה באיזמיר.

ב' שו"ת אשר רובם מסתמא היה ג"כ לשריפת אש ואוד מוצל
 קצת מהם נדפסו בספרי האחרונים ובס"ס כעי' חיי חוה"מ ח"א
 נדפסו שתי חשו' להרב וגם בס"ס אשרות הפסגה לתלמידו
 הרב מו"ה יוסף נחמורי נדפסו מהם עם עוד שני קונטרסים
 וענינים וביאור ללשונות טמ"ג ופירוש הגדה להרב (ועד לחכמים
 ח"א אות ח' סי' טו"ב ואות ק' סי' ל"ה ול"ו) ועוד נשארו קצת
 קונטרסים להרב כנר' בס' יעיר און מערכת ח' סי' י"ג כ"א ול'.
 ג' חידושי דינים, כ"י היו להרב מו"ה חיד"א והביאם בקונטרס
 טוב עין (שכס"ס ועד לחכמים ח"א) סי' ח"י סי' נ"ד ועוד, וראיתי
 ברשימה נו' לו ס' נשמרת חיים שו"ת וביאורי סמ"ג [וקצת
 ליקוטים] ודרושים אולי נקבץ מהנשאר מחידושו אשר לא היו
 למאכלת אש [יצא לאור אחרי מות המחבר ונדפס בדפוס ר'
 מרדכי נחמן בשאלוניקי חקס"ו].

849 הר"ר חיים אבואלעפיא (ונכתב גם אבועלאפיא) ב"ר יעקב,

הרב המוסמך ונכד הרב מהר"י בי רב היה תלמיד
 הרב מהר"י מטראני ורב מוסמך מרבני חברון כימי הרבנים מו"ה
 אברהם בן הנניא ומו"ה יצחק אולאי וכא משם לירושלים העה"ק
 והר"ב קורא הדורות (דף מ"ט רע"ב) ראהו שם בשנת ה"י"ב ושם מנותחו
 וכמה רבני קדישי מיוצאי חלציו ובפ"ט השנים אשר נקראו בשמו.

850 הר"ר חיים אבואלעפיא בן בנו של הרב הקודם וכן בתו של

הרב מו"ה יצחק נסים בן נאמיל ואחיו היה הר"ר דוד
 אבי הרב מו"ה חיים (הנו' לעיל 848 א) ואחיו מאמו הרב מו"ה שלמה

אלגאזי האב"ד במצרים והיתה קבלה בירו שהוא משבט יהודה ומורע המלוכה (כאשר העיד הרב חיד"א ששמע מרב א' ששמע כן מפי הרב בעצמו ושלוחו כיון בספרו עץ חיים ס"ס ויחי) הרביץ תורה באיזמיר וחקן שם כמה הקנות ולעת זקנתו בנה ק"ק טבריה ורבו נוראותיהם ועניניהם של הני תרי אחי קדישי (הרב דידן והרב א'אזוי) כהראשונים ודבריהם נשמעו כמרום (שה"ג ח"א סי' כ"ו וח"ב אורת ש' סי' ק"ג) והוא חבר:

א' ס' עץ החיים, דרוש דרש ודקדק בדקדוקי סופרים על כל קוץ וקוץ שבחורה ולא שבק מלה יחירה ושלא כסדרו בכל החורה ובפרט בס' תורת כהנים שלא רמז בו כמה דינים והלכות מתורה שבעל פה והכל בקיצור גדול, נדפס באיזמיר בשנת הפ"ט, 2, עם הקדמת חתנו ותלמידו הרב מו"ה חיים וינטורה ובסופו ליקוטים להרב מו"ה גברי' אישפראנסא והרב מו"ה אברהם מונסין האחרון חבר ס' תוצאות חיים ליישב קושיותיו והוא בכ"י [ע"ל 166 א].

ב' ס' מקראי קדש, חידושים על הל' פסח, יו"ט ומנילה ולשונות הרמב"ם וכו' אומיר הפ"ט.

ג' ס' יוסף לקח, דרושים ופירושים עה"ת עפ"י הפשט ועפ"י הדין כמעשהו בספרו עץ החיים אשר הוסיף עליו לקח, חלקו לג' חלקים והדפיסו באומיר הצ"א, 4.

ד' ס' ישרש יעקב, פי' וחידושים על האגרות שבס' עין יעקב מה שלקט מפי סופרים וספרים ומוסיף והולך עליהם הדפיסו באומיר בשנת הפ"ט, 4, ובסופו באר ל' חי רואי דרשות עה"ת לאבי אמו הנ"ל.

ה' ס' שבות יעקב, הוסיף והניף ידו שנית על ס' עין יעקב ח"ב ובסופו מה שנשמט מס' יוסף לקח בראש החורה הדפיסו שם באומיר בשנת הצ"ד, 4.

ו' ס' חנן אלהים, דרושים וחידושים וחקנות אשר תקן באומיר ועמו ס' חיים וחסד דרשות להרב זקנו הנז' אשר נדפסו על ידו בקיצור בס"ס ישרש יעקב כנו', אומיר.

851 הר"ר חיים אגוזי, מרבני קונשטנדינא ומבית דינו של הרב מו"ה אליה בן חיים וחתום עמו על גב"ע משנת שני' הנדפס בהשובתו ח"א סי' נ"א ועל אחרת משנת שס"א המובאת בתשו' מוהר"א ששון סי' י"ב.

852 הר"ר חיים אלגאזי בר' מנחם, נולד באיזמיר והיה ריש מתא ברודים ובסוף ימיו על מות בנו יחידו אברהם חזר לאיזמיר אל ביה כנותיו והיה תלמיד מובהק של הר"ר שלמה אלגאזי ככתוב בספרו יד' סי' קמ"ה בהגב"י ובסס' ש"ט ובחוקה"מ הגב"י רס"י

צ"ט) ואוחו קורא מורי הרב סחם בלי שמו בכ"מ (כמו בטחזה"מ סי' שפ"ח ס"ה) וקבל גם מן הרב מוהר"א לפפא (כנר' בטור א"ח הגב"י סי' תקס"ז ובטור אה"ע סי' צ"ה רף צ"א ע"א ומן הרב מו"ה חיים בנ-בנשתי (כנר' במי"ד סי' מ"ב וסי' רע"ט) והרב מו"ה אהרן אלפאנדארי [ע"ל 302 א'] היה נשוי כה בהו, וחבר:

א' ס' בני חיי, הגהות על הטורים בדרך הר"ב כנה"ג ומעתיק דברים הרבה מס' הנז' בפרט מהגהותיו לטור חוה"מ אשר היה אהו בכ"י כי ח"ב לא נדפס עוד בימיו ועם כי זכינו להחלק הזה אעפ"כ יש בתוכם הוספה לטובה הגהות הר"ב כנה"ג לטור וב"י סי' ה"ך וחכ"א אשר אינם אהנו עד כה ואה"כ שיטות על קצת מסכתות וקונטרס הלשונית (כן נקרא מן הרב כנר' בכ"מ שמוכירו בהגהותיו לטורים) על הרמב"ם וגדולים אחרים נסדר (תחלתו בחיי הרב אבל לא זכה לגמרו), ע"י תלמידו הרב מו"ה מאיר ראנון והובא לדפוס ע"י ג' חתניו לוקחי בנותיו באורטה קייואי הסמוך לקושטנדינא בשנת בעת"ה, ² עם הקדמת המסדר והקדמות ונמוקים הוספה מרובה אצל הגהות עה"ט אשר הציכלו יד אצלם הרב מו"ה חיים כ"מ יצחק רפא אלפאנדארי ועוד נשאר ככתובים ככתוב בהקדמת המסדר:

ב' ס' הדרושים, הזכירם בספרו בהגהותיו למי"ד רסי' ר"ם ולחזה"מ סי' א'.

853 הר"ר חיים אלפאנדארי בר' יעקב, אחד ממרכיצי תורה בקוש-

טנדינא בשנת שע"ט (כנר' בראש השבתו המובאת בס' מוצל מאש שבס"ם אש דת סי' נ"ה) בימי הרבנים מהר"י מטראני ומוהר"א אליגרי [ע"ל 238 א'] והיה תלמידו של הרב מהר"א ששון [ע"ל 294 א'] ואויל למתיכהא דרקיע בלא זמניה בן חמשים ושתיים שנה בשנת ה"א ת' ליצירה וכינוי הרבנים מו"ה יעקב ומו"ה יצחק רפאל והוא חבר:

א' חשובות אשר השיב ושאל להרבנים הנז' ולהרב מו"ה חייא רופא (כנר' בס' מעשה חייא בשו"ת סי' א) ולשאר גדולי זמנו ונדפסו מהם בס' שו"ת מגיד מראשית הכולל השבותיו ע"ם ארבעה טורים ותשו' בנו הרב מו"ה יצחק רפאל וס' דרך הקדש להרב מו"ה חיים בן בנו הנז' בקושט' ש' ה"ע.

ב' שיטות על רוב המסכתות, עודם בכ"י.

ג' חידושים על הטור מובאים בנמוקי בן בנו לס' בני חיי דף ז' ע"א ובכ"מ.

854 הר"ר חיים אלפאנדארי בר' יצחק רפאל כ"מ חיים הנ"ל רב

מובהק מרבני קושטנדינא בימי הרבנים מו"ה יודא

רוואניש ומו"ה אליעזר בן שאגי [ע"ל 452 א'] וחחים עמהם על

הסכמתם משנת תע"א על ס' עדות ביהוסף ח"א היה תלמידו של הרב מו"ה אברהם רוואניש הזקן [ע"ל 224 א] ועלה משם לשכון כבוד בהארץ הקדושה תוב"כ והיה בצפת וכירושלים, וחבר:

א' ס' אש דת, כולל דרושים על סדר הפרשיות הביאו לרפוס בקושטנדינא בשנת תע"ח, 2, ובסה"ס הדפים קונטרס מוצל מאש ע' סימנים יתר הפלטה אשר לא היו לשריפת אש מתשו' מר רודו הרב מו"ה יעקב עד ס"ס נ"ה ומשם והלאה תשובותיו. ב' דרך הקדש על משנת עשר קדושות אשר חבר בעלותו לירושלים העה"ק נדפס בסוף שו"ת מגיד מראשית והר"ב הזון נחום כתב על רוב דבריו.

ג' תשובות מלבר הנדפסים בס"ס אש דת עוד נדפסו לו ב' תשובות בס' מגיד מראשית ח"ב כסס' א' על דברת תשו' הרב מו"ה משה בן חביב ובס' ו' ושם הסכימו עמו אביו ודודו הרבנים ועוד לו ב' תשו' בס' מוצל מאש שבס"ס תשו' רב יוסף, ועוד לו שם:

ד' קונטרס קדושה דבי שמשא, הולך דרך מבוא השמש להר"ב מנחת כהן פעולת צדיק בצפת תוב"כ.

ה' הגהות ונמוקים בס' בני חיי, ע"ל 852 א.

ו' ס' אור החיים, דרשות נדפסו איזה דברים מהם בצד קונטרס שארית יוסף שבס"ס תשו' רב יוסף הנז'.

855 הר"ר חיים אלפואל ב"ר יהודה רב מובהק ממרכיצי הורה בהאי

רודיש (כנר' בתשו' מהרשד"ם ח"ד סי' קל"ג) בזמן א' עם הרב מו"ה היים באסן ועל דבר צוואה אחת משנת ש"י אשר חתמו עליה אלו הגדולים נשאלו כמה גדולים והשיבו, הלא המת הרבנים מהר"י קארו ומו"ה בנימן הלוי ומו"ה מרדכי מטיולוי והרדב"ו בתשו' אבקה רוכל סי' ע"ז ומהר"י בן לב בתשו' ח"א סי' ס"ג (ובד' אמ"ד סי' ס"ב) ומהרשד"ם בתשו' חנה"מ סי' רס"ה, והרב היה רבו של הרב מו"ה יחיאל באסן כ"מ חיים הנז' ככתוב בתשו' הרב מו"ה אליה אלפאנדארי הנדפס' בס' גבעות עולם סי' ל"ד דף ס"ט ע"א ושאל מן הרדב"ו כנר' בתשו' ד' פיורדא סי' תמ"ט.

856 החכם ר' חיים בן אסמאעיל ממאלקא [Malaga] שאל מן הרשב"ץ

בענין אומה שנדבקה לאודם המרפש שהווי היה אוסר והרב קיים דבריו וכנה לו אלו הכתים „אום נסרך אל אודם מרפש חס להכמים מעל למסור חיים שאל ויקח מאתם את שמעון ויאסור" ככתוב בס' יבין שמועה פרק י (דף כ"ב סע"ב) ועוד נמצאו תשו' הרב על שאלותיו בשו"ת הרשב"ץ ח"ב כס' כ"ח (ושם צ"ל אסמאעיל י"ץ (ר"ת ישמרהו צורו) כי אסמאעיל היה שם משפחתו ולא אסמאעיליץ כאשר סבר הרב מו"ה היד"א בס' ועד לחכמים ח"ב סי'

י"א) עד סי' נ"ב ושם מליצרה אשר עשה הרב לכבודו ומסי' קי"ז עד סי' קכ"ז וכה"ג מסי' כ"ז עד סי' ל"י.

857 הר"רוחיים באסן או באשן ב"ר יעקב, רב מובהק אשר הרביץ חורה בהאי רודיש עם הרב מו"ה הייס אלפוא (ע"ש)

ומצורתו היתה פרושה גם בהעיר שיא"ו וכתב קונטרס ארוך בשנת ש"מ"ב בענין עלמה א' שם אשר נתקדשה לג' בני אדם עם גביות ערות הרבה ושלחו לגדולי זמנו נרפס בתשו' טהרש"ך ח"א סי' כ"ח (ועי' עוד שם סי' כ"ט ול' ובתשו' הרשד"ם חאה"ע סי' פ"ח ובתשו' מו"ה בצלאל אשכנזי סי' ז' ובתשו' לחם רב סי' כ"ד) ויש לו שני התימורת בתשו' מוהר"מ בן הייס בסי' ל"ח שם הכריע בין הרב ובין הרב מו"ה מנחם אגוזי ובסי' נ"ב וכנר' הרב הפליג בזקנה כי עורנו חהום בשנת שנ"א עם הגדולים אשר התאמצו אז לעשות גדר בענין שהיית סתם יינם ככתוב בהקדמת יין המשוטר וכן קוראו הר"ב לחם רב בסי' י"ג זקן ונשוא פנים, ובנו היה הרב מו"ה יחיאל באסן.

וחבר כמה קובצים משו"ח וחידושים והיו נמצאים בכ"י בידי נכדו הרב מו"ה אליה אלפאנדארי [ע"ל 385 א]. וכולם נשרפו בהשריפה אשר שרף ה' את נאות יעקב אשר בקושטנדינא ככתוב בתשו' הנדפס' בס' גבעות עולם סי' ל"ד דף ס"ט ע"א.

858 הר"ר חיים הרופא בן ביבאם כשאטיכרה וכה לשתי שלחנות כי אף

אם לן בעמק רפאי"ם החויק בתורה ולא פסיק פומיה מגרסא כאשר העיד עליו הריב"ש בתשובתו לו סי' רצ"ז ואז כבר הגיע השואל לימי וקנה וכנר' שם ראה בכחרותו בטולישולה לרבינו יהודה בן הרא"ש וקרוב מאוד שלמד לפניו ונר' שהוא הר"ר הייס ב"ר יהודה בן ביבאש הספרדי אשר נמצא ממנו בוואטיקאנו בכ"י (ככתוב בק"ס לברטולוקי סי' תקל"ח) העתק מערבי לעברי מאגרת הפטירה לאבובכר בן ציג הישמעאלי אשר ידבר בו על הפרידה מהדברים התחתונים והנפליים בעוה"ז ושצריך אדם להחדבק בהדברים המתקיימים בעה"ב.

859 הר"ר חיים בכרך, שם עריסה שלו היה הייס ובחלותו הוסיפו לו

השם יאיר ומאז חתם את עצמו „יאיר חיים" ובסיף ימיו מסתמא בחלו אשר מרת בו נהוסף לו עיד השם שמעון כי כן נקרא בס' הוכרת נשמות של ק"ק ווירמיישא בן יחיד לאביו הרב מו"ה שמשון בכרך (הוט השני סי' נ"ג ופ"ג) כי הוא לברו הנשאר לו מכל בניו נולד בשנת ה"א שצ"ז (כמוכח לקמן) וקרוב אצלי שנולד בלייפניק מקום משכן אביו אשר הוליכו עמו לפראג כאשר נתקבל לדרשן שם בשנת ת"ד ונתגדל שם ולמד חורה מפיו (חות יאיר סי' קכ"ג וקכ"ו) ונסע עמו לוורמיישא בסוף שנת ת"י ולמד גם בפרנקפורט דמיין בישיבת הרב מו"ה מנחם מענדל ר' יצחק ר' אבנרודש ונסמך מאתו בשנת ת"כ (שם סי' קנ"ט) בהיותו בן כ"ג שנה (כנר' בהקדמת ס' עץ

חיים) והיה חתן הרב מו"ה אליעזר זוסמן אב"ד בפולדרא אשר נתן לו בתו שרה לאשה ונשא אותה שם בהדש שבט משנת תי"ד (כנר' רס"י פ"א בתשו' הוט השני) ואחר חתונתו היה נשמן בביתו מ של חמיו שם ובכל ביתו היה נאמן (באשר העיד הרב מו"ה וואלף ווייל בהסכמתו דף רל"ה ע"א) ומשם חזר למקום אביו וזה היה סמוך לשנת או בשנת ח"ך הנו' כי אז היה איתן מושבו שם (כנר' בתשו' חו"י סי' ק"ג) ובהיותו בן כ"ד דרש בירידה פפד"מ במקהלות עם וישרו דבריו מאד וכ"כ בכל קהלות אשכנז ובן כ"ח נחקבל להרביץ תורה במדינת טריר בגליל התההון בהעיר קאבלעניץ (שם ססי' מ' וקי"ב) ולא ארכו לו שם ימי שלוה כי מלבד שמחמת הרעש ר"ל אשר היה שם הוצרך לנוס ללימבורג (שם ססי' ס"ג) אף כי בכלוח הזמן הקצוב אשר קבלוהו עליהם הדפוהו באיבה והלך משם בתחלת החורף משנת ח"ל וקבע דירתו שנית בוורמיישא (הקדמת עץ חיים) וכאשר מת עליו אביו שם בשנה התיא אף כי קודם מותו בצוהו לביתו חילת פני המנהיגים בפה ובמכתב להושיב לבנו על כסאו למלאות מקומו אחריו להיות אב"ד שם לא נתקבלו דבריו (שם ובסי' ל"א וע"ל אות א' [304]) והיה ממנו רשי העיר בשנת תמ"ט ביום זעם הוא יום ד' י"ג סיון כאשר הושרפה ונחרכה העיר ע"י הצרפתים והושמה תל עולם (שם סי' קכ"ו) וברח משם עם אשתו למיץ והוצרך לטלטל משם לטולא דנברא וחיה בשנת הנ"א בהיידלכערנ כבית מחותנו הפו"מ כה"ר משה איש אופנהיים (שם ססי' קל"ד) והתגורר בפפד"מ (שם ססי' ט"ו) וע"י זה שרוב ימי חייו היה חיי צער קפצה עליו וקנה עם כיטול חוש השמיעה וגם היה מוכה אלקים מתגולל בכמה מדוים על מטחו והיה צריך סעד וסמיכה להליכה אפי' לד' אמות של הלכה (שם) ונפטר לגן עדן ביום א' א' טבת הס"ב. כן ראיתי בהעזק מפנקס הוכרת נשמות דווירמיישא ונקרא שם אדמ"ו אב"ד ומ"צ, וצ"ל שקבלוהו עליהם לרב בסוף ימי חייו, והוא חבר:

א' ס' חות יאיר, כולל תרל"ה תשובות אשר נשא ונתן עם גדולי דורו והביא לדפוס מהם הלקראשון בפרנקפורט דמיין בשנת תנ"ט, ה. הכולל רל"ח תשובות ויקר תפארת גדולת הרב ניכר מספרו זה כאשר הפליג ממנו הר"כ זרע אברהם חאה"ע סי' י"ב וכ"כ תלמידו הרב מו"ה משה חגין בס' הלק"ט ח"כ ססי' ע"ו (ובפרט מכלליו האמתיים בסי' צ"ד אשר העתיקם בקינטרס אסיפת הכללים אשר לו הנדפס באמ"ד בשנת תס"ט בס"ס הכריהות ותחלת חכמה כרמוז בראשו מן המביא הס' לדפוס וכאשר העיר ע"ז הרב חיד"א בס' שה"ג ח"א אות ח' סי' כ"ט והשיג בזה על הר"ב יד מלאכי) ואלו דבריו בקיצור (ובעל ס' בן יוחאי העתיקם בקיצור בראש ספרו מכלי הזכיר שם בעליהם). רוב בקיאותו נודע לרגיל בספרו ובפרט סי' צ"ד

וסי' קצ"ב ובחיט השני סי' כ' ובדרך האמת סי' ר"י והיה בקי
 בחכמות בהנרסה והשכירת כמ"ש בסי' קע"ב (וכנר' עוד בסי'
 קנ"ה וסי' ר"ט ובס' חוט השני סי' צ"ז) ובחכונת כסי' רי"ט
 ובחכמת המספר כנר' כסי' א' ובס"ס חוט השני ויודע פרק
 בשיר (פייטן) כמכואר בסוף הספר ומדקדק כנר' בתשובותיו
 (ובפרט בהשטמות דף ר"ס ע"א) וזכה למדת הנשתון ככתוב
 בהקדמת חס' (והוזהר על האמת) והחזיק טיבה להר"ב מנחת
 יעקב שהקשה על דבריו והסיר ממשול מספרו ככתוב בהשטמות
 ס' שבות יעקב ח"א דף י"ב ע"ב" ע"כ ואני אבא אחר הרב מלכר
 מה שגמלתי את דבריו אוסיף עוד כי גם מחכמת אחרות
 לקח יזנו שמץ מהם כי ידע בחכמת ההגיון כנר' בסי' ט'
 ובחכמת השבע סי' רל"ג ורל"ד ובחכמת ההגיון (כן שמעתי
 בקטנותי מפי זקן א' התורני ר' משה רוטנבורק אשר הביא
 לדפוס ס' הישר הקטן בזולצבאך בשנת תקי"ו ששמע כן
 בבחרותו בלמדו בפפד"מ מפי זקנים אשר הכירו ערן להרב)
 והיה לו קיל נעים בימי נעוריו, היה משמח אהים ואנשים בימים
 נוראים כשרד לפני הטיבה וגם היה סיפר מהיר (כן כתוב
 בפנקס הנו) ומדקדק במצורת מאוד (כנר' כסי' ק"ב וסי' ק"ג
 ובמקומות אחרות) ונרפסו לו עוד:

ב' חשובה על דבר השנתו על גדולי הקדמונים ואחרת בענין
 מדות ומשקלות ומטבעות שוכרו חז"ל והשנות על הר"ב נחלת
 שבעה בס' חוט השני הכולל תשובות לאביו הרב הנו' ולזקנו
 אביו אביו מו"ה אברהם שמואל כדרך שהביא לדפוס בשנת
 תל"ט, א, סי' כ' וסי' צ"ו, עוד הוכיר בספרו או החבורים אשר
 חבר ולא נרפסו:

ג' ס' עץ חיים, כולל כמה ענינים וחלקו לענפים, שסימנם חסד
 אמת פחד, כל אות הוא חיבור בפני עצמו והדפים הקדמת
 הספר עם ההסכמות בס' חות יאיר דף ר"ל ע"א וגם הדפים
 קצת מחתינות שהכיר אביו הרב השי כים לאות ת' של אמת
 שם ברף רכ"ג ע"א ומחיבורו זה הפליג גם בסוף ס' חוט השני
 דף קי"ד ע"א.

ד' ס' מקור חיים, חידושים ופירושים על ש"ע אורח חיים, גם
 ממנו הדפים ההקדמה ברף רל"א ע"א.

ה' קונטרס שני דורות, כולל סדר הדורות של הקדמונים
 מסתמא עד זמנו, הוכירו בספרו סי' ק"ה וסי' רל"ה.

860 רבינו חיים מבלאייש [Blois], אחד מגדולי צרפת בזמן רבינו יהיא
 מפאריש (לפי השערתו) היה רבו של רבי יצחק מאור-
 ביל בעל ס' המנהל המביא כמה דברים בשמו בספרו כנר' מהמקומות

שמוכאים ממנו כס' אורחות היים וכס' כל בו כמו בא"ח הל' קריאת ס"ה סי' ה' (ושם צ"ל המנהל במקום המנהיג כאשר נדפס בכל בו סס"ו כ') והל' ברכת המזון סי' נ"ח (כל בו סס"ו כ"ה דף כ"ד ע"ד) הל' ר"ה סי' י' (כל בו סס"ו ס"ז דף ע"א רע"ג) ונר' שנים בהל' לולב סי' י"ט צ"ל "וכן נמי כתב ה"ר יצחק בעל המנהל בשם רבו" כמו שהוא בכל בו סי' ע"ב (דף פ"ג ע"ב) ולא כאשר נדפס בא"ח בשם רבי' יהיאל.

861 הר"ר חיים ב"ר בנימן זאב באכנר מקראקא הרביץ תורה באיכנ-

פורט ובלקניבאך והיה תלמיד מהותנו הרב מו"ה ישראל גאנו המחבר ס' אור ישראל והיה מדקדק ומקובל תלמידו של הרב מו"ה יעקב טעמרלש בחכמת הקבלה ונפטר ונקבר בפיוורדא א' שבט תמ"ד (כנר') בהעחק ממצבהו בכיבליאטהעק להמלומד וואלף ה"ד דף תתש"צ). והוא חבר: א' ס' יאור חדש, דיני ברכות בקיצור וכלל בחוכו כל דברי ס' אור ישראל הנו*); והוא ס' ברכת הנהנין הלק מספרו ארחות היים אשר חבר על מנהגי מהר"א טירנא בדרך ארוכה וקצרה ונדפס מעט מהם בש' השקט עם הסכמת הר"ב חו"ט והרב מו"ה יצחק איילנבורג והדפיסו כולו באמ"ר בשנת תל"א, א, ומזכיר עוד שם מחבריו:

ב' ס' פתורא דרהבא, קיציר משולחן ערוך הלכה פסוקה.

ג' ס' מים חיים, דרושים וביאורים על תורה שככתב ושבע"פ בדרך פרד"ס.

ד' ס' אלנא דהיי.

ה' וס' תוצאות חיים על חכמת הדקדוק.

ו' ס' בית תפלה עם פי' על סדר התפלה על דרך הפשט וע"ד הנסתר וגם כל הדינים השייכות לתפלה קראו ארבעה ראשים.

וגם הביא לרפוס בקראקא ס' הניקוד וסיד החשמל וס' מדרש כונן בשנת ת"ח וס' לוח החיים שם בשנת תכ"ט וס' עיון תפלה [לר' חיים רשפיץ ע"ל].

862 הר"ר חיים בנבנשת ב"ר ישראל בן מו"ה משה וגם נכד הרב

מו"ה יהושע צונצין (כנה"ג א"ח סי' ל"ב הגב"י דף ה' ע"ב ובעי היי י"ד סס"ו רל"ב) הוא הרב החבי"ב [ר"ת חיים בן ישראל בנבנשת] נולד בשנת ה"א שס"ג (כנר') מהקדמתו לס' כנה"ג א"ח) ונתנהל בעיר גדולה של חכמים ושל סופרים קונשטנדינא (בעי היי אה"ע סס"ו כ"ג היה תלמיד מובהק של הרב מהר"י מטראני כי רק

(* ובראש חס' ב' הקדמה מרבר בה בדרכי התורה וקרא לה שם אור החיים.

אותו קודא מורי סתם במקומות עצמו מספר וחבה יהירה נודעת לו
 ממנו על כל חביריו (כנר' מחתימתו על פסקו הנדפס בחשו' הרב
 ח"א סי' קנ"א) והשחדל להשיאו בת גביר עצום (שה"ג ח"א אות ח'
 סי' ח"י) והוא הנביר מו"ה דוד הכהן כנר' בכנה"ג חוה"מ ח"ב סי' קע"ה
 הגה"ט אות קס"ו (ובחשו' בעי חיי י"ד סי' קצ"ו) וקבל גם מן הרב מו"ה
 צמח נרבוני (שיורי א"ח סי' ר"ם) ומן הרב מהר"י סאמיגה (כנה"ג אה"ע
 סי' י"א הגב"י אות י"ג) ואחיו היה הר"ב שדרה יהושע ובני החיותיו
 הרב מהר"א ששון והר"ב דת ודין [ע"ל 298 & 452 א] ושנוי הר"ב
 פני משה (בעי חיי י"ד סס"ר"ו) ותא הוי מה רב גובריה בימי עלומיו
 כי בהיותו בן כ"א שנה בשנת שצ"ד היה כבר ממונה על איסור והיתר
 בקושט' וסיעה גדולה של ת"ח סמכו או על הוראתו למעשה בעי חיי
 (י"ד סי' צ) וגם אז נתנו עיניהם בו אנשים אשר יצאו משאלוניקי
 ובאו לדור לקושט' להצילם מתביעות קהל שאוניקי (כנר' מהקונטרסים
 אשר נדפסו לו בעסק זה בסוף חשו' פני משה ח"ג סי' ס"ה והוא
 עמד לימין צדקם והרב מוהר"ש השיב עליו בתיקף גדול בחשו' תורת
 חיים ח"א סי' ס"ה) ומגודל הסידרות וענותנותו כי אע"פ שהקהל פטרוהו
 לתת לחטי דפסחא כדון ת"ח לא קבל והיה נותן סך קצוב מדי שנה
 בשנה וכן נהג בכוא' להעיר תיריא להרביץ הוררה בשנת ת"ג (כנר'
 בחשו' בעי חיי י"ד סס"י"ו) היה נותן בכל שנה ושנה לבסוף גולגלתא
 אם מעט ואם הרבה (כמ"ש בכנה"ג חוה"מ ח"ב סי' קס"ג הגה"ט סס'
 ק"י) והלך משם בשנת תט"ו ובא לאיזמיר כאורח נטה ללון ונתקבל
 בכית הנביר הר"ר שמואל אלגראנאטי (בעי חיי י"ד סי' קמ"ו) וכאשר
 קבלו שם בשנת תכ"א להרב מו"ה אהרן לפפא והעבירו עליו הדרך
 הרע לו מאוד [ע"ל 299 א] ועם כל זה ח"ו לא היתה שנאה וחרות
 ביניהם ואדרבה הרב וחמיו עמדו לימין צדקו בעסק הוראה אחת
 בשנת תכ"ב (עי' בעי חיי י"ד מן סי' קמ"ג עד סי' קמ"ו) ועלה לשמים
 באיזמיר (ועי' בשו"ת חקקי לב ח"ד סי' מ' דף נ"ה ע"ב) בן שבעים
 שנה היה כמותו ביום ה' י"ט אלול אחר הצות בשנת ה"א תל"ג והרב
 מו"ה דניאל גיראסי אספיד עילויה שם בביהכ"נ של הספרדים ונדפס
 כספרו אורח ה' דרוש ה' והניח בנו טמלא מקומן הרב מו"ה ישראל
 אשר נהג הרבנות שם אחריו, וחבר:

א' ס' כנסת הגדולה, מאסף כל פרטי דינין המחודשין שבאו
 בדברי הפוסקים האחרונים בחשובותיהם מדפוס ומכ"י מזמן
 הר"ב ביר יוסף עד זמנו וגם קצת דברים מהקודמים שלא
 הביא הרב ומה שהעלתה מצודת עיונו לפלפל בדבריהם כאשר
 האריך בזה בהקדמתו לחלק א"ח וכי יתר שאת לחבורו
 על מורה צדק ועל ס' ס' פנים חדשות (ועי' משנת הכמים
 סי' שס"א וע"ע שם בס' ס"ג) נסדר מאתו על סדר

ארבעה טורים וס' בית יוסף איש על דגלו במקומו הראוי לו, ונדפס: א) ס' כנה"ג חלק א"ח עם הקדמות להרב ולהרב אחיו ולכנו בכורו הרב מו"ה ישראל (אשר היה אז בן י"ד שנה) ובסופו קונטרס בפלפול מסוגיות רש"י והוס' והרי"ף והרמב"ם ושאר הפוסקים ולשונות רש"י והרמב"ן והרא"ם בפ"י החזקה וכללי י"ג מדות וכללי התלמוד וכללי הפוסקים וכמה כללים נפרדים בליורנו בשנת תי"ח [ועוד שם ע"י יעקב נונים ואים בש' שירו לו]. ב) שיירי כנה"ג חלק א"ח מהדורא שניה תוספת מרובה הן מענין חדושי דינין הן מענין שקלא וטריא וגם הניף ידו שניה על הסוגיות והלשונות והכללים ובראשו הקדמות הרבנים מו"ה אברהם די בוטין ומו"ה שלמה בן עזרא נדפס באיזמיר בשנת תל"א, 2, ונדפס שנית בקושטנדינא בשנ' חפ"ט, 2, ובסופו שו"ת וקצת חידושים למס' כ"מ וכ"ב להרב מו"ה דוד אופנהיים [ונדפס עוד בליורנו בשנ' הקנ"ג]: כנה"ג לשור יורה דעה נדפס בג' חלקים. ג) חלק א', מראשו עד סס"י ס"ח בקושטנדינא בשנת הע"ו, 2. ד) חלק ב', מס' ס"ט עד סס"י קע"ז חוץ מהל' ע"ז שם בשנת הע"א, 2, עם הקדמות הרבנים מו"ה אליעזר בן שאנני ומו"ה היים אלפאנדארי ומו"ה יעקב בן פורנהיים. ה) חלק ג', הנקרא בראשו שיירי כנה"ג (עם כי לא יאות לו שם זה כי הוא מחובר ממהדורא קמא ותנינא) הכולל הל' ע"ז ומס' קע"ח עד סוף חלק י"ד בקושטנדינא בש' הע"ז, 2. ו) כנה"ג חלק אה"ע נדפס באיזמיר בשנת תצ"א, 2, [ובלבוש תרכ"א]. ז) כנה"ג חלק חשן המשפט נדפסו ממנו ב' חלקים, ח"א עד סס"י קנ"ו נדפס ע"י הרב בעצמו באיזמיר בשנ' ה"ך, 2, ונדפס עוד בפזרדא בשנ' תנ"ב, 2. ח) וחלק ב', הכולל שיירי כנה"ג עד סס"י קנ"ו ומשם עד סס"י רפ"ט ממהדורא ראשונה ושנייה כאחד כאשר חברים הרב בעצמו ועשה האהל אחד נדפס באיזמיר בשנ' תצ"ד, 2, ובסופו פסק להחכם מו"ה רפאל טריביש ותשובות הרבנים מו"ה יוסף דוד ומו"ה משה ישראל בענין חריצי תפלין ומס' רפ"ט והלאה לא נדפס עד הנה זולתו ועיר שם בס' בני חיי [ע"ל 852 א].

ב) ס' דינא דחיי על הסמ"ג לאוויין ועשין בשני חלקים התחיל להברו בשנת שפ"ד בהיותו בן כ"א שנה וע"ז נהעורר לחבר חיבורו הגדול כנסת הגדולה ככתוב בהקדמתו לחלק א"ח, ונדפס בקושטנדינא בשנ' הק"ב, 2, ואינו במילואו כי נעתק מס' ישן אשר מלאו כרסיהו ממנו הני עכברי רשיעי כמ"ש המגיה מו"ה שלמה אשכנזי בראשו וכנר' ממה שרומז בכנה"ג באיזה מקומות לעיין בכיאוורו על' הסמ"ג כמו בא"ח ס' תמ"ג רומז להל' חמץ מביאוורו כי שם האריך ואינם בס' הנדפס.

ג' ס' בעי חיי, שאלות וחשובות סדרם ע"ס ד' טורים וקרא לכל חלק שם בפני עצמו, לחלק א"ח עץ החיים, לחלק י"ד עץ הדעת, לחלק אה"ע עץ הגן, ולחלק הוה"מ עץ הדר, ונדפסו רובם דהיינו מהלק א"ח נדפס חלק ב', 4. וגם נדפסה שאלת הרב מו"ה ישי הלמולי ותשו' הרב לו בס' סמא דחיי חלק א"ח ס' י"א וי"ב, חלק י"ד הכולל רמ"ג סימנים, הקפ"ו סימנים אשר היו בידי הרב מו"ה חיים אלפאנדארי ומסר המפתחות להמדפיס הר"ר יונתן והדפיסם בס"ס קול בן לוי ועוד נוסף עליהם נ"ו סימנים אשר לא באו במפתחור הנז' וגם כ"ד סימנים מהלק אה"ע אשר נמצאו בידי הרב מו"ה חיים מודעי, נדפס בשלזניקי בשנת תקמ"ה, 2, חלק הוה"מ נדפס בשני חלקים, ח"א הכולל קכ"ח סימנים (מן ס' קל"ח עד ס' רמ"ה) נדפס בשלזניקי בשנת תקנ"א, 2, ובסופו הדפיסו ב' חשובות להרב מו"ה חיים ככ"ר דוד אבואלאפיא, וח"ב הכולל קי"ט סימנים נדפס שם בשנת תקמ"ח.

ד' ס' חמרא וחיי, שיטה למס' סנהדרין ולא נמצאת שלימה נסדרה ע"י הרב מו"ה בנימן רפאל חיים מוריני והוסיף מדוליה כמה הנהגות, יש מתחילות אב או אבי (ר"ה אמר בנימן, אמר בנימן יצ"ו) וקצתם בהעלם שמו ולא זכה להשלימו כי נקרא אל השמים מעל עד לא שלים מסכתא ולא בא כ"א עד סוף דף פ"א ועוד נלוו לו חדושי הראשונים בתוך הספר וגם בסופו ושם נקראו חמרי חזיר עתיק והם לקוחים מס' שטה מקובצת לסנהדרין כ"י ונדפס בליוורנו בשנת תקס"ב, 2.

ה' ס' פסח מעובין, הוא סדר פסח בקצרה מליל הביעור עד סוף שתי לילות הראשונות מלוקט מחבורו כנה"ג מההורא ראשונה ושניה וגם כל המצטרך בהשתי לילות סדר החפלות וקדוש והבדלה וההגדה נדפס בוויניציה בשנת תנ"ב, ועוד נשאר הכתוב לחיים.

ו' ס' דרושים, ככתוב בס' שה"ג.
ז' חשובות נאספות אשר אסף וקבץ כמה חשובות לרכנן הקיפי שלפני זמנו ותוך זמנו לחבור אחד וחלקו לחלקים וגם נתן בהם סימנים ועליהן רמזו בחבוריו וקורא להן נאספות וככתוב בראש ס' כנה"ג אה"ע אחר ההקדמה.

863 הר"ר חיים ב"ר בצל"א* [בן ר' חיים] נולד בפוזנא (ככתוב בס' מים חיים דף י' ע"א) ונתנדל בין בריבי ראשי הישיבות

(* הוא היה אחי הרב מו"ה יעקב אב"ד בווארמש וראש בכל תפוצות אשכנז והיו לו ארבעה בנים מופלגים כונפתי הרוד והם ד' חיים הנז' פה ומחר"ל נפראג ומו"ה סיני ומו"ה שמשון ע"י בס' צמח דוד שני' שב"ג וע"י חשובות מהרש"ל ס' י"ב ע"ד קול ענות אשר נשמעו על האחים הנ"ל כאילו יש ח"ש שמין דופי במשפחתם מנצד אמנם ומחרש"ל העיד עליהם ועל יוחסם ועל גדולתם בתורה וגזר בנחש"א על מוציאי קלא בישא הנ"ל.

במדינת פולין ובפרט בישיבת הרב מהרש"ל (כנר' בס' החיים ס"ס זכיות) וישיבת הרב מו"ה שכנא שם למד בחברת הרב מו"ה משה איסרלש (מים חיים בהקדמה ורף כ"ד ע"א) ואולף נעוריו במקרא ופירש"י היה הר"ר יצחק דהספרדי (הקדמה ס' אגרת הטיוול) וב"ל לאשכנז לערך בשנ' ש"ט והחזיק ישיבה והרביץ תורה הרבה בווארמש ובפרידבורק (שם בהקדמה ורף כ"ב ע"ב) וכימיו בחורף משנת שב"ט היתה מנפה גדולה ר"ל בפרנקפורט וגם בפרידבורק ונחבטלו הישיבות ומפני חרדת המות אשר לא נתנו לירר לעומקה של הלכה עסק בדברי אגדה ואו חבר היבוריו אגרת הטיוול וס' החיים אשר יזכרו לקמן (ככתוב בהקדמות אלו הספרים) ונחקש בישיבה של מעלה ביום מהן תורה משנת ש"ח ונספד ככל תפוצות ישראל (כן כתוב בהקדמת מהר"י כ"ץ לס' החיים וגם בהקדמת ס' דבק טוב), וחבר:

א' ס' אגרת הטיוול, פשטים ורמוזים וענינים אחרים בסדר א' ב' ומהם אשר קבל מאוף נעוריו הנז' והלקם לארבעה ראשים פירו"ש רמ"ז דרו"ש טו"ד, ונדפס בפראג בשנ' ש"ח ובפרנק-פורט דאדר בשנת תנ"ג וכאוכיבאך בשנת תע"ו, 8.

ב' ס' החיים, יורה דרך לאדם קודם שיחטא וגם למי שחטא על הנפש והנהגות האדם עם קונו ועם כני ביתו בחורה ועבודה וגמ"ח מיוסד ע"פ דברי רז"ל וחלקו לחמשה ספרים ונדפס בקראקא בשנת שנ"ג עם הקדמתו והקדמת הרב מו"ה יצחק כהן חתן אחיו אשר יסד גם הרוזים לעורר הקורה ונדפס עוד באמ"ד בשנת תע"ג [יכל"בוב הקס"ד, מעויכוו הקע"ז לעמבערג 1858].

ג' ס' אגרת מים חיים [צ"ל ויכוח מים חיים] ויכוח והישנות על ס' תורת הטאת סיימו יוס' ג' י"ב אדר בשנת של"ה ונדפס ע"י מו"ה אליה ב"מ עזריאל מווילנא באמ"ד תע"ב, 8, [אשר הוסיף בסופו קצרת ניפך משלו בשם קנאותא דאליהו ודברי הרמב"ם והרשב"א בענין הנביא] ומוכר בו שוה ט"ז שנים אשר חבר:

ד' ס' איסור והיהר, בקיצור אשר לקט מדברי הפוסקים אהת הנהגה ואחת הנהגה וסדרם בסדר נכון ועוד נמצאים לו באוקס-פורד הוך ספרי הרב רד"א ככ"ז.

ה' ס' באר מים חיים, ביאורים על הש"י עה"ת וממנו שאב הרב דבק טוב בכ"מ ככתוב בהקדמת ספרו, נכתב בשנת של"ט על שט"ו הפיס, 4.

ו' ס' עץ חיים, דקדוק בצחות לשון הקדש נכתב נ"כ בשנת של"ט, 4, ושניהם נזכרים בהקדמת הרב מהר"י כ"ץ לס' החיים ושנמצאו בידי בניו, עוד נמצא שם:

ז' ביאורים והידושים על טור א"ה ולא נזכר שמו עליהם בראשם אך נר' מגוף הספר שהרב היברם.

864 החכם ה"ר חיים מברכשקה, פירוש על ביאור הראב"ע על החורה*) (שפתי ישנים, אשר מחברו ראה הם' כ"י הוך ספרי הח' מו"ה משה רפאל די אנילאר כאמשטרדם).

865 הר"ר חיים בן ברוך, הרכיץ תורה בקאשמוריאה ונשא ונתן קצת בחוקף עם הר"ב בני שמואל כנר' שם בהשוכותיו מקי' מ"ג עד סי' מ"י.

866 הר"ר חיים בן גליפפה, הרכיץ תורה וההויק ישיבה כמפלונא אשר בספרד ועל דברת איזה קונטרסים אשר כתב

להתיר הדברים אשר לא שערום הראשונים נהעויר המיוחד שבעדה הרב ר' חסדאי שלמה וכתב כנדרו וגם קרא לעזרה להריב"ש והרב דבר אהו משפט ובקש מאתו לחזור מדבריו ולהורות על האמת נכחוב בתשובתו סי' שצ"ד ובלי ספק חכם כמותו שמע לעצת הרב, והבר: א' פירוש או שטרה למס' עבודה זרה נמצא כ"י הוך ספרי דע ראססי בפארמא בקובץ שי"ג.

ב' ס' עמק רפאים, הנקרא גם אגרת הגאולה להוכיח בה שכל הנבואות שנאמרו בישיעה ובדניאל לא נאמרו רק על בית שני לכד (מעשה טוביה מ"ו פ"א) וידבר בו מהדבר הכבד מאוד אשר הורה ממורח שמש עד מכואו בשנת ה"א ק"ח (ככתוב בס' ד"ה למלכי צרפת ח"א ד"ו דף פ"ג ע"א).

867 הר"ר חיים ויטאל ב"ר יוסף ויטאל קאלאבריס**) סופר התפילין (עי' השו"ה הרב מנחם עורי' סי' ל"ח) נולד בצפת בשנת

ה"א ש"ג והיה תלמיד בפשט מן הרב מו"ה משה אלשיך (כן שמע הר"ב קורא הדורות (דף מ"ב ע"א) מכן הרב) ונסמך ממנו בשנת ש"נ ואחרי אשר מלא כריסו בתחילה מהויות דאביו ורבה לתורה ולהעודה נכנס לפרדס (כן כתב בנו הרב בס' חשו' באר מים חיים הנמצא אתי בכ"י ממש סי' י"ט) וקבל כל סחרי חכמת הקבלה מן הרב האקי מו"ה יצחק לוריא אשכנזי בזמן קצר בשנה ועשרה חדשים מתהלת שנת של"א עת בא הרב ממצרים לצפת עד יום עלותו ה' אב של"ב, והיה מרכיץ תורה זמן מה בירושלים עה"ק (באר מים חיים שם) ועי' שצוה עליו שר אחד לפתוח מי גיהון אשר נסתמו עי' חוקיהו המלך ואם לא דמו בראשו הוצרך להמלט על נפשו וברח לדמשק (שה"ג ח"א סי' י"ד וה"ב סי' ט"ו) ונפטר שם בר"ה אייר שנת ה' ש"פ ליצירה (קה"ד שם) (מ"ש שמת בשנת הש"פ נר' שצ"ל השפ"א כלי ספק כי בשנת שפ"א היה הרב עדיין בחיים כנר' מהכתב הראשון שכתבו חכמי צפת להר"ב צידרה לדרך הנד' בראשו שזמנו הוא כ"ב אדר שפ"א, או אולי נפל ט"ס שם) והוא סידר וכתב על ספר:

*) ויש שמייחסים הם' להראב"ע עצמו ואינו לו ע"ל דף 82.
**) ונקרא כן מפני שהיו אבותיו ממדינת קלבריא (קה"ד).

א' ס' עץ חיים, כל ההקדמות והדרושים אשר שמע וקבל מרבו האר"י כאשר צווה ממנו שרק הוא יכתב, וחלק הם' לשמונה שערים ושער א' מהם כולל כל אשר נמצא מטהרת יד הקדש האר"י בעצמו ובסוף כל שער סידר קונטרס מיוחד אשר שמע משאר החכירים מה ששמעו מהרב עם הקדמה בראש הספר, ואחרי מות הרב בא הם' בידי בנו הרב מו"ה שמואל והעתיקו מכ"י ושינה בזה מסדר אביו שכתב כל הכתוב בשער מהנמצא מכ"י האר"י והקונטרסים מהזכרים במקומותם בהשערים ולמען לא יחסר שער אחד מהשמונה חלק שער הפסוקים והמצות לשני שערים אך לא באו לידי בן הרב המהדורות מכ"י אביו כי הרב צוה בחייו לגנוז בקברו המהדורא בתרא לס' עץ חיים שהוא עומק החכמה וגם הרבה דרושים עמוקים וכונות התפלות (נסדרו ע"י הרב מהר"י צמח ונקרא הם' עולת תמיד) ופירושים על הזוהר שחיבר אחר שקבל מן האר"י (מהם חיבר הרב מוהר"א אזולאי ס' אור הגנוז [ע"ל דף 88] וגם הרב מהר"י צמח חבר מהם ג' ספרים ביאורים לס' הזוהר ככתוב בס' שה"ג ח"ב אות ק' ס' ד) ורבנן קדישי מו"ה יעקב צמח ומו"ה אברהם אזולאי עשו הפסקות ויהודים והוציאו אותם מקברו ברשותו ע"י שאלת הלום כמה שנים אחרי מותו, ולזה נתעורר הרב מו"ה מאיר הכהן פאפירש תלמידו של הרב מוהר"י צמח והלך מירושלים לדמשק וראה בבית הרב מוהר"ש ס' עץ חיים מכ"י הרב אביו וגם נמצאו בידו המהדורות אשר קבלם מן רבו ובחזרתו לירושלים עשה מהם ג' ספרים וקרא אותם בשם עץ חיים אשר ממנו לוקחו רק שהוסיף על השם והם ס' דרך עץ החיים (והוא הנודע בשם עץ החיים) כולל שער ההקדמות עם המהדורא בתרא וגם כלל בו בין הפרקים כל הכתוב באוצרות חיים (שה"ג ח"ב אות ד' ס' י"ז ואות ע' ס' מ"ח, ועד לחכמים ח"ב אות ע' ס' ט"ו), פרי עץ חיים, נתיסד על שער הכונות להרב, נוף עץ חיים, הוא פירוש הפסוקים ומאמרי רז"ל ויעודים ונבואה ורוח הקדש וגלגולים והוא מיוסד על שער הפסוקים והמצות וחלקם לארבעה נופים עדר עדר לכדו, [ונדפס ס' עץ חיים בקאריץ תקמ"ד ובשקלאוו תק"ס] ועוד נמצא בכ"י בגניזה.

ב' ס' אוצרות חיים, בו כל דרושי אדם קדמון ודרושי החקון מסודרים זה אחר זה עוד למד דעת וכתב כאשר העיד הרב מו"ה חיד"א מפי הראיה כ"י הרב בעצמו:

ג' ס' עץ הדעת טוב, דרשות על כל התורה ע"ד פרדם והרב חיד"א מזכיר אורה ענינים ממנו בס' מדבר קדמות שבס"ס יעיר און מערכת א' אות מ"ב ומערכת מ' אות ט"ו ונדפס בצפח עה"ק הוב"ב תרל"ב.

ד' חידושים על התלמוד והתוס'.

ה' חיבורים בכל חכמה.

ו' ס' החזיונות כל מאורעיו מקודם שנתעברה אמו עד סוף ימיו והחלומות אשר חלם ומה שחלמו אחרים עליו והמראות אשר נראו אליו וגם רבו האר"י נראה אליו בחלום, והרב חיד"א ראה גם זה הס' מכ"י הרב בעצמו (ככהוב בס' מחזיק ברכה לא"ה סי' ר"צ ס"ג ובס' מראית העין לסנהדרין דף צ"ג דף מ"ח ע"ג מהס' ובועד לחכמים ח"א אות ח' סי' ט') ונסדר שנית ע"י נכדו הרב מו"ה משה ויטאל והוסיף בו ג הקדמות הנוגעים ל"הרב זקנו אשר לקחם משער הגלגולים (שה"ג ח"ב אות ג' סי' כ"ב).

ז' ספר גדול, כולל החסרונות שיש בס' הוזהר ראה אותם הרב חיד"א הנו"ג מכ"י הרב ונר' לו שיש בהם יותר על החסרונות שנדפסו בס' הוזהר ד' קושט: דינא (קינטרס שולחן במדבר סי' ל"ח) וגם ראה מכ"י הרב:

ח' קונטרס בחכמת הצירוף כאשר העיד בועד לחכמים ח"א אות צ' סי' ד'.

ט' השוכות, בס' באר מים חיים כ"י לבנו הרב שהוכרתי לעיל נמצאים חמשה תשיבות לאביו הרב מס' פ"ב עד סי' פ"ו.

י' ס' שערי קדושה [הועתק ע"י הר"ר אברהם בן אשר] יורה הדרך לנגס לשעריה לבוא לידי רוה"ק וידבר בו מהשכר והעונש חלקו לדי חלקים ונדפסו ג' חלקים מהספר (אבל החלק הד' המדבר באופני הייחודים לא נדפס משום כבוד אלוקים הסתר) בקושט: דינא הצ"ד ונדפס עיד עם שער נוהג מס' עץ חיים כולצכאך בשנת שמעו בנים ועוד בואלקווי תק"ע [עם לקושים מהר"ש מאסטרפולי בסופו ועוד פעמים הרבה].

יא' ס' דרך חיים, לפי הנראה: מוסר [ע"פ דברי הש"ס עם דברי הוזהר] מביא הרב חיד"א שראהו מכ"י הרב בס' דברים אחרים דף ב' ע"א.

יב' וגם נדפסו לו ששה פרקים תוכחת מוסר מועתקים מכ"י בראש ס' לב רוד להרב מו"ה חיד"א [וגם נדפס:

יג' ס' ארבע מאות שקל, דרושים בקבלה בקאריץ תקס"ד].

868 הר"ר חיים יוסף דוד אזולאי ב"ר רפ"א יצחק ורחוה ב"ר ישעיה

ב"ר יצחק ב"ר אברהם אזולאי (ע"ל 175 אה) הורחו בקדושה בירושלים העה"ק חוב"ב ובתיבתו כבן שש או שבע החל רוח ה' לפעמו וטאו והלאה נטה שבמו לסכול עול תורה והיה תלמיד מובהק של הרב מו"ה יונה נבון גיסו של הרב אביו (ככתוב בהסכמתו על ספר שער יוסף) וקבל גם מן הרב מו"ה אליעזר נרום ומן הרב

מו"ה חיים בן עמר ולמד בישיבתו בשנת חק"ג היא שנת מות הרב
 (שה"ג ח"א סי' ל"א ומראית העין למס' העניית דף כ"ה, דף כ' סע"ג
 מהס') וגם עד זקנה ושיבה לא מש מאהלה כאשר יעידון עליו הני
 ספרי דבי רב אשר זכה להדפיס מלכד אשר עורם ככתובים וגם כל
 חכמי זמנו מנשאים את יוסף וישימוהו למופת הדור והדרה, ומלכד
 תורתו כנגלה ובנסתר וקדושתו וחסידותו ומדותיו הטהורים ובפרט
 ענותנותו הנדולה נכזה בעיניו נמאס כנר' מתוך ספריו הפליא לעשות
 ולא נח ולא שקט עד אשר קבץ כמה מאות כתיבות ידות הרבה מהם
 לגדולי הראשונים כל הפצים לא ישוו להם עד שבחברון העה"ק נתנו
 בו עיניהם בשנת תקי"ג עם כי היה אז רך בשנים בין עשרים לשלשים
 ובירוחו לשליה מצוה לערי פראנקיאה והלך למסעיו ועבר מצרים
 ללכת לערי איטאליא ומשם לצרפת ואשכנז ובכבוד גדול נחכר
 מגדולי אשכנז בכל המקומות אשר עבר בהן כמו בפ"דמיון קבל פניו
 הרב מו"ה יעקב יהושע איזה ימים ושמע ממנו כמה עינים נתמדים
 וגם קבל מאתו כמתנה ספרו פני יהושע על ס' מועד אשר הדפיס אז
 באותו פרק (שה"ג ח"ב אות י' סי' ק"כ ואית פ' סי' ח"י), באנשבאך
 פלפל הרבה עם הרב מו"ה יוסף וואשרטרילינגען (כנר' כמה פעמים
 בספרו שער יוסף וכ"כ בס' מחזיק ברכה ליו"ד סי' מ"ב ס' ל"ז ובס' ועד
 לחכמים ח"א אות ז' סי' י"ד) ובהייצפעלד עם הרב דשם [ע"ל 633 א]

ובאמשטרדם היה בצוה"א הרא עם הרב מו"ה אריה ליב בסוף ימיו
 בשנת תקט"ו (כנר' בס' ו"ל ח"א אות ה' סי' ד') ומשם חזר לליוורנו
 (כך שמעתי בכיור של הלך מאמשטרדם והלאה דרך פה המכורג
 מפני המזלוקת שפיתה או בג' קהלות) ושם נתעכב הרבה מלדפוס ספרו
 שער יוסף ונתקבל שם בכית הגביר הרופא הר"ר מיכאל פירירא די
 ליאון והגדיל לעשות עמו ולטרות כגופו וגם פור ממנו בעסק ההדפסה
 (כנר' במנחת חודה שכ' הרב לכבודו בלשון ספרדי בראש הס') ואחרי
 כלות ההדפסה חזר לירושלים לעבוד שם למלך הכבוד עד אשר
 נתעצם שם אש המחלוקת בין הפקיד אשר בא מכבל ובין רוב חכמי
 ירושלים ופנה הרב ללכת משם עם אחוות מרעהו שני גדולים אהרים
 הרבנים מו"ה יום טוב אלגאזי ומ"ה יצחק אבואלאפיא והלך למצרים
 ומאיד שמחו אנשי מצרים על ביאתו אצלם ויבחרוהו עליהם לראש
 ולרב הכולל ונהג שם הרבנות חמשה שנים (הדברים האלו נתקבלו
 אצלי בשם שד"ר הרב מו"ה אברהם רוביא אשר סיפרם בהיותו פה
 בעוד הרב בחיים) וגדול היה כבודו אצלם (מלשון הרב בקונטרס
 אחורי תרע"א שבס' דברים אחרים דף קע"ב סע"ג משמע שהיה שם
 בשנת תקכ"ח והשיא שם אחת מכנותיו לנא אמן ושהה שם איזה
 חדשים עם הרב מו"ה אברהם ישראל מרא דאתרא והרב מו"ה ברוך
 דאני [ע"ל 622 א] אשר היו לפעמים שלשן במעמד אחד ועסקו
 בתורה (כך ראיתי בס' פתח עינים למס' בכ"מ דף ל' ע"ב דף ח' סע"ב

מהס' ועוד בס' אחר מספריו ואינו זוכר איזהו וכמדומה בס' כסא רחמים) ומפני הרעב אשר נחהו בארץ מצרים מחמת המלחמה נסע הרב משם ועבר דרך ערי המערב ושם לארץ מולדתו וקבע בית מדרשו בחברון העה"ק ולא ארכו לו שם הימים עד ששלחחו שנית בשליחות מצוה לערי פראנקיאה ובכואו לליוורנו הלכו לקראתו הנביר הנז' ובניו מו"ה יעקב ומו"ה גבריאל וקבלוהו בכבוד גדול וכל מחסוריו עליהם (כמ"ש הרב בהקדמתו לקונטרס שיורי ברכה וכו' מדברי מו"ה גבריאל פירירא בסוף הס' ברכי יוסף) ומשם פנה לאשכנז והיה שנית באמשטרדם בשנת תקל"ח בזמן הרבנים מו"ה שאול ומו"ה שלמה שלם ואז נדברו יראי ה' איש אל רעהו (ככתוב בס' ועד לחכמים ח"א אות ה' סי' ד' ואות ב' סי' כ"ג ובס' טוב עין שבסופו על ש"ע י"ד סי' פ"ד דף נ"ז ע"ב) והטכנים שם עמם על הדפסת ס' המבקש וביהירתו לל'יוורנו נתעכב שם לדפוס ספריו והיה תמיד דעתו לחזור לאה"ק ונתקבל עה"ת ועל העבודה בבית מדרשו של השר הנודע לרודף צדקה וחסד (עו' בהקדמת הרב אגאזי לספרו הל' יו"ט) מו"ה איעור חי שאלתיא ריקאנאמי ועו' בס' כסא דוד דרוש י"ב, עוד מדה אצרת היהת בו שהיה חקרן גדול על כל הדברים הנוגעים לנו ולכן בכל המקומות אשר עבר לא לבד שדרש אחר הכתי ספר אשר בכל עיר ועיר כנר' בספריו שראה היבוליאטהעק של מלך צרפת בפאריש והעיד שיש בה יותר משני אלפים כתיבות יד מספרי ישראל וכתובם כמה מאות ספרי דרוש מכארים פסוקים ומאמרים בדרך התקירה והפילוסופיא (שה"ג ח"ב אות א' סי' כ"ט ועד לחכמים ח"א אות ד' סי' י"ז) ושבעיר בור-דיאוס [Bourdeaux] ושבעיר פערשווא [Pfersee] ומהם ילמד על השאר כי אם גם אחרי הדשות אחרות כנר' בס' טוב עין סי' ט' סי' ז' (דף י"ט ע"א) שראה האילן קאפפע באמשטרדם בחצר גינת ביתן וכן בפיוא ע"ש וראה חיות ועופות משונות במגרל' לונדריש (כמ"ש בס' מדבר קדמות סוף מערכת ג') והפליג בזקנה ומן השמים עכבוהו בהוציה לארץ כי עלה שם בליוורנו למתיבתא דרקיע בשנת תקס"ה או תקס"ו*.) והוא הפיץ תורה הרבה בקרב ישראל ע"י ספריו אשר חיבר והביאם לדפים. והם:

א' ס' שער יוסף, שיטרה על מוס' הוריות מביא דעת גדולי המפרשים הראשונים בחידושיהם כ"י ומפלפל בדבריהם וגם

* יוספדו לו קרובים ורחוקים וכתובם הר"ב יד דוד והוא מונה יותר מחמישים ספרים אשר הניח אחריו ברכה; ושבעתי מפי הרב ח"ה מו"ה יעקב ספיר גר"ו איש ירושלים שכשהלך למסעותיו בארץ איטאליא בשליחות מצוה ועבר דרך אַנקאָיא נתאבסן שם אצל הגאב"ד מו"ה אברהם דוד חי (Vivante) זצ"ל אשר יצק מים ע"י הרב מו"ה ישעיהו בן הרב חיד"א שהרביץ תורה בק"ק סיניגליאה וכאשר עלה למרום הניח ספריו ביד תלמידו הנז' וכתובם ספר אשר ב' הרב חיד"א בכתב ידו ממש כל מסעותיו למוצאותיו ויספר בו את כל התלאה אשר מצאתו בדרך, אך הרב ר"א דוד ז"ל כמעט לא הניחו מתחת ידו כרגע ולא רצה להרפסו כי בן צוה עליו רבו הגו' יען נמצאו בו איזה דברים נוגעים אל אנשים אשר היו בעוכרי הרב הכותב ולא רצה לפרסמם למען לא יפגיע בכבוד וצאי הליצנים.

עם האחרונים, ובסופו י' תשובות בענינים שונים כאריכות
הביאו לדפוס בליוורנו בש' תקי"ז, 2. עם הסכמת רבני ירושלים
חברון מצרים ל'יוורנו ואמשטרדם ונלוה עמהם הרב מ"ה
יהודה עייאש מארגיל אשר היה אז שם בליוורנו.

ב' ס' ברכי יוסף, חדושי דינים על ארבע שולחן ערוך מספרי
גאוני עולם כ"י אשר לא היו בדפוס ונושא ונותן בדבריהם וגם
מורה מקום לספרי האחרונים ומפלפל עמם. הביאו לדפוס
בליוורנו בשנת תקל"ד עם הסכמת רבני חברון בשני חלקים
חלק א' על ש"ע א"ה עם קונטרס אחרון. בסופו בשם שיורי
ברכה אשר הוסיף ללקוט שושנים מגדולי הדורות אנב אירחא
ג"כ על ש"ע א"ה כסדר וח"ב על ש"ע י"ד וקצת אה"ע (עד סי'
ל"ט) והוה"מ (עד סי' מ"א) [ונדפס גם בוויין ש' תר"כ].

ג' ס' שם הגדולים, שלשלת היוחסין מן גדולי ישראל אשר היו
מומן הגאונים עד דורו והספרים אשר חברו על סדר א"ב
ובסופו ס' הסרי אבות פי' על מס' אבות נחנו לדפוס בליוורנו
בשנת תקל"ה, 8.

ד' ס' ראש דוד עה"ת, חידושים וררכים על פי הדין והערות
וישוכים וקצת שקלא וטריא על סדר הפרשיות נדפס במנטובה
בשנת תקל"ו, 2.

ה' ס' שמחה הרגל, נוטריקון הגדה רות ג' למודים נחלק לשני
חלקים, ה"א ג' למודים מוסר להג הפסח ופירוש ההגדה
בדרך דרוש, ח"ב ג' למודים מוסר להג השבועות ופי' מגלת
רות וג' למודים מוסר להג הסוכות ופתח עינים על האגרות
שבעין יעקב מס' סוכה ושלמי שמהה השמטות של הס', ואה"כ
מס' גרים אחת מהמסכתות קטנות העתיקה הרב מתלמוד בבלי
כתוב על קלף (הנו' בס"ס קרבן נתנאל הנמצא אז בפפערשווא
ועתה בבית הספרים אשר במינכען) נכתב ע"י הר"ר שלמה ב"ר
שמשון למדרש הרב רבינו מתתיה בן מ"ו הר"ר יוסף ונישלם
י"ב כסלו ק"ג להאף הששי, נתנו לדפוס בליוורנו בשנת הקמ"ב.
ו' ס' מהזיק ברכה על ש"ע א"ה וקצת י"ד (עד סי' פ"ו) דורך
בו בדרך וסדר ספרי ברכי יוסף ושיורי ברכה כפלפול וחדושי
דינים מספרי קמאי כ"י ומשו"ת ומשיב על ההשגות אשר
השיגו על הספרים הנו' ובפרט בראש חלק י"ד שם השיב על
דברת גברא רבא רב אשכנזי עובר אורח אשר המיה דברים
וכתב על גליון הס' כאשר עלה על רוחו (זה רבות בשנים חוגד
לי בלחישה שהרב הזה היה מו"ה שאורל בן הרב מו"ה הירש
שהיה באיטאליא כנר' בראש ס' כשמים ראש אשר הביא לדפוס
וכן הוכחתי כי מזכיר ברס"י"ב לדודו זקנו בס' שאילת יעב"ץ)
וקונטרס אחרון בסוף א"ה ובסוף י"ד ובסוף הס' קונטרס אחרון

לספרו ראש דוד קראו פאת הראש נדפס בליוורנו בש' הקמ"ה.—
 חורש מ' צ' ל', כולל ג' ספרים אשר הביאם לדפוס בליוורנו
 בשנת תקמ"ו, 8, והם:

ו' ס' מורה באצבע, סדר עבודה שבלב זו חפלה בקצור מיום
 ליום ולכל הרשי השנה. מלוקט מפי סופרים וספרים חברו
 לבקשת מו"ה יעקב פרידא די ליאון הנו' ונתנו לדפוס שנית שם
 בשנת הקנ"ד ונדפס עוד בזאלקווא בשנת הקס"ד עם הקדמת
 הרב מו"ה זלמן מרגליות ובפיסא בשנת תקע"ו וכאמשטרס בש'
 תקפ"ד, (*8).

ח' ס' צפורין שמיר, לקיטים וחוכת מוסר בעניני חפלה ונתנו
 שנית לדפוס שם עם איזה תקונים (כמ"ש הרב בקשר אמיץ)
 בשנת הקנ"ד ונדפס ג"כ במקומות הנו', (*8).

ט' ס' לדוד אמת, נאצל מס' אמת ליעקב להרב מו"ה יעקב אל-
 גאזי בקיצור ולהלכה וקצת דינים מהודשים ונתנו עוד לדפוס
 שם בשנת הקנ"ו בתום' חידושי דינים ועוד קונטרס תורת
 השלמים כולל קיצור מדיני פרשיות המועדות אשר בס' שלמי
 צבור להמניה הרב מו"ה אברהם חיון טו"ב סימנים, וסי' י"ה
 זכרון בספר מקוצר מדברי הרמ"ז בענין כתיבת ס"ה, וסי' י"ט
 הנזכרת הכית לדוד, וסי' כ' ס' למוד לרפואת החולה, סי' כ"א
 הגהות טבור הארץ וקונטרס לב דוד וברית עולם וסי' כ"ב
 ענינים בעת הוצאת ס"ת ונדפסו עוד שם בשנת תקפ"ו, 8

י' ס' שם הגדולים חלק שני, תוספות והדושים כמה גדולים וספרים
 נדפסים וכתיב יד על הראשון וכמעשהו ובסופו פאת הראש
 קונטרס שני השממות לספריו ראש דוד (מוסף על הראשונים)
 לדוד אמת, שמחת הרגל ואח"כ מדרש או מס' המורה ואח"כ
 משג"ב, ר"ת משלים שם גדולים ב', והם השממות ומפתחות
 הס' ועיד השממות נדפס בליוורנו בשנת תקמ"ו, 4.

יא' ס' דברים אחדים, נוטריקון דרושים בשלוש רגלים ימי טשחה
 והם הוכחות מוסר מיוסדים על פסוקי תנ"ך ומאמרי רז"ל
 אשר דרש הרב בישיבת השר ריקאנאטי הנו' הביאו לדפוס
 בליוורנו בשנת הקמ"ח, 2, ובסופו קונטרס אהורי הרעא כולל
 מסי' א' עד ס' ד' הגהות על ספרו שער יוסף וקונטרס החשובות,
 וסי' ה' הגהות על ספרו ראש דוד שירי שיריים מקונטרס ראש
 דוד שהדפיס בסוף ס' מחזיק ברכה ובס"ס שם הגדולים ח"ב,
 וסי' ו' הגהות ותקונים לס' דברים אחדים, וסי' ז' שירי
 הגהות לס' שמחת הרגל נוספו על הנדפסים בס"ס שם
 הגדולים ח"ב.

(* ונדפסו אלו השנים בשם ס' עבודת הקדש שם בליוורנו ואחת נוספו עוד חיבוריו
 הקטנים "קשר גדול", כף אחת, יוסף בסדר, סנסן ליאיר, שומר ישראל, ונדפסו בפריעסבורג תרי"ט.

י"ב ס' יעיר אוזן, כולל ס' עין זוכר. קצת כללי הש"ס ע"ס א"ב ונכללו בו מכללי רבי' סעדיה גאון ומכללי הרמב"ם ומכללי רבי' בצלאל' אשכנזי כ"י ובסופו קילורית לעין הקונים והשמטות, וס' מדבר קדמות קצת הקדמות רז"ל והמפרשים ומספרי כ"י ג"כ ע"ס א"ב ובסופו קונטרס אחר המדבר השמטות קילורית לעין ולס' מדבר קדמות נהנס לרפוס בלי-וורנו בשנת תקנ"ג [ונדפס ס' עין זוכר לבדו בלעמבערג 1865].

י"ג ס' לב דוד, ל"ב פרקים. הוכחת מוסר היו' פרקים הראשונים הם להרב מו"ה חיים ויטאל מועתק מכתבת ידו והכ"ו אחרונים הם להרב וס' ברית עולם הנהות על ס' החסידים ובסופו שומר הברית, הקונים והשמטות לס' ברית עולם ופתיחות הלב מפתחות ס' לב דוד ופתח עולם מפתחות ס' ברית עולם נחנו לרפוס בליוורנו בשנת [תקמ"ט ועוד] תקנ"ג [ובויטאמיר תרי"ד].

י"ד ס' פני דוד, חידושים עה"ת מנימוקי רי"ד (ר' ישעיה דטראני) ומרמזי רבי' אפרים והרוקה אשר היו אתו נכתבים ומה שהוסף הרב עליהם, ובראש סדר בא קונטרס זרוע ימין פירוש על התגדה וצוארי שלל על ההפטרות ובסופו סבר פנים הנהות והשמטות נדפס בליוורנו בשנת תקנ"ב.

ט"ו ס' ועד לחכמים (ח"א) חלק ג' לס' שם הגדולים כולל שיירי שם הגדולים ח"א וב' ובסופו בית ועד תקונים והשמטות ואח"כ ס' מו"ב עין ר"ת טעמים ודינים בקצת ענינים וראו נצנים כולל ח"י סימנים השוכות וחי' דינים על ד' ש"ע להרב וקצת הנהות כ"י רבנן קשישאי להל' גמין והשמטות ועד לחכמים וקונטרס שימת עין הקונים והשמטות לס' טוב עין ופתח טוב מפתחות טוב עין הביאו לרפוס בליוורנו נפישנו בחיים לפ"ק (הוא שנת תקנ"ו וא"כ נדפסו השמטות הס' בס' חיים שאל קודם להס' עצמו ונר' שהב' שבחיים צ"ל קטנה ושנדפס בשנת תקנ"ד).

ט"ז ס' חיים שאל, שו"ת שני חלקים לא ראתיו עד הנה, אבל באו לידי איזו דפוס מסוף הס' אשר ראיתי מהם שנדפס בסופו ס' זוה התנופה* וחידושי סופרים ותשו' מהר"י קורקוס על קצת דיני הרמב"ם מהל' שבת ומלא האומר השמטות לס' ועד לחכמים, טוב עין ההלה, בארץ ושנדפס בליוורנו וננמר בשנת תקנ"ד.

* הוא קיצור תשו' הרא"ש הנדפסים בשם כללי הרא"ש ונוסף עליהם ס' ד' תשובות חדשות מהרא"ש קיצרם והעתיקם הרב ר' משה ב"ד משה די ברושלויש ואלו הם"ד תשו' הם אשר הדפיס הרב חיר"א בספרו הנ"ל.

י"ז ס' קשר גורל, קצת דינים נצרכים השכיחים בעת החפלה
בביהכ"נ הרפיסו בל' יוורנו בשנת תקנ"ד ונדפס עוד בפ"א
חקע"ו [ויטאמיר תרי"ד].

י"ח ס' סנסן ליאיר, סדר אשר סידר ונעשה באחת הערים
לעורר רחמים הביאו לדפים בליוורנו בשנת תק"נ ושנית שם
תקנ"ד בהוספת קצת תפלות ויירוי והוסף עוד בסופו ס' יוסף
לחק קצת מוסר מה שיצא מפי הקדושים וכתוב בספריהם
והאר"ך בהחיוב לשמוע תוכחת מוסר בכל יום כס' יוסף לחק
הנד' אצל ס' חק לישראל* בס"ס פקודי ובס' כסא רחמים כפי'
לאדר"נ ס' פ"כ"ט והלכה פסוקה לצרפס להלמוד בס' חק לישראל
מדי יום ביומו (והס' סנסן ליאיר נדפס עוד בפ"א כש' תקע"ו
ובאמ"ד תקפ"ד) ונדפס עוד היוסף לחק והלכה פסוקה ונוסף
עליו הרבה, מסודר לכל שבחות השנה ע"י הרב בס' חק לישראל
מד' ליוורנו תקנ"ה ובכל הספרי חק לישראל שנדפסו מאז והלאה.

י"ט ס' תורה אור, והוא חומש וחרגום ופירש"י ופרפראות ר"י
בעה"ט וגם תוכחת מוסר להרב מו"ה ישעיה הורוויץ וס' עיר
מקלט להרב מו"ה דוד לידא שניהם עם הנהגות יש מא' ין
להרב (ר"ת הצעיר יוסף אוזלאי נר"ו כ"ש הרב בשומר הפתח
שבס"ס פתח עינים ח"ב דף צ"ו ע"ב) וס' נהל קדומים ר"ת
נמוקים חדשים לתורה קוצר דעתי ופירושים מגדולי ישראל
ספורסמים והס' רבי אלעזר מגרמייזא ורבינו אפרים (אשר
לא באו בפני דוד) ורבינו שלמה אסטרוק ובסוף כל חומש
ס' עבודת הלוי למוהר"ש הלוי ובסוף התורה ועוד בס"ס ערבי
נהל השמטות והוספות לס' נהל קדומים והמש מגילות עם
פי' נהל אשכול הביא בו חידושים מס' לקושי תורה להאר"י עם
הגהותיו והפטרות מכל השנה עם פי' קצר להרב הנק' נהל
שורק ובסופו ערבי נהל כנו' ואפי' נחלים השמטות נהל
אשכול ונהל שורק נתנו לדפוס בליוורנו בשנת תקנ"ה.

כ' ס' שה"ג ח"א, הנו' לעיל הביאו לדפוס שנית ליוקר מציאותו
והוסף עליו ס' ועד לחכמים ח"ב בסוף כל מערכת ומערכת
ואח"כ ס' חסדי אבות כאשר נדפס שם ואח"כ קונטרס שולח"ן
במרכב ר"ת שם ועד לחכמים חסדי נתונים הגהות והשמטות
לס' שה"ג ועד לחכמים חסדי אבות ומשתחות, בליוורנו בשנת
תקנ"ח (**).

(* הוא סדר לימוד מקרא משנת גמרא וזהר לכל ימי השבוע כס' הפרשיות אשר ליקט

כותב"ו.
(**) ונדפס ס' שה"ג ח"א בקראטאשין שנת תר"ג ועם ועד לחכמים ח"ב אחר כל אות ואת
והערות והגהות בפפד"מ תר"ו, וס' ועד לחכמים ח"א שם 1844 והחכם מחרי"א בן יעקב מוולנא
הרפיס בשנת תר"ג ס' שה"ג וס' ועד לחכמים בסדר חדש ע"פ א"ב מערכת גדולים לבד ומערכת
ספרים לבד שם בוולנא ונדפס עוד בליעמבערג 1856 ובוויין 1864.

כ"א ס' אהבת דוד, קצת דרושים חוכחות מוסר לשכתות מצויינים הכתף ר"ת הגדול כלה חשוכה פורים שדרש הרב בישיבת השר הנז' וקונטרס שפה אחת קצת פירוש על הגדת פסח ועכוותה אהבה השמטות ותקונים להם נתנו לדפוס בלי-וורנו בשנת תקנ"ט.

כ"ב ס' יוסף אומץ, מקצת שו"ת והערות וחדושי דינים ולשונות ק"ה סימנים ובסופו קשר אמ"ץ הגהות והשמטות, הביאו לדפוס בליוורנו בשנת תקנ"ט.

כ"ג ס' דבש לפי* לא ראיתיו עד הנה וגראה ממקומות שמרמז עליו שנחלק למערכות והמה לאותיות ונדפס בליוורנו בשנת תקס"א [ועוד שם תקס"ו].

כ"ד ס' כבר לאדן, הגהות וביאורים וחדושים על מס' קמנות כלה כבוד (הוא מס' דרך ארץ רבה וזוטא ופ' השלום ואגב על מס' סופרים שמחות וגרים) רבה (הוא מדרש רבה עה"ת ועל חמש מגלות) לקוטים (כוללים רמזים על קצת פרק שירה, וקצת השו" וחדושים וקצת הגהות על חלמוד ירושלמי למוהר"ר מנחם די לונזאנו שהעתיק הרב מכ"י ממש עם נמוקיו בצדו ופ' קצתו לשונות בירושלמי שצריכין פירוש שהעתיק הרב מפתחת פי' תלמוד ירושלמי כ"י למוהר"ש שיריליו, ועוד הגהות אשר מצא לאחד קדוש בכ"י ג"כ עם נמוקיו וחדושים על קצת מאמרים בחלמוד בבלי כסדר, ושירי שיריים זעיר שם לספריו שה"ג ועד לחכמים) אבות דר' נתן פירוש ותוס' וגם פי' ותוס' מהדורא תנינא למס' כלה ומס' דרך ארץ זוטא ופרק השלום ובסופו ארש הכבר הגהות והשמטות ומפתחות להם הביאו לדפוס בליוורנו בשנת תקס"א ויען כי בחלה עלה על דעת הרב לצרף ס' כבר לאדן לס' דבש לפי שקדם לו לכן נמשך מנין דפיו אחרי דפי דבש לפי ומתחילים מן דף ק"ח.

כ"ה ס' יוסף תהלות, קצת רמזים ופירושים על ס' תהלים ובסופו איזו סדרים וחפלות שהקן הרב, ואח"כ נאווה תהלה תקונים והשמטות של הם נתנו לדפוס בליוורנו בצד הפנים בש' תקס"א.

כ"ו ס' כס"א רחמים, ר"ת כלה סופרים אבות דר' נתן, פירוש ותוס' בדרך פרד"ם על ג' מסכתות אלו נוסף ומהדורא אחרת על המפורש ממנו בס' כבר לאדן ולבסוף פני כסא השמטות, הביאם לדפוס בצדדי הפנים בליוורנו בשנת תקס"ג.

כ"ז ארבעה ועשרים עם פירוש חומ"ת אנ"ך ר"ת חידושי ונימוקי מפרשי תורה אורייתא נביאי כתובי רוב הפירושים להרב

* יתן אומר המבשרות צבא הקדמות מרז"ל ומהמפרשים גם פי' על ההגדה נקרא פה אחד ובסופו קונטרס צנא דרובשא ונדפס גם בלעמבערג תרכ"ב.

וגם לגדולים אחרים אשר הזכיר שמים עליהם, נחלקו לר' חלקים. ה"א החומש ובסופו חמש מגלות ובסופו חומה נשגבה הנהרות והשמטות מפירוש חומת אנך ערה"ת וכמו כן בסוף כתובים חומה נשגבה הגהות והשמטות מהפ"י על נו"כ ובסופו שער בין החומתים מפתחות לכל הספר למו"ה גבריאל פירורה די ליאון ושיר ושבה נדפס בפיסא בשנת תקס"ג והדפיסו ג"כ שם בשנת תקס"ד החומש וחמש מגלות עם פ"י חומת אנך וחומה נשגבה לכד והוסיפו בסופו הפטרות לכלל השנה ולוח על שמונים שנה ועוד הדפיסו שם בפיסא:

כ"ח סדר עולת התמיד הוא סדר התפלה מס' עם הגהות הרב.

כ"ט ס' מראית העין, פירושים על קצת מאמרי עין יעקב כסדר התלמוד ואח"כ קונטרס כע"ת חי"ה ר"ת כותים עבדים המורה (מסכתות קטנות ומס' המורה כבר הדפיס הרב בסוף שה"ג ח"ב והוסיף עליה התמורה הד' החסירה שם אשר לקחה ממס' המורה שנדפסה בס' הפרדס לרש"י וגם הוסיף קצת הנהרות ופ"י עליה, ואנב הדפיס ג"כ מס' גרים עם הגהות ותוס' יותר על הנדפס בס"ס שמחת הרגל אשר העתיק מהבאה לידו בכ"י מהמערכ הפנימי מן החכם מו"ה יעקב טולידאנו וגם קצת פירוש מהדורא בתרא כי כבר פירשה בס' כבר לאדן) חדושים ישובים (והוא קונטרס קצת לקוטים תשובות ולשונוה הרמב"ם והש"ע והגהות על ס' קהלת יעקב ותוס' דרבנן למוהר"י אלנאוי וקצת הגהות על ס' באר מים חיים למוהר"ח מוצירי ועל ס' שדרה הארץ וקצת זכרונות לס' עין זוכר) ה"גדה (הוא קונטרס בתי הנפש נמוקי הגדה של פסח ובסופו הגהות והשמטות), הביאו לדפוס בליוורנו בשנת תקס"ה.

ל' ס' שיורי ברכה על ארבע ש"ע כל מה ששייר בחבוריו ברכי יוסף ומהזיק ברכה נדפס אחרי מותו בשאלוניקי בשנ' תקע"ד.

ל"א ס' כף אחת, קצת תפלות וודוים אשר ייסד הרב וכונות וסגולות נדפס שנית בפיסא בשנת תקע"ו.

ל"ב ס' שומר ישראל, קצת תפלות ודברים מועילים לשמירה נדפס שנית בפיסא תקע"ו.

ל"ג ס' יוסף בסדר הקונים לאיזה ענינים וסדרים ותפלות נדפס שנית בפיסא בשנת תקע"ו ונר' בראשו שנדפס עיד:

ל"ד ס' משמרת מהרה, הוספות לתיקון משמרת ההודש*] (נדפס בליוורנו בשנת תקנ"א). — עוד רומז הרב בחיבוריו לאו הספרים שלא ראיחים עדן:

* הוא תיקון לער"ה כמנהג הספרדים.

ל"ה ס' פתח עינים על האגדה שבעין יעקב ב' חלקים, ויש בו גם הערות בהלכה, ופוסקים וקצת חידושי גאונים כ"י ובסוף ח"ב קונטרס שומר הפתח כולל השמטות משני חלקי הספר ואח"כ קונטרס שומר לראשי הגהות נוספות על ס' ראש דוד הרפיסו בליוורנו בשנת תקנ"ג.

ל"ז ס' כסא דוד, כ"ז דרושים וקונטרס גאולת עולם קצת פי ההגדה ובסופו פני כסא תקון מעיות והשמטות לס' כסא דוד ופתח ככ"ד מפתחות להם' והשמטות לס' ראש דוד ולס' פני דוד ולס' דברים אחרים הרפיסו בליוורנו בשנת תקנ"ד.

ל"ז ס' תהלה בארץ [ע"ל י"ז ס' חיים שאל] וכנר' הוא פי' על תהלים.

ל"ח ס' רוח חיים, דרושים [מוזכרו בהומת אנ"ך].

ל"ט ס' סבר יוסף, נזכר בעבודות אהבה [ונר' משם שהוא ג"כ דרושים ותוכחה מוסר].

מ' ס' הדר זקנים, הוא הגהות ותוס' על ספרי ארעא דרבנן ועפרא דארעא הזכירו בס' מחזיק ברכה א"ח ריש ס' תר"ח ואיני יודע אם נדפס.

מ"א קונטרס מעשה דוד עם כ"ש נזכר בס' כסא רחמים בתוס' למס' סופרים פ"ט הל' י.

מ"ב חדושים ישנים עם חדשים יש מאין נדפסו אצל הוהרר ד' ליוורנו.

מ"ג קונטרס שמות הגטין, נו' בס' פתח עינים לכבא בתרא דף ס"ח ע"ב.

מ"ד קונטרס חדרי בטן, נו' שם סנהדרין דף קי"א ע"א, והוא עה"ת כנר' בס' כסא דוד דף כ"ח ע"ד ומוזכר אצלו שנת תקמ"ה ואיני יודע אם הוא פרט השנה שנתחבר או שנדפס.

[והחכם בן יעקב בהקדמתו לס' שם הגדולים הביא עוד:

מ"ה ס' אהל יוסף, פי' תהלים מוזכרו בספרו כבר לאדן דף קפ"ג ע"ב, (אוצר הספרים). אולי הוא ס' הננ' לעיל ס' ל"ז וקרא לו שם חדש תהלה בארץ.

מ"ז ס' בית מנוחה, סדר לימוד ליאהרצייט נדפ' בליוורנו תקס"ב.

מ"ז ס' העלם דבר, השמטות בדברי פוסקים ומפרשים מחסרון ידיעת סדר זמנים, חברו בבחרותו הוא היה אבי וטופס ספריו שם הגדולים ועד לחכמים ומשם בארה יצא לחלק ולפרש שמות מחברים וספרים.

מ"ח כרם חמד, לימודים כוונות ותפלות נד' בליוורנו תקנ"ז ונלוה אליו ס' שומר ישראל הנ"ל.

ושמעתי מפי מוהר"י סלה הנ"ל שהרב הנ"ל בעיון נמרץ וע"פ כתבי יד אשר הגיעו לידו — כמה ספרים מספרי הראשונים והוא ראה ס' השוכות הרשב"א ונכתבו על הגליון מכל עבריהם תיקונים לתקן את אשר עותו המדפיסים והשמטות והשוכות שלא באו עדיין בדפוס, וכאשר לא הניח דבר גדול מעשה מרכבה והוות דאביו ורבה גם על דבר קטן ידיעת הניקורת בית רבן הניף ידו ללמד בני יהודה קסת הסופר לדבר צחות לה"ק ולמשוך בעט סופר מהיר וכ"ס' אגרות לה"ק אך שמו אשר קרא לו נעלם מאתי והוא בכתיבים לא ידעתי אם נדפס.

869 הר"ר חיים חבריא, חבר:

א' ס' חבר הקני, פירוש על ספרא וספרי המובא בפירוש ברית אברהם על הילקוט והרב חיד"א ראה הס' בכ"י והעיד שהוא קובץ גדול כס' ועד לחכמים ח"א אות ח סס"ו

870 הר"ר חיים החבר ב"ר יצחק החבר, היה מדמשק (כנר' בתשו'

אבקה רוכל סי' ע"ג) ובא משם לצפת וחתום עם הרבנים מהר"י קארו ומהר"ם מטראני ושאר רבני צפת על פסק דין משנת ש"א הנד' בתשו' אבקה רוכל סי' קכ"ד ועוד עם הרב המב"ט בשנת שי"ז הנד' בתשו' ח"א סי' רפ"ז ונו' בתשו' הרדב"ז ח"ה סי' ב' אלפים רצ"ח (כלי ספק יצאה ההשוכה היא מתחת ידי הרב בסוף ימיו בהיות משכן כבודו בצפה) [ע"ל 779 א].

871 הר"ר חיים חזן ב"ר יוסף חזן, החבר ס' עין יהוסף היה מרבני

אימיר ועלה לשכון כבוד בתוככי ירושלים העה"ק ונשלח משם בשליחות מצוה עם הרב מו"ה אברהם רוויגו (ע"ל אות א') לערי אשכנז ופולין ונח נפשיה בשנת תע"ב בעיר מיר אשר במדינת ליטא (כנר' בהקדמת בנו הרב מו"ה דוד חזן לס' עין יהוסף), וחבר:

א' ס' שנות חיים, דרשות עה"ת כסדר הפרשיות בדרך פלפול ומבאר בו כמה דברי התוס' הביאו לרפוס בויניציאה בשנת הנ"ג עם הקדמת אביו הר"ב עין יהוסף והר"ב שבט מוסר.

ב' השוכות כס' גנת ורדים חלק אה"ע כלל ב' סי' ג' מעתיק קצת מתשובותיו והרב מו"ה חיד"א ראה השוכה להרב כ"י (ככתוב בשנה"ג ח"ב אות ש' סי' צ"ה).

872 הר"ר חיים חייקא הלוי ב"ר שמואל הלוי, הנקרא ר' שמואל

שורצר, היה אב"ר בתרובשוב ובהוראדנא והיה מפורסם בדורו לא' מהגדולים כנר' בראש ס' גאון צבי ושם נדפסה לו שאלה ששא מרבנו הרב מו"ה יעקב ב"מ אפרים נפתלי הירש ותשובתו עליה.

873 הר"ר חיים ב"ר יהודה, היה חתנו וחלמידו של הר"ב כרם שלמה

והיה בשנת תנ"ג מדייני העיר יאנינא (כנר' בתשו' שכס' כרם שלמה חלק אה"ע סי' ה') ומתשובתו הנדפסת בס' זרע אברהם

חלק חוה"מ סי' ו' משמע שהיה מרבני ירושלים אח"כ כימי הרב מו"ה אברהם יצחקי, והרב חיד"א העיר בקונטרס בית ועד אשר בס"ס ועד לחכמים ח"א סי' ל"ב שראה לו ספר השיבות בכ"י, ונדפסו לו איזה תשובות בספרי מר חמיו בס' כרם שלמה, וגם בס' עוללות הכרם שבס"ס תורת חיים חלק שלישי וברא"ו שם נשא ונתן באמונה עם הרב מו"ה שמואל פלורינטין ובס"י י"ב תשובה אשר השיב לתלמידו הרב מו"ה שלמה הברלה וגם נדפסה לו תשובה בס' זרע אברהם כנז' ואהרה בס' סם חיי סי' כ"ב.

874 הר"ר חיים ב"ר יהושע [משה אברהם] סג"ל הורוויץ, חבר: א' ס' מים חיים, דרושים על התורה וחמש מגלות מילי דאגדתא נדרשים בחריפות ובקיאות וגם ככל סדרא קצת ח"י גפ"ת מענינה, הביאו לדפוס בהסכמת רבני ארבע ארצות בועד יערסלוב משנת תמ"ז בדיהרן פורט בשנת ת"נ, 4.
ב' ס' מים חיים חלק שני ממנו וכמעשהו, דיהרן פורט חס"ג, 4.
ג' ס' נחלת חיים, ח"י גפ"ת, ווילמרשדארף הע"נ, 4.

875 רבינו חיים ב"ר יוסף, א' מהגדולים בזמן מהר"ם כ"ב נזכר בתוס' מנחות דף פ"ה ע"א ומתשובותיו מובאור בהגהות מרדכי סוף גמין ומזכיר בה למ"ו הר"ש ותוך תשו' הרא"ש כלל מ"ב סי' א' וכלל ק' סי' א' ועי' תשו' מהר"י מטראני ח"א ססי' ק"ג (ובטעות נדפס שם הר"ר יוסף ב"ר חיים).

876 רבינו חיים ב"ר יחיאל חפץ זהב, היה א' מגדולי הדור בזמן מהר"ם כ"ב וכנר' מתשובתו (המובאת בחשובת מהר"ם ד"פ סי' רמ"א) והרביץ תורה בקילינא? (אשר צ"ל בלי ספק קולוניא) ונשלח לפלוחי כי קיסר לעתות בצרה, קבל מאביו כנר' מתחיתתו בן אמ"ו בכל פעם, וקרוב בעיני שהרב או אביו חבר ס' הנקרא חפץ זהב ועל שם ספרו נחכנה כן (וכאשר מצינו כן אצל גדולים אחרים כמו הראב"ן אבן העזר, הראב"ה אבי העזרי, ר"י ב"ר משה וצאצאיו אור זרוע) ומצינו מתשובותיו הרבה בתשו' מהר"ם הנז' (סי' קפ"ח קפ"ט רמ"א רמ"ט רצ"ו רצ"ז רצ"ח ש"לט ש"מ שמ"א שנה שניו שפ"ג שפ"ד חס"כ חס"ג ותס"ד) ובתשו' הרא"ש (כלל ק"א סי' א') ואחשוב שהוא הר"ר חיים אשר מובאים פסקים לו בתשו' מהר"ם הנז' סי' קע"ז וקע"ח והס"א.

877 הר"ר חיים יעקב ב"ר יעקב דוד, נולד באיזמיר והיה תלמידו של הר"ב עין חיים ומקראי קדש (כנר' בס' צרור החיים פ"א מהל' הגיגה וכשאר מקומות) והלך משם ונתיישב בתוככי צפת העה"ק ושליחתו רבני צפת משם בשליחות מצוה לערי המערב ושהה שם בשליחתו כמה שנים (כי בשנת תע"ח היה כבר בחונים כנר' בס'

סמא דחיי האה"ע ריש סי' א' והיה כאלגווייר בשוכו מהמערכ בשנת חפ"ט כנר' שם בחי"ד סי' י"ו) ולא ארכו לו הימים שם בשוכו עד שנשלח שנית מהם בשליחות מצוה לערי פרנקיא ואשכנז והביא לרפוס באמשטרדם כהיותו שם:

א' ס' צרור החיים, הרושים וביאירים על כמה לשונות מס' היד החזקה להרמב"ם בשנת הצ"ח.

ב' ס' סמא דחיי, השוכות רובם השיב בדרך עם היותו מטופל וטרוד בשליחותו וגם ביאור לשונות הטור והפוסקים כסדר הד' מורים בשנת הצ"ט ושניהם מסר לסדרם להרב מו"ה דוד מילדולה אשר הציג נימוקים בצדם בכמה מקומות וגם עשה המפתחות בס"ם סמא דחיי.

878 רבינו חיים ב"ר יצחק מווינא, אשר חתם את עצמו תחת כמה

חשובות חיים אליעזר (כנר' בתשו' המוכארת בתשו' מהרי"ל סי' קצ"ח) אולי הוסיפו לו השם מחמת חולי, ונתכנה הוא וגם בנו הרב מו"ה יצחק אור זרוע על שם הס' אשר חבר אביו וגם צאצאיו זרע זרעו של הרב נחכנו כן כאשר מצינו לתלמיד מהרי"ל (בליקוטיו ד' האנווא דף ט"ז רע"ג) היה נקרא ר' יצחק אור זרוע, ונ"ל שרבינו חיים נולד בסוף ימי אביו כי בתשו' (כ"ד ריש סי' קמ"ח) שם משבח ומודה לה' ית' אשר העמיד רגליו בתורה הקדושה וקורא א"ע "יתום גרוע כמוני" וגם כי קבל הורתו מן מהר"ם ב"ב בימי זקנותו (כנר' בחשובותיו כ"י ככ"מ וגם בנדפסת בדרישה י"ד סי' שע"א ס"ק ט ובט"ז שם) אשר בימי נעוריו יצק מים ע"י אביו ולא מצינו לו שיוכיר דבר שקיבל מאביו פה אל פה, ואם כי מזכיר דבריו ממש בכל חשובה אינם מפי השמועה כ"א העתק מהכתוב אהו, וכמו כן קבל מכן אחיו או אחותו הרב מו"ה שלום ב"ר ברוך וקוראיו מורי נכדי (בכמה מקומות מהשובותיו*) הרביץ תורה בקולניא (כנר' בתשו' מהרי"ל סי' ע"ה) ואולי הוא הר"ר חיים אשר שאל מן מהר"ם והשיב לו כנרפס בחשובותיו ד"פ סי' ק"ה ועוד בתשו' המוכארת בתשו' הרשב"א ח"א סי' תתל"א, וגם הרשב"א השיב לו ככתוב בחשובותיו הנז' סי' תקע"ב והוא חבר:

(* ומ"מ לא היה רבו מובהק שהרי גם ה"ר שלום קורא למהר"ח "מורי" כדאיחא בס' קנ"ב שחתם "ושלום למורי כחשק עבדו שלום ב"ר ברוך", גר' שקראו זל"ז "מורי" דרך כבוד (ואולי היה מהר"ח תלמיד חבר לה"ר שלום) וכן כותב על שאר גדולי דורו, "מורי" אף שלא למד לפניהם (ע"י בס' ק"ב שב' ובהיותי בנאושי שטט דברתי בזה עם מורי ה"ר עובדיה (נראה שלא היה שם מקום נושכן כבודו ור' חיים מנאושי שטט הוא הר"ר חיים ב"ר משה המוכארת בס' ק"ח ע"ש ובס' קכ"ב) ובס' קמ"ג ב' שאלתי את מורי הר"ר יצחק זצ"ל, וכ' עליו שם, "ולפוס חרפיה לא חש להבין דעתי" ואלו היה רבו לא היה כותב עליו כן, ובס' ק"י כ' "ועוד כי אני הייתי ברצונם כשיצאו מצרפת ונתועדו כל הקהלות למגנצא ומורי ה"ר מנחם מוויזבורק ומורי ה"ר היילמן ומורי הר"ר אשר וכל הגדולים שהיו ברינוס וכו', וגדולה מזו בס' פ"א שאל מאת הרא"ש וכ' אחננה פני רבותי וכו' והוא השיב לו בס' פ"ב וכ', "ומה שב' מורי" ע"ש, אכן נר' שקבל מפ' הרב ר' שלמה (ע"י סי' ח' י"ט ק"י "שב' שם" אבל מפ' מורי הרב ר' שלמה שמועתי כן בהיותו בפראגא, קל"ד ועוד).

א' ס' אור זרוע הקצר, מעשהו כמעשה ר"י בעה"ט עם פסקי הרא"ש בס' הרמזים שעוב הפלפול והאריכות ובתב בו רק מה ששייך לפסק הלכה הכי על כן קראו סימני אור זרוע כנר' בתשו' בנו הרב מהר"י (כסי' י"ט מתשו' הרב כ"י) אשר קורא להם סימני אור זרוע (היא המובאת בתשו' מהר"ל סי' ק"ד) וכן קוראו מהר"ל אשר הירח הם' אתו בכ"י בתשו' סי' נ"ה, ועל הקצר כיון הרב מהר"י מינץ בתשו' סי' י"ב במה שכתב "בא רבינו חיים שייסד הם' א"ו" אף כי לא פירש הקצר סמך על מה שכבר ביאר קודם לזה בהתשובה ההיא שהגדול נתייסד ע"י המחבר בעצמו ע"ש וכן נר' שם כסי' י"ג, וספר זה מובא הרבה בהגהות מרדכי ובפרט בהלכות קטנות וביבמות כבא מציעא ובבא בתרא וכל המובא בהגהות אשרי וכהוב בסופו "מא"ו" ממנו הוא ולא מהגדול, וה"ל זכיתי שבא לידי כהוב על קלף בכתב ישן והרב מו"ה היר"א העיד (בשה"ג ח"ב אות א' סי' כ"ב) שראה בדפוס ש"ס מוויניציא ובנליון פסקי הרא"ש נדפס אור זרוע הקצר סביב לו על דרך שנדפס שלטי הגבורים סביב להר"ף ולר"ן.

ב' דרשות והם כדיני המועדים ושאר ענינים הכרחיים הנצרכים לדעת להאיש הישראי כדרך דרשות הגדולים בימים קדמונים' כמו דרשות הראב"ד [ע"ל דף 29] מוכאים בלקוטי מהר"ל (ד' האנווא דף ו' ע"א, ח' ע"ג, ול"ח ע"א) ובתשובתו (ד' הנז' דף נ"ב ע"א).

ג' ס' התשובה, מביא בתוכס תשו' כמה גדולים מהדורות שלפניו ושלפני פניו וגם מבני דורו כדרך תשו' מהר"ם ונתן בהם סימנים מוכאים מהם בתשו' מהר"ל סי' י' וסי' ע"ה וסי' קצ"ח והיה נמצא בכ"י גם עם מהרש"ל כנר' מהמובא בשמו בדרישה י"ד הנז' ונמצאים גם אתי מועתקים מס' כ"י ישן החסר בראש וסוף ומתחילים מס' ו' ומסיימים באמצע סי' רכ"ה [ונדפסו התשו' ע"י ר' יהודא ראזענבערג עם הגהות והערות הרב מו"ה מרדכי מיכאל בעהמ"ה ס' בירת מנחם ותשו' מהר"ם יפה בלייפציג תר"כ לפ"ק].

879 רבינו חיים ב"ר חננאל הכהן, אהר מרבני צרפת הקדמונים (כנר' במרדכי ע"ו ס"פ ר' ישמעאל ססי' תחמ"ז מוכא בתוס' כ"פ בשם רבינו חיים סהם (ועי' בתשו' לב שלמה סי' ל"ד ה' מ"ח ע"ד) והיה תלמידו של רבינו חס' ואבי אביו של ר' נחמן הכהן ואביו אמו של רבינו משה מקוצי כנר' בסמ"ג הל' חמץ דף ל' ע"ב וככ"מ, ובמ"ע רל"א מביא מה ששאל לר"ת על דבריו שהרב נעשה כהלל גם ע"י טומאה אהל "איזה בירת אשר תבנו לי ואיזה מקום

מנוחתי כי אין בית אשר אין שם מת וטסמרים קבועים כבית" וגם השיב עליו בכחב ע"ש, ותשובותיו מוכחות כהנהוג מרדכי סוף כתובות*).

880 הר"ר חיים הכהן מפראג בן הר"ר יצחק הכהן, הנקרא ר' איצק ר'

ליבמש על שם חמיו הרב מו"ה יהודה ליב בר בצלא

מפראג הנודע בשם מהר"ל מפראג היה אב"ד ור"מ בפרנקפורט דמיין בשנ' שפ"ט והיה מפורסם בדורו בחריפות ובקיאיות והר"ב יוסף אומץ היה מכני ישיבתו ונשא ונתן עמו ככתוב בספרו סי' תש"ך ותשכ"ט ונתקבל משם לפזנא ושם מנוחתו (שו"ת הו"ת יאיר בהקדמה) ונמצאים ממנו תוך ספרי מוהרד"א:

א' הרושים ובאורים על ארבעה טורים כ"י בן אחיו ותלמידו הרב מו"ה שמשון ככר, 4.

881 הר"ר חיים הכהן, נדפס לו הקדמה בראש ס' בירת ישראל להרב

מוהר"י בנבנשתי הנדפס בקושטנדינא בשנת תל"ח.

882 הר"ר חיים כפוס, אחד מיוהד מרבני מצרים בשנת ש"ס בזמן

הרבנים מהר"י קשטרו ומהר"א מונסון ועבר מחלוקת

ביניהם בעסק גז' א' כנר' בתשו' אהל יעקב סי' קל"א המוכאת בס' דרכי נועם ח' אה"ע סי' נ"ח ובהשו' שבס"ס מעשרה הייא סי' כ"ה, ונקרא בעל הנס על הנס הנעשה לו שהיה דיין ונסתמא ורננו אחריו שלקח שיחד להטור דין ח"ו ואמר בתוך קהל ועדה כי שמע דברת רביס, אם האמת אתם כן יהיה תמיד אבל אם היה נזהר מזה מאד יאר ה' עיניו ככראשונה, ונשמע הפלתו ונתפתח (כ"כ הרב היד"א שה"ג ח"א אות מ' סי' ס"ד) והעיד עוד שראה חתימתו כאשר היה סגי נהור וחתם מאומד וכמעט אין האותיות נכרות וראה גם מה שהתם אה"כ "ה'נסי חיים כפוס" כתיבה מאושרת, וש' מן מוהרשד"ס והשיב לו כנר' בתשו' אה"ע סי' ר"ט עם כי לא נקרא שמו על השאלה, היא מועתקת בשלימות עם תשו' הרב עליה בתשו' מו"ה בצלאל סי' ח' וע"ש כס"מ וי' וגם מן מוהר"ש דוראן האחרון והשיבו כנר' כח"ד בתשו' הרשב"ץ הנקרא הוט המשולש טור ה"א סי' מ"ג, וחבר:

א' ספרי חיים, פירוש על קצת ממכילהא ספרא וספרי כ"י מוכא בס' שבות יהודה להרב מוהר"י ננארו בהקדמה הראשונה ובנוף הספר.

ב' השו"ב להרב מובאות הוך קובץ השו"ב להרב מו"ה מאיר גאביוון כ"י (שה"ג שם) וגם נדפסה תשו' וחתומים שני הרבנים עליה בסוף תשו' הרדב"ן חלק ה' ועוד נדפסו שם ב' תשו' להרב וגם נדפסה תשו' לו בתוך תשו' מהרי"ט צהלון סי' קכ"ט ע"ש.

(* ומוכא בתום נרכות ל"ה א', פסחים קי"ח א', כתובות ק"ג ב', קידושין כ"ה ב', ב"ב צ"ב ב', ע"ז כ"א א', מכות ו' א' ובש"מ, ומוכא ג"כ בפירוש ה"ד שמואל מפלויש לפוט אלהי הרוחות הנד' בס' אור זרוע,

883 הר"ר חיים הלוי סנדורוי (ככתוב בס' פתח עינים ליומא דף פ"ה

ע"ב) רב כולל היה אב"ד במצרים, והרב מו"ה חיד"א דיבר עמו בתורתו שם בפעם הראשון בשליחות מצוה בשנת תקי"ג כמ"ש בס' פתח עינים למס' שבת דף ל"ג (דף ל"ה רע"ד מהם) וכן נר' מהכתוב בס' עין זוכר מערכת ר' סי' ז' "וזה לי במספר הסמוך לארבעים שנה (והם) נד' בשנת תקי"ג) בלכת דמצוה ועברתי בארץ מצרים", חבר:

א' ס' גדול בעניני ההלכה למשה מסיני בחריפות ובקיאות והארץ בו מאוד על תשו' הר"ב הות יאיר סי' קצ"ב עודנו כ"י כי הרב הנז' בס' שה"ג ח"ב אות ה' סי' ז' ומביא להס' עוד בס' עין זוכר מערכת ב' סס"י י"א.

884 הר"ר חיים בן מאזווה הכהן, חבר:

א' ס' מגן ורומח, פלפול נגד אמונת הנוצרים כ"י כ"כ בשפתי ישנים ולא גלה אנה נמצא [והוא בחוף ספריר אורי חי סארוואל בטריעסט ובמ"ע לרו"ף שנת תרי"ג דף תל"ט 26 א' כ' שהוא לר' חיים אבן מוסה נגד ניקאלאי דילירא].

885 רבינו חיים ב"ר מרדכי, נז' בחוס' לובכים דף כ"ז סע"א.

886 הר"ר חיים מרדכי זאבי, כ"מ חייא זאבי מתקיפי דארעא דישראל

ומרכני חברון העה"ק בש' חבנ"ה כנר' בס' אורים גדולים חלק אור גדול סוף למוד קנ"ה ושלוחא דרחמנא מירושלים העה"ק חוב"ב הסכים והחם על פסק של הרב מו"ה יוסף קובו כנדפס בספרו גבעות עולם סי' י"ט.

887 רבינו חיים ב"ר משה, אחד מגדולי אישכנז* חמיו של רבינו

אביגדור הכהן [ע"ל 10 א'] מוכאת תשו' מחתנו וממנו בהגהת מרדכי קדושין סי' תק"ע ושאלה מחתנו לו והשובתו במרדכי ע"ז סוף פ"א ובהגהת מרדכי חולין סי' השמ"א ושאלה מאהו לחתנו והשובת התנו במרדכי כתובות סי' ר"ז ורבינו חזקיה שאל משניהם והשיבו רבינו אביגדור ככתוב בהגהת מרדכי כתובות סי' רצ"א.

888 הר"ר חיים ב"ר משה בן חביב, אחד ממגורשי ספרד סידר בהעיר

פיס אשר בארץ המערב בש' ה"א רס"ה ספר הכתים מתשו' הרשב"א וחתום שם בלשון הוה "הברכים אשר לא כרעו לבעל והאש והעצים סביב הצעיר חיים בן לארני הה"ר משה נ' חביב זלה"ה" (כמובא בשה"ג ח"ב אות ב' סי' ו') ואולי אביו הר"ר משה בן חביב הוא המחבר ס' דרכי נועם ומרשא לשון בשנת רמ"ז שהיה מאיסבונא.

(* והרביץ תורה בנאווישטט (סמוך לויין) כנר' בתשו' מהר"ח א"ז סי' קצ"ט (וע"ש סי' ג"ב זקב"ב) ונשא ונתן עם הר"י א"ז כנר' בהמ"ר קדושין סי' תק"ע שב', ובהיותי לפני הר"ר מווינא הגדתי לו והסכים וכ' הראי' בספרו).

889 רבינו חיים ב"ר נסים מאור הגולה, חבר:
 א' ס' עץ חיים, ענינו פסקי דינים והוא בכ"י (ועד
 לחכמים ח"ב סי' י').

890 הר"ר חיים ב"ר נתן, העתיק ללשון אשכנז:
 א' מספרי עשרים וארבע כל המאורעות וספורי מעשיות זה אחר
 זה, בדרך סיפור וכלל ספר דברי הימים בס' מלכים וליקט
 בוקצת גם ממדרשים ומפרשים ד"ב שע"כ ועוד ד' פראג הל"ד
 ועוד ד' דיהרנפורט הס"ד, 4, (ש"י אות ת' סי' ע"א) וגם העתיק
 מלה במלה לל' אשכנז מספרי הנוצרים.
 ב' ס' המעשים, והם אלו הט' ספרים ס' יהודית ושני ספרים
 של יהוד' מכבי המדברים מעניני הנוכח ונסים ונפלאות שנעשו
 לאבותינו וס' טוביה וס' ברוך בן נריה הלמ"ד ירמיה ואגרת
 ירמיה שבי' ליהודים לבבל על דבר ע"ז וס' כל מענין ע"ז בל'
 וס' שושנה והפלת מנשה ד"ב שע"כ, 4, (שפרתי ישנים
 בהוספותיו כ"י בגליון ספרו).

891 הר"ר חיים עובדיה ב"ר יעקב עובדיה רבוצל (שה"ק דף ס"ה ע"א)
 ויותר נר' נכון די בושאל (ככרחוב בהקדמת פי'
 תהלים להר"ש עתיה ובקה"ד דף ל"ט ע"א, ובתשו' אבקת רובל סי' ק"י
 מכונה דינוטל והוא בלי ספק ט"ס) תלמיד הרב מו"ה יצחק אמאדיליו
 (כנר' בתשו' רשר"ם חאה"ע סי' קכ"ט) ותלמיד הרב מו"ה אליה מזרחי
 (כנר' מספרו באר מים חיים בסופו) וש"ל ממנו ספקותיו (כנר' בתשו'
 הרב סי' ב' שאלה בענין אמירת ה' אלקיכם אמרת כחוב בראשה
 שנשאלה מפי חכם חן משאלוניקי והרב דידן הוא השואל כי באה גם
 בספרו הנז' ח"ב סי' כ"ו) הרביץ חוררה בשאלוניקי בק"ק קטאלניש
 (כנר' בתשו' אהלי חם סי' ל"ג ובתשו' רשר"ם חי"ד סי' פ"ט) כימי הרב
 מו"ה יוסף טאיטאצאק וחחום על פסקו בשנת רצ"ד המובא בתשו'
 אהלי חם סי' קס"ט וגם על פסק אחר להרב הנדפס עם חתימתו בתשו'
 דברי ריבות סי' קפ"ו ובתשו' מוהרשר"ם חאה"ע סי' ב' (ומביאו עוד
 שם סי' כ"א) גם עברו ביניהם דברים בעסק א' כנר' בתשו' אהלי חם
 בס' ל"ג וקס"א וקס"ב, וגם בימי הרבנים מוהר"י בן לב (כנר' בתשו'
 אבקת רובל סי' ר"ט) ומוהרשר"ם (שם) והחם לו על תשובתו (חי"ד
 סי' ס"א) ובימי רבני צפת מוהר"י קארו וחמכ"ט אשר חתם להרב על
 פסקו והאריך בשבחו (כנר' בתשובתו ח"א סי' ר"ח), והוא חבר:
 א' ס' באר מים חיים, חלקו לארבעה ראשים, חלק א' קראו עץ
 חיים בענין הסעודה וברכותיה וסודם, ח"ב מקור חיים בענין
 ק"ש שעל המטה והנלוים עליה סדרם וסודם, ח"ג דרך חיים
 מבאר סוד מאמר לעולם ישלים אדם פרשיותיו עם הצבור
 ודרך התשיבה וסוד פיטום הקצורת וח"ד אורח חיים כולל

הנהגת האישי ירא ה' וחפץ במצותיו והביא לרפום הב' חלקים הראשונים עם מפתחות בתחלה וסוף בשלונקי בשנת ש"ו, 8, והב' חלקים אחרונים נשאו בכ"י והנם טמונים תוך ספרי הרב מוהרד"א*], 8, ומוכר עוד בראש וסוף הספר וכ"מ בגוף הס' אלו החבורים אשר היו אתו בכתובים:

ב' ס' הדינים על סדר התלמוד בדרך ארוכה וקצרה בו סקל הדרך למצוא דברי חפץ בלי חפוש רב עם מורה מקום בצרו על ס' זרעים ועוד י"ג מסכתות והיה בדעתו להשלימו על כל התלמוד.

ג' ס' הפסקים, הוא ס' תשובותיו הביא בו הרבה דינים מחודשים והרבה כללים על דינים ונרפסה תשובה לו בס' דברי ריבורת ס' ק"ל ותשובותיו כ"י נזכרים מן הרב מו"ה חיים בנבנשתי בס' בעי חיי חי"ד ס' רט"ו וחאה"ע ס' ז' י"א י"ב.

ד' ס' דרך עץ חיים על עיון הקבלה חלקו לג' חלקים, ח"א עשות משפט מדבר בקישור ג' עולמות, ח"ב אהבת חסד מדבר בכל הענינים והירושים הנפלים בענין עשר ספירות, ח"ג הצנע לכת מדבר בטעמי המצות על דרך האמת.

ה' ספר נשמרת חיים, חברו בבחרותו על ענין מהות הנפש והרוח והנשמה מקורותם ויסודותם מוצאם ומובאם ועמידתם ומקומותם וקיומם ותענוגותם כפי אמונתו כאשר קבץ מספרי הקדש ביגיעה רבה.

ו' ס' מקור מים חיים, מזכיר בקורא הדורות שם ומשמע שנרפס והוא ספר קטן ולא ראתיו עדין.

892 הר"ד חיים ב"ר עזר, הרב החסיד הנקבר בירושלים העה"ק חוב"ב

נכד הרב מו"ה [אברהם] חיים שור [ע"ל 96 א] וחהן האב"ד מהנובר הרב מו"ה יוסף מאיר [ע"ל 580 א] ותלמידו של הר"ב ברכת הזבח היה אב"ד בהילדסהיים וישב אח"כ באהל תורה בביהמ"ד של הר"ר לעמלי ראגיננום במנהיים והביא לרפום בשנת תפ"ט ס' צאן קדשים להרב זקנו והוסיף בו יותר על החומש חומש מלבר מחדשים והגהות אשר מרח ויגע עליהם הוא ובנו הר"ד עזר כמה שנים.

893 הר"ד חיים בן עמר, אחד ממרכיצי התורה כסאלי (אחת מערי

המערכ) יצק מים ושמש שני תקיפי דארעא דישראל הרבנים מו"ה אלישע אשכנזי [ע"ל 475 א] ומו"ה חייא דיין והאריכו בשבתו תלמידו הרב מו"ה שמואל די אבילה ונכדו ותלמידו הרב מו"ה חיים בן בנו הר"ר משה בהקדמת ס' חפץ ה' ומגדל חסידותו שלא עבר עליו חצות לילה בשינה אפי' לילי תמוז מלקונן על שריפת

(* ובתוך כ"י הביבליאטקה במינכען No. 452 (רמ"ש).

בית אלקינן בכבי גדול ולהשלים הלילה בתלמוד וכמה צרות עברו
 עליו והוצרך לנוד ממקומו ולכלל מקום שגלה שכינה עמו לא מנע
 עצמו מד' אמות של הלכה.

894 הר"ר חיים בן עמר [כ"ר משה ב"ר חיים] נבד ותלמיד הרב הנז'

נולד בהעיר סאליו והיה מפולפל גדול ובקי בתדרי
 התורה והארץ האירה מכבודו בעברו בארצות אייראפא להרפים
 ספריו כנר' מדברי הרבנים בהסכמותיהם ובסוף שנת תק"ב בא
 לירושלים העה"ק וקבע שם ישיבה בכיה"מ כנסת ישראל אשר הקים
 שם בסיועה גבירי ליוורנו והעיד הרב מו"ה חיד"א (שה"ג ח"א סי' ל"א)
 שהיה גלב הרב מבעית בתלמוד עוקר הרי הרים והיה כמעין המהגבר
 וקדושתו הפלא ופלא דומה למלאך ה' צבאות חופף עליו כל היום
 סדר קדושה מעוטף בטלית ותפילין בורועו והכדלו מעניני העוה"ז וכן
 העידו עליו חכמי ירושלים (בהקדמתם לס' ראשון לציון) ועלה לשמים
 בן מ"ז שנה בחדש תמוז משנת תק"ג, והוא חבר:

א' ס' חפץ ה', שיטה על ד' מסכתות, ברכות, שבת, הוריות,
 חולין, הביאו לדפוס באמשטרדם בשנת תצ"ב, 2.

ב' ס' פרי תואר, חי' על יורה דעה ונושא ונותן הרבה על ס' פרי
 חדש ומשיג עליו בכמה מקומות ונתנו לדפוס בצד הפר"ח
 באמשטרדם בשנ' תק"ב ונקראו בחבורין פירות גנוסר, ונדפס
 עוד לברו [ונד' בוויין ובלעמבערג תק"ע].

ג' ס' אור החיים, חידושים עה"ת בדרך פרד"ס הביאו לדפוס
 בצד החומש עם הרגום אונקלוס ופירש"י בוויניציא בשנ' תק"ב
 2, ונקרא החומש ארחות חיים והחסידים שכארץ פולין
 הנמשכים אחר ר"י בעש"ט מחשיבים זה הספר מאד (ועד
 לחכמים ח"א סי' נ"ו) והביאוהו שם עוד איזה פעמים לדפוס
 [ונדפס בואלקווא הקנ"א ובוויין תרי"ח].

ד' ס' ראשון לציון, חי' על שבע מסכתות ומכאן גם על הרוב
 דברי הרמב"ם, והם: ברכות, סוכה, ביצה, תענית, מגלה, מ"ק
 וחגיגה, וחי' על קצת יו"ד מסי ר"מ עד סי' רצ"ג וכללי ספק
 ספקא ומפולפל גם בדברי הפר"ח ועל איזה לשונות הרמב"ם
 ופי' על חמש מגלות ונביאים ומשלי נדפס בקושטאניא בשנת
 הקט"ז עם הקדמת רבני ירושלים תוכ"ב, 2.

[עוד כנ"ל על יהושע שיפטיב, שמואל וישעיה וחי' על משלי
 פולנאה תקס"ד, אוה"ס].

895 הר"ר חיים עשאל ב"ר בנימין [ע"ל 605] היה מרבני שאוניקי

ונסע משם ללכת לאדמת הקדש ובא לירושלים העה"ק
 בימי הרב מו"ה אברהם יצחקי (ונדפסה השוכה לו בספרו זרע אברהם
 חלק חוה"מ סי' ה' ונז' לשבח גם בס' אורים גדולים חלק אור גדול

למוד קצ"ב ובפרט ריש למוד ר"ב) ואחרי איוה שנים אשר היה שם נשלה בשליחות מצוה ובא עד איזמיר בימי הרב מו"ה אהרן אפאנדארי ושם נח נפשיה דרב (כנר' כס"ד אהרן הא"ח רס"י תר"ע) ויען כי הרב הולך עמו כתבי קדש שלו חידושי וחידישי אביו הרב נאבדו ונתפזרו והשארית הנשאר הביא בנו הרב מו"ה בנימין לרפוס בשאלונקי בשנת תק"ו, 2, ויקרא לו:

א' ס' סם חיי, הכולל נ"ט סימנים מתשובותיו וקצתם הם לאביו הרב ולקטים מלשונות הרמב"ם והטור ושאר חידושים ובס"ס קצת דרושים על סדרי התורה.

896 הר"ר חיים פיזארו, שקיל וטרי עם הר"ב בני שמואל כנר' בתשו' שם מס' ג' עד ס' ה'.

897 הר"ר חיים פייבל ב"ר דוד זכריה, חתן הרב מו"ה ישעיה הלוי הורוויץ הוסיף בהחומשים שנדפסו בהאנווא בש' שע"ד בפירש"י כמה דגהות ונוסחאות שנמצאו ברש"י ישן וגם כיאר התרגום יונתן וירושלמי וגם התרגום שני על מגלת אסתר והשיג בכ"מ על פי' מוהר"ד נדפס עוד אצל החומשים כאמ"ד ה"ו ובכרלין [חס"ה] שעם פירש"ם ובאמ"ד אשר עם תוצאות חיים [לה"ר חיים באסקוויץ ב"ר יאקאב מירושלים העה"ק תוב"ב משנת תקכ"ב, ובוויין משנת תקנ"ד, ולא נדפס שמו על השער כ"א בסוף פירושו לתרגום שני].

898 הר"ר חיים פלטיאל ב"ר יעקב, אחד מגדולי אושטלריש ומחכמיה בזמן הרשב"א כנר' מהגב"ע המובא בתשו' הרשב"א ה"א ס' שפ"ו ומוכר בו למורו הר"ר חיים אולי הוא הר"ר יששכר חיים ב"ר מכיר הנו"ג"כ שם (ועי' לקמן אות י) שאל מן מהר"ם כ"ב ותשובתו נדפסה בתשו' ד"ק כ"י ל"ב וטובאת תשו' להרב הזה בתשו' הרא"ש כלל ל' ס' ד', והוא חבר:

א' ס' מנהגים, מובא בלקוטי מהר"ל הל' סיכה ובהגה שם.

899 הר"ר חיים ב"ר צבי מפונא חיבר והביא לרפוס:

א' ס' סם חיים, דרושים להתעוררות על התשובה והיראה אשר לקט מ כמה ספרים וחלקו לשערים באמשטרדם תנ"ב 4.

900 הר"ר חיים קראכמאל, חתן ר' אברהם חיימש מקראקא היה דרשן מפורסם ומפלב בתורה וכל ענינו היו לשם שמים ורש שם בכיה"נ כמה שנים רבים ובכל ער"ת, וחמיד היו דבריו נשמעים (כן העיד עליו הרב המפורסם מו"ה שמואל ר' חיים ר' ישעיה בהסכתו והפליג עוד בשבחו) ונפטר כקוצר ימים וחבר ג' ספרים וקרוב לארבעים שנה אחרי מותו בשנת תנ"ו הביא בן בתו מו"ה יחיאל [כר"ל קראכמאל] לרפוס בפיוורדא:

א' ס' מקור חיים, ונקרא על שער הספר: .ספר ראשון מקור החיים", כולל דרושים לנ"כ בחריפות ובקיאות עם הסכמות כמה גדולים.

901 ר' חיים רשפיץ, הביא לדפוס במצות הר"ב ב"ח: ס' עיון הפלה, והוא כולל תפלות ותחנונות להתפלל בעת צרה ר"ל ונדפס שנית ע"י הר"ר חיים באכנר באמשטרדם הל"א, 8, ונדפס עוד וגם עם ל"א מועתק ע"י מו"ה הירש קיידינובר וגם נדפס בלשון אשכנז לכד.

902 הר"ר חיים שבתי, היה תלמידו של הרב מוהר"א ששון [ע"ל 294 א] ומביח דינו בשנת שס"ג (כנר' בחשו' תורת אמת סי' א') וראש ישיבה מק"ק שלום בשאלוניקי ורב מובהק שם כארבעים שנה והרב מו"ה שלמה בן מובחר אחד מרבני שאלוניקי (תשו' תורת חיים ה"א סי' ס"ג) כתב עליו "הוא בשאלוניקי ומצודתו פרושה על כל בני הגולה" הרביץ תורה הרבה שם והעמיד תלמידים רבים וגדולים (ככתוב בס' קה"ד דף מ"ד ע"ב) והאריך ימים יותר מתשעים שנה ונפטר בשנת הת"ז ליצירה (קה"ד שם). הוא חבר וכתיב:

א' תשובות ופסקים רבים לאין חקר ונדפסו מהם ד' ספרים, א', שו"ת השייכים למיר אה"ע הם הנודעים בשם תשובות מוהר"ה ש' ובראשם קונטרס אשר הפליא לעשות לאסוף כל דיני עונות דאחתא (והרב מוהר"א אלפאנדארי מפלפל בו באריכות בשני שערו אשר בספרו סדר אליהו רבא זוטא) בשאלוניקי בשנת התי"א ליצירה, 2. ב', ס' תורת חיים, ח"א, כולל ק' סימנים משו"ת השייכות למור חוה"מ שם בשנ' תע"ג, 2, ג', ס' תורת חיים, ח"ב, כולל קונטרס מאסף בו כל דיני מודעא ואונס, ומ' סימנים שו"ת (ושם בסו' ל"ב כתבו לו הרבנים מהר"י אבואלעפיא ומוהר"ם גלאנטי הזקן על דבר אשר כ' לרבני צפת בויכוח אשר היה לו עם הרב מוהרי"ט צהלון בכבוד גדול) שם בשנת תע"ה, 2, והקונטרס מודעא ואונס נדפס עוד בל'עמבערג בשנת תקנ"ה, 4, עם שני ביאורים מודעא רבא להרב מו"ה ירמיה [מק"ק מאטרסדארף] ומודעא זוטא לבנו מו"ה יואב. ד', ס' תורת חיים, ח"ג, כולל קי"ב סימנים שו"ת להרב ובסופו נדפס קונטרס עוללות הכרם להר"ב כרם שלמה בשנת הפ"ב.

ב' שמות על מס' רבות כמעט על כל התלמוד (קה"ד שם) ומעט מוער מהירושין על מס' תענית ועל הר"ן פ' בתרא דיומא נדפסו בס' תורת משה לבנו הרב מו"ה משה הנדפס בשאלו-ניקי בשנת תקנ"ו.

ג' דרושים, ספר גדול והרב קה"ד (שם) העיד שראה אותו והיה כמו קובץ מדרש רבה ויותר גדול.

903 הר"ר חיים ב"ר שלמה בן בקא היה בשנת נ"ז להאף הששי, הכם ורופא ונטפל לעושי מצוה המעתיקים פירוש המשניות להרמב"ם מלשון ערבי לעברו וסייע בהקדמה ס' נשים.

904 רבינו חיים ב"ר שמואל בן דוד כמודילא היה תלמידו של הרשב"א (כ"כ ביוחסין ד' קראקא דף קל"ג ע"א וכן נר' מלשון ספרו המובא בס' ברכי יוסף א"ח סי' נ"ו ס"ד) וגם שאל מאתו ותשו' לו מהרב נרפסו בסוף תשובותיו ה"ג סי' ל"ד וסי' שצ"ב, והיה גם תלמיד רבינו פרץ (בנר' מהמובא שם סי' ק"ע ס"ב וכלי ספק כוונתו אל רבינו פרץ ב"ר יצחק הכהן), והוא חבר:

א' ס' צרור החיים, וכתב בס' שפתי ישנים שהוא פי' על יסוד המרכבה, ע"פ הקבלה וגמטריא וקצת ע"פ השיר, וכלי ספק כונתו על הס' צרור החיים כ"י הנמצא בבית הספרים בעיר ליידען המובא מהמלומד וואלף ושהוא קטן באיכות ואינו רק כ"ד דפים, 4, ומתחיל „מבחר דברי ספר מורה רוים עליו עם (נשצ"ל עליונים) שכליים ישמע הכם ויוסף לקח“, ואין זה מוכרח כי אולי יש שני ספרים למחברים שונים הנקראים צרור החיים וכמו שיש שני ספרים הנקראים צרור הכסף, ואף אם הוברר לו הדבר כי הכ"י הנז' הוא להרב דוד בודאי אינו רק חלק קטן מהספר וגוף הס' אשר עליו היתה כונת מהברו בעצם וראשונה היא בדינים כנר' מהמקומות אשר הובאו דבריו בהגהות הרב מוהר"א אולאי להש"ע אשר מהם הועתקו בס' ברכי יוסף כנר' ומהמובא בתשו' זקן אהרן סי' כ"ב.

ב' ס' צרור הכסף, ג"כ בדינים ושניהם מובאים בכ"י בשם ספרי הצורות ויר' לי שבס' צרור החיים כלל הרב הדינים שיעשה אותם האדם וחי בהם כמו דיני שבת ומועדים או"ה וכדומה ובס' צרור הכסף כלל דיני ממונות ונהלק לדרכים וכל דרך לשערים כנר' בתשו' המבי"ט ח"א סי' רפ"ט (דף קמ"א סע"ב) ומעתיק לשונות מהס' אשר מסתמא נמצא אתו בכחב ובודאי לא נפלא ממנו שם מחברו ובפרט כי רבו הרב מהר"י בי רב בתשו' סי' י"ט מביא להס' ומייחסו לרבינו חיים תלמיד הרשב"א. ואם כן אין ספק כי מ"ש בתשו' ח"ב סי' כ"ב „ומצאתי להרשב"א ז"ל בצרור הכסף“ כוונתו שמצא דברי הרשב"א מובאים בס' צרור הכסף ולא כאשר עלה על דעת הרב חיר"א בס' שה"ג ח"א אות ח' סי' י' אשר ראה ס' צרור הכסף בכ"י שדעת הרב המבי"ט היתה שהרשב"א היבר ס' צרור הכסף.

ודע כי מ"ש בס' יוחסין שהרב חיבר ספרי הצרורות בשנת
נ"א להאלף הששי, זה אינו כי הוא מזכיר בס' צרור הכסף
לס' מגיד משנה כנר' בלשונו המובא בתשו' מהר"י כי רב הנז',
ואם כי לא נפלאת היא ממנו כי הוא היה מכני דורו כי היה
ברור לפני דור הריב"ש (כנר' בתשו' הריב"ש סי' שצ"ה ושצ"ו
שהח' ה"ר יוסף בן דוד בן אחי הרב היה מכני דור הריב"ש
ע"ש) מכל מקום מוכח מזה שהרב חיבר ס' צרור הכסף אחרי
אשר נתחבר הס' מגיד משנה.

ג' שיטה למס' מועד קטן מובאת תוך חידושי הראשונים בריש
ס' מעשרה רקח "כך מצאתי בחידושי משקין לה"ר חיים ב"ר
דוד תלמוד הרשב"א" ובכללי רבי' בצלאל כ"י המובאים בס'
יעיר און עין זוכר מערכת מ' סי' ל'.

905 הר"ר חיים ב"ר שמואל ב"ר יוסף בן הרב מו"ה וולק הכהן בעל

הסמ"ע התנהג מאד בחסידות קדוש יאמר לו והלך לעת זקנתו
לארץ הקדושה ובה לחברון העת"ק ושם מנוחתו. וחבר:

א' ס' ארץ החיים, פירוש על תהלים, והרב מו"ה חיד"א העיר
(ועד להכמים ח"א אות א' סי' ל"ז) שראה לו שהיה אהו
כמעט על כל העשרים וארבע.

906 הר"ר חנוך הענוך ב"ר אברהם דיין מפיוזנא ב"ר יהואל וגם היה

בן בתו של האב"ד מלאדמיר הרב מו"ה יהודה ליב

ב"ר חנוך הענוך א"ש הנקרא ר' ליב ר' הענוכש, וחתן הרב אחד מכני
ישיבה בוורמש מו"ה יצחק אייזק גינצבורג נכד ר' שמעון גינצבורג
היה מפורסם בזמנו ככל ארץ פולין לדרשן גדול והיה בקי בכל
התורה כולה ומשיב אפ"י במס' כלה (כאשר העיר עליו הרב מו"ה
שעפטל הורוויץ סנ"ל שהיה בזמנו אב"ד בפיוזנא בהסכמתו על ס'
ראשית בכורים) היה דרשן בקראקא (ככתוב בהקדמת ס' לשם זבח
לנכד בנו) ואב"ד בכמה קהלות בפולין ובפרט בגניזן אשר בפולין
גדול שם היה כאשר יצא הקצף על הארץ ההיא כנזירת הצורר המיל
והגלה משם עם הגולים האחרים ובה למדינת אשכנז וקבע אהלו
באימינען ובשנת תכ"ב היה עדין שם בחיים (כנר' בתשו' חינוך בית
יהודה סי' מ"ד ונ"ר), והיבר:

א' דרוש ויכוח יוסף והשבטים, נהלק ל"ח פרקים מכאן
דבריהם בויכוחם לבל ימצא על אחד מהם שמץ דבר והביאו
לדפוס באמשטרדם, 4, בלי זמן השנה ובלי ספק סמוך לשנ' ת"ח.
ב' ס' ראשית בכורים, כולל שלשה דרושים בני יסודי הדת
מציאות ה' ותורה מן השמים ושכר ועונש והוא חלק ראשון
מג' חלקי ראשית בכורים שדפסו ע"י נכדו כפפד"מ בשנת
תס"ח, 4, ומזכיר עיר בהקדמתו מחיבוריו:

ג' ס' בריה עולם, דרושים ופירושים עכה"ת.
 ד' ביאור על משלי ורוב ס' תהלים ועל מגלת אסתר.
 ה' חידושים על טור אורח חיים נזכרים בתשובתו בס' חכ"י ס' א'.
 ו' שו"ת אשר נשא ונתן עם חכמי דורו בהיותו בפולין וגם עם
 חכמי אשכנז ונדפסו מהם חוץ השו" בנזכרו בס' חינוך בית
 יהודה.

907 הר"ר חנוך הענוך ב"ר יהודה לייב כ"ה חנוך הענוך הנז' היה אב"ד
 בשנייטיך והיה תלמידו של אביו ושל הרב מו"ה אברהם
 ברודא כנר' בהסכמתם וגם הוא אחז בדרך אבותיו לדרוש ולהוכיח
 על מוטי הדור והוא חיבר והביא לרפוס בפרנקפורט דמיין בשנ"ח ס"ח:
 א' ס' ראשית בכורים, דרושים ג' חלקים, חלק א' לאבי אביו
 הרב כנז' וח"ב לאביו הרב שהיה אב"ד בפפערשי וח"ג דרשותיו
 וגם הוסיף מדיליה הגהות ונופפות בהשני חלקים הראשונים.
 ב' ס' שו"ת חינוך בית יהודה על סדר ארבעה טורים לאביו
 ולאביו אביו ולגדולים אחרים ועוד הוסיף נוסף משלו הגהות
 בצדס ומתשובותיו, פפד"מ הס"ה, 4.

908 רבינו חנוך ב"ר משה, היה עם אביו כשנשבה [ע"ל 834 M] ובא
 עמו לקורטובה ונפדה שם ואחרי מות אביו ישב על
 כסאו והעמיד תלמידים הרבה והקים דגל התורה בספרד ונפטר
 בש' ד' אלפים תשע"ה בעלותו ביו"ט האחרון של חג לסיים את התורה
 והבימה היחה ישנה ונשכרה ונפל ונשבר מפרקו ומת לימים (ספר
 הקבלה להראב"ד).

והוא פירש כל התלמוד בלשון ערבי כמו שכתב המעתיק פירוש
 המשניות להרמב"ם ס' נויקין בהקדמתו.

909 הר"ר חנוך צפורטא, בדור קודם דורו של הרב מו"ה אליה מזרחי
 אשר הזכירו בתשובתו ס' נ"ז והאריך בשבתו כפי מה
 שסיפר לו הרב מו"ה מרדכי בומטינו תלמיד הרב שהיה מגדולי קט-
 לוניא וממוחסיה והיה בקי מאד בתלמוד ורב מוכהק לרבים וחסיד
 מופלג והירה מלמד עם בני הקראים מכל לימוד שבקשו ממנו בין
 מהתלמיד בין מהפוסקים בין מרוי פשט התורה בין מהחכמות.

910 הח"ר' חנוך בן שלמה אלקשטניני ממשפחת החנכ"י חיבר:
 א' ס' מראות אלהים, פירוש מעשה מרכבה בדרך החקירה
 והפילוסופיא הנקראת אצלו חכמת האהות (ומובא בס' נוה
 שלום מאמר ששי פרק א' דף פ"ח ב') חלקו לשלשה
 מאמרים, המאמר הראשון במרכבה הראשונה והיא מרכבת
 ישעי' הנביא ע"ה, המאמר השני במרכבה יחזקאל הנביא
 ע"ה, המאמר השלישי במנורת זכריה, נמצא אצלי כ"י ישן
 ונמצא גם באוקספורד חוץ ספרי הרב רד"א ובל"י ידעי
 [ובפאריס ובמינכען ובוואטיקאן].

911 רבינו חננאל ב"ר הושיאל ותלמידו, ותלמיד רבינו האי גאון (כמ"ש

ר"ת בתשובתו לר' משולם בס' הישר סס"י חר"ך וכ"כ ר"י הוקן בתשובה המובאת בתשו' מהר"ם ב"ב ד"ק סי' צ"א וכ"כ בקונטרס הנדפס בתשו' מהרש"ל סי' כ"ט) היה נחצי השנית ממאה השמינית לאלף החמישי במדינת אלקירואן באפריקא והיה מדור ראשון של רבנות שקמו אחרי הגאונים ונסמך אחרי פטירת אביו והיה עשיר גדול שהיו שם באלקירואן סוחרים הרבה המטילין מלאי לכיסו והיו לו ט' בנות ומת בשנת ד' אלפים תת"י* (יוחסין דף צ"ח ע"ב) והניח עשרת אלפים זהובים (ס' הקבלה). והוא חיבר:

א' פירוש תלתי סדרי בגירסא ישרה אלא שקיצר בפירושו מאד (כ"כ בריש סדר הרבנים אשר בפתיחת הרב המאירי לפירושו על סס' אבות וממנו לקוחים על הרוב בשינויים מועטים דברי ס' שערי ציון כ"י וגם כאן העתיק דברי הפתיחה והס' הזה הוא הס' כ"י ישן נושן המובא בס' שה"ג ח"ב וכן דרכו לקרותו בכמה מקומות) וחברו בשנות השצ"ז והשצ"ח (כי מזכיר השנים הללו לרוגמא בפירושו המוזכר בס' אבן העזר להראב"ן דף קי"ג ע"א:**) ומביא עוד מפירושו בס' קב"ז ובמקומות אחרות (ונדפס פירושו למס' פסחים בס' בפ"ע ע"י ר"י שטערן בשנת תרכ"ח ולמס' מכות בס' מגדל חננאל מונה ע"י ה"ה ר' דוד צבי האפפמאן ב"ר משה אריה, בערל"ן תרל"ו, ובש"ס ווילנא דפוס ראם משנת זאת הברכה נדפסו פירושו על הגליון:***).

ב' פירוש על התורה, כמובא בפירוש הרמב"ן עה"ת ובפ' רבינו בחיי בכמה מקומות ובס' דרשות בן שועב ס' וירא ובפירושו לס' שופטים שם כתב סדר פדיון בכור (כמובא בתשו' הרשב"א ח"א סי' ר' וסי' תשנ"ח ובתשו' הריב"ש סי' קל"א:***).

ג' ס' המקצועות, מובא במרדכי כתובות סי' קע"ה ושבעות סי' תשנ"ו (ומשם לקת הרב מהר"ל בן חביב לשון ס' המקצועות שהביא בתשובתו דף י"ד ע"ד אבל גוף הספר ודאי לא היה

* זה אינו כאשר הוכיח הח' מוהר"א בערלינער בס' מגדל חננאל דף VIII דבפירושו לע"ז כ"י מזכיר הר"ח שנת תתי"ג.

** ונמצאים גם בפירוש הר"ח המובא בערוך ערך ער זומס.

*** ומנה שמובא בשמו בספר הערוך ושאר ספרי הראשונים נר' שפירש מס' ברכות, שבת, עירובין, ר"ה, יומא, סוכה, תענית, מגילה, פסחים, ביצה, מ"ק, יבמות, כתובות, קידושין, גטין, סוטה, מכות, ע"ז, חולין, נדה, וברומי נמצא כ"י קובץ פירושו לע"ז, שבעות, סנהדרין, מכות, תרוות. ע"י בס' מגדל חננאל הנ"ל דף X.

**** וה"ה מו"ה שו"ר אסף והדפיס לקובים מפירושו בסוף מחברתו "תולדות ר"ח" ע"י בזכורי עתים משנת תקצ"ב ונדפסו עוד עם הוספת במגדל חננאל, גם פירש הר"ח ס' יחזקאל ונמצאו העתקות ממנו בפירוש ר' מנחם ב"ר שמעון ולקטם משם הח' ר"ל דוקעס. ע"י Ltbl. d. Orients 1848 No. 14.

לו ולא כמו שנר' מדעת הר"ב סה"ד) ועי' בס' אבן העזר הנז'
דף צ"ב ע"ב וצ"ע*).

ד' ס' חפ"ן (המובא בתוס' ב"מ דף ד' ע"א ובס' אבן העזר הנז'
סי' ל') כנר' בסמ"ק מצוה פ"ב ובהגהות מיימוניות על סדר
התפלה בסופה ובהל' שכנים פ"ג ובפסקי רקנאטי סי' חס"ג*.)
ה' תשובותיו ופסקיו מוכאים בס' אבן העזר הנז' סי' רמ"ב וסי'
רס"ח וברף ק"א ע"ב והשיב גם כלשון ערבי כנר' בתשו' רשב"א
ח"א סי' אלף קס"ו.

ו' הל' שחיטה והל' טריפות אשר סדר הרב מוכאים
במרדכי חולין סי' הרי"ד ותרי"ו.

ודבריו דברי קבלה כמ"ש הרא"ש בפסקיו ראש השנה פ"ב סי' ה'
ושבועות פ"ו סי' כ"ט ועי' בס' פלפלא חריפתא שם וברא"ש ובמעדני
מלך ספ"ק דנדה, וכ' בשה"ג ח"א סי' ג' כי בתוס' בעירובין ריש דף
ט"א מפירש שהיה לו קבלה גם בעניני התנאים.

912 רבינו חננאל הכהן, אבי רבינו חיים הכהן נזכר פירושו במרדכי
פסחים סי' תקצ"ג.

913 רבינו חננאל בר' שמואל, חבר פירושים על כמה מסכתות כאשר
העיד הרב חיד"א כס' שה"ג ח"ב אות ח' סי' ג' שראה
אותם כ"י ישן מאד על קלף ואולי הוא רבינו חננאל
איש רומי אשר חבר פירושים על התלמוד כמובא
בתשו' מהר"ם ד"פ ססי המ"ג*).

914 רבינו חננאל מפאריש, היה בשנת י"ז להאלף הששי ורצה או
להליך לירושלים ולהקריב שם קרבנות בזמן הזה ככתוב בס'
בפתור ופרח פ"ו דף כ"ב ע"ב בשם רבי' ברוך [ע"ש 641 א']
ועי' שאילת יעבץ ח"א סי' צ"ט וכנר' היה רבי' חננאל זה כהן
ואולי היה נכד ר' חננאל הכהן הנז'.

915 הר"ר חננאל הרופא בר' תנחום, חיבר:

א' פירוש על שלש מאות ואחת מהמצות כ"י בוואטי-
קאנו על קלף, ב, סי' קמ"ז נכתב ח' סיון ה"א ע"ו
ליצירה (קרית ספר סי' תקנ"ח).

916 הר"ר חנניה אליקים ב"מ עשאל רפאל מריאטי מבולוניה
בן יצחק בן מישה הזקן מעיר סיינה תלמיד הרבנים

(* ומובא כ"פ בס' אור זרוע ע"ש ח"א דף מ"ב קע"ח קפ"ב ועוד שם בדף קס"ו ב' להר"ו
"וכן פסק בס' המקצועות דר"ח" והרא"ב הביא ראי' שסה"מ אינו להר"ח שבא"ו דף קפ"ו נמצא
סתירה בין פסק סה"מ לפסק ר"ח, אי משום הא לא איריא דבס' המקצועות הביא תשובות הגאונים
ודלמא ליה לא סבירא ליה, ועוד דבסיומא דמלתא התם איתא, "ומיתו מסתבר וכו' פסולה" ואם
מדברי הר"ח הוא הרי שפסק בבס' המקצועות, מיתו בדרך ל"ב סי' ע"ט הביא דברי הסמ"ק, "וכן פי'
ר"ח בן ר' חושאל וכן ראינו לרבותינו הגאונים שעושין כן עכ"ל ספר המקצועות" ע"ש ונר' שא'
מתלמידי ר"ח העתיק ספרו והוסיף עליו פסקי דינים.

**) כבר העיר ח"ה שו"ר זצ"ל שם חפ"ן אינו לר' חננאל כ"א לרב חפ"ן בן יצליה, ונשתבשו
בתיבת ר"ח, ר"ת רב חפ"ן וסבירו שהוא רבינו חננאל וראיה שאין עליו תשובה עי' במ"ש אמרו"ח
ד"ל בפירושו לס' האשכול נחל האשכול ח"א דף ק"ח אות א'.

מו"ה יהודה מוסקאטי ומו"ה שמואל מנורצי היה חכם

ומקובל ומליץ גדול ומפואר בזמנו, וחבר:

א' ס' מנחת חנניה, הוא מלא ברכת ה', ברכות והודאות שירים ותחנונים יוצרות וסליחות פיוטים ופזמונים מינים ממינים שונים כפי השעות והזמנים ופירושים בצדס מידי הרב המחבר עפ"י אגדות ומדרשים וגם דרושים ופירושים אשר אליהם מתייחסים ופשטים נאים ומיפלאים עם פתיחה ארוכה מזכיר בה למורו הר"ר מוסקאטי, חלקו לג חלקים, ח"א ליום השבת ולימי חנוכה, פורים, פורים שושן, סוכות וחולו של מועד, להושענא רבה ולשמחת תורה, וס' הברית על כרית מילה בשבת או בר"ח או בחול; ח"ב קערת כסף לפסח וקינוח משונות ליום ט"ב שנינוה וגם על פטירת מורו מו"ה שמואל מנורצי (בטבת שע"ו) ואחרת על פטירת הרב מו"ה משה קוים (בחדש אב שע"ו) ועוד אחרת על אשתו השניה מ' בילה רוסה בת מו"ה יוסף לוי (מחה עליו יום ג' ח' ניסן שע"ד) ושיר לט"ו שבט ושיר זקונים ישירו בו אנשים בסעודת שמחה משנה ששים; וח"ג כולל רשות ושירים ופזמונים ליום הזכרון ותדות ה' לח"ן אר"י (נר' שהוא ר"ת לחנניה אליקים ריאטי) ידרש לדעת מה רצוי יותר לאכול או להתענות בר"ה, וסליחות ופזמונים לצים כפור ופזמון והוכחה ווידוי לנעילה ולמוצאי הצום. נמצא אתי כ"י מכחידי קדש של הרב המחבר בעצמו בשנת שע"מ, 2, ופיוטיו כבר עלו לרצון בזמנו כמ"ש הר"ר משה ישראל פואה בהקדמתו לס' כנף רננים דף ח' ע"א אשר קרא להרב "צדיק מושל יראת אקים" ונדפסו הרבה מהם בס' אילת השחר הוא היקון שומרים לבקר של ק"ק איטאליאני במנטובה נדפס שם ע"י הר"ר מרדכי ירא בש' שע"ב, 8, וגם נדפס שם בש' ח"ח ס' מקיץ רדוואים, תפלות וסליחות לאשמורת הושענא רבה להרב, 8.

ב' תפלה קצרה ומנילה עפה וארוכה נתקנה על יום שכות זרים למו"ה רפאל מודינה מססולו ומרעהו הר"ר אברהם יגל גאליקו יום ב' ר"ח כסלו שע"ה לקריינא דאגרתא והוא הוה פרוונקא מו"ה ח"ן אר"י, 4, גם היא נמצאת אתי כ"י וקרוב אצלי שהיתה נמצאת קודם לזה בידי הח' מו"ה חנניה אלחננ"חי הכהן איש ריגיו ושאליה כיון במה שהבאתי לעיל [דף 101 42 א] בשמו ונתגלה בזה שהיא כ"י הר"ר אברהם יגל בעצמו. עיד נזכרים לו באגרת הרב מוהר"י אבוהב להח' אוננער (וואלף ח"ג) אלו הספרים:

ג' ס' פרי מגדים, לקוטים.

ד' ס' שדה תפוחים, לקוטים.

ה' הירושים על מס' ר"ה, סיכה ושבת.

917 הר"ר חנניה אישפריאל, מרבני חברון, היה בזמן הרב מו"ה חיים

אבואלעפיא המוסמך, וחבר:

א' שיטות על התלמוד.

ב' שאלות ותשובות ושקיל וטרי עם הרב מו"ה אהרן בן חיים

נכד הר"ב קרבן אהרן טרם לכתו לאיזמיר [ע"ל 288 א] ועם

אחיו הרב מו"ה רפאל אישפריא תלמיד מוהר"י מטראני (ועד

לחכמים ח"א אות ח' סי' ח') ולא נדפסו עד הנה.

918 הר"ר חנניה ב"ר יקר, היה מרבני קושטנדינה וחתום עמהם בס'

יין המשומר וגם חתום עמהם והוא ראשון על פסק

משנת שנ"ז המוכיח בתשו' תורת אמת סי' י"ט (דף ל"ג ע"ב) יהיה

תלמיד מובהק מן הרב מהר"י בן לב ועשה המפתח עם בן הרב מו"ה

יצחק לתשו' הרב ס' שלישי ככתוב בראשו וגם בנה בתים בסה"ס

להשתבח בהללית הרב, והיה מליץ גדול, וחבר:

א' ס' תהלי תהלים, כולל כל ס' תהלים בדרך חרוז נדפס

בקושט' (כ"כ ברטולוקי בס' קרית ספר סי' תקס"א וזה דלא

כס' שפתי ישנים שקורא שם: תהלה תהלים ואומר שהוא

פירוש על תהלים [וכ"כ אחריו בעל אוצר הספרים]) ולא ראיתיו,

ב' פסקים, מוכאים בתשו' תורת אמת סי' הנו' (דף ל"ג ע"ג)

ובתשו' רשר"ם חלק חוה"מ סי' רצ"ט ובתשו' לחס"ר סי' קמ"ז.

919 הח"י חנניה ב"ר ישעיה אבן זכרי, חושב מכנאסה הרביץ תורה

שם, וידע לכלכל דבריו במשפט המליצה ולכן כחר

בו הרב מו"ה שמואל די אבילה ברצותו להדפיס ספרו און שמואל

עה"ה (באמשטרדם בשנת תע"ה) להעתיקו ולהביא הקדמותיו כסדר

וכמשפט ההגיון והמליצה אשר הוא לא רגל באלה וכן עשה וכ' גם

הקדמה בראש הם' ושירו עמה, והסכים בשנת הצ"א על ס' חפץ ה'

להרב מו"ה חיים בן עטר.

920 הר"ר חנניה ממנציליס, מחכמי העיר מנטובה, היה תלמידו של

הרב מו"ה מנחם עזריה מפאנו (כנר) בספרו דף כ"ט

ע"א ובמקומות אחרות), וחבר:

א' ס' מספרים תהלות ה', פירוש על פרק שירה ולא וזה

לגמרו עד כי נקרא אל השמים, הובא לדפוס במנטובה בשנת

חכ"א, 4, עם ג' מאמרות להרב דהיינו: מאמר הפתיחה ומאמר

הימים ומאמר הצפרדע בראשו ועם ס' שפתי רננות לבנו הרב

מו"ה גמליא [ע"ל 672 א] ג"כ לבאר פרק שירה ולהשלים מלאכת

אביו ומוגה ע"י איש אמינים אשר לא הזכיר שמו (והוא היה

זקן ומלומדי הישיבה כמנטובה ונגדו חבר המשורר הר"ר יעקב

פראנסיש השיר הנודע נגד חכמת הקבלה המתחיל "הקבלה

התן קילה" (נדפס בס"ס עץ הרעת ביאור להס' בחינות עולם)

כאשר העיד הר"ב אמונת חכמים (פרק כ"ב דף ל"א ע"א)
והוא הוסיף הגהות הרבה והידושים בחכמת האמת.
ב' מאמר התפלין, ביאור ענין התפלין וסודותיהן ושאינן להניחם
בחולו של מועד, הזכירו במאמר דף כ"ט רע"א.

921 הר"ר חנניה קוים ב"ר מנחם, היה אב"ד בפפורינצא וכשנת חס"ד
הסכים על ס' הלק"ט והעיד עליו בן דורו הרב המני"ח
שם דף ב' ע"ב שהיה רב כולל בחכמות ובדעות
ורופא מובהק, וחבר:

א' ס' קנאת סופרים, להגן בעד דברי הרמב"ם החביבים עליו
מאוד בכל מקומותיהם (גם בס' מורה נבוכים והוא נר' קצת
מתנגד ל"חכמי הקבלה בדבריו בסוף שרש י"ד דף ל"ג ע"ד)
ולמעמדם על תלם נגד המשיגים על ס' המצות הן בהשרשים
והן במנין המצות חובא לדפוס ע"י הר"ר מנחם בן הרב בליוורנו
בשנת ת"ק ונלוה עמו בסופו:

ב' קונטרס חק לישראל, כולל השנות על ס' פרי חדש יורה
דעה עד ס' קי"ט.

ג' ס' שאלות ותשובות, כמ"ש המגיה מו"ה יצחק די פאם
בהתנצלותו להס' הנו', ונדפסה לו תשובה בס' הלק"ט דף ס"ז
ע"ב ואחרת בס' מציץ ומליץ באחרונה.

922 רבינו חנניה, איש ירושלים, היה בימי הגאונים או אולי עוד קודם
להם כמובא בתשו' מהר"מ לאשק"ר סי' ח"י שם מביא
מה שמיבא בתשו' הגאונים בשם רבי' החסיד בענין העת לומר ברכת
להכניסו ועל זה ב' ז"ל „ונראה שזה רבינו החסיד הוא רבינו חנניה
איש ירושלים שאמרו עליו שם הגאונים שקבלו מרוב הקבלות
הערוכות לו מימי התנאים ז"ל.

923 הר"ר חסדאי הלוי הספרדי היה שוכן באלכסנדריא של מצרים
בימי הרמב"ם ושאל מאתו בעניני הפלוסופיא והתורה
והרב השיב לו ונדפסה תשובה לחרב על שאלתו בס'
אגרת ותשו' הרמב"ם וקרוכ אלי שהוא אשר חבר:
א' הספר על חכמת התכונה, הנמצא כ"י על נייר, 4 כוואמי-
קאנו (קרית ספר לבארטולוקי) ומיוחס לר' חסדאי מאלכסנדריא
ואומר בו שהכל היה בכח ממשלת הכוכבים.

924 רבינו חסדאי ב"ר יהודה קרשקש (בן היתה כנויו כנר' בתשו'
הרשב"ש סי' ח') זקנו של הרב דין חסדאי קרשקש
ככתוב בתשו' הריב"ש וכאשר ייחס עצמו בהקדמת ספרו „אור ה'
„חסדאי כ"ר אברהם ב"ר יהודה ב"ר חסדאי ב"ר יהודה“ כצ"ל וככתוב
בהס' כ"ה הנמצא אתי וכן בהכ"י „אשר תוך ספרי די ראססי סי' 1156

ובהנדרפס הדפיסו הב' היכות ב"ר חסדאי בפעם הראשון בטעות וכן
מונה בגליון הס' הנדרפס אשר אתי מס' כ"י) היה רבו של הריב"ש, וחבר:
א' פסקי גטין, מובאים בתשו' הריב"ש סי' קפ"ו.
ב' פסקי ע"ז, מובאים בתשו' הרב הנז' סי' כ"ה ובתשו' הרשב"ש
סי' הרט"ו ונר' מחשו' הריב"ש סס"י שכ"ב שחיבר גם:
ג' פסקי בבא בתרא, ואולי גם מסכתות אחרות.

925 הר"ר חסדאי ב"ר יצחק ב"ר עזרא בן שפרוט הספרדי הראש
גולה כהב מכתב מקורטובה עירו ליוסף בן אהרן מלך
אלכוור לשאל אותו על כל עניניו וחתם שמו ושם אבותיו ומשפחתו
בראשי החרוות והמלך השיב לו על כל שאלותיו ככתוב בס' קבלת
הראב"ד (ר' באסיליא דף ע"ח ע"א) מביאו הר"י מוסקאטו בפהיחתו
לס' קול יהודה סי' ה' והביאו לרפוס הח"ר יצחק בן אברהם עקריש
בספרו קול מבשר ונדרפס עוד בראש ס' הכוזרי עם העהקרה ללשון
לאמינו ע"י בוקסדארף ובראש ס' הכוזרי עם פי' הר"ג ברעכער הנד'
בפראג בשנת תקצ"ח וגם בראש ס' הכוזרי ד' האננאפער [וכן בהנדרפס
בווארשא ע"י הח"ר ר' דוד זלוצקי משנת תרכ"ז] (ועי' תשו' הוט השני
סי' צ"ז דף ק"י ע"ב) והראב"ד הוכיר להר"ר חסדאי הנשיא עוד בס"ס
הקבלה ואומר שבזמנו התחילו לצפצף במלאכת השיר.

926 הר"ר חסדאי בן רבינו נסים ב"ר ראובן מבני דורו של הריב"ש
ונזכר בהשובתו סס"י שפ"ח.

927 הרב דון חסדאי קרשקש ב"ר אברהם ב"ר יהודה ב"ר חסדאי
הנ"ל קרוב אלי שנוולד בכרצלונה בגליל קטלוניא ושהיה
מתלמידי הרנב"ר ומגדולי חבריו של הריב"ש ואחיו (כנר' בתשו' הריב"ש)
סי' שפ"ה וכן משמע קצת בסס"י שע"ו) והיה בשנת ה"א פ"ג רך בשנים
וטעמו כטעם זקנים כאשר כ' עליו הר"ר קלונימוס בס"ס אבן בחן כי
הוא השמיני מהעשרה שליטים אשר לכבודם חבר ספרו, והלך משם
להרביץ תורה בסקרשטרה (ריב"ש סי' רפ"ז ור"צ) אשר במלכות
ארגון והיה רבו של הר"ר יוסף אלבו בעל ס' העקרים (כנר' שם
מאמר א' פ' כ"ו וכן קבל מהר"י בן חביב מהדורות שקדמו לו כמ"ש
בעין יעקב למגילה סס"י ב) ואור קנאה להשכירת הריב אשר הורה
בצרפת בין הר"ר יוחנן בן מתתיהו ובין הר"ר ישעי' ב"ר אבא מארי
ונשא ונתן עם הריב"ש ושאר גדולי זמנו בענין זה (כנר' בתשובת
הריב"ש סי' רס"ט) ובהרבה ענינים אחרים וגם עם הר"ר שלמה בן
הקדוש הר"ר אברהם צרפתי (שם סי' שע"ד שע"ה ושע"ט) והרשב"ץ
ראה אותו שם בארגון (ככתוב בתשו' חלק ג' סי' ל') ובימיו ועל ידו
נעשה נס לישראל שם כי היה שם עצירת גשמים ר"ל והשליכו כל
היהודים מהוץ לעיר וסגרו השערים בעדם עד שיביאו המים ודרש

הרב וכה אמר בתחלת דבריו: לנו המים וה' פקד את עמו ונתן להם מים (כ"כ בס' צרור המור עה"ח בס' בחוקותי). ומשמע קצת מלשון הריב"ש בחשו' סס"י חמ"ו שבנו הירה תלמידו ושהיה כברצלונה (אם לשערה או אולי חור לברצלונה לחקוע אהלו שם) שכתב. כי אני שלחתי ברצלונה לבני י"א יודיעני מה הר"ר חסדאי קרשקש גר'ו אומר בדבר זה" ומת בסרקוסטא בשנת ק"מ ליצירה (כ"כ בס' יוחסין דף קל"ג ע"ב וכ"כ בס' תולדות אדם לר"ש אלגאזי וכצ"ל בשה"ק דף ס"א ע"ב בשם ס' יוחסין ויש לתמוה על כשה"ק כי בדה"ק קי"ד ע"א מייחס להרב אגרת ארוכה על הגזירות וההריגות אשר היו כספרד משנת קנ"ב והלאה ושכתב דברי היוחסין שהביא שבשנת ק"מ כבר היתה מ"כ ועי' לקמן). וחבר:

א' ס' אור השם, לבאר השרשים והפנות אשר עליהן השען התורה והאמונה בכללה ויחקור בעניניהם ויעיר בו על שקרות מופתי ארסטוטל'וס היוני וזיוף טענותיו יען אשר דבריו היו לאבן נגף ולצור מכשול לרבים וגדולים מבני עמינו, חלקו לד' מאמרים וכל מאמר לכללים וכל כלל לפרקים עם הקדמה ארוכה נר' ממנה כי עלה בדעת הרב להאיר לנו שני מאורות על הדרך דרך החיים הכולל האמונות והמצוות וכאשר חבר ס' אור ה' בהלק האמונות רצה לחבר חיבור גדול באריכות יותר מס' משנה תורה להרמב"ם על חלק המצוות ולקרא הספר בשם נר מצוה ולא מצאתי או ראיתי אם השלים זממו, ונדפס ס' אור ה' בפירר"א שנת שט"ו [ונדפס מחדש בוויין בשנויים מהנ"ל מתוך כ"י בשנ' תר"כ, 8, וביאהאנניסבורג (כיש' תרכ"א ?) 4] והוא מלא טעיות ונמצא בכ"י בבית הספרים כטורין ס' 146 קצת על קלף וקצת נייר וכתוב בסופו, "והיתה השלמה למאמרים בחדש זיו שנת ק"ע לפרט אלף הששי ליצירה" וכן נמצא כ"י הוך ספרי די ראססי כפארמא כתוב ג"כ בסופו, "המחבר ז"ל השלימו בער, סרקוסטא מלכות ארגון שנת ק"ע לפרט האלף הששי. ואם כנים הדברים מוכרח שהיה הרב, לפחות ל' שנה אחרי מותו לפי דברי ס' היוחסין הננ' ואם כן יוכל להיות שהוא באמת הכותב האגרת הנ"ל"*) אעפ"כ לא אוכל להסכים עם זה ולהחליט כי טעות נפל בס' יוחסין ושצ"ל שם ק"ע כי מלבד שאז עלו שנות הרב יותר על מאה שנה אין ספק אצלי שאם היה בעת הרעה ההוא עוד עלי אדמות בודאי היה נמלט על נפשו ועזב את י"רץ ספרד כאשר עזב אהרה רעהו הריב"ש והרשב"ץ וגדולים אחרים, ע"כ מוכרחני לומר ששנת ק"ע היא

(* ונדפסה האגרת הזאת בס"ס שכתב יהודה הנד' בהגבור בשנת תרט"ו. ועי' גרעין VIII Note 2.

שנת ההעתקה הראשונה אשר נעתק הס' אחרי מות הרב, ונמצא גם אתי כ"י וחסר בסופו.

ב' מאמר על עקרי האמונה, חברו בלשון ארצו (לשון ספרד) כ"כ הר"ר יוסף בן שם טוב בהקדמתו לפירושו על אגרת אל תהי כאבותיך, והפליג ממנו שהוא מאמר יקר מאוד ושורה דרכו בקדש להיזר שואל ומקשה על כל א' מעקרי האמונה הנקראים ארטיקולוש וראה להניח הקדמות בתחילה אשר יודו בהם שני הכתות ובהם המאמרים הנצחיים אשר הם יוליד תולדותיו מחייבות או שוללות והוא מועתק ללשון הקדש כמ"ש דון יצחק אברבנאל בפ' לישעיה סי' נ"ג (דפוס אמשטרדם דף ע"ח ע"ג) לפי דבריו דע ראססי בדיציא: אריא שלו (סוף חלק א') ע"י הר"ר יוסף בן שם טוב ולא גלה מקורו (ואם כנים דבריו העתיקו אחרי אשר חיבר הפי' הנז') ויראה לי שהוא אשר כתב:

ג' אגרת אל תושבי עיר קנדיא על ענין גלגול הנפש הנמצא כ"י בוואטיקאנו משנת רל"ח (קרית ספר סי' תקס"ו) (וכבר גלה דעתו בזה קצת בספרו אור ה' מאמר ד' דרוש ז') ויהיה א"כ העתק מכ"י הרב מזמן קדום.

928 הר"ר חסדאי ב"ר שלמה, אחד מגדולי חכמי ספרד ונקרא מן

הריב"ש (כתשו' להר"ח בן גאליפפא סי' שצ"ד) „מיוחד שבעדה" היה מרביץ תורה בטודילה בסוף ימי הרנב"ר והציג לפניו מהדושו בריש מס' כתובות והרב השיב על דבריו ולכן הציע דבריו ותשו הרב ר"ן עליהם לפני חכמי דורו הר"ר חסדאי קרשקש והריב"ש (כנר' בתשו' סי' שע"ב ושע"ג) והאחרון דבר עמו גם פא"פ (ככתוב בתשו' סי' ל"ז) וגם בכחב פלפל עמו בכמה ענינים (כנר' בתשו' סי' שפ"ה שפ"ו ושצ"א ומסי' שצ"ה ער שצ"ח) ופנה משם וחקע אהלו בולנסיא ופגע שם בהר"ר עמרם (בן מרואם) אשר ישב שם על כסא התיראה כארבעים שנה ועברו דברי ריבות ביניהם, והריב"ש בקש ורדף לתווק השלום ביניהם (כתשו' סי' תמ"ה) ואחרי מותו נשאת אשה לאניוסף חכים ממזרחא (אולי נמלט הרב ג"כ לשם כאשר נסו שאר חכמי דורו מחמת המציק ומת שם) וכשמת גם בעלה השני עם היותו זקן מופלג לא רצה הריב"ש לישא אותה כאשר דברו אודותה לו מחשש קטלניה (ככתוב בתשו' הרשב"ץ ח"ג סי' י"ד).

929 הר"ר חסדאי ב"ר שמואל, ב"מ פרחייה הכהן [ע"ל 790 M] רב

מובהק מרבני שאלוניקי ותלמיד הרב מו"ה היים שבחי כנר' במקומות רבות מספרו הרביץ תורה הרבה בתלמידים והיה רבו של הר"ב פרח מטה אהרן [ע"ל 289 M] ושל הר"ב עדות כיעקב והיתה מנוחתו באלול התל"ז (שה"ג ח"א אות ח' סי' ח"ג), והוא חבר:

א' ס' תורת חסד, כולל רצ"ה סימנים תשובות אשר נשא ונהן עם גדולי זמנו ובפרט עם הר"ב כנה"ג כרע ואח (בסי' ר"ד ור"ה) ועם הרב מו"ה אברהם מוטאל סי' רכ"ז ועם הרב מו"ה חיים משה הלוי נזיר (סי' י"ז ובכ"ט) ובנו החכם מו"ה חיים רצה להביאו לרפום ולא אסתייע מלחא והיבא לרפום ע"י הרב מו"ה משה אמארייליוו בשאלוניקי בשנת הפ"ג, 2. עם חשו' לו בראש הס' והקדמתו בראשו ושם זכר עור:

ב' חבור גדול על טור חוה"מ ומפרשיו בפלפול עצום ורב וכ"כ בס' קה"ד דף ט"ד ע"ב, וגם:

ג' שיטות על קצת מסכתות.

ט'

930 רבינו טוביה ב"ר אליהו, החום על חשו' המוכרח במרדכי ב"ק

סי' קצ"ב וכפולה בהגמ"ר ב"ב סי' הרנ"ט וכתב המרדכי בראשה נשאל לרבינו טוביה וממילא ידענו שהוא סהם רבינו טוביה הנז' בחוס' ב"ק דף ס"ט ע"ב בד"ה אלא ובסמ"ק דף ו' ע"ב ודף ח' ע"א והוא קבל מרבינו חם כנר' במרדכי ב"מ סי' של"ח וכן נר' בפסקי רק-נאטי סי' כ"ו ובהגהות סמ"ק דף י"ג רע"ב מובא מעשה שהיה לפניו כשנפטר הריצב"א והוא מובא ג"כ בתשכ"ץ סי' תמ"ד ומה שכתוב שם שהיה בפני הרמ"ט הוא ר"ה הרב מורינו טוביה כי כן נקרא הרב עוד שם מורינו רבינו טוביה בסי' שצ"ח.

931 רבינו טוביה ב"ר אליעזר הגדול במנצא [ע"ל 433 א] היה בזמן

אחד עם הרי"ף ורש"י ולפי השערת הרב מו"ה שי"ר הלך מאשכנז לא"י, וחבר שם:*)

א' ס' לקח טוב (זה שמו אשר נתן לו המחבר וזה זכרו ככתוב בראש הס' כ"י וכנר' בחלח"ה ס' ליקוטי הפרדס ובשה"ל סי' קי"ח ובהרא"ש הל' תפלין וכתולדות אדם וחיה נ"ט ח"ה ובמק"א) על התורה כילל דרושים אשר לקט מן המדרשים וספרא וספרי והוסיף עליהם מדברי עצמו ונטה בכמה מקומות אל הפשט ומשיב על הקראים וגם הביא בו מדברי הנאונים לרבינו האי גאון סוף סדר ויקרא ולרבי' סעדי' בן יוסף ריש ס' מסעי דף ס"ג ע"ב ורמז בכמה מקומות מהם על המאורעות שנתהוו בזמנו כמו בסדר שמוח (כמובא בס' שה"ג ח"א אית ט') „בשנת ד' אלפים תת"ן שהוא אלף ופ"ה לחרבן אני טוביהו בן ר"א הגדול ז"ל בינותי בס' אלקינו" ובס' אמור דף כ"ח ע"ב ואני כותב להיות זכרון מעשה שעשו קדושי עליון קהל מנצא

*) עי' ביכורי העתים משנת תק"צ דף 122 הערה ל"ג.

שמסרו עצמם כו' בשנת חתנ'ו לבריאת עולם" וכן בס' שלח לך (דף מ"ט ע"ג). היו י"ז יובלות עד שנת ד"ף ס"ו" (מכל זה נר' שלא רצה להעלים זמנו ופליאה דעת ממני מה היה לו להח' הר"ר עזריה מן האדומים שהטיח דברים נגד רבינו זה וקרא לרבו בשמו בספרו מאור עינים בחלק המכונה אמרי בינה ריש פ' י"ט כאלו ח"ו נהג ברמיה לייחס חיבורו לרבותינו בעלי התלמוד תחת רדפו טוב כי כל סדרא מתחלת בפסוק שנא' בו טוב לרמו על שמו, וזה גרס לו על שערכב דברי הספר הנקרא פסקתא וזרתא כאשר יבא לקמן עם הרבתי המוכאת במדרש ילקוט לישעיה רמו שנ"ט ע"ש) ונדפס מהתחלת ס' ויקרא עד סוף החזרה בויניציא בשנת ש"ה, 2, ונקרא בשם פסקתא וזרתא (בסוף הספר וכן בראשו ומה שהוסיפו או רכתא הוא למען השוות החרוז, וגם השם וזרתא הוסיפו המדפיסים למען הבדילו מן הרבתי הנדפסת בפראג כי כנר' בתשו' מהר"ק שורש קמ"ט נקרא פסיקתא בלי הוספה רבתי או וזרתתי) וכן שגור שמו בפי כל האחרונים ועל ס' בראשית ושמות לא נדפס עדין אבל נמצא בכ"י כמ"ש בס' מנחת שי בסדר תולדות רס"י כ"ז וכן הרב חיד"א זכה לראותו בכיבליא-טהעק של הדוכים בפירינצי כתוב על קלף ישן ובלוי והוא על דרך הנדפס (כמ"ש בס' שה"ג ה"א אות ט' ובס' ו"ל ח"ב אות ט' ס"ג) (יוצא לאור ע"י הח' ר' שלמה באבער מלבוב ש' הרמ"א).

ב' ס' לקח טוב על חמש מגלות, מובא מן הרב מו"ה שלמה אלקבץ בשם זה על מגלת רוח בספרו שרש ישי ועל מגלת אסתר בספרו מנות הלוי ונמצא עדין כ"י תוך ספרי די ראססי בפארמא על קלף כרך 206 על כל המגלות וזה סדרן רוח, שיר השירים, אסתר, איכה וקהלת, ונמצא גם בכיבליאטהעק באד-ליאנא באוקספורט כרך 124 ספר ה' כתוב על נייר בשנת ה"א רכ"ג ע"י הר"ר אליעזר משה בר' יואב.

932 רבינו טוביה מביינא או וויינא היא העיר ווין היה שם לערך כחור אחד עם רבינו יואל הלוי כי כבר נזכרה הוראה שיצאה מאתו בס' אבי עזרי לבנו הראב"ה כמובא במרדכי לע"ז סי' תתל"ו ולפי הנר' מלשון הרב המובא בס' שלטי הגבורים לע"ז (דף שע"ב ע"ב) קבל מר"י בעל התוס' ומובא עוד במרדכי כתובות סי' קנ"ה (וצ"ל שם מוויינא במקום משיאן הנדפס במעות) ובהגהות סמ"ק דף ק"ט ע"ב ועוד בדף ק"ב ע"א ומובא תשו' להרב במרדכי למגילה סי' תשצ"ח ואחרת בהגהות מרדכי לחולין פרק ג'.

933 רבינו טוביה מבורגניא, שאל ספיקתיו בדברי תורה מאת רבינו שמחה משפירא כאשר העיד תלמידו רבינו אבנדר

הכהן כחשוכתו המוכאת בס' שבולי הלקט (הקצר הנדפס) הל' חוה"מ
 סי' ע"א וכן כ' שם בס' שבולי הלקט הארוך כ"ו אשר אתי סס"י רכ"ה
 (ואין ספק כי ט"ם נפל בס' האגור סי' הרפ"ה שג' רבינו שלמה
 שפירא במקום ר"ש שהיא ר"ת רבינו שמחה וכמו כן נכתב בטעורח
 בס' שה"ל כ"ו אשר היה להרב חיד"א שממנו העתיק בס' ועד לחכמים
 ח"א אות ט' סי' ח' רבינו גרשום משפירא במקום רבינו שמחה והרב
 לא הרגיש בטעות על כי יסוד מונח אצלו שהר"ר אבינדרור כהן המוכא
 בשלה"ק אינו חלמיד רבינו שמחה וכבר השבתי על זה באות ש' [ע']
 (רבינו שמחה).

934 החכם ר' טוביה הכהן מאנושקריבא* בן הראב"ד במיץ מו"ה

משה נראל מקרעמניץ נולד שם בירח האיחנים בשנת
 ה"א תי"ג ליצירה ובהיותו בן ו' שנים בשנת תי"ט מת עליו אביו וכא
 עם אמו הרבנית פייגא לוורמיישא**) והלך משם למדינת פולין מקום
 מגורת משפחתו אשר היה לו שם שני אחים גדולים בשנים מצנו (עי'
 ח"ב מהס' סוף שער ג' ולזה רמזו בסוף חלק פירס רמונים) ללמוד
 תורה ואחרי אשר מלא כריסו שם כזכמת התירה שבכתב ושבעל
 פה וסמכו רבותיו את ידיהם עליו הסכימה דעתו הוא וחבריו מו"ה
 גבריאל הרופא [ע"ל 662 א] ללכת לאיטליא ללמוד שם חכמת
 הרפואה ושאר חכמות הנצרכות לה והלך בתחילה להעיר פרנקפורט
 דאדר ולמד שם במדרש החכמות אשר היה שם הנקרא אקאדעמיא
 וגם בהעיר דאנציג למד אצל הרופא מו"ה חיים (ח"ד רפ"ו דף ע"ח ע"א)
 ואחרי אשר הפיק זמנו בעסק החכמות עיב ארץ אשכנז והלך לפא-
 דוכה בשנת תל"ז ללמוד גם שם חכמת הרפואה למען קבל עזרת
 הרפואה שם ולמד אצל הרופא מו"ה שלמה קיניאן (אשר הפליג מאוד
 מחמתו בהקדמתו לחלק ב' מספרו) והצליח מאוד בלמידו עד שעל
 כל תלמידיו היה לו הנכורה (בן העיר הרופא רבו עליו בהקדמתו
 לספרו הנז') ואחרי אשר כלה למודיו פנה משם והלך למדינת ישמעאל
 להעיר קוסטנטינא ונתקבל לרופא בבית הקיסר סולטן מהמיד (חלק
 בית חדש סוף פ' י' דף קי"ב ע"ג) ואצל המשנה ראמי פאשה אשר
 כהר בו מכל רופאי הארץ והיטיב בעבורו לכל בני ישראל הדרים
 בארצו ההם (חלק ה' סוף פ"ב דף פ"ד ע"א ועי' בחלק בית חדש
 פ"א) ובזקנותו עלה לירושלים תוכ"ב ושם היתה מנוחתו בשנת הפ"ט
 (ועד לחכמים אות ט' סי' ו'), והוא חבר:

א' ס' מעשה טוביה, כולל כמה חכמות וידיעות חלקו ל' חלקים.
 חלק א', כולל ארבע עילמות ונחלק לה' חלקים. חלק א', מברך

* Manuscriba סי' סופר ע"ש שייחס עצמו אך עזרא הסופר ע"ל דף 288.
 ** הוא אשר נתיחת בשנת תכ"ד אשתו שניה של הראב"ד דשם מו"ה משה שמושון בכרך
 ועל ידי הוונג הזה היה הד"ב תות יאיר אחיו תורגו של הרופא ככתוב בס' חו"י סס"ו צ"ב ובהשמטות
 שבסוף דף רנ"ה ע"ב ובס' מעשה טוביה ח"ב שער ו"א ספ"א.

בעולם העליון, ענינים רוחניים ומביא בו כמה דרושים ודברים מדכרי אביו הרב חלקו לו מאמרים וכל מאמר לפרקים. חלק ב', בהעולם האמצעי הוא עולם הגלגלים, כולל שני מאמרים או דרושים להרב אביו ול' פרקים. חלק ג', בעולם השפל כולל כ' פרקים. וחלק ד', בהעולם הקטן ידבר בו במהות האדם ומינוי נחלק לי' פרקים. וחלק ה', ביסודי העולם, חלקו לה' פרקים. ובראשו הקדמת הרב ומפתח לחלק זה חלק ב', הנקרא עולם חדש, כולל ג' ספרים וכל ס' נחלק לשערים וכל שער לפרקים. ספר א', נקרא ארץ החדשה, במהות חכמת הרפואה והשייך לה. ספר ב', נקרא בית חדש כולל חכמת הנתוח. ספר ג', משמרת הבית לשמרו מכל נזק ובמהות מיני הקדחת נחלק לשני משמרות וכל משמר לפרקים וגם בראש החלק הזה הקדמה להרב. — חלק ג', נקרא עולם העשיה, חלקו לד' ספרים, שהם ס' א', גן נעור, במהות ואיכות הבתולים והחלואי נשים ובו כ' פרקים. ספר ב', פרי בטן בתחלואי הילדים ובו ט"ו פרקים. ס' ג' מעין חתום כנוקים הנופלים בכלי התולדה ובו ו' פרקים, ואח"כ ס' פרדס רמונים כולל כל העצים והפירות אשר מהם תיצאוח חיים כג' לשונות על סדר א' ב' וס' ערוגות הכושם כולל שמות השרשים העשבים והכשמים על סדר א"ב בלשון אדום (לאטינו) וישמעאל, וכסופו מפתחות להלק ב' וג' ואח"כ כלות מלאכתו אשר הכר קצת בקושטן-טינא וקצת באנדרניפלי בשנת תס"א שלחו למורו הר"ר שלמה להביאו לרפוס ונדפס בוניציארה בשנת תס"ה, A, עם צורת המחבר בראש הס' וכמה הקדמות ושירים המרביים לספר בשבחו ובפרט בהקדמת הרופא קוניאן הנז', ונדפס שנית ביעסיץ בשנת תפ"א בלי צורת המחבר.

ב' שקלא וטרייא על ס' זהב שיבה למוהר"ש אלגאזי התחיל להבר והרב חיד"א ראה אותו כ"י (ככתוב בועד לחכמים שם) גם הביא לרפוס בשנת תס"ג ס' ברכת טוב דרושים להרב אביו.

935 הר"ר טוביה הלוי ב"ר אברהם ב"ר טוביה ב"ר אברהם הלוי היה

אחד מגדולי צפת ומחכמיה בזמן א' עם הרב מוהר"ר מטראני כנ"ר בתשו' ח"א סי' פ"ב ושניהם היו מגדולי תלמידי הרב מו"ה שלמה סאגיס, והרב מוהר"ר מטראני כתב בס' צפנת פענח בס' חיי שרה דרוש א' דף כ"ו ע"ב על הרב „החכם השלם עמיתי בתורה ובמצות“, וחבר:

א' ס' חן טוב, דרושים ארוכים כסדר התורה ומזכיר בו כמה פירושים ודרושים לרבו הנז' בספרו ונר כסופו שאביו הרב היה דורש טוב לעמו כמה שנים ויען היה נער כשמה לא ראה דבר שמוערה מפיו נדפס עם מפתח בסופו בוניציארה בשנת שס"ה, ועוד שנית בפראג בשנת שע"ה, 2.

936 רבינו מודרוס הלוי אבואלאפיא ב"ר יהודה הלוי, נפטר לפי דברי היוחסין (דף קל"ב ע"א) בשנת ד'א תתקפ"ה הוא היה אבי רבי מאיר הלוי ורבי יוסף הלוי ונר' שמשכן כבודו היה בכורגוש (כי בהקדמת ס' צדה לדרך כתב על בנו רבי מאיר שבא מבורגוש ונתיישב בטוליטולה) והאחרון היה אביו:

937 רבינו מודרוס הלוי אבואלאפיא, אשר הרביץ תורה בשביליא בימי הרשב"א ונוסף על חכמתו כנגלה ונסתר הורה נעים זמירות משורר גדול ונשוא פנים מאוד לפני הגבירה מלכת קשטיליא ופעם אחת בעברו עם המלך והמלכה דרך עיר של הרב אברהם ב"ר יצחק בדרשי קדמו זל"ו בשירים הנם נדפסים בסוף ס' משכיות כסף, ויען כי היה הרב גדול בעיני המלך והמלכה נתקנאו בו השרים ועמי הארץ וסבבו לו עלילה עד כי הושם במאסר ונידן למיתה ונחבשר כלילה כהלמו באלו השני בתים „מלכים עת למות ישפטוך עלי מה זה סעיפך נכוכים עלי מה זה ויש אהד שמו אל יהושע בעת שופטים מלכים" ולמהרהו יצא לשלום (עומר השכחה דף קכ"ה ע"ד) ולפי דברי היוחסין (דף קל"ג ע"א) נפטר שם בשנת מ"ג לאף הששי, והוא חבר:

א' ס' עליות יבמות, הם חירושים למס' יבמות והוא מציב לו יד בגליון הדינים העולים במספרם כמשפט ולכן קרי להו עליות (כ"כ הרב חיד"א אשר זכה לראוחם בכ"י ישן נושן בס' שה"ג ח"א אות ע' סי' ג') ורס"י כ"א שם מובא מיה שכתב הרב בעליותיו בשם דודו הרמ"ה (ונסתרו כזה דברי בעל שה"ק והנמשך אחריו הר"ב סה"ד שסברו שעליות יבמות הם להרמ"ה).
 ב' ס' הוצר הכבוד, פירוש לאגדות התלמוד ע"פ הסוד ממס' ברכות וס' מועד ומס' יבמות, סוטה, כתובות, גטין וקדושין מסדר נשים, וחולין, הצ"ו סימנים עם מפתח מסימני הס' והקדמה ושירים בראש הס' וחתם שמו ושם אביו, „מודרוס בן יוסף הלוי זצ"ל" בראשי ההרזות ובפ"א דר"ה הזכיר דודו (והלשון הזה מועתק גם בס' שושן סודות דף נ"ה סע"א) וז"ל „ושמעתי אומרים על שם דודי ר' מאיר הלוי ז"ל כו' ואשרי חלקו אשר זכה אל התורה החמימה ואל החכמה פנימית נעלמה ואוי לו לדור שניטל כבודו מביניהם ואוי לי שלא זכיתי ללמוד הורה לפניו כ"א בפ' הכונס צאן לדיר להתעשר בלבד ואני כבן עשר (הרב נולד לפי זה בשנת ד'א תתקצ"ד כי דודו הרמ"ה נפטר בשנת ה' אלפים וארבע ככהוב לקמן) וברוך המקום אשר זכני לראות את הדרת פניו לעת זקנתו וסמך את שתי ידיו עלי וברכני בכרכה המשולשת והיא שעמדה לי בכחיותי וגם עד זקנה ושיבה ת"ל" והס' הזה מזכר הרבה בס' מאירת עינים

ועוד מ"א לפי שבכל סוגיא כתוב „עלה בידיו כך."

כ"י ובס' עבודה הקודש להר"מ בן גבאי ובס' הפרדס להרמ"ק וגם הרב מהר"י אברבנאל רמז עליו בס' מעיני הישועה מעין ה' תומר ז' (רף מ"ה ע"ג) ונמצא אתי כ"י נכתב בשנת של"ג והסופר מעיד בסופו שהעתיקו מס' אהר הנעתק מס' אוצר הכבוד הנכתב בשנת ע"א להאלף הששי ונמצא אתי עוד כ"י אהרר משנת שצ"ד בלי מפתח בראשו ובל' סימנים אבל זולת זה בסדר הנז' ונוסף עוד בסופו מאמר ארוך על הפלין דמארי עלמא ועל איזה מאמרים אחרים ממס' ברכות, ונדפס קצת מהם' דהיינו על מס' ברכות וס' מועד בנאווי דוואהר בשנת תקס"ה, 4.

ג' ס' שער הרזים בסתרי הזורה הזכירו הרב בעצמו בס' אוצר הכבוד הנז' כ"י בחגיגה בפ' אין דורשין וז"ל „וכבר רמזתי בו רמז מעט בשער הרזים" (אבל בהנדפס דף ל"א ע"ב שורה ב' „וכבר רמזתי בו רמז מעט קט" וחסר בשער הרזים) וחתם 'שמו בסוף הספר בראש אי התרווחות: „מעט דבש רזי וסוד ספרי, קלוחמים לחמי וצוף יערי, מה תשאלוני עוד למי אלה, כי זה שמי רשום וזה זכרי" ונמצא כ"י בוואטיקאנו ו:ם בפלא-רעניץ כרך מ"א ובפארמא תוך ספרי די ראססי כרך 68, ומה שכתבו המרשימים הנז' שהוא פי' על מזמור י"ט מספר תהלים רהוק הוא להיות האמת בן, וקרוב אלי שהס' מתחיל בפסוק השמים מספרים כבוד אל.

ד' פירוש על התורה, העיד המלומד די ראססי הנז' שנמצא בכרך 68 הנז' גם פי' להרב עה"ת כ"י ונמצא גם בפאריש, עוד הביא הנז' שנמצא אהו בכרך 180 ס' טעם דבש כ"י ובל' ספק שנה ברואה, וגם הוא ס' שער הרזים הנז' לדעתי רק שהשיר אשר כתוב לעיל בסה"ס כתוב כאן בראש הס' „טעם דבש" וכו' וסבר המלומד הנז' שהוא ספר אהר.

938 הר"ר טודרוס בן משולם בן דוד טודרוס העתיק מלשון ערבי ללשון עברי ספר עין משפט לאבו ישמעאל פראבי הפלוסיף הגדול הישמעאלי הכולל ששים דרושים פלוסופים כפי דעת ארסטוטלוס כ"י בוואטיקאנו (קרית ספר סי' תקע"ו) ואתי נמצא הדף הראשון מזה הספר בכ"י ישן על קלף וכתוב בראשו שנעתק ע"י הר' טודרוס טודרוסי מורע היהודים בהגיעו לשנת עשרים.

י'

939 הר"ר יאיר ב"ר מאיר, קרוב אצלי שהירה מהכמי איטאליא אולי בתהלת האלף היששי ומובא בס' שבולי הלקט הל' פסח מה שמצא בשמו והוא בהנדפס סי' ס"ד ובשה"ל הארוך כ"י שבולת רי"ה.

940 הר"ר יאיר חיים בכרך, ע"ל אות ח' [859 ג].

941 הר"ר יאשיהו פארדו, היה אחד מרבני ישיבה של הרב מו"ה יצחק אבואב באמשטרדם וחתום תחת הסכמתו על ס' קדש הלולים פי' על תהלים בל' ספרדי להחכם הר"ר יעקב יהודה ליאון הנדפס שם בשנת הלא"א וגם הוא אחד מן המשוררים בראש הספר לכבוד ולחפארת המחבר.

942 הר"ר יאשיהו פינשו ב"ר יוסף פינשו, רב מובהק ודרשן גדול הרבין תורה בדמשק (כנר' בחשו' מהרי"ט צהלון רס"צ) והיה הלמיד מובהק להרב המוסאך מו"ה יעקב אבואלאפיא אשר סמך ידיו עליו ונדפסה הסמיכה בראש ס' כסף נבחר והרב מו"ה שמואל ויטאל היה חתנו (כנר' בחשו' מהר"ש ויטאל כ"י בחתימתו על פסק הרב ס' כ"ו קוראו אבי אבי מו"ה וכ"כ הר"ב קורא הדורות דף מ"ט ע"ב) לעת זקנתו (שה"ג ח"א אות ח' סי' י"ד), והוא חבר: א' ס' כסף נבחר, כולל דרושים נבחרים מיוסדים על דברי רז"ל באגדה על סדר התורה ובכמה סדרות כפלים להושיה ונדפס עם מפתח בסופו בדמשק בשנת שס"ה ושנית בויניציאה בשנת שפ"א.

ב' ס' כסף מזוקק, חלק שני לס' כסף נבחר, דרושים עזוקים לעמוד על דברי חכמים וחדותם עסה"ת ולענינים וגם הוא נדפס עם מפתחות בויניציאה בשנת שפ"ח.

ג' ס' מאור עינים, פירוש חדש על ס' עין יעקב ברוב עיון ופלפול ונדפס בויניציאה בשנת ת"ג בעוד המחבר חי עם ס' עין יעקב למטה אצל פירש"י ועל פירושיו נדפס הרי"ף על ס' זרעים ומועד ונדפס עוד אצל ס' עין יעקב שנדפס אז"כ כ"פ וגם נדפס ס' מאור עינים על הד' סדרים האחרים אצל הס' עין יעקב הנד' באמשטרדם בשנת ת"ק ע"י הדיין מגלוינא מו"ה שלמה זלמן וגם נד' בכרך מיוחד שם באמשטרדם בשנת תקי"ד, 8.

ד' ס' כסף צרוף, ביאור על משלי בדרך דרוש נד' באמשטרדם בש' הפ"ה, 8, ועוד לו כ"י כתיוב בס' שה"ג ח"א אות י' סי' ע"ה.

ה' ס' כסף נמאס, פי' על מגלת איכה.

ו' ס' קבוצת כסף, קיצור דיני נשים ודיני מזונות מש"ע.

ז' שאלות ותשובות (קה"ד שם) ונמצאים אתי מתשובותיו כ"י הוך ס' שו"ת של חתנו הרב כ"י וגם נדפסו מהם בשו"ת מהרי"ט צהלון סי' ס"ו וצ' ועוד באיזה סימנים בסוף ס' יד אהרן א"ה ח"א סי' ב' ג' אשר השיב בימי זקנותו בחדש טבת משנת היא ת"ו ליצירה.

943 הר"ר יודיה גאמליכ ב"ר ישראל אברהם, מלכוב נאה דרש

בכמה קהלות קרושות ודבריו ערבו מדבש לכל שומעיו
 כאשר העידו עליו הגדולים אשר ישבו בומנו על הכסאות
 למשפט כיריד יערסלאו בש' שצ"ט, והוא חבר והביא לדפוס:
 א' ס' אהבת השם, כולל דרושים תוכחת מוסר חלקם לנ' שערים
 ומכאן בס' בנגלה ובנסתר כמה פרשיות בתנ"ך ומסרות
 ומאמרים סתומים בחלמוד ומדרשים נדפס בקראקא בשנת
 ת"א ועוד בלובלין בשנת ת"ה, 2.

ב' ס' שיר ירדות, פירושים ודרושים על המסורה ע"פ עירכין
 כסדר א"ב נחלק לד' חלקים, א' לוייה לדרך, ב' תפלת הדרך
 ג' צידה לדרך, ד' תמימי דרך (שפתי ישנים) ד' קראקא
 ת"ה, 4.

944 הר"ר יודיה גבאי ב"ר יצחק, כף נחה (הנקרא בן ע"ש פירושו

על המשניות) הקים דפוס ברשיון הדוכוס מן מוסקאנא
 בליוורנו ותהי ראשית מלאכתו בשנת ת"י ס' ילקוט שמעוני עם פי'
 ברית אברהם [ע"ל 251 א*] והדפיס עוד חשוי הרשב"א חלק שני
 ותשוי הדרב"ז בשנת ת"כ ועוד כמה ספרים [והוא חבר:

א' פי' קצר על ששה סדרי משנה, מלוקט מפירושי רש"י
 והרמב"ם ונדפס בוויניציאה בשנת שס"ט ועוד שם כ"פ].

945 הר"ר יודיה גאלנטי, [ע"ל 176 א.] ארץ צבי הרה וילדה אותה

כי היה בן הרב המוסמך מו"ה משה גאלנטי ריש מתיבתא
 בצפת והלך משם לאיטאליא והביא לדפוס בוויניציאה בשנת שס"ח
 ס' ראשון מתשוי מר אביו הרב ובסופו ס' קכ"ה פסק א' לו כהעיר
 קונו (אולי הרביץ תורה שם) והסכימו עמו רבני איטאליא וגם הרב
 מהריט"ץ בתשוי ס' רס"ג והאריך בשכחו ועוד לו שם התשוי ס' רנ"ה
 והוא חבר:

א' שיטות לכמה מסכתות ובסוף ס' התשובה הנו' הדפיס
 משיטותיו לקצה מסכתות דהיינו למס' יו"ט, יבמורה, גיטין
 שבועות, ע"ו, ב"ק ועל פרק איזהו נשך.

ב' ס' תשובות בדברי ריכות הזכיר בס' הנו' דף ס'ו ע"א.

946 הר"ר יודיה הכהן ב"ר אריה יהודה ליב, [ע"ל 521 א.] בן הר"ב

שער אפרים היה מרבני ירושלים העה"ק, תלמידו וחתנו
 של הרב מו"ה אברהם יצחקי והביא לדפוס בקושט' בשנת הצ"ב ס'
 זרע אברהם להרב חמיו על אה"ע וחזו"מ עם הקדמתו וגם נמצא לו
 תשוי בחלק חזו"מ ס' י"ב והרב יצחקי השיב לו ופלפל בדבריו שם
 בסו"ג והרב חיד"א ראה לו ספר אחד מתשובות ולשונות כ"י (ככתוב
 בס' ועד לחכמים ה"א אות ל' ס' י').

(* והיה חתנו של הר"ש חיים חבר טוב הנו' לעיל No. 241 ע"ש.)

947 רבינו יודיה ממצנפורק, נזכר בגליון חוס'. לכתובות דף מ"ז ע"א המובא בשיטה מקובצת דף קכ"ב ע"ג מהס' (ד' שטראם-בורג) ואולי הוא אחד עם רבינו יודיה מנורנבורק הנזכר להלן.

948 רבינו יודיה מנורנבורק ב"ר ישראל, "ריכא ובר ריכא" (תשוי מהר"ם ב"ב ד"פ סי' ע"ד וד"ק סי' י"ג) היה תלמיד רבינו יחיאל מפאריש (כנר') בהל' שמחות למהר"מ סי' פ"ב המובא במרדכי' למ"ק סי' תתק"ו) ויצא לו שם בגדולים כי נשא ונתן עם גדולי זמנו כמו עם מהר"ם ב"ב בתשו' (ד"פ סי' תרצ"ט תש"ד תתקנ"ה תתקפ"ה תתרכ"ב ועם הרא"ש כלל ל"ב סי' ה').

949 הר"ר יודיה מרודום, נמצא מאתו ס' שאלות ותשו' כ"י בוואטי-טיקאנו על נייר 4, (ק"ם לכרמולוקי).

950 הר"ר יודיה קארו ב"ר יהודה, בן הר"ב בית יוסף היה בשאונקי תלמיד הרב מו"ה מרדכי קלעי אשר למד בישיבת הרב בזמן א' עם מו"ה דוד קונפורטו ככתוב בס' קה"ד דף ל"ה ע"ב ודף מ"ה ע"א ודף נ"ב ע"א והלך בבחרותו בגלילות איטאליא ובהיותו במנ טובה נהאכסן בבית הרב מו"ה מנחם עוריה וכבוד גדול נחכבר שם מפני זקנו הרב הזו' (שם דף מ"ב ע"ב).

951 הר"ר יודיה שלמה נורצי, היה מרכני מנטובה תלמיד דודו הרב מו"ה משה קוים (כנר') בספרו סדר כי הצא בפסיק לא תהעב אדומי) ברם זכור אותו האיש לטיב וזכרו לא ימוש עוד כל ימי הארץ כי הוא טרח ויגע הרבה בהגהת המקרא ועבר ארחות ימים למצוא ס' מסורת סיג לתורה להרמ"ה, גם השיג חנ"ך כ"י מדוויק מאוד הנכתב בטוליטולה בשנת ה"א ל"ו (הנמצא עתה הוד ספרי דע ראססי ס' השפ"ב) וגם ארח בכיתו להרב מו"ה מנחם די לונזאנו לשאול מאתו ספיקותיו (מביאו בכ"מ כמו בס' בראשית ג' ז' ובס' וואת הברכה) וגם העתק לו הגהותיו שבצר המקרא שלו (הזכירם בכ"מ כמו בס' יהושע ח' כפ' ויהי ככלות וכס' מלכים א' ג' בפ' ויקץ שלמה ובישעיה י"ד פ' הורד שאול), והוא חבר:

א' ס' גודר פרץ, הגהות על כל המקרא כחסר ויתר וניקוד וטעמים על הדרך אשר חבר הרב די לונזאנו עה"ת לכד והראה בו בקיאותו הנפלא בהשני תלמודים ומפרשיהם ובכל המדרשים ברקדוק ובמסורת ובכמה ספרים נדפסים וכ"י ובסופו כללי בגד כפת וקמץ חטוף ומאמר המאריך הכולל כללים על הגעיא או מהג והשלימו בשנת וברירת שלומ"י והלקו לשני חלקים ח"א הגהותיו על התורה וה' מגלות וח"ב על נביאים וכתובים עם הקדמה להרב (והיא נמצאת כ"י הוד ספרי דע ראססי ס' תתצ"ה) ונמצא אתי ח"א מהס' בלי ההקדמה כתוב באצבע

המחבר, והובא לדפוס עם הפנים ע"י הב"ח הר"ר רפאל חיים כאזילה אשר קרא להם' שם חדש **מנחת שי** (מסתמא לא ידע השם אשר קרא לו מחברו יען חסרה לו הקדמת הספר, ושנה גם כזה מדעת בעליו כמה שהדפים בתוך הספר הדברים אשר רשם הרב בספרו כ"י בצדס. "פנים", כמו למשל בראשית החורה "בראשית דגש בכית עם טפחא תחת השין" נגד מה שגלה הרב דעתו בראש הס' ו"ל "בכל מקום שאכתוב בגליון מלת פנים ר"ל שאין לכתוב הדבר ההוא בהגהת המקרא הוץ לגליון רק יהיה כן במקרא בלי הערה אחרת") עם הכרעתו בכל הילופי הקריאות שבמקרא בסוף ח"א וח"ב והקדמתו*) בראש הספר במנטיבה תק"כ, 4, ונדפס עוד בוויין [בשנה הקע"ד אך השמיטו כללי בנד כפת וקמץ חטוף ומאמר המאריך וההכרעה שלא כדוין].

952 הר"ר ידעיה הפניני, המליץ הגדול והמהולל בן המשורר הר"ר

אברהם בדרשי [ע"ל 138 ג.א.] הנקרא אכונטי אברם היה חכם כולל גדול מאוד בהגיון ובפילוסופיא וגם בחכמות אחרות כנר' מספריו והוא נמשך בהם אחר דברי הרמב"ם ודעותיו לא נטה מהם ימין ושמאל וגם דברי איסטוטלוס הם אצלו כאלו נהנו מסיני, וכאשר יצא הקצף ובערה חמת הרשב"א בשנת ה"א ס"ה על הקהלות פרוכינצא [ע"ל 4 ג.א.], כתב:

א' כתב התנצלות להרב עבורם (הנדפס בתשובותיו ח"א סי' תי"ח) הכלולה מנעימות ההלצה ויופי הסדר הוצק הן בשפתותיו למען שכך המת הרב מהם ועם כל זה יצאו עליו עוררים יען נמצאו בו בדברו בשבח ובתועליות הפלוסופיא איזה דברים אשר טובה היתה לו השתיקה מהם ולכן העיר חניהו עליו הרב מו"ה אביעד שר שלום בספרו אמינת חכמים בהקדמת הספר ובפרק י"ג וב"א, וחבר עוד;

ב' ס' הפרדס, חברו לבקשת אחד מאוהביו ומיודעיו כהיותו בן שבע עשרה שנה וידבר בו בהדרכים אשר יאות שמושם בעניני המדות לעסק האנוש עם נפשו ועם זמנו ועם שכניו. חלקו לד' שערים, והן שער א' בעבודת הכורא ובדסידות, שער ב' האוהב והאוהב, שער ג' בעזיבת העולם וזכרון משלי הנואותיו, שער ד' בלימוד ובחלק החכמות אשר יצטרך האדם אליהם אחר הזסידות ועבודת האלקים, והשער הורה חלקו לפרקים המדבר במעלת החכמה וסדר הלימוד, המדבר בחכמת הרפואה, המדבר בדינים, המדבר במלאכת הדבר, המדבר בהטעאה, המדבר כנשאר מן החכמות, המדבר במליצה ושיר, ובסופו

(* ונדפס העתקת התקדמה בס' שם הגדולים דפוס פפר"מ ח"ב.

שיר בשבח הספר. הס' הזה נמצא אתי כ"י, 4, [ונדפס בקושטא-
טינה הרע"ו, אה"ס].

ג מאמר או אגרת בחינת עולם, להבחין בו חולשת עניני
וקניני העולם העובר הזה ולהראות כי תהו המה, הכל ואין בס
מועיל ולעורר נפשותינו להכין לה צידה המביאה לעולם הנצחי
לעלות ולראות את פני ה' וכל זה בלשון צח ומליצה נשגבה.
אשר כמוה לא נהיתה ולכן כל חכמי בני עמנו הפלוסופים
לא וזו מחכבו ותמיד דבריו בפיהם כנר' להר"ב עקדת יצחק
המרמז עליו בספרו בכ"מ וגם החכם אברבנאל מזכירו בפירושו
לס' שופטים סי' ו' פסוק ל"ח ובספרו עמרת זקנים ריש פרק
י"ד וגם הרדב"ן מרמז עליו בקוראו המשורר בחשו' ד"ו ח"ב
סי' תשי"ו ועם כל זה הר"ב אמנת חכמים יצא לדון גם על
קצת דבריו בס' זה וגם על מפרשו בס' עץ הדעת הניף ירו
כפ' י"א וי"ו ובפרט בפ' כ"ב דף כ"ט ע"ב ונדפס ע"י אשטלינה
אשרת הר"ר אברהם כונת [ע"ל 246 א] 4, בלי מקום וזמן
הדפוס (והוא ד' מנטובה לערך בשנת ר"ט) ועוד עם פי' קצר
בשונצינו נשלם כ"ד, כסלו רמ"ה, 4, ועוד כנז' ויניציאה ש"ו 4,
ועיד כנז' ועם נקודות במנטובה ש"ו ובסופו בקשת הלמדן
(אשר ייחסוה בטעות להמשורר והיא לאביו ולא לו ועוד עם
פי' והבקשה בד' ישן בלי מקום וזמן הדפוס (לפי הנר' מהאותיות
ד' פראג) ועוד בריווא ש"ט ועוד בקראקא שנ"א ועוד בלובלין
שע"ד ועוד עם נקודות ופי' הר"ר משה בן שם טוב בן חביב
בקישיט, 4, ועוד עם פי' הר"ר משה בן חביב הנז' ופי' ר' יוסף
פראנסיש בפירארא בשנת ש"ב, 4, ועוד עם פי' מקובץ מהנז'
וניסף עליו (ושם המבאר היה הר"ר יוסף טוב כנרמז בראש
הקדמחו אולי הוא הר"ב תוי"ט) ד' פראג שנ"ח, 4, ועוד עם ביאור
עץ הדעת בוויניציאה בשנת הס"ד, 4, ושם המבאר פלאי (והוא
הרב מו"ה שמשון מרפורגו) ועוד עם פי' קצר למו"ה יוסף ב"ר
שלמה דיין מליסא בריהרנפורט תק"ח, 12, [ועוד עם פי' הנ"ל
ועם ל"א להר"ר אליעזר פאוור ספריא בשם ששה ברורה
בואלקווא תקס"ה] ועוד עם פי' הנז' בפיורדא בלי שנת הדפוס,
12, ועוד עם פי' ילדי הזמן להר"ר אליה העבים בפראג תקמ"ו,
4, ועוד עם ביאור אור חכמים להמגיד מו"ה יעקב מטישוויטש
כ"מ נחום בהוראדנא תקנ"ה, 8, ועוד עם פי' ויפרש משה למו"ה
משה גלאנטי בוויין תקס"ד, 4, ועוד עם פירוש המזכיר ומנדנות
אלעזר להר"ר אלעזר מקלעטשאווי בפרנקפורט דאדר תקמ"ב
ועוד עם באור המלות וביאור הענין למו"ה משה קוניץ מאוכין
נקרא סי' העיין בוויין תקנ"ו ועוד עם העתקה לל' אשכנז להר"ר
איווק אויערבאך הנקרא צננת פענח כוולצבאך הק"ד, 4, ועוד

עם ההעסקה הנו' כב"רין תק"ז, 4, ועוד עם הרגום
 אשכנזי לשמשון ב"ר זלמן (האם) ולחיים הירש שוואבאכער
 וביאור לדוד אטמענזאסער בפירדא תקס"ז, 8, ועוד עם הרגום
 אשכנזי וביאור מאת יואל בן יוסף וואושט בדעמיו תקס"ז, 8,
 ועוד עם העסקה לל' ענגליש ע"י הר"ר טוביה שמואל כ"מ ישרא'
 מקאללין. לונדון תקס"ז, 8, ועוד עם העסקה והערות בלשון
 לאמינו לאללארדו אובטמאן אשר קרא לו הבל הבלי חלד
 חכ"ה, 8, [ליידען ת"י, ועוד עם העסקה לל' צרפתי ע"י פיליפא
 דאקאין בפאריש שנת שפ"ט, ועוד עם פי' לה"ר נחן נטע ב"ר
 אלכסנדר הכהן מזאמושט בריהרנפורט תקי"ח ושם תקכ"ח, עוד
 עם העסקה אשכנזית ופי' לקוטי צבי מאת המדפיס צבי הירש
 ב"ר מאיר פפר"א תקס"ג, ועוד עם הרגום אשכנזי לר' יוסף
 הירשפעלד ברלין תקצ"ח, ועוד עם הרגום אשכנזי בחרוות לר'
 מענדל ב"ר יוסף שטערן ווין הר"ה, ועוד עם פי' ר' דוד אטמענ-
 זאסער הנ"ל ע"י ר' דוד זלוצקי בווארשא תרכ"ד וז"ל כ"פ כלי
 פירוש ועם פירושים שונים].

ד' בקשת הממין, דרך בה קצת בעקבות אביו בבקשת הלמדיו
 ועוד הוסיף עליו להראות גדל כחו במליצה שהאות הראשונה
 מכל מלותיה מ"ם ואחריה איזה חרוזים לאביו המישורר ורהוטה
 חסם בה שמו "אני ידעיה הפניני כ"ר אברהם בדרשי חוק" לכל
 אות ואות ח' תיבורה, וגם היא היתה שגורה בפי החכמים
 ונוכרה בפי התורה להרב אברכנאל בס' בראשית בפסקא
 ולאשה אמר (ר' האנויא דף כ"ו ע"ב) וגם עליה הוברו פירושים
 ממפרשי ס' בחינת עולם [ונ' כ"פ עם ט' בחינת עולם גם עם ת"א
 ע"י ר' בנימין וואלף פרערא, ברין תקנ"ט, וע"י חיים צבי שווא-
 באכער ועם ביאור להח' דוד אטמענזאסער כס' עוללות הבוחן
 פיורדא תקס"ח, ועם העסקה ללשון רומי להח' היל' פראכע
 ליפסא 1662].

ה' ס' מעדני מלך על השזוק שאך עם התנצלות בראשו על
 אשר שנה את טעמו לעת זקנתו לחבר ספר ללמוד צחוק ולספח
 בשבחו* ונדפס עם העסקה בל' לאמינו לטאמאס הידע כאוקס-
 פורד בשנת תנ"ד ועוד שם בשנת חס"ב ועוד בלה"ק לבד ע"י
 הר"ר אשר אנשיל ווירמש בפרנקפורט דמיין בשנת תפ"ו, 8
 ונמצא אתי כ"י.

ו' ביאור בדרך החכמה על מאמרי רז"ל בעלי ההערה והרמו
 הנמצאות באלה השבעה מדרשות והם מדרש רבה, מדרש
 נחומא, ספרי, פרקי דר"א, מדרש נחמות הוא הפסקתא רבתא,

(* ע"ל דף 81 בהערה, שבטעות ייחסו זה הספר להרב ואינו לו כ"א לר"י אריה ממודינא.

מדרש תהלים, מדרש חוה, כ"י תוך ספרי דעראססי בפאדובה כרך רכ"ב ונמצא גם אתי על הו' מדרשות חוץ ממדרש חוה כ"י וגם תוך ספרי הכיבליאטהעק בהמבורג סי' צ"ו על רבה ותנחומא וספרי, ובוואטיקאנו על מדרש רבה ותנחומא [ע"ל 61 א] ונדפס מהם הביאור על מדרש תהלים ע"י מו"ה אברהם בן עקרא [ע"ל 247 א] בויניציאה בשנת ש"ס בס' הנקרא לשון הזהב, וגם הם' הוה היה נמצא להרב אברבנאל והזכירו בפ"י עה"ת לסדר תצוה דף קס"ב ע"ב ובס' ישועות משיחו דף ל"א ע"ד. ביאור על פ"י הראב"ע עה"ת כ"י בוואטיקאנו על ניר, 4, (קריח ספר סי' הקצ"ד).

ח' קיצור הקאנון לאכן סיני עם ביאורו נמצא תוך ספרי כ"י של די ראססי בפארמא סי' תקל"א, ואתי נמצא סי' הרביעי מס' הקאנון על הקדחות עם פירושים והערות להרמב"ם ולאכן יעיש ולהחכם ושמו החום כראש כל הערה „אמר ידעי' הבררשי“.

ט' ס' ההיות הראשונות, מזכיר החכם בעצמו לפרק היסודות מהספר בכיבור לשמות רבה סי' ל"ט, ונחשב ג"כ בהקדמת הר"מ בן הכיב לביאורו על ס' כהינת עולם ועוד הזכיר שם בהקדמתו שמות אלו החיבורים אשר חיבר החכם:

י' ביאור על ס' כתב הדעת לאחד מחכמי ישמעאל ומזכירו עוד בפירושו דף י"ב ע"ב ודף צ"א ע"ב ומעתיק שם מדבריו ואין ספק כי ידובר בו בעניני השכל והנשמה ודומיהם.

יא' ס' כתב ההתעצמות.

יב' ס' כתב הפכי האנה* ונר' שגם אלו השנים הם חבורים לחכם מחכמי ערב והר"ר ידיעה חיבר ביאור עליהם.

יג' ס' הצורות המיניות.

יד' ביאוריו להגיון.

טו' השגותיו לקטאון, עוד נר' מפ"י בן קרשקש על ס' המורה חלק ב' ריש פ' ל' שחיבר גם:

טז' ביאור על ס' מורה נבוכים.

953 הר"ר יהודה ב"ר אברהם יעקב מפוזנא, חבר:

א' ס' מכבי יהודה, ביאור על כל סמיכות הפרשיות והסדרות כסדר התורה ונדפס רק על ס' בראשית בקראקא בשנת ת"ו, 2, עוד חבר כנר' בהקדמת הס':

ב' ס' קשת יהודה.

ג' ס' זאת ליהודה (ש"י).

954 הר"ר יהודה אדרומיאל, היה מרבני איטאליא ונדפס לו פסק בס' אלה הדברים הנדפס במנמוכה בשנת שכ"ו בעסק

(* ועיין צונץ געש' א' ל"ט ז' 468.

הגט הניתן בוויניציה אשר רבו עליו המורים, ונו' גם בתשו' המבי"ט בענין זה בס' תשובותיו ח"ב סי' קל"ה.

955 הר"ר יהודה בן אדרת, היה בן הירשב'א [ע"ש] ונזכרו בס' הפרדס כ"י על דיני ברכות דברים ששמע מאתו בשם אביו כמובא בס' ועד לחכמים ח"א אות י' סי' מ"א ובס' מחזיק ברכה אורח חיים סי' תל"ב סס"ק ו' וסס"ק ז'.

956 הר"ר יהודה אהרן משה אלמשוליר ב"ר אברהם חנוך מיקורי העיר פראג הרביץ תורה והחזיק ישיבה בהעיר קרומנויא והיה מפורסם בחסידות בימיו, וחבר:

א' ס' ויחל משה, כולל דברי יראה ומוסר אשר שאב מס' ראשית חכמה ושאר ספרי מוסר, ואחריו:

ב' ס' תורת האשם, סדר ותקוני תשובה לחוטאים על יסוד הארבעה תשובות סמיכים, בין הכל ת"מ סימנים הביאים לדפוס בפראג בשנת תע"ג, 4. בהסכמת הרב מו"ה ליווא איילנבורג אשר מזכיר עוד לו:

ג' ס' תורת השמים, המדבר כהנהגת האדם בברכותיו ובתפלותיו מראשית השנה עד אחריתה על פי ההלכה וגם ע"פ הקבלה, והזכירו גם בס' תורת האשם סי' תל"ד.

ד' ס' בחורי חמד, ביאור על ס' המכלול לרד"ק ועוד מזכיר בהקדמת ס' תורת האשם:

ה' ס' תורת המנחה, ביאורים ודרושים על פסוקים ומאמרים. — וס' ויחל משה ותורת האשם נדפסו שנית בפנקפורט דאדר בשנת תנ"א [ובזאלקווא תק"ב].

957 הר"ר יהודה אבוטיני ב"ר משה, אחד מרכני ירושלים תוכ"ב וחבר שם בשנת ה"א רע"ט:

א פירוש על הרמב"ם מהל' אישות וקצת מהל' גירושין והרב חיד"א ראה הס' בכ"י ישן נושן (כ"כ בס' ככר לאדן סי' ז' לקוטים זער שם אות י' סי' ז' דף י"ד ע"ב).

958 הר"ר יהודה אלגאזי, הרב המפולפל היה בר פלוגתיה של הרב מו"ה משה נבנשט די שיגוביאי זקנו של הרב מו"ה שלמה אלגאזי המעתיק בספרו גופי הלכות כללי האף סי' ס' פתקא אחת שכ' הרב מו"ה יהודה לברוסה להרב מו"ה דוד בן מלך ומפלפל בדבריו, ובקונטרס הנדפס בראש ס' דובב שפתי ישנים להרב מהר"ם די שיגוביאי נמצא להם פלפול עמוק כמס' בכא קמא פ"א ושאל בשנת שי"ו מן הרב מו"ה יהושע צונצין והשיב לו כנר' בס' נחלה ליהושע סי' ג'.

959 רבינו יהודה ב"ר אליעזר, תלמיד רבינו אליקים ב"ר מנחם [ע"ל

[M^g 466] חבר בשנה ה"א ע"ג (כצ"ל ככתוב בהקדמת

הספר ולא ע"ז כאשר הציגו על השער):

א' ס' מנחת יהודה, להבין דברי רש"י במקומות אשר קיצר
בלשונו וגם המקראות אשר לא נמצאו להם פתרון בפירושו
ומעתיק בו הרבה מדברי רבו הנז' וגם מדברי החוקוני [ע"ל
M^g 387] ומפשטי ר"מ מקוצי ומדברי שאר גדולים וגם (בס'
משפטים בפסוק וכי ימכור איש דף מ"ג ע"ב) מביא לאביו מה
שאמר לו בשם רבינו שלמה מדרך לנדון, והס' הזה היה
נמצא לכמה גדולים בכ"י (ככתוב בקול מבושר להחכם מו"ה
יצחק נונים ואיס הנרפס בראש הס') וגם הרב מו"ה חיד"א
ראה אותו בכ"י כמ"ש כשה"ג ח"ב אות ח' ס' ח' ונמצא בווא-
טיקאנו ס' כ"א נכתב על קלף בש' קס"ה, 4, ובפארמא חוץ ספרי
די ראססי שני העתקות (דהיינו ס' תקכ"ז נכתב ע"י ר' אברהם
ב"ר מנחם אטרינו כ"ד אדר ה"א קע"ב על קלף וס' תקל"ז ע"י ר'
ראובן ב"ר חיים כ"א שבט רכ"ו, 4, נייר) והובא לרפוס (נעתק
מכ"י הנכתב במנטובה בש' רמ"ח ע"י ה"ר ישעיה ב"ר יעקב מאס-
ראן) עם פי' רבותינו בעלי התוס' על התורה בצדו ע"י הח
ינון הנז' ועם ספרו עפר יעקב בסוף, בליוורנו בשנת תקמ"ג
[ונרפס עוד כס' רעת זקנים בלבוב תר"ו] ועוד נמצא לו כ"י
בוואטיקאנו ס' קס"א כאשר העיד ברטולוקי בס' קרית ספר-
ס' תר"ז.

ב' שיטה על מס' יבמות.

960 רבינו יהודה אלמאדארי, הוכירו הר"ב שה"ג בספרו ח"ב אות י'

ס' ו' שראה ממנו בכ"י ישן נושן ובלוי קצת:

א' ביאור להל' הרי"ף מפסחים ומגילה ואינו מוכיר בפירושו כ"א
מדברי הנאונים כמורכב סעדיה גאון ורב דוסא בנו ורב שרירא
ורב האי ווולחם מהגאונים. נר' מזה כי הרב היה קדמון מאוד.

961 הר"ר יהודה, החכם והרופא והנשיא נטע נעמנים מגזע נשואים

ושועי ארץ ספרד בני **אלפאכר** (הנקובים לשבת
בראש השו' הרמב"ם להר"ר שמואל אבן חבון הנז' בס' אגרות
ושו"ת הרב) בן החכם והנשיא הר"ר יוסף וגם הוא לא נפל
מומשפחתו והיה חכם כולל בכל החכמות ועסקל והיה תורת
אהיו בלבו ואליה היה נאמן ולא נתן תפלה בהויות דאביו ורכא
ולכן עמד על ימין הקדושים רבינו שלמה בן אברהם ושני
תלמידיו (ע"ל אות ש') לבלתי נתן אותם למשטח חרמים כאשר
עלה על לב קצת קהלות פרובינצא ולא פנה לבקשת הרד"ק
והר"ר אברהם ב"ר שמואל הלוי בן הסדאי, עסכילא הרהר ח"ו אחרי

כסא כבוד הרמב"ם אשר מספרו תורה יבקשו כל אפסי ארץ ואליו ידרושו ורק על הנוקשים אחר ספר המורה וכורתים ברית עם היונים להניא את לב בני ישראל מהתורה ואשר נתנה לנו מורשה ולחבר אותה להיות אהל אחד עם חכמת יוניה, עליהם שפך כאש חמתו ככתוב כל זה מפורש בתשובותיו על כתבי הרד"ק אליו (הנדפסות בס' אגרות ושו"ת הרמב"ם הנו'). שפת אמת תכון לעד [וע"ל 731 א.].

962 הר"ר יהודה אסקירא, מובאת תשובה לו אשר נשלחה מקושמנ-דינה להרב מהר"י קארו בשו"ת אבקת רובל סי' מ"ה.

963 הר"ר יהודה אריה ממודינא* ב"ר יצחק, בן הרופא מו"ה מרדכי ממשפחה רמה אשר חמיר נמצא אצלם תורה וגדולה

במקום אחד, יצאו מצרפת וכאו לוויטרבו וגרו שם ימים רבים ומשם הלכו למודינא ויאחו בה ויפרו וירכו ולכן לקחו לכינוי שלהם די מו-דינא. — נולד בוויניציאה כ"ח ניסן משנת של"א כי אבותיו אשר היו דרים בפירארא נסו לנפשם מחמת הרעש אשר היה שם בפירארא בשנה ההיא הנו' בס' מאור עינים בח"א ובאו לוויניציאה ושם אמו רחל הנקראת דיאנה בת כמ"ר יוחנן הלוי אשכנזי, ונמול ע"י הרב המקובל מו"ה מנחם עורי מפאנו, מקטנותו נר' סימן טוב בלמודו ולמד בתחילה אצל מו"ה עוריל בן הרב מו"ה משה באסולה ואח"כ אצל מו"ה יצחק גאליקו רב ורופא ומקיבל ואח"כ שנה אצל מו"ה אליקים ממא-צאנינו מקובל ואיש אלקי ובשנת ש"מ שלחוהו אבותיו ממונשניאנרה אשר היו דרים אז שם לפירארא ללמוד שם תורה וחכמה והיה שם שנה א' ולמד ד' חדשים אצל מו"ה יחיאל מיוולי ושמונה חדשים אצל מו"ה חוקיה פינצי ומלבד מה שלמד עוד שם מחכמות למד גם לשון לאטינו ומשנת שמ"א בחדש אייר הלך לפאדובה ללמוד אצל החכם מו"ה שמואל ארקוולטי והיה סמוך על שולחני שנה אחת ושמע מפיו תורה וגם למד ממנו מלאכת השיר ולשון וך כי הוא אהבו אהבה נמרצת עד יום מותו ולא חשך מאתו מאומה והיה אומר עליו שהוא אחד מן התלמידים אשר הוליד ברמותו ובצלמו, ומקץ שנה נקרא מאבותיו לשוב הביטה ולמד שם שתי שנים אצל בחור אחד מאיטליא הבא מצפת מו"ה משה ב"ר בנימין בסולרה מלרוקא נכד הרב מו"ה משה באסולה הנו' וממנו למד הרבה (ונד' קינה אשר קנן עליו במותו בלה"ק ולשון איטליא ככת אחת בספרו מדבר יהודה דף פ' ע"ב) ומאז חדל ללמוד עם רב קבוע כ"א לבדו ובשנת ש"ג ה' תמוז לקח את רחל בת אחות אמו לו לאשה וביום השבת סדר קרח כשדרש מו"ה שלמה ספורנו בכיה"כ איטאליאני שם נתכבד מטעם שלשה גאוני וויניציאה (מו"ה שמואל יהודה קצינלנבוגן ומו"ה יעקב הכהן ומו"ה אביגדור

(* צ"ל מודינא כאשר העיד הוא בעצמו וכ' „אני חותם עצמי בנוצרי ליאון מודינא דא וויניציאה ולא דא מודינא" כ"ב גרעין, B. X S. 141. אכן בפיוטיו חתם „ממודינא" בנ"ל בפיוט „יום זה יתי משקל" שאומרים כ"א בער"ה.

ציוידאל שהיו שם במעמד עם שאר רבני העיר שקראו בשם החבר ואף הוא השיב אמרים ודרש במשנה עשה לך רב וקנה לך חבר והדרוש ערב מאוד להשומעים, ובשבת נחמו משנת שנג' דרש שם בפעם ראשון ברוב עם אשר לא יכלם הכיה"כ ומכללם חכמים ווקנים רבים וגדולים הוא הדרוש הראשון הנד' בס' מדבר יהודה ובחדש אייר בשנת שנג' קבע ישיבה ומדרש שם בבית הנניד כמ"ר קלונימוס בילוגראדו ודרש מדי שבת בשבתו פעמים בנ' או בד' בתי כנסיות ויצא לו שם בארץ איטאליא בדרשותיו אשר הוטבו בעיני כל שומעם לא תמלא אונם משמוע ובכל יום היו אצלם חחדשים ובסוף שנת שנג' הלך משם לפירארא ונתקבל שם באהכה לדרוש שם בכל שבת בכיה"כ וגם קבעו לו שם ישיבה וחיבה יתרה נודעת לו שם אך לא ארכו לו שם הימים כי מרוב אהבתו לויניציאה עיר מולדתו גברה עליו המרה השחורה וחזר לשם בשנת שס"ז וגם לדרוש ככראשונה על מקומו הראשון וגם במדרשת"ת, בראש שנת שפ"ז כימיהג הסוכות כאשר הסכים הח' מו"ה יצחק גרשון ללכת לארץ הקדושה נחנה עליו משא הדרוש בכיה"כ הגדולה וחתנו הח"ר יעקב לוי ב"ר קלונימוס אשר היה חתן תמים במעלות ומלא תורה וחכמה כרמון המך כידו עד בא עתו שנחבקש למרום ר"ח תמוז שפ"ט והניח אחריו נער בן ח' שנים הוא הנקרא יצחק מן הלויים, ומאז עד יום מותו היו רוב ימיו מכאובים מחמת הצרות והחלאים אשר סבבוהו עד יום מותו בעיר מולדתו בשנת ת"ח אחרי אשר צוה לכיתו ביום ג' ג' סיון וגם צוה הדברים אשר יוהקפו על מצבתו וגם צלם דמות תבניתו נחקק בחייו בש' שצ"ז ע"י צייר אומן (ככל' אלו הדברים לקוחים מס' חיי יהודה כ"י הנמצא אהי אך בקצור נמרץ כי הוא מאריך שם הרבה בכל פרט וגם מספר דברים ועינים הנוגעים רק לו ואין לור חפץ לדעת אותם וכל אשר הוספתי על דבריו הוא נסגר, ואלו חבריו אשר סופר ומונה בס' חיי יהודה כ"י (ונעתקו באגרות יש"ר ח"ב דף ע"ג) עם הוספות אשר הוספתי על דבריו:

א' ס' סור מרע, דיאלוגי אלדד ומידד שניהם יהדיו מדברים על שבה וגניית הצחוק. חברו בהיותו בן י"ג שנה ולא קרא שמו עליו. נדפס בויניציאה בשנ' שנו' ונדפס עוד כפראג בש' שפ"ה ועוד ד' לירא תי"ז ובפפר"מ תע"ג ונדפס עוד עם מראה מקום הפסוקים והחלמיד וקורא לו שם חדש: צחקן מלומד ומתחרט ובסופו כמה מעשיות מהתלמוד ושאר ספרים ועם העתקה לל' אשכנז ובכתיבתם ע"י שלומיאל בן צוריג'שדי (ברוך בר משה מפרויסטיץ הוא הגבר אשר הלך השכים ואשם וכחש באלקים חיים ומלך עולם ודרש אל המת ואמר לעץ אבי אהה כי בהקדמתו להמעשיות קראו ארוני וחשבו בכלל נביאי האמת ונקרא בין העמים פרידריך אלכערט קריסטיאן והוא אשר

הביא לדפוס שם בלייפציג בשנת חמ"ז פי' אברכנא על נ"ר אף כי כאמת לענ' להנוצרים ולאמונתם כאשר הוכיח סופו כי ברח משם עם בת יחידה שלו בשנת תנ"ה ולפי הנשמע הור' לדת האמת, אם אמר הדבר תהי' מיתתו כפרתו) בלייפציג בשנת תמ"ג, ועוד כנזכר והעתקה בל"א יהודית ע"י הר"ר א"ה קוטנים. אמשטרד' תנ"ב, 8, ונקרא שם בראש הספר „תלמיד צחקן מוסרי“ [גם נד' עם העתקה בל' רומי ע"י א. פפייפער ועם הקדמת ר' אברהם ב"ר שלמה חיים חבר טוב ור' יעקב ב"ר מתתיה טריווש ותחבולה להראב"ע בוויטזענבערג 1665 למספרם ונעתק לל' צרפת ע"י הח' קארמולי נד' בכריסעל 1842].

ב' ס' סוד ישרים, ובו מאה חידות וכמה סגולות מלוקטות נדפס עם שמו בר"ת בויניציאה בשנת שנה' ובירונה ת"ז וכאמשטרדס ת"ט ובפפד"מ הס"ב [ועוד עם הגהות ר' דוד בן שמעי בלי' מקום וזמן הדפוס].

ג' ס' צמח צדיק, מדבר בהישרתו וכתקון המדות מ' פרקים העתיקו מל' לאטינו ללה"ק והוסיף בו מדיליה בכל פרק ופרק מלים ערבים מעסוקים וממאמרי רז"ל [משלים וציורים אצל כל משל] נדפס בויניציאה בשנת ש"ס, 8, וגם בו התום שמו רק ברמז (ומובא בס' יעיר און מדבר קדמות מערכת ד' סי' י"ג וריש מערכת ח' וכנר' נעלם דבר שם המחבר מעין העדה הרב חיד"א).

ד' ס' מדבר יהודה, חלק ראשון, כולל כ"א דרושים מדרשותיו לענינים שונים ונדפס בויניציאה בשנת שס"ב עם מפתח בסופו ושירים בראשו לתח' מו"ה שמואל ארקוואלמי ולהרב מו"ה עורי' פיגו.

ה' ס' גלות יהודה, והוא פשר דבר כולל פתרון מלות כל התנ"ך ופרקי אבות וההגדה בלשון לעו איטאליאני עם איזו דרכים בדקדוק בראשו נד' בויניציא בשנת שע"ב ונד' שנית בפאדובה עם תוספת ממלות רז"ל ומפרשים שעשה הרב הנקרא פי אריה בשנת שצ"ט, 4.

ו' ס' לב האריה, לזכרון המקומי לעורה ולתומכהו בתחבולות והתרי"ג מצות כסדר הרמב"ם רשומים בסופו על דרך מלאכה זו [להקל על הזכרון] נד' בויניציאה שע"ב, 4.

ז' ס' בית לחם יהודה, מפתח ממאמרי ס' עין יעקב על פי ערכים וראשים על דרך ס' זכרון הורת משה עם לוח הערכים בסופו נד' בויניציאה בשנת שפ"ה ועוד כפראג בשנת הס"ה, 4.

ח' ס' צלי אש, קיצור פי' הרב דון יצחק אברכנאל על ההגדה של פסח [ועם העתקה בלשון איטאליאני להרב ועם צורות].

ט' תפלות לכל ימי השבוע על כל צרה שלא תבא נדפסו בכרך קטן*).

י' ס' בית יהודה, חוס' כמה מאמרים מהגמרא על ס' עין יעקב ועל קצתם יעיר און לשמוע מהם למודים ויורה עליהם בפתחו אמר הבונה ובסופו מפתח לכולם ע"ד ספרו בית לחם יהודה הנ"ל התחיל להדפיסו בויניציאה בחדש אדר שצ"ד ונמשך עד חדש תשרי שצ"ה, 2, יען הושמו לו עלילות מן הצענוור כי הלשינו עליו פריצי עמנו ועי"ז נחפס נכדו הר"ר יצחק מן הלויים וישב בכית האסירים ס' יום וכית הדפוס נחתם עד כ"ח תמוז שצ"ה יצא הפשי חנם.

יא' פסק אשר דרשה בשנת ש"ג על דבר אשר אסרו ראשי ומנהיגי המדינה כמה מיני צחוק בגזירת חרם ושמחא להורות שלא יפה עשו לאסור בחרם כי נחננו בזה מכשול והקלה לפני החמוץ, והביאו לדפוס שם ושלתו בכל הפוצות ישראל.

יב' ס' ארוי נוהם, חברו בשנת ת' נגד הקבלה והמקובלים מרוב שיהו וכעסו על אחד מהם אשר בספריו דבר תועה על אורות ישראל וכפרט נגד הנשר הרמב"ם ונמצא אתי ככ"י שני פעמים (ונקרא שם בטעות שאגת אריה כי הרב הוכיר כבר בהסכמתו לס' אילים הנדפס בשנת שש"ט מאמר שאגת אריה אשר חיבר וזה הס' נגד הקבלה נתחבר מטנו י"א שנים אחרי כן ולכן מוכרח שהוא ספר אחר לו אשר יזכר לקמן) חלקו לג' שערים הכוללים ל"א פרקים ונדפס בלויפציג בשנת [ת"ר], 8, מלא שבושים וטעויות ובלוי סדר**).

יג' ס' בן דוד, נגד אמונת גלגול הנפשית והזכירו בס' ארוי נוהם שער ב' פרק י"ב חברו בשנת שצ"ו לבקשת דוד פינצי שוכן מצרים שהיה מתנחם בזה ממיחת בן יקיר לו בן ט' שנים, וגם הוא נמצא אתי כ"י [ונדפס בס' טעם זקנים פפר"ט תרט"ן].

יד' ס' מגן וחרב נגד הנוצרים, מזכיר בצואתו אשר בס"ס היי יהודה ונמצא כ"י בחוק ספרי די ראססי ס' אלף קמ"א [ואפס קצהו נדפס קיצור מטנו בס' מנן וצנה ע"י האג"ג].

טו' ס' שאגת אריה, השובה על ס' קול סבל שחבר ר' אמתי בר' ידעיה בן רז בשנת ר"ס בעיר אלקלעה, והוא כולל חשובות נגד הכופרים בחזרה שבעל פה ובדברי חז"ל חברו בש' שפ"ב וכלי ספק הוא המאמר הנרמז מאתו בההסכמה הנזכרת וכתוך

(* וה"ה רמ"ש הביא ס' תפלות ישראל והם תפלות לכל ימי השבוע לפי סדר המזלות המשמשים יום ביומו.
***) הובא לדפוס ע"י יוליאוס פירסט בתוס' פתיחה גדולה ועם הערות ומפתח והקדמה מפלוני אלמוני [ר' שלמה ראזענטהאל בפעסט] ובפתיחה העתיק הח' פירסט מאמר בענין הקבלה להח' צונין.

ספרי ודי ראססי ס' פ"ה נמצאים שני פרקים הראשונים מהם' והשאר חסר [ונדפס בס' בחינת הקבלה מאת יצחק שמואל ריגיא בגוריציא תרי"ב].

ט"ז ס' האבות ליהודה, פי' על מס' אבות.
 י"ז פירוש על חמש מגילות, ההלים, שמואל ועל ההגדה.
 י"ח דרשות הרבה מאד ופי' לכל התורה ולקישים רבים.
 י"ט פירוש על ההפטרות וקישורם עם הפרשה.
 כ' חיבור ללמד לחבר אגרת בלה"ק.
 כ"א העתק ללה"ק מס' החכמה ואיקליויאסמיקו וחשמונאים ואחרים.
 כ"ב ס' לקט יהודה, אוסף הפסקים אשר עשה.
 כ"ג שירי יהודה, קיבוץ השירים אשר לו ונמצא אתי כ"י הרב בעצמו. כוללת הס"ה סימנים משירים לענינים שונים ובתוכם בס' של"ח ושל"ט קאנטו ראשון ושני אשר העתיק בהיותו בן י"ב שנה מן האריאוסטו וקינות על מות הגונים והגונות ומצבות רבות וגם הדברים אשר יחצבו על מצבתו בס' שפ"ב, על ע"ד דפים פאליא קטן וחסר דף הראשון אשר כלל הו' סימנים הראשונים [ובס' שצ"ה שם נשא קינה על פטירת הר"ב קרבן אהרן].

כ"ד חיי יהודה הנז', ודע שבס' הנמצא אתי כ"י לא נמצא שום זכר להמעשה שהביא בשמו הר"ב שה"ג בח"ב אות י' סי' ע"ט [שמאו ראה תינוק בן ששה חדשים גוסס אשר בצאת נשמתו פתח עיניו ואמר שמע ישראל האמין בגלגול] כאשר לא נמצא גם בהס' כ"י של הר"ר אורי חי סארוואל וכאשר העיד בס' אגרות יש"ר דף ע"ג, ולכן ברור כי צדקו דברי החכם יש"ר (שם ח"א דף פ"ד) שהס' חיי יהודה אשר ראה הרב חיד"א בלי ספק נכתב ע"י א' מתלמידי הרב אשר נטה לדעת המקובלים והוא הכנים בתוכו הספור הזור למען הראות כי בסוף ימיו היתה רוח אחרת עם הרב ומלבד הספרים הנזכרים נחשבו מאתו שם רוב הספרים גם אותם אשר למחברים וולתו אשר נדפס בהם בקשה הקדמה או שיר וגם נקובים שם ספרי מחברים נוצרים אשר נמצא לו בהם שירים וכדומה ונלא אתי להעתיקם יען כי כבר נעתקו בס' אגרות יש"ר כנז'.
 עוד חבר לבקשת שר אגליוז לתת למלך איטליאטירה בל' איטאליאני:

כ"ה ס' הכולל כל חוקי היהודים וחירותיהם ומנהגם ביום הורה בגלוחם נדפס בפאריש בשנת שצ"ו, 8, והדפיסו שנית אחרת אשר הסיר ממנו הטעויות שנפלו בהדפוס ותיקן כמה דברים שהיו מחוסרי הבנה כווינציאה ונעתק גם ללשונות אחרות

[ונעתק ללה"ק ע"י שלמה ראב"ן עם הערות והארות בסוף הס'
מאת ה"ה ר' אהרן יעללינעק בווי"ן תרכ"ז].
[והח' רמ"ש הוכיר עוד מחיבוריו:

כ"ז ס' זקני יהודה, כולל שו"ת כ"י הביאו הר"מ חג"ו בספר לקט
הקמח.

כ"ז ס' אוצר החיים, בעניני הקבלה כ"י.

כ"ח ס' אור טוב, ביאור מילות לה"ק לחינוך הנערים, נדפס באמ-
שטרדם הל"ה ובוניציאה בשם אור לוו המ"א ועוד שם בשם
אור לוסטרו חמ"ד ועוד שם חס"א ולפי השערת הח' הנ"ל
חיבר ג"כ ס' מעדני מלך על שחוק "שח" כמ"ש לעיל דף 81
ודף 41].

964 הר"ר יהודה אשכנזי ב"ר יוסף, החן הרב מו"ה ברזילאי יעבץ

ותלמידו [ע"ל 643 ג.א.] היה רב מובהק ומפולפל גדול
והרביץ תורה באיזמיר בישיבת מהניקי החורה והרבה
גבולו שם בתלמידים גדולים ומכללם הרב מו"ה יצחק
מאיוו וחבר כמה חיבורים, ונדפס מהם:

א' ס' מחנה יהודה, אשר לפנים כאשר נכתב מן הרב היה
שיטה על מס' בבא בתרא ונסדר ע"י בנו הרב מו"ה רפאל
על טור השן המשפט ובית יוסף בשאלוניקי בשנת תקנ"ז. עוד
נזכר מחבוריו בהקדמת ס' מראה עינים ובס' מראה הגדול
לכנו הרב חנ"ו וכרשימה ספרים שראיתי:

ב' ס' יד יהודה, שיטה למס' בבא בתרא [וה' לשבעות, יומא,
מגילה, פסחים, נד' בשאלוניקי].

ג' ס' גבול יהודה, שיטה על גיטין והי' כתובות וב"ק [נד'
בשאלוניקי תקכ"ו].

ד' ס' שרידי יהודה, נדפס בס"ס מראה הגדול ח"ב.

ה' ס' קהל יהודה, חי' על ש"ע י"ד וכסופו חידושי ש"ס השמטות
מספרו מחני יהודה נד' בשאלוניקי תקפ"ח].

965 רבינו יהודה ב"ר אשר ב"ר יהואל היה בן הרכיעי לאביו הנולד

לו בארץ אשכנז אחרו רבינו יעקב (המזכירו בטור
או"ה ס' ת"ז ובפ"י עה"ת ריש סדר וישלח) והיה חתן אחיו*) ככתוב
בס' יוחסין דף קל"ב ע"ב) ובא לארץ ספרד לפני אביו להכין לו צידה
בטוליטולה [כ"כ הר"ב שה"ק] [ע"ל 543 ג.א.] ומלא מקום אביו כמותו שם
וישב על כסאו והרכיץ תורה בתלמידים ומגדולי תלמידיו היה רבינו מנחם
בן זרח אשר למד לפניו בראשית המאה השנית מהאף הששי (ככתוב

(*) המחבר הלך בעקבות בעל ס' יוחסין שכ' שנשא בת ר"י בעה"ט אכן על מצבת הרב
נזכרו שתי נשיו אשר לקח, הראשונה בת ר' יהואל אחיו ואחר מיתתה נשא בת ר' שלמה אחיו
וגם היא מתה עליו במנפה בשנת ק"ט. ע"י אבני זכרון דף 9.

בהקדמתו ל"ספרו צידה לדרך) והר"ר חיים בן בינאם כנר' בחש' הריב"ש סי' רצ"ד*) ועלה לשמים בשנת ה' אלפים ק"ט ליצירה (ס' יוחסין דף קל"ג ע"ב), ומספריו אשר חבר נודעו לנו:

א' ס' תשובות ופסקים ונוכרים בחשו' זקן אהרן סי' ד' דף י"ג ע"ב ובפסק ההוא מביא לאהיו רבי' יחיאל וגם מן הרב מהר"י קארו בבית יוסף למור י"ד סי' שמ"א ולמור הוה"מ סי' ק"י וגם בתשובותיו לאה"ע דיני נישין ונירושין סי' י"ד סוף סעיף ד' ובשאר מקומות [נדפסו בשם.ס' זכרון יהודה בכרלין בשנת תר"ו]

ב' ס' אגרת התוכחה, צוואה לחמשת בניו ומספר בה כל עניני אבותיו ועניניו ועסקי ביתו ומצוה עליהם ללכת ביראת ה' וכדומה בארוכות נזכרה בס' יוחסין דף קל"ב ע"ב וגם בעל שה"ק ראה אותה ומעתיק דברים ממנה בספרו (דף ס' ע"א) וגם היחה נמצאת להמקובל מו"ה חיים ויטאל ומעתיק ממנה במגלת סתריו כמובא בס' שה"ג ה"א אות א' סי' י"ו.

966 הרב הקדוש הר"ר יהודה בן אשר, היה מחכמי טולייטולא

וממרבצי תורה שם בזמן הריב"ש ונשאנו ונתנו זה עם זה בהלכה כנר' בחשו' הרב סי' ר"מ רע"ג רפ"ה ורצ"א והיה נינו של רבינו אשר ב"ר יחיאל ודומה לאבותיו ולמשפחתו הנקראים קדושים יען כי קדשו את השם בכל השמדות וגם הוא לא נפל מהם וקדש השם ברבים ביום זעם בשנת ק"א אשר יצאה גורת שמד בכל ארצות קאטאלאניא וקאשמיליא וארגון עם חמותו ואשתו ובניו והרגו זא"ז (כ"כ בס' יוחסין דף קל"ב ע"ב ודף קל"ג ע"ב ולפי הנראה יש שם קצת הערובות גופים הקדוש הורה עם רבינו יהודה בן הרא"ש הנ"ל ונמשכו אחריו בתערובות הוה בעל שה"ק דף ס' ע"א ובעל ס' עומר השבחה דף קל"ו ע"ד) ופלגינן דבוריה כי רבינו יהודה הראשון היה נשוי בת אהיו וחמותו ואשתו של הקדוש שנהרגו לא נודע לנו משפחתם ולפי דברי האגרת של הר"ר חסדאי קרקאש המובא בס' שה"ק דף קי"ד ע"א נהרג בשנת קכ"ב) ומתלמידיו היה דון מאיר אלגואדיש (יוחסין דף קל"ד ע"א) וחבר לפי דברי הר"ב ס' יוחסין:

א' ס' חוקות השמים, והוא בלי ספק על חכמה החכונה כי הרב הוה עסק גם בחכמות כנר' בחשו' הריב"ש סס' ר"מ ש:מצאו בידי הריב"ש שלשה קונטרסים מפי' בן סיני שמסר לו הר"ר יצחק אלחנן תלמיד הר"ר יהודה למסרם לרבו, ואולי חבר גם הוא:

ב' ס' חוקת התורה, המובא במהרי"ק ריש ערש קע"ח ומייחסו

(*) ר' נזיר בעל ס' אבקת רוכל ש"ק נ"ח ב' ועי' בהקדמת המגיה לס' זכרון יהודה.

לכנו של רבינו אשר המדבר לפי הנר' שם כדני קריאת התורה, ואולי גם כדני כתיבת ס"ת והשיך לזה*).

967 הר"ר יהודה בן כולאט בן הר"ר יוסף, היה ממגורשי ספרד מעיר אישטיליאי אשר במלכות נאבארה ותקע אהלו כהעיר קושטנטינה בימי רבינו אליה המורתי וחתם על פסק הרב אודות החרם משנת ה"א רע"ט כתשובתו סי' ט"ו וגם חתום עם רבני קושט' בהסכמתם על הזקנה הנעשית בארטא הנדפסת בס' בנימין זאב סי' ש"ה ושקיל וטרי טובא עם הרב מו"ה חס בן יחייא כנדפס בס' אהלי חס סי' ו' ל"ד ל"ה ל"ח מ"ו מ"ח ומ"ט, והביא לדפוס שם בשנת ה"א רע"ס' הליכות עולם להר"ר ישועה [ב"ר יוסף הלוי מארץ תלמסאן].

968 הר"ר יהודה ביגא ב"ר משה, מילידי שאלוניקי וקרוב אצלי שהיה אחי הרב מו"ה יצחק ביגא אשר חיבר ס' בית נאמן היה מרבני קושטנדינא וחתום על גב"ע הנעשה שם בשנת ש"ע הנדפס בתשו' מהר"י מטראני ח"א סי' קל"ט והר"ב פני משרה השיב לו בשנת שצ"ו (כה"א סי' ס) וקוראו "סיני ועוקר הרים ארירת דבי עליא" והלך לצפת והרביץ שם תורה הרבה כרכים וגם היה דרשן ובעל אגדה ונפטר שם (קה"ד דף מ"ח ע"א), וחבר: א' ס' מלכי יהודה, כולל ט"ו דרושים, נדפס בלובלין בש"ש ש"ע, 4.

969 הר"ר יהודה בימון, היה דיין מצויין באנדרינופל בימי הרב מוהר"י מטראני אשר הסכים על פסקו בשנת שפ"ב כנר' בתשובותיו ח"ג חוה"מ סי' ק"ב וק"ג וגם נמצאת לו תשובה בס' זרע אנשים כ"י הוא קבוצ' מן רע"ז תשובות לכמה רבנים ראשונים ואחרונים ככתוב בס' בית ועד סי' כ"ח ומ"ז.

970 הר"ר יהודה ביסאנדרו, היה מרבני ארץ הקדושה וראהו שם הר"ב קה"ד כהיותו שם בשנת ה"א תי"ב ככתוב שם דף מ"ט ע"ב.

971 הר"ר יהודה בן בלעם (נר' שבלעם אינו שם עצם, מהא דאמרי חז"ל ביומא דף ל"ח ע"ב ושם רשעים ירקבו וכו' דלא מסקינן בשמיהו*) כ"א שם משפחה ספרדית ומצאנו עוד חכם א' המכונה בשם זה כפי' הראב"ע לדניא י' א' ר' משה בן בלעם) הספרדי משוליוולה אחד מוקני לשון הקדש אסף ספרים קטנים (כ"כ הראב"ע בפתיחתו לס' מאזנים) והיה חי לפי השערתי כמאה השמינית אחר ד' אפים סמוך לסופו ובתחילת המאה החשיעית כדור אחד עם הרב ר' משה הכהן בן גיקמיליא

(* ויותר נר' שהוא לרבי' יהודה בן הרא"ש הג"ל No. 965 כי במהרי"ק (ד' וניצואה סי' קע"ז) לא נזכר שם המחבר כ"א בנו של ר' אשר ומסתמא הוא הנודע בשערים של הלכה ואולי הוא לר' יחיאל.
**) ועי' תוס' שם ושבת דף י"ב ב' ד"ה שבגא, ומנלה י' ע"ב ד"ה רבה בר עופרין, וכתובות דף ק"ד ב' ד"ה שני.

המעתיק ספרי ר' יהודה היוג כנר' בס' שפת יתר להראב"ע סי' ל"ח שם מוכר שה"ר יהודה לעג על דברי ה"ר משה בפירושו לפסוק בקהלם אל תחד כבודי שהכבוד הוא הנפש [מובא עוד מן הראב"ע בפ"י עה"ת בסדר ויחי בפסוק הנ"ל ובפירושו על תהלים מומור ז' פסוק ו'] ואחרי בן הודו וז"ל, נר' מזה שהיה להם ישיבה אחת בעולם והשיבו זה א זה על דרך מנחם בן סרוק ודונש בן לברט, ושיניהם חיו בסוף ימי ה"ר יהודה היוג המדקדק הראשון אשר ראה בעודו על האדמה לס' טעמי המקרא ורמזו עליו בדבריו המובאים במאמר המאריך אשר בסוף ספר מנחת שי (דף ד' ע"ד) שם הביא לר"י היוג שכתב בשם מחבר אחד ז"ל "הקורא הגעיה היא הנפשת המלה וכו'" והמהכר הזה הוא הר"י בן בלעם כאשר העיר על זה הר"ב מנחת שי בעצמו שם והלשון הזה נמצא בס' טעמי המקרא שער הגעיה דף כ' ע"ב, ומחבריו נזכרים:

א' ס' טעמי המקרא* על הטעמים של הכ"א ספרים נחלק לשערים נדפס בפארים בשנת שכ"ו מוגה ע"י יוחנן מירקירוס [Mercerus] המלמד לה"ק בישיבת פארים עם הקדמה לו בראש הס' בל' לאמין והוי"ו יקר המציאות מאוד ונמצא אתי ש"ל ונמצא אתי עוד הספר הזה כ"י החכם ר"וו היידענהיים העתיקו מכ"י אחר בשנת תקנ"ט ועבר עליו בשקידה רבה והסיר השבשים ממנו וחלק השערים לפרקים וגם הוסיף בצדו הערות רבות ויקרות.

ב' ס' הוריית הקורא, הוכירו בעצמו בס' טעמי המקרא בסוף השער על שמות המלכים דף כ"ד ע"ב ז"ל "וכבר זכרתי בס' הוריית הקורא והלשון הזה העתיק הח' רוו"ה בס' משפטי הטעמים שלו דף ט' ע"א, נגד זה העיר בראש ס' טעמי המקרא מכ"י שלו שזכרתי "דע שבמקרא כ"י שנמצא בעיר קעניגזבערג יש בגליון אצל היבת מעינות בס' בראשית ח' י"א וז"ל כן נקד הר"ר שמשון והביא עליה כ' במסורת אבל הר"ר שלמה לא עשה כן בהוריית הקורא" עכ"ל ומניה משמע שהמחבר הזה הוא ר' שלמה לא ר' יהודה עכ"ל החכם והדברים הללו שהעתיק מהמקרא כ"י הנכתב בשנת ה"א ע"ג לקוחים אצלו מהס' רעפערטאריום פ"ר ביבלישע אונד מאַרגענלאַנדישע ליטעראַטור לאייכהאָרן חלק י"ו דף כ"ה.

ג' ס' הפעלים, נזכר בס' אהל מועד להר"ר שלמה מאורכינו בערך כלל ובערך רשע וכלי ספק אליו כיון גם הר"ק בס'

(*) והוא קיצור מס' הוריית הקורא הנז' לקמן חברו בל' ערב ונעתק לל' עבר וגם מאמר בטעמי אמת הוציא לאור הח' מירקירוס הנ"ל בפארים ש"ז ונדפס שנית עם הגהות ועם הקדמה מאת גבריואל ב"ה אייזיק פאלאק באמשטרדם תרי"ט. והרב ר"וו היידענהיים הדפיס שער א' וג' מכנהו בספרו משפטי הטעמים.

השרשים שלו שרש כלל ושרש לאך ואולי הוא הס' התננים*) המובא כס' כפתור ופרח סוף פרק נ"ח (דף חמ"ד סע"ב) [רפוס ברלין דף קכ"ד ע"א] ועי' כס' השרשים הנו' שרש מרט מ"ש בשם י"א.

ד' פירוש לס' יצירה [?] כן נר' קצת מלשון ס' מקור חיים בסדר מצורע דף ס"ט ע"ב במ"ש כס' יצירה וכמ"ש ר"י בן בלעם.

ה' פירוש על ס' תהלים, מובא בפירוש הראב"ע בכ"מ (כמו במזמור ד' ו' י' ע"ד פ"א פ"ד פ"ו פ"ח ק"ז קט"ו קמ"ד) ומשיג בו על פי ר"מ הכהן ככתוב לעיל ועוד במזמור פ"ד פסוק ד' ונוכר לו ג"כ:

ו' פירוש על פסוקי ישעיה, הרומזים על משיח בס' העקרים מאמר א' פ"א, אולי חיבר פירוש על ס' ישעיה, ונוכר גם בפ"י זכריה להראב"ע; [עוד חבר:

ז' ס' אותות הענינים על מלות השמוש בלה"ק, חברו ג"כ כלשון ערכי בשם כתאב חרוף אמעני ונעתק ללה"ק ונמצא כ"י בפאריש].

972 הרב דון יהודה בן באנבנשת, ונקרא גם מו"ה יהודה בנכנשת הספרדי הלך כאשר הגלה משם לשאלוניקי הוא והרב

מו"ה שמואל פראנקו ואחרים מחכמי ספרד ופגעו שם מנהג אשכנז אשר הנהיגו החושבים האשכנזים שבאו לשם קודם להספרדים ולכן כבואו לשם אחריהם הרב מו"ה יעקב בן חביב נלוה עמהם ויסרו גם מנהג ספרד בשאלוניקי וחקנו חקנות ומנהגים (כנר' כל זה בתשו מהרשד"ם חלק יו"ד סי' ל"ז מ' מ"ב) והמה היו לעינים להרבנים מו"ה אברהם סיראלוו [ע"ל 201 א] ומו"ה שמואל די מדינה ונמשכו אחריהם בדיני בדיקת הריאה אשר ייסרו (תשו' הרשד"ם חלק יו"ד סי' מ"ד), וס' התלמוד של הרב נוכר מן מהרשד"ם (בה' אה"ע סי' ר"ג) בחזקת בדוק, אולי הביאו עמו מארץ ספרד.

973 הר"ר יהודה בנכנשת, תלמידו של הרב מו"ה אשר הכהן בן ארדוט היה מרכני שאלוניקי בזמן הר"ב קה"ד ככתוב שם דף מ"ה ע"א ודף נ' ע"ב.

974 רבינו יהודה ב"ר בנימין הרופא, הנקרא גם ר' יהודה העניו על שם משפחתו שהיו נקראים העניים היה באיטליא בראשית האלף הששי והיה שניו ורבו של הר"ב שיבולי הלקט ושל המחבר ס' הניא ושאל מן רבינו אביגדור הכהן כנר' בשהלק' סי' כ"א וכ"ב וכס' הניא דף כ"ג ע"ב וצ"ח ע"ב, וחיבר:

(*) ז"א כי ס' הפעלים כולל כל הפעלים הנגזרים מן השמות וביאורם כל ערכי ע"ס א"ב וס' התגנים מדבר במלות השנים במבטא וצורה ושונים בענינים והוראתם והוא ג"כ ע"ס א"ב ועלים לדוגמא בהעתקה העברית מכ"י פאריז מן שני חספרים, הוציא לאור תת' ר"ל דוקס בלישעראמור-בלאט ד. אריענט 1846.

א' פירוש על ס' הלכות להריא"ף, ונמצא אתי כ"י ישן נושן פ"ה הרב על מס' פסחים, יומא, סוכה, יו"ט, (ביצה), משקין, (מ"ק), ר"ה, מגלה ותענית מס' ההלכות מזכיר בו פירושי רבינו גרשום, רש"י, רשב"ם, ר"ת, ישעיה (הראשון), ר' שמשון ולבעל ה"ג ולתשו' הגאונים ולדברי ר' אביגדור הכהן, וגם מכי"א בפ' אלו מגלחין תשו' רבינו אביגדור לו ומכיא בפ' כל שעה מפי הרב כ' מאיר ב"ר משה ומכיא עוד בפ' אלו מגלחין וידענו מזה שקבל מזה הרב, והוא קורא להריא"ף הגאון הפוסק והרב מו"ה חיד"א העיד בס' שם הגדולים ח"ב אות י' סי' ו' שראה פירושו כ"י על רוב הלכות הרי"ף ומכיא גם בשו"ר ברכה לאורח חיים סי' ש"י.

ב' פירוש על משניות מס' שקלים, נמצא אתי גם הוא נכתב בחבורין עם פ"ה ההלכות הנ"ל וכתב עליו „פירוש מס' שקלים אשר פירש מורי הרב ר' יהודה העניו" ובסופו חתם הסופר „עי' פתחיה“.

ג' הלכות שחיטה, חלקו לשנים עשר מחלקות עם הקדמתו בראש הס'.

ד' הלכות טריפות, חלקו לשמונה מחלקות כנגד השמונה מיני טריפות שנאמרו למשה מסיני ג"כ עם הקדמתו בראש חתם בה יהודה ב"ר בנימין הרופא, מכיא בו דברי הגאונים והראשונים ושניהם נמצאים אתי כ"י בס' א' עם כיאור קדמון א' כ"י ישן על קלף ונמצאים ג"כ כ"י באוצר הספרים אשר להמבורג*).

975 רבינו יהודה ב"ר ברוך, היה בדור רבותיו של רש"י כנר' מפ"ה למס' חולין דף מ"ז ע"א בענין חרי עיניניחא ודבריו מועתקים בס' אה"ע להראב"ן סי' רל"ט (דף מ"ט ע"ב) ונר' שם שהיה תלמידו של רבינו גרשום מה"ג ומועתקים גם בס' המכריע סי' י"ב והרב הזה וכן רבי' יצחק הלוי חברו נהגו הם ובניהם ותלמידיהם לעשות יוה"כ שני ימים ככתוב בליקוטי הפרדס בדני יוה"כ ובשה"ל כלל י"א סס' ק"ה ובהגה"מ סוף הל' שביחת עשור.

976 רבינו יהודה בן ברזילי אברצלוני, ויש קוראים אותו אלברגלני נשיא ורב גדול ומיוחס ואליו מתיחסים משפחות בני שאלתיאל אשר בקטאלוניה ואומרים שהיה תלמיד רבי' יצחק ב"ר ראובן אלברגלוני (כ"כ הרשב"ץ בתשו' ח"א סס' ט"ז) היה כברצלונה במאה התשעית אחרי ד' אלפים ליצירה לערך בדור הקודם להרמב"ם ותלמידו היה ר' אברהם אב"ד [ע"ל 133 א.]. „חבר היבור גדול ונכבד בכל התלמוד דרך פירוש ופסק איוכה מארץ מדה ורחבה מני ים

* St. Cat. d. H. H. zu Hamburg 193 עי' (*)

שם חשך לאור ומעקשים למישור" (לשון הר"ב שערי ציון כ"י, ומובא בס' שה"ג ח"ב אות י' סי' ח' בשם ס' קדמון כ"י ישן נושן כדרכו) לקוח בשינוים מועטים מפתיחת הרב המאירי לאבות ומהם שבמקום „בכל התלמוד" כתוב שם „ברוב עניני התלמוד" גם נשמט שם היבט פירוש וכתוב „דרך פסק" וכ"כ בהקדמת ס' אור ה' „והחבור הגדול שעשה אדונינו הר"ר יהודה הנשיא אלברגלוני באריכות גדול ובמחלוקת הגאונים ותשובתם" והוא מחור בחיבורו אחרי דברי הרי"ף וכותב לשונו מס' ההלכות (כנר) בפסקי הרא"ש למס' שבת ריש פ' כירה וכ"כ הר"ב מגיד משנה הל' שבת פ"ז הל' י"ו) וגם מביא תשובותיו בכמה מקומות (כנר) בס' העיטור דף י"ב ע"ב ודף נ"ו ע"ב ובחי' הרמב"ן ליבמות ריש פ"ג) והר"ב העיטור רגיל להביא דבריו (כמ"ש הריב"ש בתשו' סי' ש"ג) וקורא אתם כתב הרב המחבר* (הרשב"ץ שם) וכן קוראו הרב המנהיג בהל' גיטין הרב המחבר מברצלונא, ובס' ארחות חיים מביאו בשם הרב אלברגלוני (כמ"ש הרשב"ץ שם) ובקצת מקומות בשם בעל העתים (כמו ברף מ"ב ע"א) וחלק חבורו לחלקים וקרא להם שמות ונדעו לנו מהם:

א' ס' העתים (מובא בתוס' ברכות ס"פ היה קורא והזכירו להרב עוד בערוכין דף ק"ד סע"א) המדבר בדיני מועדים (הרשב"ץ בתשו' שם) ובדיני ס"ח (כנר) בס' ח"א"ו נ"ב ח"ב***) ומובאים פסקים ולשונות מהם בס' תמים דעים, ואם אין הוספה בלשונו המובא שם בס' ק"ד נר' משם שהרב קבל מרבינו שמואל הלוי שכתב שם „אמר לנו המורה רבינו שמואל הלוי מנר-מיוזא" וכן נר' מס' ארחות חיים הל' שבת סי' כ"ב „כך כתבו הר' שמואל הלוי והר"י אלברגלוני ז"ל".

ב' ס' יחוס שאר בשר (נר' שהוא בדיני נשים, ע"ל).

ג' ס' תיקון שטרות, כולל כל דיני שטרות ולפי השערתו כל דיני ממונות***) וחנני ה' כי בא לידי העתק חלק מהספר וכ' הסופר בראשו שמאפס הפנאי לא יכול להעתיק כל הס' בפתיחותיו ושמועותיו הקדמותיו והצעותיו וההחיל להעתיק מנוף טיפס תיקון שטרות והלאה, וזה מעשהו הוא סופר ומונה בראשו מנין השטרות כולן ועניניהן ומשיג על רבינו סעדיה גאון בחיבורו שמנה רק מ' שטרות חוץ מ"ד שטרות אחרות קטנות והרב

(* ומובאים אותו כל הפוסקים (קה"ד דף ט"ז) גם הרב האשכול מביאו הרבה פעמים וקוראו סתם ר' יהודה.

**) וכ"כ ממה שהביא מזמנו הרא"ש בהלכות קטנות הל' ס"ח, והרשב"א מביא בשמו בתשו' סי' קנ"ג לענין נ"י לברכת השחר וכן מזכירו בס' האשכול בהל' תפלה וק"ש ע"ש ע' 26, f. 26, ובס' מנחת קנאות דף 107 ב' „ושמעתי כי הרב הנשיא ר"י בר ברזילי היה קורא לאצטרלב אסר לאו".

***) והרשב"ץ מביאו בח"א סי' א' דף ו' ונר' שהיה גם לעיני ר"י בעה"ט כי מזכיר להרב בחוה"מ כ"פ.

מונה ע"ג שמרות חוץ מ"ו שמרות אחרות קמנות שהן לוקנים ולחכמים ולראשים לחקן בהן תקנות ולגדור בהן ומקל לרדות בהן וחלקם באל"ף ב"ת למען יהיו נוחין וקלין למצוא אותן והוא מונה אותן בכלל בדרך זה, א' יש בה שבעה שמרות שתחלתן אל"ף וכו' וכן בכל האותיות על הסדר, ב' ד' שמרות, ג' ה' שמרות, ד' ה' שמרות, ה' ד' שמרות, ו' ד' שמרות, ח' ג' שמרות, ט' שטר א', י' ב' שמרות, כ' שטר א', ל' שטר א' מ' ה' שמרות, נ' שטר א', ס' ב' שמרות, ע' ג' שמרות (הוא ט"ס וצ"ל ב' שמרות כנר' בפרטן), פ' ו' שמרות, צ' שטר א', ק' ב' שמרות, ר' שטר א', ש' י"א שמרות, ת' ה' שמרות, הרי אלו ע"ג שמרות, וי' אחרות שהן מן הזקנים והחכמים על מי שרואין לעשות בו אחת מהן, ועוד להן חמש אחרות, והן מקל לרדות בהן, ועוד שטר א' לוקני הקהל והדיינין להשוות ביניהן ולהסיע על קצתן, ואח"כ מפרש כל שטר ושטר על הסדר כאשר באו באל"ף ב"ת עם כל השייך לו מהדיינין באריכות גדול מדברי התלמוד והשובת הגאונים ובפרט השו" רבינו שרירא ובנו רבינו האי וגם שאלה שנשאלה לאחר שנפטר רבינו האי גאון וצ"ל לב"ע לחזקיהו נשיא ישראל ומעתיק גם כמה תשובות להגאון רבינו יצחק (הוא בלי ספק הריא"ף כנזכר לעיל) ולרבי חננאל וגם לשונות אחד מן המחברים (כשער נ"ד ושער ס"ב. אולי כונתו לר"י ב"ר ראובן) ומדברי הגאון רבינו שמואל בן חפני בס' הערבורה שחיבר (כשער נ"ה) ומזכיר בו כמה הלכות כדני ממונות שכחובים לעיל או לקמן, נר' מזה שזה החלק כל עניני ממון, נגד זה הזכיר אצל הל' יבום וחליצה והל' ממאנת ואילונית והל' גרים וירושתם, בספרינו השני" והוא קצת ראיה למה שכחתי לעיל שם יחוס שאר בשר כולל כל דיני נשים והמסתעף מהן ומקום זמן חיבור זה הספר נר' מהשטר אדרכתא שכחוב בו בכרצלונה בשנת ד"א תחקע"ג ובלי ספק טעה הסיפור ועם מאה שנה וצ"ל התע"ג, זה נראה לי ברור, [עוד חבר:

ד' פירוש על ס' יצירה, והעתיק בו מדברי רבינו סעדיה גאון ומס' המקמץ לר' דוד הבבלי ונדפס קצת ממנו ע"י שד"ל בס' הליכות קדם לר' גבריאל פאלאק, אמשטרדם תר"ו].

977 הר"ר יהודה ברזילי, אחד מגדולי המעיינים ומרבני העה"ק צפת בשנת ה"א שס"א וחחום עם שאר רבני העיר על הכתב הנדפס בתשו" מהר"י מטראני ח"א סס"ו פ"ב ובניו היו הרבנים מ"ה מאיר ומ"ה ברוך ברזילי [ע"ל
[מ 621]

978 הר"ר יהודה בריאל ב"ר אליעזר, היה רב מובהק ופלוסוף גדול

וקרא כל ספרי הפלוסופים והעיד עליו תלמידו הר"ב אמונת חכמים (כפ' י"א דף ט"ו ע"ב) כי במקום גדולתו נר' ענותנותו וחסידותו, הרב לא ראה מעולם ס' מלחמות ה' להרלב"ג ויהי כאשר הביא לפניו תלמידו הנז' זה הספר לא רצה לראותו וכ"ש לקראת בו ע"ד מ"ש עליו הר"ב עקדת יצחק, וגם היה מדקדק וחכם כולל והיה אב"ד ור"מ במנטובה וחכם שם בשנת חס"ו עם רבני איטליא אחרים בס' מציץ ומליץ, וגם הסכים בשנת הע"ג עם הרב מו"ה צבי אשכנזי להתרים את נחמיה חייא חיון תר"ו ואת כל המחזיקים בידו ולדון את ספרו מהימנותה דכולא עם שני פירושו למאכולת איש כנו' בס' מלחמה לה' דף מ"ב ע"ב ואותו הרשע פטפט גם כנגדו בשכר"ו הצד צבי ורצה להטיל ארס בהרב שמעולם לא נשא אשרה ולא היה לו חתימת זקן, ושניהם לא יגרעו ממעלת כבודו כי מה שלא נשא אשרה היה טעמו ונמוקו עמו כאשר נשמע עדיין מהדור שלפנינו ומה שלא היה לו זקן (מלבד כי יכול להיות שהא בהא תליא) כן מנהג רבני איטליא ככתוב כתשו' באר עשק סי' ע' ואפילו גדולי המקובלים כמו הרב רמ"ע מפאנו ותלמידיו ועי' תשו' שמש צדקה ח' יו"ד סי' ס"א, והפליג בזקנה ומת שם בשנת תפ"ב ויקונן עליו הרב מו"ה שמשון הכהן מודון והוא השיב תשובה רבות כי שמעו הולך בכלל מדינות איטליא, ונדפסו כמה תשו' לו בס' שמש צדקה [ובס' פחד יצחק] וחבר פירושים על הנ"ך ודרושים וגם תשובות על אמונת הנוצרים כמ"ש מהר"י הכהן מהחונים לאונגער (וואלף ח"ג דף ש"ו) ונמצאים הו"ך ספרי דיראססי ג' חיבורים לו כ"י נגד אמונת הנוצרים:

א' סתירת האון גליון בלה"ק.

ב' תשובות שהשיב בשנת חס"ב נגד פינאמאנטי בל איטאליאניי

ג' מאמר קצר על הנסים.

979 הר"ר יהודה גדליה מסעמייטיש היה אחד מחבורת ר' יהודה חסיד

[הוא הרב ר' יהודה הלוי משעדליץ] אשר הלכו מפולין

דרך אשכנז לעלות להארץ הקדושה [בשנת ה"ס] וחיבר:

א' ס' שאלו שלום ירושלים, סיפר בו כל עניני ירושלים

כאשר היא עתה בחורבנה סדר בנין חומותיה והמערות וקברי

הנביאים וענין פטירת ר' יהודה חסיד שם ומוסר לקונן על החורבן

נדפס בכרלין בשנת הע"ו, 8.

980 הר"ר יהודה גדליה או גריליא ב"מ משה משאוניקי הדפים הגהות

וביאור רוב המלות הקשות הנמצאות במדרש רבה

ובמדרש חמש מגלות אצל הס' הנדפס שם בשאוניקי בשנת ה' שנ"ד

והוא היה לעינים להבאים אחריו אשר העתיקו מהגהותיו וקראוהו

בשם הרי"ג ובס' אות אמת [להרב ר' מאיר ב"ר שמואל בנבנשתין]

אשר היה עמו בזמן א' העתיק הנההויו וכיאוריו כספרו ברשותו וציין עליהם. ונההגהורת הללו הם מספרים כ"י שנמצאו אהו וגם מדודו החכם מו"ה נסים ביכאש וקצתם מדעתו והביאורים רובם מס' הערוך ומפירש"י.

981 הר"ר יהודה גיראסי ב"ר דוד [ע"ל 708 ג] תלמיד הרב מו"ה שלמה הלוי בשאלוניקי היה חכם גדול מעיין הרבה ודרשן (קה"ר דף מ"ו ע"ב).

982 הר"ר יהודה דילמדויגו ב"ר אליה [ע"ל 398 ג] נולד בקנדיאה מטרופולין של האי קריטה ולמד בפאדובה לפני הרב מו"ה יהודה מינץ ושב לעירו והרביץ תורה שם והעמיד תלמידים גדולים ובכללם הרב מו"ה שמואל אלגאוי והיה גדול מאוד בתלמוד ובעיני החוס' והוא שכננדו של מו"ה אליה קפשאל [ע"ל 361 ג] ובר פלוגתיה של מו"ה משה אלאשקר ולא היו לו בנים כ"א בנות ואחת מהן מרת רחל הנשאת להר"ר יוסף נכד הח' מו"ה מרדכי כומטיאנו מקוסטנטינו ושניו של הרב מו"ה אליה בן חיים, והולידה לאישה בת אחת מרת קשתי אשר נהיתה לאשה להרב מו"ה איה דילמדויגו [ע"ש] והם היו אבותיו של הרב הישר מקנדיאה (כ"כ הח' מו"ה משה מיץ בראש ס' אילם דף כ"ט).

983* הר"ר יהודה ין וירגא, אחד מיוחד מהחכמי העיר שביליא בזמן הר"ב ס' יוחסין המביאו בהקדמת ספרו מן העיבור (מצרף לכסף מאמר ב' פ"ה) היה קרוב לשנת ר"מ לאלף הששי והיה גדול מאוד בעיני הדוכס ויצא ובא מלפניו דורש טוב לעמו ורצוי לאהיו היהודים וכאשר יצא הקצף על האנוסים הנוהגים יהדות בסתר אמרו תושבי הארץ שאם ירצו לדעת מי הם יתפשו להרב כי על ידו היו עושים כל מעשה היהודים ומצותם וע"כ ברח ללישבונה וישב שם אך לא ארכו לו הימים עד שתפשוהו וישימוהו בכור ויענו אותו ביסורים קשים למען יגיד להם שמות האנוסים ועמד בנסיון ומת מכת היסורים והוא היה אצטננין גדול וחכם בחכמת התשבורת והתכונה עד שאמרו שהמציא כלי האופקים להווים בכוכבים, וחרב:

א' ביאור לס' אלפראגני*).

ב' סיפור השמדות והגזרות אשר עברו על ישראל וה"ר שלמה ין וירגא (אולי היה בנו או בן בנו, כי כותב עליו "זקני" "אדני") העתיקם והוסיף מדיליה וקרא שם הספר שבט יהודה על שם הרב, ונר' שמיוצאי הלציו היה:

984* הר"ר יהודה ין וירגא, המוכא בס' שה"ג אשר הובאה תשובתו בס' אבקת רובל למרן הרב"י ס' צ"ט מרה ששאל הרב

(* הוא תוכן ערבי אשר כתב בשנת תקצ"ג לאלף החמישי קיצור אלמגוסמו בלשון ערבי (ע"ל ר' יעקב בר' אבא מרי אנטולי).

כשעלה מרודיש מקום מושבו לשכון כבוד בארץ הקדושה כי נכספה נפשו לראות את פני הרב מרן ז"ל ומחמת זעם הדבר ר"ל אשר היה אז בצפת נהעכב בדרך, ומרן ז"ל השיב על תשובתו בסי' ק'.

985* הר"ר יהודה חייג' אביליון, היה רב בעיר נא אמן והר"ב גינת ורדים מביא תשובות ממנו וקורא לו נור החסידים ולעת זקנתו עלה לעה"ק חברון טוב"ב והיה שם לראש והרב חיד"א ראה מכ"י הגהות על הש"ע אה"ע.

986* הר"ר יהודה חיוג' ב"ר דוד, חכם חרשי הלשון רב על כל הושבי מהשבורת ראש המדקדקים (הראב"ע) הנקרא אבו זכריה יחי דאוד אלפאסי בא ממדינת פאס לקורטובה כי בעיר הזאת זרחה שמש הנשיא דון הסדאי ין שפרוט [ע"ל 925 גא] אשר שמעו הלך בכל המדינות ושם לימד דעת אה העם בדרכי הלשון והמליצה החכם ר' מנחם. בן סרוק וגם ר' יהודה היה תלמידו ועמד על ימינו להצילו מיד אדונים קשה הוא ר' אדונים הלוי הנקרא דונש [ע"ל 264 גא] אשר כמתלהלה ירה הצי השנותיו נגדו, אמנם יהודה נכר כאחיו ופי' שנים כרוחו כי הוא העמיד לשון הקדש על כוריו אחר שנשכח בכל הגולה ולאורו הלכו כל הכאים אחריו. ומחשבתו הולירה ארבעה ספרים:

א' ס' הנוח או ס' אותיות הנוח והמשך (ונקרא גם ס' אותיות הסתר והמשך) על הפעלים משרשים הנחים בשלשה חלקים ועם מבוא והקדמת המחבר, ויפקח אלקים את עיניו להביר אותיות הנוח ואיך הם נוספים ונעדרים ומתחלפים" (הראב"ע).
 ב' ס' פעלי הכפל על הפעלים משרשי הכפולים.
 ג' ס' הנקוד על הנקודות והטעמים בט"ו שערים, כל אלה הוברו בל' ערבי ונעחקו לל' עברי ב"פ, א' ע"ר 'משה הכהן ב"ר שמואל גיקטיליא, אשר הוסיף נוסף משלו לס' הנקוד, ב' ע"י הראב"ע כמ"ש הר"י מוסקאטו בפירושו לכוזרי מ"ב סי' ע"ח, הס' הזה ליהודה חיוג' אשר ידיו רב לו כל' ערב אל עמו יביאנו הראב"ע המתרגמו בלה"ק", וזאת ההעתיקה הוציא לאור הח'ר"ל דוקעש בפפר"מ 1844 רק ההקדמה והמבוא לס' הנוח היא מהעתיקה ר"מ גיקטיליא.

ד' ס' הרקחה, מוכא בפתחה לס' מאזנים להראב"ע.
 עוד כ' הח' דוקעש שחבר גם ס' על שרשי לה"ק מוכא מר"י גנה ומר' שלמה פרחון הכותב בספרו שירש פרח, ומצא ערוך שעשו חכמי ישמעאל ועשה כן ללה"ק".

987* הר"ר יהודה חייג', החסיד והמקובל ב"ר יעקב אחד ממגורשי ספרד בימי הזעם נסע בשנת הרנ"ג בספינה עם אנשי ביתו [ועם ר"נ נפשורת מלישכונגה ואחר שעברו עליו צרות רבות ורעות

והרבה פעמים היה בסכנת נפשות ורק כפסע בינו לבין המות מחמת שרצו לאנסו לעביר על דת והווא עמד בצדקו ומסר נפשו, בא לבדו להעיר מנמוכה כי אשתו מחה עליו בדרך ושם מצא להרב מו"ה יעבץ יוסף (ע"ש) ולבקשתו ולבקשת חכמים אחרים חבר פירוש:

א' מנחת יהודה, והוא פירוש על ס' מערכת האלהות לר' פרץ ומביא בו מאמרים רבים ונכבדים מס' היצירה ובהיר ווהר ובהקדמה מספר את כל התלואה אשר מצאתהו. נדפס עם ס' הנ"ל בפיראה שי"ח ובמנמוכה שי"ח ובפפד"מ הנ"א זל-קווא תקל"ט קאפוסט תק"ז.

988* הר"ר יהודה זרקא ב"ר אברהם, חכם ומליץ מפואר אשר קסת הסופר כמתניו היה תושב אי רודיש וחיה בתחילת המאה

הרביעית לאלף הששי כנר' מספרו לחס יהודה ובי"ג אדר שנת שכ"ט כתב מכא שערים ושיר על מאמר תחית המתים להרמב"ם ובשנת של"ד כתב בכתב ידו העתקה הז' מאמרים לאקלודוס אשר העתיק ה"ר משה בן חבון [ע'י אוצרות חיים כ"י 63 א], והוא חבר:

א' ס' לחס יהודה, והוא חידה על הנשמה עם שירים ומליצה, ובסופו שיר אחד לר' יוסף ב"ר יהודה הלוי נד' בקישטנדינא שנת ש"ך, עוד נדפסו לו:

ב' שני אגרות בראש ס' יפה נוף, הנד' בויניציא* א' להרופא הר"ר יוסף המון ליום חתונתו והשני להרופא הר"ר יוסף בן יחיי.

989* הר"ר יהודה ב"ר חנניא זעליג, איש לונשיץ מק"ק גלויגא רבתי גיסו של הרב מו"ה זעליג אב"ד דק"ק קאליש, חבר:

א' ס' קול יהודה, בו אסף וקבץ מרביותו בהיות משמש אותם בשיבה. הידושים על המסכתות והוסף גם מן דיליה ובצר חידושו אשר חידש הוא בעצמו רשם היבות, וזאת ליהודה" גם עשה מפתחות למצוא בכל פרשה משבחות השנה מאן דבעי לדרוש מעין הפרשה ונדפס באמשטרדם תפ"ט, האמבורג תק"ג, פיורדא תקכ"ט.

990* רבינו יהודה החסיד בן רבינו שמואל החסיד והקדוש והנביא (ע"ל אות ש) ב"ר קלונימוס ב"ר יצחק ב"ר אליעזר

הגדול נולד הוא ואחיו ר' אברהם [ע"ל 248 א] בשפירא מקום מגורת אבותיו (כי גם אביו גם זקנו שם היו דרים כנר' בתשו' מהרש"ל ס' כ"ט ומתים יכמות ס"א ב' ד"ה "ובן" ומתשו' מהר"ם ב"ב ד"פ ס' ת"ג ולא נאמין לרבני ב"ם מעשה ניסים במ"ש שנולד בוורמיישא] וגלה מארץ מולדתו ע"י מעשה שהיה (ע"י מהרש"ל שם) והלך ללרעגנש-

(* בלי זמן השנה לערך בשנת ש"ג והוא כולל מליצות ותפלות לעניים ולאבוינים ותקון שטרות ע"פ הר"ן והרשב"א גם תפלה ליורדי ימים והולכי מדברות להרמב"ן ותפלה למהר"ם אל-אשקר עם בקשות האר"ז ז"ל וסדר המלקות כמנהג חסידו א"י.

פירק, ויסד שם ביהכ"נ ככתוב בתשו' מהר"ם מיניץ סי' ע"ו הוא האיש הגדול (רוקח שט"ו) המובא בחוס' כתובות י"ח ב' ד"ה ובכולי ובכ"מ ה' ב' ד"ה דהשיר ושאל מן ר' אלעזר מווירונא כנז' באסופות (עי' אוצר טוב, תרל"ט דף 19) ומרבינו שמחה משפירא [שבה"ל כ"י ל"ב (שם)] והרב ר"א מביהם השיבו לו כנז' לעיל [אג 420] ור"ב ממגנצא שאמטנו (וקבל חקון התפלות ושאר סודות מאביו הנז' שקבלם מאביו רב מרב גאון מגאון עד ר' משה ב"ר קלונימוס שהביאו המלך קרלא עמו ממדינת לוקא ועד אהר בנו של ר' שמואל הנשיא רב מרב עד שמעון הפקולי ומסרם לר' אלעזר ב"ס הרוקח [תלמידו כנז' לעיל 487 אג] שב' כל זה בפ' התפלה שלו כמובא במצרף לחכמה דף י"ד ע"ב וט"ו ע"א) וגם מסר לו דרכי ויסודי התשובה כאשר קבלם מאבותיו ורבותיו הנז' ככתוב בראשם בתשו' מהר"ם ב"ב ד"פ דף קי"ג. ורבינו יצחק אור זרוע קבל ממנו כנר' בספרו בכ"מ, וקרוב אצלי שבכ"מ שב' „מורי רבינו יהודה זצ"ל" סתם [כמו בדף כ"ג] הוא רבינו החסיד, וכתוב בליקוטם שבס"ם יוחסין ד' קראקא שעלתה למרום באדר שנת תתקע"ז [והח' שד"ל הגיה ע"פ כ"י אחד תתקע"ו אחרי פרשת זכור], והוא חבר:

א' ס' חסידים, והוא ס' נכבד מאוד בדברי מוסר „אשר חבר דברי החסידות והענוה והיראה כ"א במחברת" [ס"ח סי' ב'] נקרא [כס"ל ל"ח שס] ס' החסידות והחכמה וככ"י רד"א נקרא ס' החסידות מובא בחוס' קידושין דף פ' ע"ב ד"ה „כ"י ונתיסד ע"י הרוקח ככתוב בתשו' מהר"ל סי' נ' גם נתוספו בו דברים ע"י אחרים וא"כ אין להפליא על אשר נמצאו בס"י כ' מהס"פ"א ובמהל' השוכה להרמב"ם כי אף אם הוא רחוק שרבינו (אשר היה לו ולהרמב"ם ישיבה אחת בעולם וכש"כ בס' מאירת עינים כ"י ס' וישלח פ"ב ע"א ז"ל „ומר"ה ישעיה מפדוה נר"ו ספר לי בשם ר"י הסיד אשכנזי שהיה כימי הרמב"ם" עכ"ל) הוא בעצמו ראה דברי הרמב"ם וכתבם על ספר מ"מ הועתקו הדברים ע"י תלמידיו הבאים אחריו, גם נקבצו באו בו קצת מספרי הקדמונים כמו רב סעדיה גאון רבינו נסים ואחרים וסיפורי מעשיות מהחסידים הראשונים והנהגותיהם נדפס ככולוניא עם מפתח גדול מאת ה"ר אברהם ב"ר משה הכהן בשנת יפר"ח ובכא-סיליא שמ"א, קראקא שמ"א, זולצבאך תמ"ה, פפר"מ תע"ג, ועוד עם פ"י משנת חסידים לר' סעדיה חלאוונה ב"ר אהרן מלוקט מהל"מוד וזהר ומחבריה ספרים אבל לא נגמר כולו בקראקא שצ"ט ובאמשטרדם תי"א [ש"י] ונדפס עוד עם פ"י ה"ר דוד אפטרוד [ע"ל 768 אג] ועם צוואת רי"ח בראשו בפפד"מ תפ"ד וז"ו כ"פ

ב' ס' הכבוד, מובא ברוקח סי' שט"ו ובס' תולדות אדם וחור; חלק חוה נתיב כ"ח סח"א וכל מה שמוכא שם ממנו כתוב

בצוואת רי"ח הנרפסים עם ס' חסידים כננו לעיל וא"כ הם לקוחים מס' הכבוד וכן כתוב בהדיא בתשו' מהרי"ל סי' קי"ח ונז' כמה פעמים בס' חסידים כמו בס' קצ"ו, שכ"א, תמ"ט, תס"א תס"ב תקפ"ו, ועוד.

ג' ס' צוואת רי"ח, נד' כ"פ עם ס' חסידים כנ"ל וגם לבדו ד' ס' גן בושם, דינים, מובא בנמוקי מהר"א שמיין על הסמ"ג דף ע' המועתק בחי' מהר"ם על המרדכי ברכות סי' מ'.

ה' ס' הטעמים, מובא בשה"ל סי' ו'. ו' ס' סודות התפלה, [וקרוב אצלי שם' הטעמים הנ"ל הוא ס' סודות התפלה אלא שנקרא בשתי שמות].

ז' ס' החכמה, בדיני כתיבת ס"ת ותפילין והתגין ואולי ממנו לוקח מה שהביא הר"י אור זרוע בהל' תפילין סס"י תקנ"ה ותקס"א, תקס"ב, תקס"ג בשם הרי"ח וצוק"ל ובס' ב"ש בשם החסיד.

ח' ס' האורה בעניני מוסר והשוכה, מובא בס' עמק המלך דף פ"ד (עי' צונץ צור גא"ל דף קכ"ו), עוד מייחסים לו:

ט' ס' גימטריאות אשר נכתבו ע"י תלמידיו ממה שקבלו ממנו והרב חיד"א ראה קונטרס על קלף כ"י כמ"ש בשה"ג. י' ס' סוד היחוד על אחדות השם.

יא' שיר תוכחה, תחנה ע"ס א"ב המתחלת „אזכרה יום מותי“ נרפסה בס' א"ר קדמון לר' משה האגוני.

יב' שיר הכבוד, והוא שיר אנעים ומירות (שהוסיף על שיר היחוד שזכר אביו ר' שמואל) ולדעת קצת הבר גם שיר היחוד ליום ד' „ארום אלקי אבי“ וכו' (*).

991* רבינו יהודה בר' דוד, נכד הר"ב תורת חיים והרב ב"ח הרביץ תורה באמשטרדא והרפים שם בשנת הצ"ג, חבורו:

א' ס' גור ארורה, דרשות על חמשה חומשי תורה וע"כ גמרות ומדרשים . . . ובקונטרס האזרון בדק הכית פלפולים וחירושי דינים מהגאון בעל תר"ח על טור אה"ע [ע"ל 96 אג] ובתוספות חידושים משלו.

992* רבינו יהודה בר' יום טוב, היה בימן הרשב"ם כמבואר בתום ערכין דף יח ד"ה „ובשביעית“ ומובא עוד בחוס' יבמות

פ"ד א' נדה י"א ב' וע"א א', מנחות פ"ח א' ובמרדכי יבמות פ' החולץ סי' ל"ו ובסמ"ג לאוין ע"ז ע"ח ובמחזור ויטרי תקע"ז והיה זקנו של ר' אלחנן כמבואר בחוס' כ"י פרק אין מעמידין (עי' אוצר טוב נחלת שד"ל) ואולי הוא אביו של ר' יו"ט בר"י המובא בחוס' נזיר דף ל"ז א' (צונץ גא"ל דף 52).

(* עי' ליטעראטורגעשיכטע ד. ז. פאעזיא לח"י צונץ דף 300.

993 הר"ר יהודה ב"ר יוסף לכיה פרץ, היה דרשן בק"ק אשכנזים

אשר בוניציא, חבר:

א' ס' פרח לבנון, דרושים על סדר הפרשיות ומשולבים בו גם מדרשות שאר בשרו ה"ר יצחק קאוואלירו אשר קרא להן שם נחל איתן וגם פשטים מר' משה ב"ר מיכאל הכהן נדפס כברלין הע"ב.

ב' ס' שערי רחמים, נכלל בו סדר עבודת התמיד וקרבן מוסף שבת להר"ם די לונזאני וסדר קרבן מוסף לר"ח לר"ה חג המצות שבועות ש"ע, וסדר עבודה רבא ווואטא להרמ"ע מפאנו וספרא דצניעותא לימי החול בשם שערי זוהר תורה ושער בית חפלה (חפלות ובקשות) ושערי זמרה (פרקי שירה) נד בוניציא ת"ע ג' סדר קריאי מועד, תקון השלחן לפי רשב"י.

994* הר"ר יהודה ב"ר יחזקאל מאוסטרהא, שו"ב חבר:

א' ס' בית לחם יהודה, והוא פירוש על שו"ב מהר"ו נדפס בוואלקווא חנ"ג.

ב' סדר הניקור של חלק אחוריים וגם כל' אשכנז עם דיני כדיקה כל' אשכנז.

995* הר"ר יהודה ב"ר יחזקאל כ"ץ מליסא, חבר:

א' ס' יום תוכחה, תוכחת מוסר בקיצור נמרץ נדפס באלטונא בשנת הק"ה.

996* הר"ר יהודה ב"ר יחיאל, הנקרא מסיר ליאון, חכם גדול בתורה

ובפילוסופי'א ובקי כל' יון ורומי, רופא מומחה ודרשן ומליץ טפואר נטה אהלו בתחילה בהעיר נאפולי כנר' מהסכמתו לס' האגור הנדפס שם בש' רמ"ז וכאשר העיד על זה ה"ר אברהם דבלמש תלמידו [ע"ל 158 א'] ואח"כ נתקבל לרב ומורה צדק במנטובה אך עברו שם בינו ובין הגאון מהר"י קולון דברי ריבות ותגדל אש המחלוקת עד כי נחלק הקהל לשני מחנות ונתגרשו הרבנים גם שניהם ע"י הרוכס ממנטובה ונר' שהרב הלך משם לאנקונא, וחבר:

א' ס' נופח צופים בחכמת החלצה ומשפטיה (לרומם כתבי הקדש להראות העמים והשרים כי עדות ה' נאמנה היא חוהם הכניות אשר בה כל מושג וכל חכמה כלולה) אשר אסף ולקט מספרי אריסטו טוליאו (Cicero) וקווינטילאנו, חלקו לארבעה שערים, השער הא' ב:דר החלצה והכליחה וכו', השער הב' בהלקי המאמר בערך אל שלשה סוגי הדבור וכו', השער הג' ברמות ומיני ההקשה, השער הד' מן היפויים החלציים, נדפס במנ-טובה קודם שנת ר"מ (ואולי בשנת רל"ו) ע"י ר"א כונת* ונדפס

(* ומסיים זו"ל „אמר אברהם קטן המשפיעים ותלמיד הרופאים הנסמך ועירא דמן חברי'א בכמ"ד שלמה כונת זה"ה הכותב בכמה קלמוסים בלא מעשה נסים ננת אגוז השלמות ירדת וראיתי ספר מגוד אמרוי שפר וכו' וכמוהו לא נמצא בינינו בחכמת החלצה וכו' ע"כ אחזתיו וכו' ושלחתי בקלמוסי וכתבתיו" וכו' ע"ל 246 א..

שנית בוויין בשנת תרכ"ד עם ה"י כללים לפרש מאמרי האגדה בסופו ע"י ה"ה ר' אהרן יעללינעק.

ב ס' לבנת הספיר בדקדוק לה"ק כ"י תוך ספרי דער ראָססי ובי שד"ל ור"י אלמנצי והר"ב אוה"ם ראה אוהו בכ"י אבן רשף ויש לו ב"ה י"א שערים קצ"ב פרקים וקל"ח סימנים ובסופו נמצאו קצת תפלות ותחנונים וקצת דרושים במליצות שחבר ה"ר יהודה המכו מיסר ליאון.

ג ס' מכלל יופי, ובו ב' חלקים בחכמת ההגיון, נמצא ג"כ בתוך כ"י שד"ל.

ד פירוש על משלי, נמצא בספרי דער ראָססי 805 א.

ה' פירוש ס' ההגיון לאריסטו.

ו' פירוש ס' המדות לאריסטו וברשימת כ"י אוצרות חיים M 620 מביא פירוש הרב על ס' המבוא לפורפיריאוס עם ביאור אבן רש"ד ועל ס' המאמרות וס' המליצה לאריסטו נכתב ע"י ה"ר אברהם פריצול במ:טיבה בשנת רל"ב.

ז' עוד נמצאו לו מכתבים שונים (אשר כ' לק"ק בולוניה ולק"ק פירינצו) ושיר א' המתחיל ישורון קול תנה וכו' (ה"ה בנחלת שד"ל כ"י פריצול דף ר' וכתוב שם המחבר עליו "יהודה מיסר ליאון מאנקונא" ע"י אוצר טוב שנת תר"מ).

997* הר"ר יהודה (יצחק) מחענטשיין, הנקרא גם ר' יהודה הדרשן ב"ר יעקב, חבר:

א' ס' מציל נפשות, סגולות ורפואות כל"א לשמירת הילדים אמשטרדם ת"א, פרא: ת"א.

ב' כוונות ישרות, פירושים על פסוקי התורה ע"ד רמז וסוד ולא קרא שמו על חברו זה.

ג' חרוז נאה לכבוד פירים ע"ד הלצה, משל ומליצה לשמות בפורים כחדוה ודיצה, אמשטרדם ת"י גם הוציא לאור חיבורי אביו על המסורה (ע"ל ר' יעקב ב"ר יצחק).

998 רבינו יהודה ב"ר יצחק ב"ר יהודה היה במנצא וקבל מאביו ר"י (ע"ש) ורש"י דבר עמו פא"פ כנר' בשה"ל סי' נו', מצאהי

בשם רבינו שלמה ז"ל כו' ואמר ליר' יהודה בן ר' יצחק ז"ל כך היה מנהגו של אביו" ע"כ ומובא בראב"ן דף פ"ד ע"ב

999* רבינו יהודה ב"ר יצחק מפאריש, הנקרא שיר ליאון כנר' בכ"מ בס' אור זרוע (ע"ש ח"א דף 8 ב' ודף 112 א') ובתשו

מהר"ם ב"ב ד"פ ס"ס תשצ"ה, אחד מבעלי התוס' הנוגד לפי קבלת מהרש"ל (כתשו' סי' כ"ט) בשנת התקכ"ו היה תלמיד מובהק של רבינו יצחק ב"ר שמואל בעל התוס' ככתוב בסמ"ג הל' שבת דף כ"ע"א ועשין רי"א ובפסקי רקנאטי סי' ק"ס ובס' אור זרוע הל' טרפות סי' ת"ה והל' פסחים סי' ר"נ וכנר' בסמ"ג הל' אבלות (מובא בתשו' מיימיניוה

הל' שופטים סי' י"ט) ראה גם את פני ר"ת ושמע מפיו הוא הרביץ תורה ברכים בעיר מולדתו פאריש ומגדולי תלמידיו היו רבי יחיאל מפאריש (כנר' בסמ"ג לאוין סי' ע"ט ובהגהת סמ"ק סוף סי' רכ"ג והנ"מ פ"ה מהל' חמץ ומצה הל' י"א) ורבינו יצחק מוויינא בס' אור זרוע (כנר' בספרו בכ"מ ומובא במרדכי הל' פסחים סי' הקס"ז „כשהייתי מציק מים עי' ר"י מפאריש") ורבי' משה מקוצי בס' הסמ"ג (כנר' בספרו לאוין ט"ה ססי' ס"ט ובכ"מ ולא כוון שם לרבי' יהודה החסיד הנ"ל 991 א. כאשר סבר בעל שה"ק (ר"ו נ"ד ע"א) והרכבה שם דברים ללא יועיל ואחריו נמשך גם הג"מ חיר"א בשה"ג ח"א אות ח' סי' ז' ואות י' סי' טיב ושנה בורה כח"ב אית י' סי' הנ"ל ובס' מחזיק ברכה י"ד סי' נ"ה עד שחשב לקרב הרחוקים זמ"ז ולהניש אחד באחד להתיחד ולהשיכם אחד, וכל זאת תבואנו יען אשר ראה במרדכי פ"ק דברכות בשם אור זרוע „מורי ר"י החסיד' ובנה על זה מצודים וסוף דבריו מכלל ספק לא יצא, וניטל הספק ולא נשתיר הימנו כלום כי שנים היו המכונים בשם ר"י חסיד, ר"י בר"ש הנ"ל הנקרא סתם ר"י החסיד והרב דקאתינן עליה הנקרא ג"כ לפעמים „החסיד" והר"י אור זרוע שמש לשני גדולי הדור גם הריצב"א קבל ממנו כנר' בתשובתו המובאת בתשו' מהר"ם ד"פ סי' ט' „ושאלתי הלכה למעשה למורי גור אריה זצ"ל" והוא ר"י מפאריש כידוע. ונחבקש בישיבתו של מעלה בשנת תתקפ"ד (מהרש"ל בתשו' שם) וקרוב לודאי שחבר פירושים על כל הש"ס אך לא באו מהם לדינו כ"א הוספותיו על מס' ברכות וזכרו בפוסקים ומהם הרשב"א בחדושו ושיבולי הלקט סי' ל"ז ומכנה אותם פסקי רבינו יהודה ומהר"ם בתשו' ד"פ סי' ט"ג ובתשו' הרשב"א ח"א סי' תתנ"א והגמ"י סוף הל' חמץ וסמ"ק הל' ברכות ואורחות חיים (דף ס"ד ע"ב) וכ' הג"מ חיד"א שראה אותם בכ"י ושכמה דברים שנמצאו בתוס' דירן בשם ר"י מזכיר שם בשם אמר רבי, נדפס בוארשא בס' ברכה משולשת בשם תוס' ר"י החסיד בשנת תרכ"ג.

הוספותיו לשבת מובאים בחלופי גרסאות לשבת דף מ"ז ע"ב, סמ"ג עשין נ"ב ובהגהת סמ"ק הל' שבת דף קל"ה ע"ב סי' ב' ודף קל"ט ע"ב סי' א' ומזכירים בתוספותיו לברכות.

לעירובין, מיבאין בתוס' שלנו דף כ"ט סע"א. לפסחים, נו' בסמ"ג לאוין ע"ז וע"ה, א"ח ח"א דף ע"א וכ"כ הר"י א"ז הל' פסחים דף נ"ה „מיהו מורי ר"י בר"י זצ"ל כח"ב" ומזכירם בתוס' לברכות.

לביצה, מובאים במרדכי ובסמ"ג לאוין ס"ה, א"ח ח"א דף פ"ז ב' ומזכירם ג"כ שם וכן לר"ה שם ובסמ"ג עשין מ"ד.

ליומא, בתוס' ישנים דף ב' ד"ה שכל „א"ז נר' להרב האריה" דף י"ג ד"ה הלכה ועוד (וכל מקום שכ' שם מ"ר עליה קאי כי מחבר תי')

ליומא הוא בעל הסמ"ג הלמידו) ומובא עוד בסמ"ג לאוין ס"ו, עשין י"ט.
 לסוכה, בתוספותיו לברכות ובהגהת סמ"ק הל' סוכה דף כ"ח ע"א
 ובהל' לולב דף ע"ו סע"ב ומשם היבאו באורחות חיים דף קי"ב ע"ב.
 לתענית, בהגהמ"י פ"ג מהל' תפלה ס"ק ה' "וכן מצאתי שכ' ר"י
 כפ' בתרא דתענית".

ליבמות, בתוספותיו לברכות ובתוס' שלנו דף ק"ו ע"א ובאור זרוע
 הל' יבום וחליצה סי' תרל"ח וסי' תרנ"ג ועוד, בהגהמ"י פ"ד מהל' יבום
 וחליצה ובמהרי"ק שרש קס"ו ובסמ"ג עשין נ' ונ"ב.
 לכתובות, בתוספותיו לברכות בסמ"ג לאוין פ"א עשין מ"ח ועי'
 במרדכי מועד קטן סי' תתס"ב.

לקידושין, בתוספותיו לברכות ובתשו' מהר"ח א"ו סי' נ"ג.

לגיטין, סמ"ג לאוין קמ"ח עשין נ"י.

לב"ק, סמ"ג עשין ע"א וע"ג הגה"א לקמא פ"ד סי' ד'.

לב"מ, בהגה"א סי' ל"ד ובסמ"ג עשין ע"א.

לב"ב, בתשו' מהר"ם כ"ב ד"פ סי' תתקפ"ח המובאת במרדכי

לב"ב סי' תקמ"ח ותשו' מהר"ם ד"ק סי' ר"ה.

לע"ז, מובאים בתוס' שלנו באיזה מקומות כמו דף ט' ע"ב י"ב

ע"א כ' ע"ב ועוד, סמ"ג לאוין ע"ו קמ"ח ובמרדכי לע"ז סי' תתכ"ב ובתשו'

מיימוניות לס' קדושה סי' כ"ב ובפסקי הרא"ש להענית פ"א סי' י"ג.

לשבעות, בהגה"א פ"א דב"מ סי' י'.

להולין, באור זרוע הל' טרפות כ"פ ובסמ"ג עשין נ"מ.

לנדה, מוזכר בתוספותיו לברכות ובאור זרוע ה' נדה סי' שנ"ה.

ומובאת השוכה לו בהגהת מרדכי לקידושין סוף סי' הקס"ח ובשלמי

גבורים לברכות פ"ו ס"ק ג' מה שהשיב לר"י א"ו ורבינו שמואל נכד

רבו מביאו בתשובתו המובאת בתשו' מהר"ם ד"פ סי' תקמ"ו, ובמרדכי

מועד קטן מובא שאלה ששאל מר"י רבו ויותר ממה שהיה חכם

בחכמת התלמוד איזן ותיקן את כתבי הקודשתנ"ך כנר' מחומש הנמצא

תוך ספרי דע ראססי 721 א. ולפי השערת לחכם ר"זו היידענהיים

היה ג"כ פייטן ועי' צונץ ליטעראטורגעשיכטע דף 328.

1000* רבינו יהודה ב"ר יקר, היה לפי השערת בעל קוה"ד אחיו של

ר' יעקב ב"ר יקר רבו של רש"י זצ"ל, והוא חבר:

א' פירוש על תלמוד ירושלמי כנר' ממה שכ' הרשב"א בתשו'

סי' תקכ"ג וז"ל "אשר אמרת לפרש לך מה שאמרו בירושלמי

תמירה אני וכו' ואתם יש לכם יאב למקרא ולפירושו הרב

הגדול ר' יהודה ב"ר יקר ז"ל וכו' " והיה זה הפירוש ביד הרשב"ץ

כנר' ממ"ש בס' מנן אבות פ"ד במשנת ר' יוחנן הסנדלר.

1001* רבינו יהודה הכהן ב"ר מאיר, הוקף המכונה רבינו ליאון וגם

ליאונטין היו רבו של רבינו גרשום מאור הגולה [ע"ל

677 א.] כנר' בראב"ן דף צ"ב ע"ג ודף קי"ו ע"ג וכ"כ בשערי דורא סי'

ל'ה ובס' השב"ץ סי' תקע"ד ותקע"ה וכתוב עוד בתשב"ץ ס' שרבינו יצחק הלוי שאל ממנו בבחרותו כן סיפר רש"י תלמידו (שם) וכתב תלמידו רבינו גרשים בהשובתו עליו (המובאת הוך תשובת מהר"ם ד"פ סי' רס"ד ז"ל). "כי מופלא בדורו היה ואחרי דברו לא ישנה".

1002* רבינו יהודה הכהן (אולי הוא נכד הנזכר אשר על כן נקרא

הזקן) היה במגנצא ושאל מרבינו קלונימוס כמובא בס' השב"ץ סי' תקנ"ט והוא ורבינו שמעון הגדול מסרו סוד חזקון החפלות ושאר סודות לר' אליעזר הגדול בכתוב בס' מצרף לחכמה דף י"ד ע"ב בשם פ"י התפלה כ"י להרוקח ומונה שם תולדותיו הקדושים שהוא הוליד את ר' אברהם הכהן ור' אברהם הוליד את ר' מאיר הכהן ור' מאיר הוליד את ר' אברהם ור' אברהם הוליד את ר' אליעזר ור' אליעזר הוליד את ר' יהודה ור' יהודה את ר' אליעזר הכהן חסיד ור"א הוליד את ר' יעקב הכהן חסיד ע"כ, והוא חבר:

א' ס' הדינים, כמובא כ"פ בפוסקים ומהם בפסקי רקנאטי סי' רפ"ז ובס' אור זרוע ח"א סי' ת"מ ובתשו' מהר"ם ד"פ סי' תנ"א ותשו' הרא"ש כלל י"ז סי' י' וחברו לפני רבו ר' גרשום מאור הגולה כמ"ש במרדכי ב"מ סי' רכ"ד ובתהג"מ רפ"ו מהל' טוען ונטען וכ"כ מהר"ם אלשקר סוף סי' כ"ח וסי' ל"א ותשובה לו מובאת בשטה מקובצת לב"מ דף י' ע"א וכן נמצא תשו' לו בס' הפרדס לרש"י סי' כ"ד ובס' הדינים מביא תשובות לר"ג כנר' בתשו' מהר"ם ד"פ סי' תת"ס שנכתוב בסוף התשובה "תשובה זו הועתקה מס' הדינים מתשו' רגמ"ה ומובאת ג"כ במרדכי ב"ב סי' תקפ"ט".

1003* הר"ר יהודה ב"ר ישראל, חבר:

א' ס' עין החשמל, והוא פירוש על כתבי האר"ז ז"ל ועל ס' הכהיר וספרא דצניעותא נדפס בקאריץ בשנת תקל"ו.

1004* הר"ר יהודה ב"ר יאקב הכהן, חתן הרב מו"ה אביגדור שהיה

אב"ד בק"ק שווערזענץ ממשפחת כהנים גדולים גאונים נין ונכד הרב מו"ה יונה נחום (אחיו של הר"ב ש"ך וחתנו של הר"ב ס' ברכת הובח) היה דיין בק"ק ליסא עד אשר ננעה בו יד ה' כי בצאת שם ההבערה ללהב, ערום מהן ומבית יצא ולא הציל מאומה כ"א ספריו על ס' קדשים אשר חבר והביא מהם לדפוס:

א' ס' מראה כהן, חידושים על מס' זבחים נדפס בפ"פ דמיין בשנת תקל"ו.

ב' ס' מנחת כהן, חידושים על מס' מנחות נדפס בפראג בשנת תקמ"ח והיה בדעתו להדפיס עוד חיבוריו [הזכירים בהקדמתו לס' הנז' והם]:

ג' ס' מתנות כהונה, חידושים על בכורות.
ד' ס' משפט הכלל, ע"א כללים מכללי הש"ס ולא עלתה בידו.

1005* הר"ר יהודה הכהן, אחד מרבני ירושלים עה"ק הוב"ב מכירת מדרשו של הר"ב פרי חדש חיבר חבור גדול על הרמב"ם והרב חיד"א ראה אותו כ"י וקצת חדושים ממנו מובאים בס' מרכבת המשנה להרב מהר"א אלפאנדרי ונוכר בשו"ת גינת ורדים ובתשו' זרע אברהם ובס' בתי כהונה, ובס' מים חיים להר"ב פר"ח (כ"ב כשה"ג).

1006* הר"ר יהודה בליץ, חבר:

א' ס' המוסר, כולל סודות על הדינים ועל החפלות ועל חכמת הקבלה כ' פרקים עם הגהות ומפתח בסופו לנכדו הר"ר משה ב"ר אלעזר בליץ, נדפס בקושטנדינא שנת רצ"ז, מנטובה שי"ח, קראקא שנ"ח.

1007* הר"ר יהודה כרסאני (אלכראסאני) ב"ר יוסף האצטננין

(כאשר נקרא בס' העבור לר' סעדיה ב"ר מיימון) היה נחבש

בבית האסורים בעיר פאס וחבר שם בשנת ענ"ה בדרך כחי:

א' ס' ארון העדות, והוא ביאור מעשה בראשית ומעשה מרכבת ודרך הנבואה וענין אדם והוה ונחש וגן עדן, דעות ההשגחה וענין צדיק ורע לו וכו' ויכוח השטן בס' איוב, נחלק לכ"ב פרקים ע"ס א"כ נמצא בכתובים (עי' אוצרות חיים לרח"ס דף 331) ולא נדפס.

1008* הר"ר יהודה ליב ב"ר אליהו, ראב"ד בק"ק הארדיץ, חבר:

א' פירוש עבודת הגפן על הגדה של פסח, ויש בו

חידושים מכניו ר' זאב וואלף ור' שלמה וואלטרין

ופי' ע"פ הסוד לאכיזקנו נדפס באופיבאך שנת תפ"ב.

1009* הר"ר יהודה ליב ב"ר הלל, רב בק"ק שווערענץ, חבר:

א' סדר הרי"ג מצות וז' מצות דרבנן מפורשות לפי דעת

הרמב"ם והסמ"ג והחינוך נדפס בפירדא הנ"ג ונתק

לל' רומי ע"י קארל שולטען.

1010* הר"ר יהודה ליב ב"ר יוסף רופא ננטואה וצ"ל היה דרשן ובשר

צדק בקהל רב בק"ק פראג שלש עשרה שנה בעת

היות שם הר"ב הוי"ט אב"ד ור"מ, וחבר:

א' ס' קול יהודה, דרושים עה"ח כולה אך לא נדפס כ"א ח"א

על ס' בראשית כפראג שנת ת"א.

1011* הר"ר יהודה ליב ב"ר יצחק ליפשיץ, אבד"ק איידליץ חבר,

והוציא לאור:

א' ס' הנהגת האדם, דינים והנהגת האדם מקומו עד שכבו לבל

ימות השנה מלוקט משל"ה ומס' תוצאות חיים וספרים אחרים

נדפס בפירדא הנ"א, אמ"ד הע"ז ונדפס עיד עם הוספות אשר

היסוף הרב המחבר עצמו בשם:

ב' צדיק תמים כפיורדא הנ"ו.
 ג' וואת ליהודה, ביאור על' שהיטות ובדיקות מהר"ו, נדפס
 כפיורדא בשנת הנ"ט.
 ד' שהיטות ובדיקות בקיצור.
1012* הר"ר יהודה ליב ב"ר ישראל, נטה מקום אהלו בק"ק זאלקא-
 ווא, וחבר:

א' ס' מנחת יהודה, פשטים רמזים ודרושים על מסורת התורה
 וחמש מגלות ע"ד דרוש וסוד, נד' בזאלקווא שנת תק"מ.
 ב' ס' נפש יהודה, פשטים על מדרשים תמוהים ופוסקי הנ"ך
 הקשים ובפרט בס' משלי וקצת חי' גפ"ת ועל סמיכות סדרי
 המשניות, ונלוה על זה פירוש על קצת מסורות, תוספות לספרו
 מנחת יהודה הנ"ל בשם שיורי מנחה.
1013* הר"ר יהודה ליב ב"ר משה אהרן שמואל מק"ק לובלין, חבר
 והוציא לאיר שם בשנת שצ"ד.

א' פירוש מאמרי רבב"ח ע"פ הסוד.
1014* הר"ר יהודה ליב בהג"מ נפתלי ב"ן זצ"ל מק"ק לובלין, חבר
 והוציא לאור:

א' ס' תולדות יהודה, מפתח ומראה מקום לכל פסוקי הנ"ך
 הנדרשים בס' ילקוט שמעוני נדפס כפראג שנת תי"ו.
1015* הר"ר יהודה ליב ב"ר עובדיה איילנבורג, היה אב"ד בכריסק
 דליטא, וחבר:

א' ס' מנחת יהודה, ביאור נחמד על פירש"י עה"ת וכוללים בו
 ביאורי מהרש"ל ולקוטים מס' לבוש האורה וקצת מהמזרחי בקיצור
 נד' בלובלין שנת שס"ט, קראקא שס"ט, שם שצ"ח, פראג הל"ח.

1016* הר"ר יהודה ליב פוחאוויטשר (או פוחאוויצר ובשה"ג ח"ב
 נקרא פאוויצר) ב"ר יוסף ב"ר יהודה ליב פרצאוור
 היה מקובל גדול ומתנהג בחסידות וכל ספריו קדושים ומעוררים יראה
 וקדושה ונסע מארץ מגוריו לשכון כבוד בתוככי ירושלים העה"ק חוב"ב
 והוא חבר:

א' ס' דברי חכמים, ב' חלקים, ח"א דעת חכמה, תוכחת מוסר
 ותקונים כד' שערים, א' שבה, ב' השוכה, ג' עבודה, ד' ידיעות;
 ח"ב מקור חכמה על דינים השכיחים כדורינו המוכאים בש"ע
 א"ח עד הל' שבת בטעמים יפה ומשאר פוסקים ובצדו נולח
 כלולה, חידוש דינים שנתחדשו אחר חיבור הש"ע הנמצאים
 בפוסקים אחרונים וכשאר ספרים נד' בהמבורג ש' הנ"ב ותנ"ג.
 ב' קנה חכמה, והם י"ז דרושים שונים נדפס בפפד"מ כש' אמ"ת-
 ג' דרך חכמה, תוכחת מוסר השכל ובחוכו כמה דרושים נחלק
 לל"ב נתיבות וכל נתיב לכמה שבילים נד' שם שנת תמ"א.
 ד' כבוד חכמים, והם לקוטים מכל ספריו ובסופו עשרה דרושים
 ד"ו משמיע לפ"ק.

1017* הר"ר יהודי ליווא הנודע והמפורסם בשם מהר"ל מפראג בר

בצלאל בר חיים [ע"ל No. 863] ארי שבחבורה נזר החכמים ומופת הדור. לאורו הלכו כל העמים ומימי שנתו כל תפוצות ישראל כ"כ בן דורו הר"ב צ"ד וכ"כ האריכו בשבחי על ציון מצבתו ולא הניזומו כי באמת ובתמים „תורה שבכתב ושבעיף בשמלתו צוררים ובכל חכמה ומדע ידו הרים“ היה ראש ישיבה ואב"ד על כל מדינות מעהרין כמו עשרים שנה ובשנת של"ג בא לק"ק פראג (בזמן הרב ר' יצחק מעלינג אשר היה ראב"ד בעת ההיא) ויסד שם ביהמ"ד הגדול הנקרא קלויז והרכיץ בו תורה ברבים משך י"א שנה והעמיד תלמידים הרבה ומגדולי תלמידיו היו ה"ה מו"ה יעקב פאלק בר"י הלוי כנר מפסק על ענוגה (ע"ל) והרב תו"ט כמ"ש בתקדמתו לפי המשניות וז"ל רבינו הגדול מרנא ורבנא הגאון רי"ל בר"ב זל"ה שנתעסק בישיבה והרכיץ תורה לרבים במדה הגדולה היא מדת הנמרא הדר דרש לרוץ למשנה עד שנתחברו חבורות חבורות כתות כתות מלכי מאן מלכי רבנן ומתעסקין יום יום פרק מפרקי המשניות וכו' לא בלבד בק"ק פראג אשר בה הדת נתונה והגאון הנז' כ"א גם בשאר ק"ק קרובות ורחוקות קיימו וקבלו עליהם ללמדם בישראל וגדול כה מאמרו של רבינו הגדול ממאמרו של רבינו הקדוש וכו' ע"ש" וכשהלך הר"ר יצחק מעלינג הנז' לעולמו וראשי הקהלה בחרו את הר"ר יצחק בר' אברהם חיות מקראקא להם לראש נשא רבינו את רגליו והלך לו אל ארץ מגורי אבותיו ואל עיר מולדתו פויזנא איתן מושב קרוביו ומיודעיו (כנר מפסק על ענוגה מש' שמ"ד אשר התם עליו וכו' בו פה פויזנא) וגם שם הרכיץ תורה והעמיד תלמידים ולאחר שלש שנים ומחצה כאשר עזב הרי"ה הנ"ל את העיר פראג חזר מהר"ל לאיתנו הראשון ללמוד וללמד בהקלויז ותרכ חכמתו ושמעו הולך וגדל עד שהקול נשמע בית המלכות והקיסר רודלף השני צוה להביא את הרב לפניו וקבלו בסבר פנים יפות ביום א' ג' אדר מש' שנ"ב ודבר עמו פא"פ כאשר ידבר איש אל רעהו ומחות ואיכות הדברים שתומים והתומים (צ"ד) וביום ה' ד' אייר של שנה זו שם פעמי מרכבותיו ללכת שנית לק"ק פויזן כי נתקבל שם לראש ישיבה ולראבי"ד על כל גלילות פולין גדול אבל נר' שלא האריך ימים רבים על ממלכתו שם ושכשנת שנ"ח חזר לקראקא ולפראג*) „ומלך בראש מורים יותר מעשר שנים“ (ככתוב על ציון מצבתו) עד שנתבקר בישיבה של מעלה ויעל יהודי השמימה ביום ה' ה"י אלול שס"ט והוא חבר:

א' ס' גור אריה ביאור גדול ויפה על רש"י עה"ת וכלולים בו פשטי, נחמדים במקרא ובמדרשים נד' פראג, של"ה, לעמ- בערג תרי"ח:

ב' ס' נבורות ה' על יציאת מצרים ופי' יפה וגדול על ההגדה ש"פ וה' פ' וה' יין נסך קראקא שמ"ב, נאוידוואהר תקנ"ו, לבוב תר"י

(* ואף שאין ראיה לדבר זכר מיהו איכא שבש' שנ"ח הביא לכה"ד בפראג את ספרו באר הגולה.

ג' דרוש לש' שובה שדרש בפראג בש' שמ"ג נ' שם (שמ"ד)
ווארשא תר"א:

ד' דרוש נאה לשה"ג בפראג ש' שמ"ט:

ה' דרוש שדרש בפויזנא בחג השבועות בש' שני"ב והוא דרוש
עה"ת ודרוש על המצות היינו על איסור יין נסך הובא לרפוס
ע"י חתנו ר' יצחק בר שמשון הכהן בפראג שני"ג. ווארשא תקצ"ו:
ו' ס' דרך חיים פי רחב ויפה מאד על פרקי אבות ועם פי' רש"י בצדו
קראקא שמ"ט. ווארשא תקצ"ג. ונד' בקיצור בשם נשמת חיים
ונלוה אליו ביאור עונת אליה לר' אליה בר יצחק אייזק אב"ד
דק"ק פיוזר בש' תרי"ט:

ז' ס' נתיבות עולם, ל"ב חלקים ונתיבות חכמה על היראה ומוסר
והנהגות וביאור על מאמרים (פי' ענינו והוא ח"ב לס' דרך חיים
הנ"ל) פראג שני"ו, נאוידוואהר תק"ע:

ח' ס' תפארת ישראל על מעלת התורה וענין תורה שבכתב
ומצות וכל ענינים השייכים ללמוד וכו' ע' פרקים פראג שני"ג,
וניציאה שני"ט, נאוידוואהר ת"ק, סלאוויטא תקנ"ג, לעמבערג תרי"ט:
ט' באר הנולה ביאור כל מאמרי חז"ל הנראים כמוסיפים או
נורעים; בתורה והוא חלק שני לספרו ת"י הנ"ל, פראג שני"ח. נאויד-
וואהר תקס"ה, ווארשא תקצ"ח, זאלקווא תר"ח (עם איזה מאמרים
מהר"ר ישראל קאזניץ בסופו):

י' הספד על מות ר' עקיבא ניצבורג מפפד"מ פראג שני"ח. פפד"מ
תע"ט. ונספח לו פסק על עגונה ואשר השיב הרב לתלמידו מ"ה
יעקב בר"י פאלאק:

יא נצה ישראל על אריכות הגלות והנאולה ומשיה ותשובה
ותהה"מ ועל מאמרים תמוהים כגמ' ומדרשים פראג שני"ט,
נאוידוואהר תקנ"ג, שם תק"ע, ווארשא תקצ"ח:

יב הדושי י"ד והנהגות על מור וב"י י"ד ה"ל הר"ר מאיר בר"א
מנייאון בש' תקל"ה ונר' שהפסק על חליצה הנד' בפראג שס"ט
הזכירו הרב תוי"ט בתשובותיו אשר בשו"ת גאוני בתראי סי'
הוא ג"כ להרב זלה"ה:

1018* הר"ר יהודה ליווא ב"ר שמואל זנוויל אופפענהיים
מווארמס היה דיין בגלוגא רבתי זכ':

א' ס' דרך שיח והוא קיצור ס' שיח יצחק להרב ר' יצחק ב"ר
שמואל הלוי מפיווען בדקדוק לה"ק ונ' פפד"מ תנ"ג:

1019* הר"ר יהודה לירמא הספרדי ב"ר שמואל (כ"כ בשער פירוש
למס' אבות דפוס ראשון כמובא בס' דברי הימים להח

אליקים כרמולי דף 35 היה תלמיד מהר"י באסן בקושנידינא וחבר כמה חבורים
חידושים על הש"ס וכמו ארבע מאות תשובות ארוכות אך לא יצא לאור כ"א:

א' ס' לחם יהודה נד' פעם א' בויניציא שייגובחדש מרחשון שנת כ"המר
„שד"י" נשרפו בעיר ויניציא כל ספרי התלמוד והאגדות התלמוד
של הר"ר יעקב בן חביב (עין יעקב) והרי"ף והמשניות בנזירת

האפיפיור יוליוס השלישי ביום ש"ק ועמם נשרפו ג"כ כל הספרים שהדפיס הרב אלף ותיק ספרים ולא נשאר מן הדפוס ההוא כי אם שנים או שלשה בלבד וחורשנית והדפיס בסכיוניטה שנת שי"ד: ב' ס' פליטת בית יהודה הם כל שארית הפליטה הנשארה לבית יהוד' כי נשרפו תשובותיו בשריפה אשר שרף ה' בעיר בילוגראדו לא נשאר כ"א מה שהיה בידי בעלי בתים והר"ר שמחה ב"ר נרשון תלמיד הרב המחבר ינע ואסף את יתר הפליטה וחבואו לבה"ד ויניציאה 1647 למספרם:

1020* הר"ר יהוד' מינץ (Mainz) ברא אליעזר הלוי, תלמיד היה מו"ה אשר „ענשכין (ע"ל No. 547) רבא דעמיה ומדברנא באומתיה ואכוהן של אשכנזים (כ"ב ה"ר ישר מקנדיא) עזב את ארץ מולדתו ארץ אשכנז מהמת הלחץ והגירושים שהיו שם והלך לאיטליא להרביץ תורה בפאדואה בימי הגדולים מהר"ם מינץ בן דודו אשר שאל מאתו וכנר' מלשון השאלה והתשובה היה זקן ממנו ומבואים דבריו בתשו' מהר"ם מינץ סי' י"ג וע"ה וע"ט וק"י וכימי מהר"י ברונא כנר' מתשובות מהר"ם מינץ סי' צ"ז ומהר"ק ומהר"א מורחי ועברו בינו ובין הרב מו"ה אליה דלמדינו מקנדיאה (ע"ל No. 398) ר"י בפאדואה דבריו ריבות ומחלוקות כנר' בתוכיחה הגדול שהיה ביניהם שהרעישו כל הגולה בפסקיהם הנם כתובים וכמוסים עד היום עם רבינו קנדיאה (כ"ב בס' מצרף לחכמה דף ג' סע"ב ובאלים דף כ"ט) והר"א מורחי עמד לימינו כ' בתשו' סי' נ"ז וז"ל המלך אתו כי התכוננתי הרבה בדברי מהר"י סג"ל ומצאתי בהם חכמה נפלאה חכמתו גדולה מאוד משמועתו על כיוצא בו נאמר כי שפתי כהן ישמרו דעת הוא המאור הגדול אשר כח בעינים לראותו וכו' אח"ז קראתי בדברי מה"ר אליה דקנדיא וראיתי בהם דברים זרים מאוד וכו' „ועוד היה לו ולבנו הרב מו"ה אברהם מינץ שם בפאדואה לאבן נגף איש א' עשיר ותקפו שמו הירץ ווערטים אשר עשה פרוכת לביהכ"ג עם צורת צבי מרוקם במרגליות והיתה הצורה כולמת ולכן מיחה בו הרב והוא מרוב עשרו ותקפו לא חשניה בו ככתוב בתשו' תלמידו וחתן בנו הרב מוהר"ם מפאדואה הנדפסים בתשו' אבקת רובל סי' ס"ה והפליג בזקנה כנר' מט"ש הרב מו"ה יוסף יעבין בהקדמת ס' חסדי ה' שראה להרב בן מאה שנה שעלה וכרך ברכת קידוש החמה ויותר שהיה הרב חכם ומפלא בחכמת התורה היה לו ג"כ יד ושם בהקירה הפילוסופית וכל בני המדינה סרים לכישמעתי ותקן תקנות טובות ככתו' בתשו' מהרש"ל סי' ל' ובשנת רס"ח עלה אל האלקים תוך ה' ימים למיתת הרב מו"ה דון יצחק אברבנאל ונקברו סמוכים ול"ז בקברות הישנים בעיר פאדואה (כ"ב בהקדמת המוציא לאור סי' מעיני חישועה להשר אברבנאל) ויען כי בשנת מותו היתה עירו לשלל ושלמו זרים בספריו לקרעם ולשרפם ולא נשאר כ"א מעט ממוער המוצל מאש י"ז פסקים וסדר נטין והליצה הביא אותן תלמידו וחתן בנו הרב מו"ה מאיר מפאדואה לדפוס עם תשובותיו והוספות לס' הנטין והליצה מכנר' ר"א בויניציאה שי"ג ונדפסו עוד בפיוורא תקכ"ו ונדפסו עוד.

1021* הר"ר יהוד' ליב הורוויץ ב"ר מרדכי הלוי היה מב"ד של חרב מו"ה יהושע העשיל בוויילנא בזמן הר"ב קרבן נתנאל

זחתם על פסק הראב"ד הנ"ל מיום כ"ו מנחם אב ש' ת"ץ עם הרב ר' יהודה ליב מטיקמין ושאר גדולים, והוא חבר:

א' ס' עמודי בית יהוד' חקירות בכמה ענינים בלשון צה ובדרך ויכוח ללמד את בני יהוד' עקרי תורתנו הק' מוסר ויראת ה' ובהקדמתו הדפים מכתב מהח' הפילוסוף מו"ה משה מענדלזאָהן זצ"ל אשר כ' עליו כל משכיל וירא ה' בלי חנף ותרמית ישמה בספרו וכו' ותוכס רצוף אהבת האמית' ויקר התורה והמצות גם המליץ הנשגב מו"ה נפתלי הירץ וויזל הפליג בשבת המחבר, אמשמרדאם תקב"ו.

ב' צל המעלות מוסר על מדות האדם בחרוזים ע"ס א"ב קינינס בערג תקב"ד, דובנא תקנ"ה וגלוח אליו:

ג' כרם עין גדי פי' על חד גדיא. קינינסבערג תקב"ד דובנא תקנ"ה:
ד' מגלת סדרים עניני ויכוח ומחקר בין חכמי הקבלה ומשכילי התלמוד ונבוני המחקרים. פראג תקנ"ג. הורדנא תקנ"ח.

*1022 הר"ר יהוד' בן מהר"ם מפאדואה נולד בשנת רפ"א ומלא מקום

אביו כמובא בתשו' מהרש"ל סי' ויו אשר הפליג שם בשבחו וכ' שבא למלאות מקום אבותיו בתורה ובחסידות ושקיל ומרי עם שארו הרמ"א כנר' בתשובותיו סי' קכ"ו וקב"ז והרמ"א השיב לו בסי' קכ"ח ושוב עשה הרב סניגורין לדבריו בסי' קכ"ט והרמ"א השיב לו עוד בסי' ק"ל ובכולם התוס' שם שמואל יהוד' (נר' שהשם, שמואל לא ניתן לו בעריסה כ"א נתוסף לו אח"כ) ובשנת שניז עלה למרום, והוא חבר:

א' שנים עשר דרשות ומהם הספדים על פטירת הגאונים ר"י מוסקאטו ור"י פואה ורבנו הרמ"א ומבן הר"ב בית יוסף ונד' בויניציאה שנת שני"ד:

*1023 הר"ר יהוד' מוסקאטו ב"ר יוסף ארי' דבי עלאי גדול בתורה

וחכמה ובכל מדע נכרא רבא אזרח מנמוכה ודרשן ובלשן שם היה תלמיד הרב ר' משה פראווינצאל ובן גילו ורעו, של ר' עזרי' מן האדומים ב"ם מאור עינים האומר בשמו כ"פ בספרו זה גם הרב ר"י מביא דברי ר' עזרי' רעו בספריו והוא חבר:

א' ס' קול יהוד' פי' נפלא לסי' הכוזרי לר"י הלוי חברו לבקשת שלשה אנשים נצבים עליו ה"ה האחים מו"ה אבינדרו ומו"ה רפאל צוידאל (Civald) ומו"ה יהוד' סרואל ונד' ע"י שניו ר' אלחנן ור' יצחק בויניציאה ש' אשמחה.

ב' ס' נפוצות יהוד' חמישים ושנים דרשות אשר דרש טוב לעמו וכראש הס' מכתב מאת הרב לניסו ר' שמואל מינצי בירימארו ושיר מזה הח' לכבוד מחבר נד' ויניציאה ש"מ, לכוב תרי"ט, ווארשא תרל"ב.

ג' פי' על שיר השירים מזכירו בספרו נפוצות יהוד' ולא נדפס. גם חבר תחנה ותפלה לאומרה בזמן עצירת הנשמים:

1024* הר"ר יהוד' ליב סראואל מכית דינו של ה"ה מו"ה בן ציון צרפתי המובא בשו"ת משפט שמואל סי' כ"ט) בויניציאה היה תלמידו של ה"ה מו"ה שמואל יהוד' קאטצנאילינבונגען ובעשק מקוה ראוינו אשר רבו עליה גדולי הדור זה אוסר וזה מתיר כחו דהתירה עדיף ליה ועמד על ימין המתירים כאשר נמצאו פסקים ממנה בס' משבית מלחמות ונתן טעם לדבריו בפסקו הראשון גם נמצאו תשובות לו בס' נחלת יעקב לר' יעקב היילפרין ובשו"ת מהר"י הלוי אשר הסכים עם פסקיו (כ"כ בס' זצ"ל) ותא הזו מאן גברא רבא מסהיד עליה ה"ה בס' הלבושים בסוף ח' אה"ע בתשו' על בחרו כהן שקדש גרושה שכ' אך לכבוד הגאון מו"ה ליב סראואל וכו' אוסיף נופך משלי, והרב הרביץ תורה הרבה ומגדולי תלמידיו היו בנו ר' נחמיה המפרש ס' המעמדות והרב נחלת יעקב הנו', ועלה למרום בשנ' שע"ז ונקבר בפאדואה כאשר צוה קודם מותו ובשער הס' באר שבע לר' יששכר בער איילנבורג נד' אגרת להרב זצ"ל אל הרב המחבר.

1025* הר"ר יהוד' בר' משה סאלטרו מפאנו הרביץ תורה בויניציאה בימי הרב מו"ה יהוד' ליב סראואל הנ"ל והסכים על ס' בית מועד לר' מנחם בר' משה בשנ' שס"ה ובשנת שפ"ט י"ז אלול ושכב בית מועד לכל חי והוא חבר:

א' ס' מקוה ישראל בעסק מקוה ראוינו הנו' י"ב יצא לקראת נשק נגד הרבנים המתירים בס' משבית מלחמות והניף גם ידו על ה' מקואות בפלפול ובסכרא (ע"ל דף 4 No. 8) נד' בויניציאה שס"ז:

1026* הר"ר יהוד' נכון בן ר' אפרים היה ממלא מקום אביו בהעיר קושטנינא (ע"ל No. 518) והרביץ שם תורה והיה חסיד גדול ומפלג בתורה וביראה והוא חבר:

א' ס' קרית מלך רב ב"ה. חידושים על הרמב"ם ה' שבועות ונדריים זכיה ומתנה וה' מלוה ולוה ועל לשונות הטור נד' קושטנ-דינה תקי"א ונלוה אליו:

ב' חלק שני דין אמת שו"ת, ועוד נספח לו קונטרס בית מושב הל' דיינים לכן המחבר הרב מו"ה אפרים נכון.

1027* החכם ר' יהוד' בר' משה הכהן מטוליטולה היה לדעת הר"ב קורא הדורות בן הרמ"ך אשר עשה ההשנות על הרמב"ם והיה רופא מומחה ותוכן גדול ובשנת ה"א י"ז לכ"ע צוה לו המלך אלפונסו ההמישי מקאסטיליא להעתיק את ס' אבן אל חסון [Avicenna?] אשר חבר על אלף וצ"ב כוכבים הנודעים ונכללים במ"ה צורות הגלגל והם י"ב מזלות באמצע באפוד חגורת השמים וכ"א צורות מצד שמאל ומ"ו צורות מצד ימין מלשון ערב ללי לאמין וכן עשה והעתיק עוד גם שאר חבורים*) ונר' שכתובם ניב העתק ספרו של אבן רגל אשר

(* עי' גרעץ געש' ח"ז דף 137 דף 467 ff.)

הבר בתכונה מל' ערבי ול' ספרד הנמצא בכ"י בוואטיקאנו בתוך ספרי הדוכס של אורבינו.

1028* הר"ר יהודי ב"ר משה ב"ר הניאל מרומה חבר :
א' פי' על מזמור כ"ט הבו לה' וכו' ועל ה' מזמורים אחרונים של הללויה:

ב' פירוש על חמש מגילות בוואטיקאנו סי' צ"ג.
ג' ס' כמה שערים לביאור ספרי הנבואה ומעשה בראשית ע"ד הפילו-סופיא ועוד כ' כמה חבורים בדרך הפילוסופיא על שכל האדם ועל גן עדן ועל פעולות הנפש ועל סבה ראשונה, והבר פירוש על קדיש וקדושה, הכל נמצא בכ"י בוואטיקאנו ואולי הוא ג"כ ר' יהודה מרומה שתבר פירוש על פסקי ר' יצחק ממיולוי על מס' פסחים יומא סוכה יו"ט ר"ה מגלה כ"י על קלף תוך ספרי הדוכס די אורבינו.

1029* הר"ר יהודי ב"ר ניסן (הנקרא בשם מהיר"ן) היה ראב"ד בק"ק קאליש בזמן המאורות הגדולים הר"ב של"ה והרב מו"ה אברהם ברודא אשר נתנו הסכמה על ספרו אשר חבר :

א' בית יהודי והוא חרושי הלכות על מס' יבמות, גטין, קדושין, ב"ק, ב"מ, ב"ב, חולין והובא לדפוס בחיי הרב המחבר ע"י בנו הרב מו"ה אברהם, ובראשו חידושים מס' מועד דוד להיר דוד אָפּענהיים ז"ל על מס' שבת וכיצה, דעסויא תנ"ח.
ב' בית יהודי חידושי תוס' על אנדות למס' יבמות, כתובות, קדושין, גטין, חולין וב"ק גד' ע"י בן הרב המחבר מו"ה בנימין. זולצבאך תמ"ז.

1030* הר"ר יהודי הנשיא חבר :

א' ס' מגדנים כמובא בס' קרנים ריש מאמר ח' (מ"ש המפרש ר"ש מאסטרופול בפירושו דן ידן שרבינו יהודי זה הוא רבינו הקדוש ב"מ המושגה אין צריך עליו תשובה), ואולי יצא חס' מכסן ר' יהודי ב"ר יוסף הנשיא אלפאכר [ע"ל No. 961] וחבר עוד :
ב' ס' קיצור ס' צורת הארץ לר"א ב"ר חייא הנשיא נמצא בכ"י רד"א No. 1673 & No. 1661 ורח"מ No. 768.

1031* רבינו יהודי ב"ר נתן הנודע בשם ריב"ן חתנו ותלמידו של מ"ע רש"י ז"ל כ"ש התוס' ע"י חולין קי"א ב' ובמרכיב פ' כל הבשר וכדמוכח בס' התרומה סי' ס' (קה"ד) היה אחד מן בעלי התוספות הראשונים ודבריו מובאים שם בכמה מקומות, מהם בכ"מ דף ל"ד ב' ודף ג"א ב', יבמות ד' א' כתובות ג"א א' ע"ג א' סנהדרין כ"ט ב' זבחים צ"ו א', וכשעלה רש"י למרום סיים הוא לפרש מס' מכות בסוף פ' אלו הן הלוקין דף י"ט ב' עד סוף המסכתא וכיכ שם ,,רבינו גופו מהור ויצאה נשמתו במהרה לא פירש יותר מכאן ואילך לשון התלמיד ריב"ן ע"ש גם כ' פירושים ששמע מפיו ולפעמים מתנגדים לפירושי רש"י שכדינו ע"י שבועות כ"א ע"א ד"ה ולמד היפך ממ"ש רש"י בחולין דף

ע"ו ע"ב גם הרשב"ם הביא פירוש משמו כנר' בס' מדרש שמואל על פרקי אבות משנה כ"ד ורשב"ם כ' וכן שמעתי מדודי הר"י ומה שנדפס שם בן הרא"ש הוא טעות וצ"ל בן הר"ר נתן ופי' ג"כ מסכתות לפני המיו, כנר' מסמ"ג לית עיט שב' שם, והרב ריב"ן פסק בפירושו מפסחים" ובנו רבינו יום טוב מוכא בס' אור זרוע גדול היא סי' קנ"ה (וגר' שהוא הוא רבינו יום טוב הגו' בתוספ' נזיר ל"ז ד"ה אך מ"ש הר"ב קוה"ד אולי הוא אחיו של הראב"ן, קשה להאמין כי כמה שאלות שאל הראב"ן מאת רשב"ם ור"ת והרי"ן אגרות עמהם ואיך יתכן שלא יעלה שם אחיו הגדול בתורה ובחכמה על שפתיו אם לא שנאמין ג"כ לקבלת הס' שלשלת הקבלה שהריב"ן נפטר עוד צעיר לימים גם זה צריך עיון.

1032* הר"ר יהודי ב"ר נתן אשכנזי הלוי תלמיד הרב מהר"ם יפה בה"מ ס' הלבושים בא לק"ק פוזנא עם רבו בעת שנתקבל שם לראב"ד וכ' :

א' הנהות על ס' לבוש אדר היקר לרבו הג"ל והוא פירוש על ס' קה"ח להרמב"ם ועל חכמת התכונה:
 ב' הנהות על ס' באורי יפה להג"ל והוא פירוש על ס' צורת הארץ לה"ר אברהם ב"ר חייא ע"ל [No. 93] נדפס בס' לבוש אור יקרות. לובלין שנה.

1033* הר"ר יהודי ב"ר קלונימוס ב"ר מאיר משפירא המכונה ריב"ק משפירא היה בדור רבינו שמרי' וריב"א הלוי (גר' שהוא הבחור ע"ל No. 1083) וריב"ק ממנצא כנר' ברוקח סי' שפ"א (ד"ק ע"ד) ובאביאסקה המוכא בתשו' מהר"ם ב"ב ד"פ סי' תקס"ה ובמרדכי יבמות סי' ג"ח [ובא"ז הל' טריפות סי' ת"מ] והיה רבו של רוקח כנראה בספרו כמה פעמים ובפרט ס"ס שט"ו וסי' שבי"א ותנ"ד ואחיו היה רבינו מאיר משפירא מוכא כפי' רבינו שמחה להוריות המועתק בתום דף ד' ע"א :

1034* הר"ר יהודי ב"ר קלונימוס ב"ר משה ממנצא אבי ר' אליעזר מגרמיוזא ונקרא ריב"ק ממנצא והר"מ בר מרדכי ורבינו משה כהן נקראים במרדכי ב"ק קפ"ז גאוני מנצא היה ניסן של רבי' שלמה כהן ובדור ריב"ק משפירא כנר' ברוקח ובאביאסקה (עי' No. 1033) והיה תלמיד רבינו שמריה ככתוב ברוקח סי' ר"ג ובתשו' מהר"ם ב"ב ד"פ סי' תת"ה ובמרדכי ב"ב סי' תרמ"ז וחולין סי' תקפ"ה ובנו היה תלמידו כנר' ברוקח סס"י שט"ז ובכמה מקומות גם רבינו ברוך ממנצא כנר' מלשונות ספר החכמה המוכאים במרדכי חולין סי' תקפ"ח וב"ב סי' תקע"ח ושאל מרבינו אפרים מרענגשבורג :

1035* רבינו יהונתן ב"ר דוד כהן בלוגיל מגדולי העיר החיא (ובס' התרומות נקרא הנניד) ומחכמיה בזמן הרמב"ם וע"י התאמצותו והשתדלותו העתיק לו הר' שמואל אבן תבון ס' טורה נבוכים מלשון הגרי לעברי וגם שאל מהרמב"ם ספיקותיו על דבריו בס' היד וחשיבו בכבוד גדול והפליג בשבחו כנר' בתשו' פאר הדור סי' מ"א

וגם שאל לר' משה בר' יוסף והשיבו כנר' בס' תמים דעים סי' ע"ח ועלה אל השמים בשנת תתקס"ה בשנת מות הרמב"ם (וא"כ מ"ש בסוף ס' שבט יהוד' שרבי' היונתן הכהן הלך לירושלים בשנת תתקע"א צ"ל אחר ששמו כשמו, ואולי טעות נפל בס' יוחסין בזמן השנה*) ומתשו' הרמב"ם בס' פאר הדור ססי' א' נר' קצת שמת בחיי הרמב"ם וא"כ מת בראשית השנה ברביעי הראשונה וחבר:

א' פי' על ס' הלכות הרי"ף ונדפס אצל הרי"ף על סס' עירובין אבל נר' שפירש כל ס' הלכות כי נזכר עוד פי' על ברכות בתלמידי ר"י פי' דף מ"ח ב', ועל הל' מזמאה מההלכות קמנות בתשו' הרשב"א ח"א סי' קכ"ח ע"ש, והל' ס'ת מהנז' בתשו' יבין ובעז ח"א סי' כ"ג, ועל שבת בתשו' הרשב"א ח"ד סי' ע"ה, ועל פסחים בתשו' הרשב"א ח"א סי' של"ה ושל"ז ע"ש ובתשו' ר"ע מכרמטורה המובא בתשו' בית יוסף הל' יבום והליצה סי' ב', ועל יומא בארחות חיים הל' ר"ה רס"י כ"ב, ועל תענית בתשו' רשב"ש סי' קע"ג, ועל ראש השנה בתשו' רד"ך בית י"ג חדר א', ועל מגילה בס' ארחות חיים הל' קריאת ס"ת סי' ג', ועל יבמות בתשו' הרשב"א ח"א סי' אלף קמ"א ובתשו' מהר"ם אלאשקר סי' כ"ז ובנמוקי יוסף ד' כ"ה ע"ב, ועל כתובות בתשו' רשב"ץ ח"ב סי' קל"ח וה"ג סי' פ"ז ובשטה מקובצת בדרג מ"ד ע"א ובכ"מ, ועל גמין בס' התרומות שער ד' סוף ח"ג, ועל ב"ק בשטה מקובצת דף ב' ע"א ושאר מקומות, והרמ"ך מסרקוסטה בשיטה לב"ק מביאו וקורא אתו המפרש כנר' מהמובא במקובצת (ד' ד' קפ"א רע"ב וקפ"ג, ועל בכא מציעא מובא בשטה מקובצת והרב מו"ה חיד"א ראהו בכ"י כמ"ש בשה"ג ח"כ אות י' סי' ו', ועל ב"ב מובא בכללי התלמוד לר"ב אשכנזי כמובא בקו' עין זוכר בס' יעיר און מערכת ח' סי' ס', ועל סנהדרין מובא בתשו' מהר"ם אלאשקר סי' ס"ח והוא בכ"י תוך ספרי רד"א ומועתק מפירושו בס' תמים דעים סי' רי"ג, ועל שבועות בתשו' רשב"ץ ח"א ססי' קכ"ט וה"ג סי' ל"ג ועודנו בכ"י עם פי' לסנהדרין הנז' וגם פי' על ע"ז ומכות תוך ספרי הרב הנז' אשר הלכו בשבי לאוקספורד, ועל חולין בתשו' רשב"ץ ח"ג סי' ג' ובתשו' מהרי"ם אלאשקר ססי' מ"ט (וצ"ל יונתן במקום יונה הכתוב שם) ולדעתי המובא בשמו בס' תמים דעים סי' קל"ז וקל"ז לקוח מפירושו על חולין.

1036* רבינו יואל בר' יצחק (כ"כ שמו בס' תנאים ואמוראים כ"י באיזה

מקומות וכן חתם שמו על התשובה המובאת תשו' מהר"ם כ"ב ד' פ' סי' מ"ד ומובאת גם בתשו' הרשב"א ח"א סי' תתניב ומשם הובאה ביתה יוסף א"ח סי' תרס"ד מכונא (תשו' מהרש"ל) ובא משם למנצא ושם דבר רבינו ברוך עמו ככתוב בספרו ומובא במרדכי חולין סי' תרפ"ד והיה גם ברענגשפורג כנר' בראב"ן דף צ"א ע"ד שקוראו שם ר' יואל מריגשפורק בימי הנדולים ר"י בר' מרדכי ור' אפרים כנר' שם

דף קי"ז ע"ד ובמרדכי ר"ה סי' תשכ"א והוא חתן הראב"ן (ע"ל אות א' סי' No.) ואבי הראב"ה ורבו כנר' מלשונות ספריו המובאים במרדכי בכ"מ ובהגה"מ סוף ה' מילה ובשה"ל סי' י"ג ובתשו' מהרש"ל סי' כ"ט וכנר' בתשו' מיימוני' ל"ס' משפטים סי' ע' ובמרדכי ב"ב ס"ס תק"ט ואבי הקדוש רבינו אורי (ע"ל אות א' סי' No. 326) היה תלמיד של ניסו הרשב"מ כנר' מלשונו המועתק בריש ה' גדה להר"י מדורא ונ"ל מעיד אני על המי ראב"ן ועל מורי ניסי רשב"מ וקבל גם מן רבינו יצחק ב"ר אשר כנר' מדברי ראב"ה המובאים במרדכי כתובות סי' רמ"ב וחולין סי' תרל"ג ושאל מחתנו כמובא בס' צפנת פענח בכמה מקומות והר"ן תשובות הרבה עם רבינו אפרים מרענענשפורק (ע"ל אות א' סי' No. 511) וגם שאל מן ר' יצחק ב"ר שמואל ופלפל עמו על תשובתו כמובא בס' התרומה סי' ק"ל „ועל הגוסס כבר שלח ה"ר יואל מבונא (בצ"ל) אל מורי רבינו“ ובסמ"ג ה' גרושין (דף קל"ב ע"א, ומ"ש שם מנרכונא צ"ל מבונא) ובמרדכי גמין סי' תכ"א ומובא בתוס' יבמות קי"ה ע"א ד"ה דכל [ובאור זרוע ה' שבת סי' פ"ז?] וחבר סליחה שאומרים בער"ה כמנהג פולין המתחלת אל אלוה דלפה עיני ואחרת המתחלת „אבן שמעה קול תחנוני“ ואחרת על גזירת הקהלות המתחלת „אלקים יראה לו שה פזורה“ וכל חרוז מתחיל אלקים וחתם שמו בראשי החרוזות אחר תיבת אלקים „יואל ב"ר יצחק הלוי חוק“ הגם כתובים על סדר סליחות כ"י על קלף סי' רמ"ז ורי"ז:

1037 הריטב"א הוא ר' יום טוב בן אשכנזי כאשר הוכיח בבירו

שאין אחריו ספק הרב חיד"א בשה"ג (ולא כדמרגלא בפומייהו דרבנן ר' יו"ט ב"ר אברהם ואולי הרי"ט אשכנזי היה בר אברהם והכל מתוקן כ"כ בשה"ג שם ולדעתי אין צורך כי הפעות הזה יסודו יסוד גופל ונתהווה תערובת מעמים לייחס ס' מגדול עוז על הרמב"ם ע"י הריב שה"ק שעשה כאן ועי"ז הוכרח לעשות גם תערובות גופים הריטב"א עם ר' שם טוב ב"ר אברהם ולהגיה בראש ס' מגדול עוז יום טוב במקום שם טוב לבדות מלכו ר"ת הריטב"א כדרכו (ע"ל אות ש') היה בחצי האחרונה מהמאה הראשונה ותחלת המאה השניה מהאלף הששי והיה תלמיד רבינו אהרן הלוי ותלמיד הרשב"א תלמידי הרמב"ן ולכן קראו להרמב"ן בכ"מ רבינו הגדול (וכמ"ש בתשו' בני אהרן סי' כ"ג ובתשו' בעי חיי חיד"א סי' קפ"ח ע"ג) כנר' בתשובתו המובאת תוך תשו' מהר"ט אלאשקר סי' ל"ז וכן קבלתי כל זה משני רבותי רבי אהרן הלוי והרשב"א ז"ל ובאחרת המובאת בבית יוסף חוה"מ סי' רמ"ג ס"ו וכ"כ בחי' שבועות שלו על דף כ"ח ע"א וזו שיטת רבינו הגדול הרמב"ן ז"ל ורבותי הראיה והרשב"א ז"ל ועוד שם דף ל"ו ע"א וכ"כ בחי' לכבא בתרא המובאים בני"ש שם דף רכ"ב ע"ד וכן כ' הרב מהרש"ם בתשו' אה"ע סי' נ"ו על מ"ש הרב בחי' יבמות „רבותי“ שנראה שהם הרשב"א והרא"ה ומ"מ רבו

מובהק היה הרא"ה ואליו כוונתו כשכותב רבינו סתם כמ"ש הרדב"ז בתשו' ד"ו ח"א סי' תמ"ה ובתשו' ר"ב אשכנזי סי'מ"ו (ד"ג ע"ד) וברס"י ל"ה ובס' בנה"ג י"ד סי' ק"ס הגה"ט אות ז' והשיג בזה על הרב בתשו' מקור ברוך סי' ז' וכ"כ עוד בשו"ת א"ח סי' ח' הנהב"י אות ז' ועוד שם בכללי הפוסקים אות מ"ג וכ"כ בס' מכתב מאליה שער ח' סי' מ"ה וכ"כ בס' יד מלאכי דף קפ"ח ע"ב רק שרבריו מעורכבים קצת כן הכריח בהנחות שאצל תשו' הרשב"א ח"ה הנקרא רחמים לחיים סי' רמ"ו אבל מה שרצה להכריח עוד שם שהרב היה תלמיד מובהק גם מן הרמ"ה ז"ל (וכ"כ בס' הקרי לב י"ד ח"א דף קכ"ה ע"ב) ונשען שמוצא בחי' הריטב"א יבמות וכן דעת מורי המובהק הר"מ ז"ל וכן בחי' בתרא כ"י זה אי אפשר כפי סדר הדורות כי הרמ"ה היה בדור הרמב"ן וקשיש מניה כי נח נפשיה בשנת ה' אלפים ד' כמ"ש בהקדמת ס' צדה לדרך והאיך יקבל ממנו הריטב"א תלמיד תלמידו של הרמב"ן וראי' שאין עליה תשובה כי בחדושו לשבועות על דף י"ח ע"ב כתב ובשם ר"מ חלו מוטולימלא ז"ל שמעתי וכמו כן מביא להרמ"ה בחי' יבמות דף ק"ב מהס' ואינו כותב מורי ולכן אין ספק שהר"מ מורו המובהק של הריטב"א אשר מביא אותו טמש בכל דף בחי' יבמות אינו הרמ"ה וגם אין גר' כלל שהיה לוי והיה תלמיד הרמב"ן כנר' שם בדף לד' ע"א ול"ז ע"א ונ"ו ע"ב וע"ט ע"ב והיה קרובו של הרא"ה כנר' בדף קמ"ג ע"ב מהס' שמביא להר"מ וכותב וקרובו ה"ר יצחק הלוי והוא היה אחי הרמ"ה וגם היה תלמידו של הרא"ה (כנר' בדף ס"ד סע"א ודף ק"ב ע"א) ובוה יכוננו דברי הרב מה שקורא להרא"ה ולמורו חר"מ לשניהם המובהק מקושית הרב חיד"א בשה"ג ח"א אות י' סי' כ"ט שאין מובהק אלא אחד, וכבר הן לפני מורו הרא"ה והסכים עמו כמ"ש בחי' שבועות על דל"ה ע"ב וע"ע בדף ל"ג ע"ב ודף מ' ע"ב ובימיו היה הרב ר' דן אשכנזי (ע"ל אות ד' סי' 787) והרב היה לו יד גם בנסתר כנר' בחי' לערובין דף י"ג ע"ב וליבמות דף מ"ט ע"ב ולקדושין דף מ' ע"א וכ"כ בס' אמונת חכמים פ' י"ג ופ' י"ח והוא חבר :

א' הידושים על התלמוד ונדפס מהם חי' על מס' שבת (מובאים בתשו' הריב"ש סי' שפ"ד והיו בכ"י בידי הרב מהר"ו בי רב המעתיק תמיה מהס' בתשו' סי' נ"ב ובידי הרדב"ז הזכירם בספרו מנן דוד אות ט' דף כ"ג סע"א ובידי תלמידו ר"ב אשכנזי הכיזם בתשו' סי' מ"א וגם נמצאו בידי הר"ב שער המלך כנר' בספרו ח' שבת פי"ב ה"א וגם הרב חיד"א ראה אותם כמ"ש בכר"י א"ח סי' פ"ה ס"ה נדפסו בשאלוניקי תקס"ו ונמצאת עוד מהדורא אחרת כ"י בידי הרב פני מבין כמ"ש בח"ב מספרו דף צ"ב ע"ב והיא כפלים מהנדפסת ואינה דומה להכנר' שם. חי' עירובין (מובאים בתשו' מהר"י בן לב ח"ג סי' ע"ג ובתשו' ר"ב אשכנזי סי' ל"ח) תענית מ"ק כתובות בבא מציעא נדפסו באמשטערדאם תפ"ט וכ' בשה"ג כי חי' כ"מ שנדפסו באמשטערדאם הם מבוזים עם חי' פ"ק דמציעא שנדפסו בסוף

תשו' מהר"ט גלאנטי אמנם לא יכוונו עם מה שהביא ר"ב באסיפת זקנים מציעא כלל ונר' שהם מהדורא אחרת ועי' עוד בועד להכמים ה"א אות י' סי' ט' ויש שם השמטה בדבריו שכתב „ומישׁ“ וחסר מי הוא הכותב ואין ספק שדבריו מגיעים להרב מו"ה יו"ט אלגאזי בס' הלכות יו"ט דף קפ"ט.

הי' יומא נדפסו בקושט' בסוף ס' אור יקרות למו"ה מאיר יצחקי בש' לאור באור החיים לפ"ג וכ' בראשם שהם מטהדורא בתרא [ונד' עוד ברלין כת"ר].

הי' סוכה נדפסו עם ששה שטות להרשב"א ונקראו בכלל שבע שטות בקושט' תפ"ו ובברלין [תק"יח ובברין תקנ"ח].

הי' מגילה מובאים בס' עין יעקב ונדפסו בס"ס מכתם לדוד בליוורנו בש' תקנ"ב וכ' הרב חיד"א שצריך להתכונן בהם כי הם מלאים טעיות.

הי' יבמות נזכרים בתשו' זרע אברהם חיד"ס כ"ח ונדפסו בליוורנו תקמ"ז [ובסדילקאב תקצ"ג] וחבר עוד הידושים ארוכים למס' יבמות כנר' שרמז עליהם כדף ג' ע"א וע"ג ע"א וק"ט ע"א מהספר ועוד באיזה מקומות.

הי' נדרים מובאים בתשו' הריב"ש סס"י שצ"ד וסי' תס"ב וישנם אתי כ"י ישן נדפסו בליוורנו תקנ"ה בס' הנקר' אישי' ה' הכולל הל' נדרים להרמב"ן ופירוש הריטב"א והגימוקי יוסף [ונדפסו עוד בפרעסבורג תקצ"ח ובוולנא תש"ג].

הי' גמין נדפסו בשאלונקי תקי"ח ובסדילקאב תמ"צ ה.

הי' קדושין להרב ותוס' רי"ד לרבי' ישעי' מטרנני נדפסו עם מס' קדושין בסכיננטה של שייג ועוד בלי התלמוד בברלין תע"ה ועוד בסדילקאב תקצ"ה ועוד עם הגהות זר זהב להרב מו"ה אלעזר אב"ד דק"ק טרישט ונלוו עמהם תוס' רי"ד לתענית הי' ריב"ן מנאש לביב וחי' הר"ן נדה ונקראו בשם הכולל עיני העדה [פראג] תק"ע.

הי' עבודה זרה ובסופם כ' שהשלימם בעיר אלקוליאה דסינקא בירה אב שנת ק"ב ואין ספק אצלי שהם דברי הכותב המעתיק מכ"י הרב ולא דברי עצמו כמו שסבר בשה"ג היא אות י' סי' ל' נדפסו בשאלונקי תקי"ט ובאָפּען תקפ"ד.

הי' שבועות נדפסו עם הי' ע"ז להרמב"ן ונקראו מעשי צדיקים בליוורנו תקמ"ו והם מהדורא בתרא שעשה בזקנותו אחר שעשה מכבר מהדורא קמא כנר' ממש על דף ד' ע"ב [ועי' בס' נחלה ליהושע בחי' שבועות שלו מביא הי' הריטב"א ולפום רהיטא נר' שעם הכותב הי' שבועות מהדורא קמא] ודף י"ה ע"ב ודף כ"ו ע"ב ודף מ"ב ע"ב והיא היתה בכ"י להרב מהר"ש אמאריאל והכריח בתשו' כרם שלמה סי' ל"א שהי' שבועות הם אחרונים ומאחרים מחי' כתובות להרב ע"ש ורמז לדבריו בתשו' מוצל מאש סי' ג"ז הי' סכות נדפסו עם הי' הרמב"ן על גמין ונדה וחי' הר"ן על

סנהדרין וחולין ונקראו המשה שימות בזולצבאך תקב"ב.
 חי' חולין נדפסו בפראג תצ"ה ועוד בסדילקאב תקצ"ה וגם על
 מסכתא זו הכר הרב ב' מהדורות כנר' בדף פ"ח והחי' הללו
 מעורבבים מדברי מהדורא קמא ובתרא כנר' בדף צ"ט ע"ב וק"ג
 ע"ב, וקט"ז אבל חי' סנהדרין פרק חלק שנדפסו בס' לשון חכמים
 וייהסוס לו אינסלו אלא לרבינו דוד בונפיד כמ"ש לעיל ע"ש אות ד'.
 ועוד נזכרים מחידושי חי' פסחים הזכירם בחי' שבועות ד"ז
 ע"א והיו בכ"י להרב"ז והביאום בתשו' ח"א סי' ע"ג, חי' ביצה
 הזכירם בחי' יבמות ד' קע"ג ע"א מהס' ומוכאים כשטה מקובצת
 בכ"ט; חי' ראש השנה היו למהר"ם אלאשקר והזכירם בתשו'
 המובאת תוך תשו' הר"א מורחי ססי' מ"ב; חי' נזיר בחי' שבועות
 לדף ב' ע"ב והרב הי"דא ראה אותם בכ"י; חי' בבא בתרא
 הזכירם בחי' שבועות לרף מ"א ע"ב ולדף מ"ב ע"ב וכריכ"ש בתשו' סי'
 ק"ז, וקס"א, וקע"ט, ותי"ג ומוזכרים לרוב בנימוקי יוסף והיו בכ"י
 בידי הרב מוהרי"ן בן חביב כנר' בהקדמתו לס' עין יעקב ובדבריו
 בפ"ג דברכות ומביא מהם על אנדות ב"ב והר"י בן צייה מזכירם
 בתשו' המובאת בתשו' בית יוסף דיני כתובות סי' צ"א וגם הרב
 מו"ה יודי' שלמה מנורצי הביאם בספרו מנחת שי לדברי הימים
 א' ח' והדברים בעצמם מובאים בס' יבין שמועה כלל מ"מ (דף
 נ"ד ע"א) בשם הרמב"ן ובחי' הרמב"ן אשר לפנינו אינם ולכן אין
 ספק שצ"ל הריטב"א ואינו יודע אם העתיקו אלו הגדולים דברי
 הריטב"א מהס' עין יעקב או אם היה עמהם חי' ריטב"א לכ"כ
 בכ"י וגם הרב מו"ה הי"דא מזכירם בקו' עין זוכר שבס' יעיר אוזן
 מערכת א' סי' ע"ח; חי' גדה הזכירם בחי' לקדושים על דף ע"ג
 ע"ב וגם היו להרב אוולאי בכ"י כמ"ש בס' ברכי יוסף י"ד סס"י
 רנ"א וכ' שם שהיא מהדורא אחרת מאותה שהביא הרב"י שם
 כי לא נמצא שם אשר הביא בשמו ומזכירם עוד בס' פתח עינים
 לגדה דף י"ג ע"א ונ"ג ע"ב ובמ"א.

ב' פירוש להלכות רב אלפס כנר' בחי' על התלמוד למס' מ"ק
 סוף דף י"א וריש דף כ"ב שב' ובפירוש ההלכות הארכתי.

ג' ס' הזכרון להליין על הרמב"ם מהשנת הרמב"ן בפ' התורה
 מובא בס' גוה שלום מאמר ט' פ"ג ובס' צפנת פענח למהר"י
 מטראני בריש דרוש א' לס' ויקרא כ"י בוואטיקאנו.

ד' ס' חקות הדיינים לפי הנראה ענינו הל' דיינים ועדים נחלק
 לסימנים והזכירו הרב נמוקי יוסף בפ' זה בורר דף רס"ב ע"ב
 ומהר"ש בן הרשב"ן בתשו' סי' קס"ז ורס"ד ורנ"ו ותר"ח ובס' תקון
 סופרים ומהר"מ אלאשקר בתשו' סי' ט"ז וס"י ט"ז (דף ל' ע"ב)
 וס"י ע"ה ובתשו' רב"ז ד"ו ת"א סי' תקל"ט והיה בכ"י בידי
 הרב הי"דא כמ"ש בס' שהיג שם ססי' ל"ב ועי' מ"ש לעיל אות א'.

ה' תשובות הזכירם הרב עצמו בחי' יבמות דף ק"ס ע"ב מהס' והיו
 בכ"י בידי הרב מהר"מ אלאשקר ובידי הרב מהר"י קארו והזכירם

בבית יוסף בכ"ט ובידי הר"ב אשכנזי והזכירם בתשובותיו סי' ה'
 (דף כ"ח ע"א) וסי' ז' (דף ל"ז ע"א) ורס"י י' ובסי' י"ט (דף ס"ד ע"ב):
 ו' פירוש ס' יצירה הזכירו בחי' לב"ב בפ' הספינה המובאים בעין
 יעקב שם בענין עשר חופות שעשה הקב"ה לאדה"ר בנ"ע וכו'
 „ופירשתי (בצ"ל וככ"ב בס' אמונת הכמים פ"ח) בתחלת ס' יצירה“.
 ז' הל' ברכות להרב היה בכ"י ישן על קלף בידי הרב חיד"א כמ"ש
 בספרו יוסף אומץ רס"י ס"ח.

1038 רבינו יונה החסיד ב"ר אברהם (ולא ב"ר שמואל כמ"ש בשה"ק

ונמשך אחריו הר"ב סה"ד ואין ספק כי נמשכו בזה אחר
 מה שראו כתוב בהגמ"ר ב"מ סי' תל"ט „השיב ר' יונה ב"ר שמואל ובלי
 ספק ט"ס שם וצ"ל ב"ר יצחק וכהנ"א הכתוב בצדו) מגירונדה (Gerona)
 ובא משם למוליטולה להרביץ תורה אהרי מות רבינו מאיר הלוי שם
 בשנת ה' אלפים וארבע לב"ע כמ"ש בהק' צידה לדרך היה תלמיד
 רבינו שלמה מן ההר (ע"ש) וקבל גם מן ר' שמואל ב"ר שניאור ורבו
 מובהק של הרשב"א והיה שני בשני עם הרמב"ן כי ר' אברהם אביו
 היה אחי אם הרמב"ן והיה להם עוד את אהר ושמר ר' יוסף וגם בנו
 היה שמו ר' יונה ובתו של ר' יונה בר אברהם היתה נשואה לר' שלמה
 בן הרמב"ן וכשנפטר במוליטולה היתה בתו מעוברת וכאשר ילדה בן
 זכר אמר הרמב"ן אע"פ שצריך לקרותו על שמי אני רוצה שיקרא יונה
 על שם זקינו אבי אמו משום זרחה השמש ובא השמש עד שלא שקעה
 שמשו של זה זרחה שמשו של זה וכן היה. דנפיק מיניה גברא רבא
 (רשב"ש בתשו' סי' רצ"א) וגם היה חבירו של הרמב"ן כנר' בתשו'
 המיוחסות להרמב"ן סי' רפ"ד שהרמב"ן כתב לו בכבוד גדול והפליג
 בתוארו איש אלקים קדוש כרוב ממשח הסוכך בו וקראו בתוך דבריו
 ואתה רבינו ה' יחיך כו' וכנר' ממה שב' להרמב"ן אודות שעשה רפואה
 לנויה שתתעבר כמובא בתשו' הרשב"א ח"א סי' ק"ך „תבא עליך ברכה
 שאתה מרבה זרעו של עמלק“ בכתוב בכדק הבית יורה דעה סי' קנ"ד
 ועי' שיירי כנה"ג שם הגהת הטור ס"ק ו' וכן נר' בהגהת מרדכי למ"ק
 בס' תתקל"ז שב' מהר"ם בה' שמחות שלו „אמר לי הרמב"ן מפי
 רבי יונה“ וא"כ לא צדקו בזה דבריו ב"ס יוחסין והר"מ במהר"י
 מטר"אני בהקדמת צפנת פענח להרב אביו במה שכתבו שרבי יונה היה
 תלמיד הרמב"ן וכמו שכבר השיגם הר"ב קורא הדורות די"ט ע"ב ועלה
 אל האלקים בשנת כ"ד לאלף הששי כמ"ש ב"ס יוחסין (ד"ק דף קל"ב
 ע"ב) ואחרי מותו היה הרמב"ן איזה שנים עד עלותו לירושלים עה"ק
 רב כולל בקטלוניא ומה בא מה שהרשב"א כותב לפעמים ומהם בה"ג
 סי' קי"א מזרי רבי יונה ומוריניו הרמב"ן כ"ב בשה"ג ח"ב אות י' סי' כ"ה
 וכן נר' ותמיהני על הרב למה משה נפשיה הדרנא בכדי (שם ע"ב)
 כמ"ש „ואפשר דר"י שהוכיח להרמב"ן כו' הוא ר"י תלמיד הר"ש אך
 תלמיד הרמב"ן ורבו של הרשב"א וס"ש הרשב"ש הוא על ר"י גירונדי
 שניז"ו ועמו הסליחה, ואין ספק כי רבי יונה גירונדה רבו של הרשב"א
 הוא היה תלמיד הר"ש מן ההר וכמ"ש באות ש' ע"ש והוא חבר:

א' ביאור להלכות הרי"ף ונסדר ע"י תלמידיו קבצו וסדרו תורת רבם ולכן נקרא בפי הפוסקים תלמידי ר"י וכבר נגל כן על לשון הרא"ש בפסקיו לקראו נמוקי תלמידי ר"י כנר' בברכות ספ"ק ובכ"מ וכן הר"ב מגדול עוז פ"ח הל' ה' מה' תפילה כותב „וכן מצאתי בנמוקי הרב רבי' יונה הקדוש מטוליטולה ז"ל" והמסדר ההוא היה גם תלמיד הרמב"ן כנר' בברכות דף ד' ע"ב כ' „מורי הרמב"ן נר"ו אבל מורי רבי' יונה קרובו" וכ' עוד רפ"ג „מורי הרמב"ן" (אולי מזה בא מה שמכר הר"ב היוחסין שהיה תלמידו) ויראה לי שנסדרו ע"י ה"ר שלמה ב"ר עלי משוריא וזה כוונת הר"ב ס' היוחסין במה שכ' עליו (דף קל"ב ע"ב) „תלמיד הר"ר יונה שכ' חדושין" ונדפס רק על מס' ברכות אצל הרי"ף אבל אין ספק שחבר גם על שאר מסכתות כנר' ברפ"ב דברכות (ד"ט ע"ב) מזכיר ביאורו לפסחים והר"ב חקרי לב חלק א"ה סי' נ"ד מעתיק מתר"י למס' ר"ה והרדב"ז בתשו' ד' ליוורנו סס"י ס"ח ועוד בדו"ח א"ס ת"ג ותל"ה ור"ב אשכנזי בתשובתו סי' י' ובמקובצת כתובות בכ"מ ומהם בדה כ' ע"א מעתיקים מתר"י על הרי"ף כתובות וז"ל במקובצת לב"מ בדה כ' ע"ב ושאר מקומות מועתיקים דבריהם שעל כ"מ וכ"כ בשו"ר כה"ג י"ד הנהת כ"י סס"י קנ"ד ובשאר מקומות מביא נמוקי תר"י מכ"י על ע"ז.

ב' הידושים על התלמוד וראיתי מובאים מהם על שבת בתוס' שם דף ל"ט ע"ב ד"ה במעשה ועל פסחים היו בכ"י הר"ב שער המלך והביאם בה' חמין ומצה פ"א הל' ה' ופ"ד הל' ה', ועל מועד קטן בתוס' שם דף י"ט ע"א ד"ה ר"י ודף כ"ג ע"א ד"ה עד, ועל נדרים בתוס' שם דף פ"ב ע"ב ד"ה ומאי ובחידושי הרשב"א ד"ה ובשאר מקומות ועל כ"ב לרבי' בצלאל בתשובתו סי' י"ו דנ"ו ע"ג ובמקובצת לב"ב בכ"מ ובסוף הספר נדפסו מן דף קל"ב עד סוף ונקראו עליות (וכ' בש"ה"ג ח"א אות ע' סי' ג' הטעם על שבכל סוגיא כתב „עלה בידינו כך וכך הלכות") והיו גם בכ"י אצל מהר"א ששון כנר' בס' תורת אמת ריש סי' ק"ט והרב מהר"ש אלגאזי ראה אותם בכ"י כמ"ש בס' גופי הלכות סי' שפ"ז והיו בכ"י להרב חיד"א כמ"ש בס' ש"ה"ג ח"א אות י' סי' כ"ג וגם היו עמו בכ"י חידושי על סנהדרין כמ"ש שם והביאם בספרו שער יוסף דף ל"ז ע"ב וע"ד ובקונטרס עין זוכר שבס' יעיר אוזן מערכת א' סי' כ"ג ומערכת פ' סי' י"א ועוד ראיתי בתשו' ר"ב סי' ד' (דף כ"ה ע"א) מביא חי' פ' הכותב ואולי הם מהי' על ההלכות הנז'.

ג' ס' שערי צדק כ"כ ה"ר חסדאי בס' אור ה' מאמר ג' חי"ב כלל ב' ספ"א „ואולם דרכי התשובה ומדרגותיה הלא הם כתובים על הס' הישר לר' החסיד ה"ר יונה ב"ר אברהם הנקרא שערי צדק" נר' שהס' כולל כמה שערים בתורה וביראה מלבד הנדפס מהם הנה הגם ס' שערי תשובה וס' היראה אולי נקרא גם שער היראה, עוד חבר הרב שער התורה במעלת עסק התורה והתועלות

הנמצאות בה למעין הלהוב הלבכות לעסוק בה כמ"ש בשער התשובה (ד"ו ש"ד דף כ"ו ע"ד) וכ' הרב שה"ג בח"א שם ובח"ב אות ש' סי ק"ו שהם שערים המצוינים לעורר הנפש ליראת שמים ודבריו הקדושים מועילים הרבה בשבר אשר הם שוכרים את לב האבן והקורא בהם ישכיל קדושתו וחסידתו ולבו ימהר לשוב כי דברי קדושתו נכנסים בלב והיו למאורות. אשרי אדם הזוכה לשקוד על דלתותיו יום יום, ונד' שערי התשובה וס' היראה [כפאנו] ובקונשט' רע"ו ועוד בוניציאה ש"ד ובד"ק שלו"ה.

ד אנרת התשובה (מובא בתשו' הרשב"א ח"א סי' שמ"ד ובאבודרהם בס' תפלת מנחה נחלק לו' חלקים ויסוד התשובה נדפסו כ"פ וכתוב בראשו שהרא"ש פקד לקראו בכל עת ובפרט בין כסא לעשור [והלק ממנו הנק'] דרשת הנשים או אזהרת הנשים נדפס עם ס' היראה הנ"ל מש' שס"ו ונד' בשם דת הנשים בס' אנרת המוסר לריש אלעמי].

ה' מגלת סתרים, לפי הנר' פסקי הלכות וגם חידושים ופירושים מובא בחי' הרשב"א לנדרים על דף מ"ו ע"ב ובפי' הר"ן שם על דף פ"א ע"א.

ו' פיו' על מס' אבות מובא בתשו' הרשב"ץ ח"א סי' קמ"ז והרב מהר"ש אוזיידא בס' מדרש שמואל מעתיק הרבה מלשונותיו לשון חכמים מרפא.

ז' פיו' על משלי כמ"ש רבינו בחיי בהקדמת פיו' עה"ת ומפירושי אחד קדוש מדבר נכבדות ונכוחות אזכיר במקומות בראשי הפתוחות הוא איש אלקים בתורה עמוד ופנה, הוא הרב הגדול רבינו יונה ז"ל אשר לס' ההוא חבר פירוש ועשה אונים וקבע בדבריו טורי ספוריו להאיר עינים דבריו אשית עמרת פז לראשי להחיות את נפשי מה יקר חבורו מזהב וכל פנינין מאן יהיב לן מעפרי' דמר ומלינן עיינין וישנו אתי בכ"י.

ח' הל' הנוכה מובא מהרשב"ץ בתשובה ח"ג סי' רפ"ה וכ' רבינו יונה ז"ל בחל' הנוכה שחבר", ומדברי האבודרהם סוף ס' תפלת יוה"כ נר' קצת שחבר חי' הל' יוה"כ.

ט' דרשות מובאים בס' כפתור ופרח פיו' דף צ"ג ע"א בענין שיעור חמש סלעים פדיון בכור אדם ומעתיק לשונו (ואין ספק כי ט"ס שם וכצ"ל וכן קבלנו מר"ש) ומביאו עוד בענין בכור בהמה מהורה בדף צ"ו ע"א.

[עוד ייחסו לו' ס' אסור והתר הארוך דינים השייכים ליד' זה הנעלת כלים ופקוח נפש בשבת ויוה"כ, ס' שערים ובסופו הגהות מר' עזרי' ב"ר שמעון מסדר הס' אמנם בהקדמתו כ' המסדר שהמחבר היה בזמן הר"ב תרומת הדשן].

1039 רבינו יונה ב"ר יוסף היה שני בשני עם הרמב"ן ועם החסיד רבי יונה (ע"ל סי' 1038) אבל אין ספק כי היה צעיר

מהם לימים וקבל מהם והיה חברו של הרשב"א כנר' בתשו' הרשב"א
 ח"ב הנקרא תולדת אדם סי' רמ"ז ורמ"ח שהריצו כתבים זה עם זה
 והרשב"א הפליג בשבח הרב ונר' משם כי מתחלה היה מושבם
 כא' (ואם כנים הדברים היה מושבו ג"כ בגרונדה) והרביצו תורה יחדיו
 ושם השיבו שניהם בענין מוסר אחד כמוכא בבית יוסף חוה"מ סי'
 שפ"ה מחודש ח' ונתפרדה החבילה, וגם הוא נקרא בפי הפוסקים רבי
 יונה סתם כנר' מדברי הרישב"א המובאים בנימוקי יוסף הל' ציצית דף
 ע"ה ע"ב וכמו שהוכיח הר"ב כנה"ג בשו"ר א"ח סי' ח' הגב"י ס"ק ו' ועי'
 מורי זהב ב"ד סי' ע' ס"ק י"ו.

1040 רבינו יונתן היה בדור הראבי"ה ורבינו שמחה משפירא ורבי' ברוך

מרענענשבורג ככתוב בתשו' רשל' סי' כ"ט ונר' קצת שריא"ז
 קבל ממנו כי אמר בשמו כאשר העיד עליו תלמידו מהר"ם ב"ב ככתוב
 במרדכי ב"ק סי' ל"א וגם נר' מדבריו המובאים במרדכי מ"ק סי' תתקכ"ה
 שחיה לו אח בוורצבורק שמו רבי' יוסף, אולי היה משכן כבודו שמה
 ותשובתו מוכאת במרדכי ריש ב"ב סי' תס"ח ואחרת לו מוכאת בפסקי
 רקנאטי סי' שע"ט (כנ"ל שאליו כונתו ולא לרבי' יהונתן הכהן כאשר
 סבר הרב הוד"א בועד להכמים היא אות י' סי' ג') ונר' שהוא אשר השיב
 לו מהר"ם ב"ב התשו' המוכאת בתשו' מיימונ' בס' נשים סי' כ' כי
 כנר' מלשון התשו' היא לדקשיש מיניה שקרא לרבי' יונתן מורי וקורא
 את עצמו בנך סר למשמעתך.

1041 רבינו יוסף מאורליינש היה בזמן ר"ת כנר' בתום" כ"ב דף נ"ד

ע"א וזבחים דף ע"ט ע"א וחילין דף צ"ט ע"א ומובא בתום'
 שבת דף י"ב ע"א ובמקומות אחרים ובמרדכי יבמות סי' י"ח אשר לשם
 רמזו בכתובת סי' קפ"א ובס' הישר דף ע"ח ע"א ובהנהגת מרדכי גמין
 סי' תנ"ה והריץ תשו' עם ר"ת כנר' בתום' חולין שם ובתשו' ר"ת
 אליו המוכאת בשח"ג גמין (דף ר' ע"א) שם השיבו דברים קשים
 „אני ישן ולבי ער לאהבת דודי כאש בוער צרור הכסף הר"ר יוסף על
 אשר כתבת כו' הלא זה דברי שאתה טועה בפתרון כבא אחרון נבאל
 להשיב ושמה כחוראה ולא נותן לב לראות אחרית דבר וזה בורות וגם
 שמות כו' וגם כתבת שאין לשנות המנהג מפני הלעג, מנהג והוא
 נהגם למפרע וכו' ואל תוסיף עוד לדמות דמויונות כאלה.”

1042 הר"ר יוסף אלאסכנדראני היה בקי גדול וחבר לה"ר עובדי

(מברטנורא) ז"ל בירושלים והיה לומד לעולם עמו כ"ב הרב
 מהר"י כי רב בתשו' סי' ג"ה (הנדפסת במעות תוך תשו' הרב מו"ה תם
 בן יחויא סי' קנ"ז) וכ"כ הרדב"ז בתשובותיו ד"ו ח"ב סי' תקצ"ז שבהיותו
 בן י"ג שנה הכיר את הרב בצפת ואם כי היו בדורו גדולים ממנו, הוא
 היה חסיד גדול וירא שמים ובקי בתלמוד ובמדרשים והוא חבר:
 א' פי' על הטורים מובא כ"פ בכ"י ובפרט בה' תפלין ומובא ג"כ
 בהתשובות הנז':

1043 רבינו יוסף ב"ר אליהו מטורייש אחי רבי' פרץ ב"ר אליהו מקורביל

(עי' אות פ') קבל מאחיו כנר' בתום' סנהדרין (דף כ"ג

ע"א ושאל מן הרשב"א כנר' בתשו' הרשב"א דפוס ישן באותיות מרובעות סי' שפ"ב ז"ל "שאלני ה"ר יוסף ב"ר אליה, אחי ה"ר פרץ ז"ל" והיא לידע אם אמת הדבר שהרב נהגן איסור בכרכום זמן התשובה ההיא נתקצרה התשו' להרב שבח"א סי' קל"ג ודע כי שם הביאו רק מיחוש א' שחשש הרב מפני זילוף היין שמוזלפין עליו והשמיטו המיחושים אחרים אשר מכללם שמערבין בתוכו הוטים מבשר השוורים והוא אשר הובא גם בבית יוסף י"ד סס"י קי"ד והכחיג בעל הש"ך והמאסף הגדול הר"ב בנהיג לא ראו התשו' הישנות להרשב"א כ"א אותם שבח"א לכ כתבו על הכ"י שאין כתוב שם השש השוורים והר"ב הש"ך הוסיף שהתשואה ההיא מתשו' מי' לוקה (ונדפס גם תוך תשו' הרב ה"ד סי' פ"ה המועתקים מביי וכנר' שהמניה שם גם הוא לא ראה ולא ידע מתשו' הישנות הללו) ותשו' לו מובאת תוך שארי תשו' מרבני צרפת הנשלחים להרשב"א בה"ג סי' ז'.

1044 חר"ר יוסף ב"ר אלעזר הספרדי היה כדור שאחר הרשב"א (כנר' בהקדמתו לפי' על האבן עזרא שחברו לכקשת הנגיד ר' דוד ב"ר ר' יהושע ב"ר אברהם ב"ר דוד ב"ר אברהם (כצ"ל) בן הרמב"ם וכבר בתבתי לעיל (No. 692) שרבינו דוד ב"ר אברהם היה בימי הרשב"א) ומחמת תהפוכות וקורות הזמן (אולי מחמת נורת שמד) עזב את ארצו ואת מולדתו ובא לדמשק ראש ארם (שם בהקדמה) והלך למסעו במצרים ובארץ ישראל (כנר' בפירושו לס' חיי שרה סי' ל') ושכן שנים רבות בירושלים עיר הקדושה כנר' בפ"י לס' ויקרא סי' ט"ז ורמז גם לזה בס' בראשית סי' קי"ט) ומלבד שהיה חכם גדול בשאר חכמות (ועי' בס' יתרו סי' י"ז) ובפרט בסדר הקביעות וסוד העיבור היה גם תלמודי גדול ודבריו ערוכים על שפתיו כנר' בספרו בכמה מקומות ובפרט בס' שמות סי' כ"ז ובס' נשא סי' ז' מביא דברי חכמי התוס' לשבועות והוא חבר.

א' צפנת פענח פירוש על פירוש ר"א בן עזרא עה"ת ונדפס בצד פירוש הרב עם פי' מקור היים ופי' ממוטבאטשמטערדאס בשנת תפ"ב ונקראו הפירושים בשם מרגליות טובה וקראו לפירוש הרב אוהל יוסף על כי לא ידעו השם אשר קרא לו מחברו אבל יוסף קרא לו צפנת פענח כי בן נקרא בשם בהפי' כ"י אשר היה להרב מו"ה דוד א"ה כנר' בהרשימה מספריו הנקראת קהלת דוד (סי' 951 קווארט) וברשימת ספרי דע ראססי (אשר לא ידע כי הוא הפי' הנדפס בשם אוהל יוסף) ס' קל"ז, ויגע מאד לקרב דבריו הרב ולהסכימם עם דברי חז"ל ולהסיר מכנו לזות שפתים ונר' מפירושו כי היו עמו כל ספרי הרב והיו שגורים על פיו הוין מאלו הנ' אשר לא היו עמו ולא ראם מעולם ס' היסוד כמ"ש בס' בראשית סי' ק"ב וקפ"ב ובס' חיי שרה סי' ט' ופירוש ס' יהושע כמ"ש בס' האזינו א' ד' ופירוש דברי הימים כמ"ש בריש ס' פינחס.

ב' לוחות מהתקופות לה"ר יוסף ב"ר אלעזר הספרדי דיין בסא-
ראנוסטא על גייר ה' אלפים צ"ה כ"י בוואטיקאנו (ככתוב בס'
ק"ם לברטולוקי סי' תשכ"ד ואין ספק כי הם לרב הנז' כי כבר
כתבתי לעיל שהיה בזמן ההוא ויפה כחו בחכמה ההיא.

1045 רבינו יוסף הארוך חיבר פירוש על ס' יצירה כמ"ש הרמ"ק בס'
פרדס רמונים שער הנתיבות פרק א' וב' ומפרש בו
ענין ליב נתיבות וכ' שממנו העתיק בעל ספר הקנה עם שנתחכם
לכותבם בשם מגידים והעתיק ממנו בפרק ב' וגם בפרקים שאחריו
והעתיקו מזכות עם הקדמות הפי' לס' יצירה המיוחס להראב"ד א"כ
נתגלה לנו שם מחברו האמיתי ויש לתמוה בזה על הרב חיד"א אשר
היה מהנכנסים לפרד"ס והביא ממרחק לחמו בס' שהי' ח"א אות ק' סי'
ו' בשם ס' לחם מן השמים להר"י צמח שבס' שער הנתיבות כתב
שמהכר פי' ספר יצירה היה ה"ר יוסף הארוך ואין ספק כי גם הר"י
צמח לס' הפרדס נתכוון וכצ"ל שם „שבס' פרדס רמונים שער הנתיבות“
וזה ברור.

1046 הר"ר יוסף הון מטורויש או מטרווייש חבר.

א' ס' ידידות על דקדוק לה"ק מובא בס' מנחת יהוד' עה"ת בפ'
וישב דף י"ט ע"ג ובפ' מקץ דף כ"ד סע"א ובפ' בשלה דף ל"ה
ע"ב מביא משער שימוש היוצאים והעומדים באריכות ע"ש.
ב' פי' על קהלת מובא בס' מנחת יהוד' הנז' ריש פ' בראשית.

1047 מר יוסף ב"ר יושע ממדינת גיאון תלמיד הר"ף מובא בס' המאור
לפסחים פ' כל שעה ומובא בשיבולי הלקט סי' ס"ג
שראה כתיבת ידו מה שהעיד על רבו ושאלתו לרבו ותשובתו בל'
ערבי מובאת בת' רשב"ץ חי"ב סי' רצ"ו ע"ש (וע' תשו' רשב"ש סי' ס"ד)
ותשובתו מובאת בשאלה לרבי יוסף בן מנאש המובאת בשמה מקובצת
לב"מ דף ק"ה ע"ב.

1048 ה"ר יוסף ב"ר יצחק אלפואל הרופא בעיר וושקא [Huesca]
במלכות ארגון היה בשנת ג"ז לאלף הששי והוא העתיק
הנשאר מפירוש המשניות ס' זרעים להרמב"ם שהוא ממס' תרומות עד
סוף וכל ס' מועד מלשון ערבי ללשון עברי עם הקדמה להעתקתו מעשה
ידי אומן, בה הראה כי בא בסוד קדושים בחכמת האמת וכיב הג"מ
יעב"ץ בס' מטפחת ספרים (ל' ע"ב) ז"ל והידוש מצאתי שמעתיק פי'
המשניות לר"מ ס' מועד בהקדמתו רומז ג"כ בחכמת האמת והוא היה
בזמן הרשב"א אדם בלתי מפורסם (עמו הסליחה כי בזמנו היה מפורסם
שהמעתיק לס' נשים כותב עליו בהקדמתו החכם המפורסם) כנר'
היה חזון חכמה זו נפרץ מאוד בספרד בכל עבר ופנה. עכ"ל.

1049 רבינו יוסף ב"ר יצחק היה תלמיד רבינו תם ושאל ממנו ככתוב
על ספר הישר סי' תר"ט ותרי"א ותרי"ג והרב
קראו בחור זקן בתשובתו נר' מזה כי אף אם היה אז צעיר לימים היה

גדול בחכמה ואם כי היה בדורו של רבי יהוד' מפריש והריץ תשובות עמו כמובא בהגמ"ר קדושין סי' תקס"ה נר' מתשובת רבי יהוד' כי היה נודע לגדול בדורו שסיים „ואני לא שמעתי מרבתי ואתה חכם כמלאך אלקים ושלום כנפש משרתו תלמידך“ ומובא בתשו' מהר"ם ד"פ סי' רס"ה ודע כי טעות נפל שם סי' תקע"ח שמביא" ופסקו רבי יוסף בר' יצחק ורבי שלמה בר' יצחק" ואלמלא כיוון להרב לא היה מקדימו לרש"י אבל באמת צ"ל רבי יוסף בר' שמואל הוא ר' ט"ע כמו שהוא במרדכי בפ' הכותב סי' רכ"ז.

1050 הר"ר יוסף הכהן בטורטושה היה בזמן הרשב"א והרא"ה והשיבו לו על שאלתו מהם וחתמו כאחד כמובא באורחות חיים הל' המין ומצה (סי' מ"ב) ובסוף כל דבריהם כתבו ושלומך יגדל כחפצך וכחפץ נאמנים באהבתך שלמה בר' אברהם זלה"ה אהרן בר' יוסף הלוי ז"ל ומוזה נר' כי מה שהשיב הרא"ה על הרשב"א לא היה חלילה מחמת שנאה חס' להו לצדיקים יסודי עולם לומר או להשוב עליהם כך אלא כדרך של ת"ח זה לזה בהלכה והיו רק אויבים בשער וכאמור בספר מלחמות ה' את והב בסופה.

1051 רבינו יוסף בר' מאיר הלוי אבן מינאש נולד באדר ראשון

שנת ד' תתל"ז במדינת גרנאטה והיה רבי מאיר אביו תלמיד חכם ונשוא פנים (ודע שמי"ם כאן בס' הקבלה אשר לא הרגישו בו כל מעתיקי דבריו במ"ש „והיה ר' יוסף הוא הכורח ממדינת גרנאטה מלפני המלך באדים כמו שהזכרנו למעלה והיה עובד עבודת המלך בן עבאד“ שהם דברים שאינם יכולים להיות לפי סדר השנים כי באדים המלך בשנת תשפ"ו, המישים שנה קודם שגולד הרב, ונר' לי להגיה שצ"ל והיה בן ר' יוסף הוא הכורח וכו', ר"ל שרבי מאיר היה בן ר' הכורח ומנערתו של ר' הלוי היה מכיר בו רב יצחק בר' ברוך שאדם גדול יהיה והיה משתד' לר' מאיר ללמדו ביום ובלילה שהיו שניהם אוהבים זה את זה כנפשותם וכשנכנס רבי יצחק אלפסי בספרד ונתיישב באלישנה הלך רב יוסף הלוי אליו ממדינת אשכיליאה והוא עודנו נער כבן י"ב שנה (ומ"ש בס' יסוד עולם פ"ד מאמר י"ה „בן י"ח שנה“ הוא טעות דמוכה והתימה על הר"ב סדר הדורות שלא הרגיש) ועמד לפניו כמו י"ד שנה ללמוד יומם ולילה והיו לו לרב יצחק לבן והגדילו בחכמה וסמכו קודם פטירתו וכתב לו ספר שאפילו בדורו של משה לא אשתכח כוותיה דאלו בדורו של משה כתיב הכו לכם אנשים חכמים וידועים ואלו נבונים לא אשתכח והוא חכם ונבון והרב קורא להר"ף רבינו הגדול כנר' מדבריו המובאים בס' העיטור דף פ"ד רע"ד ואחר פטירת רב יצחק ישב ר' יוסף הלוי על כסאו מסיון שנת ד' תתס"ג עד אייר שנת ד' תתק"א ל"ח שנה ובכולם תורתו אומנתו וטבעו יצא מספרד עד מצרים וכל הארצות ומוסף על חכמתו הגדולה היו מדותיו מעידות בו שהוא מזרע מרעיה שענו מאוד היה מכל האדם ונתן לו הקב"ה רוחב לב והיה עובר על פשע, כן כתוב בס' הקבלה להראב"ד וגם הרמב"ם הפליא מאוד ממנו בהקדמתו לפי המשניות ז"ל „עד רבינו

יוסף הלוי כי לב האיש ההוא בתלמוד מבעית (וכפתחו של אולם, כן כתב הרשד"ם: בתשו' בי"ד סי' ע"ה) למי שישתכלל בדבריו, ועומק שכלו עד אשר כמעט נאמר בו וכמהו לא היה לפניו מלך כמנהגו ודרכו" (וגדול כבודו מאד עד שהרמב"ן בחי' ב"ב לדף י"ד ע"א כאשר השיג על פירושו את כי עשה כן מכלי הזכיר שמו מפני הכבוד לא רצה לחיים הטעות אליו בבורר ולא כתב אלא... אבל מי שפירש וכו' כמדומה לי שטעה") והפוסקים קוראים אותו בכ"מ הרא"מ כלומר הרב אבן מינאש כנר בחי' הגדולים בראש ס' מעשה דוקא והריטב"א בחי' שבועות בכ"מ וכן קורא הרב המגיד בפ"ו מה' זכיה ומתנה הל' ז' (ונעלם זה מהר"ב עצי אדום סי' ס' ס"ק א') ולכן רצה להניח בלשון הח"מ שצ"ל ר"י הלוי) וכן הרי"ב אשכנזי בשמותיו והוא הכר:

א' שמות ופירושים לכמה מסכתות כמ"ש הרמב"ם בהקדמה הנזכרת ונדפס משמותיו חי' ב"ב באמשטרדם תס"ב ובסופו שמועה מפ' הוהב במס' ב"מ, חי' שבועות נדפס עם חי' קדושין להרמב"ן וחי' ע"ז להריטב"א ונקרא הם' אוריין תליתאי בשאלוניקי תקי"ט ובפראג תקפ"ו והיו בכ"ז בדי הרב חיד"א והיה בהם יתר על הנדפס כמ"ש בס' כנר לאהן דף ר"ה רע"א, ועוד נזכרו משמותיו שימח לכתובות בס' העיטור דף פ"ד סע"ג וכחי' הרמב"ן (המיוחסות להרשב"א) וכ"כ בחי' הרא"ה לכתובות בכ"מ.

ב' תשובות, והרב מו"ה בצלאל אשכנזי מביא הרבה מתשובותיו בלשון ערבי מועתיקים ללשון עברי בשמותיו ובתשובתו סי' כ"ח וכן בסוף תשובת פאר הדור נמצאים איזה תשובות מועתיקים להרב וכ"כ הרשד"מ היה לו קובץ גדול מתשובות מכוונות להרי"ף ולהר"מ ולהרב ומעתיק תשובות ממנו בתשובותיו האה"ע סס"י כ"ו וכן בחי'ד בתשו' סס"י פ' מעתיק תשו' להרב וכן כ"ה הר"ב שה"ג היא אות י' סי' ד' שהיה בידו קובץ אחד מתשובותיו בכ"ז ונדפס קובץ מתשובות הרב כולל רי"ד סימנים מועתיקים מלשון ערבי בשאלוניקי בשנת תקנ"א.

ג' ס' מגלת סתרים ויש בתוכה תשובות על ס' הלכות להרי"ף רבו הובא בס' המאור ריש חולין ובמס' שבועות ה' גדה.

1052 רבינו יוסף בי"ד מו"ה המכונה דון כינדיט ובתשו' מהרש"ל סי' כ"ט „דונברט“ קבל מהרש"ם כנר בתר"י ברכות ד'

י"ז ע"ב ובהנה"א פביא מ"ה שבת הל' י"ח וייסד לפניו ועל פיו תוספותיו כמ"ש הריצב"א בתשו' המובאת בתשו' מיומנות ס"ס שופטים: [ומובא בסמ"ק ד"ק דף ק"ו ע"א] ונר' שהיבר פ"ו ותוס' למס' ברכות כנר' שם בתוס' והרא"ש ולמס' שבת כמובא בס' התחומות ס"ו קנ"ג וסי' ר"ה ורל"ז וסס"י ר"מ ומובא עוד מה שפ"י בפ' בתרא דו"מא בסמ"ג בה' שבת (דף י"א ע"ד) ובהגמ"ר פ"ט מה' שבת ה' ט"ו ועוד בה' ברכות דף קי"ב ע"א ובהגהת מרדכי לשבת פ' כנדה [ובתוס' ישנים יוכא דף כ' ד"ה והיה קולו וכו'] ושאל מרכיננ תם והשיב לו כימובא בס' הישר סי' תקצ"ה (ומובאת גם בתשו' מהר"ם ד"פ סי' רפ"ג) ועוד בס' תרי"ב

זתדג ותוס' למ"ק מובאים בתשו' ריצב"א הנז' ובסמ"ג ה' אבלות (ד'
דמ"ב ע"ב) זנר' שאליו ואל תוס' כיוון ר"ת בס' הישר בתשו' לר"ש
סי' תקפ"ז.

1053 הר"ר יוסף הצדיק הכרם עולם קטן, ונר' שהיה בימי הרמב"ם

שב' באגרתו לר"ש בן תבון (פאר הדור סי' קמ"ג)
ואמנם ס' העולם הקטן שחבר ר' יוסף הצדיק בעלי התוארים עכ"ל
וספר הזה היה להחכם הברדשי וכתב אודותו בכתב התנצלות (שו"ת
הרשב"א ה"א סי' תי"ח) ספר עולם קטן על דרך הקיצור מחכמת הטבע
עם קצת ביאור בקצת סתרי התורה ע"כ.

1054 הר"ר יוסף ב"ר צדיק הכרם :

א' ס' זכר צדיק והוא קיצור מדיני איה וי"ד בנ' שערים ובשער
הנז' יבא בנו סדר הדורות כ"כ המניה לס' מאמר מדכני על מס'
גמין דף ק"ס ע"ב שנודמן לו לפי שעה.

1055 רבינו יוסף ב"ר שמואל א' מגדולי המקובלים בארץ קטאלניא

קבל מן הרמב"ן כנר' מלשונו המובא תוך דברי ר' מנהם
תלמיד הר"א מגרמיוזא כ"י „הנה ידענו כאשר הורה לנו הרמב"ן ז"ל אשר
ישנו אתי בכתובים תוך שארי הדושים לתלמידי הרמב"ן בקבלה וחבר
פ'י לפ' בראשית עדי' (מובא בס' מ"ע כ"י דף כ"ג ע"ב גם בפ'י עה"ת
להרקנאטי בס' מ"ע הנז' (דף מ"ג ע"א) ביאור עדי' על מאמר שית
אלפי שני הוי' עלמא מן המחבר ס' האמונה והכחון המיוחס להרמב"ן
נר' לי שהוא מדבריו.

1056 הר"ר יוסף ב"ר שמואל הקטן מפאס בהיותו בן י"ג למד אצל

ה"ה מנה ישיעה בקיש ובשנת גע' שיצא מארץ מולדתו
מפני זלעפות רעב דבר וחרב מחוץ תשכל חרב ומחדדים אימת דבר
ורעב מפני המלחמות והקטמות שהיו בין בני מלך מרוואיקוש שמת כי
כל אחד מתנשא לאמר אני אמלך ואכל את ישראל בכל פה עד כי
נשאר מעט מהרבה וכמה משפחות ובתי אבות נכחדו והיו כלא היר
וכמה ספרים הדושים גם ישנים מב"י ומדפוס נשרפו נקרעו ונגנזו תחת
המפות ואז בא לליוורני ושם השתדל להביא לדפוס ס' הישר בויניציאה
שפ"ה לפ"ק עם הערותיו על הגליון וחבר עוד (כנר' מהקדמתו
ומהערותיו לס' הנז') ס' כתונת יוסף ב' חלקים ה"א פ"י קצת מקומות
מהפרשות וה"ב ג' דרושים שדרש בקהל רב עם קונטרס אחרון, פ"י
קצת פסוקים ומדול שכאו אנכ נררא לידו ולא נהפס.

1057 רבינו יוסף ב"ר שמואל (בן התם עצמו על תשובתו כנר'

בהמובאת בהגמ"ר סנהדרין סי' תשכ"ב ועל פיוטיו) טוב
עלם היה בדור רבינו אליה הזקן כנר' בתשובת ר"ת בענין אמירת
פיוטים המובאת בשהל" סי' י"א (ורמז עליה בהנה"מ פ"ז מה' תפלה
ובהנה"א ברכות סי' י"ב מה' מ"ז) שכ' „וכבר נחלקו על הקרובות רבי
יוסף טוב עלם עם ר' אליה הזקן" ורש"י מביאו בפירושו לכתובות דף
י"ד ע"א ולחלוין דף ק"ד ע"ב וכ' ר"ת בס' הישר בתשו' לרבי משולם
סי' תר"ך שהנהיג את מלכות לימורגס. [Limorges] ואנזו [Anjou]

ושהוא שימש לפניו*) והיה לו בן אחנקרא רבינו יעקב כנר' בתשו' מהר"ם ב"ב סי' תתקמ"א, וחבר:

א' בן פורתא, דינים כ"ב בשה"ק דף מ"ב ע"א ובשה"ג ח"א אות ש' סי' ו' בשם ה"ר משה בן דאנון תלמיד הגמרי אבוב.

ב' סדר תקון שטרות מובא בתוס' גמין דף פ"ה ע"ב ובסמ"ג סוף הל' גמין ובמרדכי שם סי' תמ"ו (וצ"ל יוסף במקום יצחק) ובתשו' הרא"ש סוף כלל מ"ה.

ג' הלכות מס' ממנו מועתק בתשו' מהר"ם ב"ב ד"פ סי' תתקמ"א.

ד' פירוש תורה שבכתב פי' נחמד מאוד כ"כ בס' קדמון כ"י ישן נושן מובא בשה"ג ח"ב אות י' סי' י"ב וכתב תשובת הגאונים כנר' בס' התרומה סי' מ' ובתוס' פסחים ל' ע"א ומנחות ל"ד ע"ב ובהולין צ"ג ע"א ובסמ"ג הל' טרפות דף קמ"א רע"ג ובתולדות אדם וחוה נ"ט ח"ד ובמרדכי הולין סי' תר"ו ונר' שהוא קבץ תשובות הגאונים שהיו מפורזים אנה ואנה וקבץ הנדחים ועשה מהם קובץ אחד בשם תשובות הגאונים וכך היה דרכו דרך הקודש לכתוב ספרי הגאונים שקדמוהו כי כ"כ כתב הלכות פסוקות ככתוב בתוס' גזיר דף נ"ט ע"א „ובחלכה פסוקה דרב יהודאי בהלכות גדה מכתב הר"ר יוסף טוב עלם" וכ"כ בסמ"ג לאין סי' (רק ששם כתוב הלכות גדולות) [ועכשיו זכינו שיצא לאור ע"י הדפוס קובץ תשובות גאונים קדמונים מסודרות מאת ר' יט"ע. בערלין תר"א] ולכן נר' לי ברור כי גם סדר תנאים ואמוראים שייחסו לו המחברים כותבי הדורות איננו לו כ"א לאהד מהגאונים (אולי לרבי) האי גאון כאשר ראיתי ברשימת ספרי הגמ"ד א"ה ומסתמא כ"כ בראש הספר) כי בכל המקומות שנזכר הם' הוה בדברי הראשונים ונזכר הריט"ע (כי ברוב המקומות בתוס' ושאר פוסקים נזכר סתם בלי שם מחבר או כותב) עמו כתובים תיבות „כ"י" אצלו (וזה ודאי לא להנם כי לא נפלו הדברים כמו שהם במקרה כ"א אלו הגדולים ספרו ומנו כל תיבותיהם בדקדוק גדול) כמו בתוס' ע"ז דף ג"ז ע"ב „וגם בסדר תו"א כתב יד הרב הגדול רבי יוסף טוב עלם" וכ"כ בסמ"ג הל' אכורי מאכלות (מ"ט ע"ד) וה' גרושין (קכ"ז ע"ד) והל' תובע ונתבע (ק"פ ע"ג) והל' ערובין (רמ"ד רע"ב) ועוד מקומות יותר, גם הוא סדר סדר עולם ככתוב בס' היחסין המובא מרבינו הרמ"א בהוספות שלו בסוף סי' יוחסין דף קס"ד סע"א (ובחנם תמה עליו הגאון בעל סדר הדורות על שבמ"כ לא דקדק בלשונו כי לא אמר חבר אלא שסידר ס'ע כי מחברו באמת הי' גאון ובקבלת הג"מ סיני בר בצלאל המובאת בס' צמח דוד שנת תתפ"א לאלף הרביעי והריט"ע סדרו (ומה שכתוב בראשו משהרב הבית וכו') הוא תוספת מועתיק א' מכ"י הריט"ע כי אין ספק שהוא כבר עלה אז אל האלקים כי הלא רש"י אשר מת תתס"ה כתב עליו

(* זה א"א לפי סדר הדורות וע"כ מ"ס כאן וחסרון הנוכר כי יותר מנאה שנים בין ר' יט"ע ובין ר"ת.

„וצ"ל" בפ"י להולין) ועוד חבר פיוטים ופירושים להלכות כנר
בראב"ן דף ע"ט סע"ד והשיב תשובות כנר' בפירש"י להולין הנז'
ובראב"ן סי' ק' ובסמ"ג לאוין רל"ח ובהנ"מ הל' שכנים פ"ו ה"ה
ובתשו' מהר"מ אלא שקר סי' ס' ובשטה מקובצת לב"מ דף ק"ו ע"ב.
1058 רבינו יחזקאל שאל מרבינו טובי' ב"ר אליה ונר' שהיה אחיו יען
כי בהשיבו קראו אחי ר' יחזקאל כמובא במרדכי ב"ק
סי' קצב ובהנמ"ד ב"ב סי' תרנ"ט ומ"ש שם במרדכי נשאל לראבי"ה
הוא מ"ס וצ"ל נשאל לרבינו טובי' כאשר הוא בהס' מכ"י (ולא כמ"ש
בעל שה"ק דף נ"ג ע"ב שרבי' יחזקאל הוא אחי הראבי"ה).

1059 הר"ר יחיאל שם המחבר ס' תניא בכתוב בספרו (ד' קרימונה
כ"ה ע"א) ואני יחיאל הסופר (ואינו רבינו יחיאל בן
הרא"ש כאשר עלה על דעת היש אומרים אשר הזכירם ה"ר שמעון
הלוי המניה בד' קרימונה ונמשך אהריהם הר"ב אליה זוטא בא"ה סי'
רצ"ו כאשר כבר הוכיח במישור בס' קורא הדורות ואוסף עוד רק ראי' א'
שאין עליה תשובה ממ"ש בעל הספר (דף צ"ז ע"ב) אבל מורי חביבי ז"ל הורה לי
כשנפטר אבא מורי ז"ל ע"כ והרב רבינו יחיאל בן הרא"ש מת בחי' אביו) ושם
זקנו היה ה"ר בנימין ר' יחיאל כנזכר שם (דף כ"א ע"א), ומצאתי המעם בשם
מורי הזקן ר' בנימן זקני' אבל שם אביו לא נודע לנו והיה תלמידו
של זקנו הנז' ושל ה"ר מאיר כמ"ש (כ"ה ע"א), ושאלני מורי ה"ר מאיר"
ושל הרב ר' יהוד' ב"ר בנימן הרופא ונר' כי הוא היה רבו המובהק
ורוב תורתו דיליה היא ממה שהביאו בספרו פעמים הרבה ומכתתו בכל
פעם שמביאו מורי הרב חביבי ונר' לי מזה שהיה דודו ולזה קרא לו
חביבי כמו שקרא רב לר' הייא דודו (הולין ל"ב ע"א לא הוי בדיחנא
ביה בחביבי) וא"כ היה ממשפחת הר"ב שבולי הלקט וכדעת הר"ב
קורא הדורות רק מה שרצה הרב להוכיח זאת ממ"ש ואחי ר' בנימן
פ"י ר' צדקיה ב"ר בנימן אחי שני, עמו הסליחה דמזה אין ראי' כי
הדברים האלה אינם מובאים שם אלא בפ"י ההגדה אשר לוקחה מס'
שבולי הלקט בכתוב בראש הפ"י וכתב עוד הרב הנז' מה שנר' לי הוא
שהמחבר ס' תניא נקרא שמו ה"ר יחיאל ב"ר יקותיאל ב"ר בנימן
שחבר ס' מעלת המדות והוא קרובו של בעל שבוליהלקט וכמו שאמרנו
ע"ב וכי שה"ק (דף ג"ז ע"ב) שהוא אומר בספרו שחברו באיטליא שנת ה'
אלפים ע"ד (אולי היה לו הם בכ"י או דפוס ראשון ושם כתוב כן*) כי באותו
שלפני ד' קרימונא לא ראיתי בו כן אמנם סדר זמנים יורה על זה, וזה החבור
הוא מורה צדק למנהגי איטליא וכ"כ בתשו' מהר"ק (שרש קמ"ד) כתבתם
דהלועזים עושים כל עניניהם על פיו של אותו פוסק (ר"ל התניא שהזכיר)
אמינא דאי תניא תניא וכ"ו ע"כ ודברי מהר"ק מובאים בתשו' מהר"ש
לבית הלוי כלל ד' סי' ל' (ולפום רהימא נר' כי נעלם מן הרב שמומן החכם
אשר השיב עליו שה"ר יצחק (ולא ה"ר ישעי' כאשר כ' בס' קה"ד הנז')

(* כן הוא באמת כי בתניא ד' מנמוכה משנת רע"ד נמצא בסופו נשלם מנהג אבות ספר
התניא בחדש סיון שנת המשת אלפים ושבעים וארבע לב"ע (ע"י כמבוא לתניא' ממכאד מהר"ש"ה).

וערכב הדברים) ב"ר אבא מארי המובא בתניא (דף י"ד ע"ב) הוא בעל הדברות המובא בש"ל המובא בבית יוסף למ"ה סי' קל"ה, ודבריו על הרוב לקוחים מס' שבולי הלקט ונדפס במנמוכה רע"ד ובקרימונה עם תוספת ביאור ומפתח שנת שכ"ה ועוד במדינת פולין בלבוש ש' תק"ס כנר' מהסכמת הרבנים אשר סברו גם הם שהוא בן הרא"ש) וקראו לו שם חדש „תניא רבתי“ מסתמא למען הכדילו מן ס' לקוטי אמרים אשר יכנהו ג"כ תניא [ועוד בדיהנפורט] תק"ע] ועוד בסדיליקאב תקצ"ו [ועוד בנארשא תרל"ט לפ"ק עם תוס' מרובה ביאורי מתרש"ה, ה"ה הרב מו"ה שמעון ב"ר שאול הלוי הורוויץ].

1060 רבינו יעקב ב"ר הרא"ש הנקרא ריב"ה מן הפוסקים האחרונים ובפרט מן הספרדים (ר"ת רבי יעקב בעל הטורים) קבל מאביו בעודו כאשכנז ועסק בתורה מתוך הדחק (וכמ"ש בספור א"ה סי' רמ"ב) ואעפ"כ לא היה מקבל פרס מן הקהל (יוחסין) והיה גם בטוליטולה בספרד כנר' מדברי רבי נחמ" בתשו' המובאים בתשו' מהר"מ אלעזר סי' י"ט ומדברי הרשב"ץ המובאים לקמן ונסע לבא לארץ ישראל ובעיר כיוו נתבקש בישיבה של מעלה והיתה מנוחתו בכוד (שה"ג ח"א אות י' סי' ב"ז) ואשתו ובתו אשת רבינו יהודה בן אשר נין אביו הרא"ש ובעלה הרגו עצמם בעת צרה בשעת השמד בשנת קנ"א בטוליטולה (יוחסין דף מ"ז ע"א ודף קל"ב ע"ב ודף קל"ג ע"ב) והוא חבר :

א' ספר הרמזים, הנקראים בשם קיצור פסקי הרא"ש ומעתיק בו פסק הלכה מדברי אביו בקצרה בעזיבת הפלפול ואינו בותב סברת עצמו כמ"ש הרב"י בט"ה סי' שי"ח וגם אינו מוסיף דבר שלא נזכר בהרא"ש כמיש הכאר שבע בתשו' סי' כ"ג והש"ך בחוה"מ סי' ע"א ס"ק ח', והם בסדר המסכתות והפרקים וההלכות מסומנים באותיות, והכ"ה בט"ה הנ"ז ס"ו נראה כמסתפיק ואין כאן ספק כי בן העיד תלמידו של הרא"ש הוא רבינו יוחם בהקדמת ס' מיישרים ז"ל ובעבור שמצאתי בקצת פסקי הראש שהניעו לידי בכל הלכה והלכה מספר אותיות בכל מסכתא ומסכתא ושמעתי שבנו החכם ר' יעקב עש"אם כ"ו ע"ש וכ"כ הרשב"ץ בתשו' ח"ג סי' פ"ו ומהר"א מזרחי בתשו' סי' ד' והכ"י שם והרדב"ז בתשו' ד' ליוזקו סי' כ"ה אשר היה אצלו בכ"י כתיבה אשכנזית כמיש שם סי' צ"ה וב"כ תלמידו רבינו בצלאל אשכנזי בתשו' סי' כ"ב (דף ע"ו ע"ב) וז"ל „ומיהו בוצאתי ברמזי הראש ז"ל אשר חבר בנו הריב"ה ז"ל לכל פסקי אביו ותשובותיו וקיצור הפסקים נמצא בדפוס אבל לא קיצור התשובות, ואצלי נמצא כל הרמזים בתיבת יד על הקלף ישן ממאתים שנה“ ע"כ וכן בא ליד הר"ב תוי"ט ס' הרמזים ככ"י על קלף מדויק בתכלית הדיוק כמ"ש בהקדמתו לס' מעדני מלך ומזכירו עוד בספרו על הרא"ש, וגם להרב המביא לדפוס התלמוד בפפד"מ נודמן ס' הרמזים כ"י ישן נושן כאשר בא בדבריו שקודם מס' ברבות וממנו הגיהו ס' הרמזים שבהפוס

והוסיפו על דפוסים הקודמים כמו שגנ' במאה"ע דין ד' שתמה הר"ב יד אהרן על מה שהשמיט ריבה"ט ברמזיו וכד' פפד"מ אית קמן.

ב' ס' ארבעה טורים חכרו אחר שנת פ"ט ליצירה כנר' במחה"מ סי' ס"ז שב' שנה שביעית לר"י היתה בשנת פ"ח ולרש"י בשנת פ"ט וקודם שנת ק' שכותב במוא"ה בסוף הל' ר"ח רצינו לידע שנת המשת אלפים ומאה לב"ע, "וכ' הרשב"ץ בתשו' ח"ב סי' קל"ג, "בס' אורח חיים שחכרו מהכרו ז"ל במוליטולא" ואין ספק כי שם חכר כל הד' טורים, ומ"ש הרשב"ץ ס' א"ה הוא לאו דוקא ופרטו יען דקאי עליה וראי' לזה מהתפשטות ספריו בדור שאחריו בספרר שהם היו רגילים כבר בפה קדוש של הרי"ף כנר' בתשובתו ולדוגמא מוא"ה מובא בס' ע"ב, טור י"ד לא היה לו כמ"ש בס' רצ"ג, "ואין לי הס' שהוא רק החכם אנוידאל אפרים נר' כתב לי לשוננו" ומבאר דבריו ומביאו עוד בס' כ"ט, !טור אח"ע בס' ו' וטוהה"מ בס' נ"א.

ודבריו שגורים מאוד בפי הרשב"ץ, והוא חיבור במשפטו הדינים הנוגעים על דרך פסקי אביו הרא"ש ומביא דעות שאר המחברים כנקומות אשר אין הרא"ש מושווה עמם ודעת הרא"ש והסכמתו.

הטור הראשון הוא ס' אורח חיים בדיני ברכות וק"ש ותפלה ושבת ומועדים בתרצ"ז סימנים (כך מספר סימניו בכל הגדפסי' אשר ראיתי, אבל בטור א"ה כ"י ישן על קלף תרע"ז סימנים וכן בד' טורים כמו כן כ"י על קלף מספר סימניו תרע"ה ובטור א"ה אחר כ"י על קלף משנת אדון יבי"א לנ"ז גא"ל מספרם תש"ג (סימנים).

והטור השני הוא ס' יורה דעה, הוא יורה האסור והמותר. והטור השלישי הוא ס' אבן העזר בדיני קדושין וגירושין וחליצה.

והטור הרביעי הוא ס' חושן המשפט בדיני ממונות, וספר הטורים חכרו הרב אחר שחבר ס' הרמזים כמ"ש הריב מעדני מלך בהקדמתו ובפ"ד דברכות ס' י"א וכ"כ בס' דרישה י"ד סי' ע' ס"ק י"א (מובא בס' דמשק אליעזר חולין פ"ה דף שע"ז ע"א) וחוה"מ סי' קכ"ב סס"ז וכ"כ השו"ת בנה"ג בכללי הפוסקים סי' ג (ומה שהפליט הר"ב יד מלאכי על הכנה"ג שב' להיפך וסתר דברי עצמו בתשו' המובאת בתשו' פני משה ח"ג דף קי"ג ע"א, אחר בקשת המחילה שגנה יצאה מלפניו כי התשובה היא לר' יוסף אלמשנינו ונדפסה נ"כ תוך תשובותיו בס' עדות ביהוסף ח"א סי' ב' דף כ"ב ע"ג ואם כי הזכיר שם להכנה"ג אינו מעתיק דבריו, רק מ"ש הוא עצמו במקום אחר ומשם נר' שהר' אלמשנינו סבר ההיפך) והספר הזה נתקבל ונתפשט בכל העולם כולו (עי' תשו' מהרשד"מ הלך חוה"מ ומובא בתשו' תורת אמת רס"י ק"מ) וגדולי

הדורות עשו חיבורים וביאורים עליו כי מלבד הגדפסים אשר
 יבא זכרם לקמן עוד נזכרים ומובאים ביאורי אלו הגדולים, ביאור
 רבינו יצחק אבונה על הרוב מטור א"ח היה בידי הרב בית יוסף
 בכ"י כנז' בהקדמתו ובספרו כ"פ וכ"ב היה בידו ונז' שם ביאור
 תהלת מוא"ח ותהלת מו"ד להרב כמו"ה יעקב בן חביב, וכן חיבר
 ביאור עליו הרב מו"ה משה אלאשקר ונדפסו ע"י הר"ר שלמה בן
 החב"ד משה שונציץ בלי הודעת זמן ומקום הדפוס ועוד בפייסא
 דישקו [Pieve di Sacco] בבית מה"ר משלם המכונה קווי נשלמו
 יום ב' כ"ה תמוז בשנת ה' אלפים רל"ה ובסופו שיר בשבח
 הדפוס „אני חבמה וכו'" נדפס בסוף ס' לקט הקמה אבה"ע
 והרב היד"א ראה חלק חוה"מ מדפוס זה כמי"ש בשחיג הי"ב
 אות ג' סי' ד' בסופו ואני ראיתי חלק אה"ע וחוה"מ בביבליא-
 טהעק דפה ועוד נדפס המוא"ח ע"י הרופא הר' אברהם
 ב"ר שלמה כונת ז"ל במנטובה נשלמו ביום ה' י"ד סיון ה' אלפים
 רל"ו ליצירה והטור י"ד ע"י הר' אברהם הקושר בכמ"ר חיים
 מפיזארו בפירארה נשלם ביום ו' ט"ז אב רל"ד, ועוד נדפס הטור
 א"ח ונשלם באלול בשנת רמ"ז ככתוב בסופו ונחתם בסופו
 צורת אריה (כלי הודעת המקום) ועוד נדפס המו"ד באישאר
 [Jhar] בשנת או"ר ל"ו ע"י הר' אליעזר בן אלגנא, ועוד הד'
 טורים בקונסטנטינא רנ"ד, ובפאנו רע"ו, ובויניציא רפ"ב, ובקראקא
 רצ"ח ורצ"ט, ובקונסטנטינא רצ"ה ובאויגשבורג ש' עם הגהות
 הג"מ אברהם ב"ר אביגדור דהיינו המראה מקומות ופי' המלות
 בעזיבת הפלפולים כמ"ש המביאו לדפוס בסוף הספר, ועוד עם
 הנזכר בקרימונא שי"ח, ועוד עם הנזכר בריווא די מרינטו שכ"א
 ובהאנווא ש"ע, ועוד נדפסו עם ס' בית יוסף להרב מו"ה יוסף
 קארו הטור א"ח וי"ד בויניציאה שי"א וטאה"ע בסביונטה שי"ג
 והמח"מ בסביונטה שי"ט ונדפסו עוד כל הארבעה טורים בויניציאה
 משנת שב"ד עד שב"ז ועוד שם בשנת של"ד ועוד בסביונטה
 שמ"ט ועוד בויניציאה משנת שמ"ט עד שנת שנ"ה ועוד עם מ"מ
 הדפין בקראקא שעה ונדפס עוד מא"ח עם ביאור ויגש יהודה
 להרב מו"ה ליב הנליש בלובלין שנ"ט ונדפס עוד מו"ד עם ס'
 דרישה ופרישה להרב מו"ה יהושע וולק כהן בלובלין שצ"ה
 ועוד עם ב"י ובדק הבית להרב הגז ועם ס' דרכי משה (בקיצור)
 להרב מו"ה משה איסרלש דפוס בערלין תע"ב ותע"ג ועוד כבערלין
 ועוד בווילהלמרסדאָרף ועם ס' דרישה ופרישה על י"ד תפ"ז ועוד
 עם ב"י וד"מ והגהות הרב מו"ה ליב תנליש בוויין ועוד בדיהרב-
 פורט [ועוד בכ"מ] ונדפסו עוד הטורים עם ס' בית חדש להרב
 מו"ה יואל סירקש דקראקא משנת שצ"א עד שצ"ב ד"כ ועוד
 בפפד"מ משנת תע"ד עד תע"ו בה' כחכים עם ס' דו"פ הנז'
 על חוה"מ.

ג' פירוש על התורה והוא גדול מאוד כמו שלש מאות פוליוס
 ובתחלת הפרשה כותב נמטריאות ומעמי המסורות ואח"כ חוזר
 על כל הפרשה ומפרש כל פסוק הדק היטב ועל הרוב מביא
 פירש"י והרמב"ן ושקול ומרי עליהם ולפעמים מביא ה"ר אברהם
 אבן עזרא ובהקדמתו הפליא לשבח פירוש הרמב"ן נמצא בכ"י
 בעיר מנטובה נכתב בירושלים עה"ק תוב"כ על יד הסופר יצחק
 בר יוסף ממלכות פורטוגאל בשנת ה' אלפים קמ"ט והרבחיד"א
 ראהו כנר' בס' שה"ג ח"ב אות י' סי' כ"ט וממנו לוקחו פרפראותיו
 על התורה המה הנמטריאות ומעמי המסורות שנדפסו עם ההקדמה
 בקונסטנטינא ר"ס ובוניציאה ש"ד ועם כמה חומשים ומקורב
 בשנת תקס"ו נדפסו פירושו על התורה בעזיבת אשר כבר היה
 לעולמים דהיינו הנמטריאות ומעמי המסורות וההקדמה בזאלקווי.
 ועוד מייחס לו הרב מו"ה יעבין בס' משנה לחם לפסחים דף כ"ה
 ע"ג וגם בגליון עשרה הלחם סי' ז' שבס"ס שי"ע ה"א מכ"י סי'
 קיצור פסקי התוס' וכבר תמה עליו בס' שי"א מנא ליה הא.

1061 הרב מו"ה יעקב ווייל הנקרא מהר"ו תלמיד מובהק של מהר"ל
 (ע"ש) במגנצא וגם למד שם בישיבת הרב מו"ה זלמן

רונקיל והיה בדור א' עם מהרא"י והרביץ תורה בנורנברג בסוף ימי
 מהר"ל (תשובותיו סי' קנ"א) ובאויגשפורק כנר' במהר"ל הל' גמין
 ובפסקים וכתבים סי' קמ"ה ובערפורט בשנת ר"ד לפ"ק כנר' מטופס
 שטר הרשאה הכתוב בתשובותיו סי' ק"צ וכן נר' בלקוטיו אשר בסוף
 תשובותיו סי' מ"א וס"ה וס"ו וכתב הרב מהר"י מינץ בתשובותיו סי'
 ט"ו שבפסקיו הלך אחר דעת מהר"מ לפי שהיה מתייחס אחריו שהיה
 קרובו, וכבר בדורו הכירו גדלו כנר' בפו"ב סי' קכ"ז שם מובאת תשובתו
 בענין מהר"י ברונא אשר הוא בתשובותיו סי' קנ"א והסכימו עמו הגדולים
 מו"ה דוד שפרינץ אשר קרא להרב נאונינו מהר"י וויילא, ומהרא"י
 בקראו מופת הדור וכ' מהרש"ל ביש"ש גמין פ"ב סי' כ"ד שהוא היה
 ראש בין האחרונים ומימיו שתו כל הבאים אחריו וכן כ' מהרשד"מ
 בתשו' חיד"ס סי' קמ"ו והוא הכר:

א' ס' שהיטות ובדיקות נדפסו אצל תשובותיו ועם כמה הנהגות
 ופירושים בדפוסים רבים.

ב' שו"ת והם קצ"ג סימנים ובסי' קס"ג כתובה התשובה המובאת
 בתשו' מהר"ק סי' קס"ג וכתוב בסופה שהיא לתלמיד מו"ה מולין
 הלוי, וס' שו"ב הג"ז ודינין והלכות להרב ע"א סימנים והי' אגודה
 ונימוקי מו"ה מנחם מירזבורק ד' יניציא בשנת ר"פ ובשנת ש"ט,
 ד' האנווא ש"ע ועוד בקאפוסט, בשנת תקצ"ה.

1062 רבינו יעקב בן רבינו יצחק הלוי היה בוורמשא כנר' בראב"ן
 דף ע"ב ע"ב ודף קלט ע"ג וברוקה סי' קי"ג בזמן רש"י

מי השיב לר' אברהם ב"ר מאיר הכהן כנר' בתשובתו המובאת בתשו'
 הרשב"א ח"ב סי' ל' ונקרא רבי' יעב"ן, רבו המובהק היה רבי' קלונימוס
 כמ"ש הראב"ן סי' כ"ד אשר היה קרובו ותלמידו וקוראו הכיבי הלוי

בדף קל"ט ע"ג כנר' מספרו שקוראו רבינו וכ"כ מהרש"ל בתשו' (סי' כ"ט*)
 [ומובא בתוס' קנים דף ב"ג רע"ב, "ופי' ר' יעקב הלוי" ובמרדכי ה'
 תענית סי' תר"ל] (וכנר' נעלם זה ממהר"ם המובא בחידושי אנשי שם
 למס' תענית דף קע"ט ע"ב דהשכינהו לתרתיה) ופסקו במרדכי הולין
 ותוספותו לבי"מ מובא' בתשו' ראב"ה המובאת בתשו' מיימוני' סי' קנ"ו וי"ז

1063 רבינו יעקב ב"ר יצחק הלבן נזכר במוא"ה סס"י תקב"ז שנחלק
 עם ריב' (כ"כ בטור בלי ב"י ד' ריווא די טרענטו שכ"א

ובן בב"י בד"ו ובד' ברלין תע" מפורש בב"י ריב"א) ואין ספק שהוא
 ריב"א הכהור שהם היו כדור א' ומה שנדפס בטורים ד"ו וברלין "ריב"ם"
 הוא טעות ואי אפשר לפי סדר הדורות כי ריב"ם קדם לו איזה דורות.

1064 רבינו יעקב ב"ר יקר בוירמשא כנר' באגודה דף קע"ב ע"א תלמיד
 רגמ"ה (כ"כ תוס' שאנ"ן כ"י גמ"ן דף מ' מובאים בשה"ג

א' [ועי' בפרדס לרש"י (דה מ"ט) סי' רס"ט, "ושאל רבי יעקב ב"ר יקר
 את רבי גרשום"] וקבל מאביו [ר' יקר, אשר קבל מן ר' שמעון הזקן
 דוד רש"י כנר' בפירש"י שבת דף פ' ע"ב] היה מרבותיו של רש"י
 ומכנהו מורי הזקן כנר' מפירושו [שבת פ' ע"ב עירובין ו' ע"א] בסוכה
 ל"ה ע"ב ביצה כ"ד ב' וחולין מ"ו ב' [ועי' פסחים ק"א א' מ"ש רש"י
 מפי המורה הגמרא ומקרא אשר שמע מפי רבו, והוא רבינו גרשום
 בדמוכה מפני רשב"ם] וכ"כ הרא"ש בפסקי הולין פ' בהמה המקשה
 (סי' ז) ובמרדכי ברכות (סי' ר"ד) ומהרש"ל בתשו' (סי' כ"ט), ומעוצם
 קדושתו וחסידותו כתוב בס' הסידים (סי' קכ"ח) שהיה מכבד בזקנו
 לפני ארון הקדש וכשהיו הקהל הולכים לפני המלך או לפני השלטון
 או חלק מנעליו ואמר אני עני, הם בכספים ואני ברחמים וכתחנונים
 נמצא הם בשלהם ואני בשלי.

1065 רבינו יעקב ישראל תלמיד רבינו תם והזכירו בתשובתו
 לרבינו משולם המובאת בשלטי הגבורים למס' שבת (דף

ע"ה ב') ומובא בתוס' הולין דף ק"ב ע"א ור"ת השיב לו כמובא בתשו'
 מהר"ם ד"פ סי' תת"ג ובתוס' יומא מ"ו ע"ב וכתובות צ"ה ע"ב (ומובאת
 גם במרדכי סי' רנ"ה ושאלתו לר"ת עם התשובה כתובים על ס' הישר
 דף ע"ז ע"א ומובאים בס' תמים דעים סי' צ"ד וצ"ה).

1066 רבינו יעקב הלוי ממרוויש היה במאה העשירי מהאלף החמישי
 והוא היה אחד מן הגדולים בקבלה (שו"ת הרדב"ז ד'

לוורנו סי' י"ו) ושאל שאלות מן השמים בנופי הלכות ובספיקי דינים
 ולהכריע בין הפוסקים ע"י התבודדות ותפלה והזכרת שמות והיו משיבין
 לו על שאלותיו (שו"ת הרדב"ז ד' פיורדא סי' תקל"ב) בחלום ככתוב
 בס' שבולי הלקט ותניא ומשאלותיו מובאים בס' שה"ל סי' ד' י"ב וכ"א
 המובא גם בס' תניא סי' י"ה ובשה"ל ה"ב כ"י סס"י א' וי"ז ובשו"ת
 הרדב"ז במקומות הנזכרים ובה"א מד' ויניצ"א סי' ש"מ ושם כתב שאמרו
 שהוא רבינו תם וכ"כ באיסור והיתר הארוך בענין הוטי דם וזה אינו

(* ועי' בפרדס סי' קפ"ט (דף ל"ה ע"ד) מ"ש, וכן עשה ר' יעקב ב"ר יצחק הלוי, אחיו
 ר' אליעזר ור' שמואל הלוי וכ"ו וקראם שם רבותינו הלויים.)

כי רבינו תם נכד רש"י היה מרומרוג ולא היה לוי וגם כי יש בתוכו שאלות להדינין שפסק ר"ת וחולקים עליו כמו המזכרת בס' שה"ל ח"א סי' י"ב וכן העיד הרב חיד"א במהבר' י"ד סי' ס"א סוף אות י"ט אשר בידו היה קונטרס השאלות הללו בכ"י כמ"ש בשה"ג ח"א אות י' סי' ב' ובח"ב אות ז' סי' ר' ואות י' סי' ה' ומביא שם שבכלל השאלות ראה שאלה אחת ששאל ליל כ"ט לחדש אלול שנת תתקס"ג שכתב „כך השיבו מן השמים ע"י שאלות הלום מניסו של הרב המרדכי" אך שהיה הרב ניסו של הרב המרדכי זה רחוק מהאפשרות לפי סדר הדורות ודע כי בס' שה"ל ח"א כ"י ערוגה ג' הלכה קנ"ז חולק על דבריו בזה הלשון „ואין משניחין בדברי הלומות דקו"ל לא בשמים היא" והדברים הללו נעלמו מעיני הר"ב שה"ג ח"א אות י' סי' ה"ג.

1067 רבינו יעקב ב"ר מאיר מרומרוג [Rameru] הידוע בשם רבינו תם

עשה"כ ויעקב איש תם או רבינו יעקב מרומרוג נכד רש"י והוא השני מהשלשה אהים והגדול מכולם בתורה (רשב"ץ ח"ג סס"ו רמ"ז). מפורסם גדול בדורו עד שהראב"ד בס' הקבלה אשר לא הזכיר לרש"י זקנו ומסתמא לא שמעו שמעו הזכירו בסוף ספרו „ושמענו שבארץ צרפת היה חכם גדול ורב מובהק במדינת רומרוג שמו ר' יעקב השם ישמרוהו ויחיהו ויזכהו ללמוד וללמד ולהבייץ תורה בישראל „וכן הרא" אב"ד הזכירו כמוכא בס' תמים דעים סי' רי"ז קבל מאביו ומאחיו רבי שמואל וגם קבלת רש"י זקנו היתה אתו וכמ"ש בתשו' מהר"מ ד"ק סס"י קמ"ד וקבל גם מרבי' יוסף טוב עלם*) וכתב הרא"ש בתשו' (מוכא בהקדמת יש"ש לב"ק) שקבלה בידו שר"ת ור"י הצרפתים היו גדולים בהכמה ובמנין יותר מן הרמב"ם וגדולה מואת כ' הריב"ש בתשובתו להר"ה בן גליפפה (סי' שצ"ד) „כמהו בפלפול לא נהיה מאחר שהתלמוד נחתם ותלמוד ערוך בפיו ושגור סיני ועוקר הרים וטוחנן זב"ז מפלפול ועומק שכלו ורוחב בינתו כל חכם לב הן גור יגור וכ"ז והבאת ראיה מר"ת ז"ל להתיר התרים בחמין ובי"ג אסרום הקודמים לו דמית היו תהיה כמותו מורה ויכלת עשה כמעשיו ונבחרותיו וכמה טעית בדמיונך כי בימיו לא נעשו חבורין על התלמוד כ"א מעט מועד כגון שאלתות וה"ג ופי' ר"ת ורש"י ז"ל וכו' ועוד דשאני ר"ת דרב נזכרית והיה כאחד מהם ואולי יותר מהם בחריפות ובקיאות לפי מה שגנר' ממה שחדש בתלמוד וכל חכמי ישראל הנמצאים היום כולם בקליפת השום וכנגריר שומשם נגד אחד מתלמידיו הקטנים" ובזמנו היו הר"א אב"ד והתנו הראב"ד והחכם ר' אברהם בן עזרא כנר' בתום ר"ה דף י"ג ע"א (ובכתבו ז"ל דרך כבוד ואהבה כנר' מן החרוזים שהביא שד"ל מעומר השכחה בכח"ז) גם הרמב"ם נולד בזמנו כנר' מסדר זמנים וכ"כ הרשב"ץ בתשו' ח"א ס"ס ע"ב (וכל מה שב' בס' שה"ק בזה (בדף מ"ח) הם דברים בטלים מועצמם וכבר השיב עליו בס' שה"ג ח"א אות ת' סי' ד' וכמו בן על מה שגנר' ואמר בסוף דף ג"א שר"ת היה בשנת ה' אלפים ל"ט ע"פ

(* א"א כנר' כתבתי לעיל שז"א.

הגתה מדרכי דנטין והשיב עליו עוד בח"ב סי' י"ג) ונתאחדו בו תורה וגדולה כי עשיר היה כמו שב' בס' שה"ק שראה בקונטרס ישן שהיה עשיר גדול ונאהב כהצר המלך וכן נר' ממה שמעשהו היה להלוות מעותיו בריבית לנכרים כנר' מתשו' בן אחותו ר'י הזקן המוכאת בתשו' מהר"מ ד"פ סי' תשצ"ה ובתמים דעים סי' קנ"ו וכן נר' ממה שכתוב במהרי"ל בליקוטאים שבסוף הספר „שמעידין על ר"ת כשהיה רוצה ללמוד תמצית מהלכה המורה היה נותן לפניו תל של הזוכים לשמות בהם ונתרחב לבו ולמד בכח" ותלמידיו עלו לרוב כי שמונים בעלי תוספות היו בפרק אחד לפני ר"ת וכל אחד הגיע להוראה כגון ר' חיים בהן ור' אליעזר ממיץ ור' שמשון משאנץ וחכיריו ותלמידים לרוב בלי מספר כ"כ הנמהרש"ל בהקדמת יש"ש ב"ק וחולין ובתשובתו סי' כ"ט, בסדר יחוס הגדולים מובאים עוד מתלמידיו ר"ת רבי' יעקב האולניו ור' יצחק ב"ר ברוך ור' יוסף בכור שור וריב"ם (הוא אחיו הקטן ממנו) ור'י הלבן ור'י מרמרן וה"ר בנימן מקצוברויא ור' יצחק ב"ר מרדכי ור' משה כהן האשכנזי, ומלבד אלו נחשבים עוד בקובץ ישן שהיה בידי הג"מ חיד"א (שה"ג ח"ב אות י' סי' י"ג) רבי' פטר ורבי' יצחק הזקן בן אחותו והר"מ מאיברא ורבי' יו"ט מיוני, ומהרי"ק ב' דבעל העיטור תלמיד ר"ת וב' בעיטור ומורי ר' יעקב מרומרוג (ובן נר' ממאמר ט' דף י"ח ע"ד) „וכן השיב רבינו יעקב בתשובותיו שהשיב לי“ וכ"כ עוד דף צ' סע"א, וגם הרמב"ן בס' לקוטות לעיורבין דף כ"ה ע"ב מביא תשובת ר"ת לר"י ב"ר אבא מארי) ומסתפק אם ר"ת מאורלינש תלמידו, ע"כ בקובץ ישן הנז' [ואוסף עוד עליהם רבי' יעקב ישראל רבי' משה הנז' במדרכי סוף גמין אולי הוא אחד מהנוכרים בשם משה) ה"ר יוסף ב"ר יצחק [ע"ל No. 1049] ושם אשתו היתה מרים כנר' בתשו' ר"י בן אחותו המוכאת בתשו' מייסונית לס' קדושה סי' ה' „אבל מרים אשת דודי ר"ת היא מהמורה וכו' ולא נודע לי אם על פי דודי עשתה או על פי בעלה הראשון היר אברהם שהיה רגיל בחומרות“ והיה לו בן הנקרא רבינו שלמה כנר' מתשו' בן אחותו ר'י הזקן המוכאת בשהל" ח"א כ"י ערוגה הראשונה סי' ט' וגם בקובץ ישן כ"י אשר אתי סי' י"ו (וקצת ממנה מוכא בשהל"ל הנדפס כלל א' סי' ד' ובמדרכי ברכות סי' קע"ב) ז"ל „ובספר שבו סדר זרעים ומועד ירושלמי שהיה של ר"ת כתוב בתחלתו, כ"ו וכמדומה שהוא כתב יד הרב החבר ר' שלמה בן ר"ת מ"ב וכו' עכ"ל וגם בת אשר השיאה בחייו כנר' מדברי התוס' והרא"ש לגדרים דף ס"א ע"ב (ומובאים בתשו' רשב"ן ח"א סי' קנ"ג) „וכן כתב ר"ת בכתובת בתו“ ובתשו' מהר"מ ב"ב ד"פ סי' תשצ"ו מביא לר"ת בדיני רבית שב' „מעשה אירע בחתני“ והוא גדר גדר והוסף תקנות הוא וב"ד לצורך הגולה על תקנות רגמ"ה והם כתובים על ס' החכמה כנר' בתשו' רמ"מ סי' ס"ג [עי' תשו' מהר"מ מיונין סי' ס"ג] ועל תשו' מהר"מ ב"ב ד"ק סי' ע"ב וע"ה ובסוף תשו' ד"פ ועמד בפרץ בימי השמד ובשנת ד"א תתק"ז בחודש השלישי בשבעה להדש נשלל לו כל אשר לו ואת ס' תורת אלקינו קרעו בפניו לקרעים ואותו דמו להמיתו והיה

רק כפתע בינו למות לולי רחמי שמים אשר עמדו לו ונצול ע"י שר אהר מהם וכשנת תתקל"א ברביעי בשבת בעשרים יום לחודש השלישי יום אשר דמו לשרוף על קדושת הש' הגדול שלשה צדיקים קדושים ותמימים ויהיו לנש והיתה צרה גדולה בצרפת אותו היום קבלו כל יושבי צרפת ואיי הים ליום הספד ותענית ע"פ מאמרו וכתבו, אשר כתב גדול יהיה הצום הזה מצום גדליה כי יום כפורים הוא וכל זה כתיב באריכות על ס' דברי הימים למלכי צרפת ובשנה ההיא עלה לשמים ככתוב בסוף סדור רש"י כ"י על קלף בשנת ה"א מ"ב (מובא בס' Prolegomeni להכס ה"ר שמואל דוד לוצאטו דף כ"ח) „רש"י נאסף לעולמו בשנת ס"ה למאה תשיעי של אלף החמישי והיינו שנת תתס"ה לפ"ק וסימנך ששים וחמש שנה יחת אפרים מעם ור' תם בשנת ל"א למאה עשירי של אלף חמישי וסימנך ויאמר אלקים אל יעקב“ ולא בשנת תתקל ככתוב בס' יוחסין (וגמשך אחריו אמנות הכתים פ"ח) כי זה א"א כי בשנת תתקל"א ביום הנז' עודנו חי ותלמידו ר' חיים כהן היה אומר אלמלא הייתי שם כשנפטר ר"ת הייתי מטמא לו שאותו היום בטלה קדושת כהונה (כ"כ התום' כתובות דף ק"ג ע"ב) והוא חבר :

א' ס' הישר על סוגיית התלמוד ליישר הגרסאות הישנות ואינו על סדר המסכתות ובסופו תשובותיו חברו בשנת ד"א תתקמ"ט ליצירה כנר' בס' תצ"ב תר' בו בכ"מ שנסדר ע"י תלמידי הרב ואין ספק שא' מהם היה רבי' פטר כנר' בהגהת אשרי בע"ז פ"ה ס' ל"א „ופי' הר' פטר בס' הישר“ וגם חלו בו ידי תלמידו הר"א ממיין כנר' לעיל אות א' [No. 455].

ב' ספר פסקתא ובו קצת דיני ס"ת מובא בס' התרומה ס"ס ר"ג ובהנהיג ספ"ט מה' ס"ת.

ג' תיקון ס"ת מובא בתום עירובין דף י"ג ע"א ובס' התרומה ס"ו קצ"ז ובס' תולדות אדם וחוה נ"ב ח"ב.

ד' מהזור (נר' שכלל בו דיני תפלות כל השנה וסדר ברכות וכדומה) מובא בתום ברכות פ' כיצד מברכין דף ל"ז ע"א וברא"ש שם ובתום עירובין דף מ' ע"א ובתולדות אדם וחוה נ"ז ה"ה ס' מ' ובהנהיג' לס' תפלה.

ה' הנהגות על הלכות הרי"ף כמובא בסמי"ג מ"ע ס"ז (דף קמ"ה ע"ב) ובהנהיג' הל' טוען ונטען פ"ו ה"א.

ו' סדר הנט מובא בס' התרומה המובא בהנהיג' פ"ט הל' י"ג מהי גירושין וסדר הליצה מובא בס' התרומה הל' הליצה.

ז' מהכרת הברעה בשרשי לה"ק ופתרון התיבות בין דונש בן לברט ומנחם בן סרוק ותלמידיהם ובראשו שיר ארוך אשר בראש הכתים הראשונים התום שמו יעקב בן רבינו מאיר והרב מו"ה היד"א ראהו בכ"י עם חבורי הנז' כמ"ש בשה"ג [ונדפס עם תשובות דונש בן לברט ע"י צבי פיליפאָווסקי בלונדון ש' תרמ"ז לפ"ק עוד נדפס שם מהכרת על משפטי הטעמים והוא שיר ע"ס א"ב ובסופו התום יעקב ב"ר רבי מאיר חזק ואמין לעד] גם השיב

תשובות רבות וכנר' בתום' ברכות דף ס' סע"ב, ומהם כתובים על ס' הישר ועל ספרי תשובות מהר"מ ב"ב ותוך ס' המדרכי והנהותיו [ונדפסו עשר שו"ת ע"י שד"ל בב"ה פראג תר"ג] ובס' התרומה ס' י"ג מביא פסקי הלכות שנכתבו בהלכות גדולות שלו ובתשו' ר"י המובאת בתשו' מהר"מ ד"פ ס' י"ד מביא מס' קדשים של ר"ת, לפי הנר' כתב על גליונות ס' התלמוד שלו.

1068 הר"ר יעקב ב"ר מכיר אבן תבון הנקרא דון פריפוט תבון

במנפושליר והיה חכם ופלוסוף בימי הרשב"א והיה איש בריתו ושאל מאתו כנר' בתשובתו (ח"א ס' שני"ה) וע"י הכתבים הידועים שכ' הרב למונטפשליר נתפעל החכם בחשבו שהדברים מניעים לזקנו הר"ר שמואל בן תבון ולהתנו בעל מלמד התלמידים והמיה דברים כנגדו כנר' בס' מנחת קנאות פ' כ"א כ"ו ובפרט בפ' ל"ט בכתבו להרב והרב השיב לו בכתוב שם פ' מ' [וע"י בס' כפתור ופרח (ד' ברלין תר"א לפ"ק דף ג"ו ב')] שכ' כמו שבאר קרובי מורי הר"ר יעקב ב"ר מכיר בן תבון במאמר עקר הדחיות וז"ו העתיק כמה ספרים בתכונה מלשון ערבי ללשון עברי].

1069 הר"ב מו"ח יעקב [בן משה] המכונה בי רב ממשפחת מרמראן

נולד במענה מקדה במלכות טולומולה אשר בספרד בכתוב בתשובותיו ריש ס' א' והיה מגדולי תלמידי מהר"י אבוהב (ולכן הרב"י בהביאו דברי מהר"י אבוהב קוראו רבינו הגדול להיות רבה דרביה) ויצא משם בשנת גרי"ם עם שאר מגורשי קשטיליא כרעב וכצמא ובחוסר כל ועכ"ז הלך בדרכי השי"ת ונתעסק בתורתו אשר רק היא היתה שעשועיו ומגוריו עד זקנה ושיבה כמו שמנה שבתו הרב המכ"מ (ח"א ס' מ"א) ז"ל „הרב הגדול אשר משדי אמו יגן הלב התורה ומגוריו גדל בין החכמים הגדולים ללמוד וללמד להבין ולהורות את בני ישראל בקי בתלאת סדרי ודמין ליה כמונהים במיסתיה ובתלתא אחרינא ידע לאהדורי סברא המתישבת על הלב „ובא לתלמסאן ודרש שם בכיח"כ בשבת בכתוב בס' עומר השכחה פ"י על משלי דס"ה ע"ג ומשם בא למדינת פאס ונתקבל שם להיות מורה הוראה ורב להמשת אלפים בתים יהודים עם היותו אז רק בן י"ח שנה ולא היה לו עדיין התימת זקן והיו שם חכמים גדולים (כ"ב הרב עצמו בקונטרסו השני בענין הסמיכה המובאים בתשו' מהר"ל בן חביב (דף רצה ע"ב) ומשם הלך למצרים וישב שם קצת ימים כנר' בתשובתו ס' ל"ח ובכ"מ ובתשו' מהר"ל בן חביב ס' כ"ל ועברו דברי ריבות בינו ובין רבני העיר בעסק גמין וגם בעסק קדושין אחת אשר רבו החולקים עליו (ע"י תשו' מהר"י מטרנני ח' אה"ע ס' מ') בהיותו שם וגם אחר נסעו מהם ובא לדמשק (ולכן קראו מהר"מ אלאשקר מורה דמשק בתשובתו שהשיב עליו בענין הקדושין המובאת בתשובותיו ס' ס' ומעותקת גם בתשו' מהר"ל בן חביב ס' קל"ו) וגם שם לא הונה לו בסיבת המהלוקת שהיה שם (כמ"ש בתשו' ל"ג) והיה גם בעזה ובירושלים עה"ק (כנר' בתשו' רס"ו

נ"ו) ומשם בא לעה"ק צפת והרכיין שם תורה הרבה עד שהיה רבן של כל חכמי צפת (ככתוב בס' הרדים נ"ג ע"ב), ובשנת רצ"ח סמכוהו חכמי העיר והיא עפ"י דברי הרמב"ם ואח"כ סמך הרב ד' חכמים מהם ועברו וכוחים גדולים ודברי ריבות בענין הסמיכה בינו ובין מהר"ל בן חביב אשר גם אותו רצה לסמוך הלא הנם כתובים בסוף תשו' מהר"ל בן חביב ונקראו בשם סמיכת חכמים מלבד הויכוחים שנפלו ביניהם בשאר ענינים והראשון היה בענין קדושתן שנעשו כמתא צובה בשנת הרפ"ה ליצירה (ככתוב בתשו' מהר"ל בן חביב סי' קל"ד) וגם עמד לימין חכמי מצרים כהויכוחים הנזכרים וגם בעבור מהר"ל ב"ח דרך צפת והרב מחרי' כי רב למד או בישיבתו ה"ל שבת כנר' בתשו' מהר"ל ב"ח סי' כ"א ונפל ויכוח ביניהם בהבנת כונת לשון אחד כהל' שבת להרמב"ם פ"ו ה' כ' (ע"י תשו' בי רב סי' נ"ה ומועתקת בטעות תוך תשו' תם בן יחיאל סי' קנ"ו) ובתשו' מהר"ל ב"ח סי' ק"ה וגם בתשו' הרדב"ז ד"ו בלשונות הרמב"ם סי' כ' ובתשו' זקן אהרן סי' קמ"ז ואח"כ בענין נט אחד הניתן בצפת בכ"ד של הרב והרב בן חביב פסל הנט והחזיקו מנן וצנה להחזיק בכשרות הנט הרב מו"ה אברהם שלום והרב המבי"ט ועוד חכם א' והוא פלאי והרב בן חביב השיב על דברי השנים הנקובים בשם בדברים קשים וכפרט נגד המבי"ט ככתוב בתשובותיו (סי' קכ"ט עד סי' קל"ד), ומגדולי תלמידיו היו הגדולים הרב מהר"י קצרו אשר מכנהו "מורי הרב הגדול" והרב המבי"ט והרב מו"ה מנחם הכבלי ונתבקש בישיבה של מעלה ליל שבת ר"ה אייר שנת אשה ליצירה כן כתוב בתשו' המבי"ט ח"א סי' ק"ג והתשו' היא התחיל הרב ולא זכה בחיים לגמרה ונגמרה ע"י תלמידו הנז' והוא חב"ר:

א' ס' שאלות ותשובות הנמצאות בידי נכדו בן בנו (מלבד המפורזות תוך תשובות המבי"ט ובשאר מקומות) נדפסו ע"י החכם מו"ה שלמה בן עזרא בויניציאה תחי"ה ונדפס עמו:

ב' שיטה למס' קדושתין להרב נמצאה בידי הרב מו"ה אהרן לפפה בעיר איזמיר והוא צוה להעתיקה ולהכריח עם התשו' הנז' ונדפס בצדו שיטה לקדושתין לתלמיד הרשב"א כנר' שם בדף פ"ט סע"א.

ג' פירוש על הרמב"ם ככל המקומות אשר לא נמצא אתנו מניד משנה הזכירו הרב בתשובתו (סי' מ"ט) וממנו נעתק סי' א' בס' תשובותיו ומוכא גם בתשו' המבי"ט ח"א סי' קע"ד וגם אותו רצו להדפיס כאשר הדפיסו תשובותיו ולא אסתייעא מלתא. ד' עוד מזכיר הרב מהר"י בן לב בתשו' ח"א סי' מ' קונטרס להרב בענין קבלת נזירות במחלוקת אשר היה בינו ובין הגדולים הרב מו"ה אליה מזרחי והרב מו"ה יעקב בן חביב.

[ובס' לקוטי שושנים לה"ר משה ב"ר יהוד' תמצא מפירושי עה"ת]

1070 רבינו יעקב ב"ר משה מולין הלוי הוא מהר"ל והוא מהר"י

סג"ל והוא מהר"י מולין (ובס' שה"ג היא סי' ל"ז וה"ב סי' ל"ג השיג על כמה גדולים בענין זה) הרביץ תורה והחזיק בישיבה במגנצא

במאה השנית מהאלף הששי והוא למד בארץ אוישמרויך אשר מכנה
 איזה פעמים ארץ הדמים בתשובותיו (כמו בסי' רי"א) על דם קדושים
 וטהורים אשר נשפך בתוכה הי"ד ובפרט מן י' סיון ק"פ עד ט' ניסן
 קפ"א כנר' בתה"ד סי' רמ"א ורבו המובהק היה מהר"ש וקבל גם מן
 המיו אבי אשתו הראשונה מו"ה משההכהן בניישמאט ומן אחיו מו"ה
 זלמן וכבר בימי חורפו היה לו שם כגדולים עד שגם אז שאל ממנו
 גדול אחד כנר' בתשובותיו סי' רכ"א ובמקום גדולתו אתה מוצא
 ענותנותו והסידותו כי הקמין עצמו בכל תשובות והקדים דין תורה
 לא ידענא (עי' הנה"מ הל' סנהדרין פ' כ"ד ה' ב') ומגדולי תלמידיו
 היה הרב מהרי"ו כנר' בתשובותיו סי' קע"ב [שכ' דכירנא כשיצקתי מים
 על ידי רבינו מהר"י ס"ל ז"ל במגנצא] וככ"מ וכ"כ במנהגי מהר"ל סוף
 הל' או"ה וכ' הרב מהר"י מינץ בתשו' סי' ט"ז [ובדבר שאין בו מנהג]
 ובדבר הדרש שמעתי שמהר"י מולין סג"ל ז"ל רוב פסקיו הלכו אחר האגודה
 ועלה אל האלקים בחדש שנת קפ"ז (מנהגיו ריש ה' פסח) אחרי
 אשר מתה עליו אשתו בת הרב מו"ה אברהם כשני שנים קודם לו
 במרחשון קפ"ז (שם ה' שמחות) ומנהגתו כבוד בוויזריא סמוך לקבר
 מהר"מ מר"ב כמ"ש בס' בן נון דע"ז ע"א ונדפס ממנו:

א' סי' שאלות ותשובות נסדרו ע"י תלמידו כי כאשר נתקבש
 בישיבה של מעלה לא היה להם סדר כמ"ש בס' מנהגיו סוף
 ה' או"ה שכל התשובות שהשיב מיום שישב בראש היו מופקדים
 אצלו ורצה לתתם להעתיק ונטרפה לו השעה ושני בניו חלקו
 אותם באגרות ואולי הנדפסי' הם רק חלק מתשובותיו נדפסו
 [בוניציא ש"ט] בקרימונא שי"ו ובסביוניטא שי"ו ובהאנווא ש"ע
 [ועוד בסלאפקאוויץ תקס"ז בהסרון כ"ה תשובות ולא נדפסו כ"א
 ר"ה סימנים ועוד בקראקא תרמ"א] ואין סימנים שווים ועד סוף
 סי' ל"ז נדפס בסוף תשובת הרשב"א ח"ב הנקראים תולדות
 אדם ונקראו בשם תשובות הרמ"ה ר"ת הרב מולין הלוי לדעת
 ס' שה"ג ויותר נר' שהוא ר"ת הרב מולין האשכנזי כי כן הרב
 ב"י מכנה תשובותיו בקצת מקומות בשם תשובה אשכנזית
 (ועי' ברכי יוסף י"ד סי' ש"ז ס"ב) ורק התשובה אחרונה איננה
 לו כיא לגדול אשר חי בשנת שי"ג

ב' סי' דרשות מהר"ל והוא מנהגו מכל השנה וגם מדרשותיו כאשר
 שמעם מפיו וכתבם על ספר תלמידו מו"ה זלמן משוטיגווערא
 ועוד הוסיף עליהם וגם מנהגיו רבו מהר"ש מאושמרויך וה' או"ה
 מקוצרים מס' שערי דורא וה' שו"ב ממהרי"ו סדרם בשנת רי"ז
 כנר' מוזמן תופס הכתובה סוף ה' נשואין והיו למראה עיני
 ישראל הרב מהרי"ו וזכרו בפסקיו סי' צ"א נדפסו בסביוניטא
 שי"ו, קרימונה שי"ה ועוד בשנת שכ"ו, לובלין קר"ן עוד נדפסו
 עם תוס' הנהגות וחדושים להרב מו"ה הירץ לוי אבי"ד דק"ק
 ורנקבורט ומנהגי ק"ק ורנקבורט בהענויא שפח, פפד"מ תנ"ה
 אופיבאך ת"פ [ד"א ת"צ, פפד"מ ת"צ, שקלאוו תקנ"ו] פולנאה

תקס"ב [סלאפקאוויץ תקס"ו, לבוב תר"ב ווצרשא תרל"ד] וכתב הרב מו"ה שמואל בכרך בתשו' הוט השני סי' ל"א, ואם לדקדק בלשון מהר"ל הי נפשי הדקדוק בו הוא מלאכה של בטלה ויגיעה לריק כי הוא לא כתב הענינים כל כך בדקדוק והורק מכלי אל כלי כמ"ש הוא (ר"ל המסדר) עצמו בהקדמה על כן לא עמד מעמו בו ועי' תשו' מהרש"ל סי' ז' ובמ"ז י"ד סי' ק"כ ס"ק י"א.

1071 רבינו יעקב ב"ר שלמה מקורסן תלמידו של רבינו שמשון (משאנץ) וחבר תשובות והוראות לפניו וכתבם על ספר

כ"ב בתשו' מיימוניות לס' קדושה סי' י"ג אשר מביא שם תשו' מועתקת מנימוקיו חנו' ומובאים עוד בהנה"מ הל' מאכלות אסורות סוף פ"ד וגם ריש פ"ד ושם כתוב בסוף „ממטבע ה"ר יעקב מקורסן (כצ"ל) ותשובתו לרבי יהודה ב"ר שניאור מובאת בתשו' מהר"מ כ"ב ד"ק סי' ע"ט ומובא עוד שם סי' קמ"ד וקמ"ז ונר' שהוא ה"ר יעקב ששאל מהר"ש משאנץ המובא במדרכי סנהדרין סי' תש"ט.

1072 רבינו יצחק ב"ר אבא מארי ממרשיליא היה במאת העשירית מהאלף החמישי וקבל מר"ת [ע"ל No. 1067] והיה קרוב

להרב המנהיג [ע"ל אות א' No. 197] והוא חבר.
 א' הלכות שחיטה וטרפות, חכרם כהיותו בן שבע עשרה שנה במצות הרב אביו זצ"ל (בהקדמת ס' העמור).
 ב' פ"ר פרק התכלת מה שנוגע לדיני תכלת וציצית לשאלת ר' ששת (שם).

ג' ס' עמור סופרים ונקרא מהפוסקים גם בקצור ס' העמור (ואינם שנים כאשר עלה על דעת בעל שה"ק דף ג' סע"ב ונמשך אחריו בעל סה"ד (וכבר השינו בזה בס' שה"ג הי"ב אות ע' סי' י') ונשתבש עוד שם כמ"ש שבהנה"מ הל' תפלה פ"ג ומקומות אחרים נר' שרבינו שמחה חברו ובמח"כ נפל ברשת הטעות ע"י ט"ס שנתהוה בס' הנה"מ הל' מילה פ"א ששם נדפס להדיא „וכן רבינו שמחה בס' עמור" והוא לא ידע כי היה כתוב שם בכ"י „בס"ע" בר"ת וכמ"ש בהל' תפלה פ"ג שמביא והוא ר"ת „בסדר עולם" ולא בספר עמור) וחברו בזמנים מתחלפים כי בראש מאמר זמן נר' שהיה אז שנת תתקל"ט לבי"ע ובאות פ' פרוזבול כתב „נמצא למנין שאנו מונין לבי"ע תתקמ"ט לפרט שהוא לחורבן הבית אלף וקע"ב (צ"ל וקכ"א) היום היא שנה ראשונה של שמיטה, ונר' מסוף אות מ' מחאה שהיה לו להרב פרק בשור שב' „וזה לי ארכעים שנה ששקלתיו במשקל וכו'" והוא דיני שטרות ודיני הלכות אשר נתן בהם סימן „תשקף בנזע חכמה" נדפס בויניציא שס"ה ובווצרשא [תקס"ה] וכולו מלא חסרונות וטעויות כנודע ועומד עליו (כ"כ הר"ב מכתב מאל"י דף ק"ב ע"ד) וישנו בכ"י תוך ספרי הנמ"ד אפנהיים ויש בו זה החרוז „הנה נולד עמור סופרים ילד משכיל בלשון עברי, תולדתו עת תמצא לפרט מולד אדם כ"ה תשרי,

אב הולידו הוא הנקרא יצחק בן רב אבא מארי" ונדפס ביאור קצת הלכות מס' העיטור להרב מו"ה יעקב ששון בשם בני יעקב בקושטנדינא תע"ד ונדפס עוד בקושטנדינא ביאור עליו להרב מוהר"א גירון בשם מקרא סופרים ותקון סופרים גם בליקוטים שבסוף ס' שו"ת עדות ביעקב נמצאו קצת ביאורים על קצת לשונות הר"ב העיטור להמחבר הרב מו"ה יעקב די בזמון מסיקמ"ח והלאה: ויש עוד חלק מהעיטור מדיני שהיטה מילה תפלין ברכת התנים וציצית כנר בהקדמת הרב ועודנו בכ"י כנר' בהנדפס בזוארשא ונר' בהסכמת הנא"ב"ד מלבוב לביאור ריבה הנדפס בזאלקאווא תקס"ו שרצו להדפיסו שם ולא הוציאו מחשבותם אל הפועל [ונדפס בלבוב בשנת תר"כ עם הוספות ותקונים נתיבות שמואל מהרב המ"ל מו"ה שמואל ב"ר בנימן וואלף שעהנבלום].

ד' ס' עשרת הדברות כמ"ש בס' אורחות חיים הל' שבת (דף ס"ד ע"ב) ובשאר מקומות זמובא גם בשה"ל ותניא בשם בעל הדברות וגם זמובא בכל בו וה"ב מס' העיטור הנז' עם ס' עשרת הדברות הנם בכ"י בטארנאפאל בידי הגביר הג"ר יוסף פערל כאשר כתב לי ידידי הרב מו"ה יהוד' ליב רפפורט אשר שניהם היו שאולים אתו על איזה ימים ושבראש ס' עה"ד הקדמה מיוחדת והספר כולל י' דברות או הלכות דהיינו סוכה, לולב, הלל, שופר, ביאור חמץ, מצה ומרור, יוה"כ, מגלה, הנוכה, ויום טוב [ונדפס ג"כ בלבוב ע"י הר"ב מו"ה שמואל שעהנבלום עם הנהותיו והדושו הנקראים בשם נתיבות שמואל בשנת תר"ך] (ומה שיש להרגיש בלשון הרב בית יוסף א"ח סי' תרע"א כמ"ש כ"כ הר"ן בשם העיטור וכ"כ שה"ל בשם בעל הדברות כבר העיר בזה בשה"ג ח"ב אות ד' סי' ג' ואות ע' סי' י' וכתב „ואולי אנב שמפיה נקט לשון זה.“

ה' מאה שערים חבור על הר"ף כ"כ בס' שה"ק בשם ס' שערי ציון וכן ראה הר"ב שה"ג בס' כ"י קדמון ישן נושן.

1073 רבינו יצחק ב"ר אברהם הנקרא ריצב"א בתוס' ופוסקים (להבדילו מן ריב"א ונקרא גם ר"י הבחור למען לא

יתערבו דבריו עם דברי ר"י הזקן ב"ר שמואל אשר הוא ר"י סתם המובא בתוס' [ע"ל סי' 1087] כנר' מתשו' מהר"מ המובאת בתשו' מיימוניות להל' אישות סי' כ"ז ובמרדכי כתובות סי' רנ"א והוא הרביץ תורה בדנפירא אחרי ר"י הזקן ככתוב בתשו' מהרש"ל סי' כ"ט ולכן נקרא גם הוא ר"י מדנפירא ככתוב ברוקה סי' רפ"ג „זה יסוד רבינו מדנפיר ב"ר אברהם“ זמובאים דבריו בהנה"מ הל' חו"מ פ"ח ה' ושם נאמר וכן מצא בשם ר"י מדנפירא ב"ר אברהם (ודע כי חסרים שם איזה תיבות בהנה"מ אחר ובסדר ר"ע וכך כתוב בכ"י ישן נושן „וכן נהג הר"י יו"ט ז"ל וכ' מצא בשם רבי' מדנפירא ב"ר אברהם“), אחיו הגדול היה הר"ש משאנץ [עי' א"ז ה' צדקה דף ז' סי' ד'] [ע"ל אות ש'] וזקנו היה הר"ש הזקן

מפליזא וקבל מן ר"י הזקן זמן רבי' יהודה מפאריש כנר' בתשובתו (תשו' מהרס ד"פ סי' ט') ושאלתי הלכה למעשה למורי גור אריה זצ"ל והחליף תשובות עם רבינו שמחה משפירא ועם ר"ש אחיו כמוכא בתשוב' מיימונית בס' קנין סי' כ"ה (וגר' משם קצת שקבל גם מן ר"ת שקראו סתם רבינו כ"פ ואולי להיותו רבו של רבותיו) ולס' שופטים סי' כ' ובמרדכי גמין סי' תמ"ו ורבינו יחיאל ב"ר יוסף קבל ממנו כנר' בהגהת סמ"ק סי' רי"א [צ"ל רי"ג ד"ק דף ק"ב סע"א] ומת בחיי אחיו ר"ש בהיותו עדין בצרפת קודם עלותו לא"י ככתוב מה שנתהוה במותו בהגהת סמ"ק סי' ל"א ובתשב"ץ סי' תמ"ד [ע"ל אות ט' No. 930] ודבריו מובאים בתוס' טוך כפרט אשר קצרו דברי התוס' משאנץ והוסיפו עליהם דברי הגדולים אשר קמו אחריהם כמ"ש מהרי"ק בשורש ק"ם ותשובותיו רבות והנם מפוזרות בתשו' מהר"ם ומרדכי והגה"מ.

1074 רבינו יצחק ב"ר אשר הלוי משפירא (תשו' מהרי"ם ד"פ סי' תקסה) המפורסם בשם ריב"א בתו' כנר' מתשו' הרא"ש כלל מ"ה סי' י' היה בזמן א' עם רבינו יעבץ [ע"ל No. 1062]

ועם רבינו אליקים [ע"ל No. 460] בימי כהרותו של רא"בן [ע"ל No. 451] כנר' מהמעשה המוכא ברא"בן (קליט ע"ג) אשר אודותיו נתקבצו אלו הגדולים עם ישיבתם בכי"כ במגנצא והיה תלמיד רש"י (ולא כמו שסבר בס' יוחסין (דף צ"ה ע"ב) שהוא ר"י הלוי רבו של רש"י (וכבר השיגו הרב חיד"א בשה"ג ח"א אם כי בח"ב רצה לתרץ דברי היוחסין ע"פ דברי התוס' בפ"י החומש פ' וארא המובאים לקמן בס' הסמוך שריב"א הראשון הוא רבינו יצחק הלוי רבו של רש"י וריב"א הבחור תלמידו ואנכי הפעוט לא אוכל להסכים בזה עם דבריו שאף אם נניח מ"ש [לקמן, ר"י הלוי] שע"פ דברי תוס' סוכה וערובין נר' שהיה שם אביו של רבו של רש"י ול' רבינו יהודה כ"א גם ע"פ סדר זמנים רחוק מאוד שרבינו יצחק זה לא נולד עד יום פטירת רבו של רש"י שהיתה בשנת תת"ל לעדות היוחסין עצמו (ועי' עוד לקמן) כנר' מתוס' גדה ל"ט ע"ב ד"ה אלמא שהקשה לרש"י והשיב לו וכ"כ היוחסין (שם) וכא' לשמש אחר פטירתו לפני נכדו רבינו שמואל ושב למקומו והיה חתנו של רבינו אליקים הלוי [ע"ל No. 467] (כ"כ מהרש"ל בתשו' שם) והוא א' מבעלי תוס' הראשונים כנר' ממקומות רבות שהוכא בתוס' וכבר היו פירושו למראה עיני ר"ת כנר' בס' הישר סי' רפ"ב, ומה שמתרץ הרב ריב"א הוא לא תירץ והוא לא עשה אותם תוס' המעתיקים.

1075 רבינו יצחק ב"ר מודרום (ולא כמ"ש בס' שה"ק ד"ו ד' ג"ח ע"א "ב"ר טובי") תלמיד הרמב"ן (כנר' במג"ע ספ"ג מהל'

תפלין ובס' מ"ע ס' אמור) ורבו של רבינו שם טוב בן גאון חסיד ומקובל גדול וחבר פירוש על המחזור והסליחות על דרך הנסתר כנר' מס' מאירת עינים המביאו בס' שמות מכלל פי' הריב"ט בפ"י המחזור ובס' יתרו ופי' הריב"ט החסיד נר"ו בפ"י הסליחות ומחקונטרס מס' כשי"ט הגדפס (דף מ"ד סע"א) כמו שביאר רבינו מורי החסיד נר"ו

כפי המחזור ועד אחרון קרוב לזמנינו כמאתים שנה הרב מנחם די לונזאנו כתב בקונטרס עבודת מקדש (מס' שתי ידות דף ס"ב ע"א) "וכן מצאתי אח"כ כפי המחזור לחסיד ר' יצחק בן מודרוס."

1076 רבינו יצחק ב"ר יהודה הנקרא "מורי צדק" ברש"י יומא דף

ט"ז סע"ב ובלקומי הפרדס ד' אמ"ד ד' כ' ע"ב וד' כ"ב ע"א (וכ"כ רש"ל בתשו' סי' כ"ט) הצרפתי (כ"כ בשו"ל סי' צ"ג והשה"ג מביא בשם קובץ ישן נושן שהיה אשכנזי ואפשר להשוות הדעות שנולד בצרפת ובה לאשכנזי) והיה במנצאא כנר' בראב"ן דף ס"ט ע"ד ובשה"ל סי' ג"א סוף מס' ר"ה ובטור א"ה כסי' תקפ"ב וגם בגרמיוזא כנר' בהנהימ' פרק י"ג מהל' תפלה וקבל ברומי מרבינו האי גאון כנר' בפירש"י שבת צ"ב ע"א ובמרדכי שבת (סי' שצ"ח) ומפי רנמיה כנר' בהנהימ' סוף ה' חמין ומצה ומפי רבינו אליעזר הגדול ככתוב בראב"ן שם ובשה"ל סי' כ"ד וכסי' תס"א נ"ה ח"ה והיה מרבתי של רש"י כנר' מפירושו במס' ר"ה כ"ה ע"א (ושם מביא יסודו) וביומא דיו' סע"ב ובגמין רנ"ט ע"ב וכ"כ רבינו ברוך בס' התרומה (סי' קפ"ד) וש"ה"ל (סי' ג') והרא"ש בפ' בהמה המקשה סי' ז' ומתהרש"ל בתשו' ואיננו רבינו יצחק הלוי רבו של רש"י כאשר סבר הר"ב קורא הדורות (ח' ע"א) ונסתייע מהתוס' סוכה (דף ל"ה ע"ב ד"ה נמלה בוכנתו) ובאמת אם אין ט"ס שם בתוס' משם ראייה שגדול א' נקרא רבינו יצחק ב"ר יהוד' הלוי אבל זה דבר ברור בלי ספק שרבינו יצחק הלוי אינו ר' יצחק ב"ר יהודה דקיימינן ביה כנר' מפירש"י עצמו בשבת (ק"ט ע"א ד"ה סיניגיה) שב' ורבינו הלוי גרם וכו' וראשון הגון לי והוא לשון ר' יצחק בר' ובגמין (שם) שב' ומורי ר"י בן יהודה וכו' אבל מתלמידי מורי ר"י הלוי (וכן הבין מהרש"א שם) ובפסקי הרא"ש (שם) ז"ל בן קבלה רש"י מפי רבותיו גאוני עולם רבינו יצחק סגן לוייה מויתרי ורבינו יצחק ב"ר יהודה ורבינו יעקב ב"ר יקר ז"ל ע"כ וכן גר' ברא"בן שם ובשה"ל (סי' צ"ד) כי אחר שהביא לרבינו יצחק ב"ר יהודה בשם רבו (כנז') שאמר והשיאנו בריה ויה"כ כתב שהגאון ר' יצחק הלוי ז"ל במלו בוורמשא וכ"כ הרא"ש והטור (שם) וכן גר' להדי' מהגהת מרדכי חולין פ"ג ז' וכבר נהגו גדה"ד ריב"ר ור"י הלוי וכ"כ מהרש"ל (שם) רש"י קבל מר' יעקב ב"ר יקר ומר' יצחק סגן לוייה ומר' יצחק ב"ר יהודה וזה ברור, ובסוף ס' לקישי הפרדס לרש"י נזכרים איזה שאלות ותשובות לזוכן הזכיר תשובתו כפי' לשבת דף פ"ה ע"ב ורבינו מנחם ואחיו רבינו נתן המכירי שאלו ממנו ובסדר תנאים ואמוראים לקדמון א' מביא (על מר' זוטרא האחרון) פי' למס' גזיר ששמע שהוא לרבינו יצחק ב"ר יהודה ונפטרה אשתו ביו"ט ראשון של סוכות ככתוב ברוקח סי' שיו' וכ"כ במנהגי מהרא"י כ"י הל' הול המועד.

1077 רבינו יצחק ב"ר יוסף מקורביל ונקרא רבינו יצחק בעל

החוטם (תשב"ץ סי' כ"ז) חתנו של הרב רבינו יחיאל מפאריש (יוחסין ד"ק ליג ע"א) וא"כ היה ניסו של הרב המרדכי וכן מכנהו במרדכי פסחים סי' תפ"ח. חיבר:

א' ס' עמודי הנולה הנקרא ס' מצות הקצר או הקטן ככתוב בדברי מהר"מ מרוטנבורק המובאים בהנהות מיימוניות פ"ב הל' ה' מהל' שביתת עשור וחלקן לשבעה עמודים כנגד שבעה ימי השבוע ושלה הספר ע"י שליח מיוחד לאשכנז למען יעתיקוהו בכל מקום וידעו היטב המצות המוטלות עליהם וכיארורם וכתב הרש"בין בתשו' ח"א סי' נ"א "ודברי זה הספר קב ונקי וכדאי לסמוך עליו" ותלמידי רבינו פרץ חברו הנהות על הספר ובכמה מקומות נתערבבו דברי הספר עם הנהותיו וכמו כן נדפסו הנהות בתוך הספר כגד' בסמ"ק כ"י ואולי מזה בא מה שהפוסקים כמו או"ה וכדומה קוראים להנהות סמ"ק בשם סמ"ק וכמ"ש השיך ב"ד סי' ל"ב סי' ט', נדפס בקושטנמינא (ולא נאמר בו זמן השנה) ובקרימונא ש"י ובקראקא שנו" . . . ונר' מספרו סי' רנ"ח שאז כבר עבר שנת ה' אלפים ל"ט ומנוסה הגט כס' קפ"ד (וטופס הגט הוא מהרב עצמו מנוף הספר ככתוב עליו וכנר' בכל בו תוך סי' ע"ז) גר' שהיה בפאריש בשנת המשת אלפים וחמש וארבעים (וזה נשמט מן הר"ב ס' יוחסין והנמשך אחריו הגאון מו"ה חיד"א (אות ע' סי' ה') שכתבו שעלה לשמים בשנת ל') והיה תלמידו של ר' יחיאל כנר' שם סוף סי' ר"י „ומורי רבינו יחיאל היה אוסרם" (וצ"ל שאז עדיין לא היה חותנו שאז היה כותב מו"ח) ותלמידו של הר"ש מאיברא גם מביא למורו ר' יצחק כס' רכ"ב ורכ"ד ולא אתפרש מי הוא ר' יצחק זה (ומה שסבר הריב קוה"ד (דף י"ד ע"ב) שזהו הרי" בעל התוס' הוא רחוק כי קדמו בזמן והיה רבי' דרבי' דרבי' ויותר גר' דעת הר"ב שה"ק שכיון להריצב"א) ועוד חבר ס' לקוטים מדינים מובא בתשו' מהר"ל (ד' האנווא סי' קפ"ח) (ועי' בב"י למ"א סי' ט"ז שהכל בו רגיל לכתוב דברי הסמ"ק והנהותיו סתם).

1078 רבינו יצחק ב"ר יעקב הכהן אלפאסי הוא הר"ף היה מן

קלעה המאד תלמיד הרבנים רבינו נסים ב"ר יעקב ורבינו חננאל והוא א' מהחמשה רבנים שהיו בדור ההוא בספרד ושמות כלם יצחק והוא היה הגדול מכלם ובארצו הלשינו בו כלפה בן אל אענאב וחיים כגו עד שכרה ונכנס בספרד בשנת ד' תתמ"ה וכבדו ונשאו ר' יוסף הנשיא ב"ר מאיר בן שרתמיקש ונכנס למדינת קורטובה ועמד שם מעט ואח"כ הלך למדינת אליסנה ועמד שם עד יום מותו ונפטר בניסן (גר' שצ"ל בסיון כמ"ש הראב"ד עצמו שאז חוקם תחתיו תלמידו ר' הלוי [ע"ל No. 1051] וכן מפורש בתשו' רש"בין ח"א סי' ע"ב שנפטר ביום ג' בשבת עשרה ימים לירח סיון, ובסוף ספרי הלכות רב אלפס ובס' דרך תמים כתוב כי נגנז ארון הקדש ביום ש"ק י"א אייר) שנת ד' תתס"ג והוא כבן תשעים שנה, והוא העמיד תלמידים הרבה ויצא טבעו בכל העולם ומימות רב האי לא נמצא כמוהו בחכמה (כ"כ בס' הקבלה להראב"ד) וכתוב בסוף ס' דרך תמים כי על קברו נחקקו אלו החרוזים:

כתבו בעט כרזל עלי שמיר	שבר אשר היה לזכרון
יכלו ימות עולם ויתחדש	אבלו לכל יבא לדור אחרון
אמרו בקבר זה מקור חכמה	נקבר. ועולם בא בעורון
יום נצלה חליה ונזמתה	תורה והורידה עדי גרון
בואו בני ציון ובמיררות	עליו תילילו בשכרון.
כי חק ספור ובכות עלי מקום	בו נשברו לוחות והארון

ואחר אלו ההרזים היה כתוב זה הלשון:

נקבר בקבר זה ראש הראשים ואלוף הקדושים ומחכים הישישים וחכמים הרשים וקדשי הקדשים הנזר והצפת האות והמופת יחיד העולם ופלאו ממוצה שמש ועד מבואו הר התורה מקור הבינות ושמעו הולך בכל המדינות הרב הגדול מהסה עוז ומגדול אלופינו ורוח אפנו ככב נשפנו וזאור עפעפינו הצדיק הענו אשר כמחו לא היה לפניו הרב יצחק^ג כהן אלפאסי זצ"ל נוחו עדן נכסף אל קדושו ושבה אל אלהים נפשו יום ג' בשבת עשרה ימים לחדש אייר שנת ד' אלפים תתס"ג ליצירה, יום עברה היום ההוא, יום השך ואפלה יום ענן וערפל יום קדחו שחקים ואורותם ושק הושת כסותם, הככבים אפלו והגבעות התקלקלו וכל ישראל נכחלו, עלה לישיבה עליונה למנוחה עליונה זקן ושבע ימים, לובש מלבוש מהללים ושם גדול כשם הגדולים לתת לו מהלכים בין השרפים והמלאכים, ובסתר עליון יהיה מגורו ובצל שדי ישב נכחו וזיו השכינה ילך נכחו, תורתו תהי מכמתו ובחקיטו היא תשיחו יעמוד לגורלו ובכנין בית זבולו יעלה דרך גבולו כן יהי רצון ונאמר אמן.

והרב רבי יהודה הלוי ראש המשוררים ז"ל חקק על קברו אלו הג' שורות:

הרים ביום סיני לך רעשו	כי מלאכי האל כך פנשו
ויכתבו תורה בלוחות לך	וצבי כתריה לך חבשו
לא עצרו כה נבונים לעמוד	לולי תבונות ממך דרשו

והוא חבר:

א' ס' הלכות מתלמוד בכלי כמו תלמוד קטן וכתב הרמב"ם בהקדמתו לפי' המשניות ,,וההלכות אשר עשה הרב הגדול רבינו יצחק ז"ל הספיקו בעד כל החבורים ההם (ר"ל פירושי וחבורי הגאונים שזכר הרב קודם לו) מפני שהם כוללות לכל תועלות הפסקים והדינים שצריך אליהם בזמננו זה ר"ל זמן הגלות, וכאר שם כל המעיות אשר נמצאו לאשר היו לפניו בפסקיו ואין תפישה עליה בהם אלא בהלכות מועטות לא יגיעו עד עשר בשום פנים, וכ' בהקדמת ס' צדה לדרך שאמר עליו רבינו יצחק בעל התוס' שילאה בן אדם לחבר חבור כמחו זולתי ששכינה היתה שורה עליו וכ' בש"ג ח"א אות י' ס' ב' שבקונטרס רבינו יעקב ממרויש שהיה שואל מדינים חמסופקים לו מן השמים ומשיבים לו ופעם אחת שאל בפרט דין אם הלכה כהר"ף או כהחולקים והשיבו לו מן השמים שודאי הלכה כהר"ף דחשיב טובא וקראו עליו ויזרע יצחק ויגדל האיש וילך הלך ויגדל עד כי גדל מאד

וכתב הרדב"ז בתשו' (ד"ו ה"א סי' תקל"ט) שהר"ף ראה כל
 תשובות הגאונים ואם חלק על תשו' מהם יש לנו לפסוק
 כותיה, ואם הלכה כהר"ף הוכח שהתוס' הולקין עליו עי' כנה"ג
 א"ה בכלליו בדרכי הפוסקים מס' ט' עד סי' י"ד ודע כי בספר
 ההלכות אשר בדפוס נתוספו בתוכו דברים והנהות למניה שמו
 שמואל כמ"ש מהר"ן שפירא בהנהותיו (הנדפסים תוך חי' אנשי
 שם) סוף תענית וכן מפורש בשבת פ' שואל דף ע' ע"ב וכן
 כתב בס' מאור עינים חלק אמרי בינה סוף פ' י"ט ז"ל „וכמו
 כן בספרי הדינים והפוסקים שלנו איננו רק טוב להיות נזחר
 בדבריהם, והלכה זו ראיתי כיום למעשה, כי במדרש הישיבה
 הנכבדת אשר הקימו עם אלה הספרדים פה פיררה והנועדים
 שמה יקראו נשיא אחד ליום בהורת הלילה, ה"ר אבטליון איש
 מודינה אשר עלתה לובנורל הלכה שלש על שלש הירועפ"בדשבת
 בכלל דבריו אשר בחכמה ובתכונה העמיק הרחיב בפירושה
 הראה בעדות נאמנה של אלפסים כתובים בעט סופר איך נוסח
 האלפסי בדפוס בהלכה ההיא נוספו בו דברים הרבה על מה
 שכתב בעל הספר „ע"כ וגם אין הלשונות שוות בכל הספרים
 כ"י וגם בספרי הדפוס הנוסחאות שונות כמו בזמא דף רכ"ג
 ע"א מן ואסיקנא וכ"ז עד וכן הלכתא אשר בספרים שלנו
 אינו בד' קושט' (ועי' לחם משנה פ"ג הל' ה' מהל' שביתות
 עשור) כי נוסחאות שונות יש יען כי הר"ף עצמו האריך קצת
 בנוסחא הראשונה שיצאה מת"י וחזר ומחק מפני שראה לקצר
 כמ"ש הרמב"ן שראה כ"י הקדושה כמובא שם (עי' אות מ')
 וכנ"ר בס' העמוד ככ"מ ועי' כס"ם המאור וכתשו' הרשב"א המיוחסות
 להרמב"ן סי' קי"ב ונדפסו בקונסטנטינא בשנת רנ"ד עם חדושי
 תלמידיו רבי' יונה על ברכות ור' יונתן על עירובין ועל השאר
 פי' הר"ן ובמקומות שלא היה להם פירושו הדפיסו במקומו
 נמוקי יוסף דהיינו על ההלכות קמנות ועל מועד קמן יבמות
 והג' בבות וסנהדרין ומכות, ולקוט"ים וחדושים מפסקי הרא"ש
 ובסוף פסקי רב מרדכי, ונדפסו עוד עם פירש"י והנז' ובסוף סי'
 שערי שבעות בויניציאה רפ"א ורפ"ב, ועוד שם בשנת ש"יב עם
 הנז' ובסוף סדר נשים ס' המאורות לר' זרחיה הלוי וס'
 מלחמות ה' מהשני סדרים מועד ונשים ובסדר נזיקין נדפסו
 ספרי המאור והמלחמות על כל דף בג' חלקים, ונדפסו עוד עם
 ספרי המאור והמלחמות עה"ג בכל הסדרים „ע"י הרב מו"ה
 יחושע בועז מבדוק אשר עלה במחשבתו להוסיף הרבה כמ"ש
 בהקדמתו ועל פתח השער ומכללם ה' נדרים ובכורות להרמב"ן
 (והוא ס' שלטי גבורים ואינו ס' המחלוקות כמו שסבר הרב
 חיד"א בשה"ג ה"א אות ש' סי' ל"ח כי בשלמי הנכורים מביא
 לס' המחלוקות כמו בברכות דף ל"ה ע"ב „וכתבתי באורך בס'
 המחלוקות בס"ד") חברו הרב הנז' והביא בתוכו דברי ריא"ז

ר"ת ר ישע' אחרון ז"ל ומציין שמו עליו והשאר הם דבריו להביא דעות הגדולים והדושים בשקלא ומריא ודינים וס' עין משפט מורה מקום הדין בהרמבם וסמ"ג וטור, אך לא הספיק לו השעה כי נפטר קודם כלות הדפוס ומתוך כך לא נתקיימה מחשבתו ולא נדפס רק קצת ממה שיעד בסכינויטמה ש"ד בנ' חלקים (ועי' בתשו' מוהר"ש המוכתרת תוך תשו' רמ"א סס"י ס"ט) ונדפסו עוד בריווא דמרינטי ש"ה כמו שנדפסו בוויניציא רפ"א, ועוד בקראקא שנת נושא עם הנז' והנהות וח' הרב מויה מנחם דוד בר יצחק טקמין, ועוד שם בשנה החיא בלי פירוש וכמו כן בבאויליא שס"ב ונדפסו עוד עם רש"י בלובלין שע"ט ובאמ"ד ת"ג ועוד בפפד"מ תני"ט בנ"ב (16°) ונדפסו עוד באמשטרדם ת"פ בנ"ה עם כל הנמצא בספרי רב אלפס שנדפסו לפניו ועם קצת הנהות מס' דרך תמים ונדפסו עוד כמו הנז' בזולצנאך ועוד כמו כן בסלאוויטא תקע"ז ועוד בוויין כנז' בה' חלקים ובסוף כל חלק הנהות ופלפולים על המרדכי מן הרב מו"ה מרדכי בנעט אב"ד דק"ק ניקלשבורג.

וגם הנ' הלכות אשר הכתיח הרב במס' כתובות לבארם בכיארור החכוקים הכמהתו וביארם בלשון ערבי נדפסו מועתקים ללשון הקודש בשם תומת ישרים סי' רי"ח ורי"ט ור"ך, וגם הרב רמ"ע מפאנו כאשר הדפיסו תשובותיו צוה להדפיס העתקתם נעשתה ע"י שני חכמים הבקיאים בב' הלשונות ה"ר מצליח מהגליל העליון וה"ר שלמה מערכי כי הם' תומת ישרים נדפס אחרי מותו ונדפסו בסופם סי' קכ"ז קכ"ח וקכ"ט.

ב' תשובותיו מוכאים מהר"ב העטור ובעל התרומות ושאר פוסקים ונדפסו קובץ מש"ך תשובות להר"ף בליוורנו תקמ"א ונדפסו עוד בוויין וכ' הרמב"ן בס' המלחמות בסוכה פ' הישן על מה שב' הרו"ה במאמר שראה תשובת שאלה משם הר"ף "לא מצאנוה לזו בתשובותיו ולפי דעתנו שלא כתבה הוא מעולם וכו' ואין לסמוך על התשובות הנמצאות אלא א"כ הוחזקו" ע"כ וכמו כן ב' הרשב"א במיוחסות להרמב"ן סי' י"ז על תשובות רב שרירא נאון שאין הגאון התום עלה וכדאמרינן בנב"א אמר מר בריה דרבנא התום עלייתו וכ"כ הרב מהר"י קארו בבד"ה אה"ע סי' ק"ט (ובמזורים ד' ברלין תע"ב נדפסו דברי בד"ה שלא במקומם אחר וכ"כ הרשב"ץ בתשו' ובאמת צ"ל לעיל מניה אחר "כן מצאתי לרב אלפס בתשו'") ועי' יד אהרן והרדב"ז ב' בתשובותיו (דיו"ה"א סי' תקנ"ט) על מה שהביא שם להר"ן שנסתפק נ"כ בתשו' הר"ף אם אמרה הרב ז"ל דלאו שמיח התים עלה" ואני אומר שאין לנו להסתפק אי התים עלה או לאו דאלת"ה לא הנתח מקום לסמוך על שום תשו' מתשובות הגאונים ז"ל דהא לא התים שמיחה עלה, אלא כך הם עקרן של דברים כל תשו' שאינה הולקת בהדיא על התלמוד נסמוך עלה אף על גב דלא

התים שמויה עלה וכל תשו' שהיא חולקת על התלמוד או על אחד מהכללים המסורים בידינו לא סמכינו עליה, ע"כ. ועוד מביא הר"ב העמוד בסוף דיני המחאה (דף ק"ו ע"ב) שאלות תלמידי הרב שנכתבו בפאס.

1079 רבינו יצחק הלבן [ב"ר יעקב מפראג] היה בדור של רבינו

שמריה ורבי' אברהם וריב"ק ורבי' מאיר אחיו ורבי' יצחק הלוי משפירא וריב"ק ממגנצא כנר' ברוקה סי' ש"ל ושפי"ז ור' אליעזר טמין כנר' במרדכי קדושין סי' תקל"א ושל רבינו ברוך ב"ר יצחק מרענגנשבורק *וקרוב מאוד שגם הוא הרבי"ן תורה שם כנר' בפסקי רקנאטי סי' קס"ח וכן אחיו ה"ר פתחיה אשר סבב העולם נקרא ה"ר פתחיה מרענגנשבורק והיה תלמיד רבינו תם כמובא בתשו' רש"ל סי' כ"ט וכנר' בתוס' יבמות דף ה' ע"ב וע"א ע"א ומובא עוד בתוס' כתובות דף ל"ה ע"ב וזבחים דף ע"ג ע"ב ובלקוטי הפרדס סמוך לכו"פ (ד' אמ"ד כ' ע"ד) ובמרדכי כתובות סי' קנ"ד ובהנהות מרדכי כ"ט סי' תל"ה ובענין זה שמעתי מן ה"ר יצחק הלבן, ואינו מפורש מי הוא השומע ולפי הנראה מהראב"ה שהזכירו קאי, והרב החביב בס' כנה"ג י"ד סי' צ"ג הנהת כ"י סי"ב כ' „מסורת הוא בידינו שר"י הלבן הוא ר"י הבחור, ור"י הבחור הוא ריב"א" ונמשכו אחריו והעתיקו דבריו הר"ב פרי מגדים בהקדמתו ל"ר והרחיד"א בשה"ג חיב אות י' סס"י מ"ז ואם כי סוף דברי המסורת שבידו שר"י הבחור הוא ריב"א הם אמת וצדק, וריב"א זה הוא ריב"א הלוי השני [המובא לעיל No. 1073] ראשית דבריו שריב"א הוא ר"י הלבן צ"ע גדול אצלי כי לפום הדין נראים הדברים שהם שנים אם כי אין ספק שחיו בזמן אחד [ע"ל No. 1063]

1080 רבינו יצחק הלוי היה בוורמשא כנר' בראב"ן [דף מ"ט ע"ג

ודף ס"ט ע"ד] ושה"ל בס"י י"ט וצ"ד והיה מרבנותיו של רש"י (ואינו ר' יצחק ב"ר יהודה כדעת הקורא *כנר' מפירושו בסוכה דף ל"ה סע"ב) ור"ה [דף כ"ט ע"א] (ודברי רש"י הללו מובאים בתוס' עירובין דף ג' סע"ב) ויש שם חסרון בדבריו וכבר מלאוהו בדפוס בצדו מדבריו שם וכ"כ הצ"ק והרב הק נתן אבל לא נתעוררו על המ"ס שכתוב כאן בתוס' ר"י ב"ר יצחק הלוי במקום ר"י הלוי והנר' קרוב לאמת שנתחלפו התיבות בדפוס הראשון והיה כתוב כאן בתוס' כ"י ר"י יצחק ב"ר יהודה הלוי כמ"ש בסוכה ויהיה מדבריהם הללו ראייה ששם אביו היה ג"כ ר' יהודה (והתימה על הר"ב קוה"ד שלא הלוי ולא הרגיש בכל זה) וביצה (סוף דף כ"ד) ומכנהו רבינו הלוי וכ"כ הראב"ן [דף ל"ט ע"א] והרא"ש בפסקיו שם ומהרש"ל בתשו' (סי' כ"ט) וכ'

(* ושל ר' חיים כהן כנר' מהתשו' המובאת בא"ז דף צ"ב א' סי' תרנ"ז, ונר' מושם שחיה בפראג ועי"ע בא"ז סי' תשל"ט ומשמע מושם שב' פי' לנוס' כתובות ולפי עדותו של הח' צונץ ישנו עדיין בכתובים בעקד הספרים אשר במינכן.

** עי' בפרדס לרש"י סי' קס"ח שר' יצחק ב"ר יהודה אמר והשיאנו בר"ה ויוה"כ והגאון ר' יצחק הלוי במלו בוורמשא, ובסי' רכ"ח „מעשת ובאו לפני רבני לותור ר"י הלוי ור"י ב"ר יהודה וכו'.

שהג' ה"א, ושמעתי מהרב המופלא ח"ק מהר"ח בן עמר ז"ל שקבל מרבנותיו דכאשר רש"י כותב בתוך פי"י לוייה כמו בשבת דף מ' ע"א ודף נ"ט ע"ב ודף ס' ע"ב ר"ל דפי' זה מרבו ר"י הלוי ומת בשנת תת"ל (כ"ב יוחסין דצ"ח ע"ב) ובניו היו ר' יעקב הלוי ור' שמואל הלוי הביאם בשהל' בסופו בשם רבותינו הלויים.*

1081 רבינו יצחק ב"ר מלכי צדק מסימפונטא כ"כ בסדר תנאים ואמוראים כ"י לקדמון אחד בע' רב טובי ברקיסנא וכ"כ בשהל' סי' ג"ח פי' ס' זרעים ואשתכח בכ"י בי גזא דשלוחא דרהמנא הרב מו"ה מלאכי הכהן כמ"ש מו"ה דוד מילדולא סוף ס' תשו' רשב"ש וגם הג"מ היד"א ראה אותו בכ"י ונדפס בסוף מס' בכורים במקום פי' הר"ש וסדר מהרות כמובא בתום' יומא דף מ"ג סע"א וב"ק ס"ז ע"א וב"מ דף ל' ע"א ובס' המכריע סי' סיב וסי' פ"ו והיה פי' על כל ס' מהרות בידי הרב מהרא"י כנר בפסקים וכתבים שלו סי' צ"ה ונר' שהיה בדור רשב"ם ור"ת [וביא"ז הל' שבת סי' ג"ב איתא, ותנו השיב ר"ת לה"ר מסימפונט' ונכתב בצדו, חסר תיבה" נר' שצ"ל להר"י ר"ל ר' יצחק ועי' א"ז ד' ל"ג סי' ר"ט ודף ל"ד סי' רכ"ה ורכ"ז] כי רבינו זרחיה בעל המאורות מכיאו סוף מ"ק וגם מובא בס' יראים סי' כ"ג ונר' לי שאליו כיון הראב"ד בהשגות כשמביא פי' המשניות להרב היוני (דירוע שזח דרכו של הרב לכנות חרבנים על שם ארצם כמו שקורא לרש"י הצרפתי) בהל' מתנות עניים פ"ה הל' י"א ובהל' טומאת מת פ"א הל' י"א ופ' י"ד הל' ד' ופ' י"ז הל' ג' וסוף הל' ד' וסוף פ' כ"א ופכ"ב הל' ט' וסוף פ' כ"ז מהל' כלים [ובנו היה ר' שילה אשר שאל מרבינו שמואל מאטרונא (ע"ש) והשיב לו בכתוב בס' העמוד].

1082 רבינו יצחק ב"ר מרדכי הוא ריב"ם הנז' בתום' כ"פ אחד מיוחד מתלמידי ריב"א הלוי כנר' במרדכי דמ"ק סי' תתע"ו [ע"ל No. 1074] (ובתשו' מהרש"ל סי' כ"ט הושבו גם עם תלמידי רבינו תם) היה הראש והראשון ברבני רינשפורק (רענגשבורק) בימי ר"ת והראב"ן כנר' בס' הישר (דף פ"ג ופ"ד) תשובת ר"ת לו ובתשו' אחרת לר' אפרים (ע"ג ע"ד) ושם הפליג בשבח גדולי העיר ההיא והראב"ן שאל ממנו ומבית דינו הגדולים ר' אפר"י ב"ר יצחק ור' משה ב"ר יואל והפליג בשבחם כמובא בספרו דף קמ"ה ע"ד והשיבוהו ויש להם עוד תשובה אחת בדין החלונות בסוף הספר המובאת במרדכי כ"ב סי' תקנ"ז וביטיהם היה שם רבינו ברוך [ע"ל No. 627] והראב"ן מכיאו עוד בסוף ס' מועד (דף קמ"ג ע"א) ותום' למ"ק מובאים במרדכי מ"ק סי' הגז' „בן מצאתי בתום' הריב"ם שפי' לפני ריב"א ומביא בס' התרומה הל' א"י.

1083 רבינו יצחק ב"ר משה [ב"ר יצחק ב"ר שלום זצ"ל, בן התם עצמו בס' תשס"ט] מווינא הוא הנודע בפוסקים בשם

(* וכ"כ הובאו בפרדס סי' קפ"ט רבותינו הלויים והם ר' יעקב ור' אליעזר ור' שמואל בני ר"י הלוי.

ר'י מוויינא וגם בשם ריא"ז ר'ת ר'י אור זרוע על שם ס' אור זרוע שהוא מיסודו ככתוב בתשו' הרשב"א ה"ב ס' כ"ח היה בסוף האלף החמישי כנר' במרדכי לע"ז ס' תשצ"ג והיה בזמן אחד עם הרמב"ן ועי' בס' כנהני י"ד ח"ג ס' ת"ב הנה"ט ס"ה תלמידו של רבינו יהודה מפאריש [ע"ל No. 999] ושל הר"ש מקוצי כנר' במרדכי ב"מ ס' רפ"א ושל רבינו שמחה [כנר' בא"ז בכ"ט] ושל הראב"ה כנר' בתשו' הר"מ ביב ד"פ ס' תשנ"ג ובמרדכי חולין ס' תר"ז ועי' הנה"מ פ"ז הל' ב' מהל' שבת [ושל חמיו ר' אברהם ב"ר חיים כנר' בא"ז הל' פסחים ושל ר' אברהם ב"ר משה (א"ז הל' ק"ש דה"א ב) ור' אברהם מרינגשבורק (א"ז ק"ד ג') ור' אברהם ב"ר עזריאל (תשו' מהר"ח א"ז ס' מ"ב) ור' אלעזר מורמשא (א"ז הל' שבת דף י"א ע"ד ודף ט"ו ע"ג) ור' יונתן א"ז (הל' תפלה דף ב) ור' יצחק ב"ר מרדכי מפרגא (הל' ר"ה דף ס' ע"ד) (והיא דף פ' ט"ג)] ורבו של מהר"מ ב"ב ואז היה משכן כבודו בוורצבורק [והיה דר ג"כ ברינגשבורק כנר' בא"ז הל' שבת ס' נ"ג] והריץ תשובות עם רבינו ישעיה מטראני כנר' [בא"ז] ובתשו' הרא"ט ה"ב שבס' מים עמוקים ס' ל"ו (אם כי מה שייחסו התשו' שם שהיא מרבינו ישעיה תשו' להרב אינו ברור כל כך ויכול להיות להיפך שהיא תשובת הרב לר' ישע' וכאשר נר' מתשו' הרא"מ ח"א ס' פ"ב וכבר הרגיש בסתירה זאת הרב בס' ברכי יוסף חוה"מ ריש ס' ג') וגם השיב לרבינו דוד הוא רבינו דוד ממינצבורק [ע"ל No. 774] כנר' במרדכי כתובות ס' רמ"ה ובנו היה רבינו חיים א"ז [ע"ל No. 878] [וחתנו היה ה"ר שמואל ב"ר שבתי כנר' בא"ז דף ק"ו ד' תשו' תשמ"ד ועוד תשמ"ט ע"ש] והוא חבר:

א' ס' אור זרוע הגדול כסדר המסכתות ונושא ונותן בהסוגיות על דרך התוס' באריכות ומביא דעת הגדולים שקדמוהו והכרעתו בלשון „וכן נראה בעיני אני המחבר“ כמ"ש מהר"י מיניץ בתשו' ס' י"ב וסיבת קריאת ספרו עי' בים של שלמה לגטין בסדר שמות האנשים סוף אות ע', והספר מובא בתוס' האחרונים כמו בתענית דף ג' ע"ב ובע"ז דף נ"ח ע"ב ודרכו להחמיר מובא ובכמה דוכתא שיטתיה כרש"י ומנהגא אף של בני אוסטרייך דלא כותיה כמ"ש מהר"ל בתשו' ס' ע"ז, וספר הזה לא היה מצוי לגדולי ארץ אשכנז אשר קבלו מגדולי אוסטרייך עם כי במדינה ההיא בעיר ווינא נתחבר הספר כי לא היה למהר"ל כמיש בתשו' ס' נ"ד ולמהר"ז כמיש בפ"ב ס' י"א אף כי הם בידי רבני תונרמה ואיטליא ומצרים כי היה להרב מו"ה אליה מזרחי והעתיק מהם בתשובותיו כמו בה"א ס"ז י"ז ובס"ו ל"ט ונ"ג ונ"ה ובתשובותיו ח"ב שבס' מים עמוקים ס' ל"ג ול"ז ולהרב מהר"י מיניץ כנז' לעיל ולרבינו בצלאל אשכנזי המביאו בתשובתו ס' ד' (דף ל"ז ע"ב), גם מהרש"ל זכה לראותו כנר' בתשובתו ס' ע"ה וכשאר מקומות, והרב היד"א ראה ס' אור זרוע ב"י על נשים ונזיקין גדול האיכות והכמות כמ"ש בשה"ג

ה"א אות י' סי' י"ט וגם הרב מו"ה אליהו ישראל ראה בעברו בשליחות מצוה לארצות אדום בהעיר ווירצילי בבית מדרשו של מו"ה יעקב סגרי ס' אור זרוע כ"י ככתוב בספרו קול אליהו הא"ה סי' כ' והי"ד סי' י"ד [ועתה זכינו לאורו ע"י הדפוס, שנדפס ח"א וח"ב בויטאמיר בשנת תרכ"ב וח"ג בירושלים עה"ק תוב"ב בשנת תרמ"ז].

ב' תשובות להרב מלכד הנמצאות בס' אור זרוע מובאות בכמה מקומות כמו בתשו' מיימוניות לס' נשים סי' ל"ד ובמרדכי ב"ב סי' תקס"ד ובתשו' בנו מהר"ה אי"ו ובתשו' מהר"ל סי' ע"ד שראה פי' כ"י על תורת כהנים ובתחלתו היו קצת תשובות ישנות ואחת היתה כ"י ר"י אי"ו בעצמו כי הרב הכיר כ"י כמ"ש שם (אבל מה שמביא עוד תשו' להרב בס' צ"ט מד' קרימונה היא אינה להרב אלא לנכדו וצ"ל מהר"י אי"ו בן מהר"ה וכן נדפס בד' האנווא והיא שם בס' ק"ד ונמצאת אצלו כ"י תוך תשו' הר"ה א"ו סי' י"ט) [עוד כ' ליקוטים כנר בא"ו דף ט' ע"א].

1084 רבינו יצחק ב"ר ראובן אלברגלני נולד בכרצלונה בשנת

תת"ג לאלף החמישי ובא מברצלונא לארץ דניא שהיתה שם קהלה גדולה וקדושה בעושר ובמעשים טובים וכבדוהו ונשאוהו שם ונתחתן לבן אלכתיש מגדולי דניא וישב שם ושפט אותם עד יום מותו והיה רב גדול ופייטן וחבר פירוש בפרקים מטמטבת כתובות שמעיד על חכמתו ותבונתו גם חבר האזהרות המתחילות: איזה מקום בינה (שאומרים בגלילות המערב בחג השבועות) ובהיותו בן ל"ה שנה העתיק ס' המקח והממכר לרבי' האי גאון מלשון ערבי לעברי ככתוב בראשו והרמב"ן היה ממשפחתו ומיוצאי ירכו שכן בהל' נדרים שלו הוא קורא אותו אדוננו הזקן ר"י בן ראובן אלברגלני ובחדושי בתרא שלו כתב עליו ודקאמר מרין ז"ל [וכ' התשב"ץ בתשו' ח"א סי' ט"ז שתלמידו היה הרב ר"י בן ברזילי אלברצלוני ע"ל No. 976].

1085 רבינו יצחק ב"ר ראובן (ובתשו' מהר"ק סי' ע"ב וסי' קי"ד קוראו בן מרן ראובן) בן ר' יצחק אלפאסי מחבר
ההלכות חבר:

א' ס' שערי שבועות בדיני שבועות נחלק לעשרים שערים וחתם שמו בסוף הארבע הרוזות שהקדים לספרו וכ"כ מהר"מ ב"ב בתשובתו ד"ק סי' קצ"ה ובי"ב עוד בגליון תשובתו סי' רי"ט המובאת בתשו' מיימוניות לס' משפטים סי' מ"א ועוד שם סי' נ"ה וגם הוא נקרא ר' אלפס כנר' בס' העטור דף ס"ט ע"ג אבל אינו חבור זקנו כאשר השבו רבים והוקשו להם הסתירות שנמצאו בין אלו שני החבורים וכמו שהעיר בזה מהר"מ בעצמו בהתשו' הנ"ל ובדבריו המובאים במרדכי כתובות ס"ס ר"ב (ובשלטי הנכורים שם העתיק דבריו מגליון תשובתו הנז') וכן הכריח הר"ב שארית יוסף בביאוריו (הנדפסות בסוף ס' ש"י

הנז' בד' קראקא) למרדכי ב"מ פ' המקבל ולחזה"מ סי' צ"ז
ונדפס עם הלכות רב אלפס באיזה דפוסים [ע"ל No. 1078]
ונדפס עוד עם הידושים בצדו להרב מו"ה יואב ב"ר ירמ' אב"ד
במאטרסדארף ונקראו בשם שערי בינה בוויז תקנ"ב.

1086 ה"ר יצחק ב"ר שלמה בונאשתרוק מבית דינו של הריב"ש,
באלגזויר והתום שני להרב [ע"ש] וכו' לשם מספרד

מפני גזרת השמד קודם להריב"ש ונתמנה לדיין הקהל והיה קפדן
גדול כמי"ש הריב"ש בתשו' סי' קמ"ו ויראה שהיה קודם לזה בכרצלונא
ושהוא ה"ר יצחק בונשטר שהשיב לו הריב"ש כסי' ש"א ואם כן היה
תלמיד הר"ן כנר' שם והיה בקי בחדרי תורה בכל התלמוד כמי"ש
הריב"ש שם וכן מביא הרשב"ש בשם אביו סי' תקנ"ב והיה גם
בקוסטנטינא (כנר' בתשו' הריב"ש שם שהיה לקוסטנטינא לה"ר
מיימון נגאר) ועברו שמה דברים בינו ובין הדיין ה"ר יוסף ב"ר דוד
בענין מקוה וס"ת עי' תשו' הרשב"ן ח"א סי' מי"ט ונ' גינא ועסי' קניד
ואולי הלך לשם מאלגזויר כי בהזותו שם כבר היה זקן כמש"נ ממי"ש
הרשב"ן לה"ר יוסף הנז' „ותהיה מעביר על מדותך לכבוד התורה
והזקנה.”

1087 רבינו יצחק ב"ר שמואל מדנפירא (כ"ב הרוקה סוף) הספר

ובתשו' מיימוניות לס' קדושה [הל' מאכלות אסורות] סי' ה'
וכן נר' בשבולי הלקט ח"ב כ"י סי' מ' שמביא תשו' ר"י מדנפיר והתום
תחתה יצחק ב"ר שמואל) בן רבינו שמחה מויטרי וכן בת ר' מאיר
התן רש"י ואבי ר' תם (ויען כי היה בן אחותו נקרא ג"כ נכדו) הוא ר"י
הזקן וכ"כ הרשב"ן בתשו' ח"ג סי' רמ"ו) והוא ר"י בעל התוס' והוא ר"י
מדנפירא (ומה שמצינו בתוס' שבת דה קמ"ג ע"א [ד"ה ואם לאו] שלר"י
סתם לא נר' גרסת ר"י מדנפירא אין ספק שכווננו לריצב"א כי גם הוא
נקרא ר"י בכ"מ כנר' במרדכי בהלכות קטנות סי' תקמ"ז כתוב בשם
ר"י סתם מ"ש בתוס' ברכות רפ"ג (ד"ה ע"א) בשם ריצב"א וכוה נתיישבו
כמה סתירות היכא שדברי ר"י המוכאים במקום א' מתנגדים למי"ש
בשמו במקום אחר וכ"כ הכ"ה בא"ה סי' תרע"א ס"ז (אך מי"ש שם דר"י
שמביא הסמ"ג הוא ר"י הבחור עמו הסליחה כי יותר נראה כי הוא הזקן
רבי' דרכיה של בעל הסמ"ג) וכן כי בס' מגלת ספר עשין ז' פ' ע"א
[הביאו הריב"ד מלאכי יד מלאכי, כללי שאר המחברים סי' מ"ו] איברא מדברי
הר"ב כנה"ג י"ד ח"ג סי' של"א הנה"מ סי' מ"ה נר' שרק על צד הרוחק
נוכל לומר כן שר"י סתם הוא ר"י הבחור) קבל מן דודיו רשב"ם (כנר'
בתשו' מהר"מ ב"ב ד"ק סי' צ"א ור"ת כנר' בסמ"ג הל' שבת דף י"ד
ע"ג ובתוס' פסחים דף ע"ד ע"א ובמרדכי ברכות סי' צ"ח וסי' קע"ב והיה
אבי רבינו אלחנן וקטנו של רבינו שמואל כנר' בתשו' רבינו שמואל
נכדו המוכא תוך תשו' מהר"מ ב"ב ד"פ סי' תקמ"ו ובתשב"ן סי' תקמ"ז
ובתשו' מהר"י מוינץ סי' ק"ה וכ"כ הרשב"ן בתשו' (שם) וכ' בהקדמת
צדה לדרך „העידו לי רבותי הצרפתים בשם רבותיהם כי נודע
ונתפרסם שהיו לומדים לפניו ששים רבנים שכל אחד מהם היה שומע

ההלכה שהיה מניד גם היה לומד כל אחד לבדו מסכתא שלא היה לומד הכרו והיו חוזרים על פה ולא היה מניד רבינו יצחק הלכה שלא היה בפיהם בין כלם כל הנמרא בין עיניהם באותה הנדה עד שנתכררו להם כל ספקות שכנמרא וכל הלכה ומאמר תנא או אמורא שנראת הפך או סתירה כמקום אחר יישב ותקן על אופנו כאשר מבואר לכל מי שראה תוספתם ושאלותם ותשובתם ופירושם וההשגות שהשינו (כוונתו על ר"ת ורשב"ם ור"י דקאיתנין עליה) על זקנם רבינו שלמה, והרא"ש כ' בתשו' (כצ"ד ס"ה) "שיותר יש לסמוך על הר"ף ור"י הזקן בעל התוס' ועל הראב"ד ז"ל מעל דברי הרמב"ם שכתב לנו דברי נבואה בלי ראייה ועוד שהיו מופלגין יותר בחכמה ובמנין ולא שיש בי כח להכריע בין גדולתם אלא לפי השמועה ששמענו וקבלנו" ועי' תשו' מהר"ק שרש ג"ב ושמשו לפניו ר' משה כהן אשכנזי ור' עזרא הנשיא ור' שמשון מנבילא ור' שמשון משנין איש עיון [כן נקרא בתשו' מהרש"ל סי' כ"ט] ור' יצחק אהיו ורבי' ברוך ב"ר יצחק ורבי' יהודה ב"ר נתן הירחי [ע"ל] ורבינו אלעזר מוורדון [ע"ל No. 496], ותלמידיו ר' שמשון משאנץ בתשובתו מובאת תוך תשובת מהר"ט ב"ב ד"פ סי' תק"ב ובמרדכי ב"ב סי' תכ"ו ובתשובה אחרת מובאת בתשו' מיימוניות ס' קדושה סי' ח' ובהמובאת בס' משפטים סי' כ"ה ובמובאת במרדכי חולין סי' תשי"ה וסי' תשל"ג ור' ברוך ב"ר יצחק בס' התרומה ור' אברהם הירחי בס' המנהיג קוראים לו רבינו הקדוש וכן קראו רבי' משולם בתשובתו המובאת במרדכי מגלה סי' תתל"א וב' מהר"ק בתשובה סוף שרש ג"ב, וגם רבי' ברוך בס' התרומה מזכירו בלשון רבי' הקדוש מפני שרב מוסכם וגדול הוא וקדוש הוא" ואולי נהרג גם הוא על קדוש השם סמוך להריגת בנו רבי' אלחנן הנהרג בשנת תתקמ"ד ככתוב בתשו' מהרש"ל סי' כ"ט ויכול להיות שחסר שם תיבת "עם" וכצ"ל, "ובשנת תתקמ"ד נהרג עם ר' אלחנן בנו" ואם כנים הדברים מדוקדק יותר הלשון שם הי"ד ומלבד תוספתיו לתלמוד עוד השיב תשובות רבות ומהם נמצאות תוך תשובות מהר"ט ב"ב ובתשובות מיימוניות ומרדכי והנהגות מרדכי, וגם עשה פירוש להלכות רב אלפס והיה עם הרא"ש ומביאו בתשו' כלל פ"ה סי' י' ואחשוב שהמקומות הסתומים בפסקי הרא"ש ובנו ר"י בעה"ט כתב עליהם שהם מפירושי ר"י ואינם מפורשים בתוס', וכמ"ש הב"ח בא"ח סי' קפ"ח ס"ה, מפירושו על הרי"ף לוקחו ועי' ב"ח באה"ע סי' קל"ח ס"ג ואולי גם ממנו לוקחו דברי ב"י המובאים במרדכי ב"ק פ"ק סי' י"ב ונסתפק הרדב"ז בתשו' ד' ליוורנו סס"י ס"ח אם הוא ר"י בעל התוס' יען שלא מצא הדברים לא בתוס' בכתובות ולא בקמא במקומו.

הערה מאת המחבר רח"מ ז"ל: ויען כי היה בן אחותו נקרא ג"כ נכדו: כנר' בתשו' ר"ת לו המובאת בתשו' מהר"מ ד"פ סי' רס"ח ובהנה"מ תוך התשובות להל' אישות סי', י"ז המתחלת: מן השמים ירחמו על נכדי הח"י" (ודלא כהנ"מ יעבין בספרו קולן של סופרים לב"ב שפירש

בריש הפרק נכדה של זקנה וברף קי"ד ע"ב על תיבת לנכדם כתב
 „שיבוש נגלה בו צריך למחוק מלת לנכדם מכאן“ ועמו הסליחה כי זה
 אינו וכדאמרן) וכס' התרומה סי' רמ"ב (ומובא בן גס בס' ארחות חיים
 הל' ליל הפסח סי' י"ו) רבינו יעקב ורבינו יצחק נכדו בן אהותו ועוד
 שם סי' ק"ל (ומובא במרדכי גמין סי' תל"א) „רת ור"י נכדו“ ואין זה
 מן התימה כי בן היה מדרך הפוסקים הצרפתיים והאשכנזים לקרוא לבן
 אה או אהות וגם לזרעו נכד (וכן עודם כעת באיטליא כנר' בס' פ"ד
 יצחק ח"א דף ו' ע"ב שהרב מו"ה יצחק ברכיה מפאנו קורא להרב מו"ה
 שבתו דיל ויקייו נכדו והוא היה דודו כנר' שם) וכ"כ לי ידידי הרב
 מו"ה שלמה ליב רפאפורט והביא רא' לדברס מדברי הרשב"ם בפ"י
 לביב ריש פ"ח בד"ה ולא מנחילין ועוד שם בדרק ק"ט ע"א בד"ה ומשני
 אחי האב וכן נר' עוד שם בפ"י הנז' דף קי"ד ע"ב ד"ה האשה ומהמרדכי
 לביב סי' תרל"ה „לימים בא יהודה ושמע צוואת נכדו“ (והכוונה על
 בן אה או אהות כנר' שם) ומתשו' הרא"ש כלל כ' סי' כ"ב פותח
 „נכדי יודי“ וחותם „דודך“ וזה ברור.

1088 רבינו יצחק ב"ר שמואל דמן עכו תוב"ב היה בשנת ניג' לאלף
 הששי והכר סי' מאירת עינים לבאר סודות הרמב"ן בפ"י

התורה (מובא בציוני ריש סדר וישב ובפרדס רמונים ש"ו פ"ב) זנר' משם
 שהיה תלמיד מגדולי תלמידיו הרשב"א וה"ר יו"ט אל אשכילי (הריטב"א)
 וה"ר שלמה ב"ר שלמה ב"ר שמעון ז"ל שמכנהו נ"ב ר' משה שמעון
 והר"ש שמכנהו בכ"מ מקובל משכיל (כ"כ הרב עצמו ריש סי' ויקרא
 „בכל ספר זה כשתמצא מפי מקובל משכיל דעתו לר"ש“ ואיננו הרשב"א
 שמכנהו בכ"מ הרשב"א גדול הדור) ומפי החסיד ר' דוד כהן (הרמז)
 בכ"מ במרדכי ככתוב בס' וזאת הברכה שיי"ג ע"ב) והר' יונתן אבל לא
 היה תלמיד חבר ולא תלמיד סתם מהרמב"ן כאשר כל מעיין בס' הנז'
 בצדק ישפוט (ובזה שקטה תמיהת הנ"מ חיד"א בס' שה"ג ח"ב אות מ'
 סי' ל"ח) והבר עוד ס' הסודות (מובא בנובלות חכמה) וברשימת הנמד"א
 מוזכר עוד לו ס' לקוטי שושנים אולי הוא ס' הסודות הנז' זנר' (ממה
 שמביא בס' ראשית חכמה שער האהבה פ"ג וסוף פ"ד ושער הענוה פ"ה)
 שחבר הרב ג"כ ספר בעניני המדות אשר ידבק בהם האדם, ובימיו
 נתגלה ס' הזוהר ע"י ר' משה דיליאון וחקר ודרש הרבה לעמוד על האמת
 בענין ס' הזה כמובא בס' יוחסין ד' קוסט' מועתק כמטפחת דף ז' דף
 93 ד' לעמבערנ] ובפ"י ס' יצירה לרמ"ב מביא פי' סי' נקרא כתם פן
 לר' יצחק ב"ר שמואל יכול להיות שגם הוא לו והיה עוד סוף המאה ראשון
 לאלף הששי כי כותב על ר' ש"ט נאון ז"ל שחיה עדן בשנת פ"ה.

1089 רבינו יצחק ב"ר ששת ברפת הנודע בשם הריב"ש היה במאה
 השנית לאלף הששי תלמיד רבינו חסדאי ב"ר יהודה

(תשובותיו סי' כ"ה) ורבי' פריץ הכהן והר"ן (בכ"מ והזכיר שניהם בס'
 רי"ט) נולד בבבלגסיאה (כנר' בתשו' רשב"ן ח"ב ססי' קכ"ח והלך ללמוד
 לברצלונא ומשם נתקבל לסרקוסטה וקשה היתה הפרידה לו ולרבו
 הר"ן כנר' ממה שכתב בשאלה ששלח לו תיכף בואו לסרקוסטה

ס' שפ"ה ומתשו' הרב לו (שם ש"צ ובתשו' הר"ן ד' קושט
 ס' פ"ט) והרכיץ תורה גם בעיר מולדתו בכלנסיאה כנראה
 בס' נ"ה וק"ה ונתקבל לקלעת איוב ולא רצו הקהל להניחו לילך
 ובשנת קנ"ה מפני גזרת השמד גלה ממקומו ואז מתה עליו אשתו כנר'
 בתשו' לר"ש הכים סס"י צ"ט ודברו לו אשת הרב ר' הסדאי ולא רצה
 לשא אותה להיותה קמלנית (רשב"ץ ח"ג סס"י י"ד) והלך הרב לאפריקא
 להעיר אלגזייר ונתמנה שם על פי צויו ומאמר המלך לדיין ובלעדו לא
 יהא רשות לשום אדם לדון (תשו' הרשב"ץ ח"א מ"ס' קנ"ה עד סוף
 ס' קס"ב ע"ש שפקפק קצת בהמינוי ההוא ומכל מקום לא נראו דבריו
 החוצה מפני הכבוד ומפני דרכי שלום כ"כ בסוף דבריו) ובית דינו היו
 הר"ר יצחק באנאשתרוק והרשב"ץ וכן חתומים על חרמי המלשינים המובא
 בתשו' הרשב"ש ס' שג"ד והם תקנו תקנות ונראה מהקדמת רבני
 אלגזייר לס' התשב"ץ גודל ענותנותו וחסידותו שהרב הסיר המשרה
 וסילק את עצמו בחיו מהרבנות כאשר באו ימי הזקנה והשיבה וכבדה
 עליו לצאת ולבא (ועי' תשו' סס"י קב"ז) והניח כסאו להרשב"ץ ומשם
 ואילך לא הורה אפי' בביתו ושאל להרשב"ץ כנר' בתשב"ץ ח"ב ס' ר"א
 ושנויה בח"ג ס' פ"ג) והיה לו בן והר"ן מפליג בתשובתו (הנז') ממנו
 וקוראו „בנך הותיק יציץ ופרח לתורה ולתעודה“ (עי' תשובתו ס' ת"ג
 תי"ד תמ"ו ועי' תשו' רשב"ש ס' תקי"א וס' תר"ז) ומלבד תוקף
 גדולתו בתורה (עי' תשו' בית יוסף דיני גביות כתובה ס' צ' ד"ו דף
 ל"ד ע"א מגדלות הריב"ש וכן העיד עוד בחתימתו על פסק של מו"ה
 אברהם בן אשר בשם רבו מהר"י כי רב שהיה סומך על תשו' הריב"ש
 יותר מעל פוסקים אחרים שבזמנו כנדפס בס' אבקת רוכל (ס' ע"ג)
 היה גדול בחכמה ג"כ כנר' מתשובותיו ס' מ"ה וקי"ח ומה שכ' בס' קנ"ז
 בענין חכמת הנסתר עי' בס' עה"ק לר"מ בן נבאי חלק העבודה
 פרק י"ג ובחלוצתו את הליו אשר ימות בו אמר להרשב"ץ אני הייתי
 נדוד שאקרא בכל יום מזמורים ועכשיו איני יכול מפני הליו ואני רוצה
 לשאל על נדרי והשיבו נדר זה אין לו היתר לפי שצריך פתח וחרטה
 וא"א לבטל מצוה אבל אתה הולך ואנוס רחמנא פטריה וקבל דבריו
 כ"כ הרשב"ש בתשו' (ס' ב') ושם באלגזייר היתה מנוחתו כבוד (*
 ואלו חבריו :

(*) ואחיו הצעיר ממנו לימים היה הר"ר יהודה ב"ר ששת המכונה דון קרשקש והיה
 לו ישיבה אחת עם אחיו הריב"ש בכרצלונה וגם הוא קבל מרבינו פרץ ומהר"ן (ריב"ש
 ס' שפ"ה) ושאל מהם הר"ר שאלתיאל חן (שם ס' שם"ט) והפליג בשבחם נר' מזה
 כי לא נופל הוא מאחיו והשוב הריב"ש, גם השיבו שניהם להר"ר עמרם אפרתי ויסדה
 הר"ר יהודה וחתמות וקיימוה שניהם (שם ס' שפ"ז) והוא יסוד קינה על מות רבינו
 פרץ הכהן ז"ל (שם ס' מ') ונפטר לו בנו הגדול והוא כבן ששנה שנה בחור וטוב (שם
 ריש ס' תי"ז) וגם הוא עלה לשמים בהיות אחיו הריב"ש עדיין בספרד והניח אשה
 (כנר' בס' שצ"ה „הכבוד אשת הנשיא הנעלה אחי ז"ל"*) ובן אשר לשמחת אפריונו
 הלך הרב לכרצלונה והתעקב שם כמשלוש חדשים (שם ס' ר"צ); וחתנו היה הר"ר
 יצחק בונפיש בן שאלתיאל הנקרא ניצק בונפיש בפלסיס ושאל מאת הריב"ש כנר'
 בתשובותיו (ס' ע"א וס' קל"ג וס' קמ"ז ועוד) ואח"כ היה בשלושנה וגם לשם השיב
 לו הרב (כנר' ס' רפ"ג) ובכנה"ג א"ה ס' תקמ"ו הגה"ט ס' ה' מביא לו תשובה כ"י.

א' תשובות אשר השיב הרב לשואליו וסדרם לג' חלקים ובתשו' הרשב"ץ ה"א (קודם סי' י"ג) וכן מהרב ב"י נזכרים תשובותיו ח"ג בכ"מ והרב מו"ה חיד"א ראה ח"ג מתשובותיו כ"י וישנו גם אתי כולל קפ"ו סימנים וכן נר' בתשו' הרשב"ש ססי' תקי"ז שמוכר תשו' הרב סח"ג והיא בסי' קפ"ו והוא חלק ראשון מקובץ ס' תשובות הריב"ש שבידנו שנדפסו בקושטנטינא הש"ז ובריווא די טרינטו שי"ט [לכוב תקס"ה] וכוללים תקי"ה סימנים.

ב' פירוש עה"ת ממאמרי רז"ל ופשטי הכתובים ראה ג"כ הרב הג"ז בכ"י (שה"ג ה"א אות י' סי' ל"ה).

ג' חיו' כתובות הברם בהיותו בכרצלונה מעט זמן קודם העתקתו משם לסרקוסטה כמ"ש בתשו' ססי' י"ג ובסי' ק"ב וסי' ק"ו ומעתיק שם לשו' מהדושויו וגם בסי' שע"ג והרב מהר"מ אלאשקר מביאם בתשובותיו ססי' ב'.

ד' חידושים על בכא מצינא גם היו בכ"י להרב ג"ז וגם להרב מו"ה בצלאל אשכנזי ומעתיק מהם בשיטתו לכתובות הזכירם בתשובתו סי' כ"ז ובמקובצת למציעא.

ה' חיו' נדה מוכאים בשו"ת יבין ובוועז ח"ב סי' ה'.
ו' ליקוטים, בתשובתו ס"ס עריה כתב „כך כתובה אצלי בליקוטי זה לי י"ב שנה" וגם הם היו בכ"י עם הרב מו"ה בצלאל הביאם במקובצת ב"מ דף מ"ח ע"ב.

1090 רבינו יקר היה בזמן רש"י ושאל מן רבי' קלונימוס מרומי מובא בס' לקוטי הפרדס כדיני תשעה באב [ובס' הפרדס ה' ט"ב סי' קנה, קנ"ו קנ"ז קנ"ח קני"ט] וברוקה סי' שי"ב ומשם הובאו בס' שכולי הלקט סי' פ"ו ומובא בתשו' מהר"מ ד"פ סי' תרצ"א ובמרדכי גם בשם ר' יקר ונר' שרבינו יואל הלוי קבל ממנו מן המובא במרדכי ב"ב סי' תע"א „וכן כ' רבינו יואל משמו של רבינו יקר.“

1091 רבינו יקר ב"ר שמואל הלוי נר' שהיה תלמיד רבינו תם ושהוא הר"ד יעקב שקורא אותו מרי בתשובתו המובאת תוך תשו' הרא"ש כלל ק"א סי' א' והיה מבני דורן של ריב"ק ממגנצא ורבי' משה ב"ר מרדכי וחלק על הראב"ה הוא ורבי' שאלתיאל כנר' כל זה במרדכי ב"מ סי' ת"ג מועתק מס' החכמה ועל ר"י מפאריש כמובא במרדכי שבת סי' ר"ס ובהנהמ"ר סי' תס"ז וריב"ק שאל ממנו כמובא במרדכי כתובות סי' רנ"ז והיה מרבותיו של רבינו ברוך ממגנצא ככתוב בספרו מובא במרדכי חולין סי' תרפ"ד וסי' תשכ"ז והרביץ תורה בקולוניא ואולי אחר כן במגנצא ובנו היה רבינו דוד כונפונד הלוי אשר היה חזן במגנצא ותקן שם כמה מנהגים כנר' כל זה במחזור על קלף כ"י הנמצא פה באוצר הספרים.

1092 הרב מו"ה ישראל מקרעמזיר חבר ההנהגות באשרי ובנו היה הה' ה"ר חיים המכונה הענשיל אבי אביו של הר' מו"ה ישראל איסרל כמ"ש בכיאווריו לרש"י עה"ת פ' ויהי.

1093 הרב מו"ה ישראל המכונה איסרל מנוישטט בן הר פתחיה

מקרימשא (בן חתום על קיום שמר שליחות הנעשה בנוישטט שנת ה"א ר"ג לב"ע המובא בסדר הנט סוף תשו' מהר"י מיניץ סי' כ"א) ונבד מו"ה ישראל מקרעמזיר הנ"ל הוא היודע בפוסקים בשם מהרא"י ובשם מו"ה ישראל מנוישטט וגם בשם מהר"י מרפורק תלמיד דודו הקדוש מו"ה אהרן הי"ד ותלמיד מו"ה עוזר (כמ"ש מהרמ"א בלקוטיו סי' יוחסין וכ"כ בכיאוורו לרש"י סי' ויהי ודודו היה מהר"ך (שם סי' קי"ג, ר"ת מו"ה זלמן כ"ץ כמ"ש מהר"מ מפדוא' בסוף הקדמתו לתשובותיו ושאריו היה הגדול מו"ה שלום מנוישטט אשר היה עמו שני בשני כנר' בפ"כ סי' ריו) ובימי חרפו ובהרותו כאשר לא נסמך עדיין שאל ממהר"ל כנר' בתשו' מהר"ל סי' קצ"ח הרבי"ן תורה במרפורק (פ"ב סי' ט"ו וק"ב) ובנוישטט (שם סי' ה' וק"ב וקמ"ב) ובימיו היו מהר"ו ומהר"מ מיניץ ושאר גדולים וגם המה הפליגו בשבחו כנר' בתשו' מהרמ"מ בשאלתא מאת הרב סי' ה' בהיות הרב גולה ממקומו וסי' י"ב ול"ד, וגם בסי' ס"ג בעסק התקנות אשר ערערו עליהם הגדולים והרב מבללם אשר תשובותיו בזה כתובים גם על פ"כ סי' רנ"ב ורנ"ג כולם הזכירוהו בשם מופת הדור וכ"כ מהרש"ל ביש"ש גיטין פ"ד סי' כ"ד „ומדבריו אל תסור כי היה גדול ומופלג בימיו וראה מעשה וקבל הלכה וידע לתוכן מאופני מנהיגי שלו לומדי אשכנז ואושטרייך שהיו חסידים ובעלי מעשה" ע"כ ובפרישה א"ה סי' של"ה כתב דנהירין ליה שבילי התום' והפוסקים כשבילי דמתא וכ"כ הש"ך ב"ד סי' צ"ב סי' כ"ד ונר' שהרב הפליג בזקנה ולכן השיב בנו מו"ה פתחיה במקומו כנר' בפ"כ סי' ה', והוא חבר :

א' סי' תרומת הדשן כולל שג"ד פסקים ולא נשאלו ממנו הלכה למעשה אלא הרב עצמו עשה השאלה והתשובה כ"כ הט"ז ב"ד סי' שכ"ח סי' כ' והש"ך שם סי' קצ"ו סי' כ' והבית שמואל סי' ק"ל סי' כ' והשער אפרים סי' מ"ב והבנדי כהונה הלך בית דין סי' י' ושאר אחרונים וזה דרכו בחבורו זה שאינו פורט גדולי הדור שלפניו ושבזמנו בשם העצם אלא בשם א' מהגדולים וכדומה בלי פורש מי הוא ואלו הם הגדולים על הרוב אשר כיון אליהם: מו"ה שלום, מהר"מ הלוי, מהר"א קלוזנר, דודו הקדוש מהר"א, מהר"ל (עי' תשו' ח"צ סס"ק קב"ד) והרב מהר"י קארן הפליג בשבח הספר בתשובותיו דיני גרושין סי' ט' וכתב שהרא"י בתשובותיו תופס דבריו כמרגליות וכן מהרשד"ם כ בתשו' האה"ע סי' צ"ג שאנו סומכים עליו יותר מעל הריב"ש ובתשו' ה' י"ד סי' ר"ב וחלק א"ה סי' קנ"ה וקע"ו ובח"מ סי' קכ"ג העיד שרבו מהר"י מאיטצאק היה מחשיב דבריו מאוד ממש כדברי הרא"ש ונמשך אחריו (ועי' בתשו' חלק י"ד סי' קפ"א) וכן הרב מהר"א ששון בתשו' סי' כ"ב ע"ש וכן הר"ב פרה ממה אהרן סי' פ"א וכ' מהרש"ל ביש"ש גיטין פ"ב סי' ה' שהגאון היה מאוד רגיל להחמיר היכא דאיכא צד איסור דאורייתא ולא היה מתיר לכתחילה אם לא היה מקובל וברור לו וכ"כ עוד

שם פ"ד בשמות הנמין אות מ', ונדפס בויניציאה רע"ט ועוד שם ש"ו ובפיוורא תקל"ח [סדילקאוו תקצ"ה].

ב' ס' פסקים ובתבים רס"ז סימנים והם תשובות הלכה למעשה אשר נשאל מחכמי דורו והשיב עליהם וכ' הרב פרי מגדים בהקדמתו ל"ד נר' לי שהם אחרונים לס' תרומת הדשן, אולי מעמו על כי רמז בפ"ב סי' ע"ט וקל"א לס' תה"ד, ואין כן דעת הר"ב שה"ג בח"ב אות י' סי' ל"ח אלא דלאו מלתא פסקתא היא אלא יש קודם תה"ד ויש אחרונים וכן נר' מהתשובות כי היו בזמנים שונים ומרוחקים זה מזה נדפסו ג"כ עם ס' תה"ד.

ג' ביאורים על פירש"י עה"ת נדפסו בויניציא עם פירוש רש"י שב"ז וגם נדפסו לבד בויניציא רע"ט ועוד שם ש"ה ועוד ש"ו וכריווא דיטרינטו שכ"ב [משערנאָוויץ תרכ"ז].

ד' ל"ב שערים בדיני איסור והיתר הזכירו בפ"כ סי' ע"ז וממנו נעתקו ההנהות אשר נדפסו בצד ס' שערי דורא כי בהקדמת ס' מבוא שערים למהר"ן שפירא אשר לו הספר בכ"י בשלימות והוסף עליהם עוד מה שהשמיט המעתיק הראשון להעתיק מהספר והציגם על מקומם הראוי להם כי המעתיק הראשון לא דקדק לסדר ההנהות במקומם המיוחד להם כמ"ש במ"ש על ההנהות בדיני ריחא מלתא וכתב מהרש"ל ביש"ש לחולין פ' גיד הנשה סי' מ"ה שקבלה בידו שחברם הרב בסוף ימיו והביאו הר"ב פרי מגדים שם, וכתב עוד ביש"ש שם ס' סי' כ"ח שהוא היה הראש לאחרונים שלפנינו וקשה לחלוק על קבלתו בלתי ראיה נמורה ע"כ.

ה' חרוזות ארוכות בסדר הפסח עם ביאור נמצא עדיין טמון ביד השרידים אשר ה' קורא (כ"ב מהרש"ל בתשו' סי' פ"ה).

מ'

1094 הר"ר מאיר אלמושרין [ובס' קוה"ד ד' בערלין ד' כ"א נ'

"אלומשרין" וכ"ה בתשו' די זאלקווי]. השר הגדול הי' בזמן הרמב"ן כנר' מתשובות המיוחסות להרמב"ן (סי' רפ"ד) שכתב לרבינו יונה וכבר כתבתי זה בספר המצות תראהו משם הנה הוא ביד השר הגדול ההכס ר' מאיר אלמושרין ירום הודו.

1095 רבינו מאיר ב"ר ברוך הרב"ן תורה במאה הראשונה מאלף הששי

ברומנבורק כנר' בתשו' מיימוניות לס' שופטים סוף סי' י"ז ולס' נשים סי' כ"ה וקצת ממנה מובא בהנהמ"ר ובמות סי' ק"ב (ועי' תשו' מהרמ"א סי' י"ב והוא מהר"מ ב"ר ברוך והוא מהר"מ מרומנבורק כנר' בתשו' מיימוניות הנז' ובתשו' קובץ גדול סי' צ"ב ואין כאן שנים כאשר חשבו רבים וגדולים ונכחו מאוד בענין הזה וגם ערכבואו עם רבינו מאיר הלוי, עי' תשו' הריב"ש סי' תמ"ז ועי' כנהוג אה"ע הנהת הטור סי' פ"ב סי' י"ב ובס' יד אהרן אה"ע סי' ק' הגהב"י סי' ה' ונסתר בזה סתור הקודם מ"ש בספרו למא"ח סי' קס"ה ועי' שהיג ה"א אות מ'

סי' כ"ג) „איש עניו וטהור אשר אין באהרונים כמחו“ (לשון מהרש"ל
 בהקדמת י"ש"ש לב"ק ולחולין וכ"כ מהר"י מטראני בתשו' ח"ב חוה"מ סי'
 קכ"ד) ונס בדורו לא היה כמותו מופלג ובקי וידע דעת כל הקדמונים
 כמ"ש בהג"מ הל' חמין ומצה פ"ח ח"ב (במקום שכתוב בנדרפס „והוא
 דברי שלום“ צ"ל ככ"י „וידוע דברי [כולם]) וכ"כ מהרא"י בפ"כ סי'
 קמ"ב וסי' רכ"ב (ועי' תשו' מהר"י מיניץ סי' ט"ז ומהרמ"א סי' מ"ד ועי' תשו'
 מהר"ל סי' י"ז) והרשב"א ב' בתשו' (ח"א סי' תרכט) על הוראתו „כבר
 הורה זקן יושב בישיבה חכם עם איש שיבה“ ונס בחלוס נראו לו חדושי
 תורה וסמך עליהם למעשה לכנר במרדכי ב"ק סי' א' ובתשו' מיימוניות
 לס' קנין סי' ל"א והוא יצק מים בילדותו על ידי הר"י מוויינא בוורצבורק
 כנר' בהל' שמחות שלו המועתק במרדכי מ"ק סי' תתקכ"ה ועוד שם
 מובא בהרא"ש תענית פ"ד סי' ל"א ומובא גם בתא"ז נתיב י"ח ח"ב ומ"ש
 שם הרמ"ה הוא טעות וצ"ל הרי"ט (ולא לכר במקום הזה אירע הטעות
 כ"א גם במקומות אחרים קורא למהר"מ הרמ"ה כמו בנ"א סח"ב „רמ"ה
 היה נוהג וכו' כן הוא בתשכ"ן סי' שצ"ו ובנ"י בסה"ג כותב כתב
 הרמ"ה בתשו' והיא תשו' מהר"מ ד"פ סי' צ"ד ובד"ק סי' ה' ועוד שם
 ריש ח"ט ורמ"ה ב' בתשו' והוא תשו' מהר"מ ד"ק סי' ר' וצריך הבחנה
 יתירה במקום שכותב הרמ"ה למי מאלו השני גדולים כוונתו) ככתוב
 ברא"ש הגו' וכ"כ בטור אר"ח סי' תקנ"ד להדיא הר"מ מרוטנבורק (ונסתר
 בזה מ"ש בס' קה"ד דף י"ט סע"ב) הרמ"ה היה תלמיד הר"י מוויינא ונמשך
 אחריו הג"מ חיד"א בס' שה"ג ח"א אות מ' סי' כ"א ונשענו על דברי רי"ו
 בס' תא"ו הגו' ויסודם יסוד נופל וכמ"ש) וכן כתוב בהג"מ פ"ה מהל'
 הו"מ ובמרדכי מ"ק סי' תתפ"ו וב"ק סי' ל"א ולמד לפניו מס' בבא קמא
 כנר' במרדכי ב"ב סי' תקל"ח ואין ספק כי בג"מ שמבוא הרב ר"י
 מוויינא או שקבלם ממנו מפה אל פה או שהיו עמו בכתובים תשובות
 וכדומה להרב אבל ס' אור זרוע אינו רגיל על לשונו אולי נתחבר אחרי
 הפרדו מעמו (ודע כי מ"ש הר"ב שה"ג ח"ב אות מ' סי' ל"ה והרא"ש
 ספ"ב דעירובין הביא דברי מהר"מ שבי' „מדברי אור זרוע למדתי“ עמו
 הסליחה כי שגגה עלתה לפני כסא כבודו ונכשל בטעות הדפוס בהרא"ש
 שם ואין ספק שבצ"ל שם „וכתב ר"ח ז"ל וקו"ל כר"ז דמיקל בעירובין
 וב' ר"מ ז"ל מדבריו למדתי“ וכו' וכן הוא בהנה"מ פ"ו ה"ז מהל' שבת
 ומדבריו למדתי קאי אר"ח ותיבות ובא"ז פסק כרבה הם שייכים בהנהת
 אשרי וכמ"ש הב"ח במא"ח ס"י שג"ח והשיג על הב"י שם, גם על הפרושה
 שם יש להפליא כן ע"ש) ואח"כ למד בצרפת ושם קבל מן רבינו שמואל
 ב"ר שלמה הנקרא שיר אויל [צ"ל מויל או מוריל] ומן רבינו שמואל
 ב"ר ברוך (ע"ל אות ש') ומן רבינו יהודה במייט"י כמ"ש תלמידו בקונטרס
 שלו מסדר הדורות המועתק בתשו' רש"ל סי' כ"ט וקבל גם מן רבינו
 שמואל ב"ר מנחם (ע"ל אות ש' שג"ר שהוא ה"ר שמואל [מכמבורק])
 ודבר עם הרמב"ן כנר' בהנהות מרדכי למ"ק סי' תתקל"ו ועם רבינו
 ישע"י אשר הגיד לו משם רבינו ישע"י מטראנא ככתוב במרדכי נטין
 סי' שצ"ג ונר' שרבי' ישע"י אשר דבר עם הרב הוא ריא"ז נכד ר"י

מטרעני הראשון ובתש"ו קובץ גדול סי' תתקנ"ז כ"ב סתם בשם ר"י
 מטרעני ומגדולי תלמידיו הרא"ש כנר' בפסקיו לברכות פ"ב סס"ה ה'
 ובתשובתו כלל ל' סי' ד' ובכ"מ והרב המרדכי ורבי' יצחק [בה"ק ר' היים]
 אופנהיים [כנר'] בתשובתו המובאת בחי' אנשי שם סוף קדושין ובסוף תשו'
 מהר"מ ד"פ סי' תת"כ ובן בתשו' מהר"מ מיניץ סי' ק"ב] ור' טאיר הכתן [עו'
 No. 1097] ובנסוע הרב כיוסד' תמוז משנת ה"א מ"ו נפל עליו שודר ההגמון
 מבאזל בסיעת משומד א' ומסרו לרודלפוס קיסר רומי אשר העליל על הרב
 והשימו תפוס על מגדל אינהיים או אינוגנשהיים (כן נקרא המגדל
 בהנה"מ פ"ב מהל' יסה"ת סי' י"ט ופ"א מהל' ק"ש ופ"ד מהל' תפלה
 ופ"י"ט מהל' שבת ובתשו' ל"ט נשים סי' ל' ול"ט שופטים סי' ס' [ובהנה"מ
 כ"י אונגשהיים]), אך בפ"ז מהל' שבת כתוב „וזכיתו כשהייתי אצל מזרי
 במגדל וושבורק (ובכ"י ב' וושרבורק) וצולי הובא ממגדל א' לחברו)
 ישאל מן הקהלות סך גדול פדיון נפשו והקהלות רצו לפדותו ולא הניחם
 הרב כי אמר אין פודין את השבויים יותר על כדי דמיהם והיה בדעת
 אותו הצורך לתפוס גם לתלמידו הרא"ש וברה לטוליטולא (מהרש"ל
 ביש"ש גמין פ"ד סי' ס"ז) ונפטר הרב שמה במגדל י"ט אייר נ"ג ולא
 נתן לקבורה עד ד' אייר משנת ס"ז לאלף הששי ע"י פרנס עשיר הנקרא
 ר' אלכסנדר זיסקינד כ"ר שלמה זוימפן מפפד"מ אשר שם נפשו בכפו
 וזכה לקברו בוורמייזא ומצויין שם קברו מדור בפ"ע עם הפרנס הגו'
 וסמוך לו קבר מהר"ל ציון בפ"ע שלשה אלו נשארו עומד המצבות
 לזכרון מקומם ושאר המקום פנוי מבלי שפיכת עפר עליו (כיכ הרב
 מהר"א ווירמש בס' בן גון דף ע"ז ע"א) ואף גם שם בהיותו במגדל
 הרביץ תורה בתלמידים (עם כי מספר היו ומעט מאשר נער יכתוב
 כנר' בהגהת סמ"ק סס"ז קמ"ז ובתשב"ץ סי' ר"ח) כנר' בהנה"מ פ"ז מהל'
 שבת ובשאר מקומות והשיב תשובות לשואליו כנר' בתשובות מיימוניות
 ל"ט נשים סי' ל' שהשיב להרא"ש וסיים „ואם ימצא שהתום' וספרי
 הפוסקים חולקים עלי בשום דבר דעתי מבטלת להם כי מה לעני יודע
 שיושב חושך צלמות ולא סדרים זה שלשה שנים ומהצה העני הנשכה
 מכל טובה אסקופה הנדרסת הנקרא בשכנר מאיר בר ברוך ולה"ה ומסתמא
 כן התם א"ע „העני הנשכה מכל טובה אסקופה הנדרסת בשכנר נקרא
 וכו'" בכל התשו' שהשיב משם כנר' מתשובותיו המובאת שם ס' קנן
 סי' מ' ז"ט משפטים סי' ס' ובהנה"מ פכ"ג הל' ד' מהל' שבת ותוך
 תשו' מהר"מ מיניץ סי' י' ובכ"מ מהרש"ל ביש"ש יבמות פ"ד סי' י"ח „כל
 היכא שחותם בסגנון זה היה בתפיסה במגדל" ותלמידו ומשרתו רבינו
 שמשון ב"ר צדוק הבר שם המנהנים והדיני אשר שאל וקבל מפיו והוא
 ס' תשב"ץ כמ"ש הרב המבי"ט היא סי' ר"צ שראה בן באק הספר כ"י
 וכן ראה הרב היד"א בתשב"ץ כ"י כמ"ש בס' שה"ג היא אות ש' סי'
 י"ד והוא בתשב"ץ סי' קס"ז, ואלו הבוריו:

א' פירוש המשניות סדר טהרות היה בכ"ל למו"ה הואלף איפענהיים
 מוורמייזא והעתיקו בהסרת דברי הר"ש משם להר"ב תו"ט והביאו
 בכ"מ בתוספותיו (ואתי נמצא בכ"י תוספות) למס' אהלות ונגעים
 אשר חוסף הרב על פירושו במגדל אינשהיים).

ב' הל' ברכות מוכא בהנה"מ פ"ה מהל' ברכות ופכ"ט מהל' שבת
 ובתרומת הדשן סי' ל' ובהנהת הר"ף לסמ"ק ה' תפלה (דף ו' ע"א)
 וישנונא אתי כתוב על קלף בסוף סידור ישן הנכתב מתלמיד הרב
 כהיו בשנת מ"ה להאלף הששי וגם הוא בכ"י עם הנהות וסדר
 נשואין ונוסח הכתובה ושאר שמרות תוך ספרי הנ"מ דוד א"ה
 באוקספורט גנדפס בס' תשבין אחרו סי' שכ"ב ואינו יודע אם הוא
 ס' ברכת [מהר"מ הנדפס ברווא דמרינמו שי"ט כי אינו מצוי.

ג' הל' שמחות מוכא בהרא"ש ברכות רפ"ג (ובטעות כתוב שם
 דנורנברג) [וצ"ל דרוטנבורג כאשר נדפס בטור י"ד סי' שמ"א הביאו
 הר"ב מעדני יו"ט] ובתענית פ"ד סי' ל"ב ובהנהות מרדכי למ"ק סי'
 תקל"ז ובהנה"מ פכ"ז וכ"ט מהל' שבת ופ"א ופ"ז מהל' יו"ט ובתשו'
 לס' שופטים סי' י"ז ו"ח ובתשו' מהר"ל סי' י"ז גנדפס.

ד' הל' שחיטה מוכא בהנה"מ פ"ג מהל' שחיטה (אולי הוא ה' שחיטה
 הכתוב ג"כ בסוף הסי' הנז'.

ה' פסקי עירובין מוכאים בהנה"מ פי"ו ופי"ז מהל' שבת ועוד שם
 וכה' עירובין כ"פ ופ"ב מה' יו"ט ובתשו' הרא"ש כלל ג' סי' ו'.

ו' תשובות הרב השיב תשובות רבות למאות ולאלפים והרבה מהם
 מוכאים במרדכי ובהנהותיו ובהנהות מיימוניות ותוך תשו' הרשב"א
 היא ועין כי לא היו כולם מחוברים בספר אחד מזה בא שמתשובותיו
 נעלמו גם מתלמידו הרא"ש כמ"ש בתשו' שארית יוסף סי' ג"ב.
 ומהר"י כי רב בתשו' ססי' מ"ב כ' שלהנכון ר' דוד פלאגי יש לו
 תשו' הר"מ (מ"ש הרמ"ה הוא טעות משותף לרוב חכמי ספרד לקרוא
 למהר"מ רמ"ה וכמ"ש"ל כי התשו' ההיא כתובה במרדכי יבמות סי'
 תקס"ט וחתום תהתיה מאיר כ"ב) מכתיבת יד גם נדפסו שני קובצים
 קובץ גדול כולל תתרכ"ב תשובות ובסופו תקנות רגמ"ה ודרכי
 התשובה נדפס בפראג שס"ה וקובץ קטן כולל שט"ו תשובות
 בקרימונא שי"ז [עוד לו שלישי נדפס ע"י היר רפאל נתן נטע
 ראבינאוויץ בלבוב כת"ר לפ"ק].

ז' תוספות ופירושים וחדושים על התלמוד מוכאים וגזכרים הי' לברכות
 בהנה"מ פ"א מהל' ק"ש, לשבת בהנה"מ פ"ב מהל' שבת, לעירובין
 מועתק דיבור מהם במרדכי סוף פרק שבועות שתיים, ליומא בהנה"מ
 פ"א מהל' ק"ש וכן הוא בתום' שלפנינו דף ל"ז ע"ב סוף ד"ה אמר
 ומוה ראי' שתום' יומא שנדפסו אצל התלמוד הם תום' מהר"מ
 מר"ב (ובפי"ג הל' ו' מהל' תפלה הביאו עוד מתום' יומא להרב ולא
 ראיתיו עד הנה בתום' שלפנינו אולי החסירוהו בדפוס) ועי' מהרש"א
 לדף נ"ד [ד"ה כרובים] וכ"כ מהר"י מטראני בחי' קדושין לדף כ"ג
 בד"ה הני כהני וכריש חידושי כתובות והכה"ג יורה דעה סי' קמ"א
 הנחביי אות ס"ד והנ"מ יעב"ץ בלח"ש פ"א דברכות מ"א (כ"ד ע"א)
 והנ"מ היר"א בס' שער יוסף דף ו' ע"ב ודף קמ"ז סע"ג ובס' שה"ג
 ה"א אות מ' סי' כ"ו והוסיף ראיות על האמור. שבתום' דף מ' ע"ב
 (ד"ה מה) מביא למורו הר"ש בר' מנחם וברך מ"ב ע"א למורו הר"ש
 ב"ר שלמה וכ"כ הר"ב יד מלאכי [ד' ברלין ד' קכ"ט סי' י"ז].

לגמין בתשובותיו קובץ גדול סי' תתקנ"ז ותתקנ"ח.
 פי' מס' נדרים מביא בתשובתו המובאת בתשו' לס' קנין סי'
 ל"ה, "ועי' בפירשתי בנדרים והם ביד חברנו ה"ר יצחק מנוטינגן."
 לב"ק בהנה"מ פ"ה מהל' יסרת ובתשו' מיימונות לס' נשים
 סי' כ"ט ולס' נזיקין סי' כ"ב.

לבבא מציעא בתשובותיו קובץ גדול סי' תתקנ"ד ותתקנ"ה
 ובהנה"מ פ"ה ופ"ט מהל' שכירות ופ"ד ופ"ה ופ"ו כ"ז הל' ג' מהל'
 מלוה ולוה ובתשו' לס' משפטים סי' נ"ב וס"א.

לבבא בתרא בתשובותיו קובץ גדול סי' תתקנ"ו ובהנה"מ פכ"ג
 מהל' אישות ובתשו' מו"ה שם טוב פ' ל"ט המובאת בתשו' המיוחסות
 להרמב"ן סי' ק"ו.

לשבעות בהנה"מ ספ"א מהל' שבועות.

למנחות בהנה"מ ספ"א מהל' ציצית.

להולין בהנה"מ ספ"ט מהל' מאכלות אסורות.

אבל מ"ש מהרש"ל בתשובתו סי' ה' על תוס' מ"ק, "והוא אחד
 מן האחרונים ונוטה שהוא תוס' של מהר"מ" אינו נר' כן כי
 הרב מחבר התוס' היה תלמיד מן הריצביא כנר' בדף ל"ט ע"ב
 ובדף כ"ג ע"א מה שלא מצינו למהר"מ שקבל ממנו וגם לא מצינו
 שהזכיר בשום מקום מחיבוריו לזקנו מה שעשה מחבר התוס' שמביא
 רבי זקני בדף י"ט ע"א וב' ע"ב ומביא ר"י זקני בדף כ"א ע"א וב' ע"ב
 רע"א וב"ד ע"ב.

ה' ס' באר מים חיים והוא ספר קבלה כנר' פי' לס' יצירה מובא
 בפ"י סי' לר"מ בוטריל סוף פ"ב וספ"ד וספ"ה.

1096 הרמ"ה הוא הכובב המזהיר ציץ נזר הקדש אבן העזר (יסוד עולם

מאמר ד' פ' י"ח) אין בהכמה מי יערכנו (תחכמוני שער

מ"ו) רבינו מאיר ב"ר טוהרום הלוי אבואלעפיא מהעיר בור-

נוש והוא הרמ"ה והוא הר"מ אבועאלפיא כמפורש בחי' קדושין לתלמיד

הרשב"א בסוף תשו' מהר"י כי רב (דף צ"א ע"א) הרב הנשיא ה"ר מאיר

הלוי אבואלעפיא וכן קראו הרשב"א בתשובתו ה"א סי' תתקמ"ז ובאחרת

המובאת במקובצת כ"ק דף ל"ו ע"א ובהידושו המובאים בסניד משנה

ספ"ב מהל' שבנים ונקרא גם הר"מ מטוליטולא בתשו' הרשב"א ה"ב

סי' ק"ב וקמ"ה (ולא היה בנו או בן אחיו של ר"י הלוי אבן מנאש

כמו שסבר בס' מאור עינים חלק אמרי בינה פמ"ו דע"ח ע"ב (ד' וילנא

דף 212] בהערה) היה במאה העשירית מהאלף החמישי באחרית ימי

הרמב"ם ובא מעירו ונתישב בטוליטולה והרביץ תורה שם והעמיד

תלמידים הרבה ובזמנו היה שם רבינו יצחק ב"ר מאיר אבן מנאש והרב

חתום שני לו ואחריו ר' אברהם ב"ר נתן הורה על שטר ב"ד לשליח

לקבלה המובא בס' המנהיג הל' גמין דס"א ע"ג (ד' בערלין דף ק"ז ע"א)

וגם הרמב"ן היה בדרו בסוף ימיו (ומ"ש בס' יוחסין שהיה חברו ונמשך

אחריו בס' שה"ג לא ידעתי מנין לחם ולפי הנראה אין ספק שהרמ"ה

קשיש מיניה מובא ושהיה שואל לו ספקותיו והיה קורא אותו נשיא נשיאי

הלוים (אור תורה סדר לך לך י"ד א') ותשובת הרמ"ה להרמב"ן מובאת
 תוך תשו' הריב"ש סי' שצ"ב ושהרמב"ן ז"ל כחדושו קלם את הרמ"ה ז"ל
 וקרא עליו המקרא הזה שפתים ישק משיב דברים נכוחים וכן כתוב
 בתשו' הרשב"ש סי' תל"ה שהרמב"ן שאל מהרמ"ה ומ"ש בס' שה"ג
 שהרמ"ה היה תלמיד הר"י מוויינא ונסמך על דברי ר"יו כבר כתבתי
 לעיל [No, 1095] כי זה אינו ושהרב נלכד גם כאן כפח אשר לא נשמר
 ממנה יען כי הוא לא ידע שהר"י קורא בכ"מ להר"מ מר"ב רמ"ה וכשל
 וכמוהו נכשל גם גדול אחר עפ"י דברי ר"יו הוא הר"ב ס' יוחסין שכתב
 על הרמ"ה שמוזם שעלה לגדולה לא הלך אל אביו ואין ספק כי לקח
 אלו הדברים מס' תאו' נ"א ס"ד שכ' כן על הרמ"ה ובאמת גם כאן
 נתחלק לר"יו הר"מ בכ"ב ברמ"ה כי כן כתוב מפורש ברא"ש קדושין
 פ"א סי' נ"ו „אמרו עליו על רבינו מאיר מרוטנבורג“ והרב כ' אליו
 אודות רבינו שלמה מן ההר ותלמידיו בהתעשקם על ספר המורה הנו
 כתוב תוך האגרות להמה"ג הרמב"ם ז"ל זכ' בס' שושן סודות כ"י (מובא
 בשה"ג ח"א אות ב' סי' כ"א) ובס' אוצר הכבוד בפ"א דר"ה שהרב
 זכה לתורה תמימה ולחכמה פנימית נעלמה וכן נר' בס' הדרים בה' דברי
 מבושין ספ"ה ונפטר בחג המצות בשנת ה' אלפים וארבע ליצירה ככתוב
 בהקדמת סי' צרה לדרך ובס' יסוד עולם הנז' והוא חבר :

א' סי' פרטי פרטין, והוא שם החבור ענינו פירושים על רוב או על
 כל המסכתות מהתלמוד באריכות מופלג (כ"כ הריב"ש בתשו' סי'
 שי"ח) בדיוק גדול ובפלפול רב ועצום בקושיות ותירוצים ועשה
 מהדורא ארוכה ומהדורא קצרה ובזמנו וכן קודם לזה לא היו
 לומדים כארץ ספרד זולתי הלכות רבינו אלפאסי ומובאים ונוכרים
 פרימי כתובות בחי' הרא"ה י"ח ע"ב ופרימי קדושין היו בכ"י
 לר"ב אשכנזי והביאם בתשו' סי' ב' (ס"ט ע"ד) ופרימי גמין
 מובאים בתשו' הריב"ש סי' רצ"ב וש"י ושי"ה והיו בכ"י לר"ב
 אשכנזי והביאם בתשו' סי' א' ומסתמא מהם לקח נוסח
 הגט להרמ"ה שהביא בס' כ"ב (ואין ספק שהם חי'
 הרמ"ה לגמין הנז' בתשו' רשד"ם אה"ע סי' מ"ה וגם הם
 פסקי הלכות להרמ"ה מס' גמין המובאים בתשו' הר"א בן מואה
 שבס"ס תשו' הרשב"ן סי' ו' ונתכוון למהדורא הקצרה) ופרימי
 בי"ק גם המה היו בכ"י לר"ב והביאם במקובצת כתובות ל"ד ע"ב
 ובשיטתו לב"ק בכ"מ ופרימי כ"ב הזכירם הרא"ש בתשו' כלל א'
 סי' ה' והריב"ש בתשו' סס' תנ"ד וכ"כ הזכירם הרב מו"ה שלמה
 אלפרנני אחד מרבני מצרים בזמן מהריק"ש בהסכמתו על פסק
 שלו (מובא בספרו אהלי יעקב סי' קל"א) „והרב רבי מאיר
 אבואלעפיא הלוי ז"ל ממשפחתי ומכית אביו כתב בחבורא דידיה
 דעבד לכוליה תלמודא ושמיה דחבורא פרטי פרטין כתב בפ'
 חזקות וכו'“ עכ"ל ומובא בס' מאור עינים שם וכתב המחבר
 בהערותו „נעתק בשנת ה'א ס"ז במתא טוליסולא ארוך יותר
 מפסקי רבי' נסים ובסגנון יפה מאד הנו מוציא הפסקים מן המשנה
 לבדה זמן הנמרא לבדה ולא ראיתי בו שיזכור שום חכם מן

האחרונים רק בפ' המוכר את הבית סי' מ' ב' וז"ל מסוגיא דרבי
 הננאל וכו' והיה בכ"י גם לר"ב אשכנזי והביאו בתשו' סי' י"ז
 (ד' נ"ו סע"ד) ובמקובצת לכתובות דה כ"ז ע"א וע"ב ונדפסו בשני
 קובצים בשאלוניקי בש' תנ"א, פרטי סנהדרין נזכרים בתשו'
 המיוחסות להרמב"ן סי' ק"ט והיו בכ"י לר"ב אשכנזי והביאם בתשו'
 סי' ד' (דף כ"ד ע"ג) ובסי' ה' (ד' כ"ט ע"ג) ועוד שם (דכ"ט ע"ד)
 ובשיטה מקובצת כתובות ל"ה ע"א ול"ז ע"ב ופרטי הוריות ע"ס
 פרטי אבות (ואין ספק אצלי שפרטי אבות הוא הפי' על אבות
 שהיה למהר"ש די אוזידה והעתיק ממנו במדרש שמואל) היו
 בידי הרב חיד"א כ"י על קלף ישן וכתוב בהם שחברם באייר
 וסיון שנת ד"א תתקס"ז כמו שכתב בשה"ג שם וכתב עוד שהן
 הן הי' הרמ"ה להוריות המובאים בתוס' הרא"ש שם לרוב ובעין
 יעקב רק שאותם שמביא הרא"ש הוא ממהדורא ארוכה אשר בה
 האריך בקושיות והיות ואותם שהיו בידו הם המהדורא קצרה
 והדר ביה ממ"ש בספרו שער יוסף דף ל"ג ע"ג דפריטי הרמ"ה
 אינו הרמ"ה שמוכר הרא"ש והי' סנהדרין נדפסו בשאלוניקי בש'
 תקניא וחידישויו נקראו יד רמה.

ב' אגרת תלונות על הרמב"ם אשר כתב לחכמי לונל המהר"מינו
 אהרן הכהן ב"ר משולם וחביריו אודות מ"ש בס' המדע ממשנה
 תורה בענין עוה"ב ותח"ה והוא השיבו קשות על תלונותיו ועל
 דבריו ועמד ליטין ולעזרת הרמב"ם ז"ל כנר' מהאגרת שכתב הרב
 להרמב"ן הנז' (ונר' מ"יש הרב שם להרמב"ן „זה ימים רבים הרבה
 משלשים שנה" שב' האגרת קנאות בין שנת תתק"ג לתתק"ס
 ושאו נתפשט ס' משנה תורה בספרד) וכתוב במנדול עוז פ"ה
 מהל' תשובה ובס' נהלת אבות לאברבנאל פ"ד משנה יפה שעה
 אחת ובס' עקדת הקדש חלק העבודה פי' מ"א ואז כתב הרמ"ה
 כתב אחרון לחכמי לונל על התנצלות הרמב"ם ככתוב במאור
 עינים חלק אמרי בינה פי' ומלבד התשובה הזאת עוד השיב
 לפני חכמי לונל הנז' והשיג על דברי הרמב"ם ובמקומות אחרים
 מס' משנה תורה כנר' במנדול עוז הל' ע"ו פי"ב ופ"ד ובפי' רבי'
 עובדיה פ"ד מהל' קה"ח [ע"ש בכסף משנה הל' י"ו] וגם על תשו'
 הרב להכמי לונל על שאלתם בטה' שפסק בס' קדושה שאין הבא
 על חייבי לאוין לוקה אלא אי"ב קדשה המובאת במניד משנה
 ר"פ מ"ז מהל' איסורי ביאה והר"א הכהן השיבו ובשם חביריו
 ואשר וקיים דברי הרב והוא השיב עליהם והרבו דברים ככתוב
 בשיטה מקובצת כתובות פ"ג דף ל"ה ע"ב.

ג' ס' מסורת סיג לתורה (והי' יוסף הספרדי בפ"י לאב"ע ס'
 תולדות סי' ל"ה קוראו מסורת חברית) ללמד בני יהודה האוחזים
 קסת הסופר במתנם למען יבינו בתורת ה' וידעו לכתוב ס"ת
 כהלכתה במליאות וחסרות ועל סדר אלפא ביתא ישלח שרשו
 ובראש הס' כללים בהסרות ויתרות, נדפס בפרינצי תק"י ובברלין
 תקכ"א.

ד' ס' לפני ולפנים, ס' קבלה מוכא בפ' הר"מ בוטריל על ס' יצירה ונר' קצת שהוא פי' ס' יצירה להרמ"ה.

ה' תשובות אשר השיב להכמי זמנו אשר מכללם הרמב"ן ז"ל כנ"ל הנם מפוזרות תוך חבורי הראשונים והיו בכ"י להר"ב אשכנזי כנר' בתשובותיו ס' י"ה מעתיק תשובה שלמה להרב ותשו' אחרת בש"מ לכ"ב ד' כ"א ע"ב.

ו' ס' גנת ביתן על ס' בראשית ע"פ קבלה עם פי' ריב"ט, הוא רבי' יצחק (ולא ר' יעקב, כמ"ש בשפ"י אות י' ס' כ"ח) ב"ר מודרוס ופי' רבי שם טוב בן אברהם כ"י בפפד"מ כמו שהעיד בשפתין ישנים ונמצא גם תוך ספרי הרב מוה"ד אופנהיים, אולי בא לידו משם.

1097 הרב מו"ה מאיר הכהן תלמיד רבינו פרץ בנר' בהנה"מ

סוף פי"ט מהל' ברכות ותלמיד מובהק של הר"מ ב"ב ומובאת שאלה לו ממנו בתשובותיו ד"פ ס' ע"ה ומובאת בתשו' מהר"ל ס' ר"ד ולא זוהי ידו ממנו גם בהיותו עצור במנדל אינונישהיים כנראה בהנה"מ הל' תשובה פ"ה וסוף פמ"ד מהל' תפלה זמן הרב מוה' יצחק מאופנהיים והשובו „שורש האמת והאמונה עין הרעת והתכונה. כו' מה ידעתי שלא תדע אך ענוותך תרבני" כמוכא בתשובת רמ"מ ס' ס"ז דף פ"ט ע"ד ונר' שקבל גם מן רבינו אשר כי כינהו מורי רבינו בתשו' מיימוניות לס' שופטים ס' י"ז והיה גיסו של רבינו מרדכי בר הלל בנר' בהנה"מ ריש פ"ט מהל' אישות. והוא חבר הנהגות מיימוניות כמ"ש בהנהגות אשרי להל' פסחים בקצרה וכ"כ הרמ"א בלקוטיו סוף ספר יוחסין, והרב מהר"ל בן חביב בתשובתו לה"ד אברהם שלום ס' ק"ל (דף ר"ב ע"ג) הפליג בשבח הספר.

1098 רבינו מאיר הכהן ב"ר יצחק מסרקוסטה הוא הרמ"ך

שמוכ"ר ר"ב אשכנזי בשיטותיו כמ"ש ברוש ב"מ (ד' אמ"ד דף י"א רע"א) היה בשנת ארבעת אלפים ותתקצ"ה ליצירה ככתוב במקובצת ב"ס דף ה' ע"א וחבר :

א' שטה למס' ב"ק ונמצאה בכ"י המחבר עם ר"ב אשכנזי בנר' שם ומכאן מהידושו' בשיטתו בכ"מ ובתשובתו ס' ל"ח ובמקובצת כתובות דף ל"ד ע"ב (כנ"ל ברור ומ"ש שם מסרמ"מ הוא מ"ס [וצ"ל מסר-קוסטה]) ושם קורא אותה הרב פסקי הר"מ ואינו יודע אם כוונתו להשטה ועל שהיא כתובה דרך פסק והלכות פסקות שנה קורא אותה כאן פסקי או אם הרב מלכד השטה לב"ק שעשה חבר גם פסקי ב"ק.

ב' שטה למס' כ"מ נמצאה ג"כ עם הרב הנז' והעתיק ממנה בשיטתו ועל דף ט"ז ע"ב מעתיק לשון רמ"ך שמוכ"ר בו להרמ"ה יצ"ו.

ג' שטה למס' גיטין כ"י היתה עם הרב חיד"א כמ"ש בשנה"ג ח"א אות מ' ס' י"א.

1099 רבינו מאיר בר קלונימוס בר מאיר משפירא אחי ריב"ק

משפירא (ע' אות י' No. 1033) כנראה ברובק ס' ש"ס ובס.

אביאסף המוכא בתשובת מהר"מ ב"ב ד"פ (סי' תקס"ה) ובמרדכי ובמות
סי' נ"ח נקראים עם ריב"א הלוי רבני שפירא ומביאו הר"ש בפ"י למשניות
ס' זרעים מס' כלאים פ"ח משנה ה'.

1100 הר"ר מאיר בר שלמה בן שהולא (או סהולה) בנוד אלחנארה
היה בדור הרשב"א ושאל מאתו כנר מתשובותיו (ח"א
סי' ר"ע ר"פ ואולי הוא אחי ר"י בן סהולה מחבר משל הקדמוני.

1101 רבינו מאיר בר שמואל מרומרוג התן רש"י ואבי הגדולים
רבינו שמואל ורבי' יעקב ורבינו יצחק אשר מת על פני
אביו*) וכתו ושמה מרים (שה"ג ברכות דף י"ז ע"א סי' ד' ובתשו'
מיימונית לס' קדושה סי' ה') היתה נשואה לרבינו שמואל בר שמה
מויטרי (ע' אות ש), דקרוק לו ולבנו רבינו שמואל מוכא
בפירש"י סוף פ"א דמנחות (מועתק מסתמא מהגליון) גם נזכרים ומוכאים
פירושויו בפ"י בנו הרשב"ם לב"ב ע"ג ע"א בס' התרומה סס' ט' וכתוס'
שבת צ' ע"א [ד' הבורית] ועירובין י"ג ע"א [ד"ה און] ובכמה מקומות קבל
מגדולי לותר כמו"ש בנו ר"ת בתשובה המובאת בש"ה"ל סי' י"א „ושמעתי
מאבא מארי ז"ל ששמע מרביתו מו' ומפירבותיו נאוני לותר שמע בן" וכו'
שצ"ל בס הישר ריש סי' שבי"ה „כך הביא רבינו מאיר זצ"ל מותר
וכו' בתוס' לערבי פסחים המוכאים במרדכי (דף קס"ה רע"א) „ואומר
ה"ר מאיר אבי רבינו תם כי בלותר התחילו מו' ובנו רבינו תם העיד
עליו למעשה ככתוב בתוס' ע"ז דף ג"ז סע"ב והראב"ן שאל ממנו ומבניו
[ע"י No. 451] וחברתוס' למסכת פסחים מוכאים בספר הישר סי' רנ"ב
1102 רבינו מאיר בר שמעון המעילי (ע' אות ש') הזכירו בס'
ארחות היים הל' שבת סי' שי"ז ובכל בו שם (ד"ו דף

ל"א ע"ב) והוא חבר:

א' סי' המעילי פי' הלבנות הרף ז"ל כנראה בשטה מקובצת כתובות דף
כ"ב ע"ב ודף מ"ד ע"א וכן נראה בתשו' מהרש הבדלה המובאת
בס' אורים גדולים דף ל"ח ע"ד ובתשו' הרדב"ז ד"ז ה"א סי' קס"ד
וחידושו מוכאים במקומות הרבה במקובצת הנז' והוא מביא על
הרוב לבעל השלמה וגם מביא להרמ"ה ולרבינו שמואל בר דוד
ב' שיטה לגדרים מובאת בבס"ף משנה הל' גדרים פרק ז' הל' י"א.

1103 רבינו מיימון הדיין אבי הרמב"ם בן רבי יוסף החכם בר יצחק
הדיין בר יוסף הדיין בר עובדיה הדיין בר שלמה הרב
בן הר"ר עובדיה הדיין ז"ל כ"ב הרמב"ם סדר ייחוסו בהשלמת פירושו
על משניות ובאגרת תימן חסר דור א' כי שם כתוב בר יוסף בר
יצחק בר עובדיה קבל מן רבינו יוסף הלוי אבן מנאש כמו"ש בספרו אשר
חסר ובדיני תפלה ומועד וכן כתוב בפ"י המשניות לשבועות פ"ז מ"ז
והרמב"ם בנו קבל ממנו (וע' אגרת תימן ד' באזיליא דף ק"ב ע"א) ומביא
דעתו בס' משנה תורה הל' שחיטה פי"א הל' י' והוא חבר:

*) לדעת הח' ר"א ברלינער היה לו גם בן רבינו הנקרא רבי שלמה ע"י: Magazin f.
d. W. d. J., XIII. Jahrg. S. 152 ff.

א' פירושים על התלמודי ככתוב בהקדמת הרמב"ם לפי המשניות ס' זרעים „וקבצתי כל אשר בא לידי מפירושי אדוני אבי ז"ל“.

ב' ספר בדיני תפלה ומועד בלשון הגרי מובא בתשובת רשב"ץ ה"א

סי' ב' ומעתיק שם לשון הספר שהזכיר לו השואל ומפרש אותו ע"ש.

ג' פירוש על ס' אלפרנאני קצור אלמוניטי נזכר בס' מאור עינים להר"ע

מאדומים פרק ט' (קב"ו ע"א) אך מה שייחס אליו עוד החכם הר"ר יוסף

דערנבורג (וויסענשאַפֿטליכע צייטשריפֿט פֿיר ייִדישע טהעאָלאָגיאַ

ערסטען באַנדעס ערסטעס העפֿט זייטע 108 אַנמערקונג * * *) חיבור

גדול בהליכת הובוכים ונשען על מה שכתוב בספר יסוד עולם סוף

מאמר ב' „מיימון יסוד החשבון בחבורה הגדול על עיר ירושלים“ הם

דברי הלומות כי הכותב הזה לא ידע שהדברים מניעים להרמב"ם

בחיבורו הגדול הוא ס' משנה תורה וכתוב שם בהל' קדוש החודש

פרק י"א הל' י"ז ע"ש.

1104 רבינו מכיר אחי רגמ"ה מובא כאבן העזר להראב"ן (קמ"ה ע"ד)

בתשובת הרשב"ם וא"כ הי' בן רבינו יהודה

[ע' 677 No.] וחיבר: פירושי אלפא ביתא מובא בפ' רש"י עה"ת פ' וישב

(מ"ג י') ובפ' רש"י עירובין דף כ"ב רע"א ובפסחים דף ג' ע"א ובחולין

דף כ' ע"ב ובתוס' גדה (דף ז' ע"ב) סוף ד"ה שמותי וכו' הישר לר"ת

סוף ע"ז סי' תקכ"ה ונראה שבצ"ל גם שם בס' אה"ע (במקום הגז')

ובדקתי בפירושי א' ב' של רבי מכיר אחיו של רגמ"ה ומצאתי כו'.

1105 רבינו מנחם הקדוש אבי רבינו עזריאל נו' בתוס' בי"ב פ"ד

ע"א וחולין (י"א ע"ב) חבר: ס' אורים ותומים קבלה

נחלק לשערים מובא בס' המלואים לבנו המובא בפ' ספר יצירה לר'

משה בוטאריל פרק ג' משנה א'.

1106 רבי' מנח"ם בר יעקב היה לו ישיבה אחת בעולם עם רבינו אליעזר

מגורמיוזא ורבי' קלונימוס בר גרשון ונראה ששלשתם הי'

בוורמיוזא כי הישבו כאחד מובא במרדכי יבמות סי' פ"ט אס"י התשובה

היא מובאת גם בהגה"מ ריש פ"ג מה גירושין ושם כתוב במקום ר"מ

רבינו יצחק נראה שהוא מ"ס שם כי הרא"מ בתשובה סי' ל"ז וסי' ל"ח

העתיק כמו בן ר"מ וכן מצינו א' מהפייטנים שהתם את עצמו בן והוא

אשר תקן יוצר לשבת שובה מנהג וורמיוזא וכן בפנקס הזכרת נשמות

ישן דק"ק וורמיוזא נזכר רבי' אליעזר ורבי' מנחם בזכרון אחד א"כ

דברים נכרים ששם היה משכן בכודו, וקרוב לודאי שהוא הר"ר מנחם

מוורמשא (כצ"ל ככתוב בר"י סי' פ"א) הנזכר בפסקי רקנאטי סי' תק"ז.

1107 רבינו מנחם ב"ר מכיר ונקרא רבינו מנחם המכירי היה אחי רבינו

נתן עי' אות נ') ולפי הנר' משם קבל ממנו ושאל מן

רבינו יצחק ב"ר יהוד' בן דודו ככתוב במחזור ויטרו כ"י סי' תס"ב

„שאלה זו שאל ר' מנחם מכיר את בן דודו ר' יצחק ב"ר יהוד' ומובאת

תשו' ר"י ב"ר יהודה לו בפסקי רקנאטי סי' תקפ"ט (ומ"ש שם דודו

צ"ל בן דודו) ואין ספק שהוא הר"ר מנחם תלמיד רש"י א' ממסדרי ס'

לקיטי הפרדס אשר הוסיף בסופו וכותב בדף י"ט ע"ד ודף כ' „ואני

מנחם" איזה פעמים [ושם כ' ג"כ אבל אני נתן אחיך]*) ומוזכר ששאל לרבינו יצחק „שאלתי את פי מורי צדק“ (דף כ' ע"ב ונר' שם שהיה משכן כבודו במנצא וששאל גם לרבינו ווירמש אחרי מות ר' יצחק הלוי, מסתמא לרבינו יעב"ץ אשר הרביץ תורה שם ומלא מקום אביו ובית דינו [ע"ל No. 1062] והוא אשר הבר על גזירת הקהלות בשנת תתנ"ו אשר היתה בימיו הקינה „אבל אעורר“ ע"ס א"ב ולבסוף חתם שמו אנכי מנחם העלוב כ"ר מכיר וגם הבר כמה פיומים וסליחות וחתם שמו מנחם או מנחם ציון ב"ר מכיר ובמרדכי פסחים סי' תקנ"ז מובאת תשובה להרב.

1108 רבינו מנחם בר נטרונאי המכונה רבי קובלין או קופלין מוורצ-בורק כנראה במרדכי ב"ב סי' תר"ד היה בזמן מהר"מ בר ברוך כנראה מתשובתו ד"ק סי' י"ז והרי"ן תשובות עמו כנר' בתשו' מיימוניות לס' נשים סי' ל"א וי"ט וחיבר קובץ מפסקים ודינים מובא בתשו' מיימוניות לס' קנין סי' י"ה וסי' כ' ולס' משפטים סי' י"ד וסי' ושם בסו' ב"ג קורא אותם נמוקיו ואין ספק שהכל אחד ואולי הוא קובץ של הר' מנחם הלוי המובא במרדכי ה"ל נדה סי' תשל"ט וגם קונטרס לו מובא בהנה"מ ה"ל שבת פ"ו איזה פעמים.

1109 רבינו מנחם בר פנחס מעיל צדק הוא הר' מנחם ממירזבורק הנק' רמ"ט כנראה בתשובו' מהרי מינין סי' י"ג ששם מועתק מספר רמ"מ פסק בענין מיאון וחתום עליו כנו' ונראה ששם ספרו הוא מעיל צדק וכ"כ מהרש"ל ביש"ש ב"ק פ"ה סי' ס"ז שם מביא פסק להרב ומסיים ע"כ דברי מוה' מנחם בר פנחס במעיל צדק שלו ומביאו עוד ביש"ש קדושין פ"ק סי' ג"ה (וגר' שמה שנדפס שם מעגל צדק צ"ל מעיל צדק וכן מ"ש שם קודם לזה מוה' מנחם מורנקבורט צ"ל ממירזבורק) ומביאו גם בתשובתו סי' כ"ה וכתב מהרי"ו שדירתו היה במדינת זכשן והיה למדן מופלג גדול כדורו הרבה דינים ופסקים בתשובתו סי' קל"ג שכתב וקבץ וחבר מהם ספר גדול ואותו ספר מצוי במדינת זכשן וכל מנהג מדינת זכשן אחר אותו ספר והרבה דברים ופסקים נעתיקם מספרו והם בידי וקצת מנמוקיו נדפסו בסוף התשובות הנז'.

1110 רבינו מנחם ב"ר פריץ מיואני [Joigny] הי' בזמן רבינו יונה וחתום עמו על החרם המובא בתשו' מהר"מ ב"ב דק"ס ע"ד והיה בר פלוגתיה כנראה מהמעשה המובא קדושין דף נ"ב ע"א תוס' ד"ה והלכתא ומאחרת המובאת שם דף מ"ה ע"ב דתוס' ד"ה בפירוש ובהנה"מ פ"ג מה' אישות הלכה י"ג ובמרדכי סי' תקי"ה פסקי רקנאט סי' רל"ז ומובא עוד בתוס' ערובין (דף ס"ה ע"א) ופסחים (דף קי"ו ע"א) וימא (דף ו' ע"א) ובעירובין דף י"א ע"ב ודף י"ז ע"א ובשאר מקומות.

1111 רבינו מרדכי מגרמיוא מובא בהנהגות מרדכי יבמות סי' ק"ה ובהנהגות כתובות סי' ר"צ ונראה שחיה בעת ההיא.

1112 הר"ר מרדכי בר יצחק האזובי בקרקשונא הי' מבני דורו של הרשב"א ושאל מאתו ככתוב בתשובותיו (ח"ג סי' רי"ד וסי' ר"פ וסי' ש"ב וחי"ד סי' רע"ה ורצ"ה).

(*) ועי' בפרדס סי' ק"ב תשו' של ר' נתן שהשיב לר' מנחם אחיו ועוד שם סי' רל"ג, ובסי קס"ו „שאלתי אני מנחם“.

1113 הר"ר משה בן זכריה כפאס (ע"ל אות ד' ס"ה) ה' נימי הרשביא ושאל מאתו כנר בתשובותיו (ח"ג סי' רכ"ה).

1114 ר' ינו משה בר' יואל מרכני רעגענשפורק בזמן רבינו יצחק בר מרדכי (ע"ל No. 1082) ותלמיד ריב"א הלוי (שם סי' מ"ב) והוא הר"ר משה מרעגענשבורק הנו' בתום יבמות ס"ח ע"ב והשיב להראב"ן כנר בספרו (ע"ל No. 451) והזכירו עוד בדף קכ"ה ע"ד ושאל מן רבינו יעקב הצרפתי שהוא רבי' תם ככתוב שם דף קמ"ג ע"א.

1115 רבינו משה בר' יעקב מקוצי היה בסוף האלף החמישי תלמיד מובהק של רבינו יהודה בר' יצחק מפאריש (No. 999) ואבי אמו היה רבינו חיים הכהן ומובא בתוס' לברכות דף י"ד ע"ב ומ"ג ע"א והוא סבב בארצות ספרד ושאר ארצות אדום לחפש מומי הדור להוכיח גלויות ישראל ודבריו עשו רושם בדרך דברים היוצאים מן הלב וכאשר דרש בספרד בשנת התקצ"ז בענין בעילת בת אל נכר הוציאו נשים נכריות רבות (ח"א סי' קי"ב) וגם משמים הסכימו על ידו בשנה הנו' בהויכחם אמין הקב"ה זרועותיו בחלומות היהודים והגוים ובחזיונות הככבים ותרנו הארץ ותהי להרדת אלהים ועשו תשובות גדול' וקבלו אלפים ורבבות מצות תפלין מיוזות וצניצ' (ח"ב סי' ג) והיה זה דרכו לדרוש במעלת התורה והעבודה להמשיך לב ישראל לאביהם שבשמים ואח"כ בענין המצות אשר יעשה אותם האדם וכתהלת האלף הששי נתעורר ע"י שנראה אליו בהלום קום עשה ספר תורה משני הלקים לחבר ספר המצות (וכבר הזכירו הרשב"א בתשו' ח"ד סי' מ"ח ורמ"ז) נהלך לשני הלקים ספר מצות עשה וספר מצות לא תעשה והוא.

א' ספר הסמינ' אשר בידינו אשר חברו אחר עבוד שנת ארבע מהאלף הששי כנראה במ"ע קנא קנב קננ' חלק א' ממנו כולל השס"ה לאוין וה"ב הרמ"ה עשין עסו המש מצות מד'ס ערוובין ואבל ותשעה באב ומנלה והנוכה והוא הולך תמיד בעקבות הרמב"ם וגזעו ויניקתו ממנו ומעתיק לשונו תיבה כתיבה בכל מקום ואינו משנה לשונו אפילו במקום מעות דמוכה (כנראה בעשין סי' י"ט דף ק"א ע"א שקרא לברכת השיבה שופמינו שהיא הברכה היא מברכת שמונה עשרה הברכה ה"ב להמשכו אחר לשון הרמב"ם כהל' תפלה פ"ב הל' י"ח ופ"י הל' י"ג אם כי אין ספק שבחפזו כתב הרב כן כאשר ההליט הריב"ש בתשו' סי' תפ"ה) ואינו חלק עליו וזולת במקום שבעלי התוס' הולקין עליו ובלעדס אינו מרים ידו ורגלו נגדו וכל יניקתו מהם ואינו מביא אלא דברי תוס' שאנין אבל דברי התוס' ממוך לא ראה אפשר שהסמינ' קשיש יותר מרכינו אליעזר ממוך שסידר תוס' שלנו (מהר"א שמיין כביאוריו דף ש"ה רע"א וע"ג) כמיש מהר"ט אלאשקר בתשו' סי' כ"ו וכ"ב מהרש"ל בתשו' סי' ל"ה, וכ"כ עוד בתשו' המובאת בתשו' מהרמ"א י' סי' ס"ז. — נדפס בד' שונצינו רמ"ט וכוניציא ש' רפ"ב ועוד בשנת ש"ז 2 ובסופו תוספות וחדושים הרב מו"ה אלי' מזרחי על הל' ערכי פסחים יו"ט חמין שופר ויומא סוכה לולב חנוכה

ומגלה מהספר (נדפסו בקונשטנטינא רפ"4), ואחריו באורי הרב מוה' אייזק שטיין, ונדפס עוד עם חי' הנז' ונוסף עליהם ביאורי הרב טהרש"ל אשר נדפסו לבד בבמילואה ש"ס 4 ע"י הרב מוה' אלי' לואניץ וקרא אותם עמודי שלמה ובסופו הנהות הרב מוה' העשיל' בשקלאון [קאפוסטתקסון] 2 ונדפסו עוד ביאורי הרב מוה' היוסף קרעמי-ניץ על הלאוין בויניציא ש"ס 4, והרב מוה' הייסבנבנשתי חבר עליו ס' דינא דהיי ב' הלקים והרב מוה' יונה נבון עשה ביאורים לתוספות הרא"מ ונדפסו על ערבי פסחים ויו"ט וחמץ ושופר בספרו נחפה בכסף ועל יומא סוכה לולב הנוכה ומגלה בספרו גם מקושר, והרב מוה' יהודה ננאר גם הוא עשה ביאורים על ההלכות הנזכרים ונקראו בשם מועדי ה' ונדפסו עם הסמ"ג מהלכות אלו באמצע ובצדו האחת תוספי הרא"מ ובצד השנית ס' מועדי ה' בליוורנא תקס"ח 2 ובס' יד מלאכי דף קפ"ג ע"ג וע"ד מביא כללים בדברי הסמ"ג אשר לקט מהמחברים שקדמוהו.

ב' פשטים על התורה מובאים בחקדמת הס' מנהת יהודה ובספרו כמה פעמים (וע' מ"ש לעיל אות ב' ריש דף 300) ואין ספק כי כונתו לבעל הסמ"ג אשר קוראו הר"מ מקוצי בס' שופטים דף פ"ב רע"ב (ועל דברת הר"ב ועד לחכמים ח"א אות מ' סי' ד' שמביא בס' דברים להר"מ מקוצי ואח"כ לסמ"ג אשר לפי דבריו ליתא להקושיא יש להשיב שהכר פשטיו קודם הסמ"ג ואז לא נודעו לו עדיין דברי הר"ר יוסף מקרפנטראס או מקרטרש אשר הביא שם לאוין קי"ג וקי"ד.

1116 הרב מוה' משה בן הר"ר יצחק אלאשקר היה מיוצאי ספרד

כנראה מ"ש להרד"ך (סי' כ"ג) מדותי תרומות ממדותיהן של רבותי רבני ספרד גדולי עולם והוא קבל מן הרב מוה' שמואל באלנסי כמ"ש בביאורו לטור י"ד סי' ל"ט (מובא בס' קורא הדורות דף ל"א ע"ב), „וכאשר הייתי בימי חרפי שאנן ושלוו בית ועד ללמוד וללמד כו' אחרי ששמשתי ומים יצקתי ע"י אדוני הרב המובהק ר' שמואל באלנסי ז"ל וכו'“ ועבר בתונס כנר' בתשו' יכון ובועז ח"ב סי' כ"ג ששאל בהיותו שם להר"ש נכד התשב"ץ והשיבו בכבוד גדול ובפטרין ושם הריץ תשובות עם הרב רד"ך מקורפו כמ"ש (סס' ג"ב) „וכבר נשאלתי על דבר אשר כזה באת מהר"ר דוד הכהן נ"ר בהיותי בפטרין“ ועברו קצת דברים בינו ובין הרד"ך ואת והב בסופה (ע' תשובותיו סי' ג' ומס' כ' עד סי' כ"ד) ובהיותו בתוך הגולה השיב תשובתו סי' כ"ט כנר' מהתחלתו „בעלותי ההרה ואני בתוך הגולה על נהר אוב"ל ואולי נהייתי ונהלתי והודי נהפך עלי“ ומשם בא למצרים כנר' בתשובותיו סי' כ"ג „ואחר שזכני השם ובאתי לארץ מצרים.“ וכ"כ עוד בס' ק"ז „ואחר כמה שנים בא לידי כמצרים ס' המכתם“ ושם נתקבל לדין והרביץ תורה והוא אהד מהגדולים אשר הלכו באוהב ענינים על הרב מהר"י בירב כנר' בתשו' סי' י"ז ובקונטרס הסמיכה סוף תשו' מהר"ל ביח ד' ש"ח ע"ב (ועי' תשו' מהר"י בירב סי' ג"ז ובתשו' זקן אחרון סי' רכ"א)

ועוד בס' ל' אועוד בס' י' (ושם כתב עליו מרורות והיא מועתקת בתשו' מהר"ל ב"ה סי' קל"ו ע"ש ועי' תשו' רשיך ה"ג סי' א') וס"א (ועי' תשו' הרדב"ז בח"א סי' נ"ו ונדפסה גם בדברי דוד סי' נ"א ותשו' המב"ט ה"א סי' מ"ט) ועוד בס' ס"ג ולע"ת זקנתו הלך ממצרים לירושלים תוביב התן עפרות הרבות ירושלים בעוד מהר"י בי רב כהנים כנר' בקונטרס הסמיכה (שם ע"ג) כנר' בתשובותיו לרבני קנדיאה רס"י קי"ב וקי"ג וקי"ד וכ"כ אליו מהר"מ מפאדוואָה בתשובתו סי' כ"ט בענין מחלוקת הזה, "אשריך שאתה בירושלים תוביב ומצודתך פרוסה בעיר קנדיאה" (ושם כ' בתוך דבריו, "מעיד אני עלי שמים וארץ שהרי אני כבן שבעים וחמש שנה" וכאשר כ' התשו' ההיא כבר היתה מ"כ של מהד"י בי רב (אשר היתה בשנת ש"ו) כנר' שם שכ', "הלא תראה כי ה"ר יעקב בי רב ז"ל הורה בה להתיר" ובשנת הבק"ר הסכים על פסק הרב המב"ט כמובא בתשו' ה"א סי' ס"ה ומסתמא עלה אל האלקים שם בירושלים אך שנת העלותו לא ראיתי עד הנה ואלו חבריו:

א' סי' גאון יעקב ביאור דברי הרב בעל הטורים כמ"ש הרב בעצמו בתשובתו להרד"ך (סי' כ"ד, "עוד הודיע אותי כ"ת על גדולת רבינו הרב בעל הטורים ז"ל וכו') ומי כמוני אשר ידע בהן ערכו ויתן עוז למלכו ומי כמוני מהפך בזכותו כי ביארתי את דבריו וכמניד משנה חברתי על ספר מספריו ועברתי בין בתריו הביאני המלך הדריי, "וכתב עוד בתשו' לבנו' (סי' ק"ז), "כל זה כתבתי בגאון יעקב שהברתי" ימ"ש לעיל בשם הר"ב קוה"ד נר' שראה הם' בכ"י וגם הרב מו"ה הידי"א ראה אותו על טור א"ח בכ"י במצרים כמ"ש בס' שהי"ג ח"א אות מ' סי' מ"ג וכחיב אות נ' סי' ד.
ב' ביאור על פי' רש"י על התורה כמו ביאור הרא"ם כ"כ בשנה"ג ח"א שם בשם קוביץ כ"י.

ג' פי' על מס' אבות הביאו הרב מוהר"ש אוזידה בס' מדרש שמואל.

ד' שאלות ותשובות שהרי"ן עם חכמי דורו ה"ה מהר"א מזרחי, מהר"י בי רב מהר"ל בן הכיב, הרד"ק מעיר קורפו, מו"ה אליה קפשאל' ובר פלוגתי' מו"ה יהודה דילמדינו רבני קנדיאה והמה קב"א סימנים ובס' קי"ז משיג על הרב רבינו שם טוב בספרו ס' האמונות (והסי' הזה נדפס לכד בסוף ס' האמונות בפירארא ש"ו) ובסוף הספר איזה בקשות ותפלות להרב (יסודתם כהררי קדש, מהם נר' כי מלבד היותו חכם כלול מכל החכמות כנר' מתשובותם גם חכמת הנסתר לא נפלאות היא ממנו וכמו שנר' ניכר הפיוט להרב שאומרים העומדים באשמורת הבוקר ושם התום שלמה משה אלאשקר אולי נתוסף לו שם שלמה בסוף ימיו ויותר נר' שהרב השלים רק הפיוט מאותיות משה עד סופו וראשית' הפיוט אולי הוא לר"ש בן גבירול וקצת ראייה לזה שהפיוט הוא לשני מהכרים שהספרדים אומרים רמ' אותיות שלמה נדפסו בסביוניטה ש"ד [ועוד סדילקאוו תקצ"ד].

1117 הרב מו"ה משה בר יצחק מינץ הלוי הנקרא רמ"מ היה במאה השלישית להאלף השישי (ואין זה מהר"מ מינץ שכתב

ממנו בגוף עין היים פ' בראשית ששמע ממנו כמו שסבר הרב בעל סה"ד) והיה תלמיד מהר"י ווייל (בתשו' סי' סד וקט') ושאל ממהר"י (ע' אות י' סי' פ"ב) ומכני דורו היו הגדולים מוה' זעליקמן כינג סג"ל ומהר"י ברונא ומהרי"ק ומהר"י מינץ אשר היה שני בשני עמו בני שני אחים (ע' תשו' הלק"ט ח"ב סי' רפ"ו) והרכיץ תורה באשכנז ארץ מולדתו בלנדויא (סי' מ"ט וס"ד) ובוורצבורק (סי' א') ובמנצא (סי' ל"ב ול"ז) והיה שמה כאשר באתה העיר במצור וכאשר נלכדה ובכותה נשלל מן הרב רוב ספריו אשר בתוכם היו הרבה מתשובותיו והתשובות שהשיבו לו הגדולים כמ"ש בהקדמת ספרו ובהודש סיון בשנת רכ"ט בא לבננברק אשר בכאו לשם היה הקהל כצאן אשר אין להם רועה והרב תקן להם כל מילי דמתא וסדר מנהגים טובים (סי' מ"ה וס' פ' פ"א) ומשם בא למדינת פולין לק"ק פוזנא (לפי מה שכתוב בתשו' סי' קי"ד בשנת רד"ל לב"ע אך נראה שהוא ט"ס לפי מה שכתב בס' ק"ט בדיני כתובה בסופם „האי סדר הכתובה והנשואים דלעיל סדרתי בהיותי באשכנז בק"ק בבננברק ואחר שבאתי למדינת פולין לק"ק פוזנא כו" ופרט הכתובה הוא שנת חמשת אלפים ורנ"ט לב"ע וא"כ היה אז עדן בבננברק) וכנראה מתשובתו סי' ק"ז עלה בדעת הרב לעלות לאדמת הקודש תוכ"ב ולא נודע אם הוציא מחשבתו לפועל והוא חבר וסדר ספרתשובות ק"ך סימנים עם הקדמה ומפתח בראשם נדפסו בקראקא שצ"ו 4

1118 רבינו משה מאיברא או מאיברא וגם מאיוורא הוא ר' משה בר' יום טוב כמ"ש בתשו' מים עמוקים ח"א סי' ל"ז אחי רבינו

שמואל מאיברא (ע"ל אות ש) והם גדולי איברא הנזכרים בתשו' מהרי"ק שורש ק"ס והוא אחד מבעלי תוס' ומובא בכ"מ בתוס' על התלמוד (ויש לתמוה בזה על גדולת חכמתו של הר"א מורחי שב' בתשו' ח"א סס' פ"ב שלא נזכר שמו בשום חבור ולא בשום מאמר של שום פוסק כלל, אולי אשתמיט מיניה לפום שעתא שמר"מ בר' יו"ט הוא הר"מ מאיברא) ובפרט בתוס' ברכות כמו בדף י"ב ע"ב (ומה שנדפס ר"ה ט"ס]בנר' במרדכי) ובמקומות הרבה וגם אליו כווננו בכתבם הר"מ סתם ולא אל הר"מ מרי"ב או אל הרמב"ם כמו שסבר הר"ב קוה"ד ד' י"ז ע"א ובנר' במרדכי במקומות ההם ולכן קרוב מאוד שתוס' הקצרות לברכות (כן נקראים בתה"ד סי' ק"ח) שלנו אשר אינם לא מתוס' שאנץ ולא מתוס' טוך (ולכן לא תמצא בתוס' שלנו מה שרמזו עליהם התוס' במס' אהרת כנר' בחגיגה דף ט' ע"ב ד"ה או ע"ש אבל נמצא כן]בתוס' ישנים לברכות כ"י אשר היו בודי הר"ב שיח יצחק כנר' מלשוננו]בימא דפ"ז ע"ב על התוס' ד"ה להאמר) כמ"ש מהרש"ל בתשו' סי' מ"ד וגם אינם תוס' רבינו יהודה כמ"ש לעיל [No. 999] נתקצרו מתוספותיו הנקראים תוס' מאיברא ונכתבו על אחיו ר"ש ככתוב בתוס' ערוכין דף ו' ע"ב בד"ה עד ואולי קבל ממנו כאשר נר' קצת בתוס' ביצה דף כ"א ע"ב ואין ספק כי הוסיף עליהם מהידושויו ומובאים גם בהנהות

מרדכי סוף מס' שבועות ונקראים גם שיטה מאיברא בתום' ביצה דף נ' ע"א ובתש"ו מהר"מ ב"ב ד"פ סי' תר"ח ע"י אחד מתלמידי מהר"מ מרוטנבורק כנר' שם דף כ"ט ע"ב ומדברי תוס' אחרים ראשונים ואחרונים ויען כי באמונה עשה ולא רצה לשנות לשון רבותיו לכן כתב כ"פ פירש"י ופ' הקונטרס בדף א' כמו בדף כ' ע"א וגם מלשון הראב"ה עורב בתוכם (ומזה בא מ"ש בד' י"ג ע"ב ד"ה שואל נראה על מ"ש במרדכי בשם הראב"ה) ויען כי שניהם הרב מחבר התוס' לברכות והרב המרדכי שניהם שאבו ממקור אחד מזה בא בכ"מ ההתדמות וההשוואה בלשונם ממש מלה במלה וגם בתום' ביצה אשר הם תום' הר"פ (ע"י אות פ') מוכא הר"מ מאיברא כ"פ ובתום' שבועות ה' סע"ב והוא חבר :

א' תום' סביב ספר הלכות רב אלפס כנר' בתום' ברכות דף כ"ו ע"ב (ומש"ש כאלאזור צ"ל מאיברא וכנר' במרדכי) וכמ"ש בתש"ו מים עמוקים ה"א סי' ל"ז וכן כתוב בתש"ו מהר"ק סי' נ"ב.
ב' תום' על מס' שבועות מוכאים בתום' שלנו שם ד' ל"ה ע"א ולמכות במרדכי סנהדרין סי' תרצ"ה וחבר גם על מס' אחרות ככתוב לעיל.

1119 רבינו משה ב"ר שניאור נר' מס' ארחות היים הל' ת"ת סי' כ"א

(ד' כ"ט סע"ב) שהוא אחי ר' שמואל בר שניאור (ע"י אות ש') שכתב „והרב ר' שמואל מאיורא רבו של הר' יונה ז"ל ואחיו של ר' משה (כצ"ל ומה שנדפס ר' שמואל הוא מ"ס) דאיורא כו" וזעם כי אחר נשיקת אדמת קדש מקום משכן כבודו עמו הסליחה בזה כי רבו של הר' יונה אינו הר"ש מאיברא כי הר"ש מאיברא הוא ר' שמואל ב"ר יו"ט ואלו רבו של ר' יונה היה ר' שמואל ב"ר שניאור. מ"מ נקוט מיחא פלגא שר' משה ב"ר שניאור היה אחי ר' שמואל. ומזה בא הטעות בנמוקי יוסף הל' ציצית דף ע"ה ע"ב שבי' הר"מ בר"ש במקום הר"ש והוא חבר :

א' תום' על מס' נדרים מוכאים בפ' הרן לנדרים דף נ"ו ע"א ואין ספק שחבר גם על מסכתות אחרות מהתלמוד.

1120 רבינו משה שניאור מאיברא תלמיד מהר"מ חבר :

א' ס' על הכל ונקרא כן על שמתחיל על הכל יתגדל ויתקדש מוכא בס' קנה בינה ד' ל"ז סע"א בענין ההפסקות שבפסוק שמע ישראל (ושם חסר תיבת יתגדל) ובס' באר מים חיים למו"ה חיים עובדי' ח"ב בסוף פי' לפסוק שמע ישראל וכנר' ענינו דינים.

1121 הרב מו"ה משה מולין בר יקותיאל הלוי במננצא כנר' במהר"ל

הל' ליל ויה"כ שהוא השואל לרבני הגולה בשאלה המוכאת סוף תש"ו מהר"ל נראה ממנה שנשאלה בשנת קכ"ט וחתום ראשון על תקנות שום שנעשו מ"ו אב קמ"א המוכאות בתש"ו רמ"מ סי' ו' ובתחלת זמנו לא היה מצוי עדין ס' הראש ככתוב במנהגי מהר"ל הל' ערובי הצרות וכתב הרב שה"ג ה"א אות י' סי' ל"ז שנראה שכינויו היה מולין כמ"ש בשמות הנמין דף נ"א משה המכונה מולין ומיון להאמת כי כן

כתוב להדיא במהרי"ל הל' הנעלה „והעיד הרב הנז' על אביו מהר"ר מולין ז"ל" וכן בהל' ערוכי הצרות הוא היה אבי הגדולים מוה' זלמן (ע' No. 818) ומהרי"ל ומוה' יקותיאל ומוה' שמעון (הנזכרים בתשו' מהרי"ל ועי' ע) ומוה' גומפריכט (נז' במנהגי מהרי"ל הל' ברכות והל' מילה).

1122 הרמב"ם הוא רבינו משה ב"ר מיימון הספרדי מורע דוד מלך ישראל (כ"ה הרשב"ש בס"ס מלחמת מצוה) ומנוע רבינו הקדוש כ"כ רבינו אהרן הכהן מלוגיל בתשובתו על תלונות הרמ"ה על הרב טובא בס' נחלת אבות פ"ד משנה יפה שעה אחת) נולד בקורטובה בערב פסח כן העיד נכדו רבינו דוד בסוף פי' מסכת ר"ה להרב ב"י כמובא בס' מאור עינים חלק אמרי בינה סוף פ' כ"ה וכ"כ בס' היוחסין דף קל"א ע"ב וכתב עוד שע"פ היה אז ביום השבת ושנולד שעה ושליש אחר חצי היום, אבל שנת לידתו לא אתידע לן בכירור כי לפי מה שכתב הרב עצמו בחתימת פי' המשניות שהשלימם בשנת ע"ט לשטרות בהיותו בן שלשים שנה א"כ נולד בשנת אלף תמיט לשטרות שהוא ליצירה ד' אלפים תתצ"ה ולפי עדות נכדו הנז' וכ"כ בתשובת רשב"ץ ח"א סי' ע"ב ובס' ב"י למוה' שמואל בן סיד (טובא במדרש תלפיות ח"א דף קל"א ע"ג) נולד בשנת אלף תמו לשטרות והוא ליצירה ד' אלפים תתצ"ב (ויש לתמיה בזה על הר"ב שהג' ח"א אות מ' סי' ה' שכתב שהוא שנת תתצ"ג ליצירה. ולא זכר שר כי מנין השטרות מתחיל משנת ג"א תמ"ט ליצירה ע' מאור עינים חלק אמרי בינה פרק כ"ג), ולפי מ"ש בס' יוחסין נולד בשנת תתצ"א והוא קבל מאביו רבינו מיימון הדיין כנר' בפ' המשניות לבכורות פרק ה' ולבלים פי"ג מ"ד אך מה שכתב רשב"ץ שם שקבל מן רבי' יוסף הלוי אבן מגאש (וכ"כ הרשב"א במיוחסות לרמב"ן סי' צ"ב והר"ן בפ' על הרי"ף עבודה זרה דף שמו"ג ע"א והה"מ בפ"ו הל' ז' מהל' זכיה ומתנה) שנראה מחבורו פ"ה מהל' שאלה ופקדון וכזה הורו רבותי רב יוסף הלוי ורבו, ועליהם רמז בכ"מ שאומר בחבורו סתם רבותי וכן מפי' לאבות פ' בן זומא ז"ל וכבר הורה בזה רבנא יוסף הלוי לאיש אחד' באנדלוס כו' וכ"כ בס' יוחסין בשם כל המפרשים והשיג עליהם כי כפי סדר הדורות אי אפשר כי ר"י הלוי נפטר בשנת תתק"א וא"כ היה ר"מ כמותו בן י' שנים ולפי מ"ש לעיל בשם נכדו רבינו דוד והרשב"ץ בן י' שנים, והחוקקואחריו ומלא את ידיו הר"ב יד מלאכי דף קפ"ב ע"ג [ד' בערלין, 127] ממ"ש הרמב"ם עצמן בהקדמת ס' זרעים „וקבצתי כל אשר בא לידי מפירושי אדוני אבי ז"ל וזולתו עד רבינו יוסף הלוי כו"ז זה הלשון מורה באצבע שר"י הלוי היה קדמון ממנו ועוד הודאה שניה מפי הרמב"ם עצמו דלאו רבו היה ממ"ש בפ' המשניות מס' שבועות פ"ו מ"ז וכך ראיתי אבא מארי ז"ל משכיע אותם פעמים הרבה על זה הלשון כמו שראה לרבו ולרבינו (בן מועתק לשון הרב בס' י"ט אבל בתלמוד ד' פפד"ט אשר לפני הנז' כמו שראה לרבו לרבינו כו') יוסף הלוי ז"ל משביע תמיד ולכן החליט דמה שקרא הרמב"ם להר"י הלוי ולרבו הרי"ף רבותיו לא טפני שהיו רבותיו ממש רק דרך כבוד קראם כן לפי שהיו קדמונים ממנו וממקומו

הוא מוכרע שהרי כתב רבותי על ר"י הלוי ורכו הריא"ף לדרבו של הרשב"ץ כייל לרכו של ר"י הלוי בשם רבותיו אע"פ דלאו רביה הוה עכ"ד בקצור והרב מוה' חיד"א בס' שה"ג ח"ב אות מ' ס' ח' כתב גיב שדבריהם ברורים והביא מ"ש בס' עומר השנחה פי' משלי שכתב בס' טו"ב על פסוק עמרת זקנים בני בניו וז"ל כמ"ש על הרמב"ם בשעת פטירת הריא"ף ז"ל נכנס אצלו ונשק ידו והוא כבן ה' שנים ואמר שלא זכה למה שזכה אלא באותה נשיקה שנשקו וברכו והאציל עליו מחכמתו עכ"ל ודברים ככתבם לא יתכנו כי הרמב"ם נולד כשלושים שנה אחר פטירת הרי"ף והקרוב עלי שהענין אמת רק במקום הרי"ף צ"ל מהרי" מינש והיה בן שבעה שנים הרמב"ם והיה קבוע בלב הרמב"ם ואביו שברכת הרב עשתה פירות ולכן קראו רבו עכ"ד ונראים דבריו כי טעות כזה בקל נהיה רק ע"י החלפת פ' במ' שהיה כתוב הריא"ם (כדרך הקדמונים לקרוא לר"י הלוי הרא"ם) וטעה הסופר וכתב הריא"ף, ונראה לי עוד טעם על מה שקראו רבו יען כי היה רבי' דרבי' רבו של אביו כנראה מלשונו בפ' המשניות מס' שבועות המובא לעיל וכדרך הקדמונים לקרוא גם לרבי' של רבותם בשם רבינו (ע' אות ש' ר' שם טוב בר"א) אך מן הראב"ד בהשנות הל' כלאים פ"ד והל' שבנים פ"ז הל' ו' נר' שהי' רבו ממש כי מבנהו שם רבו, אם לא נאמר שהראב"ד כתב בכ"י רבי' בן מינאש, כמ"ש בהשנותיו להל' מא"ס פ"ט הי"ז ומעתיק מהכ"י שינה וכתב במקומו רבו). והרב עוב ספרד ארץ מולדתו מחמת גזרת שמו ונכנס לים הוא וכיתו בליל יום א' ד' אייר תתקכ"ה וביום ש"ק ב' אייר עמד עליהם נחשול שבים לטבעם ואז קבל הרב עליו ועל בני ביתו אלו הב' ימים לימי צום וצדקה עד סוף כל הדורות ובליל יום א' ג' סיון יצא מן הים בשלום וכא לעבו וביום ג' בשבת ד' מרחשון שנת כ"ו ליצירה יצא מעכו לעלות לירושלים והתפלל בכית הגדול והקדוש ביום ה' ו' מרחשון וביום א' ט' מרחשון יצא מירושלים לחברון ונשק קברי האבות במערה ואותו יום עמד במערה והתפלל, וקבל עליו אלו הב' ימים ששה ותשיעי במרחשון שיהיו לו כמו יו"ט ותפלה ושמתח בה' ואבילה ושתיה, כן הי' כתוב באריכות יותר בכ"י הרב ולשונו בסוף שיטת ראש השנה שנעתקה בעכו מכ"י הרב ז"ל כמוכא בספר חרדים (דף ס"ו ע"א) ואין ספק כי משם נסע הרב (ע' פי' המשניות בפרה פ"ג מי"י) לגור בארץ מצרים (ויש לתמוה על בעל שה"ק המביא (בדף מ"ג ע"ב) בשם קונטרס ישן שזה היה בשנת תתקס"ח ושכח מה שהביא הוא בעצמו לעיל מינ' שאז כבר נח נפשיה דהרב (וע' בס' כפ"פ פ"ה ד"ח סע"ב) וכתוב בתשובות הרב מוה' יעקב פראני מהמה כ"י ס' ס"ה (מוכא בשה"ג ח"ב אות מ' ס' י"ב) „וכא וראה גדולת מעשה הרמב"ם שעיקר דירת הרמב"ם היתה פה נא אמון בתחילת ביאתו לארץ מצרים ובזמנו היה קהל ישראל שבארץ מצרים מעט מזער כנגד הקראים עד שכמעט רוב קהל מצרים היו גוטים אחר מעשה הקראים עד שכמעט כמלה מהם טבילת גדה במי מקוה וכשראה כך עקר דירתו מנא אמון והלך ונתישב במצרים והחזיר כל קהל מצרים לדרך תורת משה ומה

שקבלנו ממנו ותקן שכל אשה תשבע בנק"ה שתטבול לנדתה במי מקוה שיש בו מ' סאה וכוותכים בכתובה וקבלה על עצמה בשיח בנק"ה שתטבול וכו' עכ"ל והתקנה ההיא שתקן הרב ובית דינו מובאת בכתבו ולשונו בתשובת פאר הדור סי' קנ"ב (ורק בזמן השנה נפל מעות) ולדבר זה רמז הרמב"ן באגרתו לרבני צרפת תוך שאר שבחי הרב (מובא במצורף להכמה דף פ"ו סע"א) „הלא שאלתם עוברי דרך המאריכים לשון המפליגים מליצה הנושאים משל בערך בתהלת הרב הגדול במעלת הסידותו בתוקף אמונתו בעוצם ענותנותו בגדולת יחסו בנדבת כיסו במעשיו הנפלאים במלוי הנוראים בהיותו ביראת אלהיו דבק וחושק ובתלמודו נושק אוהב דברי חכמים ומהבין הם מהמד עיניו ומהמד לנפשו עמרות לראשו אם ראיתם ספריו אם דקדקתם בחבוריו השמעתם אותו מבעט באיסורין בקלין וחמורין אם השמיט כל תקנה ונזרה ולא עשה סייג לתורה וכו' מי הכה הצדוקים אשר היו בנבורים בוסים מי נתן הביתוסים לשוסים הלא הרב ז"ל כי היה ה' עמו והוכיח רוכבי סוסים והוציא אדיריהם מחרץ מלך מצרים מפחדו יגורו ומשאתו חרדים ורבים מעמי הארץ מתייהדים כי נפל פחד הרב עליהם ונתחזק מוראו על כולם והנני מעיד עלי לפני רבותי שמים וארץ כי שמענו ממנידי אמת שבכל ארצות מלכות תימן קהלות רבות עוסקים בתורה ובמצות לשמן והיו מזכירים שם הרב בכל קדיש וקדיש בחיכון וביזמכון ובחי דרבנא משה בר מיימון אשר עיניהם בתורה והעמידן בקרן אורה לבטל מהן גזרות קשות וכבוד המס כי היו כמיט חוצות מרמס ומעליהם עול מלכות הרים ויחלו מעט ממשא מלך ושרים וכו'“ עכ"ל והרב מלאכתו היה מלאכת הרפואה וכבואו למצרים נעשה רופא למלך מצרים (וע' בס' צפנת פענח דרוש ראשון לס' מצורע דף ק"ב ע"א ובס' מראית העין לסנהדרין דף נ' ע"ג מהספר) כמי"ש באגרתו להחכם ה"ר שמואל בן תבון ז"ל“ אני שוכן במצרים והמלך שוכן באלקאורה ובין שני המקומות שני תחומי שבת ולי על המלך מנהג כבד מאוד אי אפשר לי מבלתי ראותו בכל יום בתחלת היום כו' כללו של דבר כל יום ויום אני עולה לאלקאורה בהשכמה וכשלא יהי' שם שום מכשול ולא יתחדש בם שום חדוש אשוב למצרים אחר חצי היום על כל פנים לא אניע קודם ואני מת רעב ואמצא האכסדריאות כלם טלאות בני אדם גוים ויהודים כו' ואצא אליהם לפייסם כו' להמתין אותי עד כדי שאוכל אכילת עראי והיא מעת לעת ואצא לרפאתם ולכתוב להם פסקות ונוסחאות רפואות חלייהם לא יסור הנכנס והיוצא עד הלילה ולפעמים באמונת התורה עד סוף שתי שעות מן הלילה או יותר אספר להם ואצום ואדבר עמהם ואני שוכב פרקדן מרוב העיפות ויכנס הלילה ואני בתכלית החולשה לא אוכל לדבר סוף דבר לא יוכל אחד מישראל לדבר לי או להתחבר ולהתבודד עמי זולת יום השבת או יבואו כל הקהל או רובם אחר חתפלה אנהיג הצבור במה שיעשו כל ימי השבוע ויקראו קריאה חלושה עד הצהרים וילכו לדרכם וישיבו קצתם ויקראו שנית אחר תפלת המנחה עד עת תפלת מעריב זה תוכן עניני היום

„עכ"ד והאיש משה מלבד היד החזקה אשר לו בתורה אחר אשר עסק בה בקביעות עסק גם בשאר חכמות כדי להשיב לאפיקורוס לקיים אמונות תורתנו ולמען חוק אותה במסמרים וכמ"ש הרב עצמו באגרתו לרבי' יונתן הכהן" ומודיע אני כו' שאע"פ שבטרם אוצר בבטן, התורה ידעתי וטרם אצא מרחם אמי לתלמוד הקדשתני, ולהפיץ מעינותיה חוצה נתנתני, והיא אילת אהובי ואשת נעורי אשר באהבתה שניתי מבחורי, ואף גם זאת נשים רבות נכריות נעשו לה צרות מואכיות עמוניות אדומיות צדוניות חתיות והאל יודע שלא נלקחו מתחלה אלא לרקזות למבחות ולאופות ולהראות העמים את יפיה כי טובת מראה היא „וכ"כ הרשב"א בכתבו להר"ר אבא מארי (מוכא בהשנות ר"מ אלאשקר) ומי מהם ימלט את נפשו וזולתו מי שמלא כרסו מעדני התורה וקדשי רבינא ורב אשי כהרב מי שאמר שלא לקחן אלא לרקחות ולאופות ולמבחות ומעידין ספריו על דבריו ואשר לא ירקה כמותו לא יוכל עשוהו ע"כ וכ"כ הריב"ש בתשובה (סי' מ"ה) ז"ל „הוא (ר"ל הרמב"ם) למד קודם לכן כל התורה כלה בשלמות הלכות ואגדות תוספתא ספרא וספרי וכולה תלמודא בבלי וירושלמי כמו שנראה מספר משנה תורה שחבר וכדי להשיב את האפיקורוס עשה ספר המורה לסתור המופתים והראיות שהביא הפילוסוף לקיים קדמות העולם וכן בענין השגחה ולפי שהיו בזמנו הרבה מישראל נבוכים בעקרי התורה מפני מה שלמדו מן החכמה התיא וי"ל כמו שאמרו ז"ל על ר"מ היכי נמר תורה מפומי' דאחר וכו' והיתה התשובה ר"מ קרא אשכח ודרש: הט אנך ושמע דבר חכמים ולבך תשית לדעתי לדעתם לא נאמר אלא לדעתי וכו' „עכ"ד (וע' בס' אור החיים פי"ט וי' ובאילם דף נ"ז ע"א וס' אמונת חכמים פי"א) ויראתו וחסידותו קדמו לחכמתו כמו שנראה ממ"ש באגרתו לר"פ דיון אלבסנדריא שמעולם לא עבר על טבילת קרי וממ"ש בחבורו (הל' תענית פ"ה סוף הל' ט) ומימינו לא אכלנו ערב ט' באב תבשיל אפילו של עדשים אא"כ היה בשבת „והמה עמדו לו שנכנס בשלום ויצא בשלום מתקם ודכשם מציין ואכל וקליפתם זרק, ויען כי ה' אתו היה איש מצליח ובמעט זמן שעסק בהם ינע ומצא כדי מדתו והיה גדול מאוד בכל החכמות אין חכמה ואין מדע אשר נפלאו ממנו כידוע וכמו שהארץ לספר בשבחיו החכם הכדושי באגרת התנצלותו להרשב"א (תשו' הרשב"א ה"א סי' תי"ח) ז"ל" רצה המקום לזכות את ישראל והזריח לנו שמשו של הרב הגדול עמרת הנאונים רבי' משה ע"ה ורוח האמתית נוססה בו וישם ה' דבר בפיו כה תאמר לבית יעקב וכה תישרם לנחותם הדרך אל תהת מהמונה ואל תירא כי אנכי שלחתך. כללו של דבר, עלה במעלות האמת בשלום ובמישור יותר מאשר שמענו על כל זולתו מחתימת התלמוד ועד הנה, והוא הבין באמת בפלוסופיא האמתית האנושית כל מה שהבין בה ארסטו' וכל מפרשי ספריו, והבין בתשבורת והמספר והמצורף אליהם כל מה שהבין בס' אקלידס וחביריו וידע בתכונה כל מה שנודע מתעלומותיה לבטלמיו"ס הנקרא מנסטי' וסיעתו, ומצא במלאכת הרפואה כל מה שמצאו בה גליאנוס ואביקראט וכתותב

(ע' ים של שלמה הולין פ"ה סי' י') וכלל שכלו מקבלת התורה כל מה שנודע והתחדש עד זמנו וחקק וצרף בסודותיה ובסתריה ובכלל באמתות הנבואה יותר מטה שנגלה לאחד מן המחברים הנמצאים עד יום צאתו" ע"כ וכ"כ בהקדמת ס' צדה לדרך וז"ל „וחכם גדול היה בכל הכמה יזנית וגברה ידו בתלמוד ולשונו בצחות לשון הקדש ובלשון ערב כו' ומי ישיג צחות לשונו בעברי קצר הבנין ורחב הענין והתפשטו ספריו בכל נפוצות הגלות כו' וכימיו הושיע לכמה סדינות וארצות כל הקהלות שהיו שם בגלות ובכתביו ונחמותיו העמיד באמונה כמה קהלות מישראל והוא היה חסיד גדול נוסף על חכמתו ונדיב בעל אכסניא ועיני ראו לזקן אחד שמו ר' יצחק ארומי שספר לי בשם אביו שעמד עם רמב"ם במצרים ימים רבים מהגדולות והמעלות וחסדר שהיה מתנהג החכם הגז' „וכתב בס' מגדול עוז סוף פ"א מהל' יסה"ת שהרב ידע בסוף ימיו מחכמת הקבלה ז"ל" שאני מעיד שראיתי בספרד ארץ מולדתנו כתוב במגלה של קלף ישן ומעושן לשון זה : אני משה בר מיימון כשירדתי להדרי המרכבה בינותי בענין הקי"ו וקרובים היו דבריו לדברי חמקובלים האמתיים כו' ע"ש וע"ע מ"ש כהל' תשובה פ' י"ה הל' ה' וכ"כ הרב דון יצחק אברבנאל בס' נחלת אבות סוף פ"ג ז"ל וגם אני שמעתי שהרב הגדול המיימוני כתב באגרת שלו אלה הדברים : בסוף ימי בא אלי אדם א' ואמר לי דברים של טעם ולולי שהייתי בסוף ימי ונתפשטו חכורי בעולם הייתי חוזר מדברים רבים שכתבתי בהם, ואין ספק שדברי קבלה היו אשר שמע באחרית ימיו ע"כ וכ"כ בס' עה"ק חלק העבודה פרק י"ג ומביא שם בשם א' מהבני האמת שביאר סודות הרמב"ן כתב בפ' בשלה זה ל' ור' יעקב זה הלך למצרים ומסר הקבלה להרמב"ם ז"ל ולרוב שמהתו בה היה משתבח בה לתלמידיו אמנם לא זכה לזה עד קרוב לאחרית ימיו שכבר חבר כל ספריו הנמצאים היום ע"כ ואח"כ מביא מ"ש האברבנאל בס' הגז' ומסיים הוא שמע אבל אני ראיתי כתוב בספר א' בשמו בזה ל' בסוף ימי בא אלי זקן אחד והאיר עיני בחכמת הקבלה ולולי שנתפשטו ספרי בעולם הייתי חוזר בי מכמה דברים שכתבתי ע"כ וכ"כ בס' זקן אהרן פ' חיי שרה (דף י"ג סע"ב) ונתעלה ענין כבוד משה עבד ה' במצרים בליל ב' בשבת יום כ' להודש טבת שנת אלף תקי"ו לשטרות והאיר עיני הגולה שבעים שנה פחות פ"ג ימים כ"כ נכדו בסוף פ' ר"ה הגז' והוא שנת תתקס"ה לב"ע וכ"כ בס' מפעלות אלקים מאמר א' פ"ב ובס' שבט יהודה בסופו (וכן כתב בשינוי קצת המניה מוהר"ש שולם בס' יוחסין) בשם קונטרס וכתוב עוד שם ויכבו אותו היהודים והמצריים ג' ימים וקראו זמן השנה נה"ו נחיה וביום ז' הגיעה השמועה לאלכסנדריא וביום השמיני עשו מספר גדול וקראו צום ועצרה וקרא החון תוכחות אם בחוקותי והמפטיר קרא ויהי דבר שמואל אל כל ישראל וסיים כי נלקח ארון האלהים (ובאבודרהם סדר פרשיות והפטרות כתוב בשם תשובת ה"ד שמואל בן גרשון שהפטירו משה עבדי מת ע"ש) ואחר ימים העלוהו לאי ופגעו לסטים בהם וכרחו העולים והניחו הארון שם והלסטים בראותם כי ברחו רצו

להשליך הארון בים ולא יכלו בכל כחם להעתיקו מן הארץ והיו יותר משלשים איש וכיון שראו כך אמרו איש אלהים קדוש הוא והלכו והפמירו את היהודים שיוליכוהו למחוז הפצם והם גם כן לוו אותו וכתב המגיה הגז' שנקבר בטבריא וכ"כ הרשב"ץ בתשו' הגז' בראש סי' זה וכן כתוב בס' זכרון בירושלים ובס' שבחי ירושלים ושקברו חוץ לעיר סמוך לקבר אביו רבי' מיימון ועל מברס ציון וסמוך לקבורת רב כהנא ורב הונא וכן כתוב בסוף שער הגלגולים להרב מוה' חיים וויטאל שסדר בנו הרב מוה"רש כמובא בשמו בס' שבחי ירושלים הגז' ורבו מאוד חבוריו הרי קרא שמו הרב המאירי גדולי המחברים כמו שכתב הרב מוה' בצלאל אשכנזי בתשובה סי' ל"ד ובשטה מקובצת כתובות פ"ג דף מ' ע"ב (ד' שטראסבורג דף ק"ג ע"ד) וכ"כ בס' הליכות אלי כלל ר"ו בשם סי' כ"י ישן והיה נמצא עוד מכ"י הרב בהעיר ציבה בזמן הרב ב"י כנר' בס' אבקת רובל סי' כ"ז.

א' ספר המאור והוא פירוש ששה סדרי משנה בלשון הגרי וקראו אלסראג כמ"ש הרשב"ץ בתשו' ה"א סי' קל"ו עם פתיחה ארוכה בראשה בה הודיע שלשלת הקבלה והמקבלים ויש בה בנותן טעם לסדר המשנה מרבינו הקדוש והרב היד"א ראה בס' ישן כ"י העתק מכ' פרקים החסרים לנו בהקדמת פי' המשנה והם ביאור מלות קשות בתלמוד וכללים בתלמוד, עוד הקדים הקדמה לסדר קדשים מדיני קרבנות ולסדר טהרות כדיני טומאה וטהרה וכתב בהקדמת סי' צדה לדרך וז"ל מי שלא ראה הקדמותיו לסדרים לא ראה מאורות מימיו וכתב בהתיימרת הפי' שהתחילו בהיותו בן כ"ג שנה והשלימו כמצרים בהיותו בן שלשים שנה בשנת אלף ותע"ט לשטרות והוא ליצירה תתקבה ויען כי היו דבריו בלשון הגרי ובלתי מובנים לאינם בקיאים בלשון ההוא התחיל ה"ר יהודה אלהרזי להעתיק ההקדמה לפירוש המשניות וסדר זרעים ללה"ק עד מס' תרומות (וע' מ"ש בזה החכם הר"ר שמואל בן תבון בריש פי' מלות זרות בראש סי' מורה הנבוכים) וה"ר שמואל אבן תבון העתיק פרק חלק ומס' אבות והנשארי נשארו כדברי ספר החתום לא זכון הדורות שחיו קודם העתתו ללה"ק ליהנות מאורן ולזה לא שלטה בהן עין הבדולה של הראב"ד כמ"ש בס' יקר תפארת פי"ב מהל' מעשר ראשון ופי' מהל' שטטה וזבל (מובא בס' יד מלאכי דף קפ"ג ע"ג) ושל הרמב"ן כמ"ש בס' קנאת סופרים בריש שורש ב' עד כי בשנת ה' אלפים גז' בימי הרשב"א (והרשב"א מביא פי' המשניות להרב בתשו' ה"א סי' שכ"ה ושל' וססי' תי"ד ובהי' קדושין על דף ג"א ע"ב וס' ע"א, ואילו ראה הר"ב יד מלאכי המקומות הללו לא כתב בהלכה פסוקה בספרו דף קפ"ח ע"א בשם הרדב"ז בתשו' כ"י ה"ב סי' ג"ז (וכן ראיתי בדיו לשונות הרמב"ם סי' כ"ה) שהרשב"א לא ראה פי' המשניות להרמב"ם, כי כונת הרדב"ז מסתמא לא היתה אלא כאשר כתב הרשב"א התשו' אשר דובר בה או לא ראה עדן

פי' המשניות אבל לא לשלול שלא ראהו כל ימיו כמו שסבר בכונתו הרב הגד' נתעוררו גדולי רומי ואציליה על העתקת הנשאר ציר מיוחד זקן ונכבד בשמו ר' שמחה אל הרב לברצלוונה וישלחהו למלכות ארגון והחזיק בידו לעורר ליודעי כתב ולשון ואשר כח אתם לעמוד על הדבר הזה ואז נעתק בעיר וושקה הנשאר מסדר זרעים וסדר מועד כולו ע"י החכם הרופא ה"ר יוסף בר יצחק בן אלפואל וסדר נשים ע"י החכם ה"ר יעקב בר משה רית בן עכסאי בסיועת החכם החסיד ה"ר חיים בר שלמה הרופא בן בקא, ולחסרון הסדרים הנשארים בל' ערבי שם, הוצרך ליסע משם לסרקוסטה ושם מצא כל הסדרים זולת סדר טהרות, ונעתק שם סדר נזיקין ע"י החכם הרופא ה"ר שלמה בר יוסף המכונה בן יעקב, וסדר קדשים ע"י החכם הרופא ה"ר נתנאל בר יוסף בן אלמלי, וסדר טהרות הנמצא אתנו מועתק לא ראיתי עד הנה אנה נמצא בל' ערבי ונעתק לעברי.

ומודעת זאת היכא שהרמב"ם סותר עצמו מפ' המשניות לחבורו אין לסמוך אלא על דברי החבור אי משום דפירוש המשניות דקמנותא היא וחזר בו כשחבר חבורו הגדול ותקן פירוש המשנה כמו שכתב הרב עצמו בתשובתו (פאר הדור סי' ק"מ וקמ"א) ועיין במ"ש בזה באריכות הר"א מזרחי בתשובתו סי' ה' וב"ב בס' משפטי שמואל סי' ו' ובס' דברי ריבות סי' ע"ז וע"ה והרמ"ע ססי' קי"ז והרב בית יוסף ב"ד סי' רצ"ד, וכתב הכנהיג שם שב"ב הרדב"ז (ד"ו ה"א סי' תקק"ג) נע' שדה יהושע דף ק"ה (וע' תשו' חות יאיר סי' קצ"ב) ואי משום דבפ' המשניות הוא מפרש ולא פוסק ויראה שזה כוונת מהר"י קנרקוס בפ"א מהל' תרומות סוף הל' י"א שכתב „כי לא דקדק במשנה כל הצורך“, וגם יען כי דבריו מועתיקים ומורקים מכלי אל כלי ומלאכת ההעתקה מלאכה כבדה היא שיכוון המעתיק בכל מקום לכוונת המחבר ולא יחטיא וכמ"ש הר"ב דבר שמואל ס"ס רפ"א וכן ראיתי בתשו' כ"י להרב מו"ה דוד אופנהיים (תוך קבוץ חי' ותשובות לו ולהגדולים אשר היו בימיו ונקרא בשם שלל דוד) בענין שיעור גרים של כתמים שכתב וז"ל „כי העדשים הם מצריות והרמב"ם כתב בפירושו לזרעים (סוף מס' מעשרות) שיש להם קצה האחד חוד הגה בזה הראה לי מקום הרב המופלא מו"ה הירש נכד הרב הגדול המפורסם החסיד מו"ה אפרים בעל המחבר שער אפרים (הוא הר"ב חכם צבי וע' ספרו סי' ס"ז) כי פירש הר"מ? הלו לקוח מן התוספ' דמעשרות כו' והנה האמת שאין לי ראייה מן לשון הרמב"ם שבפירוש המשנה ללמוד מדיוק הלשון ממש כי הורק מכלי אל כלי כי נודע לנו שפירושו היה בלשון ערבי ונעתק ללשון העברי וידוע כי יקרה כזה למעתיק מלשון אל לשון אחר כמ"ש כל המעתיקים הרבה מזה וכבר קרה כאלה למעתיק המורה כמו שהעיד בספרו אולי בלשון הערבי היה נקרא הגלגל החד הזה

דומה ללשון קצה שבעברי והרכה ישתמשו בעלי הלשון בלשו' מושאל כהתדמתו „ע"ב, וגם ע"י שהור הרכ בכמה דברים ותקנם וכנ"ו נתהוו נוס' שונות בהפי' ולא בכל מקום היתה לפני המעתיקים בל' ערבי הנוס' המדוייקת מהדורא בתרא להרב, וען להרב תוס' יו"ט בהקדמת ס' קדשים וכן בתשובת ר"ב אשכנזי ס' א' (דף ד' ע"ד) וס' מ"א (דף ק"י ע"ד) ודע להרב מהרש"ל ביש"ש נב"ק פ"ק ס' מ"א הכריח שלא היה להרב מהר"י פי' המשניות להרמב"ם.

ונדפס פירוש המשניות להרב עם המשניות ראשונה בנאפולי בשנת רנ"ב לביע' ועוד עם פי' ר"ע מכרטנור' בסביוניטה אשיה 4 ובמנומכה שכ"א ושכ"ב 4 וביוניציא שכ"ו ועוד שם באותיות מרוכעות משוך 2 ועוד הג' סדרים זמ"ן באמ"ד תל"ה 4 ונדפסו עם התלמוד בסוף כל מסכתא בכל המקומות שנדפסו.

ב' משנה תורה בו ביאר כל דיני תורה שבכתב ושבעל פה הכלולים בתלמוד בבלי וירושלמי ספרא וספרי ותוספתות עם פירושי הגאונים שבאו אחר התלמוד הנהנים בזמן הזה ואשר נהנו בזמן הבית האסור והמותר הטמא והטהור וגם התקנות ומנהגות וגזרות שנעשו מימות מרע"ה עד חבור התלמוד בלשון צה וברור בדרך ובלשון המשנה כמ"ש הרב עצמו בהקדמת ספר המצות בלא קושיא ופירוק רק הכל הלכה ברורה למען לא יצרך אדם לחבור אחר זולתו (וע' אנרת הרב לרבי' פנחס דיון אלכסנ-דיא) ובסוף קונטרס מלחמת מצוה לרשב"ש ותשו' מהר"ל בן חביב ס' א' דף ו' סע"ב) ולכן קראו משנה תורה כי אחר שקרא אדם תורה שבכתב יקרא בחבורי וידע התורה שבע"פ (ע' תשו' מהר"ק סוף שורש קכ"ו) וגם מפני שהוא מעתיק לשון המשנה והתוספתות והתלמודים בצביונם ובקומתם בלתי שינוי ותמורה ורק היוצא מתוך הסוגיא לפי פשוטה ולא מתוך הדקדוקים כדרך התוס' ושאר גאונים כמ"ש הרב מהר"י בפסקיו ס' כ' וכ"ב המגיד משנה ומהר"י בי רב בתשובתו סי' מ"ח ובס' משפטי שמואל סי' צ"א ובסדר אליהו רבה וזומא שער א' (דף מ"ז ע"ג), וחלק חבורו ליו"ד ספרים ולכן נקרא הי"ד החזקה וכל ספר להלכות לכל ענין וענין וכל הלכה לפרקים שבאותו ענין וכל פרק להלכות קטנות עם הקדמה בראשו בה הודיע סדר הקבלה ומנין תרי"ג מצות התורה וגם נראה ממנה שסיים חבורו בשנת תקל"ז אחר שעמל בו כמו עשר שנים רצופות כמ"ש הרב עצמו באנרתו לרבי' יונתן הכהן ז"ל „וכמה מרחתי יומם ולילה כמו עשר שנים רצופות בקבוץ חבור זה ואנשים גדולים ככם הם ידעו מה שעשיתי שהרי קרבתי דברים מרוחקים מפוזרים ומפורדים בין הנבעות וההרים וקראתי אותם אחד מעיר ושנים ממשפחה" ע"כ ולזה הורה לו איש ריבו הראב"ד ז"ל בהל' בלאים (פיו"הל' ב) כי מלאכה גדולה עשה באסיפתו כל דברי רבותינו מכבלי וירושלמי ותוספתא וכו'

ובאמת יתפלא כל עובר עליו עד היכן הגיע כח בקיאותו (ע') תשובת מהר"ל סוף סי' רכ"א) ויגיעתו לאסוף סופרים מדוייקים שכתבו זמן קצר אחר התימת התלמוד (וע' הגה"מ פ"א הל' ה' מהל' המין ומצה) כנראה בהל' מלוה ולוה פרק מ"ז הל' כ' שכתב „והגיע לידי בטצרים מקצת תלמוד ישן כתוב על הגוילים כמו שהיו כותבין קודם לזמן הזה בקרוב חמש מאות שנה“ והתלמוד ירושלמי כל החמשה סדרים שלמים (כידוע כי היה לראשונים ירושלמי סדר קדשים כנר' בהקדמת פי' המישניות להרב וכן בס' כפתור ופרח פ"ה דמ"ו ע"א וכן נראה מהראב"ד בהשנות פ"ב דבכורים הל' ו' שמביא ירושלמי ממנחות (אבל מה שמוכא בפירש"י תענית ה' ע"ב בכורות ירושלמי הוא מעות וצ"ל בכורים וכמו שהגיה הנמחר"י ברלין) וכן הה"מ בהל' מכירה פרק כ"ז הל' ה' (ואם כי כן נר' גם בריש ס' תקוני הוחר דף ה' ע"ב ובנין דא אוקטוה מארי דתלמודא ירושלמי אבל כבר התפלא על לשון זה הרב יעבץ במטפחת דף י"ג ע"ב וכתב שצ"ע ובדיקה אם נמצא כך בירושלמי וכן לשונו לקוח מס' שמושא רבא וכ"כ בשמו הראב"ד כמוכא בתמים דעים סי' ע"ט ומ"ש בס' שם הגדולים ח"ב ריש אות י' (ומסתמא משם לוקחו הדברים בס' בן יוחאי דף קכ"ג ע"ב) שהראב"ד בעל פירוש ס' יצירה בפירושו כתב שהוא ראה כן בתלמוד ירושלמי מסדר קדשים לא ראיתי בו עד הגה) היה שגור בפיו עד כי העיד מהר"ק שורש ק' שהוא רגיל לפסוק עפ"י הירושלמי יותר מכל הפוסקים הידועים, מכילתא מאלה שמות עד סוף התורה (היה בידי הרב כנראה בהקדמתו) ספרא וספרי לתוספתות ומסכתת קטנות אשר מכללה מסכת גרים (כנראה במנדול עזו פי"ג ופי"ד מהל' אסורי ביאה ונדפסה ע"י הרב היד"א סוף ספרו שמחת הרגל ח"ב) היו אצלו כמונחי' בקופסא וכמ"ש הוא בעצמו באגרתו לר"פ הנז' „אני נשבע שיש בו כמה פרקים יהיו באותו הפרק הלכות פסוקות מעשרה מקומות או יותר מן התלמוד והירושלמי ומן הברייתות בו“ וזו היתה סוף מנמתי בזה החבור שאין כח באדם בעולם להיות זוכר כל התלמוד בכלי ירושלמי והברייתות שלשתן שהן עיקר הדינין בו“ אך על ידו זה נתן הרב מכשול לפני המעיינים כמה שלא הראה מקום מאין הוציא דבריו וכבר הרגיש בזה בעצמו כמ"ש באגרת הנז' „ועל זה נחמתי שלא חברתי עם חבור זה ענין שאני אומר לך ובדעתי אם נזור השי"ת שאעשנו אע"פ שיש בו טורח הרבה שכל הלכה שאינה במקומה באותו ענין אודיע מקומה, כיצד כגון הל' שבת מהבורי כל דבר שהוא בפ"י בשבת או בעירובין איני צריך להודיע מקומו וחל' שהיא מהלכות שבת בע"ז או בפסחים או בזבחים או בכריתות אודיע מקומה ואומר הלכה פלונית מפרק פלוני החבור מקומה בפ' פלוני מס' פלונית ויהיה זה הספר אחד לבדו בו' וכן צווח על זה הרא"ש בתשובה כלל

ל"א סי' ט' (הובא בתשובות הריב"ש סי' מ"ד ובהקדמת כסף משנה ובס' משפטי שמואל סי' צ"ו) „כל המורים הוראות מתוך דברי הרמב"ם ז"ל ואינו בקיאות בתלמוד לידע מהיכן הוציא דבריו מועין להתר האסור ולאסור את המותר כי לא יעשה כשאר המחברים שהביא ראיות לדבריהם והראו על מקומות דבריהם בתלמוד ומתוך זה יכול לעמוד על העיקר ועל האמת אבל הוא כתב ספרו כמתנבא מפי הנבורה בלא טעם ובלא ראיה וכל הקורא בו סבור שמבין כן ואינו כן שאם אינו בקי בתלמוד אין מבין דבר לאשורו ולאמתו וכשל בדיון ובהוראה לכן לא יסמוך אדם על קריאתו בספרו לדון ולהורות אם לא שימצא ראיה בתלמוד וכן שמעתי מפי אדם גדול בכרצלונה (כנראה נתכוון להרשב"א אשר מקום משכן כבודו היתה שם) שהיה בקי בתלמוד סדרי ואמר תמהתי על בני אדם שלא למדו תלמוד וקורין בספרי הר"מ במז"ל ומורין ודנים מתוך ספריו ומכורין שיכירו בהם כי אמר אני מכיר בעצמי כי בתלמוד סדרי שלמדתי אני מבין כשאני קורא בספריו, אבל בספריו בהלכות קדשים וזרעים איני מבין בהם כלום וידעתי שכך הוא להם בכל ספריו ע"כ ואין ספק כי מטעם זה נתעורר הראב"ד שהיה בזמן הרב וגדול ממנו בשנים כנר' ממ"ש בתשובה (מובאת בתשו' רשב"ץ ח"א סי' ע"ב) „הוא נער ואנהנו ישישים" לחבר עליו ספר השנותיו לא ה"ז להתכבד בקלונו הם ליה לצדיק קדוש וטהור כוותיה דהראב"ד אלא כי היכי דלא לגררו כולי עלמא בתריה בלתי עיון בהמקור אשר ממנו שאב וכמ"ש הרב מוה' משה האנוני בספרו משנת חכמים סי' פ"ח כשם אביו הרב מוה' יעקב האנוני ז"ל שכיון שראה הראב"ד ז"ל בהסידתו ובחכמתו, החבור הגדול הזה שהוא נפלא מאוד, וטוב למאבל הת"ח בעלי ההוראה, אבל הוא סתום וחתום כאלו הלכה למשה נתנה לו מסיני, והאמת הוא כי יש בו מהדברים שחלקו והולקים עליו גדולים מחכמי ישראל בכוונת השמועות, ולכן חשש שלא יגררו אחריו הדורות הבאים, וייראו מגשת אליו לחלוק, בחשבם שכך עלתה הסכמת חכמי ישראל כלם לדון כדבריו, ככל אשר זמם ועשה בדיעתו, ובכן לא יסורו ולא יטו מדבריו ימין ושמאל לכן להרים חמכשול טדרך חכמי ישראל הבאים אחריו, סמך ידיו עליו, ועטרו בעטרת תפארת הסמיכה וקיום רוב דבריו אשר עלו בהסכמה (כוונתו כי כלל בידינו שבמקומות אשר לא חלק עליו הסכים עמו ככתוב בכללים שבסוף כנה"ג א"ח סי' ל"ח) ולעומת זה הורה, כי האמת אהובה אצלו ואור כנבר הלציו, וקם כנבור להתיר הרצועה לחכמים כמוהו לחלוק עליו, ולכן התיר את לשונו והוכיח בדברים קשים כדי שידעו שלא צדק בכל דבריו, ועבד כהיה זוגא דרבנן להנניה בן אחי ר' יהושע שבזו אותו ואמרו להפך מדבריו כי היכי דלא לגררו עלמא אבתריה כדאמרין בפ"י הרואה (דף ס"ג) ומעתה כל איש חיל במלחמתה של תורה,

אשר בעיניו יבין ובאזניו ישמע פסק דינו יחקור עליו, ואם ימצא
 כי לא כן עלתה הסכמת רבים מהכמי ישראל הנדולים הרשות
 נתונה לחלוק עליו כו' עכ"ד וכוון בהם קצת למ"ש הרמ"ע מפאנו
 בתשובתו ססי ק"ה ז"ל „הוא לא כיוון בהם למעט בכבוד הרמב"ם
 הלילה לרבנן קדישי כוותיהו אלא השף הראב"ד את; וזרוע קדשו
 לחלוק עליו לכה אמיץ בכמה גופי הלכות כי היכי דלא לסרכו
 כ"ע בתריה ללמוד וללמד בדעות מעל ספר המורה וכיוצא בו
 והוא דעבד כההוא זוגא דרבנן כו' עכ"ל, וכתב הרשב"ץ בתשו'
 (שם) ואומרים כי ר"מ ראה בהשנות שהשיג עליו הראב"ד ז"ל
 ובלשון זה אמר מימי לא נצחני אלא בעל הכמה אחת כך שמעתי
 אבל לא ראיתי בן בשום מקום, אבל ראיתי שהרמב"ם כתב ז"ל
 בא לפני תלמיד א' שלמד לפני הרב ר' אברהם בר דוד הרב
 הגדול שכפישקירוש עכ"ל ומלבד הראב"ד עוד השיג עליו הרמ"ך
 הוא רבינו משה כהן כנר' בתשובת הריב"ש סי' ק"י, ונראה
 דעת הר"ב משפט צדק (ח"א סי' כ"ג) שהרמ"ך כבר ראה השנות
 הראב"ד, והרבה להשיג על הרב כמ"ש בס' שהיג ח"א סי' י'
 שראה בכ"י השנות הרמ"ך על הרמב"ם לכאות ולאפלים ומהם
 מביא הרב בכסף משנה, וגם חכמי לונגל (הם רבינו יונתן הכהן
 ושאר חכמי עירו כמ"ש מהר"ם אלשקר בתשובה סי' מ"ו)
 שאל שאלו מהרמב"ם והשיבם ונדפסו מתשובותיו בס' פאר הדור
 וגם מובאים בס' מגדול עוז, ואחריהם קם הרב מו"ה מאיר הכהן
 (ע"ל No. 1097) והבהרהות מיימוניות למען הודיע אותנו דעת
 חכמי צרפת ואשכנז במקומות שאינם מסכימים עם דעת הרב
 (ע' תשובות הרא"ש כלל צ"ד סי' ה') ואחריהם קמו חכמי הדורות
 והחזיקו מנן וצנה להורות לנו דרך הרמב"ם ולהראות המקומות
 אשר מהם הוציא הדינים וליישב דבריו במקומות שהשיגו עליו
 ה"ה הרבנים בעלי מגדול עוז ומניד משנה, רבי מנוח, רבי דוד
 ערמא, מהרי קורקוס, הדרב"ז הר"ב כסף משנה, לחם משנה,
 משנה למלך, שער המלך, מרכבת המשנה ועוד גדולים ע"ע
 במקומותם ודע כי בזמן הדרב"ז עדין היה נמצא כהלב (אלעפאָ)
 ספר משנה תורה שהגיה הרב בעצמו (כי הרב תקן דברים בספרו
 אחרי התפשטו כנר' מט"ש בנו רבי' אברהם בתשובה כמובא
 בחי' שבריש סי' מעשה רוקח לפ"ז מהל' סוכה) כנר' בתשו' ח"א
 סי' רכ"ה ובסוף בלשונות הרמב"ם סי' ט', אולי הוא אותו חכ"י
 עצמו שראה הרב מגדול עוז (ע' אות ש' סי' ב') וגם היו נמצאים
 בידו וכידי תלמידו הרב מו"ה בצלאל אשכנזי בכ"י במצרים ספרים
 ישנים המועתקים מכ"י המחבר כנר' בתשו' הנזכרת סי' נ"ב
 ובתשו' ר"ב אשכנזי סי' ה' (דף כ"ג ע"ב) וסי' כ"ה (דה פ"ז ע"א)
 וכתב מהר"י כי רב בתשו' סי' מ"ו והרב"ז בתשובותיו בכ"מ
 ובפרט בד"ו ח"ב סי' תתכ"ה שבכל ארץ המערב הרמב"ם הוא
 המורה ונוהגים כמותו וכן כתוב יותר מפורש בתשו' מו"ה

יעקב פראני כ"י ס' ס"ה (המובאת בשה"ג, "אנו מקובלים מנאוני מצרים ומחכמי המערב שכל הקהלות מסוף המערב וארץ מצרים וארם נהרים וארם צובה ופרס ותימן כלם קבלו להתנהג על פי הכור הרמב"ם ובפרט בארץ מצרים שהוא מארי דאתרא רבם ולמדום תורה כמו שמפורסם ע"כ וע' שירי כנדה"ג אורה חיים בסופו בכלליו בדרכי הפוסקים ס' ה'.

וגדפס ראשונה בלי השנות בלי הודעת מקום וזמן הדפוס בשני חלקים בכל ז' ספרים כמו שהיה בכתובים (וכן ישנו אתי ח"ב כתוב על קלף ז' ספרים האחרונים בשנת ה"א קכ"ט לב"ע) ובסוף ח"א נדפס, "ברוך רחמנא דסייען מריש ועד כען ותכל מלאכת עבודת הקדש השבעה ספרים הראשונים על ידי המחוקקים שלמה בר' יהודה ועובדיה בר' משה וכו'" ונדפסו עוד בשונצינו אשר במדינת לומברדיא בשנת נ"ר מצוה, ועוד עם ס' מגיד משנה בקונסטנטינו רס"ט בכ"ב, ועוד עם ס' המצות (ע"ל ספר ג) ועם השנות הראב"ד ומגדול עוז ומגיד משנה בויניציא רפ"ד ב"ב, ועוד כנו' ונוסף עליו הנהגות מייטוניות ועל שפתו הנהגות הרב מהר"ט פאדובה וכנו' הרב מוה' שמואל יודא קצנילנבונן ע"י בראנאדין בויניציא ש"י (ועליהם כיוון הר"ב מנן אברהם בס"י תרמ"ז ס"ק ב'), ועוד שם בשנה ההיא מונה מכ"י וספרי גדולים ע"י יושטינאן עם השנת הרמב"ן על מגן המצות (ע' תשו' רמ"א ס' י') ועוד עם השנות הראב"ד ומגיד משנה וכסף משנה ופי' מהר"ל בן חביב להל' קדוש החודש בויניציא משנת של"ד עד של"ז ד"ב, ועוד עם השנות ומגיד משנה וכסף משנה ופי' מהר"ל בן חביב לקה"ה והנהגות ומגדול עוז מונחים ע"י ה"ר שלמה יהודה ליאון אשר הציג הנהגות רבות על גליון הספר (וע' בס' אלה המצות ד' וואנזבעק דף קנ"ד ע"ב) באמשטירדם תס"ב ד"כ ועוד עם כל הנז' ונוסף עליהם להם משנה ומשנה למלך ביענסנין תצ"ט ד"ב, ועוד כנו' בפירודא תקכ"ז, ועוד עם הנהגות הרב מהר"י ברלין בדיהנפורט ד"כ 2.

וגדפס עוד חלק ראשון מונה מס' כ"י קדמון ושאר ספרים עם ס' מעשה חוקה ובראשו חדושים לרבינו אברהם בן הרמב"ם ולשאר גאונים קדמונים בויניציא וכו' חסיתי לפרט 2.

ג' ספר המצות לבאר ענין המצות ואיך ראוי שימנו ומזכיר י"ד שרשים אשר עליהם נשען כמנין המצות שלו ויצא למעון על הרב בעל הלכות גדולות, חכרו אהר שחבר חבורו הגדול כנראה בהקדמת הספר, ובלשון ערבי כמו שכתב הרב בהתשובה שבסוף אגרתו לרבינו פנחס הנז' ומובאת תוך תשובותיו (פאר הדור ס' קמ"ד) ונעתק ללח"ק ע"י ה"ר אברהם הלוי בן חסדאי וגם ע"י ה"ר שלמה בן איוב ושתייהן נמצאו בכ"י בידי ר"ע מן האדומים ככתוב בספרו מצרף לכסף הנמצא אתי כ"י מאמר ב' פרק ו' ונעתק עוד ע"י ה"ר משה ב"ר שמואל אבן תבון והיא ההעתקה

אשר בדפוס עם הקדמה בראש בה מודיע שהעתיק מטופס אחרון של הרב אשר נשלח לו ממצרים מן רבינו אברהם הנגיד בנו המסכים בכל דבריו עם הכורו הגדול וגם בהעתק זה אפשר שקרה איזה שגוי לשון אשר בזה נהפכה כוונת המחבר וכמו שכבר נסתפק בזה בס' קנאת סופרים ריש שורש ב' וע' תשו' רדב"ז ד"ו ה"א סי' רל"ה וה"ב בלשונות הרמב"ם סי' ר"ג וכתב הרא"ם בפ' הסמ"ג הל' חמין ומצה שהסמ"ג לא ראה ס' המצות להרמב"ם והסכים עמו בעל נחפה בכסף דף קנ"ו ע"ג, וכן נסתפק הרדב"ז בתשובותיו ד"ו בלשונות הרמב"ם סי' רנ"ז אם הראב"ד ראה אותו כי אולי לא נעתק עדיין בימיו, והרמב"ן חבר עליו השגות ולקיים דעת הרב בה"ג (בלי ספק היה לפניו העתקת הר"א בן חסדאי כי הלשון המובא מאתו משונה מאשר לפנינו (וע' בס' לב שמה דף פ"ו ע"א) ונדפסו (ע"ל סי' י"ד ספר י"ד).

ד' ספר מורה הנבוכים חברו הרב בשנת המשים מחייו כ"כ ביוחסין דף קל"א ע"ב) בלשון ערבי וקראו דלאל"ה האיריין למען החזיר הנבוכים בעקרי אמונה ע"י ששגנו בדברי ארסטוטילוס להחזיק בתורתנו ולהורותם הדרך ישכון אור כמ"ש הרב בפתיחתו באריכות וכבר הבאתי לעיל דברי הריב"ש בתשובה ויש לתלות החסרון במעתיקים אשר גרעו והוסיפו בכונתו וכמו ששר הרב רבינו משולם (מובא בס' עומר השכחה דף קי"ט ע"ב) בשירתו הארוכה „לא בן כבוד הרב וחלילה אבל המעתיקים מדרכיו סרו בלשון ערב נכתב והמה שבשו דברי אדונינו ולא בארו עד תומה ומצויים אנו לדונו לזכות מפי הרב הגדול בעצמו בפתיחתו, והשבוע השביעי אותנו, ז"ל „ואם יראה לו בו שום הפסד כפי מהשכתו יפרשהו וידון לכף זכות ואפי' רחוק כמו שחייב עלינו בחק המונינו כל שכן בחק ידוענו וחכמי תורתנו המשתדלים להועילנו באמת כפי השגתם" וכן כתב רבינו יהודה ביר שלמה הכהן בספרו מדרש החכמה כ"י וז"ל „וידעתי באמת כי לא היתה כונת המורה אלא להשיב ולהחזיר מי ששגג בדברי ארסטו' להחזיק בתורתנו שלא להשוד נר גולת אריאל במה שהשדוהו מן צאת אנשי הדור, ודומה השוגג בספרו לעיני העמלק כשיעין אל השמש" ע"ל ועי' מ"ש הרשב"ן בפ"ט מפרקיו אשר הקדים לספרו אהב משפט) וכן עשה הרב דון יצחק אברבנאל בפ' כ"י*) לס' המורה (אשר היה אתי בשאלה על איזה ימים) כמו שסיים פירושו על סיום פתיחת הרב ז"ל „פתחו שערים ויבא גוי צדיק שומר אמונים, כוונת הרב בפסוק הזה שהביא הוא שיפתחו השערים שהם פרקי זה הספר ויצווה שלא יעין בהם איש בעל אמונה רעה אפיקורס או מין אבל יבוא לעיין בו גוי צדיק בדעותיו ושומר אמונים ר"ל אמונת תורה מרעה' וכפי זה מאשר יגור הרב בא לו כי הנה בא הנרכוני גוי לא צדיק גוי לא חסיד לעיין בספרו ויחס אליו דעותיו הרעות, וידבר באלוהים ובמשה

לא כן אנהנו עושים שנעיין דברי הרב לדון אותו לכף זכות כפי שרשי תורתנו כמו שצוה עלינו בהקדמת ספרו זה שנדינהו לכף זכות ונפרשהו ואפילו כפי רחוק, והאל ברהמיו ית' וזכות הרב יסיעונו לזה" ע"כ, וכן כתב ועשה הרב החסיד בס' אמונת חכמים פרק י"ד והלאה וגם הרמ"ע מפאנו המליץ בעד הרב בס' עשרה מאמרות מאמר המדות סי' ד' ז"ל, „אמנם מהפסד הדעות שהי' בזמנו אצל רבים מכני עמנו כדמוכה מאגרת תימן אשר לו וּמְשֹׁאֵר חֲבוּרָיו בְּמִקְוֹמוֹת שׁוֹנִים הוֹכֵרָה לְהַעֲלוֹת עַל סֵפֶר הַרְבֵּה דְבָרִים קְרוֹבִים אֶל הַשְּׂכַל יִסְפִּיקוּ לְפִי שְׂמַת הַנְּכֻכִים הַהֵמָּה לְסוּר מִמּוֹקְשֵׁי מוֹת" ע"כ וזאת היתה ג"כ כוונת הרב מוה' יעבץ במה שייחס ס' המורה למחבר אהר בספרו מגדול כבית מדות (דף רס"ד) ובעין אבות (דף ל' ע"ב) כלומר כי אין כן דעת הרב לעצמו באמת ולא כתב כן רקן ליישב דעת הנכונך בעקרי התורה עיי' מה שלמד מחכמת הפילוסופיא וכן גלה דעתו להדיא במטפחת (דף כ"ד ע"ב), „מחמת הלחץ זה הדחק אני אומר שהוא מעשה ידי פילוסוף כו' ע"ש (אבל לא שעלה על דעת הרב מוה' יעבץ באמת שס' המורה אינו מעשה ידי הרמב"ם כאשר השב בדעתו הרב מוה' היר"א בשהג' ח"ב אות מ' סי' י"ד והשיג עליו). והספר נחלק לג' חלקים וכל חלק לפרקים ובראשו אגרת הרב לתלמידו הר"ר יוסף בר יהודה בן עכנין אשר ע"י השתדלותו חבר הספר ופתיחה, והספר הזה נעתק ללה"ק ע"י החכם הר"ר שמואל ב"ר יהודה אבן תבון עם פתיחה להעתקתו בה התנצל מה ומי הניעו להעתיק כי נהייתה ע"י השתדלות הרב מוה' יונתן הכהן ויתר חכמי עירו בקעת יריחו (לוניל) אשר הביאוהו בל' ערבי ממצרים בימי הרב עצמו, ובשימת עינו הקדושה על ההעתקה כנראה מהמכתבים אשר הריצו בזה המעתיק להרב ותשובת הרב לו הכתובים על ספר אגרת הרמב"ם וכמו שכתב המעתיק בפתיחתו הגז', והיתה התחלת ההעתקה בשנת אלף תקי"א לשטרות כנז' בסוף אגרת הרב להמעתיק שהוא לב"ע תתק"ס והושלמה בחודש טבת שנת ד' תתקס"ה לב"ע כן ראיתי שכתב המעתיק בסוף הספר בהתיימתו הנדפסת בסוף הס' הנדפס בראשונה אך המדפיסי' הבאים אחריו השמיטוהו כהדפוס ונעתק עוד אחר זה ע"י החכם הר"ר יהודה ב"ר שלמה אחרוני בעיר מארשיליא ג"כ עם פתיחה, בה כתב כי אבן תבון היתה כוונתו להעמיק, אבל הוא הוסיף ביאור להקל הענין ועוד הקדים להעתקתו שני שערים, השער הראשון שער לבאר בו המלות והשני לבאר בו כוונת כל פרק ופרק מפרקי המאמר, ועל ידי זה נתעורר המעתיק הראשון לחבר שער ההשלמה (כן נקרא השער בס' מקור חיים לה"ר שמואל סרסס בפ' ראה) בפירוש המלות זרות ובראשו ננה העתקת אחריו הגז' והשערים שהקדים להעתקתו בתכלית הגנות וע"ש

וכ"כ בס' יוחסין שם שהעתקת אלהריו אינה ראויה ולא נדפסה מעולם, נדפס בדפוס ישן בלי גלות מקום וזמן הדפוס 2 [ועוד בליסכונה רנ"ז] ועוד בויניציא 4 ועוד שם בשנת שי"א 2 ובראשו כוונת הפרקים לאלהריו הניהו ה"ר זרחיה הלוי הספרדי תושב וזגירה ושער בפירוש המלות זרות לאבן תבון ועם פירושי ה"ר שם טוב והאפודי ל"ס המורה. ונדפס עוד עם כל הנו' ונתוסף עוד פירוש אבן קרשקש בסביוניטה שי"ג, ועוד ביעסניץ [תק"ב] 2 ועוד ח"א כברלין תקנ"א 4 עם פי' ר' משה הנרכוני ועם פי' לפלוסוף אחד חתם עצמו בסוף הקדמתו שבי (שלמה בר יושוע הוא המפורסם ואלאמאן מיימון) וקרא שם הפי' גבעת המורה והשני חלקים אחרים נדפסו שם עם פי' סמנאב וכווין 1828 ובזולצבאך ובפרעסבורג] וכתב בס' יוחסין „וכבר ידעת מה שאירע לספר המורה ולספר המדע ששרפו אותו, וכל מה שכתב הרמב"ן ז"ל להכמי פרובינסיא וגם ר' דוד קמחי שהיה באותו הזמן כתב להכמי לוניל על זה והענין ארוך עד מאוד“ וע' אות ש' והרב החסיד מו"ה שם טוב בן שם טוב כתב עליו השגות בספרו ס' האמונות, והרב מו"ה משה אלעזר השיב בעד הרב בתשובתו סי' קי"ז ונדפסו בסוף ס' האמונות, ובס' יד מלאכי (דף קפ"ג ע"ג) מביא הגה שכתב מו"ה חנניה קאזין ז"ל „לפי דעתי לא ראה הראב"ד ז"ל ס' המורה“ והתיימה עליו כי אין כאן לספק כלל כי המורה נעתק בשנת תתק"ס כמש"ל, ואז כבר שקעה שמשו של המאור הגדול הראב"ד ז"ל כי הוא עלה לשמים בשנת תתקנ"ט כמי"ש בסוף ספר שכט יהודה. *

ה' אגרת תימן אשר כתב להם הרב על אודות נזירת שמד ולקבל אמונת מחמד אשר נגזר עליהם כמי"ש החכם היר שמואל אבן תבון בשער ההשלטה ערך כהון וז"ל ואחר העתיקו מאמר מורה הנבוכים מעשר שנים בא לידי אגרת שלוהה שלחה הרב ז"ל לקהלות ארץ תימן בענין שמד שנגזר עליהם, כמעט יצאו בגללו מכלל תורת טרע"ה, וכששמע הרז"ל שלה אליהם להזכירם ולהזקם ולהעמיד במרחבי הדת רגליהם וכו' (בצ"ל בנדפס כאשר העתקתי משער השלמה כ"י ישן נושן אשר אתי וכן מועתק במקור היים למרסה בסדר ראה) וכן כתב בספר שבט יהודה סי' ל' (דף ל"ד ע"א) וגם על עסקי אותו האיש אשר נתעורר שם ואמר שהוא שלוח של מלך המשיח שלוח לישר דרך לפניו כמי"ש הרב בסוף אגרתו להכמי מארשיליא ע"ש וכתבו בלשון קדר למען יקראו בו אנשים נשים וטף לחזק ידים רפות ולאמין ברכים כושלות בשמירת התורה ובהבטחת הנאולה העתידה ומאיכות המשיח ומקום הראותו, ונראה במאמר תחיית המתים שהאגרת הזאת נכתבה בשנת אלף ת"ק לשטרות שהוא ד"א תתקמ"ט לביע, ונעתקה על יד ה"ר נחום מלשון הגרי לעברי וקרא שמה פתח תקוה כ"כ בסוף הספר נדפס עם ספר תעלומות חכמה בבאסיליא שפ"ט ונדפס עוד באמ"ד עם ספר המצות להרב בשנת ת"ך 4

(* והח' ר' שלמה ב"ר אליעזר מונק ח"ל את ס' המורה בל ערב והעתיקו לל' צרפת עם הערות וביאורים פאריס תרי"ו.

ונדפס עוד בהאנויא תע"ה 8 ובאלטונא בשנת תקכ"ט 8 ע"י הרב מו"ה יעב"ץ עם ס' הפדות והפורקן ונדפס עוד עם ס' אגרת אורחות עולם כפראג תקנ"ג 8 ע"י מו"ה י... ל... (ישראל לנדא) והוא מנתה נתחים ע"י הצענזור.

1 מאמר תחיית המתים אשר כתב הרב למען הציל את עצמו ממה שהשדוהו כאילו הוא מכחיש ה"ו תחיית המתים בגופותם והוא רק (כמ"ש הרב בעצמו) כפל ענינים והארכה המונית ותוספת ביאור על מ"ש בפ"י המשנה (ולא צדק הר"ע מן האדומים בהשערתו בראש מהדורא שניה לספרו מאור עינים אודות ביאור משנת הלך כ"י ישן נושן שכאה לידו בה האריך הרב ביסוד הי"ג כמובא שם במקום שנדפס לפנינו רק היסוד הי"ג הוא, תחיית המתים וכבר בארנוה ויען שהוקשה לו כי הרב לא איש כוזב היה ולא גודע לנו איה ביאורו ולכן שפט שהתיבות וכבר ביארנוה להם שגנת המעתיק, או ט"ס (אשר באמת זה אינו כי כן כתוב גם בביאורו כל הערכי הנדפס באוקספורד) ושצ"ל והיא מבוארת או וכבר מבוארת שכ"כ הרב בפירוש המשנה בראשונה ואהרי האשמו והוצרך לחבר המאמר הזה תקן גם היסוד הי"ג והוסף עליו ככתוב בהביאור כ"י הנו', ואיפכא מסתברא כי הביאור בכ"י הוא כאשר יצא בראשונה מתחת ידי הרב ז"ל ויען כי לא הספיקו הדברים והוצרך לכאדם יותר כאשר שב עליהם במהדורתו עזב האריכות שלא להכפיל הדברים וכתב רק וכבר בארנוה, ור"ל המאמר תחיית המתים והחבור למען יבינהו הנשים והסכלים, ולכן כתבו הרב בלשון ערבי בשנת א' תק"ב לשטרות שהוא ליצירה תתקנ"א ונעתק ללה"ק ע"י החכם ה"ר שמואל בן תבון נדפס עם מכתב התחיה לר' יהודה זבראה! בקונסטנטינא שכ"ט 8 ובויניציא שס"א 4 ועם אגרת תימן בבאסיליא ובאמ"ד ובאהנויא ובאלטונא.

2 מלות ההגיון והוא ביאור קע"ה שמות הכוללים הנופלים על ההגיון וכס ג"כ קצת שמות המוסכמים עליהם בחכמות הטבעיות והאלהות והמדיניות וחלקו ליד שערים והרב כתבו בלשון הגרז והעתיקו ללשון עברי החכם ה"ר משה בר שמואל אבן תבון (כ"כ גם בסוף הספר ד' באזיליא) בחודש כסליו משנת ה"א ומ"ו מספר חסר ומוטעה מאוד כ"כ בסה"ס בכ"י ישן אשר אתי נדפס בבאזיליא עם למיין למינשטער רפ"ז 8 (והמביאו לדפוס הרפ"ס בראשו הגיון להחכם ר' שמעון ונמשכו אחריו בעל שפתי ישנים אות ה' ס' ה' והרב בעל סה"ד ולא ידעו כי הוא מלות ההגיון להרמב"ם) ונדפס עוד עם ב' פירושים בויניציא ש"י ובקרימונא שכ"ז 4 ונדפס עוד עם ביאור ה"ר משה דעסויא בכרלין. [ועוד].

3 פרקי ההצלחה בהצלחה האמתית וההשארות אהר המות והאיך יתנהג האדם להגיע עדיה והם ב' פרקים נדפסו בסוף ספר הגדרים הנדפס בשאלוניקי שכ"ז ובתשו' פאר הדור דף ל"ג.

ט' הלכות מתלמוד ירושלמי כמו שכתב בפ' המשניות ריש פ"ה דתמיד „וכבר אמרנו זה בהלכות ירושלמי שחברנו“ ורמז לזה הלשון המעתיק לפי המשניות סדר נשים בהקדמתו וצדק הרב שהג' ח"ב סי' י"ג במה שכתב שנראה שהרב חבר הלכות מתלמוד ירושלמי על הדרך שחבר הר"ף מתלמוד בבלי.

י' פירוש על תלמוד בבלי תלתא סדרי מועד נשים ונזיקין כמ"ש בהקדמת פי' המשניות (דף צ' ע"ב) ז"ל „והברתי פירוש בתלתא סדרי מועד ונשים ונזיקין לכד מארבע מסכתות אני חושב עתה בהם לחבר אותם ועוד לא מצאתי פנאי לדבר בהם, והברתי כמו כן פירוש הולין לרוב הצורך אליו „וכ"כ המעתיק הנז' שם בהקדמתו“ וחבר בתלמוד הבבלי הרבה חבורים הוא פירש שלשה סדרי גמרא כדון כל מפרש וביאר המשא והמתן והסוגיות ואלו הפירושים לא נתפשטו באלו הארצות ר"ל בארץ אדום אמנם ראינו מהם שנים ושלושה מסכתות ובלשון ערב הברם „ע"כ, ואלו מהידושי' למסכתות נזכרו מהאחרונים, שימת ערוכין נזכרת ומוכאת כביאור על הרמב"ם הנמצא במצרים מוכא בריש ס' מעשה רוקח, שימת ראש השנה שהעתיק הנעלה ר' שמואל בר אברהם שקייל בעכו מכ"י הרב ז"ל היתה עם הרב מו"ה אלעזר אזקרי והזכירה בספרו ס' הרדים כנז' לעיל, ושמת ר"ה הזכירה הר"ע מן האדומי' בס' מאור עינים הלך אמרו בינה סוף פרק כ"ה ז"ל גם בין עגולת ספרו המשיכיל ר' עזרא מפאנו תושב מנמוכה ראיתי פי' הרמב"ם ז"ל על מס' ר"ה ובפרט על מאמרי התכונה הנמצאים שם אשר הובאו רבים מדבריו בפ' הל' קדוש החודש ובסופו כתוב מיד נכדו כו' (יום לידתו ומיתתו כמ"ש) ע"כ והרב מו"ה היד"א באו לידו חי' ר"ה הנז' ובסופה אלו הלשונות לשון הרב הנזכר בס' הרדים ולשון נכדו הנז' כמ"ע, וכתב בספרו כסא רהמים פ"א מ"מס' סופרים בתוס' דף י' ע"א שדרך הרמב"ם לפרש לשון ן' הש"ס בפשיטות יותר מרש"י וזמנין דמייתי פי' ר"י ן' מינאש וכותב עליו ולא דאיך ופירושו הוא פי' רש"י ש"י שבת ושימת סנהדרין להרב היו עם הרב מו"ה בצלאל אשכנזי והזכירם בשיטתו לכתובות פרק י"ג דף ק"ט ע"ב ז"ל „ומצאתי להרמב"ם בפירושו לסנהדרין בפ' זה בורר כו' כך נמצא בשטתו לסנהדרין ומצאתיה ישן נושן עם שימת שבת להרב עצמו והיה סביב לגליון בתיבת יד בנו החסיד רבינו אברהם, גם העיד הדיון כמהר"ר משה בן אלאשקר (בתשו' סי' קכ"א שם כתב „דעו לכם כי השם אנה לידי פי' סנהדרין מכ"י מהרת הקדש הרמב"ם ז"ל“) על שיטה זו שהיתה מכתיבת יד הרמב"ם המפרש „ע"כ והלשון זה להרב מחי' סנהדרין שלו הביא הר"ב אשכנזי עוד בבבלי התלמוד שלו המובאים בס' גופי הלכות סי' שפ"ט, וחי' שבת להרב מובאים בחי' שבת לה"ר פרחא בר נסים המובאי' בחי' ריש ס' מעשה רוקח ובס' כפתור ופרה פ' לא.

יא' סדר עולם והוא כללי התלמוד להרב הו"ב ידי הרב מו"ה בצלאל אשכנזי והזכירו בשיטתו לכתובות פ"ח דף פ"א ע"א (דף פ"ח סע"ב מהספר) ובכללי התלמוד שלו המובאים בס' גופי הלכות סי' שי"א וסי' ת"ח.

יב' פי' השלשה עשר יסודות האמונה ייעד הרב לחבר בפי' המשניות פ' חלק (דף קכ"ח ע"ד) ולא ידענו אם הוציא מהשבתו מכה אל הפועל או אם רוב המטרדות אשר סבבוהו לא נתנוהו לשמור מוצא שפתיו, או אם הניח מלחברו כאשר נמלך לחבר ספר ההשוואה הוא ספר הדרשות וספר הנבואה שייעד ג"כ שם בפי' חלק וכבר החל להכרם ונחם מהם ולא גמרם כמ"ש בפתיחתו לספר מורה הנבוכים.

יג' שו"ת הרמב"ם והם תשובות ואגרות שבאו אליו מחכמי צרפת וספר ד' קונסטנטינא רצ"ו 2 ונס' לב שמח למוהר"א אליגרי (דף י"ג ע"ב) מביא רכ"ב תשובות להרב שהיו אצלו בכ"י (וע"ל סי' פ"ו ספר ב') וגם מביא בשפתי ישנים שו"ת שכתב בלשון ערבי ונעתקים ללשון עברי, ובו שם"ב שו"ת כ"י ואלו השם"ב תשובות היו מונחים בכ"י בבית גנוזיו של הרב מו"ה יעקב ששפורטאש ז"ל כתובים בלשון ערבי (ולא מועתקים כמו שראם בעל שפי"ו) והוא רצה להעתיקם ללשון עברי ולא עלתה בידו ונעתקו ע"י החכם כמו"ה מרדכי תמה וכתובים שם התשו' המובאות בס' לב שמח הנז' רק בלשון אהרת ויען כי מהם היו כפולים ומהם לרוב קטנותם חבר מהם שנים או שלשה יחד נעשו אחר ההעתקה רכ"ד סימנים כמ"ש המעתיק אחר סי' רכ"ד ויש בתוכם גם תשו' להר"ף ותלמידו הר"י בן מנאש ובסופו נדפסו איזו ענינים ותשובות להרב הר"ר מעדיה נכד הרמב"ם ונקרא שם החבור פאר הדור נדפס באמ"ד תקכ"ה 4 ועוד נדפסו אגרות ושו"ת להמאור הגדול הרמב"ם והם אגרות שכתב לבנו רבי' אברהם והזוירו לעיין בפי' הר"א אבן עזרא (וע' מ"ש בזה הרב מהרש"ל בהקדמת ישיש לב"ק ונסתפק בהאגרת הזאת אם כן הוא וכן הביא הרב מו"ה יעב"ץ ששמע מאביו בשם הרב מו"ה שמואל אבואב שלא יכול להאמין שיצא מת"י הר"מ וכן החליט הוא כי היא בדויה על שם הרב מאחד המתפלספים ע"ע במתפחת דף כ"ז ע"ב) ולה"ר חסדאי הלוי ולחכמי מרשיליא (והר"מ נרבוני בפי' לס' מ"נ ח"ג פ' מ"ט כותב ששלחה לחכמי מונפסלייר וכ"כ בסוף תשו' ר"מ אלאשקר בהשגותיו על ס' האמונות דף קצ"ב ע"א) בענין גזרת הכוכבים ולתלמידו ה"ר יוסף, ולר' שמואל בן תבון ולרבי יונתן הכהן ולהרב ה"ר פנחס בר משולם והכתבים שנתהוו בעסק ס' מורה נבוכים וקצת שו"ת בדינים נדפס בקונסט' 4 ובוניציא ש"ד ועוד שם בשנת ש"ה ועוד בשנת תכ"ה וכאמ"ד תע"ב ועוד בבדין תקנ"ז 8 ואין ספק כי ישנן עוד תשו' להרב בכ"י שלא נדפסו עד עתה כנר' בתשו' ר"ב אשכנזי סי' י"ח שם

מביא תשובה ארוכה בלשון ערבי להרב מועתקת ללה"ק אשר לא נדפסה בס' פאר הדור, ודרך הרב היה להתום שמו תחת כל תשובה וכתב משה, ולכן נסתפק הרדב"ז בתשו' (ה"ג סי' תפ"ה) על תשו' אהת הנמצאת תוך תשו' הרב בל' ערבי ולא התום תחתה וכתב משה אם היא להרב (ועי' מ"ש הרשב"א בתשו' (המובאת בכל בו ססי' כ' ובתשובות בית יוסף דין גוי מל"ת סי' ה' ודיני יבום וחליצה סי' ד').

יד' פירוש על פרקי אפוקראט (נזכר בס' יוחסין) ישנו אתי בכ"י. פרקי אפוקראט נחלקים לו' מאמרים כל מאמר נחלק לסעיפים קטנים עם ביאור הרב ופתיחה לביאורו ידבר בה בסבות המצריכות לכאר דברי הקודמים, וכמה יבדל הפירוש מן החבור (מועתק ממנה בהקדמת החביב לפי' על סי' בחינת עולם) ונמצא בכ"י גם תוך ספרי הרב מ"ה דוד אופנהיים (קווארט No. 1643) וגם תוך ספרי דע ראססי (סי' ק"ג ושי"ב) וכתוב בסופו שנעתק מערבי לעברי ע"י החכם ה"ר משה אבן תכון כ"ז טבת משנת ה' אלפים כ"ה. טו' סי' פרקי משה, בחכמת הרפואה נחלק לכ"ה פרקים ובפרק כ"ה אסף כמה שניאות נמצאו בספרי גאלינוס הרופא שר"י כמ"ש בס' מ"ע ה' אמרי בינה ר"פ נ"ג ושם הרחיב הרב בכאור מה שתאמינהו תורת משה בענין שנוי הטבע והביא שם מ"ש הרופא הנז' שר"י כנגד תורתנו ומען עליו וזהו ביונות גדולים ופרסם אופני סבלותו בזאת החלוקה שעשה הרב בנמנעות כמ"ש זה באריכות החכם הכרשיי בכתב התנצלותו להרשב"א (תשובת הרשב"א ה"א סי' תי"ח) ומובא גם בס' כבוד אלהים לה"ר יוסף בן ש"ט דף כ"ז ע"ב ונדפס בלעמבורג תקצ"ד 4.

יז' מאמר בטחורים חברו לבקשת בחור א' מאנשי השכל והחכמה אשר באתהו זה החלי נחלק לשבעה שערים, ישנו אתי בכתובים בכתב ישן נושן תוך שארי ספרי רפואה על קלף. וחסר בסופו. יח' אגרת השמד ונקרא גם מאמר קדוש השם, לחוק ידי הנאחזים במצודה רעה בגזרת שמד ר"ל שיאזרו כל כחם וחילם להנצל מפח מוקשם, ואל תעצרום אהבת בנים ובנות אף אם יצטרכו לעונם, ואח לא פדה יפדה איש רק יחוקו באהבת ה', מובא בתשו' הריב"ש סי' י"א ובתשו' רשב"ן ה"א סוף סי' ס"ג. [גנד' ע"י האוז' ברעסלוי 1850.

יח' אגרת ותשובה על דברי הסודות ששאל ממנו ההכם הגדול אבו אל פצאי"ל בן אל נקיד ז"ל מובא בתשובת הרב מהר"ם אלאשקר סי' קי"ז בהשגותיו על דברי ספר האמונות.

יט' מגלת סתרים ששלח הרב לתלמידו החשוב בהשבעה שלא יגלהו לזולתו בענינים עמוקים וסודות נעלמים מהקבלה האמתית עיון ומעשה מובא בתשובת הרב הנז' שם והר"מ נרבוני בפ' למ"ג ה"א פכ"א מביאו וקוראו אגרת הסודות וכן נקרא בס' נוה שלום מאמר י"א פ"ה ומוזה יהיה קצת ראייה למה שהבאתי לעיל בשם

גדולים שהרב ידע ועסק בסוף ימיו בחכמת הקבלה, אבל כבר שרא בה נרנא בס' שושן סודות דף ל"א ע"א מדפוס קארעץ (וכ"כ הרב חיד"א בס' שה"ג ח"א אות מ' סי' ג' שראה בס' שושן סודות כ"י) שמוסתפק אם היא מהרמב"ם והמגלה החיה נמצאה עוד בכ"י בידי הרב מו"ה יוסף אירגאס כמ"ש בס' שומר אמונים (דף ה' ע"ג) אחר הביאו לשון מהר"מ אלשקר, וזו המגילה היא נמצאת אתי בכתיבת יד וכתוב בה כל אותו לשון שהעתיק מהר"מ אלאשקר ודברים אחרים מחכמת קבלה.

כ' ס' הנפש על חכמת אלהות וממנו העתיק הרב בעל שער השמים ה"ג שלו כמ"ש בהקדמה (וע' ת' הכי"צ סי' ע"ז).
כא' ס' ערוגת הבושם בחכמת הרפואה כ"י מובא בוועד לחכמים בסופו בכית ועד סי' פ"ה.

כב' ס' הנמצא בס"ס אמרות טהורות למהר"א היון ס' רפואות לחולי הנפש וחולי הגוף נדפס בשאלוניקי בש' ויש"ם מדברה כעודן.
1124 רבינו משה בר מרדכי היה במגנצא בימי ריב"ק ורבי משה הכהן [ע"ל No. 1034] ורבי ברוך ב"ש ורבינו אפרים

מבוגא והראב"ה כנראה במרדכי ב"ק סי' קפ"ז ויבמות סי' נ"ה וב"מ סי' של"ח וסי' ת"ג כ"ב סי' תס"ח ותפ"ב (ויש שם ט"ס שבתוב רבינו מאיר) ותקע"ר ובתשו' מהר"מ כ"ב ד"פ סי' תקס"ה והפליג בוקנה עד שהיה מוטל על ממתו ואעפ"כ התגבר כארי לעסוק בתורה וביון להלכה ונתקיים בו בשישים חכמה כנראה מתשובתו להראב"ה המוכנת בתשו' מיימוניות ס' קנ"ן סי' י"ו המתחלת, גם לפי תשות כתי וסרות רוחי ואני מוטל על ערסי רוב היום מחמת חולי הוקנה לא אוכל להתאפק מגלות דעתי לקרובי הלוי הר"א בכ"י" והראב"י ורבינו שאלתיאל הסכימו עמו וסיים הראב"י תשובתו, "וחיים ושלום יוסיפו לרב מורי הישיש."

1125 הרמב"ן רבינו משה בר נחמן בנירונדה היה ממשפחת רבינו יצחק בן ראובן אלכרגלוני (ע' אות י' סי' ח') והיה שני

כשני עם רבינו יונה בר אברהם ועם רבי יונה בר יוסף כי אמו היתה אחות ר' אברהם ור' יוסף אביהם (תשו' הרשב"ש סי' רצ"א) ותלמיד רבינו יהודה בר יקר (ונראה שהוא היה רבו מובהק על שמכנהו סתם רבינו ג"ר או מורי ג"ר בחי' ב"ב ל"ז ע"ב סי' פ"ב ק"ג ע"ב ומסתמא קבל ממנו גם סודות הקבלה) ותלמיד רבינו נתן בר מאיר (כ"כ בהידושויו לשבועות שנדפסו בס"ס לקושות בפרק שבועות הפקדון דף ל"ז ע"א ושאל מן רבינו מאיר הלוי כנר' בחי' ב"ב ל"ג ע"ב) "שאלתי לרב רבי מאיר נשיא נשיאי הלוי כו' ובס' לקושות לכרכות דף ד' ע"ב וכ"כ בארחות חיים הל' קדושה (דף י"א ע"ד) ובתשו' רשב"ש סי' תל"ה. היה כבר מפורסם בחכמה וגדולה בסוף המאה העשירית מהאלף החמישי כנראה מאגרותיו המובאים באגרת הרמב"ם, ומלבד עוצם גדולתו בחכמת התלמוד" כי היה סיני ועוקר הרים וכל דבריו כנהלי אש ועליו סומכים בכל גלילות קמלוניא כמשה מפי הנבורה, (כ"כ הריב"ש בתשובה סי' תמ"ו) ודבריו והדושויו הם עמוקים ומתוקים עד שהמעיינים

בספרד (כי בכל ארץ קשמיליא בזמן הנרוש וקודם לזה כמעט נשתכחו התוספות והיו לומדי' הדושינו כמ"ש ביוחסין) אריות שבחבורה הוו נפקין זקוקי דגור מפומייהו בעסקם בחידושינו כמיש מהר"י בן לב בתשובותיו (ה"ג סי' ט') והרב גאון קשמיליא מו"ה יצחק קאנפאנמון בדרכי התלמוד שלו מזהיר לדקדק מאד בחידושינו כי כל דבריו במספר כמשקל וכמדה ולא יש בו יותר אפי' אות אחת (וע' חי' הריטב"א לשבועות דף כ"ג ע"ב) ונותן כללים בלשונו (דפוס אמ"ד דף י' ע"ב) ומלבד תוקף גדולתו בחכמת האמת כי רבה היא כנראה בראש ספר עין היים לרבינו היים ויטאל שכתב שם על ביאור הרמב"ן עה"ת שהוא עמוק מאוד ואין מי שיוכל להבינו שדבריו סתומים עד מאוד עוד היה חכם בחכמת הטבע ורפואה וגם עסק בה (ולא כאשר העיז הנרבוני איש חכם בעיניו בפ' ל"ס המ"ג ה"ג ס' ל"ב (וטובא שם בפ' רש"ט) לכתוב על הרב שהוא היה חכם בשקלא ומרויא לא בחכמת הדבר, וכבר שקל למטרפסיה מן הר"ב עקדת יצחק שער ג"ז ע"ש) כנראה מתשובת הרשב"א סי' ק"ך (וע' בדק הבית י"ד סס"י קנ"ד ובכנה"ג שם) קס"ז ת"ג ותתכ"ה ומת לו בן כיום א' של ראש השנה כמ"ש תר"ו והרא"ש בריש פ"ג דברכות (ומ"ש ברא"ש הרמב"ם הוא מ"ס וכמו שכבר העיר הרב בעל תוי"ט שם) וכתב הג"מ יעב"ץ במטפחת (דכ"ח ע"א) „זוה האיש משה גדול מאוד, זכה שזרעו קיים עדיין בעולם, מהם נמצאים גם היום כמה תלמידי חכמים בכרבריאה הרלב"ג והרשב"ן (צ"ל והרשב"ש) היו מ"ח והנמהר"י ששפורטאש ז"ל קרוב לדורנו הוא היה דור י"א לרמב"ן ז"ל בודאי זרעו לעולם יהי, כזה לא נודע עוד לשום אדם בגולה" ע"כ והיו לו בנים הר"ר שלמה אשר נשא בת רבינו יונה בר' אברהם (רשב"ש בתשובה הגז') והר"ר נחמן אף הוא ראה נוס' ראשונה מס' הלכות הר"ף מונה מכ"י הקדושה בעצמו ומהק בה נוס' מפני שראה לקצר כמובא בחי' ל"ב ג"ב ע"ב וסי' וקב"ה וכו' לכתובות כ"ז ע"ב) ונר' שכן צ"ל ג"כ שם בדף ז' ע"א וצריך להניח הרב במקום הראב"ד וכ"כ בס' תולדות איז נכ"ד ה"ד ובמישרים ג"ג ה"ג וגם היה לו ס' ההלכות ישנות נכתבו בספרד בקורטובה שנת ד' תתפ"ג כמ"ש בס' המלחמות בסוף סדר נשים והרב עלה לירושלים עה"ק ובא לתוכה ביום תשיעי לירח אלול שנת ה' אלפים כ"ז כמ"ש בסוף פירושו לתורה כחתימת הספר וכ"כ באגרתו משם לבנו ה"ר נחמן (הגדפס בסוף ספרו תורת האדם ד' שנה"ה) וכתב לו שחלך לחצוב לו קבר בחברון וכתב בספר שכחי ירושלים שיש קבלה ביד זקני העיר חברון תוב"ב שקבורתו שם סמוך למערת המכפלה מבחוץ ומנדולי תלמידיו היו הרב בעל התרומות והרשב"א והרא"ה וה"ר דוד בנפפיר וה"ר עזריאל (ע' אות ע'). והוא חבר חבורים רבים:

א' פירוש עה"ת על דרך הפשט (וטען בכ"מ על דברי רש"י (והר"א מורחיה השיב עליו והליץ בעד רש"י והר"ב נמוקי שמואל קיים דברי הרמב"ן ועל דברי הר"א בן עזרא) ועל דרך האמת, והגה כבר התרו גדולי המקובלים לפרש דבריו הסתומים כגזל ה"ה ה"ר ש"ט בן גאון בס' כתר שם טוב ב"י וה"ר יצחק דטן עבו

בספר מאירת עינים כ"י וכתב הרב שה"ג שגם הרב מהר"מ
פאפירש חבר ספר לבאר סודות הרמב"ן, ועל דרך הפשט חבר
מהר"י אבוהב פי' לפירושו ונדפס לכד בליובוואה בפורטנאל ישן
מאוד ועוד ד' אלשבונה רמ"ט וד' פיזוררע"ד וד' ויניציא ש"ה 2
וגם נדפס בצד החומש עם פירש"י ועם פי' מהר"י אבוהב עליו
בויניציא ש"ה, ובווילהמרשדארף תענ (ע"י משומד א' אשר
השמיט מביאורו כל מה שמנגד לדת הנוצרים וגם התימת הספר
הנז' לעיל) ד' שקלאוו והוסיפו עוד פי' אור החיים להיר חיים
בן עמר תקמה 2.

ב' הרושים על התלמוד ונתפרסם מהם על אלו המסכתות:
הידושי שבת חזכיר הוא עצמו בחי' ליבמות דף ס"ב ע"א וק"ג
ע"א ולב"ב דף פ"ה גם הזכירם הרשב"א בתשובתו סי' ש"ט
והרשב"ן בתשו' ה"ג דף י"א ע"ג והרב מוה' חיד"א ראה אותם
בכ"י (שה"ג ה"ב אות מ' סי' ל"ד).

חי' יבמות נזכרי' בחי' לב"ב נ"ח ודף ק"י ובמגדול עוז וגם בס'
מאירת עינים כ"י ריש סדר לך לך (ישם מעתיק דבור שלם
מהספר כמו שהוא בדפוס לפנינו) הומכורג פר דער היא ת"ק 4.
חי' כתובות נזכרים בחי' ליבמות ס"ז ע"ב ולב"ב מ"ט ע"א
וקל"ד ע"ב ובשטה מקובצת כתובות ובתשו' תורת חסד סי' קפ"א
(דף קט"ו ע"ב), מ"ין תקכ"ה (אלא שיחסו אותם בטעות להרשב"א
ע' אות ש').

חי' קדושין הזכירם בחידושיו ליבמות כ' ע"ב ולכתובות ל"א
ע"ב ומ' ע"א ולב"ב דף ע"ז ודף ק"ג והרשב"א בחי' קדושין
מביאם כ"פ (רע' תשו' הראנ"ה ח"א סי' א' דף ה' ע"ג וד' ודף
ט' ע"א) נדפס בסאלוניקי תקי"ט עם חי' ר"י הלוי לשבועות והי'
הריטב"א לע"ז ע"י הרב מהריש בעל נאמן שמואל, ונדפס מחדש
בפראג תקפו 2.

חי' גמין הזכירם בחי' ליבמות נ"ב ע"א ולב"ב דף ק"ז ודף
קג ע"ב ובתשו' הרשב"א ח"א סי' תשליא נדפסו בוולצבאך תקכב 2.
חי' נדרים הזכירם הרב בחי' לב"ב דף קל"ז ע"ב ומובא בס'
הרדים דף י"ו רע"ב.

חי' בבא מציעא הזכירם בחי' ב"ב דף ס"ב ודף ק"ה ע"ב ודף
קמ"ג והיו בכ"י לרבינו בצלאל אישכנזי הזכירם בתשובתו סי' ל"ה
ובשטה מקובצת.

גם היו בכ"י להרב מוה' יצחק הכהן הביאם בס' בתי כהונה
הלך בית דין דף קי"ז ע"ג וע"ד.

חי' ב"ב הם אשר נדפסו בראשונה ובהם שקל ומרי מהר"י
בן לב בתשובותיו (ח"ג סי' ג' נ"ז נ"ח) ובסופם קינטרס על דינא
דגרמי ויניציא רפ"ג, אמ"ד תע"ה, ופיורדיא 2.

חי' עבודה זרה הזכירם הרשב"א בתשו' ח"א סי' מ"ה ונ"ג
נדפסו ע"י הרב מו"ה חיים שלום עמאר עם חי' שבועות להריטב"א
ונקרא בשם מעשי צדיקים ליוורנא תק"מ 4.

חי' שבועות הזכירים בחי' ליבמות ט"ז ע"א ולב"ב נ"ו ובס' מאירת עינים כ"ו ס' בראשית וכן ברקנאמי ס' ממות מעתיקים לשון מהסדר מה שחילק בין נדר לשבועה עד"ה והרב מוה' היד"א ראה אותם בכ"י ונדפסו בס' חי' סנהדרין נזכרים בכללי התלמוד להרב מוה' בצלאל אשכנזי כ"י לקומות (מוכאים בס' נופי הלכות סי' שצ"ז אך בכ"י אשר היה להרב היד"א כתוב רמ"ה במקום רמב"ן כמ"ש בס' יעיר און עין זוכר אות מ' סי' ל"ב ע"ש) והידושי פרק זה בזור מהם נדפס עם המשנה שמו' בז"ב תקב"ב ובס' שבועה עינים.

חי' מכות הזכירים בחי' לכתובות דף ל"ב ע"א ומוכאים בס' החינוך מצוה שמ"ב והיו בכ"י בידי הר"ב שער המלך כנר' בה' חמין ומצה (ד' ברין ד' נ"ג ע"ד) נדפסו בס' שבועה עינים לזוורנו תקה 4 והם מלאים טעויות והרב היד"א ראה אותם בכ"י.

חי' חולין הזכירים הריב"ש בתשובה (סי' שצ"ד) והרשב"ץ (ח"א סי' סז וח"ג סי' ד' ומ"ח ומ"ט) והרב מוה' היד"א ראה אותם בכ"י (שה"ג ח"א אות מ' סי' ח"י) ונדפסו עם ש"מ לזכחים וכוורות הזכירו הרב עצמו בס' המצות בהקדמתו לפרטי המצות בס' מוכה כפרה ע"י הרב מוה' יעקב פייתוסי בליוורנו תקע 2.

חי' נדה מוכאי' בחי' הרשב"א לנדה נדפסו בז"ב תקב"ה 2.
ג' הלכות נדרים (ע' אות נ') והלכות בכורות אשר כתב לתשלום הלכות הרי"ף והיו בכ"י להרב מוה' בצלאל כנר' בתשו' סי' א' (דף נ' סע"א) שמעתיק מחי' בכורות וכתב הרב מוה' היד"א (ח"א סי' י"ט), ואני הצעיר ראיתים כ"י והם כסוגית הרי"ף ולשונו וכל אשר מכיא הראוש במסכתות הנז' משם הרמב"ן הוא מהחיבור הנז' וגם תלמיד תלמידו הריטב"א בחי' נדרים כ"י מכיא לשונו ממש ככל הלכה ומפרש אותה, והרשב"א מוכיר הל' בכורות להרמב"ן בתשובתו היא סי' ר"תכ"ז תרע"ט ומוזכר גם בס' החנוך סי' ט' ושני גדולים רצו לזכות הרבים להדפיסם ולא אסתייעא מילתא, הר"ר תם בן יהייא כנר' בהקדמת ס' תומת ישרים, והר"ר יהושוע בועז מברוך כנראה לכאי שעיריו בס' רב אלפס ונדפסו. [בהרי"ף ד' פ"ב תקצ"ו].

ד' האמונה והבטחון קבלה. כ"ו פרקים (בראש ובסוף הספר ייחסוהו להרמב"ן וכן ר"י חיים בפי' למערכת אלהות פי"ד אשר שם מעתיק לשון ס' הבטחון אשר הוא בהנדפס פי"ד מייחסו להרב. ואם כי אין לי עסק בנסתרות מ"ט מסגנון לשונו ודרכו רחוק בעיני שהוא לו, וגם כי בסוף פרק וי"ו מכיא פי' המשניות מס' פיאה להרמב"ם מה שלא מצינו להרב זולת זה (ע"ל דף 537).

וראי' גדולה לדעתי מספר מאירת עינים כ"י שמכיא בפ' ואתחנן „וראיתי בס' האמונה והבטחון כו' ואני יה"כ שנר' דעתו ראיתי וכתוב דברים נכונים כו' ואין זה מדרכו לכתוב כן על הרמב"ן רביה דרבי' ולדחות דבריו כ"א כלם עמרת פז לראשו, ולדעתי מחבר הספר היה בדור שאחר הרמב"ן (כי נראה שקבל מפי הר"ר

יצחק הצרפתי כמ"ש בפ"ט דף י"ג ע"ב ומביאו עוד בס"פ י"ה דף כ"ב ע"ב וגם קבל מפי ה"ר יוסף ב"ר שמואל (ע"ל No. 1055) כנר בפ"ד ובפ' כ"א מהספר ושמע גם מפי רבינו יצחק בן הראב"ד כמ"ש בפ"ב ומביאו עוד בכ"ט, וגם מביא לרבי' עזרא בכ"ט (ע' אות ע') וכל אלו הגדולים היו מכני דורו של הרמב"ן והיה מכני דורו של הרשב"א אשר בימיו נתפשטה הקדמת רמב"ם לפי המשניות קצת מפי' ס' זרעים מהעתקת ר"י אלהריוזי [וכן העתיק הריקנמי הרבה מקומות מס' האמונה והכמתון בשם יש מפרשים ואלו היה להרמב"ן לא העלים שמו. ע, אריענט 1851 זייטע 566 אונד 567]. והוא מהשבעה הבורים הנקראים ארזי לבנון שנדפסו בניציצ'א שס"א ע"י הרב מוה' אברהם עקרא, ונדפסו עוד בקראקא בשנת ת"ח. נאוודוואהר תקניד קארין תקמ"ה וזרשא תר"ב]. :

ה' אגרת הקדש והוא אגרת לאחד החכמים בכונת החיבור איש לאשתו וקראו מלמד אדם דעת לפי שהוא מלמד לאדם דרך החבור הנקרא דעת כמו שנא' והאדם ידע (כ"כ הרב מהר"מ די לונזאני בס' דרך היים ד"ו דף קכ"ד ע"א) ונעתקו כל דברי הספר בס' המוסר וגם נדפס ברומא ש"ז 8 באזיליא שי"מ קראקא ש"נ 12 ד' אלטונא וד' ברלין תקנ"ג וגם הרב מוה' רפאל מילדולא העתיקו כולו בספרו הופת חתנים הנדפס בליוורנו תקנ"ז 8.

ו' דרש הרמב"ן לפני מלך קסטיליא ובה הוכיח מעלת התורה. פראג שנ"ו 4 [ליפסיא תר"י] וגם' כפתור ופרח פרק נ"א דף תכ"ז ע"ב מביא להרב שכתב בדרשותיו, וראה שהיו עמו דרשות הרבה. (ע"ל ספר י').

ז' ספר הנאולה לגלות קין הפלאות הסתום שיהיה בשנת קי"ה לאלף הששי והביא ראיות וסברות לזה מן הכתובים ומספרי קבלה מביאו בספר מאור עינים חלק אמרי בינה פ' מ"ג (ד' מנטובה ק"מ ע"ב) ונחלק לשערים כנראה שם בסוף הפרק וכתב שם שהספר הוא ביד מעטים ולכן מעתיק שם דברים ממנו בענין הנאולה.

ח' ספר הזכות ליישב השגות הראב"ד על הרי"ף (ע"ל ספר ה' No. 79) ואין ספק כי צדק הרב מוה' הידיא (ח"ב אות ש' סי' צ"א) כי הרמב"ן השיב על כל השגות הראב"ד בדרכו דרך הקדש מלאך מליין בעד הרי"ף והראשונים וכמו שעשה על הרב המאור והרב מהר"מ אלאשקר בתשובותיו ססי' צ"ו הזכיר ס' הזכות ליומא וכ"כ הר"ב פרח הל' יו"ט סי' תצ"ו במנהגי האימור סעיף כ"ד הזכיר ס' הזכות מפסחים פרק מקום שנהגו, וא"כ אפשר קצתו מס' הזכות דהיינו יבמות כתובות גיטין נדפס בס' שבעה עינים ליוורנו תק"ה 4 ועוד עם ספרי הרי"ף בוויין התקס"ה וקראו להם' שם חדש מחסה ומנן וכתב שמצאו בן בכ"י, ואין שום ספק כי לוקח מס' שבעה עינים הנז' והראי' שבמקום שחסר שם חסר גם כאן.

ט' פי' שיר השירים ומזכיר בו פירושו עה"ת בפסוק עד שיפוח היום וגסו הצללים ובפסוק וריח שלמותיך מנה התרי"ג מצות איך הם

כלולים בעשרת הדברות והגאון מוה' חיד"א בה"ב אות מ' סי' ל"ד מפקפק בהפי' הגז' (אשר ראהו בכ"י כתוב על קלף) אם הוא באמת מהרמב"ן על כי מנין המצות בפי' שהיש אינו מסכים עם מנין המצות בספר המצות שלו ועוד יותר יש להסתפק בו יען כי נראה שמהבר הפי' שהוא נמשך בכל דבריו אחר פי' שה"ש לרבי' עזריאל אשר מזכירו מיד בפתיחת מנין המצות (דף ה' ע"ד) ואמר רבינו החסיד ז"ל עיקר עבודת המשכילים בו"ו והוא לשון רבינו עזריאל ז"ל כמובא בשמו בטעמי המצות לרקנאמי מצוה ג' וע"ל אות ע' ונדפס בהעיר אלטונא תקב"ד 4 והכ"י אשר ממנה נעתק בדפוס היתה מלאה שבושים ובצדה היו הנהות הג"מ מיכל אב"ד דק"ק ברלין אשר נדפסו עם הספר, ונמצא אתי בכ"י ישן מתוקן ומקובל, אבל לא פורש בו מי מקדושים הברו. דרש לוי"ט של ראש השנה ושם מאשר ומקיים בראיות נכוחות שבתשרי נברא העולם היה בכ"י להר"ר עזרי' מן האדומים ארוך כשנים עשר עלים מביאו בספרו מאור עינים הלך א"ב פסק מ' [ד' ויילנא דף של"א] ונראה שהיא הדרשה המובאת בתשובת הרשב"ץ (ח"ג סי' ש"ז).

יא' ס' תורת האדם הוא הלכות הולים ובקורם ושמוצות נחלק לל' שערים אשר האחרון מהם הוא שער הגמול בנמול כל אדם כמפעלו ד' בקונסטנטינא הרעט 2 ד' ויניציא עם אגרת לבנו ה"ר נהמן שנה [ווארשא תר"א ותרל"ז] 4 ושער הגמול לבד נדפס בנאפולי ר"ג ובפירארא שיו 4. [ועוד כ"פ].

יב' ס' מלחמות ה' ללמד זכות על הרי"ף ז"ל כדרכו ללמד זכות על הראשונים (כמ"ש בהקדמתו להשנותיו לס' המצות) ובפרט על הרי"ף וכמו שעשה בס' הזכות ולהצילו מהשנות רבינו זרחי' בעל המאור ובראש הספר שיר בלשון ארמי ופתיחה להרב ז"ל, ודע כי הספר מאירת עינים כ"י בס' ראה מביא עוד מלשון הרב ז"ל בס' המלחמות אשר איננו אתנו ומדבר בו מהשארות הנפש וכנראה הוא הלך מהפתיחה המתחיל „שמעו כי נגידים אדבר ומפתח שפתי משרים וכו' ושם התמרמר הרב ז"ל מאוד על בעל המאור על שכתב בפתיחתו כי חכמי המחקר קראו כסא הכבוד לגלגל השכל ומדבר בו עד"ה, והרב ר"י דמן עכו באריכות גדול מבאר לשונו וסודותיו, ונדפסו בגליון רב אלפס מדפוסי ויניציא סביוניטה אמ"ד וזלצבאך ווין סלאוויטא ונדפס לבד עם ס' המאור בברלין תקי"ט 2.

יג' פי' ספר יצירה (והרמ"ק בס' פרדס רמונים שער א' ספ"ד מסתפק בו אם הוא להרב) נדפס עם פירוש הראב"ד והר"ט בוטריל ד' מנטובה, ועוד עם פי' הגז' ופי' רבי' סעדיה גאון ורבינו אליעזר מגרמיוזא מנטובה שכ"ב ובפראג 4 ועוד עם הגז' וקצת פי' האריי קונשטאנטינא תע"ט 8 ועוד עם החמש פירושים הגז' ראשונה ופי' רבינו אלי' ויילנא, הוראדנא תקס"ז 4.

יד' פירוש על איוב ורמז בו להבטת הנסתר כמו בפ' עה"ת וכתב בו מסוד הגלגול ואם תחפוץ להבין הסוד הגדול הזה בו והלשון הזה הביאו בס' מאירת עינים כ"י בסדר בראשית וביארו כי שם האריך בענין הזה בענין הכל וגם מהר"ל בן הכיב בתשובתו סי' ח' הביאו וביארו, נדפס במקרא גדול ד'ויניציא ד'אמ"ד [ובפניו דאתר ד'].

ט"ו ס' המצות (הזכירו הרב בתשו' לרבינו יונה במיוחסות סי' רפ"ד וכן הרשב"ם בתשובה מוכא בתשובת הריב"ש סי' י"ד) והוא השנות על ספר המצות להרמב"ם ומלמד זכות על בה"ג במקום שהשיג עליו הרמב"ם כדרכו דרך הקדש ד' קונסט' ר"ע ונדפסו בצד ס' המצות להרמב"ם בספרי משנה התורה שנדפסו בוויניציא ש"י ע"י יוסטיניאן ועוד עם ס' מגלת אסתר ד' אמ"ד ת"ך ד' ברלין תע"ג וגם עם ס' מרגניתא טבא בצדדי ס' המצות ד' פפד"מ תקי"ו.

ט"ז ויכוח הרמב"ן עם פראי פול לפני המלך אשר יצא ממנו באהבה רבה נדפס בקונשטנטינא בספר מלחמת הובה ת"ע 8 ונדפס עוד (מועתק מכ"י אחר הסר קצת בראשו, ונראה ממנו שכותבו היה אשכנזי) ע"י וואנענוויל עם למיין בנירענבורג 1681 [ועוד ע"י הרמ"ש שטעמין כת"ר].

י"ז משפט החרם להרמב"ן מועתק בסוף ספר כל בו.

י"ח לקומים מוכאים בני"למ"ק פ"א דף רפ"ב ע"א ובתשובת הר"ן (ד' קושט' סי' פ"ז) ובתשובת הריב"ש (סי' רכ"ז וסי' ש"א) ובתשובת רשב"ן ח"א (סי' קנ"ג) ובתשו' הרשב"ש סי' ת"ח ונדפס ס' לקומות על קצת ברכות וקצת סדר מועד וחי' שבועות בשאלוניקי בש' תקנ"א 2.

י"ט הלכות חלה מביאו הרשב"ן במאמר חמין שלו דף כ"ט סע"ד.

כ' הלכות נדה מוכאים בתשובת הרשב"ן (ח"ג סי' מ"ב) והם ט' פרקים ונדפסו ע"י הרב מו"ה ישראל בנימין באסאן בח"א מספר תודת שלמים הנק' זכחי תודה בוויניציא תק"א 4.

כ"א הל' בדיקה (בדיקת הריאה) מוכא בס' יבין שמועה להרשב"ן בה' טריפות פ"ח דף כ' ע"ג.

כ"ב ביאור לס' הרמון סודות וכבשי דרחמנא מוכא בפ' סי' לרי"ט בוטריל פ"ד מ"ב.

כ"ג השמות על ס' הצבא לרבינו זרחיה להנן בעד הרי"ף (ע"ל No. 826) וגם השיב תשובות רבות וספר התרומות מלא מתשובותיו וגם קצת מהם נמצאים תוך תשובות הרשב"א בס' התשובות המיוחסות לו, ועשה תפלות ופיוטים והרשב"ן בחי' ראש השנה סוף פרק א' מביא רחומה שייסד ובגו הרשב"ש בתשובתו (סי' קט"ו) מביא אזהרות שחבר אבל הפיוט ברבי נפשי שהדפיסו בלקומי צבי לאמרו קודם תפלת נעילה ויחסוהו להרב אינו לו אלא לרבי יהודה בר שמואל הלוי וכמפורש בתשו' רמ"ע מפאנו סי' ע"ט (והרמב"ן עצמו הזכיר הרזו ממנו ויחסו לר"י הלוי בדרשתו דף ה' ע"ד וכ"כ הרשב"ן בריש פרק י"ט מפרקיו שלפני ספרו אוהב משפט) וגם שמו ושם אביו חתומים בתחרון האחרון

שהשמיטו (מלבד שאר המעיות והשמטות (תוך החרוזים) ומצאתיהו מתוקן ומקובל במחזור מנהג פרוכנסא כ"י משנת ירא"ה שאומרי' אותו ביוה"כ שחרית קודם ברכו).

1126 רבינו משה בר שלמה הכהן אשכנזי היה במגנצא ומכני דורו

היו ריב"ק ורי"מ בר מרדכי (ע' No. 1034) כנראה במרדכי ב"ק סי' קפ"ז וקבל מר"י הזקן (תשו' מהרש"ל סי' כ"ט) ונראה שקבל גם בעיר מולדתו מן הראב"ן כי מביא בספרו צפנת פענח (ד' קכ"ו רע"ד) שהקשה לו וגם מרבינו תם כנר' במרדכי יבמות סי' ע"ט וב"מ סי' שצ"ג וסי' תכ"ג וחולין סי' תרפ"ד וקבלו ממנו רבינו ברוך ממגנצא ומכנהו בספרו מורי הכהן כנראה מלשונותיו המובאים בתשו' מהר"מ ד"פ סי' תפ"ט ובמרדכי כתובות סי' קנ"ב (ומה שנדפס שם רבי' שמשון הוא טעות וצ"ל רבי' ברוך) וסי' קס"ב ורבינו אלעזר מגרמיוזא כנראה ברוקה סי' קפ"ב וסי' תי"ח וסי' תכ"א, ורבינו אליעזר בר יואל הלוי כנראה בתשובתו המובאת בתשו' מהר"מ ד"פ סי' תיד ובמרדכי ב"ק סי' קכה ומספרו אביאסף המובא במרדכי יבמות שם חבר:

א' ספר הדינים מובא מהרא"ש בפסקיו לקידושין פ"ק סי' כ' לענין מקדש כטבעת שאולה ובענין הזה עצמו בתשובותיו ריש כלל ל"ה (וצריך להגיה שם ס' הדינים במקום ס' המינים).

ג

1127 רבינו נחום בר יהודה ברומי היה בזמן רבינו יוסף בר פלאט ומביאו בתקן ברכות שלו בהלשון המובא בתשו' מהר"ל

סי' י"ח.

1128 רבינו נחמן הכהן בן בנו של רבינו חיים הכהן חבר: ספר נהמני

מובא בתשו' מהר"ק שורש קמ"ט בדיני ציצית ובשורש

קמ"ה בדיני ככור ובס' המנהל המובא בכל בו סי' קמ"ג.

1129 רבינו נחמן בן רבינו חיים הכהן מובא בכל בו הל' אסור

והתר (דף קי"ז ע"א מדפוס ויניציא שכ"ז) ואולי צ"ל בן

בנו והוא הנז' לעיל סי' ז'.

1130 רבינו נסים בעל הדרשות תלמיד הרמב"ן ואינו ר"ן מפרש רב אלפס

נפטר שנת כ"ד לאלף הששי כ"כ ס היוחסין (ד' אמ"ד

ק' ע"א) ונמשכו אהריו בעל שה"ק וצמח דוד (רק שמביא בשם היוחסין

שנת כ"ח) וסה"ד (אלא שמביא דעות שהי' בן הרמב"ן) והדווקן הגדול

בעל שה"ג (אות נ' סי' ו') ועממס הסליחה: כי לדעתי לא הי' תלמיד

(ומכ"ש בן) להרמב"ן כי מזכירו בכ"מ סתם הרמב"ן ז"ל וגם השיב עליו

בלי נטילת רשות הראוי מתלמיד לרב (כמו בדרש אהבתי עמ"ש הרמב"ן

שלא מצינו דרישה אל השם כ"א להתפלל כתב' לפי הנראה נשמט

ממנו מקרא שכתוב ויאמר המלך אל הזאל כו') וגם לא מת ה"א כ"ד

(ולא כ"ח) כי בעת חברו הדרשות כבר נפטרו לג"ע רבינו יונה וגם

הרמב"ן כי כותב עליהם כל פעם כשזכיר אותם ז"ל והנראה בעיני

שמחבר הדרשות הוא רבינו נסים [ב"ר ראב"ן] הנו לקמן ואין כאן שנים והראיה הגדולה לדעתי היא מדרוש ועתה שלו שאמר שם ז"ל אנה נו ראינו מוסר אלקינו זה י"ג שנה עד שנשתנו סדרי בראשית כי יורד רע בשנה ההיא לרוב יושבי העולם וחלו בהם חלאים משונים כו' עד שנהפך העולם בשנה אי יותר ממה שנהפך ונתחלף בזמן קודם במאות שנה וקרה בכמה מקומות כמו שקרה לדתן ואבירם שכמה אנשים תמו נכרתו עד שנחלתם נהפכה לאויבים עכ"ל וכל זה היה בשנת ה' אלפים ק"ח שאז הו' דבר כבוד מאוד ממורה שמש ועד מבואו וככתוב בס' דברי הימים למלכי צרפת ה"א (ד' אמ"ד ל"ו ע"א) ותהי צעקה גדולה מקצה העולם ועד קצהו והעיר היוצאת אלף השאירה מאה כו' ועלילו עלילות ברשע ויאמרו בפשע יעקב כל זאת ולולי ה' שהי' לנו לא נשאר מהיהודים במלכות אראגון וקטלוניא שריד ופליט ע"ש וכן נראה דעת הרב ר"ש הלוי בן חכם שכתב על שער שו"ת הר"ן ד' קונשטנטינא דורשיו בחדושו ודרושו קחו לכם תשובותיו.

1131 רבינו נסים ברבי יעקב בן שאהון במדינת אלקירואן

באפריקא ה' במאה השמינית לאלף החמישי מדור ראשון של רבנות תלמיד רבינו הושיאל ונסמך אחר פטירתו ותלמיד רבינו האי גאון והו' אוהבו מאוד ושולח לו ספרים בתשובות כל ספיקותיו על יד זמובאת שאלה ממנו לרבינו האי גאון בס' המאור פרק קמא דביצה וגם נזכר בערוך ערך קבל והרמב"ן בחי' ב"ב דף ג"ב ע"ב מביא תשובה לו והכר ספר מגלת סתרים הזכירה התוס' והראשונים בכמה דוכתי בס' הסידים מעתיק ממנו ע"ש סי' תר"ד תר"ה תרו' ונ"ממנו הו' לברכות שבת עירובין בש"ס ווילנא תר"מ] והזכיר בה מתורתם של הנאונים כנראה בתשו' רשב"ן ח"א (סי' פ"ה) וכתב ס' קורא הדורות (דף ו' ע"א) שביאר קצת מס' ביאור רחב ונמצא בכ"י ביאור מס' עירובין ונ"ל שזהו שתקן הודוי הגדול וחזרת תפלת שחרית יוה"כ וחכר ספר מפתח התלמוד [ג' בוויין תר"ז] בלשון ערבי מוכא בשיטה מקובצת כ"י דף ג"ט ע"א וע"ב ובדאי ממנו לוקחו הדברים המוכאים בשמו בס' עין יעקב ברכות פ"ט סי' קכ"ח והעתיקם הרב רבי שמואל ב"ר אברהם לרבנו צרפת ולהשיב בעד ספרי הרמב"ם ז"ל ורב שמואל הלוי הנניד על יד רב נסים הו' שותים מימיו של רב האי והי' מהנה מנכסיו לרב נסים מאוד שלא הי' בעל ממון ואחר כן נתחתן בו ושלה בתו לרב יהוסף הנניד בנו לאשה ולא מצאה חן בעיניו מפני שהיתה כננסת אבל היתה בעלת תורה ויראת שמים וכשנהרג אישה הנניד ברחח אל מדינת אליסאנה ופרנסה הקהל בכבוד גדול עד יום מותה ונפטר ר"ג בשנת תת"י (יוחסין צ"ח ע"ב) בשנה אחת עם רבינו הננאל וגם לו לא הי' בן ופסק התלמוד מוארין אפריקא ונשאר מעט מוער במדינת אלמחדיה בידי בני זוגמאר ובמדינת קלעה חמאד ביד ר' שלמה הדיין בן פורמש אבל לא נסמכו ברכנות ולא יצא טבעם בעולם (ס' הקבלה) וחזר להתפשט בספרד ובצרפת וכאשכנז.

1132 הרנב"ר רבינו נסים ב"ר ראובן ב"ר נסים גירונדי היה

הבירו של הרב מגיד משנה (בהקדמת בסף משנה) והיה
 בנירונה (ע' כנה"ג א"ח סי' תקפ"ד בכ"י) בחצי מאה הישנית לאלף הששי
 כנראה מתשובותיו (בסימן ל' בד' רומי וכן בד' מוין ובד' קושט' סי'
 ל"ד נשאל על קדושין שהיו בשנת קי"ט ליצירה ובסי' ל"ט ד' קושט'
 מביא מעשה בד' משנת קי"ט ובסי' ט"ז ד' רומי ובד"ק ג"ב הביא נב"ע
 מאב קי"ז ליצירה ובסי' ע"ז מד"ר ובד"ק פ"ז נשאל מהריב"ש תלמידו
 כמי"ש מתשובותיו סי' שפ"ב על גט הליצה הנכתב בש' קל"ד לב"ע)
 וקבל מאביו כנר' בפ"י להריף שבועות פ"ז (ד' אמ"ד ד' שי"ז סע"ב)
 ועוד מרב א' ולא ידענו בבירור מי היה אם כי כתב בתשובתו סי' כ"ז
 ואדוני מורי וכן בס"ס מ"ג, אך שמו לא נודע לנו ונראין דברי הרב
 קורא הדורות (כ"ו ע"א) שהי' תלמיד מרבינו פרץ הכהן שכתב בס'י
 מ"ג (מד"ר וד"ק מ"ז) מוריני הרב הכהן הגדול נר"ו וקורא אותו עוד
 שם באותו פסק מוריני ורבינו הרבה פעמים ועוד כתב שם (ובד"ק ריש
 סי' מ"ח) „לכבוד הרב הגדול ר' פרץ הכהן נר"ו כו" וכתב עוד „כן דעת
 תלמידכם נוטה" אבל מ"ש שה"ק וגמשך אהריו בסה"ד שהי' תלמיד
 רבינו יונה והרמב"ן (ויותר תגדל התמיהה על הדווקן הגדול הרב מו"ה
 אלי' הלוי בספר זקן אהרן סי' ר"י שכתב ג"כ בפשיטות שהרין היה
 תלמיד הרמב"ן) וגמצא במדרש הרשב"א להד"מ כאשר הוכיח במישור
 הרב הקורא כי מוזמן הרמב"ן עד זמן הר"ן עברו יותר ממאה שנה וגם
 מוזמן הרשב"א עברו יותר משישים שנה (וכ"נ בתשובותיו סי' מ"ג ד"ר
 וד"ק מ"ח שהי' אחר דור הרשב"א שכתב ז"ל וידעתי שלא הודו לו
 (להרשב"א) כל סיעתו ואף הכמי הדור שלפנינו לא סמכו עליו וכ"ש
 שאין לנו לסמוך בזה (וגם הביא להרשב"א בתשובותיו סי' ל"ה ד')
 קוסט) ודברי הרב מהר"מ אלאשקר בתשו' סי' קי"ג שהוכיח להבס א'
 שהשב כי פי' ההלכות הנדפס ליבמות הוא להר"ן ז"ל ואיך לא שמת
 לכך שהר"ן ז"ל לא יכתוב בשם הריטב"א ז"ל כאילו הוא דבר שאי אפשר
 לפי סדר הדורות, מן החכמה צ"ל כוונתו שבפי' הר"ן להלכות לא מצינו
 לו שמביא דברי הריטב"א וזה הוא רק דרך הרב הנמוקי, אחר זה בא
 לידי סי' כנה"ג אי"ח וראיתי שכתב בן כוונת מהר"מ אלאשקר בכללי
 הפוסקים שלו סי' צ"ה) ולהרא"ש ז"ל בס'י ג"ח (ד"ר וד"ק ס"ג) וסי' ע"ז
 (ובד"ק פ"ו) ועל מ"ש הקורא עוד שגם בפירושו להריף מזכיר להרא"ש
 בקצת מקומות ומהם ריש פ' הגזול עצים כתב שה"ג אות י' סי' ל"ג
 לא דק דהרן בחדושי הנדפסים ואשר בכ"י ולא בביאור ההלכות אינו
 מזכיר הרא"ש וכ"כ מו"ה צבי בתשובותיו סי' ג"ב (ואנכי הוראה בחי'
 הר"ן לבי"מ הנדפסים חדש ממש שמביא להרא"ש על דף כ"י ע"א וע"ל)
 גם פי' קמא הוא להרב הנמוקי כמי"ש מהר"צ שם ובס' דרך תמים
 ומסוגית לשונו מוכח) עשה פי' על הלכות חרי"ף וכתב קה"ד ושמעתי
 אומרים מפי מגידי אמת שהר"ן עשה פי' על כל ס' הרי"ף בכללו אלא
 שבאשר הדפיסו הרי"ף הראשון עם פי' הר"ן לא הי' להם על כל
 המסכתות והדפיסו במקומו פי' הנמוקי (כן צריך לפרש כוונת הרב

הקורא להצילו מהשנת הרב בס' שה'ג שם) וחיבר חדושים על התלמוד וכתב מהר"ל בן חביב בתשו' סי' ק"ך שחי' הרשב"א היו תמיד לפניו ועליהם היה מוסף ונדפסו על גיטין ונדירים (וכאשר חיבר פירוש נדרים עדיין לא באו לידו התוס' מתוך כמ"ש בתשובה (ד"ק סי' י"ז) ושנועות וסנדרין וחולין (וכתב שהי'ג ח"ב אות ג' סי' ג' חי' חולין נר' שנתקצרו והשמיטו מהם מה שכתב הר"ן בביאור ההלכות וכן מוכח בס' דרך תמים בסוף אלו טרפות שכתב שכן הוא בס' כ"י כבעמוד זכ"כ בחי' הר"ן אות באות ע"ש ובחי' הר"ן הללו שנדפסו לא יש כלום) ונדה. הידושי סוכה הזכיר הרב עצמו כפי' להלכות דף רליא ע"א והידושי למס' ביצה מובאים בתשו' רשב"ש (סי' תרד) ובשטה מקובצת כ"י למהר"א לפפא המובא בס' שערי המלך ב"פ ולכתובות מביא הג"מ בצלאל אשכנזי בתשובתו סי' כ' וחי' לעבודה זרה היו למהר"ל בן חביב כנר' בתשובתו סי' קכ"א והג"מ היד"א ראה בכ"י הידושי מ"ק (מובאים בס' עין יעקב) ושבת (וגם נזכרים בדברי המגיה לס' חמרא וחי' דף פ"ט ע"ד וכמו כן בס' אביר יעקב בקונטרס שומר שבת כסופו דף ה' ע"ב מביא חי' הר"ן לשבת כ"י) ובתרא הזכירם בס' דברי ריבות וכתשו' ר"ב אשכנזי צ"ו סי' י"א וסי' ט"ו) והרב מו"ה שלמה אלנאי מביא הידושי לעירובין בס' גופי הלכות סי' ש"ה ולהרב מו"ה שלמה דובנא חי' בכ"י הידושי על מגלה וקידושיין, גם מקרוב בש' תקפ"ג נדפס בדיהרנפֿורט חי' הר"ן לבכא מציעא ונראה שחברם בסוף ימיו אחר שכבר נתפשטו חבורי הרא"ש והה"מ שלא הזכירם מקודם בחיבוריו כנו', רק בשטה זו (להרא"ש ג"ל ולהה"מ על דף י"ז ע"ב) אחר שכבר נפטר חבורו הה"מ לג"ע שנפטר בהיו כמו שנראה גם מתשו' הריב"ש (סי' שפ"ח), גם כתב תשובות הרבה ונדפסו קצת מהם בקונש' ורומי (ומהר"מ אלאשקר וכן הרד"ך לא ראו תשו' הר"ן כמו שהוכיח מהרשד"ם בתשו' היד"ס סי' קמ"ט) ואין הסימנים שויים כנר' לעיל ומהר"ש פלורנטיין בס' בית הרואה דף ע"ז מביא תשובת הר"ן סי' תתצו. והיה רופא גדול כמ"ש הרשב"ן בתשו' ה"ג סוף סי' ל"ד וגם מביא בח"א סוף סי' ג"א שהרב כתב ס"ת לעצמו ומגדולי תלמידיו הריב"ש (אשר כתב קצת משבחיו ולא כטפה מן הים כי אם באנו לכתוב אין אנו מספיקין ולא מפסיקין וכאמת כי ככל חכמי ישראל אין ערוך אליו בתשובה סי' שע"ה) והקדוש רבינו אפרים וידאל רבו של הרשב"ן וכן קוראו הרש"ך (שם סי' שע"ז) להרב בתשובתו (ח"ב סס"י רפ"ג) רבם של רבותי ומ"ש רבותי נר' שהי' גם רבו של מורו המיו רבינו יונה דיסמטטרי, וכתב יחסין שנפטר בשנת ק"מ (וע' לעיל אות ו' סי' כ' מה שהבאתי בשם מהרש"ל).

1133 רבינו נתן ב"ר יהודה בן נקרא בכל בו סס"י ה' וסס"י ס"ה נבד
 רבינו עזריאל ב"ר נתן הכהן (ע' אות ע' סי' ו') חבר ספר בענין המנהגות ומעמי ופירושי התפלות ומובא הרבה מאוד בס' ארחות חיים ובס' כל בו, ונראה בס' ארחות חיים סוף הל' שבת דף ס"ט ע"ב וככל בו סי' מ"ב שקבל מן רבינו יצחק ב"ר שודרוס והוא היה תלמיד

הרמב"ן (ע' אות י' סי' כ"ח) אי"כ היה רבינו נתן זה בימי ה'הרא"ש ב"ר
 יחיאל ואולי הוא ה"ר נתן אשר השיב לו בתשובותיו כלל נ"א סי' וג'.
 1134 רבינו נתן ב"ר יוסף היה תלמידו של הרמב"ן וחבר פ"י להלכות
 נדרים שחבר רבו זיל כ"כ בשטה מקובצת כתובות על דף

מ"ה ע"ב ומעתיק שם דברים מפירושו.

1135 רבינו נתן ב"ר מאיר היה במאה העשירית מהאלף החמישי והיה
 רבו של הרמב"ן (ע' אות מ' סי' י"ד) ורבו של רבינו שמואל

בר יצחק הסרדי (ס' התרומות שער נ"א סוף ח"ד ועוד באיזה מקומות)
 וחבר ספר שערי התפיסה מובא בס' התרומות (שער ז' ח"ב סס"כ ושער
 נ"ב סס"יו) וכך שלח לי דעתו הר"ר נתן ב"ר מאיר זצ"ל בשערי
 התפיסה אשר חיבר וגם מביא תשובותיו באיזה מקומות אשר השיב לו.

1136 רבינו נתן ב"ר מאיר מטרנאנקטלייש (ולא כמ"ש בס' שהיג
 ח"ב אות ע' סי' ט' רבינו מאיר) זקנו של הרב בעל כפתור

ופרח כנר' בספרו ספ"ג ופנ"ט דף תמ"ז ע"ב חיבר:

א' ס' העזר, נר' שנחלק להלכות על סדר מסכתות כי ברבינו מנחם
 הל' סוכה פ"ג (דנ"ג ע"א) מביא כ"כ הרב בעל העזר בחבור
 המוקצה וככפ"פ ספ"ג מביא מהל' נטין שלו, ומביאו בפ' י"ד
 (ד' פ"א ע"א) ובפ' כ"ה (ד' ק"ח ע"ב) עוד בפ"ה (ד' י"ז ע"א) ובפ'
 מ"ד (דף ת"א ע"ב ודף ת"ו ע"א).

1137 רבינו נתן ב"ר מכיר הנקרא רבי נתן המכירי היה בזמן רש"י
 ורבינו קלונימוס מרומי ורבינו שלמה ב"ר שמשון ורבינו

יצחק ב"ר יהודה היה בן דודו (ע' אות מ' סי' ל"ב) ושאל מן רבי
 יצחק ב"ר משה והשיב לו כמובא בס' צפנת פענח להראב"ן דף קמ"ט
 סע"ג ובס' אבי העזרי כ"ו בתשו' רבי יואל סי' תתק"ס (מובאת במהרי"ק
 שורש ל' המובא בתשו' לחם רב סי' כ"ה וצריך להגיה שם ב"ר משה
 במקום ב"ר יודא וע' אות ש' סי' י"ד) וקבל מן רש"י כנראה מדבריו
 המובאים בשבולי הלקט סי' כ"ט, ורבינו מנחם אחיו שאל ממנו והשיב
 לו כמובא בסוף ס' לקוטי הפרדס (ד' אמ"ד דף כ"א ע"א וע"ב) וגם
 ברוקה סי' ש"ד תשובות מן הרב לאחיו בענין הול המועד (וקתשובה
 הרביעית הכתובה שם בענין כתיבה בחוה"מ יש להסתפק אם גם היא
 להרב כי מובאים בתוכה בס' לקוטי הפרדס דברי רבינו מרדכי וגם
 שהיא כתובה בשה"ל סי' ע"א בשם ובתשובות מצאתי ואולי חסרים
 תיבות שם בשה"ל וכצ"ל ובתשובות רבי נתן שהשיב לר' מנחם אחיו
 מצאתי, ודבר* רבינו מרדכי נתוספו בלקוטי הפרדס מספר שה"ל, והרא"י
 כי ברוקה אינם) ומובאים בס' שה"ל סי' ע' וע"ב ובס' תניא דף ע' ע"ב
 ודף ע"א סע"ב, ועוד תשובה אחרת מן הרב לאחיו בענין פסוקי מלכיות
 זכרונות ושופרות כתובה בשה"ל סי' צ"ו, ורבינו שמואל (אין ספק כי
 הוא הרשב"ם) הורה משמו כמובא שם סי' נ"ג, ובס' תניא סי' מ"ז דף
 כ' ע"ב מביא טעם משמו על הזכרת משה רבינו בתפלת שחרית של
 שבת, ועוד בדף כ"ט ע"א טעם על אמירת ואני תפילתי במנחה בשבת,
 אולי חבר הרב פירוש על התפלה.

1138 רבינו נתן ב"ר שמעון הי' בימי הרוקה והסכים עם רבינו שמהה
בר שמואל משפירא על תשובתו כנר' במרדכי יבמות
ס' פ"ט ובהנה"מ ריש פ"ג מהל' גרושין.

1139 ר' נתן יודיה בן אליעזר מאורכייטו העתיק ללשון איטאלקי
מלה"ק ס' ברכי נפשי לרבינו בחיי עם שאר יודווי
יוה"כ (אלף ש"ב בקרית ספר לברטולוצ'צי).

1140 ר' נתן בן יואל פלקירא חבר ס' ברפואות מלוקט מכמה רופאים
שקדמוהו כ"י בוואטיקאנו על נייר וס' מתמונות האספירה
והמשה פרקים מתנועות הנפשיות כ"י שם על נייר (אלף רצ"ט).

1141 ר' נמר בן שלמה חבר ס' אבן עזר דרשות וס' הררי נמרים ג"כ
דרשות (אלף רפ"ג בקרית ספר לברטולוצ'צי).

1142 ר' נחמיה הלאמיטי חבר ס' הנהגת הנפש ותשובתה ושכרה
ועונשה נחלק לכ"ה שערים נכתב בשנת ה"א קע"ח כ"י
בוואטיקאנו קלף 4. (אלף רע"ט בקרית ספר לברטולוצ'צי).

1143 ר' נחמיה בר שמואל כתב סדר לידע מול הנשים וסדר לאנשים
מלהכיר מזלותם בתוך שמותם שנק' בל' יון אינומאצ'יא כ"י
וואטיקאנו ה"א קנ"ט קלף 4 (אלף ר"פ בקרית ספר לברטולוצ'צי).

1144 הר"ר נתנאל ב"ר יוסף בן אלמלי הרופא במדינת סרקוסטה
הי' בשנת נ"ז לאלף הששי והוא העתיק מפיו
המשניות להרמב"ם ס' קדשים מלשון ערבי ללה"ק עם הקדמה בראשה.

1145 ר' נתנאל מריבוטי כתב מאמר ארוך ממקואות הנשים ונגדו כתבו
כמה רבנים וישיבות איטאליא 8. 1628 וכתובם ר' מנוה
קורקוס הזקן כ"י ברומי אצל היהודים (אלף ש"ד בקרית ספר לברטולוצ'צי).

ס'

1146 רבינו סעדיה אולי הוא רבינו סעדיה בר נחמני אשר ייסד פיוט
למעריב ליל א' של סוכות נמצא במחזור כ"י משנת

קפ"ז אשר היה לרוו"ה כמ"ש כפתיחתו על הפיוטים והפיוטניף ונמצא
עתה אצלי היה בימי רש"י כנראה בס' לקומי הפרדס הל' ט' כאב ואמר
לי רבינו סעדיה והלשון הזה נראה שהוא מרש"י עצמו כי בדבור ההוא
מביא לרבו הגדול ר' יצחק ב"ר יהודה וחבר :

א' פ' על ספר יצירה אשר בטעות ייחסוהו המדפיסים לרבינו סעדיה
גאון וכבר העיר על זה בס' מצרף לחכמה דף ט' ע"ב וכמו כן
הרב מו"ה יעב"ץ במטפחת דף ד' ע"ב ו"ל וככה ארע גם בפירוש
ס"י המכונה פירוש רס"ג בשקר גלוי כי מזכיר בו (כפ"ו) שאבן
עזרא ברא נכרא לפני ר"ת ששניהם מאוחרים הרבה מאות שנים
מרס"ג והיה יכול להוסיף עוד ראיה כי בפ"ב מביא לתלמידי
ריב"א (ע' לעיל אות י' סי' מ"ב) והפ' הזה נסדר ע"י תלמידיו
אשר היו בימי תלמידי רש"י וקבצוהו מתורת רבם והוסיפו משלהם
כנראה ממש בכל דבור כתוב פר"ס או לשון כדומה וכפ' רביעי

כתב בפירוש זהו לשון מר"ם וצ"ע להבין ונראה שהי' באשכנז
שכתוב בפ"ד מעשה כמיואנצא (אין ספק שר"ל במיינץ) נדפס
אצל ס"י עם שאר פירושים כמנוכח שכ"ב ובפראג 4 ובקוסטנ'
תע"ט 8 ובהוראדנא תקס"ו 4.

ב' פי' על דברי הימים נסדר נ"ב ע"י תלמידיו כנראה מדברי התוס'
ביומא דף ט' ע"א ושוב מצאתי כן בפ"י ד"ה שפי' תלמידי רב
סעדיה ונר' שהוא פי' דברי הימים אשר אתנו המיוחס לרש"י
ואיננו לו כמ"ש באות ש' ס"י ל"א כי הלשון המובא בתוס' כן
הוא בפ"י ד"ה הנז' ספר א' ס"י ה', עם כי אין ראיה זו מכרחת
ואין זו מופת הותך וכמ"ש הנ"מ חיד"א בס' חומת אנך ריש ד"ה
ושכ"כ בס' דברי אמת כ"י למהר"ש עדיני, מכל מקום קרוב הדבר
מאוד ואין כאן ראיות וטענות מתנגדות כי מה שמען הרב חיד"א
בס' ועד לחכמים ח"א אות ס' ס"י ט"ו איך אפשר לפי סדר
הזמנים שתלמיד רבינו סעדיה נאון יזכירו לרש"י ומרבית רבני
צרפת, עמו הסליחה כי נעלם ממנו שרבינו סעדיה זה איננו
הנאון (וממ"ש בס' מנחת יהודה עה"ת ס"ס משפטים שפירוש
ד"ה יוסד נאון אחד אין ראיה, כי נקט תיבת נאון שלא בדוקא
וכונתו גדול אחד) ולא מדור הגאונים כי אם א' מבני דורו
של רש"י וכמ"ש ל'.

1147 ר' סמן טוב בן אליה נזרא חבר פירוש על פי' אבן עזרא
עה"ת נמצא כוואטיקאנו נכתב היא קס"ו בכרצלונה על
נייר 4. (קרית ספר לברטולוצ'י: אלף ש"ח)

ע'

1148 רבינו עזרא דמונקטור נזכר בתשו' מהר"מ ב"ב ד"ק ס"י ש"יב
ואולי הוא רבינו עזרא הנביא הנזכר בתוס' גיטין
דף פ"ה ע"א ובשבעות כ"ה סע"א ונזכר עוד סתם ה"ר עזרא בתוס'
כבא בתרא דף כ"ח סע"א.

1149 רבינו עזריאל בר' יוסף איזה תשובות לו מובאים בהגמ"ר קדושין
ס"י תקנ"ז ותקס"ג.

1150 רבינו עזריאל בר' יהואל תשובה ממנו מובאת בהגמ"ר קדושין
ס"י תקנ"א.

1151 רבינו עזריאל בר' מנחם הקדיש תלמיד הר"י סני נהור בן
הראב"ד והנני מניד חדשות אשר לא ידעו כל כותבי סדר
הדורות עד הנה כי הוא ה"ר עזריאל והוא ה"ר עזרא ואין כאן שנים
כאשר חשב הר"ר מאיר בן גבאי בס' עבודת הקדש חלק העבודה סוף
פרק י"ג והלק התבלות פרק י"ח (ונמשכו אחריו הרב בעל שה"ג ח"א
אות ע' ס"י א' והוסף עוד שהוא ה"ר עזרא הנביא הנזכר במס' שבועות)
יען ראה מובא בס' מאירת עינים לר"י דמן עכו ובג' האמונה והבטחון

ובספרי הרקנאמי פעם ה"ר עזריאל ופעם ה"ר עזרא, אבל באמת הכל א', וראיות ברורות יתנו עידיהן ויצדקו, לא יאמין כס רק המתעקש אשר במלה דעתו אצל כל אדם ישר הולך, כי דברים הרבה המוכאים בפירוש רקנאמי עה"ת בשם ה"ר עזרא (כי כפי עה"ת מייחס הכל לה"ר עזרא ולא תמצא שם לה"ר עזריאל רק ריש ס' בראשית ואולי עוד איזה פעמים) מוכאים בס' מעמי המצות שלו ובס' מאירת עינים כ"י בשם ה"ר עזריאל כנר' בר"ס תוריע וס"ס ראה הכתוב שם בשם ה"ר עזרא כתוב בטעמי המצות דף י"ג ע"ב ודף ה' ע"א בשם ה"ר עזריאל, וכן כפ' אמור מוכא בשם ה"ר עזרא טעם על ניסוך המים והיון ושכך קבל ר"י החסיד מר"ג איש ירושלים, המוכא בס' מאירת עינים כפ' ויקרא בשם ה"ר עזריאל וכן בר"ס במדבר ייחס פי' שיר השירים לה"ר עזרא (ונמשך אחריו כזה הרב בס' עבודת הקודש חלק העבודה סוף פרק ד') המיוחס בס' מעמי המצות שלו לה"ר עזריאל, וזה דבר שאי אפשר ששני גדולים אשר היו בזמן אחד ומקור אחד להם שקבלתם מרב אחד יחברו חבורים שונים ויתנבאו בסגנון אחד וגם אז תגדל התמיה על הרב הרקנאמי למה העתיק הדברים כפי' עה"ת בשם ה"ר עזרא ובטעמי המצות בשם ה"ר עזריאל ולא כתב בשני המקומות בשם שניהם וכן כתבו ה"ר עזרא וה"ר עזריאל, אין זה כי אם שהגדולים הגו' בחבוריהם אשר נכתבו בעצמם, או שכתבו בר"ת הר"ע, או שכתבו כך עזריאל ונטה קו על הא' להורות על הדר' שלכסוף (אולי כדי שלא לכתוב אל) ומעתיק אחד העתיק ה"ר עזרא בראשונה וממנו נשתרבה השבוש לכל הכאים אחריו וגם נדפס כן (וע' דומה בדומה לעיל אות ה' דף ב'), ואל תצא לריב מהר בראותך ברקנאמי סוף סדר נשא מפורש כל הכתוב בעבודת הקדש כנו' (והביאו בשה"ג ח"ב אות א' סי' ט') כי שמחתך על לא דבר, כי דע שהדברים הכתובים שם מן כי נגלה לר' דוד וכו' עד להרמב"ן ז"ל הוא הוספה נתוספה מבחוץ בגליון הספר מועתקה מ"ס עה"ק הגו' כדי לפרש התיבות שהיה ג' לאליהו, וברקנאמי כ"י הנמצא פה במיכלאטעהק וגם כהנדפס בוניציציא רפ"ג ג'אניה כי אם מיד אחרי התיבות שהיה ג' לאליהו ז"ל כתב והדעת השני כו', והוא חבר: א' פירושי הדרשות כסדר המסכתות מוכא בס' מעמי המצות לרקנאמי דף מ"ז ע"א וע"ב.

ב' פירוש שיר השירים ורמזו שם כל התרי"ג מצות בעשרת הדברות (כמוכא בס' מעמי המצות בסוף ההקדמה) וכתב טעמים עליהם על דרך הקבלה ומוכא בס' הגו' כ"פ.

ג' פירוש ספר יצירה מוכא כפי' סי' לר"מ בוטריל פ"ג משנה א' וקוראו ס' המלואים.

ד' פירוש התפלות על דרך הקבלה מוכא בארחות חיים הל' מאה ברכות סי' ל"ח.

ה' שאלות ותשובות על הקירות העולם הזה, על דרך הנסתר כאשר קבלם מפי רבו הגו' מוכאים בס' דרך אמונה להר"מ בן גבאי רס"י ב' וססי ג' ובספרו עה"ק חלק הייחוד פ"ח, וקצת מהם

נדפס בכארדיטשוב בשנת תקנ"ה ונקראו בשם שו"ת עקרים ויסודות לחכמת הנסתר לרבינו עזריאל, וישנו אתי בכ"י על קלף בשנת ה' אלפים קע"ד והם עשרים שאלות ותשובות עליהם ובסוף נכתב עד כאן לשון החכם ר' עזריאל הגדול (ומכ"י אחרת נכתב אצלו) שקבל מפי הרמב"ן ז"ל (וכן הוא בסוף הנדפס הנז' עכ"ל הר"ע שקבל מפי הרמב"ן) וא"כ גם בזה לא צדקו כותבי הדורות במה שחשבוהו לרבו של הרמב"ן כי אם היה תלמידו וככתוב גם בס' שושן סודות דף ל"ד סע"ב וזה יתכן יותר גם לפי הזמן כי הרמב"ן היה עם רבינו יצחק בן הראב"ד בזמן אחד ואיך אפשר שתלמידו יהיה רבו של הרמב"ן וגם בזה שמטה תמיהתי שלא הזכירו הרמב"ן בשום מקום זולת בפ"י שה"ש המיוחס להרב וכבר יצאו עליו עוררים ע' אות מ' סי' י"ד ספר ט' ובס' האמונה והכחון שם מוזכר כמה פעמים רבו עזרא (וע' מה שכתבתי אודות ספר זה שם ספר ד') ואח"כ נכתבו פירושים על השאלות ותשובות.

1152 רבינו עזריאל ב"ר נתן הכהן (בכתוב במהדו"ק סי' ע"ג) מוכא

בתשו' מהר"מ ב"ב ד"פ סי' תתס"ז ובהגה"מ ריש הל' יבום וחליצה ובפסקי רקנאטי סי' מ"ז ונראה שהיה בזמן נכדי רש"י ובימי הראב"ן ושהוא הנז' בדברי הראב"ד בתשובתו המוכאת בשבולי הלקט סי' ב' אבל אני שמעתי מפי ר' הכהן שה"ר שמואל דמשרו"ג (צ"ל מרמרוג הוא הרשב"ם) וחביריו בו' ואתא עליהו ר' עזריאל בו' והוא זקנו של רבינו נתן ב"ר יהודה אשר הזכירו תוך דבריו המוכאים בארחות חיים הל' תפלת ערבית סי' ד' והל' יזה"כ סי' כ"ט ובכל בו שם ספי' ס"ח והוא הנזכר בתוס' חגיגה דף י"ז ע"א ובקדושין דף ו' ע"א ובבב"ק דף י' סע"א.

1153 רבינו ענן בר מרינוס הכהן מעיר סיפונטו נראה שהי' בזמן

רש"י בו מביא בשבולי לקט סי' צ"ז ובס' תניא דף ק"ז ע"א ששאלו לפני רבינו קלונימוס בר שבתאי מעיר רומי ולפניו והש"ל מביאו עוד בס' י"ג.

1154 עבדיה קעמי (Contius Conti) חבר פי' על או"ה כ"י בוזאטיקאנו

על נייר No. 171 (קריית ספר לברטולוצ'י: אלף שי"ג).

1155 ר' עזריאל אבי העזרי חבר כמה שירות ותהלות לומר בכל יום

כתובים בס"ס תהלים על קלף כ"י בוזאטיקאנו משנת ה"א ק"פ No. 27 אין 4to (אלף שכ"ד).

1156 ר' עזריה המקובל מקטלוניא חבר ס' עה"ת על דרך הקבלה כ"י

בוזאטיקאנו פאליץ 22 (אלה שכ"א).

1157 ר' עמנואל מביניבנטן חבר פי' על משלי כמאמר פלאנטאוויצ'וא

כספרו סי' תקי"ח (אלה ש"ל).

1158 עמנואל ברונדו חבר ס' על זכה פסח וזכר כשכט יהודה

(אלף שי"ו).

1159 ר' עמנואל רוסאלים ספרדי או מליובנא חבר (אלף שכ"ח):

1) Fasciculum trium verarum propositionum astrologiae, astronomiae et philosophiae. Florent. 1654 4to.

2) De vera mundi compositione, carmine heroico. ibidem 4to.

1160 ר' עמנואל פורטו די טריאיסטי חבר ב' ספרים מאיצמנינות (אלף של"א).

1161 ר' עמנואל ב"ר שלמה חבר פ"י על שה"ש כ"י בכיבליאטעהק של דוכוס אלטאמפס ברומי בשנת ר"נ. (אלף שכ"ט).

1162 על ענין המספר והכמות הבוכנים מהו כוכבי לכת נכתב עיר יאמין על כיה ימא דסוף על ידי יושוע בר יהודה הרופא ווטיקאנו נייר 4. (אלף תל"א בקרית ספר לברטולוצ'צי).

1163 ערימת חטים הרזים על כל אות ואות מאותיות א' ב' וואטיקאנו 63 על נייר 4to (אלף תל"ב בקרית ספר לברטולוצ'צי).

פ

1164 רבינו פטר היה מגדולי תלמידי רבינו תם כנר' בס' התרומה סי' ר"ו ובהגמ"ר גיטין סי' תס"א וגם שאל מאתו ור"ת השיב לו כנר' בפסקי רקנאטי סי' תקצ"ג ועוד במרדכי גיטין סי' ת"ט וכן פ"י ר"ת בתשובה לה"ר פטר המתחלת: מן השמים יפתחו לך הכמה (והיא כתובה בספר הישר דף ס"ז ע"ב) ובהגהת סמ"ק סי' קפ"ד (דף ס"ט ע"ב) ובתוס' גיטין דף ה' ע"א ומובא עוד בתוס' ב"ב דף קל"ח ע"א וע"ז דף ע"ד ע"ב (וע' בהג"א ולעיל ס' סי' ס"ז) וזכחים דף פ"ז ע"ב ובמנחות דף ז' ע"א, ואולי הוא הנזכר בס' דברי הימים למלכי צרפת (ד' אמ"ד דף י"ט ע"א) הנהרג על קדוש השם בשנת ד' אלפים תתק"ז הי"ד וז"ע.

1165 רבינו פלטיאל ב"ר יעקב היה כדור מהר"ט ב"ב ושאל מאתו ותשובת מהר"ט לן מובאת בתשובות מיימוניות לספר נזיקין סי' י"ז, ותשובה מהרב מובאת בהגמ"ר קדושין סי' תקס"ד.

1166 רבינו פרחיה בר נסים היה בשנת ה' אלפים ז' ליצירה והכר: א' שיטה למס' שבת מביא בה מהדושי הרמב"ם ובנו החסיד רבינו אברהם מובאת בה' שכריש ס' מעשה רוקח.

1167 הר"ף בעל התוס' רבינו פריץ ב"ר אליהו מי בן התם א"ע על תשובתו המובאת בשלטי הגבורים שאצל המרדכי יבמות דף ג"ג ע"א וגם במרדכי גיטין סי' תל"ז (והשמר לך מלפול בפח אשר מטן בעל שה"ק דף ג"ח ע"א ועירב אלו השני גדולים רבינו פריץ זה עם רבינו פריץ הכהן והשכם לא' ולא הרגיש שהיו בזמנים ומקומות מתחלפים וכתב בשם הריב"ש בתשו' סי' ס' על הר"ף מה שכתב עלה"ר אשתרוק). הרביץ תורה בקורבייל אשר בצרפת כנר' בהגהת סמ"ק סי' קצ"ו (דף פ"ו ע"ב) בזמן רבינו מאיר ב"ר ברוך כנר' בתשו' מיימוניות לס' הפלאה סי' ד' והרשב"א ולפני אלו השלשה גדולים הובא כל דבר גדול בימיהם

כנר' בתשו הרשב"א ח"ד סי קנ"ב (וע' לעיל סי ג' וע' אות י' סי קנ') בתחלת האלף הששי כנר' מתוס' לע"ז דף ט' ע"ב ובטופס הנט לו המובא בהגהותיו לסמ"ק נזכר שנת ה' אלפים וארבעים וקבל מן רבינו יחיאל ב"ר יוסף מפאריש כמ"ש במדרכי חולין סי' תרע"ט ובהגהת סמ"ק דף ו' סע"ב וכן נר' בהגה"ט סוף פ"ג מהל' אישות וגם מן רבינו שמואל מאיוורא (ע' אות ש' סי' י"א) מובא בכמה מקומות בתוס' על התלמוד (וכן צ"ל בגזיר דף ג' ע"ב במקום הר"ף צ"ע הר"ף ג"ע) והוא און והקר דעת הראשונים אשר היו לפניו כמ"ש מהר"ק בתשו' שורש ק"ב וכ"ב עוד בשורש קס"ב ז"ל „והנה פשוט הוא אצל כל המכחינים במיב הוראה שבכל מקום אנו נוהגין כדברי מהר"ף היכא שהוא חולק על הסמ"ק משום דבתראה הוא טובא וגם לא משתבח דדייק כוותיה מהפוסקים אחרונים והוא הבר' :

א' תוספות וחידישים על התלמוד כנראה במדרכי לב"ק סי' מ"ט ולע"ז סי' תתל"ט וכנר' בהקדמת ס' צדה לדרך היו עוסקים בימיו בספרד על הרוב בשיטותיו, והרב בעל שה"ג כתב שראה תוספותיו לכמה מס' ונזכרים מהם :

חוס' לנכוח נסקי וקנלטי סי' קע"ט.

חוס' לפ' ערבי פסחים נדפסו עם ס' המדכי.

חוס' לנילה שנידנו המה מיסודו כנר' דף ג"ד ע"א.

חוס' למועד קטן מונאים בתוס' שלנו דף ז' ע"א דף י"ג ע"ב וזו"ל הכ' חוס' הרב המנאים עם ככ"ט.

חוס' לניק היו נידו רבינו נללל ומניאם בשטה מקובלת ככ"ט עם חוס' חלמיד רבינו ספן יען כי כסדרו ע"י חלמידו מיסודו ועל דרך זה הם כל חוספותיו.

חוס' לנ"מ גס המה היו נידו הר"ב ושיאם בשטחו לנ"מ ככ"ט וגם בתשובתו סי' כ"ז והמה ככ"י חיד' ספרי הרב עו"ה דול"א ה'. [קוא ר' דוד אשפנהיים].

חוס' לעבודה זרה אשר נדינו שדפסו עם התלמוד (והמה מוטעים ומשגשגים מאוד נדפסו ככתוב בתשו' מהרמ"א סי' קי"ג) כמ"ש הר"ב אשכנזי בשטה מקובלת לחולין כ"י מונא בש"ג ח"א אות ח' סי' ג' ולדעתי מיסודו הם.

חוס' למכות אשר אחנו כנר' מהמקומות הרבות שמונא עם כן כר' למש"ח ונאותם המקומות פחות בתוס' כ"י משנת ל"ו לאלף הששי הר"ם נמוקס עש"ח אשר נדפסו.

חוס' למעילה אשר אחנו נראה שגם הזה מיסודו וכסדרו ע"י חלמידו כנר' עמ"ש בכל דף מורי הר"ף סי' או מורי שיחה וגם נר"ם עש"ח נאיהה מקומות.

ב' הגהות לסמ"ק נסדרו ע"י תלמידו מיסודו, ומובאים הרבה בס' ארחות חיים וגם בס' כל בו המעתיק דברי א"ה על הרוב (וע' תשו' הרדב"ז ד' ליוורנו סי' קי"ב) וכתב הב"י בשור' א"ה סי' ט' שהוא רגיל להעתיק בהרבה מקומות דברי הסמ"ק והגהותיו בסתם ונדפסו אצל הסמ"ק.

ג' הגהות לתשב"ץ גם הם מעשה תלמידו כנר' ככ"ט ונקראים על שמו, ככתוב בתשו' רשב"ץ ה"א סי' קע"ו, ובלקומי מהר"ל סוף הל' סוכה, יען שהמה מיסודו עם כי אז כבר היתה מ"כ ונדפסו עם הספר בקריטוננה.

ד' ס' דינין מובא בכל בו סי' ק"ו וילמוד סתום מן המפורש שגם ספר הזה נסדר ע"י תלמידו, ולדעתי הוא נמוקי תלמידו ה"ד פרץ

המובא בתשׁו' הרא"ש כלל ב' סי' י"ז וגם השיב תשובות ומהם מובאות במדרכי והנמ"ר ושה"ג ובס' כל בו בסופו סי' קמ"ב וקמ"ד ובהגה"מ הל' אישות פי"ד הל' י"ג מביא „ותשובה זו מצאתי כתב יד ה"ר פריץ בספר העמוד שלו“ ואין ספק בכוננתו שהיא שהר"ף כתבה על גליון ספר העמוד לר"י בן אבא מארי שלו, אבל לא שגם הרב חבר ספר אשר קרא ס' העמוד כאשר עלה על דעת בעל שה"ק דף ג' סע"ב, עם כי נשמר מזה המעות הרב בעל ההנהות ולא כתב כתב ה"ר פריץ בס' העמוד שלו, וב"כ להדיא שם פי"ו הל' ז', ואולי עשה הרב גם הנהות על ספר העמוד.

1168 רבינו פריץ הכהן ב"ר יצחק הרביץ תורה כברצלונה בדור

שאחר הרשב"א בימי רבינו נסים ב"ר ראובן גרונידי

אשר היה צעיר ממנו לימים כי הריב"ש מקדימו לו והר"ן עצמו פליג

ליה יקרא (ע' אות ג' סי' א') ומנדולי תלמידיו היו הריב"ש ואחיו

וה"ר יצחק צרפתי וה"ר יונה דיסטאשמרי המיו של הרשב"ן כמ"ש

הרשב"ש בתשובה סי' קצ"ג וקורא לרבינו פריץ קרובינו ומקצת שבתו

כתב תלמידו הריב"ש בתשובתו סי' שע"ה בדברו בשבת רבותיו הרב

ורבינו הסדאי „אבל למדוני מנעורי גאוני עולם מגדילי תורה כו' נקראו

רבנים לא מפני עיון הלכה בתום' ובקיאות במסכתא אחת או בשתים

לבד אבל ששואלים אותם דבר הלכה בכל מקום ואפי' במס' הכלה

ואומרים אותה על פה עם רוב התוס' בכל מה שיהיה תלוי בו דין או

פסק לפניהם יכרעו כל יושבי אהל ותופסי התורה וכו' ע"ש, ומת

בחיו הר"ן כנר שם בתשׁו' ההיא ובס' שפ"ט כברצלונה (ע' תשׁו'

רשב"ן ח"ג סי' שכ"ג) וכבוד עשו לו במותו שלא קברוהו בנכול בית

הקברות כאשר היה המנהג בעת ההיא לקבור הכהנים שם כ"א בתוך

בית הקברות (תשׁו' הריב"ש סי' קכ"ד) ויקונן עליו תלמידו דון קרשקש

אחי הריב"ש כנר' בתשובותיו סי' ס' והוא חבר:

א' ה' למס' נזיר מביאם הרב מוהר"ש אלגאזי בס' יבין שמועה כלל

ק"ב ובס' גופי הלכות סי' קי"א.

ב' ס' מערכת אלהות, אם אמת נכון הדבר ששם מחבר הספר היה

רבינו פריץ הוא הרב הכהן ולא רבינו פריץ ב"ר אלי' בעל התום'

כי הוא נח נפשיה קודם להרשב"א כנר' בתשובתו היא סי' שע"ט

(וע' אות י' סי' ק"ג) והרב המחבר בס' המערכת פ' י"ג (ד')

מנטובה דף קצ"ב ע"ב) כותב על הרשב"א וצ"ל (ויש מזה גם

הוכחה שאין רבינו מודרוס הלוי מחבר ס' המערכת כאשר ייחסו

לו הרב ר"מ קורדואירה בס' הפרדס שער ו' פ"ב ושער ח' פ"ה

ונמשך אחריו בס' אמונת הכמים פ' י"ט כי הוא עלה אל האלהים

כו' שנה קודם הרשב"א (וכנראה מתשובות הריב"ש סי' קנ"ז

היה הרב מבאי שער החכמה ההיא ואולי קבלה מן רבי' שמשון

מקינן כאשר נראה שם קצת, ובריש פ"ה מס' המערכת נראה ששם

רבו אשר ממנו קבל החכמה ההיא היה רבי' יצחק, נדפס עם פי'

ה"ר יהודה חייט ועוד פי' לא נודע מחברו בפירארי שי"ה

ובמנטובה גם כן בשנה ההיא 4.

צ

1169 רבינו צדקיה ב"ר אברהם הרופא ממשפחת העניים (ובכ"י שהי' למהר"י די בוטון כתוב העתים) העוים כי' בספרו כ"י (שה"ג ב' אות צ' סי' ו') הי' בשנת חמשת אלפים וארבע ליצירה כנראה ממ"ש בספרו ומועתק בס' תניא (דף פ"ב ע"א) ז"ל נכתוב לזכרון מה שארע בימינו על רוב עוונותנו שנשרפה תורת אלקים בשנת ה"א וארבע לבריאת עולם ביום ששי פ' זאת חוקת התורה כעשרים וארבעה קרונות מלאים ספרי תלמוד הלכות ואגדות בצרפת כאשר שמענו לשמע און וגם מהרכנים שהיו שם שמענו שעשו שאלת הלום לדעת אם נזירה היא מאת הבורא והשיבו להם ודא נזירת אורייתא ע"כ וכתב הר' מנחם די לונאנו (מביאו בס' קורא הדרות כ"א ע"א) והיה להמחבר אה וגם הוא רב מובהק שמו הר' בנימין ורודס אחי אביהם שמו ר' בנימין הרופא (ע' אות י' סי' ל"ד) שנר' שוה הי' זקנו של הר"ר יחיאל מחבר ס' תניא) וגם לו היו שני בנים שם הא' ר' צדקיה ושם הגדול ר' יהודה וזה הי' רבו של המחבר הזה (ע"ל אות י' סי' ל"ה) ובכל מקום שתמצא בס' הזה מורי הוא יעלה זה ר' יהודה (ויניד עליו רעו בס' תניא שמביא הרבה מהם בשם מורי הכיני כו') וקורא אותו כן ע"ש הפסוק בס' שופטים ויאמר ה' יהודה יעלה והמחבר עשה ס' זה ערוגות ערוגות (ושבלים) והבאים אחריו שלחו בו יד ושנו סדרו כאשר עשו גם לס' יראים (וב"כ הרב חיד"א בס' שה"ג ח"א אות צ' סי' ב' שהנדפס (בוניציא ש"ז 2) הוא רק קצור מהספר שבהמודפס יש בו קב"א סימנים ובכ"י יש בו שע"ב סימנים שב"ע שבלים המוכות ובסוף יש ה' אבל מילה יציית ותפלין ובספרו שמחת הרגל ח"א מעתיק דברים כפי' הגדה מס' שכולי הלקט כ"י ונעלם ממנו והוא לא ידע כי פי' הגדה נדפס כבר בשמו בס' תניא) והבר עוד ס' אחר וכלל בו קצת מדיני אסור והתר ודיני רבית ושבועות ונדרים וקצת דיני ממונות והגנו בידי ע"ב וח"ב הגו' אינו ערוגות ושבלים כמו הח"א אך הוא עק"ב סימנים ומביא שם הרבה תשובות מהראשונים כמו רבינו גרשום בר יהודה מאור הגולה, רש"י וגדולים אחרים וגם תשובות הרבה אשר השיב רבינו שמחה משפירא לו ולרבו וגם שאל שאלות מרבינו מאיר בר ברוך מרוטנבורג והשיב לו בכבוד גדול והוא חוזר להשיבו ומקשה על כל דבריו ובס' דרך המלך על הרמב"ם (דף ק"ד) מעתיק ממנו שאלה להר"מ מהמחבר (בדיני נחלות) ותשובתו ומה שהקשה על דבריו ע"ש וחלק זה היה בכ"י גם להרב מהר"י די בוטון בגרי' בתשו' עדות ביעקב ריש סי' ל"ז מעתיק מסדר גמין להרב תשו' שהשיב לו רבינו אבגדור, ועוד מסדר גמין בריש סי' מ"ג, ובריש סי' ע"ב השלישית מעתיק מס' ק"ג מהספר בדין אם משומד יורש את אביו, וזכיתי שבא לידי כתוב על קלף בכ"י ישן.

1170 הר"ר צמח דוראן אבי הרשב"ץ המכונה ר' אשתרוק דוראן וגם אנדרואן אשתרוק כנראה בתשובת הריב"ש סי' ס' שכתב: ואחריו דרש אשתרוק דוראן כו' ואחריו בנו ר' דוראן וידוע דהריב"ש קרי להרשב"ץ ר' דוראן (ע' אות ש' סי' ל"ז) אב"ר אשתרוק דוראן הוא ה"ר צמח אביו ונקרא צמח על שם דודו אחי אמו בן ה"ר יהודה דילשפילש ועל שמו נקראים משפחת הרשב"ץ צמח וזקנו של ר' יהודה זה היה הרב ר' לוי הכהן והיו קורין לו כוננואה דמורו ע"ש הכפר שהיה מלוח בו והוא היה גם זקנו של הרלב"ג וגם היה הרלב"ג נשוי אחותו של ה"ר יהודה הנזכר, ואבותיו של הרשב"ץ יצאו מפרובינצא ובאו לאלגזייר בשנת **על אדרום** אשליך געלי והם חכמי הסנה הידועים בעיר אלגזאייר ומתו על קדוש השם (כל זה לקוח מדברי הרשב"ץ בתשובה ח"א סי' קל"ד ומהגהת נכדו שם) וקודם בואו לאלגזייר היה במיורקה בזמן א' עם הרב ר' וידאל אפרים כנ"ר בתשו' הריב"ש סי' ש"ט וה"ר צמח זה היה רבו של ה"ר שמואל הלואו וכשנפטר געשו באלגזאייר שתים עשרה השכבות בין דרשות וקנינות וגם במיורקא עשו דרשות וקנינות כבוד גדול לאחי הרשב"ץ הותיק ר' נסים ודרש הר"ר מרדכי ננאר, כ"כ הרשב"ץ בתשובה ח"א ס"ס נ"ג, ובנו הרשב"ץ קבל ממנו דברים ופירושים כנ"ר ממה שמביאו בספרו יבין שמועה דף י"ג סע"ב ודה"ד ע"ב וכן בספרו לית חן עה"ת כ"י בס' וירא (כנ"ר מלשון המועתק בס' הדר זקנים תוך דברי התוס' לס' וירא דף ו' ע"ב).

ק

- 1171** הרב מו"ה קלונימוס המיו של מהרש"ל קבל מהחסיד מו"ה דניאל תלמיד בעל תה"ד (ע' אות ד' סי' 788) וחתנו קבל ממנו.
- 1172** רבינו קלונימוס ב"ר גרשון היה בזמן הרוקח והשיב עמו ועם רבינו מנחם בר יעקב ומוכא תשובתם במרדכי יבמות סי' פ"ט ובהגה"מ ריש פ' י"ג מהל' גירושין.
- 1173** רבינו קלונימוס בן הר"ר דוד מורידבורג היה בדור רבינו שמהה ושאל מאתו כנ"ר בתשוב' מהר"מ כיב ד"פ (סי' ז').
- 1174** רבינו קלונימוס הזקן ב"ר יצחק באשפירא בן רבינו אליעזר הגדול אביו של רבינו שמואל וזקנו של רבינו יהודה החסיד כנראה בראש ס' יסוד התשובה ובמרדכי פסחים סוף סדר ליל הפסח ובמצרף לחכמה (דף י"ד) שהביא להרוקח כפי התפלה כ"י ונ"ר משם כי רבינו קלונימוס זה הי' בגזירת תתנ"ו כן נראה מתשובתו המוכתרת בתשובת מהר"מ ד"פ סי' תק"א ומוכא בתוס' חולין (דף מ"ז סע"ב) וכאשר נפטר שם היתה העיר כמצוק ושמוהו בארון בבית המקוה עד לאחר המצור שקברוהו במגנצא כ"כ הראב"ן דף ל"ח ע"ב (ומ"ש שם שקברוהו אח"כ בשפירא הוא מ"ס ואין לו הכנה כי הלא מת שם ושם היה וצ"ל במגנצא כמו שהוא בתשו' מהר"ם ד"פ סי' ת"ג ובהגה"מ) והרא"ש פ' ואלו מנלחין (סי' נ"ה) והמרדכי שם סי' תת"ק והגה"מ הל'

אבל פי"ב ואז בשעת פטירתו היה בנו רבינו שמואל עוד נער ולא היה יכול למסור לו סודות התורה המקובלים לו ומסרם לרבינו אלעזר חזן משפירא למסרם לבנו כאשר יגדל ובשגדל קבל ממנו כאשר צוהו כ"ב הרוקה בפ' התפלה הנז' וגם קבל רבי שמואל מרבי קלונימוס אביו יסוד התשובה לכל עין ולכל הטאת ככתוב בתש"ו מהר"ט כ"ב ד"פ בסופה (דף קי"ג ע"ב).

1175 רבינו קלונימוס מ'רומי בן רבינו שבתי כנראה בראב"ן (דף ג"ג ע"ב ודף קמ"ג ע"ד) ובשה"ל סי' צ"ז הי' במאה התשיעי
לאלף החמישי ובא מ'רומי לוורמיישא אהר פטירת רבינו יעקב בר יקר (אגדה דף קע"ב ע"א) בימי רש"י כמ"ש בפ' לביצה (סוף דף כ"ד) גם עתה בא אלי מכתב מ'רמיישא שבא לשם אדם גדול זקן ויושב בישיבה מן רומי ושמו רבינו קלונימוס ובקי בכל התלמוד ע"כ ומוכא בראב"ה המוכא במרדכי חולין סי' תר"ך והרשב"ם בפ' הזכיר תשובתו כמוכא בתוס' עירובין דף ס"ה ע"א ור"ת אמר משמו כנראה בהגהת סמ"ק סי' רכ"ג (דף קמ"ו ע"ב סי' א') ורבינו יעקב שאל ממנו (ועיין אות י' סי' 1062) ורבינו קלונימוס זה אינו זקנו של הרוקה כמו שסבר הרב קורא הדורות (דף ט' ע"ב) כי הי' בן רבינו משה והתימה מן הרב שה"ג ח"א שהביאו ולא השיגו.

1176 הר"ר קרשביהו הנקדן היה במאה הראשונה מאלף הששי כי הוא העתיק ספר הסמ"ג (כמוכא בגליון ספר התרומה סי' ר"א) אשר נתחבר בהתחלת האלף ההוא והציג הנהגתו על לשון ס' התרומה המוכא בו בעשין כ"ה, ונראה שההנהגות בסמ"ג הל' תפלה והל' תפלין המתחילין ואני הנקדן הם נ"כ לו.

1177 הרב מו"ה קרישקאש בן אדרת מוכא לו תשובה כ"י בכללי התלמוד שבס"ס שיו"ר כנה"ג אות נ"ה ונ"ו.

1178 הרב דון קרשקש וידאל היה תלמיד רבינו אהרן הלוי וחבר חי' על התלמוד והריב"ש בתשובה (סי' תי"ג) מביא הדושיו לכתובות ולפרק זה בורה, וחי' לכתובות נזכרים גם במקובצת פ"ק, ובגליון ריטב"א לנדרים כ"י מרמו לעיין בחי' נדרים שלו, ובזואטיקאנו נמצא סי' כ"י על קלף ונייר סי' שס"ו 4 על הרפואה והנהגת הבריאות למיישטרו בארנאבא דע לא נאווא הכרו בל' למין ונעתק לעברי בש' היא פ"ו לב"ע ע"י ה"ר קרשקש ווידל די קישלאר (ק"ס סי' אלף תרע"ב).

ר

1179 רבינו ראובן בר חיים הבר ספר התמיד ב"כ באורחות חיים הל' ברכות סי' ס"ה ומזכיר זה הספר במקומות הרבה.

1180 ה"ר ראובן בן רבינו נסים ונכד הנז' היה מחכמי גירונדה וחתום עמם בתשובתם המוכאת בתש"ו הריב"ש סי' ר"ך, וגם

הריב"ש דרש בשלזמו בשאלתו מאביו ככתו בתשובתו (ריש סי' שפ"ב)
 „עם שלום פרי צדיק הבן החכם ה"ר ראובן נ"ר" ועוד ססי' שפ"ה (ע"ל
 אות ה' סי' ג').

1181 רבינו ראובן בר נסים גרונדי אבי הר"ן אשר הזכירו במס
 שבועות פרק שביעי (ד' אמ"ר דף שי"ז סע"ב) ז"ל" והפי'
 שכתבתי קבלתי מאבא מורי ואבא מורי מרבו רב גדול מובהק בדורו"
 והזכירו עוד בתשובותיו (ד' קושט' ססי' מ"ג וד"ר ססי' ל"ט).

ז

1182 רבינו שאלתיאל היה בזמן ריב"ק ממנצא וקרוב מאוד שהיו בני
 יור אחת, והראבי"ה הביאו כתנא דמסייע בתשובתו לרבינו
 משה ב"ר מרדכי המובאת בתשובות מיימוניות לס' קנין סי' י"ז, והוא
 עם רבינו יקר חלקו על הראבי"ה בכתוב בס' החכמה המובא במרדכי
 ב"מ סי' ת"ג, ומובא גם במרדכי כתובות סי' קנ"ב.

1183 רבינו שבתי בר פלוגתיה של רבינו הלל מרומניאה (ע' אות ה'
 סי' ב') כמובא בספר עמוד סופרים מאמר ז' דף מ"ז ע"א ובהגמ"ד
 לגיטין סי' תס"ז חיה במאה העשירית מהאלף החמישי ואולי היה נכד
 רבינו שבתי אבי רבינו קלונימוס מרומי.

1184 רבינו שבתי אבי רבינו קלונימוס מן רומי מובא בראב"ן סי'
 רמ"ג „וזה מצאתי אמר לן הרב ר' קלונימוס מן רומא זצ"ל
 כל כך פירש הרב משום אביו הרב ר' שבתי".

1185 רבי שבתי ב"ר אברהם דונולו החכם הרופא נולד באווערווא
 בארץ איטליא בשנת תרע"ג להאלף החמישי, כאשר כתב
 בהקדמת ספר תחכמוני לפי מה שהעיד החכם צונץ אשר ישנה אתו
 בכתובים, והבר :

א' ס' תחכמוני בו ידבר מתהלכות הכוכבים וסוד העיבור ומפרש
 ברייתא דשמואל (ואליו כיוון בס' סודי רזי לרבי' אלעזר מגרמיווא
 אשר ממנו לוקה ס' רזיאל הגדול הגד' באמ"ד ובצ"ל בס' רזיאל
 דף י"ה ע"ב ש"ד ובס' שבתי מפרש ברייתא דשמואל וכו' בכתוב
 בסודי רזי כ"י) ובראשו שיר והתום שמו ושם אביו בראשי ההרזות
 עם הקדמה ארוכה ידבר בה מקורותיו וקורות בני עמינו בארץ
 איטליא ושנהרגו בשנת תרפ"ה כאשר נלכדה עירו ע"י הערביים
 עשרה רבנים חכמים וצדיקים נ"ע, מובא בפירשיי למס' עירובין
 דף נ"ו ע"א (וצריך להגיה שם דונולו במקום דמלו כנר' מהתימתו
 בראשי החרוזות וכן נקרא מפורש בס' אשכול הכפר לר' יהודה
 האכל הקראי כ"י בא"ב ס"ג ר' שבתי דונולוש הרופא ותחכמוני
 במקום חכמוני) כ"י בפארמא תוך ספרי דע ראססי.

ב' פירוש לס' יצירה הביאו רבינו אשר ב"ר דוד בספרו (מובא במאירת
 עינים לר"י דמן עכו סוף ס' ראה דף ר"צו ע"א) ורבינו אליעזר
 מגרמיווא בראש פי' לס"י וגם הר"מ בוטאריל מזכירו בכ"מ

וקורא שם הספר תבנית המשכן, והיה גם להר"י מוסקאמי ומביאו
בס' קול יהודה פי' לכוורי מאמר ד' סי' כ"ה (דף רמ"א ע"א).

1186 ה"ר שבתאי בר שמואל מחכמי גודולי אושטרליש בזמן הרשב"א
התום בעסק גב"ע בתשובתו ח"א סי' שפ"ו.

1187 רבינו שילה בן רבינו יצחק מסיפונט (ע' אות' י סי' 1081)
שאל מרבינו שמואל מאוטרנטו והשיב לו בכתוב בס'
העיטור דף כ"ה ע"ג.

1188 הרב החסיד (מהר"ו סי' כ"ז) מזהר"ר שלום בן מו"ה יצחק ועקיל
(ע' אות' י סי' 1070) מניישטאט באוישטרייך כנר' בתשו'

מהר"ל ד' הנו"א דף ט"ז ע"ד וע' בלקוטיו סוף מנהגי מהר"ל קבל מן
אחיו מו"ה יונה כנר' במהר"ל סוף הל' שחיטה ומן מו"ה יצחק מנורט-
הויזן כנר' במהר"ל סוף הל' שבת והיה רבו המובהק של מהר"ל כנראה
בתשובותיו ובספר מנהגיו כ"פ ומכנהו בתשובותיו בקצת מקומות מו'
הש"ר הגדול כמו בס' פי' וקס"ז ונמשכו אחריו בזה לקראו השר אן
השר מניישטאט מהר"ו בתשובותיו ושאר מוה"א"י בפסו"כ בכ"מ ואליו
כיוון כתה"ד בכ"מ כשכותב א' מהגדולים כתוב בפסו"כ סי' קנ"ג וסי' קל"א
בשם מהר"ש זמטילא נתגלה מו' הם תלמידיו הנדו' וב"כ להדיא בפו"כ
סי' קנ"ג ובזמן הרב היו עוד באוישטרייך הגדולים מו"ה יעקל ותלמידו
הקדש מו"ה אהרן הייד ומהר"ל שאל משלשתם והפליג בשבחם כמוכא
בתשובותיו סי' ק"א, ודרשותיו ומנהגיו אשר נתקבצו מתלמידיו ונזכרים
בפו"כ סי' קל"א וסי' קמ"ה כלולים בתוך סי' מנהגי מהר"ל ובסוף הספר
כתובים לקטים ממנו ולפי סדר זמנים נראה שהיה בסוף ימי הרב בעל
הטורים וכן נר' מטה שכתב מהר"ל בתשובה ומוכאת במנהגיו הל'
שמחות שלא היה רגיל כל כך להנות בארבע טורים וכ"כ מהרש"ל
בתשו' סי' ע"ט „ושמעתי מזקן בעל הוראה שקבל מן הגדולים אשר
באשכנז שאמרו על אותו מהר"ש כשהיה מורה איזה דבר היפך המור
אמר נכרא אנכרא קרמית וכן היה בעיני התלמידים אשר ישבו לפניו“
(וע' תשו' הינוך בית יהודה סי' צ"ה) וכן מהר"א הפליג ממנו בפו"כ
סי' ל"ה ובסי' קל"א כתב שנהג מאוד אחר סי' חסידים ומיש"ש קדושי-
פ"ק סי' נ"ד מביא מביא קובץ ישן וכדומה שהוא קובץ של מהר"ש
טוינא, ונמוקיו מדינים טובאים בפסקים וכתבים.

1189 רבינו שלמה בר אברהם בן אדרת המפורסם בשם רשב"א
(והוא נקרא רשב"א ונקרא גם הרשב"א ומה שרצה לחלק בזה

הרב בות יוסף בטא"ה סי' קל"ה דף ס"ו ע"ד כבר הקשה עליו הרב
בית יהודה הלך א"ה סי' ל"ז ע"ש) הרביץ תורה כבדצלונה עיר גבוהים
גאוני עולם בארץ אנדלוס (כפו"פ ספ"ז דף ל"ב ע"ב וריש פרק י"ו)
כמאה הראשונה לאלף הששי והיה תלמיד מובהק של החסיד רבינו
יונה מנירונדא כמו שנראה בס' תורת הבית בכ"מ שקורא אותו מורי
הרב ואין ספק שגם אם כותב מורי סתם כוונתו אליו וכן נר' בתשו'
ח"א סי' ש"ם וכ"כ תלמידו במגדול עוז סוף פ"א מהל' ציצית וקבל גם

מן הרמב"ן כנר' במקומות רבות מספריו ומצינו בתשובתו שכותב יש
 מרבנותי וכוונתו על הרמב"ן כמו שהוכיח בכנה"ג י"ד הנכ"י אות ה' ודן
 לפניו ככתוב בתשו' (במיוחסות להרמב"ן ספי קב"ד) ומן רבי' יצחק
 בר אברהם כנר' בתשובתו ה"א סי' ע"א וסי' אלף י"ד והזכירם בכת אחת
 שם סי' אלף י"א „וא' מן הדיינים היה מורי החכם ר' יצחק בר' אברהם
 ז"ל כו' וכן ראיתי בהיותי בניוונדה למורי החכם הרמב"ן ז"ל ולהכס
 ר' יונה ז"ל כו'“ (ומה שלא הזכיר מורי אצל ר' יונה אם לא נאמר
 שחסר בדפוס, אולי כיוון לר"י האחר שניו של מורי ע' אות י' סי' צ"ה)
 וכבר נהג נשיאותו בשנת ה' אלפים מ"ג כנראה מהנכויות עדות
 בתשובתו ה"ב סי' רכ"ט ותלמידיו רבו מאוד ומגדוליהם היו רבינו אברהם
 בן אסמעאל, דון אשתרוק קרשקש, רבינו בחי בן אשר, רבינו דוד הכהן
 רבינו חיים בן דוד, הרמב"א, הר"י בן שועב, רבינו יצחק דמןעכו, רבינו שם
 טוב בן נאון, רבינו שלמה בר יוסף בן עמיאל, והנה גדולת הכמת
 הרשב"א נודעת דנהירין ליה שביולי דתרי תלמודי בבלי וירושלמי (ע'
 בית יוסף למי"ד סי' קי"ב וע' תשו' חו"י סי' קפ"ז) ומימיו שתו כל'
 הבאים אחריו וכמ"ש הרדב"ז בתשו' (ד"ו לשונות הרמב"ם סי' כ"ט)
 וגם היה לו פרק בש"ר כנראה כראש תורת הבית ועבודת הקדש עוד
 היה לו יד בקבלה כנראה מתשובותיו ה"א סי' ט' וצ"ד (וע' תשו'
 הרדב"ז ד"ו סי' תרצ"ז) ובסי' תי"ד כאמרו „אך אמנם וכו' עד שלא
 נגלה דבר מן הנסתר“ ר"כ ותכ"ג (וכ"כ בס' אמונת חכמים פ"ו ופי"ח)
 והנ"מ היד"א ראה קונטרסים כ"י על דרך האמת להרשב"א (ככתוב
 בשה"ג ועוד בס' פתח עינים למס' בבא בתרא דף ע"ח ע"ב) אך בהעלם
 גמרין (וע"ל סי' ב'), גם כל יקר ראתה עינו בפילוסופיא כנראה בסי'
 מ' הנז' ובסי' ת"ח ות"ט (והם גם במיוחסות להרמב"ן סי' רפ"ז ורפ"ז
 ולפי הנראה שגנה יצאה בזה מלפני השליט במצדף לחכמה דף ז' ע"א
 במה שייחסם להרמב"ן) ובסי' תי"ג ותי"ד גם כי היה בכל מעלליו אוהב
 שלום ורודף שלום כאשר נקרא לעזרה מן השרידים אשר מלאו אחרי
 ה' לקנא קנאת ה' ותורתו אשר המירו כבודה בחכמת יונת ובילדי
 נכרים השפיקו בהעיר מונטפשליו ובכל גלילות פרובינצא והשליכו אמת
 ארצה ודורשים במופלא מהם בכתי כנסיות וכבתי משתאות ופירשו
 הכתובים כרצונם ועשו מאברהם ושרה חומר וצורה ושכתי ישראל הם
 המזלות והאורים והתומים הם כלי הנחשת שקורים אצטרולאב ועוד
 הוסיפו סרה עד שאחד מהם אמר כביה"כ בקול רם כי המאמין עמידת
 השמש ליהושע אינו אלא טועה פתי יאמין לכל הדברים הנמנעים ואחר
 אמר למוד התורה טוב להתערב בה בינות אנשים ובלתה יקרא פרא
 למוד מדבר לכן קנא הרב קנאת ה' צבאות, וכקנאתו באש עברתו קול
 תרועת מלחמה השמיע במחנה העברים (תשובה ח"א סי' תמ"ז ות"ו)
 בספרד אשכנז וצרפת והחרים עם כל בני ישיבתו הגדולה ושני בניו
 הר"ר יצחק והר"ר יהודה בס"ת ובמעמד כל הקהל כיום השבת פרשת
 אלה הדברים שנת ס"ה את כל החטאים האלה בנפשותם והספרים
 שחקקו חקקי און הכעלים ידונו כמינים והספרים כספרי קוסמים עד

אשר ישרפום וישוכו בתשובה שלמה ולא ישוכו עוד לכסלה (שם סי' תי"ז) ועל כי בקעה מצא נדר אותה וגזר על בני קהלו שלא ילמד איש בספרו היונים בכל לשון שהם זולת חכמת הרפואה עד שמלא כריסו ממעדני התורה ועד שיחיה הלומד והמלמד בני כ"ה שנה, והמהלוקת על השלימות והכתבים שכתב הרב לחכמי דורו ומה שכתבו לו בענין הזה הלא המה כתובים על ספר מנחת קנאות (ע' אות א' סי' ג') ובאשר נגע הדבר עד יושבי פרובינצה אז כתב אליו ההכס ה"ר ידעיה בר אברהם בדרשי (בדרש שם אחת מערי ארץ פרובינצה) המכונה אנכוניט אכרם כתב התנצלות להשיב חמתו מיושבי הארץ ההיא באריכות גדול מעשה ידי אומן ככתוב על תשובתו (שם סי' תי"ח), ובימיו נתעוררו גדולי רומי ואציליה על העתקת פירוש המשניות להרמב"ם מלשון הגרי ללה"ק (ע' אות מ' סי' כ"ד) ונעלה ארון הקודש בשנת שבעים ליצירה (יוחסין ד' קראקא דף קל"ז ע"א) ולא ידעתי אנה ראה בעל שלשלת הקבלה שם מה שהעיד בשמו שנפטר בן שבעים, ובאותה השבוע אשר נתבקש בישיבה של מעלה וכבר כבד עליו הלוי השיב עוד שאלה לה"ר יצחק ממרקואה וקרא מפיו להתלמיד הכותב הלא היא כתובה על תשובותיו (במיוחסות להרמב"ן סי' קמ"ח ומובאת בתשו' מהר"י בן לב ה"א סס"י כ"ט) ולרוב הולשתו לא היה יכול להתום והתמו בשמו תלמידו ה"ר אברהם ב"ר משה ובנו ה"ר יהודה ואחר זאת השאלה לא השיב לשום אדם תנצב"ה ויקינן עליו (ולא על בנו שלמה כאשר סבר בחפזו הרב בעל סה"ד) תלמידו הרב דון יוסף בן יחיאל הקינה המתחלת קרחה להרחיב בנשרים שרים הלא היא כתובה על ספר שלשלת הקבלה (ד"ו דף נ"ט ע"ב) והוא חיבר:

א' שיטות וחדושים על התלמוד ונדפסו מהם:

הי' ברכות גיטין וחולין נדפסו בוניציא ר"פנ ובאמיד תע"ה ובפיוורדא עם ח"י ב"ב להרמב"ן:

הי' שבת ראש השנה (אינם אלא קצור כמו חומש מחדושי ר"ה ויש אתנו חידושי ר"ה כ"י במלואותם שהיג ה"א אות ש' סי' ט"ז וב"ב עוד בקו' עין זוכר שבס' יעיר און מערכת ת' סי' טו"ב ובס' פתח עינים למס' ר"ה דף י"ח ע"ב (דף ס"ח סע"א מהס') מנילה יבמות נדרים בבא קמא עד דף ס"ז נדפסו עם ח"י סוכה להריטב"א ונקראו בשם שבעה שיטות להרשב"א בקושמנדינא ת"פ ובכרלין תקמ"ז ועוד נדפסו ח"י ב"ק עד גמירא בפראג תצ"ד ומהם לוקחו ח"י הרשב"א ב"ק חלק ב' אשר הם מדף ס"ז עד גמירא נדפסים בנאווי דוואהר תקס"ה:

הי' קדושין נדפסו בקושמנדינא תע"ז 4.

הי' שבועות נדפסו בשאלוניקו תפ"ט ובלבוב ובפראג תקמ"ה 4:

הי' נדה נדפס קצת מהם כאלטונא תצ"ז 4. ועוד נזכרים

מחידושו ומהם ערן בכתובים.

הי' עירובין הזכרים הרב עצמו בתשובותיו חיד סי' מ"ה וה"ה

סי' כ"א ותלמידו במגדול עוז הל' שבת סוף פ"ו והל' עירובין

פ"ה הל' ד' והיו בכ"י לרבינו בצלאל אשכנזי הזכירם בכללי התלמוד
 שלו המובאים בס' גופי הלכות סי' ק"ם ובתשובתו סי' ל"ח ומובאים
 גם בס' שער המלך הל' שבת פכ"ד ה"י.
 היו פסחים היו להרב בית יוסף כנר' בכ"מ הל' המין ומצה
 פ"א הל' ו'.

היו ביצה הזכירם בתשובותיו ה"א סי' תכ"ט והיו בכ"י
 בליוורנו בידי הרב מו"ה בנימין רפאל חיים מורינו הזכירם בהגהה
 לס' חמרא והיו על סנהדרין דף פ"ד ע"א וע"ג.

היו כתובות עם כי אותם הנדפסים במיץ ומיוחסים להרב
 אינם לו אלא להרמב"ן כנר' מסוגית לשונו ומשיטה מקובצת
 לכתובות וכמ"ש הג"מ היד"א בס' שמחת הרגל ח"ב בפתח עינים
 לסוכה על דף מ"ה ע"ב ובשה"ג ח"ב אות מ' סי' ל"ד, אבל הרב
 חבר גם הוא היו לכתובות כנר' בחי' לקדושין על דף מ"ה ע"א
 שהזכירם, והיו בכ"י להרב אשכנזי כנר' בשיטתו בכ"מ, וגם
 בידי הרב מו"ה אלי' אלפאנדארי והזכירם בס' אלי' רבה וזוטא
 דף ע"ב סע"ד.

היו סוטה היו בכ"י בידי הר"ב שער המלך כנר' בהל' אישות
 פ"א הל' ב'.

היו בבא מציעא נזכרים מן הרב בתשובתו (ה"א סי' תכ"ה)
 ובאחרת ח"ד סי' ח' ובס' מגדול עוז הל' גניבה פ"ד הל' ו' וגם
 המה היו בכ"י לר"ב אשכנזי והעתיק מהם בשיטה מקובצת וגם
 כתשובתו ססי' י"ט וסי' ל"ח.

היו בבא בתרא הזכירם הרב עצמו בחי' לקדושין על דף מ"ג
 ובתשו' ח"א סי' תתק"ס וה"ב סי' שע"ד וה"ג סי' קס"ב ומובאים
 בתשו' מהר"מ אלאשקר סי' י"ו והיו עם ר"ב ומובאים בכללי התלמוד
 שלו (המובאים בס' גופי הלכות סי' רי"ה) ובמקובצת לכ"ב, והיו
 גם אצל מהר"י כי רב הזכירם בתשובתו סי' מ"ב המובאת בבית
 יוסף לאה"ע ססי' מ"ג (וחדוש גדול בזה על הנגמחר"י לנדו"א בשו"ת
 נודע ביהודה האה"ע סי' ס"א שכתב שמעות נודמן בקולמסו
 הרשב"א במקום הרמב"ן, וזה אינו אלא נתכוון להי' הרשב"א כ"י
 אשר היו עמו, וכבר השיג עליו בזה בשו"ת בית אפרים חלק
 אה"ע סי' מ"ז) גם הרב מו"ה שלמה אלגאזי ראה אותם והזכירם
 ג"כ בספרו גופי הלכות סי' שפ"ז וסי' תט"ו, והיו עם הרב מו"ה
 היד"א כמ"ש בשה"ג ח"א אות ש' סי' י"ז.

היו סנהדרין כ"י נזכרים מן הרב מו"ה אברהם יצחקי בס'
 זרע אברהם היד"ר סי' כ"ח והיו בכ"י גם בידי הר"ב שער המלך
 כנר' בהל' אישות פ"ה סוף הל' א'.

היו מכות מובאים בתשו' רשב"ש סי' פ"ב.

היו עבודה זרה מביא עצמו בתשו' ח"א סי' תרל"ג.

היו מנחות ראה הרב היד"א בכ"י כמ"ש שם ומביאו בס'
 פתח עינים למנחות א"זה פעמים.

ב' ס' תורת הבית הארוך בדיני שהיטה ומריפות ואיסור והיתר ודיני נדה בפלפול ואריכות נחלק לשבע בתים וכל בית לשערים חוץ מדיני מקואות שלא רצה לשלוח יד בהם לפי שממך על מ"ש הראב"ד כן כתוב בהקדמתו לבית השביעי הנקרא בית הנשים וכתב בב"י במ"ד ס' ר"א (ד' ברלין קע"ט ע"ד) ומ"מ מצינו בקצת ספרי ת"ה אחר גמר הבית השביעי כתובים דיני מקואות ונקובים בשם שער המים והביאו הריב"ש בתשו' ס' רצ"ד ורבינו אהרן הלוי השיב עליו וקרא לס' השנותיו ס' בדק הבית (וע' אות י' ס' ל"ג) ולהשיב על השנותיו חבר הרב:

ג ס' משמרת הבית, אם אמנם כי מלשון ס' משמרת הבית משתמע כאילו נתחבר ע"י גדול אחר אשר עבר עליו רוח קנאה וקנא להמחבר, מכל מקום אין ספק כי הרשבי"א עצמו חברו כנר מתשובתי ח"א ס' רס"א ז"ל ומן הדומה לא ראית מ"ש בזה במשמרת הבית הנה הוא אתכם בעיר צא וראה מה שכתבתי שם על דבר זה ומשם יתפשטו לפניך כל הקמטין וכל מה שתפס התופס ע"כ (וראיה זאת כבר הוכחה בתשו' בעי חיי חלק י"ד ס' ק"ז לסתור דעת מהר"ש נאון בתשו' (נדפסה תוך תשובו' בס' משפטים ישירים ס' ס"ד) שסבר דהרשב"א לחוד ובעל משמרת הבית לחוד) וכן נר' ממה שכתב בתשו' אהרת בה"ג ס' שס"ג ז"ל" ודע כי כל מה שכתב התופס שם והאריך משך בחבלי שוא ולרוב פשיטות דברי הבטלה אשר שם לא ראיתי לשפוך בה דיו כי אפי' המתחילין פרק אין עומדין כי יעמדו על אותן דברים יראו מיד נגיעהם וכו' עש"כ ועוד ראה מן הויכוח בינו להרמב"ן שהביא במשמרת הבית בית ד' ריש שער ד' והן הדברים הכתובים בתשובתו ח"א ס' תק"ג, וע' בס' יד מלאכי דף קפ"ז ע"ד שהאריך בזה' והרב בית יוסף לא ראה ס' בדק הבית כמ"ש הכנה"ג י"ד ס' נ"ו הנהב"י אות מ"ה וס' קל"ה הנהב"י אות ע"ט וכ"כ בתשו' בעי חיי ח"ד סס' קנ"א ולא ס' משמרת הבית הכנה"ג שם ס' ע"א הנהב"י אות נ"ט והמ"ז בי"ד סס' קי"ג וש"ת פני יהושע חלק י"ד ס' י"א ושלשתם נדפסו בוניציא שס"ה 2 ובברלין, ובווין, 2 ועוד נדפס הבית השביעי עם בדק ומשמרת הבית בפראג תצ"ה עם ח' הריטב"א לחולין 2.

ד' ס' תורת הבית הקצר, כל הדינים העולים מהם' תורת הבית בעזיבת הפלפול וכבר בזמן הרב נתפשט יותר מן הארוך כנר' בתשו' ח"א ס' רע"ג והתרעם קצת על זה ומה בא שהרב ר"י בעל הטורים ראה רק אותו כמ"ש בית יוסף ושאר גדולים המובאים בס' יד מלאכי דף ק"צ סעי' גר' בקרימונה שב"ז ועוד בברלין 4.

ה' ס' עבודת הקדש (ונקרא גם כן תורת הבית בתולדות אדם וחוה נ"ב ח"ג ונראה שם שהוא כולל גם דיני והל' שבת ובח"י הראשונים בריש ס' מעשה רוקה) בדיני שבת ועירובין ויום טוב ומעשהו כמעשהו וכדרכו בדיני או"ה שחבר הארוך בפלפול ובאריכות

כנר' בחי' הראשונים הנז' ונראה עוד שם שחלקן לשתי נתיבות
 אולי הנתיב האחת בדיני שבת והשניה בדיני עירובין ויום טוב,
 וכן נראה מתשובתו במיוחדות להרמ"ן סי' קנ"ב ומאחרת היא
 סי' קס"ט ועוד בחי' סי' רס"ה וכן נראה בשטה מקובצת לביצה
 על סוף דף כ"ד ועל דף כ"ה ע"ב שהביא לשון הרשב"א בעבודת
 הקדש הארוך וכ"כ בס' שה"ג ח"ב אות ש' סי' ל"ב וגם אותו
 הלך לכתים בית נתיבות ובית מועד וכל בית לשערים ועד"ו
 חבר ס' הקצר בעזיבת הפלפול והארוך לא נדפס אבל הקצר
 בדיני עירובין ויום טוב נדפס בוניציא שס"ב 4 וכתב בס' בתי
 כהונה סוף חלק בית ועד כי ספר זה איננו מצוי ביד אחד
 ממשפחה ואיננו רגיל בפומייהו דרבנן ולא היו ימים מועמים
 שנגלה ע"ב וכן הרב חיד"א כבר"י א"ה סי' שמו"ס"ב כתב שכמדומה
 שלא שלטו בו עיניו של הכנה"ג כי לא נתפשט ערן בגלילות
 ההם בזמנו ובמו כן כתב בס' מחזיק ברכה א"ה סס' תק"א
 שקרוב אצלו שלא היה הספר להרב מהר"י קארו ככ"י כי אינו
 זוכר שהזכירו בשום מקום ונסתלקה בזה גם תמיהת החכ"צ בתשו'
 סס' ל"ז.

ו' פי' ההגדות שבתלמוד עפ"י הקבלה והפלוסופיא בשתוף (וע' מ"ש
 ה"ר ש"ט שפרוט בהקדמת ס' פרדס רמונים) הזכירו בתשובתו ח"א
 סי' ט' ומובא באורחות חיים הל' ברכות סי' ס"ה והרב מהר"ט
 אלדבי בס' שבילי אמונה נתיב ה' מלקט מפירושו וכן מהר"י
 בן הביב בעין יעקב מעתיק הרוב מהם תוך הדושויו, ישנו אצלי
 ככ"י וגם נמצא כ"י תוך ספרי הגמ"ד אופנהיים עוד מובא ברשימתו.
 ז' אסור והיתר נ"ג שערים מיוחדים להרשב"א כ"י ואני מסופק אם
 הרשב"א הזה הוא הרב דקאטינן עליה כי לפי מה שראיתי
 (באוצר הספרים לוואלף) שכתוב בו אסור והיתר ועדיו בהתומין
 זכין לו מגדולי ריינום והוא סובב והולך על ס' שערי דורא,
 והקרוב אצלי שהוא לתלמידי הר"ש משאנץ אשר נקרא נ"ב
 רשב"א.

ח' ס' שאלות ותשובות (הזכיר הרב בעצמו בתשו' מ"א סי' תתקנ"ט
 וה"ד סס' ס"א וסי' קי"ו) אשר השיב לגדולי דורו אשר שאלו
 מאתו וגם הרא"ה מכללם כנר' בתשו' רבינו בצלאל אשכנזי סי'
 כ"ה רבו מאוד, לאלפים (ותשובותיו וסברותיו שקל הרב כמהר"י
 טייטצאק כמעט נגד רוב הפוסקים כמ"ש תלמידו הרשד"מ בתשובה
 הי"ד סי' ר"ז וחלק הוה"ט סס' מ"ג וסי' רמ"ט ובשאר מקומו
 בתשובותיו ויש לתמוה בזה על הרב מהר"י איסקאפה בתשו' המובאת
 בתשו' פנו משה ח"ג סי' ס"ד שכתב ששמע כן בימי חרפו בשם
 הרשדים ולא זכר שם שכן כתב מהרשד"מ מפורש כ"פ) כמ"ש
 בתשו' ר"ב הנז' סי' ל"ה והנה אנה ה' לירי קרוב לאלפים תשו'
 להרשב"א ז"ל נוספות על אותם שנדפסו ומלבד המכונות להרמב"ן
 ז"ל, והמכונות להרמב"ן ז"ל שהם מוטעות בתכלית כמעט רובם

אין להם הכנה כלל הם אצלו מדוייקות ע"כ ומביאם עוד בס' י"ח תשובה לרשב"א סי' אלף רכ"ו ונראה שם שה' לו עוד בירושלים קובץ בתשו' כ"י להרשב"א ומעתיק עוד תשובות מהם בס' ט"ו וי"ט וסס' מ' ובשמה מקובצת לב"ק ספ"ג ועל דצ"ה ע"ב ודף ק"ד ע"ב וע' תשו' מהר"א ששון סס' ל"ז וס' ע"ד ופ"ב ורכ"ז וכתב בס' קורא הדורות (דף כ"ב ע"א) שאמר לו חכם אחד שראה שאלות כ"י ע"ש הרשב"א והיה בהם סימן התשובה כמו ששת אלפים ויותר והג"מ היד"א ראה תשובות הרשב"א כ"י מסודרים בסדר נאה וכללים וסימנים ועוד שני קובצים מתשובות הרב ועוד ראה בעיר יפ"ס ס' הכתים (גם הר"ב סמא דהוי ראה הם' שם כמ"ש בהי"ד סי' י"ג, ועוד ראה אותו בכ"י בידי הרב מתרי"ב בן צור כהעיר מכנאם כמ"ש ב"ה הוה"מ סי' ב', וגם היה נמצא בכ"י בידי הר"ב שער המלך כנר' בהל' המין ומצה פ"ד הל' ה' והוא ב' חלקים מתשובות הרשב"א ז"ל סדרם הרב מו"ה היים כ"ר משה בן חביב בשנת רס"ה ה"א הוא כ"ט בתים וח"ב כ"ה בתים וכל בית מקבץ התשובות שהם מענין אחד ונחלק לשערים ולדעתו יש בהם יותר מנ' אלפים תשובות כי אותם שיש להם שער יעלו יותר מנ' אלפים ושש מאות ויש כמה שערים שיש בכל א' הרבה תשובות, ולפום רהיטא היה נראה שיותר מהציון או רובן נדפסו מ"מ אין ספק שגם בהם יהיה איזה שינוי למוכה או יותר באורך בס' הכתים הנז'. ודע בתשובות הרב אשר אתנו כפרט ה"א נתקצרו מהמדפוסים כאשר העידו בעצמם קודם סי' תשל"ו וכנר' בתשו' מהר"מ די בוטון סי' נ"ד אשר היו אתו קובץ תשו' להרשב"א כ"י וכן כתב בס' גנת ורדים הי"ד כ"א סי"ז קבלה בידינו שכל תשובות הרשב"א הם מקוצרות ממה שהיו בתחלה ע"ש ונדפסו מהם שו"ת הרשב"א קי"ט תשובות לו ולשאר נאונים אותיות מרובעות ד' קונסמ' רע"ז 4, שו"ת הרשב"א ת"כ תשובות אותיות מרובעות (הזכירם הרב מו"ה משה האגוזי בס' לקט הקמה א"ח דף כ"א ע"ב וע"ל אות י' סי' 1043) שו"ת הרשב"א אלף רנ"ה תשובות ונקרא בין האהרונים ה"א ונקבצו בתוכם כמה תשובות למהר"מ כ"ב ולגדולים אחרים ומכללם כמה דברים דלא ס"ל להרשב"א כן וככתוב בס' מנה"ג הוה"מ ח"ב סי' קפ"א הגה"מ סעוף סי' (וע' עוד שם סי' קצ"ה הגב"י סי' נ"ב) ד' בולוניא רצ"ט ונדפסו עוד עם מורה מקום בוינציא ש"ה 2 ובהנווא ש"ע 4 ועוד בוויין והחסירו בו תשובות ע"פ צווי הצענזור 2, תשובות הרמב"ן רפ"ח תשובות הם המכונות הנזכרים לעיל בדברי רבינו בצלאל וגם הם רובם להרשב"א (והרבה מהם נדפסו גם בהחלקים אחרים) כמ"ש המניה הי"ר חייא מאיר כ"ר דוד כראש הספר וכ"כ הגמתי"י קארו בהקדמתו לכ"י וישנן בתוכן תשובות אשר אינם לא להרמב"ן ולא להרשב"א כמו שהכריח רבינו הנז' בבד"ה הוה"מ סי' קע"ה וינציא 4 תולדות אדם שקוראין לו האהרונים

ח"ב. ת"ה תשובות מדיני ממונות ובסופו תשובות מהרמ"ה (והם למהר"ל ע"ל אות י" ס' ס"ז) ד' ליוורנו תי"ז 2, ועוד באו לידי הרב מו"ה חיים אברהם ישראל אב"ד דק"ק אנקונה שני קובצים תשובות להרב ז"ל (אולי הם אותם הב' שראה הג"מ היד"א הגו' לעיל) רובם הובאו בית"ה יוסף אך בקצור נמרץ והם תמו"ז תשובות והדפיסם עם הערותיו בצדס בליוורנו תקל"ה 2 ונדפסו עוד חלק א' ב' ג' בלבוב תקע"א 2, ונדפס עוד חלק רביעי בשאלוניקי בשנת תקס"ה 2 ע"י החכם מו"ה רפאל הלוי בכור והוא כולל ש"ל סימנים נקבצו מג' קובצים וגם מהם נזכרים הרבה בבית יוסף, ומקורב בשנת תקפ"ה נדפס בליוורנו חלק המישי ע"י הרב מו"ה חיים פאלאני וכתובם תשובות הרבה לשאר גדולים עם הגהותיו הנקראים רחמים לחיים 2.

מ' פסקי הלה להרב מובאים בבית יוסף ה' הלה ונדפסו בקושטנידינא 4 בלי זמן השנה אבל זמנם בשנת ר"ע.

י' תשובות על אודות הגוים הדוברים עתק על תורתנו הזכירם בתשובתו חיד ס' ל"א, וראשיתם נדפס שם ס' קפ"ו.
יא' קונטרסים בחכמת הקבלה כנ"ל.

1190 רבינו שלמה ב"ר אברהם ממונטשפלייר ונקרא גם כן רבינו

שלמה מן החר (וגדלה מאוד חכמת חכמי החר בעת ההיא כנר' מלשון שאלת ר"מ בר יהודה להראב"ד המובאת בתמים דעים ס' ז' והעתקתיו אות א' ס' 79) היה בסוף האלף החמישי והיה חבר הרמב"ן כנר' לקטן והוא הנודע אשר העיר הניתו וקרא ע"י תלמידיו ה"ר יונה וה"ר דוד ב"ר שאול לרבינו צרפת לעזרה נגד ספר מורה הנבוכים וספר המדע ואם כי עמדו לימין צדקת הרמב"ם הגדולים הנקובים בשמם כספר אגרת הרמב"ם וגם רבינו אברהם בן הרב חבר ס' מלחמות ה' נגד ר"ש ותלמידיו (ע' אות א' ס' 181) מ"מ ח"ו אין לפקפק בקדושת רבינו שלמה ותלמידיו וכוונתם לשמים בספרם כי בקעה מצאו היא חכמת הפלוסופיא אשר רבו דורשה בעת ההיא עד כי עזבו תורות הצריכה לגדור ואין צריך לחלוק כבוד לרב כזה וכנראה באגרת רבינו מאיר הלוי להרמב"ן אשר האריך בזה ובתוך דבריו כתב „והנה נמצא בתוכם גזע אמונה מקור לחכמה ולתבונה הרב המובהק ר' שלמה בר אברהם הוא החל להיות נכור בארץ לשובב נתיבות ולגדור פרץ כי מתוך מהפכת מחשבותם מהר, ומנעו מועצותם לבבו מהר, נשאר בינותם כתורן על ראש החר תקע בשופר חכמה להזהיר והעם לא נזהר זולתי הנלוים עליו קצת חכמי החר החונים על הגליו ושאר העם אשר ברגליו ובראשם ילדיו מעשה ידיו שני תלמידיו נמעי שעשועים אנשים חכמים ונבונים וידועים“ וכן כתב החכם הרופא רבי יהודה בן אלפכר בכתביו לרד"ק והאריך בשבחה ובחסידות הרב הנזכר וכנה תלמידו יונה בן אמתי וגם הרמב"ן באגרתו לחכמי צרפת וגם באגרתו לקהלות ארגון ונבארה וקאשטיליא לא כתב עליו שטנה

ומכש"כ שלא נדהו והחרימוהו ח"ו כאשר כתב אהר' בלי שם המדפיס
 ספר אנרת הרמב"ם כי אם כתב ממנו כמאיש קדוש בכבוד גדול"
 ואמנם כי מוכן ההרים מרכבה יוצאת כו' והנה הרב ר' שלמה שם ישר
 נוכח עמו כי ריב לחכם עם חבריו ועם חכמי ארץ יתוכח כו' ואמת
 שמענו את הרב הגדול מהזיק במדרשי רבותינו ובהגדתן שכל הדברים
 יהיו בהוייתן בסעודה העתידה ביין המשומר וליתן בניהגם וגנת ביתן
 המחכה יראה והמכחיש לא יזכה לראותן כו' „וכתב עוד בסוף האגרת"
 ואל חברי הרב החסיד ר' שלמה מברצלונה (כנר' ברצלונה היתה עיר
 מולדת הרב ומונטפשליויר היתה משכן כבודו) שלומכם כנהר הטו ותצוו
 עליהם בבקשה ובמטו לירא את מוראו להזהר בכבודו ולהודרו ולשמוע
 בתוכחתו להזהר מנהלתו להחזיק בדעתו וללמד תורתו היקרה מפנינים
 ולסכול פצעיו הנאמנים כי שמענו מבעלי מחלוקת מבעטים בכבודו כו'
 והוא גם הוא ישמע למוסרכם וכו' ותלמידו הר' יונה הנז' הוא הרב
 הקדוש והחסיד רבינו יונה גירונדי (הוא ולא ר"י אחר כמו שעלה על
 דעת הרב בשנה"ג ה"ב אות י' סי' כ"ה) כנראה כשיטה מקובצת כתובות
 דף ט"ז ע"א שמביא מחו' תלמידי רבי' יונה פלוגתא בין הרמב"ן לר"ש
 מן ההר וכתבו ומורי הר"ר יונה ז"ל מעמיד רברי רבו הר"ש וכן מוכח
 מעליותיו לבבא בתרא (טובא במקובצת לדף ו' ע"ב) והר"ר שלמה פירש
 לנו כו' והוא רבינו שלמה הנזכר כנראה מדברי הרשב"א בחידושיו
 לבתרא (טובא שם דף כ"ב ע"א) „וכתב הרב מורי ז"ל משם הר"ר שלמה
 בן אברהם ז"ל „וכתב הר"ן שם (טובא שם)“ ולפיכך נראים דברי הר'
 יונה ז"ל שכתב בשם רבו הרשב"א דמונטפשליויר „וכ"כ הרשב"א בחו'
 נדרים דמ"ו ע"ב „וכמ"ש מורי הרב ז"ל מפי רבו הרב ר"ש בן אברהם ז"ל
 ונר' שרבינו שלמה קבל מן רבי' יצחק ממ"ש הרשב"א בתשו' ח"ה סי'
 עב „שאני נוטה לדברי מורי רבי' יונה ז"ל ושקבל משם רבי' יצחק
 ז"ל“ והוא ה"י בעל התוס' כנר' בשי' מקובצת לכ"ב דנ"א ע"ב נר'
 קצת מזה שר"י בעל התוס' היה רבי דרבי'. והרב חבר חדושים על
 התלמוד וטובא בתלמידי ר"י בחו' על הרי"ף ברכות דף ז' ע"ב והידושיו
 למס' כתובות מובאים במקובצת דף כ"א ע"א ובחי' הרא"ה צ"ד ע"א
 ובחי' הרשב"א קדושין דף נ' ע"א, ובס' ארחות חיים הל' יו"ט סי' ל"ו
 כתב „ופעם א' בא מעשה כחר לפני הר' שלמה בר אברהם ז"ל כו"
 והוא לקוח מתשובת הרשב"א ח"ה סי' ר"י המובאת בכ"י א"ח סי' תקמ"ו
 ושם השיב הרשב"א ז"ל מי הוא אהרי הרב ז"ל את אשר כבר
 עשה וכבר הורה זקן כו' ומובא עוד בתשו' הרשב"א ח"א סי' ש"ס.
1191 רבינו שלמה בן היתום נראה שהיה קדמון אולי היה בזמן רש"י
 ובאחת מערי איטליא יען כי דבריו מובאים רק מרבני

הארץ ההיא והוא חבר:

א' פירושים על מסכתות מהתלמוד ופירש בהם משם רבינו גרשון
 כנר' מהטובא מדבריו בס' המכריע לרבינו ישעיה דמראני סי'
 מ"ג וסי' פ"ז ומביא עוד מפירושויו בס' ל"ב ונ"ט וס"ז ובתוספותיו
 לקדושין על דף ט"ג ע"ב ומובאים גם בשבולי הלקט סי' ע'.

1192 רבינו שלמה הכהן גיסו של רבינו יהודה ב"ר קלונימוס ממנצא מוכא במדרכי ב"ב סי' תק"א, ולדעתו הוא היה אביו רבינו משה ב"ר שלמה הכהן אשכנזי המוכא באות ס' סי' י"ב.

1193 רבינו שלמה ב"ר יהודה מברך לונדון היה בדור הרשב"א ומוכא בתשובתו ה"ג סי' ג' גם פסק אשר יצא מאתו שם סי' ד' וכתב בש"ה ה"ב אות ש' סי' כ"ה שראה קובין כ"י ישן נושן על קלף תשובות לראשונים וכתובם פסקים ממו"ה שלמה מלונדון והביא דין אחד ממנו בכרכי יוסף אה"ע סי' א' אות י"ד.

1194 ה"ר שלמה ב"ר יוסף המכונה בן יעקב הרופא היה בסרקוסטה בשנת ג'ו' לאלף הששי והעתיק סדר נזיקין מפ"י הישנות להרמב"ם מלשון ערבי לעברי עם הקדמה בראש.

1195 רבינו שלמה ב"ר יצחק הידוע בשם רש"י ר"ת רבינו שלמה יצחקי (סמ"ג הל' שבת דף י"ד ע"ג ותוס' כריתות דף י"ט ע"ב ומדרכי כתובות סי' קנ"ד) ואמו היתה אחות רבינו שמעון הזקן נולד בשנת ד' אלפים ת"ת בשנה אשר בא שמשו של מאור הגולה רבינו גרשון זרחה שמשו של הצדיק הזה חטאיר לארץ ולדרים עליה וא"כ היה בזמן ובדור אחד עם רבינו יצחק אלפאסי (אבל מעולם לא שמענו שקבל ממנו, ופליאה דעת ממני על הרב הלוי שכתב בספרו זקן אהרן סי' קפ"ז ור"י שרש"י היה תלמיד הר"ף). מקום משכן כבודו היה בצרפת בהעיר מרזייש כנראה בהנה"מ פ"ו הל' י"ט מהל' שבת „שפתותיו שמו דעת, ותורה נתבקשה ונתחדשה ונדרשה מפיו, תורת אמת היתה בפיהו, בשלום ובמישור הלך והעמיד לעולם רגל שלישי והגדיל תורה והאדיר“ (לשון הראב"ן סי' ק"ז דף ל"ז ע"א) קבל תלמודו באשכנז (וע' פירושו לכתובות דף ע"ז ע"א) מפ"י רבינו יעקב ב"ר יקר ורבינו יצחק לוי ורבינו יצחק ב"ר יהודה (ע"ע אות י' סי' 1081, 1080, 1064 וע"ע אות א' סי' 1076) וחזר לעירו, ובא שנית לאשכנז וקבל פני רבו ר"י הלוי כווימו כמו שכתב בתשובתו לרבינו אברהם הכהן הכתובה בתמים דעים סי' קל"ח, ולא היו לו בנים כי אם שלש בנות (ע' תמים דעים סי' קמ"ד), ונתן הגדולה לרבינו מאיר מרומז (ובהקדמת ס' צדה לדרך מרומני שהיא עיר שלש פרסאות מטרזיש) והשניה לרבינו יהודה בר נתן והשלישית לרבינו אפרים, וקבלו ממנו נבדו בני בנותיו רש"ם ואחיו רבינו יעקב תם ואחיו ריב"ם, ורבינו שמעיה, וגם רבינו יצחק ב"ר אשר הלוי ורבינו נתן המכירי ואחיו רבינו מנחם המכירי ורבינו שמחה מויטרי ורבינו שמעון, ונפטר לנן עדין ביום ה' כ"ט לירח תמוז בשנת תתס"ה להאלף החמשי (ככתוב בסוף פ"י על התורה כ"י משנת ה"א ס"ה הנמצא תוך ספרי דע ראססי № 176 וכ"כ בתשו' מהרש"ל סי' כ"ט ויוחסין דף קל"א רע"א) בן ס"ה שנה היה במותו, והוא האיר עיני הגולה בפירושו לתורה שבכתב ושבע"פ, והרב המאירי בהדושו קוראו תמיד גדולי הרבנים כמ"ש במקובצת לכתובות דף מ' ע"ב, ואלו חבריו:

א פירוש על התורה בו הפליא לעשות כי כל דבריו במדה ובמשקל, אף הוא היה מתכוין וספר ומנה ודקדק בלשונו פן ירבה ונוסף, וכתב בס' שם הגדולים ה"א סי' ז' ושמעתי מפה קדוש רב מופלג שקבל מרבו שרש"י התענה תרי"ג תעניות קודם שכתב פירוש התורה והיה אומר ר"ת נכדו מה שפירש אדוני זקני הש"ס אף אני אעשה זאת אבל פירוש המקרא לית בחילי כי לא אוכל עשוהו וגדולי הדורות עשו פירושי לפירושו ונדפס כמה פעמים.

ב' פירוש נביאים וכתובים הנדפס כמו כן כמה פעמים בכמה אופנים (וישנן בתוכו תוספות מתלמידיו ותלמידיו תלמידיו כי מלבד המוסכרים בין שני קווים ונרשם עליהם תוס', ישנם ג"כ הרבה המובלעים תוך דבריו הקדושים, ודוגמא שנינו כגון בשמואל ספר א' סי' כה פ' י"ט מובא ורבי' קלונימוס מן רומי פירשה לנו כן, וזה ודאי אינו לשון הרב כי הוא לא היה תלמיד רבינו קלונימוס וגם לא דבר עמו פה אל פה רק ממכתב נתודע לו כמשל אות ק' סי' א' וגם במס' פסחים דף ע"ד ע"א מובא פי' זה בלשון אחר משם ר"ק, והקשמה על מקומות אחרות המתנגדות לדבריו במקום אחר, שאינם לו) חוץ מהפי' הנדפס בשמו על ס' דברי הימים ובאמת איננו לו (עם כי אין ספק כי רבינו פירש גם ס' ד"ה, וע' בס' מאור עינים ח"ג סוף פרק כי שמביא שראה באור רש"י על תנ"ך הנכתב בשנת ע"ב לאלף הששי ולא ראה שם מאומה מאותה הנוסח שבדפוס, ותלה הדבר במיופי החבורים יען כי נעלם ממנו ולא ידע שפי' ד"ה שלפנינו אינו לרש"י אבל האמת יורה דרכו שבאור רש"י בהב"י ההוא היה פירושו האמתי, מי יתן ויהוק בעט ברזל ועופרת למען יעמוד למשמרת) אלא לתלמידו רב/סעדיה כמו שכתבו התוס' בזמא דף ט' סע"א והלשון המובא שם בשמוס הוא בפיו' ד"ה המיוחס לרש"י אשר אתנו (ועם כי אין זה מופת חותך וכמ"ש הרב חיד"א בס' חומת אנ"ך ריש ד"ה בשם מהר"ש עדני בס' דברי אמת כ"י, מ"מ נראין הדברים כי נראה בכ"מ בפיו' הנז' שמחברו היה אשכנזי וכבר כתבתי לעיל באות ס' סי' א' שרבי' סעדיה זה היה בארץ אשכנז ע"ש) והמפרש עצמו בספר כ' סי' ג' פ' ט"ז וספי' כ"ב וסי' כ"ג פ' י"ד מזכיר פירש"י על מלכים וכ"כ הג"מ יעב"ן בס' לחם שמים ליומא פ"ה משנה א' והתפלא על הרב תו"ט שם איך לא ראה או ידע את אשר כבר נודע לרבים שאותו פירוש עם שהמדפיסים ייחסוהו לרש"י ז"ל אינו כן ברם א' מתלמידי תלמידיו עשאו והרבה פעמים מביא דבריו רש"י ז"ל גם הולק עליו באותה פרשה וגלוי לכל הרואה בו שאיננו מרש"י ז"ל וכי' עוד בהקדמת עין אבות וכ"כ הבית דוד שם בזמא וכ"כ בס' יד מלאכי דף קפ"ד ע"ב וכ"כ הר"ב שה"ג בה"א וב' והשיג על הרבנים בעל שלשלת הקבלה ובעל קורא הדורות ובעל סדר הדורות אשר ייחסו הפי' לרש"י.

ג' פירוש על תלמוד בבלי. בו נלה עמוקות התלמוד מני חשך לא עמוהו כל סתום, ובזולת פירושו היה כדברי הספר החתום (הריב"ש

בתשובה ריש סי' שצ"ד וכ"כ רבי' בצלאל אשכנזי בתשובותיו דף
 פ"ה רע"ב) וקודם זמנו היו לומדים בפירושי ר"ג מאור הגולה והיו
 ארוכים מאד ושרתה רוח הקודש על רבינו שלמה ונברה ידו בתלמוד
 (וגם מקבלת רבותיו) והכר פירושים לתלמוד הבבלי בלשון צח
 וקצר אשר לפניו לא קם כמוהו ואלמלא הוא נשתכחה דרך התלמוד
 בבלי מישראל (צידה לדרך בהקדמתו ולא כמו שכתב בס' מצרף
 לחכמה בהקדמת נובלות חכמה שרש"י קיצר מפירושי רגמ"ה וכבר
 השיב עליו הרב חיד"א בשח"ג ח"ב אות ג' אשר ראה פי' רגמ"ה
 כ"י על ס' קדשים ונתברר לו דליתנהו להני מילי) ועשה שלשה
 מהדורות בתלמוד והמהדורא שלישית היא זו שבידינו ודקדק מאוד
 בלשונו שרמז כמה הדושים בשינוי אות כ"כ הרב משה בן דאנון
 מפורטיגאל תלמיד הגמרה"י אבובב בכלליו כ"י מובא בשח"ג ח"א
 סי' ר'. ונראה שייסד דבריו שרש"י עשה ג' מהדורות על לשון
 התוספות בע"ז דף ס"ד ע"ב בד"ה אין בו פירש"י בו והגיה
 בפירושים שלו בו' והוסיף רש"י והגיה בו', אך מה שכתב עוד שזו
 שבידינו היא מהדורא שלישית, כי היכי דלא לקשו ליה דברי התוס'
 בע"ז דף ס"א ע"א פירש"י במהדורא בתרא מכלל הפי' שם הוא
 ממהדורא שלפניה, נראה לומר שעל הרוב קאמר, ויש מקומות
 שפירושו אשר אתנו הם ממהדורות קודמות וכנר' בס' רצוף אהבה
 ריש תענית שעל כל הקושיות שנתקשו לו על פירש"י כאשר הוא
 לפנינו מצא מנוח במהדורא אחרת מפירש"י על תענית הנמצאת
 אתו (וע' תוס' עירובין כ"ד ע"א בד"ה אבל ונ' ע"א בד"ה עשירי וס"ה
 ע"ב ויה דאתא וד"ה אקלעו (וסמ"ג בהל' עירובין ד"ו דף רמ"ד
 ע"א ודף ע"ד ע"ב) ויומא כ' ע"ב ד"ה אלא וגיטין דף ה' ע"א בד"ה
 אי ושבועות כ"ה ע"א וחולין דף ל"ז רע"ב וכ"כ מהר"י קורקוס בכ"י
 המובא בחזון נחום על ס' קדשים דף ר"ז ע"א (מובא בס' יד מלאכי
 דף קפ"ה ע"ב) ואין לתמוה אם רש"י חלוק בפירושו ידידיה אדידיה
 כי מהדורות טובא עבד הוא ז"ל ובכמה דוכתי בתלמודא איכא הכי
 שחזר בו בפירושו (כוונת הרב שאין הכרח לומר על פירוש א' שאינו
 לו כי אם אפשר ששניהם מתחת ידיו יצאו והם משני מהדורות)
 (וא"כ אין מן התימה מה שפי' ריבין בתוס' שבועות דף מ"א ע"א
 בשם הקונטרס היפך מה שכתוב בפ"י לפנינו בחולין דף ע"ו ע"ב
 כאשר הצריך עיין הרב בס' תוספס יוה"כ דף כ' סע"ד, כי שם בחולין
 הוא ממהדורא בתרא ואילו דברי הקונטרס (אשר נאמנה קבלת
 הרב הגו' שכן אומרים התוס' רק על רש"י לא על זולתו, ומה שתמה
 הרב בס' יד מלאכי מתוס' שבועות דף ת' סע"ב ד"ה כפרה (בצל'
 שם) שכתבו פי' הקונטרס ובתר הכי כתבו (רש"י מפרש, צ"ל ור"י
 מפרש כי כן כתוב בתוס' שאנין כ"י ישן משנת ה"א צ"ו אשר חנני
 ה' בו) הם ממהדורא קמא, וע' תוס' גיטין דף ס' ע"ב בד"ה לא
 יתנו וגם במקום אחד נמצאים לו פירושים סותרים תוך כדי דבור כמו
 במנחות דף ס"ו ע"ב ד"ה ונתחמא מלבד שנסתרו בזה פי' בכרכות

י"ט ע"א ובתענית י"ט ע"א ופי"ג ע"א וגם הפי' האחר שמפרש בכבורות ג"ז ע"ב סוף ד"ה הכתיב, אלא אף תכ"ד סוף ד"ה נעלסה מנגד לפי זה, (וע' תוס' שם ד"ה כנף ותוס' ישנים על יומא דף ג"ח ע"ב ושיח יצחק שם), וכ"כ הרב בעל גנת ורדים בחלק א"ה כלל א' ס' מ"ז ופירושי רש"י עשויים קונטריסים ומהדורות ואין חכורים אלו מסוייגים כשאר חכורים כונתו להיותם בלתי מסוייגים נתוספו כם דברי גדולים אחרים אשר היו בדורו וגם מהכאים אחריו וכ"כ ר"ת בספר הישר ס' תקפ"ז בתשו' לרבינו שמשון אשר אמר אדוני כי בן בת רבינו חגר כלי קרב לעומתו ה"ו אין משיבין את הארי אלא בפניו, אך קובלני על התנך ר' אליעזר שעלה ובלבל כל העולם וצירף דברי רבינו זקני ודברי רבי אחי ודברי הר"ר יוסף ורבי' הננאל ומה שפלפלת ואין על מי להסמך ואין אנו יכולים לומר דבר בשם אומרו כו' כי אם ידעתי שפירשזה רבינו ה"ו שתעלה על דעתי לדבר על מלאך יוצרנו אך אמרתי א' מן המפלפלים ה' כו' עכ"ל וכתב עוד בהקדמת הספר שמעולם רש"י זקנו לא הגיה בנמרא רק כפי' כתב ה"ג או ל"ג אלא דשותי מימיו הגיהו על פי פירושו אשר לא מלאו לבו לעשות כן בחייו זולת במס' זבחים, וכתב ושרי לי מארי' לרבינו שמואל אחי כי על אחת שהגיה רבינו שלמה הגיה הוא עשרים ולא עוד אלא שמחק חספרים וידעתי גם אני כי מוגדל פלפולו ועומק לבו עשה זאת ע"כ והרבה גליונות והוספות אשר ברוב הימים נתעברו והיו לאחדים עם דברי רש"י כנראה בעירובין דף ד' ע"א ובראש השנה ד' ע"ב לענין שיר וע' יומא ג' ע"א (וגר' שם בתוס' ישנים שהלשון בריה הוא לתלמידי רש"י) ורבו מאוד ההוספות והגליונות במסכתא אחת יותר מבאחרת כמו במס' תענית אשר רבו לרוב עד שגזר עליה גאון יעקב יעקב' בס' לחם שמים ח"ב במשנה לחם לאכות דף מ"ז רע"ד שפי' מס' תענית אינו לרש"י, ולדעתי דבריו אלו אם כוונתו ככתבן, וכאשר הבינם רמזו עליהם הרב היד"א בס' שה"ג ח"ב אות ש' ס' יו"ד והר"ב ס' אביר יעקב בהגהות עלי חק דף ל"ד ע"א, לא יתכנו, כי הלא דברים הללו מובאים בדברי רבי ישעי' מטראני (בחי' תענית בסוף ס' המכריע) ותוס' והריטב"א ונקרא שמו עליהם והרי אלו הגדולים היו קרוב לזמנו ובקיאים במילי דידי טפי' מינן, אך ת"ל זכיתי שבא לידי ספרו קולן של סופרים על התלמוד כ"ו בו גלה דעתו יותר מפורש על דף י"ח ע"ב רש"י בד"ה שמעיה וז"ל עדו היה לא' שמעיה כו', ולבי אומר לי שזה הלשון אינו מפירשיי אלא גליון (שהכניסוהו כפירש"י וזה דבר מצוי במסכתא זו) מאיזה תלמיד טועה הוא ע"כ א"כ ילמד שתוס' מן המפורש שכונתו בלח"ש שם ג"כ על הדרך שכתבתי שההגהות והוספות וגליונות במס' תענית פשו לרוב עד שהם יותר ממש מעיקר הפי' ואין דבריו נכרים מתוך התוספות (אחרי שנים רבות כעשרים שנה זכיתי שבא לידי ס' פתח עינים 'הרב היד"א וראיתי לו במס' תענית דף כ"ד ע"ב כי הדר רב ממ"ש

במשגיב וכתב בדברי כי פירש'י שלפניו יצא מרש'י עצמו ומרוב ההעתקות נתהוו טעויות סופרים ורמזו לזה עוד בסה"ס בשומר הפתח והדר ממ"ש בהס' על חולין דה י"ב ע"ב ודף קליג ע"א) ואולי על דרך זה הוא גם במסכתות אחרות אשר נזרו עליהם האחרונים שפירושם אינו מהרב והם:

פירוש מסכת נדרים כי הרב כהונת עולם בהל' נדרים דף ס"ב נראה דהמפרש מס' נדרים אינו רש"י ז"ל ממ"ש מרן ב"י ח"מ סי' קפ"ו עליו דלא הו' לקמחיה וכנהו בשם מפרש (וכן בב"י א"ח סי' מ"ז וי"ד סי' רי"ז) ולא היה כותב כן על רש"י מאור הגולה ובתוך פ"ב דנדרים כתוב בדפוס דף כ"ב חסר הנה והעתקתיו מפי רבינו גרשון (עד דף כ"ה, שם כתוב ע"כ מפי' רנמ"ה, מכל מקום גם שאריות המסכתא אינו לו אלא למפרש אחר ובפירושו היה חסר מדף כ"ב עד דף כ"ה והעתיקו פירוש רנמ"ה וכמ"ש הרב במחזיק ברכה א"ח רס"י תפ"ט) וחזותו מוכיח עליו שאין לשון פי' נדרים כפי' שאר הגמרות ומצאתי להכנה"ג בחי"ט שם שתמה על המשפט צדק שבח"א סי' נ"ז השב' שהמפרש לנדרים הוא רש"י והקשה מדידי' אדידיה ולא הביט לדברי הרב ב"י ע"ש עכ"ד מובאים בס' יד מלאכי דף קפ"ד ע"ב, וכן המנ"א בס' תקצ"א ס"ק ז' כנהו המפרש וכ"כ הגי' יעב"ן בהקדמת ס' עין אבות ועי' תשו' רמ"ע מפאנו סי' כ"ז.

פירוש מס' נזיר אינו מרש"י ז"ל כמו שנראה מדברי הרב מהר"י קארו בב"ט בהל' נזירות שמבנה אותו בשם מפרש כ"כ הר"ב מגלת ספר על הסמ"ג דף י"ט ע"א מהעשין (ועי' תשו' שער אפרים סי' פ"ח) וכ"כ בתשובת הות יאיר סי' י"א דף י"ח ע"א וכן נראה דעת אורח מישור ממ"ש על דף כ"ט ע"ב, גם גליונות מגדולים אשר היו איזה דורות אחריו נדפסו בתוכו כנראה בדף כ' ע"א נדפס גליון אחד נזכר בו הראב"ה.

פירוש בכא בתרא לא השלים ומדף כ"ט ואילך אינו לו אלא לנכדו הרשב"ם כאשר נדפס שם וכמו שכתב הרשב"א בתשובה (ח"ג סי' שס"ב) פירש"י מסוף פ' גט פשוט לא הגיעו לידינו מעולם ונראה שם שגם לפני השואל היה פי' הרשב"ם כי הלשון המובא שם בשם פירש"י כן הוא לפנינו כפי' רשב"ם, אלא שנעלם ממנו שזה הפי' הוא להרשב"ם.

פירוש מס' מכות מן דף י"ט ע"ב עד סוף וכתוב שם: רבינו גופו טהור ויצתה נשמתו במהרה (ר"ל בגלות הא רחין טהור דטבל ועלה אוכל במעשר) לא פירש יותר, מכאן ואילך לשון התלמוד ר' יהודה ב"ר נתן הוא ריב"ן רתנו הנו הקדים דברים אלו לפירושו, ונראה מלשון הזה שהרב לא פירש התלמוד בסדר ופירש ב"ב ומכות אחר שכבר סיים פירוש סדר קדשים ומס' נדה מס' מהרות ולא זכה להשלימם יען כי נתבקש בישיבה של מעלה והרב בעל שה"ג נתן בהם סימן ויקדש ב"ם.

פי' מסכת מעילה אינו משל רש"י אלא מאחד מאיזה מתלמידיו
 דוק ותשכה כנ"ל, כ"כ בס' ברכת הובח ריש מעילה, ונראה שגם
 פירוש נדרים ונזיר הוא לתלמידיו כי רגל על לשונם להביא המורה
 כנדרים כ"ו ע"ב, ל"ה ע"א, ג"ג ע"א, ובנזיר י' ע"ב, י"ד ע"ב, י"ז
 ע"א ובמעילה דף ז' ע"א ואשכחן לרש"י שנקרא מתלמידיו המורה
 בפירושו לפסחים דף קי"א ע"א ד"ה היק קבל מפי המורה הנמרא
 והמקרא אשר שמע מפי רבו וזת הדבור הוא לשון תלמיד רש"י כי
 בפ"י רשב"ם שם כתוב כך שמע רבינו מרבו, וכן מרגלא בפומיה
 דרבי' ישע"י מטראני לקראו בפירושו לתורת כהנים (כנר' מלשונו'
 המובא' בפ"י ר"א מזרחי לרש"י בס' צו ו' י"ד וז' י"ד) ובס' המכריע
 ובשטרותיו בכמה מקומות וכ"כ הר"ב מגלת ספר שם.

ודע דפירש"י הנדפס אצל הרי"ף אינו מרש"י עצמו אלא נסדר
 על ידי אחר ולא נודע מי כמ"ש האליה רבה בא"ח סי' ר"ח סס"ק
 כ"ו ועין כי רובו לקוח מפירש"י על התלמוד (ובקצת מקומות היתה
 נוסחא אחרת לפניו משונה מהנדפסות שלפנינו כמו במ"ק פ"ג בד"ה
 עשה היחיד והנוסחא הזאת היתה גם לפני הרא"ש כנר' בפסקיו
 שם סס"י ג' ו' קרבן נתנאל שם) קראוהו המדפיסים להשביח מקהם
 פירש"י (וע' תשו' תורת אמת למהר"א ששון סי' ט') וכ"כ בס' יד
 מלאכי שם והביא ראיה שבמס' שבת פרק כל הכלים גבי אסובי
 ינוקא בשבתא כתב ז"ל ואני הכותב כו' ולפירש"י צ"ל כו' עכ"ל
 (ומצאתי עוד בפ"י למס' ר"ה פ"א בד"ה ועין עצמו אינו נמחק
 מביא ג"כ ל"ירש"י אלא שהניחו והדפיסו במקומו ורבינו ש"י) ומביא
 ס' הלכה למשה ה"א הל' גניבה פ"ז הל' ד' ובכמה מקומות דלזמנן
 המסדר לקה פירש"י מהג"מ וסדרו על דברי הרי"ף ואינו ענין לו כלל.

פי' על מס' אבות נדפס כמה פעמים וה"מ יעב"ץ החליט בהקדמת
 ס' עין אבות וכ"כ עוד באריכות בפ"ה מ"ה ומ"ב מאבות שחלילה
 לרש"י אור הגולה להיות תחת ידו המכשלה כמו שהוכיח בלח"ש
 שמעה בפשוטות ורק המדפיסים קראו שמו עליו, וצדק הרב בעל
 שה"ג ח"ב סי' ט' במז' שכתב עליו מאחר דרבינו בעה"ט א"ה סי'
 רמ"ב וגם בפ"י התורה לחכמי התוס' ס' מקץ כ"י, והרשב"ץ שהוא
 מאחרונים הראשונים לגבי דירן בפירושו, וגם הרב מהר"ש אוזוידה
 בס' מדרש שמואל שהיה מגורי רבינו האר"י בזמן מרן וכל סיעתא
 דשמאי מייחסים הפי' לרש"י כן הוא האמת הברור ע"כ וכ"כ עוד
 באריכות בס' פני דוד סדר מקץ סי' ג' ע"ש וכן בס' פתח עינים
 לאבות פרק ה' משנה ה' ב' ובי"א וגם בספרו מחזיק ברכה בס'
 רמ"ב ס"ד ובס"י רס"ז ס"ב רמז זה והרב מו"ה שלמה לבית הלוי
 בסוף ספרו לב אבות שהדפיס עם פירש"י וכתב שהיה לפניו פירש"י
 ישן נושן ועוד ראה אחד קרוב אליו מאוד ומשונה בקצת מקומות
 הסר חלקו או יתר ועוד ראה פירש"י ארוך מן השנים הנז' נראה
 לו שהיתה מהדורא אחרת ממנו ומשלתן ביורר והדפיס הגוס'
 הנראות לו נכונות וגם הביא מהם נוסחאות שונות ע"ש וגם זה
 יעיד על אמתת שם המחבר הנקרא עליו.

ח פירוש על מדרש רבות ונדפס בויניציא שכ"ב 2 על ס' בראשית עם פ' הרב מו"ה אברהם בן אשר בצדו ונקרא החיבור בשם אור השכל וכתב הרב אב"א שהיו אתו שתי מהדורות מפורש' על הרבות ותפס האחת לעיקר והוסיף עליה מאחרת בשם ס"א וגם על פירוש זה התמרמר הג"מ יעב"ץ שם וגזר אומר שאינו לרש"י זל, וגם בזה הג"מ חיד"א בשה"ג שם עמד לימין צדקו וכתב: אבל כמדומה לי קרוב לודאי שהרב אב"א היה תלמיד מרן הקדוש כמ"ש בנדפס וכיון שכדור ההוא בעה"ק צפת ת"ו המלאה אמיר קדושים אשר כארץ החיים המה הוחזק פירוש המדרש לרש"י כן הוא האמת.

ד ס' הפרדס מובא בס' המכריע סי' ג' וכך כתב המורה בפרדס שחבר אין שורין את המורסן לעופות כו' ועוד בס' ס"ב ב"ב גם המורה בפרדס בהל' פסח גבי הנעלת כלים ובשה"ל סס' מ"ו כך פירשה הנאון בפרדס, וקאי על רבינו שלמה ובמרדכי סוף ברכות סי' רסו מצאתי בספר הפרדס אשר סדר רש"י כשהוא מברך כו' ובהנה"מ פ"ח מהל' המין ומצה. נראה מזה שהספר כולל דינים ופסקי הלכות ופירוש התפלות וכתב בשה"ג ח"ב אות פ' סי' ל"א ויש בידי ספר על קלף כ"י ובו שכ"ו סימנים מדינים והלכות מרש"י ואומרים שהוא ס' הפרדס ע"כ וכ"כ גם בקונטרס אחרון למחבר א"ה סי' ע"ד ושנראה שמחבר על יד תלמידיו הוראות ותשו' רש"י והלכותיו וכתב עוד בשה"ג באות ש' סי' כ"ט ובשכולי הלקט ח"ב כ"י יש בו הל' גדה מרש"י והן הם אשר ראיתי בס' תשובות רש"י כ"י שאומרים שהוא ס' הפרדס וכנראה בדברי המניה והמסדר תשו' תרשב"א חלק חמישי נדפס מקרוב.

ז ס' לקומי הפרדס. דינים נסדר ע"י תלמידי רש"י ובדף י"ב ע"כ (ד' אמ"ד) כתוב: וכך קבלתי אני אברהם כהן ובדף י"ט וכו' אני מנחם כו' (ע' את' סי' ל"ב שזהו רבינו מנחם המכירי) נראה שאלו השנים היו מסדרי הספר. נדפס בויניציא רע"ט ובאמשמירדס תע"ה 4.

ח ספר האורה מובא בספר בית מועד (המובא בתשו' מהר"ש סיריליו בס' זקן אהרן י' ר"ט) ונס' האורה כתב רש"י שפודין של עין כו' ונס' כפתור ופרח כפ"יו וכפ' מ"ד דף ת"ח ע"א ובחי' הרימב"א לבב"ט פ"ב דף כ"ט ע"ב ובכל בו סי' צ"א וסס' צ"ו ובמגיד משנה הל' יו"ט פ"ב הל' ז' ומועתקים כמה דינים מהספר בס' תמים דעים, ומהלשונות המובאים שם בס' קמ"ג וקמ"ד נר' שהספר נתחבר ע"י תלמידיו ומיסודו וכ"כ בס' שה"ג ח"ב אות א' סי' י"ג שראהו בכ"י והוא פסקי דינים קב"ה סימנים בלשון צה ונקי ויש בסופו איזה ענינים אשר בודאי אינם מרש"י ע"כ ואין ספק כי חלו בו ידי הכאים אחריו והוסיפו גם מדברי תלמידי תלמידיו ולכן אין להפליא על דברי בעל העטור המובאים בו כנראה בכל בו סי' ק"ה.

ט סדור מובא בס' המנהיג הל' ויה"כ סי' ס"ו וס"ט ובתוס' פסחים דף קי"ד ע"א ונראה שהוא ס' דינים ומנהגים מכל השנה ובפרט לבני צרפת ומעמיהם, ואולי לוקח משם סדר נשיאות כפים לרבינו שלמה המובא בתוס' סוטה דף ל"ט ע"א.

ועוד השיב תשובות רבות ומוכאות מהם בתוס' שבת דף כ"ה
 ע"ב ודף ס"ה ע"א ובתוס' מגלה דף ה' ע"א ובתוס' נדה דף ל"ז ע"א
 ודף מ"ה ע"א ודף פ"ז ע"א ובפירוש"ם לב"ב דף קי"ג ע"ב דף קל"ב
 ע"ב ועוד הרבה המפורזות בס' צפנת פענח להראב"ן (ע' אות א' סי'
 כ' ובש"ה לבש"ה לה"ב (ע' אות צ' סי' א') ובתשובות מהר"מ ב"ב ובהגהות
 מיימונית ובמרדכי ושאל סן רבינו נתן בעל הערוך ומן מרדניאל ומראברהם
 אחיו כמוכא במרדכי הגדול המוכא באגדה דף קע"ב ע"א ובתשובו' בנימין
 זאב סי' רל"ד ובשלמי הגבורים שעל המהות מרדכי סוף שבת וכתב בס'
 שה"ג ה"א סי' מ': וה"ל יד ושם בקבלה וכך ראיתי בכ"י וכו' ובחון
 לשון הזהב כפ' בשלה שכתב יו"ד על שם המהשכה בפסוק או
 ישיר משה גם ביכמות דף ס"ג ע"ב פירש"י פרגוד מפסיק בין השכינה
 למלאכים וכו' וע"ש וכוון רבינו להקדמת מהרה"ז וצ"ל הסתומה בעין
 החיים ומבואר' בשערי קדושה ועיין בע"ז דף ה' ופירש"י וכ"כ בס'
 האמונות לרש"ט שער תפ"ד וכ"כ הג"מ יעב"ן בס' עמודי שמים
 בפ"י הקדיש דף קע"ה ע"ב וכ"כ בל"פ רמז הלז משם נראה שיותר
 שהיה ר' שלמה הפרשן חכם תלמודי עוד היה מקובל נאמן וכ"כ
 עוד במטפחת ספרים דף ל' ע"ב גם לרש"י בספר לקוטי פורם
 מצאתי שרמז בהכמת הקבלה זכרתיו בבית אל בפ"י הקדיש.

ודע כי דיש מייחסים להרב גם ס' דקרוק הנקרא לשון למודים
 על כי ראו שבס' מקנה אברם דף י"א ע"ב ודף מ"ז ע"א מוכא ס' לשון
 למודים לה"ר שלמה ירחיי, וגם ראו כתוב בספרים (ע' שה"ג ח"ב
 אות ש' סס"ז ג') שר"ת רש"י רבי שלמה ירחיי, ובאמת יסודם יסוד
 נופל ומקורם מקור אכזב (ובוקסדארף וחכמי נוצרים אחרים הנמשכים
 אחריו) ואין להאמין כל הנמצא כתוב כי הרב מעולם לא נתכנה
 ירחיי רק יצחקי כמש"ל, וכן מקנה אברם עצמו בדף ס"א ע"ב מביא
 לפירש"י וקוראו רבינו שלמה יצחקי אלמא דס' לגמי דרבינו שלמה לחוד
 וה"ר שלמה ירחיי לחוד, והוא ה"ר שלמה בר' אבא מארי הירחיי.

1196 ה"ר שלמה מוויינא היה בזמן רבינו שמואל מבנגבורק ושאל
 ממנו כמוכא בתשובת מהר"מ ב"ב ד"פ סי' תר"צ.

1197 רבינו שלמה צרפתי הריב"ן תורה ותפס ישיבה בטוליטולא
 בזמן הרשב"א כנראה בתשו' הרשב"א ה"א סי' תר"י

וה"ב סי' רנ"ג וח"ד סי' נ"ה ורל"א והיה מרבתי של רבינו יצחק דמן
 עכו כנר' בספר מאירת עינים שלו בסדר וישלח (דף ע"ט ע"ב) ובס'
 נשא (דף רנ"ג ע"א) ושם הזכירו בשם ה"ר שלמה צרפתי הקטן
 (וכ"כ קוראו הרשב"א ה"ר שלמה הקטן בתשו' ח"ד סס"א ס"א) וקרוב
 לדודי אצלי שהוא רבינו שלמה בר' יצחק שהזכיר הרשב"ש בתשובה
 סי' תנ"ז וכתב שהיה מתלמידי הרמב"ן ויסד זולת ליום שני של ראש
 השנה (מנהג פרוכניצא כתוב במחזור פ"י על קלף בשנת ר"ה אשר אתי)
 שב מן הפסילים ועוד יסד הקינה שכורת ולא מיין ושובבה לא שבה,
 ואולי על שהיה צרפתי כהמאור הגדול רש"י ז"ל וגם שמו ושם אביו
 שווים עמו כנה הרב לעצמו הקטן.

1198 רבינו שלמה ב"ר שמשון ב"ר אליקים היה בוורמייזא (כנר) בתשובת רבינו יואל המובאת בס' אבי העזרי כ"ו סי' תתק"ס)

בזמן רבינו קלונימוס איש רומי ובש"י, וקבל מן שני רבותיו של רש"י מן רבינו יעקב ב"ר יקר כנר' בראב"ה המובא במרדכי חולין סי' תרפ"ה, וזמן רבי' יצחק הלוי כנר' מתשובתו המובאת במהרי"ק סי' צ"ד, והרב עם רבינו קלונימוס הנז' חלק על פסק רבינו יצחק ב"ר משה הוא ר"י הלוי הנז' כנראה בראב"ה שם וכמובא במהרי"ק סי' ל', ומובא ברוקח סי' ש"ב ובס' לקוטי הפרדס (ד' אט"ד דף י"ח ע"ב) ובשבולי הלקט סי' פ"ט ובס' תניא דף פ"ג ע"ב ותשובותיו מוכאים בס' שבולי הלקט סי' קי"ח ובמרדכי שבועות סי' תשל"ח.

1199 רבינו שמואל הבחור ב"ר יוסף מוורדרום (תשו' מיימוניות לס' משפטים סי' נ"ד) אחד מתלמידי ר"ת וקרובו של רבינו ברוך ממנצא כנראה בספרו המובא במרדכי חולין סי' תרפ"ד ומובא בהגה"מ רפ"ו מן הל' שבת (ועי' אות ב' סי' 637).

1200 רבינו שמואל החסיד הקדוש והנביא בן רבינו קלונימוס הזקן משפירא (ע' סי' 1174) קרוב לודאי שגולד בשפירא מקום מגורת

אבותיו וכן נר' בתוס' יבמות דף ס"א ע"ב והיה בחצי האחרונה מהמאה התשיעית להאלף החמשי בדור הרשב"ם כנר' מפו' לערבי פסחים ריש דף ק"ט, ונר' קצת משם שהרב הלך למסעיו והיה בספרד וצרפת והוא אבי רבינו אברהם משפירא ורבינו יהודה החסיד משפירא אשר הגלו מארץ מולדתן להעיר רעננשפורק ע"י מעשה שאשתו ננעה בתיבתו אשר היו בה סודות וקדושות כתובות בקונטרסים אחר שהתרה בה שאל תקרב לתיבה כשאנינה טהורה ונשבה ממנה (תשו' מהרש"ל סי' כ"ט) וקבל סודות התפלה ושאר סודות התורה ויסוד התשובה מרבי' אלעזר חזן משפירא אשר קבלם מאביו רבי' קלונימוס הזקן קודם מותו למסרם לבנו כשיגדל כמ"ש הרוקח כפ"י התפלות כ"י מובא במצורף לחכמה דף י"ד ע"ב, מובא בתוס' ליבמות דף הנז' ונר' שהוא רבינו שמואל בר קלונימוס הנז' בתוס' סוטה דף י"ב ע"א והוא חבר:

א' פתרון ופירוש למסכת תמיד מובא בפ"י מסכת תמיד להראב"ד כ"פ.
ב' שיר היחוד אשר אומרים באשכנז מדי יום ביומו (אשר רבו עליו גדולי האחרונים אם לאמרו או לא הרב מהרש"ל מנע אמירתו ככל מקומות ממשלתו כאשר העיד עליו תלמידו הרב מו"ה מרדכי יפה בלבוש התבלת סי' קל"ג והרב מו"ה שמואל יהודה קצנאליניבונן התרעם עליו על זה וכתב שיש לו פירוש על שיר היחוד על דרך הקבלה לא פ"י כולל רק ראשי פרקים יעויין תשו' מהרמ"א סי' קכ"ו) כתוב בס' נצחון להרב מו"ה ליפמן מילהויזן בספר הניאל שרבינו שמואל החסיד הכרו והרב חבר פירוש עליו ונדפס עם פירושו בסוף הסידור של הרב מו"ה הירץ ש"צ בטיהנינן בשנת ש"ך, ואין ספק אצלי כי טעות נפל בהפירוש ההוא במה שכתוב בסוף שיר ליום השבת זיל החסיד ר' יהודה ז"ל נעתה הוסף ר' שמואל ז"ל אנעים ומירת עכ"ל (ולכן הציגו גם על השער שם שחברו ר' יהודה

החסיד בן ר"ש) וזה לא יתכן כי מלבד שמותר בזה דבריו במ' דינאל הנז' גם האיך ישלים האב ויוסף על מלאכת הבן, ולכן ברור כי צ"ל שם בהיפוך שרבינו שמואל חבר שיה היחוד ורבינו יהודה בנו הוסיף עליו שיר הכבוד.

1201 רבינו שמואל מאוטרנמו מובא בספר העיטור דף כ"ה ע"ג שראה תשובתו שהשיב לרבינו שילה מסיפונט, ונראה שהיה בימיו בהתחלת המאה העשירית מהאלף החמישי, ובעת ההיא היו בני אוטרנמו גדולים בתורה כמ"ש ר"ת בתשובתו לרבינו משולם הכתובה בספר הישר סי' תר"ך שהיו קורין על בני בארי ואוטרנמו כי מבארי תצא תורה ודבר ה' מאוטרנמו.

1202 רבינו שמואל מאיברא הוא הר"ש מאיברא (ומעות נפל במרדכי פסחים סי' תקפ"ח שנדפס שם שמשון) והוא אחיו ותלמידו של הר"מ מאיברא (ע' אות מ' סי' כ"ט) וא"כ הוא רבינו שמואל ב"ר יו"ט והיה רבו של רבי' יצחק מקורביל כנר' בסמ"ק הל' תפלין דניו ע"א שכתב: כך קבלתי ממורי השר' מאיברא וכ"כ מהר"מ מרוטנבורק בתשו' ד"פ סי' קע"ח וגם רבינו פרץ קבל ממנו כנר' בתוס' לנזיר דף ג"ט סע"א ובהגהותיו לסמ"ק בדף כ"ט ע"ב ומ"ט ע"ב סי' א' ובדף ע"ד ע"א סי' ג' ובהגהותיו לתשב"ץ סי' קנ"ב ובהגה"מ פי"א מהל' ברכות ואם כן היה עם רבינו יהיאל מפאריש בזמן אחד וכן נראה מפורש בהגהת סמ"ק סי' צ"ד (דף כ"ז ע"ב) המובאת בארחות חיים הל' סוכה סי' י"ד וכן נראה בתוס' הצוניות המובאים בס' שעה"מ הל' פסולי המוקדשין פ"ד הל' א' בסוף וגם אחיו של רבינו אשר קבל ממנו כנר' בהרא"ש הל' תפלין סי' י"ד מורי אהי בשם רבו (וברא"ש שבצד הרי"ף ובתולדות אדם וחוה גי' ט"ה לא כתוב רבו) הר"ש מאיברא, והיה מכעלי תוס', ומובא בתוס' ביצה דף י"ד ע"ב ודף כ"א ע"ב בשם אחיו הר' משה וקדושין דף כ"ז ע"ב ודל"ט סע"א וע"ז דס"ח ע"א ובשאר מקומות, ונר' בהגהת הר"ף לסמ"ק סי' קצ"ג (דע"ז ע"ב סי' א') שאמר בשם רי' ולא אתפרש איזהו ולפי שהיה הוא ר"י הבחור ושאל מן רבי' נתנאל מקינן כמובא במרדכי חולין סי' תרפ"א וע' פסקן רקנאט סי' תקפ"ז והוא חבר: א' תוס' ופירושים על מס' מהתלמוד כנר' מהמובא בשמו בתוס' ובשאר מקומות בפוסקים ונראה שתוס' לסוטה אשר אתנו הם לו יען כי מצאתי בדף כ"ב ע"א אבל מורי אחי הרב ר"מ פירש.

1203 רבינו שמואל זכבנבורק או מכוננבורק היא העיר הנקראת עתה במברק וכן כתוב להדיא בתשב"ץ סי' פ"ג קבל מרבינו אליעזר ממין (ע' אות א' דף קס"ה) ומתלמידו רבינו שמהה משפירא כנר' במרדכי סוף ע"ז סי' תתנ"ט וכ"כ בעל שה"ק דף ג' ע"ב שראה בקונטרס ישן ושאל ממנו ככתוב במרדכי שם, ולפי הכתוב בקובץ ישן המובא בים של שלמה גימין פ"ד סי' ל"א אות ע' קבל גם מן רבינו תם, והוא אחד מרבותיו של מהר"מ ב"ב כנר' בתשובותיו ד"פ סי' ק"ה וסי' קמ"ז וסי' תש"ז וסי' תתקנ"ז (המובאת במרדכי גימין סי' שצ"ג וצ"ל שם מכבנבורק) וסי' תתקפ"ה ושם מננהו מורי קרובי וכ"כ באהרת בד"ק

סי' ה' ונראה שהוא רבינו שמואל ב"ר מנחם הנז' בתוס' יומא דף מ' ע"ב ובהנה"מ פ' כ"ט מהל' שבת ובתשו' מהר"מ ד"ק סי' פ' מובאת תשובה לו שהשיב לה"ר שמואל הלוי מוורמזא ונר' שם שהיה מווריצבורק ובתשו' הנז' ד"פ סי' קפ"ה כתובה תשובת רבינו חיים ב"ר יהואל הפין זהב לו וה"ר שלמה מווינא שאל ממנו ומובא במרדכי הרבה פעמים.

1204 רבינו שמואל בן רבי' אלהנן ונכד רבי' יצחק הזקן בעל תוס'

כנר' בתשובתו המובאת תוך תשובות מהר"מ ב"ב היה בזמן הריצב"א ומוכירו בתשובתו לאחיו הר"ש משאנץ בתשובות מיימוניות ס"ס שופטים בשם החבר ר' שמואל מובא בתוספות עירובין דף י"ח ע"ב, ומהר"מ ב"ב דבר עמו כנר' בתשו' מיימוניות לס' קדושה סס"ק. וקרוב אצלי שתוס' מועד קטן אשר אתנו הם מאתו כי מובא כמו דף כ"א ע"א ובמקומות אחרות רבי' יצחק זקני אשר כוונתו לר"י הזקן ומוכירו גם בשם רבי זקני כדף י"ט ע"א וכ' ע"ב, ולהריצב"א קורא מורי הריב"א כדף י"ט ע"ב וכ"ג ע"א, ואז מוכרחים אנו לומר שתוס' הר"א המובאים מאתו ככ"מ אינם תוס' רבי' אלהנן, אם לא נאמר על צד הדוחק שקראם בשם שהיו רגילים בני דורו לקוראם וכדרך שנהג אביו עם אבי אביו. ע"ל אות א' סי' 347.

1205 רבינו שמואל ב"ר ברוך ממגנצא (ע' אות ב' סי' 637) ונקרא

גם רבינו שמריל כנראה בתשב"ץ סי' תס"ה קבל מאביו ומן רבינו אליעזר ממיץ (ע"ל אות א' סי' 455) ושאל מן הראב"ה והשיב לו כמובא במרדכי קדושין סי' תקכ"ז והוא היה אחד מרבותיו של מהר"מ ב"ב ומכנהו מורי הרואה כנר' בתשובתו ד"פ סי' תקנ"ח ובקונטרס מתשובות ופסקים כ"י הנמצא אתי בכמה מקומות ונראה שם כדף ו' ע"א שגם הוא הרביץ תורה במגנצא ומובא במרדכי ובהגהותיו במקומות רבות (ומעות נפל בהגהה תוך המרדכי בשבת סי' רפ"ד שכתוב שם רבינו שמשון וצ"ל רבינו שמואל וע' סי' תנ"ו בהגהות מרדכי וכן צ"ל גם בהגהות מרדכי שם סי' תנ"ב) ומתשובותיו מובאות תוך תשובות מהר"מ ב"ב ד"ק סי' קט"ג ודי"פ סי' תשנ"ה וסי' תשפ"ט ובהנה"מ פ"ו מהל' שבת ובמרדכי ע"ז סי' תתמ"ו.

1206 רבינו שמואל ב"ר גרשום מברדש (ע"ל אות ג' סי' 687) השלים

ספר השלמות אשר התחיל אביו ולא השלימו, ומובא באבודרהם בסדר תפלות מוצאי שבת גם מובאת תשובה לו שם סדר הפרשיות וההפטרות.

1207 רבינו שמואל בן רבינו יצחק הלוי מוורמזא היה בזמן רש"י

(ע' אות י' סי' 1080) מובא בס' לקוטי הפרדס ד' אמ"ד דף י"ח ע"ב ובס' צפנת פענח להראב"ן דף ס"ט ע"ג ועוד כדף פ"ד ע"ג ונראה משם שקבל מאביו וכן כתב בהנה"מ פ"י מהל' אבל ובתשב"ץ סי' תל"ג ומובא בהנה"מ חולין פ"ג.

1208 רבינו שמואל בר יצחק הסרדי הי' תלמיד רבינו נתן בר מאיר

(ע' אות ג') ובדור הרמב"ן ונראה שהיה לו קצת כעו

תלמיד חבר ושאל ממנו כל ספקותיו וחבר:

א' ס' התרומות בשנת תתקפ"ג ליצירה (כנראה בסוף שער מ'ה מהספר) בדיני הלואה וחלקו לע' שערים וכל שער לענינים (ובס' שה"ק דף נ"ה ע"א עירב ס' התרומות עם ס' התרומה לר"ב) וע' אות א' סי מ"ו. נדפס בשאלוניקי שנו' ועוד בשנת שפ"ח 4 ובפראג שס"ה 2 ונדפס עוד עם ביאור ופולול מהרב מו"ה עזריה פינז ד' ויניציא ת"ג 2.

ב' ספר הזכרונות על סדר המסכתות ופרקיהן מביאו בחקדמת ס' התרומות ונראה משם שחברו קודם לו וניב רק על המסכתות השייכים לדיני ממונות ומביא ממנו גם בנוף הספר.

1209 רבינו שמואל ב"ר מאיר מרומנו הנקרא רשב"ם בן בתו ותלמידו

של רש"י וכבר הניע להוראה בימיו כנראה במרדכי כנהדרין ס' תש"ב פסק רשב"ם בפני זקנו רש"י וכן בתשובות מיימוניות לס' קנין סי' מ', והיה גדול בעיניו מן שני אחיו (תשו' רשב"ץ ח"ג סס"ו רמ"ו) ואחיו רבינו יעקב בספר הישר הפליג מגדל פלפולו ומעומק לבו והסיד גדול היה עד שמרוב חסידותו לא הנהיג עיניו ומתוך זה רצה לעלות בקרון אשר סוס ופרד משכו בו ולא הרגיש. אתרחיש ליה ניסא. נזדמן אחיו רבינו תם שם אמר ליה אל תהי צדיק הרבה שא מרום עיניך והנה סוס ופרד לקראתך ונמנע ולא עלה (הנהמ"ר עירובין ס' תקב"ה) ועוד רצה לעשות אחרת ע"ש והדר ביה ולא עשה שאין הקב"ה מביא תקלה על ידי הצדיקים (וע' הנהות מרדכי שבת סס"ו תנ"ב) ובזמנו היה רבינו שמואל החסיד ודבר עמו כנראה בפ"י לע"פ דף ק"ט ע"א ובנו היה רבינו יוסף פורת אשר קבל גם ממנו ועוד קבלו ממנו רבינו יעקב אחיו ורבינו יוסף דונברט ורבינו יצחק בר אשר בא לשמש לפניו ושב למקומו (תשו' מהרש"ל סי' כ"ט), וזנת פטירתו של צדיק זה לא נודע לנו בבירור (כי מ"ש בס' יוחסין דף קל"א ע"א) שנפטר שנת תתקל"ה מלבד כי אז צריך לומר שהפליג מאוד בזקנה והניע קרוב למאה כי כבר הניע להוראה בימיו זקנו רש"י אשר מת בשנת תס"ה ואף אם היה אז רק בן כ"ה שנה יהיו שנותיו צ"ה וזה רחוק מאוד יען שלא מצינו שנקרא גם במקום אחד הישיש כמו שקראו לרבינו שמריה הנה סותר את עצמו כי אין ספק כי מת קודם אחיו רבינו יעקב והוא מת בשנת התק"ל לרברי היוחסין לכן נשתקע הדבר ולא נאמר) אבל לדעתי בזה אין ספק כי בשנת תתק"ט אשר חבר אחיו ספר הישר כבר היתה מנוחתו כבוד כנראה מלשונותיו המובאים (בס' ל"א) והוא חבר:

א' פירוש על התלמוד (תשובת רשב"ץ שם) ויש אתנו בדפוס אצל התלמוד מפירושו פירוש פרק ערבי פסחים ופירוש מס' בבא בתרא מדף כ"ט ואילך.

ב' פ"י על התורה על דרך הפשט ולא סר ממנו גם במקומות אשר ינגדו לפירושי דברי רז"ל ונדפס בברלין ובאמ"ד אצל החומש. ג' הנהות וחוספות על ספר רב אלפס והתחיל כ"פ אני שמואל מוסיק

כטובא בהגהות מיימוניות על סדר התפלה בסופו ובהל' מכירה
 פ' י"ג הל' ה', ופ"ז הל' ה' מהל' טוען ונטען.
 ד' הלכות בדיקה טובא בספר המכריע סי' י"ח. גם רבינו שמואל
 זצוק"ל כתב בהלכות בדיקה שהכר.
 ה' פסקים טובאים בהנה"מ הל' הגעלה שבסוף הל' המין ומצה.
 והשיב תשובות כנראה בספר ראב"ן (ע' אות א' סי' כ"ז) ובס'
 התרומה סי' ע"ג.

1210 רבינו שמואל ב"ר נטרונאי חתן הראב"ן ותלמידו כנראה בספרו

סי' י"ז וי"ט וניסו של רבינו יואל בר יצחק הלוי היה בשנת
 תתצ"ג כנראה מהשטר מתנה המובא בראב"ן סי' מ"ה אשר עברו אודותיו
 דברי ריבות בינו ובין הותנו ונראה משם כי אף אם היה הרב אז צעיר
 לימים כבר נודע בין הגדולים וכ"כ עליו הראב"ן בסי' כ"ז: האיל המנגח
 ימה וצפונה. ונוכחים שאלותיו להותנו בסי' כ"ח ובשאר מקומות, והתם
 את עצמו על תשובותיו שבי"ט כאשר ראיתי התימתו כך על תשובה
 לו המובאת בסדר תנאים ואמוראים כ"י לקדמון אחד בזמן הרוקה,
 בערך רב חיונא קרטינגנאה, ונתגלה בזה שהוא הרשבי"ט המובא בפוסקים
 ועוד ראה אחרת כי הדין המובא בשבולי הלקט סי' צ"ג בשם ר"ש
 ב"ר נטרונאי כתוב בהגהת סמ"ק הל' אבל דף ל"א רע"ב בשם רשבי"ט
 ומוכא בתשו' מהר"מ ב"ב ד' פראג סי' תרל"ז ותרצ"א ובהגהת סמ"ק
 הל' אבל ובהגהות מיימוניות הל' הגעלה וריש הל' שופר ובמרדכי הולין
 סי' תשלי"א (ובס' שה"ק נשתבש בדף ג' ע"א וכתב שרשבי"ט היה נקרא
 רבינו שמעון ב"ר טוביה ונמשכו אחריו בס' קורא הדורות דף י"ד ע"א
 ובסדר הדורות והי ניהו מילי דכדי), והוא נמנה תוך הקדושים הנהרנים
 על קידוש השם הי"ד בשנת ד' אלפים תתקנ"ז בס' דברי הימים למלכי
 צרפת ד' אמ"ד דף ל"ג ע"א.

והידושו טובאים בהנה"מ הל' אישות פכ"ג הל' י"ד.

1211 החסיד (מרדכי ב"ט סי' שבי"א) רבינו שמואל ב"ר שמחה מוויטרי

חתן רבינו מאיר מרומרוג (ע"ל אות מ' סי' 1101)
 אשר נשא בתו מרים ומתה בשבת בחיי בעלה ובחיי אחיה ר"ת
 כנר' בתום ברכות דף י"ח ע"א ובמרדכי סי' נ"ח וברא"ש שם (ואהשוב
 שמעות נפל בהנה"מ הל' שופר סוכה ולולב פ"ה הל' ט' בטא שכתוב
 שם ה"ר שמעון גיסו של ר"ת ושציל ה"ר שמואל כי דבר כזה נקל
 ורגיל מאוד שהיה כתוב ר"ש בר"ת וכמ"ש לעיל סי' כ"ה) ומתה יצא
 הוטר זרע אמת וקדוש רבינו יצחק הזקן בעל התוספות אשר מצינו
 לו שאמר בשם אביו בתום' ערכין דף ס"ז ע"א בד"ה בשם.

1212 רבינו שמואל ב"ר שניאור היה בדור ר"ש מן ההר כי תלמידו

רבינו יונה קבל גם מימנו כנראה לו בספר היראה (ד"ו
 ש"ד דף מ"א ע"א) ומועתקים דבריו בדברי הריטב"א המובאים בנמוקי
 יוסף הל' ציצית (רע"ח ע"ב וצ"ל שם ה"ר שמואל במקום ה"ר משה
 הכתוב שם) והיה אחי רבינו משה ב"ר שניאור כמו שהוכחתי לעיל
 (אות מ' סי' 1119, No.) והוא חבר:

פירוש על מס' נזיר מובא בתשו' הרשב"א ח"ג סי' שמה ומסתמא עשה פירושים ותוספות על מסכתות אחרות.
1213 הר"ר שמחה ציר נאמן לשלוחי בני רומי אשר שלהתו בשנת ה"א ג"ז לספרד להשתדל בעסק העתקת פירוש המשניות להרמב"ם מלשון ערבי ללשון עברי.

1214 רבינו שמחה בר שמואל מוויטרי תלמיד רש"י ואבי רבינו שמואל חתן רבינו מאיר חתן רבו, וזקנו של ר"י הזקן חבר מחזור ויטרי כמ"ש בס' הישר לר"ת בתשו' לרבי משולם ממלאן סי' תר"ך וימצא כתוב במחזור שתקן הנדיב ר' שמחה שיש בו פי' רוב דברים מסדר רב עמרם והלכות גדולות ורבי שלמה ושאר נאונים ומצוי הוא ברוב מקומות וכן כתב ר"י נכדו בתשובה מובאת במרדכי מ"ק סי' תתל"ח: ראיתי במחזור ויטרי שיסדו זקני ה"ר שמחה שהיה מתלמידי רש"י ז"ל וכ"כ בס' התרומה סי' ק"ב. (ופליאה נשגבה על הב"ח בא"ח סי' צ"א שכתב דרבינו שמעי' חבר מחזור ויטרי ונראה שבא לו זה ממ"ש הרא"ש סוף הל' מקואות וכבר השיב עליו בשה"ג ח"ב אות י' סי' ט"ז) ונתיסד על פי רש"י כמ"ש המרדכי פ' החולץ וכ"כ מהר"ק בתשובה שורש קע"ו, ונמצא בכ"ז על קלף תוך ספרי הרב מו"ה דוד א"ה כנ"ו ברשימה. וזה ענינו, דינים ותשובות מרש"י ותפלות ומערכות ופיוטים רבים שלא נמצאו אתנו וס' הרפפות אם מודג או מקבץ אבר מאיברי האדם מה ענינו לידע עתידות מה ותקוני שמרות ושיעורים במקוה וסדר תנאים ופי' על פרקים עם הנהגות ישנות ופירושים על הגליונות מרוקח נכתב תתקס"ח לאלף החמישי (ומה שגלה המרשים דעתו כאלו נתחבר בזמן ההוא הם דברים בטלים ואין צורך להשיב עליהם) ונה נפשיה דהרב בשנת מות רבו הוא תתס"ה להאלף החמישי כ"כ בס' יוחסין (דף קל"א ע"א).

1215 רבינו שמחה בר שמואל משפירא התום ועל התקנות הנעשות במגנצא בשנת תתק"ף לב"ע המובאות סוף תשו' מהרי"ט ב"ב ד"פ קבל מן רבינו תם ודן לפניו ור"ת הסכים עמו כמובא באור זרוע המובא בהגהת אשרי לכ"ב פ"ט סי' ל"ב והיה חברו של הראב"ה כי שניהם היו תלמידי רבינו אליעזר ממיץ (עי' אות א' סי' י"ח) ונראה שהיה תלמיד חבר להרב כי מצינו שהשיב על דבריו כנר' בהרא"ש חולין סוף פרק כל הבשר (ומ"ש שם והרמב"ם צ"ל והרא"ש כנראה באגודה כאן ולא והרמב"ן כאשר הניחו המעי"ט, והב"ח במ"ד סי' פ"א ויש להפליא בזה על הרב חיד"א במחבר י"ד סי' פ"א שהביא בס"ק ב' ל"ס' שער אפרים ואלו הביט גם לקרא לא היה צורך ליכנס בדחוקים כאשר נכנס בס"ק ז' ע"ש) כי כן כתב בס' יראים סי' קמ"ח וכאשר הניה הר"ב אליהו זוטא בתשובתו הנדפסת בקו"א ל"ס' שער אפרים דף קי"ג ע"ד ע"ש וגם דין א' הובא לפני שניהם ככתוב בתשו' מהר"ט הנו' (סי' תקע"ג) וגם שאל מאתו ומן רבי אפרים הישיש (נר' שהוא ר"א מבונא) והשיבוהו בכבוד גדול כנר' בס' אבי עזרי המובא בתשו' מהרש"ל סי' ס"ה, ושאלה אחרת לו ותשובת הראב"ה מובאים

בס' אבי עזרי רס"י תתק"ך המובא בתש' איתן האזרחי סי' כ"א וגם קבל מן רבינו שמריה כנראה מתשובת רבינו אבנדר פה המובאת בהגמ"ר יבמות סי' ק"ה אלא שמעות נפל שם כמ"ש: קבלתי ממורי רבינו שמריה כאילו רבינו אבנדר קבל ממנו וזה דבר רחוק מאד לפי שה"ד וכן צ"ל קבלתי ממורי רבינו שמחה בשם רבינו שמריה וכן מובא במהרי"ק שורש ק"ב, וכבר היה גדול בימיו כנראה במרדכי שבת סי' של"ב והרי"ן תשובות עם רבינו יצחק בר אברהם כנר' במרדכי ב"ק סי' קנ"ו וב"מ סי' ת"ז ורבינו ברוך בר שמואל כנראה בתשו' מהר"מ סי' תשל"ט ובתשו' לס' משפטים סי' מד ובמרדכי ב"ב סי' תר"ז שבועות סי' תשע"ב ועם הכירו הראב"ה ותשובת הראב"ה הכתובה במרדכי פרק סי' ל"א היא היתה לו כנראה בתשו' מהרי"ק שורש הנז' וקבלו ממנו החולין רבינו יצחק מוויינא בעל אור זרוע כנר' מלשונות ספרו המועתק בתוס' ישנים לשבת דף י"ט ע"א ובתשו' מהר"י מיניץ סי' י"ג ובתשו' רבי' אלי' מורחי סי' ס"ו וגם שאלותיו לו כתובים על ספרו כנראה במרדכי כיצה סי' תרס"ה ורבינו שמואל מבונברק (ע"ל סי' 1203) ורבינו אבנדר הכהן (ע"ל אות א' סי' 10) ודודו היה הרב רבינו קלונימוס כמ"ש בתשובתו המובאת בתשו' מהר"ט סי' תתקל"ב ומובאת גם במרדכי ב"ק סי' קע"ז וכתוב שם הפרנס (ופליאה נשגבה ראיתי בזה להרב מו"ה היד"א בס' שה"ג ח"א אות מ' סי' י"ב שעירב רבינו שמחה זה שהיה משפירא וכנראה מתשו' מד ר"מ סי' תנ"ה ובשה"ל סי' א' עם רבינו שמחה מויטרי תלמיד רש"י שקדם לו איזה דורות ובעבור זה החליט בהשמטותיו לחיב סי' ז' ובועד להכמים ח"ב אות א' סי' כ"ב דתרי רבינו אבנדר הכהן הוה ועמו הסליחה כי זה אינו אלא כמ"ש וכאשר כל מעיי בצדק ישפוט. והוא חבר:

א' פירוש על מס' הוריות מובא בתוס' דף ד' ע"א.

ב' תוספות וחדושים על התלמוד מובאים בספר תנאים ואמוראים לקדמון א' בזמנו כ"י אשר חנני ה' בו אשר מכנהו קרובי וגם כותב עליו החבר הנאה.

ג' סדר עולם. דינים בפלפול ונחלק להלכות כנר' בהגה"מ הל' אישות פ"ו הל' י"ד ומובא עוד שם ריש פ"ט בהל' תפלה פ"ג להל' תפלין ומוזוה ועוד כיפ ובתשו' הרא"ש כלל פ"ד סי' ג' ובשערי דורא סי' פ"ב ובאו"ה הארוך כלל מ"ה סי' ג' והרוקה העתיק דיני הפיפה מהספר בסי' שע"ט (וע' אות י' סי' ע"ב) והר"מ כ"ב בתשובתו המובאת במרדכי שבועות סי' תשמ"ז קורא פסקי רבי' שמחה ובדבריו (מסתמא לוקחו מפ"י לסדר טהרות) המובאים בתשו' הרא"ש סוף כלל ל' קוראו פרקי ר"ש.

ד' תקון שמרות מובא בהגה"מ פ"ד הל' י"ב מהל' גירושין.

ה' שערים בדיני ברכות מובא בהגה"מ הל' ברכות פ"ה ודלא כשערי ר' שמחה. ומתשובותיו מובאים תוך תשובות מהר"מ ד"ק ודי"פ ובספר המרדכי.

1216 רבינו שם טוב כ"ר אברהם בן גאון הספרדי (ע"ל אות

א' סי' 73 שלשלת יהוסו ונראה משם שראש משפחתו היה שמו גאון ואינו תואר וכ"כ הנמחיד"א בס' שה"ג ח"ב אות כ' סי' ד', וא"כ נתברר שאינו רבי' שם טוב בן ארדוליאל כאשר סבר הרב בעל קורא הדורות) תלמיד הרשב"א והריב"ם וחכמי צרפת (כנר' בספריו, בס' מגדול עוז סוף פ"ג מהל' תפלין שכתב: וכן נהגו רבותי האחרונים נ"ע שלמדוני חכמה הרשב"א והריב"ם כו' וע"פ רבינו הגדול הרמב"ן ז"ל (קראו רבינו הגדול להיותו רבם של רבותינו ותורתם דילי' היא אבל הוא לא היה תלמידו כנראה ברוש הל' תפלין שם מפורש יוצא מפי הרמב"ן ז"ל ומורי הרשב"א ז"ל) וכן בפ"ה מהל' חמין ומצה כתב: ומורי הרשב"א ז"ל כו' ושאר רבותי הצרפתים נ"ע ובס' כתר שם טוב בב"מ. הרבין לתורה כמודלה בספרד כנר' בתשו' הרשב"א ח"ג שתי תשובות (סי' י"ב וסי' ט') שהשיב לו הרב לשם והיה סופר מהיר וכתב לו ספר תורה בעצמו והרדב"ז ראה אותה ומביאה לראיה בענין הוי"ו דאת ברותי שלום בתשו' כ"י (חלק ד' סי' תתקפ"ה) וזכה לעלות לארץ הקדושה (כנר' במ"ע הל' שופר סוכה ולולב פ"ג ופ"ז) ושם ראה ספר משנה תורה (הרמב"ם המונה מכתובת ידו וחתום בחתימתו להודיע קושט אמרי אמת (הזכירו כמה פעמים במ"ע כמו בהל' אישות פ"ז ובהל' אסורי ביאה פ"ט הל' י"ב ובהל' עדות פ"ב הל' ג') והעיר הקדושה צפת תוכ"כ אוה למושב לו ונמנה בין חכמיה בשאלת השואל להר"ן סי' ה' ואז כבר היתה מ"כ והוא חבר:

א' ס' כתר שם טוב. הוא ביאור על סודות הרמב"ן בפירושו על התורה כאשר קבלם מפי רבותיו הרשב"א והריב"ם ז"ל ככתוב בתשו' הריב"ש סי' קנ"ז ובס' מצרף לחכמה דף ל"ד ע"א והרב ר"י דמן עכו בס' רו מאירת עינים כ"י מביאו ומעתיק דברים מספרו בב"מ ובס' וזאת הברכה (ככ"י שלי דף שי"א ע"ב) התמרמר עליו מאוד וכותב ז"ל: אבל לדברי ר' שם טוב גאון ז"ל לא נתכוין הרב מעולם וילך מעם זה ושבוש זה עם שאר שבושים אשר כתב בספרו ועם שאר דברים אשר מדעתו בדה ועשה דברים שהם כבשונו של עולם כאילו הם דברי חידה כאשר ראיתי כתוב באגרת ששלח א' מהתלמידים ההגונים של גדולי הדור הרשב"א והחסיד ריב"ם, שהוא מזכיר תמיד בדבריו כי מהם קבל, לרבנותו דברים ע"ז רש"ם גאון ועל ר' יהושוע שעייב (כ"כ בב"י שלי וגר' שצ"ל שועב) חבירו וז"ל: ודע לך שכמה דברים מצאתי הפך מכתבם ממה שקבלתי לפניהם של ר' יהושוע וכ"כ ר' שם טוב בדו דברים רבים בפ"י מלבם מה שאינו דעת הר"ז עכ"ל. והיה בכ"י להישר מקנדיא כמ"ש בס' מצרף לחכמה שם, והנחיד"א ראהו בכ"י בהעיר פאריש בביבליא מיקא של מלך צרפת וגם בהעיר בורדיאוס כמ"ש בס' שה"ג שם וישנו גם תוך ספרו הגמ"ד אופנהיים אשר הם עתה באקספארד וקונטרס מהם' אשר קראו אותו בשם פ"י לקומים נדפס בס"ס היכל ה' דף מ"ב ע"ב וממנו נעתק (ולא מכ"י) ונדפס כבארדיטשב בש' תקנה

ב' ס' מגדול עזו על ס' משנה תורה להרמב"ם (ואין להסתפק בזה כלל כמו שנסתפקו במח"ב הרבנים בעל שלשלת הקבלה ובעל קורא הדורות ובעל סדר הדורות בשם מחברו כמפורש בפ"ב הל' ט' מהל' ק"ש ז"ל. והנסתר בו סוד מופלג כבר חברתי בכתר שם טוב שלי בס"ד על לשון הרמב"ן ז"ל) ודע שהכ"י אשר ממנו העתיקו המדפיסים הם' בראשונה היה ממושמש' וחסר בהרכבה מקומות כאשר הודיעו בעצמם ואין ספק כי הרב חיבר על כל הי"ד ספרים אף כי אין בידינו. ובכ"מ מזכירו סוף פ"ד דאסורי מובה, וגם עשה הקדמה לחיבורו. בה הודיע דרכי משה בחיבורו כנר' ממ"ש בהל' דעות ריש פ"ז וסוף פי"ב מהל' טוען ונמטען ונתרעמו עליו על תשובותיו ודבריו שהשיב על השגות הראב"ד הרב מהר"ל בן הביב בתשו' סי"ט והרדכ"ו בתשו' ד"ו בלשונות הרמב"ם סי' רנ"ז והרב בית יוסף נטי"ד ססי' ר"ד וכן הרב מהרש"ל כותב עליו מרוות בהקדמתו ליש"ש ב"ק ובפ' החובל סי' ט' וביש"ש גיטין פ"ב סי' ל"ז והש"ך בחוה"מ סי' ל"ז סק"ו וסי' ט"א ס"ק יט' ועיין תשו' גנת ורדים כחלק חוה"מ כלל א' סי' א' ובס' יד מלאכי דף קפ"ז ע"ג.

ג' שיטות וחי' על התלמוד ומזכיר מהם חי' מס' סוכה בסוף הל' ברכות, חי' מס' גיטין בהל' גירושין פ"ט, חי' למס' נבא בתרא בהל' גיולה ואכירה סוף פ"ט ובהל' זביה ומתנה פי"ב הל' ו' וחי' למס' עבודה זרה בפ"י מהל' ע"ז.

ד' ס' בדי הארון ומגדל הנגאל והוא ביאור מעשה בראשית על פי סוד נחלק לשבעה שערים על שם שבע ביום הללתיך ולכ"ה פרקים, כל שער נחלק לפרקים ובסוף הם' חתם שמו בחדש אייר שנת פ"ה לפרט (ונסתרה בזה דעת שה"ג ח"ב אות מ' סי' ל"ה שהרש"ט לא האריך ימים ומת בחי' הרשב"א) פה בצפת שם טוב בר אברהם כ"י בכיבוליאטהעקא באדליאנא באקסספארד על גייר פ"ו דפ"ס (Uri, Cod 371. 1).

1217 רבינו שם טוב פלכו היה בסוף ימי הרשב"א נראה בתשו' הרשב"א ד' ישן באותיות מרובעות בסו' ד' שם טובאת התשובות אשר היא בח"א סי' תשנ"ה ויש' בה חידוש שכתוב שם וז"ל מיהו אם התירו נראה להרשב"א ז"ל שמה שעשו עשוי בדיעבד וה"ר ש"ט פלכו ג"א אומר שלא הותר בדיעבד והוכיח בראיות עכ"ל וכ"כ הנמחיד"א בשה"ג ח"ב אות ש' סי' מ"ד לאפשר, ונראים מאוד דבריו בזה כי טעות סופר נפל בתשו' המיוחסות להרמב"ן סי' קי"ז במה שכתוב שם ה"ר שם טוב פליט וצ"ל פלכו ולחסופר נדמה אותיות כ"ו ל"ט השוים מאוד בכתיבה ספרדית ועל השאלה ההיא כתוב שנשאלה למו"ה ש"ט בהיות' במארקיאה ואין ספק כי גם התשובה היא לו ומביא בתוכה למהר"ה ב"ב ז"ל וגם מזה נשמע שהיה בסוף ימי הרשב"א, ואם הדברים הכתובים על התשובה הם דבריו הרשב"א עצמו נדע שה"ר שם טוב גם הוא תקע אהלו בכרצלונא ולכן כהיות הרשב"א

במקראת הרביץ תורה והשיב לשואלים במקומו, והרבה זה מוכא בארחות
חיים המוכא בבית יוסף לסי' ד סי' נ"ז, ונר' שהוא הר"ר שם טוב הנז' עוד
כתשו' הרשב"א ד' ישן הנז' סי' קל"ט וסי' רפ"ו ושהוא הר"ר שם טוב
פלסיטה הנז' כסי' שצ"ו: מופס מעשה בית דין שנעשה בפני החכמים
נאשתרוק שלמה ור' שם טוב פלסיטה.

1218 רבינו שמעון היה תלמיד רש"י, והוא חבר:

א' פסקי דינים כנראה בתשובת ר"י ב"ר שמואל מדנפירא להרא"ש
מלוגיל המוכאת בהנה"מ פ"ז מהל' תפלה הל' ט' (ורמו מהר"מ
בתשו' ד"פ סי' מ"ג לתשובת ר"י ולדברי רבינו שמעון שמוכאים
בתוס' ברכות, ואין ספק כי כונתו לתוס' ר"י מפאריש כי בתוס'
שלנו (דף י"א ע"ב) לא נזכרים דברי ר"ש תוך תשו' ר"י המוכאת
שם) וגם מוכאים דבריו כפי' למס' ברכות בתוס' מנחות דף ע"ה
ע"ב בד"ה היה, ואולי גם הפי' הזה הוא כפסקיו (וע' בס' מעדני
יו"ט הל' הלה סי' צ' השני).

1219 רבינו שמעון הגדול ב"ר יצחק החסיד ב"ר אבן הגדול היה

ברן סגולתו של רבינו אליהו הזקן וקבל מן רבינו גרשון מאור
הגולה (תשובת מהרש"ל סי' כ"ט) ונראה שהוא רבינו שמעון הזקן
תלמיד רבינו גרשון מ"ה ואחי אמו של רש"י אשר הביאו בפירושו
לשבת דף פ"ה ע"ב (אבל מה שמוכא בתוס' שם דף ל"ז ע"א רבי'
שמעון הזקן אשר הקשה על פי' הקונט' צ"ל רבי' שמשון ע"ל
סי' כ"ה) היה במנצא במאה השמינית מהאלף החמשי בימי
רבינו יהודה הכהן בעל ס' הדינים ורבינו יהודה הגדול ראש
לנהרגים כנראה מדברי מרדכי הארוך המוכאים באגודה דף קע"ב
ע"א ובשאר מקומות ורש"י מוזכרו בפירושו לשבע ברכות של
התנים וסידורן המועתק בשבולי הלקט ב"י ה"ב סי' ע"ג וז"ל:
נראה בעיני ה"ד שמעון ב"ר יצחק נ"ע ובעיני רבינו גרשון זצ"ל
ובעיני אני שלמה ממרייש העיר אשר בצרפת וכו'. (וממה שמקדימו
לרבינו גרשון נר' קצת שלא היה תלמידו ואולי היה תלמיד חבר
ורבינו אליעזר הגדול (ע' אות א' סי' 433) ורבינו יקר (ע' אות י'
סי' 1090) קבלו ממנו והכיר:

א' פירושים על התלמוד כנראה מפירש"י בשבת שם וכדף פ' ע"ב
ומביאו גם כפי' ליהוקאל סי' כ"ז פ' י"ז.

ועוד חבר פיוטים וסליחות ובים כנודע וגם אזהרות אתה הנחלת
שאומרים כאשכנזי ופולין בהג' השבועות וגם התחינה: שבת הכסא
שאומרים ביום ג' מימי התשובה ומוכאת בס' סודי רזי לר"א
מנורמיוזא כ"י (דף פ' ע"א).

1220 רבינו שמעון המעילי מסתמא הוא אבי רבינו מאיר (ע' אות מ')

סי' 1102) חבר חי' כתובות בשיטה מקובצת כתובות דף
ע"ב ע"ב ומביא להראב"ד ונוכר בתשו' הרדב"ז ד' ליוורנו סי' ק"ח.

1221 הפלוסוף האלהי (יכן וכוזו ח"א סי' קל"ד) רבינו שמעון

בר צמח דוראן הנקרא רשב"ן נולד בכרצלונא (כיכ הרב מו"ה

רפאל ידידיה שלמה צרור בהקדמתו ל' התשב"ץ: אם אמנם כי
 גזע ומקור הרב היה מפרובינצא (ע' אות צ' סי' ב' וע"ל) צ"ל
 שאבותיו באו לשכון כבוד בארץ ספרד) סוף חודש אדר הקב"א
 לבע' כנר' בסוף הי"ב מתשובותיו וסוף מאמר אפיקומן ואשתו מרת
 בונגודא (בהקדמת ס' השק' שלמה) היתה בת רבו הרב רבינו
 יונה דיסמשטרי וגם היה תלמיד הרב הקדוש רבינו וידאל אפרים
 גירונדי. הרביץ תורה במלכות ארגון ודרש שם בשבת הגדול בשנת
 ק"ג במעמד רבנים והכמים גדולים כמ"ש במאמר חמין דף כ"ד
 רע"ב ועוב את ארץ מולדתו והלך עם אבותיו (ע' אות צ' סי'
 ב') מפני המת המציק גזירות השמד אשר פתחה בערי ספרד
 בשנת קנ"א ובא לאלגזויר וכן התם א"ע על תשובתו (ה"ג סי'
 ט'): האישי אשר הוא ואבותיו עמד טעמם כס וריחם לא נמר
 והם הורקו ככלי אל כלי מפרובינצא למיורקא וממזורקא לאלגזר:
 והיה מבית דינו של הריב"ש (ע' אות י' סי' 1089) ואחר אשר סילק
 הרב את עצמו מהרבנות הוא ישב בראש ונהג נשיאותו ברמה
 והוא הרב דוראן המוזכר בתשובת הריב"ש כמ"ש יזהר"י ממראני
 בתשו' ח"ב אה"ע סס"י מ"ב וכ"כ מהר"מ בן חביב בס' עזרת נשים
 (דף י"ב) וראיה ברורה לזה כי תשובה מהרב דוראן וה"ר משה
 גבאי המובאת בתשובת הריב"ש סי' קפ"א אשר השיב עליה הרב
 היא בתשב"ץ ח"א סי' פ"ג, ועם כי היה קצת טינא להריב"ש על
 הרשב"ץ כמ"ש בתשובתו (סי' קיא המובאת בתשו' מהר"י בן לב
 ח"ב סי' נ"ג) לה"ר שם טוב הלוי. עם היות למה שעשה לו ר'
 דוראן יותר הייתי הפץ דכאו מאשר הפצתי צדקו. עם כל זה לא
 אעשה תורתו פלסתר להעלים ההיתר ולכפות עליו פסכתו. אולי
 על שנחלק עליו באיזה ענינים בהוראותיו כמו בענין החפיפה בנתר
 (ע' תשו' הריב"ש סי' ל"ה ותשו' הרשב"ץ ח"א סי' כ"ח) וגם נמצא
 להמבקשים מאתו לסתור דינו של הרב וכתב סתירות על סדר
 קונדריכו בתשב"ץ ח"א סי' נ"ח (וע' תשו' הריב"ש סי' ס"א) וכמו שנר'
 שהרגיש הוא עצמו בזה כאשר סידר ספרתשובותיו וכתב: ילדות היתה
 בי והעזתי פני ברב מופלג בזקנה ובחכמה. מ"מ לא היה אלא לשעה
 ואת זהב בסופה ונשא ונתן עמו בכמה ענינים כנר' בתשובותיהם
 (בתשו' הריב"ש ס"ס נ"ז ובסי' ק"ע ובתשב"ץ בכ"ב) גם כאשר
 ביררו הקהל להריב"ש ולהר"י בונאשתרוק ולהרב לתקן להם תקנות,
 שמו פניהם אליו לתקן אותם התקנות כאשר הם ומה שעשה
 עשוי כמ"ש בח"ב סי' ק"ג ועזה אהבתו אליו עד כי הניח לו כסאו
 ועיניו רואות כמ"ש לעיל (שם אות י'). ומלבד גדולת הרב בתורה
 כמ"ש הוא עצמו בתשב"ץ ח"ב סי' נ"ב וה"ג ס"ס קפ"ט: ידוע תדע
 כי זנב לאריות הייתי בימי הרפי וזקוקין דגור הוו נפקי מפומי
 לפומיהו ודברי היו נחשבין בעיניהם והוששין להם וגם היום עדיין
 לחלוהית קיימת ות"ח כל זמן שמוקינים חכמה מתוספת בה
 ואיני בהוראתי מנשש כעורים קיר שאיני אומר אסור או מותר

אלא אחר החקירה ומעולם לא אמרתי דבר הוראה וחזרתי דבורי ויעידו עלי כל חכמי הארצות האלה עד ספרד (וע' מנן אבות על אבות פ"ד דף נ"ט ע"ג) וגם סתריה כנראה בתשב"ץ (ח"ב סי' רל"ז ורל"ז וח"ג מסי' נ"ד עד נ"ז). גם היה גדול ככל ההכמות הצנונות הקישיות מופתיות עיוניות שכליות טבעיות רפואיות הגיוניות למודיות כמ"ש בסוף תשובתו להחכם ה"ר חיים בן אסמעאלי בתשו' ח"ב סי' נ"ב וכנראה מהספרים אשר חבר בדברו בענינים הללו וגם בתשובותיו הזמרים בהגיון ובפלוסופיא (בח"ב סס"י רפ"ד וח"ג סי' כ' ונ"ג) ובהנדסה ותשבורת ותכונה כמ"ש שם (בח"א סי' ק"ג עד סי' ק"ט וסי' קס"ג עד סי' קס"ז ומי' קע"ב וח"ג סי' רי"ד ורמ"ו ורי"ז) וברפואה כנראה בספרו יבין שמועה בפתיחתו ובמקומות רבות בנוף הספר (וע' דף י"ב רע"ב) והיא היתה מלאכתו כמ"ש בספרו מנן אבות למס' אבות פ"ד דף נ"ח שבערי אדום היה רופא והיה בעל נכסים ומפני השמד ברח והניח כל נכסיו שם וליראתו לחזור לערי אדום הוצרך ליהנות מהקהל כי מלאכת הרפואה נרועה שם בערי המערב ואינה מספקת בדקדוק כנראה מתשובותיו (ח"א סי' צ"ב ח"ב סי' רי"ט ורמ"ז) ונוסף על זה היה מליץ ופיימן כנראה בתשב"ץ בכ"מ ובראש ספריו ולקמן וכתב בס' שה"ג (היא) שראה בקובץ כ"י שהציל מתא אלגזייר בהכמתו מיד רבים לוחמים והיה מלומד בנסים. ועוצם קדושתו נראה ממ"ש בתשובתו ח"ב סי' קנ"ט : לילה א' הנני בחלומי אוכל דברים טמאים ועמדתי מרעיד ונפשי ענומה עלי והנה השליח הקונה לי בשר הביא לי בשר ביום ההוא ואמר לי כמצחק: הנה זה הבשר נאסר והותר אמרתי לו ואיך אמר לי מצא סי' מכה בדופן אז אמרתי וזה הדבר הטמא שהייתי אוכל בחלומי. ציטתי להחזירו ומאז הייתי גזר מכווצא בזה כו'. והפליג בזקנה עד שהגיע לגבורות. ולפי מה שכתב הרב מו"ה רפאל ידידיה שלמה צרור בהקדמתו לס' התשב"ץ שהאריך על ממלכתו חמשים ושלש שנים א"כ היה בן שמונים ושלש במותו ומת בשנת רי"ד והנה כסאו לבנו הרב רבינו שלמה. וזאת מצבת קבורתו, שיר כולו תנועות אשר הכין לו בהלו נרו עלי ראשו (מצאתיו בס' אבני חפץ, שירים כ"י).

<p>הנה שָׁבָה לְאֵל הָיָה</p>	<p>אִם גּוֹף נִקְבֵּר כִּי לֹא נִעְדָּר</p>	<p>רוּחַ חַיָּה לָנוּ מָעוֹן</p>	<p>וְכָר נִשְׁאָר שֵׁם מִשְׁמָעוֹן</p>
-----------------------------------	---	--------------------------------------	--

ואלו חבוריו אשר הוא סופר ומונה בתשב"ץ סוף הלך ב':
א' פי' הלכות ברכות להר"ף והזכירו בספרו יבין שמועה בריש דיני ברכה (דף ה' סע"ב) ובנו הרשב"ש בתשו' סי' תל"ח, עוד הזכיר שיטה למס' ברכות לאביו בתשו' סי' קע"ד וסי' ר"ן ואיני יודע אם הם אחד.

ב' פסקי מס' נדה מתחלתם ועד סופם.

ג' ס' אוהב משפט והוא ספר ההשגחה ויש בו גם פי' לאיוב חברו בשנת קס"ה (כנר' בס' יבין שמועה דף ד' ע"ב סי' י"ב שהכירו ל"ה שנים אחר שחבר ס' זה) נדפס עם ס' משפט צדק בוינציא שי"ג 4.

ד' ס' זהר הרקיע על שם האזהרות של ר"ש בן גבירול אשר בו מפורשות. נדפס בקונסטנטינא רע"ה 8 וקיצרו הרב מו"ה יעקב האניז והוסיף משלו וקראו פתיל תכלת נדפס עם האזהרות.

ה' ס' התשביץ על שם תשובות שמעון כהיר צמח נחלק לג' חלקים ה"א יש בו קע"ח קונדריסים, ה"ב יש בו רח"ץ קונדר' ח"ג יש בו קונדריסים שו"ך נדפס עם ס' הוט המשולש ע"י מו"ה מאיר קרשקש באמשטירדם תצ"ה 2.

ו' ס' מנן אבות נחלק לארבע חלקים חלק א' נקרא חלק אלוה ממעל ויש בו חמשה פרקים, חלק שני נקרא חלק שוסינו ויש בו ד' פרקים, חלק השלישי נקרא חלק יעקב ויש בו ד' פרקים, חלק רביעי נקרא חלק ה' עמו זהו פי' מסכת אבות נחלק לה' פרקים שהמסכתא נחלקת. ונדפס חלק רביעי מזה הספר בליוורנו בשנת תקכ"ב 4 ע"י נכד הרב עשרה דורות מו"ה חיים יונה דוראן ומפרש בו ייחוס התנאים ומקום ההלכות ויש בו בקיאות גדול. ובשנת תקמ"ה נדפסו שם שאר חלקי ס' מנן אבות 2 ע"י הרב מו"ה אברהם טוביאיאנה והשמיטו פי"ד מח"ב להיתרו נגד אמונת הנוצרים, ונדפס לבד ונקרא בשם קשת ומנן ומן הפרק הזה לקוח סתירת אמונת הנוצרים הנדפס על שם הרב בס' מלחמת הובה בקוסט' ת"ע.

ז' רמזי פסקי מסכת נדה וקיצור הלכות מס' ראש השנה ופי' מסכת קנים וכתב בסוף שפי' בהיותו בן ע"ה שנים. נדפסו בליוורנו תקי"ה 4.
ח' פי' מסכת עדיות ופי' קצת פיוטים והושענות ופי' איזהו מקומא ופיוטים ופיוטים (ובס' מנן אבות בריש מהמסכת' מזכיר הרב פירושו לפתיחת כרוך שאמר להריא"ג המתחלת: כרוך אשר אשש, ונדפס הפיוט עם פי' הרב בס"ס חפש מטמונים הנד' בכרלץ בש' תר"ה 8) וסליחות ותוכחות וכתים לשבח ארץ ישראל ולכבוד אביו ולכבוד גיסו, וההושענות עם פירושו נדפסו בפירארא שנת"ג 8 ופי' איזהו מקומן ופי' ברייתא דר' ישמעאל נדפסו בס"ס יבין שמועה בל וורנו.

ט' ס' אור החיים והוא תשובות על ס' אור ה' לר' חסדאי חברו בשנת ה'אמנ"ם ליצירה.

י' ס' לית הן פירוש על התורה ומשיג בו על פי' התורה לקרובו הרלב"ג (מוכא בתשו' בנו הרשב"ש סי' נ"ז וסי' תס"ו) ובסופו שני אנרות קראם ענקים האחת ג"כ סתירות לס' אור ה' והשני קראה מאמר הייחוד לשמעון אבן צמח ג"כ סתירות לס' אור ה' ונת' אנרות אחרות על ענין זה הכרם בשנת דודי צח ואדרום דגול מרבכה, והס' הזה נמצא בכ"י בידי ה"ר שמואל הלוי אבן יול

אשר הביא לדפוס ס' הדר זקנים ומעתיק איזה לשונות מהם בתוך דברי התוס' בס' וירא.

י"א מאמר יבין שמועה על הל' שהיטה ובדיקת הריאה בשנת ה' הפץ למען צדקן נדפס בליוורנו תקד' 2 ע"י מו"ה יוסף בנימין דוראן אחי מו"ה חיים יונה הנז'.

י"ב מאמר אחד בהל' הפסח קראהו מאמר המין ובסופו פי' האגדה קראהו אפיקומן ובסופו קונדרס נקרא תפארת ישראל בענין המולדות חברו בשנה ההיא הנז' נדפס ג"כ בליוורנו אחר ס' יבין שמועה הנז' ואח"ז הדפיסו פי' איזהו מקומן כנז' ופי' האגדה נדפס עוד ברעדלהיים תקפ"ב 8.

י"ג הוי' לבכא מציעא מוכאים בשטה מקובצת, ועוד מזכיר נכדו ה"ר אברהם בן טוואה בתשובותיו.

י"ד ס' מנהגים בתשו' סי' ל"ב והוא כולל מסתמא מנהגי אלגור.

מ"ו וס' תקון החזנים בסס"י ל"א.

1222 רבינו שמעיה בן בתו של רש"י ככתוב במרדכי חולין סי'

תשכ"ה ותלמידו כמובא בתוס' ברכות דף כ"ה ע"ב, וגם שאל מן זקנו והשיב לו כמובא בארחות חיים הל' חמין ומצה דף ע"ד ע"ג, ומתשו' מהר"מ ב"ב המובאת במרדכי ב"ב סי' תר"צ נראה קצת שקבל גם מן רבינו יוסף טוב עלם, חיבר:

א' פירושים על מס' מהתלמוד ומוכאים פירושו על ברכות בתוס' ומרדכי ורשב"א לברכות כ"פ (ובתוס' ברכות דף כ"א ע"א במקום ה"ר שמעון ז"ל שמעיה וככתוב בחי' רשב"א שם), לעירובין בתים' דף ו' ע"א, לסוכה בס' צפנת פענח להראב"ן דף פ"ב ע"א, ולעבודה זרה בתוס' דף ה' ע"ב ולחולין בתוס' דף ק"ה ע"ב, ופירושו על מדות אשר פתר לפני רבינו זקנו נדפס אצל התלמוד וגם השיב תשובות, ותשובה לו מובאת במרדכי לע"ז סי' תתל"ב.

1223 רבינו שמריה גדול אחד אשר היה בימי מהר"ט ב"ר ברוך כנר'

מתשובתו אליו ד"פ סי' רל"א, ותשובה אחרת מהרב לו ולחד דעמיה כתובה על תשו' מיימוניות לס' משפטים סי' ל"ה ורמז עליה במרדכי כתובות סי' רב"ו שכתב כך כתב הר"מ לה"ר שמריה, וע"ל סוף סי' י"ז ואולי הרב הזה הוא רבי' שמריה ב"ר מאיר אשר תשובה לו מובאת בהנהגות מרדכי קדושין סי' תק"ס (וע"ל סס"י י"ז).

1224 ה"ר שמריה ממולהון (מילהיועין) באשכנז היה בימי הרשב"א

ושאל מאתו כנראה בתשובתו ה"א סי' ת"צ.

1225 רבינו שמריה ב"ר מרדכי בן ראיתי שמו בס' הראב"ה כ"י אשר

נראה לי כרגע וכן התם את עצמו בסיום שאלתו מהראב"ן המובאת בספרו דף קמ"ז סע"ג הרבין תורה בשפירא כנראה ברוקח סי' רנ"ז ותס"ה ובמרדכי שבת סי' של"ב תלמוד מובהק של רבינו יצחק ב"ר אשר הלוי כנראה ברוקח בכמה מקומות ומהמעשה בס' החכמה המובא בתשובות מהר"ט ב"ב ד"פ סי' תשמ"ב ובתשובות מיימוניות לס' נזיקין סי' י"ו, ומרדכי פסחים סי' תקס"ה, ודלא כס'

קורא הדורות דף י"ה ע"א שכתב שהיה תלמיד רש"י ונשען על מה שראה בתוס' נדה דף ס"ז ע"ב שכתבו: אבל במחזור ה"ר שמריה מפרש בשם רש"י. ובמח"כ לא הרגיש כי מ"ס הוא שם בתוס' במה שהדפיסו ה"ר שמריה ושהיה כתוב בר"ת הר"ש ואם יהיו הדברים ככתבם כונתם במחזור ה"ר שמחה שהוא מחזור ויטרי וכמו שכתוב במרדכי בהל' מקואות והר"ר שמחה פירש במחזור ויטרי בשם רש"י או אם נהפוך התיבות כך: אבל במחזור מפרש הר"ש בשם רש"י כונתם לרבינו שמעיה תלמיד רש"י וככתוב ברא"ש בסוף הל' מקואות, ודבריו מובאים במחזור ויטרי וכמו שמצינו בתוס' כתובות דף ס"א ע"א ומגדולי תלמידיו היו רבינו יהודה ב"ר קלונימוס ממגנצא (ע' אות י' סי' 1034) ורבינו שמחה משפירא (ע"ל סי' י"ז) והיה קרובו של הראב"ן ושאל ממנו כנזכר לעיל ורמזו על התשובה ההיא עוד בספרו דף פ' ע"ד ועוד תשובה אחרת לו שם דף קמ"ו ע"ג ונראה שהיו חברים (ע' אות י' סי' מ"ב) כי רבינו שמריה כתב לו מורי וקרובי אבן העזר והראב"ן השיב לו אלופי ומיודעי כי קמנו עבה ממתני ושאל גם מן רבינו יצחק בר מרדכי כמשמעות לשון הראב"ן דף קמ"ד רע"א והרב הפליג בוקנה כנראה ברוקח סי' ר"ג וזה הלשון עצמו נמצא בסדר תנאים ואמוראים כ"י לגדול אחד בזמן הרוקח בערך רב הנן בר יצחק ז"ל: ומורי הישיש רבנא שמריה מורה צדק כן הורה מו' כך פי' מורי הישיש. וכן מבנהו שם במרדכי פסחים וא"כ אפשר קצת שהר"י מוויינא קבל ממנו בסוף ימיו כי מביא בשמו בא"ז כמובא בהנה"מ פ"ב הל' ט' מהל' שבת (והדברים מובאים בשם רבינו שמריה גם בתשו' מהר"מ כ"ב ד"פ סי' תרל"ז וכד"ק סי' ב') אבל יותר נר' שהרב שמע' או ראה כן לרבו רבינו שמחה בשם רבי' שמרי' וכן כתוב בהנה"מ כי ישן נושן כתב בא"ז שראה בשם רבי' שמריה, והוא חבר:

א' פסקי נדה מפי רבו הנז' מובאים ברוקח סי' ש"ט ובסוף התשו' מיימוניות להל' ביאות אסורות.

והשיב תשובות כנו' ואולי התשובה הכתובה בהנהת מרדכי

לקדושין סי' תק"ע וחתום עליה שמריה בר מאיר היא לו כי היה כתוב

ר"ת בר"מ וסברו המדפיסים כנו' ובאמת הר"ת הם מן בר מרדכי.

1226 רבינו שמשון ב"ר אברהם משנץ נכדו של רבינו שמשון הזקן

מפלייזא (ע"ל אות כ"ה) ואחיו הגדול של ריצב"א הנקרא

בתוס' ובהנהות אשרי (והרב חיד"א השיג בשחי' ה"א אות ש' סי' י"ב

ובכרמי יוסף חוה"מ סי' י"ב על הרב מהר"ש חיוון בסוכני שמואל בביאורו

לחוה"מ סי' הנז' על אשר השב שהרשב"א המוזכר בהנ"א הוא הרב

מברצלונז) בכ"מ רשב"א ונקרא ג"כ הש"ר משנץ כנראה בהנהמ"ר גטין

סי' תס"ג ונקרא בתשו' מהר"מ הגביר כנר' סד'תשובה סי' קצ"ז

כד"פ בהיתר רחיצה ויולדת אכילה כתוב שם מ"ו הגביר והוא

הר"ש כנר' במרדכי מ"ק סי' תתק"ז ובהנה"מ הל' אבל פ"ה הל' ד'

(וכן צריך להגיה בתוס' ברכות דף י"ז ע"ב ובאגודה ובמרדכי שם סי'

מ"ט) רבו המובהק היה ר"י הזקן בעל התוס' אשר מבנהו מורי הקדוש

(ע' אות י' סי' ס"א) וקבל גם מן ר"ת כנר' במרדכי שבועות סי' תש"ג בתשובה לאהיו והסכים על תשובה אהרת לאהיו כמובא במרדכי נטין סי' תמ"ו ור"ת השיב לו ככתו' בתשו' מהר"מ ד"פ סי' ר"ה והיה עם הרמב"ם כדור א' וחלק על מקצת דבריו בס' הירד ובמ"ג כמ"ש ר"א בן הרמב"ם באגרת מלחמות ה' אבל פי' המשניות להרמב"ם לא ראה מדלא אשתמיט בשום דוכתא להזכירו וכמ"ש התו"ט במכשירין פ"ה מ"י והוא הלך לירושלים ומסתמא על כן קוראו בסמ"ג הר"ש איש ירושלים בלאוין ל"ט וק"א ובכ"מ ונפטר שם בשיבה טובה ובשנת ד"א תתקצ"ה כבר היתה מ"כ כנר' בס' מלחמות ה' לרבינו אברהם בן הרמב"ם ונקבר תחת רגלי הר הכרמל כ"כ מהרש"ל בתשו' סי' כ"ט וגודל תקפו בתלמוד נר' ממה שכתב מהר"ק סוף שורש קניא: עב"ל ר"ש משאנץ ואם כי תרוצו נר' כדוחק מי ומי אשר יבא אחרי המלך בשכנר נתפרסם בכל התלמוד מעשה תקפו ונבורתו הלא הם כתובים על ספר דברי התוס' אשר ייסד. והרדב"ז בראשונות (סי' צ"ה) חשש מאוד לכבודו על שהרב שכנדרו כתב על דברי הר"ש חוץ מכבודו וכתב וז"ל: ועתה ראה אם נכון לומר לרשב"א חוץ מכבודו כו' והוא היה אדם גדול בקי בכל הנמרא ספרא וספרי ותוספ' כאשר יעידו עליו התוס' שהיבר ופי' סדר זרעים וטהרות כו' ולכן אני אומר כי בעל המעשה יהיה מי שיהיה צריך להרהר תשובה בלבו כו' ע"כ, והוא הכר':

א' פירוש משניות ס' זרעים והרב חבר בתהלה מהדורא קמא ארוכה ובסוף ימיו חבר מהדורא בתרא בה קצר האריכות וחזר מקצת-מה שכתב כנראה בסמ"ג הל' ברכות (דף ק"א ע"ג) ומפורש יותר במרדכי ובהנהותיו בפסחים סי' תקצ"ב ופירוש הר"ש ס' זרעים מהדורא קמא היתה עם החכם בעל הקונטרס שמביא בתשובת רב בצלאל אשכנזי כסי' ב' בכ"י ויען כי לא ידע כי היא מהדורא קמא להרב גזר ואשם לבעלי הדפוס שדלגו על הלשון המובא שם בכלל הדלוגים שיש באותו הספר לאלפים ולרבכות והר"ב השיב עליו כסי' א' ז"ל: ואני אומר דאיברא דכן נמצא בפי' המשנה לר"ש בספר קלף ישן והספר הוא שלי והיה שאול אצל בעל הקונטרס ומיהו מה שכתב שבעלי הדפוס דלגו אותו הני פמטיא לאו דאורייתא אינון וקושמא דמילתא הוא כי זהו מהדורא קמא של הרב זצ"ל ויש בידו מהדורא בתרא שלו מכתבת יד ישן על קלף ולא נמצא זה הלשון עב"ל, מזה נראה כי פי' הר"ש אשר אתנו בדפוס הוא מהדורא בתרא.

ב' פי' סדר טהרות ושניהם נדפסו עם התלמוד בכל הדפוסים.
ג' פי' המשניות שקלים ועדיות מדות וקנים כ"כ החכם המעתיק פי' המשניות להרמב"ם הר"ר יעקב בן עכסאי בהקדמת סדר נשים ונעלמו מעין כל הי' עד כי בזמנינו זכינו להגות מאורו קצת כי נדפס פי' לעדיות עם המשנה ועם פי' הרמב"ם בדעסויא תקע"ב 4 ונקראו בשם עדות נאמנה.

ד' תוס' לכמה מסכתות הנקראים על שם מקומו תוס' שנין ויסדס
 ע"פ רבו ר"י הזקן בר שמואל כמיש מהרי"ק בשרש ג"ב ז"ל: או
 מי ירה אבן פנתה אם לא רבינו יצחק הידוע בעל התוס' הלא
 ר"ש משאנץ הכרם כאשר קבלם ממנו וגם כמעט ברוב המקומות
 העתיק לשון ר"י כאשר תמצא בתוס' שאנץ בתחלת הדבור לשון
 ר"י. וכ"כ עוד בשורש ק"ס ונסדרו ע"י תלמידיו ומהם קצר ה"ר
 אליעזר ממז' התוס' אשר הם אתנו כמ"ש הרב בעל תרומת הדשן
 סי' י"ט: ומימי תוס' שאנץ שקצרו מהר"א ממז' אנו שותים. וכ"כ
 מהרי"ק בשורש ק"ס הנז' וגם כי התוס' ממז' ברוב מקומות אינן
 אלא מקוצרות דברי התוס' משאנץ ודע דתוס' מנחות אשר אתנו
 דמסיימים מר' בכל דבור הם תוספ' שאנץ כמ"ש הרב בצלאל
 בתשובתו סי' א' ומי יכול להעיד על זה יותר ממנו כי עמו היו
 תוס' שאנץ מהרבה מסכתות הזכירם בשיטותיו ובתשו' סי' כ"ז
 ומ"א, וכן תוס' שבת שלנו אשר כתוב ג"כ בסוף כמה דבורים מר'
 המה ג"כ תוס' שאנץ כנר' בדף קמ"ו רע"ב שכתוב נר' לקיני
 ה"ר שמשון וכן יש להוכיח מדף קל"ט רע"ב (ואין סתירה מה שכתוב
 בסוף דף ק"ה ע"כ בדבור הנוסף מתוס' שאנץ, כי אדרבה נראה
 מזה שהתוס' הללו היו בכ"י עם המוסף ורק דבור זה נמצא בתוכם
 יותר מהנדפסים ולכן כתב בסוף תוס' שנין, ותוס' ישנים למס'
 יומא גם המה תוס' שאנץ כנר' בתרומת הדשן סי' צ"ד, ורוב דברי
 המרדכי בהלכות קמנות כמעט כולם הם דברי תוס' שנין כמו
 שביאר כ"פ וילמוד סתם מן המפורש כי בזכרו שם התוס' כוונתו
 על תוס' שאנץ כ"כ מהרמ"א בתשו' סי' ל"ה.

ועוד השיב תשובות רבות מהם הובאו בתשובות מהר"מ ובמרדכי
 ובתשובות מיימוניות (וע' לעיל אות ז' ס' ז').

1227 רבינו שמשון בר יונה חבר סדר הגעלה מובא בסמ"ג הל' חמין
 (דף כ"ט ע"ד) ובתשו' מהר"מ ד"פ סי' תס"ז ובש"ל סי'

נ"ה ובמרדכי פסחים סי' תקפ"ה ונראה קצת משם שהיה בימי רבינו
 תם והוא תקן סדר קדושה לראש השנה המתחיל: אגן הסהר כמובא
 בתוס' ראש השנה דף ל"ג ע"ב ובהנהיג פ"ג מהל' שופר (אבל בסמ"ג
 עשין מ"ב (ד' קי"ח ע"ד) וכן במרדכי סוף ר"ה סי' תש"ב כתוב שרבינו
 בנימין תקן קרובין הנז' וצ"ע).

1228 רבינו שמשון בר יוסף (כן נקרא בס' הישר סי' תק"צ) הוא

רבינו שמשון הזקן המובא בתוס' שבת דף ל"ו ע"א (כצ"ל
 שם ומ"ש ה"ר שמעון הזקן הוא מ"ס) ודף נ' ע"א ועוד כ"פ בר פלוגתיה
 דר"ת והוא היה זקנם של הגדולים רשב"א משנץ ואחיו ריצב"א כנראה
 מתוס' יבמות דף מ"ב ע"א שם הביאו דגרושה מינקת אינה צריכה
 להמתין כ"ד חודש בשם הר"ש זקנו של הרשב"א וכן מובא בהרא"ש
 שם בשם רבינו שמשון הזקן ובסמ"ג הלכות מ"און דף קל"ה ע"א בשם
 הר"ש מפלייזא המובא בהנהגות מרדכי יבמות סי' ק"ה ושם כתוב הר"ש
 מפלייזא וא"כ הוא הר"ש הזקן והוא הר"ש זקנו של הר"ש משנץ המובא

במרדכי גמין סי' ת"י והוא הר"ש מפלייזא ומפלייזין ומפלייזארא ומפלאמו א
 ומפולירא ומפוליא כו משם מקום אחד נתהוו ע"י המדפיסים בלי משגיה
 כל שמות הללו בשבש (וכ"כ החליפו ר"ת ריש לשם רבינו שמעיה
 בהנהגתו) סוף פ"א מהל' גירושין ולשם רבי' שמעון בסמ"ג כנר' לקמן
 וכן דרכם בכל"ט עם שם ר"ש להחליפחו ולכתוב במקומו פעם שמשון
 פעם שמעון או שמואל (ע"ל סי' למד) עד שצריך השגחה יתירה לבוא
 על האמת) כי המובא בשמו במרדכי הנז' ומובא ג"כ בתשובת מהר"מ
 ד"פ סי' ש"פ בשם הר"ש מפלייזא מובא בתשו' מיימוניות לס' קנין סי'
 כ"ג ושם כתוב ר"ש מפלייזא וגם בסמ"ג הל' עירובין דף רמ"ג ע"ב
 (ומובא בן גם בתשו' מיימוניות לספר גזיקין סי' ה') מובא הר"ש
 מפלייזא והר"ש כתב עליו וכדברי זקני הרב ר"ש נראה כמובא בסמ"ג
 שם ובסמ"ג הל' יומט (דכ"ז ע"א) לעשין ע"א כתוב רבי' שמעון מפלאיזא
 ובתוס' עירובין ריש דף ל"ב מחולק עם רית ונקרא בשם הר"ש מפולירי
 ובהגהת רבינו פרץ לסמ"ק הל' שבת דף קמ"א ע"א מביאו שמחולק
 עם רית ושם כתוב הר"ש מפוליא ובסוף ספר הישר כתובים תשובות
 שהריצו הרב ור"ת זה עם זה בשני הכרים ובכבוד גדול ובסימן תקפ"ז
 כתב לר"ת: מי יגלה עפר מבין עיניך רבינו שלמה והרי בן בתך חוגר
 כלי מלחמה לעומתך ובזאת תשמה נפש צדיק אשר זכה לצאת מחלציו
 בן כזה כי אין אדם מתקנא לא בכנו ולא בתלמידו כו ועל זה השיבו
 ר"ת המובא לעיל סי' ל"א. ומת בחיי רית כנראה משה שכתב בתשובה
 אחת קרוב לסוף ס' הישר (דף פ"ה ע"א) ומובאת בס' גנת ורדים אה"ע
 כלל ג' סי' י"ח והרב הקדוש רבינו שמשון כשהניד עליו בעל החלום
 לאחר הצי שנה היה נכר כאלו הוא חי. ובמחזור וויטרי כ"י מביא
 הל' מוזוות שפסק הר"ש שמשון בר יוסף.

1229 רבינו שמשון מפלייזא, ע' לעיל סימן 1228 בשם ר' שמשון בר יוסף.

1230 רבינו שמשון בר' שמשון גיסו של הר"ב סמ"ג המזכירו בספרו
 ל"ת קי"א דף ל"ז ע"ג והוא השיר מקוצי כי המנהג שהנהיג

לבתו המובא בסמ"ג שם מובא גם בס' עין חיים ושם כתוב השר
 מקוצי בן כתוב בבואורים הארוכים למהר"א שטיין הנמצאים אתי כ"י
 ובלי ספק צ"ל בן בהגהות סמ"ק דף קנ"ד ע"ב סי' א' ומוכח ממילא
 שהר"ש מקוצי המובא כ"פ בתוס' כמו ביצה דף י"ג ע"א כ' ע"ב ובשאר
 מקומות הוא הנקרא גם מהם בשם הש"ר מקוצי כמו בתוס' ברכות ט'
 ע"א מ"ז ע"א וכן במרדכי נקרא פעם הר"ש ופעם הש"ר וכ"כ בס'
 קורא הדורות דף י"ח ע"א ולאפוקי מקבלת הרב מו"ה חיד"א החולק
 עליו וסובר שהש"ר מקוצי הוא הר"מ בעל הסמ"ג בשהיג היב את ש'
 סי' ג' ורמז עוד על זה בועד להכמים היא סי' ה' וע' עוד במחזיק
 ברכה י"ד סי' ס"א סמ"ז דף פ"ה ע"ג ודבריו תמוהים.

הערות ותיקונים

ממני א"ב.

סימן 2 אות ד' הכ"י בפארמא מתחיל בזה"ל: פירוש איוב ומעשה בראשית לרב הפילוסוף ר' אבא מרי בר אליגדור נב"ת נקרא ללועזות בלעז שין אשטרוג דשין נגרי נ"ע. והפירוש נמצא גם בכ"י בונצטיקאן סימן 244 ושם הוא מתחיל: פירוש איוב לרב הגדול הפילוסוף האלהי ר' אבא מרי בר אליגדור יעליא המכונה נשתרוג דנגרי ז"ל, וגם בכ"י בקאמברידגע נמצא הפירוש הזה ע' הרשימה נקראת כניות ברמה מהחכם ר"ש שיללער עמוד 213 והוא בחפזו (ולפניו גם החכם צונץ בספרו הקטן דיא „העברעישען האגנדרשיפטען אין איטאליען ז' 16) רצה להניח „דשלו" תחת „דשין" ע' באריכות במ"ע המזכיר של החכם ר' מש"ש שנה 16 ע' 93. והנה מזה שכתב המחבר המנוח כאן בספרו העתיק מדברי ר"י לאמאש אשר, כגתים נדפסים הם במאנצצין שלי שנה 4 עמוד 76.

סימן 15 ע' 6 גם צונץ בספרו דייע מאנאטסטאנע דעם קאלענדער-יארהעם הזכיר את יום הפטירה של ר' אביגדור דהיינו 13 נאָ-פעמבער 1601.

סימן 30 ע' 10 הכ"י בפארמא מתחיל "אמר אברהם בן משולם בן שלמה בן משולם אביגדור כאשר ראיתי רבו המתפארים בדרכין חקירת הטבע והאלהות וכו' על כן נדבני לבי היום בהיותי בן שבע עשרה שנה למנין קב"ז בחודש ניסן בראותי טענת אלו המעיינים וכו' לחבר ספר קצד בעל מלאכת ההגיון." הספר נכתב בחרוזים ופירוש סביב לו ובסופו כתוב: הנה נשלם הטכוון להגידו מחכמתם ההגיוניות והטבעיות והאלהיות ישתבח האל העוזר אמן, ואח"כ התרוזים האלה:

פנה צורי לישר את לבבי	והאיר לי כוזהר המאורים
ותן צור אויבי מרמס לרגלי	ואשחקם כעפר ואפרים
וצר שואג כאריה דמיונו	סבבוני בני בשן ופרים
נערים ועוילים מאסו בי	גבורתם ביין או שכרים
וירוצו במשתה הפחותים	וישחיתו פאר אבות והורים

באזהרה עצומה ליקרים
 ליום בואו יגלה סוד סתרים
 במעמקי שאולה נהתרים
 לבן משחית ופורץ הגדרים
 גויותם בשוחות מהמורים
 ויבושו ויסגו אחורים
 והוא סלעי בעופל הבצורים
 ולא אירא גדודי עם וצרים
 לפני יקרו עד לעפרים
 בנועם אל והיכלו מבקרים
 אני אברהם וישראל חברים.

ועברו חוק בדתנו מיוסד
 ואליה אשר נמלט לצרפת
 ולו חכמו וישכילו בסודם
 ולא יועיל כלל יחס קרומם
 שמש ירקב ועש יאכלם ויכלם
 ואמחצם ברגלי לא יקומו
 בצור עוזי ולא אבטח בקשתי
 ינוסם נס ישועתי לנגדם
 ומפטירי בשפה ראש יניעון
 ואוהבי ילבשו ישע ושמחה
 יוכנו ראות מקדש וציון

סימ' 41 ע' 12 הפירוש הוא רק על ה"ג מידות דר"י ונמצא בסוף כ"י
 No. 37 ומתחיל בזה"ל: „בראש ת"כ גרסינן ר' ישמעאל
 אומר וכו' עד ומכריע ביניהן, אח"כ הנה פירוש לי ה"ג
 מידות בהם מהפירוש הרב מאד מה שלא יעלם ואיך שיהיה
 הנני מצאתי זה הלשון לפירוש אשר הובר עליו כבר
 ואמנם אם בקצת הדברים אנכי אברהם אליהו כהן
 אוסף אבל לא אערב התוספות שאוסף עם מה שמצאתי
 לבד ראה זה מצאתי והשנתי כימי בחזרותי“ בכל פעם
 שהוא מסיים לפרש מידה אהת מהמידות הוסף עליה כעין
 זרוז כמו:

ומה אדם שהוא חכם
 ליותן שאין קטן
 סימן 61 ע' 16 הצדק עם המחבר ואין להשניה על מה שנכתב מיד איש
 זר בשער הכ"י No. 293 בוואטיקאנא ועוד להנייה מה
 שכתב הח' קרינער בל"א שהפירוש מיוחס לאביו של
 ר' ידעיה והנימוקים אשר הוסף שם במדרש רבה (התחיל
 להדפיס בשנת 1854 ולא זכה לגמרו בדפוס) בשם ׳ן
 בוניט ע"ג בהמוכר שנה 16 ע' 20.

סימן 68 ע' 19 סיני ע' צונץ בספרו צור נעשיכמע ע' 162.
 סימן 78 ע' 23 אודות הכ"י בוואטיקאנא ע' מה שכתוב בספר כרך של רומי
 של ר' י"מ חזק ע' 115 וצ"ל פאלרם (Palermo) ע' צונץ בספרו
 צור נעשיכמע ע' 521 כי כזאת נכתב שם: לכבוד הנשיא
 מוהר"ר משה בכמהר"ר מתתיה וכינויו חזן נר"ו ממכתב
 ידי קטן הסופרים יצחק בר שלמה וכינויו גבלי ניע מ'
 לספירה שנת והדרך צלה רכב במדינת פאלרם והמחבר
 כאן כבר נתן סימן השאלה כתיבת „פיאנדה“ אשר מצא
 בספרו של ברטאלאצצי.

סימן 79 ע' 29 שורה י"א צריך להוסיף „ובש"ת הרשב"א ב' ג"ה ונדפסו.
 שורה י"ד צ"ל „בפרק ג' ובפרק“ ובשורה ט"ז „הגדה
 ובס' התרומות ואפשר הן ההגחות כתמים דעים ר"ם.“

סימן 84 ע' 32 ע' במאגזין שלי שנת 1879 ע' 186.
סימן 93 ע' 37 הס' הגיון הנפש עם מכתב מהרב ר' שלמה יהודה רפא-
פורט ותולדות המחבר מהמוציא לאור מהר"י פריימאן
נדפס בלייפציג בשנת תר"ב.

סימן 98 ע' 4I באדליאנא — ע' בקאמפלאן של ההבס נייבויער סימן 326
מה שהעתיק מהקדמת המחבר בענין מאורעות היין.
סימן 108 ע' 44 הכ"י בוואטיקאנא בסימן 250 כולל כמה דברים ובתוכם
גם הארבע טורים לאברהם בר יהודה „הנקרא שמי אברהם
בר ליאון נ"ע מאי קנדיאה„ ונחמל בשנת הקלח ולא בשנת
י"ג ליצירה.

סימן 149 ע' 60 הקינה נדפסה בספר מעשה אפד (וויען תרכ"ד) ואין לערכב
האיש אשר עליו נאמרה הקינה הזאת באיש אשר היבר
פירוש לשה"ש כאשר כבר הזהיר הח' צונץ בספרו ליטערצ-
טורגעשיכטע ע' 512 ע"ש ובספרו של הד"ר זאלפעלד" דאס
האָהעליעד זאלאָמאַס„ (ברלין 1879) ע' 114.

סימן 153 אות ד': הספר זכרון על ר"שי לר' אברהם הלוי נדפס בליורנו
שנת תר"ה וכנראה לא היה הוא גם מחבר הספרים
בעניני הקבלה כאשר המחבר המנוה דמה כנפשו וכאשר
כתב בסימן ב' ובסימנים ה' ח' — כי זה המפרש היה איש
אשר עיניו בראשו ואין לו עסק בח"ן והוא הוא אשר
העתיק גם התשובות של הר"ף מלשון ערבי ללה"ק
כאשר נכתב בשו"ת אלפאסי סימן רכ"א.

סימן 161 עמוד 84 תחת „ולכן בתי" צ"ל „ולכן בתי" כאשר כבר הוכחתי
בראיות ברורות במ"ע מאָנאַטסשריפֿט של פראנקעל שנה
1872 ע' 288.

סימן 172 עמוד 87 אין לערכב מחבר ספר מנחה בלולה אשר דר בקרימונא
עם ש"ב אשר מושבו וגם קבורתו היתה בוירונא ואתי
בכתובים מה שחרו והרות לזכרונו במצבת קברו בוירונא.

שמש קדר	אין לו הדר
נהו נעדר	אוי כי פנה
חכם ורב	ראש אב בית דין
ומנח"ם נוף	וצבי וירונה
מבית פורט	הוא בכהונה
פילוסוף טוב	האלהי רופא
נאמן מאיש	הימן קנה
קבץ נפשו מי"ת	מבת בשנ"ז
דורו אבד	כל איתנה
יבא נואל	קרית הגה.

סימן 173 הס' זרע אברהם ראיתי בעיני בכ"י אצל הרופא הרבני
ד"ר עזכריאל זצ"ל ברוטא.

- 252 סימן 252 מה שהוסיף הרב המ"ל „ובשמעטין תר"ו" הוא כמעות, כי רק ההעתקה בל"א מאת מייזל נדפסה שם בשנת 1847 ושנית בפעם בשנת 1860.
- 264 סימן 264 אות ג' תחת „בקראטאשין" צ"ל „בבריסלא".
- 277 סימן 277 ע' מה שכתבתי אודות ר' אהרן בלומליין במאמרי על ר' ישראל איסרלין בעל תהי"ד במ"ע של פראנקעל שנת 1869
- 280 סימן 280 אות ד' ואות ה': אודות הספרים האלה תמצא ארוכות במאנאצין שלי שנת 1874 עמוד 99 ע"ש.
- 293 סימן 293 ע' 140 שורה א': מה שכתב המחבר, שהחינוך כ"י בוזאטיקאנו נכתב בה"א ע"ג מעות הוא ושרשו בקרית ספר של ברטולוציני וכבר רמזתי עליו במאנאצין שלי שנת א' ע' 13 שצ"ל צ"ג כמו שנמצא גם אצל אסעמאני ברשימה גדולה שלו. אודות המחבר של ס' החינוך השביל לדבר החכם ד"ר ראזין בספרו „איין קאמפענדיום" בריסלייא 1871 ע"ש וע"ג מה שכתב החכם הזה במאנאצין שלי שנה ה' עמוד 160 על פי מה שביירתי בענין זמן המחבר.
- 300 סימן 300 עמוד 143 „והסדר השני" של ס' ארחות חיים אשר עוד בכתובים ע' עליו בס' מנר ירחים המאמר לחכם שד"ל והכ"י ההוא עתה באוצר כ"י של החכם ר' שוה"ה.
- 304 סימן 304 ע' 145 לקא"ב (?) — כונת המחבר לבית קאצנילינבונן.
- 307 סימן 307 ר' אהרן בר נ"נאל לוריא: ע' מה שכתבתי עליו במאמרי על בעל ת"ה במ"ע של פראנקעל שנה י"ח עמוד 277.
- 320 סימן 320 ע' 166 הס' בית אהרן נדפס מחדש עם הוספות בוויילנא שנת תרמ"א.
- 326 סימן 326 ע' 152 הקינה נדפסה בנתים בספר קבץ על יד לחברת מקיצי נדרמים שנה ג' ע' 24.
- 361 סימן 361 ע' 166 בשם „לקוטים שונים" החכם משה לאמיש (אשר בנתים הלך לאור בעולם שכולו אורה) הוציא לאור בשנת תרכ"ט בפאדואה והוא ספר כולל העתקות מספר דבי אליהו וגם גלוו להן תולדות ילדי משפחת קפשאלי.
- 363 סימן 363 ע' 166 אודות ר' אליה בחור קורותיו וספריו ע' בספר תולדות אליהו התשבי לח' ר"ש בובר ובספר ר"ס גידעמאן „גע-שיכטע דעס אונטעררייכטמוועזענס חלק ג' ועוד בספר „בייטרענע" לח' ר"י פערלעס ולאחרונה ספר של ר"י לעווי בשם Elia Levita und seine Leistungen als Grammatiker (Breslau 1888)
- 390 סימן 390 ע' 180 ר' אליהו הלוי היה בנו של הרב ר' רפאל שלמה סג"ל ובידי גם ספרו סבא אליהו דבר אשר צוה לבניו אחריו לשמור דרך השם ולדבק במצותיו.
- 401 סימן 401 ע' 186 פנקס הזכרת נשמות דק"ק ווירמייזא הוצאתי לאור בקבץ על יד שנה ד'.

- סימן 407 ע' 189 אות י' חס' סמוכים לעד נדפס בשאלוניקי שנת נתן לנו
 סימן 421 ע' 209 מה טוב צ"ל מהטוב ונקרא בל' איטליא del Bene.
- ע' 213 אות ב': צדקו דברי המחבר בענין הדינים לראב"ן בס'
 כל בו, כאשר נראה מתוך ספר ארחות חיים הלך שני אשר
 בו שד"ל נתן עיניו.
- סימן 467 ע' 221 פירוש רבינו אליקים על מס' יומא באוצר כ"י במינסען
 ע' בדקדוקי סופרים על יומא ומוכא גם בשו"ת ר"ב אשכנזי
 סימן א'.
- סימן 480 ע' 225 למטה בהערה: הח' פירסט טעה וכתב ר"א זיסקינד בר
 משה והוא בר דוד מחבר ס' מצנפת בד' ולפי זה הוא
 איש אחר.
- סימן 495 ע' 238 צוואת ר' אלעזר תרגמתי בל"א והודעתיה במ"ע יידישע
 פרעססע שנה 1870 ע' 90 וע"ג כרם חמד חלק ז' ע' 57.
- סימן 510 ע' 245 ע' במ"ע אריענט שנה 1846 ע' 596.
- סימן 513 ע' 249 וע' ריב"ש תשובה מ"ד וע"ג אבני זכרון לשד"ל סימן
 ל"ה עד מ"ב.
- סימן 520 ע' 250 לקא"ב — ר"ת לבית קאצינילנבונין.
- סימן 521 ע' 251 התחילו להדפיס הפירוש כנראה בליוורנו ולא הספיקו
 לגמרו ובא בדפוס רק עד תחלת פ' תצוה.
- סימן 523 בשו"ת רלב"ח סימן ל"ז נזכר ר' נסים בר' אפרים ן' שאנני
 מה שהעיר המחבר על ס' דת ודון ע' לעיל סימן 452.
- סימן 530 ע' 253 ב"מ אשר והוא הוא בר' שאול גינצבורק ע"ל סימן 553
 שם אות ג'.
- סימן 589 ע' 280 אודות הר"ת בלב במקום בלצ שהוא ר"ת מן ברכות לראש
 צדיק ע' מה שכתב ד"ר בערנער במאנאצין שלי שנה
 מ"ז ע' 224.
- סימן 598 ע' 282 כל מה שכתב המחבר בענין ר' בנימן מנורצי על פי מה
 שכתב וואלף ובעל ס' קרית ספר יש למחוק כי הם שנו
 ברואה ואני ראיתי הב"י ברומא ואכתוב עליו אי"ה
 במאנאצין שלי דברים אמתיים.
- סימן 600 ע' 283 ע' מד' שכתבתי בקובץ אלי"ד חלק ראשון אשר נדפס
 ע"י חברת מקיצי נרדמים.
- סימן 650 ע' 299 למטה בהערה צ"ל כאן במקום כיוון.
- סימן 650 ע' 299 בידי לתקן את הדבר אחרי ראותי את הכ"י הה"א ואלה
 הן התיבות מצוירות ע"י סימני המסורה: אני אליה איש
 רב פעלים בן הקרא (ר"ל הקרא כינוי בעת ההיא לאיש
 שהוא עוסק במקרא ובדקדוק) הרב רבי ברכיה התנא
 והנקרן והדייקן אשר איזן וחקר תקן משלים הרבה וכו'
 וסיימתיהו ביום ג' כ"א בחדש אב שנת צ"ט לפרט אלף
 המושי שלי למטה צ"ל מיס' יש כאן.

- סימן 678 ע' 308 פירושים לרג"מה על איות מסכתות מצאתי בכ"י של An-
gelica ברומא והעתקתים ואח"כ מסרתים אל המדפיסים
רָאָם בווילנא אשר הדפיסו אותם בש"ס שלהם.
- ע' 300 שורה 4 מלמטה צ"ל בפארמא במקום בפדואת וכן צריך
להגיה ע' 358 שורה 25.
- סימן 692 ע' 313 שורה 17 במקום „כמוניוצא“ צ"ל „כמוני וצא“.
- סימן 696 ע' 315 שורה 12 לקא"ב ר"ל לקאציגעלנבוין.
- ע' 316 שו"ת נשאל דוד הם גם כן בכ"י באוצר הספרים של
הועמינאר שלנו בברלין.
- סימן 701 ע' 320 שורה 14 ושכל בית מקרית סופר כולל הלכה אחת —
ולפי דעתי ממקורו יצא בית המועד המוכא בתשובות
ר"י קולון קנ"ב.
- סימן 757 ע' 341 הם' הקמן הודאת בעל דין נדפס כפראנקפורט אם מיין
בשנת תרכ"ו.
- סימן 764 ע' 342 אל ר' פנחס נימו כתב בעל דבר שמואל סימן קצ"ב ובשנת
תל"ד תשובתו ק"פ ור' פנחס ישב ברומא וכנראה הוא
אבי ר' דוד. — מת שכתב המחבר (כשורה התהתונה)
אודות מקום הדפוס ע' איגרת של ר' דוד נימו מה שערך
אל החכם איננער והיא נדפסה מתוך כ"י בהאמבורג כמ"ע
שלי מאנאצין IV (אוצר טוב תרל"ז ע' 85).
- סימן 799 ע' 357 שורה צ' הי"מ ר"ל חלקת מחוקק.
- ע' 358 אות ג' ע' בליטערצאמורבל' של ארוענט שנת 1846 ע' 634.
- סימן 801 ע' 358 הם' תגמולי הנפש נדפס ע"י החברה מקיצי נרדמים בשנת
תרל"ד וע"ש בתקדמה להמ"ל החכם ר' שוח"ה ובאיגרת
אליו מיד החכם ר' מש"ש.
- סימן 827 ע' 370 את הפירושים על משלי ועל אויב הוציא לאור הרב ד"ר
שווארץ מתוך כ"י במינכען.
- סימן 859 ע' 382 בכית המדרש בווען נמצא כ"י לר"ח בכרך, כולל ג' חלקים
ס' יאיר נתיב זס' מר קשישא זס' מטה אהרן ע' במ"ע
בית המדרש של החכם ר"ה ווייס ע' 88.
- סימן 864 ע' 390 ע' מה שכתב החכם ר' מש"ש בספרי פליטת סופרים
ע' 52 סימן 6.
- סימן 868 ע' 394 למטה בהערה — בנתים הדפיסו בליורנו הספר הקמן בשם
„מעגל טוב“.
- סימן 909 ע' 415 שורה י"ג מלמטה צ"ל כומטינו במקום בומטינו.
- סימן 915 ע' 417 הב"י בוואטיקאנו הוא הסמ"ג אשר שייך לרה הרופא
ולפי זה ראוי לתקן מה שנכתב שם בשם קרית ספר.
- סימן 931 ע' 425 את הפירוש ר' מוביה על מגלת רות הוציא לאור הרב ד"ר
באמבערנער מתוך כ"י (מיינץ שנת תרמ"ז).
- סימן 949 ע' 439 השאלות מחזיקים כשלשים דפים בכ"י 105 ובראשן כתוב:
העתק מנוסח כתב אחד ששאל אותי ר' יודיה רך מרודוס

- בעניני שמונה פרקים לרמב"ם והנה ערוכות אל האיש אשר
 עיני וכו' כמיר מיכאל בכ"ר שבתי כהן ז"ל והוא משיב
 „לאשר בקצוות הבריאה וכו' בן פורת יוסף הרך ר' ידידיה".
 סימן 951 ע' 432 הקדמה לס' גודר פריץ נדפסה בפומא שנת 1819 ואח"כ
 שנית ע"י הר"ר יעללינעק בוויען שנת 1876.
- סימן 976 ע' 451 הפירוש על ס' יצירה יצא לאור ע"י החכם ר' שוח"ה בתוך
 ספרי החברה מקיצי נרדמים בברלין שנת תרמ"ה.
- סימן 986 ע' 454 ס' אותיות הנח והמשך וספר פעלי הנפלאים הניקוד העתקת
 נקמילה יצאו לאור עם העתקתם ללשון אנליקא ע"י החכם
 יוחנן נומ בלונדון שנת תר"ל.
- סימן 999 ע' 461 בשורה התהתונה של סימן צריך לרשום סימן החסר []
 לפני ועי' צונין 328.
- סימן 1028 ע' 470 אות ג! בשנים טעה המחבר, כי אני ראיתי הכ"י אורבינו
 No. 32 אשר כולל פירוש ר' יהודה בר בנימין הרופא
 על הר"ף והוא הנזכר לעיל סימן 974 ור' יצחק מטייוללי
 נזכר לכך בדף הקודם לפירוש ר' יהודה עם ספרים אחרים
 אשר היו שייכים לו.
- סימן 1031 ע' 470 בש"ס דפוס ווילנא הדפיסו נוסחת הריב"ן על נזיר מכ"י
 אשר היה לפניו ביד רא"ש גראציאנו.
- סימן 1035 ע' 472 פירוש ר' יהונתן על ר"ף לחולין נדפס בפראנקפורט א.
 מ. בשנת תרלא בשם עבודת הלויים.
- סימן 1072 ע' 500 הס' מאה שערים העתקתי מתוך כ"י בוואטיקאנא
 והמרפסים ראם בוילנא הוציאו לאור ברי"ף חדש אשר
 עמרו כמו הש"ס בפירושים שונים.
- סימן 1081 ע' 508 פירוש רי' מסיפונט על זרעים נדפס מתוך כ"י בש"ס
 חדש דפוס ווילנא.
- סימן 1093 ע' 517 אות ה' ע' מה שכתבתי כמ"ע מאַנאַטסשריפּט של ד"ר
 פראַנקעל שנה 1869 ע' 131 אודות ר' ישראל איסרלין וספריו
 ותלמידיו.
- סימן 1127 ע' 559 במקום ר' גחום צ"ל ר' מנחם כמו שהוא בפרדס ע' 40 ע"ש
 סימן 1142 ע' 564 מתוך הכ"י בוואטיקאנא אשר ראיתי העתקתי דוגמאות
 אשר נספחו אל תוך הכנסת ישראל שנה ראשונה
 (ווארשא תרמ"ז).
- סימן 1146 ע' 565 הפירוש על דה"י מיוחס לאחד מתלמידיו ר' סעדיה גאון הוציא
 לאור החכם קירכהיים בפראנקפורט א. מ. בשנת תרל"ד
- סימן 1169 ע' 571 הס' שבלי הלקט השלם הוציא לאור החכם ר' ש בובר
 (ווילנא תרמ"ז).
- סימן 1183 ע' 574 ר' שבתי וכו' (ע' אות ה' ס' ב') והוא לעיל סימן 796
 ע' 356.
- סימן 1185 ע' 574 אודות ר' שבתי דונולו כתב החכם ר' מש"ש ספר מיוחד
 בשנת 1868 והוסיף עליו מאמר של ר' שבתי בעניני רפואה.

הסיחכמוני יצא לאור בשנת תרמ"א ע"י החכם דוד קאשמלי.
בפירינצי ואח"כ הדפיסו כווצרשא את הפירוש שנית עם
שאר פירושים על ס' יצירה.

סימן 1195 ע' 584 מה שיש להעיר בענין רש"י ופירושו או איפשר להודיע
ע"י רמזים אחרים, על כן מי שידעה לידע מה שיש עוד
להשלים יעיין בתולדות רש"י שערך באחרונה החכם ר"ה
ווייס בבית תלמוד שנה ב'.

סימן 1198 ע' 592 ר' שלמה זה הוא רבינו שש"ץ כאשר הוכחתי בראיות
במקום אחר.

סימן 1209 ע' 595 ד"ר ראזין הוציא לאור מחדש את הפירוש רשב"ם עם
תקונים הרבה והקדמה ארוכה בשנת תרמ"ב.

סימן 1214 ע' 597 המחזור ויטרי נדפס כעת ע"י החברה מקיצי נרדמים וכבר
יצאה לאור המחברת הראשונה עם פירוש מהרב ר' שמעון
הורוויץ.

סימן 1230 ע' 609 שורה שלשים מלמטה „בשה"ג" ע' בשה"ג דפוס ווילנא
ח"א דף פ"ג רשי אות ד' וע' 182 השר מקוצי.

B

46.

